നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

വിനയപിടകേ

വിനയാലങ്കാര-ടീകാ (പഠമോ ഭാഗോ)

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

മുത്തഹാരാദിനയഗാഥാ

യോ ലോകേ ലോകലോകോ വരതരപരദോ രാജരാജഗ്ഗജഞ്ഞോ;
ആകാസാകാരകാരോ പരമരതിരതോ ദേവദേവന്തവജ്ജോ.

സംസാരാസാരസാരോ സുനരനമനതോ മാരഹാരന്തരട്ഠോ;
ലോകാലങ്കാരകാരോ അതിസതിഗതിമാ ധീരവീരത്തരമ്മോ.

സീഹനിവത്തനനയഗാഥാ

സംസാരചക്കവിദ്ധംസം, സമ്ബുദ്ധം തം സുമാനസം;
സംനമാമി സുഗുണേസം, സംദേസിതസുദുദ്ദസം.

അനോതത്തോദകാവത്തനയഗാഥാ

യേന വിദ്ധംസിതാ പാപാ, യേന നിബ്ബാപിതാ ദരാ;
യേന ലോകാ നിസ്സരിസും, യേന ചാഹം നമാമി തം.

ചതുദീപചക്കവത്തനനയഗാഥാ

സങ്ഘം സസങ്ഘം നമാമി, വന്തന്തവരധമ്മജം;
മഗ്ഗഗ്ഗമനഫലട്ഠം, സുസംസം സുഭമാനസം.

അബ്യപേതചതുപാദആദിയമകഗാഥാ

വിനയം വിനയം സാരം, സങ്ഗഹം സങ്ഗഹം കരം;
ചരിയം ചരിയം വന്ദേ, പരമം പരമം സുതം.

ബ്യപേതചതുപാദആദിഅന്തയമകഗാഥാ

പകാരേ ബഹുപകാരേ, സാഗരേ ഗുണസാഗരേ;
ഗരവോ മമ ഗരവോ, വന്ദാമി അഭിവന്ദാമി.

വത്ഥുത്തയേ ഗന്ഥകാരേ, ഗരൂസു സാദരം മയാ;
കതേന നമക്കാരേന, ഹിത്വാ സബ്ബേ ഉപദ്ദവേ.

സിക്ഖാകാമേഹി ധീരേഹി, ജിനസാസനകാരിഭി;
ഭിക്ഖൂഹി വിനയഞ്ഞൂഹി, സാദരം അഭിയാചിതോ.

വണ്ണയിസ്സാമി **വിനയ-സങ്ഗഹം** പീതിവഡ്ഢനം;
ഭിക്ഖൂനം വേനയികാനം, യഥാസത്തിബലം അഹം.

പോരാണേഹി കതാ ടീകാ, കിഞ്ചാപി അത്ഥി സാ പന;
അതിസങ്ഖേപഭാവേന, ന സാധേതി യഥിച്ഛിതം.

തസ്മാ ഹി നാനാസത്ഥേഹി, സാരമാദായ സാധുകം;
നാതിസങ്ഖേപവിത്ഥാരം, കരിസ്സം **അത്ഥവണ്ണനം**.

വിനയാലങ്കാരം നാമ, പേസലാനം പമോദനം;
ഇമം പകരണം സബ്ബേ, സമ്മാ ധാരേന്തു സാധവോതി.

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ

വിവിധവിസേസനയസമന്നാഗതം കായവാചാവിനയനകരണസമത്ഥം ലജ്ജിപേസലഭിക്ഖൂനം സംസയവിനോദനകാരകം യോഗാവചരപുഗ്ഗലാനം സീലവിസുദ്ധിസമ്പാപകം ജിനസാസനവുഡ്ഢിഹേതുഭൂതം പകരണമിദമാരഭിതുകാമോ അയമാചരിയാസഭോ പഠമം താവ രതനത്തയപണാമപണാമാരഹഭാവഅഭിധേയ്യകരണഹേതു കരണപ്പകാരപകരണാഭിധാനനിമിത്തപയോജനാനി

ദസ്സേതും **"വത്ഥുത്തയം നമസ്സിത്വാ"**തിആദിമാഹ. ഏത്ഥ ഹി **വത്ഥുത്തയം നമസ്സിത്വാ**തി ഇമിനാ രതനത്തയപണാമോ വുത്തോ പണാമേതബ്ബപണാമഅത്ഥദസ്സനതോ. **സരണം സബ്ബപാണിന**ന്തി ഇമിനാ പണാമാരഹഭാവോ പണാമഹേതുദസ്സനതോ. **പാളിമുത്തവിനിച്ഛയ**ന്തി അഭിധേയ്യോ ഇമസ്സ പകരണസ്സ അത്ഥഭാവതോ. **വിപ്പകിണ്ണമനേകത്ഥാ**തി കരണഹേതു തേനേവകാരണേന പകരണസ്സ കതത്താ. **സമാഹരിത്വാ ഏകത്ഥ, ദസ്സയിസ്സമനാകുല**ന്തി കരണപ്പകാരോ തേനാകാരേന പകരണസ്സ കരണതോ. പകരണാഭിധാനം പന സമാഹരിതസദ്ദസ്സ സാമത്ഥിയതോ ദസ്സിതം സമാഹരിത്വാ ദസ്സനേനേവ ഇമസ്സ പകരണസ്സ വിനയസങ്ഗഹഇതി നാമസ്സ ലഭനതോ.

നിമിത്തം പന അജ്ഝത്തികബാഹിരവസേന ദുവിധം. തത്ഥ അജ്ഝത്തികം നാമ കരുണാ, തം ദസ്സനകിരിയായ സാമത്ഥിയതോ ദസ്സിതം തസ്മിം അസതി ദസ്സനകിരിയായ അഭാവതോ. ബാഹിരം നാമ സോതുജനസമൂഹോ, തം **യോഗാവചരഭിക്ഖൂന**ന്തി തസ്സ കരുണാരമ്മണഭാവതോ. പയോജനം പന ദുവിധം പണാമപയോജനപകരണപയോജനവസേന. തത്ഥ പണാമപയോജനം നാമ അന്തരായവിസോസനപസാദജനനാദികം, തം **സരണം സബ്ബപാണിന**ന്തി ഇമസ്സ സാമത്ഥിയതോ ദസ്സിതം ഹേതുമ്ഹി സതി ഫലസ്സ അവിനാഭാവതോ. വുത്തഞ്ഹി അഭിധമ്മടീകാചരിയേന "ഗുണവിസേസവാ ഹി പണാമാരഹോ ഹോതി, പണാമാരഹേ ച കതോ പണാമോ വുത്തപ്പയോജനസിദ്ധികരോവ ഹോതീ"തി (ധ॰ സ॰ മൂലടീ॰ ൧). പകരണപയോജനമ്പി ദുവിധം മുഖ്യാനുസങ്ഗികവസേന. തേസു മുഖ്യപയോജനം നാമ ബ്യഞ്ജനാനുരൂപം അത്ഥസ്സ പടിവിജ്ഝനം പകാസനഞ്ച അത്ഥാനുരൂപം ബ്യഞ്ജനസ്സ ഉദ്ദിസനം ഉദ്ദേസാപനഞ്ച, തം **വിനയേ പാടവത്ഥായാ**തി ഇമിനാ വുത്തം. അനുസങ്ഗികപയോജനം നാമ സീലാദിഅനുപാദാപരിനിബ്ബാനന്തോ അത്ഥോ, തം **സമാഹരിത്വാ ഏകത്ഥ ദസ്സയിസ്സ**ന്തി ഇമസ്സ സാമത്ഥിയേന ദസ്സിതം ഏകത്ഥ സമാഹരിത്വാ ദസ്സനേ സതി തദുഗ്ഗഹപരിപുച്ഛാദിനാ കതപയോഗസ്സ അനന്തരായേന തദത്ഥസിജ്ഝനതോതി.

കിമത്ഥം പനേത്ഥ രതനത്തയപണാമാദയോ ആചരിയേന കതാ, നനു അധിപ്പേതഗന്ഥാരമ്ഭോവ കാതബ്ബോതി? വുച്ചതേ - ഏത്ഥ രതനത്തയപണാമകരണം തബ്ബിഹതന്തരായോ ഹുത്വാ അനായാസേന ഗന്ഥപരിസമാപനത്ഥം. പണാമാരഹഭാവവചനം അത്തനോ യുത്തപത്തകാരിതാദസ്സനത്ഥം, തം വിഞ്ഞൂനം തോസാപനത്ഥം, തം പകരണസ്സ ഉഗ്ഗഹണത്ഥം, തം സബ്ബസമ്പത്തിനിപ്ഫാദനത്ഥം. അഭിധേയ്യകഥനം വിദിതാഭിധേയ്യസ്സ ഗന്ഥസ്സ വിഞ്ഞൂനം ഉഗ്ഗഹധാരണാദിവസേന പടിപജ്ജനത്ഥം. കരണഹേതുകഥനം അകാരണേ കതസ്സ വായാമസ്സ നിപ്ഫലഭാവതോ തപ്പടിക്ഖേപനത്ഥം. കരണപ്പകാരകഥനം വിദിതപ്പകാരസ്സ ഗന്ഥസ്സ സോതൂനം ഉഗ്ഗഹണാദീസു രുചിജനനത്ഥം. അഭിധാനദസ്സനം വോഹാരസുഖത്ഥം. നിമിത്തകഥനം ആസന്നകാരണദസ്സനത്ഥം. പയോജനദസ്സനം ദുവിധപയോജനകാമീനം സോതൂനം സമുസ്സാഹജനനത്ഥന്തി.

രതനത്തയപണാമപയോജനം പന ബഹൂഹി പകാരേഹി വിത്ഥാരയന്തി ആചരിയാ, തം തത്ഥ തത്ഥ വുത്തനയേനേവ ഗഹേതബ്ബം. ഇധ പന ഗന്ഥഗരുഭാവമോചനത്ഥം അട്ഠകഥാചരിയേഹി അധിപ്പേതപയോജനമേവ കഥയിമ്ഹ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥാചരിയേന -

"നിപച്ചകാരസ്സേതസ്സ ;
കതസ്സ രതനത്തയേ;
ആനുഭാവേന സോസേത്വാ;
അന്തരായേ അസേസതോ"തി. (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ ൭);

അയമേത്ഥ സമുദായത്ഥോ, അയം പന അവയവത്ഥോ - അഹം സബ്ബപാണീനം സരണം സരണീഭൂതം വത്ഥുത്തയം നമസ്സാമി, നമസ്സിത്വാ യോഗാവചരഭിക്ഖൂനം വിനയേ പാടവത്ഥായ അനേകത്ഥവിപ്പകിണ്ണം പാളിമുത്തവിനിച്ഛയം ഏകത്ഥ സമാഹരിത്വാ അനാകുലം കത്വാ ദസ്സയിസ്സം ദസ്സയിസ്സാമീതി യോജനാ.

തത്ഥ വസന്തി ഏത്ഥാതി വത്ഥു. കിം തം? ബുദ്ധാദിരതനം. തഞ്ഹി യസ്മാ സരണഗതാ സപ്പുരിസാ സരണഗമനസമങ്ഗിനോ ഹുത്വാ ബുദ്ധാദിരതനം ആരമ്മണം കത്വാ തസ്മിം ആരമ്മണേ വസന്തി ആവസന്തി നിവസന്തി, തസ്മാ "വത്ഥൂ"തി വുച്ചതി. ആരമ്മണഞ്ഹി ആധാരോ, ആരമ്മണികം ആധേയ്യോതി. ഇതോ പരാനിപി വത്ഥുസദ്ദസ്സ വചനത്ഥാദീനി ആചരിയേഹി വുത്താനി, താനിപി തത്ഥ തത്ഥ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാനി. ഇധ പന ഗന്ഥവിത്ഥാരപരിഹരണത്ഥം ഏത്തകമേവ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബന്തി. തിണ്ണം സമൂഹോതി തയം, തയോ അംസാ അവയവാ അസ്സാതി വാ തയം. കിം തം? സമുദായോ. വത്ഥൂനം തയന്തി **വത്ഥുത്തയം**. കിം തം? ബുദ്ധാദിരതനത്തയം. നമസ്സാമീതി **നമസ്സിത്വാ,** അനമിന്തി **നമസ്സിത്വാ**. ബുദ്ധാദിരതനഞ്ഹി ആരമ്മണം കത്വാ ചിത്തസ്സ ഉപ്പജ്ജനകാലേ ത്വാ-പച്ചയോ പച്ചുപ്പന്നകാലികോ ഹോതി, തസ്മാ പഠമോ വിഗ്ഗഹോ കതോ, പാളിമുത്തവിനിച്ഛയം ഏകത്ഥ ദസ്സനകാലേ അതീതകാലികോ, തസ്മാ ദുതിയോ വിഗ്ഗഹോ. തേനേവ ച കാരണേന അത്ഥയോജനായപി പച്ചുപ്പന്നകാലഅതീതകാലവസേന യോജനാ കതാ.

സരതി ഹിംസതീതി **സരണം**. കിം തം? ബുദ്ധാദിരതനത്തയം. തഞ്ഹി സരണഗതാനം സപ്പുരിസാനം ഭയം സന്താസം ദുക്ഖം ദുഗ്ഗതിവിനിപാതം സംകിലേസം സരതി ഹിംസതി വിനാസേതി, തസ്മാ "സരണ"ന്തി വുച്ചതി. വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ -

"യസ്മിം, മഹാനാമ, സമയേ അരിയസാവകോ തഥാഗതം അനുസ്സരതി, നേവസ്സ തസ്മിം സമയേ രാഗപരിയുട്ഠിതം ചിത്തം ഹോതീ"തിആദി (അ॰ നി॰ ൬.൧൦; ൧൧.൧൧),

"ഏവം ബുദ്ധം സരന്താനം;

ധമ്മം സങ്ഘഞ്ച ഭിക്ഖവോ;
ഭയം വാ ഛമ്ഭിതത്തം വാ;
ലോമഹംസോ ന ഹേസ്സതീ"തി ച. (സം॰ നി॰ ൧.൨൪൯);

യസ്മാ പന "സരണ"ന്തി ഇദം പദം "നാഥ"ന്തി പദസ്സ വേവചനഭൂതം കിതസുദ്ധനാമപദം ഹോതി, ന കിതമത്തപദം, തസ്മാ ധാത്വത്ഥോ അന്തോനീതോ. "സര ഹിംസായ"ന്തി ഹി വുത്തം ഹിംസത്ഥം ഗഹേത്വാ സബ്ബപാണീനം സരണം ഹിംസകം വത്ഥുത്തയം നമസ്സിത്വാ വിഞ്ഞായമാനേ അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ സബ്ബപാണീനം സരണം സരണീഭൂതം നാഥഭൂതം വത്ഥുത്തയം നമസ്സിത്വാതി വിഞ്ഞായമാനേയേവ യുജ്ജതി, തേനേവ ച കാരണേന അത്ഥയോജനായമ്പി തഥാ യോജനാ കതാ. **സബ്ബ**-സദ്ദോ നിരവസേസത്ഥവാചകം സബ്ബനാമപദം. സഹ അവേന യോ വത്തതീതി സബ്ബോതി കതേ പന സകല-സദ്ദോ വിയ സമുദായവാചകം സമാസനാമപദം ഹോതി. പാണോ ഏതേസം അത്ഥീതി പാണിനോ, പാണോതി ചേത്ഥ ജീവിതിന്ദ്രിയം അധിപ്പേതം. സബ്ബേ പാണിനോ സബ്ബപാണിനോ, തേസം **സബ്ബപാണീനം**. ഏത്താവതാ വത്ഥുത്തയസ്സ സബ്ബലോകസരണഭാവം, തതോയേവ ച നമസ്സനാരഹഭാവം, നമസ്സനാരഹേ ച കതായനമസ്സനകിരിയായ യഥാധിപ്പേതത്ഥസിദ്ധികരഭാവം, അത്തനോ കിരിയായ ച ഖേത്തങ്ഗതഭാവം ദസ്സേതി.

ഏവം സഹേതുകം രതനത്തയപണാമം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പകരണാരമ്ഭസ്സ സനിമിത്തം മുഖ്യപയോജനം ദസ്സേതുമാഹ **"വിനയേ പാടവത്ഥായ, യോഗാവചരഭിക്ഖൂന"**ന്തി. ഏത്ഥ ച **വിനയേ പാടവത്ഥായാ**തി മുഖ്യപയോജനദസ്സനം, തംദസ്സനേന ച അനുസങ്ഗികപയോജനമ്പി വിഭാവിതമേവ ഹോതി കാരണേ സിദ്ധേ കാരിയസ്സ സിജ്ഝനതോ. **യോഗാവചരഭിക്ഖൂന**ന്തി ബാഹിരനിമിത്തദസ്സനം, തസ്മിം ദസ്സിതേ അജ്ഝത്തികനിമിത്തമ്പി ദീപിതമേവ ഹോതി ആരമ്മണേ ഞാതേ ആരമ്മണികസ്സ ഞാതബ്ബതോ. തത്ഥ വിവിധാ നയാ ഏത്ഥാതി വിനയോ,
ദുവിധപാതിമോക്ഖദുവിധവിഭങ്ഗപഞ്ചവിധപാതിമോക്ഖുദ്ദേസപഞ്ചആപത്തിക്ഖന്ധസത്തആപത്തിക്ഖന്ധാദയോ വിവിധാ അനേകപ്പകാരാ നയാ ഏത്ഥ സന്തീതി അത്ഥോ. അഥ വാ വിസേസാ നയാ ഏത്ഥാതി വിനയോ, ദള്ഹീകമ്മസിഥിലകരണപയോജനാ അനുപഞ്ഞത്തിനയാദയോ വിസേസാ നയാ ഏത്ഥ സന്തീതി അത്ഥോ. അഥ വാ വിനേതീതി വിനയോ. കായോ വിനേതി കായവാചായോ, ഇതി കായവാചാനം വിനയനതോ വിനയോ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം -

"വിവിധവിസേസനയത്താ ;
വിനയനതോ ചേവ കായവാചാനം;
വിനയത്ഥവിദൂഹി അയം;
വിനയോ 'വിനയോ'തി അക്ഖാതോ"തി. (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാ; ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ; ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാ);

കോ സോ? വിനയപിടകം. തസ്മിം **വിനയേ**. പടതി വിയത്തഭാവം ഗച്ഛതീതി പടു. കോ സോ? പണ്ഡിതോ. പടുനോ ഭാവോ പാടവം. കിം തം? ഞാണം. അസതി കാരണാനുരൂപം ഭവതീതി അത്ഥോ. കോ സോ? പയോജനം. പാടവമേവ അത്ഥോ പാടവത്ഥോ, തസ്സ **പാടവത്ഥായ,** വിനയപിടകേ കോസല്ലഞാണപയോജനായാതി വുത്തം ഹോതി. യുഞ്ജനം യോഗോ, കമ്മട്ഠാനമനസികാരോ. അവചരന്തീതി അവചരാ, യോഗേ അവചരാ യോഗാവചരാ, കമ്മട്ഠാനികാ ഭിക്ഖൂ. സംസാരേ ഭയം ഇക്ഖന്തീതി ഭിക്ഖൂ, യോഗാവചരാ ച തേ ഭിക്ഖൂ ചാതി യോഗാവചരഭിക്ഖൂ, തേസം **യോഗാവചരഭിക്ഖൂനം**. ഏതേന വിനയേ പടുഭാവോ നാമ ഭിക്ഖൂനംയേവ അത്ഥോ ഹോതി, ന ഗഹട്ഠതാപസപരിബ്ബാജകാദീനം. ഭിക്ഖൂസു ച കമ്മട്ഠാനേ നിയുത്താനം ലജ്ജിപേസലഭിക്ഖൂനംയേവ, ന വിസ്സട്ഠകമ്മട്ഠാനാനം അലജ്ജിഭിക്ഖൂനന്തി ഇമമത്ഥം ദസ്സേതി.

ഏവം പകരണാരമ്ഭസ്സ സനിമിത്തം പയോജനം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി സഹേതുകം അഭിധേയ്യം ദസ്സേതും **"വിപ്പകിണ്ണമനേകത്ഥ, പാളിമുത്തവിനിച്ഛയ"**ന്തി ആഹ. തത്ഥ **വിപ്പകിണ്ണം അനേകത്ഥാ**തി ഇമിനാ പകരണാരമ്ഭസ്സ ഹേതും ദസ്സേതി ഹേതുമന്തവിസേസനത്താ, ഇമസ്സ അനേകത്ഥവിപ്പകിണ്ണത്തായേവ ആചരിയസ്സ ആരമ്ഭോ ഹോതി, ന അവിപ്പകിണ്ണേ സതി. വക്ഖതി ഹി "സമാഹരിത്വാ ഏകത്ഥ ദസ്സയിസ്സ"ന്തി (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ). **പാളിമുത്തവിനിച്ഛയ**ന്തി ഇമിനാ പകരണാഭിധേയ്യം. തത്ഥ കിരതി വിക്ഖിപതീതി കിണ്ണോ, പകാരേന കിണ്ണോ പകിണ്ണോ, വിവിധേന പകിണ്ണോ വിപ്പകിണ്ണോ. കോ സോ? പാളിമുത്തവിനിച്ഛയോ, തം **വിപ്പകിണ്ണം**.

അനേകത്ഥാതി ഏത്ഥ സങ്ഖ്യാവാചകോ സബ്ബനാമികോ ഏക-സദ്ദോ, ന ഏകോ അനേകേ. ബഹ്വത്ഥവാചകോ അനേകസദ്ദോ. ഏകന്തഏകവചനന്തോപി ഏക-സദ്ദോ ന-ഇതിനിപാതേന യുത്തത്താ ബഹുവചനന്തോ ജാതോതി. തത്ഥ **അനേകത്ഥ** ബഹൂസൂതി അത്ഥോ, പാരാജികകണ്ഡട്ഠകഥാദീസു അനേകേസു പകരണേസൂതി വുത്തം ഹോതി. പോരാണടീകായം പന **അനേകത്ഥാ**തി അനേകേസു സിക്ഖാപദപദേസേസൂതി അത്ഥോ ദസ്സിതോ, ഏവഞ്ച സതി ഉപരി "സമാഹരിത്വാ ഏകത്ഥാ"തി വക്ഖമാനത്താ "അനേകത്ഥവിപ്പകിണ്ണം ഏകത്ഥ സമാഹരിത്വാ"തി ഇമേസം പദാനം സഹയോഗീഭൂതത്താ അനേകേസു സിക്ഖാപദപദേസേസു വിപ്പകിണ്ണം ഏകസ്മിം സിക്ഖാപദപദേസേ സമാഹരിത്വാതി അത്ഥോ ഭവേയ്യ, സോ ച അത്ഥോ അയുത്തോ. കസ്മാ? അനേകേസു പകരണേസു വിപ്പകിണ്ണം ഏകസ്മിം പകരണേ സമാഹരിത്വാതി അത്ഥോ അമ്ഹേഹി വുത്തോ. അഥ പന "ഏകത്ഥാ"തി ഇമസ്സ "ഏകതോ"തി അത്ഥം വികപ്പേത്വാ അനേകേസു സിക്ഖാപദപദേസേസു വിപ്പകിണ്ണം ഏകതോ സമാഹരിത്വാതി അത്ഥം ഗണ്ഹേയ്യ, സോ അത്ഥോ യുത്തോ ഭവേയ്യ.

പകട്ഠാനം ആളീതി പാളി, ഉത്തമാനം വചനാനം അനുക്കമോതി അത്ഥോ. അഥ വാ അത്തത്ഥപരത്ഥാദിഭേദം അത്ഥം പാലേതി രക്ഖതീതി പാളി, ലളാനമവിസേസോ. കാ സാ? വിനയതന്തി. മുച്ചതീതി മുത്തോ, പാളിതോ മുത്തോ പാളിമുത്തോ. ഛിന്ദിയതേ അനേനാതി ഛയോ, നീഹരിത്വാ ഛയോ നിച്ഛയോ, വിസേസേന നിച്ഛയോ വിനിച്ഛയോ, ഖിലമദ്ദനാകാരേന പവത്തോ സദ്ദനയോ അത്ഥനയോ ച. പാളിമുത്തോ ച സോ വിനിച്ഛയോ ചാതി പാളിമുത്തവിനിച്ഛയോ, തം **പാളിമുത്തവിനിച്ഛയം**. ഇദഞ്ച "ആനഗരാ ഖദിരവന"ന്തിആദീസു വിയ യേഭുയ്യനയവസേന വുത്തം കത്ഥചി പാളിവിനിച്ഛയസ്സപി ദിസ്സനതോ. പോരാണടീകായം പന പാളിവിനിച്ഛയോ ച പാളിമുത്തവിനിച്ഛയോ ച പാളിമുത്തവിനിച്ഛയോതി ഏവം ഏകദേസസരൂപേകസേസവസേന വാ ഏതം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബന്തി ദുതിയനയോപി വുത്തോ, ഏവഞ്ച സതി പാളിവിനിച്ഛയപാളിമുത്തവിനിച്ഛയേഹി അഞ്ഞസ്സ വിനിച്ഛയസ്സ അഭാവാ കിമേതേന ഗന്ഥഗരുകരേന പാളിമുത്തഗ്ഗഹണേന. വിസേസനഞ്ഹി സമ്ഭവബ്യഭിചാരേ ച സതി സാത്ഥകം സിയാതി പഠമനയോവ ആരാധനീയോ ഹോതി.

ഏവം സഹേതുകം അഭിധേയ്യം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി കരണപ്പകാരം ദസ്സേതി **"സമാഹരിത്വാ"**തിആദിനാ. ദുവിധോ ഹേത്ഥ കരണപ്പകാരോ ഏകത്ഥസമാഹരണഅനാകുലകരണവസേന. സോ ദുവിധോപി തേന പകാരേന പകരണസ്സ കത്തത്താ "കരണപ്പകാരോ"തി വുച്ചതി. തത്ഥ സമാഹരിസ്സാമീതി **സമാഹരിത്വാ,** സം-സദ്ദോ സങ്ഖേപത്ഥോ, തസ്മാ സങ്ഖിപിയ ആഹരിസ്സാമീതി അത്ഥോ. അനാഗതകാലികവസേന പച്ചമാനേന "ദസ്സയിസ്സ"ന്തി പദേന സമാനകാലത്താ അനാഗതകാലികോ ഇധ ത്വാ-പച്ചയോ വുത്തോ. **ഏകത്ഥാ**തി ഏകസ്മിം ഇധ വിനയസങ്ഗഹപ്പകരണേ. **ഏകത്ഥാ**തി വാ ഏകതോ. **ദസ്സയിസ്സ**ന്തി ദസ്സയിസ്സാമി, ഞാപയിസ്സാമീതി അത്ഥോ. ആകുലതി ബ്യാകുലതീതി ആകുലോ, ന ആകുലോ അനാകുലോ, പുബ്ബാപരബ്യാകിണ്ണവിരഹിതോ പാളിമുത്തവിനിച്ഛയോ. **അനാകുല**ന്തി പന ഭാവനപുംസകം, തസ്മാ കരധാതുമയേന കത്വാസദ്ദേന യോജേത്വാ ദസ്സനകിരിയായ സമ്ബന്ധിതബ്ബം.

ഏവം രതനത്തയപണാമാദികം പുബ്ബകരണം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി യേ പാളിമുത്തവിനിച്ഛയേ ദസ്സേതുകാമോ, തേസം അനുക്കമകരണത്ഥം മാതികം ഠപേന്തോ **"തത്രായം മാതികാ"**തിആദിമാഹ. മാതികായ ഹി അസതി ദസ്സിതവിനിച്ഛയാ വികിരന്തി വിധംസേന്തി യഥാ തം സുത്തേന അസങ്ഗഹിതാനി പുപ്ഫാനി. സന്തിയാ പന മാതികായ ദസ്സിതവിനിച്ഛയാ ന വികിരന്തി ന വിധംസേന്തി യഥാ തം സുത്തേന സങ്ഗഹിതാനി പുപ്ഫാനി. തം തം അത്ഥം ജാനിതുകാമേഹി മാതികാനുസാരേന ഗന്ത്വാ ഇച്ഛിതിച്ഛിതവിനിച്ഛയം പത്വാ സോ സോ അത്ഥോ ജാനിതബ്ബോ ഹോതി, തസ്മാ സുഖഗ്ഗഹണത്ഥം മാതികാ ഠപിതാ. തത്ഥ **തത്രാ**തി തസ്മിം പാളിമുത്തവിനിച്ഛയേ. **അയ**ന്തി അയം മയാ വക്ഖമാനാ. മാതാ വിയാതി **മാതികാ**. യഥാ ഹി പുത്താ മാതിതോ പഭവന്തി, ഏവം നിദ്ദേസപദാനി ഉദ്ദേസതോ പഭവന്തി, തസ്മാ ഉദ്ദേസോ മാതികാ വിയാതി "മാതികാ"തി വുച്ചതി.

ദിവാസേയ്യാതിആദീസു **ദിവാസേയ്യാ** ദിവാസേയ്യവിനിച്ഛയകഥാ. **പരിക്ഖാരോ** പരിക്ഖാരവിനിച്ഛയകഥാ... പേ॰... **പകിണ്ണകം** പകിണ്ണകവിനിച്ഛയകഥാതി യോജനാ. തേനേവ വക്ഖതി "ദിവാസയനവിനിച്ഛയകഥാ സമത്താ"തിആദി. **ഇതി**-സദ്ദോ ഇദമത്ഥോ വാ നിദസ്സനത്ഥോ വാ പരിസമാപനത്ഥോ വാ. തേസു ഇദമത്ഥേ കാ സാ? ദിവാസേയ്യാ...പേ॰... പകിണ്ണകം ഇതി അയന്തി. നിദസ്സനത്ഥേ കഥം സാ? ദിവാസേയ്യാ...പേ॰... പകിണ്ണകം ഇതി ദട്ഠബ്ബാതി. പരിസമാപനത്ഥേ സാ കിത്തകേന പരിസമത്താ? ദിവാസേയ്യാ...പേ॰... പകിണ്ണകം ഇതി ഏത്തകേന പരിസമത്താതി അത്ഥോ. ഇമേസം പന ദിവാസേയ്യാദിപദാനം വാക്യവിഗ്ഗഹം കത്വാ അത്ഥേ ഇധ വുച്ചമാനേ അതിപപഞ്ചോ ഭവിസ്സതി, സോതൂനഞ്ച ദുസ്സല്ലക്ഖണീയോ, തസ്മാ തസ്സ തസ്സ നിദ്ദേസസ്സ ആദിമ്ഹിയേവ യഥാനുരൂപം വക്ഖാമ.

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧. ദിവാസേയ്യവിനിച്ഛയകഥാ

൧. ഏവം പാളിമുത്തവിനിച്ഛയകഥാനം മാതികം ഠപേത്വാ ഇദാനി യഥാഠപിതമാതികാനുക്കമേന നിദ്ദിസന്തോ **"തത്ഥ ദിവാസേയ്യാതി ദിവാനിപജ്ജന"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തേസു മാതികാപദേസു സമഭിനിവിട്ഠസ്സ "ദിവാസേയ്യാ"തി പദസ്സ "ദിവാനിപജ്ജന"ന്തി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോതി യോജനാ. തത്ഥ **ദിവാ**-സദ്ദോ അഹവാചകോ ആകാരന്തോ നിപാതോ. വുത്തഞ്ഹി അഭിധാനപ്പദീപികായം "ആനുകൂല്യേതു സദ്ധഞ്ച, നത്തം ദോസോ ദിവാ ത്വഹേ"തി. സയനം സേയ്യാ, കരജകായഗതരൂപാനം ഉദ്ധം അനുഗ്ഗന്ത്വാ ദീഘവസേന വിത്ഥാരതോ പവത്തനസങ്ഖാതോ ഇരിയാപഥവിസേസോ. ദിവാകാലസ്മിം സേയ്യാ **ദിവാസേയ്യാ**. അരുണുഗ്ഗമനതോ പട്ഠായ യാവ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനാ, ഏതസ്മിം കാലേ സയനഇരിയാപഥകരണന്തി. തേനാഹ "ദിവാനിപജ്ജനന്തി അത്ഥോ"തി.

തത്രാതി തസ്മിം ദിവാസയനേ അയം വക്ഖമാനോ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **"അനുജാനാമി...പേ... വചനതോ"**തി (പാരാ॰ ൭൭) അയം പഠമപാരാജികസിക്ഖാപദസ്സ വിനീതവത്ഥൂസു ആഗതോ ഭഗവതാ ആഹച്ചഭാസിതോ ഞാപകപാഠോ. തത്ഥ **ദിവാ പടിസല്ലീയന്തേനാ**തി ദിവാ നിപജ്ജന്തേന. **ദ്വാരം സംവരിത്വാ പടിസല്ലീയിതു**ന്തി ദ്വാരം പിദഹിത്വാ നിപജ്ജിതും. **"ദിവാ...പേ... നിപജ്ജിതബ്ബ**ന്തി ഞാപ്യം. നനു പാളിയം "അയം നാമ ആപത്തീ"തി ന വുത്താ, അഥ കഥമേത്ഥ ആപത്തി വിഞ്ഞായതീതി ചോദനം സന്ധായാഹ **"ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപീ"**തിആദി. തത്ഥ **ഏത്ഥാ**തി ഏതസ്മിം ദിവാനിപജ്ജനേ. **ച**-സദ്ദോ വാക്യാരമ്ഭജോതകോ, **കിഞ്ചാപി**-സദ്ദോ നിപാതസമുദായോ, യദിപീത്യത്ഥോ. പാളിയം അയം നാമ ആപത്തീതി കിഞ്ചാപി ന വുത്താ, പന തഥാപി അസംവരിത്വാ നിപജ്ജന്തസ്സ അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൭൭) ദുക്കടം യസ്മാ വുത്തം, തസ്മാ ഏത്ഥ ആപത്തി വിഞ്ഞായതീതി യോജനാ. ഏവം സന്തേപി അസതി ഭഗവതോ വചനേ കഥം അട്ഠകഥായം വുത്തം സിയാതി ആഹ **"വിവരിത്വാ...പേ... അനുഞ്ഞാതത്താ"**തി. ഏതേന ഭഗവതോ അനുജാനനമ്പി തം അകരോന്തസ്സ ആപത്തികാരണം ഹോതീതി ദസ്സേതി.

തത്ഥ **"ഉപ്പന്നേ വത്ഥുമ്ഹീ**തി ഇത്ഥിയാ കതഅജ്ഝാചാരവത്ഥുസ്മി"ന്തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൭൭) വുത്തം, സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൭൭) പന "മേഥുനവത്ഥുസ്മിം ഉപ്പന്നേ"തി വുത്തം, പോരാണടീകായമ്പി തമേവ ഗഹേത്വാ "ഉപ്പന്നേ മേഥുനവത്ഥുസ്മി"ന്തി വുത്തം, തദേതം വിചാരേതബ്ബം മേഥുനലക്ഖണസ്സ അഭാവാ. നനു സിക്ഖാപദപഞ്ഞാപനം നാമ ബുദ്ധവിസയോ, അഥ കസ്മാ അട്ഠകഥായം ദുക്കടം വുത്തന്തി ആഹ **"ഭഗവതോ"**തിആദി. ന കേവലം ഉപാലിത്ഥേരാദീഹി ഏവ അട്ഠകഥാ ഠപിതാ, അഥ ഖോ പാളിതോ ച അത്ഥതോ ച ബുദ്ധേന ഭഗവതാ വുത്തോ. ന ഹി ഭഗവതാ അബ്യാകതം തന്തിപദം നാമ അത്ഥി, സബ്ബേസംയേവ അത്ഥോ കഥിതോ, തസ്മാ സമ്ബുദ്ധേനേവ തിണ്ണം പിടകാനം അത്ഥവണ്ണനക്കമോപി ഭാസിതോതി ദട്ഠബ്ബം. തത്ഥ തത്ഥ ഹി ഭഗവതാ പവത്തിതാ പകിണ്ണകദേസനായേവ അട്ഠകഥാതി.

കിം പനേത്ഥ ഏതം ദിവാ ദ്വാരം അസംവരിത്വാ നിപജ്ജന്തസ്സ ദുക്കടാപത്തിആപജ്ജനം അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ ഏവ സിദ്ധം, ഉദാഹു അഞ്ഞേനപീതി ആഹ **"അത്ഥാപത്തീ"**തിആദി. ഏതം ദുക്കടാപത്തിആപജ്ജനം ന കേവലം അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ ഏവ സിദ്ധം, അഥ ഖോ "അത്ഥാപത്തി ദിവാ ആപജ്ജതി, നോ രത്തി"ന്തി (പരി॰ ൩൨൩) ഇമിനാ പരിവാരപാഠേനപി സിദ്ധം ഹോതീതി യോജനാ. കതരസ്മിം പന വത്ഥുസ്മിം ഇദം സിക്ഖാപദം വുത്തന്തി? "തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു വേസാലിയം മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം ദിവാ വിഹാരഗതോ ദ്വാരം വിവരിത്വാ നിപന്നോ അഹോസി. തസ്സ അങ്ഗമങ്ഗാനി വാതുപത്ഥദ്ധാനി അഹേസും. തേന ഖോ പന സമയേന സമ്ബഹുലാ ഇത്ഥിയോ ഗന്ധഞ്ച മാലഞ്ച ആദായ വിഹാരം ആഗമിംസു വിഹാരപേക്ഖികായോ. അഥ ഖോ താ ഇത്ഥിയോ തം ഭിക്ഖും പസ്സിത്വാ അങ്ഗജാതേ അഭിനിസീദിത്വാ യാവദത്ഥം കത്വാ 'പുരിസുസഭോ വതായ'ന്തി വത്വാ ഗന്ധഞ്ച മാലഞ്ച ആരോപേത്വാ പക്കമിംസു. ഭിക്ഖൂ കിലിന്നം പസ്സിത്വാ ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. പഞ്ചഹി, ഭിക്ഖവേ, ആകാരേഹി അങ്ഗജാതം കമ്മനിയം ഹോതി രാഗേന, വച്ചേന, പസ്സാവേന, വാതേന, ഉച്ചാലിങ്ഗപാണകദട്ഠേന. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹാകാരേഹി അങ്ഗജാതം കമ്മനിയം ഹോതി. അട്ഠാനമേതം, ഭിക്ഖവേ, അനവകാസോ, യം തസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗേന അങ്ഗജാതം കമ്മനിയം അസ്സ, അരഹം സോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു, അനാപത്തി ഭിക്ഖവേ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ. അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ ദിവാ പടിസല്ലീയന്തേന ദ്വാരം സംവരിത്വാ പടിസല്ലീയിതു"ന്തി (പാരാ॰ ൭൭) ഏതസ്മിം വത്ഥുസ്മിം ഇദം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

൨. ഇദാനി ദ്വാരവിസേസം ദസ്സേതും **"കീദിസ"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **പരിവത്തകദ്വാരമേവാ**തി സംവരണവിവരണവസേന ഇതോ ചിതോ ച പരിവത്തനയോഗ്ഗദ്വാരമേവ. **രുക്ഖസൂചികണ്ടകദ്വാര**ന്തി രുക്ഖസൂചിദ്വാരം കണ്ടകദ്വാരഞ്ച. "രുക്ഖസൂചിദ്വാരകണ്ടകദ്വാര"മിച്ചേവ വാ പാഠോ. യം ഉഭോസു പസ്സേസു രുക്ഖത്ഥമ്ഭേ നിഖനിത്വാ തത്ഥ വിജ്ഝിത്വാ മജ്ഝേ ദ്വേ തിസ്സോ രുക്ഖസൂചിയോ പവേസേത്വാ കരോന്തി, തം **രുക്ഖസൂചിദ്വാരം** നാമ. പവേസനനിക്ഖമനകാലേ അപനേത്വാ ഥകനയോഗ്ഗം ഏകായ, ബഹൂഹി വാ കണ്ടകസാഖാഹി കതം **കണ്ടകദ്വാരം** നാമ. ഗാമദ്വാരസ്സ പിധാനത്ഥം പദരേന വാ കണ്ടകസാഖാദീഹി വാ കതസ്സ കവാടസ്സ ഉദുക്ഖലപാസകരഹിതതായ ഏകേന സംവരിതും വിവരിതുഞ്ച അസക്കുണേയ്യസ്സ ഹേട്ഠാ ഏകം ചക്കം യോജേന്തി, യേന പരിവത്തമാനകകവാടം സുഖഥകനകം ഹോതി, തം സന്ധായ വുത്തം **"ചക്കലകയുത്തദ്വാര"**ന്തി. ചക്കമേവ ഹി ലാതബ്ബത്ഥേന സംവരണവിവരണത്ഥായ ഗഹേതബ്ബത്ഥേന ചക്കലകം, തേന യുത്തകവാടമ്പി ചക്കലകം നാമ, തേന യുത്തദ്വാരം **ചക്കലകയുത്തദ്വാരം**.

മഹാദ്വാരേസു പന ദ്വേ തീണി ചക്കലകാനി യോജേതീതി ആഹ **"ഫലകേസൂ"**തിആദി. **കിടികാസൂ**തി വേളുപേസികാദീഹി കണ്ടകസാഖാദീഹി ച കതഥകനകേസു. **സംസരണകിടികദ്വാര**ന്തി ചക്കലകയന്തേന സംസരണകിടികായുത്തമഹാദ്വാരം. **ഗോപ്ഫേത്വാ**തി ആവുണിത്വാ, രജ്ജൂഹി ഗന്ഥേത്വാ വാ. **ഏകം ദുസ്സസാണിദ്വാരമേവാ**തി ഏത്ഥ കിലഞ്ജസാണിദ്വാരമ്പി സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൭൬-൭൭) പന "ദുസ്സദ്വാരം സാണിദ്വാരഞ്ച ദുസ്സസാണിദ്വാരം. ദുസ്സസാണി

കിലഞ്ജസാണീതിആദിനാ വുത്തം സബ്ബമ്പി ദുസ്സസാണിയമേവ സങ്ഗഹേത്വാ വുത്തം, ഏകസദിസത്താ ഏകന്തി വുത്ത''ന്തി വുത്തം.

ന. ഏവം ദ്വാരവിസേസം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി യത്തകേന ദ്വാരം സംവുതം ഹോതി, തം പമാണം ദസ്സേതും **"കിത്തകേന"**ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ **സൂചീ**തി മജ്ഝേ ഛിദ്ദം കത്വാ പവേസിതാ. **ഘടികാ**തി ഉപരി യോജിതാ. ഇദാനി യത്ഥ ദ്വാരം സംവരിത്വാ നിപജ്ജിതും ന സക്കാ ഹോതി, തത്ഥ കാതബ്ബവിധിം ദസ്സേതും **"സചേ ബഹൂനം വളഞ്ജനട്ഠാനം ഹോതീ"**തിആദി വുത്തം. ബഹൂനം അവളഞ്ജനട്ഠാനേപി ഏകം ആപുച്ഛിത്വാ നിപജ്ജിതും വട്ടതിയേവ. **അഥ ഭിക്ഖൂ...പേ०... നിസിന്നാ ഹോന്തീ**തി ഇദം തത്ഥ ഭിക്ഖൂനം സന്നിഹിതഭാവദസ്സനത്ഥം വുത്തം, ന സേസഇരിയാപഥസമങ്ഗിതാനിവത്തനത്ഥം, തസ്മാ നിപന്നേപി ആഭോഗം കാതും വട്ടതി. നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദായന്തേ പന ആഭോഗം കാതും ന വട്ടതി. അസന്തപക്ഖേ ഠിതത്താ രഹോ നിസജ്ജായ വിയ ദ്വാരസംവരണം നാമ മാതുഗാമാനം പവേസനിവാരണത്ഥം അനുഞ്ഞാതന്തി ആഹ **"കേവലം ഭിക്ഖുനിം വാ"**തിആദി.

ഏത്ഥ ച തം യുത്തം, ഏവം സബ്ബത്ഥപി യോ യോ ഥേരവാദോ വാ അട്ഠകഥാവാദോ വാ പച്ഛാ വുച്ചതി, സോ സോവ പമാണന്തി ഗഹേതബ്ബന്തി ഇദം അട്ഠകഥാവചനതോ അതിരേകം ആചരിയസ്സ വചനം. ഇതോ പുബ്ബാപരവചനം അട്ഠകഥാവചനമേവ. തത്ഥ **തം യുത്ത**ന്തി ''കുരുന്ദട്ഠകഥായം പന...പേ०... ന വത്തതീ''തി യം വചനം അട്ഠകഥാചരിയേഹി വുത്തം, തം വചനം യുത്തന്തി അത്ഥോ. **ഏവം...പേ०... ഗഹേതബ്ബ**ന്തി യഥാ ചേത്ഥ കുരുന്ദിയം വുത്തവചനം യുത്തം, ഏവം സബ്ബത്ഥപി വിനിച്ഛയേ യോ യോ ഥേരവാദോ വാ അട്ഠകഥാവാദോ വാ പച്ഛാ വുച്ചതി, സോ സോവ പമാണന്തി ഗഹേതബ്ബം, പുരേ വുത്തോ ഥേരവാദോ വാ അട്ഠകഥാവാദോ വാ പമാണന്തി ന ഗഹേതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. ഇദം വചനം അട്ഠാനേ വുത്തം വിയ ദിസ്സതി. കഥം? യം താവ വുത്തം, തം യുത്തന്തി. തം ഇമസ്മിം ആപുച്ഛനആഭോഗകരണവിനിച്ഛയേ അഞ്ഞസ്സ അയുത്തസ്സ അട്ഠകഥാവാദസ്സ വാ ഥേരവാദസ്സ വാ അഭാവാ വത്തും ന സക്കാ. ന ഹി പുബ്ബവാക്യേ ''ഭിക്ഖൂ ഏവാ''തി അവധാരണം കതം, അഥ ഖോ ആസന്നവസേന വാ പട്ഠാനവസേന വാ ''ഭിക്ഖൂ ചീവരകമ്മം''ഇച്ചാദികംയേവ വുത്തം. യമ്പി വുത്തം ''ഏവം സബ്ബത്ഥപീ''ത്യാദി, തമ്പി അനോകാസം. ഇമസ്മിം വിനിച്ഛയേ അഞ്ഞസ്സ അട്ഠകഥാവാദസ്സ വാ ആചരിയവാദസ്സ വാ അവചനതോ പുരേ പച്ഛാഭാവോ ച ന ദിസ്സതി, അയം ''പമാണ''ന്തി ഗഹേതബ്ബോ, അയം ''ന ഗഹേതബ്ബോ''തി വത്തബ്ബഭാവോ ച.

ഉപരി പന ''കോ മുച്ചതി, കോ ന മുച്ചതീ''തി ഇമസ്സ പഞ്ഹസ്സ വിസ്സജ്ജനേ മഹാപച്ചരിവാദോ ച കുരുന്ദിവാദോ ച മഹാഅട്ഠകഥാവാദോ ചാതി തയോ അട്ഠകഥാവാദാ ആഗതാ, ഏകോ മഹാപദുമത്ഥേരവാദോ, തസ്മാ തത്ഥേവ യുത്തായുത്തഭാവോ ച പമാണാപമാണഭാവോ ച ഗഹേതബ്ബാഗഹേതബ്ബഭാവോ ച ദിസ്സതി, തസ്മാ തസ്മിംയേവ ഠാനേ വത്തബ്ബം സിയാ, സുവിമലവിപുലപഞ്ഞാവേയ്യത്തിയസമന്നാഗതേന പന ആചരിയാസഭേന അവത്തബ്ബട്ഠാനേ വുത്തം ന സിയാ, തസ്മാ ഉപരി അട്ഠകഥാവാദസംസന്ദനാവസാനേ മഹാപദുമത്ഥേരേന വുത്തന്തി ഇമസ്സ വചനസ്സ പച്ഛതോ വുത്തം സിയാ, തം പച്ഛാ ലേഖകേഹി പരിവത്തേത്വാ

ലിഖിതം ഭവേയ്യ, പാരാജികകണ്ഡട്ഠകഥായഞ്ച ഇദം വചനം വുത്തം. ടീകായഞ്ച ഇമസ്മിം ഠാനേ ന വുത്തം, ഉപരിയേവ വുത്തം, ''യോ ച യക്ഖഗഹിതകോ, യോ ച ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപിതോ''തി ഇമസ്സ അട്ഠകഥാവാദസ്സ പച്ഛിമത്താ സോയേവ പമാണതോ ഗഹേതബ്ബോ. തഥാ ച വക്ഖതി ''സബ്ബത്ഥ യോ യോ അട്ഠകഥാവാദോ വാ ഥേരവാദോ വാ പച്ഛാ വുച്ചതി, സോ സോയേവ പമാണതോ ദട്ഠബ്ബോ''തി, തസ്മാ ഇദമേത്ഥ വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

ർ. ഇദാനി ദ്വാരം സംവരണസ്സ അന്തരായേ സതി അസംവരിത്വാപി നിപജ്ജിതും വട്ടതീതി ദസ്സേതും **''അഥ ദ്വാരസ്സ''**ത്യാദിമാഹ. **നിസ്സേണിം ആരോപേത്വാ**തി ഉപരിമതലം ആരോപേത്വാ വിസങ്ഖരിത്വാ ഭൂമിയം പാതേത്വാ, ഛദ്ദേത്വാ വാ നിപജ്ജിതും വട്ടതി. ഇദം ഏകാബദ്ധതായ വുത്തം. **ദ്വേപി ദ്വാരാനി ജഗ്ഗിതബ്ബാനീ**തി ഏത്ഥ സചേ ഏകസ്മിം ദ്വാരേ കവാടം വാ നത്ഥി, ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന സംവരിതും വാ ന സക്കാ , ഇതരം ദ്വാരം അസംവരിത്വാ നിപജ്ജിതും വട്ടതി. **ദ്വാരപാലസ്സാ**തി ദ്വാരകോട്ഠകേ മഹാദ്വാരേ, നിസ്സേണിമൂലേ വാ ഠത്വാ ദ്വാരജഗ്ഗനകസ്സ. **പച്ഛിമാനം ഭാരോ**തി ഏകാബദ്ധവസേന ആഗച്ഛന്തേ സന്ധായ വുത്തം. അസംവുതദ്വാരേ അന്തോഗബ്ഭേ വാതി യോജേതബ്ബം. **ബഹി വാ**തി ഗബ്ഭതോ ബഹി. **നിപജ്ജനകാലേപി...പേ॰... വട്ടതിയേവാ**തി ഏത്ഥ ദ്വാരജഗ്ഗനകസ്സ തദധീനത്താ തദാ തസ്സ തത്ഥ സന്നിഹിതാസന്നിഹിതഭാവം അനുപധാരേത്വാപി ആഭോഗം കാതും വട്ടതിയേവാതി വദന്തി.

യേന കേനചി പരിക്ഖിത്തേതി ഏത്ഥ പരിക്ഖേപസ്സ ഉബ്ബേധതോ പമാണം സഹസേയ്യപ്പഹോനകേ വുത്തസദിസമേവ. വുത്തഞ്ഹി സമന്തപാസാദികായം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൧) ''യഞ്ഹി സേനാസനം ഉപരി പഞ്ചഹി ഛദനേഹി അഞ്ഞേന വാ കേനചി സബ്ബമേവ പടിച്ഛന്നം, അയം സബ്ബച്ഛന്നാ നാമ സേയ്യാ...പേ॰... യം പന സേനാസനം ഭൂമിതോ പട്ഠായ യാവ ഛദനം ആഹച്ച പാകാരേന വാ അഞ്ഞേന വാ കേനചി അന്തമസോ വത്ഥേനപി പരിക്ഖിത്തം, അയം സബ്ബപരിച്ഛന്നാ നാമ സേയ്യാ. ഛദനം അനാഹച്ച സബ്ബന്തിമേന പരിയായേന ദിയഡ്ഢഹത്ഥുബ്ബേധേന പാകാരാദിനാ പരിക്ഖിത്താപി സബ്ബപരിച്ഛന്നായേവാതി കുരുന്ദട്ഠകഥായം വുത്ത''ന്തി. ''ദിയഡ്ഢഹത്ഥുബ്ബേധോ വഡ്ഢകിഹത്ഥേന ഗഹേതബ്ബോ''തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൫൧) വിമതിവിനോദനിയഞ്ച (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൫൦-൫൧) വുത്തം. **മഹാപരിവേണ**ന്തി മഹന്തം അങ്ഗണം. തേന ബഹുജനസഞ്ചരണട്ഠാനം ദസ്സേതി. തേനാഹ **''മഹാബോധീ''**തിആദി.

അരുണേ ഉഗ്ഗതേ വുട്ഠാതി, അനാപത്തി അനാപത്തിഖേത്തഭൂതായ രത്തിയാ സുദ്ധചിത്തേന നിപന്നത്താ. **പബുജ്ഝിത്വാ പുന സുപതി, ആപത്തീ**തി അരുണേ ഉഗ്ഗതേ പബുജ്ഝിത്വാ അരുണുഗ്ഗമനം ഞത്വാ വാ അഞത്വാ വാ അനുട്ഠഹിത്വാ സയിതസന്താനേന സുപതി, ഉട്ഠഹിത്വാ കത്തബ്ബസ്സ ദ്വാരസംവരണാദിനോ അകതത്താ അകിരിയസമുട്ഠാനാ ആപത്തി ഹോതി അനാപത്തിഖേത്തേ കതനിപജ്ജനകിരിയായ അനങ്ഗത്താ. അയഞ്ഹി ആപത്തി ഈദിസേ ഠാനേ അകിരിയാ, ദിവാ ദ്വാരം അസംവരിത്വാ നിപജ്ജനക്ഖണേ കിരിയാകിരിയാ ച അചിത്തകാ ചാതി വേദിതബ്ബാ.

പുരാരുണാ പബുജ്ഝിത്വാപി യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ സയന്തസ്സപി പുരിമനയേന ആപത്തിയേവ.

അരുണേ ഉഗ്ഗതേ വുട്ഠഹിസ്സാമീതി...പേ॰... ആപത്തിയേവാതി എത്ഥ കദാ അസ്സ ആപത്തീതി? വുച്ചതേ - ന താവ രത്തിയം, ''ദിവാ ആപജ്ജതി, നോ രത്തി''ന്തി (പരി॰ ൩൨൩) വുത്തത്താ അനാദരിയദുക്കടാ ന മുച്ചതീതി വുത്തദുക്കടം പന ദിവാസയനദുക്കടമേവ ന ഹോതി അനാദരിയദുക്കടത്താ എവ. ''അരുണുഗ്ഗമനേ പന അചിത്തകം അകിരിയസമുട്ഠാനം ആപത്തിം ആപജ്ജതീതി വേദിതബ്ബ''ന്തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൭൭) വുത്തം, സാരത്ഥദീപനിയമ്പി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാരാജിക ൨.൭൭) ''യഥാപരിച്ഛേദമേവ വുട്ഠാതീതി അരുണേ ഉഗ്ഗതേയേവ ഉട്ഠഹതി. തസ്സ ആപത്തീതി അസുദ്ധചിത്തേനേവ നിപന്നത്താ നിദ്ദായന്തസ്സപി അരുണേ ഉഗ്ഗതേ ദിവാപടിസല്ലാനമൂലികാ ആപത്തി. 'ഏവം നിപജ്ജന്തോ അനാദരിയദുക്കടാപി ന മുച്ചതീ'തി വുത്തത്താ അസുദ്ധചിത്തേന നിപജ്ജന്തോ അരുണുഗ്ഗമനതോ പുരേതരം ഉട്ഠഹന്തോപി അനുട്ഠഹന്തോപി നിപജ്ജനകാലേയേവ അനാദരിയദുക്കടം ആപജ്ജതി, ദിവാപടിസല്ലാനമൂലികം പന ദുക്കടം അരുണേയേവ ആപജ്ജതീ''തി വുത്തം, തസ്മാ ഏവം നിപജ്ജന്തസ്സ ദ്വേ ദുക്കടാനി ആപജ്ജന്തീതി വേദിതബ്ബം.

സചേ ദ്വാരം സംവരിത്വാ അരുണേ ഉഗ്ഗതേ ഉട്ഠഹിസ്സാമീതി നിപജ്ജതി, ദ്വാരേ ച അഞ്ഞേഹി അരുണുഗ്ഗമനകാലേ വിവടേപി തസ്സ അനാപത്തിയേവ ദ്വാരപിദഹനസ്സ രത്തിദിവാഭാഗേസു വിസേസാഭാവാ. ആപത്തിആപജ്ജനസ്സേവ കാലവിസേസോ ഇച്ഛിതബ്ബോ, ന തപ്പരിഹാരസ്സാതി ഗഹേതബ്ബം. ''ദ്വാരം സംവരിത്വാ രത്തിം നിപജ്ജതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൭൭) ഹി വുത്തം. ദിവാ സംവരിത്വാ നിപന്നസ്സ കേനചി വിവടേപി ദ്വാരേ അനാപത്തിയേവ, അത്തനാപി അനുട്ഠഹിത്വാവ സതി പച്ചയേ വിവടേപി അനാപത്തീതി വദന്തി, ഇദമ്പി വിമതിവിനോദനിയമേവ (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൭൭) വുത്തം.

യഥാപരിച്ഛേദമേവ വുട്ഠാതീതി അരുണേ ഉഗ്ഗതേയേവ വുട്ഠാതി, ആപത്തിയേവാതി മൂലാപത്തിം സന്ധായ വുത്തം. അനാദരിയആപത്തി പന പുരാരുണാ ഉട്ഠിതസ്സപി തസ്സ ഹോതേവ ''ദുക്കടാ ന മുച്ചതീ''തി വുത്തത്താ. **ദുക്കടാ ന മുച്ചതീതി** ച പുരാരുണാ ഉട്ഠഹിത്വാ മൂലാപത്തിയാ മുത്തോപി അനാദരിയദുക്കടാ ന മുച്ചതീതി അധിപ്പായോ.

൭. **നിദ്ദാവസേന നിപജ്ജതീതി** നിദ്ദാഭിഭൂതതായ ഏകപസ്സേന നിപജ്ജതി. ''നിദ്ദാവസേന നിപജ്ജതീ''തി വോഹാരവസേന വുത്തം, പാദാനം പന ഭൂമിതോ അമോചിതത്താ അയം നിപന്നോ നാമ ഹോതീതി തേനേവ അനാപത്തി വുത്താ. **അപസ്സായ സുപന്തസ്സാതി** കടിട്ഠിതോ ഉദ്ധം പിട്ഠികണ്ടകേ അപ്പമത്തകം പദേസം ഭൂമിം അഫുസാപേത്വാ സുപന്തസ്സ. കടിട്ഠിം പന ഭൂമിം ഫുസാപേന്തസ്സ സയനം നാമ ന ഹോതി. പിട്ഠിപസാരണലക്ഖണാ ഹി സേയ്യാ ദീഘാ, വന്ദനാദീസുപി തിരിയം പിട്ഠികണ്ടകാനം പസാരിതത്താ നിപജ്ജനമേവാതി ആപത്തി പരിഹരിതബ്ബാവ. വന്ദനാപി ഹി പാദമൂലേ നിപജ്ജതീതിആദീസു നിപജ്ജനമേവ വുത്താ. **സഹസാ വുട്ഠാതീതി** പക്ഖലിതാ പതിതോ വിയ സഹസാ വുട്ഠാതി, **തസ്സപി അനാപത്തി** പതനക്ഖണേ അവിസയത്താ, വിസയേ ജാതേ സഹസാ വുട്ഠിതത്താ ച. യസ്സ പന വിസഞ്ഞിതായ പച്ഛാപി അവിസയോ ഏവ, തസ്സ അനാപത്തിയേവ

പതനക്ഖണേ വിയ. **തഥേവ സയതി, ന വുട്ഠാതീ**തി ഇമിനാ വിസയേപി അകരണം ദസ്സേതി, തേനേവ തസ്സ ആപത്തീതി വുത്തം.

ഇദാനി അട്ഠകഥാവാദസംസന്ദനം കാതും **"കോ മുച്ചതി, കോ ന മുച്ചതീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **മഹാപച്ചരിയ**ന്തിആദീസു **പച്ചരീ**തി ഉളുമ്പം വുച്ചതി, തസ്മിം നിസീദിത്വാ കതത്താ തമേവ നാമം ജാതം. കുരുന്ദിവല്ലിവിഹാരോ നാമ അത്ഥി, തത്ഥ കതത്താ **കുരുന്ദീ**തി നാമം ജാതം. **മഹാഅട്ഠകഥാ** നാമ സങ്ഗീതിത്തയമാരുള്ഹാ തേപിടകസ്സ ബുദ്ധവചനസ്സ അട്ഠകഥാ. യാ മഹാമഹിന്ദത്ഥേരേന തമ്ബപണ്ണിദീപം ആഭതാ, തമ്ബപണ്ണിയേഹി ഥേരേഹി പച്ഛാ സീഹളഭാസായ അഭിസങ്ഖതാ ച ഹോതി. **ഏകഭങ്ഗേനാ**തി ഏകപസ്സഭഞ്ജനേന പാദേ ഭൂമിതോ അമോചേത്വാ ഏകപസ്സേന സരീരം ഭഞ്ജിത്വാ നിപന്നോതി വുത്തം ഹോതി. മഹാഅട്ഠകഥായം പന മഹാപദുമത്ഥേരേന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. തേന മഹാഅട്ഠകഥായ ലിഖിതമഹാപദുമത്ഥേരവാദേ "അയ"ന്തി ദസ്സേതി. "മുച്ഛിത്വാ പതിതത്താ അവിസയത്താ ആപത്തി ന ദിസ്സതീ"തി ഥേരേന വുത്തം. ആചരിയാ പന യഥാ യക്ഖഗഹിതകോ ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപിതോ ച പരവസോ ഹോതി, ഏവം അപരവസത്താ മുച്ഛിത്വാ പതിതോ കഞ്ചികാലം ജാനിത്വാ നിപജ്ജതീതി അനാപത്തിം ന വദന്തി, വിസഞ്ഞിതേ പന സതി അനാപത്തിയേവ.

ദ്വേ ജനാതിആദി മഹാഅട്ഠകഥായമേവ വചനം, തദേവ പച്ഛാ വുത്തത്താ പമാണം. യക്ഖഗഹിതഗ്ഗഹണേനേവ ചേത്ഥ വിസഞ്ഞിഭൂതോപി സങ്ഗഹിതോ, ഏകഭങ്ഗേന നിപന്നോ പന അനിപന്നത്താ ആപത്തിതോ മുച്ചതിയേവാതി ഗഹേതബ്ബം. സാരത്ഥദീപനിയഞ്ച (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.൩൭) "യോ ച യക്ഖഗഹിതകോ, യോ ച ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപിതോ"തി ഇമസ്സ അട്ഠകഥാവാദസ്സ പച്ഛിമത്താ സോയേവ പമാണതോ ഗഹേതബ്ബോ, തഥാ ച വക്ഖതി "സബ്ബത്ഥ യോ യോ അട്ഠകഥാവാദോ വാ പച്ഛാ വുച്ചതി, സോ സോയേവ പമാണതോ ഗഹേതബ്ബോ"തി. ഇമസ്മിം ഠാനേ ഇമസ്സ അട്ഠകഥാപാഠസ്സ ആനീതത്താ ഇമസ്മിം വിനയസങ്ഗഹപ്പകരണേപി ഇമസ്മിംയേവ ഠാനേ സോ പാഠോ വത്തബ്ബോതി നോ ഖന്തി. ഏത്ഥ ച "രത്തിം ദ്വാരം വിവരിത്വാ നിപന്നോ അരുണേ ഉഗ്ഗതേ ഉട്ഠാതി, അനാപത്തീ"തിആദിവചനതോ അരുണുഗ്ഗമനേ സംസയവിനോദനത്ഥം അരുണകഥാ വത്തബ്ബാ. തത്രിദം വുച്ചതി -

"കോ ഏസ അരുണോ നാമ;
കേന സോ അരുണോ ഭവേ;
കീദിസോ തസ്സ വണ്ണോ തു;
സണ്ഠാനം കീദിസം ഭവേ.

"കിസ്മിം കാലേ ച ദേസേ ച, അരുണോ സമുഗച്ഛതി;
കിം പച്ചക്ഖസിദ്ധോ ഏസോ, ഉദാഹു അനുമാനതോ"തി.

തത്ഥ **കോ ഏസ അരുണോ നാമാ**തി ഏത്ഥ ഏസ അരുണോ നാമ സൂരിയസ്സ പഭാവിസേസോ. വുത്തഞ്ഹേതം അഭിധാനപ്പദീപികായം -

"സൂരസ്സോദയതോ പുബ്ബുട്ഠിതരംസി സിയാരുണോ"തി;

തട്ടീകായഞ്ച ‘‘സൂരസ്സ ഉദയതോ പുബ്ബേ ഉട്ഠിതരംസി അരുണോ നാമ സിയാ’’തി. വിമതിവിനോദനീനാമികായം വിനയടീകായഞ്ച (വിം വിം ടീം ൧.൪൬൫) ‘‘അരുണോതി ചേത്ഥ സൂരിയുഗ്ഗമനസ്സ പുരേചരോ വഡ്ഢനഘനരത്തോ പഭാവിസേസോതി ദട്ഠബ്ബോ’’തി വുത്തം, തസ്മാ സൂരിയപ്പഭായേവ അരുണോ നാമ, ന അഞ്ഞോതി ദട്ഠബ്ബം. **കേന സോ അരുണോ ഭവേ**തി എത്ഥ അരുണോ വണ്ണോ അസ്സാതി അരുണോ, കിഞ്ചിരത്തവണ്ണസമന്നാഗതോതി അത്ഥോ. അഥ വാ അരതി ഗച്ഛതി രത്തവണ്ണഭാവേന പവത്തതീതി അരുണോ. വുത്തഞ്ഹേതം അഭിധാനപ്പദീപികാടീകായം ‘‘അരുണവണ്ണതായ അരതി ഗച്ഛതീതി അരുണോ’’തി. **കീദിസോ തസ്സ വണ്ണോ**തി എത്ഥ അബ്യത്തരത്തവണ്ണോ തസ്സ വണ്ണോ ഭവേ. വുത്തഞ്ഹി അഭിധാനപ്പദീപികായം ‘‘അരുണോ കിഞ്ചിരത്തോഥാ’’തി. തട്ടീകായഞ്ച ‘‘കിഞ്ചിരത്തോ അബ്യത്തരത്തവണ്ണോ അരുണോ നാമ യഥാ മച്ഛസ്സ അക്ഖീ’’തി. വിമതിവിനോദനിയഞ്ച (വിം വിം ടീം ൧.൪൬൫) ‘‘വഡ്ഢനഘനരത്തോ പഭാവിസേസോ’’തി, തസ്മാ സൂരിയസ്സ രത്തപ്പഭായേവ അരുണോ നാമ, ന സേതപ്പഭാദയോതി ദട്ഠബ്ബം. യദി ഏവം പാതിമോക്ഖട്ഠപനക്ഖന്ധകവണ്ണനായ വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം ചൂളവഗ്ഗ ൨.൩൮൩) ‘‘പാളിയം പന **നന്ദിമുഖിയാ**തി ഓദാതദിസാമുഖതായ തുട്ഠമുഖിയാ’’തി വുത്തം, തം കഥം യുജ്ജേയ്യാതി, നോ ന യുജ്ജേയ്യ. തത്ഥ ഹി അരുണുഗ്ഗതകാലേ അരുണോഭാസേന ഓദാതദിസാമുഖഭാവോ വുത്തോ, ന അരുണോഭാസസ്സ ഓദാതഭാവോ. വുത്തഞ്ഹേതം ഉദാനട്ഠകഥായം (ഉദാം അട്ഠം ൨൩) **‘‘നന്ദിമുഖിയാ**തി അരുണസ്സ ഉഗ്ഗതത്താ ഏവ അരുണോഭായ സൂരിയാലോകൂപജീവിനോ സത്തേ നന്ദാപനമുഖിയാ രത്തിയാ ജാതായ വിഭായമാനായാതി അത്ഥോ’’തി.

ജാതകട്ഠകഥായഞ്ച -

‘‘ജിഘഞ്ഞരത്തിം അരുണസ്മിമൂഹതേ;
യാ ദിസ്സതി ഉത്തമരൂപവണ്ണിനീ;
തഥൂപമാ മം പടിഭാസി ദേവതേ;
ആചിക്ഖ മേ തം കതമാസി അച്ഛരാ’’തി. (ജാം അട്ഠം ൪.൨൧.൨൪൭);

ഇമസ്സ ഗാഥായ അത്ഥവണ്ണനായം ‘‘തത്ഥ **ജിഘഞ്ഞരത്തി**ന്തി പച്ഛിമരത്തിം, രത്തിപരിയോസാനേതി അത്ഥോ. **ഉഹതേ**തി അരുണേ ഉഗ്ഗതേ. **യാ**തി യാ പുരത്ഥിമാ ദിസാ രത്തവണ്ണതായ ഉത്തമരൂപധരാ ഹുത്വാ ദിസ്സതീ’’തി. ഏവം അരുണുഗ്ഗതസമയേ പുരത്ഥിമദിസായ രത്തവണ്ണതാ വുത്താ, തസ്മാ തസ്മിം സമയേ അരുണസ്സ ഉട്ഠിതത്താ പുരത്ഥിമായ ദിസായ രത്തഭാഗോ സൂരിയാലോകസ്സ പത്ഥടത്താ സേസദിസാനം ഓദാതഭാവോ വിഞ്ഞായതി.

സണ്ഠാനം കീദിസം ഭവേതി എത്ഥ അരുണസ്സ പാടേക്കം സണ്ഠാനം നാമ നത്ഥി രസ്മിമത്തത്താ. യത്തകം പദേസം ഫരതി, തത്തകം തസ്സ സണ്ഠാനന്തി ദട്ഠബ്ബം. അഥ വാ പുരത്ഥിമദിസാസണ്ഠാനം. വുത്തഞ്ഹി ജാതകട്ഠകഥായം (ജാം അട്ഠം ൪.൨൧.൨൪൭) ‘‘പുരത്ഥിമദിസാ രത്തവണ്ണതായ ഉത്തമരൂപധരാ ഹുത്വാ ദിസ്സതീ’’തി.

കിസ്മിം കാലേ ച ദേസേ ച, അരുണോ സമുഗച്ഛതീതി എത്ഥ ഏസ അരുണോ സൂരിയുഗ്ഗമനസ്സ പുരേ കാലേ പുരത്ഥിമദിസായം ഉഗ്ഗച്ഛതി. വുത്തഞ്ഹേതം

ഉദാനട്ഠകഥായം (ഉദാ॰ അട്ഠ॰ ൨൩) **“ഉദ്ധസ്തേ അരുണേ**തി ഉഗ്ഗതേ അരുണേ, അരുണോ നാമ പുരത്ഥിമദിസായം സൂരിയോദയതോ പുരേതരമേവ ഉട്ഠിതോഭാസോ”തി. അഭിധാനപ്പദീപികായഞ്ച “സൂരസ്സോദയതോ പുബ്ബുട്ഠിതരംസീ”തി.

കിം പച്ചക്ഖസിദ്ധോ ഏസോ, ഉദാഹു അനുമാനതോതി ഏത്ഥ അയം അരുണോ നാമ പച്ചക്ഖസിദ്ധോ ഏവ , ന അനുമാനസിദ്ധോ. കസ്മാ വിഞ്ഞായതീതി ചേ? ചക്ഖുവിഞ്ഞാണഗോചരവണ്ണായതനഭാവതോ. അക്ഖസ്സ പതീതി പച്ചക്ഖം, ചക്ഖുരൂപാനം അഭിമുഖഭാവേന ആപാഥഗതത്താ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ഹോതി. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ “ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണ”ന്തി (മ॰ നി॰ ൧.൨൦൪, ൪൦൦; ൩.൪൨൧, ൪൨൫, ൪൨൬; സം॰ നി॰ ൨.൪൩, ൪൪, ൪൫, സം॰ നി॰ ൪.൬൦; കഥാ॰ ൪൬൫, ൪൬൭), തസ്മാ അയം അരുണവണ്ണോ ചക്ഖുനാ ദിസ്വാ ജാനിതബ്ബതോ പച്ചക്ഖസിദ്ധോയേവ ഹോതി, ന ഏവം സതി ഏവം ഭവേയ്യാതി അനുമാനേന പുനപ്പുനം ചിന്തനേന സിദ്ധോതി. ഇമം പഞ്ഹവിസ്സജ്ജനം സാധുകം മനസി കരിത്വാ പണ്ഡിതേഹി രത്തോഭാസോയേവ അരുണോതി പച്ചേതബ്ബോ സല്ലക്ഖേതബ്ബോതി.

കസ്മാ പന ഇമസ്മിം ഠാനേ അരുണകഥാ വുത്താതി? ഇമിസ്സാ അരുണകഥായ മഹാവിസയഭാവതോ. കഥം? ഉപോസഥികാ ഉപാസകാ ച ഉപാസികായോ ച അരുണുഗ്ഗമനം തഥതോ അജാനന്താ അനുഗ്ഗതേയേവ അരുണേ ഉഗ്ഗതസഞ്ഞായ ഖാദനീയം വാ ഖാദന്തി, ഭോജനീയം വാ ഭുഞ്ജന്തി, മാലാഗന്ധാദീനി വാ ധാരേന്തി, തതോ തേസം സീലം ഭിജ്ജതി. സാമണേരാ തഥേവ വികാലഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ സീലവിനാസം പാപുണന്തി. നിസ്സയപടിപന്നകാ ഭിക്ഖൂ ആചരിയുപജ്ഝായേഹി വിനാ ബഹിസീമേ ചരന്താ നിസ്സയപ്പസ്സമ്ഭനം പാപുണന്തി, അന്തോവസ്സേ ഭിക്ഖൂ ഉപചാരസീമതോ ബഹിഗച്ഛന്താ വസ്സച്ഛേദം, തേചീവരികാ ഭിക്ഖൂ അബദ്ധസീമായം ചീവരേന വിപ്പവസന്താ നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയം, തഥാ സത്തബ്ഭന്തരസീമായം, സഹസേയ്യപ്പഹോനകട്ഠാനേ അനുപസമ്പന്നമാതുഗാമേഹി സഹ സയന്താ പാചിത്തിയം, തഥാ യാവകാലികം ഭുഞ്ജന്താ ഭിക്ഖൂ, പാരിവാസികാദയോ വത്തം നിക്ഖിപന്താ രത്തിച്ഛേദം. ഏവമാദിഅനേകാദീനവസമ്ഭവതോ ലജ്ജിപേസലാനം ഭിക്ഖൂനം തഥതോ അരുണുഗ്ഗമനസ്സ ജാനനത്ഥം വുത്താതി ദട്ഠബ്ബാ.

കേചി പന ഭിക്ഖൂ അഡ്ഢരത്തിസമയേ ഘടിസുഞ്ഞത്താ അഡ്ഢരത്തികാലം അതിക്കമ്മ അഞ്ഞദിവസോ ഹോതി, തസ്മാ തസ്മിം കാലേ അരുണം ഉട്ഠിതം നാമ ഹോതീതി മഞ്ഞമാനാ അഡ്ഢരത്തിം അതിക്കമ്മ ഖാദനീയഭോജനീയാദീനി ഭുഞ്ജന്തി, തേ പന ബുദ്ധസമയം അജാനന്താ വേദസമയമേവ മനസി കരോന്താ ഏവം കരോന്തി, തസ്മാ തേസം തംകരണം പമാണം ന ഹോതി. ബഹവോ പന ഭിക്ഖൂ അരുണസ്സ പച്ചക്ഖഭാവം അജാനന്താ അനുമാനവസേന ചിന്തിതുഞ്ച അസക്കോന്താ അനുസ്സവവസേനേവ പരവചനം സദ്ദഹന്താ അമ്ഹാകം ആചരിയാ അരുണുഗ്ഗമനവേലായം ഉട്ഠായ ഗച്ഛന്താ സൂരിയുഗ്ഗമനവേലായം ദ്വിസഹസ്സദണ്ഡപ്പമാണം ഠാനം പാപുണന്തി, തിസഹസ്സദണ്ഡപ്പമാണം ഠാനം പാപുണന്തീതി ച വദന്തി. ഇമമ്ഹാ വിഹാരാ അസുകം നാമ വിഹാരം

അസുകം നാമ ചേതിയം അസുകം നാമ ഗാമം പാപുണന്തീതിആദീനി ച വദന്തീതി ഏവം അനുസ്സവവചനം വദന്തി, തമ്പി അപ്പമാണം. കസ്മാ? അദ്ധാനം നാമ ബലവന്തസ്സ ജവസമ്പന്നസ്സ ച രസ്സം ഹോതി, ദുബ്ബലസ്സ സന്തസ്സ ച ദീഘം ഹോതി. വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ -

> ''ദീഘാ ജാഗരതോ രത്തി, ദീഘം സന്തസ്സ യോജനം;
> ദീഘോ ബാലാന സംസാരോ, സദ്ധമ്മം അവിജാനത''ന്തി. (ധം॰ പ॰ ൬൦);

തസ്മാ അദ്ധാനം നാമ സബ്ബേസം ഏകസദിസം ന ഹോതീതി അരുണുഗ്ഗമനസ്സ ലക്ഖണം ഭവിതും ന സക്കാ, ന ച തേ ആയസ്മന്തോ പിടകത്തയതോ കിഞ്ചി സാധകഭൂതം വചനം ആഹരന്തി, അസക്ഖികം അഡ്ഡം കരോന്തി വിയ യഥാജ്ഝാസയമേവ വദന്തീതി പമാണം ന ഹോതി.

അഞ്ഞേ പന -

> ''അതീതരത്തിയാ യാമോ;
> പച്ഛിമോഡ്ഢമമുസ്സ വാ;
> ഭാവിനിയാദിപ്പഹാരോ;
> തദഡ്ഢം വാജ്ജതേഹ്യ ഹോതി -

കച്ചായനസാരപ്പകരണാഗതം ഗാഥം വത്വാ അതീതരത്തിയാ പച്ഛിമോ യാമോ അജ്ജ പരിയാപന്നോ, തസ്മാ പച്ഛിമയാമസ്സ ആദിതോ പട്ഠായ അരുണം ഉഗ്ഗച്ഛതീ''തി വദന്തി. അയം വാദോ സകാരണസഞ്ഞാപകത്താ പുരിമേഹി ബലവാ ഹോതി, ഏവം സന്തേപി അയുത്തോയേവ. കസ്മാ? അയഞ്ഹി ഗാഥാ ബാഹിരസദ്ദസത്ഥേ ജങ്ഗദാസപ്പകരണേ വുത്തനയേന അജ്ജ ഭവാ അജ്ജതനീതി വുത്തഅജ്ജവോഹാരസ്സ പവത്തനകാലം ദസ്സേതും വുത്താ, ന പിടകത്തയേ വുത്തസ്സ അരുണുഗ്ഗമനസ്സ കാലം ദസ്സേതും, തസ്മാ അഞ്ഞസാധ്യസ്സ അഞ്ഞസാധകേന സാധിതത്താ അയുത്തോയേവ.

അപരേ പന ''പഹാരോ യാമസഞ്ഞിതോ''തി അഭിധാനപ്പദീപികായം വുത്തത്താ പഹാരയാമസദ്ദാനം ഏകത്ഥത്താ തഥേവ ''തിയാമാ സംവരീ ഭവേ''തി വുത്തത്താ രത്തിയാ ച തിയാമഭാവതോ പാളിയഞ്ച (ഉദാ॰ ൪൫; ചൂളവ॰ ൩൮൩) ''അഭിക്കന്താ , ഭന്തേ, രത്തി, നിക്ഖന്തോ പച്ഛിമോ യാമോ, ഉദ്ധസ്തോ അരുണോ''തി ആഗതത്താ ഇദാനി രത്തിയാ ചതൂസു പഹാരേസു തതിയപ്പഹാരസ്സ അവസാനേ അരുണോ ഉഗ്ഗതോ, തസ്മാ അവസേസഏകപ്പഹാരമത്തോ കാലോ ദിവസഭാഗം ഭജതീതി വദേയ്യും, അയം വാദോ തതിയവാദതോപി ബലവതരോ. കസ്മാ? ഞാപകഞാപ്യാനം അനുരൂപഭാവതോ. തഥാ ഹി ''പഹാരോ യാമസഞ്ഞിതോ''തി അയം ഞാപകോ പഹാരയാമാനം ഏകത്ഥഭാവസ്സ അനുരൂപോ, ''തിയാമാ സംവരീഭവേ''തി അയം രത്തിയാ തിയാമഭാവസ്സ, ''പാളിയഞ്ചാ''തിആദി തതിയപ്പഹാരസ്സ അവസാനേ അരുണുഗ്ഗമനസ്സ, തഥാപി അയുത്തോയേവ ഹോതി. കസ്മാ? ''അവസേസഏകപ്പഹാരമത്തോ കാലോ ദിവസഭാഗം ഭജതീ''തി വചനസ്സ വിരുദ്ധത്താ. മജ്ഝിമദേസേ ഹി ദസഘടികാപമാണസ്സ കാലസ്സ ഏകപ്പഹാരത്താ സബ്ബാ രത്തി തിയാമാവ ഹോതി, ന ചതുയാമാ, ഇദാനി പന പച്ചന്തവിസയേസു സത്തട്ഠഘടികാമത്തസ്സ കാലസ്സ ഏകപ്പഹാരകതത്താ ചതുപ്പഹാരാ ഭവതി, തസ്മാ മജ്ഝിമദേസവോഹാരം

ഗഹേത്വാ അഭിധാനപ്പദീപികായഞ്ച "തിയാമാ സംവരീ ഭവേ"തി വുത്തം, പാളിയഞ്ച (ഉദാ॰ ൪൫; ചൂളവ॰ ൩൮൩) "നിക്ഖന്തോ പച്ഛിമോ യാമോ, ഉദ്ധസ്തോ അരുണോ"തി, തസ്മാ രത്തിപരിയോസാനേയേവ അരുണോ ഉഗ്ഗതോതി ദട്ഠബ്ബോ. തഥാ ഹി വുത്തം വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൦൪) "തഥാ പാരിവാസികാദീനമ്പി അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ വത്തം നിക്ഖിപന്താനം രത്തിച്ഛേദോ വുത്തോ, ഉഗ്ഗതേ അരുണേ നിക്ഖിപിതബ്ബന്തി ഹി വുത്ത"ന്തി.

സഹസേയ്യസിക്ഖാപദേപി (പാചി॰ ൫൧-൫൨) "അനുപസമ്പന്നേഹി സഹ നിവുത്ഥഭാവപരിമോചനത്ഥം പുരാരുണാ നിക്ഖമിത്വാ"തിആദി വുത്തം. ഏവം ചീവരവിപ്പവാസാദീസു ച സബ്ബത്ഥ രത്തിപരിയോസാനേ ആഗമനവസേന അരുണുഗ്ഗമനം ദസ്സിതം, ന അതീതാരുണവസേനാതി. ജാതകട്ഠകഥായമ്പി (ജാ॰ അട്ഠ॰ ๑.൨൧.൨൫) "രത്തിപരിയോസാനേതി അത്ഥോ"തി. ന കേവലം മജ്ഝിമദേസേസു രത്തിയായേവ തിപ്പഹാരഭാവോ ഹോതി , അഥ ഖോ ദിവസസ്സപി. തഥാ ഹി വുത്തം അട്ഠസാലിനിയം (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ) "സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അഭിധമ്മദേസനാപരിയോസാനഞ്ച തേസം ഭിക്ഖൂനം സത്തപ്പകരണഉഗ്ഗഹണഞ്ച ഏകപ്പഹാരേനേവ ഹോതീ"തി, മൂലടീകായഞ്ച (ധ॰ സ॰ മൂലടീ॰ നിദാനകഥാവണ്ണനാ) **"ഏകപ്പഹാരേനാതി** ഏത്ഥ **പഹാരോ**തി ദിവസസ്സ തതിയഭാഗോ വുച്ചതീ"തി, തസ്മാ ഏകോ രത്തിദിവോ ഛപ്പഹാരോ ഹോതീതി വിഞ്ഞായതി. ഏവം മജ്ഝിമദേസവോഹാരേന തിയാമസങ്ഖാതസ്സ തിപ്പഹാരസ്സ അവസാനേ സബ്ബരത്തിപരിയോസാനേ ഉട്ഠിതം അരുണം പച്ചന്തദേസവോഹാരേന തിപ്പഹാരസ്സ അവസാനേതി ഗഹേത്വാ ഏകപ്പഹാരാവസേസകാലേ അരുണോ ഉഗ്ഗതോതി വുത്തത്താ അയമ്പി വാദോ അയുത്തോയേവ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബോ.

ബഹവോ പന പണ്ഡിതാ "ഖുദ്ദസിക്ഖാനിസ്സയേ വുത്തം -

'സേതരുണഞ്ച പഠമം, ദുതിയം നന്ദിയാവട്ടം;
തതിയം തമ്ബവണ്ണഞ്ച, ചതുത്ഥം ഗദ്രഭം മുഖ'ന്തി. -

ഇമം ഗാഥം നിസ്സായ ഏകരത്തിയം അരുണോ ചതുക്ഖത്തും ഉട്ഠഹതി, തത്ഥ പഠമം സേതവണ്ണം ഹോതി, ദുതിയം നന്ദിയാവട്ടപുപ്ഫവണ്ണം ഹോതി, തതിയം തമ്ബവണ്ണം ഹോതി, ചതുത്ഥം ഗദ്രഭമുഖവണ്ണം ഹോതീ"തി വത്വാ രത്തോഭാസതോ പുരേതരം അതീതരത്തികാലേയേവ വത്തനിക്ഖിപനാദികമ്മം കരോന്തി. തേസം തം കരണം അനിസമ്മകാരിതം ആപജ്ജതി. അയഞ്ഹി ഗാഥാ നേവ പാളിയം ദിസ്സതി, ന അട്ഠകഥായം, ന ടീകാസു, കേവലം നിസ്സയേ ഏവ, നിസ്സയേസു ച ഏകസ്മിംയേവ ഖുദ്ദസിക്ഖാനിസ്സയേ ദിസ്സതി, ന അഞ്ഞനിസ്സയേസു, തത്ഥാപി നേവ പുബ്ബാപരസമ്ബന്ധോ ദിസ്സതി, ന ഹേതുഫലാദിഭാവോ, ന ച ലിങ്ഗനിയമോതി ന നിസ്സയകാരാചരിയേന ഠപിതാ ഭവേയ്യ, അഥ ഖോ പച്ഛാ അഞ്ഞേഹി ലേഖകേഹി വാ അത്തനോ ഇച്ഛാനുരൂപം ലിഖിതാ ഭവേയ്യ, തസ്മാ അയം ഗാഥാ കുതോ ആഭതാ പാളിതോ വാ അട്ഠകഥാതോ വാ ടീകാതോ വാ വിനയതോ വാ സുത്തന്തതോ വാ അഭിധമ്മതോ വാതി പഭവം അപരിയേസിത്വാ നിസ്സയേ ദിട്ഠമത്തമേവ സാരതോ ഗഹേത്വാ പാളിയട്ഠകഥാടീകാസു വുത്തവചനം അനിസാമേത്വാ കതത്താ അനിസമ്മകാരിതം ആപജ്ജതി.

തത്രായം പാളി "തേന ഖോ പന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ സീതാസു ഹേമന്തികാസു രത്തീസു അന്തരട്ഠകാസു ഹിമപാതസമയേ രത്തിം അജ്ഝോകാസേ ഏകചീവരോ നിസീദി, ന ഭഗവന്തം സീതം അഹോസി. നിക്ഖന്തേ പഠമേ യാമേ സീതം ഭഗവന്തം അഹോസി, ദുതിയം ഭഗവാ ചീവരം പാരുപി, ന ഭഗവന്തം സീതം അഹോസി. നിക്ഖന്തേ മജ്ഝിമേ യാമേ സീതം ഭഗവന്തം അഹോസി, തതിയം ഭഗവാ ചീവരം പാരുപി, ന ഭഗവന്തം സീതം അഹോസി. നിക്ഖന്തേ പച്ഛിമേ യാമേ ഉദ്ധസ്തേ അരുണേ നന്ദിമുഖിയാ രത്തിയാ സീതം ഭഗവന്തം അഹോസി, ചതുത്ഥം ഭഗവാ ചീവരം പാരുപി, ന ഭഗവന്തം സീതം അഹോസീ"തി. അയം മഹാവഗ്ഗേ (മഹാവ॰ ൩൪൬) ചീവരക്ഖന്ധകാഗതാ വിനയപാളി. പാളിയം **നന്ദിമുഖിയാ**തി തുട്ഠിമുഖിയാ, പസന്നദിസാമുഖായാതി അത്ഥോ. അയം തംസംവണ്ണനായ വിമതിവിനോദനീപാഠോ (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൪൬).

"തേന ഖോ പന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി പുബ്ബാരാമേ മിഗാരമാതുപാസാദേ . തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവാ തദഹുപോസഥേ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ നിസിന്നോ ഹോതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ അഭിക്കന്തായ രത്തിയാ നിക്ഖന്തേ പഠമേ യാമേ ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ യേന ഭഗവാ തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - അഭിക്കന്താ, ഭന്തേ രത്തി, നിക്ഖന്തോ പഠമോ യാമോ, ചിരനിസിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ, ഉദ്ദിസതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഭിക്ഖൂനം പാതിമോക്ഖന്തി. ഏവം വുത്തേ ഭഗവാ തുണ്ഹീ അഹോസി. ദുതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ അഭിക്കന്തായ രത്തിയാ നിക്ഖന്തേ മജ്ഝിമേ യാമേ ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ യേന ഭഗവാ തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - അഭിക്കന്താ, ഭന്തേ, രത്തി, നിക്ഖന്തോ മജ്ഝിമോ യാമോ, ചിരനിസിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ, ഉദ്ദിസതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഭിക്ഖൂനം പാതിമോക്ഖന്തി. ദുതിയമ്പി ഭഗവാ തുണ്ഹീ അഹോസി. തതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ അഭിക്കന്തായ രത്തിയാ നിക്ഖന്തേ പച്ഛിമേ യാമേ ഉദ്ധസ്തേ അരുണേ നന്ദിമുഖിയാ രത്തിയാ ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ യേന ഭഗവാ തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - അഭിക്കന്താ, ഭന്തേ, രത്തി, നിക്ഖന്തോ പച്ഛിമോ യാമോ, ഉദ്ധസ്തം അരുണം, നന്ദിമുഖീ രത്തി, ചിരനിസിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ, ഉദ്ദിസതു ഭന്തേ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂനം പാതിമോക്ഖന്തി. അപരിസുദ്ധാ, ആനന്ദ, പരിസാ"തി (ചൂളവ॰ ൩൮൬). അയം ചൂളവഗ്ഗേ പാതിമോക്ഖട്ഠപനക്ഖന്ധകാഗതാ അപരാപി വിനയപാളി.

നന്ദിമുഖിയാ രത്തിയാതി അരുണുട്ഠിതകാലേ പീതിമുഖാ വിയ രത്തി ഖായതി. തേനാഹ "നന്ദിമുഖിയാ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൮൬) അയം തംസംവണ്ണനാഭൂതസമന്തപാസാദികട്ഠകഥാപാഠോ. **അഭിക്കന്താ**തി പരിക്ഖീണാ. **ഉദ്ധസ്തേ അരുണേ**തി ഉഗ്ഗതേ അരുണസീസേ. **നന്ദിമുഖിയാ**തി തുട്ഠിമുഖിയാ. അയം തംസംവണ്ണനാഭൂതസാരത്ഥദീപനീപാഠോ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൩൮൬). പാളിയം **നന്ദിമുഖിയാ**തി ഓദാതദിസാമുഖിതായ തുട്ഠമുഖിയാ. അയം തംസംവണ്ണനായ (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൨൮൬) വിമതിവിനോദനീപാഠോ.

“തതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ അഭിക്കന്തായരത്തിയാ നിക്ഖന്തേ പച്ഛിമേ യാമേ ഉദ്ധസ്തേ അരുണേ നന്ദിമുഖിയാ രത്തിയാ ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ചീവരം കത്വാ യേന ഭഗവാ തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - അഭിക്കന്താ, ഭന്തേ, രത്തി, നിക്ഖന്തോ പച്ഛിമോ യാമോ, ഉദ്ധസ്തോ അരുണോ, നന്ദിമുഖീ രത്തി, ചിരനിസിന്നാ ആഗന്തുകാ ഭിക്ഖൂ, പടിസമ്മോദതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ആഗന്തുകേ ഭിക്ഖൂ”തി. അയം ഉദാനാഗതാ സുത്തന്തപാളി (ഉദാ॰ ൪൫). **ഉദ്ധസ്തേ അരുണേ**തി ഉഗ്ഗതേ അരുണേ. അരുണോ നാമ പുരത്ഥിമദിസായം സൂരിയോദയതോ പുരേതരമേവ ഉട്ഠിതോഭാസോ. **നന്ദിമുഖിയാ രത്തിയാ**തി അരുണസ്സ ഉഗ്ഗതത്താ ഏവ അരുണോഭായ സൂരിയാലോകൂപജീവിനോ സത്തേ നന്ദാപനമുഖിയാ രത്തിയാ ജാതായ, വിഭായമാനായാതി അത്ഥോ. അയം തംസംവണ്ണനാഭൂതാ ഉദാനട്ഠകഥാ (ഉദാ॰ അട്ഠ॰ ൨൩).

ഇതി ഏത്തകാസു വിനയസുത്തന്താഗതാസു പാളിയട്ഠകഥാടീകാസു ഏകസ്മിമ്പിഠാനേ അരുണോ ചതുക്ഖത്തും ഉഗ്ഗതോതി നത്ഥി, ഏകവാരമേവ വുത്തോ. ചതുബ്ബിധവണ്ണസമന്നാഗതോതിപി നത്ഥി, ഏകവണ്ണോ ഏവ വുത്തോ. ജാതകട്ഠകഥായമ്പി (ജാ॰ അട്ഠ॰ ౬.൨൧.൨൭) രത്തവണ്ണോ ഏവ വുത്തോ, ന സേതവണ്ണാദികോ. **നന്ദിമുഖീ**തി ച സത്തേ നന്ദാപനദിസാമുഖീ രത്തി ഏവ വുത്താ, ന അരുണസ്സ നന്ദിയാവട്ടപുപ്ഫസദിസവണ്ണതാ. തേനാഹ “സത്തേ നന്ദാപനമുഖിയാ രത്തിയാ”തി. ഏവം അഭിധാനപ്പദീപികാപകരണവചനേന വിരുദ്ധത്താ പാളിയട്ഠകഥാദീഹി അസംസന്ദനതോ ദുബ്ബലസാധകത്താ ച അയമ്പി വാദോ അയുത്തോയേവാതി ദട്ഠബ്ബോ, തസ്മാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ആണം അനതിക്കന്തേന ലജ്ജിഭിക്ഖുനാ യദി കേനചി അപ്പടിച്ഛന്നേ വിവടോകാസേ ഹോതി, മച്ഛക്ഖിസമാനഅബ്ഭന്തരത്തോഭാസസ്സ പഞ്ഞായമാനകാലതോ പട്ഠായ വത്തനിക്ഖിപനാദികമ്മം കാതബ്ബം.

യദി പന പബ്ബതാദിനാ പടിച്ഛന്നട്ഠാനം ഹോതി, യത്തകേന കാലേന വിവടട്ഠാനേ രത്തോഭാസോ പഞ്ഞായതി, സൂരിയമണ്ഡലസ്സ ദിസ്സനകാലതോ ഏകഘടികാമത്തേന വാ ദ്വിഘടികാമത്തേന വാ തത്തകം കാലം സല്ലക്ഖേത്വാ ഇമസ്മിം കാലേ അരുണോ ഉഗ്ഗതോ ഭവേയ്യാതി തക്കേത്വാ കാതബ്ബം, സംസയം അനിച്ഛന്തേന തതോപി കഞ്ചികാലം അധിവാസേത്വാ നിസ്സംസയകാലേ കത്തബ്ബം, അയം തത്ഥ സാമീചി. അയം പന വാദോ യഥാവുത്തപ്പകരണവചനേഹി സുട്ഠു സംസന്ദതി യഥാ ഗങ്ഗോദകേന യമുനോദകം, തസ്മാ പണ്ഡിതേഹി പുനപ്പുനം പുബ്ബാപരം ആലോളേന്തേന മനസി കാതബ്ബോ. ഏവം മനസി കരിത്വാ അരുണപടിസംയുത്തേസു ഠാനേസു സംസയോ ഛിന്ദിതബ്ബോ, സംസയം ഛിന്ദിത്വാ വിസാരദേന ഹുത്വാ തം തം കമ്മം കാതബ്ബന്തി.

വിസുദ്ധത്ഥായ സീലസ്സ, ഭിക്ഖൂനം പിയസീലിനം;
കതാരുണകഥാ ഏസാ, ന സാരമ്ഭാദികാരണാ.

തസ്മാ സുട്ഠൂപധാരേത്വാ, യുത്തം ഗണ്ഹന്തു സാധവോ;
അയുത്തഞ്ചേ ഛഡ്ഡയന്തു, മാ ഹോന്തു ദുമ്മനാദയോതി.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ദിവാസേയ്യവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

പഠമോ പരിച്ഛേദോ.

൨. പരിക്ഖാരവിനിച്ഛയകഥാ

൬൩. ഏവം ദിവാസേയ്യവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി പരിക്ഖാരവിനിച്ഛയം കഥേതും **"പരിക്ഖാരോതി സമണപരിക്ഖാരോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ദിവാസേയ്യവിനിച്ഛയകഥായ ആദിമ്ഹി വുത്തം "തത്ഥാ"തി പദം ആനേത്വാ തത്ഥ തേസു മാതികാപദേസു സമഭിനിവിട്ഠസ്സ "പരിക്ഖാരോ"തി പദസ്സ "സമണപരിക്ഖാരോ"തി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോതി യോജനാ, ഏസ നയോ ഇതോ പരേപി. സമണപരിക്ഖാരോ വുത്തോ, ന ഗിഹിപരിക്ഖാരോതി അധിപ്പായോ. പരിസമന്തതോ കരിയതേതി **പരിക്ഖാരോ,** ഛത്താദികോ. **തത്രാ**തി സമണപരിക്ഖാരേ. കപ്പതീതി കപ്പിയോ, ന കപ്പിയോ അകപ്പിയോ, കപ്പിയോ ച അകപ്പിയോ ച കപ്പിയാകപ്പിയോ, സമാഹാരദ്വന്ദേപി പുല്ലിങ്ഗമിച്ഛന്തി പണ്ഡിതാ. കപ്പിയാകപ്പിയോ ച സോ പരിക്ഖാരോ ചേതി തഥാ, തസ്സ വിനിച്ഛയോ **കപ്പിയാകപ്പിയപരിക്ഖാരവിനിച്ഛയോ**.

കേചി താലപണ്ണച്ഛത്തന്തി ഇദം ഉപലക്ഖണമത്തം. സബ്ബമ്പി ഹി ഛത്തം തഥാകരിയമാനം ന വട്ടതി. തേനേവാഹ വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിരം ടീ॰ പാരാജിക ൮൫) "സബ്ബപരിക്ഖാരേസു വണ്ണമട്ഠവികാരം കരോന്തസ്സ ദുക്കടന്തി ദീപേന്തേന ന വട്ടതീതി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബ"ന്തി. **ന വണ്ണമട്ഠത്ഥായാ**തി ഇമിനാ ഥിരകരണത്ഥം ഏകവണ്ണസുത്തേന വിനന്ധിയമാനം യദി വണ്ണമട്ഠം ഹോതി, തത്ഥ ന ദോസോതി ദസ്സേതി. **ആരഗ്ഗേനാ**തി നിഖാദനമുഖേന. യദി ന വട്ടതി, താദിസം ഛത്തദണ്ഡം ലഭിത്വാ കിം കാതബ്ബന്തി ആഹ **"ഘടകം വാ"**തിആദി. **സുത്തകേന വാ ദണ്ഡോ വേഠേതബ്ബോ**തി യഥാ ലേഖാ ന പഞ്ഞായതി, തഥാ വേഠേതബ്ബോ. **ദണ്ഡബുന്ദേ**തി ദണ്ഡമൂലേ, ഛത്തദണ്ഡസ്സ ഹേട്ഠിമകോടിയന്തി അത്ഥോ. **ഛത്തമണ്ഡലിക**ന്തി ഛത്തസ്സ അന്തോ ഖുദ്ദകമണ്ഡലം, ഛത്തപഞ്ജരേ മണ്ഡലാകാരേന ബദ്ധദണ്ഡവലയം വാ. **ഉക്കിരിത്വാ**തി നിന്നം, ഉന്നതം വാ കത്വാ ഉട്ഠാപേത്വാ. **സാ വട്ടതീ**തി സാ ലേഖാ രജ്ജുകേഹി ബന്ധന്തു വാ മാ വാ, ബന്ധിതും യുത്തട്ഠാനത്താ വട്ടതി. തേന വുത്തം ആചരിയബുദ്ധദത്തമഹാഥേരേന -

"ഛത്തം പണ്ണമയം കിഞ്ചി, ബഹി അന്തോ ച സബ്ബസോ;
പഞ്ചവണ്ണേന സുത്തേന, സിബ്ബിതും ന ച വട്ടതി.

"ഛിന്ദിതും അഡ്ഢചന്ദം വാ, പണ്ണേ മകരദന്തകം;
ഘടകം വാളരൂപം വാ, ലേഖാ ദണ്ഡേ ന വട്ടതി.

"സിബ്ബിതും ഏകവണ്ണേന, ഛത്തം സുത്തേന വട്ടതി;
ഥിരത്ഥം പഞ്ചവണ്ണേന, പഞ്ജരം വാ വിനന്ധിതും.

"ഘടകം വാളരൂപം വാ, ലേഖാ വാ പന കേവലാ;
ഛിന്ദിത്വാ വാപി ഘംസിത്വാ, ധാരേതും പന വട്ടതി.

"അഹിച്ഛത്തകസണ്ഠാനം , ദണ്ഡബുന്ദമ്ഹി വട്ടതി;
ഉക്കിരിത്വാ കതാ ലേഖാ, ബന്ധനത്ഥായ വട്ടതീ"തി.

തസ്സ വണ്ണനായമ്പി **ഛത്തം പണ്ണമയം കിഞ്ചീ**തി താലപണ്ണാദിപണ്ണച്ഛദനം യം കിഞ്ചി ഛത്തം. **ബഹീ**തി ഉപരി. **അന്തോ**തി ഹേട്ഠാ. **സിബ്ബിതു**ന്തി രൂപം ദസ്സേത്വാ സൂചികമ്മം കാതും. **പണ്ണേ**തി ഛദനപണ്ണേ. **അഡ്ഢചന്ദ**ന്തി അഡ്ഢചന്ദാകാരം. **മകരദന്തക**ന്തി മകരദന്താകാരം, യം "ഗിരികൂട"ന്തി വുച്ചതി. ഛിന്ദിതും ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. മുഖവട്ടിയാ നാമേത്വാ ബദ്ധപണ്ണകോടിയാ വാ മത്ഥകമണ്ഡലകോടിയാ വാ ഗിരികൂടാദിം കരോന്തി, ഇമിനാ തം പടിക്ഖിത്തം. **ദണ്ഡേ**തി ഛത്തദണ്ഡേ. **ഘടക**ന്തി ഘടാകാരോ. **വാളരൂപം വാ**തി ബ്യഗ്ഘാദിവാളാനം രൂപകം വാ. **ലേഖാ**തി ഉക്കിരിത്വാ വാ ഛിന്ദിത്വാ വാ ചിത്തകമ്മവസേന വാ കതരാജി. പഞ്ചവണ്ണാനം സുത്താനം അന്തരേ നീലാദിഏകവണ്ണേന സുത്തേന ഥിരത്ഥം ഛത്തം അന്തോ ച ബഹി ച സിബ്ബിതും വാ ഛത്തദണ്ഡഗ്ഗാഹകസലാകപഞ്ജരം ഥിരത്ഥം വിനന്ധിതും വാ വട്ടതീതി യോജനാ. **പഞ്ചവണ്ണാനം ഏകവണ്ണേന ഥിരത്ഥ**ന്തി ഇമിനാ അനേകവണ്ണേഹി സുത്തേഹി വണ്ണമട്ഠത്ഥായ സിബ്ബിതുഞ്ച വിനന്ധിതുഞ്ച ന വട്ടതീതി ദീപേതി. പോത്ഥകേസു പന "പഞ്ചവണ്ണേനാ"തി പാഠോ ദിസ്സതി, തസ്സ ഏകവണ്ണേന പഞ്ചവണ്ണേന വാ സുത്തേന ഥിരത്ഥം സിബ്ബിതും വിനന്ധിതും വാ വട്ടതീതി യോജനാ കാതബ്ബാ ഹോതി.

ഏത്ഥ ച ഹേട്ഠാ വുത്തേന "പഞ്ചവണ്ണേന സുത്തേന സിബ്ബിതും ന ച വട്ടതീ"തി പാഠേന ച "കേചി താലപണ്ണച്ഛത്തം അന്തോ വാ ബഹി വാ പഞ്ചവണ്ണേന സുത്തേന സിബ്ബേത്വാ വണ്ണമട്ഠം കരോന്തി, തം ന വട്ടതി, ഏകവണ്ണേ പന നീലേന വാ പീതകേന വാ യേന കേനചി സുത്തേന അന്തോ വാ ബഹി വാ സിബ്ബിതും, ഛത്തദണ്ഡഗ്ഗാഹകം സലാകപഞ്ജരം വാ വിനന്ധിതും വട്ടതി, തഞ്ച ഖോ ഥിരകരണത്ഥം, ന വണ്ണമട്ഠത്ഥായാ"തി അട്ഠകഥാപാഠേന ച വിരുജ്ഝതി, തസ്മാ സോ ന ഗഹേതബ്ബോ.

ലേഖാ വാ പന കേവലാതി യഥാവുത്തപ്പകാരാ സകലാ ലേഖാ വാ. **ഛിന്ദിത്വാ**തി ഉക്കിരിത്വാ കതം ഛിന്ദിത്വാ. **ഘംസിത്വാ**തി ചിത്തകമ്മാദിവസേന കതം ഘംസിത്വാ. **ദണ്ഡബുന്ദമ്ഹീ**തി ഛത്തദണ്ഡസ്സ പഞ്ജരേ ഗാഹണത്ഥായ ഫാലിതബുന്ദമ്ഹി, മൂലേതി അത്ഥോ. അയമേത്ഥ നിസ്സന്ദേഹേ വുത്തനയോ. ഖുദ്ദസിക്ഖാഗണ്ഠിപദേ പന "ഛത്തപിണ്ഡിയാ മൂലേ"തി വുത്തം. **അഹിച്ഛത്തകസണ്ഠാന**ന്തി ഫുല്ലഅഹിച്ഛത്തകാകാരം. രജ്ജുകേഹി ഗാഹാപേത്വാ ദണ്ഡേ ബന്ധന്തി, തസ്മിം ബന്ധനട്ഠാനേ **വലയമിവ ഉക്കിരിത്വാ**തി വലയം വിയ ഉപട്ഠാപേത്വാ. **ബന്ധനത്ഥായാ**തി വാതേന യഥാ ന ചലതി, ഏവം രജ്ജൂഹി ദണ്ഡേ പഞ്ജരസ്സ ബന്ധനത്ഥായ. ഉക്കിരിത്വാ കതാ ലേഖാ വട്ടതീതി യോജനാ. യഥാ വാതപ്പഹാരേന അചലനത്ഥം ഛത്തമണ്ഡലികം രജ്ജുകേഹി ഗാഹാപേത്വാ ദണ്ഡേ ബന്ധന്തി, തസ്മിം ബന്ധനട്ഠാനേ വലയമിവ ഉക്കിരിത്വാ ലേഖം ഠപേന്തി, സാ വട്ടതീതി. സചേപി ന ബന്ധതി, ബന്ധനാരഹട്ഠാനത്താ വലയം ഉക്കിരിത്വാ വട്ടതീതി ഗണ്ഠിപദേ വത്തന്തീതി ആഗതം, തസ്മാ പക്ഖരണേസു ആഗതനയേനേവ ഛത്തേ പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി.

൭. ചീവരേ പന **നാനാസുത്തകേഹീ**തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൮൫; വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൮൫) നാനാവണ്ണേഹി സുത്തേഹി. ഇദഞ്ച തഥാ കരോന്താനം വസേന വുത്തം, ഏകവണ്ണസുത്തകേനപി ന വട്ടതിയേവ. "പകതിസൂചികമ്മമേവ വട്ടതീ"തി ഹി വുത്തം. **പട്ടമുഖേ**തി ദ്വിന്നം പട്ടാനം സങ്ഘടിതട്ഠാനം സന്ധായേതം വുത്തം. **പരിയന്തേ**തി ചീവരപരിയന്തേ. അനുവാതം സന്ധായേതം

വുത്തം. **വേണീ**തി വരകസീസാകാരേന സിബ്ബനം. **സങ്ഖലിക**ന്തി ദ്വിഗുണസങ്ഖലികാകാരേന സിബ്ബനം, ബിളാലസങ്ഖലികാകാരേന സിബ്ബനം വാ. വേണിം വാ സങ്ഖലികം വാ കരോന്തീതി കരണകിരിയായ സമ്ബന്ധോ. **അഗ്ഘിയം** നാമ ചേതിയസണ്ഠാനം , യം "അഗ്ഘിയത്ഥമ്ഭോ"തി വദന്തി. **ഗയാ** നാമ മൂലേ തനുകം അഗ്ഗേ മഹന്തം കത്വാ ഗദാകാരേന സിബ്ബനം. **മുഗ്ഗരോ** നാമ മൂലേ ച അഗ്ഗേ ച ഏകസദിസം കത്വാ മുഗ്ഗരാകാരേന സിബ്ബനം. **കക്കടക്ഖീനി ഉക്കിരന്തീ**തി ഗണ്ഠികപട്ടപാസകപട്ടാനം അന്തേ പാളിബദ്ധം കത്വാ കക്കടകാനം അക്ഖിസണ്ഠാനം പട്ഠപേന്തി, കരോന്തീതി അത്ഥോ. **"കോണസുത്തപിളകാ**തി ഗണ്ഠികപാസകപട്ടാനം കോണേഹി നീഹടസുത്താനം കോടിയോ"തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. കഥം പന താ പിളകാ ദുവിഞ്ഞേയ്യരൂപാ കാതബ്ബാതി? കോണേഹി നീഹടസുത്താനം അന്തേസു ഏകവാരം ഗണ്ഠികകരണേന വാ പുന നിവത്തേത്വാ സിബ്ബനേന വാ ദുവിഞ്ഞേയ്യസഭാവം കത്വാ സുത്തകോടിയോ രസ്സം കത്വാ ഛിന്ദിതബ്ബാ. ധമ്മസിരിത്ഥേരേന പന "കോണസുത്താ ച പിളകാ, ദുവിഞ്ഞേയ്യാവ കപ്പരേ"തി വുത്തം, തഥാ ആചരിയബുദ്ധദത്തത്ഥേരേനപി "സുത്താ ച പിളകാ തത്ഥ, ദുവിഞ്ഞേയ്യാവ ദീപിതാ"തി വുത്തം, തസ്മാ തേസം മതേന കോണസുത്താ ച പിളകാ ച കോണസുത്തപിളകാതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൨.വ്വ) **കോണസുത്തപിളകാ**തി ഗണ്ഠികപാസകപട്ടാനം കോണേഹി ബഹി നിഗ്ഗതസുത്താനം പിളകാകാരേന ഠപിതകോടിയോതി കേചി വദന്തി, തേ പിളകേ ഛിന്ദിത്വാ ദുവിഞ്ഞേയ്യാ കാതബ്ബാതി തേസം അധിപ്പായോ. കേചി പന "കോണസുത്താ ച പിളകാ ചാതി ദ്വേയേവാ"തി വദന്തി, തേസം മതേന ഗണ്ഠികപാസകപട്ടാനം കോണതോ കോണം നീഹടസുത്താ കോണസുത്താ നാമ. സമന്തതോ പന പരിയന്തേന ഗതാ ചതുരസ്സസുത്താ പിളകാ നാമ. തം ദുവിധമ്പി കേചി ചീവരതോ വിസും പഞ്ഞാനത്ഥായ വികാരയുത്തം കരോന്തി, തം നിസേധായ "ദുവിഞ്ഞേയ്യരൂപാ വട്ടതീ"തി വുത്തം, ന പന സബ്ബഥാ അചക്ഖുഗോചരഭാവേന സിബ്ബനത്ഥായ തഥാസിബ്ബനസ്സ അസക്കുണേയ്യത്താ, യഥാ പകതിചീവരതോ വികാരോ ന പഞ്ഞായതി, ഏവം സിബ്ബിതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. രജനകമ്മതോ പുബ്ബേ പഞ്ഞായമാനോപി വിസേസോ ചീവരേ രത്തേ ഏകവണ്ണതോ ന പഞ്ഞായതീതി ആഹ **"ചീവരേ രത്തേ"**തി.

വ്വ. മണിനാതി നീലമണിആദിപാസാണേന, അംസബദ്ധകകായബന്ധനാദികം അചീവരത്താ സങ്ഖാദീഹി ഘംസിതും വട്ടതീതി വദന്തി. **കണ്ണസുത്തക**ന്തി ചീവരസ്സ ദീഘതോ തിരിയഞ്ച സിബ്ബിതാനം ചതൂസു കണ്ണേസു കോണേസു ച നിക്ഖന്താനം സുത്തസീസാനമേതം നാമം, തം ഛിന്ദിത്വാവ പാരുപിതബ്ബം. തേനാഹ **"രജിതകാലേ ഛിന്ദിതബ്ബ"**ന്തി. ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതം ഏകം കണ്ണസുത്തമ്പി അത്ഥി, തം പന നാമേന സദിസമ്പി ഇതോ അഞ്ഞമേവാതി ദസ്സേതും **"യം പനാ"**തിആദി വുത്തം. **ലഗ്ഗനത്ഥായാ**തി ചീവരരജ്ജുയം ചീവരബന്ധനത്ഥായ. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൨.വ്വ) ഏത്തകമേവ വുത്തം.

സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.വ്വ) പന **"പാസകം കത്വാ ബന്ധിതബ്ബ**ന്തി രജനകാലേ ബന്ധിതബ്ബം, സേസകാലേ മോചേത്വാ ഠപേതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. വിനയസങ്ഗഹപ്പകരണസ്സ പോരാണടീകായമ്പി ഇദമേവ ഗഹേത്വാ വുത്തം, തം

പന ചീവരക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൩൮൪) ‘‘മജ്ഝേന ലഗ്ഗേന്തി, ഉഭതോ ഗലതി, ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കണ്ണേ ബന്ധിതുന്തി. കണ്ണോ ജീരതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കണ്ണസുത്തക’’ന്തി ഏവം അനുഞ്ഞാതചീവരരജ്ജുയം രജിത്വാ പസാരിതചീവരസ്സ ഓലമ്ബകസുത്തം സന്ധായ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഗണ്ഠികേതി ചീവരപാരുപനകാലേ പാസകേ ലഗ്ഗാപനത്ഥം കതേ ദന്താദിമയേ ഗണ്ഠികേ. **പിളകാ**തി ബിന്ദും ബിന്ദും കത്വാ ഉട്ഠാപേതബ്ബപിളകാ. വുത്തഞ്ഹേതം വിനയവിനിച്ഛയപ്പകരണേ -

‘‘നാനാവണ്ണേഹി സുത്തേഹി, മണ്ഡനത്ഥായ ചീവരം;
സമം സതപദാദീനം, സിബ്ബിതും ന ച വട്ടതി.

‘‘പത്തസ്സ പരിയന്തേ വാ, തഥാ പത്തമുഖേപി ച;
വേണിം സങ്ഖലികം വാപി, കരോതോ ഹോതി ദുക്കടം.

‘‘പട്ടമ്പി ഗണ്ഠിപാസാനം, അട്ഠകോണാദികം വിധിം;
തത്ഥഗ്ഘിയഗദാരൂപം, മുഗ്ഗരാദിം കരോന്തി ച.

‘‘തത്ഥ കക്കടകക്ഖീനി, ഉട്ഠാപേന്തി ന വട്ടതി;
സുത്താ ച പിളകാ തത്ഥ, ദുവിഞ്ഞേയ്യാവ ദീപിതാ.

‘‘ചതുകോണാവ വട്ടന്തി, ഗണ്ഠിപാസകപട്ടകാ;
കണ്ണകോണേസു സുത്താനി, രത്തേ ഛിന്ദേയ്യ ചീവരേ.

‘‘സൂചികമ്മവികാരം വാ, അഞ്ഞം വാ പന കിഞ്ചിപി;
ചീവരേ ഭിക്ഖുനാ കാതും, കാരാപേതും ന വട്ടതി.

‘‘യോ ച പക്ഖിപതി ഭിക്ഖു ചീവരം,
കഞ്ജിപിട്ഠഖലിഅല്ലികാദിസു;
വണ്ണമട്ഠമഭിപത്ഥയം പരം;
തസ്സ നത്ഥി പന മുത്തി ദുക്കടാ.

‘‘സൂചിഹത്ഥമലാദീനം, കരണേ ചീവരസ്സ ച;
തഥാ കിലിട്ഠകാലേ ച, ധോവനത്ഥം തു വട്ടതി.

‘‘രജനേ പന ഗന്ധം വാ, തേലം വാ ലാഖമേവ വാ;
കിഞ്ചി പക്ഖിപിതും തത്ഥ, ഭിക്ഖുനോ ന ച വട്ടതി.

‘‘സങ്ഖേന മണിനാ വാപി, അഞ്ഞേനപി ച കേനചി;
ചീവരം ന ച ഘട്ടേയ്യ, ഘംസിതബ്ബം ന ദോണിയാ.

‘‘ചീവരം ദോണിയം കത്വാ, നാതിഘട്ടേയ്യ മുട്ഠിനാ;
രത്തം പഹരിതും കിഞ്ചി, ഹത്ഥേഹേവ ച വട്ടതി.

‘‘ഗണ്ഠികേ പന ലേഖാ വാ, പിളകാ വാ ന വട്ടതി;
കപ്പബിന്ദുവികാരോ വാ, പാളികണ്ണികഭേദതോ’’തി.

വിനയസാരത്ഥസന്ദീപനിയമ്പി **സമം സതപദാദീനന്**തി സതപദാദീഹി സദിസം. തുല്യത്ഥേ കരണവചനപ്പസങ്ഗേ സാമിവചനം. **പട്ടസ്സ പരിയന്തേ വാ**തി അനുവാതസ്സ ഉഭയപരിയന്തേ വാ. **പട്ടമുഖേപി വാ**തി ദ്വിന്നം ആയാമവിത്ഥാരപട്ടാനം സങ്ഘടിതട്ഠാനേ, കണ്ണേപി വാ ഏകസ്സേവ വാ പട്ടസ്സ ഊനപൂരണത്ഥം ഘടിതട്ഠാനേപി വാ . **വേണീ**തി കുദ്രൂസസീസാകാരേന സിബ്ബനം. കേചി "വരകസീസാകാരേനാ"തി വദന്തി. **സങ്ഖലികന്**തി ബിളാലദാമസദിസസിബ്ബനം. കേചി "സതപദിസദിസ"ന്തി വദന്തി.

പട്ടമ്പീതി പത്തമ്പി. അട്ഠകോണാദികോ വിധി പകാരോ ഏതസ്സാതി **അട്ഠകോണാദികവിധി,** തം. **അട്ഠകോണാദികന്**തി വാ ഗാഥാബന്ധവസേന നിഗ്ഗഹിതാഗമോ. "അട്ഠകോണാദികം വിധി"ന്തി ഏതം "പട്ട"ന്തി ഏതസ്സ സമാനാധികരണവിസേസനം, കിരിയാവിസേസനം വാ. "കരോന്തീ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. അഥ വാ **പട്ടന്**തി ഏത്ഥ ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനം, പട്ടേതി അത്ഥോ. ഇമസ്മിം പക്ഖേ **അട്ഠകോണാദികന്**തി ഉപയോഗവചനം. **വിധിന്**തി ഏതസ്സ വിസേസനം. ഇധ വക്ഖമാനചതുകോണസണ്ഠാനതോ അഞ്ഞം അട്ഠകോണാദികം നാമ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം പട്ടദ്വയേ. **അഗ്ഘിയഗദാരൂപന്**തി അഗ്ഘിയസണ്ഠാനഞ്ചേവ ഗദാസണ്ഠാനഞ്ച സിബ്ബനം. **മുഗ്ഗരന്**തി ലഗുളസണ്ഠാനസിബ്ബനം. **ആദി**-സദ്ദേന ചേതിയാദിസണ്ഠാനാനം ഗഹണം.

തത്ഥാതി പട്ടദ്വയേ തസ്മിം ഠാനേ. **കക്കടകക്ഖീനീ**തി കുളീരകച്ഛിസദിസാനി സിബ്ബനവികാരാനി. **ഉട്ഠാപേന്തീ**തി കരോന്തി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ഗണ്ഠികപാസകപട്ടകേ. **സുത്താ**തി കോണതോ കോണം സിബ്ബിതസുത്താ ചേവ ചതുരസ്സേ സിബ്ബിതസുത്താ ച. **പിളകാ**തി തേസമേവ സുത്താനം നിവത്തേത്വാ സിബ്ബിതകോടിയോ ച. **ദുവിഞ്ഞേയ്യാവാ**തി രജനകാലേ ദുവിഞ്ഞേയ്യരൂപാ അനോളാരികാ ദീപിതാ വട്ടന്തീതി. യഥാഹ "കോണസുത്തപിളകാ ച ചീവരേ രത്തേ ദുവിഞ്ഞേയ്യരൂപാ വട്ടന്തീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൫).

ഗണ്ഠികപട്ടികാ പാസപട്ടികാതി യോജനാ. **കണ്ണകോണേസു സുത്താനീ**തി ചീവരകണ്ണേ സുത്താ ചേവ പാസകപട്ടാനം കോണേസു സുത്താനി ച അച്ഛിന്ദതി. ഏത്ഥ ച ചീവരേ ആയാമതോ വിത്ഥാരതോ ച സിബ്ബിത്വാ അനുവാതതോ ബഹി നിക്ഖമിതസുത്തം ചീവരം രജിത്വാ സുക്ഖാപനകാലേ രജ്ജുയാ വാ ചീവരവംസേ വാ ബന്ധിത്വാ ഓലമ്ബിതും അനുവാതേ ബന്ധസുത്താനി ച കണ്ണസുത്താനി നാമ. യഥാഹ "ചീവരസ്സ കണ്ണസുത്തകം ന ച വട്ടതി, രജിതകാലേ ഛിന്ദിതബ്ബം, യം പന 'അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ കണ്ണസുത്തക'ന്തി ഏവം അനുഞ്ഞാതം, തം അനുവാതേ പാസകം കത്വാ ബന്ധിതബ്ബം രജനകാലേ ലഗ്ഗനത്ഥായാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൫).

സൂചികമ്മവികാരം വാതി ചീവരമണ്ഡനത്ഥായ നാനാസുത്തകേഹി സതപദിസദിസം സിബ്ബന്താ ആഗന്തുകപട്ടം ഠപേന്തി, ഏവരൂപം സൂചികമ്മവികാരം വാ. **അഞ്ഞം വാ പന കിഞ്ചിപീ**തി അഞ്ഞമ്പി യം കിഞ്ചി മാലാകമ്മമിഗപക്ഖിപദാദികം സിബ്ബനവികാരം. **കാതുന്**തി സയം കാതും. **കാരാപേതുന്**തി അഞ്ഞേന വാ കാരാപേതും.

യോ ഭിക്ഖു പരം ഉത്തമം വണ്ണമട്ഠമഭിപത്ഥയന്തോ കഞ്ജികപിട്ഠഖലിഅല്ലികാദീസു ചീവരം പക്ഖിപതി, തസ്സ പന ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടാ മോക്ഖോ ന വിജ്ജതീതി യോജനാ. **കഞ്ജികന്**തി വായനതന്തമക്ഖനം

കഞ്ജികസദിസാ സുലാകഞ്ജികം. **പിട്ഠന്തി** തണ്ഡുലപിട്ഠം. തണ്ഡുലപിട്ഠേഹി പക്കാ **ഖലി. അല്ലികാ**തി നിയ്യാസോ. **ആദി**-സദ്ദേന ലാഖാദീനം ഗഹണം. ചീവരസ്സ കരണേ കരണകാലേ സമുട്ഠിതാനം സൂചിഹത്ഥമലാദീനം കിലിട്ഠകാലേ ധോവനത്ഥഞ്ച കഞ്ജികപിട്ഠഖലിഅല്ലികാദീസു പക്ഖിപതി, വട്ടതീതി യോജനാ.

തത്ഥാതി യേന കസാവേന ചീവരം രജതി, തസ്മിം രജനേ ചീവരസ്സ സുഗന്ധഭാവത്ഥായ **ഗന്ധം വാ** ഉജ്ജലഭാവത്ഥായ **തേലം വാ** വണ്ണത്ഥായ **ലാഖം വാ. കിഞ്ചീ**തി ഏവരൂപം യം കിഞ്ചി. **മണിനാ**തി പാസാണേന. **അഞ്ഞേനപി ച കേനചീ**തി യേന ഉജ്ജലം ഹോതി, ഏവരൂപേന മുഗ്ഗരാദിനാ അഞ്ഞേനപി കേനചി വത്ഥുനാ. **ദോണിയാ**തി രജനമ്ബണേ **ന ഘംസിതബ്ബം** ഹത്ഥേന ഗാഹാപേത്വാ ന ഗഹേതബ്ബം. രത്തം ചീവരം ഹത്ഥേഹി കിഞ്ചി ഥോകം പഹരിതും വട്ടതീതി യോജനാ. യത്ഥ പക്കരജനം പക്ഖിപന്തി, സാ രജനദോണീ. തത്ഥ അംസബദ്ധകകായബന്ധനാദിം ഘട്ടേതും വട്ടതീതി ഗണ്ഠിപദേ വുത്തം.

ഗണ്ഠികേതി വേളുദന്തവിസാണാദിമയഗണ്ഠികേ. **ലേഖാ വാ**തി വട്ടാദിഭേദാ ലേഖാ വാ. **പിളകാ**തി സാസപബീജസദിസാ ഖുദ്ദകബുബ്ബുളാ. **പാളികണ്ണികഭേദതോ**തി മണികാവളിരൂപപുപ്ഫകണ്ണികരൂപഭേദതോ. "കപ്പബിന്ദുവികാരോ വാ ന വട്ടതീതി യോജനാ"തി വുത്തം, തസ്മാ തഥേവ ചീവരേ പടിപജ്ജിതബ്ബം.

൯. പത്തേ വാ ഥാലകേ വാതിആദീസു **ഥാലകേ**തി തമ്ബാദിമയേ പുഗ്ഗലികേ തിവിധേപി കപ്പിയഥാലകേ. **ന വട്ടതീ**തി മണിവണ്ണകരണപയോഗോ ന വട്ടതി, തേലവണ്ണപയോഗോ പന വട്ടതി. **തേലവണ്ണോ**തി സമണസാരുപ്പവണ്ണം സന്ധായ വുത്തം, മണിവണ്ണം പന പത്തം അഞ്ഞേന കതം ലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി വദന്തി. **പത്തമണ്ഡലേ**തി തിപുസീസാദിമയേ പത്തട്ഠപനകമണ്ഡലേ. "ന ഭിക്ഖവേ വിചിത്രാനി പത്തമണ്ഡലാനി ധാരേതബ്ബാനി രൂപകാകിണ്ണാനി ഭിത്തികമ്മകതാനീ"തി (ചൂളവ॰ ൨൫൩) വുത്തത്താ **"ഭിത്തികമ്മം ന വട്ടതീ"**തി വുത്തം. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മകരദന്തകം ഛിന്ദിതു"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൫൩) വുത്തത്താ **"മകരദന്തകം പന വട്ടതീ"**തി വുത്തം. തേനാഹു പോരാണാ -

> "ഥാലകസ്സ ച പത്തസ്സ, ബഹി അന്തോപി വാ പന;
> ആരഗ്ഗേന കതാ ലേഖാ, ന ച വട്ടതി കാചിപി.
>
> "ആരോപേത്വാ ഭമം പത്തം, മജ്ജിത്വാ ചേ പചന്തി ച;
> 'മണിവണ്ണം കരിസ്സാമ', ഇതി കാതും ന വട്ടതി.
>
> "പത്തമണ്ഡലകേ കിഞ്ചി;
> ഭിത്തികമ്മം ന വട്ടതി;
> ന ദോസോ കോചി തത്ഥസ്സ;
> കാതും മകരദന്തക"ന്തി.

വിനയസാരത്ഥസന്ദീപനിയമ്പി **ആരഗ്ഗേനാ**തി ആരകണ്ടകഗ്ഗേന, സൂചിമുഖേന വാ. **കാചിപി ലേഖാ**തി വട്ടകഗോമുത്താദിസണ്ഠാനാ യാ കാചിപി രാജി. **ഭമം ആരോപേത്വാ**തി ഭമേ അല്ലീയാപേത്വാ. **പത്തമണ്ഡലകേ**തി പത്തേ

ഛവിരക്ഖണത്ഥായ തിപുസീസാദീഹി കതേ പത്തസ്സ ഹേട്ഠാ ആധാരാദീനം ഉപരി കാതബ്ബേ പത്തമണ്ഡലകേ. **ഭിത്തികമ്മ**ന്തി നാനാകാരരൂപകകമ്മവിചിത്തം. യഥാഹ ''ന, ഭിക്ഖവേ, വിചിത്രാനി പത്തമണ്ഡലാനി ധാരേതബ്ബാനി രൂപകാകിണ്ണാനി ഭിത്തികമ്മകതാനീ''തി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം പത്തമണ്ഡലേ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **മകരദന്തക**ന്തി ഗിരികൂടന്തി വുത്തം, തസ്മാ ഏവം പത്തഥാലകാദീസു പടിപജ്ജിതബ്ബം.

ധമകരണ...പേ॰... ലേഖാ ന വട്ടതീതി ആരഗ്ഗേന ദിന്നലേഖാ ന വട്ടതി, ജാതിഹിങ്ഗുലികാദിവണ്ണേഹി കതലേഖാ പന വട്ടതി. **ഛത്തമുഖവട്ടിയ**ന്തി ധമകരണസ്സ ഹത്ഥേന ഗഹണത്ഥം കതസ്സ ഛത്താകാരസ്സ മുഖവട്ടിയം. ''പരിസ്സാവനബന്ധട്ഠാനേ''തി കേചി. വിനയവിനിച്ഛയേപി -

''ന ധമ്മകരണച്ഛത്തേ, ലേഖാ കാചിപി വട്ടതി;
കുച്ഛിയം വാ ഠപേത്വാ തം, ലേഖം തു മുഖവട്ടിയ''ന്തി. -

വുത്തം. തട്ടീകായം പന ''മുഖവട്ടിയാ യാ ലേഖാ പരിസ്സാവനബന്ധനത്ഥായ അനുഞ്ഞാതാ, തം ലേഖം ഠപേത്വാ ധമകരണച്ഛത്തേ വാ കുച്ഛിയം വാ കാചി ലേഖാ ന വട്ടതീതി യോജനാ''തി വുത്തം, തസ്മാ തത്ഥ വുത്തനയേനേവ ധമകരണേ പടിപജ്ജിതബ്ബം.

ഏം. കായബന്ധനേ പന **കക്കടക്ഖീനീ**തി കക്കടകസ്സ അക്ഖിസദിസാനി. **മകരമുഖ**ന്തി മകരമുഖസണ്ഠാനം. **ദേഡ്ഡുഭസീസ**ന്തി ഉദകസപ്പസീസസദിസസണ്ഠാനാനി. **അച്ഛീനീ**തി കുഞ്ജരച്ഛിസണ്ഠാനാനി. **ഏകമേവ വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ ഏകരജ്ജുകം ദ്വിഗുണതിഗുണം കത്വാ ബന്ധിതും ന വട്ടതി, ഏകമേവ പന സതവാരമ്പി സരീരം പരിക്ഖിപിത്വാ ബന്ധിതും വട്ടതി. ''ബഹുരജ്ജുകേ ഏകതോ കത്വാ ഏകേന നിരന്തരം വേഠേത്വാ കതം ബഹുരജ്ജുകന്തി ന വത്തബ്ബം, തം വട്ടതീ''തി വുത്തത്താ തം മുരജസങ്ഖം ന ഗച്ഛതീതി വേദിതബ്ബം. മുരജഞ്ഹി നാനാവണ്ണേഹി സുത്തേഹി മുരജവട്ടിസണ്ഠാനം വേഠേത്വാ കരോന്തി. ഇദം പന മുരജം മദ്ദവീണസങ്ഖാതം പാമങ്ഗസണ്ഠാനഞ്ച ദസാസു വട്ടതി ''കായബന്ധനസ്സ ദസാ ജീരന്തി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മുരജം മദ്ദവീണ''ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൮) വുത്തത്താ.

വിധേതി ദസാപരിയോസാനേ ഥിരഭാവായ ദന്തവിസാണസുത്താദീഹി കതേ വിധേ. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൮൭൬) പന ''കായബന്ധനസ്സ പാസന്തേ ദസാമൂലേ തസ്സ ഥിരഭാവത്ഥം കത്തബ്ബേ ദന്തവിസാണാദിമയേ വിധേ''തി വുത്തം. **അട്ഠമങ്ഗലാനി** നാമ സങ്ഖോ, ചക്കം, പുണ്ണകുമ്ഭോ, ഗയാ, സിരീവച്ഛോ, അങ്കുസോ, ധജം, സോവത്ഥികന്തി. മച്ഛയുഗളഛത്തനന്ദിയാവട്ടാദിവസേനപി വദന്തി. **പരിച്ഛേദലേഖാമത്ത**ന്തി ദന്താദീഹി കതസ്സ വിധസ്സ ഉഭോസു കോടീസു കാതബ്ബപരിച്ഛേദരാജിമത്തം. വിനയവിനിച്ഛയപ്പകരണേപി -

''സുത്തം വാ ദിഗുണം കത്വാ, കോട്ടേന്തി ച തഹിം തഹിം;
കായബന്ധനസോഭത്ഥം, തം ന വട്ടതി ഭിക്ഖുനോ.

''ദസാമുഖേ ദള്ഹത്ഥായ, ദ്വീസു അന്തേസു വട്ടതി;
മാലാകമ്മലതാകമ്മ-ചിത്തികമ്പി ന വട്ടതി.

“അക്ഖീനി തത്ഥ ദസ്സേത്വാ;
കോട്ടിതേ പന കാ കഥാ.
കക്കടക്ഖീനി വാ തത്ഥ;
ഉട്ഠാപേതും ന വട്ടതി.

“ഘടം ദേഡ്ഡുഭസീസം വാ, മകരസ്സ മുഖമ്പി വാ;
വികാരരൂപം യം കിഞ്ചി, ന വട്ടതി ദസാമുഖേ.

“ഉജുകം മച്ഛകണ്ടം വാ, മട്ഠം വാ പന പട്ടികം;
ഖജ്ജൂരിപത്തകാകാരം, കത്വാ വട്ടതി കോട്ടിതം.

“പട്ടികാ സൂകരന്തന്തി, ദുവിധം കായബന്ധനം;
രജ്ജുകാ ദുസ്സപട്ടാദി, സബ്ബം തസ്സാനുലോമികം.

“മുരജം മദ്ദവീണഞ്ച, ദേഡ്ഡുഭഞ്ച കലാബുകം;
രജ്ജുയോ ച ന വട്ടന്തി, പുരിമാ ദ്വേദസാ സിയും.

“ദസാ പാമങ്ഗസണ്ഠാനാ, നിദ്ദിട്ഠാ കായബന്ധനേ;
ഏകാ ദ്വിതിചതസ്സോ വാ, വട്ടന്തി ന തതോ പരം.

“ഏകരജ്ജുമയം വുത്തം, മുനിനാ കായബന്ധനം;
തഞ്ച പാമങ്ഗസണ്ഠാനം, ഏകമ്പി ച ന വട്ടതി.

“രജ്ജുകേ ഏകതോ കത്വാ, ബഹൂ ഏകായ രജ്ജുയാ;
നിരന്തരഞ്ഹി വേഠേത്വാ, കതം വട്ടതി ബന്ധിതും.

“ദന്തകട്ഠവിസാണട്ഠി-ലോഹവേളുനളബ്ഭവാ;
ജതുസങ്ഖമയാ സുത്ത-ഫലജാ വിധകാ മതാ.

“കായബന്ധനവിധേപി , വികാരോ ന ച വട്ടതി;
തത്ഥ തത്ഥ പരിച്ഛേദ-ലേഖാമത്തം തു വട്ടതീ”തി. -

വുത്തം.

വിനയസാരത്ഥസന്ദീപനിയമ്പി **തഹിം തഹി**ന്തി പട്ടികായ തത്ഥ തത്ഥ. **തന്തി** തഥാകോട്ടിതദിഗുണസുത്തകായബന്ധനം. അന്തേസു ദള്ഹത്ഥായ ദസാമുഖേ ദിഗുണം കത്വാ കോട്ടേന്തി, വട്ടതീതി യോജനാ. **ചിത്തകമ്പീ**തി മാലാകമ്മലതാകമ്മചിത്തയുത്തമ്പി കായബന്ധനം. **അക്ഖീനീ**തി കുഞ്ജരക്ഖീനി. **തത്ഥാ**തി കായബന്ധനേ ന വട്ടതീതി കാ കഥാ. **ഉട്ഠാപേതു**ന്തി ഉക്കിരിതും.

ഘടന്തി ഘടസണ്ഠാനം. **ദേഡ്ഡുഭസീസം വാ**തി ഉദകസപ്പസീസം മുഖസണ്ഠാനം വാ. യം കിഞ്ചി വികാരരൂപം ദസാമുഖേ ന വട്ടതീതി യോജനാ. ഏത്ഥ ച ഉഭയപസ്സേസു മച്ഛകണ്ടകയുത്തം മച്ഛസ്സ പിട്ഠികണ്ടകം വിയ യസ്സാ പട്ടികായ വായനം ഹോതി, ഇദം കായബന്ധനം **മച്ഛകണ്ടകം** നാമ. യസ്സ ഖജ്ജൂരിപത്തസണ്ഠാനമിവ വായനം ഹോതി, തം **ഖജ്ജൂരിപത്തകാകാരം** നാമ.

പകതിവികാരാ പട്ടികാ **സൂകരന്തം** നാമ കുഞ്ചികാകോസസണ്ഠാനം. **തസ്സ** ദുവിധസ്സ കായബന്ധനസ്സ. തത്ഥ രജ്ജുകാ സൂകരന്താനുലോമികാ, ദുസ്സപട്ടം പട്ടികാനുലോമികം. **ആദി**-സദ്ദേന മുദ്ദികകായബന്ധനം ഗഹിതം, തഞ്ച സൂകരന്താനുലോമികം. യഥാഹ "ഏകരജ്ജുകം പന മുദ്ദികകായബന്ധനഞ്ച സൂകരന്തം അനുലോമേതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൮). തത്ഥ രജ്ജുകാ നാമ ഏകാവട്ടാ, ബഹുരജ്ജുകസ്സ അകപ്പിയഭാവം വക്ഖതി. മുദ്ദികകായബന്ധനം നാമ ചതുരസ്സം അകത്വാ സജ്ജിതന്തി ഗണ്ഠിപദേ വുത്തം.

മുരജം നാമ മുരജവട്ടിസണ്ഠാനം വേഠേത്വാ കതം. **വേഠേത്വാതി** നാനാസുത്തേഹി വേഠേത്വാ. സിക്ഖാഭാജനവിനിച്ഛയേ പന "ബഹുകാ രജ്ജുയോ ഏകതോ കത്വാ ഏകായ രജ്ജുയാ വേഠിത"ന്തി വുത്തം. **മദ്ദവീണം** നാമ പാമങ്ഗസണ്ഠാനം. **ദേഡ്ഡുഭകം** നാമ ഉദകസപ്പസദിസം. **കലാബുകം** നാമ ബഹുരജ്ജുകം. **രജ്ജുയോ**തി ഉഭയകോടിയം ഏകതോ അബന്ധാ ബഹുരജ്ജുയോ, തഥാബന്ധാ കലാബുകം നാമ ഹോതി. **ന വട്ടന്തീ**തി മുരജാദീനി ഇമാനി സബ്ബാനി കായബന്ധനാനി ന വട്ടന്തി. **പുരിമാ ദ്വേ**തി മുരജം മദ്ദവീണനാമഞ്ചാതി ദ്വേ. "ദസാസു സിയു"ന്തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാബന്ധവസേന വണ്ണലോപേന "ദസാ സിയു"ന്തി വുത്തം. യഥാഹ "മുരജം മദ്ദവീണന്തി ഇദം ദസാസുയേവ അനുഞ്ഞാത"ന്തി.

പാമങ്ഗസണ്ഠാനാതി പാമങ്ഗദാമം വിയ ചതുരസ്സസണ്ഠാനാ. **ഏകരജ്ജുമയ**ന്തി നാനാവട്ടേ ഏകതോ വട്ടേത്വാ കതം രജ്ജുമയം കായബന്ധനം വത്തും വട്ടതീതി "രജ്ജുകാ ദുസ്സപട്ടാദീ"തി ഏത്ഥ ഏകവട്ടരജ്ജുകാ ഗഹിതാ. ഇധ പന നാനാവട്ടേ ഏകതോ വട്ടേത്വാ കതാ ഏകാവ രജ്ജു ഗഹിതാ. **തഞ്ചാ**തി തം വാ നയമ്പി ഏകരജ്ജുകകായബന്ധനം പാമങ്ഗസണ്ഠാനേന ഗന്ഥിതം. **ഏകമ്പി ച ന വട്ടതീ**തി കേവലമ്പി ന വട്ടതി.

ബഹൂ രജ്ജുകേ ഏകതോ കത്വാതി യോജനാ. **വട്ടതി ബന്ധിതു**ന്തി മുരജം കലാബുകഞ്ച ന ഹോതി, രജ്ജുകകായബന്ധനമേവ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. അയം പന വിനിച്ഛയോ "ബഹുരജ്ജുകേ ഏകതോ കത്വാ ഏകേന നിരന്തരം വേഠേത്വാ കതം ബഹുരജ്ജുകന്തി ന വത്തബ്ബം, തം വട്ടതീ"തി അട്ഠകഥാഗതോ ഇധ വുത്തോ. സിക്ഖാഭാജനവിനിച്ഛയേ "ബഹുരജ്ജുയോ ഏകതോ കത്വാ ഏകായ വേഠിതം മുരജം നാമാ"തി യം വുത്തം, തം ഇമിനാ വിരുജ്ഝനതോ ന ഗഹേതബ്ബം.

ദന്ത-സദ്ദേന ഹത്ഥിദന്താ വുത്താ. **ജതൂ**തി ലാഖാ. **സങ്ഖമയ**ന്തി സങ്ഖനാഭിമയം. **വിധകാ മതാ**തി ഏത്ഥ **വേധികാ**തിപി പാഠോ, വിധപരിയായോ. **കായബന്ധനവിധേ**തി കായബന്ധനസ്സ ദസായ ഥിരഭാവത്ഥം കട്ഠദന്താദീഹി കതേ വിധേ. **വികാരോ** അട്ഠമങ്ഗലാദികോ. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ. **തു**-സദ്ദേന ഘടാകാരോപി വട്ടതീതി ദീപേതീതി അത്ഥോ പകാസിതോ, തസ്മാ തേന നയേന കായബന്ധനവിചാരോ കാതബ്ബോതി.

൧൫. അഞ്ജനിയം "ഉജുകമേവാ"തി വുത്തത്താ ചതുരസ്സാദിസണ്ഠാനാപി വങ്കഗതികാ **ന വട്ടതി. സിപാടികായാ**തി വാസിആദിഭണ്ഡപക്ഖിപനേ. വിനയവിനിച്ഛയപ്പകരണേ പന -

"മാലാകമ്മലതാകമ്മ-നാനാരൂപവിചിത്തിതാ;

ന ച വട്ടതി ഭിക്ഖൂനം, അഞ്ജനീ ജനരഞ്ജനീ.

‘‘താദിസം പന ഘംസിത്വാ, വേഠേത്വാ സുത്തകേന വാ;
വളഞ്ജന്തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ, ന ദോസോ കോചി വിജ്ജതി.

‘‘വട്ടാ വാ ചതുരസ്സാ വാ, അട്ഠംസാ വാപി അഞ്ജനീ;
വട്ടതേവാതി നിദ്ദിട്ഠാ, വണ്ണമട്ഠാ ന വട്ടതി.

‘‘തഥാഞ്ജനിസലാകാപി, അഞ്ജനിഥവികായ ച;
നാനാവണ്ണേഹി സുത്തേഹി, ചിത്തകമ്മം ന വട്ടതി.

‘‘ഏകവണ്ണേന സുത്തേന, സിപാടിം യേന കേനചി;
യം കിഞ്ചി പന സിബ്ബേത്വാ, വളഞ്ജന്തസ്സ വട്ടതീ’’തി. -

ആഗതം.

തട്ടീകായമ്പി **മാലാ…പേ॰… ചിത്തിതാ**തി മാലാകമ്മലതാകമ്മേഹി ച മിഗപക്ഖിരൂപാദിനാനാരൂപേഹി ച വിചിത്തിതാ. **ജനരഞ്ജനീ**തി ബാലജനപലോഭിനീ. **അട്ഠംസാ വാപീ**തി ഏത്ഥ **അപി**-സദ്ദേന സോളസംസാദീനം ഗഹണം. **വണ്ണമട്ഠാ**തി മാലാകമ്മാദിവണ്ണമട്ഠാ. അഞ്ജനീസലാകാപി തഥാ വണ്ണമട്ഠാ ന വട്ടതീതി യോജനാ. അഞ്ജനീഥവികായ ച നാനാവണ്ണേഹി സുത്തേഹി ചിത്തകമ്മം ന വട്ടതീതി പാഠോ യുജ്ജതി, ‘‘ഥവികാപി വാ’’തി പാഠോ ദിസ്സതി, സോ ന ഗഹേതബ്ബോ. ‘‘പീതാദിനാ യേന കേനചി ഏകവണ്ണേന സുത്തേന പിലോതികാദിമയം കിഞ്ചിപി സിപാടികം സിബ്ബേത്വാ വളഞ്ജന്തസ്സ വട്ടതീതി യോജനാ’’തി ആഗതം.

ഫ൨. **ആരകണ്ടകാദീസു ആരകണ്ടകേ**തി പോത്ഥകാദിഅഭിസങ്ഖരണത്ഥം കതേ ദീഘമുഖസത്ഥകേ. ഭമകാരാനം ദാരുആദിലിഖനസത്ഥകന്തി കേചി. **വട്ടമണികന്തി** വട്ടം കത്വാ ഉട്ഠാപേതബ്ബബുബ്ബുളകം. **അഞ്ഞന്തി** ഇമിനാ പിളകാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **പിപ്ഫലികേ**തി യം കിഞ്ചി ഛേദനകേ ഖുദ്ദകസത്ഥേ. **മണികന്തി** ഏകവട്ടമണി. **പിളകന്തി** സാസപമത്തികാമുത്തരാജിസദിസാ ബഹുവട്ടലേഖാ. ഇമസ്മിം അധികാരേ അവുത്തത്താ ലേഖനിയം യം കിഞ്ചി വണ്ണമട്ഠം വട്ടതീതി വദന്തി. വജിരബുദ്ധിടീകായം പന ‘‘കുഞ്ചികായ സേനാസനപരിക്ഖാരത്താ സുവണ്ണരൂപിയമയാപി വട്ടതീതി ഛായാ ദിസ്സതി. ‘കുഞ്ചികായ വണ്ണമട്ഠകമ്മം ന വട്ടതീ’തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ഫ.൮൭൩) വചനതോ അഞ്ഞേ കപ്പിയലോഹാദിമയാവ കുഞ്ചികാ കപ്പന്തി പരിഹരണീയപരിക്ഖാരത്താ’’തി വുത്തം. **ആരകണ്ടകോ** പോത്ഥകാദികരണസത്ഥകജാതി, **ആമണ്ഡസാരകോ** ആമലകഫലമയോതി വദന്തി.

വലിതകന്തി നഖച്ഛേദനകാലേ ദള്ഹഗ്ഗഹണത്ഥം വലിയുത്തമേവ കരോന്തി. **തസ്മാ തം വട്ടതീ**തി ഇമിനാ അഞ്ഞമ്പി വികാരം ദള്ഹീകമ്മാദിഅത്ഥായ കരോന്തി, ന വണ്ണമട്ഠത്ഥായ, തം വട്ടതീതി ദീപിതം, തേന ച കത്തരദണ്ഡകോടിയം അഞ്ഞമഞ്ഞം സങ്ഘട്ടനേന സദ്ദനിച്ഛരണത്ഥായ കതവലയാദികം അവുത്തമ്പി യതോ ഉപപന്നം ഹോതി. ഏത്ഥ ച **ദള്ഹീകമ്മാദീതി ആദി**-സദ്ദേന പരിസ്സയവിനോദനാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി, തേന

കത്തരയട്ഠികോടിയം കതവലയാനം അഞ്ഞമഞ്ഞസങ്ഘട്ടനേന സദ്ദനിച്ഛരണം ദീഘജാതികാദിപരിസ്സയവിനോദനത്ഥം ഹോതി, തസ്മാ വട്ടതീതി ദീപേതി. തേനാഹ ആചരിയവരോ -

> "മണികം പിളകം വാപി, പിപ്ഫലേ ആരകണ്ടകേ;
> ഠപേതും പന യം കിഞ്ചി, ന ച വട്ടതി ഭിക്ഖുനോ.
>
> "ദണ്ഡകേപി പരിച്ഛേദ-ലേഖാമത്തം തു വട്ടതി;
> വലിത്വാ ച നഖച്ഛേദം, കരോന്തീതി ഹി വട്ടതീ"തി.

തസ്സ വണ്ണനായമ്പി **മണികന്തി** ഥൂലബുബ്ബുളം. **പീളകന്തി** സുഖുമബുബ്ബുളം. **പിപ്ഫലേതി** വത്ഥച്ഛേദനസത്ഥേ. **ആരകണ്ടകേതി** പത്തധാരവലയാനം വിജ്ഝനകണ്ടകേ. **ഠപേതുന്തി** ഉട്ഠാപേതും. **യം കിഞ്ചീതി** സേസവണ്ണമട്ഠമ്പി ച. **ദണ്ഡകേതി** പിപ്ഫലിദണ്ഡകേ. യഥാഹ "പിപ്ഫലികേപി മണികം വാ പിളകം വാ യം കിഞ്ചി ഠപേതും ന വട്ടതി, ദണ്ഡകേ പന പരിച്ഛേദലേഖാ വട്ടതീ"തി. **പരിച്ഛേദലേഖാമത്തന്തി** ആണിബന്ധനട്ഠാനം പത്വാ പരിച്ഛിന്ദനത്ഥം ഏകാവ ലേഖാ വട്ടതീതി. **വലിത്വാതി** ഉഭയകോടിമുഖം കത്വാ മജ്ഝേ വലിയോ ഗാഹേത്വാ നഖച്ഛേദം യസ്മാ കരോന്തി, തസ്മാ വട്ടതീതി യോജനാതി ആഗതാ.

ഉത്തരാരണിയം മണ്ഡലന്തി ഉത്തരാരണിയാ പവേസനത്ഥം ആവാടമണ്ഡലം ഹോതി. ദന്തകട്ഠച്ഛേദനവാസിയം ഉജുകമേവ ബന്ധിതുന്തി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ ച **ഉജുകമേവാതി** ഇമിനാ വങ്കം കത്വാ ബന്ധിതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി, തേനേവ അഞ്ജനിയമ്പി തഥാ ദസ്സിതം. **ഉഭോസു പസ്സേസു** ഏകപസ്സേ വാതി വചനസേസോ, വാസിദണ്ഡസ്സ ഉഭോസു പസ്സേസു ദണ്ഡകോടീനം അചലനത്ഥം ബന്ധിതുന്തി അത്ഥോ. കപ്പിയലോഹേന ചതുരസ്സം വാ അട്ഠംസം വാ കാതും വട്ടതീതി യോജനാ.

ഏന. **ആമണ്ഡസാരകേതി** ആമലകഫലാനി പിസിത്വാ തേന കക്കേന കതതേലഭാജനേ. തത്ഥ കിര പക്ഖിത്തം തേലം സീതം ഹോതി. തഥാ ഹി വുത്തം ആചരിയേന -

> "ഉത്തരാരണിയം വാപി, ധനുകേ പേല്ലദണ്ഡകേ;
> മാലാകമ്മാദി യം കിഞ്ചി, വണ്ണമട്ഠം ന വട്ടതി.
>
> "സണ്ഡാസേ ദന്തകട്ഠാനം, തഥാ ഛേദനവാസിയാ;
> ദ്വീസു പസ്സേസു ലോഹേന, ബന്ധിതും പന വട്ടതി.
>
> "തഥാ കത്തരദണ്ഡേപി, ചിത്തകമ്മം ന വട്ടതി;
> വട്ടലേഖാവ വട്ടന്തി, ഏകാ വാ ദ്വേപി ഹേട്ഠതോ.
>
> "വിസാണേ നാളിയം വാപി, തഥേവാമണ്ഡസാരകേ;
> തേലഭാജനകേ സബ്ബം, വണ്ണമട്ഠം തു വട്ടതീ"തി.

ടീകായമ്പി അരണിസഹിതേ ഭത്തകിച്ചകരോ ദണ്ഡോ **ഉത്തരാരണീ** നാമ. **വാപീതി പി**-സദ്ദേന അധരാരണിം സങ്ഗണ്ഹാതി. ഉദുക്ഖലദണ്ഡസ്സേതം അധിവചനം. അഞ്ഛനകയന്തധനു **ധനുകം** നാമ. മുസലമത്ഥകപീളനദണ്ഡകോ **പേല്ലദണ്ഡകോ** നാമ. **സണ്ഡാസേതി** അഗ്ഗിസണ്ഡാസേ. ദന്തകട്ഠാനം

ഛേദനവാസിയാ തഥാ യം കിഞ്ചി വണ്ണമട്ഠം ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **ദ്വീസു പസ്സേസൂ**തി വാസിയാ ഉഭോസു പസ്സേസു. **ലോഹേനാ**തി കപ്പിയലോഹേന. **ബന്ധിതും വട്ടതീ**തി ഉജുകമേവ വാ ചതുരസ്സം വാ അട്ഠംസം വാ ബന്ധിതും വട്ടതി. **സണ്ഡാസേ**തി അഗ്ഗിസണ്ഡാസേതി നിസ്സന്ദേഹേ വുത്തം. അട്ഠകഥായം പനേത്ഥ സൂചിസണ്ഡാസോ ദസ്സിതോ . **ഹേട്ഠാ**തി ഹേട്ഠാ അയോപട്ടവലയേ. "ഉപരി അഹിച്ഛത്തകമകുളമത്ത"ന്തി അട്ഠകഥായം വുത്തം. **വിസാണേ**തി തേലാസിഞ്ചനകഗവയമഹിംസാദിസിങ്ഗേ. **നാളിയം വാപീ**തി വേളുനാളികാദിനാളിയം. **അപി**-സദ്ദേന അലാബും സങ്ഗണ്ഹാതി. **ആമണ്ഡസാരകേ**തി ആമലകചുണ്ണമയതേലഘടേ . **തേലഭാജനകേ**തി വുത്തപ്പകാരേയേവ തേലഭാജനേ. **സബ്ബം വണ്ണമട്ഠം വട്ടതീ**തി പുമിത്ഥിരൂപരഹിതം മാലാകമ്മാദി സബ്ബം വണ്ണമട്ഠം വട്ടതീതി ആഗതം.

ഭൂമത്ഥരണേതി കടസാരാദിമയേ പരികമ്മകതായ ഭൂമിയാ അത്ഥരിതബ്ബഅത്ഥരണേ. **പാനീയഘടേ**തി ഇമിനാ സബ്ബഭാജനേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **സബ്ബം... പേ॰... വട്ടതീ**തി യഥാവുത്തേസു മഞ്ചാദീസു ഇത്ഥിപുരിസരൂപമ്പി വട്ടതി. തേലഭാജനേസുയേവ ഇത്ഥിപുരിസരൂപാനം പടിക്ഖിപിതത്താ തേലഭാജനേന സഹ അഗണേത്വാ വിസും മഞ്ചാദീനം ഗഹിതത്താ ചാതി വദന്തി. കിഞ്ചാപി വദന്തി, ഏതേസം പന മഞ്ചാദീനം ഹത്ഥേന ആമസിതബ്ബഭണ്ഡത്താ ഇത്ഥിരൂപമേത്ഥ ന വട്ടതീതി ഗഹേതബ്ബം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക വ്വ) പന "താലവണ്ടബീജനിആദീസു വണ്ണമട്ഠകമ്മം വട്ടതീ"തി വുത്തം. കിഞ്ചാപി താനി കുഞ്ചികാ വിയ പരിഹരണീയാനി, അഥ ഖോ ഉച്ചാവചാനി ന ധാരേതബ്ബാനീതി പടിക്ഖേപാഭാവതോ വുത്തം. കേവലഞ്ഹി താനി "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ വിധൂപനഞ്ച താലവണ്ടഞ്ചാ"തിആദിനാ വുത്താനി. ഗണ്ഠിപദേ പന "തേലഭാജനേസു വണ്ണമട്ഠകമ്മം വട്ടതി, സേനാസനപരിക്ഖാരത്താ വുത്ത"ന്തി വുത്തം. ആചരിയബുദ്ധദത്തത്ഥേരേനപി വുത്തമേവ -

"പാനീയസ്സ ഉളുങ്കേപി, ദോണിയം രജനസ്സപി;
ഘടേ ഫലകപീഠേപി, വലയാധാരകാദികേ.

"തഥാ പത്തപിധാനേ ച, താലവണ്ടേ ച ബീജനേ;
പാദപുഞ്ഛനിയം വാപി, സമ്മുഞ്ജനിയമേവ ച.

"മഞ്ചേ ഭൂമത്ഥരേ പീഠേ, ഭിസിബിമ്ബോഹനേസു ച;
മാലാകമ്മാദികം ചിത്തം, സബ്ബമേവ ച വട്ടതീ"തി.

൧൮. ഏവം സമണപരിക്ഖാരേസു കപ്പിയാകപ്പിയം കഥേത്വാ ഇദാനി സേനാസനേ കഥേതും **"സേനാസനേ പനാ"**ത്യാദിമാഹ. ഏത്ഥ **പന**-സദ്ദോ വിസേസജോതകോ. തേന സബ്ബരതനമയമ്പി വണ്ണമട്ഠകമ്മം വട്ടതി, കിമങ്ഗം പന അഞ്ഞവണ്ണമട്ഠകമ്മന്തി അത്ഥം ജോതേതി. യദി ഏവം കിസ്മിഞ്ചി പടിസേധേതബ്ബേ സന്തേപി തഥാ വത്തബ്ബം സിയാതി ആഹ **"സേനാസനേ കിഞ്ചി പടിസേധേതബ്ബം നത്ഥീ"**തി. വുത്തമ്പി ചേതം ആചരിയബുദ്ധദത്തത്ഥേരേന -

"നാനാമണിമയത്ഥമ്ഭ-കവാടദ്വാരഭിത്തികം ;
സേനാസനമനുഞ്ഞാതം, കാ കഥാ വണ്ണമട്ഠകേ.

“സോവണ്ണിയം ദ്വാരകവാടബദ്ധം;
സുവണ്ണനാനാമണിഭിത്തിഭൂമിം;
ന കിഞ്ചി ഏകമ്പി നിസേധനീയം;
സേനാസനം വട്ടതി സബ്ബമേവാ”തി.

സമന്തപാസാദികായമ്പി പഠമസങ്ഘാദിസേസവണ്ണനായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൧) “സേനാസനപരിഭോഗോ പന സബ്ബകപ്പിയോ, തസ്മാ ജാതരൂപരജതമയാ സബ്ബേപി സേനാസനപരിക്ഖാരാ ആമാസാ. ഭിക്ഖൂനം ധമ്മവിനയവണ്ണനട്ഠാനേ രതനമണ്ഡപേ കരോന്തി ഫലികത്ഥമ്ഭേ രതനദാമപടിമണ്ഡിതേ. തത്ഥ സബ്ബുപകരണാനി ഭിക്ഖൂനം പടിജഗ്ഗിതും വട്ടന്തീ”തി ആഗതം. തസ്സാ വണ്ണനായം പന വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൨൮൧) **“സബ്ബകപ്പിയോ**തി യഥാവുത്തസുവണ്ണാദിമയാനം സേനാസനപരിക്ഖാരാനം ആമസനഗോപനാദിവസേന പരിഭോഗോ സബ്ബഥാ കപ്പിയോതി അധിപ്പായോ. തേനാഹ ‘തസ്മാ’തിആദി. ‘ഭിക്ഖൂനം ധമ്മവിനയവണ്ണനട്ഠാനേ’തി വുത്തത്താ സങ്ഘികമേവ സുവണ്ണമയം സേനാസനം സേനാസനപരിക്ഖാരാ ച വട്ടന്തി, ന പുഗ്ഗലികാനീതി വേദിതബ്ബ”ന്തി വണ്ണിതം.

സേനാസനക്ഖന്ധകവണ്ണനായമ്പി സമന്തപാസാദികായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൦) **‘സബ്ബം പാസാദപരിഭോഗ**ന്തി സുവണ്ണരജതാദിവിചിത്രാനി കവാടാനി മഞ്ചപീഠാനി താലവണ്ടാനി സുവണ്ണരജതമയപാനീയഘടപാനീയസരാവാനി യം കിഞ്ചി ചിത്തകമ്മകതം, സബ്ബം വട്ടതി. പാസാദസ്സ ദാസിദാസം ഖേത്തം വത്ഥും ഗോമഹിംസം ദേമാതി വദന്തി, പാടേക്കം ഗഹണകിച്ചം നത്ഥി, പാസാദേ പടിഗ്ഗഹിതേ പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതി. ഗോനകാദീനി സങ്ഘികവിഹാരേ വാ പുഗ്ഗലികവിഹാരേ വാ മഞ്ചപീഠേസു അത്ഥരിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടന്തി, ധമ്മാസനേ പന ഗിഹിവികതനീഹാരേന ലബ്ഭന്തി, തത്രാപി നിപജ്ജിതും ന വട്ടതീ”തി ആഗതം. തസ്സാ വണ്ണനായം പന വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൩൨൦) **“സുവണ്ണരജതാദിവിചിത്രാനീ**തി സങ്ഘികസേനാസനം സന്ധായ വുത്തം, പുഗ്ഗലികം പന സുവണ്ണാദിവിചിത്രം ഭിക്ഖുസ്സ സമ്പടിച്ഛിതുമേവ ന വട്ടതി ‘ന ത്വേവാഹം ഭിക്ഖവേ കേനചി പരിയായേന ജാതരൂപരജതം സാദിതബ്ബ’ന്തി (മഹാവ॰ ൨൯൯) വുത്തത്താ, തേനേവേത്ഥ അട്ഠകഥായം ‘സങ്ഘികവിഹാരേ വാ പുഗ്ഗലികവിഹാരേ വാ’തി ന വുത്തം, ഗോനകാദിഅകപ്പിയഭണ്ഡവിസയേവ ഏവം വുത്തം, ഏകഭിക്ഖുസ്സപി തേസം ഗഹണേ ദോസാഭാവാ”തി വണ്ണിതം.

തസ്മിംയേവ ഖന്ധകേ അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) “സചേപി രാജരാജമഹാമത്താദയോ ഏകപ്പഹാരേനേവ മഞ്ചസതം വാ മഞ്ചസഹസ്സം വാ ദേന്തി, സബ്ബേ കപ്പിയമഞ്ചാ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബാ, സമ്പടിച്ഛിത്വാ വുഡ്ഢപടിപാടിയാ സങ്ഘികപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജഥാതി ദാതബ്ബാ, പുഗ്ഗലികവസേന ന ദാതബ്ബാ”തി ആഗതം. തസ്സാ വണ്ണനായംയേവ വിമതിവിനോദനിയം **“കപ്പിയമഞ്ചാ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബാ**തി ഇമിനാ സുവണ്ണാദിവിചിത്തം അകപ്പിയമഞ്ചം ‘സങ്ഘസ്സാ’തി വുത്തേപി സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി, ‘വിഹാരസ്സ ദേമാ’തി വുത്തേ സങ്ഘസ്സേവ വട്ടതി, ന പുഗ്ഗലസ്സ ഖേത്താദി വിയാതി ദട്ഠബ്ബ”ന്തി വണ്ണിതം, തസ്മാ ഭഗവതോ ആണം സമ്പടിച്ഛന്തേഹി

ലജ്ജിപേസലബഹുസ്സുതസിക്ഖാകാമഭൂതേഹി ഭിക്ഖൂഹി സുട്ഠു മനസികാതബ്ബമിദം ഠാനം.

നനു ച സേനാസനേ വിരുദ്ധസേനാസനം നാമ പടിസേധേതബ്ബം അത്ഥി, അഥ കസ്മാ ''സേനാസനേ കിഞ്ചി പടിസേധേതബ്ബം നത്ഥീ''തി വുത്തന്തി ചോദനം സന്ധായാഹ **''അഞ്ഞത്ര വിരുദ്ധസേനാസനാ''**തി. തസ്സത്ഥോ - **വിരുദ്ധസേനാസനാ** വിരുദ്ധസേനാസനം **അഞ്ഞത്ര** ഠപേത്വാ അഞ്ഞം വണ്ണമട്ഠകമ്മാദികമ്മം സന്ധായ സേനാസനേ കിഞ്ചി പടിസേധേതബ്ബം നത്ഥീതി വുത്തം, ന തദഭാവോതി. യദി ഏവം തം വിരുദ്ധസേനാസനം ആചരിയേന വത്തബ്ബം, കതമം വിരുദ്ധസേനാസനം നാമാതി പുച്ഛായമാഹ **''വിരുദ്ധ...പേ॰... വുച്ചതീ''**തി. തത്ഥ **അഞ്ഞേസ**ന്തി സീമസ്സാമികാനം. **രാജവല്ലഭേഹീ**തി ലജ്ജിപേസലാനം ഉപോസഥാദിഅന്തരായകരാ അലജ്ജിനോ ഭിന്നലദ്ധികാ ച ഭിക്ഖൂ അധിപ്പേതാ തേഹി സഹ ഉപോസഥാദികരണായോഗതോ. തേന ച ''സീമായാ''തി വുത്തം. **തേസം ലജ്ജിപരിസാ**തി തേസം സീമസ്സാമികാനം അനുബലം ദാതും സമത്ഥാ ലജ്ജിപരിസാ. **ഭിക്ഖൂഹി കത**ന്തി യം അലജ്ജീനം സേനാസനഭേദനാദികം ലജ്ജിഭിക്ഖൂഹി കതം, **തം** സബ്ബം **സുകതമേവ** അലജ്ജിനിഗ്ഗഹത്ഥായ പവത്തേതബ്ബതോ.

ഏത്ഥ ച സിയാ - ''അഞ്ഞേസം സീമായാ''തി അട്ഠകഥായം വുത്തം, സീമാ നാമ ബഹുവിധാ, കതരസീമം സന്ധായാതി? ബദ്ധസീമം സന്ധായാതി ദട്ഠബ്ബം. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? ''മാ അമ്ഹാകം ഉപോസഥപവാരണാനം അന്തരായമകത്ഥാ''തി അട്ഠകഥായമേവ വുത്തത്താ, സാരത്ഥദീപനിയമ്പി (സാരത്ഥ॰ടീ॰ ച.വഗ്ഗ) ''ഉപോസഥപവാരണാനം അന്തരായകരാ അലജ്ജിനോ രാജകുലൂപകാ വുച്ചന്തീ''തി വുത്തത്താ, ഉപോസഥാദിവിനയകമ്മഖേത്തഭൂതായ ഏവ സീമായ ഇധ അധിപ്പേതത്താ . യദി ഏവം ഗാമസീമസത്തബ്ഭന്തരസീമഉദകുക്ഖേപസീമായോപി തംഖേത്തഭൂതാ ഏവ, തസ്മാ താപി സന്ധായാതി വത്തബ്ബന്തി? ന വത്തബ്ബം താസം അബദ്ധസീമത്താ, ന തേ താസം സാമികാ, ബദ്ധസീമായേവ ഭിക്ഖൂനം കിരിയായ സിദ്ധത്താ താസംയേവ തേ സാമികാ. തേന വുത്തം **''യം പന സീമസ്സാമികേഹി ഭിക്ഖൂഹീ''**തി. യം പന വദന്തി ''ഉപചാരസീമാപി തംഖേത്തഭൂതാ''തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം, തസ്സാ തദക്ഖേത്തഭാവം ഉപരി സീമാവിനിച്ഛയകഥാദീസു (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ഥന്റെ ആദയോ) കഥയിസ്സാമ. അപിച ഗാമസീമായ അഞ്ഞേസം സേനാസനകരണസ്സ പടിസേധിതുമയുത്തത്താ സത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാനഞ്ച സബ്ബദാ അതിട്ഠനതോ ബദ്ധസീമായേവ അധിപ്പേതാതി വിഞ്ഞായതീതി.

ഛിന്ദാപേയ്യ വാ ഭിന്ദാപേയ്യ വാ, അനുപവജ്ജോതി ഇദം സബ്ബമത്തികാമയകുടി വിയ സബ്ബഥാ അനുപയോഗാരഹം സന്ധായ വുത്തം. യം പന പഞ്ചവണ്ണസുത്തേഹി വിനദ്ധഛത്താദികം, തത്ഥ അകപ്പിയഭാഗോവ ഛിന്ദിതബ്ബോ, ന തദവസേസോ, തസ്സ കപ്പിയത്താതി ഛിന്ദന്തോ ഉപവജ്ജോവ ഹോതി. തേനേവ വുത്തം ''ഘടകമ്പി വാളരൂപമ്പി ഛിന്ദിത്വാ ധാരേതബ്ബ''ന്തിആദി.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

പരിക്ഖാരവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ദ്വിതിയോ പരിച്ഛേദോ.

൩. ഭേസജ്ജാദികരണവിനിച്ഛയകഥാ

൧൫. ഏവം പരിക്ഖാരവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി ഭേസജ്ജകരണപരിത്തപടിസന്ഥാരാനം വിനിച്ഛയം കഥേതും **"ഭേസജ്ജാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ഭിസക്കസ്സ ഇദം കമ്മം ഭേസജ്ജം. കിം തം? തികിച്ഛനം . കരിയതേ കരണം, ഭേസജ്ജസ്സ കരണം **ഭേസജ്ജകരണം,** വേജ്ജകമ്മകരണന്തി വുത്തം ഹോതി. പരിസമന്തതോ തായതി രക്ഖതീതി **പരിത്തം,** ആരക്ഖാതി അത്ഥോ. പടിസന്ഥരണം **പടിസന്ഥാരോ,** അത്തനാ സദ്ധിം അഞ്ഞേസം സമ്ബന്ധകരണന്തി അത്ഥോ. തത്ഥ യോ വിനിച്ഛയോ മാതികായം "ഭേസജ്ജകരണമ്പി ച പരിത്തം, പടിസന്ഥാരോ"തി (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ) മയാ വുത്തോ , തസ്മിം സമഭിനിവിട്ഠേ ഭേസജ്ജകരണവിനിച്ഛയേ. സഹധമ്മോ ഏതേസന്തി **സഹധമ്മികാ,** തേസം, ഏകസ്സ സത്ഥുനോ സാസനേ സഹസിക്ഖമാനധമ്മാനന്തി അത്ഥോ. അഥ വാ സഹധമ്മേ നിയുത്താ **സഹധമ്മികാ,** തേസം, സഹധമ്മസങ്ഖാതേ സിക്ഖാപദേ സിക്ഖമാനഭാവേന നിയുത്താനന്തി അത്ഥോ. വിവട്ടനിസ്സിതസീലാദിയുത്തഭാവേന സമത്താ **സമസീലസദ്ധാപഞ്ഞാനം**. ഏതേന ദുസ്സീലാനം ഭിന്നലദ്ധികാനഞ്ച അകാതുമ്പി ലബ്ഭതീതി ദസ്സേതി.

ഞാതകപവാരിതട്ഠാനതോ വാതി അത്തനോ വാ തേസം വാ ഞാതകപവാരിതട്ഠാനതോ. ന കരിയിത്ഥാതി അകതാ, അയുത്തവസേന അകതപുബ്ബാ വിഞ്ഞത്തി **അകതവിഞ്ഞത്തി**. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൧൮൫) പന **"അകതവിഞ്ഞത്തിയാ**തി ന വിഞ്ഞത്തിയാ. സാ ഹി അനനുഞ്ഞാതത്താ കതാപി അകതാ വിയാതി **അകതവിഞ്ഞത്തി,** 'വദേയ്യാഥ ഭന്തേ യേനത്ഥോ'തി ഏവം അകതട്ഠാനേ വിഞ്ഞത്തി അകതവിഞ്ഞത്തീതി ലിഖിത"ന്തി വുത്തം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൧൮൭) "ഗിലാനസ്സ അത്ഥായ അപ്പവാരിതട്ഠാനതോ വിഞ്ഞത്തിയാ അനുഞ്ഞാതത്താ കതാപി അകതാ വിയാതി **അകതവിഞ്ഞത്തി,** 'വദ ഭന്തേ പച്ചയേനാ'തി ഏവം അകതപവാരണട്ഠാനേ ച വിഞ്ഞത്തി **അകതവിഞ്ഞത്തീ"**തി.

൧൬. **പടിയാദിയതീ**തി സമ്പാദേതി. **അകാതും ന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ ദുക്കടന്തി വദന്തി, അയുത്തതാവസേന പനേത്ഥ അകരണപ്പടിക്ഖേപോ വുത്തോ, ന ആപത്തിവസേനാതി ഗഹേതബ്ബം. **സബ്ബം പരികമ്മം അനാമസന്തേനാ**തി മാതുഗാമസരീരാദീനം അനാമാസത്താ വുത്തം. **യാവ ഞാതകാ ന പസ്സന്തീ**തി യാവ തസ്സ ഞാതകാ ന പസ്സന്തി. "തിത്ഥിയഭൂതാനം മാതാപിതൂനം സഹത്ഥാ ദാതും ന വട്ടതീ"തി വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൧൮൫) വുത്തം.

൧൭. പിതു ഭഗിനീ **പിതുച്ഛാ**. മാതു ഭാതാ **മാതുലോ. നപ്പഹോന്തീ**തി കാതും ന സക്കോന്തീതി ടീകാസു വുത്തം. "തേസംയേവ സന്തകം ഭേസജ്ജം ഗഹേത്വാ കേവലം യോജേത്വാ ദാതബ്ബ"ന്തി വത്വാ "സചേ പന നപ്പഹോന്തി യാചന്തി ച, ദേഥ നോ ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം പടിദസ്സാമാ"തി വുത്തത്താ പന തേസം ഭേസജ്ജസ്സ അപ്പഹോനകത്താ ഭേസജ്ജമേവ യാചന്തീതി അട്ഠകഥാധിപ്പായോ ദിസ്സതി, വീമംസിതബ്ബോ. **ന യാചന്തീ**തി ലജ്ജായ ന യാചന്തി, ഗാരവേന വാ. "ആഭോഗം കത്വാ"തി വുത്തത്താ അഞ്ഞഥാ ദേന്തസ്സ ആപത്തിയേവ. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൧൮൫) പന **"ആഭോഗം കത്വാ**തി ഇദം

കത്തബ്ബകരണദസ്സനവസേന വുത്തം, ആഭോഗം പന അകത്വാപി ദാതും വട്ടതീതി തീസു ഗണ്ഠിപദേസു ലിഖിത”ന്തി വുത്തം. പോരാണടീകായമ്പി തദേവ ഗഹേത്വാ ലിഖിതം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ഫ.ഫവ്വ) പന തം വചനം പടിക്ഖിത്തം. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ കേചി പന “ആഭോഗം അകത്വാപി ദാതും വട്ടതീതി വദന്തി, തം ന യുത്തം ഭേസജ്ജകരണസ്സ, പാളിയം ‘അനാപത്തി ഭിക്ഖു പാരാജികസ്സ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ’തി ഏവം അന്തരാപത്തിദസ്സനവസേന സാമഞ്ഞതോ പടിക്ഖിത്തത്താ, അട്ഠകഥായം അവുത്തപ്പകാരേന കരോന്തസ്സ സുത്തേനേവ ആപത്തിസിദ്ധാതി ദട്ഠബ്ബാ. തേനേവ അട്ഠകഥായമ്പി ‘തേസഞ്ഞേവ സന്തക’ന്തിആദി വുത്ത”ന്തി.

ഏതേ ദസ ഞാതകേ ഠപേത്വാതി തേസം പുത്തനത്താദയോപി തപ്പടിബദ്ധത്താ ഞാതകാ ഏവാതി തേപി ഏത്ഥേവ സങ്ഗഹിതാ. തേന **അഞ്ഞേസ**ന്തി ഇമിനാ അഞ്ഞാതകാനം ഗഹണം വേദിതബ്ബം . തേനേവാഹ **“ഏതേസം പുത്തപരമ്പരായാ”**തിആദി. **കുലപരിവട്ടാ**തി കുലാനം പടിപാടി, കുലപരമ്പരാതി വുത്തം ഹോതി. **ഭേസജ്ജം കരോന്തസ്സാ**തി യഥാവുത്തവിധിനാ കരോന്തസ്സ, “താവകാലികം ദസ്സാമീ”തി ആഭോഗം അകത്വാ ദേന്തസ്സപി പന അന്തരാപത്തിദുക്കടം വിനാ മിച്ഛാജീവനം വാ കുലദൂസനം വാ ന ഹോതിയേവ. തേനാഹ **“വേജ്ജകമ്മം വാ കുലദൂസകാപത്തി വാ ന ഹോതീ”**തി. ഞാതകാനഞ്ഹി സന്തകം യാചിത്വാപി ഗഹേതും വട്ടതി, തസ്മാ തത്ഥ കുലദൂസനാദി ന സിയാ. സാരത്ഥദീപനിയമ്പി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.ഫവ്വ) “മയ്ഹം ദസ്സന്തി കരിസ്സന്തീതി പച്ചാസായ കരോന്തസ്സപി യാചിത്വാ ഗഹേതബ്ബട്ഠാനതായ ഞാതകേസു വേജ്ജകമ്മം വാ കുലദൂസകാപത്തി വാ ന ഹോതീതി വദന്തീ”തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ഫവ്വന്ത) പന “വേജ്ജകമ്മം വാ കുലദൂസകാപത്തി വാ ന ഹോതീതി വചനതോ യാവ സത്തമോ കുലപരിവട്ടോ, താവ ഭേസജ്ജം കാതും വട്ടതീതി വദന്തീ”തി ഏത്തകമേവ വുത്തം. **സബ്ബപദേസു വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ**തി “ചൂളമാതുയാ”തിആദീസു സബ്ബപദേസു ചൂളമാതുയാ സാമികോതിആദിനാ യോജേത്വാ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

ഉപജ്ഝായസ്സ ആഹരാമാതി ഇദം ഉപജ്ഝായേന മമ ഞാതകാനം ഭേസജ്ജം ആഹരഥാതി ആണത്തേഹി കത്തബ്ബവിധിദസ്സനത്ഥം വുത്തം. ഇമിനാ ച സാമണേരാദീനം അപച്ചാസായപി പരജനസ്സ ഭേസജ്ജകരണം ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **വുത്തനയേനേവ പരിയേസിത്വാ**തി ഇമിനാ “ഭിക്ഖാചാരവത്തേന വാ”തിആദിനാ, “ഞാതിസാമണേരേഹി വാ”തിആദിനാ ച വുത്തമത്ഥം അതിദിസതി. **അപച്ചാസീസന്തേനാ**തി (വി॰ വി॰ ടീ॰ ഫ.ഫവ്വ) ആഗന്തുകചോരാദീനം കരോന്തേനപി മനുസ്സാ നാമ ഉപകാരകാ ഹോന്തീതി അത്തനോ തേഹി ലാഭം അപത്ഥയന്തേന, പച്ചാസായ കരോന്തസ്സ പന വേജ്ജകമ്മകുലദൂസനാദിനാ ദോസോ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. ഏവഞ്ഹി ഉപകാരേ കതേ സാസനസ്സ ഗുണം ഞത്വാ പസീദന്തി, സങ്ഘസ്സ വാ ഉപകാരകാ ഹോന്തീതി കരണേ പന ദോസോ നത്ഥി. കേചി പന “അപച്ചാസീസന്തേന ആഗന്തുകാദീനം പടിക്ഖിത്തപുഗ്ഗലാനമ്പി ദാതും വട്ടതീ”തി വദന്തി, തം ന യുത്തം കത്തബ്ബാകത്തബ്ബട്ഠാനവിഭാഗസ്സ നിരത്ഥകത്തപ്പസങ്ഗതോ അപച്ചാസീസന്തേന “സബ്ബേസമ്പി ദാതും കാതുഞ്ച വട്ടതീ”തി ഏത്തകമത്തസ്സേവ വത്തബ്ബതോ. അപച്ചാസീസനഞ്ച മിച്ഛാജീവകുലദൂസനാദിദോസനിസേധനത്ഥമേവ വുത്തം ന

ഭേസജ്ജകരണസങ്ഖാതായ ഇമിസ്സാ അന്തരാപത്തിയാ മുച്ചനത്ഥം ആഗന്തുകചോരാദീനം അനുഞ്ഞാതാനം ദാനേനേവ തായ ആപത്തിയാ മുച്ചനതോതി ഗഹേതബ്ബം.

൧൮൨. തേനേവ അപച്ചാസീസന്തേനപി അകാതബ്ബട്ഠാനം ദസ്സേതും **“സദ്ധം കുല”**ന്തിആദി വുത്തം. **“ഭേസജ്ജം ആചിക്ഖഥാ”**തി വുത്തേപി **“അഞ്ഞമഞ്ഞം പന കഥാ കാതബ്ബാ”**തി ഇദം പരിയായത്താ വട്ടതി. ഏവം ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന **ഇദഞ്ചിദഞ്ച ഗഹേത്വാ കരോന്തീ**തി ഇമിനാ പരിയായേന കഥേന്തസ്സപി നേവത്ഥി ദോസോതി ആചരിയാ. **പുച്ഛന്തീ**തി ഇമിനാ ദിട്ഠദിട്ഠരോഗീനം പരിയായേനപി വത്വാ വിചരണം അയുത്തന്തി ദസ്സേതി. പുച്ഛിതസ്സപി പന പച്ചാസീസന്തസ്സ പരിയായകഥാപി ന വട്ടതീതി വദന്തി. **സമുല്ലപേസീ**തി അപച്ചാസീസന്തോ ഏവ അഞ്ഞമഞ്ഞം കഥം സമുട്ഠാപേസി. **ആചരിയഭാഗോ**തി വിനയാചാരം അകോപേത്വാ ഭേസജ്ജാചിക്ഖണേന വേജ്ജാചരിയഭാഗോ അയന്തി അത്ഥോതി വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം ൧.൧൮൭) വുത്തം.

സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥം ടീം ൨.൧൮൭) പന ‘‘വിനയലക്ഖണം അജാനന്തസ്സ അനാചരിയസ്സ തദനുരൂപവോഹാരാസമ്ഭവതോ ഈദിസസ്സ ലാഭസ്സ ഉപ്പത്തി നാമ നത്ഥീതി ‘ആചരിയഭാഗോ നാമ അയ’ന്തി വുത്തം. വിനയേ പകതഞ്ഞുനാ ആചരിയേന ലഭിതബ്ബഭാഗോ അയന്തി വുത്തം ഹോതീ’’തി വുത്തം. ‘‘പുപ്ഫപൂജനത്ഥായ ദിന്നേപി അകപ്പിയവോഹാരേന വിധാനസ്സ അയുത്തത്താ ‘കപ്പിയവസേനാ’തി വുത്തം, ‘പുപ്ഫം ആഹരഥാ’തിആദിനാ കപ്പിയവോഹാരവസേനാതി അത്ഥോ’’തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥം ടീം ൨.൧൮൭) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം ൧.൧൮൭) പന ‘‘പുപ്ഫപൂജനത്ഥായപി സമ്പടിച്ഛിയമാനം രൂപിയം അത്തനോ സന്തകത്തഭജനേന നിസ്സഗ്ഗിയമേവാതി ആഹ **‘കപ്പിയവസേന ഗാഹാപേത്വാ’**തി. ‘അമ്ഹാകം രൂപിയം ന വട്ടതി, പുപ്ഫപൂജനത്ഥം പുപ്ഫം വട്ടതീ’തിആദിനാ പടിക്ഖിപിത്വാ കപ്പിയേന കമ്മേന ഗാഹാപേത്വാതി അത്ഥോ’’തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിരം ടീം പാരാജിക ൧൮൭) പന **“കപ്പിയവസേനാ**തി അമ്ഹാകം പുപ്ഫം ആനേഥാതിആദിനാ. ‘പൂജം അകാസീ’തി വുത്തത്താ സയം ഗഹേതും ന വട്ടതീതി വദന്തീ’’തി ഏത്തകമേവ വുത്തം. അയമേത്ഥ ഭേസജ്ജകരണവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ.

൧൮൫. ഏവം ഭേസജ്ജകരണവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി പരിത്തകരണവിനിച്ഛയം കഥേതുമാഹ **“പരിത്തേ പനാ”**തിആദി. തത്ഥ യദി ‘‘പരിത്തം കരോഥാ’’തി വുത്തേ കരോന്തി, ഭേസജ്ജകരണം വിയ ഗിഹികമ്മം വിയ ച ഹോതീതി ‘‘ന കാതബ്ബ’’ന്തി വുത്തം. ‘‘പരിത്തം ഭണഥാ’’തി വുത്തേ പന ധമ്മജ്ഝേസനത്താ അനജ്ഝിട്ഠേനപി ഭണിതബ്ബോ ധമ്മോ, പഗേവ അജ്ഝിട്ഠേനാതി ‘‘കാതബ്ബ’’ന്തി വുത്തം, **ചാലേത്വാ സുത്തം പരിമജ്ജിത്വാ**തി പരിത്തം കരോന്തേന കാതബ്ബവിധിം ദസ്സേതി. **ചാലേത്വാ സുത്തം പരിമജ്ജിത്വാ**തി ഇദം വാ ‘‘പരിത്താണം ഏത്ഥ പവേസേമീ’’തി ചിത്തേന ഏവം കതേ പരിത്താണാ ഏത്ഥ പവേസിതാ നാമ ഹോതീതി വുത്തം. **വിഹാരതോ…പേ… ദുക്കട**ന്തി ഇദം അഞ്ഞാതകേ ഗഹട്ഠേ സന്ധായ വുത്തന്തി വദന്തി. **പാദേസു ഉദകം ആകിരിത്വാ**തി ഇദം തസ്മിം ദേസേ ചാരിത്തവസേന വുത്തം. തത്ഥ ഹി പാളിയാ നിസിന്നാനം ഭിക്ഖൂനം പാദേസു

രോഗവൂപസമനാദിഅത്ഥായ ഉദകം സിഞ്ചിത്വാ പരിത്തം കാതും സുത്തഞ്ച ഠപേത്വാ ‘‘പരിത്തം ഭണഥാ’’തി വത്വാ ഗച്ഛന്തി. ഏവഞ്ഹി കരിയമാനേ യദി പാദേ അപനേന്തി, മനുസ്സാ തം ‘‘അവമങ്ഗല’’ന്തി മഞ്ഞന്തി ‘‘രോഗോ ന വൂപസമേസ്സതീ’’തി. തേനാഹ **‘‘ന പാദാ അപനേതബ്ബാ’’**തി.

മതസരീരദസ്സനേ വിയ കേവലേ സുസാനദസ്സനേപി ഇദം ജാതാനം സത്താനം വയഗമനട്ഠാനന്തി മരണസഞ്ഞാ ഉപ്പജ്ജതീതി ആഹ **‘‘സീവഥികദസ്സനേ…പേ॰… മരണസ്സതിം പടിലഭിസ്സാമാതി ഗന്തും വട്ടതീ’’**തി. ലേസകപ്പം അകത്വാ സമുപ്പന്നസുദ്ധചിത്തേന ‘‘പരിവാരത്ഥായ ആഗച്ഛന്തൂ’’തി വുത്തേപി ഗന്തും വട്ടതീതി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൧൮൫) വുത്തം. ഏതേന അസുഭദസ്സനന്തി വചനമത്തേന ലേസകപ്പം കത്വാ ഏവം ഗതേ മതസ്സ ഞാതകാ പസീദിസ്സന്തി, ദാനം ദസ്സന്തി, മയം ലാഭം ലഭിസ്സാമ, ഉപട്ഠാകം ലഭിസ്സാമാതി അസുദ്ധചിത്തേന ഗന്തും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. കമ്മട്ഠാനസീസേന പന ‘‘മരണസ്സതിം ലഭിസ്സാമാ’’തിആദിനാ സുദ്ധചിത്തേന പക്കോസിതേപി അപക്കോസിതേപി ഗന്തും വട്ടതീതി ദീപേതി. താലപണ്ണസ്സ പരിത്തലേഖനട്ഠാനത്താ പരിത്തസുത്തസ്സ പരിത്തകരണസഞ്ഞാണത്താ താനി ദിസ്വാ അമനുസ്സാ പരിത്തസഞ്ഞായ അപക്കമന്തീതി ആഹ **‘‘താലപണ്ണം പന പരിത്തസുത്തം വാ ഹത്ഥേ വാ പാദേ വാ ബന്ധിതബ്ബ’’**ന്തി.

ഏത്ഥ ച ആദിതോ പട്ഠായ യാവ ‘‘ആടാനാടിയപരിത്തം (ദീ॰ നി॰ ൩.൨൭൫ ആദയോ) വാ ഭണിതബ്ബ’’ന്തി ഏത്തകോയേവ വിനയട്ഠകഥാഭതോ പാളിമുത്തപരിത്തകരണവിനിച്ഛയോ, ന പന തതോ പരം വുത്തോ, തസ്മാ ‘‘ഇധ പനാ’’തിആദികോ കഥാമഗ്ഗോ സമന്തപാസാദികായം നത്ഥി, തീസു ടീകാസുപി തംസംവണ്ണനാനയോ നത്ഥി, തഥാപി സോ സുത്തട്ഠകഥായം ആഗതോവാതി തം ദസ്സേതും **‘‘ഇധ പന ആടാനാടിയസുത്തസ്സ പരികമ്മം വേദിതബ്ബ’’**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഇധാ**തി ‘‘ആടാനാടിയപരിത്തം വാ ഭണിതബ്ബ’’ന്തി വചനേ. **പനാ**തി വിസേസത്ഥേ നിപാതോ. ദീഘനികായേ പാഥികവഗ്ഗേ ആഗതസ്സ ആടാനാടിയപരിത്തസ്സ പരികമ്മം ഏവം വേദിതബ്ബന്തി യോജനാ. യദി പഠമമേവ ന വത്തബ്ബം, അഥ കിം കാതബ്ബന്തി ആഹ **‘‘മേത്തസുത്ത’’**ന്തിആദി. ഏവഞ്ഹി ലദ്ധാസേവനം ഹുത്വാ അതിഓജവന്തം ഹോതി.

പിട്ഠം വാ മംസം വാതി വാ-സദ്ദോ അനിയമത്ഥോ, തേന മച്ഛഖണ്ഡപൂവഖജ്ജകാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഓതാരം ലഭന്തീ**തി അത്തനാ പിയായിതഖാദനീയനിബദ്ധവസനട്ഠാനലാഭതായ അവതാരണം ലഭന്തി. **ഹരിതൂപലിത്ത**ന്തി അല്ലഗോമയലിത്തം. ഇദഞ്ഹി പോരാണകചാരിത്തം ഭൂമിവിസുദ്ധകരണം. **പരിസുദ്ധം…പേ॰… നിസീദിതബ്ബ**ന്തി ഇമിനാ പരിത്തകാരകസ്സ ഭിക്ഖുനോ മേത്താകരുണാവസേന ചിത്തവിസുദ്ധിപി ഇച്ഛിതബ്ബാതി ദസ്സേതി. ഏവഞ്ഹി സതി ഉപരി വക്ഖമാനഉഭയതോ രക്ഖാസംവിധാനേന സമേതി. ടീകായം (ദീ॰ നി॰ ടീ॰ ൩.൨൮൨) പന ‘‘സരീരസുദ്ധിപി ഇച്ഛിതബ്ബാതി ദസ്സേതീ’’തി വുത്തം. തദേതം വിചാരേതബ്ബം. ന ഹി ‘‘കായസുദ്ധിമത്തേന അമനുസ്സാനം പിയോ ഹോതീ’’തി വുത്തം, മേത്താവസേനേവ പന വുത്തം. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ ‘‘മേത്തായ, ഭിക്ഖവേ, ചേതോവിമുത്തിയാ…പേ॰… ഏകാദസാനിസംസാ പാടികങ്ഖാ. കതമേ ഏകാദസ? സുഖം സുപതി, സുഖം പടിബുജ്ഝതി, ന പാപകം സുപിനം പസ്സതി, മനുസ്സാനം പിയോ ഹോതി,

അമനുസ്സാനം പിയോ ഹോതീ''തിആദി (അം॰ നി॰ ൧൧.൧൫; പരി॰ ൩൩൧; മി॰ പ॰ ൪.൪.൬).

പരിത്തകാരകോ…പേ॰… സമ്പരിവാരിതേനാതി ഇദം പരിത്തകരണോ ബാഹിരതോ ആരക്ഖാസംവിധാനം, ''മേത്ത…പേ॰… വത്തബ്ബ''ന്തി അബ്ഭന്തരതോ ആരക്ഖാസംവിധാനം, ഏവം ഉഭയതോ രക്ഖാസംവിധാനം ഹോതി. ഏവഞ്ഹി അമനുസ്സാ പരിത്തകാരകസ്സ അന്തരായം കാതും ന വിസഹന്തി. **മങ്ഗലകഥാ വത്തബ്ബാ**തി അമനുസ്സാനം തോസനത്ഥായ പണ്ണാകാരം കത്വാ മഹാമങ്ഗലകഥാ കഥേതബ്ബാ. ഏവം ഉപരി വക്ഖമാനേന **''തുയ്ഹം പണ്ണാകാരത്ഥായ മഹാമങ്ഗലകഥാ വുത്താ''**തി വചനേന സമേതി. ടീകായം പന ''പുബ്ബുപചാരവസേന വത്തബ്ബാ''തി വുത്തം. **സബ്ബസന്നിപാതോ**തി തസ്മിം വിഹാരേ തസ്മിം ഗാമക്ഖേത്തേ സബ്ബേസം ഭിക്ഖൂനം സന്നിപാതോ **ഘോസേതബ്ബോ** ''ചേതിയങ്ഗണേ സബ്ബേഹി സന്നിപതിതബ്ബ''ന്തി. **അനാഗന്തുംനാമ ന ലഭതീ**തി അമനുസ്സോ ബുദ്ധാണാഭയേന രാജാണാഭയേന അനാഗന്തും ന ലഭതി ചതുന്നം മഹാരാജൂനം ആണാട്ഠാനിയത്താ. ഗഹിതകാപദേസേന അമനുസ്സോവ പുച്ഛിതോ ഹോതീതി **''അമനുസ്സഗഹിതകോ 'ത്വം കോ നാമോ'തി പുച്ഛിതബ്ബോ''**തി വുത്തം. **മാലാഗന്ധാദീസൂ**തി മാലാഗന്ധാദിപൂജാസു. **ആസനപൂജായാ**തി ചേതിയേ ബുദ്ധാസനപൂജായ. **പിണ്ഡപാതേ**തി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പിണ്ഡപാതദാനേ. ഏവം വത്ഥുപ്പദേസേന ചേതനാ വുത്താ, തസ്മാ പത്തിദാനം സമ്ഭവതി.

ദേവതാനന്തി യക്ഖസേനാപതീനം. വുത്തഞ്ഹി ആടാനാടിയസുത്തേ (ദീ॰ നി॰ ൩.൨൯൩, ൨൯൫) ''ഇമേസം യക്ഖാനം മഹായക്ഖാനം സേനാപതീനം മഹാസേനാപതീനം ഉജ്ഝാപേതബ്ബ''ന്തിആദി. **ആടാ**തി ദബ്ബിമുഖസകുണാ. തേ ആടാ നദന്തി ഏത്ഥാതി ആടാനാദം, ദേവനഗരം, ആടാനാദേ കതം **ആടാനാദിയം,** സുത്തം. ടീകായം (ദീ॰ നി॰ ടീ॰ ൩.൨൯൮) **''പരിത്തം ഭണിതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥാപി 'മേത്തചിത്തം പുരേചാരികം കത്വാ'തി ച 'മങ്ഗലകഥാ വത്തബ്ബാ'തി ച 'വിഹാരസ്സ ഉപവനേ'തി ച ഏവമാദി സബ്ബം ഗിഹീനം പരിത്തകരണേ വുത്തം പരികമ്മം കാതബ്ബമേവാ''തി വുത്തം, ഏവം സതി അട്ഠകഥായം (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൨൯൮) ''ഏതം താവ ഗിഹീനം പരികമ്മ''ന്തി വത്വാ ''സചേ പന ഭിക്ഖൂ''തിആദിനാ വിസേസത്ഥജോതകേന പന-സദ്ദേന സഹ വുച്ചമാനം ''ഇദം ഭിക്ഖൂനം പരികമ്മ''ന്തി വചനം നിരത്ഥകം വിയ ഹോതി. അവിസേസേ ഹി സതി ഭേദോ കാതബ്ബോ ന സിയാ. ഭിക്ഖൂനഞ്ച യഥാവുത്താവ ബാഹിരാരക്ഖാ ദുക്കരാ ഹോതി, തസ്മാ ഗിഹീനം പരിത്തകരണേ വുത്തപരികമ്മേ അസമ്പജ്ജമാനേപി അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ കാതും വട്ടതീതി നോ മതി.

ഇദം പന ഇധ ആഗതം ആടാനാടിയസുത്തപരികമ്മം സുത്വാ ''ഇദം സുത്തം അമനുസ്സാനം അമനാപം, സജ്ഝായന്തസ്സ പരിത്തം കരോന്തസ്സ അമനുസ്സാ അന്തരായം കരേയ്യു''ന്തി മഞ്ഞമാനാ പോരാണാ ചതൂഹി മഹാരാജേഹി ആരോചിതം സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധേന ദേസിതം മൂലഭൂതം ദീഘനികായേ ആഗതം ആടാനാടിയസുത്തം (ദീ॰ നി॰ ൩.൨൭൫ ആദയോ) പഹായ മൂലസുത്തതോ ഗാഥാഛക്കമേവ ഗഹേത്വാ അവസേസം സബ്ബം സുത്തം ഠപേത്വാ അഞ്ഞഗാഥായോ പക്ഖിപിത്വാ ''ആടാനാടിയപരിത്ത''ന്തി ഠപേസും, തമ്പി പരിത്തം അമൂലഭൂതത്താ ഏകേനാകാരേന ധാരേതും അസക്കോന്താ കേചി

സംഖിത്തേന ധാരേന്തി, കേചി വിത്ഥാരേന, കേചി ഏകച്ചാ ഗാഥായോ പക്ഖിപന്തി, കേചി നിക്ഖിപന്തി, കേചി ഭിക്ഖൂ തംമിസ്സകപരിത്തമ്പി മങ്ഗലകരണകാലാദീസു വത്തുമവിസഹന്താ തം ഠപേത്വാ അഞ്ഞസുത്താനിയേവ ഭണന്തി, സബ്ബമേതം അയുത്തം വിയ ദിസ്സതി. കസ്മാ? ചത്താരോപി മഹാരാജാനോ ഇമം ആടാനാടിയം രക്ഖം സംവിദഹമാനാ ബുദ്ധസാസനേ അമനുസ്സാനം പസാദായ, ചതസ്സന്നം പരിസാനം അവിഹേഠനായ ഏവ സംവിദഹിംസു , ന അഞ്ഞേന കാരണേന. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ "തത്ഥ സന്തി ഉളാരാ യക്ഖാനിവാസിനോ, യേ ഇമസ്മിം ഭഗവതോ പാവചനേ അപ്പസന്നാ, തേസം പസാദായ ഉഗ്ഗണ്ഹാതു ഭന്തേ ഭഗവാ ആടാനാടിയം രക്ഖം ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം ഗുത്തിയാ രക്ഖായ അവിഹിംസായ ഫാസുവിഹാരായാ"തി (ദീ॰ നി॰ ൩.൨൭൭).

സമ്മാസമ്ബുദ്ധേനപി ഇമസ്സ സുത്തസ്സ നിഗമനേ "ഉഗ്ഗണ്ഹാഥ ഭിക്ഖവേ ആടാനാടിയം രക്ഖം, പരിയാപുണാഥ ഭിക്ഖവേ ആടാനാടിയം രക്ഖം, ധാരേഥ ഭിക്ഖവേ ആടാനാടിയം രക്ഖം, അത്ഥസംഹിതാ ഭിക്ഖവേ ആടാനാടിയാ രക്ഖാ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം ഗുത്തിയാ രക്ഖായ അവിഹിംസായ ഫാസുവിഹാരായാ"തി (ദീ॰ നി॰ ൩.൨൯൫) ഭിക്ഖൂനം ധാരണം ഉയ്യോജിതം ആനിസംസഞ്ച പകാസിതം. അട്ഠകഥാചരിയേഹി ച "ബുദ്ധഭാസിതേ ഏകക്ഖരമ്പി ഏകപദമ്പി അപനേതബ്ബം നാമ നത്ഥീ"തി വുത്തം , തസ്മാ ചതൂഹി മഹാരാജേഹി സംവിദഹിതം സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ആഹച്ചഭാസിതം തിസ്സോ സങ്ഗീതിയോ ആരുള്ഹം പകതിആടാനാടിയസുത്തമേവ ധാരേതും സജ്ഝായിതുഞ്ച യുത്തം, ന ഭഗവതാ അഭാസിതം തിസ്സോ സങ്ഗീതിയോ അനാരുള്ഹം മിസ്സകസുത്തന്തി. ദീഘനികായട്ഠകഥായം (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൨൨൨) ആഗതം ഇദം ആടാനാടിയപരിത്തപരികമ്മം പന പകതിസജ്ഝായനവാചനാദിം സന്ധായ അട്ഠകഥാചരിയേഹി ന വുത്തം, അഥ ഖോ ഗഹട്ഠം വാ പബ്ബജിതം വാ അമനുസ്സേഹി ഗഹിതകാലേ മോചാപനത്ഥായ ലോകിയേഹി മന്തം വിയ ഭണനം സന്ധായ വുത്തം. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ "അമനുസ്സഗഹിതകോ ത്വം കോ നാമോസീതി പുച്ഛിതബ്ബോ"തിആദി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൨൨൨).

ആടാനാടിയാ രക്ഖാ ച നാമ ന സകലസുത്തം, അഥ ഖോ "വിപസ്സിസ്സ ച നമത്ഥൂ"തി പദം ആദിം കത്വാ ചതുന്നം മഹാരാജൂനം വസേന ചതുക്ഖത്തും ആഗതം "ജിനം വന്ദാമ ഗോതമ"ന്തി പദം പരിയോസാനം കത്വാ വുത്തസുത്തേകദേസോയേവ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "അഥ ഖോ വേസ്സവണോ മഹാരാജാ ഭഗവതോ അധിവാസനം വിദിത്വാ ഇമം ആടാനാടിയം രക്ഖം അഭാസീ"തി ആരഭിത്വാ യഥാവുത്തസുത്തേകദേസസ്സ അവസാനേ "അയം ഖോ മാരിസാ ആടാനാടിയാ രക്ഖാ"തി നിയ്യാതിതത്താ. തസ്മാ യഥാ നാമ ബ്യഗ്ഘാദയോ അത്തനോ ഭക്ഖം വിലുമ്പന്താനം ബലവദുട്ഠചിത്താ ഭവന്തി, ഏവം അത്തനാ ഗഹിതമനുസ്സം മോചാപേന്താനം അമനുസ്സാ പദുട്ഠചിത്താ ഹോന്തി. ഇതി തഥാ മോചാപേതും ആരദ്ധകാലേ ഭിക്ഖൂനം പരിസ്സയവിനോദനത്ഥം ഇമം ആടാനാടിയപരിത്തപരികമ്മം അട്ഠകഥാചരിയേഹി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. അയം പരിത്തകരണവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ.

൨൦. അനാമട്ഠപിണ്ഡപാതോതി (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൧൮൪) എത്ഥ അമസിയിത്ഥാതി ആമട്ഠോ, ന ആമട്ഠോ **അനാമട്ഠോ**. പിണ്ഡം പിണ്ഡം ഹുത്വാ പതതീതി **പിണ്ഡപാതോ**. അനാമട്ഠോ ച സോ പിണ്ഡപാതോ ചാതി തഥാ, അഗ്ഗഹിതഅഗ്ഗോ, അപരിഭുത്തോ പിണ്ഡപാതോതി അത്ഥോ. സചേപി **കഹാപണഗ്ഘനകോ ഹോതീ**തി ഇമിനാ ദായകേഹി ബഹുബ്യഞ്ജനേന സമ്പാദേത്വാ സക്കച്ചം ദിന്നഭാവം ദീപേതി. തേന വുത്തം **"സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനം നത്ഥീ"**തി, ഏവം സക്കച്ചം സദ്ധായ ദിന്നം മഹഗ്ഘഭോജനമ്പി മാതാപിതൂനം ദത്വാ സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനം നാമ ന ഹോതി, പഗേവ അപ്പഗ്ഘഭോജനേതി അധിപ്പായോ. മാതാദിപഞ്ചകംയേവ വത്വാ ഭേസജ്ജകരണേ വിയ അപരേസമ്പി ദസന്നം ദാതും വട്ടതീതി അവുത്തത്താ അഞ്ഞേസം ഞാതകാനമ്പി പേസേത്വാ ദാതും ന വട്ടതീതി സിദ്ധം, "വിഹാരം സമ്പത്തസ്സ പന യസ്സ കസ്സചി ആഗന്തുകസ്സ വാ"ഇച്ചാദിവക്ഖമാനത്താ വിഹാരം സമ്പത്താനം ഞാതകാനമ്പി ആഗന്തുകസാമഞ്ഞേന ദാതും വട്ടതീതി ച. **ഥാലകേ**തി സങ്ഘികേ കംസാദിമയേ ഥാലകേ. പത്തോപി എത്ഥ സങ്ഗയ്ഹതി. **ന വട്ടതീ**തി ഇമിനാ ദുക്കടന്തി ദസ്സേതി. **ദാമരികചോരസ്സാ**തി രജ്ജം പത്ഥേന്തസ്സ പാകടചോരസ്സ. അദീയമാനേപി "ന ദേന്തീ"തി കുജ്ഝന്തീതി സമ്ബന്ധോ.

ആമിസസ്സ ധമ്മസ്സ ച അലാഭേന അത്തനോ പരസ്സ ച അന്തരേ സമ്ഭവന്തസ്സ ഛിദ്ദസ്സ വിവരസ്സ പടിസന്ഥരണം പിദഹനം **പടിസന്ഥാരോ**. സോ പന ധമ്മാമിസവസേന ദുവിധോ. തത്ഥ ആമിസപടിസന്ഥാരം സന്ധായ **"കസ്സ കാതബ്ബോ, കസ്സ ന കാതബ്ബോ"**തി വുത്തം. **ആഗന്തുകസ്സ വാ…പേ॰… കാതബ്ബോയേവാ**തി വുത്തമത്ഥം പാകടം കാതും **"ആഗന്തുകം താവാ"**തിആദിമാഹ. **ഖീണപരിബ്ബയ**ന്തി ഇമിനാ അഗതിഭാവം കരുണാട്ഠാനതഞ്ച ദസ്സേതി. തേന ച തബ്ബിധുരാനം സമിദ്ധാനം ആഗന്തുകത്തേപി ദാതും ന വട്ടതീതി സിദ്ധം ഹോതി. **"അപച്ചാസീസന്തേനാ"**തി വത്വാ പച്ചാസീസനപ്പകാരം ദസ്സേതും **"മനുസ്സാ നാമാ"**തിആദി വുത്തം. അനനുഞ്ഞാതാനം പന അപച്ചാസീസന്തേനപി ദാതും ന വട്ടതി സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതത്താ, പച്ചാസായ പന സതി കുലദൂസനമ്പി ഹോതി. **ഉബ്ബാസേത്വാ**തി സമന്തതോ തിയോജനം വിലുമ്പന്തേ മനുസ്സേ പലാപേത്വാ. **വരപോത്ഥകചിത്തത്ഥരണ**ന്തി അനേകപ്പകാരം ഇത്ഥിപുരിസാദിഉത്തമരൂപവിചിത്തം അത്ഥരണം. അയം പടിസന്ഥാരവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ഭേസജ്ജാദിവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

തതിയോ പരിച്ഛേദോ.

൪. വിഞ്ഞത്തിവിനിച്ഛയകഥാ

൨൭. ഏവം ഭേസജ്ജാദിവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി വിഞ്ഞത്തിവിനിച്ഛയം കഥേതും **“വിഞ്ഞത്തീതി യാചനാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ വിഞ്ഞാപനാ **വിഞ്ഞത്തി,** “ഇമിനാ നോ അത്ഥോ”തി വിഞ്ഞാപനാ, യാചനാതി വുത്തം ഹോതി. തേനാഹ “വിഞ്ഞത്തീതി യാചനാ”തി. **തത്ര** വിഞ്ഞത്തിയം **അയം** മയാ വക്ഖമാനോ **വിനിച്ഛയോ** വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **മൂലച്ഛേജ്ജായാ**തി (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൩൪൨) പരസന്തകഭാവതോ മോചേത്വാ അത്തനോ ഏവ സന്തകകരണവസേന. ഏവം യാചതോ അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിദുക്കടഞ്ചേവ ദാസപടിഗ്ഗഹദുക്കടഞ്ച ഹോതി “ദാസിദാസപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൦, ൧൯൪) ഹോതീ”തി വചനം നിസ്സായ അട്ഠകഥായം പടിക്ഖിത്തത്താ. ഞാതകപവാരിതട്ഠാനതോ പന ദാസം മൂലച്ഛേജ്ജായ യാചന്തസ്സ സാദിയനവസേനേവ ദുക്കടം. **സകകമ്മ**ന്തി പാണവധകമ്മം. ഇദഞ്ച പാണാതിപാതദോസപരിഹാരായ വുത്തം, ന വിഞ്ഞത്തിപരിഹാരായ. **അനിയമേത്വാപി ന യാചിതബ്ബാ**തി സാമീചിദസ്സനത്ഥം വുത്തം, സുദ്ധചിത്തേന പന ഹത്ഥകമ്മം യാചന്തസ്സ ആപത്തി നാമ നത്ഥി. **യദിച്ഛകം കാരാപേതും വട്ടതീ**തി “ഹത്ഥകമ്മം യാചാമി, ദേഥാ”തിആദിനാ അയാചിത്വാപി വട്ടതി, സകിച്ചപസുതമ്പി ഏവം കാരാപേന്തസ്സ വിഞ്ഞത്തി നത്ഥി ഏവ, സാമീചിദസ്സനത്ഥം പന വിഭജിത്വാ വുത്തം.

സബ്ബകപ്പിയഭാവദീപനത്ഥന്തി സബ്ബസോ കപ്പിയഭാവദസ്സനത്ഥം. **മൂലം ദേഥാതി വത്തും വട്ടതീ**തി “മൂലം ദസ്സാമാ”തി പഠമം വുത്തത്താ വിഞ്ഞത്തി വാ “മൂല”ന്തി വചനസ്സ കപ്പിയാകപ്പിയവത്ഥുസാമഞ്ഞവചനത്താ അകപ്പിയവചനം വാ നിട്ഠിതഭതികിച്ചാനം ദാപനതോ അകപ്പിയവത്ഥുസാദിയനം വാ ന ഹോതീതി കത്വാ വുത്തം. **മൂലച്ഛേജ്ജായ വാ**തി ഇദം ഇധ ഥമ്ഭാദീനം ദാസിദാസാദിഭാവാഭാവതോ വുത്തം. **അനജ്ഝാവുത്ഥക**ന്തി അപരിഗ്ഗഹിതം, അസ്സാമികന്തി അത്ഥോ.

൨൮. ന കേവലഞ്ച…പേ॰… ചീവരാദീനി കാരാപേതുകാമേനാതിആദീസു ചീവരം കാരാപേതുകാമസ്സ അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതതന്തവായേഹി ഹത്ഥകമ്മയാചനവസേന വായാപനേ വിഞ്ഞത്തിപച്ചയാ ദുക്കടാഭാവേപി ചീവരവായാപനസിക്ഖാപദേന യഥാരഹം പാചിത്തിയദുക്കടാനി ഹോന്തീതി വേദിതബ്ബം. **അകപ്പിയകഹാപണാദി ന ദാതബ്ബ**ന്തി കപ്പിയമുഖേന ലദ്ധമ്പി തത്ഥ കമ്മകരണത്ഥായ ഇമസ്സ കഹാപണം ദേഹീതി വത്വാ “ദാതും വട്ടതീ”തി വുത്തം. പുബ്ബേ കതകമ്മസ്സ ദാപനേ കിഞ്ചാപി ദോസോ ന ദിസ്സതി, തഥാപി അസാരുപ്പമേവാതി വദന്തി. കതകമ്മത്ഥായപി കപ്പിയവോഹാരേന പരിയായതോ ഭതിം ദാപേന്തസ്സ നത്ഥി ദോസോ, സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൧.൩൪൨) പന **“അകപ്പിയകഹാപണാദി ന ദാതബ്ബ**ന്തി കിഞ്ചാപി അകപ്പിയകഹാപണാദിം അസാദിയന്തേന കപ്പിയവോഹാരതോ ദാതും വട്ടതി, തഥാപി സാരുപ്പം ന ഹോതി, മനുസ്സാ ച ഏതസ്സ സന്തകം കിഞ്ചി അത്ഥീതി വിഹേഠേതബ്ബം മഞ്ഞന്തീതി അകപ്പിയകഹാപണാദിദാനം പടിക്ഖിത്ത”ന്തി വുത്തം. **തഥേവ പാചേത്വാ**തി ഹത്ഥകമ്മവസേനേവ പാചേത്വാ. “കിം ഭന്തേ”തി ഏത്തകേപി പുച്ഛിതേ യദത്ഥായ പവിട്ഠോ, തം കഥേതും ലഭതി പുച്ഛിതപഞ്ഹത്താ.

൨൩. **വത്ത**ന്തി ചാരിത്തം, ആപത്തി പന ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **കപ്പിയം കാരാപേത്വാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാനീ**തി സാഖായ മക്ഖികബീജനേന പണ്ണാദിഛേദേ ബീജഗാമകോപനസ്സ ചേവ തത്ഥ ലഗ്ഗരജാദിഅപ്പടിഗ്ഗഹിതകസ്സ ച പരിഹാരത്ഥായ വുത്തം, തദുഭയാസങ്കായ അസതി തഥാ അകരണേ ദോസോ നത്ഥി. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൧.൩൮൨) പന **"കപ്പിയം കാരാപേത്വാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാനീ**തി സാഖായ ലഗ്ഗരജസ്മിം പത്തേ പതിതേപി സാഖം ഛിന്ദിത്വാ ഖാദിതുകാമതായപി സതി സുഖപരിഭോഗത്ഥം വുത്ത''ന്തി വുത്തം. നദിയാദീസു ഉദകസ്സ അപരിഗ്ഗഹിതത്താ **"ആഹരാതി വത്തും വട്ടതീ"**തി വുത്തം. **ഗേഹതോ…പേ॰… നേവ വട്ടതീ**തി പരിഗ്ഗഹിതുദകത്താ വിഞ്ഞത്തിയാ ദുക്കടം ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **"ന ആഹടം പരിഭുഞ്ജിതു"**ന്തി വചനതോ വിഞ്ഞത്തിയാ ആപന്നം ദുക്കടം ദേസേത്വാപി തം വത്ഥും പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ പരിഭോഗേ പരിഭോഗേ ദുക്കടമേവ, പഞ്ചന്നമ്പി സഹധമ്മികാനം ന വട്ടതി.

"അലജ്ജീഹി പന ഭിക്ഖൂഹി വാ സാമണേരേഹി വാ ഹത്ഥകമ്മം ന കാരേതബ്ബ"ന്തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തത്താ അത്തനോ അത്ഥായ യം കിഞ്ചി ഹത്ഥകമ്മം കാരേതും ന വട്ടതി. യം പന അലജ്ജീ നിവാരിയമാനോപി ബീജനാദിം കരോതി, തത്ഥ ദോസോ നത്ഥി, ചേതിയകമ്മാദീനി പന തേഹി കാരാപേതും വട്ടതീതി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൩൮൨) വുത്തം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൩൮൨) പന **"അലജ്ജീഹി…പേ॰… ന കാരേതബ്ബ**ന്തി ഇദം ഉത്തരിഭങ്ഗാധികാരത്താ അജ്ഝോഹരണീയം സന്ധായ വുത്തം, ബാഹിരപരിഭോഗേസു പന അലജ്ജീഹിപി ഹത്ഥകമ്മം കാരേതും വട്ടതീ''തി വുത്തം. ഏത്ഥ ച ''അലജ്ജീഹി സാമണേരേഹീ''തി വുത്തത്താ ''സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം ആപജ്ജതീ''തി (പരി॰ ൩൫൯) അലജ്ജിലക്ഖണം ഉക്കട്ഠവസേന ഉപസമ്പന്നേ പടിച്ച ഉപലക്ഖണതോ വുത്തന്തി തംലക്ഖണവിരഹിതാനം സാമണേരാദീനം ലിങ്ഗത്ഥേനഗോത്രഭുപരിയോസാനാനം ഭിക്ഖുപടിഞ്ഞാനം ദുസ്സീലാനമ്പി സാധാരണവസേന അലജ്ജിലക്ഖണം യഥാഠപിതപടിപത്തിയാ അതിട്ഠനമേവാതി ഗഹേതബ്ബം.

൨൪. **ഗോണം പന…പേ॰… ആഹരാപേന്തസ്സ ദുക്കട**ന്തി വിഞ്ഞത്തിക്ഖണേ വിഞ്ഞത്തിപച്ചയാ, പടിലാഭക്ഖണേ ഗോണാനം സാദിയനപച്ചയാ ച ദുക്കടം. ഗോണഞ്ഹി അത്തനോ അത്ഥായ അവിഞ്ഞത്തിയാ ലദ്ധമ്പി സാദിതും ന വട്ടതി ''ഹത്ഥിഗവാസ്സവളവപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതീ''തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൦, ൧൯൪) വുത്തത്താ. തേനേവാഹ **"ഞാതകപവാരിതട്ഠാനതോപി മൂലച്ഛേജ്ജായ യാചിതും ന വട്ടതീ"**തി. ഏത്ഥ ച വിഞ്ഞത്തിദുക്കടാഭാവേപി അകപ്പിയവത്ഥുയാചനേപി പടിഗ്ഗഹണേപി ദുക്കടമേവ. **രക്ഖിത്വാ**തി ചോരാദിഉപദ്ദവതോ രക്ഖിത്വാ. **ജഗ്ഗിത്വാ**തി തിണഅന്നാദീഹി പോസേത്വാ. **ന സമ്പടിച്ഛിതബ്ബ**ന്തി അത്തനോ അത്ഥായ ഗോസാദിയനസ്സ പടിക്ഖിത്തത്താ വുത്തം.

൨൫. **ഞാതകപവാരിതട്ഠാനേ പന വട്ടതീ**തി സകടസ്സ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബത്താ മൂലച്ഛേജ്ജവസേന യാചിതും വട്ടതി. **താവകാലികം വട്ടതീ**തി ഉഭയത്ഥാപി വട്ടതീതി അത്ഥോതി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൩൮൨) വുത്തം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൩൮൨) പന **"സകടം ദേഥാതി…പേ॰… ന വട്ടതീ**തി മൂലച്ഛേജ്ജവസേന സകടം ദേഥാതി വത്തും ന വട്ടതി. **താവകാലികം**

വട്ടതീതി താവകാലികം കത്വാ സബ്ബത്ഥ യാചിതും വട്ടതീ''തി വുത്തം. വാസിആദീനി പുഗ്ഗലികാനിപി വട്ടന്തീതി ആഹ **"ഏസ നയോ വാസീ"**തിആദി. വല്ലിആദീസു ച പരപരിഗ്ഗഹിതേസു ഏസ നയോതി യോജേതബ്ബം. **ഗരുഭണ്ഡപ്പഹോനകേസുയേവാ**തി ഇദം വിഞ്ഞത്തിം സന്ധായ വുത്തം, അദിന്നാദാനേ പന തിണസലാകം ഉപാദായ പരപരിഗ്ഗഹിതം ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ ഏവ, ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. **വല്ലിആദീസൂ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന പാളിആഗതാനം വേളുമുഞ്ജപബ്ബജതിണമത്തികാനം സങ്ഗഹോ ദട്ഠബ്ബോ. തത്ഥ ച യസ്മിം പദേസേ ഹരിതാലജാതിഹിങ്ഗുലികാദി അപ്പകമ്പി മഹഗ്ഘം ഹോതി, തത്ഥ തം താലപക്കപ്പമാണതോ ഊനമ്പി ഗരുഭണ്ഡമേവ, വിഞ്ഞാപേതുഞ്ച ന വട്ടതി.

൨൬. **സാ**തി വിഞ്ഞത്തി. **പരികഥാ**ദീസു ''സേനാസനം സമ്ബാധ''ന്തിആദിനാ പരിയായേന കഥനം **പരികഥാ** നാമ. ഉജുകമേവ അകഥേത്വാ ''ഭിക്ഖൂനം കിം പാസാദോ ന വട്ടതീ''തിആദിനാ അധിപ്പായോ യഥാ വിഭൂതോ ഹോതി, ഏവം കഥനം **ഓഭാസോ** നാമ. സേനാസനാദിഅത്ഥം ഭൂമിപരികമ്മാദികരണവസേന പച്ചയുപ്പാദായ നിമിത്തകരണം **നിമിത്തകമ്മം** നാമ. തീസു പച്ചയേസു വിഞ്ഞത്തിആദയോ ദസ്സിതാ, ഗിലാനപച്ചയേ പന കഥന്തി ആഹ **"ഗിലാനപച്ചയേ പനാ"**തിആദി. തഥാ ഉപ്പന്നം പന ഭേസജ്ജം രോഗേ വൂപസന്തേ ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, ന വട്ടതീതി? തത്ഥ വിനയധരാ ''ഭഗവതാ രോഗസീസേന പരിഭോഗസ്സ ദ്വാരം ദിന്നം, തസ്മാ അരോഗകാലേപി ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, ആപത്തി ന ഹോതീ''തി വദന്തി, സുത്തന്തികാ പന ''കിഞ്ചാപി ആപത്തി ന ഹോതി, ആജീവം പന കോപേതി, തസ്മാ സല്ലേഖപടിപത്തിയം ഠിതസ്സ ന വട്ടതി, സല്ലേഖം കോപേതീ''തി വദന്തീതി.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

വിഞ്ഞത്തിവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ചതുത്ഥോ പരിച്ഛേദോ.

൫. കുലസങ്ഗഹവിനിച്ഛയകഥാ

൨൭. ഏവം വിഞ്ഞത്തിവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി കുലസങ്ഗഹവിനിച്ഛയം കഥേതും **"കുലസങ്ഗഹോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സങ്ഗണ്ഹനം സങ്ഗഹോ, കുലാനം സങ്ഗഹോ **കുലസങ്ഗഹോ,** പച്ചയദായകാദീനം ഗിഹീനം അനുഗ്ഗഹകരണം. അനുഗ്ഗഹത്ഥോ ഹേത്ഥ സങ്ഗഹ-സദ്ദോ യഥാ "പുത്തദാരസ്സ സങ്ഗഹോ"തി (ഖു॰ പാ॰ ൫.൬; സു॰ നി॰ ൨൬൫).

൨൮. തത്ഥ **കോട്ടന**ന്തി സയം ഛിന്ദനം. **കോട്ടാപന**ന്തി "ഇമം ഛിന്ദാ"തി അഞ്ഞേസം ഛേദാപനം. **ആളിയാ ബന്ധന**ന്തി യഥാ ഗച്ഛമൂലേ ഉദകം സന്തിട്ഠതി, തഥാ സമന്തതോ ബന്ധനം. **ഉദകസ്സാ**തി അകപ്പിയഉദകസ്സ "കപ്പിയഉദകസിഞ്ചന"ന്തി വിസും വക്ഖമാനത്താ, തഞ്ച ആരാമാദിഅത്ഥം രോപനേ അകപ്പിയവോഹാരേസുപി കപ്പിയവോഹാരേസുപി കപ്പിയഉദകസിഞ്ചനാദി വട്ടതീതി വക്ഖമാനത്താ ഇധാപി വിഭാഗം കത്വാ കപ്പിയഉദകസിഞ്ചനാദി വിസും ദസ്സിതം. ഏത്ഥ ച കതമം അകപ്പിയഉദകം, കതമം പന കപ്പിയഉദകന്തി? സപ്പാണകം അകപ്പിയഉദകം, അപ്പാണകം കപ്പിയഉദകന്തി. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ, "യോ പന ഭിക്ഖു ജാനം സപ്പാണകം ഉദകം തിണം വാ മത്തികം വാ സിഞ്ചേയ്യ വാ സിഞ്ചാപേയ്യ വാ പാചിത്തിയ"ന്തി വചനതോ. യഥാ കോട്ടനഖണനാദികായികകിരിയാപി അകപ്പിയവോഹാരേ സങ്ഗഹിതാ, ഏവം മാതികാഉജുകരണാദികപ്പിയവോഹാരേപീതി ആഹ **"സുക്ഖമാതികായ ഉജുകരണ"**ന്തി. **ഹത്ഥപാദമുഖധോവനനഹാനോദകസിഞ്ചന**ന്തി ഇമിനാപി പകാരന്തരേന കപ്പിയഉദകസിഞ്ചനമേവ ദസ്സേതി. അകപ്പിയവോഹാരേ കോട്ടനഖണനാദിവസേന സയം കരണസ്സപി കഥം സങ്ഗഹോതി? അകപ്പിയന്തി വോഹരിയതീതി **അകപ്പിയവോഹാരോ**തി അകപ്പിയഭൂതം കരണകാരാപനാദി സബ്ബമേവ സങ്ഗഹിതം, ന പന അകപ്പിയവചനമത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. കപ്പിയവോഹാരേപി ഏസേവ നയോ. **സുക്ഖമാതികായ ഉജുകരണ**ന്തി ഇമിനാ പുരാണപണ്ണാദീനം ഹരണമ്പി സങ്ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. കുദാലാദീനി ഭൂമിയം ഠപേത്വാ ഠാനതോ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ഠാനമേവ പാകടതരന്തി **"ഓഭാസോ"**തി വുത്തം.

൨൯. മഹാപച്ചരിവാദം പതിട്ഠാപേതുകാമോ പച്ഛാ വദതി. **വനത്ഥായാ**തി ഇദം കേചി "വതത്ഥായാ"തി പഠന്തി, തേസം വതിഅത്ഥായാതി അത്ഥോ. വജിരബുദ്ധിടീകായമ്പി തഥേവ വുത്തം, "ആരാമരോപാ വനരോപാ, യേ നരാ സേതുകാരകാ"തി (സം॰ നി॰ ൧.൪൭) വചനതോ പന തം വിചാരേതബ്ബം. അകപ്പിയവോഹാരേപി ഏകച്ചം വട്ടതീതി ദസ്സേതും **"ന കേവലഞ്ച സേസ"**ന്തിആദിമാഹ. **യം കിഞ്ചി മാതിക**ന്തി സുക്ഖമാതികം വാ അസുക്ഖമാതികം വാ. **കപ്പിയഉദകം സിഞ്ചിതു**ന്തി ഇമിനാ "കപ്പിയഉദകം സിഞ്ചഥാ"തി വത്തുമ്പി വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **സയം രോപേതുമ്പി വട്ടതീ**തി ഇമിനാ "രോപേഹീ"തി വത്തുമ്പി വട്ടതീതിപി സിദ്ധം.

൩൦. **പാചിത്തിയഞ്ചേവ ദുക്കടഞ്ചാ**തി പഥവീഖണനപച്ചയാ പാചിത്തിയം, കുലസങ്ഗഹപച്ചയാ ദുക്കടം. **അകപ്പിയവോഹാരേനാ**തി "ഇദം ഖണ, ഇദം

രോപേഹീ''തി അകപ്പിയവോഹാരേന. **ദുക്കടമേവാ**തി കുലസങ്ഗഹപച്ചയാ ദുക്കടം. **ഉഭയത്രാ**തി കപ്പിയാകപ്പിയപഥവിയം.

സബ്ബത്ഥാതി കുലസങ്ഗഹപരിഭോഗആരാമാദിഅത്ഥായ രോപിതേ. **ദുക്കടമ്പീ**തി ന കേവലം പാചിത്തിയമേവ. **കപ്പിയേനാ**തി കപ്പിയഉദകേന. **തേസംയേവ ദിന്ന**ന്തി കുലസങ്ഗഹപരിഭോഗാനം. **ദുക്കട**ന്തി കുലസങ്ഗഹത്ഥായ സയം സിഞ്ചനേ, കപ്പിയവോഹാരേന വാ അകപ്പിയവോഹാരേന വാ സിഞ്ചാപനേ ദുക്കടം, പരിഭോഗത്ഥായ സയം സിഞ്ചനേ, അകപ്പിയവോഹാരേന സിഞ്ചാപനേ ച ദുക്കടം. **പയോഗബഹുലതായാ**തി സയം കരണേ, കായപയോഗസ്സ കാരാപനേ വചീപയോഗസ്സ ബഹുത്തേന. **ആപത്തിബഹുലതാ വേദിതബ്ബാ**തി ഏത്ഥ സയം സിഞ്ചനേ ധാരാപച്ഛേദഗണനായ ആപത്തിഗണനാ വേദിതബ്ബാ. സിഞ്ചാപനേ പന പുനപ്പുനം ആണാപേന്തസ്സ വാചായ വാചായ ആപത്തി, സകിം ആണത്തസ്സ ബഹുസിഞ്ചനേ ഏകാവ.

ഓചിനനേ ദുക്കടപാചിത്തിയാനീതി കുലസങ്ഗഹപച്ചയാ ദുക്കടം, ഭൂതഗാമപാതബ്യതായ പാചിത്തിയം. **അഞ്ഞത്ഥാ**തി വത്ഥുപൂജാദിഅത്ഥായ ഓചിനനേ. **സകിം ആണത്തോ**തി അകപ്പിയവോഹാരേന ആണത്തോ . **പാചിത്തിയമേവാ**തി അകപ്പിയവോഹാരേന ആണത്തത്താ ഭൂതഗാമസിക്ഖാപദേന (പാചി॰ ൻ൦-ൻ൧) പാചിത്തിയം. കപ്പിയവചനേന പന വത്ഥുപൂജാദിഅത്ഥായ ഓചിനാപേന്തസ്സ അനാപത്തിയേവ.

ൻ൧. ഗന്ഥനേന നിബ്ബത്തം ദാമം **ഗന്ഥിമം**. ഏസ നയോ സേസേസുപി. **ന വട്ടതീ**തി കുലസങ്ഗഹത്ഥായ, വത്ഥുപൂജാദിഅത്ഥായ വാ വുത്തനയേന കരോന്തസ്സ കാരാപേന്തസ്സ ച ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. **വട്ടതീ**തി വത്ഥുപൂജാദിഅത്ഥായ വട്ടതി, കുലസങ്ഗഹത്ഥായ പന കപ്പിയവോഹാരേന കാരാപേന്തസ്സപി ദുക്കടമേവ. **പുരിമനയേനേവാ**തി ''ഭിക്ഖുസ്സ വാ''തിആദിനാ വുത്തനയേന. ധമ്മാസനവിതാനേ ബദ്ധകണ്ടകേസു പുപ്ഫാനി വിനിവിജ്ഝിത്വാ ഠപേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. ഉപരൂപരി വിജ്ഝിത്വാ ഛത്തസദിസം കത്വാ ആവുണനതോ **''ഛത്താധിഛത്തം വിയാ''**തി വുത്തം. ''കദലിക്ഖന്ധമ്ഹീ''തിആദിനാ വുത്തം സബ്ബമേവ സന്ധായ **''തം അതിഓളാരികമേവാ''**തി വുത്തം, സബ്ബത്ഥ കരണേ, അകപ്പിയവോഹാരേന കാരാപനേ ച ദുക്കടമേവാതി അത്ഥോ. **പുപ്ഫവിജ്ഝനത്ഥം കണ്ടകമ്പി ബന്ധിതും ന വട്ടതീ**തി ഇമസ്സ ഉപലക്ഖണത്താ പുപ്ഫദാമോലമ്ബകാദിഅത്ഥായ രജ്ജുബന്ധനാദിപി ന വട്ടതീതി കേചി വദന്തി. അഞ്ഞേ പന ''പുപ്ഫവിജ്ഝനത്ഥം കണ്ടകന്തി വിസേസിതത്താ തദത്ഥം കണ്ടകമേവ ബന്ധിതും ന വട്ടതി, തഞ്ച അട്ഠകഥാപമാണേനാ''തി വദന്തി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **പുപ്ഫപടിച്ഛകം** നാമ ദന്താദീഹി കതം പുപ്ഫാധാനം. ഏതമ്പി നാഗദന്തകമ്പി സഛിദ്ദമേവ ഗഹേതബ്ബം. **അസോകപിണ്ഡിയാ**തി അസോകസാഖാനം, പുപ്ഫാനം വാ സമൂഹേ. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.ൻൻ൧) പന **''അസോകപിണ്ഡിയാ**തി അസോകപുപ്ഫമഞ്ജരികായാ''തി വുത്തം. **ധമ്മരജ്ജു** നാമ ചേതിയം വാ ബോധിം വാ പുപ്ഫപ്പവേസനത്ഥം ആവിജ്ഝിത്വാ ബന്ധരജ്ജു. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.ൻൻ൧) പന **''ധമ്മരജ്ജു** നാമ ചേതിയാദീനി പരിക്ഖിപിത്വാ തേസഞ്ച രജ്ജുയാ ച അന്തരാ പുപ്ഫപ്പവേസനത്ഥായ ബന്ധരജ്ജു. സിഥിലവട്ടിതായ വാ വട്ടിയാ അബ്ഭന്തരേ പുപ്ഫപ്പവേസനത്ഥായ ഏവം ബന്ധാതിപി വദന്തീ''തി വുത്തം.

മത്ഥകദാമന്തി ധമ്മാസനാദിമത്ഥകേ പലമ്ബകദാമം. **തേസംയേവാ**തി ഉപ്പലാദീനം ഏവ. **വാകേന വാ**തി പുപ്ഫനാളം ഫാലേത്വാ പുപ്ഫേന ഏകാബദ്ധട്ഠിതവാകേന ദണ്ഡേന ച ഏകാബദ്ധേനേവ. ഏതേന പുപ്ഫം ബീജഗാമസങ്ഗഹം ന ഗച്ഛതി പഞ്ചസു ബീജേസു അപവിട്ഠത്താ പണ്ണം വിയ, തസ്മാ കപ്പിയം അകാരാപേത്വാപി വികോപനേ ദോസോ നത്ഥി. യഞ്ച ഛിന്നസ്സപി മകുളസ്സ വികസനം, തമ്പി അതിതരുണസ്സ അഭാവാ വുഡ്ഢിലക്ഖണം ന ഹോതി, പരിണതസ്സ പന മകുളസ്സ പത്താനം സിനേഹേ പരിയാദാനം ഗതേ വിസുംഭാവോ ഏവ വികാസോ, തേനേവ ഛിന്നമകുളവികാസോ അഛിന്നമകുളവികാസതോ പരിഹീനോ, മിലാതനിയുത്തോ വാ ദിസ്സതി. യഞ്ച മിലാതസ്സ ഉദകസഞ്ഞോഗേ അമിലാനതാപജ്ജനം, തമ്പി തമ്ബുലപണ്ണാദീസു സമാനം വുഡ്ഢിലക്ഖണം ന ഹോതി. പാളിഅട്ഠകഥാസു ച ന കത്ഥചി പുപ്ഫാനം കപ്പിയകരണം ആഗതം, തസ്മാ പുപ്ഫം സബ്ബഥാ അബീജമേവാതി വിഞ്ഞായതി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

"പസിബ്ബകേ വിയാ"തി വുത്തത്താ പുപ്ഫം പസിബ്ബകേ വാ പസിബ്ബകസദിസം ബന്ധേ യത്ഥ കത്ഥചി ചീവരേ വാ പക്ഖിപിതും വട്ടതീതി സിദ്ധം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൩൧) പന **"ഖന്ധേ ഠപിതകാസാവസ്സാ**തി ഖന്ധേ ഠപിതസങ്ഘാടിം സന്ധായ വുത്തം. തഞ്ഹി തഥാബന്ധിതും സക്കാ ഭവേയ്യ. ഇമിനാ ച അഞ്ഞമ്പി താദിസം കാസാവം വാ വത്ഥം വാ വുത്തനയേന ബന്ധിത്വാ തത്ഥ പുപ്ഫാനി പക്ഖിപിതും വട്ടതീതി സിദ്ധം. അംസഭണ്ഡികപസിബ്ബകേ പക്ഖിത്തസദിസത്താ വേഠിമം നാമ ന ജാതം, തസ്മാ സിഥിലബന്ധസ്സ അന്തരന്തരാ പക്ഖിപിതുമ്പി വട്ടതീതി വദന്തീ"തി വുത്തം. **ഹേട്ഠാ ദണ്ഡകം പന ബന്ധിതും ന വട്ടതീ**തി രജ്ജുആദീഹി ബന്ധനം സന്ധായ വുത്തം, പുപ്ഫസ്സേവ പന അച്ഛിന്നദണ്ഡകേഹി ബന്ധിതും വട്ടതി ഏവ.

പുപ്ഫപടേ ച ദട്ഠബ്ബന്തി പുപ്ഫപടം കരോന്തസ്സ ദീഘതോ പുപ്ഫദാമസ്സ ഹരണപച്ചാഹരണവസേന പൂരണം സന്ധായ വുത്തം, തിരിയതോ ഹരണം പന വായിമം നാമ ഹോതി, ന പുരിമം. **"പുരിമട്ഠാനം അതിക്കാമേതീ"**തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തത്താ പുരിമം പുപ്ഫകോടിം ഫുസാപേത്വാ വാ അഫുസാപേത്വാ വാ പരിക്ഖിപനവസേന അതിക്കാമേന്തസ്സ ആപത്തിയേവ. **ബന്ധിതും വട്ടതീ**തി പുപ്ഫരഹിതായ സുത്തവാകകോടിയാ ബന്ധിതും വട്ടതി. **ഏകവാരം ഹരിത്വാ പരിക്ഖിപിത്വാ**തി ഇദം പുബ്ബേ വുത്തചേതിയാദിപരിക്ഖേപം പുപ്ഫപടകരണഞ്ച സന്ധായ വുത്തം, തസ്മാ ചേതിയം വാ ബോധിം വാ പരിക്ഖിപന്തേന ഏകവാരം പരിക്ഖിപിത്വാ പുരിമട്ഠാനം സമ്പത്തേ അഞ്ഞസ്സ ദാതബ്ബം, തേനപി ഏകവാരം പരിക്ഖിപിത്വാ തഥേവ കാതബ്ബം. പുപ്ഫപടം കരോന്തേന ച ഹരിത്വാ അഞ്ഞസ്സ ദാതബ്ബം, തേനപി തഥേവ കാതബ്ബം. സചേപി ദ്വേയേവ ഭിക്ഖൂ ഉഭോസു പസ്സേസു ഠത്വാ പരിയായേന ഹരന്തി, വട്ടതിയേവാതി വദന്തി.

പരേഹി പൂരിതന്തി ദീഘതോ പസാരിതം. **വായിതു**ന്തി തിരിയതോ ഹരിതും, തം പന ഏകവാരമ്പി ന ലബ്ഭതി. **പുപ്ഫാനി ഠപേന്തേനാ**തി അഗന്ഥിതാനി പാകതികപുപ്ഫാനി അഞ്ഞമഞ്ഞം ഫുസാപേത്വാപി ഠപേന്തേന.

പുപ്ഫദാമം പന പൂജനത്ഥായ ഭൂമിയം ഠപേന്തേന ഫുസാപേത്വാ വാ അഫുസാപേത്വാ വാ ദിഗുണം കത്വാ ഠപേതും ന വട്ടതീതി വദന്തി.

൩൨. **ഘടികദാമഓലമ്ബകോ**തി ഹേട്ഠാഭാഗേ ഘടികാകാരയുത്തോ, ദാരുഘടികാകാരോ വാ ഓലമ്ബകോ. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൩൭) പന **"ഘടികദാമഓലമ്ബകോ**തി അന്തേ ഘടികാകാരയുത്തോ യമകദാമഓലമ്ബകോ"തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൪൩൭) പന **"ഘടികദാമഓലമ്ബകോ**തി യമകദാമഓലമ്ബകോതി ലിഖിത"ന്തി വുത്തം, ഏകേകം പന ദാമം നിക്ഖന്തസുത്തകോടിയാവ ബന്ധിത്വാ ഓലമ്ബിതും വട്ടതി, പുപ്ഫദാമദ്വയം സങ്ഘടിതുകാമേനപി നിക്ഖന്തസുത്തകോടിയാവ സുത്തകോടിം സങ്ഘടിതും വട്ടതി. **അഡ്ഢചന്ദാകാരേന മാലാഗുണപരിക്ഖേപോ**തി അഡ്ഢചന്ദാകാരേന മാലാഗുണസ്സ പുനപ്പുനം ഹരണപച്ചാഹരണവസേന പൂരേത്വാ പരിക്ഖിപനം, തേനേവ തം പുരിമേ പവിട്ഠം, തസ്മാ ഏതമ്പി അഡ്ഢചന്ദാകാരം പുനപ്പുനം ഹരണപച്ചാഹരണവസേന പൂരേതും ന വട്ടതി. ഏകവാരം പന അഡ്ഢചന്ദാകാരകരണേ മാലാഗുണം ഹരിതും വട്ടതീതി വദന്തി. **പുപ്ഫദാമകരണ**ന്തി ഏത്ഥ സുത്തകോടിയം ഗഹേത്വാപി ഏകതോ കാതും ന വട്ടതീതി വദന്തി. സുത്തമയം ഗേണ്ഡുകം നാമ, ഗേണ്ഡുകഖരപത്തദാമാനം പടിക്ഖിത്തത്താ ചേലാദീഹി കതദാമമ്പി ന വട്ടതി അകപ്പിയാനുലോമത്താതി വദന്തി. **പരസന്തകം ദേതി, ദുക്കടമേവാ**തി വിസ്സാസഗ്ഗാഹേന പരസന്തകം ഗഹേത്വാ ദേന്തം സന്ധായ വുത്തം. **ഥുല്ലച്ചയ**ന്തി ഏത്ഥ ഭണ്ഡദേയ്യമ്പി ഹോതി.

൩൩. **തഞ്ച ഖോ വത്ഥുപൂജനത്ഥായാ**തി മാതാപിതൂനമ്പി പുപ്ഫം ദേന്തേന വത്ഥുപൂജനത്ഥായേവ ദാതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. **"മണ്ഡനത്ഥായ പന സിവലിങ്ഗാദിപൂജനത്ഥായാ"**തി ഏത്തകമേവ വുത്തത്താ "ഇമം വിക്കിണിത്വാ ജീവിസ്സന്തീ"തി മാതാപിതൂനം വട്ടതി, സേസഞാതകാനം താവകാലികമേവ ദാതും വട്ടതി. **കസ്സചിപീ**തി ഞാതകസ്സ വാ അഞ്ഞാതകസ്സ വാ കസ്സചിപി. **ഞാതിസാമണേരേഹേവാ**തി തേസം ഗിഹിപരികമ്മമോചനത്ഥം വുത്തം. **ഇതരേ**തി അഞ്ഞാതകാ. തേഹിപി സാമണേരേഹി ആചരിയുപജ്ഝായാനം വത്തസീസേന ഹരിതബ്ബം. **സമ്പത്താനം സാമണേരാനം ഉപഡ്ഢഭാഗം ദാതും വട്ടതീ**തി സങ്ഘികസ്സ ലാഭസ്സ ഉപചാരസീമട്ഠസാമണേരാനമ്പി സന്തകത്താ തേസമ്പി ഉപഡ്ഢഭാഗോ ലബ്ഭതേവാതി കത്വാ വുത്തം. **ചൂളക**ന്തി ഉപഡ്ഢഭാഗതോപി ഉപഡ്ഢം. ചതുത്ഥഭാഗസ്സേതം അധിവചനം. **സാമണേരാ... പേ॰... ഠപേന്തീ**തി ഇദം അരക്ഖിതഅഗോപിതം സന്ധായ വുത്തം. സാരത്ഥദീപനിയം പന "വസ്സഗ്ഗേന അഭാജനീയം സന്ധായ വുത്ത"ന്തി വുത്തം. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി മഗ്ഗേ വാ ചേതിയങ്ഗണേ വാ.

൩൪. **സാമണേരേഹി ദാപേതും ന ലഭന്തീ**തി ഇദം സാമണേരേഹി ഗിഹികമ്മം കാരിതം വിയ ഹോതീതി വുത്തം, ന പന പുപ്ഫദാനം ഹോതീതി സാമണേരാനമ്പി ന വട്ടനതോ. വുത്തഞ്ച **"സയമേവാ"**തിആദി. ന ഹി തം പുപ്ഫദാനം നാമ സിയാ. യദി ഹി തഥാ ആഗതാനം തേസം ദാനം പുപ്ഫദാനം നാമ ഭവേയ്യ , സാമണേരേഹിപി ദാതും ന ലബ്ഭേയ്യ. **സയമേവാ**തി സാമണേരാ സയമേവ. **യാഗുഭത്താദീനി ആദായാ**തി ഇദം ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായ യാഗുഭത്താദിസമ്പാദനം സന്ധായ വുത്തത്താ **"ന വട്ടതീ"**തി

അവിസേസേന വുത്തം. അവിസേസേന വുത്തന്തി ഇമിനാ സബ്ബേസമ്പി ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി.

൩൫. **വുത്തനയേനേവാ**തി "മാതാപിതൂനം താവ ഹരിത്വാപി ഹരാപേത്വാപി പക്കോസിത്വാപി പക്കോസാപേത്വാപി ദാതും വട്ടതി, സേസഞാതകാനം പക്കോസാപേത്വാവ. മാതാപിതൂനഞ്ച ഹരാപേന്തേന ഞാതിസാമണേരേഹേവ ഹരാപേതബ്ബം. ഇതരേ പന യദി സയമേവ ഇച്ഛന്തി, വട്ടതീ"തി ഇമം പുപ്ഫദാനേ വുത്തനയം ഫലദാനേപി അതിദിസതി, തസ്മാ ഫലമ്പി മാതാപിതൂനം ഹരണഹരാപനാദിനാ ദാതും വട്ടതി, സേസഞാതീനം പക്കോസാപേത്വാവ. ഇദാനി "യോ ഹരിത്വാ വാ ഹരാപേത്വാ വാ...പേ॰... ഇസ്സരവതായ ദദതോ ഥുല്ലച്ചയ"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൬-൪൩൭) ഇമം പുപ്ഫദാനേ വുത്തനയം ഫലദാനേ സങ്ഖിപിത്വാ ദസ്സേന്തോ **"കുലസങ്ഗഹത്ഥായ പനാ"**തിആദിമാഹ. **ഖീണപരിബ്ബയാന**ന്തി ആഗന്തുകേ സന്ധായ വുത്തം. **ഫലപരിച്ഛേദേനാ**തി "ഏത്തകാനി ഫലാനി ദാതബ്ബാനീ"തി ഏവം ഫലപരിച്ഛേദേന വാ. **രുക്ഖപരിച്ഛേദേന വാ**തി "ഇമേഹി രുക്ഖേഹി ദാതബ്ബാനീ"തി ഏവം രുക്ഖപരിച്ഛേദേന വാ. പരിച്ഛിന്നേസുപി പന രുക്ഖേസു "ഇധ ഫലാനി സുന്ദരാനി, ഇതോ ഗണ്ഹഥാ"തി വദന്തേന കുലസങ്ഗഹോ കതോ നാമ ഹോതീതി ആഹ **"ഏവം പന ന വത്തബ്ബ"**ന്തി. **രുക്ഖച്ഛല്ലീ**തി രുക്ഖത്തചോ, സാ "ഭാജനീയഭണ്ഡ"ന്തി വുത്താ. **വുത്തനയേനാ**തി പുപ്ഫഫലാദീസു വുത്തനയേന കുലസങ്ഗഹോ ഹോതീതി ദസ്സേതി.

൩൬. തേസം തേസം ഗിഹീനം ഗാമന്തരദേസന്തരാദീസു സാസനപടിസാസനഹരണം **ജങ്ഘപേസനിയം**. തേനാഹ **"ഗിഹീനം ദൂതേയ്യം സാസനഹരണകമ്മ"**ന്തി. ദൂതസ്സ കമ്മം **ദൂതേയ്യം. പഠമം സാസനം അഗ്ഗഹേത്വാപി... പേ॰... പദേ പദേ ദുക്കട**ന്തി ഇദം "തസ്സ സാസനം ആരോചേസ്സാമീ"തി ഇമിനാ അധിപ്പായേന ഗമനം സന്ധായ വുത്തം. തസ്സ പന സാസനം പടിക്ഖിപിത്വാ സയമേവ കാരുഞ്ഞേ ഠിതോ ഗന്ത്വാ അത്തനോ പതിരൂപം സാസനം ആരോചേതി, അനാപത്തി. ഗിഹീനഞ്ച കപ്പിയസാസനം ഹരിതും വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇമേഹി പന അട്ഠഹി കുലദൂസകകമ്മേഹീ**തി പുപ്ഫദാനം ഫലദാനം ചുണ്ണദാനം മത്തികദാനം ദന്തകട്ഠദാനം വേളുദാനം പണ്ണദാനം ജങ്ഘപേസനികന്തി ഇമേഹി യഥാവുത്തേഹി. **പബ്ബാജനീയകമ്മകതോ**തി കുലദൂസനപച്ചയാ കതപബ്ബാജനീയകമ്മോ.

൩൭. **സേക്ഖഭൂമിയം വാ**തി ഇമിനാ ഝാനഭൂമിമ്പി സങ്ഗണ്ഹാതി. **തിണ്ണം വിവേകാന**ന്തി കായചിത്തഉപധിവിവേകഭൂതാനം തിണ്ണം വിവേകാനം. പിണ്ഡായ ചരണസ്സ ഭോജനപരിയോസാനത്താ വുത്തം **"യാവ ഭോജനപരിയോസാന"**ന്തി. ഭുത്വാ ആഗച്ഛന്തസ്സപി പുന വുത്തനയേനേവ പണിധായ ചീവരസണ്ഠാപനാദീനി കരോന്തസ്സ ദുക്കടമേവാതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

കുലസങ്ഗഹവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

പഞ്ചമോ പരിച്ഛേദോ.

൬. മച്ഛമംസവിനിച്ഛയകഥാ

൩൮൫. ഏവം കുലസങ്ഗഹവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി മച്ഛമംസവിനിച്ഛയം കഥേതും **"മച്ഛമംസേസു പനാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ ഥലേ ഠപിതമത്തേ മരതി, കേവട്ടാദീഹി വാ മാരിയതീതി മച്ഛോ. മച്ഛസ്സ ഇദന്തി മച്ഛം, മസിയതേ ആമസിയതേതി മംസം, മച്ഛഞ്ച മംസഞ്ച **മച്ഛമംസാനി,** തേസു. മച്ഛമംസേസു പന വിനിച്ഛയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **മച്ഛഗ്ഗഹണേനാ**തി ഏത്ഥ നിദ്ധാരണം ന കാതബ്ബം. **പന**-സദ്ദോ പക്ഖന്തരത്ഥോ, ദിവാസേയ്യാദീസു വിനിച്ഛയതോ അപരോ മച്ഛമംസേസു വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി അത്ഥോ. ഗയ്ഹതേ അനേനാതി ഗഹണം. കിം തം? സദ്ദോ, മച്ഛഇതി ഗഹണം മച്ഛഗ്ഗഹണം, തേന **മച്ഛഗ്ഗഹണേന,** മച്ഛസദ്ദേനാതി അത്ഥോ. **മംസേസു പന...പേ॰... അകപ്പിയാനീ**തി ഏത്ഥ മനുസ്സമംസം സമാനജാതിമംസതോ പടിക്ഖിത്തം. ഹത്ഥിഅസ്സാനം മംസാനി രാജങ്ഗതോ, സുനഖഅഹീനം ജേഗുച്ഛഭാവതോ, സേസാനം വാളമിഗത്താ ഭിക്ഖൂനം പരിബന്ധവിമോചനത്ഥം പടിക്ഖിത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

തികോടിപരിസുദ്ധന്തി ദിട്ഠസുതപരിസങ്കിതസങ്ഖാതാഹി തീഹി കോടീഹി തീഹി ആകാരേഹി തീഹി കാരണേഹി പരിസുദ്ധം, വിമുത്തന്തി അത്ഥോ. തത്ഥ അദിട്ഠഅസുതാനി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണസോതവിഞ്ഞാണാനം അനാരമ്മണഭാവതോ ജാനിതബ്ബാനി. അപരിസങ്കിതം പന കഥം ജാനിതബ്ബന്തി ആഹ **"അപരിസങ്കിതം പനാ"**തിആദി, തീണി പരിസങ്കിതാനി ഞത്വാ തേസം പടിപക്ഖവസേന അപരിസങ്കിതം ജാനിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. ഇദാനി താനി തീണി പരിസങ്കിതാനി ച ഏവം പരിസങ്കിതേ സതി ഭിക്ഖൂഹി കത്തബ്ബവിധിഞ്ച തേന വിധിനാ അപരിസങ്കിതേ സതി കത്തബ്ബഭാവഞ്ച വിത്ഥാരതോ ദസ്സേതും **"കഥ"**ന്തിആദിമാഹ . തത്ഥ ദിസ്വാ പരിസങ്കിതം **ദിട്ഠപരിസങ്കിതം** നാമ. സുത്വാ പരിസങ്കിതം **സുതപരിസങ്കിതം** നാമ. അദിസ്വാ അസുത്വാ തക്കേന അനുമാനേന പരിസങ്കിതം **തദുഭയവിനിമുത്തപരിസങ്കിതം** നാമ. തം തിവിധമ്പി പരിസങ്കിതസാമഞ്ഞേന ഏകാ കോടി ഹോതി, തതോ വിമുത്തം **അപരിസങ്കിതം** നാമ. ഏവം അദിട്ഠം അസുതം അപരിസങ്കിതം മച്ഛമംസം തികോടിപരിസുദ്ധം ഹോതി.

ജാലം മച്ഛബന്ധനം. **വാഗുരാ** മിഗബന്ധിനീ. **കപ്പതീ**തി യദി തേസം വചനേന സങ്കാ നിവത്തതി, വട്ടതി, ന തം വചനം ലേസകപ്പം കാതും വട്ടതി. തേനേവ വക്ഖതി ''യത്ഥ ച നിബ്ബേമതികോ ഹോതി, തം സബ്ബം കപ്പതീ''തി. **പവത്തമംസ**ന്തി ആപണാദീസു പവത്തം വിക്കായികം വാ മതമംസം വാ. **മങ്ഗലാദീന**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന ആഹുനപാഹുനാദികേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഭിക്ഖൂനംയേവ അത്ഥായ അകത**ന്തി ഏത്ഥ അട്ഠാനപ്പയുത്തോ **ഏവ**-സദ്ദോ, ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായ അകതമേവാതി സമ്ബന്ധിതബ്ബം, തസ്മാ ഭിക്ഖൂനഞ്ച മങ്ഗലാദീനഞ്ചാതി മിസ്സേത്വാ കതമ്പി ന വത്തതീതി വേദിതബ്ബം. കേചി പന ''യഥാഠിതവസേന അവധാരണം ഗഹേത്വാ വട്ടതീ''തി വദന്തി, തം ന സുന്ദരം. **യത്ഥ ച നിബ്ബേമതികോ ഹോതീ**തി ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായ കതേപി സബ്ബേന സബ്ബം പരിസങ്കിതാഭാവമാഹ.

൩൮൬. തമേവത്ഥം ആവികാതും **"സചേ പനാ"**തിആദി വുത്തം. **ഇതരേസം വട്ടതീ**തി അജാനന്താനം വട്ടതി, ജാനതോവേത്ഥ ആപത്തി ഹോതീതി.

തേയേവാതി യേ ഉദ്ദിസ്സ കതം, തേയേവ. ഉദ്ദിസ്സ കതമംസപരിഭോഗതോ അകപ്പിയമംസപരിഭോഗേ വിസേസം ദസ്സേതും **“അകപ്പിയമംസം പനാ”**തിആദി വുത്തം. പുരിമസ്മിം സചിത്തകാപത്തി, ഇതരസ്മിം അചിത്തകാ. തേനാഹ **“അകപ്പിയമംസം അജാനിത്വാ ഭുഞ്ജന്തസ്സപി ആപത്തിയേവാ”**തി. ‘‘പരിഭോഗകാലേ പുച്ഛിത്വാ പരിഭുഞ്ജിസ്സാമീതി വാ ഗഹേത്വാ പുച്ഛിത്വാവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ’’ന്തി (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ന്ന) വചനതോ അകപ്പിയമംസം അജാനിത്വാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ പടിഗ്ഗഹണേ അനാപത്തി സിദ്ധാ. അജാനിത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സേവ ഹി ആപത്തി വുത്താ. **വത്തന്തി വദന്തീ**തി ഇമിനാ ആപത്തി നത്ഥീതി ദസ്സേതി.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

മച്ഛമംസവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ഛട്ഠോ പരിച്ഛേദോ.

൭. അനാമാസവിനിച്ഛയകഥാ

൪൦. ഏവം മച്ഛമംസവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി അനാമാസവിനിച്ഛയം കഥേതും **“അനാമാസ”**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ ആമസിയതേതി ആമാസം, ന ആമാസം **അനാമാസം,** അപരാമസിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **പാരിപന്ഥികാ**തി വികുപ്പനികാ, അന്തരായികാതി വുത്തം ഹോതി. **നദീസോതേന വുയ്ഹമാനം മാതര**ന്തി ഏതം ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം വുത്തം. അഞ്ഞാസു പന ഇത്ഥീസു കാരുഞ്ഞാധിപ്പായേന മാതരി വുത്തനയേന പടിപജ്ജന്തസ്സ നേവത്ഥി ദോസോതി വദന്തി. “മാതര”ന്തി വുത്തത്താ അഞ്ഞാസു ന വട്ടതീതി വദന്താപി അത്ഥി. **ഏത്ഥ ഗണ്ഹാഹീതി ന വത്തബ്ബാ**തി ഗേഹസ്സിതപേമേന കായപ്പടിബദ്ധേന ഫുസനേ ദുക്കടം സന്ധായ വുത്തം. കാരുഞ്ഞേന പന വത്ഥാദിം ഗഹേതും അസക്കോന്തിം “ഗണ്ഹാഹീ”തി വദന്തസ്സപി അവസഭാവപ്പത്തിതോ ഉദകേ നിമുജ്ജന്തിം കാരുഞ്ഞേന സഹസാ അനാമാസന്തി അചിന്തേത്വാ കേസാദീസു ഗഹേത്വാ മോക്ഖാധിപ്പായേന ആകഡ്ഢതോപി അനാപത്തിയേവ. ന ഹി മീയമാനം മാതരം ഉപേക്ഖിതും വട്ടതി. അഞ്ഞാതികായ ഇത്ഥിയാപി ഏസേവ നയോ. ഉക്കട്ഠായ മാതുയാപി ആമാസോ ന വട്ടതീതി ദസ്സനത്ഥം “മാതര”ന്തി വുത്തം. തസ്സ കാതബ്ബം പന അഞ്ഞാസമ്പി ഇത്ഥീനം കരോന്തസ്സപി അനാപത്തിയേവ അനാമാസത്തേ വിസേസാഭാവാ.

തിണണ്ഡുപകന്തി ഹിരിവേരാദിമൂലേഹി കേസാലങ്കാരത്ഥായ കതചുമ്ബടകം. **താലപണ്ണമുദ്ദിക**ന്തി താലപണ്ണേഹി കതം അങ്ഗുലിമുദ്ദികം. തേന താലപണ്ണാദിമയം കടിസുത്തകണ്ണപിളന്ധനാദി സബ്ബം ന വട്ടതീതി സിദ്ധം. **പരിവത്തേത്വാ**തി അത്തനോ നിവാസനപാരുപനഭാവതോ അപനേത്വാ, ചീവരത്ഥായ പരിണാമേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **ചീവരത്ഥായ പാദമൂലേ ഠപേതീ**തി ഇദം നിദസ്സനമത്തം. പച്ചത്ഥരണവിതാനാദിഅത്ഥമ്പി വട്ടതിയേവ, പൂജാദിഅത്ഥം താവകാലികമ്പി ആമസിതും വട്ടതി. **സീസപസാധനദന്തസൂചീ**തി ഇദം സീസാലങ്കാരത്ഥായ പടപിലോതികാഹി കതസീസപസാധനകഞ്ചേവ ദന്തസൂചിആദി ചാതി ദ്വേ തയോ. സീസപസാധനം സിപാടികോപകരണത്ഥായ ചേവ ദന്തസൂചിം സൂചിഉപകരണത്ഥായ ച ഗഹേതബ്ബന്തി യഥാക്കമം അത്ഥം ദസ്സേതി. കേസകലാപം ബന്ധിത്വാ തത്ഥ തിരിയം പവേസനത്ഥായ കതാ സൂചി ഏവ സീസപസാധനകദന്തസൂചീതി ഏകമേവ കത്വാ സിപാടികായ പക്ഖിപിത്വാ പരിഹരിതബ്ബസൂചിയേവ തസ്സ തസ്സ കിച്ചസ്സ ഉപകരണന്തി സിപാടികസൂചിഉപകരണം, ഏവം വാ യോജനാ കാതബ്ബാ.

പോത്ഥകരൂപന്തി സുധാദീഹി കതം പാരാജികവത്ഥുഭൂതാനം തിരച്ഛാനഗതിത്ഥീനം സണ്ഠാനേന കതമ്പി അനാമാസമേവ . ഇത്ഥിരൂപാനി ദസ്സേത്വാ കതം വത്ഥുഭിത്തിആദിഞ്ച ഇത്ഥിരൂപം അനാമസിത്വാ വളഞ്ജേതും വട്ടതി. ഏവരൂപേ ഹി അനാമാസേ കായസംസഗ്ഗരാഗേ അസതി കായപ്പടിബദ്ധേന ആമസതോ ദോസോ നത്ഥി. **ഭിന്ദിത്വാ**തി ഏത്ഥ ഹത്ഥേന അഗ്ഗഹേത്വാവ കേനചി ദണ്ഡാദിനാ ഭിന്ദിതബ്ബം. ഏത്ഥ ച അനാമാസമ്പി ദണ്ഡപാസാണാദീഹി ഭേദനസ്സ അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ, പാളിയമ്പി ആപദാസു മോക്ഖാധിപ്പായസ്സ ആമസനേപി അനാപത്തിയാ വുത്തത്താ ച സപ്പിനിആദിവാളമിഗീഹി ഗഹിതപാണകാനം മോചനത്ഥായ തം തം സപ്പിനിആദിവത്ഥും ദണ്ഡാദീഹി പടിക്ഖിപിത്വാ ഗഹേതും, മാതുആദിം ഉദകേ മീയമാനം വത്ഥാദീഹി ഗഹേതും, അസക്കോന്തിം കേസാദീസു ഗഹേത്വാ

കാരുഞ്ഞേന ഉക്ഖിപിതുഞ്ച വട്ടതീതി അയമത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോവ. "അട്ഠകഥായം **'ന ത്വേവ ആമസിതബ്ബാ'**തി ഇദം പന വചനം അമീയമാനം വത്ഥും സന്ധായ വുത്തന്തി അയം അമ്ഹാകം ഖന്തീ"തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൨൮൧) വുത്തം.

൪൧. മഗ്ഗം അധിട്ഠായാതി "മഗ്ഗോ അയ"ന്തി മഗ്ഗസഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാതി അത്ഥോ. **പഞ്ഞപേത്വാ ദേന്തീ**തി ഇദം സാമീചിവസേന വുത്തം, തേഹി പന "ആസനം പഞ്ഞപേത്വാവ നിസീദഥാ"തി വുത്തേ സയമേവ പഞ്ഞപേത്വാ നിസീദിതും വട്ടതി. **തത്ഥ ജാതകാനീ**തി അച്ഛിന്ദിത്വാ ഭൂതഗാമഭാവേനേവ ഠിതാനി. **"കീളന്തേനാ"**തി വുത്തത്താ സതി പച്ചയേ ആമസന്തസ്സ അനാപത്തി, ഇദഞ്ച ഗിഹിസന്തകം സന്ധായ വുത്തം, ഭിക്ഖുസന്തകം പന പരിഭോഗാരഹം സബ്ബഥാ ആമസിതും ന വട്ടതി ദുരൂപചിണ്ണത്താ. **താലപനസാദീനീ**തി ചേത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന നാളികേരലബുജതിപുസഅലാബുകുമ്ഭണ്ഡപുസ്സഫലഏളാലുകഫലാനം സങ്ഗഹോ ദട്ഠബ്ബോ. "യഥാവുത്തഫലാനംയേവ ചേത്ഥ കീളാധിപ്പായേന ആമസനം ന വട്ടതീ"തി വുത്തത്താ പാസാണസക്ഖരാദീനി കീളാധിപ്പായേനപി ആമസിതും വട്ടതി. **അനുപസമ്പന്നാനം ദസ്സാമീ**തി ഇദം അപടിഗ്ഗഹേത്വാ ഗഹണം സന്ധായ വുത്തം. അത്തനോപി അത്ഥായ പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഗഹണേ ദോസോ നത്ഥി അനാമാസത്താഭാവാ.

൪൨. മുത്താതി (മ॰ നി॰ ടീ॰ ൧.൨ പഥവീവാരവണ്ണനാ; സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൨൮൧) ഹത്ഥികുമ്ഭജാതികാ അട്ഠവിധാ മുത്താ. തഥാ ഹി ഹത്ഥികുമ്ഭം, വരാഹദാഠം, ഭുജഗസീസം, വലാഹകം, വേളു, മച്ഛസിരോ, സങ്ഖോ, സിപ്പീതി അട്ഠ മുത്തായോനിയോ. തത്ഥ **ഹത്ഥികുമ്ഭജാ** പീതവണ്ണാ പഭാഹീനാ. **വരാഹദാഠാ** വരാഹദാഠാവണ്ണാവ. **ഭുജഗസീസജാ** നീലാദിവണ്ണാ സുവിസുദ്ധാ വട്ടലാ ച. **വലാഹകജാ** ഭാസുരാ ദുബ്ബിഭാഗാ രത്തിഭാഗേ അന്ധകാരം വിധമേന്തിയോ തിട്ഠന്തി, ദേവൂപഭോഗാ ഏവ ച ഹോന്തി. **വേളുജാ** കരകഫലസമാനവണ്ണാ ന ഭാസുരാ, തേ ച വേളൂ അമനുസ്സഗോചരേയേവ പദേസേ ജായന്തി . **മച്ഛസിരജാ** പാഠീനപിട്ഠിസമാനവണ്ണാ വട്ടലാ ലഘവോ ച തേജവന്താ ഹോന്തി പഭാവിഹീനാ ച, തേ ച മച്ഛാ സമുദ്ദമജ്ഝേയേവ ജായന്തി. **സങ്ഖജാ** സങ്ഖഉദരച്ഛവിവണ്ണാ കോലഫലപ്പമാണാപി ഹോന്തി പഭാവിഹീനാവ. **സിപ്പിജാ** പഭാവിസേസയുത്താ ഹോന്തി നാനാസണ്ഠാനാ. ഏവം ജാതിതോ അട്ഠവിധാസു മുത്താസു യാ മച്ഛസങ്ഖസിപ്പിജാ, താ സാമുദ്ദികാ. ഭുജഗജാപി കാചി സാമുദ്ദികാ ഹോന്തി, ഇതരാ അസാമുദ്ദികാ. യസ്മാ ബഹുലം സാമുദ്ദികാവ മുത്താ ലോകേ ദിസ്സന്തി, തത്ഥാപി സിപ്പിജാവ, ഇതരാ കദാചി കാചി, തസ്മാ സമ്മോഹവിനോദനിയം (വിഭ॰ അട്ഠ॰ ൧൭൩) "മുത്താതി സാമുദ്ദികാ മുത്താ"തി വുത്തം.

മണീതി വേളുരിയാദിതോ അഞ്ഞോ ജോതിരസാദിഭേദോ സബ്ബോ മണി. **വേളുരിയോ**തി അല്ലവേളുവണ്ണോ മണി, "മജ്ജാരക്ഖിമണ്ഡലവണ്ണോ"തിപി വദന്തി. **സങ്ഖോ**തി സാമുദ്ദികസങ്ഖോ. **സിലാ**തി മുഗ്ഗവണ്ണാ അതിസിനിദ്ധാ കാളസിലാ. മണിവോഹാരം അഗതാ രത്തസേതാദിവണ്ണാ സുമട്ഠാപി സിലാ അനാമാസാ ഏവാതി വദന്തി. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൨൮൧) പന **"സങ്ഖോ**തി സാമുദ്ദികസങ്ഖോ. **സിലാ**തി കാളസിലാപണ്ഡുസിലാസേതസിലാദിഭേദാ സബ്ബാപി സിലാ"തി വുത്തം. **പവാളം**

സമുദ്ദതോ ജാതനാതിരത്തമണി. **രജത**ന്തി കഹാപണമാസാദിഭേദം ജതുമാസാദിം ഉപാദായ സബ്ബം വുത്താവസേസരൂപിയം ഗഹിതം. **ജാതരൂപ**ന്തി സുവണ്ണം. **ലോഹിതങ്കോ**തി രത്തമണി. **മസാരഗല്ല**ന്തി കബരവണ്ണോ മണി. “മരകത”ന്തിപി വദന്തി.

ഭണ്ഡമൂലത്ഥായാതി പത്തചീവരാദിമൂലത്ഥായ. **കുട്ഠരോഗസ്സാ**തി നിദസ്സനമത്തം. തായ വൂപസമേതബ്ബസ്സ യസ്സ കസ്സചി രോഗസ്സ അത്ഥായ വട്ടതിയേവ. “ഭേസജ്ജത്ഥഞ്ച അവിദ്ധായേവ മുത്താ വട്ടതീ”തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്താ. ഭേസജ്ജത്ഥായ പിസിത്വാ യോജിതാനം മുത്താനം രതനഭാവവിജഹനതോ ഗഹണക്ഖണേപി രതനാകാരേന അപേക്ഖാഭാവാ **“ഭേസജ്ജത്ഥായ പന വട്ടതീ”**തി വുത്തം. യാവ പന താ മുത്താ രതനരൂപേന തിട്ഠന്തി, താവ ആമസിതും ന വട്ടന്തി. ഏവം അഞ്ഞമ്പി രതനപാസാണം പിസിത്വാ ഭേസജ്ജേ യോജനത്ഥായ ഗഹേതും വട്ടതി ഏവ. ജാതരൂപരജതം പന മിസ്സേത്വാ യോജനഭേസജ്ജത്ഥായപി സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതി. ഗഹട്ഠേഹി യോജേത്വാ ദിന്നമ്പി യദി ഭേസജ്ജേ സുവണ്ണാദിരൂപേന തിട്ഠതി, വിയോജേതുഞ്ച സക്കാ, താദിസം ഭേസജ്ജമ്പി ന വട്ടതി. തം അബ്ബോഹാരികത്തഗതഞ്ചേ വട്ടതി. **“ജാതിഫലികം ഉപാദായാ”**തി വുത്തത്താ സൂരിയകന്തചന്ദകന്താദികം ജാതിപാസാണം മണിമ്ഹി ഏവ സങ്ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. **ആകരമുത്തോ**തി ആകരതോ മുത്തമത്തോ. **ഭണ്ഡമൂലത്ഥം സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീ**തി ഇമിനാവ ആമസിതുമ്പി വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **പചിത്വാ കതോ**തി കാചകാരേഹി പചിത്വാ കതോ.

ധമനസങ്ഖോ ച ധോതവിദ്ധോ ച രതനമിസ്സോ ചാതി യോജേതബ്ബം. **വിദ്ധോ**തിആദിഭാവേന കതഛിദ്ദോ. **രതനമിസ്സോ**തി കഞ്ചനലതാദിവിചിത്തോ മുത്താദിരതനഖചിതോ ച. ഏതേന ധമനസങ്ഖതോ അഞ്ഞോ രതനസമ്മിസ്സോ അനാമാസോതി ദസ്സേതി. സിലായമ്പി ഏസേവ നയോ. **പാനീയസങ്ഖോ**തി ഇമിനാ ഥാലകാദിആകാരേന കതസങ്ഖമയഭാജനാനി ഭിക്ഖൂനം സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടന്തീതി സിദ്ധം. **സേസ**ന്തി രതനമിസ്സം ഠപേത്വാ അവസേസം. മുഗ്ഗവണ്ണംയേവ രതനസമ്മിസ്സം കരോന്തി, ന അഞ്ഞന്തി ആഹ **“മുഗ്ഗവണ്ണാവാ”**തി, മുഗ്ഗവണ്ണാ രതനസമ്മിസ്സാവ ന വട്ടതീതി വുത്തം ഹോതി. **സേസാ**തി രതനസമ്മിസ്സം ഠപേത്വാ അവസേസാ സിലാ.

ബീജതോ പട്ഠായാതി ധാതുപാസാണതോ പട്ഠായ. **സുവണ്ണചേതിയ**ന്തി ധാതുകരണ്ഡകം. **പടിക്ഖിപീ**തി “ധാതുട്ഠപനത്ഥായ ഗണ്ഹഥാ”തി അവത്വാ “തുമ്ഹാകം ഗണ്ഹഥാ”തി പേസിതത്താ പടിക്ഖിപി. വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം ഫ.വവ്വഫ) പന **“പടിക്ഖിപീ**തി സുവണ്ണമയസ്സ ധാതുകരണ്ഡകസ്സ ബുദ്ധാദിരൂപസ്സ ച അത്തനോ സന്തകകരണേ നിസ്സഗ്ഗിയത്താ വുത്ത”ന്തി വുത്തം. **സുവണ്ണബുബ്ബുളക**ന്തി സുവണ്ണതാരകം. **“രൂപിയഛഡ്ഡകട്ഠാനേ”**തി വുത്തത്താ രൂപിയഛഡ്ഡകസ്സ ജാതരൂപരജതം ആമസിത്വാ ഛഡ്ഡേതും വട്ടതീതി വുത്തം. **കേളാപയിതു**ന്തി ആമസിത്വാ ഇതോ ചിതോ ച സഞ്ചാരേതും. **വുത്ത**ന്തി മഹാഅട്ഠകഥായം വുത്തം. **കചവരമേവ ഹരിതും വട്ടതീ**തി ഗോപകാ വാ ഹോന്തു അഞ്ഞേ വാ, ഹത്ഥേനപി പുഞ്ഛിത്വാ കചവരം അപനേതും വട്ടതി, “മലമ്പി പമജ്ജിതും വട്ടതിയേവാ”തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥം ടീം വ.വവ്വഫ) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം ഫ.വവ്വഫ) പന **“കചവരമേവ ഹരിതും വട്ടതീ**തി ഗോപകാ വാ ഹോന്തു

അഞ്ഞേ വാ, ഹത്ഥേനപി പുഞ്ഛിത്വാ കചവരം അപനേതും വട്ടതി, മലമ്പി മജ്ജിതും വട്ടതി ഏവാതി വദന്തി, തം അട്ഠകഥായ ന സമേതി കേളായനസദിസത്താ''തി വുത്തം. കഥം ന സമേതി? മഹാഅട്ഠകഥായം ചേതിയഘരഗോപകാ രൂപിയഛഡ്ഡകട്ഠാനേ ഠിതാതി തേസംയേവ കേളായനം അനുഞ്ഞാതം, ന അഞ്ഞേസം, തസ്മാ ''ഗോപകാ വാ ഹോന്തു അഞ്ഞേ വാ''തി വചനം മഹാഅട്ഠകഥായ ന സമേതി.

കുരുന്ദിയം പന തമ്പി പടിക്ഖിത്തം, സുവണ്ണചേതിയേ കചവരമേവ ഹരിതും വട്ടതീതി ഏത്തകമേവ അനുഞ്ഞാതം, തസ്മാ സാവധാരണം കത്വാ വുത്തത്താ ''ഹത്ഥേനപി പുഞ്ഛിത്വാ''തി ച ''മലമ്പി പമജ്ജിതും വട്ടതി ഏവാ''തി ച വചനം കുരുന്ദട്ഠകഥായ ന സമേതി, തസ്മാ വിചാരേതബ്ബമേതന്തി. **ആരകൂടലോഹ**ന്തി സുവണ്ണവണ്ണോ കിത്തിമലോഹവിസേസോ. തിവിധഞ്ഹി കിത്തിമലോഹം - കംസലോഹം വട്ടലോഹം ആരകൂടലോഹന്തി. തത്ഥ തിപുതമ്ബേ മിസ്സേത്വാ കതം **കംസലോഹം** നാമ, സീസതമ്ബേ മിസ്സേത്വാ കതം **വട്ടലോഹം,** രസതുത്ഥേഹി രഞ്ജിതം തമ്ബം **ആരകൂടലോഹം** നാമ. ''പകതിരസതമ്ബേ മിസ്സേത്വാ കതം ആരകൂട''ന്തി ച സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൨൮൧) വുത്തം. തം പന ''ജാതരൂപഗതിക''ന്തി വുത്തത്താ ഉഗ്ഗണ്ഹതോ നിസ്സഗ്ഗിയമ്പി ഹോതീതി കേചി വദന്തി, രൂപിയേസു പന അഗണിതത്താ നിസ്സഗ്ഗിയം ന ഹോതി, ആമസനേ സമ്പടിച്ഛനേ ച ദുക്കടമേവാതി വേദിതബ്ബം. **സബ്ബോപി കപ്പിയോ**തി യഥാവുത്തസുവണ്ണാദിമയാനം സേനാസനപരിക്ഖാരാനം ആമസനഗോപനാദിവസേന പരിഭോഗോ സബ്ബഥാ കപ്പിയോതി അധിപ്പായോ. തേനാഹ **''തസ്മാ''**തിആദി. ''ഭിക്ഖൂനം ധമ്മവിനയവണ്ണനട്ഠാനേ''തി വുത്തത്താ സങ്ഘികമേവ സുവണ്ണാദിമയം സേനാസനം സേനാസനപരിക്ഖാരാ ച വട്ടന്തി, ന പുഗ്ഗലികാനീതി ഗഹേതബ്ബം. **പടിജഗ്ഗിതും വട്ടന്തീ**തി സേനാസനപടിബന്ധതോ വുത്തം.

൪൬. സാമികാനം പേസേതബ്ബന്തി സാമികാനം സാസനം പേസേതബ്ബം. **ഭിന്ദിത്വാ**തി പഠമമേവ അനാമസിത്വാ പാസാണാദിനാ കിഞ്ചിമത്തം ഭേദം കത്വാ പച്ഛാ കപ്പിയഭണ്ഡത്ഥായ അധിട്ഠഹിത്വാ ഹത്ഥേന ഗഹേതും വട്ടതി. തേനാഹ **''കപ്പിയഭണ്ഡം കരിസ്സാമീതി സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീ''**തി. ഏത്ഥാപി തഞ്ച വിയോജേത്വാ ആമസിതബ്ബം. **ഫലകജാലികാദീനീ**തി ഏത്ഥ സരപരിത്താണായ ഹത്ഥേന ഗഹേതബ്ബം. കിടികാഫലകം അക്ഖിരക്ഖണത്ഥായ അയലോഹാദീഹി ജാലാകാരേന കത്വാ സീസാദീസു പടിമുഞ്ചിതബ്ബം ജാലികം നാമ. **ആദി**-സദ്ദേന കവചാദികം സങ്ഗണ്ഹാതി. **അനാമാസാനീ**തി മച്ഛജാലാദിപരൂപരോധം സന്ധായ വുത്തം, ന സരപരിത്താണം തസ്സ ആവുധഭണ്ഡത്താഭാവാ. തേന വക്ഖതി ''പരൂപരോധനിവാരണഞ്ഹീ''തിആദി (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൪൬). **ആസനസ്സാ**തി ചേതിയസ്സസമന്താ കതപരിഭണ്ഡസ്സ. **ബന്ധിസ്സാമീ**തി കാകാദീനം അദൂസനത്ഥായ ബന്ധിസ്സാമി.

''ഭേരിസങ്ഘാടോതി സങ്ഘടിതചമ്മഭേരീ. **വീണാസങ്ഘാടോ**തി സങ്ഘടിതചമ്മവീണാ''തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൨൮൧) വുത്തം. ''ചമ്മവിനദ്ധാ വീണാഭേരിആദീനീ''തി മഹാഅട്ഠകഥായം വുത്തവചനതോ വിസേസാഭാവാ **''കുരുന്ദിയം പനാ''**തിആദിനാ തതോ വിസേസസ്സ വത്തുമാരദ്ധത്താ ച ഭേരിആദീനം വിനദ്ധോപകരണസമൂഹോ ഭേരിവീണാസങ്ഘാടോതി വേദിതബ്ബോ ''സങ്ഘടിതബ്ബോതി സങ്ഘാടോ''തി

കത്വാ. **തുച്ഛപോക്ഖര**ന്തി അവിനദ്ധചമ്മഭേരിവീണാനം പോക്ഖരം. **ആരോപിതചമ്മ**ന്തി പുബ്ബേ ആരോപിതം ഹുത്വാ പച്ഛാ തതോ അപനേത്വാ വിസും ഠപിതമുഖചമ്മമത്തം, ന സോപകരണസഹിതം, തം പന സങ്ഘാതോതി അയം വിസേസോ. **ഓനഹിതു**ന്തി ഭേരിപോക്ഖരാദീനി ചമ്മം ആരോപേത്വാ ചമ്മവദ്ധിആദീഹി സബ്ബേഹി ഉപകരണേഹി വിനദ്ധിതും. **ഓനഹാപേതു**ന്തി തഥേവ അഞ്ഞേഹി വിനദ്ധാപേതും.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

അനാമാസവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

സത്തമോ പരിച്ഛേദോ.

ൃ. അധിട്ഠാനവികപ്പനവിനിച്ഛയകഥാ

൪൪. ഏവം അനാമാസവിനിച്ഛയകഥം കഥേത്വാ ഇദാനി അധിട്ഠാനവികപ്പനവിനിച്ഛയം കഥേതും **"അധിട്ഠാനവികപ്പനേസു പനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ അധിട്ഠിയതേ അധിട്ഠാനം, ഗഹണം സല്ലക്ഖണന്തി അത്ഥോ. വികപ്പിയതേ വികപ്പനാ, സങ്കപ്പനം ചിന്തനന്തി അത്ഥോ. തത്ഥ **"തിചീവരം അധിട്ഠാതു**ന്തി നാമം വത്വാ അധിട്ഠാതും. **ന വികപ്പേതു**ന്തി നാമം വത്വാ ന വികപ്പേതും. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. തസ്മാ തിചീവരം അധിട്ഠഹന്തേന 'ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ'തിആദിനാ നാമം വത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബം. വികപ്പേന്തേന പന 'ഇമം സങ്ഘാടി'ന്തിആദിനാ തസ്സ തസ്സ ചീവരസ്സ നാമം അഗ്ഗഹേത്വാവ 'ഇമം ചീവരം തുയ്ഹം വികപ്പേമീ'തി വികപ്പേതബ്ബം. തിചീവരം വാ ഹോതു അഞ്ഞം വാ, യദി തം തം നാമം ഗഹേത്വാ വികപ്പേതി , അവികപ്പിതം ഹോതി, അതിരേകചീവരട്ഠാനേ തിട്ഠതീ"തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൬൯) വുത്തം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൪൬൯) പന **"തിചീവരം അധിട്ഠാതു**ന്തി സങ്ഘാടിആദിനാമേന അധിട്ഠാതും. **ന വികപ്പേതു**ന്തി ഇമിനാ നാമേന ന വികപ്പേതും, ഏതേന വികപ്പിതതിചീവരോ തേചീവരികോ ന ഹോതി, തസ്സ തസ്മിം അധിട്ഠിതതിചീവരേ വിയ അവിപ്പവാസാദിനാ കാതബ്ബവിധി ന കാതബ്ബോതി ദസ്സേതി, ന പന വികപ്പനേ ദോസോ"തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൪൬൯) പന **"തിചീവരം അധിട്ഠാതു**ന്തി ഏത്ഥ തിചീവരം തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠാതബ്ബയുത്തകം, യം വാ തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതും അനുജാനാമി, തസ്സ അധിട്ഠാനകാലപരിച്ഛേദാഭാവതോ സബ്ബകാലം ഇച്ഛന്തസ്സ അധിട്ഠാതുംയേവ അനുജാനാമി, തം കാലപരിച്ഛേദം കത്വാ വികപ്പേതും നാനുജാനാമി, സതി പന പച്ചയേ യദാ തദാ വാ പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതും വട്ടതീതി 'അനാപത്തി അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതി വികപ്പേതീ'തി വചനതോ സിദ്ധം ഹോതീ"തി വുത്തം.

ഇമേസു പന തീസു ടീകാവാദേസു തതിയവാദോ യുത്തതരോ വിയ ദിസ്സതി. കസ്മാ? പാളിയാ അട്ഠകഥായ ച സംസന്ദനതോ. കഥം? പാളിയഞ്ഹി കതപരിച്ഛേദാസുയേവ ദ്വീസു വസ്സികസാടികകണ്ഡുപടിച്ഛാദീസു തതോ പരം വികപ്പേതുന്തി വുത്തം, തതോ അഞ്ഞേസു ന വികപ്പേതും ഇച്ചേവ, തസ്മാ തേസു അസതി പച്ചയേ നിച്ചം അധിട്ഠാതബ്ബമേവ ഹോതി, ന വികപ്പേതബ്ബന്തി അയം പാളിയാ അധിപ്പായോ ദിസ്സതി, ഇതരാസു പന ദ്വീസു അനുഞ്ഞാതകാലേയേവ അധിട്ഠാതബ്ബം, "തതോ പരം വികപ്പേതു"ന്തി ഏവം പാളിയാ സംസന്ദതി, അട്ഠകഥായം തിചീവരം തിചീവരസങ്ഖേപേന പരിഹരതോ അധിട്ഠാതുമേവ അനുജാനാമി, ന വികപ്പേതും. വസ്സികസാടികം പന ചാതുമാസതോ പരം വികപ്പേതുമേവ, ന അധിട്ഠാതും, ഏവഞ്ച സതി യോ തിചീവരേ ഏകേന ചീവരേന വിപ്പവസിതുകാമോ ഹോതി, തസ്സ ചീവരാധിട്ഠാനം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വിപ്പവാസസുഖത്ഥം വികപ്പനായ ഓകാസോ ദിന്നോ ഹോതീതി.

പഠമവാദേ "ന വികപ്പേതു"ന്തി നാമം വത്വാ "ന വികപ്പേതു"ന്തി അത്ഥോ വുത്തോ, ഏവം സന്തേ "തതോ പരം വികപ്പേതു"ന്തി ഏത്ഥ തതോ പരം

നാമം വത്വാ വികപ്പേതുന്തി അത്ഥോ ഭവേയ്യ, സോ ച അത്ഥോ വികപ്പനാധികാരേന വുത്തോ, “നാമം വത്വാ”തി ച വിസേസനേ കത്തബ്ബേ സതി “ന വികപ്പേതു”ന്തി ച “തതോ പരം വികപ്പേതു”ന്തി ച ഭേദവചനം ന സിയാ, സബ്ബേസുപി ചീവരേസു നാമം അവത്വാവ വികപ്പേതബ്ബതോ, ദുതിയവാദേ ച “ന വികപ്പേതു”ന്തി ഇമിനാ നാമേന ന വികപ്പേതുന്തി വുത്തം, ന അനുജാനാമീതി പാഠസേസോ. പഠമേ ച “തിചീവരം വാ ഹോതു അഞ്ഞം വാ, യദി തം തം നാമം ഗഹേത്വാ വികപ്പേതി, അവികപ്പിതം ഹോതി, അതിരേകചീവരട്ഠാനേ തിട്ഠതീ”തി. ദുതിയേ ച “ന പന വികപ്പനേ ദോസോ”തി, തഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞവിരുദ്ധം വിയ ദിസ്സതി, തസ്മാ വിചാരേതബ്ബമേതം.

തതോ പരം വികപ്പേതുന്തി ചാതുമാസതോ പരം വികപ്പേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതുന്തി തീസു ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. കേചി പന “തതോ പരം വികപ്പേത്വാ യാവ ആഗാമിസംവച്ഛരേ വസ്സാനം ചാതുമാസം, താവ ഠപേതും അനുഞ്ഞാത”ന്തിപി വദന്തി. “തതോ പരം വികപ്പേതും അനുജാനാമീതി എത്താവതാ വസ്സികസാടികം കണ്ഡുപടിച്ഛാദിഞ്ച തം തം നാമം ഗഹേത്വാ വികപ്പേതും അനുഞ്ഞാതന്തി എവമത്ഥോ ന ഗഹേതബ്ബോ. തതോ പരം വസ്സികസാടികാദിനാമസ്സേവ അഭാവതോ, കസ്മാ തതോ പരം വികപ്പേന്തേനപി നാമം ഗഹേത്വാ ന വികപ്പേതബ്ബം. ഉഭിന്നമ്പി തതോ പരം വികപ്പേത്വാ പരിഭോഗസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ തഥാവികപ്പിതം അഞ്ഞനാമേന അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്ത”ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.ര്‌ന്ന്‌) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ ഫ.ര്‌ന്ന്‌) **“തതോ പര**ന്തി ചാതുമാസതോ പരം വികപ്പേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും അനുഞ്ഞാതന്തി കേചി വദന്തി. അഞ്ഞേ പന ‘വികപ്പേത്വാ യാവ ആഗാമിവസ്സാനം താവ ഠപേതും വട്ടതീ’തി വദന്തി. അപരേ പന ‘വികപ്പനേ ന ദോസോ, തഥാ വികപ്പിതം പരിക്ഖാരാദിനാമേന അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ’ന്തി വദന്തീ”തി വുത്തം.

വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ര്‌ന്ന്‌) പന “വസ്സികസാടികം തതോ പരം വികപ്പേതുംയേവ, നാധിട്ഠാതും. വത്ഥഞ്ഹി കതപരിയോസിതം അന്തോചാതുമാസേ വസ്സാനദിവസം ആദിം കത്വാ അന്തോദസാഹേ അധിട്ഠാതും അനുജാനാമി, ചാതുമാസതോ ഉദ്ധം അത്തനോ സന്തകം കത്വാ ഠപേതുകാമേന വികപ്പേതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ”തി വുത്തം. ഇധാപി പച്ഛിമവാദോ പസത്ഥതരോതി ദിസ്സതി, കസ്മാ? സുവിഞ്ഞേയ്യത്താ, പുരിമേസു പന ആചരിയാനം അധിപ്പായോയേവ ദുവിഞ്ഞേയ്യോ ഹോതി നാനാവാദസ്സേവ കഥിതത്താ. **മുട്ഠിപഞ്ചക**ന്തി മുട്ഠിയാ ഉപലക്ഖിതം പഞ്ചകം മുട്ഠിപഞ്ചകം, ചതുഹത്ഥേ മിനിത്വാ പഞ്ചമം ഹത്ഥമുട്ഠിം കത്വാ മിനിതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. കേചി പന “മുട്ഠിഹത്ഥാനം പഞ്ചകം മുട്ഠിപഞ്ചകം. പഞ്ചപി ഹത്ഥാ മുട്ഠീ കത്വാവ മിനിതബ്ബാ”തി വദന്തി. **മുട്ഠിത്തിക**ന്തി എത്ഥാപി എസേവ നയോ. ദ്വിഹത്ഥേന അന്തരവാസകേന തിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേതും സക്കാതി ആഹ **“പാരുപനേനപീ”**തിആദി. **അതിരേക**ന്തി സുഗതചീവരതോ അതിരേകം. **ഊനക**ന്തി മുട്ഠിപഞ്ചകാദിതോ ഊനകം. തേന ച തേസു തിചീവരാധിട്ഠാനം ന രുഹതീതി ദസ്സേതി.

ഇമം സങ്ഘാടിം പച്ചുദ്ധരാമീതി ഇമം സങ്ഘാടിഅധിട്ഠാനം ഉക്ഖിപാമി, പരിച്ചജാമീതി അത്ഥോ. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.ര്‌ന്ന്‍) പന **"പച്ചുദ്ധരാമീ**തി ഠപേമി, പരിച്ചജാമീതി വാ അത്ഥോ"ഇച്ചേവ വുത്തം. **കായവികാരം കരോന്തേനാ**തി ഹത്ഥേന ചീവരം പരാമസന്തേന, ചാലേന്തേന വാ. **വാചായ അധിട്ഠാതബ്ബാ**തി ഏത്ഥ കായേനപി ചാലേത്വാ വാചമ്പി ഭിന്ദിത്വാ കായവാചാഹി അധിട്ഠാനമ്പി സങ്ഗഹിതന്തി വേദിതബ്ബം, "കായേന അഫുസിത്വാ"തി വത്തബ്ബത്താ അഹത്ഥപാസഹത്ഥപാസവസേന ദുവിധം അധിട്ഠാനം. തത്ഥ **"ഹത്ഥപാസോ** നാമ അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥോ വുച്ചതി. 'ദ്വാദസഹത്ഥ'ന്തി കേചി വദന്തി, തം ഇധ ന സമേതീ"തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ഫ.ര്‌ന്ന്‍) വുത്തം. "ഇദാനി സമ്മുഖാപരമ്മുഖാഭേദേന ദുവിധം അധിട്ഠാനം ദസ്സേതും **"സചേ ഹത്ഥപാസേ**തിആദി വുത്തം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.ര്‌ന്ന്‍) പന "ഹത്ഥപാസേതി ച ഇദം ദ്വാദസഹത്ഥം സന്ധായ വുത്തം, തസ്മാ ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേ ഠിതം 'ഇമ'ന്തി വത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബം, തതോ പരം 'ഏത'ന്തി വത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബന്തി കേചി വദന്തി, ഗണ്ഠിപദേസു പനേത്ഥ ന കിഞ്ചി വുത്തം, പാളിയം അട്ഠകഥായഞ്ച സബ്ബത്ഥ 'ഹത്ഥപാസോ'തി അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥോ വുച്ചതി, തസ്മാ ഇധ വിസേസവികപ്പനായ കാരണം ഗവേസിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. ഏവം പാളിയട്ഠകഥാസുപി അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥമേവ ഹത്ഥപാസോ വുത്തോ, ടീകാചരിയേഹി ച തദേവ സമ്പടിച്ഛിതോ, തസ്മാ അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥബ്ഭന്തരേ ഠിതം ചീവരം "ഇമ"ന്തി, തതോ ബഹിഭൂതം "ഏത"ന്തി വത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബം.

"സാമന്തവിഹാരേതി ഇദം ഠപിതട്ഠാനസല്ലക്ഖണയോഗ്ഗേ ഠിതം സന്ധായ വുത്തം, തതോ ദൂരേ ഠിതമ്പി ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേന്തേന അധിട്ഠാതബ്ബമേവ. തത്ഥാപി ചീവരസ്സ ഠപിതഭാവസല്ലക്ഖണമേവ പമാണം. ന ഹി സക്കാ നിച്ചസ്സ ഠാനം സല്ലക്ഖേതും, ഏകസ്മിം വിഹാരേ ഠപേത്വാ തതോ അഞ്ഞസ്മിം ഠപിതന്തി അധിട്ഠാതും ന വട്ടതി. കേചി പന 'തഥാപി അധിട്ഠിതേ ന ദോസോ'തി വദന്തി, തം അട്ഠകഥായ ന സമേതി, വീമംസിതബ്ബ"ന്തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ഫ.ര്‌ന്ന്‍) വുത്തം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.ര്‌ന്ന്‍) പന **"സാമന്തവിഹാരോ** നാമ യത്ഥ തദഹേവ ഗന്ത്വാ നിവത്തേതും സക്കാ. സാമന്തവിഹാരേതി ഇദം ദേസനാസീസമത്തം, തസ്മാ ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ ദൂരേ ഠിതമ്പി അധിട്ഠാതബ്ബന്തി വദന്തി. **ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ**തി ച ഇദം ഠപിതട്ഠാനസല്ലക്ഖണം അനുച്ഛവികന്തി കത്വാ വുത്തം, ചീവരസല്ലക്ഖണമേവേത്ഥ പമാണ"ന്തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായഞ്ച (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ര്‌ന്ന്‍) "സങ്ഘാടി ഉത്തരാസങ്ഗോ അന്തരവാസകന്തി അധിട്ഠിതാനധിട്ഠിതാനം സമാനമേവ നാമം. 'അയം സങ്ഘാടീ'തിആദീസു അനധിട്ഠിതാ വുത്താ. 'തിചീവരേന വിപ്പവസേയ്യാ'തി ഏത്ഥ അധിട്ഠിതാ വുത്താ. **സാമന്തവിഹാരേ**തി ഗോചരഗാമതോ വിഹാരേതി ധമ്മസിരിത്ഥേരോ. ദൂരതരേപി ലബ്ഭതേവാതി ആചരിയാ. അനുഗണ്ഠിപദേപി 'സാമന്തവിഹാരേതി ദേസനാസീസമത്തം, തസ്മാ ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ ദൂരേ ഠിതമ്പി അധിട്ഠാതബ്ബ'ന്തി വുത്തം. **സാമന്തവിഹാരോ** നാമ യത്ഥ തദഹേവ ഗന്ത്വാ നിവത്തിതും സക്കാ. രത്തിവിപ്പവാസം രക്ഖന്തേന തതോ ദൂരേ ഠിതം അധിട്ഠാതും ന വട്ടതി, ഏവം കിര മഹാഅട്ഠകഥായം വുത്തന്തി. കേചി 'ചീവരവംസേ ഠപിതം അഞ്ഞോ പരിവത്തേത്വാ നാഗദന്തേ ഠപേതി, തം അജാനിത്വാ

അധിട്ഠഹന്തസ്സപി രുഹതി ചീവരസ്സ സല്ലക്ഖിതത്താ'തി വദന്തീ''തി, തസ്മാ ആചരിയാനം മതഭേദം സംസന്ദിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

അധിട്ഠഹിത്വാ ഠപിതവത്ഥേഹീതി പരിക്ഖാരചോളനാമേന അധിട്ഠഹിത്വാ ഠപിതവത്ഥേഹി. തേനേവ "ഇമം പച്ചുദ്ധരാമീ"തി പരിക്ഖാരചോളസ്സ പച്ചുദ്ധാരം ദസ്സേതി, ഏതേന ച തേചീവരികധുതങ്ഗം പരിഹരന്തേന പംസുകൂലാദിവസേന ലദ്ധം വത്ഥം ദസാഹബ്ഭന്തരേ കത്വാ രജിത്വാ പാരുപിതുമസക്കോന്തേന പരിക്ഖാരചോളവസേന അധിട്ഠഹിത്വാവ ദസാഹമതിക്കമാപേതബ്ബം, ഇതരഥാ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീതി ദസ്സേതി, തേനേവ "രജിതകാലതോ പന പട്ഠായ നിക്ഖിപിതും ന വട്ടതി, ധുതങ്ഗചോരോ നാമ ഹോതീ"തി വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ (വിസുദ്ധി॰ ൧.൨൫) വുത്തം. **പുന അധിട്ഠാതബ്ബാനീ**തി ഇദഞ്ച സങ്ഘാടിആദിതിചീവരനാമേന അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതുകാമസ്സ വസേന വുത്തം, ഇതരസ്സ പന പുരിമാധിട്ഠാനമേവ അലന്തി വേദിതബ്ബം. **പുന അധിട്ഠാതബ്ബ**ന്തി ഇമിനാ കപ്പബിന്ദുപി ദാതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. **അധിട്ഠാനകിച്ചം നത്ഥീ**തി ഇമിനാ കപ്പബിന്ദുദാനകിച്ചമ്പി നത്ഥീതി ദസ്സേതി, **മഹന്തതരമേവാ**തിആദി സബ്ബാധിട്ഠാനസാധാരണലക്ഖണം. തത്ഥ പുന അധിട്ഠാതബ്ബന്തി അനധിട്ഠിതചീവരസ്സ ഏകദേസഭൂതത്താ അനധിട്ഠിതഞ്ചേ, അധിട്ഠിതസ്സ അപ്പഭാവേന ഏകദേസഭൂതം അധിട്ഠിതസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി, തഥാ അധിട്ഠിതഞ്ചേ, അനധിട്ഠിതസ്സ ഏകദേസഭൂതം അനധിട്ഠിതസങ്ഖം ഗച്ഛതീതി ലക്ഖണം. ന കേവലഞ്ചേത്ഥ ദുതിയപട്ടമേവ, അഥ ഖോ തതിയപട്ടാദികമ്പി. യഥാഹ "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ...പേ॰... ഉതുദ്ധടാനം ദുസ്സാനം ചതുഗ്ഗുണം സങ്ഘാടിം...പേ॰... പംസുകൂലേ യാവദത്ഥ''ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൮).

മുട്ഠിപഞ്ചകാദിതിചീവരപ്പമാണയുത്തം സന്ധായ **"തിചീവരം പനാ"**തിആദി വുത്തം. **പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതു**ന്തി പരിക്ഖാരചോളം കത്വാ അധിട്ഠാതും. **അവസേസോ ഭിക്ഖൂ**തി വക്ഖമാനകാലേ നിസിന്നാ ഭിക്ഖൂ. **തസ്മാ വട്ടതീ**തി യഥാ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിചീവരം അധിട്ഠാതും, ന വികപ്പേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮) വുത്തം, ഏവം പരിക്ഖാരചോളമ്പി വുത്തം, ന ചസ്സ ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ വുത്തോ, ന ച സങ്ഖാപരിച്ഛേദോ, തസ്മാ തീണിപി ചീവരാനി പച്ചുദ്ധരിത്വാ ഇമാനി ചീവരാനി പരിക്ഖാരചോളാനി അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി അത്ഥോ. **നിധാനമുഖമേത**ന്തി ഏതം പരിക്ഖാരചോളാധിട്ഠാനം നിധാനമുഖം ഠപനമുഖം, അതിരേകചീവരട്ഠപനകാരണന്തി അത്ഥോ. കഥം ഞായതീതി ചേ, തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂനം പരിപുണ്ണം ഹോതി തിചീവരം, അത്ഥോ ച ഹോതി പരിസ്സാവനേഹിപി ഥവികാഹിപി. ഏതസ്മിം വത്ഥുസ്മിം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പരിക്ഖാരചോളക''ന്തി അനുഞ്ഞാതത്താ ഭിക്ഖൂനഞ്ച ഏകമേവ പരിസ്സാവനം, ഥവികാ വാ വട്ടതി, ന ദ്വേ വാ തീണി വാതി പടിക്ഖേപാഭാവതോ വികപ്പനൂപഗപച്ഛിമപ്പമാണാനി, അതിരേകപ്പമാണാനി വാ പരിസ്സാവനാദീനി പരിക്ഖാരാനി കപ്പന്തീതി സിദ്ധം. പഠമം തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠാതബ്ബം, പുന പരിഹരിതും അസക്കോന്തേന പച്ചുദ്ധരിത്വാ പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതബ്ബം , ന ത്വേവ ആദിതോവ ഇദം വുത്തം. ബദ്ധസീമായ അവിപ്പവാസസീമാസമ്മുതിസമ്ഭവതോ ചീവരവിപ്പവാസേ നേവത്ഥി ദോസോതി ന തത്ഥ ദുപ്പരിഹാരോതി ആഹ **"അബദ്ധസീമായ ദുപ്പരിഹാര"**ന്തി.

൪൭. അതിരിത്തപ്പമാണായ ഛേദനകം പാചിത്തിയന്തി ആഹ **"അനതിരിത്തപ്പമാണാ"**തി. **തതോ പരം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതബ്ബാതി** വസ്സികമാസതോ പരം അധിട്ഠാനം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതബ്ബാ, ഇമിനാ ചതുന്നം വസ്സികമാസാനം ഉപരി അധിട്ഠാനം തിട്ഠതീതി വിഞ്ഞായതി, അസതോ പച്ചുദ്ധരായോഗാ, യഞ്ച മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "വസ്സികസാടികാ വസ്സാനമാസാതിക്കമേനാപി കണ്ഡുപടിച്ഛാദി ആബാധവൂപസമേനാപി അധിട്ഠാനം വിജഹന്തീ"തി വുത്തം, തം സമന്തപാസാദികായം നത്ഥി, പരിവാരട്ഠകഥായഞ്ച "അത്ഥാപത്തി ഹേമന്തേ ആപജ്ജതി, നോ ഗിമ്ഹേ"തി എത്ഥ ന തം വുത്തം, കത്തികപുണ്ണമാസിയാ പച്ഛിമേ പാടിപദദിവസേ വികപ്പേത്വാ ഠപിതം വസ്സികസാടികം നിവാസേന്തോ ഹേമന്തേ ആപജ്ജതി. കുരുന്ദിയം പന "കത്തികപുണ്ണമദിവസേ അപച്ചുദ്ധരിത്വാ ഹേമന്തേ ആപജ്ജതീ"തി വുത്തം, തമ്പി സുവുത്തം. "ചാതുമാസം അധിട്ഠാതും, തതോ പരം വികപ്പേതു"ന്തി ഹി വുത്തം. തത്ഥ മഹാഅട്ഠകഥായം നിവാസനപച്ചയാ ദുക്കടം വുത്തം, കുരുന്ദട്ഠകഥായം പന അപച്ചുദ്ധാരപച്ചയാ, തസ്മാ കുരുന്ദിയം വുത്തനയേനപി വസ്സികസാടികാ വസ്സാനാതിക്കമേപി അധിട്ഠാനം ന വിജഹതീതി പഞ്ഞായതി. അധിട്ഠാനവിജഹനേസു ച വസ്സാനമാസആബാധാനം വിഗമേ വിജഹനം മാതികാട്ഠകഥായമ്പി ന ഉദ്ധടം, തസ്മാ സമന്തപാസാദികായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) ആഗതനയേന യാവ പച്ചുദ്ധാരാ അധിട്ഠാനം തിട്ഠതീതി ഗഹേതബ്ബം.

നഹാനത്ഥായ അനുഞ്ഞാതത്താ **"വണ്ണഭേദമത്തരത്താപി ചേസാ വട്ടതീ"**തി വുത്തം. **ദ്വേ പന ന വട്ടന്തീ**തി ഇമിനാ സങ്ഘാടിആദീസുപി ദുതിയഅധിട്ഠാനം ന രുഹതി, തം അതിരേകചീവരം ഹോതീതി ദസ്സേതി. മഹാപച്ചരിയം ചീവരവസേന പരിഭോഗകിച്ചസ്സ അഭാവം സന്ധായ "അനാപത്തീ"തി വുത്താ സേനാസനപരിഭോഗത്ഥായ ദിന്നപച്ചത്ഥരണേ വിയ. യം പന "പച്ചത്ഥരണമ്പി അധിട്ഠാതബ്ബ"ന്തി വുത്തം, തം സേനാസനത്ഥായേവാതി നിയമിതം ന ഹോതി നവസു ചീവരേസു ഗഹിതത്താ, തസ്മാ അത്തനോ നാമേന അധിട്ഠഹിത്വാ നിദഹിത്വാ പരിക്ഖാരചോളം വിയ യഥാ തഥാ വിനിയുജ്ജിതമേവാതി ഗഹേതബ്ബം, **പാവാരോകോജവോതി** ഇമേസമ്പി പച്ചത്ഥരണാദിനാ ലോകേപി വോഹരണതോ സേനാസനപരിക്ഖാരത്ഥായ ദിന്നപച്ചത്ഥരണതോ വിസും ഗഹണം കതം. സചേ അവസാനേ അപരാവസ്സികസാടികാ ഉപ്പന്നാ ഹോതി, പുരിമവസ്സികസാടികം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബാതി വദന്തി.

നിസീദനമ്ഹി **പമാണയുത്ത**ന്തി "ദീഘതോ സുഗതവിദത്ഥിയാ ദ്വേ വിദത്ഥിയോ, വിത്ഥാരതോ ദിയഡ്ഢം, ദസാ വിദത്ഥീ"തിഇമിനാ പമാണേന യുത്തം, തം പന മജ്ഝിമപുരിസഹത്ഥസങ്ഖാതേന വഡ്ഢകീഹത്ഥേന ദീഘതോ തിഹത്ഥം ഹോതി, വിത്ഥാരതോ ഛളങ്ഗുലാധികദ്വിഹത്ഥം, ദസാ വിദത്ഥാധികഹത്ഥം, ഇദാനി മനുസ്സാനം പകതിഹത്ഥേന ദീഘതോ വിദത്ഥാധികചതുഹത്ഥം ഹോതി, വിത്ഥാരതോ നവങ്ഗുലാധികതിഹത്ഥം, ദസാ ഛളങ്ഗുലാധികദ്വിഹത്ഥാ, തതോ ഊനം വട്ടതി, ന അധികം "തം അതിക്കാമയതോ ഛേദനകം പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൫൩൧) വുത്തത്താ. കണ്ഡുപടിച്ഛാദിയാ **പമാണികാ**തി "ദീഘതോ ചതസ്സോ വിദത്ഥിയോ സുഗതവിദത്ഥിയാ, തിരിയം ദ്വേ വിദത്ഥിയോ"തി (പാചി॰ ൫൩൭) വുത്തത്താ ഏവം വുത്തപ്പമാണയുത്താ, സാ പന വഡ്ഢകീഹത്ഥേന ദീഘതോ ഛഹത്ഥാ

ഹോതി, വിത്ഥാരതോ തിഹത്ഥാ, ഇദാനി പകതിഹത്ഥേന പന ദീഘതോ നവഹത്ഥാ ഹോതി, തിരിയതോ വിദത്ഥാധികചതുഹത്ഥാതി വേദിതബ്ബാ. **വികപ്പനൂപഗപച്ഛിമചീവരപ്പമാണം പരിക്ഖാരചോള**ന്തി എത്ഥ പന വികപ്പനൂപഗപച്ഛിമചീവരപ്പമാണം നാമ സുഗതങ്ഗുലേന ദീഘതോ അട്ഠങ്ഗുലം ഹോതി, തിരിയതോ ചതുരങ്ഗുലം, വഡ്ഢകീഹത്ഥേന ദീഘതോ ഏകഹത്ഥം ഹോതി, തിരിയതോ വിദത്ഥിപ്പമാണം, ഇദാനി പകതിഹത്ഥേന പന ദീഘതോ വിദത്ഥാധികഹത്ഥം ഹോതി, തിരിയതോ ഛളങ്ഗുലാധികവിദത്ഥിപ്പമാണം. തേനാഹ **"തസ്സ പമാണ"**ന്തിആദി.

ഭേസജ്ജത്ഥായാതിആദീസു അത്തനോ സന്തകഭാവതോ മോചേത്വാ ഠപിതം സന്ധായ **"അനധിട്ഠിതേപി നത്ഥി ആപത്തീ"**തി വുത്തം, "ഇദം ഭേസജ്ജത്ഥായ, ഇദം മാതുയാ"തി വിഭജിത്വാ സകസന്തകഭാവതോ മോചേത്വാ ഠപേന്തേന അധിട്ഠാനകിച്ചം നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. "ഇമിനാ ഭേസജ്ജം ചേതാപേസ്സാമി, ഇദം മാതുയാ ദസ്സാമീ"തി ഠപേന്തേന പന അധിട്ഠാതബ്ബമേവാതി വദന്തി. **സേനാസനപരിക്ഖാരത്ഥായ ദിന്നപച്ചത്ഥരണേ**തി എത്ഥ അനിവാസേത്വാ അപാരുപിത്വാ കേവലം മഞ്ചപീഠേസുയേവ അത്ഥരിത്വാ പരിഭുഞ്ജിയമാനം പച്ചത്ഥരണം അത്തനോ സന്തകമ്പി അനധിട്ഠാതും വട്ടതീതി വദന്തി, ഹേട്ഠാ പന പച്ചത്ഥരണമ്പി അധിട്ഠാതബ്ബമേവാതി അവിസേസേന വുത്തത്താ അത്തനോ സന്തകം അധിട്ഠാതബ്ബമേവാതി അമ്ഹാകം ഖന്തി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **തന്തേ ഠിതംയേവ അധിട്ഠാതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ പച്ഛാ വീതട്ഠാനം അധിട്ഠിതമേവ ഹോതി, പുന അധിട്ഠാനകിച്ചം നത്ഥി. സചേ പന പരിച്ഛേദം ദസ്സേത്വാ അന്തരന്തരാ വീതം ഹോതി, പുന അധിട്ഠാതബ്ബന്തി വദന്തി. **ഏസേവ നയോ**തി വികപ്പനൂപഗപ്പമാണമത്തേ വീതേ തന്തേ ഠിതംയേവ അധിട്ഠാതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

൪൬൯. "ഹീനായാവത്തനേനാതി 'സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ ഗിഹിഭാവൂപഗമനേനാ'തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം, തം യുത്തം അഞ്ഞസ്സ ദാനേ വിയ ചീവരേ നിരാലയഭാവേനേവ പരിച്ചത്തത്താ. കേചി പന 'ഹീനായാവത്തനേനാതി ഭിക്ഖുനിയാ ഗിഹിഭാവൂപഗമനേനേവാതി ഏതമത്ഥം ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖു പന വിബ്ഭമന്തോപി യാവ സിക്ഖം ന പച്ചക്ഖാതി, താവ ഭിക്ഖുയേവാതി അധിട്ഠാനം ന വിജഹതീ'തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം 'ഭിക്ഖുനിയാ ഹീനായാവത്തനേനാ'തി വിസേസേത്വാ അവുത്തത്താ. ഭിക്ഖുനിയാ ഹി ഗിഹിഭാവൂപഗമനേന അധിട്ഠാനവിജഹനം വിസും വത്തബ്ബം നത്ഥി തസ്സാ വിബ്ഭമനേനേവ അസ്സമണീഭാവതോ. **സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേനാ**തി പന ഇദം സചേ ഭിക്ഖുലിങ്ഗേ ഠിതോവ സിക്ഖം പച്ചക്ഖാതി, തസ്സ കായലഗ്ഗമ്പി ചീവരം അധിട്ഠാനം വിജഹതീതി ദസ്സനത്ഥം വുത്ത"ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൬൯) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൪൬൯) പന **"ഹീനായാവത്തനേനാ**തി ഇദം അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപജ്ജിത്വാ ഭിക്ഖുപടിഞ്ഞായ ഠിതസ്സ ചേവ തിത്ഥിയപക്കന്തസ്സ ച ഭിക്ഖുനിയാ ച ഭിക്ഖുനിഭാവേ നിരപേക്ഖതായ ഗിഹിലിങ്ഗതിത്ഥിയലിങ്ഗഗ്ഗഹണം സന്ധായ വുത്തം. സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ ഗിഹിഭാവൂപഗമനം സന്ധായ വുത്തന്തി കേചി വദന്തി, തം ന യുത്തം, തദാപി തസ്സ ഉപസമ്പന്നത്താ ചീവരസ്സ ച തസ്സ സന്തകത്താ വിജഹനതോ"തി വുത്തം, ഇതി ഇമാനി ദ്വേ വചനാനി അഞ്ഞമഞ്ഞവിരുദ്ധാനി ഹുത്വാ ദിസ്സന്തി.

അട്ഠകഥായം പന ''ഹീനായാവത്തനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേനാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ വ.ർന്നൻ) വിസും വുത്തത്താ ഹീനായാവത്തന്തേ സതി സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖന്തേപി ചീവരം അധിട്ഠാനം വിജഹതി, സിക്ഖം പച്ചക്ഖന്തേ സതി ഹീനായ അനാവത്തന്തേപീതി അധിപ്പായോ ദിസ്സതി, തസ്മാ സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ കേവലം ഗിഹിഭാവം ഉപഗച്ഛന്തസ്സ കിഞ്ചാപി ഭിക്ഖുഭാവോ അത്ഥി, ചീവരസ്സ ച തസ്സ സന്തകത്താ വിജഹനം, തഥാപി ''ഹീനായാവത്തനേനാ''തി വുത്തത്താ ഗിഹിഭാവൂപഗമനേനേവ അധിട്ഠാനവിജഹനം സിയാ യഥാ തം ലിങ്ഗപരിവത്തനേന. ഗിഹിഭാവം അനുപഗന്ത്വാ ച കേവലം സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം കരോന്തസ്സ കിഞ്ചാപി ഭിക്ഖുലിങ്ഗം അത്ഥി, ചീവരസ്സ ച തസ്സ സന്തകത്താ വിജഹനം, തഥാപി ''സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേനാ''തി വുത്തത്താ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേനേവ അധിട്ഠാനവിജഹനം സിയാ യഥാ തം പച്ചുദ്ധരണേ, തസ്മാ ഭിക്ഖു വാ ഹോതു ഭിക്ഖുനീ വാ, ഹീനായാവത്തിസ്സാമീതി ചിത്തേന ഗിഹിലിങ്ഗഗ്ഗഹണേന ചീവരം അധിട്ഠാനം വിജഹതി. സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേന പന ഭിക്ഖുസ്സേവ ചീവരം ഭിക്ഖുനിയാ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനാഭാവാതി അയമമ്ഹാകം ഖന്തി. അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നകതിത്ഥിയപക്കന്തകാനം പന ചീവരസ്സ അധിട്ഠാനവിജഹനം അട്ഠകഥായം അനാഗതത്താ തേസഞ്ച ഹീനായാവത്താനവോഹാരാഭാവാ വിചാരേതബ്ബം.

കനിട്ഠങ്ഗുലിനഖവസേനാതി ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദം ദസ്സേതി. **ഓരതോ പരതോ**തി എത്ഥ ച **''ഓരതോ ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ഭിന്ദതി, പരതോ ന ഭിന്ദതീ''**തി വുത്തം. കഥം ഓരപരഭാവോ വേദിതബ്ബോതി? യഥാ നദീപരിച്ഛിന്നേ പദേസേ മനുസ്സാനം വസനദിസാഭാഗേ തീരം ഓരിമം നാമ ഹോതി, ഇതരദിസാഭാഗേ തീരം പാരിമം നാമ, തഥാ ഭിക്ഖൂനം നിവാസനപാരുപനട്ഠാനഭൂതം ചീവരസ്സ മജ്ഝട്ഠാനം യഥാവുത്തവിദത്ഥിആദിപ്പമാണസ്സ പദേസസ്സ ഓരം നാമ, ചീവരപരിയന്തട്ഠാനം പരം നാമ, ഇതി ലോകതോ വാ യഥാ ച ഓരതോ ഭോഗം പരതോ അന്തം കത്വാ ചീവരം ഠപേതബ്ബന്തി വുത്തേ ഭിക്ഖുനോ അഭിമുഖട്ഠാനം ഓരം നാമ, ഇതരട്ഠാനം പരം നാമ, എവം ഭിക്ഖൂനം നിവാസനപാരുപനട്ഠാനം ഓരം നാമ, ഇതരം പരം നാമ. എവം സാസനതോ വാ ഓരപരഭാവോ വേദിതബ്ബോ. തേനേവ **യോ പന ദുബ്ബലട്ഠാനേ പഠമം അഗ്ഗളം ദത്വാ പച്ഛാ ദുബ്ബലട്ഠാനം ഛിന്ദിത്വാ അപനേതി, അധിട്ഠാനം ന ഭിജ്ജതി. മണ്ഡലപരിവത്തനേപി എസേവ നയോ**തി സകലസ്മിം ചീവരേ അധിട്ഠാനഭിജ്ജനാഭിജ്ജനഭാവോ ദസ്സിതോ. തേന വുത്തം വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ...ർന്നൻ) **''എസ നയോ**തി ഇമിനാ പമാണയുത്തേസു യത്ഥ കത്ഥചി ഛിദ്ദേ അധിട്ഠാനം വിജഹതീതിആദിഅത്ഥം സങ്ഗണ്ഹാതീ''തി.

ഖുദ്ദകം ചീവരന്തി മുട്ഠിപഞ്ചകാദിഭേദപ്പമാണതോ അനൂനമേവ ഖുദ്ദകചീവരം. **മഹന്തം വാ ഖുദ്ദകം കരോതീ**തി എത്ഥ തിണ്ണം ചീവരാനം ചതൂസു പസ്സേസു യസ്മിം പദേസേ ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ന വിജഹതി, തസ്മിം പദേസേ സമന്തതോ ഛിന്ദിത്വാ ഖുദ്ദകം കരോന്തസ്സ അധിട്ഠാനം ന വിജഹതീതി അധിപ്പായോ. വിമതിവിനോദനിയം പന വുത്തം **''മഹന്തം വാ ഖുദ്ദകം വാ കരോതീ**തി എത്ഥ അതിമഹന്തം ചീവരം മുട്ഠിപഞ്ചകാദിപച്ഛിമപ്പമാണയുത്തം കത്വാ സമന്തതോ ഛിന്ദനേനപി വിച്ഛിന്ദനകാലേ ഛിജ്ജമാനട്ഠാനം ഛിദ്ദസങ്ഖം ന ഗച്ഛതി, അധിട്ഠാനം ന വിജഹതി എവാതി സിജ്ഝതി, 'ഘടേത്വാ ഛിന്ദതി ന ഭിജ്ജതീ'തി വചനേന ച

സമേതി. പരിക്ഖാരചോളം പന വികപ്പനൂപഗപച്ഛിമപ്പമാണതോ ഊനം കത്വാ ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം വിജഹതി അധിട്ഠാനസ്സ അനിസ്സയത്താ, താനി പുന ബദ്ധാനി ഘടിതാനി പുന അധിട്ഠാതബ്ബമേവാതി വേദിതബ്ബം. കേചി പന 'വസ്സികസാടികചീവരേ ദ്വിധാ ഛിന്നേ യദിപി ഏകേകം ഖണ്ഡം പച്ഛിമപ്പമാണം ഹോതി, ഏകസ്മിംയേവ ഖണ്ഡേ അധിട്ഠാനം തിട്ഠതി, ന ഇതരസ്മിം, ദ്വേ പന ന വട്ടന്തീ'തി വുത്തത്താ നിസീദനകണ്ഡുപടിച്ഛാദീസുപി ഏസേവ നയോതി വദന്തീ"തി.

൪൭. സമ്മുഖേ പവത്താ **സമ്മുഖാ**തി പച്ചത്തവചനം, തഞ്ച വികപ്പനാവിസേസനം, തസ്മാ "സമ്മുഖേ"തി ഭുമ്മത്ഥേ നിസ്സക്കവചനം കത്വാപി അത്ഥം വദന്തി, അഭിമുഖേതി അത്ഥോ. അഥ വാ സമ്മുഖേന അത്തനോ വാചായ ഏവ വികപ്പനാ **സമ്മുഖാവികപ്പനാ**. പരമ്മുഖേന വികപ്പനാ **പരമ്മുഖാവികപ്പനാ**തി കരണത്ഥേനപി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. അയമേവ പാളിയാ സമേതി. **സന്നിഹിതാസന്നിഹിതഭാവ**ന്തി ആസന്നദൂരഭാവം. **ഏത്താവതാ നിധേതും വട്ടതീ**തി ഏത്തകേനേവ വികപ്പനാകിച്ചസ്സ നിട്ഠിതത്താ അതിരേകചീവരം ന ഹോതീതി ദസാഹാതിക്കമേ നിസ്സഗ്ഗിയം ന ജനേതീതി അധിപ്പായോ. **പരിഭുഞ്ജിതും…പേ॰… ന വട്ടതീ**തി സയം അപച്ചുദ്ധാരണപരിഭുഞ്ജനേ പാചിത്തിയം, അധിട്ഠഹനേ പരേസം വിസ്സജ്ജനേ ച ദുക്കടഞ്ച സന്ധായ വുത്തം. **പരിഭോഗാദയോപി വട്ടന്തീ**തി പരിഭോഗവിസ്സജ്ജനഅധിട്ഠാനാനി വട്ടന്തി. **അപി**-സദ്ദേന നിധേതുമ്പി വട്ടതീതി അത്ഥോ. ഏതേന പച്ചുദ്ധാരേപി കതേ ചീവരം അധിട്ഠാതുകാമേന വികപ്പിതചീവരമേവ ഹോതി, ന അതിരേകചീവരം, തം പന തിചീവരാദിനാമേന അധിട്ഠാതുകാമേന അധിട്ഠഹിതബ്ബം, ഇതരേന വികപ്പിതചീവരമേവ കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി ദസ്സേതി.

കേചി പന "യം വികപ്പിതചീവരം, തം യാവ പരിഭോഗകാലാ അപച്ചുദ്ധരാപേത്വാ നിദഹേതബ്ബം, പരിഭോഗകാലേ പന സമ്പത്തേ പച്ചുദ്ധരാപേത്വാ അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. യദി ഹി തതോ പുബ്ബേപി പച്ചുദ്ധരാപേയ്യ, പച്ചുദ്ധാരേനേവ വികപ്പനായ വിഗതത്താ അതിരേകചീവരം നാമ ഹോതി, ദസാഹാതിക്കമേ പത്തേവ നിസ്സഗ്ഗിയം, തസ്മാ യം അപരിഭുഞ്ജിത്വാ ഠപേതബ്ബം, തദേവ വികപ്പേതബ്ബം. പച്ചുദ്ധാരേ ച കതേ അന്തോദസാഹേയേവ അധിട്ഠാതബ്ബം. യഞ്ച അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) 'തതോ പരം പരിഭോഗാദി വട്ടതീ'തിആദി വുത്തം, തം പാളിയാ വിരുജ്ഝതീ"തി വദന്തി, തം തേസം മതിമത്തമേവ. പാളിയഞ്ഹി "അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതി വികപ്പേതീ"തി (പാരാ॰ ൪൬൯) ച "സാമം ചീവരം വികപ്പേത്വാ അപച്ചുദ്ധാരണം പരിഭുഞ്ജേയ്യ പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൩൭൪) ച "അനാപത്തി സോ വാ ദേതി, തസ്സ വാ വിസ്സാസന്തോ പരിഭുഞ്ജതീ"തി (പാചി॰ ൩൭൬) ച സാമഞ്ഞതോ വുത്തത്താ, അട്ഠകഥായഞ്ച (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) "ഇമം ചീവരം വാ വികപ്പനം വാ പച്ചുദ്ധരാമീ"തിആദിനാ പച്ചുദ്ധാരം അദസ്സേത്വാ "മയ്ഹം സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം കരോഹീ"തി ഏവം അത്തനോ സന്തകത്തം അമോചേത്വാവ പരിഭോഗാദിവസേന പച്ചുദ്ധാരസ്സ വുത്തത്താ, "തതോ പഭുതി പരിഭോഗാദയോപി വട്ടന്തീ"തി അധിട്ഠാനം വിനാപി വിസും പരിഭോഗസ്സ നിധാനസ്സ ച വുത്തത്താ വികപ്പനാനന്തരമേവ പച്ചുദ്ധരാപേത്വാ അനധിട്ഠഹിത്വാ ഏവ ച തിചീവരരഹിതം വികപ്പനാരഹം ചീവരം

പരിഭുഞ്ജിതുഞ്ച നിദഹിതുഞ്ച ഇദം പാടേക്കം വിനയകമ്മന്തി ഖായതി. അപിച ബഹൂനം പത്താനം വികപ്പേതും പച്ചുദ്ധരേതുഞ്ച വുത്തത്താ പച്ചുദ്ധാരേ തേസം അതിരേകപത്തതാ ദസ്സിതാതി സിജ്ഝതി തേസു ഏകസ്സേവ അധിട്ഠാതബ്ബതോ, തസ്മാ അട്ഠകഥായം ആഗതനയേനേവ ഗഹേതബ്ബം.

മിത്തോതി ദള്ഹമിത്തോ. **സന്ദിട്ഠോ**തി ദിട്ഠമത്തോ, ന ദള്ഹമിത്തോ. **പണ്ണത്തികോവിദോ ന ഹോതീ**തി ഏവം വികപ്പിതേ അനന്തരമേവ ഏവം പച്ചുദ്ധരിതബ്ബന്തി വിനയകമ്മം ന ജാനാതി. തേനാഹ **"ന ജാനാതി പച്ചുദ്ധരിതു"**ന്തി. ഇമിനാപി ചേതം വേദിതബ്ബം "വികപ്പനാസമനന്തരമേവ പച്ചുദ്ധാരോ കാതബ്ബോ"തി. **വികപ്പിതവികപ്പനാ നാമേസാ വട്ടതീ**തി അധിട്ഠിതഅധിട്ഠാനം വിയാതി അധിപ്പായോ.

ൎവ്വ. ഏവം ചീവരേ അധിട്ഠാനവികപ്പനാനയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പത്തേ അധിട്ഠാനവികപ്പനാനയം ദസ്സേന്തോ **"പത്തേ പനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ പതതി പിണ്ഡപാതോ ഏത്ഥാതി പത്തോ, ജിനസാസനഭാവോ ഭിക്ഖാഭാജനവിസേസോ. വുത്തഞ്ഹി "പത്തം പക്ഖേ ദലേ പത്തോ, ഭാജനേ സോ ഗതേ തിസൂ"തി, തസ്മിം **പത്തേ. പനാ**തി പക്ഖന്തരത്ഥേ നിപാതോ. **നയോ**തി അധിട്ഠാനവികപ്പനാനയോ. ചീവരേ വുത്തഅധിട്ഠാനവികപ്പനാനയതോ അഞ്ഞഭൂതോ അയം വക്ഖമാനോ പത്തേ അധിട്ഠാനവികപ്പനാനയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. പത്തം അധിട്ഠഹന്തേന പമാണയുത്തോവ അധിട്ഠാതബ്ബോ, ന അപ്പമാണയുത്തോതി സമ്ബന്ധോ. തേന പമാണതോ ഊനാധികേ പത്തേ അധിട്ഠാനം ന രുഹതി, തസ്മാ താദിസം പത്തം ഭാജനപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. വക്ഖതി ഹി "ഏതേ ഭാജനപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ, ന അധിട്ഠാനൂപഗാ ന വികപ്പനൂപഗാ"തി.

ദ്വേ മഗധനാളിയോതി ഏത്ഥ മഗധനാളി നാമ യാ മാഗധികായ തുലായ അഡ്ഢതേരസപലപരിമിതം ഉദകം ഗണ്ഹാതി. സീഹളദീപേ പകതിനാളിതോ ഖുദ്ദകാ ഹോതി, ദമിളനാളിതോ പന മഹന്താ. വുത്തഞ്ഹേതം സമന്തപാസാദികായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൦൨) "മഗധനാളി നാമ അഡ്ഢതേരസപലാ ഹോതീതി അന്ധകട്ഠകഥായം വുത്തം. സീഹളദീപേ പകതിനാളി മഹന്താ, ദമിളനാളി ഖുദ്ദകാ, മഗധനാളിപമാണയുത്താ, തായ മഗധനാളിയാ ദിയഡ്ഢനാളി ഏകാ സീഹളനാളി ഹോതീതി മഹാഅട്ഠകഥായം വുത്ത"ന്തി. അഥ വാ മഗധനാളി നാമ യാ പഞ്ച കുഡുവാനി ഏകഞ്ച മുട്ഠിം ഏകായ ച മുട്ഠിയാ തതിയഭാഗം ഗണ്ഹാതി. വുത്തഞ്ഹേതം സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൭൦൪-൬൦൨) "മഗധനാളി നാമ ഛപസതാ നാളീതി കേചി. 'അട്ഠപസതാ'തി അപരേ. തത്ഥ പുരിമാനം മതേന തിപസതായ നാളിയാ ദ്വേ നാളിയോ ഏകാ മഗധനാളി ഹോതി. പച്ഛിമാനം ചതുപസതായ നാളിയാ ദ്വേ നാളിയോ ഏകാ മഗധനാളി. ആചരിയധമ്മപാലത്ഥേരേന പന പകതിയാ ചതുമുട്ഠികം കുഡുവം, ചതുകുഡുവം നാളികം, തായ നാളിയാ സോളസ നാളിയോ ദോണം, തം പന മഗധനാളിയാ ദ്വാദസ നാളിയോ ഹോന്തീതി വുത്തം, തസ്മാ തേന നയേന മഗധനാളി നാമ പഞ്ച കുഡുവാനി ഏകഞ്ച മുട്ഠിം ഏകായ മുട്ഠിയാ തതിയഭാഗഞ്ച ഗണ്ഹാതീതി വേദിതബ്ബ"ന്തി. തത്ഥ കുഡുവോതി പസതോ. വുത്തഞ്ഹി അഭിധാനപ്പദീപികായം -

“കുഡുവോ പസതോ ഏകോ;
പത്ഥോ തേ ചതുരോ സിയും;
ആള്ഹകോ ചതുരോ പത്ഥാ;
ദോണം വാ ചതുരാള്ഹക”ന്തി.

അഥ വാ മഗധനാളി നാമ യാ ചതുകുഡുവായ നാളിയാ ചതസ്സോ നാളിയോ ഗണ്ഹാതി. വുത്തഞ്ഹേതം വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൨൦൪) **“ദമിളനാളീ**തി പുരാണകനാളിം സന്ധായ വുത്തം. സാ ച ചതുമുട്ഠികേഹി കുഡുവേഹി അട്ഠകുഡുവാ, തായ നാളിയാ ദ്വേ നാളിയോ മഗധനാളി ഗണ്ഹാതി, പുരാണാ പന സീഹളനാളി തിസ്സോ നാളിയോ ഗണ്ഹാതീതി വദന്തി, തേസം മതേന മഗധനാളി ഇദാനി വത്തമാനായ ചതുകുഡുവായ ദമിളനാളിയാ ചതുനാളികാ ഹോതി, തതോ മഗധനാളിതോ ഉപഡ്ഢഞ്ച പുരാണദമിളനാളിസങ്ഖാതം പത്ഥം നാമ ഹോതി, ഏതേന ച ഓമകോ നാമ പത്തോ പത്ഥോദനം ഗണ്ഹാതീതി പാളിവചനം സമേതി. ലോകിയേഹിപി -

‘ലോകിയം മഗധഞ്ചേതി, പത്ഥദ്വയമുദാഹടം;
ലോകിയം സോളസപലം, മാഗധം ദിഗുണം മത’ന്തി. (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൨൦൪) -

ഏവം ലോകേ നാളിയാ മഗധനാളി ദിഗുണാതി ദസ്സിതാ. ഏവഞ്ച ഗയ്ഹമാനേ ഓമകപത്തസ്സ ച യാപനമത്തോദനഗാഹികാ ച സിദ്ധാ ഹോതി. ന ഹി സക്കാ അട്ഠകുഡുവതോ ഊനോദനഗാഹിനാ പത്തേന അഥൂപീകതം പിണ്ഡപാതം പരിയേസിത്വാ യാപേതും. തേനേവ വുത്തം വേരഞ്ജകണ്ഡട്ഠകഥായം ‘പത്ഥോ നാമ നാളിമത്തം ഹോതി, ഏകസ്സ പുരിസസ്സ അലം യാപനായാ’തി”. വുത്തമ്പി ഹേതം ജാതകട്ഠകഥായം (ജാ॰ അട്ഠ॰ ௭.൨൧.൧൯൨) “പത്ഥോദനോ നാലമയം ദുവിന്ന”ന്തി, “ഏകസ്സ ദിന്നം ദ്വിന്നം തിണ്ണം പഹോതീ”തി ച, തസ്മാ ഇധ വുത്തനയാനുസാരേന ഗഹേതബ്ബന്തി. **ആലോപസ്സ ആലോപസ്സ അനുരൂപ**ന്തി ഓദനസ്സ ചതുഭാഗമത്തം. വുത്തഞ്ഹേതം മജ്ഝിമനികായേ ബ്രഹ്മായുസുത്തസംവണ്ണനായം (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൮൭) “ബ്യഞ്ജനസ്സ മത്താ നാമ ഓദനചതുത്ഥഭാഗോ”തി. **ഓദനഗതികാനീ**തി ഓദനസ്സ ഗതി ഗതി യേസം താനി ഓദനഗതികാനി. **ഗതീ**തി ച ഓകാസോ ഓദനസ്സ അന്തോപവിസനസീലത്താ ഓദനസ്സ ഓകാസോയേവ തേസം ഓകാസോ ഹോതി, ന അഞ്ഞം അത്തനോ ഓകാസം ഗവേസന്തീതി അത്ഥോ. **ഭാജനപരിഭോഗേനാ**തി ഉദകാഹരണാദിനാ ഭാജനപരിഭോഗേന.

ഏവം പമാണതോ അധിട്ഠാനൂപഗവികപ്പനൂപഗപത്തം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പാകതോ മൂലതോ ച തം ദസ്സേതും **“പമാണയുത്താനമ്പീ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അയോപത്തോ പഞ്ചഹി പാകേഹി പത്തോ**തി കമ്മാരപക്കംയേവ അനധിട്ഠഹിത്വാ സമണസാരുപ്പനീലവണ്ണകരണത്ഥായ പുനപ്പുനം നാനാസമ്ഭാരേഹി പചിതബ്ബോ, അയോപത്തസ്സ അതികക്ഖളത്താ കമ്മാരപാകേന സദ്ധിം പഞ്ചവാരപക്കോയേവ സമണസാരുപ്പനീലവണ്ണോ ഹോതി. **മത്തികാപത്തോ ദ്വീഹി പാകേഹി പക്കോ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. തസ്സ പന മുദുകത്താ കുമ്ഭകാരകപാകേന സദ്ധിം ദ്വിവാരപക്കോപി സമണസാരുപ്പനീലവണ്ണോ ഹോതി. ഏവം കതോയേവ ഹി പത്തോ

അധിട്ഠാനൂപഗോ വികപ്പനൂപഗോ ച ഹോതി, നാകതോ. തേന വക്ഖതി “പാകേ ച മൂലേ ച സുനിട്ഠിതേയേവ അധിട്ഠാനൂപഗോ ഹോതി. യോ അധിട്ഠാനൂപഗോ, സ്വേവ വികപ്പനൂപഗോ”തി (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ർവ്വ). **സോ ഹത്ഥം ആഗതോപി അനാഗതോപി അധിട്ഠാതബ്ബോ വികപ്പേതബ്ബോതി** ഏതേന ദൂരേ ഠിതമ്പി അധിട്ഠാതും വികപ്പേതുഞ്ച ലഭതി, ഠപിതട്ഠാനസല്ലക്ഖണമേവ പമാണന്തി ദസ്സേതി. ഇദാനി തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേതുമാഹ **“യദി ഹീ”**തിആദി. **ഹി**-സദ്ദോ വിത്ഥാരജോതകോ. തത്ഥ **പചിത്വാ ഠപേസ്സാമീ**തി കാളവണ്ണപാകം സന്ധായ വുത്തം.

ഇദാനി പത്താധിട്ഠാനം ദസ്സേതുമാഹ **“തത്ഥ ദ്വേ പത്തസ്സ അധിട്ഠാനാ”**തിആദി. തത്ഥ **സാമന്തവിഹാരേ**തി ഇദം ഉപലക്ഖണവസേന വുത്തം, തതോ ദൂരേ ഠിതമ്പി അധിട്ഠാതബ്ബമേവ. **ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ**തി ഇദമ്പി ഉപചാരമത്തം, പത്തസല്ലക്ഖണമേവേത്ഥ പമാണം.

ഇദാനി അധിട്ഠാനവിജഹനം ദസ്സേതും **“ഏവം അപ്പമത്തസ്സ”**ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ **പത്തേ വാ ഛിദ്ദം ഹോതീ**തി മുഖവട്ടിതോ ഹേട്ഠാ ദ്വങ്ഗുലമത്തോകാസതോ പട്ഠായ യത്ഥ കത്ഥചി ഛിദ്ദം ഹോതി.

സത്തന്നം ധഞ്ഞാനന്തി -

“സാലി വീഹി ച കുദ്രൂസോ;
ഗോധൂമോ വരകോ യവോ;
കങ്ഗൂതി സത്ത ധഞ്ഞാനി;
നീവാരാദീ തു തബ്ഭിദാ”തി. -

വുത്താനം സത്തവിധാനം ധഞ്ഞാനം.

ർൻ. ഏവം പത്താധിട്ഠാനം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പത്തവികപ്പനം ദസ്സേതും **“വികപ്പനേ പനാ”**തിആദിമാഹ. തം ചീവരവികപ്പനേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

ൻ൦. ഏവം വികപ്പനാനയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പത്തേ ഭിന്നേ കത്തബ്ബവിധിം ദസ്സേതുമാഹ **“ഏവം അധിട്ഠഹിത്വാ”**ഇച്ചാദി. തത്ഥ **അപത്തോ**തി ഇമിനാ അധിട്ഠാനവിജഹനമ്പി ദസ്സേതി. പഞ്ചബന്ധനേപി പത്തേ അപരിപുണ്ണപാകേ പത്തേ വിയ അധിട്ഠാനം ന രുഹതി. **“തിപുപട്ടേന വാ”**തി വുത്തത്താ തമ്ബലോഹാദികപ്പിയലോഹേഹി അയോപത്തസ്സ ഛിദ്ദം ഛാദേതും വട്ടതി. തേനേവ **“ലോഹമണ്ഡലകേനാ”**തി വുത്തം. **സുദ്ധേഹി…പേ॰… ന വട്ടതീ**തി ഇദം ഉണ്ഹഭോജനേ പക്ഖിത്തേ വിലീയമാനത്താ വുത്തം. **ഫാണിതം ഝാപേത്വാ പാസാണചുണ്ണേന ബന്ധിതും വട്ടതീ**തി പാസാണചുണ്ണേന സദ്ധിം ഫാണിതം പചിത്വാ തഥാപക്കേന പാസാണചുണ്ണേന ബന്ധിതും വട്ടതി. **അപരിഭോഗേനാ**തി അയുത്തപരിഭോഗേന. **“അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ ആധാരക”**ന്തി വുത്തത്താ മഞ്ചപീഠാദീസു യത്ഥ കത്ഥചി ആധാരകം ഠപേത്വാ തത്ഥ പത്തം ഠപേതും വട്ടതി ആധാരകട്ഠപനോകാസസ്സ അനിയമിതത്താതി വദന്തി.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

അധിട്ഠാനവികപ്പനവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

അട്ഠമോ പരിച്ഛേദോ.

ൻ. ചീവരവിപ്പവാസവിനിച്ഛയകഥാ

൭൧. ഏവം അധിട്ഠാനവികപ്പനവിനിച്ഛയകഥം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ചീവരേന വിനാവാസവിനിച്ഛയകരണം ദസ്സേതും **"ചീവരേനവിനാവാസോ"**ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ ചീയതീതി ചീവരം, ചയം സഞ്ചയം കരീയതീതി അത്ഥോ, അരിയദ്ധജോ വത്ഥവിസേസോ. ഇധ പന തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠഹിത്വാ ധാരിതം ചീവരത്തയമേവ. **വിനാ**തി വജ്ജനത്ഥേ നിപാതോ. വസനം വാസോ, വിനാ വാസോ വിനാവാസോ, ചീവരേന വിനാവാസോ **ചീവരവിനാവാസോ,** ''ചീവരവിപ്പവാസോ''തി വത്തബ്ബേ വത്തിച്ഛാവസേന, ഗാഥാപാദപൂരണത്ഥായ വാ അലുത്തസമാസം കത്വാ ഏവം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. തഥാ ച വക്ഖതി ''തിചീവരാധിട്ഠാനേന…പേ॰… വിപ്പവാസോ''തി, ''ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമി, ഇമം ഉത്തരാസങ്ഗം അധിട്ഠാമി, ഇമം അന്തരവാസകം അധിട്ഠാമീ''തി ഏവം നാമേന അധിട്ഠിതാനം തിണ്ണം ചീവരാനം ഏകേകേന വിപ്പവാസോതി അത്ഥോ, ഏകേനപി വിനാ വസിതും ന വട്ടതി, വസന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ സഹ അരുണുഗ്ഗമനാ ചീവരം നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, പാചിത്തിയഞ്ച ആപജ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. **വസിതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ വസനകിരിയാ ചതുഇരിയാപഥസാധാരണാ, തസ്മാ കായലഗ്ഗം വാ ഹോതു അലഗ്ഗം വാ, അഡ്ഢതേയ്യരതനസ്സ പദേസസ്സ അന്തോ കത്വാ തിട്ഠന്തോപി ചരന്തോപി നിസിന്നോപി നിപന്നോപി ഹത്ഥപാസേ കത്വാ വസന്തോ നാമ ഹോതി.

ഏവം സാമഞ്ഞതോ അവിപ്പവാസലക്ഖണം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഗാമാദിപന്നരസോകാസവസേന വിസേസതോ ദസ്സേതുമാഹ **"ഗാമി"**ച്ചാദി. തത്ഥ **ഗാമനിവേസനാനി** പാകടാനേവ. **ഉദോസിതോ** നാമ യാനാദീനം ഭണ്ഡാനം സാലാ. **അട്ടോ** നാമ പടിരാജാദിപടിബാഹനത്ഥം ഇട്ഠകാഹി കതോ ബഹലഭിത്തികോ ചതുപഞ്ചഭൂമികോ പതിസ്സയവിസേസോ. **മാളോ** നാമ ഏകകൂടസങ്ഗഹിതോ ചതുരസ്സപാസാദോ. **പാസാദോ** നാമ ദീഘപാസാദോ. **ഹമ്മിയം** നാമ മുണ്ഡച്ഛദനപാസാദോ, **മുണ്ഡച്ഛദനപാസാദോ**തി ച ചന്ദികങ്ഗണയുത്തോ പാസാദോതി വുച്ചതി. **സത്ഥോ** നാമ ജങ്ഘസത്ഥോ വാ സകടസത്ഥോ വാ. **ഖേത്തം** നാമ പുബ്ബണ്ണാപരണ്ണാനം വിരുഹനട്ഠാനം. **ധഞ്ഞകരണം** നാമ ഖലമണ്ഡലം. **ആരാമോ** നാമ പുപ്ഫാരാമോ ഫലാരാമോ. **വിഹാരാ**ദയോ പാകടാ ഏവ. തത്ഥ നിവേസനാദീനി ഗാമതോ ബഹി സന്നിവിട്ഠാനി ഗഹിതാനീതി വേദിതബ്ബം. അന്തോഗാമേ ഠിതാനഞ്ഹി ഗാമഗ്ഗഹണേന ഗഹിതത്താ ഗാമപരിഹാരോയേവാതി. ഗാമഗ്ഗഹണേന ച നിഗമനഗരാനിപി ഗഹിതാനേവ ഹോന്തി.

പരിഖായ വാ പരിക്ഖിത്തോതി ഇമിനാ സമന്താ നദീതളാകാദിഉദകേന പരിക്ഖിത്തോപി പരിക്ഖിത്തോയേവാതി ദസ്സേതി. **തം പമാണം അതിക്കമിത്വാ**തി ഘരസ്സ ഉപരി ആകാസേ അഡ്ഢതേയ്യരതനപ്പമാണം അതിക്കമിത്വാ. **സഭായേ വാ വത്ഥബ്ബ**ന്തി ഇമിനാ സഭാസദ്ദസ്സ പരിയായോ സഭായസദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗോ അത്ഥീതി ദസ്സേതി. സഭാസദ്ദോ ഹി ഇത്ഥിലിങ്ഗോ, സഭായസദ്ദോ നപുംസകലിങ്ഗോതി. **ദ്വാരമൂലേ വാ**തി നഗരസ്സ ദ്വാരമൂലേ വാ. **തേസ**ന്തി സഭായനഗരദ്വാരമൂലാനം. തസ്സാ വീഥിയാ സഭായദ്വാരാനം ഗഹണേനേവ തത്ഥ സബ്ബാനിപി ഗേഹാനി, സാ ച അന്തരവീഥി ഗഹിതായേവ ഹോതി. ഏത്ഥ ച ദ്വാരവീഥിഘരേസു വസന്തേന ഗാമപ്പവേസനസഹസേയ്യാദിദോസം പരിഹരിത്വാ സുപ്പടിച്ഛന്നതാദിയുത്തേനേവ

ഭവിതബ്ബം. സഭാ പന യദി സബ്ബേസം വസനത്ഥായ പപാസദിസാ കതാ, അന്തരാരാമേ വിയ യഥാസുഖം വസിതും വട്ടതീതി വേദിതബ്ബം. **അതിഹരിത്വാ ഘരേ നിക്ഖിപതീ**തി വീഥിം മുഞ്ചിത്വാ ഠിതേ അഞ്ഞസ്മിം ഘരേ നിക്ഖിപതി. തേനാഹ **"വീഥിഹത്ഥപാസോ ന രക്ഖതീ"**തി. **പുരതോ വാ പച്ഛതോ വാ ഹത്ഥപാസേ**തി ഘരസ്സ ഹത്ഥപാസം സന്ധായ വദതി.

ഏവം ഗാമവസേന വിപ്പവാസാവിപ്പവാസം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി നിവേസനവസേന ദസ്സേന്തോ **"സചേ ഏകകുലസ്സ സന്തകം നിവേസനം ഹോതീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഓവരകോ** നാമ ഗബ്ഭസ്സ അബ്ഭന്തരേ അഞ്ഞോ ഗബ്ഭോതി വദന്തി, ഗബ്ഭസ്സ വാ പരിയായവചനമേതം. ഇദാനി ഉദോസിതാദിവസേന ദസ്സേന്തോ **"ഉദോസിതി"**ച്ചാദിമാഹ. തത്ഥ **വുത്തനയേനേവാ**തി "ഏകകുലസ്സ സന്തകോ ഉദോസിതോ ഹോതി പരിക്ഖിത്തോ ചാ"തിആദിനാ നിവേസനേ വുത്തനയേന. **ഏവ**-സദ്ദോ വിസേസനിവത്തി അത്ഥോ. തേന വിസേസോ നത്ഥീതി ദസ്സേതി.

ഇദാനി യേസു വിസേസോ അത്ഥി, തേ ദസ്സേന്തോ **"സചേ ഏകകുലസ്സ നാവാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **പരിയാദിയിത്വാ**തി വിനിവിജ്ഝിത്വാ, അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ വാ. വുത്തമേവത്ഥം വിഭാവേതി **"അന്തോപവിട്ഠേനാ"**തിആദിനാ. തത്ഥ **അന്തോപവിട്ഠേനാ**തി ഗാമസ്സ, നദിയാ വാ അന്തോപവിട്ഠേന. "സത്ഥേനാ"തി പാഠസേസോ. **നദീപരിഹാരോ ലബ്ഭതീ**തി ഏത്ഥ "വിസും നദീപരിഹാരസ്സ അവുത്തത്താ ഗാമാദീഹി അഞ്ഞത്ഥ വിയ ചീവരഹത്ഥപാസോയേവ നദീപരിഹാരോ"തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. അഞ്ഞേ പന "ഇമിനാ അട്ഠകഥാവചനേന നദീപരിഹാരോപി വിസും സിദ്ധോതി നദീഹത്ഥപാസോ ന വിജഹിതബ്ബോ"തി വദന്തി. യഥാ പന അജ്ഝോകാസേ സത്തബ്ഭന്തരവസേന അരഞ്ഞപരിഹാരോ ലബ്ഭതി, ഏവം നദിയം ഉദകുക്ഖേപവസേന നദീപരിഹാരോ ലബ്ഭതീതി കത്വാ അട്ഠകഥായം നദീപരിഹാരോ വിസും അവുത്തോ സിയാ സത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാനം അരഞ്ഞനദീസു അബദ്ധസീമാവസേന ലബ്ഭമാനത്താ. ഏവഞ്ച സതി സമുദ്ദജാതസ്സരേസുപി പരിഹാരോ അവുത്തസിദ്ധോ ഹോതി നദിയാ സമാനലക്ഖണത്താ, നദീഹത്ഥപാസോ ന വിജഹിതബ്ബോതി പന അത്ഥേ സതി നദിയാ അതിവിത്ഥാരത്താ ബഹുസാധാരണത്താ ച അന്തോനദിയം ചീവരം ഠപേത്വാ നദീഹത്ഥപാസേ ഠിതേന ചീവരസ്സ പവത്തിം ജാനിതും ന സക്കാ ഭവേയ്യ. ഏസ നയോ സമുദ്ദജാതസ്സരേസുപി. അന്തോഉദകുക്ഖേപേ വാ തസ്സ ഹത്ഥപാസേ വാ ഠിതേന പന സക്കാതി അയം അമ്ഹാകം അത്തനോമതി, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **വിഹാരസീമ**ന്തി അവിപ്പവാസസീമം സന്ധായാഹ. ഏത്ഥ ച വിഹാരസ്സ നാനാകുലസന്തകഭാവേപി അവിപ്പവാസസീമാപരിച്ഛേദബ്ഭന്തരേ സബ്ബത്ഥ ചീവരഅവിപ്പവാസസമ്ഭവതോ പധാനത്താ തത്ഥ സത്ഥപരിഹാരോ ന ലബ്ഭതീതി **"വിഹാരം ഗന്ത്വാ വസിതബ്ബ"**ന്തി വുത്തം. **സത്ഥസമീപേ**തി ഇദം യഥാവുത്തഅബ്ഭന്തരപരിച്ഛേദവസേന വുത്തം.

യസ്മാ "നാനാകുലസ്സ പരിക്ഖിത്തേ ഖേത്തേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ ഖേത്തദ്വാരമൂലേ വാ തസ്സ ഹത്ഥപാസേ വാ വത്ഥബ്ബ"ന്തി വുത്തം, തസ്മാ ദ്വാരമൂലതോ അഞ്ഞത്ഥ ഖേത്തേപി വസന്തേന ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ ഹത്ഥപാസേ കത്വായേവ വസിതബ്ബം.

വിഹാരോ നാമ സപരിക്ഖിത്തോ വാ അപരിക്ഖിത്തോ വാ സകലോ ആവാസോതി വദന്തി. **യസ്മിം വിഹാരേ**തി ഏത്ഥ പന ഏകഗേഹമേവ വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ന്ര.ർൻന്ര-ർൻർ) പന **"വിഹാരോ** നാമ ഉപചാരസീമാ. **യസ്മിം വിഹാരേ**തി തസ്സ അന്തോപരിവേണാദിം സന്ധായ വുത്ത"ന്തി വുത്തം. ഏകകുലാദിസന്തകതാ ചേത്ഥ കാരാപകാനം വസേന വേദിതബ്ബാ.

യം മജ്ഝന്ഹികേ കാലേ സമന്താ ഛായാ ഫരതീതി യദാ മഹാവീഥിയം ഉജുകമേവ ഗച്ഛന്തം സൂരിയമണ്ഡലം മജ്ഝന്ഹികം പാപുണാതി, തദാ യം ഓകാസം ഛായാ ഫരതി, തം സന്ധായ വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം പന **"ഛായായ ഫുട്ഠോകാസസ്സാ**തി ഉജുകം അവിക്ഖിത്തലേഡ്ഡുപാതബ്ഭന്തരം സന്ധായ വദതീ"തി വുത്തം. **അഗമനപഥേ**തി തദഹേവ ഗന്ത്വാ നിവത്തേതും അസക്കുണേയ്യകേ സമുദ്ദമജ്ഝേ യേ ദീപകാ, തേസൂതി യോജനാ. **ഇതരസ്മി**ന്തി പുരത്ഥിമദിസായ ചീവരേ.

ര൯. നദിം ഓതരതീതി ഹത്ഥപാസം മുഞ്ചിത്വാ ഓതരതി. **നാപജ്ജതീ**തി പരിഭോഗപച്ചയാ ദുക്കടം നാപജ്ജതി. തേനാഹ **"സോ ഹീ"**തിആദി. **അപരിഭോഗാരഹത്താ**തി ഇമിനാ നിസ്സഗ്ഗിയചീവരം അനിസ്സജ്ജിത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ദുക്കടം അചിത്തകന്തി സിദ്ധം. **ഏകം പാരുപിത്വാ ഏകം അംസകൂടേ ഠപേത്വാ ഗന്തബ്ബ**ന്തി ഇദം ബഹൂനം സഞ്ചരണട്ഠാനേ ഏവം അകത്വാ ഗമനം ന സാരുപ്പന്തി കത്വാ വുത്തം, ന ആപത്തിഅങ്ഗത്താ. ബഹിഗാമേ ഠപേത്വാപി അപാരുപിതബ്ബതായ വുത്തം **"വിനയകമ്മം കാതബ്ബ"**ന്തി. അഥ വാ വിഹാരേ സഭാഗം ഭിക്ഖും ന പസ്സതി, ഏവം സതി ആസനസാലം ഗന്ത്വാ വിനയകമ്മം കാതബ്ബന്തി യോജനാ. ആസനസാലം ഗച്ഛന്തേന കിം തീഹി ചീവരേഹി ഗന്തബ്ബന്തി ആഹ **"സന്തരുത്തരേനാ"**തി നട്ഠചീവരസ്സ സന്തരുത്തരസാദിയനതോ. സങ്ഘാടി പന കിം കാതബ്ബാതി ആഹ **"സങ്ഘാടിം ബഹിഗാമേ ഠപേത്വാ"**തി. ഉത്തരാസങ്ഗേ ച ബഹിഗാമേ ഠപിതസങ്ഘാടിയഞ്ച പഠമം വിനയകമ്മം കത്വാ പച്ഛാ ഉത്തരാസങ്ഗം നിവാസേത്വാ അന്തരവാസകേ കാതബ്ബം. ഏത്ഥ ച ബഹിഗാമേ ഠപിതസ്സപി വിനയകമ്മവചനതോ പരമ്മുഖാപി ഠിതം നിസ്സജ്ജിതും, നിസ്സട്ഠം ദാതുഞ്ച വട്ടതീതി വേദിതബ്ബം.

ദഹരാനം ഗമനേ സഉസ്സാഹത്താ **"നിസ്സയോ പന ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതീ"**തി വുത്തം. **മുഹുത്തം...പേ॰... പടിപ്പസ്സമ്ഭതീ**തി സഉസ്സാഹത്തേ ഗമനസ്സ ഉപച്ഛിന്നത്താ വുത്തം, തേസം പന പുരാരുണാ ഉട്ഠഹിത്വാ സഉസ്സാഹേന ഗച്ഛന്താനം അരുണേ അന്തരാ ഉട്ഠിതേപി ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി "യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ സയന്തീ"തി വുത്തത്താ. തേനേവ **"ഗാമം പവിസിത്വാ...പേ॰... ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതീ"**തി വുത്തം. **അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ വചനം അഗ്ഗഹേത്വാ**തിആദിമ്ഹി സഉസ്സാഹത്താ ഗമനക്ഖണേ പടിപ്പസ്സദ്ധി ന വുത്താ. **ധേനുഭയേനാ**തി തരുണവച്ഛഗാവീനം ആധാവിത്വാ സിങ്ഗേന പഹരണഭയേന. **നിസ്സയോ ച പടിപ്പസ്സമ്ഭതീ**തി ഏത്ഥ ധേനുഭയാദീഹി ഠിതാനം യാവ ഭയവൂപസമാ ഠാതബ്ബതോ "അന്തോഅരുണേയേവ ഗമിസ്സാമീ"തി നിയമേതും അസക്കുണേയ്യത്താ വുത്തം. യത്ഥ പന ഏവം നിയമേതും സക്കാ, തത്ഥ അന്തരാ അരുണേ ഉഗ്ഗതേപി നിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി ഭേസജ്ജത്ഥായ ഗാമം പവിട്ഠദഹരാനം വിയ.

അന്തോസീമായം ഗാമന്തി അവിപ്പവാസസീമാസമ്മുതിതോ പച്ഛാ പതിട്ഠാപിതഗാമം സന്ധായ വദതി ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച ഠപേത്വാ സമ്മന്നിതബ്ബതോ. **പവിട്ഠാന**ന്തി ആചരിയന്തേവാസികാനം വിസും വിസും ഗതാനം അവിപ്പവാസസീമത്താ **നേവ ചീവരാനി നിസ്സഗ്ഗിയാനി ഹോന്തി,** സഉസ്സാഹതായ **ന നിസ്സയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി**. **അന്തരാമഗ്ഗേ**തി ധമ്മം സുത്വാ ആഗച്ഛന്താനം അന്തരാമഗ്ഗേ.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ചീവരവിപ്പവാസവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

നവമോ പരിച്ഛേദോ.

൭൦. ഭണ്ഡപടിസാമനവിനിച്ഛയകഥാ

൭൬. ഏവം ചീവരവിപ്പവാസവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി ഭണ്ഡപടിസാമനവിനിച്ഛയം കഥേതും **"ഭണ്ഡസ്സ പടിസാമന"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ ഭഡിതബ്ബം ഭാജേതബ്ബന്തി **ഭണ്ഡം,** ഭഡിതബ്ബം ഇച്ഛിതബ്ബന്തി വാ **ഭണ്ഡം,** ഭണ്ഡന്തി പരിഭണ്ഡന്തി സത്താ ഏതേനാതി വാ **ഭണ്ഡം,** മൂലധനം, പരിക്ഖാരോ വാ. വുത്തഞ്ഹി അഭിധാനപ്പദീപികായം -

"ഭാജനാദിപരിക്ഖാരേ, ഭണ്ഡം മൂലധനേപി ചാ"തി.

തസ്സ ഭണ്ഡസ്സ, പടിസാമിയതേ **പടിസാമനം,** രക്ഖണം ഗോപനന്തി അത്ഥോ. തേനാഹ **"പരേസം ഭണ്ഡസ്സ ഗോപന"**ന്തി. **മാതു കണ്ണപിളന്ധനം താലപണ്ണമ്പീ**തി പി-സദ്ദോ സമ്ഭാവനത്ഥോ. തേന പഗേവ അഞ്ഞാതകാനം സന്തകന്തി ദസ്സേതി. **ഗിഹിസന്തക**ന്തി ഇമിനാ പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം സന്തകം പടിസാമേതും വട്ടതീതി ദീപേതി. **ഭണ്ഡാഗാരികസീസേനാ**തി ഏതേന വിസ്സാസഗ്ഗാഹാദിനാ ഗഹേത്വാ പടിസാമേന്തസ്സ അനാപത്തീതി ദസ്സേതി. തേന വക്ഖതി "അത്തനോ അത്ഥായ ഗഹേത്വാ പടിസാമേതബ്ബ"ന്തി. **ഛന്ദേനപി ഭയേനപീ**തി വഡ്ഢകീആദീസു ഛന്ദേന , രാജവല്ലഭാദീസു ഭയേന ബലക്കാരേന പാതേത്വാ ഗതേസു ച പടിസാമേതും വട്ടതീതി യോജേതബ്ബം.

സങ്ഗോപനത്ഥായ അത്തനോ ഹത്ഥേ നിക്ഖിത്തസ്സ ഭണ്ഡസ്സ ഗുത്തട്ഠാനേ പടിസാമനപയോഗം വിനാ "നാഹം ഗണ്ഹാമീ"തിആദിനാ അഞ്ഞസ്മിം പയോഗേ അകതേ രജ്ജസങ്ഖോഭാദികാലേ "ന ദാനി തസ്സ ദസ്സാമി, ന മയ്ഹം ദാനി ദസ്സതീ"തി ഉഭോഹിപി സകസകട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ ധുരനിക്ഖേപേ കതേപി അവഹാരോ നത്ഥി. കേചി പനേത്ഥ "പാരാജികമേവ പടിസാമനപയോഗസ്സ കതത്താ"തി വദന്തി, തം തേസം മതിമത്തം, ന സാരതോ പച്ചേതബ്ബം. പടിസാമനകാലേ ഹിസ്സ ഥേയ്യചിത്തം നത്ഥി, "ന ദാനി തസ്സ ദസ്സാമീ"തി ഥേയ്യചിത്തുപ്പത്തിക്ഖണേ ച സാമിനോ ധുരനിക്ഖേപചിത്തപ്പവത്തിയാ ഹേതുഭൂതോ കായവചീപയോഗോ നത്ഥി, യേന സോ ആപത്തിം ആപജ്ജേയ്യ. ന ഹി അകിരിയസമുട്ഠാനാ അയം ആപത്തീതി. **ദാനേ സഉസ്സാഹോ, രക്ഖതി താവാ**തി അവഹാരം സന്ധായ അവുത്തത്താ "നാഹം ഗണ്ഹാമീ"തിആദിനാ മുസാവാദകരണേ പാചിത്തിയമേവ ഹോതി, ന ദുക്കടം ഥേയ്യചിത്താഭാവേന സഹപയോഗസ്സപി അഭാവതോതി ഗഹേതബ്ബം.

യദിപി മുഖേന ദസ്സാമീതി വദതി...പേ... പാരാജികന്തി ഏത്ഥ കതരപയോഗേന ആപത്തി, ന താവ പഠമേന ഭണ്ഡപടിസാമനപയോഗേന തദാ ഥേയ്യചിത്തഭാവാ, നാപി "ദസ്സാമീ"തി കഥനപയോഗേന തദാ ഥേയ്യചിത്തേ വിജ്ജമാനേപി പയോഗസ്സ കപ്പിയത്താതി? വുച്ചതേ - സാമിനാ "ദേഹീ"തി ബഹുസോ യാചിയമാനോപി അദത്വാ യേന പയോഗേന അത്തനോ അദാതുകാമതം സാമികസ്സ ഞാപേസി, യേന ച സോ അദാതുകാമോ അയം വിക്ഖിപതീതി ഞത്വാ ധുരം നിക്ഖിപതി, തേനേവ പയോഗേനസ്സ ആപത്തി. ന ഹേത്ഥ ഉപനിക്ഖിത്തഭണ്ഡേ പരിയായേന മുത്തി അത്ഥി. അദാതുകാമതായ ഹി "കദാ തേ ദിന്നം, കത്ഥ തേ ദിന്ന"ന്തിആദിപരിയായവചനേനപി സാമികസ്സ ധുരേനിക്ഖിപാപിതേ ആപത്തിയേവ. തേനേവ അട്ഠകഥായം വുത്തം "കിം

തുമ്ഹേ ഭണഥ...പേ॰... ഉഭിന്നം ധുരനിക്ഖേപേന ഭിക്ഖുനോ പാരാജിക”ന്തി. പരസന്തകസ്സ പരേഹി ഗണ്ഹാപനേ ഏവ ഹി പരിയായതോ മുത്തി, ന സബ്ബത്ഥാതി ഗഹേതബ്ബം. **അത്തനോ ഹത്ഥേ നിക്ഖിത്തത്താ**തി ഏത്ഥ അത്തനോ ഹത്ഥേ സാമിനാ ദിന്നതായ ഭണ്ഡാഗാരികട്ഠാനേ ഠിതത്താ ച ഠാനാചാവനേപി നത്ഥി അവഹാരോ, ഥേയ്യചിത്തേന പന ഗഹണേ ദുക്കടതോ ന മുച്ചതീതി വേദിതബ്ബം. **ഏസേവ നയോ**തി അവഹാരോ നത്ഥി, ഭണ്ഡദേയ്യം പന ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

൭൮. പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനന്തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീസിക്ഖമാനസാമണേരസാമണേരീനം. ഏതേന ന കേവലം ഗിഹീനം ഏവ, അഥ ഖോ താപസപരിബ്ബാജകാദീനമ്പി സന്തകം പടിസാമേതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **നട്ഠേപി ഗീവാ ന ഹോതി,** കസ്മാ? അസമ്പടിച്ഛാപിതത്താതി അത്ഥോ. ദുതിയേ **ഏസേവ നയോ**തി ഗീവാ ന ഹോതി, കസ്മാ? അജാനിതത്താ. തതിയേ ച **ഏസേവ നയോ**തി ഗീവാ ന ഹോതി, കസ്മാ? പടിക്ഖിപിതത്താ. ഏത്ഥ ച കായേന വാ വാചായ വാ ചിത്തേന വാ പടിക്ഖിത്തോപി പടിക്ഖിത്തോയേവ നാമ ഹോതി.

തസ്സേവ ഗീവാ ഹോതി, ന സേസഭിക്ഖൂനം, കസ്മാ? തസ്സേവ ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ ഭണ്ഡാഗാരേ ഇസ്സരഭാവതോ. **ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ ഗീവാ ന ഹോതി** അലസജാതികസ്സേവ പമാദേന ഹരിതത്താ. ദുതിയേ **ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ ഗീവാ ന ഹോതി** തസ്സ അനാരോചിതത്താ. **നട്ഠേ തസ്സ ഗീവാ** തേന ഠപിതത്താ. **തസ്സേവ ഗീവാ,** ന അഞ്ഞേസം തേന ഭണ്ഡാഗാരികേന സമ്പടിച്ഛിതത്താ ഠപിതത്താ ച. **നത്ഥി ഗീവാ** തേന പടിക്ഖിപിതത്താ. **നട്ഠം സുനട്ഠമേവ** ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ അസമ്പടിച്ഛാപനതോ. **നട്ഠേ ഗീവാ** തേന ഠപിതത്താ. **സബ്ബം തസ്സ ഗീവാ** തസ്സ ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ പമാദേന ഹരണതോ. **തത്ഥേവ ഉപചാരേ വിജ്ജമാനേ**തി ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ സമീപേയേവ ഉച്ചാരപസ്സാവട്ഠാനേ വിജ്ജമാനേ.

൭൯. മയി ച മതേ സങ്ഘസ്സ ച സേനാസനേ വിനട്ഠേതി ഏത്ഥ കേവലം സങ്ഘസ്സ സേനാസനം മാ വിനസ്സീതി ഇമിനാ അധിപ്പായേന വിവരിതുമ്പി വട്ടതിയേവാതി വദന്തി. “തം മാരേസ്സാമീ”തി ഏത്തകേ വുത്തേപി **വിവരിതും വട്ടതി** “ഗിലാനപക്ഖേ ഠിതത്താ അവിസയോ”തി വുത്തത്താ. മരണതോ ഹി പരം ഗേലഞ്ഞം അവിസയത്തഞ്ച നത്ഥി. “ദ്വാരം ഛിന്ദിത്വാ ഹരിസ്സാമാ”തി ഏത്തകേ വുത്തേപി വിവരിതും വട്ടതിയേവ. **സഹായേഹി ഭവിതബ്ബ**ന്തി തേഹിപി ഭിക്ഖാചാരാദീഹി പരിയേസിത്വാ അത്തനോ സന്തകമ്പി കിഞ്ചി കിഞ്ചി ദാതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി. **അയഞ്ഹി സാമീചീ**തി ഭണ്ഡാഗാരേ വസന്താനം ഇദം വത്തം. **ലോലമഹാഥേരോ**തി മന്ദോ മോമൂഹോ ആകിണ്ണവിഹാരീ സദാ കീളാപസുതോ വാ മഹാഥേരോ.

൮൦. ഇതരേഹീതി തസ്മിംയേവ ഗബ്ഭേ വസന്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി. വിഹാരരക്ഖണവാരേ നിയുത്തോ **വിഹാരവാരികോ,** വുഡ്ഢപടിപാടിയാ അത്തനോ വാരേ വിഹാരരക്ഖണകോ. **നിവാപ**ന്തി ഭത്തവേതനം. **ചോരാനം പടിപഥം ഗതേസൂ**തി ചോരാനം ആഗമനം ഞത്വാ “പഠമതരംയേവ ഗന്ത്വാ സദ്ദം കരിസ്സാമാ”തി ചോരാനം അഭിമുഖം ഗതേസു. “ചോരേഹി ഹടഭണ്ഡം ആഹരിസ്സാമാ”തി തേസം അനുപഥം ഗതേസുപി ഏസേവ നയോ. **നിബദ്ധം കത്വാ**തി “അസുകകുലേ യാഗുഭത്തം വിഹാരവാരികാനംയേവാ”തി ഏവം നിയമനം കത്വാ. **ദ്വേ തിസ്സോ യാഗുസലാകാ ച ചത്താരി പഞ്ച സലാകഭത്താനി ച**

ലഭമാനോവാതി ഇദം നിദസ്സനമത്തം, തതോ ഊനം വാ ഹോതു അധികം വാ, അത്തനോ ച വേയ്യാവച്ചകരസ്സ ച യാപനമത്തം ലഭനമേവ പമാണന്തി ഗഹേതബ്ബം. **നിസ്സിതകേ ജഗ്ഗാപേന്തീ**തി അത്തനോ അത്തനോ നിസ്സിതകേ ഭിക്ഖാചരിയായ പോസേന്താ നിസ്സിതകേഹി വിഹാരം ജഗ്ഗാപേന്തി. **അസഹായസ്സാ**തി സഹായരഹിതസ്സ. "അസഹായസ്സ അദുതിയസ്സാ"തി പാഠോ യുത്തോ. പച്ഛിമം പുരിമസ്സേവ വേവചനം. അസഹായസ്സ വാ അത്തദുതിയസ്സ വാതി ഇമസ്മിം പന പാഠേ ഏകേന ആനീതം ദ്വിന്നം നപ്പഹോതീതി അത്തദുതിയസ്സപി വാരോ നിവാരിതോതി വദന്തി, തം "യസ്സ സഭാഗോ ഭിക്ഖു ഭത്തം ആനേത്വാ ദാതാ നത്ഥീ"തി ഇമിനാ ന സമേതി, വീമംസിതബ്ബം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൧൯൨) പന **"അത്തദുതിയസ്സാ**തി അപ്പിച്ഛസ്സ. അത്താസരീരമേവ ദുതിയോ, ന അഞ്ഞോതി ഹി അത്തദുതിയോ, തദുഭയസ്സപി അത്ഥസ്സ വിഭാവനം 'യസ്സാ'തിആദി. ഏതേന സബ്ബേന ഏകേകസ്സ വാരോ ന പാപേതബ്ബോതി ദസ്സേതീ"തി വുത്തം.

പാകവത്തത്ഥായാതി നിച്ചം പചിതബ്ബയാഗുഭത്തസങ്ഖാതവത്തത്ഥായ. **ഠപേന്തീ**തി ദായകാ ഠപേന്തി. **തം ഗഹേത്വാ**തി തം ആരാമികാദീഹി ദീയമാനം ഭാഗം ഗഹേത്വാ. **ഉപജീവന്തേന ഠാതബ്ബ**ന്തി അബ്ഭോകാസികരുക്ഖമൂലികേനപി പാകവത്തം ഉപനിസ്സായ ജീവന്തേന അത്തനോ പത്തചീവരരക്ഖണത്ഥായ വിഹാരവാരേ സമ്പത്തേ ഠാതബ്ബം. **ന ഗാഹാപേതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ യസ്സ അബ്ഭോകാസികസ്സപി അത്തനോ അധികപരിക്ഖാരോ ചേ ഠപിതോ അത്ഥി, ചീവരാദിസങ്ഘികഭാഗേപി ആലയോ അത്ഥി, സോപി ഗാഹാപേതബ്ബോ . **പരിപുച്ഛ**ന്തി പുച്ഛിതപഞ്ഹവിസ്സജ്ജനം, അട്ഠകഥം വാ. **ദിഗുണ**ന്തി അഞ്ഞേഹി ലബ്ഭമാനതോ ദ്വിഗുണം. **പക്ഖവാരേനാ**തി അഡ്ഢമാസവാരേന.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ഭണ്ഡപടിസാമനവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ദസമോ പരിച്ഛേദോ.

൧൧. കയവിക്കയസമാപത്തിവിനിച്ഛയകഥാ

൭൭. ഏവം ഭണ്ഡപടിസാമനവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി കയവിക്കയവിനിച്ഛയം കഥേന്തോ **"കയവിക്കയസമാപത്തീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ കയനം കയോ, പരഭണ്ഡസ്സ ഗഹണം, വിക്കയനം വിക്കയോ, സകഭണ്ഡസ്സ ദാനം, കയോ ച വിക്കയോ ച **കയവിക്കയം**. സമാപജ്ജനം **സമാപത്തി,** തസ്സ ദുവിധസ്സ കിരിയസ്സ കരണം. തസ്സരൂപം ദസ്സേതി **"ഇമിനാ"**തിആദിനാ.

സേസഞാതകേസു സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതസമ്ഭവതോ തദഭാവട്ഠാനമ്പി ദസ്സേതും **"മാതരം വാ പന പിതരം വാ"**തിആദി വുത്തം. തേന വിഞ്ഞത്തിസദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനഞ്ച ന ഹോതി "ഇമിനാ ഇദം ദേഹീ"തി വദന്തോതി ദസ്സേതി, കയവിക്കയം പന ആപജ്ജതി "ഇമിനാ ഇദം ദേഹീ"തി വദന്തോതി ദസ്സേതി. ഇമിനാ ച ഉപരി അഞ്ഞാതകന്ത്യാദിനാ ച സേസഞാതകം "ഇമം ദേഹീ"തി വദതോ വിഞ്ഞത്തി ന ഹോതി, "ഇമം ഗണ്ഹാഹീ"തി പന ദദതോ സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനം, "ഇമിനാ ഇമം ദേഹീ"തി കയവിക്കയം ആപജ്ജതോ നിസ്സഗ്ഗിയന്തി അയമ്പി അത്ഥോ ദസ്സിതോ ഹോതി മിഗപദവലഞ്ജനന്യായേന. **തസ്മാ**ഇച്ചാദികേപി "മാതാപിതൂഹി സദ്ധിം കയവിക്കയം, സേസഞാതകേഹി സദ്ധിം ദ്വേ ആപത്തിയോ, അഞ്ഞാതകേഹി സദ്ധിം തിസ്സോ ആപത്തിയോ"തി വത്തബ്ബേ തേനേവ ന്യായേന ഞാതും സക്കാതി കത്വാ ന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം, അഞ്ഞഥാ അബ്യാപിതദോസോ സിയാ.

"ഇദം ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ ഇദം കരോഥാ"തി വുത്തേ പുബ്ബാപരസമ്ബന്ധായ കിരിയായ വുത്തത്താ "ഇമിനാ ഇദം ദേഹീ"തി വുത്തസദിസം ഹോതി. ഇദം ഭത്തം ഭുഞ്ജ, ഇദം നാമ കരോഹീ"തി വാ, "ഇദം ഭത്തം ഭുത്തോസി, ഇദം നാമ കരോഹി, ഇദം ഭത്തം ഭുഞ്ജിസ്സസി, ഇദം നാമ കരോഹീ"തി പന വുത്തേ അസമ്ബന്ധായ കിരിയായ വുത്തത്താ കയവിക്കയോ ന ഹോതി. വിഘാസാദാനം ഭത്തദാനേ ച അനപേക്ഖത്താ സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനം ന ഹോതി, കാരാപനേ ഹത്ഥകമ്മമത്തത്താ വിഞ്ഞത്തി ന ഹോതി, തസ്മാ വട്ടതി. **"ഏത്ഥ ചാ"**തിആദിനാ അസതിപി നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുമ്ഹി പാചിത്തിയം ദേസേതബ്ബന്തി ദസ്സേതി.

അഗ്ഘം പുച്ഛിതും വട്ടതി, ഏത്താവതാ കയവിക്കയോ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. **ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ**തി "ഇമിനാ ഇദം ദേഹീ"തി അവുത്തത്താ കയവിക്കയോ ന ഹോതി, മൂലസ്സ അത്ഥിതായ വിഞ്ഞത്തിപി ന ഹോതി. **പത്തോ ന ഗഹേതബ്ബോ** പരഭണ്ഡസ്സ മഹഗ്ഘതായ. ഏവം സതി കഥം കാതബ്ബോതി ആഹ **"മമ വത്ഥു അപ്പഗ്ഘന്തി ആചിക്ഖിതബ്ബ"**ന്തി. **ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ കാരേതബ്ബതം ആപജ്ജതി** ഥേയ്യാവഹാരസമ്ഭവതോ, ഊനമാസകം ചേ അഗ്ഘതി, ദുക്കടം. മാസകതോ പട്ഠായ യാവ ഊനപഞ്ചമാസകം ചേ അഗ്ഘതി, ഥുല്ലച്ചയം. പഞ്ചമാസകം ചേ അഗ്ഘതി, പാരാജികന്തി വുത്തം ഹോതി. **ദേതി, വട്ടതി** പുഞ്ഞത്ഥായ ദിന്നത്താ അധികസ്സ. **കപ്പിയകാരകസ്സ പന…പേ… വട്ടതി** ഉഭതോ കപ്പിയഭണ്ഡത്താ. ഏകതോ ഉഭതോ വാ ചേ അകപ്പിയഭണ്ഡം ഹോതി, ന വട്ടതി. **"മാ ഗണ്ഹാഹീ"തി വത്തബ്ബോ,** കസ്മാ? കപ്പിയകാരകസ്സ അത്ഥേകത്താ.

അഞ്ഞേന അപ്പടിഗ്ഗഹിതേന അത്ഥോ, കസ്മാ? സത്താഹകാലികത്താ തേലസ്സ. പടിഗ്ഗഹിതതേലം സത്താഹപരമം ഏവ ഠപേതബ്ബം, തസ്മാ തതോ പരം ഠപിതുകാമസ്സ അപ്പടിഗ്ഗഹിതതേലേന അത്ഥോ ഹോതി. **അപ്പടിഗ്ഗഹിതം ദൂസേയ്യ,** അനിയമിതകാലം അപ്പടിഗ്ഗഹിതതേലം നാളിയം അവസിട്ഠപടിഗ്ഗഹിതതേലം അത്തനോ കാലം വത്ഥാപേയ്യ.

ര്വ്വ. ഇദം പത്തചതുക്കം വേദിതബ്ബന്തി അകപ്പിയപത്തചതുക്കം വുത്തം, പഞ്ചമോ പന കപ്പിയോ. തേന വക്ഖതി ''അയം പത്തോ സബ്ബകപ്പിയോ ബുദ്ധാനമ്പി പരിഭോഗാരഹോ''തി. **അയം പത്തോ മഹാഅകപ്പിയോ നാമ,** കസ്മാ? രൂപിയം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അയബീജം സമുട്ഠാപേത്വാ തേന ലോഹേന പത്തസ്സ കാരിതത്താ, ഏവം ബീജതോ പട്ഠായ ദൂസിതത്താ. യഥാ ച തതിയപാരാജികവിസയേ ഥാവരപയോഗേസു പാസസൂലാദീസു മൂലതോ പട്ഠായ കാരിതേസു കിസ്മിഞ്ചി ദണ്ഡമത്തേ വാ വാകമത്തേ വാ അവസിട്ഠേ സതി ന മുച്ചതി, സബ്ബസ്മിം നട്ഠേയേവ മുച്ചതി, ഏവമിധാപി ബീജതോ പട്ഠായ കതത്താ തസ്മിം പത്തേ കിസ്മിഞ്ചി പത്തേ അവസിട്ഠേപി കപ്പിയോ ഭവിതും ന സക്കാ. തഥാ ച വക്ഖതി ''സചേപി തം വിനാസേത്വാ ഥാലകം കാരേതി, തമ്പി അകപ്പിയ''ന്ത്യാദി. ഏവം സന്തേപി ദുതിയപത്തേ വിയ മൂലേ ച മൂലസ്സാമികാനം, പത്തേ ച പത്തസ്സാമികാനം ദിന്നേ കപ്പിയോ കാതും സക്കാ ഭവേയ്യ നു ഖോതി ആസങ്കായമാഹ **''ന സക്കാ കേനചി ഉപായേന കപ്പിയോ കാതു''**ന്തി. തസ്സത്ഥോ - ദുതിയപത്തം രൂപിയം പടിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഗിഹീഹി പരിനിട്ഠാപിതമേവ കിണാതി, ന ബീജതോ പട്ഠായ ദൂസേതി, തസ്മാ ദുതിയപത്തോ കപ്പിയോ കാതും സക്കാ, ഇധ പന ബീജതോ പട്ഠായ ദൂസിതത്താ തേന ഭിക്ഖുനാ തം പത്തം പുന അയപാസാണബീജം കാതും അസക്കുണേയ്യത്താ, പടിഗ്ഗഹിതരൂപിയസ്സ ച വളഞ്ജിതത്താ പുന സാമികാനം ദാതും അസക്കുണേയ്യത്താ ന സക്കാ കേനചി ഉപായേന കപ്പിയോ കാതുന്തി.

ഇദാനി തം അസക്കുണേയ്യത്തം അഞ്ഞേന പകാരേന വിത്ഥാരേതും **''സചേപീ''**തിആദിമാഹ. ഇമിനാ കിഞ്ചിപി അയവത്ഥുമ്ഹി അവസിട്ഠേ സതി അകപ്പിയോവ ഹോതീതി ദസ്സേതി. തേന വുത്തം വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം ൧.ര്ൻ൧) **''രൂപിയം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ**തി ഇദം ഉക്കട്ഠവസേന വുത്തം, മുത്താദിദുക്കടവത്ഥുമ്പി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ കാരിതമ്പി പഞ്ചന്നം ന വട്ടതി ഏവ. **സമുട്ഠാപേതീ**തി സയം ഗന്ത്വാ വാ 'ഇമം കഹാപണാദിം കമ്മകാരാനം ദത്വാ ബീജം സമുട്ഠാപേഹീ'തി അഞ്ഞം ആണാപേത്വാ വാ സമുട്ഠാപേതി. **മഹാഅകപ്പിയോ**തി അത്തനാവ ബീജതോ പട്ഠായ ദൂസിതത്താ അഞ്ഞസ്സ മൂലസ്സാമികസ്സ അഭാവതോ വുത്തം. സോ ഹി ചോരേഹി അച്ഛിന്നോപി പുന ലദ്ധോ ജാനന്തസ്സ കസ്സചീപി ന വട്ടതി. യദി ഹി വട്ടേയ്യ, തളാകാദീസു വിയ 'അച്ഛിന്നോ വട്ടതീ'തി ആചരിയാ വദേയ്യും. **ന സക്കാ കേനചി ഉപായേനാ**തി സങ്ഘസ്സ വിസ്സജ്ജനേന ചോരാദിഅച്ഛിന്ദനേനപി കപ്പിയോ കാതും ന സക്കാ, ഇദഞ്ച തേന രൂപേന ഠിതം തമ്മൂലകേന വത്ഥമുത്താദിരൂപേന ഠിതഞ്ച സന്ധായ വുത്തം. ദുക്കടവത്ഥുമ്പി ഹി തമ്മൂലകകപ്പിയവത്ഥു ച ന സക്കാ കേനചി തേന രൂപേന കപ്പിയം കാതും. യദി പന സോ ഭിക്ഖു തേന കപ്പിയവത്ഥുനാ, ദുക്കടവത്ഥുനാ വാ പുന രൂപിയം ചേതാപേയ്യ, തം രൂപിയം നിസ്സജ്ജാപേത്വാ അഞ്ഞേസം കപ്പിയം കാതുമ്പി സക്കാ ഭവേയ്യാതി ദട്ഠബ്ബ''ന്തി. യം പന സാരത്ഥദീപനിയം പപഞ്ചിതം, യഞ്ച തമേവ ഗഹേത്വാ പോരാണടീകായം പപഞ്ചിതം, തം വിത്ഥാരേത്വാ വുച്ചമാനം

അതിവിത്ഥാരിതഞ്ച ഭവിസ്സതി, സോതൂനഞ്ച ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യം, തസ്മാ ഏത്തകമേവ വദിമ്ഹ, അത്ഥികേഹി പന തേസു തേസു പകരണേസു ഓലോകേത്വാ ഗഹേതബ്ബന്തി.

ദുതിയപത്തേ **പഞ്ചന്നമ്പി സഹധമ്മികാനം ന കപ്പതീ**തി രൂപിയസ്സ പടിഗ്ഗഹിതത്താ, കയവിക്കയസ്സ ച കതത്താ. **സക്കാ പന കപ്പിയോ കാതു**ന്തി ഗിഹീഹി പരിനിട്ഠാപിതപത്തസ്സേവ കിണിതത്താ , ബീജതോ പട്ഠായ അദൂസിതത്താ, മൂലമൂലസ്സാമികാനഞ്ച പത്തപത്തസ്സാമികാനഞ്ച വിജ്ജമാനത്താ. യഥാ പന സക്കാ ഹോതി, തം ദസ്സേതും **"മൂലേ"**തിആദിമാഹ.

തതിയപത്തേ **സദിസോയേവാ**തി "പഞ്ചന്നമ്പി സഹധമ്മികാനം ന വട്ടതി, സക്കാ പന കപ്പിയോ കാതു"ന്തി ഇമം നയം നിദ്ദിസതി. നനു തതിയപത്തോ കപ്പിയവോഹാരേന ഗഹിതോ, അഥ കസ്മാ അകപ്പിയോതി ചോദനം സന്ധായാഹ **"കപ്പിയവോഹാരേന ഗഹിതോപി ദുതിയപത്തസദിസോയേവ, മൂലസ്സ സമ്പടിച്ഛിതത്താ അകപ്പിയോ"**തി. ദുതിയചോദനം പന സയമേവ വദതി. ഏത്ഥ ച "ദുതിയപത്തസദിസോയേവാ"തി വുത്തത്താ മൂലേ ച മൂലസ്സാമികാനം, പത്തേ ച പത്തസ്സാമികാനം ദിന്നേ കപ്പിയോ ഹോതി, കപ്പിയഭണ്ഡം ദത്വാ ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബോ. **മൂലസ്സ അനിസ്സട്ഠത്താ**തി യേന ഉഗ്ഗഹിതമൂലേന പത്തോ കീതോ, തസ്സ മൂലസ്സ സങ്ഘമജ്ഝേ അനിസ്സട്ഠത്താ. ഏതേന രൂപിയമേവ നിസ്സജ്ജിതബ്ബം, ന തമ്മൂലകം അരൂപിയന്തി ദസ്സേതി. യദി ഹി തേന സമ്പടിച്ഛിതമൂലം സങ്ഘമജ്ഝേ നിസ്സട്ഠം സിയാ, തേന കപ്പിയേന കമ്മേന ആരാമികാദീഹി ഗഹേത്വാ ദിന്നപത്തോ രൂപിയപടിഗ്ഗാഹകം ഠപേത്വാ സേസാനം വട്ടേയ്യ.

ചതുത്ഥപത്തേ **ദുബ്ബിചാരിതത്താ**തി "ഇമേ കഹാപണേ ദത്വാ ഇദം ദേഹീ"തി ഗഹിതത്താ ഗിഹിസന്തകാനം കഹാപണാനം ദുട്ഠുവിചാരിതത്താ ഏതസ്സ വിചാരണകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏവ ന വട്ടതീതി അത്ഥോ. **മൂലസ്സ അസമ്പടിച്ഛിതത്താ**തി ഏതേന മൂലസ്സ ഗിഹിസന്തകത്തം ദസ്സേതി, തേനേവ പത്തസ്സ രൂപിയസംവോഹാരേന അനുപ്പന്നതഞ്ച ദസ്സേതി, തേന ച തസ്സ പത്തസ്സ നിസ്സജ്ജിയാഭാവം, ഭിക്ഖുസ്സ ച പാചിത്തിയാഭാവം ദീപേതി, തേന ച ദുബ്ബിചാരിതമത്തേന ദുക്കടമത്തഭാവം പകാസേതി. **നിസ്സജ്ജീ**തി ഇദഞ്ച ദാനവസേന വുത്തം, ന വിനയകമ്മവസേന. തേനേവ ച **"സപ്പിസ്സ പൂരാപേത്വാ"**തി വുത്തം.

പഞ്ചമപത്തേ **സബ്ബകപ്പിയോ**തി അത്തനോ ച പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനഞ്ച ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധാനഞ്ച കപ്പിയോ. തേനാഹ **"ബുദ്ധാനമ്പി പരിഭോഗാരഹോ"**തി.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

കയവിക്കയസമാപത്തിവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ഏകാദസമോ പരിച്ഛേദോ.

൮൮. രൂപിയാദിപടിഗ്ഗഹണവിനിച്ഛയകഥാ

൭൯. ഏവം കയവിക്കയസമാപത്തിവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി രൂപിയാദിപടിഗ്ഗഹണവിനിച്ഛയം കഥേന്തോ **"രൂപിയാദിപടിഗ്ഗഹോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സഞ്ഞാണത്ഥായ കതം രൂപം ഏത്ഥ അത്ഥീതി രൂപിയം, യം കിഞ്ചി വോഹാരൂപഗം ധനം. തേന വുത്തം സമന്തപാസാദികായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൩-൫൮൪) "ഇധ പന യം കിഞ്ചി വോഹാരഗമനീയം കഹാപണാദി അധിപ്പേത"ന്തി. പഠമം ആദീയതീതിആദി, കിം തം? രൂപിയം, രൂപിയം ആദി യേസം തേതി രൂപിയാദയോ, ദാസിദാസഖേത്തവത്ഥുആദയോ, പടിഗ്ഗഹണം പടിഗ്ഗഹോ, സമ്പടിച്ഛനന്തി അത്ഥോ. രൂപിയാദീനം പടിഗ്ഗഹോ **രൂപിയാദിപടിഗ്ഗഹോ**. ജാതസമയേ ഉപ്പന്നം രൂപമേവ രൂപം അസ്സ ഭവതി, ന വികാരമാപജ്ജതീതി **ജാതരൂപം,** സുവണ്ണം. ധവലസഭാവതായ സത്തേഹി രഞ്ജിയതേതി **രജതം,** സജ്ഝു. ജാതരൂപേന കതോ മാസകോ **ജാതരൂപമാസകോ**. രജതേന കതോ മാസകോ **രജതമാസകോ**തി ഇദം ചതുബ്ബിധമേവ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥു ഹോതി, ന ലോഹമാസകാദയോതി ആഹ **"തമ്ബലോഹാദീഹി...പേ॰... സങ്ഗഹിതോ"**തി. **തമ്ബലോഹാദീഹീ**തി **ആദി**-സദ്ദേന കംസലോഹവട്ടലോഹതിപുസീസാദീഹി കതോപി **ലോഹമാസകോയേവാ**തി ദസ്സേതി. കിം ഇദമേവ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥു ഹോതി, ഉദാഹു മുത്താദയോപീതി ആഹ **"മുത്താ...പേ॰... ദുക്കടവത്ഥൂ"**തി. ഇമേസം ദ്വിന്നം വത്ഥൂനം കോ വിസേസോതി ആഹ **"തത്ഥ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥും... പേ॰... ദുക്കടമേവാ"**തി. തത്ഥ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥു അത്തനോ അത്ഥായ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം, സേസാനം അത്ഥായ ദുക്കടം, ദുക്കടവത്ഥു സബ്ബേസം അത്ഥായ ദുക്കടമേവാതി യോജനാ.

ഇദാനി തേസു വത്ഥൂസു കപ്പിയാകപ്പിയവിനിച്ഛയം വിത്ഥാരതോ ദസ്സേതും ആഹ **"തത്രായം വിനിച്ഛയോ"**തി. തത്ഥ **സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതി,** കസ്മാ? "ഇദം സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി അകപ്പിയവോഹാരേന ദിന്നത്താ. **ദത്വാ പക്കമതി, വട്ടതി,** കസ്മാ? സങ്ഘസ്സ ഹത്ഥേ അദത്വാ വഡ്ഢകീആദീനം ഹത്ഥേ ദിന്നത്താ. **ഏവമ്പി വട്ടതി** ഗിഹീനം ഹത്ഥേ ഠപിതത്താ. **പടിക്ഖിപിതും ന വട്ടതി** സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലാനം അനാമസിതത്താ. **"ന വട്ടതീ"തി പടിക്ഖിപിതബ്ബം** "തുമ്ഹേ ഗഹേത്വാ ഠപേഥാ"തി വുത്തത്താ. **പടിഗ്ഗഹണേപി പരിഭോഗേപി ആപത്തീ**തി "സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി വുത്തത്താ പടിഗ്ഗഹണേ പാചിത്തിയം, പരിഭോഗേ ദുക്കടം. **സ്വേവ സാപത്തികോ**തി ദുക്കടാപത്തിം സന്ധായ വദതി. **വദതി, വട്ടതി** "തുമ്ഹേ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി കപ്പിയവോഹാരേന വുത്തത്താ. **ചീവരത്ഥായ ദിന്നം ചീവരേയേവ ഉപനേതബ്ബം,** കസ്മാ? യഥാ ദായകാ വദന്തി, തഥാ പടിപജ്ജിതബ്ബത്താ. സേനാസനപച്ചയസ്സ ഇതരപച്ചയത്തയതോ വിസേസം ദസ്സേന്തോ **"സേനാസനത്ഥായാ"**തിആദിമാഹ. ഇമിനാ അവിസ്സജ്ജിയഅവേഭങ്ഗിയഭാവം ദസ്സേതി. ഏവം സന്തേപി ആപദാസു കത്തബ്ബവിധിം ദസ്സേന്തോ **"സചേ പനാ"**തിആദിമാഹ.

൮൦. ഏവം നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥൂസു കത്തബ്ബവിധിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ദുക്കടവത്ഥൂസു കത്തബ്ബവിധിം ദസ്സേന്തോ **"സചേ കോചി മയ്ഹ"**ന്ത്യാദിമാഹ. ഏത്ഥ പന **പടിഗ്ഗഹണേപി പരിഭോഗേപി ആപത്തീ**തി ദുക്കടമേവ സന്ധായ വുത്തം. തളാകസ്സപി ഖേത്തസങ്ഗഹിതത്താ തസ്സ പടിഗ്ഗഹണേപി ആപത്തി

വുത്താ. **“ചത്താരോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജഥാതി ദേതീ**തി എത്ഥ ‘ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ചത്താരോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും തളാകം ദമ്മീ’തി വാ ‘ചതുപച്ചയപരിഭോഗത്ഥം തളാകം ദമ്മീ’തി വാ വദതി, വട്ടതിയേവ. ‘ഇതോ തളാകതോ ഉപ്പന്നേ പച്ചയേ ദമ്മീ’തി വുത്തേ പന വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീ”തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൩൩൭-൩൩൮) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൩൩൯-൩൩൮) തഥേവ വത്വാ “ഇദഞ്ച സങ്ഘസ്സ ദീയമാനഞ്ഞേവ സന്ധായ വുത്തം, പുഗ്ഗലസ്സ പന ഏവമ്പി ദിന്നം തളാകവേത്താദി ന വട്ടതി. സുദ്ധചിത്തസ്സ പന ഉദകപരിഭോഗത്ഥം കൂപപോക്ഖരണിആദയോ വട്ടന്തി. ‘സങ്ഘസ്സ തളാകം അത്ഥി, തം കഥ’ന്തി ഹി ആദിനാ സബ്ബത്ഥ സങ്ഘവസേനേവ വുത്ത”ന്തി വുത്തം. **ഹത്ഥേ ഭവിസ്സതീ**തി വസേ ഭവിസ്സതി.

കപ്പിയകാരകം ഠപേഥാതി വുത്തേതി സാമീചിവസേന വുത്തം, അവുത്തേപി ഠപേന്തസ്സ ന ദോസോ അത്ഥി. തേനാഹ **“ഉദകം വാരേതും ലബ്ഭതീ”**തി. യസ്മാ പരസന്തകം ഭിക്ഖൂനം നാസേതും ന വട്ടതി, തസ്മാ **“ന സസ്സകാലേ”**തി വുത്തം. സസ്സകാലേപി താസേത്വാ മുഞ്ചിതും വട്ടതി, അമുഞ്ചതോ പന ഭണ്ഡദേയ്യം. **ജനപദസ്സ സാമികോ**തി ഇമിനാവ യോ തം ജനപദം വിചാരേതി, തേനപി അച്ഛിന്ദിത്വാ ദിന്നം വട്ടതിയേവാതി വദന്തി. **പുന ദേതീ**തി അച്ഛിന്ദിത്വാ പുന ദേതി, ഏവമ്പി വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ യേന കേനചി ഇസ്സരേന “പരിച്ചത്തമിദം ഭിക്ഖൂഹി അസ്സാമിക”ന്തി സഞ്ഞായ അത്തനോ ഗഹേത്വാ ദിന്നം വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **ഉദകവാഹക**ന്തി ഉദകമാതികം. കപ്പിയവോഹാരേപി വിനിച്ഛയം വക്ഖാമീതി പാഠസേസോ. **ഉദകവസേനാ**തി ഉദകപരിഭോഗത്ഥം. **സുദ്ധചിത്താന**ന്തി ഉദകപരിഭോഗത്ഥമേവ. ഇദം സഹത്ഥേന ച അകപ്പിയവോഹാരേന ച കരോന്തേ സന്ധായ വുത്തം. “സസ്സസമ്പാദനത്ഥ”ന്തി ഏവം അസുദ്ധചിത്താനമ്പി പന സയം അകത്വാ കപ്പിയവോഹാരേന ആണാപേതും വട്ടതി ഏവ. **കപ്പിയകാരകം ഠപേതും ന വട്ടതീ**തി ഇദം സഹത്ഥാദിനാ കതതളാകത്താ അസ്സാരുപ്പന്തി വുത്തം. ഠപേന്തസ്സ പന തം പച്ചയം പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ ആപത്തി ന പഞ്ഞായതി, അട്ഠകഥാപമാണേന വാ എത്ഥ ആപത്തി ഗഹേതബ്ബാ. അലജ്ജിനാ കാരാപിതേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ആഹ **“ലജ്ജിഭിക്ഖുനാ”**തി, മത്തികുദ്ധരണാദീസു കാരാപിതേസൂതി അധിപ്പായോ.

൩൧. നവസസ്സേതി അകതപുബ്ബേ കേദാരേ. **കഹാപണേ**തി ഇമിനാ ധഞ്ഞുട്ഠാപനേ തസ്സേവ അകപ്പിയന്തി ദസ്സേതി. **അപരിച്ഛിന്നഭാഗേ**തി “ഏത്തകേ ഭൂമിഭാഗേ ഏത്തകോ ഭാഗോ ദാതബ്ബോ”തി ഏവം അപരിച്ഛിന്നഭാഗേ. ധഞ്ഞുട്ഠാപനേ കസതി, പയോഗേപി ദുക്കടമേവ, ന കഹാപണുട്ഠാപനേ വിയ. “കസഥ വപഥാ”തി വചനേന സബ്ബേസമ്പി അകപ്പിയം സിയാതി ആഹ **“അവത്വാ”**തി. **ഏത്തകോ നാമ ഭാഗോ**തി എത്ഥ ഏത്തകോ കഹാപണോതി ഇദമ്പി സന്ധായ വദതി. തഥാവുത്തേപി ഹി തദാ കഹാപണാനം അവിജ്ജമാനത്താ ആയതിം ഉപ്പജ്ജമാനം അഞ്ഞേസം വട്ടതി ഏവ. തേനാഹ **“തസ്സേവ തം അകപ്പിയ”**ന്തി. തസ്സ പന സബ്ബപയോഗേസു പരിഭോഗേ ച ദുക്കടം. കേചി പന ധഞ്ഞപരിഭോഗേ ഏവ ആപത്തി, ന പുബ്ബഭാഗേതി വദന്തി, തം ന യുത്തം, യേന മിനനരക്ഖണാദിനാ പയോഗേന പച്ഛാ ധഞ്ഞപരിഭോഗേ ആപത്തി ഹോതി തസ്സ പയോഗസ്സ കരണേ അനാപത്തിയാ അയുത്തത്താ. പരിയായകഥായ പന സബ്ബത്ഥ അനാപത്തി. തേനേവ **“ഏത്തകേഹി വീഹീഹി

ഇദഞ്ചിദഞ്ച ആഹരഥാ"തി നിയമവചനേ അകപ്പിയം വുത്തം. കഹാപണവിചാരണേപി ഏസേവ നയോ. "വത്ഥു ച ഏവരൂപം നാമ സംവിജ്ജതി, കപ്പിയകാരകോ നത്ഥീതി വത്തബ്ബ"ന്തിആദിവചനഞ്ചേത്ഥ സാധകം. **രജ്ജുയാ വാ ദണ്ഡേന വാ**തി ഏത്ഥ "പാദേഹിപി മിനിതും ന വട്ടതീ"തി വദന്തി. **ഖലേ വാ ഠത്വാ രക്ഖതീ**തി ഏത്ഥ പന ഥേനേത്വാ ഗണ്ഹന്തേ ദിസ്വാ "മാ ഗണ്ഹഥാ"തി നിവാരേന്തോ രക്ഖതി നാമ, സചേ പന അവിചാരേത്വാ കേവലം തുണ്ഹീഭൂതോവ രക്ഖണത്ഥായ ഓലോകേന്തോ തിട്ഠതി, വട്ടതി. "സചേപി തസ്മിം തുണ്ഹീഭൂതേ ചോരികായ ഹരന്തി, 'മയം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആരോചേസ്സാമാ'തി ഏവം വത്തുമ്പി വട്ടതീ"തി വദന്തി. **നീഹരാപേതി പടിസാമേതീ**തി ഏത്ഥാപി "സചേ പരിയായേന വദതി, വട്ടതീ"തി വദന്തി. അപുബ്ബസ്സ അനുപ്പാദിതത്താ അഞ്ഞേസം വട്ടതീതി ആഹ **"തസ്സേവേതം അകപ്പിയ"**ന്തി.

സബ്ബേസം അകപ്പിയം, കസ്മാ? കഹാപണാനം വിചാരിതത്താതി ഏത്ഥ സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൩.൬൩൭-൬൩൮) ഏവം വിചാരണാ കതാ - നനു ച ദുബ്ബിചാരിതമത്തേന തസ്സേവേതം അകപ്പിയം, ന സബ്ബേസം രൂപിയസംവോഹാരേ ചതുത്ഥപത്തോ വിയ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൯) "യോ പന രൂപിയം അസമ്പടിച്ഛിത്വാ 'ഥേരസ്സ പത്തം കിണിത്വാ ദേഹീ'തി പഹിതകപ്പിയകാരകേന സദ്ധിം കമ്മാരകുലം ഗന്ത്വാ പത്തം ദിസ്വാ 'ഇമേ കഹാപണേ ഗഹേത്വാ ഇമം ദേഹീ'തി കഹാപണേ ദാപേത്വാ ഗഹിതോ, അയം പത്തോ ഏതസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ ന വട്ടതി ദുബ്ബിചാരിതത്താ , അഞ്ഞേസം പന വട്ടതി മൂലസ്സ അസമ്പടിച്ഛിതത്താ"തി, തസ്മാ **യം തേ ആഹരന്തി, സബ്ബേസം അകപ്പിയം. കസ്മാ? കഹാപണാനം വിചാരിതത്താ**തി ഇദം കസ്മാ വുത്തന്തി? ഏത്ഥ കേചി വദന്തി "കഹാപണേ സാദിയിത്വാ വിചാരിതം സന്ധായ ഏവം വുത്ത"ന്തി, സങ്ഘികത്താ ച നിസ്സജ്ജിതും ന സക്കാ, തസ്മാ സബ്ബേസം ന കപ്പതീതി തേസം അധിപ്പായോ. കേചി പന "അസാദിയിത്വാപി കഹാപണാനം വിചാരിതത്താ രൂപിയസംവോഹാരോ കതോ ഹോതി, സങ്ഘികത്താ ച നിസ്സജ്ജിതും ന സക്കാ, തസ്മാ സബ്ബേസം ന കപ്പതീ"തി വദന്തി. ഗണ്ഠിപദേസു പന തീസുപി ഇദം വുത്തം "ചതുത്ഥപത്തോ ഗിഹിസന്തകാനംയേവ കഹാപണാനം വിചാരിതത്താ അഞ്ഞേസം കപ്പതി, ഇധ പന സങ്ഘികാനം വിചാരിതത്താ സബ്ബേസം ന കപ്പതീ"തി. സബ്ബേസമ്പി വാദോ തേന തേന പരിയായേന യുത്തോയേവാതി.

൩൭. **ചതുസാലദ്വാരേ**തി ഭോജനസാലം സന്ധായ വുത്തം.

൩൮. **"വനം ദമ്മി, അരഞ്ഞം ദമ്മീ"തി വുത്തേ പന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ നിവാസട്ഠാനത്താ പുഗ്ഗലസ്സപി സുദ്ധചിത്തേന ഗഹേതും വട്ടതി. **സീമം ദേമാ**തി വിഹാരസീമാദിസാധാരണവചനേന വുത്തത്താ "വട്ടതീ"തി വുത്തം. **പരിയായേന കഥിതത്താ**തി "ഗണ്ഹാഹീ"തി അവത്വാ "സീമാ ഗതാ"തി പരിയായേന കഥിതത്താ. പകതിഭൂമികരണത്ഥം **"ഹേട്ഠാ ഗഹിതം പംസു"**ന്തിആദി വുത്തം. **ദാസം ദമ്മീ**തി ഏത്ഥ "മനുസ്സം ദമ്മീതി വുത്തേ വട്ടതീ"തി വദന്തി. **വേയ്യാവച്ചകര**ന്തിആദിനാ വുത്തേ പുഗ്ഗലസ്സപി ദാസം ഗഹേതും വട്ടതി "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ ആരാമിക"ന്തി വിസേസേത്വാ അനുഞ്ഞാതത്താ. തഞ്ച ഖോ പിലിന്ദവച്ഛേന ഗഹിതപരിഭുത്തക്കമേന, ന

ഗഹട്ഠാനം ദാസപരിഭോഗക്കമേന. ഖേത്താദയോ പന സബ്ബേ സങ്ഘസ്സേവ വട്ടന്തി പാളിയം പുഗ്ഗലികവസേന ഗഹേതും അനനുഞ്ഞാതത്താതി ദട്ഠബ്ബം. **കുക്കുടസൂകരേ...പേ॰... വട്ടതീ**തി എത്ഥ കുക്കുടസൂകരേസു ദീയമാനേസു "ഇമേഹി അമ്ഹാകം അത്ഥോ നത്ഥി, സുഖം ജീവന്തു, അരഞ്ഞേ വിസ്സജ്ജേഥാ"തി വത്തും വട്ടതി . **വിഹാരസ്സ ദേമാ**തി സങ്ഘികവിഹാരം സന്ധായ വുത്തം. "ഖേത്തവത്ഥുപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതീ"തിആദിനാ (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൦, ൧൯൪) സുത്തന്തേസു ആഗതപടിക്ഖേപോ ഭഗവതാ ആപത്തിയാപി ഹേതുഭാവേന കതോതി ഭഗവതോ അധിപ്പായം ജാനന്തേഹി സങ്ഗീതികാരകമഹാഥേരേഹി ഖേത്തപടിഗ്ഗഹണാദിനിസ്സിതോ അയം സബ്ബോപി പാളിമുത്തവിനിച്ഛയോ വുത്തോതി ഗഹേതബ്ബോ.

൬൩൪. **ചീവരചേതാപന്ന**ന്തി ചീവരമൂലം. **പഹിണേയ്യാ**തി പേസേയ്യ. **ചേതാപേത്വാ**തി പരിവത്തേത്വാ. **അച്ഛാദേഹീ**തി വോഹാരവചനമേതം, ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദേഹീതി അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ. **ആഭത**ന്തി ആനീതം.

ഇമസ്മിം ഠാനേ സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൫൩൭-൫൩൮) ഏവം വിചാരണാ കതാ - ഏത്ഥ ച യം വുത്തം മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ രാജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "ഇമിനാ ചീവരചേതാപന്നേന ചീവരം ചേതാപേത്വാ ഇത്ഥന്നാമം ഭിക്ഖും ചീവരേന അച്ഛാദേഹീതി ഇദം ആഗമനസുദ്ധിം ദസ്സേതും വുത്തം. സചേ ഹി 'ഇദം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദേഹീ'തി പേസേയ്യ, ആഗമനസ്സ അസുദ്ധത്താ അകപ്പിയവത്ഥും ആരബ്ഭ ഭിക്ഖുനാ കപ്പിയകാരകോപി നിദ്ദിസിതബ്ബോ ന ഭവേയ്യാ"തി, തത്ഥ ആഗമനസ്സ സുദ്ധിയാ വാ അസുദ്ധിയാ വാ വിസേസപ്പയോജനം ന ദിസ്സതി. സതിപി ഹി ആഗമനസ്സ അസുദ്ധഭാവേ ദൂതോ അത്തനോ കുസലതായ കപ്പിയവോഹാരേന വദതി, കപ്പിയകാരകോ ന നിദ്ദിസിതബ്ബോതി ഇദം നത്ഥി, ന ച ദൂതേന കപ്പിയവോഹാരവസേന വുത്തേ ദായകേന "ഇദം കഥം പേസിത"ന്തി ഈദിസീ വിചാരണാ ഉപലബ്ഭതി, അവിചാരേത്വാ ച തം ന സക്കാ ജാനിതും. യദി പന ആഗമനസ്സ അസുദ്ധത്താ കപ്പിയകാരകോ നിദ്ദിസിതബ്ബോ ന ഭവേയ്യ, ചീവരാനം അത്ഥായ ദൂതസ്സ ഹത്ഥേ അകപ്പിയവത്ഥുമ്ഹി പേസിതേ സബ്ബത്ഥ ദായകേന കഥം പേസിതന്തി പുച്ഛിത്വാവ കപ്പിയകാരകോ നിദ്ദിസിതബ്ബോ ഭവേയ്യ, തസ്മാ അസതിപി ആഗമനസുദ്ധിയം സചേ സോ ദൂതോ അത്തനോ കുസലതായ കപ്പിയവോഹാരവസേന വദതി, ദൂതസ്സേവ വചനം ഗഹേതബ്ബം. യദി ഹി ആഗമനസുദ്ധിയേവേത്ഥ പമാണം, മൂലസ്സാമികേന കപ്പിയവോഹാരവസേന പേസിതസ്സ ദൂതസ്സ അകപ്പിയവോഹാരവസേന വദതോപി കപ്പിയകാരകോ നിദ്ദിസിതബ്ബോ ഭവേയ്യ, തസ്മാ സബ്ബത്ഥ ദൂതവചനമേവ പമാണന്തി ഗഹേതബ്ബം. **ഇമിനാ ചീവരചേതാപന്നേനാ**തിആദിനാ പന ഇമമത്ഥം ദസ്സേതി "കപ്പിയവസേന ആഭതമ്പി ചീവരമൂലം ഈദിസേന ദൂതവചനേന അകപ്പിയം ഹോതി, തസ്മാ തം പടിക്ഖിപിതബ്ബ"ന്തി. തേനേവാഹ "തേന ഭിക്ഖുനാ സോ ദൂതോ ഏവമസ്സ വചനീയോതിആദീ"തി.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൫൩൭-൫൩൯) പന ഏവം വുത്തം - യം വുത്തം മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ രാജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "ഇമിനാ ചീവരചേതാപന്നേന ചീവരം ചേതാപേത്വാ ഇത്ഥന്നാമം ഭിക്ഖും ചീവരേന അച്ഛാദേഹീതി ഇദം ആഗമനസുദ്ധിം ദസ്സേതും വുത്തം. സചേ ഹി

‘ഇദം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദേഹീ’തി പേസേയ്യ, ആഗമനസ്സ അസുദ്ധത്താ അകപ്പിയവത്ഥും ആരബ്ഭ ഭിക്ഖുനാ കപ്പിയകാരകോപി നിദ്ദിസിതബ്ബോ ന ഭവേയ്യാ’’തി, തം നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുദുക്കടവത്ഥുഭൂതം അകപ്പിയചീവരചേതാപന്നം ‘‘അസുകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദേഹീ’’തി ഏവം ആഗമനസുദ്ധിയാ അസതി, സിക്ഖാപദേ ആഗതനയേന ദൂതവചനേ ച അസുദ്ധേ സബ്ബഥാ പടിക്ഖേപോയേവ കാതും വട്ടതി, ന പന ‘‘ചീവരഞ്ച ഖോ മയം പടിഗ്ഗണ്ഹാമാ’’തി വത്തും, തദനുസാരേന വേയ്യാവച്ചകരഞ്ച നിദ്ദിസിതും ആഗമനദൂതവചനാനം ഉഭിന്നം അസുദ്ധത്താ, പാളിയം ആഗതനയേന പന ആഗമനസുദ്ധിയാ സതി ദൂതവചനേ അസുദ്ധേപി സിക്ഖാപദേ ആഗതനയേന സബ്ബം കാതും വട്ടതീതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തേന ച യഥാ ദൂതവചനാസുദ്ധിയമ്പി ആഗമനേ സുദ്ധേ വേയ്യാവച്ചകരം നിദ്ദിസിതും വട്ടതി, ഏവം ആഗമനാസുദ്ധിയമ്പി ദൂതവചനേ സുദ്ധേ വട്ടതി ഏവാതി അയമത്ഥോ അത്ഥതോ സിദ്ധോവ ഹോതി. ഉഭയസുദ്ധിയം വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ഉഭയാസുദ്ധിപക്ഖമേവ സന്ധായ മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ രാജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ‘‘കപ്പിയകാരകോപി നിദ്ദിസിതബ്ബോ ന ഭവേയ്യാ’’തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

യം പനേത്ഥ സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൫൩൭-൮൩൯) ‘‘ആഗമനസ്സ സുദ്ധിയാ വാ അസുദ്ധിയാ വാ വിസേസപ്പയോജനം ന ദിസ്സതീ’’തിആദി വുത്തം, തം മാതികാട്ഠകഥാവചനസ്സ അധിപ്പായം അസല്ലക്ഖേത്വാ വുത്തം യഥാവുത്തനയേന ആഗമനസുദ്ധിആദിനാ സപ്പയോജനത്താ. യോ പനേത്ഥ ‘‘മൂലസ്സാമികേന കപ്പിയവോഹാരവസേന, പേസിതദൂതസ്സ അകപ്പിയവോഹാരേന വദതോപി കപ്പിയകാരകോ നിദ്ദിസിതബ്ബോ ഭവേയ്യാ’’തി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗോ വുത്തോ, സോ അനിട്ഠപ്പസങ്ഗോ ഏവ ന ഹോതി അഭിമതത്താ. തഥാ ഹി സിക്ഖാപദേ ഏവ ‘‘പടിഗ്ഗണ്ഹതു ആയസ്മാ ചീവരചേതാപന്ന’’ന്തി അകപ്പിയവോഹാരേന വദതോ ദൂതസ്സ കപ്പിയേന കമ്മേന വേയ്യാവച്ചകരോ നിദ്ദിസിതബ്ബോ വുത്തോ ആഗമനസ്സ സുദ്ധത്താ, ആഗമനസ്സപി അസുദ്ധിയം പന കപ്പിയേനപി കമ്മേന വേയ്യാവച്ചകരോ ന നിദ്ദിസിതബ്ബോവാതി അത്ഥേവ ആഗമനസ്സ സുദ്ധിഅസുദ്ധിയാ പയോജനം. കഥം പന ദൂതവചനേന ആഗമനസുദ്ധി വിഞ്ഞായതീതി? നായം ഭാരോ. ദൂതേന ഹി അകപ്പിയവോഹാരേന വുത്തേ ഏവ ആഗമനസുദ്ധി ഗവേസിതബ്ബാ, ന ഇതരത്ഥ. തത്ഥ ച തസ്സ വചനക്കമേന പുച്ഛിത്വാ ച യുത്തിആദീഹി ച സക്കാ വിഞ്ഞാതും. ഇധാപി ഹി സിക്ഖാപദേ ‘‘ചീവരചേതാപന്നം ആഭത’’ന്തി ദൂതവചനേനേവ ചീവരം കിണിത്വാ ദാതും പേസിതഭാവോ വിഞ്ഞായതി. യദി ഹി സബ്ബഥാ ആഗമനസുദ്ധി ന വിഞ്ഞായതി, പടിക്ഖേപോ ഏവ കത്തബ്ബോതി.

സുവണ്ണം രജതം കഹാപണോ മാസകോതി ഇമാനി ഹി ചത്താരി നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥൂനി, മുത്താ മണി വേളുരിയോ സങ്ഖോ സിലാ പവാളം ലോഹിതങ്കോ മസാരഗല്ലം സത്ത ധഞ്ഞാനി ദാസിദാസം ഖേത്തം വത്ഥു പുപ്ഫാരാമഫലാരാമാദയോതി ഇമാനി ദുക്കടവത്ഥൂനി ച അത്തനോ വാ ചേതിയസങ്ഘഗണപുഗ്ഗലാനം വാ അത്ഥായ സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടന്തി, തസ്മാ തം സാദിതും ന വട്ടതീതി ദസ്സനത്ഥം ‘‘ന ഖോ മയം ആവുസോ ചീവരചേതാപന്നം പടിഗ്ഗണ്ഹാമാ’’തി വുത്തം. ചീവരഞ്ച ഖോ മയം പടിഗ്ഗണ്ഹാമാ’’തിആദി ദൂതവചനസ്സ അകപ്പിയത്തേപി ആഗമനസുദ്ധിയാ

പടിപജ്ജനവിധിദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **കാലേന കപ്പിയ**ന്തി യുത്തപത്തകാലേന യദാ നോ അത്ഥോ ഹോതി, തദാ കപ്പിയം ചീവരം പടിഗ്ഗണ്ഹാമാതി അത്ഥോ. **വേയ്യാവച്ചകരോ**തി കിച്ചകരോ, കപ്പിയകാരകോതി അത്ഥോ. **"വേയ്യാവച്ചകരോ നിദ്ദിസിതബ്ബോ"**തി ഇദം "അത്ഥി പനായസ്മതോ കോചി വേയ്യാവച്ചകരോ"തി കപ്പിയവചനേന വുത്തത്താ അനുഞ്ഞാതം. സചേ പന ദൂതോ "കോ ഇമം ഗണ്ഹാതി, കസ്സ വാ ദേമീ"തി വദതി, ന നിദ്ദിസിതബ്ബോ. **ആരാമികോ വാ ഉപാസകോ വാ**തി ഇദം സാരുപ്പതായ വുത്തം, ഠപേത്വാ പന പഞ്ച സഹധമ്മികേ യോ കോചി കപ്പിയകാരകോ വട്ടതി. **ഏസോ ഖോ ആവുസോ ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചകരോ**തി ഇദം ദൂതേന "അത്ഥി പനായസ്മതോ കോചി വേയ്യാവച്ചകരോ"തി പുച്ഛിതത്താ പുച്ഛാസഭാഗേന ഭിക്ഖുസ്സ കപ്പിയവചനദസ്സനത്ഥം വുത്തം. ഏവമേവ ഹി ഭിക്ഖുനാ വത്തബ്ബം, ന വത്തബ്ബം **"തസ്സ ദേഹീ"**തിആദി. തേനേവ പാളിയം "ന വത്തബ്ബോ തസ്സ ദേഹീ"തിആദിമാഹ. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൫൩൭-൫൩൮) പന "ഏസോ ഖോ…പേ॰… ന വത്തബ്ബോ തസ്സ ദേഹീതിആദി അകപ്പിയവത്ഥുസാദിയനപരിമോചനത്ഥം വുത്ത"ന്തി വുത്തം.

ആണത്തോ സോ മയാതി യഥാ തുമ്ഹാകം ചീവരേന അത്ഥേ സതി ചീവരം ദസ്സതി, ഏവം വുത്തോതി അത്ഥോ. വിമതിവിനോദനിയം പന "സഞ്ഞത്തോതിആദി ഏവം ദൂതേന പുന വുത്തേ ഏവ ചോദേതും വട്ടതി, ന ഇതരഥാതി ദസ്സനത്ഥം വുത്ത"ന്തി വുത്തം. ഏത്ഥ പന പാളിയം "സഞ്ഞത്തോ സോ മയാ"തി ആഗതത്താ ഏവം വുത്തോ, പുരിമവാക്യേ പന വിനയസങ്ഗഹപ്പകരണേ (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൬൪) "ആണത്തോ സോ മയാ"തി പരിയായവചനേന പരിവത്തിത്വാ ഠപിതത്താ തഥാ വുത്തോ, തേന ച കപ്പിയകാരകസ്സ സഞ്ഞാപിതഭാവേ ദൂതേന ഭിക്ഖുസ്സ പുന ആരോചിതേ ഏവ ഭിക്ഖുനാ കപ്പിയകാരകോ ചോദേതബ്ബോ ഹോതി, ന അനാരോചിതേതി ദസ്സേതി.

അത്ഥോ മേ ആവുസോ ചീവരേനാതി ചോദനാലക്ഖണനിദസ്സനമേതം. ഇദം വാ ഹി വചനം വത്തബ്ബം, തസ്സ വാ അത്ഥോ യായ കായചി ഭാസായ വത്തബ്ബോ. **ദേഹി മേ ചീവര**ന്തിആദീനി പന ന വത്തബ്ബാകാരദസ്സനത്ഥം വുത്താനി. ഏതാനി ഹി വചനാനി, ഏതേസം വാ അത്ഥോ യായ കായചി ഭാസായ ന വത്തബ്ബോ. "ഏവം വദന്തോ ച പടിക്ഖിത്തത്താ വത്തഭേദേ ദുക്കടം ആപജ്ജതി, ചോദനാ പന ഹോതിയേവാ"തി മഹാഗണ്ഠിപദേ മജ്ഝിമഗണ്ഠിപദേ ച വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൫൩൭-൫൩൮) പന "ന വത്തബ്ബോ 'ദേഹി മേ ചീവരം…പേ॰… ചേതാപേഹി മേ ചീവര'ന്തി ഇദം ദൂതേനാഭതരൂപിയം പടിഗ്ഗഹേതും അത്തനാ നിദ്ദിട്ഠകപ്പിയകാരകത്താവ 'ദേഹി മേ ചീവരം…പേ॰… ചേതാപേഹി മേ ചീവര'ന്തി വദന്തോ രൂപിയസ്സ പകതത്താ തേന രൂപിയേന പരിവത്തേത്വാ 'ദേഹി ചേതാപേഹീ'തി രൂപിയസംവോഹാരം സമാപജ്ജന്തോ നാമ ഹോതീതി തം ദോസം ദൂരതോ പരിവജ്ജേതും വുത്തം രൂപിയപടിഗ്ഗാഹകേന സങ്ഘമജ്ഝേ നിസ്സട്ഠരൂപിയേ വിയ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ 'ന വത്തബ്ബോ ഇമം വാ ഇമം വാ ആഹരാ'തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൩-൫൮൪), തസ്മാ ന ഇദം വിഞ്ഞത്തിദോസേ പരിവജ്ജേതും വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം 'അത്ഥോ മേ ആവുസോ ചീവരേനാ'തിപി അവത്തബ്ബതാപ്പസങ്ഗതോ. തേനേവ ദൂതനിദ്ദിട്ഠേസു രൂപിയസംവോഹാരസങ്കാഭാവതോ അഞ്ഞം കപ്പിയകാരകം

ഠപേത്വാപി ആഹരാപേതബ്ബ''ന്തി വുത്തം. തഥാപി ''ദൂതേന ഠപിതരൂപിയേന ചേതാപേത്വാ ചീവരം ആഹരാപേഹീ''തി അവത്വാ കേവലം ''ചീവരം ആഹരാപേഹീ''തി ഏവം ആഹരാപേതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ ഗഹേതബ്ബോതി വുത്തം.

ഇച്ചേതം കുസലന്തി ഏവം യാവതതിയം ചോദേന്തോ തം ചീവരം അഭിനിപ്ഫാദേതും സക്കോതി അത്തനോ പടിലാഭവസേന, ഇച്ചേതം കുസലം സാധു സുട്ഠു സുന്ദരം. **ചതുക്ഖത്തും പഞ്ചക്ഖത്തും ഛക്ഖത്തുപരമം തുണ്ഹീഭൂതേന ഉദ്ദിസ്സ ഠാതബ്ബ**ന്തി ഠാനലക്ഖണനിദസ്സനമേതം. **ഛക്ഖത്തുപരമ**ന്തി ച ഭാവനപുംസകവചനമേതം. **ഛക്ഖത്തുപരമ**ന്തി ഏതേന ചീവരം ഉദ്ദിസ്സ തുണ്ഹീഭൂതേനേവ ഠാതബ്ബം, ന അഞ്ഞം കിഞ്ചി കാതബ്ബന്തി ഇദം ഠാനലക്ഖണം. തേനേവ **''ന ആസനേതിആദീ''**തി അട്ഠകഥായം വുത്തം. സദ്ദസത്ഥേ പന -

> ''കിരിയാവിസേസനം സത്ഥേ, വുത്തം ധാതുവിസേസനം;
> ഭാവനപുംസകന്ത്യേവ, സാസനേ സമുദീരിത''ന്തി. -
>
> വചനതോ കിരിയാവിസേസനമേവ സാസനവോഹാരേന ഭാവനപുംസകം നാമ ജാതം;
> ''മുദും പചതിഇച്ചത്ര, പചനം ഭവതീതി ച;
> സുഖം സയതിഇച്ചത്ര, കരോതി സയനന്തി ചാ''തി. -

വചനതോ കിരിയാവിസേസനപദേന തുല്യാധികരണഭൂതം കിരിയാവിസേസ്യപദം അകമ്മകമ്പി സകമ്മകമ്പി ഭൂധാതുകരധാതൂഹി സമ്ബന്ധിതബ്ബം ഹോതീതി ഇമിനാ ഞായേന ഛക്ഖത്തുപരമം ഠാനം ഭവിതബ്ബം, ഛക്ഖത്തുപരമം ഠാനം കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. ഏതേന ഛക്ഖത്തുപരമം ഏവം ഠാനം ഭവിതബ്ബം, ന തതോ അധികം , ഛക്ഖത്തുപരമം ഏവ ഠാനം കാതബ്ബം, ന തതോ ഉദ്ധന്തി ഇമമത്ഥം ദസ്സേതി. **ന ആസനേ നിസീദിതബ്ബ**ന്തി ''ഇധ ഭന്തേ നിസീദഥാ''തി വുത്തേപി ന നിസീദിതബ്ബം. **ന ആമിസം പടിഗ്ഗഹേതബ്ബ**ന്തി ''യാഗുഖജ്ജകാദിഭേദം കിഞ്ചി ആമിസം ഗണ്ഹഥ ഭന്തേ''തി യാചിയമാനേനപി ന ഗണ്ഹിതബ്ബം. **ന ധമ്മോ ഭാസിതബ്ബോ**തി ''മങ്ഗലം വാ അനുമോദനം വാ ഭാസഥാ''തി യാചിയമാനേനപി കിഞ്ചി ന ഭാസിതബ്ബം, കേവലം ''കിംകാരണാ ആഗതോസീ''തി പുച്ഛിയമാനേന ''ജാനാഹി ആവുസോ''തി വത്തബ്ബോ.

ഠാനം ഭഞ്ജതീതി ആഗതകാരണം ഭഞ്ജതി കോപേതി. **ഠാന**ന്തി ഠിതിയാ ച കാരണസ്സ ച നാമം, തസ്മാ ആസനേ നിസീദനേന ഠാനം കുപ്പതി, ആഗതകാരണമ്പി, ആമിസപടിഗ്ഗഹണാദീസു പന ആഗതകാരണമേവ ഭഞ്ജതി, ന ഠാനം. തേനാഹ ''ആഗതകാരണം ഭഞ്ജതീ''തി. കേചി പന ''ആമിസപടിഗ്ഗഹണാദിനാ ഠാനമ്പി ഭഞ്ജതീ''തി വദന്തി, തം അട്ഠകഥായ ന സമേതി, ടീകായമ്പി നാനാവാദേ ദസ്സേത്വാ ഠാനഭഞ്ജനം വുത്തം, തം അട്ഠകഥാവചനേന അസംസന്ദനതോ ഗന്ഥഗരുഭയേന ന വദിമ്ഹ. ഇദാനി യാ തിസ്സോ ചോദനാ, ഛ ച ഠാനാനി വുത്താനി, തഥ വുഡ്ഢിഹാനിം ദസ്സേന്തോ **''സചേ ചതുക്ഖത്തും ചോദേതീ''**തിആദിമാഹ. യസ്മാ ച ഏകചോദനാവുഡ്ഢിയാ ദ്വിന്നം ഠാനാനം ഹാനി വുത്താ, തസ്മാ ചോദനാ ദ്വിഗുണം ഠാനന്തി ലക്ഖണം ദസ്സിതം ഹോതി. ഇതി ഇമിനാ ലക്ഖണേന തിക്ഖത്തും ചോദേത്വാ

ഛക്ഖത്തും ഠാതബ്ബം, ദ്വിക്ഖത്തും ചോദേത്വാ അട്ഠക്ഖത്തും ഠാതബ്ബം, സകിം ചോദേത്വാ ദസക്ഖത്തും ഠാതബ്ബം.

തത്ര തത്ര ഠാനേ തിട്ഠതീതി ഇദം ചോദകസ്സ ഠിതട്ഠാനതോ അപക്കമ്മ തത്ര തത്ര ഉദ്ദിസ്സ ഠാനംയേവ സന്ധായ വുത്തം. **കോ പന വാദോ നാനാദിവസേസൂ**തി നാനാദിവസേസു ഏവം കരോന്തസ്സ കോ പന വാദോ, വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. **"സാമം വാ ഗന്തബ്ബം, ദൂതോ വാ പാഹേതബ്ബോ**തി ഇദം സഭാവതോ ചോദേതും അനിച്ഛന്തേനപി കാതബ്ബമേവാ"തി വദന്തി. **ന തം തസ്സ ഭിക്ഖുനോ കിഞ്ചി അത്ഥം അനുഭോതീ**തി തം ചീവരചേതാപന്നം അസ്സ ഭിക്ഖുനോ കിഞ്ചി അപ്പമത്തകമ്പി കമ്മം ന നിപ്ഫാദേതി. **യുഞ്ജന്തായസ്മന്തോ സക**ന്തി ആയസ്മന്തോ അത്തനോ സന്തകം ധനം പാപുണന്തു. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൫൩൮-൫൩൯) പന **"യതസ്സ ചീവരചേതാപന്ന**ന്തിആദി യേന അത്തനാ വേയ്യാവച്ചകരോ നിദ്ദിട്ഠോ, ചീവരഞ്ച അനിപ്ഫാദിതം, തസ്സ കത്തബ്ബദസ്സനം. ഏവം ഭിക്ഖുനാ വത്ഥുസാമികാനം വുത്തേ ചോദേത്വാ ദേന്തി, വട്ടതി 'സാമികാ ചോദേത്വാ ദേന്തീ'തി (പാരാ॰ ൫൩൯) അനാപത്തിയം വുത്തത്താ. തേനേവ സോ സയം അചോദേത്വാ ഉപാസകാദീഹി പരിയായേന വത്വാ ചോദാപേതി , തേസു സതക്ഖത്തുമ്പി ചോദേത്വാ ചീവരം ദാപേന്തേസു തസ്സ അനാപത്തി സിദ്ധാ ഹോതി സിക്ഖാപദസ്സ അനാണത്തികത്താ"തി വുത്തം.

൬൩. കേനചി അനിദ്ദിട്ഠോ അത്തനോ മുഖേനേവ ബ്യാവടഭാവം വേയ്യാവച്ചകരത്തം പത്തോ **മുഖവേവടികോ, അവിചാരേതുകാമതായാ**തി ഇമിനാ വിജ്ജമാനമ്പി ദാതും അനിച്ഛന്താ അരിയാപി വഞ്ചനാധിപ്പായം വിനാ വോഹാരതോ നത്ഥീതി വദന്തീതി ദസ്സേതി. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൫൩൭-൫൩൯) പന **"അവിചാരേതുകാമതായാ**തി ഇമസ്മിം പക്ഖേ 'നത്ഥമ്ഹാകം കപ്പിയകാരകോ'തി ഇദം താദിസം കരോന്തോ കപ്പിയകാരകോ നത്ഥീതി ഇമിനാ അധിപ്പായേന വുത്ത"ന്തി വുത്തം. ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേ മേണ്ഡകസേട്ഠിവത്ഥുമ്ഹി (മഹാവ॰ ൨൯൯) വുത്തം "സന്തി ഭിക്ഖവേ"തിആദിവചനമേവ **മേണ്ഡകസിക്ഖാപദം** നാമ. തത്ഥ ഹി മേണ്ഡകേന നാമ സേട്ഠിനാ "സന്തി ഹി ഭന്തേ മഗ്ഗാ കന്താരാ അപ്പോദകാ അപ്പഭക്ഖാ ന സുകരാ അപാഥേയ്യേന ഗന്തും, സാധു ഭന്തേ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂനം പാഥേയ്യം അനുജാനാതൂ"തി യാചിതേന ഭഗവതാ "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ പാഥേയ്യം പരിയേസിതും. തണ്ഡുലോ തണ്ഡുലത്ഥികേന, മുഗ്ഗോ മുഗ്ഗത്ഥികേന, മാസോ മാസത്ഥികേന, ലോണം ലോണത്ഥികേന, ഗുളോ ഗുളത്ഥികേന, തേലം തേലത്ഥികേന, സപ്പി സപ്പിത്ഥികേനാ"തി വത്വാ ഇദം വുത്തം "സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാ സദ്ധാ പസന്നാ, തേ കപ്പിയകാരകാനം ഹത്ഥേ ഹിരഞ്ഞം ഉപനിക്ഖിപന്തി 'ഇമിനാ യം അയ്യസ്സ കപ്പിയം, തം ദേഥാ'തി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യം തതോ കപ്പിയം, തം സാദിതും, ന ത്വേവാഹം, ഭിക്ഖവേ, കേനചി പരിയായേന ജാതരൂപരജതം സാദിതബ്ബം പരിയേസിതബ്ബന്തി വദാമീ"തി. "കപ്പിയകാരകാനം ഹത്ഥേ ഹിരഞ്ഞം നിക്ഖിപന്തീ"തി ഏത്ഥാപി ഭിക്ഖുസ്സ ആരോചനം അത്ഥിയേവ, അഞ്ഞഥാ അനിദ്ദിട്ഠകപ്പിയകാരകപക്ഖം ഭജതീതി ന ചോദേതബ്ബോ സിയാ, ഇദം പന ദൂതേന നിദ്ദിട്ഠകപ്പിയകാരകേ സന്ധായ വുത്തം, ന പന ഭിക്ഖുനാ നിദ്ദിട്ഠേ വാ അനിദ്ദിട്ഠേ വാ. തേനേവാഹ **"ഏത്ഥ ചോദനായ പരിമാണം നത്ഥീ"**തിആദി. യദി മൂലം സന്ധായ ചോദേതി, തം സാദിതമേവ സിയാതി ആഹ **"മൂലം അസാദിയന്തേനാ"**തി.

അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേസു വിയ പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി ഇദം അത്തനാ ചോദനാട്ഠാനഞ്ച ന കാതബ്ബന്തി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **പിണ്ഡപാതാദീനം അത്ഥായാതി** ഇമിനാ ചീവരത്ഥായേവ ന ഹോതീതി ദസ്സേതി. **ഏസേവ നയോതി** ഇമിനാ വത്ഥുസാമിനാ നിദ്ദിട്ഠകപ്പിയകാരകേസുപി പിണ്ഡപാതാദീനമ്പി അത്ഥായ ദിന്നേ ച ഠാനചോദനാദിസബ്ബം ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ കാതബ്ബന്തി ദസ്സേതി.

൱൱. ഉപനിക്ഖിത്തസാദിയനേ പനാതിആദീസു ''ഇദം അയ്യസ്സ ഹോതൂ''തി ഏവം സമ്മുഖാ വാ ''അമുകസ്മിം നാമ ഠാനേ മമ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം അത്ഥി, തം തുയ്ഹം ഹോതൂ''തി ഏവം പരമ്മുഖാ വാ ഠിതസ്സ കേവലം വാചായ വാ ഹത്ഥമുദ്ദായ വാ ''തുയ്ഹ''ന്തി വത്വാ പരിച്ചത്തസ്സ കായവാചാഹി അപ്പടിക്ഖിപിത്വാ ചിത്തേന സാദിയനം ഉപനിക്ഖിത്തസാദിയനം നാമ. **സാദിയതീ**തി വുത്തമേവത്ഥം വിഭാവേതി **''ഗണ്ഹിതുകാമോ ഹോതീ''**തി.

ഇദം ഗുത്തട്ഠാനന്തി ആചിക്ഖിതബ്ബന്തി പച്ചയപരിഭോഗംയേവ സന്ധായ ആചിക്ഖിതബ്ബം. ''ഇധ നിക്ഖിപാ''തി വുത്തേ ''ഉഗ്ഗണ്ഹാപേയ്യ വാ''തി വുത്തലക്ഖണേന നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീതി ആഹ **''ഇധ നിക്ഖിപാഹീതി ന വത്തബ്ബ''**ന്തി. അഥ വാ ''ഇദം ഗുത്തട്ഠാന''ന്തി ആചിക്ഖന്തോ ഠാനസ്സ ഗുത്തഭാവമേവ ദസ്സേതി, ന വത്ഥും പരാമസതി, തസ്മാ ആചിക്ഖിതബ്ബം. ''ഇധ നിക്ഖിപാഹീ''തി പന വദന്തോ നിക്ഖിപിതബ്ബം വത്ഥും നിക്ഖിപാഹീതി വത്ഥും പരാമസതി നാമ, തസ്മാ ന വത്തബ്ബം. പരതോ **ഇദം ഗണ്ഹാതി** ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **കപ്പിയഞ്ച അകപ്പിയഞ്ച നിസ്സായ ഠിതം ഹോതീ**തി യസ്മാ തതോ ഉപ്പന്നപച്ചയപരിഭോഗോ കപ്പതി, തസ്മാ കപ്പിയം നിസ്സായ ഠിതം, യസ്മാ പന ദുബ്ബിചാരണായ തതോ ഉപ്പന്നപച്ചയപരിഭോഗോ ന കപ്പതി, തസ്മാ അകപ്പിയം നിസ്സായ ഠിതന്തി വേദിതബ്ബം. അഥ വാ ഇദം ധനം യസ്മാ ''നയിദം കപ്പതീ''തി പടിക്ഖിത്തം, തസ്മാ കപ്പിയം നിസ്സായ ഠിതം, യസ്മാ പന സബ്ബസോ അവിസ്സജ്ജിതം, തസ്മാ അകപ്പിയം നിസ്സായ ഠിതം. അഥ വാ തം ധനം യസ്മാ പച്ഛാ സുട്ഠുവിചാരണായ സതിയാ കപ്പിയം ഭവിസ്സതി, ദുബ്ബിചാരണായ സതിയാ അകപ്പിയം ഭവിസ്സതി, തസ്മാ കപ്പിയഞ്ച അകപ്പിയഞ്ച നിസ്സായ ഠിതം ഹോതീതി. വിമതിവിനോദനിയം പന **''ഏകോ സതം വാ സഹസ്സം വാ**തിആദി രൂപിയേ ഹേട്ഠിമകോടിയാ പവത്തനാകാരം ദസ്സേതും വുത്ത''ന്തി ച ''ന പന ഏവം പടിപജ്ജിതബ്ബമേവാതി ദസ്സേതും, 'ഇധ നിക്ഖിപാഹീ'തി വുത്തേ ഉഗ്ഗണ്ഹാപനം ഹോതീതി ആഹ 'ഇധ നിക്ഖിപാഹീ'തി ന വത്തബ്ബ''ന്തി ച ''കപ്പിയഞ്ച...പേ॰... ഹോതീതി യസ്മാ അസാദിതത്താ തതോ ഉപ്പന്നപച്ചയാ വട്ടന്തി, തസ്മാ കപ്പിയം നിസ്സായ ഠിതം, യസ്മാ പന ദുബ്ബിചാരണായ സതി തതോ ഉപ്പന്നം ന കപ്പതി, തസ്മാ അകപ്പിയം നിസ്സായ ഠിതന്തി വേദിതബ്ബ''ന്തി ച വുത്തം.

൱൭. സങ്ഘമജ്ഝേ നിസ്സജ്ജിതബ്ബന്തി യസ്മാ രൂപിയം നാമ അകപ്പിയം, തസ്മാ സങ്ഘസ്സ വാ ഗണസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ നിസ്സജ്ജിതബ്ബന്തി ന വുത്തം. യസ്മാ പന തം പടിഗ്ഗഹിതമത്തമേവ ഹോതി, ന തേന കിഞ്ചി കപ്പിയഭണ്ഡം ചേതാപിതം, തസ്മാ ഉപായേന പരിഭോഗദസ്സനത്ഥം ''സങ്ഘമജ്ഝേ നിസ്സജ്ജിതബ്ബ''ന്തി (പാരാ॰ ൫൮൪) വുത്തം. **ന തേന കിഞ്ചി കപ്പിയഭണ്ഡം ചേതാപിത**ന്തി ഇമിനാ ചേതാപിതഞ്ചേ, നത്ഥി പരിഭോഗൂപായോ ഉഗ്ഗഹേത്വാ

അനിസ്സട്ഠരൂപിയേന ചേതാപിതത്താ. ഈദിസഞ്ഹി സങ്ഘമജ്ഝേ നിസ്സജ്ജനം കത്വാവ ഛഡ്ഡേത്വാ പാചിത്തിയം ദേസാപേതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. കേചി പന "യസ്മാ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥും പടിഗ്ഗഹേത്വാപി ചേതാപിതം കപ്പിയഭണ്ഡം സങ്ഘേ നിസ്സട്ഠം കപ്പിയകാരകേഹി നിസ്സട്ഠരൂപിയേന പരിവത്തേത്വാ ആനീതകപ്പിയഭണ്ഡസദിസം ഹോതി, തസ്മാ വിനാവ ഉപായം ഭാജേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ"തി വദന്തി, തം പത്തചതുക്കാദികഥായ ന സമേതി. തത്ഥ ഹി രൂപിയേന പരിവത്തിതപത്തസ്സ അപരിഭോഗോവ ദസ്സിതോ, ന നിസ്സജ്ജനവിചാരോതി. **കപ്പിയം ആചിക്ഖിതബ്ബ**ന്തി പബ്ബജിതാനം സപ്പി വാ തേലം വാ വട്ടതി ഉപാസകാതി ഏവം ആചിക്ഖിതബ്ബം.

ആരാമികാനം വാ പത്തഭാഗന്തി ഇദം ഗിഹീനം ഹത്ഥഗതോപി സോയേവ ഭാഗോതി കത്വാ വുത്തം. സചേ പന തേന അഞ്ഞം പരിവത്തേത്വാ ആരാമികാ ദേന്തി, പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി മജ്ഝിമഗണ്ഠിപദേ ചൂളഗണ്ഠിപദേ ച വുത്തം. **തതോ ഹരിത്വാ**തി അഞ്ഞേസം പത്തഭാഗതോ ഹരിത്വാ. **കസിണപരികമ്മ**ന്തി ആലോകകസിണപരികമ്മം. **മഞ്ചപീഠാദീനി വാ**തി ഏത്ഥ തതോ ഗഹിതമഞ്ചപീഠാദീനി പരിവത്തേത്വാ അഞ്ഞം ചേ ഗഹിതം, വട്ടതീതി വദന്തി. **ഛായാപീ**തി ഭോജനസാലാദീനം ഛായാപി. **പരിച്ഛേദാതിക്കന്താ**തി ഗേഹപരിച്ഛേദം അതിക്കന്താ, ഛായായ ഗതഗതട്ഠാനം ഗേഹം ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **മഗ്ഗേനപീ**തി ഏത്ഥ സചേ അഞ്ഞോ മഗ്ഗോ നത്ഥി, മഗ്ഗം അധിട്ഠഹിത്വാ ഗന്തും വട്ടതീതി വദന്തി. **കീതായാ**തി തേന വത്ഥുനാ കീതായ. **ഉപനിക്ഖേപം ഠപേത്വാ സങ്ഘോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജതീതി** സചേ ഉപാസകോ "അതിബഹു ഏതം ഹിരഞ്ഞം, ഇദം ഭന്തേ അജ്ജേവ ന വിനാസേതബ്ബ"ന്തി വത്വാ സയം ഉപനിക്ഖേപം ഠപേതി, അഞ്ഞേന വാ ഠപാപേതി, ഏവം ഉപനിക്ഖേപം ഠപേത്വാ തതോ ഉപ്പന്നപച്ചയം പരിഭുഞ്ജന്തോ സങ്ഘോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജതി, തേന വത്ഥുനാ ഗഹിതത്താ **"അകപ്പിയ"**ന്തി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൫൮൪-൫൮൫) പന **"ഉപനിക്ഖേപം ഠപേത്വാ**തി കപ്പിയകാരകേഹി വഡ്ഢിയാ പയോജനം സന്ധായ വുത്തം. **അകപ്പിയ**ന്തി തേന വത്ഥുനാ ഗഹിതത്താ വുത്ത"ന്തി വുത്തം.

സചേ സോ ഛഡ്ഡേതീതി യത്ഥ കത്ഥചി ഖിപതി, അഥാപി ന ഛഡ്ഡേതി, സയം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, ന വാരേതബ്ബോ. **നോ ചേ ഛഡ്ഡേതീ**തി അഥ നേവ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, ന ഛഡ്ഡേതി, "കിം മയ്ഹം ഇമിനാ ബ്യാപാരേനാ"തി യേനകാമം പക്കമതി, തതോ യഥാവുത്തലക്ഖണോ രൂപിയഛഡ്ഡകോ സമ്മന്നിതബ്ബോ. **യോ ന ഛന്ദാഗതി**ന്തിആദീസു ലോഭവസേന തം വത്ഥും അത്തനോ വാ കരോന്തോ അത്താനം വാ ഉക്കംസേന്തോ ഛന്ദാഗതിം നാമ ഗച്ഛതി. ദോസവസേന "നേവായം മാതികം ജാനാതി, ന വിനയ"ന്തി പരം അപസാദേന്തോ ദോസാഗതിം നാമ ഗച്ഛതി. മോഹവസേന പമുട്ഠോ പമുട്ഠസ്സതിഭാവം ആപജ്ജന്തോ മോഹാഗതിം നാമ ഗച്ഛതി. രൂപിയപടിഗ്ഗാഹകസ്സ ഭയേന ഛഡ്ഡേതും അവിസഹന്തോ ഭയാഗതിം നാമ ഗച്ഛതി. ഏവം അകരോന്തോ ന ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛതി, ന ദോസാഗതിം ഗച്ഛതി, ന മോഹാഗതിം ഗച്ഛതി, ന ഭയാഗതിം ഗച്ഛതി നാമാതി വേദിതബ്ബോ.

൫൮൪. പതിതോകാസം അസമന്നാരഹന്തേന ഛഡ്ഡേതബ്ബന്തി ഇദം നിരപേക്ഖഭാവദസ്സനപരന്തി വേദിതബ്ബം, തസ്മാ പതിതട്ഠാനേ ഞാതേപി തസ്സ ഗൂഥം ഛഡ്ഡേന്തസ്സ വിയ നിരപേക്ഖഭാവോയേവേത്ഥ പമാണന്തി വേദിതബ്ബം.

അസന്തസമ്ഭാവനായാതി അത്തനി അവിജ്ജമാനഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാരോചനം സന്ധായ വുത്തം. **ഥേയ്യപരിഭോഗോ** നാമ അനരഹസ്സ പരിഭോഗോ. ഭഗവതാ ഹി അത്തനോ സാസനേ സീലവതോ പച്ചയാ അനുഞ്ഞാതാ, ന ദുസ്സീലസ്സ. ദായകാനമ്പി സീലവതോ ഏവ പരിച്ചാഗോ, ന ദുസ്സീലസ്സ അത്തനോ കാരാനം മഹപ്ഫലഭാവസ്സ പച്ചാസീസനതോ. ഇതി സത്ഥാരാ അനനുഞ്ഞാതത്താ ദായകേഹി ച അപരിച്ചത്തത്താ ദുസ്സീലസ്സ പരിഭോഗോ ഥേയ്യപരിഭോഗോ. ഇണവസേന പരിഭോഗോ **ഇണപരിഭോഗോ,** പടിഗ്ഗാഹകതോ ദക്ഖിണാവിസുദ്ധിയാ അഭാവതോ ഇണം ഗഹേത്വാ പരിഭോഗോ വിയാതി അത്ഥോ. **തസ്മാ**തി ''സീലവതോ''തിആദിനാ വുത്തമേവത്ഥം കാരണഭാവേന പച്ചാമസതി. **ചീവരം പരിഭോഗേ പരിഭോഗേ**തി കായതോ മോചേത്വാ പരിഭോഗേ പരിഭോഗേ. പുരേഭത്ത...പേ॰... പച്ഛിമയാമേസു പച്ചവേക്ഖിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. തഥാ അസക്കോന്തേന യഥാവുത്തകാലവിസേസവസേന ഏകസ്മിം ദിവസേ ചതുക്ഖത്തും തിക്ഖത്തും ദ്വിക്ഖത്തും സകിംയേവ വാ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബം.

സചസ്സ അപ്പച്ചവേക്ഖതോവ അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി, ഇണപരിഭോഗട്ഠാനേ തിട്ഠതീതി ഏത്ഥ ഹിയ്യോ യം മയാ ചീവരം പരിഭുത്തം, തം യാവദേവ സീതസ്സ പടിഘാതായ...പേ॰... ഹിരികോപിനപടിച്ഛാദനത്ഥം. ഹിയ്യോ യോ മയാ പിണ്ഡപാതോ പരിഭുത്തോ, സോ നേവ ദവായാതിആദിനാ സചേ അതീതപരിഭോഗപച്ചവേക്ഖണം ന കരേയ്യ, ഇണപരിഭോഗട്ഠാനേ തിട്ഠതീതി വദന്തി, തം വീമംസിതബ്ബം. **സേനാസനമ്പി പരിഭോഗേ പരിഭോഗേ**തി പവേസേ പവേസേ. ഏവം പന അസക്കോന്തേന പുരേഭത്താദീസു പച്ചവേക്ഖിതബ്ബം, തം ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സക്കാ വിഞ്ഞാതുന്തി ഇധ വിസും ന വുത്തം. **സതിപച്ചയതാ**തി സതിയാ പച്ചയഭാവോ. പടിഗ്ഗഹണസ്സ പരിഭോഗസ്സ ച പച്ചവേക്ഖണസതിയാ പച്ചയഭാവോ യുജ്ജതി, പച്ചവേക്ഖിത്വാവ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബഞ്ചാതി അത്ഥോ. തേനേവാഹ **''സതിം കത്വാ''**തിആദി. **ഏവം സന്തേപീ**തി യദിപി ദ്വീസുപി ഠാനേസു പച്ചവേക്ഖണാ യുത്താ, ഏവം സന്തേപി . അപരേ പനാഹു **''സതിപച്ചയതാ**തി സതി ഭേസജ്ജപരിഭോഗസ്സ പച്ചയഭാവേ, പച്ചയേതി അത്ഥോ. **ഏവം സന്തേപീ**തി പച്ചയേ സതിപീ''തി, തം തേസം മതിമത്തം. തഥാ ഹി പച്ചയസന്നിസ്സിതസീലം പച്ചവേക്ഖണായ വിസുജ്ഝതി, ന പച്ചയസബ്ഭാവമത്തേന.

നനു ച **''പരിഭോഗേ കരോന്തസ്സ അനാപത്തീ''**തി ഇമിനാ പാതിമോക്ഖസംവരസീലം വുത്തം, തസ്മാ പച്ചയസന്നിസ്സിതസീലസ്സ പാതിമോക്ഖസംവരസീലസ്സ ച കോ വിസേസോതി? വുച്ചതേ - പുരിമേസു താവ തീസു പച്ചയേസു വിസേസോ പാകടോയേവ, ഗിലാനപച്ചയേ പന യഥാ വതിം കത്വാ രുക്ഖമൂലേ ഗോപിതേ തസ്സ ഫലാനിപി രക്ഖിതാനേവ ഹോന്തി, ഏവമേവ പച്ചവേക്ഖണായ പച്ചയസന്നിസ്സിതസീലേ രക്ഖിതേ തപ്പടിബദ്ധം പാതിമോക്ഖസംവരസീലമ്പി നിപ്ഫന്നം നാമ ഹോതി. ഗിലാനപച്ചയം അപ്പച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ സീലം ഭിജ്ജമാനം പാതിമോക്ഖസംവരസീലമേവ ഭിജ്ജതി, പച്ചയസന്നിസ്സിതസീലം പന പച്ഛാഭത്തപുരിമയാമാദീസു യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ അപ്പച്ചവേക്ഖന്തസ്സേവ ഭിജ്ജതി. പുരേഭത്തഞ്ഹി അപ്പച്ചവേക്ഖിത്വാപി ഗിലാനപച്ചയം പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തി, ഇദമേതേസം നാനാകരണന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ॰ത്ഥ) ആഗതം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൭൫൭) പന **''ഥേയ്യപരിഭോഗോതി** പച്ചയസ്സാമിനാ ഭഗവതാ അനനുഞ്ഞാതത്താ വുത്തം. **ഇണപരിഭോഗോതി** ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതമ്പി കത്തബ്ബം അകത്വാ പരിഭുഞ്ജനതോ വുത്തം. തേന ച പച്ചയസന്നിസ്സിതസീലം വിപജ്ജതീതി ദസ്സേതി. **പരിഭോഗേ പരിഭോഗേതി** കായതോ മോചേത്വാ മോചേത്വാ പരിഭോഗേ. പച്ഛിമയാമേസു പച്ചവേക്ഖിതബ്ബന്തി യോജനാ. **ഇണപരിഭോഗട്ഠാനേ തിട്ഠതീ**തി എത്ഥ 'ഹിയ്യോ യം മയാ ചീവരം പരിഭുത്ത'ന്തിആദിനാപി അതീതപച്ചവേക്ഖണാ വട്ടതീതി വദന്തി. **പരിഭോഗേ പരിഭോഗേ**തി ഉദകപതനട്ഠാനതോ അന്തോപവേസനേസു നിസീദനസയനേസു ച. **സതിപച്ചയതാ വട്ടതീ**തി പച്ചവേക്ഖണസതിയാ പച്ചയത്തം ലദ്ധും വട്ടതി. പടിഗ്ഗഹണേ ച പരിഭോഗേ ച പച്ചവേക്ഖണാസതി അവസ്സം ലദ്ധബ്ബാതി ദസ്സേതി. തേനാഹ **'സതിം കത്വാ'**തിആദി. കേചി പന 'സതിപച്ചയതാ പച്ചയേ സതി ഭേസജ്ജപരിഭോഗസ്സ കാരണേ സതീ'തി ഏവമ്പി അത്ഥം വദന്തി, തേസമ്പി പച്ചയേ സതീതി പച്ചയസബ്ഭാവസല്ലക്ഖണേ സതീതി ഏവമത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ പച്ചയസബ്ഭാവമത്തേന സീലസ്സ അസുജ്ഝനതോ. **പരിഭോഗേ അകരോന്തസ്സേവ ആപത്തീ**തി ഇമിനാ പാതിമോക്ഖസംവരസീലസ്സ ഭേദോ ദസ്സിതോ, ന പച്ചയസന്നിസ്സിതസീലസ്സ തസ്സ അതീതപച്ചവേക്ഖണായ വിസുജ്ഝനതോ. ഏതസ്മിം പന സേസപച്ചയേസു ച ഇണപരിഭോഗാദിവചനേന പച്ചയസന്നിസ്സിതസീലസ്സേവ ഭേദോതി ഏവമിമേസം നാനാകരണം വേദിതബ്ബ''ന്തി ആഗതം.

ഏതേസു ദ്വീസു പകരണേസു ''ഇണപരിഭോഗട്ഠാനേ തിട്ഠതീ''തി എത്ഥ ഹിയ്യോ യം മയാ ചീവരം പരിഭുത്തന്തി...പേ॰... വദന്തീതി ആഗതം. ഇമം പന നയം നിസ്സായ ഇദാനി ഏകച്ചേ പണ്ഡിതാ ''അജ്ജപാതോ പരിഭുത്തം സായം പച്ചവേക്ഖന്തേന അജ്ജ യം മയാ ചീവരം പരിഭുത്തന്തിആദിനാ അതീതവസേന പച്ചവേക്ഖണാ കാതബ്ബാ''തി വദന്തി. കേചി ''ഹിയ്യോ പരിഭുത്തമേവ അതീതവസേന പച്ചവേക്ഖണാ കാതബ്ബാ, ന അജ്ജ പരിഭുത്തം, തം പന പച്ചുപ്പന്നവസേന പച്ചവേക്ഖണായേവാ''തി വദന്തി. തത്ഥ മൂലവചനേ ഏവം വിചാരണാ കാതബ്ബാ. കഥം? ഇദം ഹിയ്യോത്യാദിവചനം സുത്തം വാ സുത്താനുലോമം വാ ആചരിയവാദോ വാ അത്തനോമതി വാതി. തത്ഥ ന താവ സുത്തം ഹോതി ''സുത്തം നാമ സകലേ വിനയപിടകേ പാളീ''തി വുത്തത്താ ഇമസ്സ ച വചനസ്സ ന പാളിഭൂതത്താ. ന ച സുത്താനുലോമം ''സുത്താനുലോമം നാമ ചത്താരോ മഹാപദേസാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൪൫) വുത്തത്താ ഇമസ്സ ച മഹാപദേസഭാവാഭാവതോ. ന ച ആചരിയവാദോ ''ആചരിയവാദോ നാമ ധമ്മസങ്ഗാഹകേഹി പഞ്ചഹി അരഹന്തസതേഹി ഠപിതാ പാളിവിനിമുത്താ ഓക്കന്തവിനിച്ഛയപ്പവത്താ അട്ഠകഥാതന്തീ''തി വചനതോ ഇമസ്സ ച അട്ഠകഥാപാഠഭാവാഭാവതോ. ന ച അത്തനോമതി ''അത്തനോമതി നാമ സുത്തസുത്താനുലോമആചരിയവാദേ മുഞ്ചിത്വാ അനുമാനേന അത്തനോ ബുദ്ധിയാ നയഗ്ഗാഹേന ഉപട്ഠിതാകാരകഥനം, അപിച സുത്തന്താഭിധമ്മവിനയട്ഠകഥാസു ആഗതോ സബ്ബോപി ഥേരവാദോ അത്തനോമതി നാമാ''തി വുത്തത്താ ഇമസ്സ ച അട്ഠകഥാസു ആഗതത്ഥേരവാദഭാവാഭാവതോ.

ഇതി -

''ചതുബ്ബിധഞ്ഹി വിനയം, മഹാഥേരാ മഹിദ്ധികാ;

നീഹരിത്വാ പകാസേസും, ധമ്മസങ്ഗാഹകാ പുരാ''തി. (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൪൫) -

വുത്തേസു ചതുബ്ബിധവിനയേസു അനന്തോഗധത്താ ഇദം വചനം വിചാരേതബ്ബം. തേന വുത്തം സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൫) ടീകാചരിയേന ''തം വീമംസിതബ്ബ''ന്തി. അഥ വാ ''നയഗ്ഗാഹേന ഉപട്ഠിതാകാരകഥന''ന്തി ഇമിനാ ലക്ഖണേന തേസം തേസം ആചരിയാനം ഉപട്ഠിതാകാരവസേന കഥനം അത്തനോമതി സിയാ, ഏവമ്പി വിചാരേതബ്ബമേവ. ''അത്തനോമതി ആചരിയവാദേ ഓതാരേതബ്ബാ. സചേ തത്ഥ ഓതരതി ചേവ സമേതി ച, ഗഹേതബ്ബാ. സചേ നേവ ഓതരതി ന സമേതി, ന ഗഹേതബ്ബാ. അയഞ്ഹി അത്തനോമതി നാമ സബ്ബദുബ്ബലാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൪൫) വചനതോ ഇമസ്സ ച വചനസ്സ അട്ഠകഥാവചനേ അനോതരണതോ അപ്പവിസനതോ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം ''സചസ്സ അപ്പച്ചവേക്ഖതോവ അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി, ഇണപരിഭോഗട്ഠാനേ തിട്ഠതീ''തി.

അപരോ നയോ - കിം ഇദം വചനം പാളിവചനം വാ അട്ഠകഥാവചനം വാ ടീകാവചനം വാ ഗന്ഥന്തരവചനം വാതി. തത്ഥ ന താവ പാളിവചനം, ന അട്ഠകഥാവചനം, ന ഗന്ഥന്തരവചനം, അഥ ഖോ ടീകാവചനന്തി. ഹോതു ടീകാവചനം, സകവചനം വാ പരവചനം വാ അധിപ്പേതവചനം വാ അനധിപ്പേതവചനം വാതി. തത്ഥ ന സകവചനം ഹോതി, അഥ ഖോ പരവചനം. തേനാഹ ''വദന്തീ''തി. ന ടീകാചരിയേന അധിപ്പേതവചനം ഹോതി, അഥ ഖോ അനധിപ്പേതവചനം. തേനാഹ ''തം വീമംസിതബ്ബ''ന്തി. തേഹി പന ആചരിയേഹി അതീതപരിഭോഗപച്ചവേക്ഖണാതി ഇദം അതീതപഅഭോഗവസേന പച്ചവേക്ഖണാ അതീതപരിഭോഗപച്ചവേക്ഖണാതി പരികപ്പേത്വാ അതീതവാചകേന സദ്ദേന യോജേത്വാ കതം ഭവേയ്യ. അതീതേ പരിഭോഗോ അതീതപരിഭോഗോ, അതീതപരിഭോഗസ്സ പച്ചവേക്ഖണാ അതീതപരിഭോഗപച്ചവേക്ഖണാതി ഏവം പന കതേ അതീതപരിഭോഗസ്സ പച്ചുപ്പന്നസമീപത്താ പച്ചുപ്പന്നവാചകേന സദ്ദേന കഥനം ഹോതി യഥാ തം നഗരതോ ആഗന്ത്വാ നിസിന്നം പുരിസം ''കുതോ ആഗച്ഛസീ''തി വുത്തേ ''നഗരതോ ആഗച്ഛാമീ''തി പച്ചുപ്പന്നവാചകസദ്ദേന കഥനം.

വിനയസുത്തന്തവിസുദ്ധിമഗ്ഗാദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൩; വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൮) ച ''പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ചീവരം പടിസേവതീ''തി വത്തമാനവചനേനേവ പാഠോ ഹോതി, ന അതീതവചനേന, അതീതപരിഭോഗോതി ച ഇമസ്മിംയേവ ദിവസേ പച്ഛാഭത്താദികാലം ഉപാദായ പുരേഭത്താദീസു പരിഭോഗോ ഇച്ഛിതബ്ബോ, ന ഹിയ്യോ പരിഭോഗോ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? അട്ഠകഥാപമാണേന. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൫) ''പിണ്ഡപാതോ ആലോപേ ആലോപേ, തഥാ അസക്കോന്തേന പുരേഭത്തപച്ഛാഭത്തപുരിമയാമപച്ഛിമയാമേസു. സചസ്സ അപ്പച്ചവേക്ഖതോവ അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി, ഇണപരിഭോഗട്ഠാനേ തിട്ഠതീ''തി. ഏതേന പിണ്ഡപാതം ആലോപേ ആലോപേ പച്ചവേക്ഖന്തോ ഭോജനകിരിയായ അപരിനിട്ഠിതത്താ മുഖ്യതോ പച്ചുപ്പന്നപച്ചവേക്ഖണാ ഹോതി, പുരേഭത്താദീസു ചതൂസു കോട്ഠാസേസു പച്ചവേക്ഖന്തോ ഭോജനകിരിയായ പരിനിട്ഠിതത്താ അതീതപച്ചവേക്ഖണാ ഹോതീതി ദസ്സേതി. സാ പന പച്ചുപ്പന്നസമീപത്താ വത്തമാനവചനേന വിധീയതി. യദി ഹി ഹിയ്യോ പരിഭുത്താനി

അതീതപച്ചവേക്ഖണേന പച്ചവേക്ഖിതബ്ബാനി സിയും, അതീതദുതിയദിവസതതിയദിവസാദിമാസസംവച്ഛരാദിപരിഭുത്താനിപി പച്ചവേക്ഖിതബ്ബാനി സിയും, ഏവഞ്ച സതി യഥാവുത്തഅട്ഠകഥാവചനം നിരത്ഥകം സിയാ, തസ്മാ അട്ഠകഥാവചനമേവ പമാണം കാതബ്ബം. യഥാഹ -

"ബുദ്ധേന ധമ്മോ വിനയോ ച വുത്തോ;
യോ തസ്സ പുത്തേഹി തഥേവ ഞാതോ;
സോ യേഹി തേസം മതിമച്ചജന്താ;
യസ്മാ പുരേ അട്ഠകഥാ അകംസു.

"തസ്മാ ഹി യം അട്ഠകഥാസു വുത്തം;
തം വജ്ജയിത്വാന പമാദലേഖം;
സബ്ബമ്പി സിക്ഖാസു സഗാരവാനം;
യസ്മാ പമാണം ഇധ പണ്ഡിതാന"ന്തി. (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ);

യസ്മാ ച സബ്ബാസവസുത്താദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൩) ഭഗവതാ ദേസിതകാലേ ഭിക്ഖുകത്തുകത്താ നാമയോഗത്താ വത്തമാനപഠമപുരിസവസേന "പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ചീവരം പടിസേവതീ"തി ദേസിതാ, തദനുകരണേന ഭിക്ഖൂനം പച്ചവേക്ഖണകാലേ അത്തകത്തുകത്താ അമ്ഹയോഗത്താ വത്തമാനഉത്തമപുരിസവസേന "പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ചീവരം പടിസേവാമീ"തി പച്ചവേക്ഖിതബ്ബാ ഹോതി, "സീതസ്സ പടിഘാതായാ"തിആദീനി തദത്ഥസമ്പദാനപദാനി ച "പടിസേവതി, പടിസേവാമീ"തി വുത്തപടിസേവനകിരിയായമേവ സമ്ബന്ധിതബ്ബാനി ഹോന്തി, താനി ച കിരിയാപദാനി പച്ചുപ്പന്നവസേന വാ പച്ചുപ്പന്നസമീപഅതീതവസേന വാ വത്തമാനവിഭത്തിയുത്താനി ഹോന്തി, തസ്മാ പച്ചുപ്പന്നപരിഭുത്താനം വാ അതീതപരിഭുത്താനം വാ പച്ചയാനം പച്ചവേക്ഖണകാലേ "പടിസേവാമീ"തി വചനം ഭഗവതോ വചനസ്സ അനുഗതത്താ ഉപപന്നമേവാതി ദട്ഠബ്ബം.

അനുവചനേപി ഏവം വിചാരണാ കാതബ്ബാ - "അജ്ജ പാതോ പരിഭുത്തം സായം പച്ചവേക്ഖന്തേന അജ്ജ യം മയാ ചീവരം പരിഭുത്തന്തിആദിനാ അതീതവസേന പച്ചവേക്ഖണാ കാതബ്ബാ"തി യേ വദന്തി, തേ ഏവം പുച്ഛിതബ്ബാ - കിം ഭവന്തോ ഭഗവതാ അതീതപരിഭുത്തേസു അതീതവസേന പച്ചവേക്ഖണാ ദേസിതാതി? ന ദേസിതാ. കഥം ദേസിതാതി? "പച്ചവേക്ഖതീ"തി പച്ചുപ്പന്നവസേനേവ ദേസിതാതി. കിം ഭോന്തോ ഭഗവതോ കാലേ അതീതപരിഭുത്തേസു പച്ചവേക്ഖണാ നത്ഥീതി? അത്ഥി. അഥ കസ്മാ ഭഗവതാ പച്ചുപ്പന്നവസേനേവ പച്ചവേക്ഖണാ ദേസിതാതി? പച്ചുപ്പന്നസമീപവസേന വാ സാമഞ്ഞവസേന വാ ദേസിതാതി. ഏവം സന്തേ ഭഗവതോ അനുകരണേന ഇദാനിപി അതീതപരിഭുത്താനം പച്ചയാനം പച്ചുപ്പന്നവസേന പച്ചവേക്ഖണാ കാതബ്ബാതി. യേ പന ഏവം വദന്തി "ഹിയ്യോ പരിഭുത്താനമേവ അതീതപച്ചവേക്ഖണാ കാതബ്ബാ, ന അജ്ജ പരിഭുത്താനം, തേസം പന പച്ചുപ്പന്നപച്ചവേക്ഖണായേവാ"തി, തേ ഏവം വത്തബ്ബാ - കിം ഭോന്തോ യഥാ തുമ്ഹേ വദന്തി, ഏവം പാളിയം അത്ഥീതി? നത്ഥി. അട്ഠകഥായം അത്ഥീതി? നത്ഥി. ഏവം സന്തേ സാട്ഠകഥേസു തേപിടകേസു ബുദ്ധവചനേസു അസംവിജ്ജമാനം തുമ്ഹാകം വചനം കഥം പച്ചേതബ്ബന്തി? ആചരിയപരമ്പരാവസേന. ഹോതു തുമ്ഹാകം

ആചരിയലദ്ധിവസേന കഥനം, കാലോ നാമ തിവിധോ അതീതോ അനാഗതോ പച്ചുപ്പന്നോതി. തത്ഥ പരിനിട്ഠിതകിരിയാ അതീതോ നാമ, അഭിമുഖകിരിയാ അനാഗതോ നാമ, ആരദ്ധഅനിട്ഠിതകിരിയാ പച്ചുപ്പന്നോ നാമ. തേനാഹു പോരാണാ -

> ''ആരദ്ധാനിട്ഠിതോ ഭാവോ, പച്ചുപ്പന്നോ സുനിട്ഠിതോ;
> അതീതാനാഗതുപ്പാദ-മപ്പത്താഭിമുഖാ കിരിയാ''തി.

തത്ഥ അജ്ജ വാ ഹോതു ഹിയ്യോ വാ തതോ പുബ്ബേ വാ, പരിഭുത്തപച്ചയോ സുപരിനിട്ഠിതഭുഞ്ജനകിരിയത്താ അതീതോ നാമ. തത്ഥ ഹിയ്യോ വാ തതോ പുബ്ബേ വാ പരിഭുത്തപച്ചയോ അതിക്കന്തഅരുണുഗ്ഗമനത്താ ന പച്ചവേക്ഖണാരഹോ, പച്ചവേക്ഖിതോപി അപ്പച്ചവേക്ഖിതോയേവ ഹോതി, ഇണപരിഭോഗട്ഠാനേ തിട്ഠതി. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം ''സചസ്സ അപ്പച്ചവേക്ഖതോവ അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി, ഇണപരിഭോഗട്ഠാനേ തിട്ഠതീ''തി. അജ്ജേവ പന ചീവരഞ്ച സേനാസനഞ്ച പരിഭോഗേ പരിഭോഗേ, പിണ്ഡപാതം ആലോപേ ആലോപേ, ഭേസജ്ജം പടിഗ്ഗഹണേ പരിഭോഗേ ച പച്ചവേക്ഖതോ അപരിനിട്ഠിതഭുഞ്ജനകിരിയത്താ പച്ചുപ്പന്നപരിഭുത്തപച്ചവേക്ഖണാ നാമ ഹോതി. പുരേ പരിഭുത്തം തതോ പച്ഛാ ചതൂസു കോട്ഠാസേസു പച്ചവേക്ഖതോ സുപരിനിട്ഠിതഭുഞ്ജനകിരിയത്താ അതീതപരിഭുത്തപച്ചവേക്ഖണാ നാമ ഹോതി. ഏത്തകം പച്ചവേക്ഖണായ ഖേത്തം, ന തതോ പുബ്ബേ പച്ഛാ വാ. യഥാഹ അട്ഠകഥായം ''സീലവതോ അപ്പച്ചവേക്ഖിതപരിഭോഗോ ഇണപരിഭോഗോ നാമ. തസ്മാ ചീവരം പരിഭോഗേ പരിഭോഗേ...പേ॰... ഭേസജ്ജസ്സ പടിഗ്ഗഹണേപി പരിഭോഗേപി സതിപച്ചയതാ വട്ടതീ''തി, തസ്മാ ഹിയ്യോ പരിഭുത്തസ്സ ഇണപരിഭോഗത്താ തം അനാമസിത്വാ അജ്ജ പരിഭുത്തേസു അതീതപച്ചുപ്പന്നേസു ഭഗവതോ വചനസ്സ അനുകരണേന വത്തമാനവിഭത്തിയുത്തേന ''പടിസേവാമീ''തി കിരിയാപദേന പച്ചവേക്ഖണാ സൂപപന്നാ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബോ. ഈദിസപച്ചവേക്ഖണമേവ സന്ധായ വിമതിവിനോദനിയാദീസു (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൯൧) ''പച്ചയസന്നിസ്സിതസീലസ്സ അതീതപച്ചവേക്ഖണായ വിസുജ്ഝനതോ''തി വുത്തം.

ഏവം പച്ചയസന്നിസ്സിതസീലസ്സ സുദ്ധിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തേനേവ പസങ്ഗേന സബ്ബാപി സുദ്ധിയോ ദസ്സേതും **''ചതുബ്ബിധാ ഹി സുദ്ധീ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സുജ്ഝതി ഏതായാതി സുദ്ധി, യഥാധമ്മം ദേസനാവ സുദ്ധി **ദേസനാസുദ്ധി**. വുട്ഠാനസ്സപി ചേത്ഥ ദേസനായ ഏവ സങ്ഗഹോ ദട്ഠബ്ബോ. ഛിന്നമൂലാപത്തീനം പന അഭിക്ഖുതാപടിഞ്ഞായേവ ദേസനാ. അധിട്ഠാനവിസിട്ഠോ സംവരോവ സുദ്ധി **സംവരസുദ്ധി**. ധമ്മേന സമേന പച്ചയാനം പരിയേട്ഠി ഏവ സുദ്ധി **പരിയേട്ഠിസുദ്ധി**. ചതൂസു പച്ചയേസു വുത്തവിധിനാ പച്ചവേക്ഖണാവ സുദ്ധി **പച്ചവേക്ഖണസുദ്ധി**. ഏസ താവ സുദ്ധീസു സമാസനയോ. സുദ്ധിമന്തേസു സീലേസു പന ദേസനാ സുദ്ധി ഏതസ്സാതി **ദേസനാസുദ്ധി**. സേസേസുപി ഏസേവ നയോ. **ന പുനേവം കരിസ്സാമീതി** ഏത്ഥ **ഏവന്തി** സംവരഭേദം സന്ധായാഹ. **പഹായാതി** വജ്ജേത്വാ, അകത്വാതി അത്ഥോ. വിമതിവിനോദനിയം പന ''സുജ്ഝതി ദേസനാദീഹി, സോധീയതീതി വാ സുദ്ധി, ചതുബ്ബിധസീലം. തേനാഹ **'ദേസനായ സുജ്ഝനതോ'**തിആദി. ഏത്ഥ ദേസനാഗ്ഗഹണേന വുട്ഠാനമ്പി ഛിന്നമൂലാനം

അഭിക്ഖുതാപടിഞ്ഞാപി സങ്ഗഹിതാ. ഛിന്നമൂലാപത്തീനമ്പി ഹി പാരാജികാപത്തിവുട്ഠാനേന ഹേട്ഠാപരിരക്ഖിതം ഭിക്ഖുസീലം വിസുദ്ധം നാമ ഹോതി. തേന തേസം മഗ്ഗപടിലാഭോപി സമ്പജ്ജതീ''തി വുത്തം.

തത്ഥ ദേസീയതി ഉച്ചാരീയതീതി **ദേസനാ,** ദിസീ ഉച്ചാരണേതി ധാതു, ദേസീയതി ഞാപീയതി ഏതായാതി വാ **ദേസനാ,** ദിസ പേക്ഖനേതി ധാതു. ഉഭയഥാപി വിരതിപധാനകുസലചിത്തസമുട്ഠിതോ ദേസനാവചീഭേദസദ്ദോ. സംവരണം **സംവരോ,** സം-പുബ്ബ വര സംവരണേതി ധാതു, സതിപധാനോ ചിത്തുപ്പാദോ. പരിയേസനാ **പരിയേട്ഠി,** പരി-പുബ്ബ ഇസ പരിയേസനേതി ധാതു, വീരിയപധാനോ ചിത്തുപ്പാദോ. പടി പുനപ്പുനം ഓഗാഹേത്വാ ഇക്ഖനാ **പച്ചവേക്ഖണാ,** പടി-പുബ്ബ അവ-പുബ്ബ ഇക്ഖ ദസ്സനങ്കേസൂതി ധാതു, പഞ്ഞാപധാനോ ചിത്തുപ്പാദോ. തേസു ദേസനായ വചീഭേദസദ്ദഭാവതോ വചീഭേദം കാതും അസക്കോന്തസ്സ ച ദുതിയകം അലഭന്തസ്സ ച ന സമ്പജ്ജതി, സേസാ പന ചിത്തുപ്പാദമത്തഭാവതോ വചീഭേദം കാതും അസക്കോന്തസ്സപി ദുതിയകം അലഭന്തസ്സപി സമ്പജ്ജന്തി ഏവ, തസ്മാ ഗിലാനാദികാലേസു പച്ചവേക്ഖണാപാഠം പഠിതുമസക്കോന്തേനപി അത്ഥം മനസി കത്വാ ചിത്തേനേവ പച്ചവേക്ഖണാ കാതബ്ബാതി.

ദാതബ്ബട്ഠേന ദായം, തം ആദിയന്തീതി **ദായാദാ,** അനനുഞ്ഞാതേസു സബ്ബേന സബ്ബം പരിഭോഗാഭാവതോ അനുഞ്ഞാതേസുയേവ ച പരിഭോഗസബ്ഭാവഭാവതോ ഭിക്ഖൂഹി പരിഭുഞ്ജിതബ്ബപച്ചയാ ഭഗവതോ സന്തകാ. **ധമ്മദായാദസുത്തഞ്ചേത്ഥ സാധക**ന്തി ''ധമ്മദായാദാ മേ, ഭിക്ഖവേ, ഭവഥ, മാ ആമിസദായാദാ , അത്ഥി മേ തുമ്ഹേസു അനുകമ്പാ, കിന്തി മേ സാവകാ ധമ്മദായാദാ ഭവേയ്യും, നോ ആമിസദായാദാ''തി ഏവം പവത്തം ധമ്മദായാദസുത്തഞ്ച (മ॰ നി॰ ൧.൨൯) ഏത്ഥ ഏതസ്മിം അത്ഥേ സാധകം. അവീതരാഗാനം തണ്ഹാവസീകതായ പച്ചയപരിഭോഗേ സാമിഭാവോ നത്ഥി, തദഭാവേന വീതരാഗാനം തത്ഥ സാമിഭാവോ യഥാരുചി പരിഭോഗസബ്ഭാവതോ. തഥാ ഹി തേ പടികൂലമ്പി അപ്പടികൂലാകാരേന അപ്പടികൂലമ്പി പടികൂലാകാരേന തദുഭയമ്പി വജ്ജേത്വാ അജ്ഝുപേക്ഖണാകാരേന പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജന്തി, ദായകാനഞ്ച മനോരഥം പരിപൂരേന്തി. തേനാഹ **''തേ ഹി തണ്ഹായ ദാസബ്യം അതീതത്താ സാമിനോ ഹുത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തീ''**തി. യോ പനായം സീലവതോ പുഥുജ്ജനസ്സ പച്ചവേക്ഖിതപരിഭോഗോ, സോ ഇണപരിഭോഗസ്സ പച്ചനീകത്താ ആനണ്യപരിഭോഗോ നാമ ഹോതി. യഥാ പന ഇണായികോ അത്തനോ രുചിയാ ഇച്ഛിതം ദേസം ഗന്തും ന ലഭതി, ഏവം ഇണപരിഭോഗയുത്തോ ലോകതോ നിസ്സരിതും ന ലഭതീതി തപ്പടിപക്ഖത്താ സീലവതോ പച്ചവേക്ഖിതപരിഭോഗോ ആനണ്യപരിഭോഗോതി വുച്ചതി, തസ്മാ നിപ്പരിയായതോ ചതുപരിഭോഗവിനിമുത്തോ വിസുംയേവായം പരിഭോഗോതി വേദിതബ്ബോ, സോ ഇധ വിസും ന വുത്തോ, ദായജ്ജപരിഭോഗേയേവ വാ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീതി. സീലവാപി ഹി ഇമായ സിക്ഖായ സമന്നാഗതത്താ സേക്ഖോത്വേവ വുച്ചതി.

സബ്ബേസന്തി അരിയാനം പുഥുജ്ജനാനഞ്ച. കഥം പുഥുജ്ജനാനം ഇമേ പരിഭോഗാ സമ്ഭവന്തീതി? ഉപചാരവസേന. യോ ഹി പുഥുജ്ജനസ്സപി സല്ലേഖപടിപത്തിയം ഠിതസ്സ പച്ചയഗേധം പഹായ തത്ഥ അനുപലിത്തേന

ചിത്തേന പരിഭോഗോ, സോ സാമിപരിഭോഗോ വിയ ഹോതി. സീലവതോ പന പച്ചവേക്ഖിതപരിഭോഗോ ദായജ്ജപരിഭോഗോ വിയ ഹോതി ദായകാനം മനോരഥസ്സാവിരാധനതോ. തേന വുത്തം ''ദായജ്ജപരിഭോഗേയേവ വാ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീ''തി. കല്യാണപുഥുജ്ജനസ്സ പരിഭോഗേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി തസ്സ സേക്ഖസങ്ഗഹതോ. സേക്ഖസുത്ത ഞ്ഹേതസ്സ (അം॰ നി॰ ൩.൮൬) അത്ഥസ്സ സാധകം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൪൩൯) പന ''ദാതബ്ബട്ഠേന ദായം, തം ആദിയന്തീതി **ദായാദാ**. **സത്തന്നം സേക്ഖാനന്തി** ഏത്ഥ കല്യാണപുഥുജ്ജനാപി സങ്ഗഹിതാ തേസം ആനണ്യപരിഭോഗസ്സ ദായജ്ജപരിഭോഗേ സങ്ഗഹിതത്താതി വേദിതബ്ബം. **ധമ്മദായാദസുത്ത**ന്തി ''ധമ്മദായാദാ മേ, ഭിക്ഖവേ, ഭവഥ, മാ ആമിസദായാദാ''തിആദിനാ പവത്തം സുത്തം (മ॰ നി॰ ൧.൨൯). തത്ഥ ''മാ മേ ആമിസദായാദാതി ഏവം മേ-സദ്ദം ആനേത്വാ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ഏവഞ്ഹി യഥാവുത്തത്ഥസാധകം ഹോതീ''തി വുത്തം. തത്ഥ മേ മമ ആമിസദായാദാ ചതുപച്ചയഭുഞ്ജകാതി ഭഗവതോ സമ്ബന്ധഭൂതസ്സ സമ്ബന്ധീഭൂതാ പച്ചയാ വുത്താ, തസ്മാ ദായകേഹി ദിന്നാപി പച്ചയാ ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതത്താ ഭഗവതോ പച്ചയായേവ ഹോന്തീതി ഏതസ്സ അത്ഥസ്സ ധമ്മദായാദസുത്തം സാധകം ഹോതീതി അത്ഥോതി വുത്തം.

ലജ്ജിനാ സദ്ധിം പരിഭോഗോ നാമ ലജ്ജിസ്സ സന്തകം ഗഹേത്വാ പരിഭോഗോ. **അലജ്ജിനാ സദ്ധി**ന്തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **ആദിതോ പട്ഠായ ഹി അലജ്ജീ നാമ നത്ഥീ**തി ഇമിനാ ദിട്ഠദിട്ഠേസുയേവ ആസങ്കാ ന കാതബ്ബാതി ദസ്സേതി. **അത്തനോ ഭാരഭൂതാ** സദ്ധിവിഹാരികാദയോ. തേപി നിവാരേതബ്ബാതി യോ പസ്സതി, തേന നിവാരേതബ്ബാതി പാഠോ. അട്ഠകഥായം പന **''യോപി അത്തനോ ഭാരഭൂതേന അലജ്ജിനാ സദ്ധിം പരിഭോഗം കരോതി, സോപി നിവാരേതബ്ബോ''**തി പാഠോ ദിസ്സതി, തഥാപി അത്ഥതോ ഉഭയഥാപി യുജ്ജതി. അത്തനോ സദ്ധിവിഹാരികാദയോപി അലജ്ജിഭാവതോ നിവാരേതബ്ബാ. അലജ്ജീഹി സദ്ധിവിഹാരികാദീഹി ഏകസമ്ഭോഗം കരോന്താ അഞ്ഞേപി നിവാരേതബ്ബാവ. **സചേ ന ഓരമതി, അയമ്പി അലജ്ജീയേവ ഹോതീ**തി ഏത്ഥ ഏവം നിവാരിതോ സോ പുഗ്ഗലോ അലജ്ജിനാ സദ്ധിം പരിഭോഗതോ ഓരമതി വിരമതി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ ഓരമതി, അയമ്പി അലജ്ജീയേവ ഹോതി, തേന സദ്ധിം പരിഭോഗം കരോന്തോ സോപി അലജ്ജീയേവ ഹോതീതി അത്ഥോ. തേന വുത്തം **''ഏവം ഏകോ അലജ്ജീ അലജ്ജിസതമ്പി കരോതീ''**തി. **അധമ്മിയോ**തി അനേസനാദീഹി ഉപ്പന്നോ. **ധമ്മിയോ**തി ഭിക്ഖാചരിയാദീഹി ഉപ്പന്നോ. **സങ്ഘസ്സേവ ദേതീ**തി ഭത്തം അഗ്ഗഹേത്വാ അത്തനാ ലദ്ധസലാകംയേവ ദേതി.

വിമതിവിനോദനിയം പന **''ലജ്ജിനാ സദ്ധിം പരിഭോഗോ**തി ധമ്മാമിസവസേന മിസ്സീഭാവോ. **അലജ്ജിനാ സദ്ധി**ന്തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **ആദിതോ പട്ഠായ ഹി അലജ്ജീ നാമ നത്ഥീ**തി ഇമിനാ ദിട്ഠദിട്ഠേസു ആസങ്കാ നാമ ന കാതബ്ബാ, ദിട്ഠസുതാദികാരണേ സതി ഏവ കാതബ്ബാതി ദസ്സേതി. **അത്തനോ ഭാരഭൂതാ** സദ്ധിവിഹാരികാദയോ. **സചേ ന ഓരമതീ**തി അഗതിഗമനവസേന ധമ്മാമിസപരിഭോഗതോ ന ഓരമതി. **ആപത്തി നാമ നത്ഥീ**തി ഇദം അലജ്ജീനം ധമ്മേനുപ്പന്നപച്ചയം ധമ്മകമ്മഞ്ച സന്ധായ വുത്തം. തേസമ്പി ഹി കുലദൂസനാദിസമുപ്പന്നം പച്ചയം പരിഭുഞ്ജന്താനം വഗ്ഗകമ്മാദീനി കരോന്താനഞ്ച ആപത്തി ഏവ. **'ധമ്മിയാധമ്മിയപരിഭോഗോ**

പച്ചയവസേനേവ വേദിതബ്ബോ'തി വുത്തത്താ ഹേട്ഠാ ലജ്ജിപരിഭോഗാലജ്ജിപരിഭോഗാ പച്ചയവസേന ഏകകമ്മാദിവസേന ച വുത്താ ഏവാതി വേദിതബ്ബം. തേനേവ ദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൮൫-൩൮൬) ചോദകചുദിതകഭാവേ ഠിതാ ദ്വേ അലജ്ജിനോ ധമ്മപരിഭോഗമ്പി സന്ധായ 'ഏകസമ്ഭോഗപരിഭോഗാ ഹുത്വാ ജീവഥാ'തി വുത്താ തേസം അഞ്ഞമഞ്ഞം ധമ്മാമിസാപരിഭോഗേ വിരോധാഭാവാ. ലജ്ജീനമേവ ഹി അലജ്ജിനാ സഹ തദുഭയപരിഭോഗോ ന വട്ടതീ''തി വുത്തം.

സചേ പന ലജ്ജീ അലജ്ജിം പഗ്ഗണ്ഹാതി...പേ॰... അന്തരധാപേതീതി എത്ഥ കേവലം പഗ്ഗണ്ഹിതുകാമതായ ഏവം കാതും ന വട്ടതി, ധമ്മസ്സ പന സാസനസ്സ സോതൂനഞ്ച അനുഗ്ഗഹത്ഥായ വട്ടതീതി വേദിതബ്ബം. പുരിമനയേന **"സോ ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ"**തി വുത്തത്താ ഇമസ്സ ആപത്തിയേവാതി വദന്തി. ഉദ്ദേസഗ്ഗഹണാദിനാ ധമ്മസ്സ പരിഭോഗോ **ധമ്മപരിഭോഗോ**. ധമ്മാനുഗ്ഗഹേന ഗണ്ഹന്തസ്സ ആപത്തിയാ അഭാവേപി ഥേരോ തസ്സ അലജ്ജിഭാവംയേവ സന്ധായ **"പാപോ കിരായ"**ന്തിആദിമാഹ. **തസ്സ പന സന്തികേ**തി മഹാരക്ഖിതത്ഥേരസ്സ സന്തികേ.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൭൫൭) പന ഇമസ്മിം ഠാനേ വിത്ഥാരതോ വിനിച്ഛിതം. കഥം? **ധമ്മപരിഭോഗോ**തി ''ഏകകമ്മം ഏകുദ്ദേസോ''തിആദിനാ വുത്തസംവാസോ ചേവ നിസ്സയഗ്ഗഹണാദികോ സബ്ബോ നിരാമിസപരിഭോഗോ ച വേദിതബ്ബോ. **"ന സോ ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ"**തി വുത്തത്താ ലജ്ജിനോ അലജ്ജിപഗ്ഗഹേ ആപത്തീതി വേദിതബ്ബം. **ഇതരോപീ**തി ലജ്ജീപി. തസ്സാപി അത്താനം പഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ അലജ്ജിനോ, ഇമിനാ ച ലജ്ജിനോ വണ്ണഭണനാദിലാഭം പടിച്ച ആമിസഗരുകതായ വാ ഗേഹസ്സിതപേമേന വാ തം അലജ്ജിം പഗ്ഗണ്ഹന്തോ ലജ്ജീ സാസനം അന്തരധാപേതി നാമാതി ദസ്സേതി. ഏവം ഗഹട്ഠാദീസു ഉപത്ഥമ്ഭിതോ അലജ്ജീ ബലം ലഭിത്വാ പേസലേ അഭിഭവിത്വാ ന ചിരസ്സേവ സാസനം ഉദ്ധമ്മം ഉബ്ബിനയം കരോതീതി.

ധമ്മപരിഭോഗോപി തത്ഥ വട്ടതീതി ഇമിനാ ആമിസപരിഭോഗതോ ധമ്മപരിഭോഗോവ ഗരുകോ, തസ്മാ അതിവിയ അലജ്ജീവിവേകേന കാതബ്ബോതി ദസ്സേതി. ''ധമ്മാനുഗ്ഗഹേന ഉഗ്ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ''തി വുത്തത്താ അലജ്ജുസ്സന്നതായ സാസനേ ഓസക്കന്തേ, ലജ്ജീസു ച അപ്പഹോന്തേസു അലജ്ജിം പകതത്തം ഗണപൂരകം ഗഹേത്വാ ഉപസമ്പദാദികരണേന ചേവ കേചി അലജ്ജിനോ ധമ്മാമിസപരിഭോഗേന സങ്ഗഹേത്വാ സേസാലജ്ജിഗണസ്സ നിഗ്ഗഹേന ച സാസനം പഗ്ഗണ്ഹിതുമ്പി വട്ടതി ഏവ.

കേചി പന ''കോടിയം ഠിതോ ഗന്ഥോതി വുത്തത്താ ഗന്ഥപരിയാപുണനമേവ ധമ്മപരിഭോഗോ, ന ഏകകമ്മാദി, തസ്മാ അലജ്ജീഹി സദ്ധിം ഉപോസഥാദികം കമ്മം കാതും വട്ടതി, ആപത്തി നത്ഥീ''തി വദന്തി, തം ന യുത്തം, ഏകകമ്മാദീസു ബഹൂസു ധമ്മപരിഭോഗേസു അലജ്ജിനാപി സദ്ധിം കത്തബ്ബാവത്ഥായുത്തം ധമ്മപരിഭോഗം ദസ്സേതും ഇധ നിദസ്സനവസേന ഗന്ഥസ്സേവ സമുദ്ധടത്താ. ന ഹി ഏകകമ്മാദികോ വിധി ധമ്മപരിഭോഗോ ന ഹോതീതി സക്കാ വത്തും അനാമിസത്താ ധമ്മാമിസേസു അപരിയാപന്നസ്സ ച കസ്സചി അഭാവാ. തേനേവ അട്ഠസാലിനിയം ധമ്മപടിസന്ഥാരകഥായം (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൫൧) ''കമ്മട്ഠാനം കഥേതബ്ബം,

ധമ്മോ വാചേതബ്ബോ…പേ॰… അബ്ഭാനവുട്ഠാനമാനത്തപരിവാസാ ദാതബ്ബാ, പബ്ബജ്ജാരഹോ പബ്ബാജേതബ്ബോ, ഉപസമ്പദാരഹോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ…പേ॰… അയം ധമ്മപടിസന്ഥാരോ നാമാ''തി ഏവം സങ്ഘകമ്മാദിപി ധമ്മകോട്ഠാസേ ദസ്സിതം. തേസു പന ധമ്മകോട്ഠാസേസു യം ഗണപൂരകാദിവസേന അലജ്ജിനോ അപേക്ഖിത്വാ ഉപോസഥാദി വാ തേസം സന്തികാ ധമ്മുഗ്ഗഹണനിസ്സയഗ്ഗഹണാദി വാ കരീയതി, തം ധമ്മോ ചേവ പരിഭോഗോ ചാതി ധമ്മപരിഭോഗോതി വുച്ചതി, ഏതം തഥാരൂപപച്ചയം വിനാ കാതും ന വട്ടതി, കരോന്തസ്സ അലജ്ജിപരിഭോഗോ ച ഹോതി ദുക്കടഞ്ച. യം പന അലജ്ജിസതം അനപേക്ഖിത്വാ തജ്ജനീയാദിനിഗ്ഗഹകമ്മം വാ പരിവാസാദിഉപകാരകമ്മം വാ ഉഗ്ഗഹപരിപുച്ഛാദാനാദി വാ കരീയതി, തം ധമ്മോ ഏവ, നോ പരിഭോഗോ, ഏതം അനുരൂപാനം കാതും വട്ടതി, ആമിസദാനേ വിയ ആപത്തി നത്ഥി. നിസ്സയദാനമ്പി തേരസസമ്മുതിദാനാദി ച വത്തപടിപത്തിസാദിയനാദിപരിഭോഗസ്സപി ഹേതുത്താ ന വട്ടതി.

യോ പന മഹാഅലജ്ജീ ഉദ്ധമ്മം ഉബ്ബിനയം സത്ഥുസാസനം കരോതി, തസ്സ സദ്ധിവിഹാരികാദീനം ഉപസമ്പദാദി ഉപകാരകമ്മമ്പി ഉഗ്ഗഹപരിപുച്ഛാദാനാദി ച കാതും ന വട്ടതി, ആപത്തി ഏവ ഹോതി, നിഗ്ഗഹകമ്മമേവ കാതബ്ബം. തേനേവ അലജ്ജിപഗ്ഗഹോപി പടിക്ഖിത്തോ. ധമ്മാമിസപരിഭോഗവിവജ്ജനേനപി ഹി ദുമ്മങ്കൂനം പുഗ്ഗലാനം നിഗ്ഗഹോവ അധിപ്പേതോ, സോ ച പേസലാനം ഫാസുവിഹാരസദ്ധമ്മട്ഠിതിവിനയാനുഗ്ഗഹാദിഅത്ഥായ ഏതദത്ഥത്താ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ, തസ്മാ യം യം ദുമ്മങ്കൂനം ഉപത്ഥമ്ഭായ, പേസലാനം അഫാസുവിഹാരായ, സദ്ധമ്മപരിഹാനാദിഅത്ഥായ ഹോതി, തം സബ്ബമ്പി പരിഭോഗോ വാ ഹോതു അപരിഭോഗോ വാ കാതും ന വട്ടതി, ഏവം കരോന്താ സാസനം അന്തരധാപേന്തി, ആപത്തിഞ്ച ആപജ്ജന്തി, ധമ്മാമിസപരിഭോഗേസു ചേത്ഥ അലജ്ജീഹി ഏകകമ്മാദിധമ്മപരിഭോഗോ ഏവ പേസലാനം അഫാസുവിഹാരായ സദ്ധമ്മപരിഹാനാദിഅത്ഥായ ഹോതി, ന തഥാ ആമിസപരിഭോഗോ. ന ഹി അലജ്ജീനം പച്ചയപരിഭോഗമത്തേന പേസലാനം അഫാസുവിഹാരാദി ഹോതി, യഥാവുത്തധമ്മപരിഭോഗേന പന ഹോതി. തപ്പരിവജ്ജനേന ച ഫാസുവിഹാരാദയോ. തഥാ ഹി കതസിക്ഖാപദവീതിക്കമാ അലജ്ജിപുഗ്ഗലാ ഉപോസഥാദീസു പവിട്ഠാ ''തുമ്ഹേ കായദ്വാരേ ചേവ വചീദ്വാരേ ച വീതിക്കമം കരോഥാ''തിആദിനാ ഭിക്ഖൂഹി വത്തബ്ബാ ഹോന്തി. യഥാ വിനയഞ്ച അതിട്ഠന്താ സങ്ഘതോ ബഹികരണാദിവസേന സുട്ഠു നിഗ്ഗഹേതബ്ബാ, തഥാ അകത്വാ തേഹി സഹ സംവസന്താപി അലജ്ജിനോവ ഹോന്തി ''ഏകോപി അലജ്ജീ അലജ്ജിസതമ്പി കരോതീ''തിആദിവചനതോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൫). യദി ഹി തേ ഏവം അനിഗ്ഗഹിതാ സിയും, സങ്ഘേ കലഹാദിം വഡ്ഢേത്വാ ഉപോസഥാദിസാമഗ്ഗികമ്മപടിബാഹനാദിനാ പേസലാനം അഫാസും കത്വാ കമേന തേ ദേവദത്തവജ്ജിപുത്തകാദയോ വിയ പരിസം വഡ്ഢേത്വാ അത്തനോ വിപ്പടിപത്തിം ധമ്മതോ വിനയതോ ദീപേന്താ സങ്ഘഭേദാദിമ്പി കത്വാ ന ചിരസ്സേവ സാസനം അന്തരധാപേയ്യും. തേസു പന സങ്ഘതോ ബഹികരണാദിവസേന നിഗ്ഗഹിതേസു സബ്ബോപി അയം ഉപദ്ദവോ ന ഹോതി. വുത്തഞ്ഹി ''ദുസ്സീലപുഗ്ഗലേ നിസ്സായ ഉപോസഥോ ന തിട്ഠതി, പവാരണാ ന തിട്ഠതി, സങ്ഘകമ്മാനി ന പവത്തന്തി, സാമഗ്ഗീ ന ഹോതി…പേ॰… ദുസ്സീലേസു പന നിഗ്ഗഹിതേസു സബ്ബോപി അയം ഉപദ്ദവോ ന ഹോതി, തതോ പേസലാ

ഭിക്ഖൂ ഫാസു വിഹരന്തീ''തി, തസ്മാ ഏകകമ്മാദിധമ്മപരിഭോഗോവ ആമിസപരിഭോഗതോപി അതിവിയ അലജ്ജീവിവേകേന കാതബ്ബോ, ആപത്തികരോ ച സദ്ധമ്മപരിഹാനിഹേതുത്താതി വേദിതബ്ബം.

അപിച ''ഉപോസഥോ ന തിട്ഠതി, പവാരണാ ന തിട്ഠതി, സങ്ഘകമ്മാനി ന പവത്തന്തീ''തി ഏവം അലജ്ജീഹി സദ്ധിം സങ്ഘകമ്മാകരണസ്സ അട്ഠകഥായം പകാസിതത്താപി ചേതം സിജ്ഝതി. തഥാ പരിവത്തലിങ്ഗസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗച്ഛന്തസ്സ പടിപത്തികഥായം ''ആരാധികാ ച ഹോന്തി സങ്ഗാഹികാ ലജ്ജിനിയോ, താ കോപേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ന ഗന്തബ്ബം. ഗച്ഛതി ചേ, ഗാമന്തരനദീപാരരത്തിവിപ്പവാസഗണമ്ഹാ ഓഹീയനാപത്തീഹി ന മുച്ചതി...പേ॰... അലജ്ജിനിയോ ഹോന്തി, സങ്ഗഹം പന കരോന്തി, താപി പരിച്ചജിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും ലഭതീ''തി ഏവം അലജ്ജിനീസു ദുതിയികാഗഹണാദീസു സംവാസാപത്തിപരിഹാരായ നദീപാരാഗമനാദിഗരുകാപത്തിട്ഠാനാനം അനുഞ്ഞാതത്താ തതോപി അലജ്ജിസംവാസാപത്തി ഏവ സദ്ധമ്മപരിഹാനിയാ ഹേതുഭൂതോ ഗരുകതരാതി വിഞ്ഞായതി. ന ഹി ലഹുകാപത്തിട്ഠാനം വാ അനാപത്തിട്ഠാനം വാ പരിഹരിതും ഗരുകാപത്തിട്ഠാനവീതിക്കമം ആചരിയാ അനുജാനന്തി. തഥാ അസംവാസപദസ്സ അട്ഠകഥായം ''സബ്ബേഹിപി ലജ്ജിപുഗ്ഗലേഹി സമം സിക്ഖിതബ്ബഭാവതോ സമസിക്ഖാതാ നാമ. ഏത്ഥ യസ്മാ സബ്ബേപി ലജ്ജിനോ ഏതേസു കമ്മാദീസു സഹ വസന്തി, ന ഏകോപി തതോ ബഹിദ്ധാ സന്ദിസ്സതി, തസ്മാ താനി സബ്ബാനിപി ഗഹേത്വാ ഏസോ സംവാസോ നാമാ''തി ഏവം ലജ്ജീഹേവ ഏകകമ്മാദിസംവാസോ വട്ടതീതി പകാസിതോ.

യദി ഏവം കസ്മാ അസംവാസികേസു അലജ്ജീ ന ഗഹിതോതി? നായം വിരോധോ, യേ ഗണപൂരകേ കത്വാ കതം കമ്മം കുപ്പതി, തേസം പാരാജികാദിഅപകതത്താനഞ്ഞേവ അസംവാസികത്തേന ഗഹിതത്താ. അലജ്ജിനോ പന പകതത്തഭൂതാപി സന്തി, തേ ചേ ഗണപൂരകാ ഹുത്വാ കമ്മം സാധേന്തി, കേവലം കത്വാ അഗതിഗമനേന കരോന്താനം ആപത്തികരാ ഹോന്തി സഭാഗാപത്തിആപന്നാ വിയ അഞ്ഞമഞ്ഞം. യസ്മാ അലജ്ജിതഞ്ച ലജ്ജിതഞ്ച പുഥുജ്ജനാനം ചിത്തക്ഖണപടിബദ്ധം, ന സബ്ബകാലികം. സഞ്ചിച്ച ഹി വീതിക്കമചിത്തേ ഉപ്പന്നേ അലജ്ജിനോ ''ന പുന ഈദിസം കരിസ്സാമീ''തി ചിത്തേന ലജ്ജിനോ ഹോന്തി.

തേസു ച യേ പേസലേഹി ഓവദിയമാനാപി ന ഓരമന്തി, പുനപ്പുനം കരോന്തി, തേ ഏവ അസംവസിതബ്ബാ, ന ഇതരേ ലജ്ജിധമ്മേ ഓക്കന്തത്താ, തസ്മാപി അലജ്ജിനോ അസംവാസികേസു അഗണേത്വാ തപ്പരിവജ്ജനത്ഥം സോധേത്വാവ ഉപോസഥാദികരണം അനഞ്ഞാതം. തഥാ ഹി ''പാരിസുദ്ധിം ആയസ്മന്തോ ആരോചേഥ, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിസ്സാമീ''തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൩൪) അപരിസുദ്ധായ പരിസായ ഉപോസഥകരണസ്സ അയുത്തതാ പകാസിതാ, ''യസ്സ സിയാ ആപത്തി, സോ ആവികരേയ്യ...പേ॰... ഫാസു ഹോതീ''തി (മഹാവ॰ ൧൩൪) ഏവം അലജ്ജിമ്പി ലജ്ജിധമ്മേ പതിട്ഠാപേത്വാ ഉപോസഥകരണപ്പകാരോ ച വുത്തോ, ''കച്ചിത്ഥ പരിസുദ്ധാ...പേ॰... പരിസുദ്ധേത്ഥായസ്മന്തോ''തി (പാരാ॰ ൨൩൩) ച പാരിസുദ്ധിഉപോസഥേ ''പരിസുദ്ധോ അഹം, ഭന്തേ, പരിസുദ്ധോതി മം ധാരേഥാ''തി (മഹാവ॰ ൧൬൮)

ച ഏവം ഉപോസഥം കരോന്താനം പരിസുദ്ധതാ ച പകാസിതാ, വചനമത്തേന അനോരമന്താനഞ്ച ഉപോസഥപവാരണട്ഠപനവിധി ച വുത്തോ, സബ്ബഥാ ലജ്ജിധമ്മം അനോക്കമന്തേഹി സംവാസസ്സ അയുത്തതായ നിസ്സയദാനഗ്ഗഹണപടിക്ഖേപോ, തജ്ജനീയാദിനിഗ്ഗഹകമ്മകരണഉക്ഖേപനീയകമ്മകരണേന സാനുവത്തകപരിസസ്സ അലജ്ജിസ്സ അസംവാസികത്തപാപനവിധി ച വുത്തോ, തസ്മാ യഥാവുത്തേഹി സുത്തന്തനയേഹി, അട്ഠകഥാവചനേഹി ച പകതത്തേഹിപി അപകതത്തേഹിപി സബ്ബേഹി അലജ്ജീഹി ഏകകമ്മാദിസംവാസോ ന വട്ടതി, കരോന്താനം ആപത്തി ഏവ ദുമ്മങ്കൂനം പുഗ്ഗലാനം നിഗ്ഗഹത്ഥായേവ സബ്ബസിക്ഖാപദാനം പഞ്ഞത്തത്താതി നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം. തേനേവ ദുതിയസങ്ഗീതിയം പകതത്താപി അലജ്ജിനോ വജ്ജിപുത്തകാ യസത്ഥേരാദീഹി മഹന്തേന വായാമേന സങ്ഘതോ വിയോജിതാ. ന ഹി തേസു പാരാജികാദിഅസംവാസികാപത്തി അത്ഥി, തേഹി ദീപിതാനം ദസന്നം വത്ഥൂനം ലഹുകാപത്തിവിസയത്താതി വുത്തം.

തസ്സ സന്തികേതി മഹാരക്ഖിതത്ഥേരസ്സ സന്തികേ.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

രൂപിയാദിപടിഗ്ഗഹണവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ദ്വാദസമോ പരിച്ഛേദോ.

൯൩. ദാനലക്ഖണാദിവിനിച്ഛയകഥാ

൩൯. ഏവം രൂപിയാദിപടിഗ്ഗഹണവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി ദാനവിസ്സാസഗ്ഗാഹലാഭപരിണാമനവിനിച്ഛയം കഥേതും **"ദാനവിസ്സാസഗ്ഗാഹേഹീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ദീയതേ **ദാനം,** ചീവരാദിവത്ഥും ആരമ്മണം കത്വാ പവത്തോ അലോഭപ്പധാനോ കാമാവചരകുസലകിരിയചിത്തുപ്പാദോ. സസനം **സാസോ,** സസു ഹിംസായന്തി ധാതു, ഹിംസനന്തി അത്ഥോ, വിഗതോ സാസോ ഏതസ്മാ ഗാഹാതി **വിസ്സാസോ**. ഗഹണം ഗാഹോ, വിസ്സാസേന ഗാഹോ **വിസ്സാസഗ്ഗാഹോ**. വിസേസനേ ചേത്ഥ കരണവചനം, വിസ്സാസവസേന ഗാഹോ, ന ഥേയ്യചിത്തവസേനാതി അത്ഥോ. ലച്ഛതേതി ലാഭോ, ചീവരാദിവത്ഥു, തസ്സ **ലാഭസ്സ**. പരിണമിയതേ **പരിണാമനം,** അഞ്ഞേസം അത്ഥായ പരിണതസ്സ അത്തനോ, അഞ്ഞസ്സ വാ പരിണാമനം, ദാപനന്തി അത്ഥോ. **ദാനവിസ്സാസഗ്ഗാഹേഹി ലാഭസ്സ പരിണാമന**ന്തി ഏത്ഥ ഉദ്ദേസേ സമഭിനിവിട്ഠസ്സ "ദാന"ന്തി പദസ്സ അത്ഥവിനിച്ഛയോ താവ പഠമം ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. അത്തനോ സന്തകസ്സ ചീവരാദിപരിക്ഖാരസ്സ ദാനന്തി സമ്ബന്ധോ. **യസ്സ കസ്സചീ**തി സമ്പദാനനിദ്ദേസോ, യസ്സ കസ്സചി പടിഗ്ഗാഹകസ്സാതി അത്ഥോ.

യദിദം "ദാന"ന്തി വുത്തം, തത്ഥ കിം ലക്ഖണന്തി ആഹ **"തത്രിദം ദാനലക്ഖണ"**ന്തി. "ഇദം തുയ്ഹം ദേമീ"തി വദതീതി ഇദം തിവങ്ഗസമ്പന്നം ദാനലക്ഖണം ഹോതീതി യോജനാ. തത്ഥ **ഇദ**ന്തി ദേയ്യധമ്മനിദസ്സനം. **തുയ്ഹ**ന്തി പടിഗ്ഗാഹകനിദസ്സനം. **ദേമീ**തി ദായകനിദസ്സനം. **ദദാമീ**തിആദീനി പന പരിയായവചനാനി. വുത്തഞ്ഹി "ദേയ്യദായകപടിഗ്ഗാഹകാ വിയ ദാനസ്സാ"തി, "തിണ്ണം സമ്മുഖീഭാവാ കുസലം ഹോതീ"തി ച. "വത്ഥുപരിച്ചാഗലക്ഖണത്താ ദാനസ്സാ"തി ഇദം പന ഏകദേസലക്ഖണകഥനമേവ, കിം ഏവം ദീയമാനം സമ്മുഖായേവ ദിന്നം ഹോതി, ഉദാഹു പരമ്മുഖാപീതി ആഹ **"സമ്മുഖാപി പരമ്മുഖാപി ദിന്നംയേവ ഹോതീ"**തി. **തുയ്ഹം ഗണ്ഹാഹീ**തിആദീസു അയമത്ഥോ - "ഗണ്ഹാഹീ"തി വുത്തേ "ദേമീ"തി വുത്തസദിസം ഹോതി, തസ്മാ മുഖ്യതോ ദിന്നത്താ **സുദിന്നം** ഹോതി, "ഗണ്ഹാമീ"തി ച വുത്തേ മുഖ്യതോ ഗഹണം ഹോതി, തസ്മാ **സുഗ്ഗഹിതം** ഹോതി. "തുയ്ഹം മയ്ഹ"ന്തി ഇമാനി പന പടിഗ്ഗാഹകപടിബന്ധതാകരണേ വചനാനി. **തവ സന്തകം കരോഹീ**തിആദീനി പന പരിയായതോ ദാനഗ്ഗഹണാനി, തസ്മാ **ദുദിന്നം ദുഗ്ഗഹിതഞ്ച** ഹോതി. ലോകേ ഹി അപരിച്ചജിതുകാമാപി പുന ഗണ്ഹിതുകാമാപി "തവ സന്തകം ഹോതൂ"തി നിയ്യാതേന്തി യഥാ തം കുസരഞ്ഞോ മാതു രജ്ജനിയ്യാതനം. തേനാഹ **"നേവ ദാതാ ദാതും ജാനാതി, ന ഇതരോ ഗഹേതു"**ന്തി. **സചേ പനാ**തിആദീസു പന ദായകേന പഞ്ഞത്തിയം അകോവിദതായ പരിയായവചനേ വുത്തേപി പടിഗ്ഗാഹകോ അത്തനോ പഞ്ഞത്തിയം കോവിദതായ മുഖ്യവചനേന ഗണ്ഹാതി, തസ്മാ **"സുഗ്ഗഹിത"**ന്തി വുത്തം.

സചേ പന ഏകോതിആദീസു പന ദായകോ മുഖ്യവചനേന ദേതി, പടിഗ്ഗാഹകോപി മുഖ്യവചനേന പടിക്ഖിപതി, തസ്മാ ദായകസ്സ പുബ്ബേ അധിട്ഠിതമ്പി ചീവരം ദാനവസേന അധിട്ഠാനം വിജഹതി, പരിച്ചത്തത്താ അത്തനോ അസന്തകത്താ അതിരേകചീവരമ്പി ന ഹോതി, തസ്മാ ദസാഹാതിക്കമേപി ആപത്തി ന ഹോതി. പടിഗ്ഗാഹകസ്സപി ന

പടിക്ഖിപിതത്താ അത്തനോ സന്തകം ന ഹോതി, തസ്മാ അതിരേകചീവരം ന ഹോതീതി ദസാഹാതിക്കമേപി ആപത്തി നത്ഥി. **യസ്സ പന രുച്ചതീ**തി ഏത്ഥ പന ഇമസ്സ ചീവരസ്സ അസ്സാമികത്താ പംസുകൂലട്ഠാനേ ഠിതത്താ യസ്സ രുച്ചതി, തേന പംസുകൂലഭാവേന ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, പരിഭുഞ്ജന്തേന പന ദായകേന പുബ്ബഅധിട്ഠിതമ്പി ദാനവസേന അധിട്ഠാനസ്സ വിജഹിതത്താ പുന അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം ഇതരേന പുബ്ബേ അനധിട്ഠിതത്താതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദേഹീതിആദീസു പന ആണത്യത്ഥേ പവത്തായ പഞ്ചമീവിഭത്തിയാ വുത്തത്താ ആണത്തേന പടിഗ്ഗാഹകസ്സ ദിന്നകാലേയേവ പടിഗ്ഗാഹകസ്സ സന്തകം ഹോതി, ന തതോ പുബ്ബേ, പുബ്ബേ പന ആണാപകസ്സേവ, തസ്മാ **"യോ പഹിണതി, തസ്സേവ സന്തക"**ന്തി വുത്തം. **ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീ**തി പന പച്ചുപ്പന്നത്ഥേ പവത്തായ വത്തമാനവിഭത്തിയാ വുത്തത്താ തതോ പട്ഠായ പടിഗ്ഗാഹകസ്സേവ സന്തകം ഹോതി, തസ്മാ **"യസ്സ പഹീയതി, തസ്സ സന്തക"**ന്തി വുത്തം. **തസ്മാ**തി ഇമിനാ ആയസ്മതാ രേവതത്ഥേരേന ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ചീവരപേസനവത്ഥുസ്മിം ഭഗവതാ ദേസിതേസു അധിട്ഠാനേസു ഇധ വുത്തലക്ഖണേന അസമ്മോഹതോ ജാനിതബ്ബന്തി ദസ്സേതി.

തത്ഥ **ദ്വാധിട്ഠിതം, സ്വാധിട്ഠിത**ന്തി ച ന തിചീവരാധിട്ഠാനം സന്ധായ വുത്തം, അഥ ഖോ സാമികേ ജീവന്തേ വിസ്സാസഗ്ഗാഹചീവരഭാവേന ച സാമികേ മതേ മതകചീവരഭാവേന ച ഗഹണം സന്ധായ വുത്തം, തതോ പന ദസാഹേ അനതിക്കന്തേയേവ തിചീവരാധിട്ഠാനം വാ പരിക്ഖാരചോളാധിട്ഠാനം വാ വികപ്പനം വാ കാതബ്ബം. **യോ പഹിണതീ**തി ദായകം സന്ധായാഹ, **യസ്സ പഹീയതീ**തി പടിഗ്ഗാഹകം.

പരിച്ചജിത്വാ...പേ॰... ന ലഭതി, ആഹരാപേന്തോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോതി അത്ഥോ. **അത്തനാ...പേ॰... നിസ്സഗ്ഗിയ**ന്തി ഇമിനാ പരസന്തകഭൂതത്തം ജാനന്തോ ഥേയ്യപസയ്ഹവസേന അച്ഛിന്ദന്തോ പാരാജികോ ഹോതീതി ദസ്സേതി. പോരാണടീകായം പന "സകസഞ്ഞായ വിനാ ഗണ്ഹന്തോ ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ"തി വുത്തം. സകസഞ്ഞായ വിനാപി താവകാലികപംസുകൂലസഞ്ഞാദിവസേന ഗണ്ഹന്തോ ആപത്തിയാ ന കാരേതബ്ബോ. അട്ഠകഥായം പന പസയ്ഹാകാരം സന്ധായ വദതി. തേനാഹ **"അച്ഛിന്ദതോ നിസ്സഗ്ഗിയ"**ന്തി. **സചേ പന...പേ॰... വട്ടതീ**തി തുട്ഠദാനം ആഹ, **അഥ പനാ**തിആദിനാ കുപിതദാനം. ഉഭയഥാപി സയം ദിന്നത്താ വട്ടതി, ഗഹണേ ആപത്തി നത്ഥീതി അത്ഥോ.

മമ സന്തികേ...പേ॰... ഏവം പന ദാതും ന വട്ടതീതി വത്ഥുപരിച്ചാഗലക്ഖണത്താ ദാനസ്സ ഏവം ദദന്തോ അപരിച്ചജിത്വാ ദിന്നത്താ ദാനം ന ഹോതീതി ന വട്ടതി, തതോ ഏവ ദുക്കടം ഹോതി. **ആഹരാപേതും പന വട്ടതീ**തി പുബ്ബേ "അകരോന്തസ്സ ന ദേമീ"തി വുത്തത്താ യഥാവുത്തഉപജ്ഝായഗ്ഗഹണാദീനി അകരോന്തേ ആചരിയസ്സേവ സന്തകം ഹോതീതി കത്വാ വുത്തം. കരോന്തേ പന അന്തേവാസികസ്സ സന്തകം ഭവേയ്യ സബ്ബസോ അപരിച്ചജിത്വാ ദിന്നത്താ. സകസഞ്ഞായ വിജ്ജമാനത്താ "ആഹരാപേതും വട്ടതീ"തി വുത്തം സിയാ. ടീകായം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൬൩൬) പന "ഏവം ദിന്നം ഭതിസദിസത്താ ആഹരാപേതും വട്ടതീ"തി വുത്തം. ഭതിസദിസേ സതിപി കമ്മേ കതേ ഭതി

ലദ്ധബ്ബാ ഹോതി, തസ്മാ ആരോപേതും ന വട്ടേയ്യ. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൬൩൯) പന **"ആഹരാപേതും വട്ടതീതി** കമ്മേ അകതേ ഭതിസദിസത്താ വുത്ത"ന്തി വുത്തം, തേന കമ്മേ കതേ ആഹരാപേതും ന വട്ടതീതി സിദ്ധം. ഉപജ്ഝം ഗണ്ഹിസ്സതീതി സാമണേരസ്സ ദാനം ദീപേതി, തേന ച സാമണേരകാലേ ദത്വാ ഉപസമ്പന്നകാലേ അച്ഛിന്ദതോപി പാചിത്തിയം ദീപേതി. **അയം താവ ദാനേ വിനിച്ഛയോ**തി ഇമിനാ ദാനവിനിച്ഛയാദീനം തിണ്ണം വിനിച്ഛയാനം ഏകപരിച്ഛേദകതഭാവം ദീപേതി.

വിസ്സാസഗ്ഗാഹലക്ഖണവിനിച്ഛയകഥാ

൭൦. **അനുട്ഠാനസേയ്യാ** നാമ യായ സേയ്യായ സയിതോ **യാവ ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദം ന പാപുണാതി,** താവ വുച്ചതി. **ദദമാനേന ച മതകധനം താവ യേ തസ്സ ധനേ ഇസ്സരാ ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ, തേസം ദാതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ കേ ഗഹട്ഠാ കേ പബ്ബജിതാ കേന കാരണേന തസ്സ ധനേ ഇസ്സരാതി? ഗഹട്ഠാ താവ ഗിലാനുപട്ഠാകഭൂതാ തേന കാരണേന ഗിലാനുപട്ഠാകഭാഗഭൂതേ തസ്സ ധനേ ഇസ്സരാ, യേസഞ്ച വാണിജാനം ഹത്ഥതോ കപ്പിയകാരകേന പത്താദിപരിക്ഖാരോ ഗാഹാപിതോ, തേസം യം ദാതബ്ബമൂലം, തേ ച തസ്സ ധനേ ഇസ്സരാ, യേസഞ്ച മാതാപിതൂനം അത്ഥായ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ വത്ഥാനി ഠപിതാനി, തേപി തസ്സ ധനസ്സ ഇസ്സരാ. ഏവമാദിനാ യേന യേന കാരണേന യം യം പരിക്ഖാരധനം യേഹി യേഹി ഗഹട്ഠേഹി ലഭിതബ്ബം ഹോതി, തേന തേന കാരണേന തേ തേ ഗഹട്ഠാ തസ്സ തസ്സ ധനസ്സ ഇസ്സരാ.

പബ്ബജിതാ പന ബാഹിരകാ തഥേവ സതി കാരണേ ഇസ്സരാ. പഞ്ചസു പന സഹധമ്മികേസു ഭിക്ഖൂ സാമണേരാ ച മതാനം ഭിക്ഖുസാമണേരാനം ധനം വിനാപി കാരണേന ദായാദഭാവേന ലഭന്തി, ന ഇതരാ. ഭിക്ഖുനീസിക്ഖമാനസാമണേരീനമ്പി ധനം തായേവ ലഭന്തി, ന ഇതരേ. തം പന മതകധനഭാജനം ചതുപച്ചയഭാജനവിനിച്ഛയേ ആവി ഭവിസ്സതി, ബഹൂ പന വിനയധരത്ഥേരാ "യേ തസ്സ ധനസ്സ ഇസ്സരാ ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ"തി പാഠം നിസ്സായ "മതഭിക്ഖുസ്സ ധനം ഗഹട്ഠഭൂതാ ഞാതകാ ലഭന്തീ"തി വിനിച്ഛിനന്തി, തമ്പി വിനിച്ഛയം തസ്സ ച യുത്തായുത്തഭാവം തത്ഥേവ വക്ഖാമ.

അനത്തമനസ്സ സന്തകന്തി "ദുട്ഠു കതം തയാ മയാ അദിന്നം മമ സന്തകം ഗണ്ഹന്തേനാ"തി വചീഭേദേന വാ ചിത്തുപ്പാദമത്തേന വാ ദോമനസ്സപ്പത്തസ്സ സന്തകം. **യോ പന പഠമംയേവ "സുട്ഠു കതം തയാ മമ സന്തകം ഗണ്ഹന്തേനാ"തി വചീഭേദേന വാ ചിത്തുപ്പാദമത്തേന വാ അനുമോദിത്വാ പച്ഛാ കേനചി കാരണേന കുപിതോ, പച്ചാഹരാപേതും ന ലഭതി. യോപി അദാതുകാമോ, ചിത്തേന പന അധിവാസേതി, ന കിഞ്ചി വദതീ**തി ഏത്ഥ തു പോരാണടീകായം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൧൩൧) **"ചിത്തേന പന അധിവാസേതീ**തി വുത്തമേവത്ഥം വിഭാവേതും **'ന കിഞ്ചി വദതീ'**തി വുത്ത"ന്തി വുത്തം. ഏവം സതി "ചിത്തേനാ"തി ഇദം അധിവാസനകിരിയായ കരണം ഹോതി. **അദാതുകാമോ**തി ഏത്ഥാപി തമേവ കരണം സിയാ, തതോ "ചിത്തേന അദാതുകാമോ, ചിത്തേന അധിവാസേതീ"തിവചനം ഓചിത്യസമ്പോസകം ന ഭവേയ്യ. തം ഠപേത്വാ "അദാതുകാമോ"തി ഏത്ഥ കായേനാതി വാ വാചായാതി വാ അഞ്ഞം കരണമ്പി ന സമ്ഭവതി, തദസമ്ഭവേ സതി വിസേസത്ഥവാചകോ പന-സദ്ദോപി നിരത്ഥകോ. **ന കിഞ്ചി വദതീ**തി ഏത്ഥ തു വദനകിരിയായ കരണം

“വാചായാ”തി പദം ഇച്ഛിതബ്ബം, തഥാ ച സതി അഞ്ഞം അധിവാസനകിരിയായ കരണം, അഞ്ഞം വദനകിരിയായ കരണം, അഞ്ഞാ അധിവാസനകിരിയാ, അഞ്ഞാ വദനകിരിയാ, തസ്മാ “വുത്തമേവത്ഥം വിഭാവേതു”ന്തി വത്തും ന അരഹതി, തസ്മാ യോപി ചിത്തേന അദാതുകാമോ ഹോതി, പന തഥാപി വാചായ അധിവാസേതി, ന കിഞ്ചി വദതീതി യോജനം കത്വാ പന “അധിവാസേതീതി വുത്തമേവത്ഥം പകാസേതും ന കിഞ്ചി വദതീതി വുത്ത”ന്തി വത്തുമരഹതി. ഏത്ഥ തു പന-സദ്ദോ അരുചിലക്ഖണസൂചനത്ഥോ. “ചിത്തേനാ”തി ഇദം അദാതുകാമകിരിയായ കരണം, “വാചായാ”തി അധിവാസനകിരിയായ അവദനകിരിയായ ച കരണം. അധിവാസനകിരിയാ ച അവദനകിരിയായേവ . “അധിവാസേതീ”തി വുത്തേ അവദനകിരിയായ അപാകടഭാവതോ തം പകാസേതും “ന കിഞ്ചി വദതീ”തി വുത്തം, ഏവം ഗയ്ഹമാനേ പുബ്ബാപരവചനത്ഥോ ഓചിത്യസമ്പോസകോ സിയാ, തസ്മാ ഏത്തകവിവരേഹി വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബോതി.

ലാഭപരിണാമനവിനിച്ഛയകഥാ

൭൧. ലാഭപരിണാമനവിനിച്ഛയേ **തുമ്ഹാകം സപ്പിആദീനി ആഭതാനീ**തി തുമ്ഹാകം അത്ഥായ ആഭതാനി സപ്പിആദീനി. പരിണതഭാവം ജാനിത്വാപി വുത്തവിധിനാ വിഞ്ഞാപേന്തേന തേസം സന്തകമേവ വിഞ്ഞാപിതം നാമ ഹോതീതി ആഹ **“മയ്ഹമ്പി ദേഥാതി വദതി, വട്ടതീ”**തി.

“പുപ്ഫമ്പി ആരോപേതും ന വട്ടതീതി ഇദം പരിണതം സന്ധായ വുത്തം, സചേ പന ഏകസ്മിം ചേതിയേ പൂജിതം പുപ്ഫം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ചേതിയേ പൂജേതി, വട്ടതീ”തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൬൬൬) വുത്തം. അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൬൬) പന നിയമേത്വാ “അഞ്ഞസ്സ ചേതിയസ്സ അത്ഥായ രോപിതമാലാവച്ഛതോ”തി വുത്തത്താ ന കേവലം പരിണതഭാവോയേവ കഥിതോ, അഥ ഖോ നിയമേത്വാ രോപിതഭാവോപി. **പുപ്ഫമ്പീ**തി **പി**-സദ്ദേന കുതോ മാലാവച്ഛന്തി ദസ്സേതി. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൬൬൬) പന **“രോപിതമാലാവച്ഛതോ**തി കേനചി നിയമേത്വാ രോപിതം സന്ധായ വുത്തം, അനോചിതം മിലായമാനം ഓചിനിത്വാ യത്ഥ കത്ഥചി പൂജേതും വട്ടതീ”തി വുത്തം. **ഠിതം ദിസ്വാ**തി സേസകം ഗഹേത്വാ ഠിതം ദിസ്വാ. **ഇമസ്സ സുനഖസ്സ മാ ദേഹി, ഏതസ്സ ദേഹീ**തി ഇദം പരിണതേയേവ, തിരച്ഛാനഗതസ്സ പരിച്ചജിത്വാ ദിന്നേ പന തം പലാപേത്വാ അഞ്ഞം ഭുഞ്ജാപേതും വട്ടതി, തസ്മാ **“കത്ഥ ദേമാ**തിആദിനാ ഏകേനാകാരേന അനാപത്തി ദസ്സിതാ. ഏവം പന അപുച്ഛിതേപി ‘അപരിണതം ഇദ’ന്തി ജാനന്തേന അത്തനോ രുചിയാ യത്ഥ ഇച്ഛതി, തത്ഥ ദാപേതും വട്ടതീ”തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. **യത്ഥ ഇച്ഛഥ, തത്ഥ ദേഥാ**തി ഏത്ഥാപി “തുമ്ഹാകം രുചിയാ”തി വുത്തത്താ യത്ഥ ഇച്ഛതി, തത്ഥ ദാപേതും ലഭതി.

പരിവാരേ (പരി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൯) പന **നവ അധമ്മികാനി ദാനാനീ**തി സങ്ഘസ്സ പരിണതം അഞ്ഞസങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ പരിണാമേതി, ചേതിയസ്സ പരിണതം അഞ്ഞചേതിയസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ പരിണാമേതി, പുഗ്ഗലസ്സ പരിണതം അഞ്ഞപുഗ്ഗലസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ പരിണാമേതീതി ഏവം വുത്താനി. **നവ പടിഗ്ഗഹാ പരിഭോഗാ ചാ**തി ഏതേസംയേവ ദാനാനം പടിഗ്ഗഹാ ച പരിഭോഗാ ച. **തീണി ധമ്മികാനി ദാനാനീ**തി സങ്ഘസ്സ നിന്നം സങ്ഘസ്സേവ ദേതി,

ചേതിയസ്സ നിന്നം ചേതിയസ്സേവ ദേതി, പുഗ്ഗലസ്സ നിന്നം പുഗ്ഗലസ്സേവ ദേതീതി ഇമാനി തീണി. പടിഗ്ഗഹപടിഭോഗാപി തേസംയേവ പടിഗ്ഗഹാ ച പരിഭോഗാ ചാതി ആഗതം.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ദാനലക്ഖണാദിവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

തേരസമോ പരിച്ഛേദോ.

൮൪. പഥവീഖണനവിനിച്ഛയകഥാ

൭൨. ഏവം ദാനവിസ്സാസഗ്ഗാഹലാഭപരിണാമനവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി പഥവീവിനിച്ഛയം കഥേതും **"പഥവീ"**ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ പത്ഥരതീതി **പഥവീ,** പ-പുബ്ബ ഥര സന്ഥരണേതി ധാതു, ര-കാരസ്സ വ-കാരോ, സസമ്ഭാരപഥവീ. തപ്പഭേദമാഹ **"ദ്വേ പഥവീ, ജാതാ ച പഥവീ അജാതാ ച പഥവീ"**തി. താസം വിസേസം ദസ്സേതും **"തത്ഥ ജാതാ നാമ പഥവീ"**ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ സുദ്ധപംസുകാ... പേ॰... യേഭുയ്യേനമത്തികാപഥവീ ജാതാ നാമ പഥവീ ഹോതി. ന കേവലം സായേവ, അദഡ്ഢാ പഥവീപി "ജാതാ പഥവീ"തി വുച്ചതി. ന കേവലം ഇമാ ദ്വേയേവ, യോപി പംസുപുഞ്ജോ വാ...പേ॰... ചാതുമാസം ഓവട്ഠോ, സോപി "ജാതാ പഥവീ"തി വുച്ചതീതി യോജനാ. ഇതരത്രാപി ഏസേവ നയോ.

തത്ഥ സുദ്ധാ പംസുകായേവ ഏത്ഥ പഥവിയാ അത്ഥി, ന പാസാണാദയോതി **സുദ്ധപംസുകാ**. തഥാ **സുദ്ധമത്തികാ**. അപ്പാ പാസാണാ ഏത്ഥാതി **അപ്പപാസാണാ**. ഇതരേസുപി ഏസേവ നയോ. യേഭുയ്യേന പംസുകാ ഏത്ഥാതി **യേഭുയ്യേനപംസുകാ,** അലുത്തസമാസോയം, തഥാ **യേഭുയ്യേനമത്തികാ**. തത്ഥ മുട്ഠിപ്പമാണതോ ഉപരി **പാസാണാ**. മുട്ഠിപ്പമാണാ **സക്ഖരാ. കഥലാതി** കപാലഖണ്ഡാദി. **മരുമ്ബാതി** കടസക്ഖരാ. **വാലുകാ** വാലുകായേവ. **യേഭുയ്യേനപംസുകാതി** ഏത്ഥ തീസു കോട്ഠാസേസു ദ്വേ കോട്ഠാസാ പംസു, ഏകോ പാസാണാദീസു അഞ്ഞതരകോട്ഠാസോ. **അദഡ്ഢാപീതി** ഉദ്ധനപത്തപചനകുമ്ഭകാരാതപാദിവസേന തഥാ തഥാ അദഡ്ഢാ, സാ പന വിസും നത്ഥി, സുദ്ധപംസുആദീസു അഞ്ഞതരാവാതി വേദിതബ്ബാ. **യേഭുയ്യേനസക്ഖരാതി** ബഹുതരസക്ഖരാ. ഹത്ഥികുച്ഛിയം കിര ഏകം പച്ഛിപൂരം ആഹരാപേത്വാ ദോണിയം ധോവിത്വാ പഥവിയാ യേഭുയ്യേനസക്ഖരഭാവം ഞത്വാ സയം ഭിക്ഖൂ പോക്ഖരണിം ഖണിംസൂതി. യാനി പന മജ്ഝേ "അപ്പപംസുഅപ്പമത്തികാ"തി ദ്വേ പദാനി, താനി യേഭുയ്യേനപാസാണാദിപഞ്ചകമേവ പവിസന്തി. തേസഞ്ഞേവ ഹി ദ്വിന്നം പഭേദവചനമേതം, യദിദം സുദ്ധപാസാണാദിആദി.

ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി യേഭുയ്യേനപംസും അപ്പപംസുഞ്ച പഥവിം വത്വാ ഉപഡ്ഢപംസുകാപഥവീ ന വുത്താ, തഥാപി പണ്ണത്തിവജ്ജസിക്ഖാപദേസു സാവസേസപഞ്ഞത്തിയാപി സമ്ഭവതോ ഉപഡ്ഢപംസുകായപി പഥവിയാ പാചിത്തിയമേവാതി ഗഹേതബ്ബം. കേചി പന "സബ്ബച്ഛന്നാദീസു ഉപഡ്ഢച്ഛന്നേ ദുക്കടസ്സ വുത്തത്താ ഇധാപി ദുക്കടം യുജ്ജതീ"തി വദന്തി, തം ന യുത്തം പാചിത്തിയവത്ഥുകഞ്ച അനാപത്തിവത്ഥുകഞ്ച ദുവിധം പഥവിം ഠപേത്വാ അഞ്ഞിസ്സാ ദുക്കടവത്ഥുകായ തതിയായ പഥവിയാ അഭാവതോ. ദ്വേയേവ ഹി പഥവിയോ വുത്താ "ജാതാ ച പഥവീ അജാതാ ച പഥവീ"തി, തസ്മാ ദ്വീസു അഞ്ഞതരായ പഥവിയാ ഭവിതബ്ബം. വിനയവിനിച്ഛയേ ച സമ്പത്തേ ഗരുകലഹുകേസു ഗരുകേയേവ ഠാതബ്ബത്താ ന സക്കാ ഏത്ഥ അനാപത്തിയാ ഭവിതും. സബ്ബച്ഛന്നാദീസു പന ഉപഡ്ഢേ ദുക്കടം യുത്തം തത്ഥ താദിസസ്സ ദുക്കടവത്ഥുനോ സമ്ഭവതോ. വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൮൬) "അപ്പപംസുമത്തികായ പഥവിയാ അനാപത്തിവത്ഥുഭാവേന വുത്തത്താ ഉപഡ്ഢപംസുമത്തികായപി പാചിത്തിയമേവാതി ഗഹേതബ്ബം. ന ഹേതം ദുക്കടവത്ഥൂതി സക്കാ വത്തും ജാതാജാതവിനിമുത്തായ തതിയായ പഥവിയാ അഭാവതോ"തി വുത്തം.

ഖണന്തസ്സ ഖണാപേന്തസ്സ വാതി അന്തമസോ പാദങ്ഗുട്ഠകേനപി സമ്മജ്ജനിസലാകായപി സയം വാ ഖണന്തസ്സ അഞ്ഞേന വാ ഖണാപേന്തസ്സ. **“പോക്ഖരണിം ഖണാ”തി വദതി, വട്ടതീ**തി “ഇമസ്മിം ഓകാസേ”തി അനിയമേത്വാ വുത്തത്താ വട്ടതി. **“ഇമം വല്ലിം ഖണാ”**തി വുത്തേപി പഥവിഖണനം സന്ധായ പവത്തവോഹാരത്താ ഇമിനാവ സിക്ഖാപദേന പാചിത്തിയം, ന ഭൂതഗാമസിക്ഖാപദേന, ഉഭയമ്പി സന്ധായ വുത്തേ പന ദ്വേപി പാചിത്തിയാനി ഹോന്തി.

൭൩. **കുടേഹീ**തി ഘടേഹി. **തനുകകദ്ദമോ**തി ഉദകമിസ്സകകദ്ദമോ, സോ ച ഉദകഗതികത്താ വട്ടതി. **ഉദകപപ്പടകോ**തി ഉദകേ അന്തോഭൂമിയം പവിട്ഠേ തസ്സ ഉപരിഭാഗം ഛാദേത്വാ തനുകപംസു വാ മത്തികാ വാ പടലം ഹുത്വാ പലവമാനാ ഉട്ഠാതി, തസ്മിം ഉദകേ സുക്ഖേപി തം പടലം വാതേന ചലമാനം തിട്ഠതി, തം ഉദകപപ്പടകോ നാമ. **ഓമകചാതുമാസ**ന്തി ഊനചാതുമാസം. **ഓവട്ഠ**ന്തി ദേവേന ഓവട്ഠം. **അകതപബ്ഭാരേ**തി അവലഞ്ജനട്ഠാനദസ്സനത്ഥം വുത്തം. താദിസേ ഹി വമ്മികസ്സ സബ്ഭാവോതി. **മൂസികുക്കുരം** നാമ മൂസികാഹി ഖണിത്വാ ബഹി കതപംസുരാസി.

ഏസേവ നയോതി ഓമകചാതുമാസം ഓവട്ഠോയേവ വട്ടതീതി അത്ഥോ. **ഏകദിവസമ്പി ന വട്ടതീ**തി ഓവട്ഠചാതുമാസതോ ഏകദിവസാതിക്കന്തോപി വികോപേതും ന വട്ടതി. ഹേട്ഠഭൂമിസമ്ബന്ധേപി ച ഗോകണ്ടകേ ഭൂമിതോ ഛിന്ദിത്വാ ഛിന്ദിത്വാ ഉഗ്ഗതത്താ അച്ചുഗ്ഗതം മത്ഥകതോ ഛിന്ദിതും ഗഹേതുഞ്ച വട്ടതീതി വദന്തി. സകട്ഠാനേ അതിട്ഠമാനം കത്വാ പാദേഹി മദ്ദിത്വാ ആലോളിതകദ്ദമമ്പി ഗഹേതും വട്ടതി.

അച്ഛദനന്തിആദിനാ വുത്തത്താ ഉജുകം ആകാസതോ പതിതവസ്സോദകേന ഓവട്ഠമേവ ജാതപഥവീ ഹോതി, ന ഛദനാദീസു പതിത്വാ തതോ പവത്തഉദകേന തിന്തന്തി വേദിതബ്ബം. **തതോ**തി പുരാണസേനാസനതോ. **ഇട്ഠകം ഗണ്ഹാമീ**തിആദി സുദ്ധചിത്തം സന്ധായ വുത്തം. **“ഉദകേനാ**തി ഉജുകം ആകാസതോയേവ പതിതഉദകേന. സചേ പന അഞ്ഞത്ഥ പഹരിത്വാ പതിതേന ഉദകേന തേമിതം ഹോതി, വട്ടതീ”തി വദന്തി. **മണ്ഡപത്ഥമ്ഭ**ന്തി സാഖാമണ്ഡപത്ഥമ്ഭം.

൭൪. **ഉച്ചാലേത്വാ**തി ഉക്ഖിപിത്വാ. **തേന അപദേസേനാ**തി തേന ലേസേന. **അവിസയത്താ അനാപത്തീ**തി ഏത്ഥ സചേപി നിബ്ബാപേതും സക്കാ ഹോതി, പഠമം സുദ്ധചിത്തേന ദിന്നത്താ ദഹതൂതി സല്ലക്ഖേത്വാപി തിട്ഠതി, അനാപത്തി. **മഹാമത്തിക**ന്തി ഭിത്തിലേപനം.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

പഥവീഖണനവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ചുദ്ദസമോ പരിച്ഛേദോ.

൧൫. ഭൂതഗാമവിനിച്ഛയകഥാ

൭൫. ഏവം പഥവിവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി ഭൂതഗാമവിനിച്ഛയം കഥേതും **"ഭൂതഗാമോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ഭവന്തി അഹുവുഞ്ചാതി **ഭൂതാ,** ജായന്തി വഡ്ഢന്തി ജാതാ വഡ്ഢിതാ ചാതി അത്ഥോ. **ഗാമോ**തി രാസി, ഭൂതാനം ഗാമോതി **ഭൂതഗാമോ,** ഭൂതാ ഏവ വാ ഗാമോ **ഭൂതഗാമോ,** പതിട്ഠിതഹരിതതിണരുക്ഖാദീനമേതം അധിവചനം. തത്ഥ "ഭവന്തീ"തി ഇമസ്സ വിവരണം "ജായന്തി വഡ്ഢന്തീ"തി , "അഹുവു"ന്തി ഇമസ്സ "ജാതാ വഡ്ഢിതാ"തി. ഏവം ഭൂത-സദ്ദോ പച്ചുപ്പന്നാതീതവിസയോ ഹോതി. തേനാഹ വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൯൦) **"ഭവന്തീ**തി വഡ്ഢന്തി, **അഹുവു**ന്തി ബഭുവൂ"തി. ഇദാനി തം ഭൂതഗാമം ദസ്സേന്തോ **"ഭൂതഗാമോതി പഞ്ചഹി ബീജേഹി ജാതാനം രുക്ഖലതാദീനമേതം അധിവചന"**ന്തി ആഹ. **ലതാദീന**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന ഓസധിഗച്ഛാദയോ വേദിതബ്ബാ.

ഇദാനി താനി ബീജാനി സരൂപതോ ദസ്സേന്തോ **"തത്രിമാനി പഞ്ച ബീജാനീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ മൂലമേവ ബീജം **മൂലബീജം**. ഏവം സേസേസുപി. അഥ വാ മൂലം ബീജം ഏതസ്സാതി **മൂലബീജം,** മൂലബീജതോ വാ നിബ്ബത്തം **മൂലബീജം**. ഏവം സേസേസുപി. തത്ഥ പഠമേന വിഗ്ഗഹേന ബീജഗാമോ ഏവ ലബ്ഭതി, ദുതിയതതിയേഹി ഭൂതഗാമോ. ഇദാനി തേ ഭൂതഗാമേ സരൂപതോ ദസ്സേന്തോ **"തത്ഥ മൂലബീജം നാമാ"**ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ തേസു പഞ്ചസു മൂലബീജാദീസു ഹലിദ്ദി...പേ॰... ഭദ്ദമുത്തകം മൂലബീജം നാമ. ന കേവലം ഇമാനിയേവ മൂലബീജാനി, അഥ ഖോ ഇതോ അഞ്ഞാനിപി യാനി വാ പന ഭൂതഗാമജാതാനി അത്ഥി സന്തി, മൂലേ ജായന്തി, മൂലേ സഞ്ജായന്തി, ഏതം ഭൂതഗാമജാതം മൂലബീജം നാമ ഹോതീതി യോജനാ. സേസേസുപി ഏസേവ നയോ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൧) "ഇദാനി തം ഭൂതഗാമം വിഭജിത്വാ ദസ്സേന്തോ 'ഭൂതഗാമോ നാമ പഞ്ച ബീജജാതാനീ'തിആദിമാഹാ"തി. തത്ഥ ഭൂതഗാമോ നാമാതി ഭൂതഗാമം ഉദ്ധരിത്വാ യസ്മിം സതി ഭൂതഗാമോ ഹോതി, തം ദസ്സേതും "പഞ്ച ബീജജാതാനീതി ആഹാ"തി അട്ഠകഥാസു വുത്തം. ഏവം സന്തേപി "യാനി വാ പനഞ്ഞാനിപി അത്ഥി, മൂലേ ജായന്തീ"തിആദീനി ന സമേന്തി. ന ഹി മൂലബീജാദീനി മൂലാദീസു ജായന്തി. മൂലാദീസു ജായമാനാനി പന താനി ബീജജാതാനി, തസ്മാ ഏവമത്ഥവണ്ണനാ വേദിതബ്ബാ - **ഭൂതഗാമോ നാമാ**തി വിഭജിതബ്ബപദം. **പഞ്ചാ**തി തസ്സ വിഭാഗപരിച്ഛേദോ. **ബീജജാതാനീ**തി പരിച്ഛിന്നധമ്മനിദസ്സനം, യതോ ബീജേഹി ജാതാനി ബീജജാതാനി, രുക്ഖാദീനം ഏതം അധിവചനന്തി ച. യഥാ "സാലീനം ചേപി ഓദനം ഭുഞ്ജതീ"തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൭൬) സാലിതണ്ഡുലാനം ഓദനോ സാലിഓദനോതി വുച്ചതി, ഏവം ബീജതോ സമ്ഭൂതോ ഭൂതഗാമോ "ബീജ"ന്തി വുത്തോതി വേദിതബ്ബോതി ച.

ഫളുബീജന്തി പബ്ബബീജം. പച്ചയന്തരസമവായേ സദിസഫലുപ്പത്തിയാ വിസേസകാരണഭാവതോ വിരുഹണസമത്ഥേ സാരഫലേ നിരുള്ഹോ ബീജ-സദ്ദോ തദത്ഥസംസിദ്ധിയാ മൂലാദീസുപി കേസുചി പവത്തതീതി മൂലാദിതോ നിവത്തനത്ഥം ഏകേന ബീജസദ്ദേന വിസേസേത്വാ വുത്തം **"ബീജ"**ന്തി "രൂപരൂപം, ദുക്ഖദുക്ഖ"ന്തി ച യഥാ. നിദ്ദേസേ "യാനി വാ പനഞ്ഞാനിപി അത്ഥി, മൂലേ ജായന്തി മൂലേ സഞ്ജായന്തീ"തി ഏത്ഥ ബീജതോ നിബ്ബത്തേന

ബീജം ദസ്സിതം, തസ്മാ ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ - യാനി വാ പനഞ്ഞാനിപി അത്ഥി, ആലുവകസേരുകമലനീലുപ്പലപുണ്ഡരീകകുവലയകുന്ദപാടലിമൂലാദിഭേദേ മൂലേ ഗച്ഛവല്ലിരുക്ഖാദീനി ജായന്തി സഞ്ജായന്തി, താനി, യമ്ഹി മൂലേ ജായന്തി ചേവ സഞ്ജായന്തി ച, തഞ്ച പാളിയം (പാചി॰ ൻഫ) വുത്തഹലിദ്ദാദി ച, സബ്ബമ്പി ഏതം മൂലബീജം നാമ, ഏതേന കാരിയോപചാരേന കാരണം ദസ്സിതന്തി ദസ്സേതി. ഏസ നയോ ഖന്ധബീജാദീസു. യേവാപനകഖന്ധബീജേസു പനേത്ഥ അമ്ബാടകഇന്ദസാലനുഹിപാലിഭദ്ദകകണികാരാദീനി ഖന്ധബീജാനി . അമ്ബിലാവല്ലിചതുരസ്സവല്ലികണവേരാദീനി ഫളുബീജാനി. മകചിമല്ലികാസുമനജയസുമനാദീനി അഗ്ഗബീജാനി. അമ്ബജമ്ബുപനസട്ഠിആദീനി ബീജബീജാനീതി ദട്ഠബ്ബാനി. **ഭൂതഗാമേ ഭൂതഗാമസഞ്ഞീ ഛിന്ദതി വാ ഛേദാപേതി വാ**തി സത്ഥകാനി ഗഹേത്വാ സയം വാ ഛിന്ദതി, അഞ്ഞേന വാ ഛേദാപേതി. **ഭിന്ദതി വാ ഭേദാപേതി വാ**തി പാസാണാദീനി ഗഹേത്വാ സയം വാ ഭിന്ദതി, അഞ്ഞേന വാ ഭേദാപേതി. **പചതി വാ പചാപേതി വാ**തി അഗ്ഗിം ഉപസംഹരിത്വാ സയം വാ പചതി, അഞ്ഞേന വാ പചാപേതി, പാചിത്തിയം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ ആപത്തിഭേദം ദസ്സേന്തോ **"ഭൂതഗാമഞ്ഹീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഭൂതഗാമപരിമോചിത**ന്തി ഭൂതഗാമതോ വിയോജിതം.

൭൬. **സഞ്ചിച്ച ഉക്ഖിപിതും ന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ "സഞ്ചിച്ചാ"തി വുത്തത്താ സരീരേ ലഗ്ഗഭാവം ഞത്വാപി ഉട്ഠഹതി, "തം ഉദ്ധരിസ്സാമീ"തി സഞ്ഞായ അഭാവതോ വട്ടതി. **അനന്തക**ഗ്ഗഹണേന സാസപമത്തികാ ഗഹിതാ. നാമഞ്ഹേതം തസ്സാ സേവാലജാതിയാ. മൂലപണ്ണാനം അഭാവേന **"അസമ്പുണ്ണഭൂതഗാമോ നാമാ"**തി വുത്തം. **അഭൂതഗാമമൂലത്താ**തി ഏത്ഥ ഭൂതഗാമോ മൂലം കാരണം ഏതസ്സാതി ഭൂതഗാമമൂലോ, ഭൂതഗാമസ്സ വാ മൂലം കാരണന്തി ഭൂതഗാമമൂലം. ബീജഗാമോ ഹി നാമ ഭൂതഗാമതോ സമ്ഭവതി, ഭൂതഗാമസ്സ ച കാരണം ഹോതി. അയം പന താദിസോ ന ഹോതീതി "അഭൂതഗാമമൂലത്താ"തി വുത്തം.

കിഞ്ചാപി ഹി താലനാളികേരാദീനം ഖാണു ഉദ്ധം അവഡ്ഢനതോ ഭൂതഗാമസ്സ കാരണം ന ഹോതി, തഥാപി ഭൂതഗാമസങ്ഖ്യൂപഗതനിബ്ബത്തപണ്ണമൂലബീജതോ സമ്ഭൂതത്താ ഭൂതഗാമതോ ഉപ്പന്നോ നാമ ഹോതീതി ബീജഗാമേന സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി. **സോ ബീജഗാമേന സങ്ഗഹിതോ**തി അവഡ്ഢമാനേപി ഭൂതഗാമമൂലത്താ വുത്തം.

"അങ്കുരേ ഹരിതേ"തി വത്വാ തമേവത്ഥം വിഭാവേതി **"നീലവണ്ണേ ജാതേ"**തി, നീലപണ്ണസ്സ വണ്ണസദിസേ പണ്ണേ ജാതേതി അത്ഥോ, "നീലവണ്ണേ ജാതേ"തി വാ പാഠോ ഗഹേതബ്ബോ. **അമൂലകഭൂതഗാമേ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീ**തി ഇദം നാളികേരസ്സ ആവേണികം കത്വാ വദതി. "പാനീയഘടാദീനം ബഹി സേവാലോ ഉദകേ അട്ഠിതത്താ ബീജഗാമാനുലോമത്താ ച ദുക്കടവത്ഥൂ"തി വദന്തി. **കണ്ണകമ്പി അബ്ബോഹാരികമേവാ**തി നീലവണ്ണമ്പി അബ്ബോഹാരികമേവ.

൭൭. **സേലേയ്യകം** നാമ സിലായ സമ്ഭൂതാ ഏകാ ഗന്ധജാതി. **പുപ്ഫിതകാലതോ പട്ഠായാ**തി വികസിതകാലതോ പഭുതി. **അഹിച്ഛത്തകം ഗണ്ഹന്തോ**തി വികസിതം ഗണ്ഹന്തോ. മകുളം പന രുക്ഖത്തചം അകോപേന്തേനപി ഗഹേതും ന വട്ടതി. **"രുക്ഖത്തചം വികോപേതീ**തി

വുത്തത്താ രുക്ഖേ ജാതം യം കിഞ്ചി അഹിച്ഛത്തകം രുക്ഖത്തചം അവികോപേത്വാ മത്ഥകതോ ഛിന്ദിത്വാ ഗഹേതും വട്ടതീ''തി വദന്തി, തദയുത്തം ''അഹിച്ഛത്തകം യാവ മകുളം ഹോതി, താവ ദുക്കടവത്ഥൂ''തി വുത്തത്താ. **രുക്ഖതോ മുച്ചിത്വാ**തി ഏത്ഥ ''യദിപി കിഞ്ചിമത്തം രുക്ഖേ അല്ലീനാ ഹുത്വാ തിട്ഠതി, രുക്ഖതോ ഗയ്ഹമാനാ പന രുക്ഖച്ഛവിം ന വികോപേതി, വട്ടതീ''തി വദന്തി. **അല്ലരുക്ഖതോ ന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥാപി രുക്ഖത്തചം അവികോപേത്വാ മത്ഥകതോ തച്ഛേത്വാ ഗഹേതും വട്ടതീതി വേദിതബ്ബം. **ഹത്ഥകുക്കുച്ചേനാ**തി ഹത്ഥചാപല്ലേന. **പാനീയം ന വാസേതബ്ബ**ന്തി ഇദം അത്തനോ അത്ഥായ നാമിതം സന്ധായ വുത്തം. കേവലം അനുപസമ്പന്നസ്സ അത്ഥായ നാമിതേ പന പച്ഛാ തതോ ലഭിത്വാ ന വാസേതബ്ബന്തി നത്ഥി. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൩൫) പന **''പാനീയം ന വാസേതബ്ബ**ന്തി ഇദം അത്തനോ പിവനപാനീയം സന്ധായ വുത്തം, അഞ്ഞേസം പന വട്ടതി അനുഗ്ഗഹിതത്താ. തേനാഹ **അത്തനാ ഖാദിതുകാമേനാ**''തി വുത്തം. **''യേസം രുക്ഖാനം സാഖാ രുഹതീ**തി വുത്തത്താ യേസം സാഖാ ന രുഹതി, തത്ഥ കപ്പിയകരണകിച്ചം നത്ഥീ''തി വദന്തി. വിമതിവിനോദനിയമ്പി **''യേസം രുക്ഖാനം സാഖാ രുഹതീ**തി മൂലം അനോതാരേത്വാ പണ്ണമത്തനിഗ്ഗമനമത്തേനാപി വഡ്ഢതി, തത്ഥ കപ്പിയമ്പി അകരോന്തോ ഛിന്നനാളികേരവേളുദണ്ഡാദയോ കോപേതും വട്ടതീ''തി വുത്തം. **''ചങ്കമിതട്ഠാനം ദസ്സേസ്സാമീ''**തി വുത്തത്താ കേവലം ചങ്കമനാധിപ്പായേന വാ മഗ്ഗഗമനാധിപ്പായേന വാ അക്കമന്തസ്സ, തിണാനം ഉപരി നിസീദനാധിപ്പായേന നിസീദന്തസ്സ ച ദോസോ നത്ഥി.

൭൫. **സമണകപ്പേഹീ**തി സമണാനം കപ്പിയവോഹാരേഹി. കിഞ്ചാപി ബീജാദീനം അഗ്ഗിനാ ഫുട്ഠമത്തേന, നഖാദീഹി വിലിഖനമത്തേന ച അവിരുള്ഹിധമ്മതാ ന ഹോതി, തഥാപി ഏവം കതേയേവ സമണാനം കപ്പതീതി അഗ്ഗിപരിജിതാദയോ സമണവോഹാരാ നാമ ജാതാ, തസ്മാ തേഹി സമണവോഹാരേഹി കരണഭൂതേഹി ഫലം പരിഭുഞ്ജിതും അനുജാനാമീതി അധിപ്പായോ. അബീജനിബ്ബട്ടബീജാനിപി സമണാനം കപ്പന്തീതി പഞ്ഞത്തപണ്ണത്തിഭാവതോ സമണവോഹാരാഇച്ചേവ സങ്ഖം ഗതാനി. അഥ വാ അഗ്ഗിപരിജിതാദീനം പഞ്ചന്നം കപ്പിയഭാവതോയേവ പഞ്ചഹി സമണകപ്പിയഭാവസങ്ഖാതേഹി കാരണേഹി ഫലം പരിഭുഞ്ജിതും അനുജാനാമീതി ഏവമേത്ഥ അധിപ്പായോ വേദിതബ്ബോ. **അഗ്ഗിപരിജിത**ന്തിആദീസു ''പരിചിത''ന്തിപി പഠന്തി. **അബീജം** നാമ തരുണഅമ്ബഫലാദി. **നിബ്ബട്ടബീജം** നാമ അമ്ബപനസാദി, യം ബീജം നിബ്ബട്ടേത്വാ വിസും കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും സക്കാ ഹോതി. നിബ്ബട്ടേതബ്ബം വിയോജേതബ്ബം ബീജം യസ്മിം, തം പനസാദി നിബ്ബട്ടബീജം നാമ. **''കപ്പിയ''ന്തി വത്വാവ കാതബ്ബ**ന്തി യോ കപ്പിയം കരോതി, തേന കത്തബ്ബപകാരസ്സേവ വുത്തത്താ ഭിക്ഖുനാ അവുത്തേപി കാതും വട്ടതീതി ന ഗഹേതബ്ബം. പുന ''കപ്പിയം കാരേതബ്ബ''ന്തി കാരാപനസ്സ പഠമമേവ കഥിതത്താ ഭിക്ഖുനാ ''കപ്പിയം കരോഹീ''തി വുത്തേയേവ അനുപസമ്പന്നേന ''കപ്പിയ''ന്തി വത്വാ അഗ്ഗിപരിജിതാദി കാതബ്ബന്തി ഗഹേതബ്ബം. ''കപ്പിയന്തി വചനം പന യായ കായചി ഭാസായ വത്തും വട്ടതീ''തി വദന്തി. ''കപ്പിയന്തി വത്വാവ കാതബ്ബ''ന്തി വചനതോ പഠമം ''കപ്പിയ''ന്തി വത്വാ പച്ഛാ അഗ്ഗിആദിനാ ഫുസനാദി കാതബ്ബന്തി വേദിതബ്ബം. ''പഠമം അഗ്ഗിമ്ഹി നിക്ഖിപിത്വാ, നഖാദിനാ വാ വിജ്ഝിത്വാ തം അനുദ്ധരിത്വാവ കപ്പിയന്തി വത്തും വട്ടതീ''തിപി വദന്തി.

വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം പാചിത്തിയ ഫ.൯൨) പന **"കപ്പിയന്തി വത്വാവാതി** പുബ്ബകാലകിരിയാവസേന വുത്തേപി വചനക്ഖണേവ അഗ്ഗിസത്ഥാദിനാ ബീജഗാമേ വണം കാതബ്ബന്തി വചനതോ പന പുബ്ബേ കാതും ന വട്ടതി, തഞ്ച ദ്വിധാ അകത്വാ ഛേദനഭേദനമേവ ദസ്സേതബ്ബം. കരോന്തേന ച ഭിക്ഖുനാ 'കപ്പിയം കരോഹീ'തി യായ കായചി ഭാസായ വുത്തേയേവ കാതബ്ബം. ബീജഗാമപരിമോചനത്ഥം പുന കപ്പിയം കാരേതബ്ബന്തി കാരാപനസ്സ പഠമമേവ അധികതത്താ''തി വുത്തം.

ഏകസ്മിം ബീജേ വാതിആദീസു ''ഏകംയേവ കാരേമീതി അധിപ്പായേ സതിപി ഏകാബദ്ധത്താ സബ്ബം കതമേവ ഹോതീ''തി വദന്തി. **ദാരും വിജ്ഝതീ**തി ഏത്ഥ ''ജാനിത്വാപി വിജ്ഝതി വാ വിജ്ഝാപേതി വാ, വട്ടതിയേവാ''തി വദന്തി. **ഭത്തസിത്ഥേ വിജ്ഝതീ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **"തം വിജ്ഝതി, ന വട്ടതീ**തി രജ്ജുആദീനം ഭാജനഗതികത്താ''തി വദന്തി. **മരീചപക്കാദീഹി ച മിസ്സേത്വാ**തി ഏത്ഥ ഭത്തസിത്ഥസമ്ബന്ധവസേന ഏകാബദ്ധതാ വേദിതബ്ബാ, ന ഫലാനംയേവ അഞ്ഞമഞ്ഞസമ്ബന്ധവസേന. **"കടാഹേപി കാതും വട്ടതീ"**തി വുത്തത്താ കടാഹതോ നീഹടായ മിഞ്ജായ വാ ബീജേ വാ യത്ഥ കത്ഥചി വിജ്ഝിതും വട്ടതി ഏവ. **ഭിന്ദാപേത്വാ കപ്പിയം കാരാപേതബ്ബ**ന്തി ബീജതോ മുത്തസ്സ കടാഹസ്സ ഭാജനഗതികത്താ വുത്തം.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ഭൂതഗാമവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

പന്നരസമോ പരിച്ഛേദോ.

൫൩. സഹസേയ്യവിനിച്ഛയകഥാ

൭൯. ഏവം ഭൂതഗാമവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി സഹസേയ്യവിനിച്ഛയം കഥേതും **"ദുവിധം സഹസേയ്യക"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ ദ്വേ വിധാ പകാരാ യസ്സ സഹസേയ്യകസ്സ തം **ദുവിധം,** സഹ സയനം, സഹ വാ സയതി ഏത്ഥാതി സഹസേയ്യാ, സഹസേയ്യാ ഏവ **സഹസേയ്യകം** സകത്ഥേ ക-പച്ചയവസേന. തം പന അനുപസമ്പന്നേനസഹസേയ്യാമാതുഗാമേനസഹസേയ്യാവസേന ദുവിധം. തേനാഹ "ദുവിധം സഹസേയ്യക"ന്തി. **ദിരത്തതിരത്ത**ന്തി ഏത്ഥ വചനസിലിട്ഠതാമത്തേന ദിരത്തഗ്ഗഹണം കതന്തി വേദിതബ്ബം. തിരത്തഞ്ഹി സഹവാസേ ലബ്ഭമാനേ ദിരത്തേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദിരത്തഗ്ഗഹണം വിസും ന പയോജേതി. തേനേവാഹ "ഉത്തരിദിരത്തതിരത്തന്തി ഭഗവാ സാമണേരാനം സങ്ഗഹകരണത്ഥായ തിരത്തപരിഹാരം അദാസീ"തി. നിരന്തരം തിരത്തഗ്ഗഹണത്ഥം വാ ദിരത്തഗ്ഗഹണം കതം. കേവലഞ്ഹി "തിരത്ത"ന്തി വുത്തേ അഞ്ഞത്ഥ വാസേന അന്തരികമ്പി തിരത്തം ഗണ്ഹേയ്യ. ദിരത്തവിസിട്ഠം പന തിരത്തം വുച്ചമാനം തേന അനന്തരികമേവ തിരത്തം ദീപേതി. വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൫൦-൫൧) "ദിരത്തഗ്ഗഹണം വചനാലങ്കാരത്ഥം. നിരന്തരം തിസ്സോവ രത്തിയോ സയിത്വാ ചതുത്ഥദിവസാദീസു സയന്തസ്സേവ ആപത്തി, ന ഏകന്തരികാദിവസേന സയന്തസ്സാതി ദസ്സനത്ഥമ്പീതി ദട്ഠബ്ബ"ന്തി വുത്തം. **സഹസേയ്യം** ഏകതോ സേയ്യം. **സേയ്യ**ന്തി ചേത്ഥ കായപ്പസാരണസങ്ഖാതം സയനമ്പി വുച്ചതി, യസ്മിം സേനാസനേ സയന്തി, തമ്പി, തസ്മാ **സേയ്യം കപ്പേയ്യാ**തി ഏത്ഥ സേനാസനസങ്ഖാതം സേയ്യം പവിസിത്വാ കായപ്പസാരണസങ്ഖാതം സേയ്യം കപ്പേയ്യ സമ്പാദേയ്യാതി അത്ഥോ. **ദിയഡ്ഢഹത്ഥുബ്ബേധേനാ**തി ഏത്ഥ ദിയഡ്ഢഹത്ഥോ വഡ്ഢകിഹത്ഥേന ഗഹേതബ്ബോ. **പഞ്ചഹി ഛദനേഹീ**തി ഇട്ഠകാസിലാസുധാതിണപണ്ണസങ്ഖാതേഹി പഞ്ചഹി ഛദനേഹി. **വാചുഗ്ഗതവസേനാ**തി പഗുണവസേന.

ഏകൂപചാരോതി വളഞ്ജനദ്വാരസ്സ ഏകത്തം സന്ധായ വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൫൦-൫൧) പന **"ഏകൂപചാരോ** ഏകേന മഗ്ഗേന പവിസിത്വാ അബ്ഭോകാസം അനോക്കമിത്വാ സബ്ബത്ഥ അനുപരിഗമനയോഗ്ഗോ, ഏതം ബഹുദ്വാരമ്പി ഏകൂപചാരോവ. യത്ഥ പന കുട്ടാദീഹി രുന്ധിത്വാ വിസും ദ്വാരം യോജേന്തി, നാനൂപചാരോ ഹോതി. സചേ പന രുന്ധതി ഏവ, വിസും ദ്വാരം ന യോജേന്തി, ഏതമ്പി ഏകൂപചാരമേവ മത്തികാദീഹി പിഹിതദ്വാരോ വിയ ഗബ്ഭോതി ഗഹേതബ്ബം. അഞ്ഞഥാ ഗബ്ഭേ പവിസിത്വാ പമുഖാദീസു നിപന്നാനുപസമ്പന്നേഹി സഹസേയ്യാപരിമുത്തിയാ ഗബ്ഭദ്വാരം മത്തികാദീഹി പിദഹാപേത്വാ ഉട്ഠിതേ അരുണേ വിവരാപേന്തസ്സപി അനാപത്തി ഭവേയ്യാ"തി വുത്തം. ചതുസാലം ഏകൂപചാരം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **തേസം പയോഗേ പയോഗേ ഭിക്ഖുസ്സ ആപത്തീ**തി ഏത്ഥ കേചി "അനുട്ഠഹനേന അകിരിയസമുട്ഠാനാ ആപത്തി വുത്താ, തസ്മിം ഖണേ നിദ്ദായന്തസ്സ കിരിയാഭാവാ. ഇദഞ്ഹി സിക്ഖാപദം സിയാ കിരിയായ, സിയാ അകിരിയായ സമുട്ഠാതി. കിരിയായ സമുട്ഠാനതാ ചസ്സ തബ്ബഹുലവസേന വുത്താ"തി വദന്തി. "യഥാ ചേതം, ഏവം ദിവാസയനമ്പി. അനുട്ഠഹനേന, ഹി ദ്വാരാസംവരണേന ചേതം

അകിരിയസമുട്ഠാനമ്പി ഹോതീ"തി വദന്തി, ഇദഞ്ച യുത്തം വിയ ദിസ്സതി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

വ്വം. ഉപരിമതലേന സദ്ധിം അസമ്ബദ്ധഭിത്തികസ്സാതി ഇദം സമ്ബദ്ധഭിത്തികേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. ഉപരിമതലേ സയിതസ്സ സങ്കാ ഏവ നത്ഥീതി **"ഹേട്ഠാപാസാദേ"**തിആദി വുത്തം. **നാനൂപചാരേ**തി യത്ഥ ബഹി നിസ്സേണിം കത്വാ ഉപരിമതലം ആരോഹന്തി, താദിസം സന്ധായ വുത്തം **"ഉപരിമതലേപീ"**തി. ആകാസങ്ഗണേ നിപജ്ജന്തസ്സ ആപത്തിഅഭാവതോ **"ഛദനബ്ഭന്തരേ"**തി വുത്തം. **സഭാസങ്ഖേപേനാതി** സഭാകാരേന. **അഡ്ഢകുട്ടകേ സേനാസനേ**തി ഏത്ഥ "അഡ്ഢകുട്ടകം നാമ യത്ഥ ഉപഡ്ഢം മുഞ്ചിത്വാ തീസു പസ്സേസു ഭിത്തിയോ ബദ്ധാ ഹോന്തി , യത്ഥ വാ ഏകസ്മിം പസ്സേ ഭിത്തിം ഉട്ഠാപേത്വാ ഉഭോസു പസ്സേസു ഉപഡ്ഢം ഉപഡ്ഢം കത്വാ ഭിത്തിയോ ഉട്ഠാപേന്തി, താദിസം സേനാസന"ന്തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം, ഗണ്ഠിപദേ പന "അഡ്ഢകുട്ടകേതി ഛദനം അഡ്ഢേന അസമ്പത്തകുട്ടകേ"തി വുത്തം, തമ്പി നോ ന യുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം പന **"സഭാസങ്ഖേപേനാ**തി വുത്തസ്സേവ **അഡ്ഢകുട്ടകേ**തി ഇമിനാ സണ്ഠാനം ദസ്സേതി. യത്ഥ തീസു, ദ്വീസു വാ പസ്സേസു ഭിത്തിയോ ബദ്ധാ, ഛദനം വാ അസമ്പത്താ അഡ്ഢഭിത്തി, ഇദം അഡ്ഢകുട്ടകം നാമാ"തി വുത്തം. **വാളസങ്ഘാടോ** നാമ പരിക്ഖേപസ്സ അന്തോ ഥമ്ഭാദീനം ഉപരി വാളരൂപേഹി കതസങ്ഘാടോ.

പരിക്ഖേപസ്സ ബഹി ഗതേതി ഏത്ഥ യത്ഥ യസ്മിം പസ്സേ പരിക്ഖേപോ നത്ഥി, തത്ഥാപി പരിക്ഖേപാരഹപദേസതോ ബഹി ഗതേ അനാപത്തിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം. വിമതിവിനോദനിയം (വിᐧ വിᐧ ടീᐧ പാചിത്തിയ ൨.൫൦-൫൧) പന **"പരിക്ഖേപസ്സ ബഹി ഗതേ**തി ഏത്ഥ യസ്മിം പസ്സേ പരിക്ഖേപോ നത്ഥി, തത്ഥ സചേ ഭൂമിതോ വത്ഥു ഉച്ചം ഹോതി, ഉഭതോ ഉച്ചവത്ഥുതോ ഹേട്ഠാ ഭൂമിയം നിബ്ബകോസബ്ഭന്തരേപി അനാപത്തി ഏവ തത്ഥ സേനാസനവോഹാരാഭാവതോ. അഥ വത്ഥു നീചം ഭൂമിസമമേവ സേനാസനസ്സ ഹേട്ഠിമതലേ തിട്ഠതി, തത്ഥ പരിക്ഖേപരഹിതദിസായ നിബ്ബകോസബ്ഭന്തരേ സബ്ബത്ഥ ആപത്തി ഹോതി, പരിച്ഛേദാഭാവതോ പരിക്ഖേപസ്സ ബഹി ഏവ അനാപത്തീതി ദട്ഠബ്ബ"ന്തി വുത്തം. **അപരിച്ഛിന്നഗബ്ഭൂപചാരേ**തി ഏത്ഥ മജ്ഝേ വിവടങ്ഗണവന്താസു മഹാചതുസാലാസു യഥാ ആകാസങ്ഗണം അനോതരിത്വാ പമുഖേനേവ ഗന്ത്വാ സബ്ബഗബ്ഭേ പവിസിതും ന സക്കാ ഹോതി, ഏവം ഏകേകഗബ്ഭസ്സ ദ്വീസു പസ്സേസു കുട്ടം നീഹരിത്വാ കതം **പരിച്ഛിന്നഗബ്ഭൂപചാരം** നാമ, ഇദം പന താദിസം ന ഹോതീതി "അപരിച്ഛിന്നഗബ്ഭൂപചാരേ"തി വുത്തം. **സബ്ബഗബ്ഭേപി പവിസന്തീ**തി ഗബ്ഭൂപചാരസ്സ അപരിച്ഛിന്നത്താ ആകാസങ്ഗണം അനോതരിത്വാപി പമുഖേനേവ ഗന്ത്വാ തം തം ഗബ്ഭം പവിസന്തി. അഥ കുതോ തസ്സ പരിക്ഖേപോയേവ സബ്ബപരിച്ഛിന്നത്താതി വുത്തന്തി ആഹ **"ഗബ്ഭപരിക്ഖേപോയേവ ഹിസ്സ പരിക്ഖേപോ"**തി, ഇദഞ്ച സമന്താ ഗബ്ഭഭിത്തിയോ സന്ധായ വുത്തം. ചതുസാലവസേന ഹി സന്നിവിട്ഠേ സേനാസനേ ഗബ്ഭപമുഖം വിസും അപരിക്ഖിത്തമ്പി സമന്താ ഠിതം ഗബ്ഭഭിത്തീനം വസേന പരിക്ഖിത്തം നാമ ഹോതി.

വുഥ. ഏകദിസായ ഉജുകമേവ ദീഘം കത്വാ സന്നിവേസിതോ പാസാദോ **ഏകസാലസന്നിവേസോ**. ദ്വീസു തീസു ചതൂസു വാ ദിസാസു സിങ്ഘാടകസണ്ഠാനാദിവസേന കതാ **ദ്വിസാലാദിസന്നിവേസാ** വേദിതബ്ബാ. സാലപ്പഭേദദീപനമേവ ചേത്ഥ പുരിമതോ വിസേസോതി. **അട്ഠ പാചിത്തിയാനീ**തി ഉപഡ്ഢച്ഛന്നം ഉപഡ്ഢപരിച്ഛന്നം സേനാസനം ദുക്കടവത്ഥുസ്സ ആദിം കത്വാ പാളിയം ദസ്സിതത്താ തതോ അധികം സബ്ബച്ഛന്നഉപഡ്ഢപരിച്ഛന്നാദികമ്പി സബ്ബം പാളിയം അവുത്തമ്പി പാചിത്തിയസ്സേവ വത്ഥുഭാവേന ദസ്സിതം സിക്ഖാപദസ്സ പണ്ണത്തിവജ്ജത്താ, ഗരുകേ ഠാതബ്ബതോ ചാതി വേദിതബ്ബം. **"സത്ത പാചിത്തിയാനീ"**തി പാളിയം വുത്തപാചിത്തിയദ്വയം സാമഞ്ഞതോ ഏകത്തേന ഗഹേത്വാ വുത്തം. പാളിയം (പാചി॰ ൫൧) "തതിയായ രത്തിയാ പുരാരുണാ നിക്ഖമിത്വാ പുന സയതീ"തി ഇദം ഉക്കട്ഠവസേന വുത്തം, അനിക്ഖമിത്വാ പുരാരുണാ ഉട്ഠഹിത്വാ അന്തോഛദനേ നിസിന്നസ്സാപി പുന ദിവസേ സഹസേയ്യേന അനാപത്തി ഏവ. ഏത്ഥ ചതുഭാഗോ **ചൂളകം,** ദ്വേഭാഗാ **ഉപഡ്ഢം,** തീസു ഭാഗേസു ദ്വേ ഭാഗാ യേഭുയ്യന്തി ഇമിനാ ലക്ഖണേന ചൂളകച്ഛന്നപരിച്ഛന്നാദീനി വേദിതബ്ബാനി. ഇദാനി ദുതിയസിക്ഖാപദേപി യഥാവുത്തനയം അതിദിസന്തോ **"മാതുഗാമേന… പേ॰… അയമേവ വിനിച്ഛയോ"**തി ആഹ. "മതിത്ഥിയാ പാരാജികവത്ഥുഭൂതായപി അനുപാദിന്നപക്ഖേ ഠിതത്താ സഹസേയ്യാപത്തിം ന ജനേതീ"തി വദന്തി. "അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ മാതുഗാമേ നിപന്നേ നിപജ്ജതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൫൭) വചനതോ ദിവാ തസ്സ സയന്തസ്സ സഹസേയ്യാപത്തി ന ഹോതിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

സഹസേയ്യവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

സോളസമോ പരിച്ഛേദോ.

൧൭.
മഞ്ചപീഠാദിസങ്ഘികസേനാസനേസുപടിപജ്ജിതബ്ബവിനിച്ഛയകഥാ

൸൫. ഏവം സഹസേയ്യവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി സങ്ഘികേ വിഹാരേ സേയ്യാസു കത്തബ്ബവിനിച്ഛയം കഥേതും **“വിഹാരേ സങ്ഘികേ സേയ്യ”**ന്ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ സമഗ്ഗം കമ്മം സമുപഗച്ഛതീതി സങ്ഘോ, അയമേവ വചനത്ഥോ സബ്ബസങ്ഘസാധാരണോ. സങ്ഘസ്സ ദിന്നോ **സങ്ഘികോ,** വിഹരതി ഏത്ഥാതി **വിഹാരോ,** തസ്മിം. സയന്തി ഏത്ഥാതി **സേയ്യാ,** തം. അസന്ഥരീതി **സന്ഥരിത്വാന**. പക്കമനം **പക്കമോ,** ഗമനന്തി അത്ഥോ. “വിഹാരേ സങ്ഘികേ സേയ്യം, സന്ഥരിത്വാന പക്കമോ”തി ഇമസ്സ ഉദ്ദേസപാഠസ്സ സങ്ഘികേ വിഹാരേ…പേ॰… പക്കമനന്തി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോതി യോജനാ. **തത്രാ**തി തസ്മിം പക്കമനേ അയം ഈദിസോ മയാ വുച്ചമാനോ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി അത്ഥോ. കതമോ സോ വിനിച്ഛയോതി ആഹ **“സങ്ഘികേ…പേ॰… പാചിത്തിയ”**ന്തി. **അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഉപചാരോ** നാമ സേനാസനതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതാ. **പാചിത്തിയ**ന്തി പഠമം പാദം അതിക്കാമേന്തസ്സ ദുക്കടം, ദുതിയാതിക്കമേ പാചിത്തിയം. കഥം വിഞ്ഞായതിച്ചാഹ **“യോ പന ഭിക്ഖു…പേ॰… വചനതോ”**തി.

തത്ഥ സങ്ഘികോ വിഹാരോ പാകടോ, സേയ്യാ അപാകടാ, സാ കതിവിധാഇച്ചാഹ **“സേയ്യാ നാമ…പേ॰… ദസവിധാ”**തി. തത്ഥാപി കതമാ ഭിസി, കതമാ ചിമിലികാദയോതി ആഹ **“തത്ഥ ഭിസീതി…പേ॰… ഏസ നയോ പണ്ണസന്ഥാരേ”**തി. തത്ഥ മഞ്ചേ അത്ഥരിതബ്ബാതി **മഞ്ചകഭിസി,** ഏവം ഇതരത്ര, **വണ്ണാനുരക്ഖണത്ഥം കതാ**തി പടഖണ്ഡാദീഹി സിബ്ബിത്വാ കതാ. **ഭൂമിയം അത്ഥരിതബ്ബാ**തി ചിമിലികായ സതി തസ്സാ ഉപരി, അസതി സുദ്ധഭൂമിയം അത്ഥരിതബ്ബാ. **സീഹധമ്മാദീനം പരിഹരണേ ഏവ പടിക്ഖേപോ**തി ഇമിനാ മഞ്ചപീഠാദീസു അത്ഥരിത്വാ പുന സംഹരിത്വാ ഠപനാദിവസേന അത്തനോ അത്ഥായ പരിഹരണമേവ ന വട്ടതി, ഭൂമത്ഥരണാദിവസേന പരിഭോഗോ പന അത്തനോ പരിഹരണം ന ഹോതീതി ദസ്സേതി. ഖന്ധകേ ഹി “അന്തോപി മഞ്ചേ പഞ്ഞത്താനി ഹോന്തി, ബഹിപി മഞ്ചേ പഞ്ഞത്താനി ഹോന്തീ”തി ഏവം അത്തനോ അത്ഥായ മഞ്ചാദീസു പഞ്ഞപേത്വാ പരിഹരണവത്ഥുസ്മിം “ന, ഭിക്ഖവേ, മഹാചമ്മാനി ധാരേതബ്ബാനി സീഹചമ്മം ബ്യഗ്ഘചമ്മം ദീപിചമ്മം, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (മഹാവ॰ ൨൫൫) പടിക്ഖേപോ കതോ, തസ്മാ വുത്തനയേനേവേത്ഥ അധിപ്പായോ ദട്ഠബ്ബോ. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൧൫) പന “യദി ഏവം ‘പരിഹരണേയേവ പടിക്ഖേപോ’തി ഇദം കസ്മാ വുത്തന്തി ചോദനം കത്വാ ‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം പാസാദപരിഭോഗ’ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൨൦) വചനതോ പുഗ്ഗലികേപി സേനാസനേ സേനാസനപരിഭോഗവസേന നിയമിതം സുവണ്ണഘടാദികം പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടമാനമ്പി കേവലം അത്തനോ സന്തകം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി. ഏവമിദം ഭൂമത്ഥരണവസേന പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടമാനമ്പി അത്തനോ സന്തകം കത്വാ തം തം വിഹാരം ഹരിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതീതി ദസ്സനത്ഥം പരിഹരണേയേവ പടിക്ഖേപോ വേദിതബ്ബോ”തി വുത്തം.

പാവാരോ കോജവോതി പച്ചത്ഥരണത്ഥായേവ ഠപിതാ ഉഗ്ഗതലോമാ അത്ഥരണവിസേസാ. **ഏത്തകമേവ വുത്ത**ന്തി അട്ഠകഥാസു (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൬) വുത്തം. “ഇദം അട്ഠകഥാസു തഥാവുത്തഭാവദസ്സനത്ഥം വുത്തം, അഞ്ഞമ്പി താദിസം മഞ്ചപീഠേസു അത്ഥരിതബ്ബം അത്ഥരണമേവാ”തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദുതിയസേനാസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) പന “പച്ചത്ഥരണം നാമ പാവാരോ കോജവോ”തി നിയമേത്വാ വുത്തം, തസ്മാ ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം ഇമിനാ ന സമേതി, “വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബ”ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൧൬) വുത്തം. വീമംസിതേ പന ഏവമധിപ്പായോ പഞ്ഞായതി - മാതികാട്ഠകഥാപി അട്ഠകഥായേവ, തസ്മാ മഹാഅട്ഠകഥാദീസു വുത്തനയേന “പാവാരോ കോജവോ”തി നിയമേത്വാ വുത്തം, ഏവം നിയമനേ സതിപി യഥാ “ലദ്ധാതപത്തോ രാജകുമാരോ”തി ആതപത്തസ്സ ലദ്ധഭാവേയേവ നിയമേത്വാ വുത്തേപി നിദസ്സനനയവസേന രാജകകുധഭണ്ഡസാമഞ്ഞേന സമാനാ വാലബീജനാദയോപി വുത്തായേവ ഹോന്തി, ഏവം “പാവാരോ കോജവോ”തി നിയമേത്വാ വുത്തേപി നിദസ്സനനയവസേന തേഹി മഞ്ചപീഠേസു അത്ഥരിതബ്ബഭാവസാമഞ്ഞേന സമാനാ അഞ്ഞേ അത്ഥരണാപി വുത്തായേവ ഹോന്തി, തസ്മാ ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തവചനം അട്ഠകഥാവചനസ്സ പടിലോമം ന ഹോതി, അനുലോമമേവാതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇമസ്മിം പന ഠാനേ "യേന വിഹാരോ കാരിതോ, സോ വിഹാരസ്സാമികോ"തി പാഠം നിസ്സായ ഏകച്ചേ വിനയധരാ "സങ്ഘികവിഹാരസ്സ വാ പുഗ്ഗലികവിഹാരസ്സ വാ വിഹാരദായകോയേവ സാമികോ, സോയേവ ഇസ്സരോ, തസ്സ രുചിയാ ഏവ വസിതും ലഭതി, ന സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലാനം രുചിയാ"തി വിനിച്ഛയം കരോന്തി, സോ വീമംസിതബ്ബോ, കഥം അയം പാഠോ കിമത്ഥം സാധേതി ഇസ്സരത്ഥം വാ ആപുച്ഛിതബ്ബത്ഥം വാതി? ഏവം വീമംസിതേ "ഭിക്ഖുമ്ഹി സതി ഭിക്ഖു ആപുച്ഛിതബ്ബോ"തിആദിവചനതോ ആപുച്ഛിതബ്ബത്ഥമേവ സാധേതി, ന ഇസ്സരത്ഥന്തി വിഞ്ഞായതി.

അഥ സിയാ "ആപുച്ഛിതബ്ബത്ഥേ സിദ്ധേ ഇസ്സരത്ഥോ സിദ്ധോയേവ ഹോതി. ഇസ്സരഭാവതോയേവ ഹി സോ ആപുച്ഛിതബ്ബോ"തി. തത്ഥേവം വത്തബ്ബം - "ആപുച്ഛന്തേന ച ഭിക്ഖുമ്ഹി സതി ഭിക്ഖു ആപുച്ഛിതബ്ബോ, തസ്മിം അസതി സാമണേരോ, തസ്മിം അസതി ആരാമികോ"തിആദിവചനതോ ആയസ്മന്താനം മതേന ഭിക്ഖുപി സാമണേരോപി ആരാമികോപി വിഹാരകാരകോപി തസ്സ കുലേ യോ കോചി പുഗ്ഗലോപി ഇസ്സരോതി ആപജ്ജേയ്യ, ഏവം വിഞ്ഞായമാനേപി ഭിക്ഖുമ്ഹി വാ സാമണേരേ വാ ആരാമികേ വാ സതി തേയേവ ഇസ്സരാ, ന വിഹാരകാരകോ. തേസു ഏകസ്മിമ്പി അസതിയേവ വിഹാരകാരകോ ഇസ്സരോ സിയാതി. ഇമസ്മിം പന അധികാരേ സങ്ഘികം സേനാസനം രക്ഖണത്ഥായ ആപുച്ഛിതബ്ബംയേവ വദതി, ന ഇസ്സരഭാവതോ ആപുച്ഛിതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൬) "അനാപുച്ഛം വാ ഗച്ഛേയ്യാതി ഏത്ഥ ഭിക്ഖുമ്ഹി സതി ഭിക്ഖു ആപുച്ഛിതബ്ബോ"തിആദി.

അഥാപി ഏവം വദേയ്യ "ന സകലസ്സ വാക്യപാഠസ്സ അധിപ്പായത്ഥം സന്ധായ അമ്ഹേഹി വുത്തം, അഥ ഖോ 'വിഹാരസ്സാമികോ'തി ഏതസ്സ പദത്ഥംയേവ സന്ധായ വുത്തം. കഥം? സം ഏതസ്സ അത്ഥീതി സാമികോ, വിഹാരസ്സ സാമികോ **വിഹാരസ്സാമികോ**. 'കോ വിഹാരസ്സാമികോ നാമാ'തി വുത്തേ 'യേന വിഹാരോ കാരിതോ, സോ വിഹാരസ്സാമികോ നാമാ'തി വത്തബ്ബോ, തസ്മാ വിഹാരകാരകോ ദായകോ വിഹാരസ്സാമികോ നാമാതി വിഞ്ഞായതി, ഏവം വിഞ്ഞായമാനേ സതി സാമികോ നാമ സസ്സ ധനസ്സ ഇസ്സരോ, തസ്സ രുചിയാ ഏവ അഞ്ഞേ ലഭന്തി, തസ്മാ വിഹാരസ്സാമികഭൂതസ്സ ദായകസ്സ രുചിയാ ഏവ ഭിക്ഖൂ വസിതും ലഭന്തി, ന സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലാനം രുചിയാതി ഇമമത്ഥം സന്ധായ വുത്ത"ന്തി. തേ ഏവം വത്തബ്ബാ - മാ ആയസ്മന്തോ ഏവം അവചുത്ഥ, യഥാ നാമ "ഘടികാരോ ബ്രഹ്മാ"തി വുത്തോ സോ ബ്രഹ്മാ ഇദാനി ഘടം ന കരോതി, പുരിമത്തഭാവേ പന കരോതി, തസ്മാ "ഘടം കരോതീ"തി വചനത്ഥേന "ഘടികാരോ"തി നാമം ലഭതി. ഇതി പുബ്ബേ ലദ്ധനാമത്താ പുബ്ബവോഹാരവസേന ബ്രഹ്മഭൂതോപി "ഘടികാരോ"ഇച്ചേവ വുച്ചതി, ഏവം സോ വിഹാരകാരകോ ഭിക്ഖൂനം പരിച്ചത്തകാലതോ പട്ഠായ വിഹാരസ്സാമികോ ന ഹോതി വത്ഥുപരിച്ചാഗലക്ഖണത്താ ദാനസ്സ, പുബ്ബേ പന അപരിച്ചത്തകാലേ വിഹാരസ്സ കാരകത്താ വിഹാരസ്സാമികോ നാമ ഹോതി, സോ ഏവം പുബ്ബേ ലദ്ധനാമത്താ പുബ്ബവോഹാരവസേന "വിഹാരസ്സാമികോ"തി വുച്ചതി, ന, പരിച്ചത്തസ്സ വിഹാരസ്സ ഇസ്സരഭാവതോ. തേനേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന "വിഹാരദായകാനം രുചിയാ ഭിക്ഖൂ വസന്തൂ"തി അവത്വാ സേനാസനപഞ്ഞാപകോ അനുഞ്ഞാതോതി ദട്ഠബ്ബോ. തഥാ ഹി വുത്തം വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൯൭) "തേസം ഗേഹാനീതി ഏത്ഥ ഭിക്ഖൂനം വാസത്ഥായ കതമ്പി യാവ ന ദേന്തി, താവ തേസം സന്തകംയേവ ഭവിസ്സതീതി ദട്ഠബ്ബ"ന്തി, തേന ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ തേസം സന്തകാനി ന ഹോന്തീതി ദസ്സേതി. അയം പന കഥാ പാഠസ്സ സമ്മുഖീഭൂതത്താ ഇമസ്മിം ഠാനേ കഥിതാ. വിഹാരവിനിച്ഛയോ പന ചതുപച്ചയഭാജനവിനിച്ഛയേ (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧൯൪ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. **യോ കോചീ**തി ഞാതകോ വാ അഞ്ഞാതകോ വാ യോ കോചി. യേന മഞ്ചം പീഠം വാ വിനന്തി, തം **മഞ്ചപീഠകവാനം**.

൪൩. സിലുച്ചയലേണന്തി സിലുച്ചയേ ലേണം, പബ്ബതഗുഹാതി അത്ഥോ. "സേനാസനം ഉപചികാഹി ഖായിത"ന്തി ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം പഞ്ഞത്തത്താ വത്ഥുഅനുരൂപവസേന അട്ഠകഥായം ഉപചികാസങ്കായ അഭാവേന അനാപത്തി വുത്താ. വത്തക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൩൬൦ ആദയോ) ഗമികവത്തം പഞ്ഞാപേന്തേന "സേനാസനം ആപുച്ഛിതബ്ബ"ന്തി വുത്തത്താ കേവലം ഇതികത്തബ്ബതാമത്തദസ്സനത്ഥം **"ആപുച്ഛനം പന വത്ത"**ന്തി വുത്തം , ന പന വത്തഭേദേ ദുക്കടന്തി ദസ്സനത്ഥം, തേനേവ അന്ധകട്ഠകഥായം "സേനാസനം ആപുച്ഛിതബ്ബ"ന്തി ഏത്ഥ "യം പാസാണപിട്ഠിയം വാ പാസാണത്ഥമ്ഭേസു വാ കതസേനാസനം യത്ഥ ഉപചികാ

നാരോഹന്തി, തം അനാപുച്ഛന്തസ്സപി അനാപത്തീ"തി വുത്തം. തസ്മാ യം വുത്തം ഗണ്ഠിപദേ "താദിസേ സേനാസനേ അനാപുച്ഛാ ഗച്ഛന്തസ്സ പാചിത്തിയം നത്ഥി, ഗമികവത്തേ സേനാസനം അനാപുച്ഛാ ഗച്ഛന്തോ വത്തഭേദോ ഹോതി, തസ്മാ ദുക്കടം ആപജ്ജതീ"തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം.

പച്ഛിമസ്സ ആഭോഗേന മുത്തി നത്ഥീതി തസ്സ പച്ഛതോ ഗച്ഛന്തസ്സ അഞ്ഞസ്സ അഭാവതോ വുത്തം. **ഏകം വാ പേസേത്വാ ആപുച്ഛിതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ ഗമനചിത്തസ്സ ഉപ്പന്നട്ഠാനതോ അനാപുച്ഛിത്വാ ഗച്ഛന്തേ ദുതിയപാദുദ്ധാരേ പാചിത്തിയം. **മണ്ഡപേ വാ**തി സാഖാമണ്ഡപേ വാ പദരമണ്ഡപേ വാ. **രുക്ഖമൂലേ**തി യസ്സ കസ്സചി രുക്ഖസ്സ ഹേട്ഠാ. **പലുജ്ജതീ**തി വിനസ്സതി.

൧൮൪. മജ്ഝേ സംഖിത്തം പണവസണ്ഠാനം കത്വാ ബദ്ധന്തി ഏരകപത്താദീഹി വേണിം കത്വാ തായ വേണിയാ ഉഭോസു പസ്സേസു വിത്ഥതട്ഠാനേ ബഹും വേഠേത്വാ തതോ പട്ഠായ യാവ മജ്ഝട്ഠാനം, താവ അന്തോആകഡ്ഢനവസേന വേഠേത്വാ മജ്ഝേ സംഖിപിത്വാ തത്ഥ തത്ഥ ബന്ധിത്വാ കതം. **യത്ഥ കാകാ വാ കുലലാ വാ ന ഊഹദന്തീ**തി യത്ഥ ധുവനിവാസേന കുലാവകേ കത്വാ വസമാനാ ഏതേ കാകകുലലാ, അഞ്ഞേ വാ സകുണാ തം സേനാസനം ന ഊഹദന്തി, താദിസേ രുക്ഖമൂലേ നിക്ഖിപിതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ.

൧൮൫. നവവായിമോതി അധുനാ സുത്തേന വീതകച്ഛേന പലിവേഠിതമഞ്ചോ. **ഓനദ്ധോ**തി കപ്പിയചമ്മേന ഓനദ്ധോ, സോവ **ഓനദ്ധകോ** സകത്ഥേ ക-പച്ചയവസേന. തേന ഹി വസ്സേന സീഘം ന നസ്സതി. **ഉക്കട്ഠഅബ്ഭോകാസികോ**തി ഇദം തസ്സ സുഖപടിപത്തിദസ്സനമത്തം , ഉക്കട്ഠസ്സാപി പന ചീവരകുടി വട്ടതേവ. **കായാനുഗതികത്താ**തി ഭിക്ഖുനോ തത്ഥേവ നിസിന്നഭാവം ദീപേതി, തേന ച വസ്സഭയേന സയം അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തസ്സ ആപത്തിം ദസ്സേതി. അബ്ഭോകാസികാനം അതേമനത്ഥായ നിയമേത്വാ ദായകേഹി ദിന്നമ്പി അത്താനം രക്ഖന്തേന രക്ഖിതബ്ബമേവ. "യസ്മാ പന ദായകേഹി ദാനകാലേയേവ സതസഹസ്സഗ്ഘനകമ്പി കമ്ബലം 'പാദപുഞ്ഛനിം കത്വാ പരിഭുഞ്ജഥാ'തി ദിന്നം തഥേവ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, തസ്മാ ഇദമ്പി മഞ്ചപീഠാദിസേനാസനം 'അജ്ഝോകാസേപി യഥാസുഖം പരിഭുഞ്ജഥാ'തി ദായകേഹി ദിന്നം ചേ, സബ്ബസ്മിമ്പി കാലേ അജ്ഝോകാസേ നിക്ഖിപിതും വട്ടതീതി വദന്തീ"തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൰൮-൧൰൯) വുത്തം. **പേസേത്വാ ഗന്തബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ "യോ ഭിക്ഖു ഇമം ഠാനം ആഗന്ത്വാ വസതി, തസ്സ ദേഥാ"തി വത്വാ പേസേതബ്ബം.

വലാഹകാനം അനുട്ഠിതഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാതി ഇമിനാ ഗിമ്ഹാനേപി മേഘേ ഉട്ഠിതേ അബ്ഭോകാസേ നിക്ഖിപിതും ന വട്ടതീതി ദീപേതി. **തത്ര തത്രാ**തി ചേതിയങ്ഗണാദികേ തസ്മിം തസ്മിം അബ്ഭോകാസേ നിയമേത്വാ നിക്ഖിത്താ. **മജ്ഝതോ പട്ഠായ പാദട്ഠാനാഭിമുഖാ**തി യത്ഥ സമന്തതോ സമ്മജ്ജിത്വാ അങ്ഗണമജ്ഝേ സബ്ബദാ കചവരസ്സ സങ്കഡ്ഢനേന മജ്ഝേ വാലികാ സഞ്ചിതാ ഹോതി, തത്ഥ കത്തബ്ബവിധിദസ്സനത്ഥം വുത്തം, ഉച്ചവത്ഥുപാദട്ഠാനാഭിമുഖം, ഭിത്തിപാദട്ഠാനാഭിമുഖം വാ വാലികാ ഹരിതബ്ബാതി അത്ഥോ. "യത്ഥ വാ പന കോണേസു വാലികാ സഞ്ചിതാ, തത്ഥ തതോ പട്ഠായ അപരദിസാഭിമുഖാ ഹരിതബ്ബാ"തി കേചി അത്ഥം വദന്തി. കേചി പന "സമ്മട്ഠട്ഠാനസ്സ പദവലഞ്ജേന അവികോപനത്ഥായ സയം അസമ്മട്ഠട്ഠാനേ ഠത്വാ അത്തനോ പാദാഭിമുഖം വാലികാ ഹരിതബ്ബാതി വുത്ത"ന്തി വദന്തി. തത്ഥ "മജ്ഝതോ പട്ഠായാ"തി വചനസ്സ പയോജനം ന ദിസ്സതി. സാരത്ഥദീപനിയം പന **"പാദട്ഠാനാഭിമുഖാ**തി നിസീദന്താനം പാദട്ഠാനാഭിമുഖന്തി കേചി, സമ്മജ്ജന്തസ്സ പാദട്ഠാനാഭിമുഖന്തി അപരേ, ബഹിവാലികായ അഗമനനിമിത്തം പാദട്ഠാനാഭിമുഖാ ഹരിതബ്ബാതി വുത്തന്തി ഏകേ"തി വുത്തം. **കചവരം ഹത്ഥേഹി ഗഹേത്വാ ബഹി ഛഡ്ഡേതബ്ബ**ന്തി ഇമിനാ "കചവരം ഛഡ്ഡേസ്സാമീ"തി വാലികാ ന ഛഡ്ഡേതബ്ബാതി ദീപേതി.

൧൮൬. കപ്പം ലഭിത്വാതി "ഗച്ഛാ"തി വുത്തവചനേന കപ്പം ലഭിത്വാ. ഥേരസ്സ ഹി ആണത്തിയാ ഗച്ഛന്തസ്സ അനാപത്തി. **പുരിമനയേനേവാ**തി "നിസീദിത്വാ സയം ഗച്ഛന്തോ"തിആദിനാ പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ.

അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛതീതി തം മഗ്ഗം അതിക്കമിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛതി. ലേഡ്ഡുപാതുപചാരതോ ബഹി ഠിതത്താ **"പാദുദ്ധാരേന കാരേതബ്ബോ"**തി വുത്തം, അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തസ്സ പഠമപാദുദ്ധാരേ

ദുക്കടം, ദുതിയപാദുദ്ധാരേ പാചിത്തിയന്തി അത്ഥോ. **പാകതികം അകത്വാ**തി അപടിസാമേത്വാ. **അന്തരസന്നിപാതേ**തി അന്തരന്തരാ സന്നിപാതേ.

൱൬. ആവാസികാനംയേവ പലിബോധോതി ഏത്ഥ ആഗന്തുകേസു ആഗന്ത്വാ കിഞ്ചി അവത്വാ തത്ഥ നിസിന്നേസുപി നിസീദിത്വാ "ആവാസികായേവ ഉദ്ധരിസ്സന്തീ"തി ഗതേസുപി ആവാസികാനമേവ പലിബോധോ. മഹാപച്ചരിവാദേ പന "ഇദം അമ്ഹാക"ന്തി വത്വാപി അവത്വാപി നിസിന്നാനമേവാതി അധിപ്പായോ. മഹാഅട്ഠകഥാവാദേ "ആപത്തീ"തി പാചിത്തിയമേവ വുത്തം. മഹാപച്ചരിയം പന സന്ഥരാപനേ പാചിത്തിയേന ഭവിതബ്ബന്തി അനാണത്തിയാ പഞ്ഞത്തത്താ ദുക്കടം വുത്തം. **ഉസ്സാരകോ**തി സരഭാണകോ. സോ ഹി ഉദ്ധംഉദ്ധം പാളിപാഠം സാരേതി പവത്തേതീതി "ഉസ്സാരകോ"തി വുച്ചതി. "ഇദം ഉസ്സാരകസ്സ, ഇദം ധമ്മകഥികസ്സാ"തി വിസും പഞ്ഞത്തത്താ അനാണത്തിയാ പഞ്ഞത്തേപി പാചിത്തിയേനേവ ഭവിതബ്ബന്തി അധിപ്പായേന **"തസ്മിം ആഗന്ത്വാ നിസിന്നേ തസ്സ പലിബോധോ"**തി വുത്തം. കേചി പന വദന്തി "അനാണത്തിയാ പഞ്ഞത്തേപി ധമ്മകഥികസ്സ അനുട്ഠാപനീയത്താ പാചിത്തിയേന ഭവിതബ്ബം, ആഗന്തുകസ്സ പന പച്ഛാ ആഗതേഹി വുഡ്ഢതരേഹി ഉട്ഠാപനീയത്താ ദുക്കടം വുത്ത"ന്തി.

൱൭. പാദപുഞ്ഛനീ നാമ രജ്ജുകേഹി വാ പിലോതികായ വാ പാദപുഞ്ഛനത്ഥം കതാ. **ഫലകപീഠം** നാമ ഫലകമയം പീഠം. അഥ വാ ഫലകഞ്ചേവ ദാരുമയപീഠഞ്ച. **ദാരുമയപീഠ**ന്തി ച ഫലകമയമേവ പീഠം വേദിതബ്ബം. **പാദകഠലിക**ന്തി അധോതപാദട്ഠാപനകം. **അജ്ഝോകാസേ രജനം പചിത്വാ ...പേ॰... പടിസാമേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ ഠേവേ അസതി രജനകമ്മേ നിട്ഠിതേ പടിസാമേതബ്ബം. "ഭിക്ഖു വാ സാമണേരോ വാ ആരാമികോ വാ ലജ്ജീ ഹോതീതി വുത്തത്താ അലജ്ജിം ആപുച്ഛിത്വാ ഗന്തും ന വട്ടതീ"തി വദന്തി. **ഓതാപേന്തോ...പേ॰... ഗച്ഛതീ**തി ഏത്ഥ "കിഞ്ചാപി 'ഏത്തകം ദൂരം ഗന്തബ്ബ'ന്തി പരിച്ഛേദോ നത്ഥി, തഥാപി ലേഡ്ഡുപാതം അതിക്കമ്മ നാതിദൂരം ഗന്തബ്ബ"ന്തി വദന്തി.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

മഞ്ചപീഠാദിസങ്ഘികസേനാസനേസുപടിപജ്ജിതബ്ബ-

വിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

സത്തരസമോ പരിച്ഛേദോ.

൧൮. കാലികവിനിച്ഛയകഥാ

൮൯. ഏവം സങ്ഘികസേനാസനേസു കത്തബ്ബവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി ചതുകാലികവിനിച്ഛയം കഥേതും **"കാലികാനിപി ചത്താരീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ കരണം കാരോ, കിരിയാ. കാരോ ഏവ കാലോ ര-കാരസ്സ ല-കാരോ യഥാ "മഹാസാലോ"തി. **കാലോ**തി ചേത്ഥ പച്ചുപ്പന്നാദികിരിയാ. വുത്തഞ്ഹി -

> "ആരദ്ധാനിട്ഠിതോ ഭാവോ, പച്ചുപ്പന്നോ സുനിട്ഠിതോ;
> അതീതാനാഗതുപ്പാദ-മപ്പത്താഭിമുഖാ കിരിയാ"തി.

ഏത്ഥ പന തസ്സ തസ്സ കിരിയാസങ്ഖാതസ്സ കാലസ്സ പഭേദഭൂതോ പുരേഭത്തഏകഅഹോരത്തസത്താഹജീവികപരിയന്തസങ്ഖാതോ കാലവിസേസോ അധിപ്പേതോ. കാലേ തസ്മിം തസ്മിം കാലവിസേസേ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനീതി **കാലികാനി**. **പി**-സദ്ദോ സമുച്ചയത്ഥോ, തേന കപ്പിയാ ചതുഭൂമിയോതി സമുച്ചേതി. **ചത്താരീ**തി സങ്ഖ്യാനിദ്ദേസോ, തേന കാലികാനി നാമ ചത്താരി ഏവ ഹോന്തി, ന തീണി ന പഞ്ചാതി ദസ്സേതി, ഇദം മാതികാപദസ്സ അത്ഥവിവരണം. തത്ഥ ഉദ്ദേസേ യം മാതികായം (വിം സങ്ഗം അട്ഠം ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ) "കാലികാനിപി ചത്താരീ"തി ഏവം വുത്തം, ഏത്ഥ ഏതസ്മിം മാതികാപദേ ചത്താരി കാലികാനി വേദിതബ്ബാനീതി യോജനാ. കതമാനി താനീതി ആഹ **"യാവകാലിക"**ന്തിആദി . യാവകാലികം...പേ... യാവജീവികം ഇതി ഇമാനി വത്ഥൂനി ചത്താരി കാലികാനി നാമാതി അത്ഥോ.

ഇദാനി തേസം വത്ഥുഞ്ച വിസേസനഞ്ച നാമലാഭഹേതുഞ്ച ദസ്സേന്തോ **"തത്ഥ പുരേഭത്ത"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ തേസു ചതൂസു കാലികേസു യം കിഞ്ചി ഖാദനീയം ഭോജനീയം യാവകാലികം, അട്ഠവിധപാനം യാമകാലികം, സപ്പിആദിപഞ്ചവിധഭേസജ്ജം സത്താഹകാലികം, സബ്ബമ്പി പടിഗ്ഗഹിതം യാവജീവികം ഇതി വുച്ചതീതി സമ്ബന്ധോ. **യം കിഞ്ചി ഖാദനീയഭോജനീയ**ന്തി ഏത്ഥ അതിബ്യാപിതം പരിഹരിതും വിസേസനമാഹ **"പുരേഭത്ത"**ന്ത്യാദി. പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബമേവ യാവകാലികം, ന അഞ്ഞം ഖാദനീയം ഭോജനീയന്ത്യത്ഥോ. **യാവ...പേ... പരിഭുഞ്ജിതബ്ബതോ**തി നാമലാഭഹേതും, ഏതേന യാവ കാലോ അസ്സാതി **യാവകാലിക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **അട്ഠവിധം പാന**ന്തി ഏത്ഥ അബ്യാപിതം പരിഹരിതുമാഹ **"സദ്ധിം അനുലോമപാനേഹീ"**തി. **യാവ...പേ... തബ്ബതോ**തി നാമലാഭഹേതും, ഏതേന യാമോ കാലോ അസ്സാതി **യാമകാലിക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **സത്താഹം നിധേതബ്ബതോ**തി നാമലാഭഹേതും, ഏതേന സത്താഹോ കാലോ അസ്സാതി **സത്താഹകാലിക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **സബ്ബമ്പി പടിഗ്ഗഹിത**ന്തി ഏത്ഥ അതിബ്യാപിതം പരിഹരിതും **"ഠപേത്വാ ഉദക"**ന്ത്യാഹ. **യാവ...പേ... പരിഭുഞ്ജിതബ്ബതോ**തി നാമലാഭഹേതും, തേന യാവജീവം കാലോ അസ്സാതി **യാവജീവിക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

ഏത്ഥാഹ - "യോ പന ഭിക്ഖു അദിന്നം മുഖദ്വാരം ആഹാരം ആഹരേയ്യ അഞ്ഞത്ര ഉദകദന്തപോനാ, പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൨൬൫) വചനതോ നനു ഉദകം അപ്പടിഗ്ഗഹിതബ്ബം, അഥ കസ്മാ "ഠപേത്വാ ഉദകം അവസേസം സബ്ബമ്പി പടിഗ്ഗഹിത"ന്തി വുത്തന്തി? സച്ചം, പരിസുദ്ധഉദകം അപ്പടിഗ്ഗഹിതബ്ബം, കദ്ദമാദിസഹിതം പന പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം ഹോതി, തസ്മാ പടിഗ്ഗഹിതേസു

അന്തോഗധഭാവതോ “ഠപേത്വാ ഉദക”ന്തി വുത്തന്തി. ഏവമപി “സബ്ബമ്പി പടിഗ്ഗഹിത”ന്തി ഇമിനാവ സിദ്ധം പടിഗ്ഗഹേതബ്ബസ്സ ഉദകസ്സപി ഗഹണതോതി? സച്ചം, തഥാപി ഉദകഭാവേന സാമഞ്ഞതോ “സബ്ബമ്പി പടിഗ്ഗഹിത”ന്തി ഏത്തകേ വുത്തേ ഏകച്ചസ്സ ഉദകസ്സ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബഭാവതോ ഉദകമ്പി യാവജീവികം നാമാതി ഞായേയ്യ, ന പന ഉദകം യാവജീവികം സുദ്ധസ്സ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാഭാവതോ, തസ്മാ ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഏകച്ചസ്സ ഉദകസ്സ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബഭാവേ സതിപി സുദ്ധസ്സ അപ്പടിഗ്ഗഹിതബ്ബത്താ തം ഉദകം ഠപേത്വാ സബ്ബമ്പി പടിഗ്ഗഹിതം യാവജീവികന്തി വുച്ചതീതി.

൩൦. മൂലകമൂലാദീനി ഉപദേസതോയേവ വേദിതബ്ബാനി, താനി പരിയായതോ വുച്ചമാനാനിപി ന സക്കാ വിഞ്ഞാതും. പരിയായന്തരേന ഹി വുച്ചമാനേ തം തം നാമം അജാനന്താനം സമ്മോഹോയേവ സിയാ, തസ്മാ തത്ഥ ന കിഞ്ചി വക്ഖാമ. **ഖാദനീയേ ഖാദനീയത്ഥ**ന്തി പൂവാദിഖാദനീയേ വിജ്ജമാനം ഖാദനീയകിച്ചം ഖാദനീയേഹി കാതബ്ബം ജിഘച്ഛാഹരണസങ്ഖാതം അത്ഥം പയോജനം **നേവ ഫരന്തി** ന നിപ്ഫാദേന്തി. ഏകസ്മിം ദേസേ ആഹാരകിച്ചം സാധേന്തം വാ അസാധേന്തം വാ അപരസ്മിം ദേസേ ഉട്ഠിതഭൂമിരസാദിഭേദേന ആഹാരജിഘച്ഛാഹരണകിച്ചം അസാധേന്തമ്പി വാ സമ്ഭവേയ്യാതി ആഹ **“തേസു തേസു ജനപദേസൂ”**തിആദി. കേചി പന “ഏകസ്മിം ജനപദേ ആഹാരകിച്ചം സാധേന്തം സേസജനപദേസുപി വികാലേ ന കപ്പതി ഏവാതി ദസ്സനത്ഥം ഇദം വുത്ത”ന്തിപി വദന്തി. **പകതിആഹാരവസേനാ**തി അഞ്ഞേഹി യാവകാലികേഹി അയോജിതം അത്തനോ പകതിയാവ ആഹാരകിച്ചകരണവസേന. **സമ്മോഹോയേവ ഹോതീ**തി അനേകത്ഥാനം നാമാനം അപ്പസിദ്ധാനഞ്ച സമ്ഭവതോ സമ്മോഹോ ഏവ സിയാ. തേനേവേത്ഥ മയമ്പി മൂലകമൂലാദീനം പരിയായന്തരദസ്സനേ ആദരം ന കരിമ്ഹ ഉപദേസതോവ ഗഹേതബ്ബതോ.

യന്തി വട്ടകന്ദം.

മുളാലന്തി ഥൂലതരുണമൂലമേവ.

രുക്ഖവല്ലിആദീനന്തി ഹേട്ഠാ വുത്തമേവ സമ്പിണ്ഡേത്വാ വുത്തം.

അന്തോപഥവീഗതോതി സാലകല്യാണിക്ഖന്ധം സന്ധായ വുത്തം.

സബ്ബകപ്പിയാനീതി മൂലതചപത്താദീനം വസേന സബ്ബസോ കപ്പിയാനി, തേസമ്പി നാമവസേന ന സക്കാ പരിയന്തം ദസ്സേതുന്തി സമ്ബന്ധോ.

അച്ഛിവാദീനം അപരിപക്കാനേവ ഫലാനി യാവജീവികാനീതി ദസ്സേതും **“അപരിപക്കാനീ”**തി വുത്തം.

ഹരീതകാദീനം അട്ഠീനീതി ഏത്ഥ മിഞ്ജം പടിച്ഛാദേത്വാ ഠിതാനി കപാലാനി യാവജീവികാനീതി ആചരിയാ. മിഞ്ജമ്പി യാവജീവികന്തി ഏകേ. വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം പാചിത്തിയ ൨.൨൪൮-൨൪൯) പന **“ഹരീതകാദീനം അട്ഠീനീ**തി ഏത്ഥ ‘മിഞ്ജം യാവകാലിക’ന്തി കേചി വദന്തി, തം ന യുത്തം അട്ഠകഥായം അവുത്തത്താ”തി വുത്തം.

ഹിങ്ഗൂതി ഹിങ്ഗുരുക്ഖതോ പഗ്ഘരിതനിയ്യാസോ. ഹിങ്ഗുജതുആദയോപി ഹിങ്ഗുവികതിയോ ഏവ. തത്ഥ **ഹിങ്ഗുജതു** നാമ ഹിങ്ഗുരുക്ഖസ്സ ദണ്ഡപത്താനി പചിത്വാ കതനിയ്യാസോ. **ഹിങ്ഗുസിപാടികം** നാമ ഹിങ്ഗുപത്താനി പചിത്വാ കതനിയ്യാസോ. "അഞ്ഞേന മിസ്സേത്വാ കതോ"തിപി വദന്തി. **തകന്തി** അഗ്ഗകോടിയാ നിക്ഖന്തസിലേസോ. **തകപത്തീ**തി പത്തതോ നിക്ഖന്തസിലേസോ. **തകപണ്ണീ**തി പലാസേ ഭജ്ജിത്വാ കതസിലേസോ. "ദണ്ഡതോ നിക്ഖന്തസിലേസോ"തിപി വദന്തി.

൯൧. യാമകാലികേസു പനാതി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി പാളിയം ഖാദനീയഭോജനീയപദേഹി യാവകാലികമേവ സങ്ഗഹിതം, ന യാമകാലികം, തഥാപി "അനാപത്തി യാമകാലികം യാമേ നിദഹിത്വാ ഭുഞ്ജതീ"തി ഇധ ചേവ "യാമകാലികേന ഭിക്ഖവേ സത്താഹകാലികം...പേ॰... യാവജീവികം തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം യാമേ കപ്പതി, യാമാതിക്കന്തേ ന കപ്പതീ"തി അഞ്ഞത്ഥ (മഹാവ॰ ൩൦൫) ച വുത്തത്താ "യാമകാലിക"ന്തിവചനസാമത്ഥിയതോ ച ഭഗവതോ അധിപ്പായഞ്ഞൂഹി അട്ഠകഥാചരിയേഹി യാമകാലികം സന്നിധികാരകം പാചിത്തിയവത്ഥുമേവ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഠപേത്വാ ധഞ്ഞഫലരസന്തി ഏത്ഥ "തണ്ഡുലധോവനോദകമ്പി ധഞ്ഞഫലരസോയേവാ"തി വദന്തി.

൯൨. സത്താഹകാലികേ **പഞ്ച ഭേസജ്ജാനീ**തി ഭേസജ്ജകിച്ചം കരോന്തു വാ മാ വാ, ഏവംലദ്ധവോഹാരാനി പഞ്ച. **"ഗോസപ്പീ"**തിആദിനാ ലോകേ പാകടം ദസ്സേത്വാ **"യേസം മംസം കപ്പതീ"**തി ഇമിനാ അഞ്ഞേസമ്പി രോഹിതമിഗാദീനം സപ്പിം ഗഹേത്വാ ദസ്സേതി. യേസഞ്ഹി ഖീരം അത്ഥി, സപ്പിമ്പി തേസം അത്ഥിയേവ, തം പന സുലഭം വാ ദുല്ലഭം വാ അസമ്മോഹത്ഥം വുത്തം . ഏവം നവനീതമ്പി. "യേസം മംസം കപ്പതീ"തി ച ഇദം നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുദസ്സനത്ഥം വുത്തം, ന പന യേസം മംസം ന കപ്പതി, തേസം സപ്പിആദി ന കപ്പതീതി ദസ്സനത്ഥം. മനുസ്സഖീരാദീനിപി ഹി നോ ന കപ്പന്തി.

൯൩. യാവ കാലോ നാതിക്കമതി, താവ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി ഏത്ഥ **കാലോ**തി ഭിക്ഖൂനം ഭോജനകാലോ അധിപ്പേതോ, സോ ച സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന ഠിതമജ്ഝന്ഹികോ. ഠിതമജ്ഝന്ഹികോപി ഹി കാലസങ്ഗഹം ഗച്ഛതി, തതോ പട്ഠായ പന ഖാദിതും വാ ഭുഞ്ജിതും വാ ന സക്കാ, സഹസാ പിവിതും സക്കാ ഭവേയ്യ, കുക്കുച്ചകേന പന ന കത്തബ്ബം. കാലപരിച്ഛേദജാനനത്ഥഞ്ച കാലത്ഥമ്ഭോ യോജേതബ്ബോ. കാലന്തരേ വാ ഭത്തകിച്ചം കാതബ്ബം. **പടിഗ്ഗഹണേ**തി ഗഹണമേവ സന്ധായ വുത്തം. പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹി തം, സന്നിഹിതം ന കപ്പതീതി പുന പടിഗ്ഗഹണകിച്ചം നത്ഥി, തേനേവ "അജ്ഝോഹരിതുകാമതായ ഗണ്ഹന്തസ്സ പടിഗ്ഗഹണേ"തി വുത്തം. മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ സന്നിധികാരകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) പന "അജ്ഝോഹരിസ്സാമീതി ഗണ്ഹന്തസ്സ ഗഹണേ"ഇച്ചേവ വുത്തം.

യന്തി യം പത്തം. **സന്ദിസ്സതീ**തി യാഗുയാ ഉപരി സന്ദിസ്സതി. തേലവണ്ണേ പത്തേ സതിപി നിസ്നേഹഭാവേ അങ്ഗുലിയാ ഘംസന്തസ്സ വണ്ണവസേനേവ ലേഖാ പഞ്ഞായതി, തസ്മാ തത്ഥ അനാപത്തീതി ദസ്സനത്ഥം **"സാ അബ്ബോഹാരികാ"**തി വുത്തം. **സയം പടിഗ്ഗഹേത്വാ അപരിച്ചത്തമേവ ഹി ദുതിയദിവസേ ന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ പടിഗ്ഗഹണേ അനപേക്ഖവിസ്സജ്ജനേന,

അനുപസമ്പന്നസ്സ നിരപേക്ഖദാനേന വാ വിജഹിതപടിഗ്ഗഹണം പരിച്ചത്തമേവ ഹോതീതി "അപരിച്ചത്ത"ന്തി ഇമിനാ ഉഭയഥാപി അവിജഹിതപടിഗ്ഗഹണമേവ വുത്തം, തസ്മാ യം പരസ്സ പരിച്ചജിത്വാ അദിന്നമ്പി സചേ പടിഗ്ഗഹണേ നിരപേക്ഖവിസ്സജ്ജനേന വിജഹിതപടിഗ്ഗഹണം ഹോതി, തമ്പി ദുതിയദിവസേ വട്ടതീതി വേദിതബ്ബം. യദി ഏവം "പത്തോ ദുദ്ധോതോ ഹോതീ"തിആദീസു കസ്മാ ആപത്തി വുത്താതി? "പടിഗ്ഗഹണം അവിസ്സജ്ജേത്വാവ സയം വാ അഞ്ഞേന വാ തുച്ഛം കത്വാ ന സമ്മാ ധോവിത്വാ നിട്ഠാപിതേ പത്തേ ലഗ്ഗമ്പി അവിജഹിതപടിഗ്ഗഹണമേവ ഹോതീതി തത്ഥ ആപത്തീ"തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. കേചി പന "സാമണേരാനം പരിച്ചജന്തീതി ഇമസ്മിം അധികാരേ ഠത്വാ 'അപരിച്ചത്തമേവാ'തി വുത്തത്താ അനുപസമ്പന്നസ്സ പരിച്ചത്തമേവ വട്ടതി, അപരിച്ചത്തം ന വട്ടതീതി ആപന്നം, തസ്മാ നിരാലയഭാവേന പടിഗ്ഗഹണേ വിജഹിതേപി അനുപസമ്പന്നസ്സ അപരിച്ചത്തം ന വട്ടതീ"തി വദന്തി. തം യുത്തം വിയ ന ദിസ്സതി. യദഗ്ഗേന ഹി പടിഗ്ഗഹണം വിജഹതി, തദഗ്ഗേന സന്നിധിമ്പി ന കരോതി വിജഹിതപടിഗ്ഗഹണസ്സ അപ്പടിഗ്ഗഹിതസദിസത്താ. പടിഗ്ഗഹേത്വാ നിദഹിതേയേവ ച സന്നിധിപച്ചയാ ആപത്തി വുത്താ.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൨൪൩-൨൪൪) പന **"അപരിച്ചത്തമേവാ**തി നിരപേക്ഖതായ അനുപസമ്പന്നസ്സ അദിന്നം അപരിച്ചത്തഞ്ച യാവകാലികാദിവത്ഥുമേവ സന്ധായ വദതി, ന പന തഗ്ഗതപടിഗ്ഗഹണം. ന ഹി വത്ഥും അപരിച്ചജിത്വാ തത്ഥഗതപടിഗ്ഗഹണം പരിച്ചജിതും സക്കാ, ന ച താദിസം വചനം അത്ഥി, യദി ഭവേയ്യ , 'സചേ പത്തോ ദുദ്ധോതോ ഹോതി...പേ॰... ഭുഞ്ജന്തസ്സ പാചിത്തിയ'ന്തി വചനം വിരുജ്ഝേയ്യ. ന ഹി ധോവനേന ആമിസം അപനേതും വായമന്തസ്സ പടിഗ്ഗഹണേ അപേക്ഖാ വത്തതി. യേന പുനദിവസേ ഭുഞ്ജതോ പാചിത്തിയം ജനേയ്യ, പത്തേ പന വത്തമാനാ അപേക്ഖാ തഗ്ഗതികേ ആമിസേപി വത്തതി ഏവ നാമാതി ആമിസേ അനപേക്ഖതാ ഏത്ഥ ന ലബ്ഭതി, തതോ ആമിസേ അവിജഹിതപടിഗ്ഗഹണം പുനദിവസേ പാചിത്തിയം ജനേതീതി ഇദം വുത്തം. അഥ മതം 'യദഗ്ഗേനേത്ഥ ആമിസാനപേക്ഖതാ ന ലബ്ഭതി, തദഗ്ഗേന പടിഗ്ഗഹണാനപേക്ഖതാപി ന ലബ്ഭതീ'തി. തഥാ സതി യത്ഥ ആമിസാപേക്ഖാ അത്ഥി, തത്ഥ പടിഗ്ഗഹണാപേക്ഖാപി ന വിഗച്ഛതീതി ആപന്നം, ഏവഞ്ച പടിഗ്ഗഹണേ അനപേക്ഖവിസ്സജ്ജനം വിസും ന വത്തബ്ബം സിയാ, അട്ഠകഥായഞ്ചേതമ്പി പടിഗ്ഗഹണവിജഹനം കാരണത്തേന അഭിമതം സിയാ. ഇദം സുട്ഠുതരം കത്വാ വിസും വത്തബ്ബം ചീവരാപേക്ഖായ വത്തമാനായപി പച്ചുദ്ധാരേന അധിട്ഠാനവിജഹനം വിയ. ഏതസ്മിഞ്ച ഉപായേ സതി ഗണ്ഠികാഹതപത്തേസു അവട്ടനതാ നാമ ന സിയാതി വുത്തോവായമത്ഥോ, തസ്മാ യം വുത്തം സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൨൪൩-൨൪൪) 'യം പരസ്സ പരിച്ചജിത്വാ അദിന്നമ്പി സചേ പടിഗ്ഗഹണേ നിരപേക്ഖവിസ്സജ്ജനേന വിജഹിതപടിഗ്ഗഹണം ഹോതി, തമ്പി ദുതിയദിവസേ വട്ടതീ'തിആദി, തം ന സാരതോ പച്ചേതബ്ബ"ന്തി വുത്തം.

പാളിയം (പാചി॰ ൨൫൩) "സത്താഹകാലികം യാവജീവികം ആഹാരത്ഥായ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തിആദിനാ സന്നിഹിതേസു സത്താഹകാലികയാവജീവികേസു പുരേഭത്തമ്പി ആഹാരത്ഥായ അജ്ഝോഹരണേപി ദുക്കടസ്സ വുത്തത്താ യാമകാലികേപി അജ്ഝോഹാരേ

വിസും ദുക്കടേന ഭവിതബ്ബന്തി ആഹ **"ആഹാരത്ഥായ അജ്ഝോഹരതോ ദുക്കടേന സദ്ധിം പാചിത്തിയ"**ന്തി. **പകതിആമിസേ**തി ഓദനാദികപ്പിയാമിസേ. **ദ്വേ**തി പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം യാമകാലികം പുരേഭത്തം സാമിസേന മുഖേന ഭുഞ്ജതോ സന്നിധിപച്ചയാ ഏകം, യാവകാലികസംസട്ഠതായ യാവകാലികത്തഭജനേന അനതിരിത്തപച്ചയാ ഏകന്തി ദ്വേ **പാചിത്തിയാനി. വികപ്പദ്വയേ**തി സാമിസനിരാമിസപക്ഖദ്വയേ. **ഥുല്ലച്ചയം ദുക്കടഞ്ച വഡ്ഢതീ**തി മനുസ്സമംസേ ഥുല്ലച്ചയം, സേസഅകപ്പിയമംസേ ദുക്കടം വഡ്ഢതി.

പടിഗ്ഗഹണപച്ചയാ താവ ദുക്കടന്തി ഏത്ഥ സന്നിഹിതത്താ പുരേഭത്തമ്പി ദുക്കടമേവ. സതി പച്ചയേ പന സന്നിഹിതമ്പി സത്താഹകാലികം യാവജീവികഞ്ച ഭേസജ്ജത്ഥായ ഗണ്ഹന്തസ്സ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ച അനാപത്തിയേവ.

൯൮. ഉഗ്ഗഹിതകം കത്വാ നിക്ഖിത്തന്തി അപടിഗ്ഗഹിതം സയമേവ ഗഹേത്വാ നിക്ഖിത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൯൮-൯) **"ഉഗ്ഗഹിതക**ന്തി പരിഭോഗത്ഥായ സയം ഗഹിത"ന്തി വുത്തം. **സയം കരോതീ**തി പചിത്വാ കരോതി. **പുരേഭത്ത**ന്തി തദഹുപുരേഭത്തമേവ വട്ടതി സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതത്താ. **സയംകത**ന്തി നവനീതം പചിത്വാ കതം. **നിരാമിസമേവാ**തി തദഹുപുരേഭത്തം സന്ധായ വുത്തം.

൯൯. അജ്ജ സയംകതം നിരാമിസമേവ ഭുഞ്ജന്തസ്സ കസ്മാ സാമംപാകോ ന ഹോതീതി ആഹ **"നവനീതം താപേന്തസ്സാ"**തിആദി. **പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതകേഹീ**തി ഖീരദധീനി സന്ധായ വുത്തം. ഉഗ്ഗഹിതകേഹി കതം അബ്ഭഞ്ജനാദീസു ഉപനേതബ്ബന്തി യോജനാ. **ഉഭയേസമ്പീ**തി പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതഖീരദധീഹി ച പുരേഭത്തം ഉഗ്ഗഹിതകേഹി ച കതാനം. **ഏസ നയോ**തി നിസ്സഗ്ഗിയം ന ഹോതീതി അത്ഥോ. **അകപ്പിയമംസസപ്പിമ്ഹീ**തി ഹത്ഥിആദീനം സപ്പിമ്ഹി. **കാരണപതിരൂപകം വത്വാ**തി "സജാതികാനം സപ്പിഭാവതോ"തി കാരണപതിരൂപകം വത്വാ. **സപ്പിനയേന വേദിതബ്ബ**ന്തി നിരാമിസമേവ സത്താഹം വട്ടതീതി അത്ഥോ. **ഏത്ഥാ**തി നവനീതേ. **ധോതം വട്ടതീ**തി അധോതഞ്ചേ, സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതം ഹോതി, തസ്മാ ധോതം പടിഗ്ഗഹേത്വാ സത്താഹം നിക്ഖിപിതും വട്ടതീതി ഥേരാനം അധിപ്പായോ.

മഹാസീവത്ഥേരസ്സ പന വത്ഥുനോ വിയോജിതത്താ ദധിഗുളികാദീഹി യുത്തതാമത്തേന സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതം നാമ ന ഹോതി, തസ്മാ തക്കതോ ഉദ്ധടമത്തമേവ പടിഗ്ഗഹേത്വാ ധോവിത്വാ, പചിത്വാ വാ നിരാമിസമേവ കത്വാ ഭുഞ്ജിംസൂതി അധിപ്പായോ, ന പന ദധിഗുളികാദീഹി സഹ വികാലേ ഭുഞ്ജിംസൂതി. തേനാഹ **"തസ്മാ നവനീതം പരിഭുഞ്ജന്തേന...പേ॰... സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹം നാമ ന ഹോതീ"**തി. തത്ഥ അധോതം പടിഗ്ഗഹേത്വാപി തം നവനീതം പരിഭുഞ്ജന്തേന ദധിആദീനി അപനേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. കേചി പന "തക്കതോ ഉദ്ധടമത്തമേവ ഖാദിംസൂ"തി വചനസ്സ അധിപ്പായം അജാനന്താ "തക്കതോ ഉദ്ധടമത്തം അധോതമ്പി ദധിഗുളികാദിസഹിതം വികാലേ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ"തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. ന ഹി ദധിഗുളികാദിആമിസേന സംസട്ഠരസം നവനീതം പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി സക്കാ വത്തും. **നവനീതം പരിഭുഞ്ജന്തേനാ**തി അധോവിത്വാ പടിഗ്ഗഹിതനവനീതം പരിഭുഞ്ജന്തേന. ദധി ഏവ **ദധിഗതം** യഥാ "ഗൂഥഗതം മുത്തഗത"ന്തി (മ॰ നി॰ ൨.൧൧൯; അ॰ നി॰ ൯.൧൧). "ഖയം

ഗമിസ്സതീ''തി വചനതോ ഖീരം പക്ഖിപിത്വാ പക്കസപ്പിആദിപി വികാലേ കപ്പതീതി വേദിതബ്ബം. **ഖയം ഗമിസ്സതീ**തി നിരാമിസം ഹോതി, തസ്മാ വികാലേപി വട്ടതീതി അത്ഥോ. **ഏത്താവതാ**തി നവനീതേ ലഗ്ഗമത്തേന വിസും ദധിആദിവോഹാരം അലദ്ധേന അപ്പമത്തേന ദധിആദിനാതി അത്ഥോ, ഏതേന വിസും പടിഗ്ഗഹിതദധിആദീഹി സഹ പക്കം സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതീതി ദസ്സേതി. **തസ്മിമ്പീ**തി നിരാമിസഭൂതേപി. കുക്കുച്ചകാനം പന അയം അധിപ്പായോ - പടിഗ്ഗഹണേ താവ ദധിആദീഹി അസമ്ഭിന്നരസത്താ ഭത്തേന സഹിതഗുളപിണ്ഡാദി വിയ സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതം നാമ ഹോതി. തം പന പചന്തേന ധോവിത്വാവ പചിതബ്ബം. ഇതരഥാ പചനക്ഖണേ പച്ചമാനദധിഗുളികാദീഹി സമ്ഭിന്നരസതായ സാമംപക്കം ജാതം, തേസു ഖീണേസുപി സാമംപക്കമേവ ഹോതി, തസ്മാ നിരാമിസമേവ പചിതബ്ബന്തി. തേനേവ ''ആമിസേന സദ്ധിം പക്കത്താ''തി കാരണം വുത്തം.

ഏത്ഥ ചായം വിചാരണാ - സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതത്താഭാവേ ആമിസേന സഹ ഭിക്ഖുനാ പക്കസ്സ സയംപാകദോസോ വാ പരിസങ്കീയതി, യാവകാലികതാ വാ. തത്ഥ ന താവ സയംപാകദോസോ ഏത്ഥ സമ്ഭവതി സത്താഹകാലികത്താ. യഞ്ഹി തത്ഥ ദധിആദി ആമിസഗതം, തം പരിക്ഖീണന്തി. അഥ പടിഗ്ഗഹിതദധിഗുളികാദിനാ സഹ അത്തനാ പക്കത്താ സവത്ഥുകപക്കം വിയ ഭവേയ്യാതി പരിസങ്കീയതി, തദാ ''ആമിസേന സഹ പടിഗ്ഗഹിതത്താ''തി കാരണം വത്തബ്ബം, ന പന ''പക്കത്താ''തി, തഥാ ച ഉപഡ്ഢത്ഥേരാനം മതമേവ അങ്ഗീകതം സിയാ. തത്ഥ ച സാമണേരാദീഹി പക്കമ്പി യാവകാലികമേവ സിയാ പടിഗ്ഗഹിതഖീരാദിം പചിത്വാ അനുപസമ്പന്നേഹി കതസപ്പിആദി വിയ, ന ച തം യുത്തം ഭിക്ഖാചാരേന ലദ്ധനവനീതാദീനം തക്കാദിആമിസസംസട്ഠസമ്ഭവേന അപരിഭുഞ്ജിതബ്ബത്താപ്പസങ്ഗതോ. ന ഹി ഗഹട്ഠാ ധോവിത്വാ, സോധേത്വാ വാ പത്തേ ആകിരന്തീതി നിയമോ അത്ഥി.

അട്ഠകഥായഞ്ച ''യഥാ തത്ഥ പതിതതണ്ഡുലകണാദയോ ന പച്ചന്തി, ഏവം... പേ... പുന പചിത്വാ ദേതി, പുരിമനയേനേവ സത്താഹം വട്ടതീ''തി ഇമിനാ വചനേനപേതം വിരുജ്ഝതി, തസ്മാ ഇധ കുക്കുച്ചകാനം കുക്കുച്ചുപ്പത്തിയാ നിമിത്തമേവ ന ദിസ്സതി. യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം ''ലജ്ജീ സാമണേരോ യഥാ തത്ഥ തണ്ഡുലകണാദയോ ന പച്ചന്തി, ഏവം അഗ്ഗിമ്ഹി വിലീയാപേത്വാ...പേ... ദേതീ''തി വചനസ്സാപി നിമിത്തം ന ദിസ്സതി. യദി ഹി ഏതം യാവകാലികസംസഗ്ഗപരിഹാരായ വുത്തം സിയാ. അത്തനാപി തഥാ കാതബ്ബം ഭവേയ്യ. ഗഹട്ഠേഹി ദിന്നസപ്പിആദീസു ച ആമിസസംസഗ്ഗസങ്കാ ന വിഗച്ഛേയ്യ. ന ഹി ഗഹട്ഠാ ഏവം വിലീയാപേത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ കണതണ്ഡുലാദിം അപനേത്വാ പുന പചന്തി. അപിച ഭേസജ്ജേഹി സദ്ധിം ഖീരാദിം പക്ഖിപിത്വാ യഥാ ഖീരാദി ഖയം ഗച്ഛതി, ഏവം പരേഹി പക്കഭേസജ്ജതേലാദിപി യാവകാലികമേവ സിയാ, ന ച തമ്പി യുത്തം ദധിആദിഖയകരണത്ഥം ''പുന പചിത്വാ ദേതീ''തി വുത്തത്താ, തസ്മാ മഹാസീവത്ഥേരവാദേ കുക്കുച്ചം അകത്വാ അധോതമ്പി നവനീതം തദഹുപി പുനദിവസാദീസുപി പചിതും, തണ്ഡുലാദിമിസ്സം സപ്പിആദിം അത്തനാപി അഗ്ഗിമ്ഹി വിലീയാപേത്വാ പുന തക്കാദിഖയത്ഥം പചിതുഞ്ച വട്ടതി.

തത്ഥ വിജ്ജമാനസ്സാപി പച്ചമാനക്ഖണേ സമ്ഭിന്നരസസ്സ യാവകാലികസ്സ അബ്ബോഹാരികത്തേന സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതപുരേപടിഗ്ഗഹിതകാനമ്പി അബ്ബോഹാരികതോതി നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബന്തി. തേനേവ **"ഏത്താവതാ ഹി സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതം നാമ ന ഹോതീ"**തി വുത്തം. വിസും പടിഗ്ഗഹിതേന പന ഖീരാദിനാ ആമിസേന നവനീതാദിം മിസ്സേത്വാ ഭിക്ഖുനാ വാ അഞ്ഞേഹി വാ പക്കതേലാദിഭേസജ്ജം സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി തത്ഥ പവിട്ഠയാവകാലികസ്സ അബ്ബോഹാരികത്താഭാവാ. യം പന പുരേപടിഗ്ഗഹിതഭേസജ്ജേഹി സദ്ധിം അപ്പടിഗ്ഗഹിതം ഖീരാദിം പക്ഖിപിത്വാ പക്കതേലാദികം അനുപസമ്പന്നേഹേവ പക്കമ്പി സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതമ്പി സന്നിധിപി ന ഹോതി തത്ഥ പക്ഖിത്തഖീരാദിമിസ്സാപി തസ്മിം ഖണേ സമ്ഭിന്നരസതായ പുരേപടിഗ്ഗഹിതത്താപത്തിതോ, സചേ പന അപ്പടിഗ്ഗഹിതേഹേവ, അഞ്ഞേഹി വാ പക്കതേലാദീസുപി ആമിസരസോ പഞ്ഞായതി, തം യാവകാലികംവ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. അയം കഥാമഗ്ഗോ വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം ൧.൱൨൨) ആഗതോ. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥം ടീം ൨.൱൨൨) പന **"കുക്കുച്ചായന്തി കുക്കുച്ചകാ**തി ഇമിനാ അത്തനോപി തത്ഥ കുക്കുച്ചസബ്ഭാവമ്പി ദീപേതി. തേനേവ മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാം അട്ഠം ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) 'നിബ്ബട്ടിതസപ്പി വാ നവനീതം വാ പചിതും വട്ടതീ'തി വുത്ത''ന്തി ഏത്തകമേവ ആഗതോ.

ഉഗ്ഗഹേത്വാതി സയമേവ ഗഹേത്വാ. **താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ**തി താനി ഖീരദധീനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ. **ഗഹിത**ന്തി തണ്ഡുലാദിവിഗമത്ഥം പുന പചിത്വാ ഗഹിതന്തി അത്ഥോ. **പടിഗ്ഗഹേത്വാ ച ഠപിതഭേസജ്ജേഹീ**തി അതിരേകസത്താഹപടിഗ്ഗഹിതേഹി യാവജീവികഭേസജ്ജേഹി, ഏതേന തേഹി യുത്തമ്പി സപ്പിആദി അതിരേകസത്താഹപടിഗ്ഗഹിതം ന ഹോതീതി ദസ്സേതി. **വദ്ദലിസമയേ**തി വസ്സകാലസമയേ, അനാതപകാലേതി അത്ഥോ. വുത്തനയേന യഥാ തണ്ഡുലാദീനി ന പച്ചന്തി, തഥാ ലജ്ജീയേവ സമ്പാദേത്വാ ദേതീതി ലജ്ജിസാമണേരഗ്ഗഹണം. അപിച അലജ്ജിനാ അജ്ഝോഹരിതബ്ബം യം കിഞ്ചി അഭിസങ്ഖരാപേതും ന വട്ടതി, തസ്മാപി ഏവമാഹ.

൱. തിലേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ കതതേലന്തി അത്തനാ ഭജ്ജാദീനി അകത്വാ കതതേലം. തേനേവ **"സാമിസമ്പി വട്ടതീ"**തി വുത്തം. **നിബ്ബട്ടിതത്താ**തി യാവകാലികതോ വിവേചിതത്താ, ഏതേന ഏലാഅഭാവതോ യാവകാലികത്താഭാവം, ഭിക്ഖുനോ സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹണേന യാവകാലികത്തുപഗമനഞ്ച ദസ്സേതി. **ഉഭയമ്പീ**തി അത്തനാ അഞ്ഞേഹി ച കതം.

യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ തിട്ഠതി, നിസ്സഗ്ഗിയന്തി സത്തമേ ദിവസേ കതതേലം സചേ യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ തിട്ഠതി, നിസ്സഗ്ഗിയം.

അച്ഛവസന്തി ദുക്കടവത്ഥുനോ വസായ അനുഞ്ഞാതത്താ തംസദിസാനം ദുക്കടവത്ഥൂനംയേവ അകപ്പിയമംസസത്താനം വസാ അനുഞ്ഞാതാ, ന ഥുല്ലച്ചയവത്ഥു മനുസ്സാനം വസാതി ആഹ **"ഠപേത്വാ മനുസ്സവസ"**ന്തി. **സംസട്ഠ**ന്തി പരിസ്സാവിതം. **തിണ്ണം ദുക്കടാന**ന്തി അജ്ഝോഹാരേ അജ്ഝോഹാരേ തീണി ദുക്കടാനി സന്ധായ വുത്തം. കിഞ്ചാപി പരിഭോഗത്ഥായ വികാലേ പടിഗ്ഗഹണപചനപരിസ്സാവനാദീസു പുബ്ബപയോഗേസു പാളിയം, അട്ഠകഥായഞ്ച ആപത്തി ന വുത്താ, തഥാപി

ഏത്ഥ ആപത്തിയാ ഏവ ഭവിതബ്ബം പടിക്ഖിത്തസ്സ കരണതോ ആഹാരത്ഥായ വികാലേ യാമകാലികാദീനം പടിഗ്ഗഹണേ വിയ. "കാലേ പടിഗ്ഗഹിതം വികാലേ അനുപസമ്പന്നേനാപി നിപക്കം സംസട്ഠഞ്ച പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ദ്വേപി ദുക്കടാനി ഹോന്തിയേവാ"തി വദന്തി.

യസ്മാ ഖീരാദീനി പക്ഖിപിത്വാ പക്കഭേസജ്ജതേലേ കസടം ആമിസഗതികം, തേന സഹ തേലം പടിഗ്ഗഹേതും, പചിതും വാ ഭിക്ഖുനോ ന വട്ടതി, തസ്മാ വുത്തം **"പക്കതേലകസടേ വിയ കുക്കുച്ചായതീ"**തി. "സചേ വസായ സഹ പക്കത്താ ന വട്ടതി, ഇദം കസ്മാ വട്ടതീ"തി പുച്ഛന്താ **"ഭന്തേ... പേ... വട്ടതീ"**തി ആഹംസു, ഥേരോ അതികുക്കുച്ചകതായ **"ഏതമ്പി ആവുസോ ന വട്ടതീ"**തി ആഹ, രോഗനിഗ്ഗഹത്ഥായ ഏവ വസായ അനുഞ്ഞാതത്തം സല്ലക്ഖേത്വാ പച്ഛാ **"സാധൂ"**തി സമ്പടിച്ഛി.

൯൭. **"മധുകരീഹി മധുമക്ഖികാഹീ**തി ഇദം ഖുദ്ദകഭമരാനം ദ്വിന്നം ഏവ വിസേസന"ന്തി കേചി വദന്തി. അഞ്ഞേ പന "ദണ്ഡകേസു മധുകാരികാ മധുകരിമക്ഖികാ നാമ, താഹി സഹ തിസ്സോ മധുമക്ഖികജാതിയോ"തി വദന്തി. **ഭമരമക്ഖികാ**തി മഹാപടലകാരികാ. **സിലേസസദിസ**ന്തി സുക്ഖതായ വാ പക്കതായ വാ ഘനീഭൂതം. **ഇതര**ന്തി തനുകമധു. **മധുപടല**ന്തി മധുരഹിതം കേവലം മധുപടലം. "സചേ മധുസഹിതം പടലം പടിഗ്ഗഹേത്വാ നിക്ഖിപന്തി. പടലസ്സ ഭാജനട്ഠാനിയത്താ മധുനോ വസേന സത്താഹാതിക്കമേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീ"തി വദന്തി, "മധുമക്ഖിതം പന മധുഗതികമേവാ"തി ഇമിനാ തം സമേതി.

൯൮. "ഫാണിതം നാമ ഉച്ഛുമ്ഹാ നിബ്ബത്ത"ന്തി പാളിയം (പാചി॰ ൨൬൦) അവിസേസേന വുത്തത്താ, അട്ഠകഥായഞ്ച "ഉച്ഛുരസം ഉപാദായ...പേ॰... അവത്ഥുകാ ഉച്ഛുവികതി 'ഫാണിത'ന്തി വേദിതബ്ബാ"തി വചനതോ ഉച്ഛുരസോപി നിക്കസടോ സത്താഹകാലികോതി വേദിതബ്ബം. കേനചി പന "മധുമ്ഹി ചത്താരോ കാലികാ യഥാസമ്ഭവം യോജേതബ്ബാ, ഉച്ഛുമ്ഹി ചാ"തി വത്വാ "സമക്ഖികണ്ഡം സേലകം മധു യാവകാലികം, അനേലകം ഉദകസമ്ഭിന്നം യാമകാലികം, അസമ്ഭിന്നം സത്താഹകാലികം, മധുസിത്ഥം പരിസുദ്ധം യാവജീവികം, തഥാ ഉച്ഛുരസോ സകസടോ യാവകാലികോ, നിക്കസടോ ഉദകസമ്ഭിന്നോ യാമകാലികോ, അസമ്ഭിന്നോ സത്താഹകാലികോ, സുദ്ധകസടം യാവജീവിക"ന്തി ച വത്വാ ഉത്തരിപി ബഹുധാ പപഞ്ചിതം. തത്ഥ "ഉദകസമ്ഭിന്നം മധു വാ ഉച്ഛുരസോ വാ സകസടോ യാവകാലികോ, നിക്കസടോ ഉദകസമ്ഭിന്നോ യാമകാലികോ"തി ഇദം നേവ പാളിയം, ന അട്ഠകഥായം ദിസ്സതി, "യാവകാലികം സമാനം ഗരുതരമ്പി മുദ്ദികാജാതിരസം അത്തനാ സംസട്ഠം ലഹുകം യാമകാലികഭാവം ഉപനേന്തം ഉദകം ലഹുതരം സത്താഹകാലികം അത്തനാ സംസട്ഠം ഗരുതരം യാമകാലികഭാവം ഉപനേതീ"തി ഏത്ഥ കാരണം സോയേവ പുച്ഛിതബ്ബോ. സബ്ബത്ഥ പാളിയം അട്ഠകഥായഞ്ച ഉദകസമ്ഭിന്നേന ഗരുതരസ്സാപി ലഹുഭാവോപഗമനംയേവ ദസ്സിതം. പാളിയമ്പി (മഹാവ॰ ൨൮൪) ഹി "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനസ്സ ഗുളം, അഗിലാനസ്സ ഗുളോദക"ന്തി വദന്തേന അഗിലാനേന പരിഭുഞ്ജിതും അയുത്തോപി ഗുളോ ഉദകസമ്ഭിന്നോ അഗിലാനസ്സപി വട്ടതീതി അനുഞ്ഞാതോ.

യമ്പി ച “ഉച്ഛു ചേ, യാവകാലികോ, ഉച്ഛുരസോ ചേ, യാമകാലികോ, ഫാണിതം ചേ, സത്താഹകാലികം, തചോ ചേ, യാവജീവികോ”തി അട്ഠകഥാവചനം ദസ്സേത്വാ “ഉച്ഛുരസോ ഉദകസമ്ഭിന്നോ യാമകാലികോ”തി അഞ്ഞേന കേനചി വുത്തം, തമ്പി തഥാവിധസ്സ അട്ഠകഥാവചനസ്സ സമന്തപാസാദികായ വിനയട്ഠകഥായ അഭാവതോ ന സാരതോ പച്ചേതബ്ബം, തതോയേവ ച “ഉച്ഛുരസോ ഉദകസമ്ഭിന്നോപി അസമ്ഭിന്നോപി സത്താഹകാലികോയേവാ”തി കേചി ആചരിയാ വദന്തി. ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേ ച “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉച്ഛുരസ”ന്തി എത്ഥ തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു അവിസേസേന വുത്തം “ഉച്ഛുരസോ സത്താഹകാലികോ”തി. **സയംകതം നിരാമിസമേവ വട്ടതീ**തി എത്ഥ അപരിസ്സാവിതം പടിഗ്ഗഹിതമ്പി കരണസമയേ പരിസ്സാവേത്വാ, കസടം അപനേത്വാ ച അത്തനാ കതന്തി വേദിതബ്ബം, അയം സാരത്ഥദീപനീപാഠോ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൬൨൨).

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൬൨൨) പന **ഉച്ഛുരസം ഉപാദായാ**തി നിക്കസടരസസ്സാപി സത്താഹകാലികത്തം ദസ്സേതി “ഉച്ഛുമ്ഹാ നിബ്ബത്ത”ന്തി പാളിയം സാമഞ്ഞതോ വുത്തത്താ. യം പന **സുത്തന്തട്ഠകഥായം** “ഉച്ഛു ചേ, യാവകാലികോ, ഉച്ഛുരസോ ചേ, യാമകാലികോ, ഫാണിതം ചേ, സത്താഹകാലികം, തചോ ചേ, യാവജീവികോ”തി വുത്തം, തം അമ്ബഫലരസാദിമിസ്സതായ യാമകാലികത്തം സന്ധായ വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം, അവിനയവചനത്താ തം അപ്പമാണന്തി. തേനേവ **“പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതേന അപരിസ്സാവിതഉച്ഛുരസേനാ”**തിആദി വുത്തം. **നിരാമിസമേവ വട്ടതി** തത്ഥ പവിട്ഠയാവകാലികസ്സ അബ്ബോഹാരികത്താതി ഇദം ഗുളേ കതേ തത്ഥ വിജ്ജമാനമ്പി കസടം പാകേന സുക്ഖതായ യാവജീവികത്തം ഭജതീതി വുത്തം. തസ്സ യാവകാലികത്തേ ഹി സാമംപാകേന പുരേഭത്തേപി അനജ്ഝോഹരണീയം സിയാതി. **“സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതത്താ”**തി ഇദം ഉച്ഛുരസേ ചുണ്ണവിചുണ്ണം ഹുത്വാ ഠിതകസടം സന്ധായ വുത്തം, തേന ച “അപരിസ്സാവിതേന അപ്പടിഗ്ഗഹിതേന അനുപസമ്പന്നേഹി കതം സത്താഹം വട്ടതീതി ദസ്സേതീ”തി വുത്തം.

ഝാമഉച്ഛുഫാണിതന്തി അഗ്ഗിമ്ഹി ഉച്ഛും താപേത്വാ കതം. **കോട്ടിതഉച്ഛുഫാണിത**ന്തി ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകം ഛിന്ദിത്വാ കോട്ടേത്വാ നിപ്പീളേത്വാ പക്കം. തം തത്ഥ വിജ്ജമാനമ്പി കസടം പക്കകാലേ യാവകാലികത്തം വിജഹതീതി ആഹ **“തം യുത്ത”**ന്തി. **സീതോദകേന കത**ന്തി മധുകപുപ്ഫാനി സീതോദകേന മദ്ദിത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ പചിത്വാ കതം. “അപരിസ്സാവേത്വാ കത”ന്തി കേചി, തത്ഥ കാരണം ന ദിസ്സതി. **ഖീരം പക്ഖിപിത്വാ കതം മധുകഫാണിതം യാവകാലിക**ന്തി എത്ഥ ഖീരം പക്ഖിപിത്വാ പക്കതേലം കസ്മാ വികാലേ വട്ടതീതി ചേ? തേലേ പക്ഖിത്തം ഖീരം തേലമേവ ഹോതി, അഞ്ഞം പന ഖീരം പക്ഖിപിത്വാ കതം ഖീരഭാവം ഗണ്ഹാതീതി ഇദമേത്ഥ കാരണം. യദി എവം ഖണ്ഡസക്ഖരമ്പി ഖീരം പക്ഖിപിത്വാ കരോന്തി, തം കസ്മാ വട്ടതീതി ആഹ **“ഖണ്ഡസക്ഖരം പനാ”**തിആദി. തത്ഥ **ഖീരജല്ലിക**ന്തി ഖീരഫേണം.

൯൯. **“മധുകപുപ്ഫം പനാ”**തിആദി യാവകാലികരൂപേന ഠിതസ്സാപി അവട്ടനകം മേരയബീജവത്ഥും ദസ്സേതും ആരദ്ധം. ആഹാരകിച്ചം കരോന്താനി എതാനി കസ്മാ എവം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനീതി ചോദനാപരിഹാരായ

ഭേസജ്ജോദിസ്സം ദസ്സേന്തേന തപ്പസങ്ഗേന സബ്ബാനിപി ഓദിസ്സകാനി ഏകതോ ദസ്സേതും "സത്തവിധഞ്ഹീ"തിആദി വുത്തം സമന്തപാസാദികായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൨). വിനയസങ്ഗഹപ്പകരണേ പന തം ന വുത്തം, "പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സതി പച്ചയേതി വുത്തത്താ പടിഗ്ഗഹിതഭേസജ്ജാനി ദുതിയദിവസതോ പട്ഠായ പുരേഭത്തമ്പി സതി പച്ചയേവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനി, ന ആഹാരത്ഥായ ഭേസജ്ജത്ഥായ പടിഗ്ഗഹിതത്താ"തി വദന്തി. **ദ്വാരവാതപാനകവാടേസൂ**തി മഹാദ്വാരസ്സ വാതപാനാനഞ്ച കവാടഫലകേസു. കസാവേ പക്ഖിത്താനി താനി അത്തനോ സഭാവം പരിച്ചജന്തീതി **"കസാവേ... പേ॰... മക്ഖേതബ്ബാനീ"**തി വുത്തം, ഘുണപാണകാദിപരിഹാരത്ഥം മക്ഖേതബ്ബാനീതി അത്ഥോ. **അധിട്ഠേതീ**തി "ഇദാനി മയ്ഹം അജ്ഝോഹരണീയം ന ഭവിസ്സതി, ബാഹിരപരിഭോഗത്ഥായ ഭവിസ്സതീ"തി ചിത്തം ഉപ്പാദേതീതി അത്ഥോ. തേനേവാഹ **"സപ്പിഞ്ച തേലഞ്ച വസഞ്ച മുദ്ധനി തേലം വാ അബ്ഭഞ്ജനം വാ"**തിആദി, ഏവം പരിഭോഗേ അനപേക്ഖതായ പടിഗ്ഗഹണം വിജഹതീതി അധിപ്പായോ. ഏവം അഞ്ഞേസുപി കാലികേസു അനജ്ഝോഹരിതുകാമതായ സുദ്ധചിത്തേന ബാഹിരപരിഭോഗത്ഥായ നിയമേപി പടിഗ്ഗഹണം വിജഹതീതി ഇദമ്പി വിസും ഏകം പടിഗ്ഗഹണവിജഹനന്തി ദട്ഠബ്ബം.

അഞ്ഞേന ഭിക്ഖുനാ വത്തബ്ബോതി ഏത്ഥ സുദ്ധചിത്തേന ദിന്നത്താ സയമ്പി ആഹരാപേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതിയേവ. **ദിന്നമ്പി അനാപത്തീ**തി യഥാ അഞ്ഞസ്സ സന്തകം ഏകേന പടിഗ്ഗഹിതം സത്താഹാതിക്കമേപി നിസ്സഗ്ഗിയം ന ഹോതി പരസന്തകഭാവതോ, ഏവമിദമ്പി അവിഭത്തത്താ ഉഭയസാധാരണമ്പി വിനിബ്ഭോഗാഭാവതോ നിസ്സഗ്ഗിയം ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **പരിഭുഞ്ജിതും പന ന വട്ടതീ**തി ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗഹിതത്താ സത്താഹാതിക്കമേ യസ്സ കസ്സചി ഭിക്ഖുനോ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി പടിഗ്ഗഹിതസപ്പിആദീനം പരിഭോഗസ്സ സത്താഹേനേവ പരിച്ഛിന്നത്താ. "താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ സത്താഹപരമം സന്നിധികാരകം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനീ"തി (പാരാ॰ ൬൨൨) ഹി വുത്തം.

"ആവുസോ ഇമം തേലം സത്താഹമത്തം പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ"തി ഇമിനാ യേന പടിഗ്ഗഹിതം, തേന അഞ്ഞോസത്താഹേയേവ പരസ്സ വിസ്സജ്ജിതഭാവം ദസ്സേതി. **കസ്സ ആപത്തീ**തി "പഠമം താവ ഉഭിന്നം സാധാരണത്താ അനാപത്തി വുത്താ, ഇദാനി പന ഏകേന ഇതരസ്സ വിസ്സട്ഠഭാവതോ ഉഭയസാധാരണതാ നത്ഥീതി വിഭത്തസദിസം ഹുത്വാ ഠിതം, തസ്മാ ഏത്ഥ പടിഗ്ഗഹിതസ്സ സത്താഹാതിക്കമേ ഏകസ്സ ആപത്തിയാ ഭവിതബ്ബ"ന്തി മഞ്ഞമാനോ "കിം പടിഗ്ഗഹണപച്ചയാ പടിഗ്ഗാഹകസ്സ ആപത്തി, ഉദാഹു യസ്സ സന്തകം ജാതം, തസ്സാ"തി പുച്ഛതി. നിസ്സട്ഠഭാവതോയേവ ച ഇധ "അവിഭത്തഭാവതോ"തി കാരണം അവത്വാ **"യേന പരിഗ്ഗഹിതം, തേന വിസ്സജ്ജിതത്താ"**തി വുത്തം, ഇദഞ്ച വിസ്സട്ഠാഭാവതോ ഉഭയസാധാരണതം പഹായ ഏകസ്സ സന്തകം ഹോന്തമ്പി യേന പടിഗ്ഗഹിതം, തതോ അഞ്ഞസ്സ സന്തകം ജാതം, തസ്മാ പരസന്തകപടിഗ്ഗഹണേ വിയ പടിഗ്ഗാഹകസ്സ പടിഗ്ഗഹണപച്ചയാ നത്ഥി ആപത്തീതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം, ന പന "യേന പടിഗ്ഗഹിതം, തേന വിസ്സജ്ജിതത്താ"തി വചനതോ അവിസ്സജ്ജിതേ സതി അവിഭത്തേപി സത്താഹാതിക്കമേ ആപത്തീതി ദസ്സനത്ഥം അവിസ്സജ്ജിതേ അവിഭത്തഭാവതോയേവ അനാപത്തിയാ സിദ്ധത്താ. സചേ പന ഇതരോ യേന

പടിഗ്ഗഹിതം, തസ്സേവ അന്തോസത്താഹേ അത്തനോ ഭാഗമ്പി വിസ്സജ്ജേതി, സത്താഹാതിക്കമേ സിയാ ആപത്തി യേന പടിഗ്ഗഹിതം, തസ്സേവ സന്തകഭാവമാപന്നത്താ. **“ഇതരസ്സ അപ്പടിഗ്ഗഹിതത്താ”**തി ഇമിനാ തസ്സ സന്തകഭാവേപി അഞ്ഞേഹി പടിഗ്ഗഹിതസകസന്തകേ വിയ തേന അപ്പടിഗ്ഗഹിതഭാവതോ അനാപത്തീതി ദീപേതി, ഇമം പന അധിപ്പായം അജാനിത്വാ ഇതോ അഞ്ഞഥാ ഗണ്ഠിപദകാരാദീഹി പപഞ്ചിതം, ന തം സാരതോ പച്ചേതബ്ബം, ഇദം സാരത്ഥദീപനീവചനം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൬൨൩).

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൬൨൩) പന - **സചേ ദിന്നം…പേ॰… ന വട്ടതീ**തി എത്ഥ പാഠോ ഗളിതോ, എവം പനേത്ഥ പാഠോ വേദിതബ്ബോ - സചേ ദിന്നം സന്തകം ഏകേന പടിഗ്ഗഹിതം അവിഭത്തം ഹോതി, സത്താഹാതിക്കമേ ദിന്നമ്പി അനാപത്തി, പരിഭുഞ്ജിതും പന ന വട്ടതീതി. അഞ്ഞഥാ പന സദ്ദപ്പയോഗോപി ന സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി, “ഗണ്ഠിപദേപി ച അയമേവ പാഠോ ദസ്സിതോ”തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൬൨൩) വുത്തം. **“ദിന്നമ്പി അനാപത്തീ”**തി അവിഭത്തത്താ വുത്തം. **“പരിഭുഞ്ജിതും പന ന വട്ടതീ”**തി ഇദം “സത്താഹപരമം സന്നിധികാരകം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ”ന്തി (പാരാ॰ ൬൨൨) വചനതോ വുത്തം. **“യേന പടിഗ്ഗഹിതം, തേന വിസ്സജ്ജിതത്താ”**തി ഇമിനാ ഉപസമ്പന്നസ്സ ദാനമ്പി സന്ധായ “വിസ്സജ്ജേതീ”തി ഇദം വുത്തന്തി ദസ്സേതി. ഉപസമ്പന്നസ്സ നിരപേക്ഖദിന്നവത്ഥുമ്ഹി പടിഗ്ഗഹണസ്സ അവിഗതത്തേപി സകസന്തകതാ വിഗതാവ ഹോതി, തേന നിസ്സഗ്ഗിയം ന ഹോതി. “അത്തനാവ പടിഗ്ഗഹിതത്തം സകസന്തകത്തഞ്ചാ”തി ഇമേഹി ദ്വീഹി കാരണേഹേവ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, ന ഏകേന. അനുപസമ്പന്നസ്സ നിരപേക്ഖദാനേ പന തദുഭയമ്പി വിജഹതി, പരിഭോഗോപേത്ഥ വട്ടതി, ന സാപേക്ഖദാനേ ദാനലക്ഖണാഭാവതോ. “വിസ്സജ്ജതീ”തി ഏതസ്മിഞ്ച പാളിപദേ കസ്സചി അദത്വാ അനപേക്ഖതായ ഛഡ്ഡനമ്പി സങ്ഗഹിതന്തി വേദിതബ്ബം. **“അനപേക്ഖാ ദത്വാ”**തി ഇദഞ്ച പടിഗ്ഗഹണവിജഹനവിധിദസ്സനത്ഥമേവ വുത്തം. പടിഗ്ഗഹണേ ഹി വിജഹിതേ പുന പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭോഗോ സയമേവ വട്ടിസ്സതി, തബ്ബിജഹനഞ്ച വത്ഥുനോ സകസന്തകതാപരിച്ചാഗേന ഹോതീതി. ഏതേന ച വത്ഥുമ്ഹി അജ്ഝോഹരണാപേക്ഖായ സതി പടിഗ്ഗഹണവിസ്സജ്ജനം നാമ വിസും ന ലബ്ഭതീതി സിജ്ഝതി. ഇതരഥാ ഹി “പടിഗ്ഗഹണേ അനപേക്ഖോവ പടിഗ്ഗഹണം വിസ്സജ്ജേത്വാ പുന പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജതീ”തി വത്തബ്ബം സിയാ, **“അപ്പടിഗ്ഗഹിതത്താ”**തി ഇമിനാ ഏകസ്സ സന്തകം അഞ്ഞേന പടിഗ്ഗഹിതമ്പി നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീതി ദസ്സേതി. **ഏവന്തി** “പുന ഗഹേസ്സാമീ”തി അപേക്ഖം അകത്വാ സുദ്ധചിത്തേന പരിച്ചത്തതം പരാമസതി. **പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തിദസ്സനത്ഥ**ന്തി നിസ്സഗ്ഗിയമൂലികാഹി പാചിത്തിയാദിആപത്തീഹി അനാപത്തിദസ്സനത്ഥന്തി അധിപ്പായോ. **പരിഭോഗേ അനാപത്തിദസ്സനത്ഥ**ന്തി എത്ഥ പന നിസ്സട്ഠപടിലാഭസ്സ കായികപരിഭോഗാദീസു യാ ദുക്കടാപത്തി വുത്താ, തായ അനാപത്തിദസ്സനത്ഥന്തി അധിപ്പായോ.

൫൦. ഏവം ചതുകാലികപച്ചയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തേസു വിസേസലക്ഖണം ദസ്സേന്തോ **“ഇമേസു പനാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ അകപ്പിയഭൂമിയം സഹസേയ്യാപഹോനകേ ഗേഹേ വുത്ഥം സങ്ഘികം വാ പുഗ്ഗലികം വാ ഭിക്ഖുസ്സ, ഭിക്ഖുനിയാ വാ സന്തകം യാവകാലികം യാമകാലികഞ്ച ഏകരത്തമ്പി ഠപിതം **അന്തോവുത്ഥം** നാമ ഹോതി, തത്ഥ പക്കഞ്ച **അന്തോപക്കം** നാമ ഹോതി. സത്താഹകാലികം പന യാവജീവികഞ്ച

വട്ടതി. പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഏകരത്തം വീതിനാമിതം പന യം കിഞ്ചി യാവകാലികം വാ യാമകാലികം വാ അജ്ഝോഹരിതുകാമതായ ഗണ്ഹന്തസ്സ പരിഗ്ഗഹണേ താവ ദുക്കടം, അജ്ഝോഹരതോ പന ഏകമേകസ്മിം അജ്ഝോഹാരേ സന്നിധിപച്ചയാ പാചിത്തിയം ഹോതീതി അത്ഥോ. ഇദാനി അഞ്ഞമ്പി വിസേസലക്ഖണം ദസ്സേന്തോ **"യാവകാലികം പനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സമ്ഭിന്നരസാനീ**തി സംസട്ഠരസാനി. ദീഘകാലാനി വത്ഥൂനി രസ്സകാലേന സംസട്ഠാനി രസ്സകാലമേവ അനുവത്തന്തീതി ആഹ **"യാവകാലികം പന...പേ॰... തീണിപി യാമകാലികാദീനീ"**തി. ഇതരേസുപി ഏസേവ നയോ. **തസ്മാ**തിആദീസു തദഹുപുരേഭത്തമേവ വട്ടതി, ന തദഹുപച്ഛാഭത്തം, ന രത്തിയം, ന ദുതിയദിവസാദീസൂതി അത്ഥോ.

കസ്മാതി ചേ? തദഹുപടിഗ്ഗഹിതേന യാവകാലികേന സംസട്ഠത്താതി. ഏത്ഥ ച "യാവകാലികേന സംസട്ഠത്താ"തി ഏത്തകമേവ അവത്വാ "തദഹുപടിഗ്ഗഹിതേനാ"തി വിസേസനസ്സ വുത്തത്താ പുരേപടിഗ്ഗഹിതയാവകാലികേന സംസട്ഠേ സതി തദഹുപുരേഭത്തമ്പി ന വട്ടതി, അനജ്ഝോഹരണീയം ഹോതീതി വിഞ്ഞായതി. **"സമ്ഭിന്നരസ"**ന്തി ഇമിനാ സചേപി സംസട്ഠം, അസമ്ഭിന്നരസം സേസകാലികത്തയം അത്തനോ അത്തനോ കാലേ വട്ടതീതി ദസ്സേതി . **യാമകാലികേനാ**തി ഏത്ഥ "തദഹുപടിഗ്ഗഹിതേനാ"തി തതിയന്തവിസേസനപദം അജ്ഝാഹരിതബ്ബം, പുബ്ബവാക്യതോ വാ അനുവത്തേതബ്ബം. തസ്സ ഫലം വുത്തനയമേവ.

പോത്ഥകേസു പന "യാമകാലികേന സംസട്ഠം പന ഇതരദ്വയം തദഹുപടിഗ്ഗഹിത"ന്തി ദിസ്സതി, തം ന സുന്ദരം. യത്ഥ നത്ഥി, തമേവ സുന്ദരം, കസ്മാ? ദുതിയന്തഞ്ഹി വിസേസനപദം ഇതരദ്വയം വിസേസേതി. തതോ തദഹുപടിഗ്ഗഹിതമേവ സത്താഹകാലികം യാവജീവികഞ്ച യാമകാലികേന സംസട്ഠേ സതി യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ വട്ടതി, ന പുരേപടിഗ്ഗഹിതാനീതി അത്ഥോ ഭവേയ്യ, സോ ന യുത്തോ. കസ്മാ? സത്താഹകാലികയാവജീവികാനം അസന്നിധിജനകത്താ, "ദീഘകാലികാനി രസ്സകാലികം അനുവത്തന്തീ"തി ഇമിനാ ലക്ഖണേന വിരുദ്ധത്താ ച, തസ്മാ തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം വാ ഹോതു പുരേപടിഗ്ഗഹിതം വാ, സത്താഹകാലികം യാവജീവികഞ്ച തദഹുപടിഗ്ഗഹിതേന യാമകാലികേന സംസട്ഠത്താ യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ വട്ടതീതി അത്ഥോ യുത്തോ, ഏവഞ്ച ഉപരി വക്ഖമാനേന "സത്താഹകാലികേന പന തദഹുപടിഗ്ഗഹിതേന സദ്ധിം സംസട്ഠം തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം വാ പുരേപടിഗ്ഗഹിതം വാ യാവജീവികം സത്താഹം കപ്പതീ"തി വചനേന സമം ഭവേയ്യ.

അപിച "യാമകാലികേന സംസട്ഠം പന ഇതരദ്വയം തദഹു യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ വട്ടതീ"തി പുബ്ബപാഠേന ഭവിതബ്ബം, തം ലേഖകേഹി അഞ്ഞേസു പാഠേസു "തദഹുപടിഗ്ഗഹിത"ന്തി വിജ്ജമാനം ദിസ്വാ, ഇധ തദഹുപദതോ പടിഗ്ഗഹിതപദം ഗളിതന്തി മഞ്ഞമാനേഹി പക്ഖിപിത്വാ ലിഖിതം ഭവേയ്യ, "തദഹൂ"തി ഇദം പന "യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ"തി പദം വിസേസേതി, തേന യാവ തദഹുഅരുണുഗ്ഗമനാ വട്ടതി, ന ദുതിയാഹാദിഅരുണുഗ്ഗമനാതി അത്ഥം ദസ്സേതി. തേനേവ ഉപരിപാഠേപി "സത്താഹകാലികേന പന തദഹുപടിഗ്ഗഹിതേനാ"തി രസ്സകാലികത്ഥപദേന തുല്യാധികരണം വിസേസനപദം തമേവ വിസേസേതി, ന ദീഘകാലികത്ഥം യാവജീവികപദം , തസ്മാ

“തദഹുപടിഗ്ഗഹിതേന സത്താഹകാലികേന സംസട്ഠം തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം വാ പുരേപടിഗ്ഗഹിതം വാ യാവജീവികം സത്താഹം കപ്പതീ”തി വുത്തം.

ദ്വീഹപടിഗ്ഗഹിതേനാതിആദീസുപി “ദ്വീഹപടിഗ്ഗഹിതേന സത്താഹകാലികേന സംസട്ഠം തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം വാ പുരേപടിഗ്ഗഹിതം വാ യാവജീവികം ഛാഹം വട്ടതി, തീഹപടിഗ്ഗഹിതേന സത്താഹകാലികേന സംസട്ഠം തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം വാ പുരേപടിഗ്ഗഹിതം വാ യാവജീവികം പഞ്ചാഹം വട്ടതി, ചതൂഹപടിഗ്ഗഹിതേന സത്താഹകാലികേന സംസട്ഠം തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം വാ പുരേപടിഗ്ഗഹിതം വാ യാവജീവികം ചതുരാഹം വട്ടതി, പഞ്ചാഹപടിഗ്ഗഹിതേന സത്താഹകാലികേന സംസട്ഠം തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം വാ പുരേപടിഗ്ഗഹിതം വാ യാവജീവികം തീഹം വട്ടതി, ഛാഹപടിഗ്ഗഹിതേന സത്താഹകാലികേന സംസട്ഠം തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം വാ പുരേപടിഗ്ഗഹിതം വാ യാവജീവികം ദ്വീഹം വട്ടതി, സത്താഹപടിഗ്ഗഹിതേന സത്താഹകാലികേന സംസട്ഠം തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം വാ പുരേപടിഗ്ഗഹിതം വാ യാവജീവികം തദഹേവ വട്ടതീ”തി ഏവം സത്താഹകാലികസ്സേവ അതീതദിവസം പരിഹാപേത്വാ സേസദിവസവസേന യോജേതബ്ബം, ന യാവജീവികസ്സ. ന ഹി യാവജീവികസ്സ ഹാപേതബ്ബോ അതീതദിവസോ നാമ അത്ഥി സതി പച്ചയേ യാവജീവം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബതോ. തേനാഹ “സത്താഹകാലികമ്പി അത്തനാ സദ്ധിം സംസട്ഠം യാവജീവികം അത്തനോ സഭാവഞ്ഞേവ ഉപനേതീ”തി. കേസുചി പോത്ഥകേസു “യാമകാലികേന സംസട്ഠം പന ഇതരദ്വയം തദഹുപടിഗ്ഗഹിത”ന്തി ലിഖിതം പാഠം നിസ്സായ ഇമസ്മിമ്പി പാഠേ “തദഹുപടിഗ്ഗഹിതന്തി ഇദമേവ ഇച്ഛിതബ്ബ”ന്തി മഞ്ഞമാനാ “പുരേപടിഗ്ഗഹിത”ന്തി പാഠം പടിക്ഖിപന്തി. കേസുചി “പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം വാ”തി ലിഖന്തി, തം സബ്ബം യഥാവുത്തനയം അമനസികരോന്താ വിബ്ഭന്തചിത്താ ഏവം കരോന്തീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇമേസു ചതൂസു കാലികേസു യാവകാലികം മജ്ഝന്ഹികകാലാതിക്കമേ, യാമകാലികം പച്ഛിമയാമാതിക്കമേ, സത്താഹകാലികം സത്താഹാതിക്കമേ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തീതി വുത്തം. കതരസിക്ഖാപദേന ആപത്തി ഹോതീതി പുച്ഛായമാഹ **“കാലയാമ”**ഇച്ചാദി. തസ്സത്ഥോ - യാവകാലികം കാലാതിക്കമേ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ “യോ പന ഭിക്ഖു വികാലേ ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ ഖാദേയ്യ വാ ഭുഞ്ജേയ്യ വാ, പാചിത്തിയ”ന്തി ഇമിനാ വികാലേഭോജനസിക്ഖാപദേന (പാചി॰ ൨൪൮) ആപത്തി ഹോതി. യാമകാലികം യാമാതിക്കമേ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ “യോ പന ഭിക്ഖു സന്നിധികാരകം ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ ഖാദേയ്യ വാ ഭുഞ്ജേയ്യ വാ, പാചിത്തിയ”ന്തി ഇമിനാ സന്നിധിസിക്ഖാപദേന (പാചി॰ ൨൫൩) ആപത്തി ഹോതി. സത്താഹകാലികം സത്താഹാതിക്കമേ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ “യാനി ഖോ പന താനി ഗിലാനാനം ഭിക്ഖൂനം പടിസായനീയാനി ഭേസജ്ജാനി, സേയ്യഥിദം, സപ്പി നവനീതം തേലം മധു ഫാണിതം, താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ സത്താഹപരമം സന്നിധികാരകം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനി, തം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ”ന്തി ഇമിനാ ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദേന (പാരാ॰ ൬൨൨) ആപത്തി ഹോതീതി.

ഇമാനി ചത്താരി കാലികാനി ഏകതോ സംസട്ഠാനി സമ്ഭിന്നരസാനി പുരിമപുരിമകാലികസ്സ കാലവസേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനീതി വുത്തം.

അസമ്ഭിന്നരസാനി ചേ ഹോന്തി, കഥം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനീതി ആഹ **“സചേ പനാ”**തിആദി. തസ്സത്ഥോ സുവിഞ്ഞേയ്യോവ.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ചതുകാലികവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

അട്ഠാരസമോ പരിച്ഛേദോ.

൮൯. കപ്പിയഭൂമിവിനിച്ഛയകഥാ

൭൦൧. ഏവം ചതുകാലികവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി കപ്പിയകുടിവിനിച്ഛയം കഥേതും **"കപ്പിയാ ചതുഭൂമിയോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ കപ്പന്തീതി **കപ്പിയാ,** കപ്പ സാമത്ഥിയേതി ധാതു. ഭവന്തി ഏത്ഥാസു അന്തോവുത്ഥഅന്തോപക്കാനീതി ഭൂമിയോ, ചതസ്സോ ഭൂമിയോ **ചതുഭൂമിയോ,** ചതസ്സോ കപ്പിയകുടിയോതി അത്ഥോ. കതമാ താതി ആഹ **"ഉസ്സാവനന്തികാ... പേ॰... വേദിതബ്ബാ"**തി. കഥം വിഞ്ഞായതിച്ചാഹ **"അനുജാനാമി...പേ॰... വചനതോ"**തി. ഇദം ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകപാളിം (മഹാവ॰ ൨൯൫) സന്ധായാഹ. തത്ഥ ഉദ്ധം സാവനാ ഉസ്സാവനാ, ഉസ്സാവനാ അന്തോ യസ്സാ കപ്പിയഭൂമിയാതി **ഉസ്സാവനന്തികാ**. ഗാവോ നിസീദന്തി ഏത്ഥാതി **ഗോനിസാദികാ,** ഗോ-സദ്ദൂപപദ നി-പുബ്ബസദ വിസരണഗത്യാവസാനേസൂതി ധാതു. ഗഹപതീഹി ദിന്നാതി **ഗഹപതി,** ഉത്തരപദലോപതതിയാതപ്പുരിസോയം. കമ്മവാചായ സമ്മന്നിതബ്ബാതി **സമ്മുതീ**തി ഏവമിമാസം വിഗ്ഗഹോ കാതബ്ബോ. **തത്ഥാ**തി കപ്പിയകുടിവിനിച്ഛയേ. **തം പന അവത്വാപീ**തി അന്ധകട്ഠകഥായം വുത്തനയം അവത്വാപി. **പി**-സദ്ദേന തഥാവചനമ്പി അനുജാനാതി. **അട്ഠകഥാസു വുത്തനയേന വുത്തേ**തി സേസഅട്ഠകഥാസു വുത്തനയേന "കപ്പിയകുടിം കരോമാ"തി വാ "കപ്പിയകുടീ"തി വാ വുത്തേ. **സാധാരണലക്ഖണ**ന്തി സബ്ബഅട്ഠകഥാനം സാധാരണം ഉസ്സാവനന്തികകുടികരണലക്ഖണം. **ചയ**ന്തി അധിട്ഠാനം ഉച്ചവത്ഥും. **യതോ പട്ഠായാ**തി യതോ ഇട്ഠകതോ സിലതോ മത്തികാപിണ്ഡതോ വാ പട്ഠായ. **പഠമിട്ഠകാദീനം ഹേട്ഠാ ന വട്ടന്തീ**തി പഠമിട്ഠകാദീനം ഹേട്ഠാഭൂമിയം പതിട്ഠാപിയമാനാ ഇട്ഠകാദയോ ഭൂമിഗതികത്താ "കപ്പിയകുടിം കരോമാ"തി വത്വാ പതിട്ഠാപേതും ന വട്ടന്തി. യദി ഏവം ഭൂമിയം നിഖണിത്വാ ഠപിയമാനാ ഥമ്ഭാ കസ്മാ തഥാ വത്വാ പതിട്ഠാപേതും വട്ടന്തീതി ആഹ **"ഥമ്ഭാ പന...പേ॰... വട്ടന്തീ"**തി.

സങ്ഘസന്തകമേവാതി വാസത്ഥായ കതം സങ്ഘികസേനാസനം സന്ധായ വദതി. **ഭിക്ഖുസന്തക**ന്തി വാസത്ഥായ ഏവ കതം ഭിക്ഖുസ്സ പുഗ്ഗലികസേനാസനം.

൭൦൨. **മുഖസന്നിധീ**തി ഇമിനാ അന്തോവുത്ഥദുക്കടമേവ ദീപേതി.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൯൫) പന ഏവം വുത്തം - **തം പന അവത്വാപീ**തി **പി**-സദ്ദേന തഥാവചനമ്പി അനുജാനാതി. **അട്ഠകഥാസൂ**തി അന്ധകട്ഠകഥാവിരഹിതാസു സേസട്ഠകഥാസു. **സാധാരണലക്ഖണ**ന്തി അന്ധകട്ഠകഥായ സഹ സബ്ബട്ഠകഥാനം സമാനം. **ചയ**ന്തി അധിട്ഠാനം ഉച്ചവത്ഥും. **യതോ പട്ഠായാ**തി യതോ ഇട്ഠകാദിതോ പട്ഠായ ചയം ആദിം കത്വാ ഭിത്തിം ഉട്ഠാപേതുകാമാതി അത്ഥോ. **"ഥമ്ഭാ പന ഉപരി ഉഗ്ഗച്ഛന്തി, തസ്മാ വട്ടന്തീ"**തി ഏതേന ഇട്ഠകപാസാണാ ഹേട്ഠാ പതിട്ഠാപിയമാനാപി യദി ചയതോ, ഭൂമിതോ വാ ഏകങ്ഗുലമത്തമ്പി ഉഗ്ഗതാ തിട്ഠന്തി, വട്ടന്തീതി സിദ്ധം ഹോതി.

ആരാമോതി ഉപചാരസീമാപരിച്ഛിന്നോ സകലോ വിഹാരോ. **സേനാസനാനീ**തി വിഹാരസ്സ അന്തോ തിണകുടിആദികാനി സങ്ഘസ്സ നിവാസഗേഹാനി. **വിഹാരഗോനിസാദികാ നാമാ**തി സേനാസനഗോനിസാദികാ

നാമ. സേനാസനാനി ഹി സയം പരിക്ഖിത്താനിപി ആരാമപരിക്ഖേപാഭാവേന "ഗോനിസാദികാ"തി വുത്താ. **"ഉപഡ്ഢപരിക്ഖിത്തോപീ"**തി ഇമിനാ തതോ ഊനപരിക്ഖിത്തോ യേഭുയ്യേന അപരിക്ഖിത്തോ നാമ, തസ്മാ അപരിക്ഖിത്തസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതീതി ദസ്സേതി. **ഏത്ഥാ**തി ഉപഡ്ഢാദിപരിക്ഖിത്തേ. **കപ്പിയകുടി ലദ്ധും വട്ടതീ**തി ഗോനിസാദികായ അഭാവേന സേസകപ്പിയകുടീസു തീസു യാ കാചി കപ്പിയകുടി കാതബ്ബാതി അത്ഥോ.

തേസം ഗേഹാനീതി ഏത്ഥ ഭിക്ഖൂനം വാസത്ഥായ കതമ്പി യാവ ന ദേന്തി, താവ തേസം സന്തകംയേവ ഭവിസ്സതീതി ദട്ഠബ്ബം. **വിഹാരം ഠപേത്വാ**തി ഉപസമ്പന്നാനം വാസത്ഥായ കതം ഗേഹം ഠപേത്വാതി അത്ഥോ. **ഗേഹ**ന്തി നിവാസഗേഹം. തദഞ്ഞം പന ഉപോസഥാഗാരാദി സബ്ബം അനിവാസഗേഹം ചതുകപ്പിയഭൂമിവിമുത്താ പഞ്ചമീ കപ്പിയഭൂമി. സങ്ഘസന്തകേപി ഹി ഏത്താദിസേ ഗേഹേ സുട്ഠു പരിക്ഖിത്താരാമട്ഠേപി അബ്ഭോകാസേ വിയ അന്തോവുത്ഥാദിദോസോ നത്ഥി. യേന കേനചി ഛന്നേ പരിച്ഛന്നേ ച സഹസേയ്യപ്പഹോനകേ ഭിക്ഖുസ്സ, സങ്ഘസ്സ വാ നിവാസഗേഹേ അന്തോവുത്ഥാദിദോസോ, ന അഞ്ഞത്ഥ. തേനാഹ **"യം പനാ"**തിആദി. തത്ഥ **"സങ്ഘികം വാ പുഗ്ഗലികം വാ"**തി ഇദം കിഞ്ചാപി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം സാമഞ്ഞതോ വുത്തം ഭിക്ഖൂനം പന സങ്ഘികം പുഗ്ഗലികഞ്ച ഭിക്ഖുനീനം, താസം സങ്ഘികം പുഗ്ഗലികഞ്ച ഭിക്ഖൂനം ഗിഹിസന്തകട്ഠാനേ തിട്ഠതീതി വേദിതബ്ബം.

മുഖസന്നിധീതി അന്തോസന്നിഹിതദോസോ ഹി മുഖപ്പവേസനനിമിത്തം ആപത്തിം കരോതി, നാഞ്ഞഥാ, തസ്മാ "മുഖസന്നിധീ"തി (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൭൪) വുത്തോതി.

തത്ഥ തത്ഥ ഖണ്ഡാ ഹോന്തീതി ഉപഡ്ഢതോ അധികം ഖണ്ഡാ ഹോന്തി. **സബ്ബസ്മിം ഛദനേ വിനട്ഠേ**തി തിണപണ്ണാദിവസ്സപരിത്തായകേ ഛദനേ വിനട്ഠേ. ഗോപാനസീനം പന ഉപരി വല്ലീഹി ബദ്ധദണ്ഡേസു ഠിതേസുപി ജഹിതവത്ഥുകാ ഹോന്തി ഏവ. **പക്ഖപാസകമണ്ഡല**ന്തി ഏകസ്മിം പസ്സേ തിണ്ണം ഗോപാനസീനം ഉപരി ഠിതതിണപണ്ണാദിഛദനം വുച്ചതി.

൭൦. **"അനുപസമ്പന്നസ്സ ദത്വാ തസ്സാ"**തിആദിനാ അകപ്പിയകുടിയം വുത്ഥമ്പി അനുപസമ്പന്നസ്സ ദിന്നേ കപ്പിയം ഹോതി, സാപേക്ഖദാനഞ്ചേത്ഥ വട്ടതി, പടിഗ്ഗഹണം വിയ ന ഹോതീതി ദസ്സേതി. അന്തോപക്കസാമംപക്കേസു പന "ന, ഭിക്ഖവേ, അന്തോവുത്ഥം അന്തോപക്കം സാമംപക്കം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, യോ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അന്തോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം അന്തോപക്കം സാമംപക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി തിണ്ണം ദുക്കടാനം. അന്തോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം അന്തോപക്കം അഞ്ഞേഹി പക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദ്വിന്നം ദുക്കടാനം. അന്തോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം ബഹിപക്കം സാമംപക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദ്വിന്നം ദുക്കടാനം. ബഹി ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം അന്തോപക്കം സാമംപക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദ്വിന്നം ദുക്കടാനം. അന്തോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം ബഹിപക്കം അഞ്ഞേഹി പക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ബഹി ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം അന്തോപക്കം അഞ്ഞേഹി പക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ബഹി ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം

ബഹിപക്കം സാമംപക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ബഹി ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം ബഹിപക്കം അഞ്ഞേഹി പക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, അനാപത്തീ"തി (മഹാവ॰ ൨൭൪) വചനതോ ഏകം തിരാപത്തികം, തീണി ദുരാപത്തികാനി, തീണി ഏകാപത്തികാനി, ഏകം അനാപത്തികന്തി അട്ഠ ഹോന്തി. തത്ഥ **അന്തോവുത്ഥ**ന്തി അകപ്പിയകുടിയം വുത്ഥം. **അന്തോപക്കേപി** ഏസേവ നയോ. **സാമംപക്ക**ന്തി യം കിഞ്ചി ആമിസം ഭിക്ഖുസ്സ പചിതും ന വട്ടതി. തത്ഥ യം വത്തബ്ബം, തം അട്ഠകഥായം വുത്തമേവ.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

കപ്പിയഭൂമിവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ഏകൂനവീസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

൨൦. പടിഗ്ഗഹണവിനിച്ഛയകഥാ

൧൦൮. ഏവം കപ്പിയഭൂമിവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി പടിഗ്ഗഹണവിനിച്ഛയം കഥേതും **"ഖാദനീയാദിപടിഗ്ഗാഹോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ഖാദിയതേതി ഖാദനീയം, ഠപേത്വാ പഞ്ച ഭോജനാനി സബ്ബസ്സ അജ്ഝോഹരിതബ്ബസ്സേതം അധിവചനം. **ആദി**സദ്ദേന ഭോജനീയം സങ്ഗണ്ഹാതി. പടിഗ്ഗഹണം സമ്പടിച്ഛനം പടിഗ്ഗാഹോ, ഖാദനീയാദീനം പടിഗ്ഗാഹോ **ഖാദനീയാദിപടിഗ്ഗാഹോ**. തേനാഹ **"അജ്ഝോഹരിതബ്ബസ്സ യസ്സ കസ്സചി ഖാദനീയസ്സ വാ ഭോജനീയസ്സ വാ പടിഗ്ഗഹണ"**ന്തി. പഞ്ചസു അങ്ഗേസു **ഉച്ചാരണമത്ത**ന്തി ഉക്ഖിപനമത്തം, ഇമിനാ പടിഗ്ഗഹിതബ്ബഭാരസ്സ പമാണം ദസ്സേതി. തേനേവ താദിസേന പുരിസേന അനുക്ഖിപനീയവത്ഥുസ്മിം പടിഗ്ഗഹണം ന രുഹതീതി ദീപേതി. **"ഹത്ഥപാസോ"**തി ഇമിനാ ആസന്നഭാവം. തേനേവ ച ദൂരേ ഠത്വാ അഭിഹരന്തസ്സ പടിഗ്ഗഹണം ന രുഹതീതി ദീപേതി. **അഭിഹാരോ**തി പരിണാമിതഭാവോ, തേന ച തത്രട്ഠകാദീസു ന രുഹതീതി ദീപേതി. **"ദേവോ വാ"**തിആദിനാ ദായകതോ പയോഗത്തയം ദസ്സേതി. **"തഞ്ചേ"**തിആദിനാ പടിഗ്ഗാഹകതോ പയോഗദ്വയം ദസ്സേതി.

ഇദാനി തേസു പഞ്ചസു അങ്ഗേസു ഹത്ഥപാസസ്സ ദുരാജാനതായ തം ദസ്സേതുമാഹ **"തത്ഥി"**ച്ചാദി. തത്ഥ അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥോ ഹത്ഥപാസോ നാമാതി യോജനാ. **"തസ്സ ഓരിമന്തേനാ"**തി ഇമിനാ ആകാസേ ഉജും ഠത്വാ പരേന ഉക്ഖിത്തം ഗണ്ഹന്തസ്സാപി ആസന്നങ്ഗഭൂതപാദതലതോ പട്ഠായ ഹത്ഥപാസോ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബോ, ന സീസതോ പട്ഠായാതി ദസ്സേതി. തത്ഥ **"ഓരിമന്തേനാ"**തി ഇമസ്സ ഹേട്ഠിമന്തേനാതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ.

ഏത്ഥ ച പവാരണസിക്ഖാപദട്ഠകഥായം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) "സചേ പന ഭിക്ഖു നിസിന്നോ ഹോതി, ആസന്നസ്സ പച്ഛിമന്തതോ പട്ഠായാ"തിആദിനാ പടിഗ്ഗാഹകാനം ആസന്നങ്ഗസ്സ പാരിമന്തതോ പട്ഠായ പരിച്ഛേദസ്സ ദസ്സിതത്താ ഇധാപി ആകാസേ ഠിതസ്സ പടിഗ്ഗാഹകസ്സ ആസന്നങ്ഗഭൂതപാദതലസ്സ പാരിമന്തഭൂതതോ പണ്ഹിപരിയന്തസ്സ ഹേട്ഠിമതലതോ പട്ഠായ, ദായകസ്സ പന ഓരിമന്തഭൂതതോ പാദങ്ഗുലസ്സ ഹേട്ഠിമപരിയന്തതോ പട്ഠായ ഹത്ഥപാസോ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബോതി ദട്ഠബ്ബം. ഇമിനാവ നയേന ഭൂമിയം നിപജ്ജിത്വാ ഉസ്സീസകേ നിസിന്നസ്സ ഹത്ഥതോ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സാപി ആസന്നസീസങ്ഗസ്സ പാരിമന്തഭൂതതോ ഗീവന്തതോ പട്ഠായേവ ഹത്ഥപാസോ മിനിതബ്ബോ, ന പാദതലതോ പട്ഠായ. ഏവം നിപജ്ജിത്വാ ദാനേപി യഥാനുരൂപം വേദിതബ്ബം. "യം ആസന്നതരം അങ്ഗ"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) ഹി വുത്തം. **അകല്ലകോ**തി ഗിലാനോ സഹത്ഥാ പരിഭുഞ്ജിതും അസക്കോന്തോ മുഖേന പടിഗ്ഗണ്ഹാതി. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൨൬൫) പന **"അകല്ലകോ**തി ഗിലാനോ ഗഹേതും വാ"തി ഏത്തകമേവ വുത്തം, ഏതേന **അകല്ലകോ**തി ഗിലാനോ വാ അഥ വാ ഗഹേതും അകല്ലകോ അസമത്ഥോതി അത്ഥോ ദസ്സിതോ. തേനാഹ **"സചേപി നത്ഥുകരണിയം ദീയമാനം നാസാപുടേന അകല്ലകോ വാ മുഖേന പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ"**തി.

൧൦൯. **ഏകദേസേനാപീ**തി അങ്ഗുലിയാ ഫുട്ഠമത്തേന.

തഞ്ചേ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, സബ്ബം പടിഗ്ഗഹിതമേവാതി വേണുകോടിയം ബന്ധിത്വാ ഠപിതത്താ. സചേ ഭൂമിയം ഠിതമേവ ഘടം ദായകേന ഹത്ഥപാസേ ഠത്വാ "ഘടം ദസ്സാമീ"തി ദിന്നം വേണുകോടിയാ ഗഹണവസേന പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ഉഭയകോടിബദ്ധം സബ്ബമ്പി പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതി. ഭിക്ഖുസ്സ ഹത്ഥേ അപീളേത്വാ പകതിയാ പീളിയമാനം ഉച്ഛുരസം സന്ധായ "ഗണ്ഹഥാ"തി വുത്തത്താ **"അഭിഹാരോ ന പഞ്ഞായതീ"**തി വുത്തം, ഹത്ഥപാസേ ഠിതസ്സ പന ഭിക്ഖുസ്സ അത്ഥായ പീളിയമാനം ഉച്ഛുതോ പഗ്ഘരന്തം രസം ഗണ്ഹിതും വട്ടതി. ദോണികായ സയം പഗ്ഘരന്തം ഉച്ഛുരസം മജ്ഝേ ആവരിത്വാ വിസ്സജ്ജിതമ്പി ഗണ്ഹിതും വട്ടതി. **പടിഗ്ഗഹണസഞ്ഞായാ**തി "മഞ്ചാദിനാ പടിഗ്ഗഹേസ്സാമീ"തി ഉപ്പാദിതസഞ്ഞായ, ഇമിനാ "പടിഗ്ഗണ്ഹാമീ"തി വാചായ വത്തബ്ബകിച്ചം നത്ഥീതി ദസ്സേതി.

യത്ഥ കത്ഥചി അട്ഠകഥാസു, പദേസേസു വാ. **അസംഹാരിമേ ഫലകേ**തി ഥാമമജ്ഝിമേന അസംഹാരിയേ. "തിന്തിണികാദിപണ്ണേസൂതി വചനതോ സാഖാസു പടിഗ്ഗഹണം രുഹതീതി ദട്ഠബ്ബ"ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൨൬൫) വുത്തം. പോരാണടീകായമ്പി തഥേവ വുത്തം, തദേതം വിചാരേതബ്ബം. അട്ഠകഥായഞ്ഹി "ഭൂമിയം അത്ഥതേസു സുഖുമേസു തിന്തിണികാദിപണ്ണേസു പടിഗ്ഗഹണം ന രുഹതീ"തി വുത്തം. തം തിന്തിണികാദിപണ്ണാനം സുഖുമത്താ തത്ഥ ഠപിതആമിസസ്സ അസണ്ഠഹനതോ ഭൂമിയം ഠപിതസദിസത്താ "ന രുഹതീ"തി വുത്തം, തിന്തിണികാദിസാഖാസു ഠപിതേപി ഏവമേവ സിയാ, തസ്മാ "സാഖാസു പടിഗ്ഗഹണം രുഹതീ"തി വചനം അയുത്തം വിയ ദിസ്സതി. അട്ഠകഥായം "ന രുഹതീ"തി കിരിയാപദസ്സ "കസ്മാ"തി ഹേതുപരിയേസനേ സതി ന അഞ്ഞം പരിയേസിതബ്ബം, "സുഖുമേസൂ"തി വുത്തം വിസേസനപദംയേവ ഹേതുമന്തവിസേസനം ഭവതി, തസ്മാ തിന്തിണികപണ്ണാദീസു പടിഗ്ഗഹണം ന രുഹതി, കസ്മാ? തേസം സുഖുമത്താ. അഞ്ഞേസു പന പദുമിനീപണ്ണാദീസു രുഹതി, കസ്മാ? തേസം ഓളാരികത്താതി ഹേതുഫലസമ്ബന്ധോ ഇച്ഛിതബ്ബോതി ദിസ്സതി , തസ്മാ "തദേതം വിചാരേതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. തഥാ ഹി വുത്തം അട്ഠകഥായം "ന ഹി താനി സന്ധാരേതും സമത്ഥാനീതി മഹന്തേസു പന പദുമിനീപണ്ണാദീസു രുഹതീ"തി.

൧൬൯. പുഞ്ഛിത്വാ പടിഗ്ഗഹേത്വാതി പുഞ്ഛിതേപി രജനചുണ്ണാസങ്കായ സതി പടിഗ്ഗഹണത്ഥായ വുത്തം, നാസതി. **തം പനാ**തി പതിതരജം അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഉപരി ഗഹിതപിണ്ഡപാതം. **അനാപത്തീ**തി ദുരൂപചിണ്ണാദിദോസോ നത്ഥി. പുബ്ബാഭോഗസ്സ അനുരൂപവസേന **"അനുപസമ്പന്നസ്സ ദത്വാ...പേ॰... വട്ടതീ"**തി വുത്തം. യസ്മാ പന തം "അഞ്ഞസ്സ ദസ്സാമീ"തി ചിത്തുപ്പാദമത്തേന പരസന്തകം ന ഹോതി, തസ്മാ തസ്സ അദത്വാപി പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. "അനുപസമ്പന്നസ്സ ദസ്സാമീ"തിആദിപി വിനയദുക്കടസ്സ പരിഹാരായ വുത്തം, തഥാ അകത്വാ ഗഹിതേപി പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജതോ അനാപത്തിയേവ. **ഭിക്ഖുസ്സ ദേതീ**തി അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ദേതി. **കഞ്ജികന്തി** ഖീരരസാദിം യം കിഞ്ചി ദ്രവം സന്ധായ വുത്തം. ഹത്ഥതോ മോചേത്വാ പുന ഗണ്ഹാതി, ഉഗ്ഗഹിതകം ഹോതീതി ആഹ **"ഹത്ഥതോ അമോചേന്തേനേവാ"**തി. **ആലുളേന്താനന്തി** ആലോളേന്താനം, അയമേവ വാ പാഠോ. ആഹരിത്വാ ഭൂമിയം ഠപിതത്താ അഭിഹാരോ നത്ഥീതി ആഹ **"പത്തോ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബോ"**തി.

൧൦൭. പഠമതരം ഉല്ലുങ്കതോ ഥേവാ പത്തേ പതന്തീതി എത്ഥ "യഥാ പഠമതരം പതിതഥേവേ ദോസോ നത്ഥി, തഥാ ആകിരിത്വാ അപനേന്താനം പച്ഛാ പതിതഥേവേപി അഭിഹടത്താ നേവത്ഥി ദോസോ"തി വദന്തി. **ചരുകേനാ**തി ഖുദ്ദകഭാജനേന. **"അഭിഹടത്താ**തി ദീയമാനക്ഖണം സന്ധായ വുത്തം. ദത്വാ അപനയനകാലേ പന ഛാരികാ വാ ബിന്ദൂനി വാ പതന്തി, പുന പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം അഭിഹാരസ്സ വിഗതത്താ"തി വദന്തി, തം യഥാ ന പതതി, തഥാ അപനേസ്സാമീതി പടിഹരന്തേ യുജ്ജതി, പകതിസഞ്ഞായ അപനേന്തേ അഭിഹാരോ ന ഛിജ്ജതി, സുപതിതം. പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹി തം ഹോതി. **മുഖവട്ടിയാപി ഗഹേതും വട്ടതീ**തി അഭിഹരിയമാനസ്സ പത്തസ്സ മുഖവട്ടിയാ ഉപരിഭാഗേ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ ഫുസിതും വട്ടതി. **പാദേന പേല്ലേത്വാ**തി പാദേന "പടിഗ്ഗഹേസ്സാമീ"തി സഞ്ഞായ അക്കമിത്വാ. **കേചീ**തി അഭയഗിരിവാസിനോ. **വചനമത്തമേവാ**തി പടിബദ്ധം പടിബദ്ധപടിബദ്ധന്തി സദ്ദമത്തമേവ നാനം, കായപടിബദ്ധമേവ ഹോതി, തസ്മാ തേസം വചനം ന ഗഹേതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. **ഏസ നയോ**തി "പടിബദ്ധപടിബദ്ധമ്പി കായപടിബദ്ധമേവാ"തി അയം നയോ. തഥാ ച തത്ഥ കായപടിബദ്ധേ തപ്പടിബദ്ധേ ച ഥുല്ലച്ചയമേവ വുത്തം.

തേന ആഹരാപേതുന്തി യസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തികം ഗതം, തം "ഇധ നം ആനേഹീ"തി ആണാപേത്വാ തേന ആഹരാപേതും ഇതരസ്സ വട്ടതീതി അത്ഥോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ മൂലട്ഠസ്സേവ പരിഭോഗോ അനുഞ്ഞാതോ, തസ്മാ. തം ദിവസം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ദുതിയദിവസേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ഉഗ്ഗഹിതകപടിഗ്ഗഹിതം ഹോതീതി ആഹ **"അനാമസിത്വാ"**തി. അപ്പടിഗ്ഗഹിതത്താ **"സന്നിധിപച്ചയാ അനാപത്തീ"**തി വുത്തം. അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അദിന്നമുഖദ്വാരാപത്തി ഹോതീതി ആഹ **"പടിഗ്ഗഹേത്വാ പന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ"**ന്തി. **"ന തതോ പര**ന്തി തദഹേവ സാമം അപ്പടിഗ്ഗഹിതം സന്ധായ വുത്തം, തദഹേവ പടിഗ്ഗഹിതം പന പുനദിവസാദീസു അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാപി പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ"തി വദന്തി.

൧൦൮. ഖീയന്തീതി ഖയം ഗച്ഛന്തി, തേസം ചുണ്ണേഹി ഥുല്ലച്ചയഅപ്പടിഗ്ഗഹണാപത്തിയോ ന ഹോന്തീതി അധിപ്പായോ. **സത്ഥകേനാ**തി പടിഗ്ഗഹിതസത്ഥകേന. **നവസമുട്ഠിത**ന്തി എതേനേവ ഉച്ഛുആദീസു അഭിനവലഗ്ഗത്താ അബ്ബോഹാരികം ന ഹോതീതി ദസ്സേതി. **ഏസേവ നയോ**തി സന്നിധിദോസാദിം സന്ധായ വദതി. തേനാഹ **"ന ഹീ"**തിആദി. കസ്മാ പനേത്ഥ ഉഗ്ഗഹിതപച്ചയാ, സന്നിധിപച്ചയാ വാ ദോസോ ന സിയാതി ആഹ **"ന ഹി തം പരിഭോഗത്ഥായ പരിഹരന്തീ"**തി. ഇമിനാ ച ബാഹിരപരിഭോഗത്ഥം സാമം ഗഹേത്വാ വാ അനുപസമ്പന്നേന ദിന്നം വാ പരിഹരിതും വട്ടതീതി ദീപേതി, തസ്മാ പത്തസമ്മക്ഖനാദിഅത്ഥം സാമം ഗഹേത്വാ പരിഹരിതതേലാദിം സചേ പരിഭുഞ്ജിതുകാമോ ഹോതി, പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തി. അബ്ഭന്തരപരിഭോഗത്ഥം പന സാമം ഗഹിതം പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ഉഗ്ഗഹിതപടിഗ്ഗഹണം ഹോതി, അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അദിന്നമുഖദ്വാരാപത്തി ഹോതി. അബ്ഭന്തരപരിഭോഗത്ഥമേവ അനുപസമ്പന്നേന ദിന്നം ഗഹേത്വാ പരിഹരന്തസ്സ സിങ്ഗീലോണകപ്പോ വിയ സന്നിധിപച്ചയാ ആപത്തി ഹോതി. കേചി പന "ഥാമമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ഉച്ചാരണമത്തം ഹോതീതിആദിനാ വുത്തപഞ്ചങ്ഗസമ്പത്തിയാ പടിഗ്ഗഹണസ്സ രുഹണതോ ബാഹിരപരിഭോഗത്ഥമ്പി സചേ അനുപസമ്പന്നേഹി ദിന്നം

ഗണ്ഹാതി, പടിഗ്ഗഹിതമേവാ''തി വദന്തി. ഏവം സതി ഇധ ബാഹിരപരിഭോഗത്ഥം അനുപസമ്പന്നേന ദിന്നം ഗഹേത്വാ പരിഹരന്തസ്സ സന്നിധിപച്ചയാ ആപത്തി വത്തബ്ബാ സിയാ. ''ന ഹി തം പരിഭോഗത്ഥായ പരിഹരന്തീ''തി ച ന വത്തബ്ബം, തസ്മാ ബാഹിരപരിഭോഗത്ഥം ഗഹിതം പടിഗ്ഗഹിതം നാമ ന ഹോതീതി വേദിതബ്ബം.

യദി ഏവം പഞ്ചസു പടിഗ്ഗഹണങ്ഗേസു ''പരിഭോഗത്ഥായാ''തി വിസേസനം വത്തബ്ബന്തി? ന വത്തബ്ബം. പടിഗ്ഗഹണഞ്ഹി പരിഭോഗത്ഥമേവ ഹോതീതി ''പരിഭോഗത്ഥായാ''തി വിസും അവത്വാ ''തഞ്ചേ ഭിക്ഖു കായേന വാ കായപടിബദ്ധേന വാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ''തി ഏത്തകമേവ വുത്തം. അപരേ പന ''സതിപി പടിഗ്ഗഹണേ 'ന ഹി തം പരിഭോഗത്ഥായ പരിഹരന്തീ'തി ഇധ അപരിഭോഗത്ഥായ പരിഹരണേ അനാപത്തി വുത്താ''തി വദന്തി. തേന ച പടിഗ്ഗഹണങ്ഗേസു പഞ്ചസു സമിദ്ധേസു അജ്ഝോഹരിതുകാമതായ ഗഹിതമേവ പടിഗ്ഗഹിതം നാമ ഹോതി അജ്ഝോഹരിതബ്ബേസുയേവ പടിഗ്ഗഹണസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താതി ദസ്സേതി. തഥാ ബാഹിരപരിഭോഗത്ഥായ ഗഹേത്വാ ഠപിതതേലാദിം അജ്ഝോഹരിതുകാമതായ സതി പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **ഉദുക്ഖലമുസലാദീനി ഖീയന്തീ**തി ഏത്ഥ ഉദുക്ഖലമുസലാനം ഖയേന പിസിതകോട്ടിതഭേസജ്ജേസു സചേ ആഗന്തുകവണ്ണോ പഞ്ഞായതി, ന വട്ടതി. **സുദ്ധം ഉദകം ഹോതീ**തി രുക്ഖസാഖാദീഹി ഗളിത്വാ പതനഉദകം സന്ധായ വുത്തം.

൧൬൯. പത്തോ വാസ്സ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബോതി ഏത്ഥാപി പത്തഗതം ഛുപിത്വാ ദേന്തസ്സ ഹത്ഥേ ലഗ്ഗേന ആമിസേന ദോസാഭാവത്ഥം പത്തപടിഗ്ഗഹണന്തി അബ്ഭന്തരപരിഭോഗത്ഥമേവ പത്തപടിഗ്ഗഹണം വേദിതബ്ബം. **യം സാമണേരസ്സ പത്തേ പതതി...പേ॰... പടിഗ്ഗഹണം ന വിജഹതീ**തി ഏത്ഥ പുനപ്പുനം ഗണ്ഹന്തസ്സ അത്തനോ പത്തേ പക്ഖിത്തമേവ അത്തനോ സന്തകന്തി സന്നിട്ഠാനകരണതോ ഹത്ഥഗതം പടിഗ്ഗഹണം ന വിജഹതി. പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ദിന്നം പന ഗണ്ഹന്തസ്സ ഗഹണസമയേയേവ അത്തനോ സന്തകന്തി സന്നിട്ഠാനസ്സ കതത്താ ഹത്ഥഗതം പടിഗ്ഗഹണം വിജഹതി. **കേസഞ്ചി അത്ഥായ ഭത്തം പക്ഖിപതീ**തി ഏത്ഥ അനുപസമ്പന്നസ്സ അത്ഥായ പക്ഖിപന്തേപി ആഗന്ത്വാ ഗണ്ഹിസ്സതീതി സയമേവ പക്ഖിപിത്വാ ഠപനതോ പടിഗ്ഗഹണം ന വിജഹതി. അനുപസമ്പന്നസ്സ ഹത്ഥേ പക്ഖിത്തം പന അനുപസമ്പന്നേനേവ ഠപിതം നാമ ഹോതീതി പടിഗ്ഗഹണം വിജഹതി പരിച്ചത്തഭാവതോ. തേന വുത്തം **''സാമണേര...പേ॰... പരിച്ചത്തത്താ''**തി. **കേസഞ്ചീ**തിആദീസു അനുപസമ്പന്നാനം അത്ഥായ കത്ഥചി ഠപിയമാനമ്പി ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ ഏവ പടിഗ്ഗഹണം ന വിജഹതി, അഥ ഖോ ഭാജനേ പതിതമേവ പടിഗ്ഗഹണം വിജഹതി. ഭാജനഞ്ച ഭിക്ഖുനാ പുനദിവസത്ഥായ അപേക്ഖിതമേവാതി തഗ്ഗതമ്പി ആമിസം ദുദ്ധോതപത്തഗതം വിയ പടിഗ്ഗഹണം വിജഹതീതി സങ്കായ ''സാമണേരസ്സ ഹത്ഥേ പക്ഖിപിതബ്ബ''ന്തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. ഈദിസേസു ഹി യുത്തി ന ഗവേസിതബ്ബാ, വുത്തനയേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം.

൧൭൦. പത്തഗതാ യാഗൂതി ഇമിനാ പത്തമുഖവട്ടിയാ ഫുട്ഠേപി കുടേ യാഗു പടിഗ്ഗഹിതാ, ഉഗ്ഗഹിതാ വാ ന ഹോതി ഭിക്ഖുനോ അനിച്ഛായ ഫുട്ഠത്താതി ദസ്സേതി. **ആരോപേതീ**തി ഹത്ഥം ഫുസാപേതി. **പടിഗ്ഗഹണൂപഗം ഭാരം** നാമ ഥാമമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ഉക്ഖേപാരഹം. കിഞ്ചാപി അവിസ്സജ്ജേത്വാവ

അഞ്ഞേന ഹത്ഥേന പിദഹന്തസ്സ ദോസോ നത്ഥി, തഥാപി ന പിദഹിതബ്ബന്തി അട്ഠകഥാപമാണേനേവ ഗഹേതബ്ബം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൨൬൭) പന **"ന പിദഹിതബ്ബ**ന്തി ഹത്ഥതോ മുത്തം സന്ധായ വുത്തം, ഹത്ഥഗതം പന ഇതരേന ഹത്ഥേന പിദഹതോ, ഹത്ഥതോ മുത്തമ്പി വാ അഫുസിത്വാ ഉപരി പിധാനം പാതേന്തസ്സ ന ദോസോ"തി വുത്തം.

൧൧൧. **പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ**തി ഛായത്ഥായ ഉപരി ധാരിയമാനാ മഹാസാഖാ യേന കേനചി ഛിജ്ജേയ്യ, തത്ഥ ലഗ്ഗരജം മുഖേ പാതേയ്യ വാതി കപ്പിയം കാരാപേത്വാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി.

മച്ഛികവാരണത്ഥന്തി എത്ഥ "സചേപി സാഖായ ലഗ്ഗരജം പത്തേ പതതി, സുഖേന പരിഭുഞ്ജിതും സക്കാതി സാഖായ പടിഗ്ഗഹിതത്താ അബ്ഭന്തരപരിഭോഗത്ഥമേവിധ പടിഗ്ഗഹണന്തി മൂലപടിഗ്ഗഹണമേവ വട്ടതീ"തി വുത്തം. അപരേ പന "മച്ഛികവാരണത്ഥന്തി വചനമത്തം ഗഹേത്വാ ബാഹിരപരിഭോഗത്ഥം ഗഹിത"ന്തി വദന്തി. **കുണ്ഡകേ**തി മഹാഘടേ. **തസ്മിമ്പീ**തി ചാടിഘടേപി. **അനുപസമ്പന്നം ഗാഹാപേത്വാ**തി തമേവ അജ്ഝോഹരണീയം ഭണ്ഡം അനുപസമ്പന്നേന ഗാഹാപേത്വാ.

ഥേരസ്സ പത്തം ദുതിയത്ഥേരസ്സാതി "ഥേരസ്സ പത്തം മയ്ഹം ദേഥാ"തി തേന അത്തനോ പരിച്ചജാപേത്വാ ദുതിയത്ഥേരസ്സ ദേതി. **തുയ്ഹം യാഗും മയ്ഹം ദേഹീ**തി എത്ഥ എവം വത്വാ സാമണേരസ്സ പത്തം ഗഹേത്വാ അത്തനോപി പത്തം തസ്സ ദേതി. **എത്ഥ പനാ**തി "പണ്ഡിതോ സാമണേരോ"തിആദിപത്തപരിവത്തനകഥായം. **കാരണം ഉപപരിക്ഖിതബ്ബ**ന്തി യഥാ മാതുആദീനം തേലാദീനി ഹരന്തോ തഥാരൂപേ കിച്ചേ അനുപസമ്പന്നേന അപരിവത്തേത്വാവ പരിഭുഞ്ജിതും ലഭതി, എവമിധ പത്തപരിവത്തനം അകത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും കസ്മാ ന ലഭതീതി കാരണം വീമംസിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. എത്ഥ പന "സാമണേരേഹി ഗഹിതതണ്ഡുലേസു പരിക്ഖീണേസു അവസ്സം അമ്ഹാകം സാമണേരാ സങ്ഗഹം കരോന്തീതി ചിത്തുപ്പത്തി സമ്ഭവതി, തസ്മാ തം പരിവത്തേത്വാവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. മാതാപിതൂനം അത്ഥായ പന ഛായത്ഥായ വാ ഗഹണേ പരിഭോഗാസാ നത്ഥി, തസ്മാ തം വട്ടതീ"തി കാരണം വദന്തി. തേനേവ ആചരിയബുദ്ധദത്തത്ഥേരേനപി വുത്തം -

> "മാതാപിതൂനമത്ഥായ, തേലാദിം ഹരതോപി ച;
> സാഖം ഛായാദിഅത്ഥായ, ഇമസ്സ ന വിസേസതാ.
>
> "തസ്മാ ഹിസ്സ വിസേസസ്സ, ചിന്തേതബ്ബം തു കാരണം;
> തസ്സ സാലയഭാവം തു, വിസേസം തക്കയാമഹ"ന്തി.

ഇദമേവേത്ഥ യുത്തതരം അവസ്സം തഥാവിധവിതക്കുപ്പത്തിയാ സമ്ഭവതോ. ന ഹി സക്കാ എത്ഥ വിതക്കം സോധേതുന്തി. മാതാദീനം അത്ഥായ ഹരണേ പന നാവസ്സം തഥാവിധവിതക്കുപ്പത്തീതി സക്കാ വിതക്കം സോധേതും. യത്ഥ ഹി വിതക്കം സോധേതും സക്കാ, തത്ഥ നേവത്ഥി ദോസോ. തേനേവ വക്ഖതി "സചേ പന സക്കോതി വിതക്കം സോധേതും, തതോ ലദ്ധം ഖാദിതുമ്പി വട്ടതീ"തി. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൨൬൭) പന **"എത്ഥ പനാ**തി പത്തപരിവത്തനേ. **കാരണ**ന്തി എത്ഥ യഥാ സാമണേരാ ഇതോ അമ്ഹാകമ്പി ദേന്തീതി വിതക്കോ ഉപ്പജ്ജതി, ന തഥാ അഞ്ഞത്ഥാതി കാരണം

വദന്തി, തഞ്ച യുത്തം. യസ്സ പന താദിസോ വിതക്കോ നത്ഥി, തേന അപരിവത്തേത്വാപി ഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ''തി വുത്തം.

൧൯൨. **നിച്ചാലേതു**ന്തി ചാലേത്വാ പാസാണസക്ഖരാദിഅപനയനം കാതും. **ഉദ്ധനം ആരോപേതബ്ബ**ന്തി അനഗ്ഗികം ഉദ്ധനം സന്ധായ വുത്തം. ഉദ്ധനേ പച്ചമാനസ്സ ആലുളനേ ഉപരി അപക്കതണ്ഡുലാ ഹേട്ഠാ പവിസിത്വാ പച്ചന്തീതി ആഹ **''സാമംപാകഞ്ചേവ ഹോതീ''**തി.

൧൯൩. **ആധാരകേ പത്തോ ഠപിതോ**തി അപ്പടിഗ്ഗഹിതാമിസോ പത്തോ പുന പടിഗ്ഗഹണത്ഥായ ഠപിതോ. **ചാലേതീ**തി വിനാ കാരണം ചാലേതി, സതിപി കാരണേ ഭിക്ഖൂനം പരിഭോഗാരഹം ചാലേതും ന വട്ടതി. കിഞ്ചാപി ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അമനുസ്സികാബാധേ ആമകമംസം ആമകലോഹിത''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) താദിസേ ആബാധേ അത്തനോ അത്ഥായ ആമകമംസപടിഗ്ഗഹണം അനുഞ്ഞാതം, ''ആമകമംസപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതീ''തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൦, ൧൯൪) ച സാമഞ്ഞതോ പടിക്ഖിത്തം, തഥാപി അത്തനോ, അഞ്ഞസ്സ വാ ഭിക്ഖുനോ അത്ഥായ അഗ്ഗഹിതത്താ **''സീഹവിഘാസാദിം...പേ॰... വട്ടതീ''**തി വുത്തം. **സക്കോതി വിതക്കം സോധേതു**ന്തി ''മയ്ഹമ്പി ദേതീ''തി വിതക്കസ്സ അനുപ്പന്നഭാവം സല്ലക്ഖേതും സക്കോതി , ''സാമണേരസ്സ ദസ്സാമീ''തി സുദ്ധചിത്തേന മയാ ഗഹിതന്തി വാ സല്ലക്ഖേതും സക്കോതി. **സചേ പന മൂലേപി പടിഗ്ഗഹിതം ഹോതീ**തി ഏത്ഥ ''ഗഹേത്വാ ഗതേ മയ്ഹമ്പി ദദേയ്യുന്തി സഞ്ഞായ സചേ പടിഗ്ഗഹിതം ഹോതീ''തി വദന്തി.

൧൯൪. **കോട്ഠാസേ കരോതീ**തി ''ഭിക്ഖൂ സാമണേരാ ച അത്തനോ അത്തനോ അഭിരുചിതം കോട്ഠാസം ഗണ്ഹന്തൂ''തി സബ്ബേസം സമകേ കോട്ഠാസേ കരോതി. **ഗഹിതാവസേസ**ന്തി സാമണേരേഹി ഗഹിതകോട്ഠാസതോ അവസേസം. **ഗണ്ഹിത്വാ**തി ''മയ്ഹം ഇദം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ഗഹേത്വാ. ഇധ **ഗഹിതാവസേസം** നാമ തേന ഗണ്ഹിത്വാ പുന ഠപിതം.

പടിഗ്ഗഹേത്വാതി തദഹു പടിഗ്ഗഹേത്വാ. തേനേവ **''യാവകാലികേന യാവജീവികസംസഗ്ഗേ ദോസോ നത്ഥീ''**തി വുത്തം. സചേ പന പുരിമദിവസേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഠപിതാ ഹോതി, സാമിസേന മുഖേന തസ്സാ വട്ടിയാ ധൂമം പിവിതും ന വട്ടതി. **സമുദ്ദോദകേനാ**തി അപ്പടിഗ്ഗഹിതസമുദ്ദോദകേന.

ഹിമകരകാ നാമ കദാചി വസ്സോദകേന സഹ പതനകാ പാസാണലേഖാ വിയ ഘനീഭൂതാ ഉദകവിസേസാ, തേസു പടിഗ്ഗഹണകിച്ചം നത്ഥി. തേനാഹ **''ഉദകഗതികാ ഏവാ''**തി. യസ്മാ കതകട്ഠി ഉദകം പസാദേത്വാ വിസും തിട്ഠതി, തസ്മാ **''അബ്ബോഹാരിക''**ന്തി വുത്തം. ഇമിനാ അപ്പടിഗ്ഗഹിതാപത്തീഹി അബ്ബോഹാരികം, വികാലഭോജനാപത്തീഹിപി അബ്ബോഹാരികന്തി ദസ്സേതി. **ലഗ്ഗതീ**തി സുക്ഖേ മുഖേ ച ഹത്ഥേ ച മത്തികാവണ്ണം ദസ്സേന്തം ലഗ്ഗതി. **ബഹല**ന്തി ഹത്ഥമുഖേസു അലഗ്ഗനകമ്പി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം.

വാസമത്തന്തി രേണുഖീരാഭാവം ദസ്സേതി. **പാനീയം ഗഹേത്വാ**തി അത്തനോയേവ അത്ഥായ ഗഹേത്വാ. സചേ പന പീതാവസേസകം തത്ഥേവ ആകിരിസ്സാമീതി ഗണ്ഹാതി, പുന പടിഗ്ഗഹണകിച്ചം നത്ഥി. **ആകിരതി,**

പടിഗ്ഗഹേതബ്ബന്തി പുപ്ഫരസസ്സ പഞ്ഞായനതോ വുത്തം. **വിക്ഖമ്ഭേത്വാ**തി വിയൂഹിത്വാ, അപനേത്വാതി അത്ഥോ.

൧൧൭. മഹാഭൂതേസൂതി പാണസരീരസന്നിസ്സിതേസു പഥവീആദിമഹാഭൂതേസു. **സബ്ബം വട്ടതീ**തി അത്തനോ പരേസഞ്ച സരീരസന്നിസ്സിതം സബ്ബം വട്ടതി, അകപ്പിയമംസാനുലോമതായ ഥുല്ലച്ചയാദിം ന ജനേതീതി അധിപ്പായോ. **പതതീ**തി അത്തനോ സരീരതോ ഛിജ്ജിത്വാ പതതി. ''രുക്ഖതോ ഛിന്ദിത്വാ''തി വുത്തത്താ മത്തികത്ഥായ പഥവിം ഖണിതും, അഞ്ഞമ്പി യം കിഞ്ചി മൂലപണ്ണാദിവിസഭേസജ്ജം ഛിന്ദിത്വാ ഛാരികം അകത്വാപി അപ്പടിഗ്ഗഹിതമ്പി പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

പടിഗ്ഗഹണവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

വീസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

൨൯. പവാരണാവിനിച്ഛയകഥാ

൮൫൩. ഏവം പടിഗ്ഗഹണവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി പവാരണാവിനിച്ഛയം കഥേതും **“പടിക്ഖേപപവാരണാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ പടിക്ഖിപനം പടിക്ഖേപോ, അസമ്പടിച്ഛനന്തി അത്ഥോ. പവാരിയതേ പവാരണാ, പടിസേധനന്ത്യത്ഥോ. പടിക്ഖേപസങ്ഖാതാ പവാരണാ **പടിക്ഖേപപവാരണാ**. അഥ വാ പടിക്ഖേപവസേന പവാരണാ **പടിക്ഖേപപവാരണാ**. പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭുഞ്ജന്തസ്സ അഞ്ഞസ്മിം ഭോജനേ അഭിഹടേ പടിക്ഖേപസങ്ഖാതാ പവാരണാതി സമ്ബന്ധോ.

൮൫൭. **യം അസ്നാതീ**തി യം ഭുഞ്ജതി. **അമ്ബിലപായാസാദീസൂ**തി **ആദി**-സദ്ദേന ഖീരപായാസാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ **അമ്ബിലപായാസ**ഗ്ഗഹണേന തക്കാദിഅമ്ബിലസംയുത്താ ഘനയാഗു വുത്താ. **ഖീരപായാസ**ഗ്ഗഹണേന ഖീരസംയുത്താ യാഗു സങ്ഗയ്ഹതി. **പവാരണം ജനേതീ**തി അനതിരിത്തഭോജനാപത്തിനിബന്ധനം പടിക്ഖേപം സാധേതി. കതോപി പടിക്ഖേപോ അനതിരിത്തഭോജനാപത്തിനിബന്ധനോ ന ഹോതി, അകതട്ഠാനേയേവ തിട്ഠതീതി ആഹ **“പവാരണം ന ജനേതീ”**തി.

“യാഗു-സദ്ദസ്സ പവാരണജനകയാഗുയാപി സാധാരണത്താ ‘യാഗും ഗണ്ഹഥാ’തി വുത്തേപി പവാരണാ ഹോതീതി പവാരണം ജനേതിയേവാതി വുത്ത”ന്തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. തം പരതോ തത്ഥേവ “ഭത്തമിസ്സകം യാഗും ആഹരിത്വാ”തി ഏത്ഥ വുത്തകാരണേന ന സമേതി. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ - ഹേട്ഠാ അയാഗുകേ നിമന്തനേ ഉദകകഞ്ജികഖീരാദീഹി സദ്ധിം മദ്ദിതം ഭത്തമേവ സന്ധായ “യാഗും ഗണ്ഹഥാ”തി വുത്തത്താ പവാരണാ ഹോതി. “ഭത്തമിസ്സകം യാഗും ആഹരിത്വാ”തി ഏത്ഥ പന വിസും യാഗുയാ വിജ്ജമാനത്താ പവാരണാ ന ഹോതീതി. തസ്മാ തത്ഥ വുത്തനയേനേവ ഖീരാദീഹി സദ്ധിം മദ്ദിതം ഭത്തമേവ സന്ധായ “യാഗും ഗണ്ഹഥാ”തി വുത്തത്താ യാഗുയാവ തത്ഥ അഭാവതോ പവാരണാ ഹോതീതി ഏവമേത്ഥ കാരണം വത്തബ്ബം. ഏവഞ്ഹി സതി പരതോ “യേനാപുച്ഛിതോ, തസ്സ അത്ഥിതായാ”തി അട്ഠകഥായ വുത്തകാരണേനപി സംസന്ദതി, അഞ്ഞഥാ ഗണ്ഠിപദേസുയേവ പുബ്ബാപരവിരോധോ ആപജ്ജതി, അട്ഠകഥായ ച ന സമേതീതി. **സചേ...പേ॰... പഞ്ഞായതീ**തി ഇമിനാ വുത്തപ്പമാണസ്സ മച്ഛമംസഖണ്ഡസ്സ നഹാരുനോ വാ സബ്ഭാവമത്തം ദസ്സേതി. **താഹീ**തി പുഥുകാഹി.

സാലിവീഹിയവേഹി കതസത്തൂതി യേഭുയ്യനയേന വുത്തം, സത്ത ധഞ്ഞാനി പന ഭജ്ജിത്വാ കതോപി സത്തുയേവ. തേനേവാഹ **“കങ്ഗുവരക...പേ॰... സത്തുസങ്ഗഹമേവ ഗച്ഛതീ”**തി. **സത്തുമോദകോ**തി സത്തുയോ പിണ്ഡേത്വാ കതോ അപക്കോ സത്തുഗുളോ . വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൨൩൮-൨൩൯) പന **“സത്തുമോദകോ**തി സത്തും തേമേത്വാ കതോ അപക്കോ, സത്തും പന പിസിത്വാ പിട്ഠം കത്വാ തേമേത്വാ പൂവം കത്വാ പചന്തി, തം ന പവാരേതീ”തി വുത്തം.

പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരവസേന വിപ്പകതഭോജനഭാവസ്സ ഉപച്ഛിന്നത്താ **“മുഖേ സാസപമത്തമ്പി…പേ॰… ന പവാരേതീ”**തി വുത്തം. “അകപ്പിയമംസം പടിക്ഖിപതി, ന പവാരേതീ”തി വചനതോ സചേ സങ്ഘികം ലാഭം അത്തനോ അപാപുണന്തം ജാനിത്വാ വാ അജാനിത്വാ വാ പടിക്ഖിപതി, ന പവാരേതി പടിക്ഖിപിതബ്ബസ്സേവ പടിക്ഖിത്തത്താ, അലജ്ജിസന്തകം പടിക്ഖിപന്തോപി ന പവാരേതി. **അവത്ഥുതായാ**തി അനതിരിത്താപത്തിസാധികായ പവാരണായ അവത്ഥുഭാവതോ. ഏതേന പടിക്ഖിപിതബ്ബസ്സേവ പടിക്ഖിത്തഭാവം ദീപേതി. യഞ്ഹി പടിക്ഖിപിതബ്ബം ഹോതി, തസ്സ പടിക്ഖേപോ ആപത്തിയാ അങ്ഗം ന ഹോതീതി തം പവാരണായ അവത്ഥൂതി വുച്ചതി.

൧൯൪. **ആസന്നതരം അങ്ഗ**ന്തി ഹത്ഥപാസതോ ബഹി ഠത്വാ ഓനമിത്വാ ദേന്തസ്സ സീസം ആസന്നതരം ഹോതി, തസ്സ ഓരിമന്തേന പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബം.

ഉപനാമേതീതി ഇമിനാ കായാഭിഹാരം ദസ്സേതി. **അപനാമേത്വാ**തി അഭിമുഖം ഹരിത്വാ. **ഇദം ഭത്തം ഗണ്ഹാതി വദതീ**തി കിഞ്ചി അപനാമേത്വാ വദതി. കേവലം വാചാഭിഹാരസ്സ അനധിപ്പേതത്താ ഗണ്ഹഥാതി ഗഹേതും ആരദ്ധം. ഹത്ഥപാസതോ ബഹി ഠിതസ്സ സതിപി ദാതുകാമതാഭിഹാരേ പടിക്ഖിപന്തസ്സ ദൂരഭാവേനേവ പവാരണായ അഭാവതോ ഥേരസ്സപി ദൂരഭാവമത്തം ഗഹേത്വാ പവാരണായ അഭാവം ദസ്സേന്തോ **“ഥേരസ്സ ദൂരഭാവതോ”**തിആദിമാഹ, ന പന ഥേരസ്സ അഭിഹാരസമ്ഭവതോ. സചേപി ഗഹേത്വാ ഗതോ ഹത്ഥപാസേ ഠിതോ ഹോതി, കിഞ്ചി പന അവത്വാ ആധാരട്ഠാനേ ഠിതത്താ അഭിഹാരോ നാമ ന ഹോതീതി **“ദൂതസ്സ ച അനഭിഹരണതോ”**തി വുത്തം. “ഗഹേത്വാ ആഗതേന ‘ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ’തി വുത്തേ അഭിഹാരോ നാമ ഹോതീതി ‘സചേ പന ഗഹേത്വാ ആഗതോ ഭിക്ഖു…പേ॰… പവാരണാ ഹോതീ’തി വുത്ത”ന്തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. കേചി പന “പത്തം കിഞ്ചിപി ഉപനാമേത്വാ ‘ഇമം ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ’തി വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബ”ന്തി വദന്തി, തം യുത്തം വിയ ദിസ്സതി വാചാഭിഹാരസ്സ ഇധ അനധിപ്പേതത്താ.

പരിവേസനായാതി ഭത്തഗ്ഗേ. **അഭിഹടാവ ഹോതീ**തി പരിവേസകേനേവ അഭിഹടാ ഹോതി. **തതോ ദാതുകാമതായ ഗണ്ഹന്തം പടിക്ഖിപന്തസ്സ പവാരണാ ഹോതീ**തി ഏത്ഥ അഗ്ഗണ്ഹന്തമ്പി പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ ഹോതിയേവ. കസ്മാ? ദാതുകാമതായ അഭിഹടത്താ, “തസ്മാ സാ അഭിഹടാവ ഹോതീ”തി ഹി വുത്തം. തേനേവ തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു “ദാതുകാമാഭിഹാരേ സതി കേവലം ‘ദസ്സാമീ’തി ഗഹണമേവ അഭിഹാരോ ന ഹോതി, ‘ദസ്സാമീ’തി ഗണ്ഹന്തേപി അഗണ്ഹന്തേപി ദാതുകാമതാഭിഹാരോവ അഭിഹാരോ ഹോതി, തസ്മാ ഗഹണസമയേ വാ അഗ്ഗഹണസമയേ വാ തം പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ ഹോതീ”തി വുത്തം. ഇദാനി തസ്സ അസതി ദാതുകാമതാഭിഹാരേ ഗഹണസമയേപി പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ ന ഹോതീതി ദസ്സേതും **“സചേ പനാ”**തിആദി വുത്തം. കടച്ഛുനാ അനുക്ഖിത്തമ്പി പുബ്ബേ ഏവ അഭിഹടത്താ പവാരണാ ഹോതീതി **“അഭിഹടാവ ഹോതീ”**തി വുത്തം. **ഉദ്ധടമത്തേ**തി ഭാജനതോ വിയോജിതമത്തേ. **ദ്വിന്നം സമഭാരേപീ**തി പരിവേസകസ്സ ച അഞ്ഞസ്സ ച ഭത്തപച്ഛിഭാരഗ്ഗഹണേ സമ്ഭൂതേപീതി അത്ഥോ.

൧൧൯. രസം ഗണ്ഹഥാതി എത്ഥ കേവലം മംസരസസ്സ അപവാരണാജനകസ്സ നാമേന വുത്തത്താ പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ ന ഹോതി. **മച്ഛരസ**ന്തിആദീസു മച്ഛോ ച രസഞ്ചാതി അത്ഥസമ്ഭവതോ, വത്ഥുനോപി താദിസത്താ പവാരണാ ഹോതി. "ഇദം ഗണ്ഹഥാ"തിപി അവത്വാ തുണ്ഹീഭൂതേന അഭിഹടം പടിക്ഖിപതോപി ഹോതി ഏവ.

കരമ്ബകോതി മിസ്സകാധിവചനമേതം. യഞ്ഹി ബഹൂഹി മിസ്സേത്വാ കരോന്തി, സോ "കരമ്ബകോ"തി വുച്ചതി, സോ സചേപി മംസേന മിസ്സേത്വാ കതോ ഹോതി, "കരമ്ബകം ഗണ്ഹഥാ"തി അപവാരണാരഹസ്സ നാമേന വുത്തത്താ പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ ന ഹോതി. "മംസകരമ്ബകം ഗണ്ഹഥാ"തി വുത്തേ പന "മംസമിസ്സകം ഗണ്ഹഥാ"തി വുത്തം ഹോതി, തസ്മാ പവാരണാവ ഹോതി.

൧൨൦. "ഉദ്ദിസ്സകത"ന്തി മഞ്ഞമാനോതി എത്ഥ "വത്ഥുനോ കപ്പിയത്താ അകപ്പിയസഞ്ഞായ പടിക്ഖേപതോപി അചിത്തകത്താ ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ പവാരണാ ഹോതീ"തി വദന്തി. "ഹേട്ഠാ അയാഗുകേ നിമന്തനേ ഉദകകഞ്ജികഖീരാദീഹി സദ്ധിം മദ്ദിതം ഭത്തമേവ സന്ധായ 'യാഗും ഗണ്ഹഥാ'തി വുത്തത്താ പവാരണാ ഹോതി, 'ഭത്തമിസ്സകം യാഗും ആഹരിത്വാ'തി എത്ഥ പന വിസും യാഗുയാ വിജ്ജമാനത്താ പവാരണാ ന ഹോതീ"തി വദന്തി. **അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ**തി "യേനാപുച്ഛിതോ"തിആദിനാ വുത്തമേവത്ഥം സന്ധായ വദതി. **കാരണം പനേത്ഥ ദുദ്ദസ**ന്തി എത്ഥ ഏകേ താവ വദന്തി "യസ്മാ യാഗുമിസ്സകം നാമ ഭത്തമേവ ന ഹോതി, ഖീരാദികമ്പി ഹോതിയേവ, തസ്മാ കരമ്ബകേ വിയ പവാരണായ ന ഭവിതബ്ബം, ഏവഞ്ച സതി 'യാഗു ബഹുതരാ വാ ഹോതി സമസമാ വാ , ന പവാരേതി, യാഗു മന്ദാ, ഭത്തം ബഹുതരം, പവാരേതീ'തി എത്ഥ കാരണം ദുദ്ദസ"ന്തി. കേചി പന വദന്തി "യാഗുമിസ്സകം നാമ ഭത്തം, തസ്മാ തം പടിക്ഖിപതോ പവാരണായ ഏവ ഭവിതബ്ബം, ഏവഞ്ച സതി 'ഇധ പവാരണാ ഹോതി, ന ഹോതീ'തി എത്ഥ കാരണം ദുദ്ദസ"ന്തി.

യഥാ ചേത്ഥ കാരണം ദുദ്ദസം, ഏവം പരതോ "മിസ്സകം ഗണ്ഹഥാ"തി എത്ഥാപി കാരണം ദുദ്ദസമേവാതി വേദിതബ്ബം. ന ഹി പവാരണപ്പഹോനകസ്സ അപ്പബഹുഭാവോ പവാരണായ ഭാവാഭാവനിമിത്തം, കിഞ്ചരഹി പവാരണാജനകസ്സ നാമ ഗഹണമേവേത്ഥ പമാണം, തസ്മാ "ഇദഞ്ച കരമ്ബകേന ന സമാനേതബ്ബ"ന്തിആദിനാ യമ്പി കാരണം വുത്തം, തമ്പി പുബ്ബേ വുത്തേന സംസന്ദിയമാനം ന സമേതി. യദി ഹി മിസ്സകന്തി ഭത്തമിസ്സകേയേവ രുള്ഹം സിയാ, ഏവം സതി യഥാ "ഭത്തമിസ്സകം ഗണ്ഹഥാ"തി വുത്തേ ഭത്തം ബഹുതരം വാ സമം വാ അപ്പതരം വാ ഹോതി, പവാരേതിയേവ, ഏവം "മിസ്സകം ഗണ്ഹഥാ"തി വുത്തേപി അപ്പതരേപി ഭത്തേ പവാരണായ ഭവിതബ്ബം "മിസ്സക"ന്തി ഭത്തമിസ്സകേയേവ രുള്ഹത്താ. തഥാ ഹി "മിസ്സകന്തി ഭത്തമിസ്സകേയേവ രുള്ഹവോഹാരത്താ ഇദം പന ഭത്തമിസ്സകമേവാതി വുത്ത"ന്തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. അഥ മിസ്സകന്തി ഭത്തമിസ്സകേ രുള്ഹം ന ഹോതി, മിസ്സകഭത്തം പന സന്ധായ "മിസ്സകം ഗണ്ഹഥാ"തി വുത്തന്തി. ഏവമ്പി യഥാ അയാഗുകേ നിമന്തനേ ഖീരാദീഹി സമ്മദ്ദിതം ഭത്തമേവ സന്ധായ "യാഗും ഗണ്ഹഥാ"തി വുത്തേ പവാരണാ ഹോതി, ഏവമിധാപി മിസ്സകഭത്തമേവ സന്ധായ "മിസ്സകം ഗണ്ഹഥാ"തി വുത്തേ ഭത്തം അപ്പം വാ ഹോതു, ബഹു വാ, പവാരണാ ഏവ സിയാ, തസ്മാ മിസ്സകന്തി

ഭത്തമിസ്സകേ രുള്ഹം വാ ഹോതു, മിസ്സകം സന്ധായ ഭാസിതം വാ, ഉഭയഥാപി പുബ്ബേനാപരം ന സമേതീതി കിമേത്ഥ കാരണചിന്തായ. ഈദിസേസു പന ഠാനേസു അട്ഠകഥാപമാണേനേവ ഗന്തബ്ബന്തി അയം അമ്ഹാകം ഖന്തി.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൨൩൮-൨൩൯) പന **"ഉദ്ദിസ്സകതന്തി മഞ്ഞമാനോതി** ഏത്ഥ വത്ഥുനോ കപ്പിയത്താ 'പവാരിതോവ ഹോതീ'തി വുത്തം. തഞ്ചേ ഉദ്ദിസ്സകതമേവ ഹോതി, പടിക്ഖേപോ നത്ഥി. **അയമേത്ഥാധിപ്പായോതി** 'യേനാപുച്ഛിതോ'തിആദിനാ വുത്തമേവത്ഥം സന്ധായ വദതി. **കാരണം പനേത്ഥ ദുദ്ദസന്തി** ഭത്തസ്സ ബഹുതരഭാവേ പവാരണായ സമ്ഭവകാരണം ദുദ്ദസം, അഞ്ഞഥാ കരമ്ബകേപി മച്ഛാദിബഹുഭാവേ പവാരണാ ഭവേയ്യാതി അധിപ്പായോ. യഥാ ചേത്ഥ കാരണം ദുദ്ദസം, ഏവം പരതോ 'മിസ്സകം ഗണ്ഹഥാ'തി ഏത്ഥാപി കാരണം ദുദ്ദസമേവാതി ദട്ഠബ്ബം. യഞ്ച 'ഇദം പന ഭത്തമിസ്സകമേവാ'തിആദി കാരണം വുത്തം, തമ്പി 'അപ്പതരം ന പവാരേതീ'തി വചനേന ന സമേതീ"തി ഏത്തകമേവ വുത്തം.

"വിസും കത്വാ ദേതീതി ഭത്തസ്സ ഉപരി ഠിതം രസാദിം വിസും ഗഹേത്വാ ദേതീ"തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. കേഹിചി പന "യഥാ ഭത്തസിത്ഥം ന പതതി, തഥാ ഗാള്ഹം ഹത്ഥേന പീളേത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ ദേതീ"തി വുത്തം. തത്ഥാപി കാരണം ന ദിസ്സതി. യഥാ ഹി ഭത്തമിസ്സകം യാഗും ആഹരിത്വാ "യാഗും ഗണ്ഹഥാ"തി വത്വാ യാഗുമിസ്സകം ഭത്തമ്പി ദേന്തം പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ ന ഹോതി, ഏവമിധാപി ബഹുഖീരരസാദീസു ഭത്തേസു "ഖീരം ഗണ്ഹഥാ"തിആദീനി വത്വാ ദിന്നാനി ഖീരാദീനി വാ ദേതു ഖീരാദിമിസ്സകം ഭത്തം വാ, ഉഭയഥാപി പവാരണായ ന ഭവിതബ്ബം, തസ്മാ "വിസും കത്വാ ദേതീ"തി തേനാകാരേന ദേന്തം സന്ധായ വുത്തം, ന പന ഭത്തമിസ്സകം കത്വാ ദീയമാനം പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ ഹോതീതി ദസ്സനത്ഥന്തി ഗഹേതബ്ബം. യദി പന ഭത്തമിസ്സകം കത്വാ ദീയമാനേ പവാരണാ ഹോതീതി അധിപ്പായേന അട്ഠകഥായം "വിസും കത്വാ ദേതീ"തി വുത്തം, ഏവം സതി അട്ഠകഥായേവേത്ഥ പമാണന്തി ഗഹേതബ്ബം, ന പന കാരണന്തരം ഗവേസിതബ്ബം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൨൩൮-൨൩൯) പന **"വിസും കത്വാ ദേതീതി** 'രസം ഗണ്ഹഥാ'തിആദിനാ വാചായ വിസും കത്വാ ദേതീതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ, ന പന കായേന രസാദിം വിയോജേത്വാതി തഥാ അവിയോജിതേപി പടിക്ഖിപതോ പവാരണായ അസമ്ഭവതോ അപവാരണാപഹോനകസ്സ നാമേന വുത്തത്താ ഭത്തമിസ്സകയാഗും ആഹരിത്വാ 'യാഗും ഗണ്ഹഥാ'തി വുത്തട്ഠാനാദീസു വിയ, അഞ്ഞഥാ ഏത്ഥ യഥാ പുബ്ബാപരം ന വിരുജ്ഝതി, തഥാ അധിപ്പായോ ഗഹേതബ്ബോ"തി വുത്തം.

നാവാ വാ സേതു വാതിആദിമ്ഹി നാവാദിഅഭിരുഹനാദിക്ഖണേ കിഞ്ചി ഠത്വാപി അഭിരുഹനാദികാതബ്ബത്തേപി ഗമനതപ്പരതായ ഠാനം നാമ ന ഹോതി, ജനസമ്മദ്ദേന പന അനോകാസാദിഭാവേന ഠാതും ന വട്ടതി. **അചാലേത്വാതി** വുത്തട്ഠാനതോ അഞ്ഞസ്മിം പീഠപ്പദേസേ വാ ഉദ്ധം വാ അപേല്ലേത്വാ, തസ്മിം ഏവ പന ഠാനേ പരിവത്തേതും ലഭതി. തേനാഹ **"യേന പസ്സേനാ"**തിആദി. സചേ ഉക്കുടികം നിസിന്നോ പാദേ അമുഞ്ചിത്വാപി ഭൂമിയം നിസീദതി, ഇരിയാപഥം വികോപേന്തോ നാമ ഹോതീതി ഉക്കുടികാസനം അവികോപേത്വാ സുഖേന നിസീദിതും **"തസ്സ പന ഹേട്ഠാ…പേ॰… നിസീദനകം**

ദാതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. **"ആസനം അചാലേത്വാ**തി പീഠേ ഫുട്ഠോകാസതോ ആനിസദമംസം അമോചേത്വാ അനുട്ഠഹിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. അദിന്നാദാനേ വിയ ഠാനാചാവനം ന ഗഹേതബ്ബ"ന്തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം.

൧൧൧. **അകപ്പിയകത**ന്തി ഏത്ഥ അകപ്പിയകതസ്സേവ അനതിരിത്തഭാവതോ കപ്പിയം അകാരാപേത്വാ തസ്മിം പത്തേ പക്ഖിത്തം മൂലഫലാദിയേവ അതിരിത്തം ന ഹോതി, അകപ്പിയഭോജനം വാ കുലദൂസനാദിനാ ഉപ്പന്നം. സേസം പന പത്തപരിയാപന്നം അതിരിത്തമേവ ഹോതി, പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, തം പന മൂലഫലാദിം പരിഭുഞ്ജിതുകാമേന തതോ നീഹരിത്വാ കപ്പിയം കാരാപേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ഭാജനേ ഠപേത്വാ അതിരിത്തം കാരാപേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം.

൧൧൨. **സോ പുന കാതും ന ലഭതീ**തി തസ്മിംയേവ ഭാജനേ കരിയമാനം പഠമം കതേന സദ്ധിം കതം ഹോതീതി പുന സോയേവ കാതും ന ലഭതി, അഞ്ഞോ ലഭതി. അഞ്ഞസ്മിം പന ഭാജനേ തേന വാ അഞ്ഞേന വാ കാതും വട്ടതി. തേനാഹ **"യേന അകതം, തേന കാതബ്ബം, യഞ്ച അകതം, തം കാതബ്ബ"**ന്തി. **തേനാപീ**തി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദോ ന കേവലം അഞ്ഞേനേവാതി ഇമമത്ഥം ദീപേതി. **ഏവം കത**ന്തി അഞ്ഞസ്മിം ഭാജനേ കതം.

പേസേത്വാതി അനുപസമ്പന്നസ്സ ഹത്ഥേ പേസേത്വാ. ഇമസ്സ വിനയകമ്മഭാവതോ **"അനുപസമ്പന്നസ്സ ഹത്ഥേ ഠിതം ന കാതബ്ബ"**ന്തി വുത്തം.

സചേ പന ആമിസസംസട്ഠാനീതി ഏത്ഥ സചേ മുഖഗതേനാപി അനതിരിത്തേന ആമിസേന സംസട്ഠാനി ഹോന്തി, പാചിത്തിയമേവാതി വേദിതബ്ബം, തസ്മാ പവാരിതേന ഭോജനം അതിരിത്തം കാരാപേത്വാ ഭുഞ്ജന്തേനപി യഥാ അകതേന മിസ്സം ന ഹോതി, ഏവം മുഖഞ്ച ഹത്ഥഞ്ച സുദ്ധം കത്വാ ഭുഞ്ജിതബ്ബം. കിഞ്ചാപി അപവാരിതസ്സ പുരേഭത്തം യാമകാലികാദീനി ആഹാരത്ഥായ പരിഭുഞ്ജതോപി അനാപത്തി, പവാരിതസ്സ പന പവാരണമൂലകം ദുക്കടം ഹോതിയേവാതി "യാമകാലികം...പേ॰... അജ്ഝോഹാരേ അജ്ഝോഹാരേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി പാളിയം (പാചി॰ ൨൪൦) വുത്തം.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

പടിക്ഖേപപവാരണാവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ഏകവീസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

൨൨. പബ്ബജ്ജാവിനിച്ഛയകഥാ

൧൨൩. ഏവം പടിക്ഖേപപവാരണാവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി പബ്ബജ്ജാവിനിച്ഛയം കഥേതും **"പബ്ബജ്ജാതി ഏത്ഥ പനാ"**ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ പഠമം വജിതബ്ബാതി **പബ്ബജ്ജാ,** ഉപസമ്പദാതോ പഠമം ഉപഗച്ഛിതബ്ബാതി അത്ഥോ. പ-പുബ്ബ വജ ഗതിമ്ഹീതി ധാതു. **കുലപുത്ത**ന്തി ആചാരകുലപുത്തം സന്ധായ വദതി. യേ പുഗ്ഗലാ പടിക്ഖിത്താ, തേ വജ്ജേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **പബ്ബജ്ജാദോസവിരഹിതോ**തി പബ്ബജ്ജായ അന്തരായകരേഹി പഞ്ചാബാധാദിദോസേഹി വിരഹിതോ. **നഖപിട്ഠിപ്പമാണ**ന്തി ഏത്ഥ കനിട്ഠങ്ഗുലിനഖപിട്ഠി അധിപ്പേതാ. **"തഞ്ചേ നഖപിട്ഠിപ്പമാണമ്പി വഡ്ഢനപക്ഖേ ഠിതം ഹോതി, ന പബ്ബാജേതബ്ബോ**തി ഇമിനാ സാമഞ്ഞലക്ഖണം ദസ്സിതം, തസ്മാ യത്ഥ കത്ഥചി സരീരാവയവേസു നഖപിട്ഠിപ്പമാണം വഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതം ചേ, ന വട്ടതീതി സിദ്ധം. ഏവഞ്ച സതി നഖപിട്ഠിപ്പമാണമ്പി അവഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതം ചേ, സബ്ബത്ഥ വട്ടതീതി ആപന്നം, തഞ്ച ന സാമഞ്ഞതോ അധിപ്പേതന്തി പദേസവിസേസേയേവ നിയമേത്വാ ദസ്സേന്തോ **'സചേ പനാ'**തിആദിമാഹ. സചേ ഹി അവിസേസേന നഖപിട്ഠിപ്പമാണം അവഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതം വട്ടേയ്യ, 'നിവാസനപാരുപനേഹി പകതിപടിച്ഛന്നട്ഠാനേ'തി പദേസനിയമം ന കരേയ്യ, തസ്മാ നിവാസനപാരുപനേഹി പകതിപടിച്ഛന്നട്ഠാനതോ അഞ്ഞത്ഥ നഖപിട്ഠിപ്പമാണം അവഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതമ്പി ന വട്ടതീതി സിദ്ധം. നഖപിട്ഠിപ്പമാണതോ ഖുദ്ദകതരം പന അവഡ്ഢനകപക്ഖേ വാ വഡ്ഢനകപക്ഖേ വാ ഠിതം ഹോതു, വട്ടതി നഖപിട്ഠിപ്പമാണതോ ഖുദ്ദകതരസ്സ വഡ്ഢനകപക്ഖേ അവഡ്ഢനകപക്ഖേ വാ ഠിതസ്സ മുഖാദീസുയേവ പടിക്ഖിത്തത്താ''തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൮൮) വുത്തം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൮൮-൮൯) പന ''പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ നഖപിട്ഠിപ്പമാണം അവഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതം ഹോതി, വട്ടതീതി വുത്തത്താ അപ്പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ താദിസമ്പി ന വട്ടതി, പടിച്ഛന്നട്ഠാനേപി ച വഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതം ന വട്ടതീതി സിദ്ധമേവ ഹോതി. പാകടട്ഠാനേപി പന നഖപിട്ഠിപ്പമാണതോ ഊനതരം അവഡ്ഢനകം വട്ടതീതി യേ ഗണ്ഹേയ്യും, തേസം തം ഗഹണം പടിസേധേതും **'മുഖേ പനാ'**തിആദി വുത്ത''ന്തി വുത്തം. **ഗോധാ…പേ॰… ന വട്ടതീ**തി ഇമിനാ താദിസോപി രോഗോ കുട്ഠേയേവ അന്തോഗധോതി ദസ്സേതി. ഗണ്ഡേപി ഇമിനാ നയേന വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ പന മുഖാദീസു കോലട്ഠിമത്തതോ ഖുദ്ദകതരോപി ഗണ്ഡോ ന വട്ടതീതി വിസും ന ദസ്സിതോ. ''അപ്പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ അവഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതേപി ന വട്ടതീ''തി ഏത്തകമേവ ഹി തത്ഥ വുത്തം, തഥാപി കുട്ഠേ വുത്തനയേന മുഖാദീസു കോലട്ഠിപ്പമാണതോ ഖുദ്ദകതരോപി ഗണ്ഡോ ന വട്ടതീതി വിഞ്ഞായതി, തസ്മാ **അവഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതേപീ**തി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദോ അവുത്തസമ്പിണ്ഡനത്ഥോ, തേന കോലട്ഠിമത്തതോ ഖുദ്ദകതരോപി ന വട്ടതീതി അയമത്ഥോ ദസ്സിതോയേവാതി അമ്ഹാകം ഖന്തി. **പകതിവണ്ണേ ജാതേ**തി രോഗഹേതുകസ്സ വികാരവണ്ണസ്സ അഭാവം സന്ധായ വുത്തം.

കോലട്ഠിമത്തകോതി ബദരട്ഠിപ്പമാണോ. “സഞ്ജാതഛവിം കാരേത്വാ”തി പാഠോ, വിജ്ജമാനഛവിം കാരേത്വാതി അത്ഥോ. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൮൮-൮൯) പന **“സച്ഛവിം കാരേത്വാ**തി വിജ്ജമാനഛവിം കാരേത്വാതി അത്ഥോ, സഞ്ഛവിന്തി വാ പാഠോ, സഞ്ജാതഛവിന്തി അത്ഥോ. ഗണ്ഡാദീസു വൂപസന്തേസുപി തം ഠാനം വിവണ്ണമ്പി ഹോതി, തം വട്ടതീ”തി വുത്തം.

പദുമപുണ്ഡരീകപത്തവണ്ണന്തി രത്തപദുമസേതപദുമപുപ്ഫദലവണ്ണം. **കുട്ഠേ വുത്തനയേനേവാ**തി “പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ അവഡ്ഢനകം വട്ടതി, അഞ്ഞത്ഥ ന കിഞ്ചി വട്ടതീ”തി വുത്തനയം ദസ്സേതി. **സോസബ്യാധീ**തി ഖയരോഗോ. **യക്ഖുമ്മാദോ**തി കദാചി ആഗന്ത്വാ ഭൂമിയം പാതേത്വാ ഹത്ഥമുഖാദികം അവയവം ഭൂമിയം ഘംസനകോ യക്ഖോവ രോഗോ.

൧൧൮. **മഹാമത്തോ**തി മഹതിയാ ഇസ്സരിയമത്തായ സമന്നാഗതോ. **“ന ദാനാഹം ദേവസ്സ ഭടോ”തി ആപുച്ഛതീ**തി രഞ്ഞോ ഏവ ദിന്നം ഠാനന്തരം സന്ധായ വുത്തം. യോ പന രാജകമ്മികേഹി അമച്ചാദീഹി ഠപിതോ, അമച്ചാദീനം ഏവ വാ ഭടോ ഹോതി, തേന തം തം അമച്ചാദിമ്പി ആപുച്ഛിതും വട്ടതീതി.

൧൧൯. **“ധജബന്ധോ”**തി വുത്തത്താ അപാകടചോരോ പബ്ബാജേതബ്ബോതി വിഞ്ഞായതി. തേന വക്ഖതി “യേ പന അമ്ബലബുജാദിചോരകാ”തിആദി. **ഏവം ജാനന്തീ**തി “സീലവാ ജാതോ”തി ജാനന്തി.

൧൨൦. **ഭിന്ദിത്വാ**തി അന്ദുബന്ധനം ഭിന്ദിത്വാ. **ഛിന്ദിത്വാ**തി സങ്ഖലികബന്ധനം ഛിന്ദിത്വാ. **മുഞ്ചിത്വാ**തി രജ്ജുബന്ധനം മുഞ്ചിത്വാ. **വിവരിത്വാ**തി ഗാമബന്ധനാദീസു ഗാമദ്വാരാദീനി വിവരിത്വാ. **അപസ്സമാനാനം വാ പലായതീ**തി പുരിസഗുത്തിയം പുരിസാനം ഗോപകാനം അപസ്സമാനാനം പലായതി.

൧൨൧. **പുരിമനയേനേവാ**തി “കസാഹതോ കതദണ്ഡകമ്മോ”തി ഏത്ഥ വുത്തനയേനേവ.

൧൨൨. **പലാതോപീ**തി ഇണസ്സാമികാനം ആഗമനം ഞത്വാ ഭയേന പലാതോപി ഇണായികോ. **ഗീവാ ഹോതി** ഇണായികഭാവം ഞത്വാ അനാദരേന ഇണമുത്തകേ ഭിക്ഖുഭാവേ പവേസിതത്താ.

ഉപഡ്ഢുപഡ്ഢന്തി ഥോകം ഥോകം. **ദാതബ്ബമേവാ**തി ഇണായികേന ധനം സമ്പജ്ജതു വാ, മാ വാ, ദാനേ സഉസ്സാഹേനേവ ഭവിതബ്ബം, അഞ്ഞേഹി ച ഭിക്ഖൂഹി “മാ ധുരം നിക്ഖിപാഹീ”തി വത്വാ സഹായകേഹി ഭവിതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. ധുരനിക്ഖേപേന ഹിസ്സ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബതാ സിയാതി.

൧൨൩. **ദാസചാരിത്തം ആരോപേത്വാ കീതോ**തി ഇമിനാ ദാസഭാവപരിമോചനത്ഥായ കീതം നിവത്തേതി. താദിസോ ഹി ധനക്കീതോപി അദാസോ ഏവ. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൯൭) പന **“ദേസചാരിത്ത**ന്തി സാവനപണ്ണാരോപനാദികം തം തം ദേസചാരിത്ത”ന്തി വുത്തം. **തത്ഥ തത്ഥ ചാരിത്തവസേനാ**തി തസ്മിം തസ്മിം ജനപദേ

ദാസപണ്ണജ്ഝാപനാദിനാ അദാസകരണനിയാമേന. അഭിസേകാദീസു സബ്ബബന്ധനാനി മോചാപേന്തി, തം സന്ധായ **“സബ്ബസാധാരണേനാ”**തി വുത്തം.

സചേ സയമേവ പണ്ണം ആരോപേന്തി, ന വട്ടതീതി താ ഭുജിസ്സിത്ഥിയോ “മയമ്പി വണ്ണദാസിയോ ഹോമാ”തി അത്തനോ രക്ഖണത്ഥായ സയമേവ രാജൂനം ദാസിപണ്ണേ അത്തനോ നാമം ലിഖാപേന്തി, താസം പുത്താപി രാജദാസാവ ഹോന്തി, തസ്മാ തേ പബ്ബാജേതും ന വട്ടതി. **തേഹി അദിന്നാ ന പബ്ബാജേതബ്ബാ**തി യത്തകാ തേസം സാമിനോ, തേസു ഏകേന അദിന്നേപി ന പബ്ബാജേതബ്ബാ. **ഭുജിസ്സേ കത്വാ പന പബ്ബാജേതും വട്ടതീ**തി യസ്സ വിഹാരസ്സ തേ ആരാമികാ ദിന്നാ, തസ്മിം വിഹാരേ സങ്ഘം ഞാപേത്വാ ഫാതികമ്മേന ധനാദിം കത്വാ ഭുജിസ്സേ കത്വാ പബ്ബാജേതും വട്ടതി. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൻ൭) പന “ദേവദാസിപുത്തേ വട്ടതീതി ലിഖിതം. ‘ആരാമികഞ്ചേ പബ്ബാജേതുകാമോ, അഞ്ഞമേകം ദത്വാ പബ്ബാജേതബ്ബ’ന്തി വുത്തം. മഹാപച്ചരിവാദസ്സ അയമിധ അധിപ്പായോ, ‘ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആരാമികേ ദേമാ’തി ദിന്നത്താ ന തേ തേസം ദാസാ, ‘ആരാമികോ ച നേവ ദാസോ ന ഭുജിസ്സോ’തി വത്തബ്ബതോ ന ദാസോതി ലിഖിതം. തക്കാസിഞ്ചനം സീഹളദീപേ ചാരിത്തം, തേ ച പബ്ബാജേതബ്ബാ സങ്ഘസ്സാരാമികത്താ. നിസ്സാമികം ദാസം അത്തനാപി ഭുജിസ്സം കാതും ലഭതീ”തി വുത്തം.

സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ന.ൻ൭) പന **“തക്കം സീസേ ആസിത്തകസദിസാവ ഹോന്തീ**തി യഥാ അദാസേ കരോന്താ തക്കേന സീസം ധോവിത്വാ അദാസം കരോന്തി, ഏവം ആരാമികവചനേന ദിന്നത്താ അദാസാവ തേതി അധിപ്പായോ. ‘തക്കാസിഞ്ചനം പന സീഹളദീപേ ചാരിത്ത’ന്തി വദന്തി. **നേവ പബ്ബാജേതബ്ബോതി വുത്ത**ന്തി കപ്പിയവചനേന ദിന്നേപി സങ്ഘസ്സ ആരാമികദാസത്താ ഏവം വുത്ത”ന്തി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ വ.ൻ൭) **“തക്കം സീസേ ആസിത്തകസദിസാവ ഹോന്തീ**തി കേസുചി ജനപദേസു അദാസേ കരോന്താ തക്കം സീസേ ആസിഞ്ചന്തി, തേന കിര തേ അദാസാ ഹോന്തി, ഏവമിദമ്പി ആരാമികവചനേന ദിന്നമ്പീതി അധിപ്പായോ. തഥാ ദിന്നേപി സങ്ഘസ്സ ആരാമികദാസോ ഏവാതി **‘നേവ പബ്ബാജേതബ്ബോ’**തി വുത്തം. **‘താവകാലികോ നാമ’**തി വുത്തത്താ കാലപരിച്ഛേദം കത്വാ വാ പച്ഛാപി ഗഹേതുകാമതായ വാ ദിന്നം സബ്ബം താവകാലികമേവാതി ഗഹേതബ്ബം. **നിസ്സാമികദാസോ** നാമ യസ്സ സാമികുലം അഞ്ഞാതികം മരണേന പരിക്ഖീണം, ന കോചി തസ്സ ദായാദോ, സോ പന സമാനജാതികേഹി വാ നിവാസഗാമവാസീഹി വാ ഇസ്സരേഹി വാ ഭുജിസ്സോ കതോവ പബ്ബാജേതബ്ബോ. ദേവദാസാപി ദാസാ ഏവ. തേ ഹി കത്ഥചി ദേസേ രാജദാസാ ഹോന്തി, കത്ഥചി വിഹാരദാസാ വാ, തസ്മാ പബ്ബാജേതും ന വട്ടതീ”തി വുത്തം.

സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ന.ൻ൭) പന **“നിസ്സാമികദാസോ** നാമ യസ്സ സാമികാ സപുത്തദാരാ മതാ ഹോന്തി, ന കോചി തസ്സ പരിഗ്ഗാഹകോ, സോപി പബ്ബാജേതും ന വട്ടതി, തം പന അത്തനാപി ഭുജിസ്സം കാതും വട്ടതി. യേ വാ പന തസ്മിം രട്ഠേ സാമിനോ, തേഹിപി കാരാപേതും വട്ടതി, ‘ദേവദാസിപുത്തം പബ്ബാജേതും വട്ടതീ’തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. ‘ദാസസ്സ പബ്ബജിത്വാ അത്തനോ സാമികേ ദിസ്വാ പലായന്തസ്സ ആപത്തി നത്ഥീ’തി വദന്തീ”തി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം പന “ദാസമ്പി

പബ്ബാജേത്വാ സാമികേ ദിസ്വാ പടിച്ഛാദനത്ഥം അപനേന്തോ പദവാരേന അദിന്നാദാനാപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ, ദാസസ്സ പന പലായതോ അനാപത്തീ”തി വുത്തം.

൧൩൨. ഹത്ഥച്ഛിന്നകാദിവത്ഥൂസു **കണ്ണമൂലേ**തി സകലസ്സ കണ്ണസ്സ ഛേദം സന്ധായാഹ. **കണ്ണസക്ഖലികായാ**തി കണ്ണചൂളികായ . **യസ്സ പന കണ്ണാവട്ടേ**തി ഹേട്ഠാ കുണ്ഡലാദിഠപനഛിദ്ദം സന്ധായ വുത്തം. “തഞ്ഹി സങ്ഘട്ടനക്ഖമം. **അജപദകേ**തി അജപദനാസികട്ഠികോടിയം. തതോ ഹി ഉദ്ധം ന വിച്ഛിന്ദിതും സക്കാ ഹോതി. **സന്ധേതു**ന്തി അവിരൂപസണ്ഠാനം സന്ധായ വുത്തം, വിരൂപം പന പരിസദൂസകം ആപാദേതി.

ഖുജ്ജസരീരോതി വങ്കസരീരോ. ബ്രഹ്മുനോ വിയ ഉജുകം ഗത്തം സരീരം യസ്സ സോ **ബ്രഹ്മുജുഗത്തോ,** ഭഗവാ. **അവസേസോ സത്തോ**തി ഇമിനാ ലക്ഖണേന രഹിതസത്തോ. ഏതേന ഠപേത്വാ മഹാപുരിസം ചക്കവത്തിഞ്ച ഇതരേ സത്താ ഖുജ്ജപക്ഖികാതി ദസ്സേതി. യേഭുയ്യേന ഹി സത്താ ഖന്ധേ കടിയം ജാണൂസൂതി തീസു ഠാനേസു നമന്തി, തേ കടിയം നമന്താ പച്ഛതോ നമന്തി, ദ്വീസു ഠാനേസു നമന്താ പുരതോ നമന്തി, ദീഘസരീരാ പന ഏകേന പസ്സേന വങ്കാ ഹോന്തി, ഏകേ മുഖം ഉന്നാമേത്വാ നക്ഖത്താനി ഗണയന്താ വിയ ചരന്തി, ഏകേ അപ്പമംസലോഹിതാ സൂലസദിസാ ഹോന്തി, ഏകേ പുരതോ പബ്ഭാരാ ഹോന്തി, പവേധമാനാ ഗച്ഛന്തി. **പരിവടുമോ**തി സമന്തതോ വട്ടകായോ. ഏതേന ഏവരൂപാ ഏവ വാമനകാ ന വട്ടന്തീതി ദസ്സേതി.

൧൩൩. **അട്ഠിസിരാചമ്മസരീരോ**തി അട്ഠിസിരാചമ്മമത്തസരീരോ. **കൂടകൂടസീസോ**തി അനേകേസു ഠാനേസു പിണ്ഡിതമംസതം ദസ്സേതും ആമേഡിതം കതം. തേനാഹ **“താലഫലപിണ്ഡിസദിസേനാ”**തി. താലഫലാനം മഞ്ജരീ **പിണ്ഡി** നാമ. **അനുപുബ്ബതനുകേന സീസേനാ**തി ചേതിയഥൂപികാ വിയ കമേന കിസേന സീസേന. മഹാവേളുപബ്ബം വിയ ആദിതോ പട്ഠായ യാവ പരിയോസാനാ അവിസമഥൂലേന സീസേന സമന്നാഗതോ **നാളിസീസോ** നാമ. **കപ്പസീസോ**തി ഗജമത്ഥകം വിയ ദ്വിധാ ഭിന്നസീസോ. **“കണ്ണികകേസോ വാ”**തി ഇമസ്സ വിവരണം **“പാണകേഹീ”**തിആദി. മക്കടസ്സേവ നലാടേപി കേസാനം ഉട്ഠിതഭാവം സന്ധായാഹ **“സീസലോമേഹീ”**തിആദി.

മക്കടഭമുകോതി നലാടലോമേഹി അവിഭത്തലോമഭമുകോ. **അക്ഖിചക്കേഹീ**തി അക്ഖിമണ്ഡലേഹി. **കേകരോ**തി തിരിയം പസ്സനകോ. **ഉദകതാരകാ**തി ഓലോകേന്താനം ഉദകേ പടിബിമ്ബികച്ഛായാ. ഉദകബുബ്ബുളന്തി കേചി. **അക്ഖിതാരകാ**തി അഭിമുഖേ ഠിതാനം ഛായാ. അക്ഖിഭണ്ഡകാതിപി വദന്തി. **അതിപിങ്ഗലക്ഖി** മജ്ജാരക്ഖി. **മധുപിങ്ഗല**ന്തി മധുവണ്ണപിങ്ഗലം. **നിപ്പഖുമക്ഖീ**തി ഏത്ഥ **പഖുമ**-സദ്ദോ അക്ഖിദലലോമേസു നിരുള്ഹോ, തദഭാവാ നിപ്പഖുമക്ഖി. **അക്ഖിപാകേനാ**തി അക്ഖിദലപരിയന്തേസു പൂതിതാപജ്ജനരോഗേന.

ചിപിടനാസികോതി അനുന്നതനാസികോ. **പടങ്ഗമണ്ഡൂകോ** നാമ മഹാമുഖമണ്ഡൂകോ. **ഭിന്നമുഖോ**തി ഉപക്കമുഖപരിയോസാനോ, സബ്ബദാ വിവടമുഖോ വാ. **വങ്കമുഖോ**തി ഏകപസ്സേ അപക്കമ്മ ഠിതഹേട്ഠിമഹനുകട്ഠികോ. **ഓട്ഠച്ഛിന്നകോ**തി ഉഭോസു ഓട്ഠേസു യത്ഥ

കത്ഥചി ജാതിയാ വാ പച്ഛാ വാ സത്ഥാദിനാ അപനീതമംസേന ഓട്ഠേന സമന്നാഗതോ. **ഏളമുഖോ**തി നിച്ചപഗ്ഘരിതലാലാമുഖോ.

ഭിന്നഗലോതി അവനതഗലോ. **ഭിന്നഉരോ**തി അതിനിന്നഉരമജ്ഝോ. ഏവം **ഭിന്നപിട്ഠീ**തി. **സബ്ബഞ്ചേത**ന്തി "കച്ഛുഗത്തോ"തിആദിം സന്ധായ വുത്തം. ഏത്ഥ ച വിനിച്ഛയോ കുട്ഠാദീസു വുത്തോ ഏവാതി ആഹ **"വിനിച്ഛയോ"**തിആദി.

വാതണ്ഡികോതി അണ്ഡകേസു വുദ്ധിരോഗേന സമന്നാഗതോ, അണ്ഡവാതരോഗേന ഉദ്ധുതബീജണ്ഡകോസേന സമന്നാഗതോ വാ. യസ്സ നിവാസനേന പടിച്ഛന്നമ്പി ഉണ്ണതം പകാസതി, സോവ ന പബ്ബാജേതബ്ബോ. **വികടോ**തി തിരിയം ഗമനപാദേഹി സമന്നാഗതോ, യസ്സ ചങ്കമതോ ജാണുകാ ബഹി നിഗച്ഛന്തി. **സങ്ഘട്ടോ**തി ഗച്ഛതോ പരിവത്തനപാദേഹി സമന്നാഗതോ, യസ്സ ചങ്കമതോ ജാണുകാ അന്തോ പവിസന്തി. **മഹാജങ്ഘോ**തി ഥൂലജങ്ഘോ. **മഹാപാദോ**തി മഹന്തേന പാദതലേന യുത്തോ. **പാദവേമജ്ഝേ**തി പിട്ഠിപാദവേമജ്ഝേ. ഏതേന അഗ്ഗപാദോ ച പണ്ഹി ച സദിസാവാതി ദസ്സേതി.

൧൩൮. **മജ്ഝേ സംകുടിതപാദത്താ**തി കുണ്ഠപാദതായ കാരണം ദസ്സേതി, **അഗ്ഗേ സംകുടിതപാദത്താ**തി കുണ്ഠപാദതായ. കുണ്ഠപാദസ്സേവ ചങ്കമനവിഭാവനം **"പിട്ഠിപാദഗ്ഗേന ചങ്കമന്തോ"**തി. **"പാദസ്സ ബാഹിരന്തേനാ"**തി ച **"അബ്ഭന്തരന്തേനാ"**തി ച ഇദം പാദതലസ്സ ഉഭോഹി പരിയന്തേഹി ചങ്കമനം സന്ധായ വുത്തം.

മമ്മനന്തി ഖലിതവചനം, യോ ഏകമേവക്ഖരം ചതുപഞ്ചക്ഖത്തും വദതി, തസ്സേതം അധിവചനം, ഠാനകരണവിസുദ്ധിയാ അഭാവേന അഫുട്ഠക്ഖരവചനം. വചനാനുകരണേന ഹി സോ "മമ്മനോ"തി വുത്തോ. യോ ച കരണസമ്പന്നോപി ഏകമേവക്ഖരം ഹിക്കാരബഹുസോ വദതി, സോപി ഇധേവ സങ്ഗയ്ഹതി. യോ വാ പന തം നിഗ്ഗഹേത്വാപി അനാമേഡിതക്ഖരമേവ സിഥിലം സിലിട്ഠവചനം വത്തും സമത്ഥോ, സോ പബ്ബാജേതബ്ബോ. **ആപത്തിതോ ന മുച്ചന്തീ**തി ഞത്വാ കരോന്താവ ന മുച്ചന്തി. ജീവിതന്തരായാദിആപദാസു അരുചിയാ കായസാമഗ്ഗിം ദേന്തസ്സ അനാപത്തി.

൧൩൯. അഭബ്ബപുഗ്ഗലകഥാസു "യോ കാളപക്ഖേ ഇത്ഥീ ഹോതി, ജുണ്ഹപക്ഖേ പുരിസോ, അയം **പക്ഖപണ്ഡകോ"**തി കേചി വദന്തി. അട്ഠകഥായം പന "കാളപക്ഖേ പണ്ഡകോ ഹോതി, ജുണ്ഹപക്ഖേ പനസ്സ പരിളാഹോ വൂപസമ്മതീ"തി അപണ്ഡകപക്ഖേ പരിളാഹവൂപസമസ്സേവ വുത്തത്താ പണ്ഡകപക്ഖേ ഉസ്സന്നപരിളാഹതാ പണ്ഡകഭാവാപത്തീതി വിഞ്ഞായതീതി വീമംസിത്വാ യുത്തതരം ഗഹേതബ്ബം. ഇത്ഥിഭാവോ പുമ്ഭാവോ വാ നത്ഥി ഏതസ്സാതി **അഭാവകോ**. **"തസ്മിംയേവസ്സ പക്ഖേ പബ്ബജ്ജാ വാരിതാ**തി ഏത്ഥ അപണ്ഡകപക്ഖേ പബ്ബാജേത്വാ പണ്ഡകപക്ഖേ നാസേതബ്ബോ"തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. കേചി പന "അപണ്ഡകപക്ഖേ പബ്ബജിതോ സചേ കിലേസക്ഖയം പാപുണാതി, ന നാസേതബ്ബോ"തി വദന്തി, തം തേസം മതിമത്തം. പണ്ഡകസ്സ ഹി കിലേസക്ഖയാസമ്ഭവതോ, ഖീണകിലേസസ്സ ച പണ്ഡകഭാവാനാപജ്ജനതോ. അഹേതുകപടിസന്ധികഥായഞ്ഹി അവിസേസേന പണ്ഡകസ്സ അഹേതുകപടിസന്ധിതാ വുത്താ, ആസിത്തഉസൂയപക്ഖപണ്ഡകാനഞ്ച

പടിസന്ധിതോ പട്ഠായേവ പണ്ഡകഭാവോ, ന പവത്തിയംയേവാതി വദന്തി. തേനേവ അഹേതുകപടിസന്ധിനിദ്ദേസേ ജച്ചന്ധബധിരാദയോ വിയ പണ്ഡകോ ജാതിസദ്ദേന വിസേസേത്വാ ന നിദ്ദിട്ഠോ. ചതുത്ഥപാരാജികസംവണ്ണനായഞ്ച (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൩൩) അഭബ്ബപുഗ്ഗലേ ദസ്സേന്തേന പണ്ഡകതിരച്ഛാനഗതഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ തയോ വത്ഥുവിപന്നാ അഹേതുകപടിസന്ധികാ, തേസം സഗ്ഗോ അവാരിതോ, മഗ്ഗോ പന വാരിതോതി അവിസേസതോ വുത്തന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ३.१०९) ആഗതം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൦൯) പന പണ്ഡകവത്ഥുസ്മിം ആസിത്തഉസൂയപക്ഖപണ്ഡകാ തയോപി പുരിസഭാവലിങ്ഗാദിയുത്താ അഹേതുകപടിസന്ധികാ, തേ ച കിലേസപരിയുട്ഠാനസ്സ ബലവതായ നപുംസകപണ്ഡകസദിസത്താ "പണ്ഡകാ"തി വുത്താ, തേസു ആസിത്തഉസൂയപണ്ഡകാനം ദ്വിന്നം കിലേസപരിയുട്ഠാനം യോനിസോമനസികാരാദീഹി വീതിക്കമതോ നിവാരേതുമ്പി സക്കാ, തേന തേ പബ്ബാജേതബ്ബാതി വുത്താ. പക്ഖപണ്ഡകസ്സ പന കാളപക്ഖേ ഉമ്മാദോ വിയ കിലേസപരിളാഹോ അവത്ഥരന്തോ ആഗച്ഛതി, വീതിക്കമം പത്വാ ഏവ ച നിവത്തതി, തസ്മാ തസ്മിം പക്ഖേ സോ ന പബ്ബാജേതബ്ബോതി വുത്തോ, തദേതം വിഭാഗം ദസ്സേതും **"യസ്സ പരേസ"**ന്തി വുത്തം. തത്ഥ **ആസിത്തസ്സാ**തി മുഖേ ആസിത്തസ്സ അത്തനോപി അസുചിമുച്ചനേന പരിളാഹോ വൂപസമ്മതി. **ഉസൂയായ ഉപ്പന്നായാ**തി ഉസൂയായ വസേന അത്തനോ സേവേതുകാമതാരാഗേ ഉപ്പന്നേ അസുചിമുത്തിയാ പരിളാഹോ വൂപസമ്മതി.

"ബീജാനി അപനീതാനീ"തി വുത്തത്താ ബീജേസു ഠിതേസു നിമിത്തമത്തേ അപനീതേ പണ്ഡകോ ന ഹോതി. ഭിക്ഖുനോപി അനാബാധപച്ചയാ തദപനയനേ ഥുല്ലച്ചയമേവ, ന പണ്ഡകത്തം. ബീജേസു പന അപനീതേസു അങ്ഗജാതമ്പി രാഗേന കമ്മനിയം ന ഹോതി, പുമഭാവോ വിഗച്ഛതി, മസ്സുആദിപുരിസലിങ്ഗമ്പി ഉപസമ്പദാപി വിഗച്ഛതി, കിലേസപരിളാഹോപി ദുന്നിവാരവീതിക്കമോ ഹോതി നപുംസകപണ്ഡകസ്സ വിയ, തസ്മാ ഈദിസോ ഉപസമ്പന്നോപി നാസേതബ്ബോതി വദന്തി. യദി ഏവം കസ്മാ ബീജുദ്ധരണേ പാരാജികം ന പഞ്ഞത്തന്തി? ഏത്ഥ താവ കേചി വദന്തി "പഞ്ഞത്തമേവേതം ഭഗവതാ 'പണ്ഡകോ ഭിക്ഖവേ അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ'തി വുത്തത്താ"തി. കേചി പന "യസ്മാ ബീജുദ്ധരണക്ഖണേ പണ്ഡകോ ന ഹോതി, തസ്മാ തസ്മിം ഖണേ പാരാജികം ന പഞ്ഞത്തം. യസ്മാ പന സോ ഉദ്ധടബീജോ ഭിക്ഖു അപരേന സമയേന വുത്തനയേന പണ്ഡകത്തം ആപജ്ജതി, അഭാവകോ ഹോതി, ഉപസമ്പദായ അവത്ഥു, തതോ ഏവ ചസ്സ ഉപസമ്പദാ വിഗച്ഛതി, തസ്മാ ഏസ പണ്ഡകത്തുപഗമനകാലതോ പട്ഠായ ജാതിയാ നപുംസകപണ്ഡകേന സദ്ധിം യോജേത്വാ 'ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ'തി അഭബ്ബോതി വുത്തോ, ന തതോ പുബ്ബേ. അയഞ്ച കിഞ്ചാപി സഹേതുകോ, ഭാവക്ഖയേന പനസ്സ അഹേതുകസദിസതായ മഗ്ഗോപി ന ഉപ്പജ്ജതീ"തി വദന്തി. അപരേ പന "പബ്ബജ്ജതോ പുബ്ബേ ഉപക്കമേന പണ്ഡകഭാവമാപന്നം സന്ധായ 'ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ'തി വുത്തം, ഉപസമ്പന്നസ്സ പന പച്ഛാ ഉപക്കമേന ഉപസമ്പദാപി ന വിഗച്ഛതീ"തി, തം ന യുത്തം. യദഗ്ഗേന ഹി പബ്ബജ്ജതോ പുബ്ബേ ഉപക്കമേന അഭബ്ബോ ഹോതി, തദഗ്ഗേന പച്ഛാപി ഹോതീതി വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

ഇത്ഥത്താദി ഭാവോ നത്ഥി ഏതസ്സാതി **അഭാവകോ. പബ്ബജ്ജാ ന വാരിതാ**തി ഏത്ഥ **പബ്ബജ്ജാ**ഗ്ഗഹണേനേവ ഉപസമ്പദാപി ഗഹിതാ. തേനാഹ "യസ്സ ചേത്ഥ പബ്ബജ്ജാ വാരിതാ"തിആദി. **തസ്മിം** യേവസ്സ **പക്ഖേ പബ്ബജ്ജാ വാരിതാ**തി ഏത്ഥ പന അപണ്ഡകപക്ഖേപി പബ്ബജ്ജാമത്തമേവ ലഭതി, ഉപസമ്പദാ പന തദാപി ന വട്ടതി, പണ്ഡകപക്ഖേ പന ആഗതോ ലിങ്ഗനാസനായ നാസേതബ്ബോതി വേദിതബ്ബന്തി വുത്തം.

൱൬൭. **ഉഭതോബ്യഞ്ജനമസ്സ അത്ഥീതി ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ**തി ഇമിനാ അസമാനാധികരണവിസയോ ബാഹിരത്ഥസമാസോയം, പുരിമപദേ ച വിഭത്തിഅലോപോതി ദസ്സേതി. **ബ്യഞ്ജന**ന്തി ചേത്ഥ പുരിസനിമിത്തം ഇത്ഥിനിമിത്തഞ്ച അധിപ്പേതം. അഥ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ ഏകമേവ ഇന്ദ്രിയം ഹോതി, ഉദാഹു ദ്വേതി? ഏകമേവ ഹോതി, ന ദ്വേ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "യസ്സ ഇത്ഥിന്ദ്രിയം ഉപ്പജ്ജതി, തസ്സ പുരിസിന്ദ്രിയം ഉപ്പജ്ജതീതി, നോ. യസ്സ വാ പന പുരിസിന്ദ്രിയം ഉപ്പജ്ജതി, തസ്സ ഇത്ഥിന്ദ്രിയം ഉപ്പജ്ജതീതി, നോ"തി (യമ॰ ൩.ഇന്ദ്രിയയമക.൧൮൮) ഏകസ്മിം സന്താനേ ഇന്ദ്രിയഭൂതഭാവദ്വയസ്സ ഉപ്പത്തിയാ അഭിധമ്മേ പടിസേധിതത്താ, തഞ്ച ഖോ ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ ഇത്ഥിന്ദ്രിയം, പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ പുരിസിന്ദ്രിയന്തി. യദി ഏവം ദുതിയബ്യഞ്ജനസ്സ അഭാവോ ആപജ്ജതി ഇന്ദ്രിയഞ്ഹി ബ്യഞ്ജനസ്സ കാരണം വുത്തം, തഞ്ച തസ്സ നത്ഥീതി? വുച്ചതേ - ന തസ്സ ഇന്ദ്രിയം ദുതിയബ്യഞ്ജനകാരണം. കസ്മാ? സദാ അഭാവതോ. ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ ഹി യദാ ഇത്ഥിയാ രാഗചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി, തദാ പുരിസബ്യഞ്ജനം പാകടം ഹോതി, ഇത്ഥിബ്യഞ്ജനം പടിച്ഛന്നം ഗുള്ഹം ഹോതി, തഥാ ഇതരസ്സ ഇതരം. യദി ച തേസം ഇന്ദ്രിയം ദുതിയബ്യഞ്ജനകാരണം ഭവേയ്യ, സദാപി ബ്യഞ്ജനദ്വയം തിട്ഠേയ്യ, ന പന തിട്ഠതി, തസ്മാ വേദിതബ്ബമേതം "ന തസ്സ തം ബ്യഞ്ജനകാരണം, കമ്മസഹായം പന രാഗചിത്തമേവേത്ഥ കാരണ"ന്തി. യസ്മാ ചസ്സ ഏകമേവ ഇന്ദ്രിയം ഹോതി, തസ്മാ ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ സയമ്പി ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാതി, പരമ്പി ഗണ്ഹാപേതി. പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ പരം ഗണ്ഹാപേതി, സയം പന ന ഗണ്ഹാതീതി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൬൭) ആഗതം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൬൭) പന - **ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ**തി ഇത്ഥിന്ദ്രിയയുത്തോ, ഇതരോ പന പുരിസിന്ദ്രിയയുത്തോ. ഏകസ്സ ഹി ഭാവദ്വയം സഹ ന ഉപ്പജ്ജതി യമകേ (യമ॰ ൩.ഇന്ദ്രിയയമക.൧൮൮) പടിക്ഖിത്തത്താ. ദുതിയബ്യഞ്ജനം പന കമ്മസഹായേന അകുസലചിത്തേനേവ ഭാവരഹിതം ഉപ്പജ്ജതി. പകതിത്ഥിപുരിസാനമ്പി കമ്മമേവ ബ്യഞ്ജനലിങ്ഗാനം കാരണം, ന ഭാവോ തസ്സ കേനചി പച്ചയേന പച്ചയത്തസ്സ പട്ഠാനേ അവുത്തത്താ. കേവലം ഭാവസഹിതാനംയേവ ബ്യഞ്ജനലിങ്ഗാനം പവത്തദസ്സനത്ഥം അട്ഠകഥാസു (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ ൬൩൨-൬൩൩) "ഇത്ഥിന്ദ്രിയം പടിച്ച ഇത്ഥിലിങ്ഗാദീനീ"തിആദിനാ ഇന്ദ്രിയസ്സ ബ്യഞ്ജനകാരണത്തേന വുത്തം. ഇധ പന അകുസലബലേന ഇന്ദ്രിയം വിനാപി ബ്യഞ്ജനം ഉപ്പജ്ജതീതി വേദിതബ്ബം. ഉഭിന്നമ്പി ചേ തേസം ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാനം. യദാ ഇത്ഥിയാ രാഗോ ഉപ്പജ്ജതി, തദാ പുരിസബ്യഞ്ജനം പാകടം ഹോതി, ഇതരം പടിച്ഛന്നം. യദാ പുരിസേ രാഗോ

ഉപ്പജ്ജതി, തദാ ഇത്ഥിബ്യഞ്ജനം പാകടം ഹോതി, ഇതരം പടിച്ഛന്നന്തി ആഗതം.

൬൩൭. ഥേയ്യായ സംവാസോ ഏതസ്സാതി **ഥേയ്യസംവാസകോ**. സോ ച ന സംവാസമത്തസ്സേവ ഥേനകോ ഇധാധിപ്പേതോ, അഥ ഖോ ലിങ്ഗസ്സ തദുഭയസ്സ ച ഥേനകോപീതി ആഹ **"തയോ ഥേയ്യസംവാസകാ"**തിആദി. **ന യഥാവുഡ്ഢം വന്ദനം സാദിയതീ**തി യഥാവുഡ്ഢം ഭിക്ഖൂനം വാ സാമണേരാനം വാ വന്ദനം ന സാദിയതി. **യഥാവുഡ്ഢം വന്ദനം സാദിയതീ**തി അത്തനാ മുസാവാദം കത്വാ ദസ്സിതവസ്സാനുരൂപം യഥാവുഡ്ഢം വന്ദനം സാദിയതി. **ഭിക്ഖുവസ്സഗണനാദികോ**തി ഇമിനാ ന ഏകകമ്മാദികോവ ഇധ സംവാസോ നാമാതി ദസ്സേതി.

൬൩൮. രാജ…പേ॰… ഭയേനാതി ഏത്ഥ **ഭയ**-സദ്ദോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ "രാജഭയേന ദുബ്ഭിക്ഖഭയേനാ"തിആദിനാ. **സംവാസം നാധിവാസേതി, യാവ സോ സുദ്ധമാനസോ**തി രാജഭയാദീഹി ഗഹിതലിങ്ഗതായ സോ സുദ്ധമാനസോ യാവ സംവാസം നാധിവാസേതീതി അത്ഥോ. യോ ഹി രാജഭയാദിം വിനാ കേവലം ഭിക്ഖൂ വഞ്ചേത്വാ തേഹി സദ്ധിം സംവസിതുകാമതായ ലിങ്ഗം ഗണ്ഹാതി, സോ അസുദ്ധചിത്തതായ ലിങ്ഗഗ്ഗഹണേനേവ ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ ഹോതി. അയം പന താദിസേന അസുദ്ധചിത്തേന ഭിക്ഖൂ വഞ്ചേതുകാമതായ അഭാവതോ യാവ സംവാസം നാധിവാസേതി, താവ ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ ന ഹോതി. തേനേവ "രാജഭയാദീഹി ഗഹിതലിങ്ഗാനം 'ഗിഹീ മം സമണോതി ജാനന്തൂ'തി വഞ്ചനചിത്തേ സതിപി ഭിക്ഖൂനം വഞ്ചേതുകാമതായ അഭാവാ ദോസോ ന ജാതോ"തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. കേചി പന "വൂപസന്തഭയതാ ഇധ സുദ്ധചിത്തതാ"തി വദന്തി, ഏവഞ്ച സതി സോ വൂപസന്തഭയോ യാവ സംവാസം നാധിവാസേതി, താവ ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതീതി അയമത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. ഇമസ്മിഞ്ച അത്ഥേ വിഞ്ഞായമാനേ അവൂപസന്തഭയസ്സ സംവാസസാദിയനേപി ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതീതി ആപജ്ജേയ്യ, ന ച അട്ഠകഥായം അവൂപസന്തഭയസ്സ സംവാസസാദിയനേപി അഥേയ്യസംവാസകതാ ദസ്സിതാ. **സബ്ബപാസണ്ഡിയഭത്താനി ഭുഞ്ജന്തോ**തി ച ഇമിനാ അവൂപസന്തഭയേനപി സംവാസം അസാദിയന്തേനേവ ഭവിതബ്ബന്തി ദീപേതി. തേനേവ തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം "യസ്മാ വിഹാരം ആഗന്ത്വാ സങ്ഘികം ഗണ്ഹന്തസ്സ സംവാസം പരിഹരിതും ദുക്കരം, തസ്മാ 'സബ്ബപാസണ്ഡിയഭത്താനി ഭുഞ്ജന്തോ'തി ഇദം വുത്ത"ന്തി. തസ്മാ രാജഭയാദീഹി ഗഹിതലിങ്ഗതായേവേത്ഥ സുദ്ധചിത്തതാതി ഗഹേതബ്ബം.

സബ്ബപാസണ്ഡിയഭത്താനീതി സബ്ബസാമയികാനം സാധാരണം കത്വാ വീഥിചതുക്കാദീസു ഠപേത്വാ ദാതബ്ബഭത്താനി. **കായപരിഹാരിയാനീ**തി കായേന പരിഹരിതബ്ബാനി. **അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛന്തീ**തി അഭിമുഖം ഗച്ഛന്തി. **കമ്മന്താനുട്ഠാനേനാ**തി കസിഗോരക്ഖാദികമ്മാകരണേന. **തദേവ പത്തചീവരം ആദായ വിഹാരം ഗച്ഛതീ**തി ചീവരാനി നിവാസനപാരുപനവസേന ആദായ, പത്തഞ്ച അംസകൂടേ ലഗ്ഗേത്വാ വിഹാരം ഗച്ഛതി.

നാപി സയം ജാനാതീതി "യോ ഏവം പബ്ബജതി, സോ ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ ഹോതീ"തി വാ "ഏവം കാതും ന ലബ്ഭതീ"തി വാ "ഏവം പബ്ബജിതോ സമണോ നാമ ന ഹോതീ"തി വാ ന ജാനാതി. **യോ ഏവം പബ്ബജതി, സോ**

ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ ഹോതീതി ഇദം പന നിദസ്സനമത്തം. **അനുപസമ്പന്നകാലേയേവാ**തി ഇമിനാ ഉപസമ്പന്നകാലേ സുത്വാ സചേപി നാരോചേതി, ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതീതി ദീപേതി.

സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ...പേ॰... ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതീതി ഇദം ഭിക്ഖൂഹി ദിന്നലിങ്ഗസ്സ അപരിച്ചത്തത്താ ന ലിങ്ഗഥേനകോ ഹോതി, ലിങ്ഗാനുരൂപസ്സ സംവാസസ്സ സാദിതത്താ നാപി സംവാസഥേനകോ ഹോതീതി വുത്തം. **ഏകോ ഭിക്ഖു കാസായേ സഉസ്സാഹോവ ഓദാതം നിവാസേത്വാ**തി ഏത്ഥാപി ഇദമേവ കാരണം ദട്ഠബ്ബം. പരതോ **"സാമണേരോ സലിങ്ഗേ ഠിതോ"**തിആദിനാ സാമണേരസ്സ വുത്തവിധാനേസുപി അഥേയ്യസംവാസപക്ഖേ അയമേവ നയോ. **"ഭിക്ഖുനിയാപി ഏസേവ നയോ"**തി വുത്തമേവത്ഥം **"സാപി ഗിഹിഭാവം പത്ഥയമാനാ"**തിആദിനാ വിഭാവേതി.

സചേ കോചി വുഡ്ഢപബ്ബജിതോതി സാമണേരം സന്ധായ വുത്തം. **മഹാപേളാദീസൂ**തി ഏതേന ഗിഹിസന്തകം ദസ്സിതം. **സാമണേരപടിപാടിയാ... പേ॰... ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതീ**തി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതി, പാരാജികം പന ആപജ്ജതിയേവ. സേസമേത്ഥ ഉത്താനമേവാതി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൧൦) വുത്തം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൧൦) പന - ഥേയ്യായ ലിങ്ഗഗ്ഗഹണമത്തമ്പി ഇധ സംവാസോ ഏവാതി ആഹ **"തയോ ഥേയ്യസംവാസകാ"**തി. **ന യഥാവുഡ്ഢം വന്ദന**ന്തി ഭിക്ഖൂനം സാമണേരാനം വാ വന്ദനം ന സാദിയതി. **യഥാവുഡ്ഢം വന്ദന**ന്തി അത്തനാ മുസാവാദേന ദസ്സിതവസ്സക്കമേന ഭിക്ഖൂനം വന്ദനം സാദിയതി. ദഹരസാമണേരോ പന വുഡ്ഢസാമണേരാനം, ദഹരഭിക്ഖൂ ച വുഡ്ഢാനം വന്ദനം സാദിയന്തോപി ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതി. **ഇമസ്മിം അത്ഥേ**തി സംവാസഥേനകത്ഥേ. **ഭിക്ഖുവസ്സാനീ**തി ഇദം സംവാസഥേനകേ വുത്തപാഠവസേന വുത്തം, സയമേവ പന പബ്ബജിത്വാ സാമണേരവസ്സാനി ഗണേന്തോപി ഉഭയത്ഥേനകോ ഏവ. ന കേവലഞ്ച പുരിസോവ, ഇത്ഥീപി ഭിക്ഖൂനീസു ഏവം പടിപജ്ജതി, ഥേയ്യസംവാസികാവ. ആദികമ്മികാപി ചേത്ഥ ന മുച്ചന്തി. ഉപസമ്പന്നേസു ഏവ പഞ്ഞത്താപത്തിം പടിച്ച ആദികമ്മികാ വുത്താ, തേനേവേത്ഥ ആദികമ്മികോപി ന മുത്തോ.

രാജ...പേ॰... ഭയേനാതി ഏത്ഥ **ഭയ**-സദ്ദോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ. **യാവ സോ സുദ്ധമാനസോ**തി "ഇമിനാ ലിങ്ഗേന ഭിക്ഖൂ വഞ്ചേത്വാ തേഹി സംവസിസ്സാമീ"തി അസുദ്ധചിത്താഭാവേന സുദ്ധചിത്തോ. തേന ഹി അസുദ്ധചിത്തേന ലിങ്ഗേ ഗഹിതമത്തേ പച്ഛാ ഭിക്ഖൂഹി സഹ സംവസതു വാ മാ വാ, ലിങ്ഗഥേനകോ ഹോതി. പച്ഛാ സംവസന്തോപി അഭബ്ബോ ഹുത്വാ സംവസതി, തസ്മാ ഉഭയത്ഥേനകോപി ലിങ്ഗഥേനകേ ഏവ പവിസതീതി വേദിതബ്ബം. യോ പന രാജാദിഭയേന സുദ്ധചിത്തോവ ലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ വിചരന്തോ പച്ഛാ "ഭിക്ഖുവസ്സാനി ഗണേത്വാ ജീവിസ്സാമീ"തി അസുദ്ധചിത്തം ഉപ്പാദേതി, സോ ചിത്തുപ്പാദമത്തേന ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതി സുദ്ധചിത്തേന ഗഹിതലിങ്ഗത്താ. സചേ പന സോ ഭിക്ഖൂനം സന്തികം ഗന്ത്വാ സാമണേരവസ്സഗണനാദിം കരോതി, തദാ സംവാസഥേനകോ, ഉഭയത്ഥേനകോ വാ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. യം പന പരതോ "സഹ

ധുരനിക്ഖേപേന അയമ്പി ഥേയ്യസംവാസകോവാ''തി വുത്തം, തം ഭിക്ഖൂഹി സങ്ഗമ്മ സംവാസാധിവാസനവസേന ധുരനിക്ഖേപം സന്ധായ വുത്തം. തേന വുത്തം **"സംവാസം നാധിവാസേതി, യാവാ"**തി , തസ്സ താവ ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ ന വുച്ചതീതി സമ്ബന്ധോ ദട്ഠബ്ബോ. ഏത്ഥ ച ചോരാദിഭയം വിനാപി കീളാധിപ്പായേന ലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖൂനമ്പി സന്തികേ പബ്ബജിതാലയം ദസ്സേത്വാ വന്ദനാദിം അസാദിയന്തോപി "സോഭതി നു ഖോ മേ പബ്ബജിതലിങ്ഗ''ന്തിആദിനാ സുദ്ധചിത്തേന ഗണ്ഹന്തോപി ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

സബ്ബപാസണ്ഡിയഭത്താനീതി സബ്ബസാമയികാനം സാധാരണം കത്വാ പഞ്ഞത്താനി ഭത്താനി. ഇദഞ്ച ഭിക്ഖൂനഞ്ഞേവ നിയമിതഭത്തഗ്ഗഹണേ സംവാസോപി സമ്ഭവേയ്യാതി സബ്ബസാധാരണഭത്തം വുത്തം. സംവാസം പന അസാദിയിത്വാ അഭിക്ഖുകവിഹാരാദീസു വിഹാരഭത്താദീനി ഭുഞ്ജന്തോപി ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതി ഏവ. **കമ്മന്താനുട്ഠാനേനാ**തി കസിആദികമ്മാകരണേന. **പത്തചീവരം ആദായാ**തി ഭിക്ഖുലിങ്ഗവസേന സരീരേന ധാരേത്വാ.

യോ ഏവം പബ്ബജതി, സോ ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ ഹോതീതി ഇദം നിദസ്സനമത്തം. "ഥേയ്യസംവാസകോ''തി പന നാമം അജാനന്തോപി "ഏവം കാതും ന വട്ടതീ''തി വാ "കരോന്തോ സമണോ നാമ ന ഹോതീ''തി വാ "യദി ആരോചേസ്സാമി, ഛഡ്ഡയിസ്സന്തി മ''ന്തി വാ "യേന കേനചി പബ്ബജ്ജാ മേ ന രുഹതീ''തി ജാനാതി, ഥേയ്യസംവാസകോ ഹോതി. യോ പന പഠമം "പബ്ബജ്ജാ ഏവം മേ ഗഹിതാ''തി സഞ്ഞീ കേവലം അന്തരാ അത്തനോ സേതവത്ഥനിവാസനാദിവിപ്പകാരം പകാസേതും ലജ്ജന്തോ ന കഥേതി, സോ ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതി. **അനുപസമ്പന്നകാലേയേവാ**തി ഏത്ഥ അവധാരണേന ഉപസമ്പന്നകാലേ ഥേയ്യസംവാസകലക്ഖണം ഞത്വാ വഞ്ചനായപി നാരോചേതി, ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതീതി ദീപേതി. സോ ഹി സുദ്ധചിത്തേന ഗഹിതലിങ്ഗത്താ ലിങ്ഗത്ഥേനകോ ന ഹോതി, ലദ്ധൂപസമ്പദത്താ തദനുഗുണസ്സേവ സംവാസസ്സ സാദിതത്താ സംവാസത്ഥേനകോപി ന ഹോതി. അനുപസമ്പന്നോ പന ലിങ്ഗത്ഥേനകോ ഹോതി, സംവാസാരഹസ്സ ലിങ്ഗസ്സ ഗഹിതത്താ സംവാസസാദിയനമത്തേന സംവാസത്ഥേനകോ ഹോതി.

സലിങ്ഗേ ഠിതോതി സലിങ്ഗഭാവേ ഠിതോ. **ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതീ**തി ഭിക്ഖൂഹി ദിന്നലിങ്ഗസ്സ അപരിച്ചത്തത്താ ലിങ്ഗത്ഥേനകോ ന ഹോതി. ഭിക്ഖുപടിഞ്ഞായ അപരിച്ചത്തത്താ സംവാസത്ഥേനകോ ന ഹോതി. യം പന മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ) "ലിങ്ഗാനുരൂപസ്സ സംവാസസ്സ സാദിതത്താ നാപി സംവാസത്ഥേനകോ''തി കാരണം വുത്തം, തമ്പി ഇദമേവ കാരണം സന്ധായ വുത്തം. ഇതരഥാ സാമണേരസ്സാപി ഭിക്ഖുവസ്സഗണനാദീസു ലിങ്ഗാനുരൂപസംവാസോ ഏവ സാദിതോതി സംവാസത്ഥേനകതാ ന സിയാ ഭിക്ഖൂഹി ദിന്നലിങ്ഗസ്സ ഉഭിന്നമ്പി സാധാരണത്താ. യഥാ ചേത്ഥ ഭിക്ഖു, ഏവം സാമണേരോപി പാരാജികം സമാപന്നോ സാമണേരപടിഞ്ഞായ അപരിച്ചത്തത്താ സംവാസത്ഥേനകോ ന ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ. **സോഭതീതി സമ്പടിച്ഛിത്വാ**തി കാസാവധാരണേ ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ ഗിഹിഭാവം സമ്പടിച്ഛിത്വാ.

സചേ കോചി വുഡ്ഢപബ്ബജിതോതി സാമണേരം സന്ധായ വുത്തം. **മഹാപേളാദീസൂ**തി വിലീവാദിമയേസു ഘരദ്വാരേസു ഠപിതേസു ഭത്തഭാജനവിസേസേസു. ഏതേന വിഹാരേ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം വസ്സഗണനാദീനം അകരണം ദസ്സേതീതി വുത്തം.

൧൧൦. തിത്ഥിയപക്കന്തകകഥായം **തേസം ലിങ്ഗേ ആദിന്നമത്തേ തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ഹോതീ**തി ''തിത്ഥിയോ ഭവിസ്സാമീ''തി ഗതസ്സ ലിങ്ഗഗ്ഗഹണേനേവ തേസം ലദ്ധിപി ഗഹിതായേവ ഹോതീതി കത്വാ വുത്തം. കേനചി പന ''തേസം ലിങ്ഗേ ആദിന്നമത്തേ ലദ്ധിയാ ഗഹിതായപി അഗ്ഗഹിതായപി തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ഹോതീ''തി വുത്തം, തം ന ഗഹേതബ്ബം. ന ഹി ''തിത്ഥിയോ ഭവിസ്സാമീ''തി ഗതസ്സ ലിങ്ഗസമ്പടിച്ഛനതോ അഞ്ഞം ലദ്ധിഗ്ഗഹണം നാമ അത്ഥി. ലിങ്ഗസമ്പടിച്ഛനേനേവ ഹി സോ ഗഹിതലദ്ധികോ ഹോതി. തേനേവ ''വീമംസനത്ഥം കുസചീരാദീനി...പേ॰... യാവ ന സമ്പടിച്ഛതി, താവ തം ലദ്ധി രക്ഖതി, സമ്പടിച്ഛിതമത്തേ തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ഹോതീ''തി വുത്തം. **നഗ്ഗോവ ആജീവകാനം ഉപസ്സയം ഗച്ഛതി, പദവാരേ പദവാരേ ദുക്കട**ന്തി ''ആജീവകോ ഭവിസ്സ''ന്തി അസുദ്ധചിത്തേന ഗമനപച്ചയാ ദുക്കടം വുത്തം. നഗ്ഗേന ഹുത്വാ ഗമനപച്ചയാപി പദവാരേ ദുക്കടാ ന മുച്ചതിയേവാതി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൧൦) വുത്തം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൧൦) പന - തിത്ഥിയപക്കന്തകാദികഥാസു **തേസം ലിങ്ഗേ ആദിന്നമത്തേ**തി വീമംസാദിഅധിപ്പായം വിനാ ''തിത്ഥിയോ ഭവിസ്സാമീ''തി സന്നിട്ഠാനവസേന ലിങ്ഗേ കായേന ധാരിതമത്തേ. **സയമേവാ**തി തിത്ഥിയാനം സന്തികം അഗന്ത്വാ സയമേവ സങ്ഘാരാമേപി കുസചീരാദീനി നിവാസേതി. **ആജീവകോ ഭവിസ്സന്തി...പേ॰... ഗച്ഛതീ**തി ആജീവകാനം സന്തികേ തേസം പബ്ബജനവിധിനാ ''ആജീവകോ ഭവിസ്സാമീ''തി ഗച്ഛതി. തസ്സ ഹി തിത്ഥിയഭാവൂപഗമനം പതി സന്നിട്ഠാനേ വിജ്ജമാനേപി ''ഗന്ത്വാ ഭവിസ്സാമീ''തി പരികപ്പിതത്താ പദവാരേ ദുക്കടമേവ വുത്തം. **ദുക്കട**ന്തി പാളിയാ അവുത്തേപി മേഥുനാദീസു വുത്തപുബ്ബപയോഗദുക്കടാനുലോമതോ വുത്തം. ഏതേന ച സന്നിട്ഠാനവസേന ലിങ്ഗേ സമ്പടിച്ഛിതേ പാരാജികം, തതോ പുരിമപയോഗേ ഥുല്ലച്ചയഞ്ച വത്തബ്ബമേവ. ഥുല്ലച്ചയക്ഖണേ നിവത്തന്തോപി ആപത്തിം ദേസാപേത്വാ മുച്ചതി ഏവാതി ദട്ഠബ്ബം. യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം സങ്ഘഭേദേപി ലോഹിതുപ്പാദേപി ഭിക്ഖൂനം പുബ്ബപയോഗാദീസു ദുക്കടഥുല്ലച്ചയപാരാജികാഹി മുച്ചനസീമാ ച വേദിതബ്ബാ. സാസനവിരുദ്ധതായേത്ഥ ആദികമ്മികാനമ്പി അനാപത്തി ന വുത്താ. പബ്ബജ്ജായപി അഭബ്ബതാദസ്സനത്ഥം പനേതേ അഞ്ഞേ ച പാരാജികകണ്ഡേ വിസും സിക്ഖാപദേന പാരാജികാദിം അദസ്സേത്വാ ഇധ അഭബ്ബേസു ഏവ വുത്താതി വേദിതബ്ബം.

തം ലദ്ധീതി തിത്ഥിയവേസേ സേട്ഠഭാവഗ്ഗഹണമേവ സന്ധായ വുത്തം. തേസഞ്ഹി തിത്ഥിയാനം സസ്സതാദിഗ്ഗാഹം ഗണ്ഹന്തോപി ലിങ്ഗേ അസമ്പടിച്ഛിതേ തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ന ഹോതി, തം ലദ്ധിം അഗ്ഗഹേത്വാപി ''ഏതേസം വതചരിയാ സുന്ദരാ''തി ലിങ്ഗം സമ്പടിച്ഛന്തോ തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ഹോതി ഏവ. **ലദ്ധിയാ അഭാവേനാ**തി ഭിക്ഖുഭാവേ സാലയതായ തിത്ഥിയഭാവൂപഗമനലദ്ധിയാ അഭാവേന. ഏതേന ച ആപദാസു കുസചീരാദിം

പാരുപന്തസ്സപി നഗ്ഗസ്സ വിയ അനാപത്തീതി ദസ്സേതി. **ഉപസമ്പന്നഭിക്ഖുനാ കഥിതോ**തി ഏത്ഥ സങ്ഘഭേദകോപി ഉപസമ്പന്നഭിക്ഖുനാവ കഥിതോ, മാതുഘാതകാദയോ പന അനുപസമ്പന്നേനാതിപി ദട്ഠബ്ബന്തി ആഗതം.

൧൨൭. തിരച്ഛാനകഥായം **"യോ കോചി അമനുസ്സജാതിയോ, സബ്ബോവ ഇമസ്മിം അത്ഥേ തിരച്ഛാനഗതോതി വേദിതബ്ബോ"**തി ഏതേന ഏസോ മനുസ്സജാതിയോ ഏവ ഭഗവതോ സാസനേ പബ്ബജിതും വാ ഉപസമ്പജ്ജിതും വാ ലഭതി, ന തതോ അഞ്ഞോതി ദീപേതി. തേനാഹ ഭഗവാ "തുമ്ഹേ ഖോത്ഥ നാഗാ അവിരുള്ഹിധമ്മാ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ"തി (മഹാവ॰ ൧൧൧).

൧൨൮. ആനന്തരിയകഥായം തിരച്ഛാനാദിഅമനുസ്സജാതിതോ മനുസ്സജാതികാനഞ്ഞേവ പുത്തേസു മേത്താദയോപി തിക്ഖവിസദാ ഹോന്തി ലോകുത്തരഗുണാ വിയാതി ആഹ **"മനുസ്സിത്ഥിഭൂതാ ജനികാ മാതാ"**തി. യഥാ മനുസ്സാനഞ്ഞേവ കുസലപവത്തി തിക്ഖവിസദാ, ഏവം അകുസലപവത്തിപീതി ആഹ **"സയമ്പി മനുസ്സജാതികേനേവാ"**തിആദി. അഥ വാ യഥാ സമാനജാതിയസ്സ വികോപനേ കമ്മം ഗരുതരം, ന തഥാ വിജാതിയസ്സാതി ആഹ **"മനുസ്സിത്ഥിഭൂതാ"**തി. പുത്തസമ്ബന്ധേന മാതുപിതുസമഞ്ഞാ , ദത്തകിത്തിമാദിവസേനപി പുത്തവോഹാരോ ലോകേ ദിസ്സതി, സോ ച ഖോ പരിയായതോതി നിപ്പരിയായസിദ്ധതം ദസ്സേതും **"ജനികാ മാതാ"**തി വുത്തം. യഥാ മനുസ്സത്തഭാവേ ഠിതസ്സേവ കുസലധമ്മാനം തിക്ഖവിസദസൂരഭാവാപത്തി യഥാ തം തിണ്ണമ്പി ബോധിസത്താനം ബോധിത്തയനിബ്ബത്തിയം, ഏവം മനുസ്സത്തഭാവേ ഠിതസ്സേവ അകുസലധമ്മാനമ്പി തിക്ഖവിസദസൂരഭാവാപത്തീതി ആഹ **"സയമ്പി മനുസ്സജാതികേനേവാ"**തി. **ആനന്തരിയേനാ**തി ഏത്ഥ ചുതിഅനന്തരം നിരയേ പടിസന്ധിഫലം അനന്തരം നാമ, തസ്മിം അനന്തരേ ജനകത്തേന നിയുത്തം ആനന്തരിയം, തേന. അഥ വാ ചുതിഅനന്തരം ഫലം അനന്തരം നാമ, തസ്മിം അനന്തരേ നിയുത്തം, തന്നിബ്ബത്തനേന അനന്തരകരണസീലം, അനന്തരപ്പയോജനം വാ ആനന്തരിയം, തേന **ആനന്തരിയേന മാതുഘാതകകമ്മേന**. പിതുഘാതകേപി "യേന മനുസ്സഭൂതോ ജനകോ പിതാ സയമ്പി മനുസ്സജാതികേനേവ സതാ സഞ്ചിച്ച ജീവിതാ വോരോപിതോ, അയം ആനന്തരിയേന പിതുഘാതകകമ്മേന പിതുഘാതകോ"തിആദിനാ സബ്ബം വേദിതബ്ബന്തി ആഹ **"പിതുഘാതകേപി ഏസേവ നയോ"**തി.

പരിവത്തിതലിങ്ഗമ്പി മാതരം വാ പിതരം വാ ജീവിതാ വോരോപേന്തസ്സ ആനന്തരിയകമ്മം ഹോതിയേവ. സതിപി ഹി ലിങ്ഗപരിവത്തേ സോ ഏവ ഏകകമ്മനിബ്ബത്തോ ഭവങ്ഗപ്പബന്ധോ ജീവിതപ്പബന്ധോ, ന അഞ്ഞോതി. യോ പന സയം മനുസ്സോ തിരച്ഛാനഭൂതം പിതരം വാ മാതരം വാ, സയം വാ തിരച്ഛാനഭൂതോ മനുസ്സഭൂതം, തിരച്ഛാനോയേവ വാ തിരച്ഛാനഭൂതം ജീവിതാ വോരോപേതി, തസ്സ കമ്മം ആനന്തരിയം ന ഹോതി, ഭാരിയം പന ഹോതി, ആനന്തരിയം ആഹച്ചേവ തിട്ഠതി. ഏളകചതുക്കം സങ്ഗാമചതുക്കം ചോരചതുക്കഞ്ചേത്ഥ കഥേതബ്ബം. "ഏളകം മാരേമീ"തി അഭിസന്ധിനാപി ഹി ഏളകട്ഠാനേ ഠിതം മനുസ്സോ മനുസ്സഭൂതം മാതരം വാ പിതരം വാ മാരേന്തോ ആനന്തരിയം ഫുസതി മരണാധിപ്പായേനേവ ആനന്തരിയവത്ഥുനോ വികോപിതത്താ. ഏളകാഭിസന്ധിനാ, പന മാതാപിതിഅഭിസന്ധിനാ വാ ഏളകം മാരേന്തോ ആനന്തരിയം ന ഫുസതി ആനന്തരിയവത്ഥുനോ അഭാവതോ.

മാതാപിതിഅഭിസന്ധിനാ മാതാപിതരോ മാരേന്തോ ഫുസ്സതേവ. ഏസ നയോ ഇതരസ്മിമ്പി ചതുക്കദ്വയേ. യഥാ ച മാതാപിതൂസു, ഏവം അരഹന്തേസു ഏതാനി ചതുക്കാനി വേദിതബ്ബാനി. സബ്ബത്ഥ ഹി പുരിമം അഭിസന്ധിചിത്തം അപ്പമാണം, വധകചിത്തം, പന തദാരമ്മണജീവിതിന്ദ്രിയഞ്ച പമാണം. കതാനന്തരിയകമ്മോ ച "തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകം പടിബാഹേസ്സാമീ"തി സകലചക്കവാളം മഹാചേതിയപ്പമാണേഹി കഞ്ചനഥൂപേഹി പൂരേത്വാപി സകലചക്കവാളം പൂരേത്വാ നിസിന്നസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാപി ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ സങ്ഘാടികണ്ണം അമുഞ്ചന്തോ വിചരിത്വാപി കായസ്സ ഭേദാ നിരയമേവ ഉപപജ്ജതി, പബ്ബജ്ജഞ്ച ന ലഭതി. പിതുഘാതകേ **വേസിയാ പുത്തോ**തി ഉപലക്ഖണമത്തം, കുലിത്ഥിയാ അതിചാരിനിയാ പുത്തോപി അത്തനോ പിതരം അജാനിത്വാ ഘാതേന്തോപി പിതുഘാതകോവ ഹോതി.

അരഹന്തഘാതകകമ്മേ **അവസേസ**ന്തി അനാഗാമിആദികം. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന തതിയപാരാജികവണ്ണനാതോ ഗഹേതബ്ബോ.

"ദുട്ഠചിത്തേനാ"തി വുത്തമേവത്ഥം വിഭാവേതി **"വധകചിത്തേനാ"**തി. വധകചേതനായ ഹി ദൂസിതം ചിത്തം ഇധ ദുട്ഠചിത്തം നാമ. **ലോഹിതം ഉപ്പാദേതീ**തി ഏത്ഥ തഥാഗതസ്സ അഭേജ്ജകായതായ പരൂപക്കമേന ചമ്മച്ഛേദം കത്വാ ലോഹിതപഗ്ഘരണം നാമ നത്ഥി, സരീരസ്സ പന അന്തോയേവ ഏകസ്മിം ഠാനേ ലോഹിതം സമോസരതി, ആഘാതേന പകുപ്പമാനം സഞ്ചിതം ഹോതി. ദേവദത്തേന പവിദ്ധസിലതോ ഭിജ്ജിത്വാ ഗതാ സക്ഖലികാപി തഥാഗതസ്സ പാദന്തം പഹരി, ഫരസുനാ പഹടോ വിയ പാദോ അന്തോലോഹിതോയേവ അഹോസി. ജീവകോ പന തഥാഗതസ്സ രുചിയാ സത്ഥകേന ചമ്മം ഛിന്ദിത്വാ തമ്ഹാ ഠാനാ ദുട്ഠലോഹിതം നീഹരിത്വാ ഫാസുമകാസി, തേനസ്സ പുഞ്ഞകമ്മമേവ അഹോസി. തേനാഹ **"ജീവകോ വിയാ"**തിആദി.

അഥ യേ പരിനിബ്ബുതേ തഥാഗതേ ചേതിയം ഭിന്ദന്തി, ബോധിം ഛിന്ദന്തി, ധാതുമ്ഹി ഉപക്കമന്തി, തേസം കിം ഹോതീതി? ഭാരിയം കമ്മം ഹോതി ആനന്തരിയസദിസം. സധാതുകം പന ഥൂപം വാ പടിമം വാ ബാധമാനം ബോധിസാഖം ഛിന്ദിതും വട്ടതി. സചേപി തത്ഥ നിലീനാ സകുണാ ചേതിയേ വച്ചം പാതേന്തി, ഛിന്ദിതും വട്ടതിയേവ. പരിഭോഗചേതിയതോ ഹി സരീരചേതിയം ഗരുതരം. ചേതിയവത്ഥും ഭിന്ദിത്വാ ഗച്ഛന്തേ ബോധിമൂലേപി ഛിന്ദിത്വാ ഹരിതും വട്ടതി. യാ പന ബോധിസാഖാ ബോധിഘരം ബാധതി, തം ഗേഹരക്ഖണത്ഥം ഛിന്ദിതും ന ലഭതി. ബോധിഅത്ഥായ ഹി ഗേഹം, ന ഗേഹത്ഥായ ബോധി. ആസനഘരേപി ഏസേവ നയോ. യസ്മിം പന ആസനഘരേ ധാതു നിഹിതാ ഹോതി, തസ്സ രക്ഖണത്ഥായ തം സാഖം ഛിന്ദിതും വട്ടതി. ബോധിജഗ്ഗനത്ഥം ഓജോഹരണസാഖം വാ പൂതിട്ഠാനം വാ ഛിന്ദിതും വട്ടതിയേവ, സത്ഥു രൂപകായപടിജഗ്ഗനേ വിയ പുഞ്ഞമ്പി ഹോതി.

സങ്ഘഭേദേ **ചതുന്നം കമ്മാന**ന്തി അപലോകനാദീനം ചതുന്നം കമ്മാനം. **അയം സങ്ഘഭേദകോ**തി പകതത്തം ഭിക്ഖും സന്ധായ വുത്തം. പുബ്ബേ ഏവ പാരാജികം സമാപന്നോ വാ വത്ഥാദിദോസേന വിപന്നുപസമ്പദോ വാ സങ്ഘം ഭിന്ദന്തോപി ആനന്തരിയം ന ഫുസതി, സങ്ഘോ പന ഭിന്നോവ ഹോതി, പബ്ബജ്ജാ ചസ്സ ന വാരിതാതി ദട്ഠബ്ബം.

ഭിക്ഖുനീദൂസനേ **ഇച്ഛമാനന്തി** ഓദാതവത്ഥവസനം ഇച്ഛമാനം. തേനേവാഹ **"ഗിഹിഭാവേ സമ്പടിച്ഛിതമത്തേയേവാ"**തി. നേവ പബ്ബജ്ജാ അത്ഥീതി യോജനാ. യോ ച പടിക്ഖിത്തേ അഭബ്ബേ ച പുഗ്ഗലേ ഞത്വാ പബ്ബാജേതി, ഉപസമ്പാദേതി വാ, ദുക്കടം. അജാനന്തസ്സ സബ്ബത്ഥ അനാപത്തീതി വേദിതബ്ബം.

൧൪൨. ഗബ്ഭമാസേഹി സദ്ധിം വീസതി വസ്സാനി അസ്സാതി **ഗബ്ഭവീസോ**. **ഹായനവഡ്ഢനന്തി** ഗബ്ഭമാസേസു അധികേസു ഉത്തരി ഹായനം, ഊനേസു വഡ്ഢനന്തി വേദിതബ്ബം. **ഏകൂനവീസതിവസ്സന്തി** ദ്വാദസ മാസേ മാതുകുച്ഛിസ്മിം വസിത്വാ മഹാപവാരണായ ജാതകാലതോ പട്ഠായ ഏകൂനവീസതിവസ്സം. **പാടിപദദിവസേതി** പച്ഛിമികായ വസ്സൂപഗമനദിവസേ. "തിംസരത്തിദിവോ മാസോ"തി (അ॰ നി॰ ൩.൭൧; വി.൪൩; വിഭ॰ ൧൦൨൩) വചനതോ **"ചത്താരോ മാസാ പരിഹായന്തീ"**തി വുത്തം. **വസ്സം ഉക്കഡ്ഢന്തീതി** വസ്സം ഉദ്ധം കഡ്ഢന്തി, തതിയസംവച്ഛരേ ഏകമാസസ്സ അധികത്താ മാസപരിച്ചജനവസേന വസ്സം ഉദ്ധം കഡ്ഢന്തീതി അത്ഥോ, തസ്മാ തതിയോ സംവച്ഛരോ തേരസമാസികോ ഹോതി. സംവച്ഛരസ്സ പന ദ്വാദസമാസികത്താ അട്ഠാരസസു വസ്സേസു അധികമാസേ വിസും ഗഹേത്വാ **"ഛ മാസാ വഡ്ഢന്തീ"**തി വുത്തം. **തതോതി** ഛമാസതോ. **നിക്കങ്ഖാ ഹുത്വാതി** അധികമാസേഹി സദ്ധിം പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സത്താ നിബ്ബേമതികാ ഹുത്വാ. യം പന വുത്തം തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു "അട്ഠാരസന്നംയേവ വസ്സാനം അധികമാസേ ഗഹേത്വാ ഗണിതത്താ സേസവസ്സദ്വയസ്സപി അധികദിവസാനി ഹോന്തി, താനി അധികദിവസാനി സന്ധായ 'നിക്കങ്ഖാ ഹുത്വാ'തി വുത്ത"ന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. ന ഹി ദ്വീസു വസ്സേസു അധികദിവസാനി നാമ വിസും ഉപലബ്ഭന്തി തതിയേ വസ്സേ വസ്സുക്കഡ്ഢനവസേന അധികമാസേ പരിച്ചത്തേയേവ അതിരേകമാസസമ്ഭവതോ, തസ്മാ ദ്വീസു വസ്സേസു അതിരേകദിവസാനി വിസും ന സമ്ഭവന്തി.

"തേ ദ്വേ മാസേ ഗഹേത്വാ വീസതി വസ്സാനി പരിപുണ്ണാനി ഹോന്തീ"തി കസ്മാ വുത്തം, ഏകൂനവീസതിവസ്സമ്ഹി ച പുന അപരസ്മിം വസ്സേ പക്ഖിത്തേ വീസതി വസ്സാനി പരിപുണ്ണാനി ഹോന്തീതി ആഹ **"ഏത്ഥ പന... പേ॰... വുത്ത"**ന്തി. അനേകത്ഥത്താ നിപാതാനം **പന**-സദ്ദോ ഹിസദ്ദത്ഥോ, ഏത്ഥ ഹീതി വുത്തം ഹോതി. ഇദഞ്ഹി വുത്തസ്സേവത്ഥസ്സ സമത്ഥനവസേന വുത്തം. ഇമിനാ ച ഇമം ദീപേതി - യം വുത്തം "ഏകൂനവീസതിവസ്സം സാമണേരം നിക്ഖമനീയപുണ്ണമാസിം അതിക്കമ്മ പാടിപദദിവസേ ഉപസമ്പാദേന്തീ"തി, തത്ഥ ഗബ്ഭമാസേപി ഗഹേത്വാ ദ്വീഹി മാസേഹി അപരിപുണ്ണവീസതിവസ്സം സന്ധായ "ഏകൂനവീസതിവസ്സ"ന്തി വുത്തം, തസ്മാ അധികമാസേസു ദ്വീസു ഗഹിതേസു ഏവ വീസതി വസ്സാനി പരിപുണ്ണാനി നാമ ഹോന്തീതി. **തസ്മാതി** യസ്മാ ഗബ്ഭമാസാപി ഗണനൂപഗാ ഹോന്തി, തസ്മാ. **ഏകവീസതിവസ്സോ ഹോതീതി** ജാതദിവസതോ പട്ഠായ വീസതിവസ്സോ സമാനോ ഗബ്ഭമാസേഹി സദ്ധിം ഏകവീസതിവസ്സോ ഹോതി. **അഞ്ഞം ഉപസമ്പാദേതീതി** ഉപജ്ഝായോ, കമ്മവാചാചരിയോ വാ ഹുത്വാ ഉപസമ്പാദേതീതി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൪൦൨) ആഗതം.

ഗബ്ഭേ സയിതകാലേന സദ്ധിം വീസതിമം വസ്സം പരിപുണ്ണമസ്സാതി **ഗബ്ഭവീസോ. നിക്ഖമനീയപുണ്ണമാസീതി** സാവണമാസസ്സ പുണ്ണമിയാ ആസാള്ഹീപുണ്ണമിയാ അനന്തരപുണ്ണമീ. **പാടിപദദിവസേതി** പച്ഛിമികായ

വസ്സൂപനായികായ, ദ്വാദസ മാസേ മാതുകുച്ഛിസ്മിം വസിത്വാ മഹാപവാരണായ ജാതം ഉപസമ്പാദേന്തീതി അത്ഥോ. "തിംസരത്തിദിവോ മാസോ, ദ്വാദസമാസികോ സംവച്ഛരോ"തി വചനതോ **"ചത്താരോ മാസാ പരിഹായന്തീ"**തി വുത്തം. **വസ്സം ഉക്കഡ്ഢന്തീ**തി വസ്സം ഉദ്ധം കഡ്ഢന്തി, "ഏകമാസം അധികമാസോ"തി ഛഡ്ഡേത്വാ വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ, തസ്മാ തതിയോ തതിയോ സംവച്ഛരോ തേരസമാസികോ ഹോതി. **തേ ദ്വേ മാസേ ഗഹേത്വാ**തി നിക്ഖമനീയപുണ്ണമാസതോ യാവ ജാതദിവസഭൂതാ മഹാപവാരണാ, താവ യേ ദ്വേ മാസാ അനാഗതാ, തേസം അത്ഥായ അധികമാസതോ ലദ്ധേ ദ്വേ മാസേ ഗഹേത്വാ. തേനാഹ "യോ പവാരേത്വാ വീസതിവസ്സോ ഭവിസ്സതീ"തിആദി. **"നിക്കങ്ഖാ ഹുത്വാ"**തി ഇദം അട്ഠാരസന്നം വസ്സാനം ഏവ അധികമാസേ ഗഹേത്വാ തതോ വീസതിയാ വസ്സേസുപി ചാതുദ്ദസീനം അത്ഥായ ചതുന്നം മാസാനം പരിഹാപനേന സബ്ബഥാ പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സതം സന്ധായ വുത്തം.

പവാരേത്വാ വീസതിവസ്സോ ഭവിസ്സതീതി മഹാപവാരണാദിവസേ അതിക്കന്തേ ഗബ്ഭവസ്സേന സഹ വീസതിവസ്സോ ഭവിസ്സതീതി അത്ഥോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഗബ്ഭമാസാപി ഗണനൂപഗാ ഹോന്തി, തസ്മാ. **ഏകവീസതിവസ്സോ**തി ജാതിയാ വീസതിവസ്സം സന്ധായ വുത്തം. **അഞ്ഞം ഉപസമ്പാദേതീ**തി ഉപജ്ഝായോ, ആചരിയോ വാ ഹുത്വാ ഉപസമ്പാദേതി. **സോപീ**തി ഉപസമ്പാദേന്തോപി അനുപസമ്പന്നോതി വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം പാചിത്തിയ ൨.൪൦൩) ആഗതം.

ഏത്ഥ സിയാ - അട്ഠകഥാടീകാസു "അട്ഠാരസസു വസ്സേസു ഛ മാസാ വഡ്ഢന്തീ"തി വുത്തം, ഇദാനി പന "ഏകൂനവീസതിയാ വസ്സേസു സത്ത മാസാ അധികാ"തി വദന്തി, കഥമേത്ഥ വിഞ്ഞാതബ്ബന്തി? വുച്ചതേ - അട്ഠകഥാടീകാസു സാസനവോഹാരേന ലോകിയഗതിം അനുപഗമ്മ തീസു തീസു സംവച്ഛരേസു മാസഛഡ്ഡനം ഗഹേത്വാ "അട്ഠാരസസു വസ്സേസു ഛ മാസാ വഡ്ഢന്തീ"തി വുത്തം, ഇദാനി പന വേദവോഹാരേന ചന്ദസൂരിയഗതിസങ്ഖാതം തിഥിം ഗഹേത്വാ ഗണേന്തോ "ഏകൂനവീസതിയാ വസ്സേസു സത്ത മാസാ അധികാ"തി വദന്തീതി, തം വസ്സൂപനായികകഥായം ആവി ഭവിസ്സതി.

൧൪൯. മാതാ വാ മതാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **സോയേവാ**തി പബ്ബജ്ജാപേക്ഖോ ഏവ.

൧൫൦. **"ഏകസീമായഞ്ച അഞ്ഞേപി ഭിക്ഖൂ അത്ഥീ**തി ഇമിനാ ഏകസീമായം ഭിക്ഖുമ്ഹി അസതി ഭണ്ഡുകമ്മാരോചനകിച്ചം നത്ഥീതി ദസ്സേതി. **ഖണ്ഡസീമായ വാ ഠത്വാ നദീസമുദ്ദാദീനി വാ ഗന്ത്വാ പബ്ബാജേതബ്ബോ**തി ഏതേന സബ്ബേ സീമട്ഠകഭിക്ഖൂ ആപുച്ഛിതബ്ബാ, അനാപുച്ഛാ പബ്ബാജേതും ന വട്ടതീതി ദീപേതി.

൧൫൧. **അനാമട്ഠപിണ്ഡപാതന്തി** അഗ്ഗഹിതഅഗ്ഗം പിണ്ഡപാതം. **സാമണേരഭാഗസമകോ ആമിസഭാഗോ**തി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി സാമണേരാനം ആമിസഭാഗസ്സ സമകമേവ ദീയമാനത്താ വിസും സാമണേരഭാഗോ നാമ നത്ഥി, ഹേട്ഠാ ഗച്ഛന്തം പന ഭത്തം കദാചി മന്ദം ഭവേയ്യ, തസ്മാ ഉപരി അഗ്ഗഹേത്വാ സാമണേരപാളിയാവ ഗഹേത്വാ ദാതബ്ബോതി അധിപ്പായോ.

നിയതപബ്ബജ്ജസ്സേവ ചായം ഭാഗോ ദീയതി. തേനേവ **"അപക്കം പത്ത"**ന്തിആദി വുത്തം. അഞ്ഞേ വാ ഭിക്ഖൂ ദാതുകാമാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ.

൧൮൬. **സയം പബ്ബാജേതബ്ബോ**തി കേസച്ഛേദനാദീനി സയം കരോന്തേന പബ്ബാജേതബ്ബോ. കേസച്ഛേദനം കാസായച്ഛാദനം സരണദാനന്തി ഹി ഇമാനി തീണി കരോന്തോ "പബ്ബാജേതീ"തി വുച്ചതി, തേസു ഏകം ദ്വേ വാപി കരോന്തോ തഥാ വോഹരീയതിയേവ, തസ്മാ **ഏതം പബ്ബാജേഹീ**തി കേസച്ഛേദനം കാസായച്ഛാദനഞ്ച സന്ധായ വുത്തം. **ഉപജ്ഝായം ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബാജേതീ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **ഖണ്ഡസീമം നേത്വാ**തി ഭണ്ഡുകമ്മാരോചനപരിഹരണത്ഥം വുത്തം. തേന സഭിക്ഖുകേ വിഹാരേ അഞ്ഞമ്പി "ഏതസ്സ കേസേ ഛിന്ദാ"തി വത്തും ന വട്ടതി. **പബ്ബാജേത്വാ**തി കേസച്ഛേദനം സന്ധായ വദതി. **ഭിക്ഖുതോ അഞ്ഞോ പബ്ബാജേതും ന ലഭതീ**തി സരണദാനം സന്ധായ വുത്തം. തേനേവാഹ **"സാമണേരോ പനാ"**തിആദീതി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൮) ആഗതം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൮) പന - **സയം പബ്ബാജേതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ "കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ"തിആദിവചനതോ കേസച്ഛേദനകാസായച്ഛാദനസരണദാനാനി പബ്ബജനം നാമ, തേസു പച്ഛിമദ്വയം ഭിക്ഖൂഹി ഏവ കാതബ്ബം, കാരേതബ്ബം വാ. **പബ്ബാജേഹീ**തി ഇദം തിവിധമ്പി സന്ധായ വുത്തം. **ഖണ്ഡസീമം നേത്വാ**തി ഭണ്ഡുകമ്മാരോചനപരിഹരണത്ഥം. ഭിക്ഖൂനഞ്ഹി അനാരോചേത്വാ ഏകസീമായ "ഏതസ്സ കേസേ ഛിന്ദാ"തി അഞ്ഞം ആണാപേതുമ്പി ന വട്ടതി. **പബ്ബാജേത്വാ**തി കേസാദിച്ഛേദനമേവ സന്ധായ വുത്തം "കാസായാനി അച്ഛാദേത്വാ"തി വിസും വുത്തത്താ. **പബ്ബാജേതും ന ലഭതീ**തി സരണദാനം സന്ധായ വുത്തം. അനുപസമ്പന്നേന ഭിക്ഖുആണത്തിയാ ദിന്നമ്പി സരണം ന രുഹതീതി വുത്തം.

വജിരബുദ്ധിടീകായമ്പി (വജിര ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൮) - **ഖണ്ഡസീമം നേത്വാ**തി ഭണ്ഡുകമ്മാരോചനപരിഹരണത്ഥം വുത്തം, തേന സഭിക്ഖുകേ വിഹാരേ അഞ്ഞമ്പി "ഏതസ്സ കേസേ ഛിന്ദാ"തി വത്തും ന വട്ടതി. **"പബ്ബാജേത്വാ"**തി ഇമസ്സ അധിപ്പായപകാസനത്ഥം **"കാസായാനി അച്ഛാദേത്വാ ഏഹീ"**തി വുത്തം. ഉപജ്ഝായോ ചേ കേസമസ്സുഓരോപനാദീനി അകത്വാ പബ്ബജ്ജത്ഥം സരണാനി ദേതി, ന രുഹതി പബ്ബജ്ജാ. കമ്മവാചായ സാവേത്വാ ഉപസമ്പാദേതി, രുഹതി ഉപസമ്പദാ. അപത്തചീവരാനം ഉപസമ്പദാസിദ്ധിദസ്സനതോ, കമ്മവിപത്തിയാ അഭാവതോ ചേതം യുജ്ജതേവാതി ഏകേ. ഹോതി ചേത്ഥ -

> "സലിങ്ഗസ്സേവ പബ്ബജ്ജാ, വിലിങ്ഗസ്സാപി ചേതരാ;
> അപേതപുബ്ബവേസസ്സ, തംദ്വയാ ഇതി ചാപരേ"തി.

ഭിക്ഖുനാ ഹി സഹത്ഥേന വാ ആണത്തിയാ വാ ദിന്നമേവ കാസാവം വട്ടതി, അദിന്നം ന വട്ടതീതി പന സന്തേസ്വേവ കാസാവേസു, നാസന്തേസു അസമ്ഭവതോതി തേസം അധിപ്പായോതി ആഗതോ.

ഭബ്ബരൂപോതി ഭബ്ബസഭാവോ. തമേവത്ഥം പരിയായന്തരേന വിഭാവേതി **"സഹേതുകോ"**തി. **ഞാതോ**തി പാകടോ. **യസസ്സീ**തി പരിവാരസമ്പത്തിയാ സമന്നാഗതോ.

വണ്ണസണ്ഠാനഗന്ധാസയോകാസവസേന അസുചിജേഗുച്ഛപടികൂലഭാവം പാകടം കരോന്തേനാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **കേസാ** നാമേതേ വണ്ണതോപി പടികൂലാ, സണ്ഠാനതോപി ഗന്ധതോപി ആസയതോപി ഓകാസതോപി പടികൂലാ. മനുഞ്ഞേപി ഹി യാഗുപത്തേ വാ ഭത്തപത്തേ വാ കേസവണ്ണം കിഞ്ചി ദിസ്വാ "കേസമിസ്സകമിദം, ഹരഥ ന"ന്തി ജിഗുച്ഛന്തി, ഏവം കേസാ **വണ്ണതോ** പടികൂലാ. രത്തിം ഭുഞ്ജന്താപി കേസസണ്ഠാനം അക്കവാകം വാ മകചിവാകം വാ ഛുപിത്വാ തഥേവ ജിഗുച്ഛന്തി, ഏവം **സണ്ഠാനതോപി** പടികൂലാ. തേലമക്ഖനപുപ്ഫധൂമാദിസങ്ഖാരവിരഹിതാനഞ്ച കേസാനം **ഗന്ധോ** പരമജേഗുച്ഛോ ഹോതി. തതോ ജേഗുച്ഛതരോ അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിത്താനം. കേസാ ഹി വണ്ണസണ്ഠാനതോ അപ്പടികൂലാപി സിയും, **ഗന്ധേന** പന പടികൂലായേവ. യഥാ ഹി ദഹരസ്സ കുമാരകസ്സ വച്ചം വണ്ണതോ ഹലിദ്ദിവണ്ണം, സണ്ഠാനതോ ഹലിദ്ദിപിണ്ഡിസണ്ഠാനം. സങ്കരട്ഠാനേ ഛഡ്ഡിതഞ്ച ഉദ്ധുമാതകകാളസുനഖസരീരം വണ്ണതോ താലപക്കവണ്ണം, സണ്ഠാനതോ വട്ടേത്വാ വിസ്സട്ഠമുദിങ്ഗസണ്ഠാനം, ദാഠാപിസ്സ സുമനമകുളസദിസാ, തം ഉഭയമ്പി വണ്ണസണ്ഠാനതോ സിയാ അപ്പടികൂലം, ഗന്ധേന പന പടികൂലമേവ, ഏവം കേസാപി സിയും വണ്ണസണ്ഠാനതോ അപ്പടികൂലാ, ഗന്ധേന പന പടികൂലായേവാതി.

യഥാ പന അസുചിട്ഠാനേ ഗാമനിസ്സന്ദേന ജാതാനി സൂപേയ്യപണ്ണാനി നാഗരികമനുസ്സാനം ജേഗുച്ഛാനി ഹോന്തി അപരിഭോഗാനി, ഏവം കേസാപി പുബ്ബലോഹിതമുത്തകരീസപിത്തസേമ്ഹാദിനിസ്സന്ദേന ജാതത്താ പരമജേഗുച്ഛാതി. ഏവം **ആസയതോപി** പടികൂലാ. ഇമേ ച കേസാ നാമ ഗൂഥരാസിമ്ഹി ഉട്ഠിതകണ്ണകാ വിയ ഏകതിംസകോട്ഠാസരാസിമ്ഹി ജാതാ, തേ സുസാനസങ്കാരട്ഠാനാദീസു ജാതസാകം വിയ, പരിഖാദീസു ജാതകമലകുവലയാദിപുപ്ഫം വിയ ച അസുചിട്ഠാനേ ജാതത്താ പരമജേഗുച്ഛാതി ഏവം **ഓകാസതോ** പടികൂലാതിആദിനാ നയേന തചപഞ്ചകസ്സ വണ്ണാദിവസേന പടികൂലഭാവം പകാസേന്തേനാതി അത്ഥോ.

നിജ്ജീവനിസ്സത്തഭാവം വാ പാകടം കരോന്തേനാതി ഇമേ കേസാ നാമ സീസകടാഹപലിവേഠനചമ്മേ ജാതാ, തത്ഥ യഥാ വമ്മികമത്ഥകേ ജാതേസു കുണ്ഠതിണേസു ന വമ്മികമത്ഥകോ ജാനാതി "മയി കുണ്ഠതിണാനി ജാതാനീ"തി, നാപി കുണ്ഠതിണാനി ജാനന്തി "മയം വമ്മികമത്ഥകേ ജാതാനീ"തി. ഏവമേവ ന സീസകടാഹപലിവേഠനചമ്മം ജാനാതി "മയി കേസാ ജാതാ"തി, നാപി കേസാ ജാനന്തി "മയം സീസകടാഹപലിവേഠനചമ്മേ ജാതാ"തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം ആഭോഗപച്ചവേക്ഖണരഹിതാ ഏതേ ധമ്മാ. ഇതി "കേസാ നാമ ഇമസ്മിം സരീരേ പാടിയേക്കോ കോട്ഠാസോ അചേതനോ അബ്യാകതോ സുഞ്ഞോ നിസ്സത്തോ ഥദ്ധോ പഥവീധാതൂ"തിആദിനാ നയേന നിജ്ജീവനിസ്സത്തഭാവം പകാസേന്തേന. **പുബ്ബേ**തി പുരിമബുദ്ധാനം സന്തികേ. **മദ്ദിതസങ്ഖാരോ**തി നാമരൂപവവത്ഥാനേന ചേവ പച്ചയപരിഗ്ഗഹവസേന ച ഞാണേന പരിമദ്ദിതസങ്ഖാരോ. **ഭാവിതഭാവനോ**തി കലാപസമ്മസനാദിനാ സബ്ബസോ കുസലഭാവനായ പൂരണേന ഭാവിതഭാവനോ . **അദിന്നം ന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ "പബ്ബജ്ജാ ന രുഹതീതി വദന്തീ"തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൪) വുത്തം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൪) പന - **യസസ്സീ**തി പരിവാരസമ്പന്നോ. **നിജ്ജീവനിസ്സത്തഭാവ**ന്തി "കേസാ നാമ ഇമസ്മിം സരീരേ പാടിയേക്കോ കോട്ഠാസോ അചേതനോ അബ്യാകതോ സുഞ്ഞോ നിസ്സത്തോ ഥദ്ധോ പഥവീധാതൂ"തിആദിനയം സങ്ഗണ്ഹാതി, സബ്ബം വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ (വിസുദ്ധി॰ ൧.൩൧൧) ആഗതനയേന ഗഹേതബ്ബം. **പുബ്ബേ**തി പുബ്ബബുദ്ധുപ്പാദേസു . **മദ്ദിതസങ്ഖാരോ**തി വിപസ്സനാവസേന വുത്തം. **ഭാവിതഭാവനോ**തി സമഥവസേനപി.

കാസായാനി തിക്ഖത്തും വാ...പേ॰... പടിഗ്ഗാഹാപേതബ്ബോതി ഏത്ഥ "സബ്ബദുക്ഖനിസ്സരണത്ഥായ ഇമം കാസാവം ഗഹേത്വാ"തി വാ "തം കാസാവം ദത്വാ"തി വാ വത്വാ "പബ്ബാജേഥ മം, ഭന്തേ, അനുകമ്പം ഉപാദായാ"തി ഏവം യാചനപുബ്ബകം ചീവരം പടിച്ഛാപേതി. **അഥാപീ**തിആദി തിക്ഖത്തും പടിഗ്ഗാഹാപനതോ പരം കത്തബ്ബവിധിദസ്സനം, **അഥാപീ**തി തതോ പരമ്പീതി അത്ഥോ. കേചി പന "ചീവരം അപ്പടിഗ്ഗാഹാപേത്വാ പബ്ബാജനപ്പകാരഭേദദസ്സനത്ഥം **'അഥാപീ'**തി വുത്തം. **അഥാപീ**തി അഥ വാതി അത്ഥോ"തി വദന്തി. **അദിന്നം ന വട്ടതീ**തി ഇമിനാ പബ്ബജ്ജാ ന രുഹതീതി ദസ്സേതി.

൧൪൫. പാദേ വന്ദാപേത്വാതി പാദാഭിമുഖം നമാപേത്വാ. ദൂരേ വന്ദന്തോപി ഹി പാദേ വന്ദതീതി വുച്ചതീതി. **ഉപജ്ഝായേന വാ**തി ഏത്ഥ യസ്സ സന്തികേ ഉപജ്ഝം ഗണ്ഹാതി, അയം **ഉപജ്ഝായോ**. യം ആഭിസമാചാരികേസു വിനയനത്ഥായ ആചരിയം കത്വാ നിയ്യാതേന്തി, അയം **ആചരിയോ**. സചേ പന ഉപജ്ഝായോ സയമേവ സബ്ബം സിക്ഖാപേതി, അഞ്ഞമ്പി ന നിയ്യാതേതി, ഉപജ്ഝായോവസ്സ ആചരിയോപി ഹോതി. യഥാ ഉപസമ്പദാകാലേ സയമേവ കമ്മവാചം വാചേന്തോ ഉപജ്ഝായോവ കമ്മവാചാചരിയോപി ഹോതീതി വുത്തം.

അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദാതി ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേന അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദാ. **ഠാനകരണസമ്പദ**ന്തി ഏത്ഥ ഉരആദീനി ഠാനാനി, സംവുതാദീനി കരണാനീതി വേദിതബ്ബാനി. അനുനാസികന്തം കത്വാ ദാനകാലേ അന്തരാവിച്ഛേദം അകത്വാ ദാതബ്ബാനീതി ദസ്സേതും **"ഏകസമ്ബന്ധാനീ"**തി വുത്തം. **വിച്ഛിന്ദിത്വാ**തി മ-കാരന്തം കത്വാ ദാനസമയേ വിച്ഛേദം കത്വാ.

൧൪൬. സബ്ബമസ്സ കപ്പിയാകപ്പിയം ആചിക്ഖിതബ്ബന്തി ദസസിക്ഖാപദവിനിമുത്തം പരാമാസാപരാമാസാദിഭേദം കപ്പിയാകപ്പിയം ആചിക്ഖിതബ്ബം. **ആഭിസമാചാരികേസു വിനേതബ്ബോ**തി ഇമിനാ "സേഖിയഉപജ്ഝായവത്താദിആഭിസമാചാരികസീലമനേന പൂരേതബ്ബം. തത്ഥ ച കത്തബ്ബസ്സ അകരണേ, അകത്തബ്ബസ്സ ച കരണേ ദണ്ഡകമ്മാരഹോ ഹോതീതി ദീപേതീതി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൪) വുത്തം. അനുനാസികന്തം കത്വാ ദാനകാലേ അന്തരാവിച്ഛേദോ ന കാതബ്ബോതി ആഹ **"ഏകസമ്ബന്ധാനീ"**തി. **ആഭിസമാചാരികേസു വിനേതബ്ബോ**തി ഇമിനാ സേഖിയവത്താക്ഖന്ധകവത്തേസു, അഞ്ഞേസു ച സുക്കവിസ്സട്ഠിആദിലോകവജ്ജസിക്ഖാപദേസു ച സാമണേരേഹി വത്തിതബ്ബം, തത്ഥ അവത്തമാനോ അലജ്ജീ ദണ്ഡകമ്മാരഹോ ച ഹോതീതി ദസ്സേതീതി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൪).

ഉരാദീനി **ഠാനാനി** നാമ, സംവുതാദീനി **കരണാനി** നാമ. അനുനാസികന്തം കത്വാ ഏകസമ്ബന്ധം കത്വാ ദാനകാലേ അന്തരാ അട്ഠത്വാ വത്തബ്ബം, വിച്ഛിന്ദിത്വാ ദാനകാലേപി യഥാവുത്തട്ഠാനേ ഏവ വിച്ഛേദോ, അഞ്ഞത്ര ന വട്ടതീതി ലിഖിതം, അനുനാസികന്തേ ദീയമാനേ ഖലിത്വാ "ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛാമീ"തി മ-കാരേന മിസ്സീഭൂതേ ഥേത്തേ ഓതിണ്ണത്താ വട്ടതീതി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ**. മിസ്സം കത്വാ വത്തും വട്ടതി, വചനകാലേ പന അനുനാസികട്ഠാനേ വിച്ഛേദം അകത്വാ വത്തബ്ബന്തി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ**. "ഏവം കമ്മവാചായമ്പീ"തി വുത്തം. **ഉഭതോസുദ്ധിയാവ വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ മഹാഥേരോ പതിതദന്താദികാരണതായ അചതുരസ്സം കത്വാ വദതി, ബ്യത്തസാമണേരോ സമീപേ ഠിതോ പബ്ബജ്ജാപേക്ഖം ബ്യത്തം വദാപേതി, മഹാഥേരേന അവുത്തം വദാപേതീതി ന വട്ടതി. കമ്മവാചായ ഇതരോ ഭിക്ഖു ചേ വദതി, വട്ടതീതി. സങ്ഘോ ഹി കമ്മം കരോതി, ന പുഗ്ഗലോതി. ന, നാനാസീമപവത്തകമ്മവാചാസാമഞ്ഞനയേന പടിക്ഖിപിതബ്ബത്താ. അഥ ഥേരേന ചതുരസ്സം വുത്തം പബ്ബജ്ജാപേക്ഖം വത്തും അസക്കോന്തം സാമണേരോ സയം വത്വാ വദാപേതി, ഉഭതോസുദ്ധി ഏവ ഹോതി ഥേരേന വുത്തസ്സേവ വുത്തത്താ. "ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛന്തോ അസാധാരണേ ബുദ്ധഗുണേ, ധമ്മം സരണം ഗച്ഛന്തോ നിബ്ബാനം, സങ്ഘം സരണം ഗച്ഛന്തോ സേക്ഖധമ്മം അസേക്ഖധമ്മഞ്ച സരണം ഗച്ഛതീ"തി അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണവസേന യോജനാ കാതബ്ബാ. അഞ്ഞഥാ സരണത്തയസങ്കരദോസോ. **സബ്ബമസ്സ കപ്പിയാകപ്പിയ**ന്തി ദസസിക്ഖാപദവിനിമുത്തം പരാമാസാപരാമാസാദിഭേദം. **"ആഭിസമാചാരികേസു വിനേതബ്ബോ"**തി വചനതോ സേഖിയഉപജ്ഝായവത്താദിആഭിസമാചാരികസീലമനേന പൂരേതബ്ബം. തത്ഥ ചാരിത്തസ്സ അകരണേ, വാരിത്തസ്സ കരണേ ദണ്ഡകമ്മാരഹോ ഹോതീ"തി ദീപേതീതി വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൱൮) ആഗതോ.

അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ സാമണേരാനം ദസ സിക്ഖാപദാനീതിആദീസു സിക്ഖിതബ്ബാനി പദാനി **സിക്ഖാപദാനി,** സിക്ഖാകോട്ഠാസാതി അത്ഥോ. സിക്ഖായ വാ പദാനി **സിക്ഖാപദാനി,** അധിസീലഅധിചിത്തഅധിപഞ്ഞാസിക്ഖാനം അധിഗമുപായോതി അത്ഥോ. അത്ഥതോ പന കാമാവചരകുസലചിത്തസമ്പയുത്താ വിരതിയോ, തംസമ്പയുത്തധമ്മാ പനേത്ഥ തഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹേതബ്ബാ. **പാണോതി** പരമത്ഥതോ ജീവിതിന്ദ്രിയം, തസ്സ അതിപാതനം പബന്ധവസേന പവത്തിതും അദത്വാ സത്ഥാദീഹി അതിക്കമ്മ അഭിഭവിത്വാ പാതനം **പാണാതിപാതോ,** പാണവധോതി അത്ഥോ. സോ പന അത്ഥതോ പാണേ പാണസഞ്ഞിനോ ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദകഉപക്കമസമുട്ഠാപികാ വധകചേതനാവ, തസ്മാ പാണാതിപാതാ വേരമണി, വേരഹേതുതായ വേരസങ്ഖാതം പാണാതിപാതാദിപാപധമ്മം മണതി നീഹരതീതി വിരതി **"വേരമണീ"**തി വുച്ചതി. വിരമതി ഏതായാതി വാ "വിരമതീ"തി വത്തബ്ബേ നിരുത്തിനയേന "വേരമണീ"തി സമാദാനവിരതി വുത്താ. ഏസ നയോ സേസേസുപി.

അദിന്നസ്സ ആദാനം **അദിന്നാദാനം,** ഥേയ്യചേതനാ. **അബ്രഹ്മചരിയ**ന്തി അസേട്ഠചരിയം, മഗ്ഗേനമഗ്ഗപടിപത്തിസമുട്ഠാപികാ മേഥുനചേതനാ. **മുസാതി** അഭൂതവത്ഥു, തസ്സ വാദോ അഭൂതം ഞത്വാവ ഭൂതതോ വിഞ്ഞാപനചേതനാ **മുസാവാദോ**. പിട്ഠപൂവാദിനിബ്ബത്താ സുരാ ചേവ പുപ്ഫാസവാദിഭേദം

മേരയഞ്ച **സുരാമേരയം**. തദേവ മദനീയട്ഠേന മജ്ജഞ്ചേവ പമാദകാരണട്ഠേന പമാദട്ഠാനഞ്ച, തം യായ ചേതനായ പിവതി, തസ്സാ ഏവം അധിവചനം.

അരുണുഗ്ഗമനതോ പട്ഠായ യാവ മജ്ഝന്ഹികാ, അയം അരിയാനം ഭോജനസ്സ കാലോ നാമ, തദഞ്ഞോ **വികാലോ**. ഭുഞ്ജിതബ്ബട്ഠേന **ഭോജന**ന്തി ഇധ സബ്ബം യാവകാലികം വുച്ചതി, തസ്സ അജ്ഝോഹരണം ഇധ ഉത്തരപദലോപേന ഭോജനന്തി അധിപ്പേതം. വികാലേ ഭോജനം അജ്ഝോഹരണം **വികാലഭോജനം,** വികാലേ വായാവകാലികസ്സ ഭോജനം അജ്ഝോഹരണം **വികാലഭോജന**ന്തിപി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ, തം അത്ഥതോ വികാലേ യാവകാലികഅജ്ഝോഹരണചേതനാവ.

സാസനസ്സ അനനുലോമത്താ വിസൂകം പടാണീഭൂതം ദസ്സനം **"വിസൂകദസ്സനം,** നച്ചഗീതാദിദസ്സനസവനാനഞ്ചേവ വട്ടകയുദ്ധജൂതകീളാദിസബ്ബകീളാനഞ്ച നാമം. **ദസ്സന**ന്തി ചേത്ഥ പഞ്ചന്നമ്പി വിഞ്ഞാണാനം യഥാസകം വിസയസ്സ ആലോചനസഭാവതായ ദസ്സനസദ്ദേന സങ്ഗഹേതബ്ബത്താ സവനമ്പി സങ്ഗഹിതം. നച്ചഗീതവാദിതസദ്ദേഹി ചേത്ഥ അത്തനോ നച്ചനഗായനാദീനിപി സങ്ഗഹിതാനീതി ദട്ഠബ്ബം.

മാലാതി ബദ്ധമബദ്ധം വാ പുപ്ഫം, അന്തമസോ സുത്താദിമയമ്പി അലങ്കാരത്ഥായ പിളന്ധിയമാനം മാലാത്വേവ വുച്ചതി. **ഗന്ധ**ന്തി വാസചുണ്ണാദിവിലേപനതോ അഞ്ഞം യം കിഞ്ചി ഗന്ധജാതം. **വിലേപന**ന്തി പിസിത്വാ ഗഹിതം ഛവിരാഗകരണഞ്ചേവ ഗന്ധജാതഞ്ച. **ധാരണം** നാമ പിളന്ധനം. **മണ്ഡനം** നാമ ഊനട്ഠാനപൂരണം. ഗന്ധവസേന, ഛവിരാഗവസേന വാ സാദിയനം **വിഭൂസനം** നാമ, മാലാദീസു വാ ധാരണാദീനി യഥാക്കമം യോജേതബ്ബാനി. തേസം ധാരണാദീനം ഠാനം കാരണം വീതിക്കമചേതനാ.

ഉച്ചാതി ഉച്ച-സദ്ദേന സമാനത്ഥോ നിപാതോ. **ഉച്ചാസയനം** വുച്ചതി പമാണാതിക്കന്തം ആസന്ദാദി. **മഹാസയനം** അകപ്പിയത്ഥരണേഹി അത്ഥതം സലോഹിതവിതാനഞ്ച. ഏതേസു ഹി ആസനം സയനഞ്ച ഉച്ചാസയനമഹാസയനസദ്ദേഹി ഗഹിതാനി ഉത്തരപദലോപേന. **ജാതരൂപരജതപടിഗ്ഗഹണാ**തി ഏത്ഥ **രജത**സദ്ദേന ദാരുമാസകാദി സബ്ബം രൂപിയം സങ്ഗഹിതം. മുത്താമണിആദയോപേത്ഥ ധഞ്ഞക്ഖേത്തവത്ഥാദയോ ച സങ്ഗഹിതാതി ദട്ഠബ്ബാ. **പടിഗ്ഗഹണ**-സദ്ദേന പന പടിഗ്ഗാഹാപനസാദിയനാനിപി സങ്ഗഹിതാനി.

ഛർൻ. സേനാസനഗ്ഗാഹോ ച പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തീതി ഇമിനാ വസ്സച്ഛേദം ദസ്സേതി. ഉപസമ്പന്നാനമ്പി പാരാജികസമാപത്തിയാ സരണഗമനാദിസാമണേരഭാവസ്സപി വിനസ്സനതോ സേനാസനഗ്ഗാഹോ ച പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, സങ്ഘലാഭമ്പി തേ ന ലഭന്തീതി വേദിതബ്ബം. **പുരിമികായ പുന സരണാനി ഗഹിതാനീ**തി സരണഗഹണേന സഹ തദഹേവസ്സ വസ്സൂപഗമനമ്പി ദസ്സേതി. **പച്ഛിമികായ വസ്സാവാസിക**ന്തി വസ്സാവാസികലാഭഗ്ഗഹണദസ്സനമത്തമേവേതം, തതോ പുരേപി വാ പച്ഛാപി വാ വസ്സാവാസികഞ്ച ചീവരമാസേസു സങ്ഘേ ഉപ്പന്നകാലചീവരഞ്ച പുരിമികായ ഉപഗന്ത്വാ അവിപന്നസീലോ സാമണേരോ ലഭതി ഏവ. **സചേ പച്ഛിമികായ ഗഹിതാനീ**തി പച്ഛിമികായ വസ്സൂപഗമനഞ്ച ഛിന്നവസ്സതഞ്ച ദസ്സേതി. തസ്സ ഹി കാലചീവരലാഭോ ന പാപുണാതി, തസ്മാ **"അപലോകേത്വാ ലാഭോ ദാതബ്ബോ"**തി വുത്തം. വസ്സാവാസികലാഭോ പന യദി

സേനാസനസ്സാമികാ ദായകാ സേനാസനഗുത്തത്ഥായ പച്ഛിമികായ ഉപഗന്ത്വാ വത്തം കത്വാ അത്തനോ സേനാസനേ വസന്തസ്സപി വസ്സാവാസികം ദാതബ്ബന്തി വദന്തി, അനപലോകേത്വാപി ദാതബ്ബോവ. യം പന സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ° ടീ° മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൮൪) **"പച്ഛിമികായ വസ്സാവാസികം ലച്ഛതീ**തി പച്ഛിമികായ പുന വസ്സം ഉപഗതത്താ ലച്ഛതീ"തി വുത്തം, തമ്പി വസ്സാവാസികേ ദായകാനം ഇമം അധിപ്പായം നിസ്സായ വുത്തഞ്ചേ, സുന്ദരം, സങ്ഘികം, കാലചീവരമ്പി സന്ധായ വുത്തഞ്ചേ, ന യുജ്ജതീതി വേദിതബ്ബം.

ന അജാനിത്വാതി "സുരാ"തി അജാനിത്വാ പിവതോ പാണാതിപാതാവേരമണിആദിസബ്ബസീലഭേദം സരണഭേദഞ്ച ന ആപജ്ജതി. അകുസലം പന സുരാപാനാവേരമണിസീലഭേദോ ച ഹോതി മാലാദിധാരണാദീസു വിയാതി ദട്ഠബ്ബം. **ഇതരാനീ**തി വികാലഭോജനാവേരമണിആദീനി. താനിപി ഹി സഞ്ചിച്ച വീതിക്കമന്തസ്സ തം തം ഭിജ്ജതി ഏവ, ഇതരീതരേസം പന അഭിജ്ജനേന നാസനങ്ഗാനി ന ഹോന്തി. തേനേവ **"ഏതേസു ഭിന്നേസൂ"**തി ഭേദവചനം വുത്തം.

അച്ചയം ദേസാപേതബ്ബോതി "അച്ചയോ മം ഭന്തേ അച്ചാഗമാ"തിആദിനാ സങ്ഘമജ്ഝേ ദേസാപേത്വാ സരണസീലം ദാതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ പാരാജികത്താ തേസം. തേനാഹ **"ലിങ്ഗനാസനായ നാസേതബ്ബോ"**തി. **അയമേവ ഹി നാസനാ ഇധാധിപ്പേതാ**തി ലിങ്ഗനാസനാകാരണേഹി പാണാതിപാതാദീഹി അവണ്ണഭാസനാദീനം സഹ പതിതത്താ വുത്തം. നനു ച കണ്ടകസാമണേരോപി മിച്ഛാദിട്ഠികോ ഏവ, തസ്സ ച ഹേട്ഠാ ദണ്ഡകമ്മനാസനാവ വുത്താ, ഇധ പന മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ ലിങ്ഗനാസനാ വുച്ചതി, കോ ഇമേസം ഭേദോതി ചോദനം മനസി നിധായാഹ **"സസ്സതുച്ഛേദാനഞ്ഹി അഞ്ഞതരദിട്ഠികോ"**തി. ഏത്ഥ ചായം അധിപ്പായോ - യോ ഹി "അത്താ ഇസ്സരോ"തി വാ "നിച്ചോ ധുവോ"തിആദിനാ വാ "അത്താ ഉച്ഛിജ്ജിസ്സതി വിനസ്സിസ്സതീ"തിആദിനാ വാ തിത്ഥിയപരികപ്പിതം യം കിഞ്ചി സസ്സതുച്ഛേദദിട്ഠിം ദള്ഹം ഗഹേത്വാ വോഹരതി, തസ്സ സാ പാരാജികട്ഠാനം ഹോതി, സോ ച ലിങ്ഗനാസനായ നാസേതബ്ബോ. യോ പന ഈദിസം ദിട്ഠിം അഗ്ഗഹേത്വാ സാസനികോവ ഹുത്വാ കേവലം ബുദ്ധവചനാധിപ്പായം വിപരീതതോ ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖൂഹി ഓവദിയമാനോപി അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ വോഹരതി, തസ്സ സാ ദിട്ഠി പാരാജികം ന ഹോതി, സോ പന കണ്ടകനാസനായ ഏവ നാസേതബ്ബോതി വിമതിവിനോദനിയം. ഇമസ്മിം ഠാനേ സാരത്ഥദീപനിയം ദസസിക്ഖാപദതോ പട്ഠായ വിത്ഥാരതോ വണ്ണനാ ആഗതാ, സാ പോരാണടീകായം സബ്ബസോ പോത്ഥകം ആരുള്ഹാ, തസ്മാ ഇധ ന വിത്ഥാരയിമ്ഹ.

൧൯൦. **"അത്തനോ പരിവേണ**ന്തി ഇദം പുഗ്ഗലികം സന്ധായ വുത്ത"ന്തി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. അയം പനേത്ഥ ഗണ്ഠിപദകാരാനം അധിപ്പായോ - **വസ്സഗ്ഗേന പത്തസേനാസന**ന്തി ഇമിനാ തസ്സ വസ്സഗ്ഗേന പത്തം സങ്ഘികസേനാസനം വുത്തം. **അത്തനോ പരിവേണ**ന്തി ഇമിനാപി തസ്സേവ പുഗ്ഗലികസേനാസനം വുത്തന്തി. അയം പനേത്ഥ അമ്ഹാകം ഖന്തി - **യത്ഥ വാ വസതീ**തി ഇമിനാ സങ്ഘികം വാ ഹോതു പുഗ്ഗലികം വാ, തസ്സ നിബദ്ധവസനകസേനാസനം വുത്തം. **യത്ഥ വാ പടിക്കമതീ**തി ഇമിനാ പന യം ആചരിയുപജ്ഝായസ്സ വസനട്ഠാനം ഉപട്ഠാനാദിനിമിത്തം നിബദ്ധം പവിസതി, തം ആചരിയുപജ്ഝായാനം പവിസനട്ഠാനം വുത്തം, തസ്മാ തദുഭയം

ദസ്സേതും **"ഉഭയേനപി അത്തനോ പരിവേണഞ്ച വസ്സഗ്ഗേന പത്തസേനാസനഞ്ച വുത്ത"**ന്തി ആഹ. തത്ഥ **അത്തനോ പരിവേണ**ന്തി ഇമിനാ ആചരിയുപജ്ഝായാനം നിവാസനട്ഠാനം ദസ്സിതം, **വസ്സഗ്ഗേന പത്തസേനാസന**ന്തി ഇമിനാ പന തസ്സ വസനട്ഠാനം, തസ്മാ തദുഭയമ്പി സങ്ഘികം വാ ഹോതു പുഗ്ഗലികം വാ, ആവരണം കാതബ്ബമേവാതി. **മുഖദ്വാരിക**ന്തി മുഖദ്വാരേന ഭുഞ്ജിതബ്ബം. **ദണ്ഡകമ്മം കത്വാ**തി ദണ്ഡകമ്മം യോജേത്വാ. ദണ്ഡേന്തി വിനേന്തി ഏതേനാതി ദണ്ഡോ, സോയേവ കത്തബ്ബത്താ കമ്മന്തി **ദണ്ഡകമ്മം,** ആവരണാദി. **ദണ്ഡകമ്മമസ്സ കരോഥാ**തി അസ്സ ദണ്ഡകമ്മം യോജേഥ ആണാപേഥ. **ദണ്ഡകമ്മ**ന്തി വാ നിഗ്ഗഹകമ്മം, തസ്മാ നിഗ്ഗഹമസ്സ കരോഥാതി വുത്തം ഹോതി. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ ഈദിസേസു ഠാനേസു.

സേനാസനഗ്ഗാഹോ ച പടിപ്പസ്സമ്ഭതീതി ഇമിനാ ഛിന്നവസ്സോ ഹോതീതി ദീപേതി. **സചേ ആകിണ്ണദോസോവ ഹോതി, ആയതിം സംവരേ ന തിട്ഠതി, നിക്കഡ്ഢിതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ സചേ യാവതതിയം വുച്ചമാനോ ന ഓരമതി, സങ്ഘം അപലോകേത്വാ നാസേതബ്ബോ, പുന പബ്ബജ്ജം യാചമാനോപി അപലോകേത്വാ പബ്ബാജേതബ്ബോതി വദന്തി. **പച്ഛിമികായ വസ്സാവാസികം ലച്ഛതീ**തി പച്ഛിമികായ പുന വസ്സം ഉപഗതത്താ ലച്ഛതി. **അപലോകേത്വാ ലാഭോ ദാതബ്ബോ**തി ഛിന്നവസ്സതായ വുത്തം. **ഇതരാനി പഞ്ച സിക്ഖാപദാനീ**തി വികാലഭോജനാദീനി പഞ്ച. **അച്ചയം ദേസാപേതബ്ബോ**തി ''അച്ചയോ മം ഭന്തേ അച്ചാഗമാ''തിആദിനാ നയേന ദേസാപേതബ്ബോതി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൦൮) വുത്തം.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

പബ്ബജ്ജാവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ദ്വാവീസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

ഉപസമ്പദാവിനിച്ഛയകഥാ

ഏവം പബ്ബജ്ജാവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ തദനന്തരം ഉപസമ്പദാവിനിച്ഛയോ കഥേതബ്ബോ, ഏവം സന്തേപി അട്ഠകഥായം ഉപസമ്പദാവിനിച്ഛയകഥാ പാളിവണ്ണനാവസേനേവ ആഗതാ, നോ പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയവസേന, ഇമസ്സ പന പകരണസ്സ പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയകഥാഭൂതത്താ തമകഥേത്വാ നിസ്സയവിനിച്ഛയോ ഏവ ആചരിയേന കഥിതോ, മയം പന ഉപസമ്പദാവിനിച്ഛയസ്സ അതിസുഖുമത്താ അതിഗമ്ഭീരത്താ സുദുല്ലഭത്താ സാസനാനുഗ്ഗഹത്ഥം ആചരിയേന അവുത്തമ്പി സമന്തപാസാദികതോ നീഹരിത്വാ വിമതിവിനോദനീആദിപ്പകരണേസു ആഗതവിനിച്ഛയേന അലങ്കരിത്വാ തം വിനിച്ഛയം കഥയിസ്സാമ.

തേന ഖോ പന സമയേനാതി യേന സമയേന ഭഗവതാ ''ന ഭിക്ഖവേ അനുപജ്ഝായകോ''തിആദിസിക്ഖാപദം അപഞ്ഞത്തം ഹോതി, തേന സമയേന. **അനുപജ്ഝായക**ന്തി ഉപജ്ഝം അഗാഹാപേത്വാ സബ്ബേന സബ്ബം ഉപജ്ഝായവിരഹിതം, ഏവം ഉപസമ്പന്നാ നേവ ധമ്മതോ ന ആമിസതോ സങ്ഗഹം ലഭന്തി, തേ പരിഹായന്തിയേവ, ന വഡ്ഢന്തി. **ന ഭിക്ഖവേ അനുപജ്ഝായകോ**തി ഉപജ്ഝം അഗാഹാപേത്വാ നിരുപജ്ഝായകോ ന

ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, **യോ ഉപസമ്പാദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിതോ പട്ഠായ ഏവം ഉപസമ്പാദേന്തസ്സ ആപത്തി ഹോതി, കമ്മം പന ന കുപ്പതി. കേചി "കുപ്പതീ"തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. "സങ്ഘേന ഉപജ്ഝായേനാ"തിആദീസുപി ഉഭതോബ്യഞ്ജനകുപജ്ഝായപരിയോസാനേസു ഏസേവ നയോ.

അപത്തകാ ഹത്ഥേസു പിണ്ഡായ ചരന്തീതി യോ ഹത്ഥേസു പിണ്ഡോ ലബ്ഭതി, തദത്ഥായ ചരന്തി. **സേയ്യഥാപി തിത്ഥിയാ**തി യഥാ ആജീവകനാമകാ തിത്ഥിയാ. സൂപബ്യഞ്ജനേഹി മിസ്സേത്വാ ഹത്ഥേസു ഠപിതപിണ്ഡമേവ ഹി തേ ഭുഞ്ജന്തി. **ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി ഏവം ഉപസമ്പാദേന്തസ്സേവ ആപത്തി ഹോതി, കമ്മം പന ന കുപ്പതി, അചീവരകാദിവത്ഥൂസുപി ഏസേവ നയോ.

യാചിതകേനാതി "യാവ ഉപസമ്പദം കരോമ, താവ ദേഥാ"തി യാചിത്വാ ഗഹിതേന, താവകാലികേനാതി അത്ഥോ. ഈദിസേന ഹി പത്തേന വാ ചീവരേന വാ പത്തചീവരേന വാ ഉപസമ്പാദേന്തസ്സേവ ആപത്തി ഹോതി, കമ്മം പന ന കുപ്പതി, തസ്മാ പരിപുണ്ണപത്തചീവരോവ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ. സചേ തസ്സ നത്ഥി, ആചരിയുപജ്ഝായാ ചസ്സ ദാതുകാമാ ഹോന്തി , അഞ്ഞേ വാ ഭിക്ഖൂ, നിരപേക്ഖേഹി വിസ്സജ്ജേത്വാ അധിട്ഠാനൂപഗം പത്തചീവരം ദാതബ്ബം.

ഗോത്തേനപി അനുസ്സാവേതുന്തി "മഹാകസ്സപസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ"തി ഏവം ഗോത്തം വത്വാ അനുസ്സാവേതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. **ദ്വേ ഏകാനുസ്സാവനേ**തി ദ്വേ ഏകതോ അനുസ്സാവനേ, ഏകേന ഏകസ്സ, അഞ്ഞേന ഇതരസ്സാതി ഏവം ദ്വീഹി വാ ആചരിയേഹി ഏകേന വാ ഏകക്ഖണേ കമ്മവാചം അനുസ്സാവേന്തേഹി ഉപസമ്പാദേതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. **ദ്വേ തയോ ഏകാനുസ്സാവനേ കാതും, തഞ്ച ഖോ ഏകേന ഉപജ്ഝായേനാ**തി ദ്വേ വാ തയോ വാ ജനേ പുരിമനയേനേവ ഏകതോ അനുസ്സാവനേ കാതും അനുജാനാമി, തഞ്ച ഖോ അനുസ്സാവനകിരിയം ഏകേന ഉപജ്ഝായേന അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. തസ്മാ ഏകേന ആചരിയേന ദ്വേ വാ തയോ വാ അനുസ്സാവേതബ്ബാ. ദ്വീഹി വാ തീഹി വാ ആചരിയേഹി വിസും വിസും ഏകേന ഏകസ്സാതി ഏവം ഏകപ്പഹാരേനേവ ദ്വേ തിസ്സോ വാ കമ്മവാചാ കാതബ്ബാ. സചേ പന നാനാചരിയാ നാനുപജ്ഝായാ ഹോന്തി, തിസ്സത്ഥേരോ സുമനത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം, സുമനത്ഥേരോ തിസ്സത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം അനുസ്സാവേതി, അഞ്ഞമഞ്ഞഞ്ച ഗണപൂരകാ ഹോന്തി, വട്ടതി. സചേ നാനുപജ്ഝായാ ഹോന്തി, ഏകോ ആചരിയോ ഹോതി, "ന ത്വേവ നാനുപജ്ഝായേനാ"തി പടിക്ഖിത്തത്താ ന വട്ടതി. ഇദം സന്ധായ ഹി ഏസ പടിക്ഖേപോ.

പഠമം ഉപജ്ഝം ഗാഹാപേതബ്ബോതി ഏത്ഥ വജ്ജാവജ്ജം ഉപനിജ്ഝായതീതി ഉപജ്ഝാ, തം **ഉപജ്ഝം** "ഉപജ്ഝായോ മേ, ഭന്തേ, ഹോഹീ"തി ഏവം വദാപേത്വാ ഗാഹാപേതബ്ബോ. **വിത്ഥായന്തീ**തി വിത്ഥദ്ധഗത്താ ഹോന്തി. **യം ജാത**ന്തി യം തവ സരീരേ ജാതം നിബ്ബത്തം വിജ്ജമാനം, തം സങ്ഘമജ്ഝേ പുച്ഛന്തേ സന്തം അത്ഥീതി വത്തബ്ബന്തിആദി. **ഉല്ലുമ്പതു മ**ന്തി ഉദ്ധരതു മം.

താവദേവാതി ഉപസമ്പന്നസമനന്തരമേവ. **ഛായാ മേതബ്ബാ**തി ഏകപോരിസാ വാ ദ്വിപോരിസാ വാതി ഛായാ മേതബ്ബാ. **ഉതുപ്പമാണം ആചിക്ഖിതബ്ബ**ന്തി

“വസ്സാനോ ഹേമന്തോ ഗിമ്ഹോ”തി ഉതുപ്പമാണം ആചിക്ഖിതബ്ബം. ഏത്ഥ ച ഉതുയേവ ഉതുപ്പമാണം. സചേ വസ്സാനാദയോ അപരിപുണ്ണാ ഹോന്തി, യത്തകേഹി ദിവസേഹി യസ്സ യോ ഉതു അപരിപുണ്ണോ, തേ ദിവസേ സല്ലക്ഖേത്വാ സോ ദിവസഭാഗോ ആചിക്ഖിതബ്ബോ. അഥ വാ “അയം നാമ ഉതു, സോ ച ഖോ പരിപുണ്ണോ അപരിപുണ്ണോ വാ”തി ഏവം ഉതുപ്പമാണം ആചിക്ഖിതബ്ബം, “പുബ്ബണ്ഹോ വാ സായന്ഹോ വാ”തി ഏവം **ദിവസഭാഗോ ആചിക്ഖിതബ്ബോ. സങ്ഗീതീ**തി ഇദമേവ സബ്ബം ഏകതോ കത്വാ “ത്വം കിം ലഭസി, കാ തേ ഛായാ, കിം ഉതുപ്പമാണം, കോ ദിവസഭാഗോ”തി പുട്ഠോ “ഇദം നാമ ലഭാമി വസ്സം വാ ഹേമന്തം വാ ഗിമ്ഹം വാ, അയം മേ ഛായാ, ഇദം ഉതുപ്പമാണം, അയം ദിവസഭാഗോതി വദേയ്യാസീ”തി ഏവം ആചിക്ഖിതബ്ബം.

ഓഹായാതി ഛഡ്ഡേത്വാ. **ദുതിയം ദാതു**ന്തി ഉപസമ്പദമാളകതോ പരിവേണം ഗച്ഛന്തസ്സ ദുതിയകം ദാതും അനുജാനാമി, ചത്താരി ച അകരണീയാനി ആചിക്ഖിതുന്തി അത്ഥോ. **പണ്ഡുപലാസോ**തി പണ്ഡുവണ്ണോ പത്തോ. **ബന്ധനാ പവുത്തോ**തി വണ്ടതോ പതിതോ. **അഭബ്ബോ ഹരിതത്ഥായാ**തി പുന ഹരിതോ ഭവിതും അഭബ്ബോ. **പുഥുസിലാ**തി മഹാസിലാ. അയം സമന്തപാസാദികതോ നീഹരിത്വാ ആഭതോ ഉപസമ്പദാവിനിച്ഛയോ.

അനുപജ്ഝായാദിവത്ഥൂസു **സിക്ഖാപദം അപഞ്ഞത്ത**ന്തി “ന അനുപജ്ഝായകോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ”തി (മഹാവ॰ ൧൧൭) ഇധേവ പഞ്ഞാപിയമാനം സിക്ഖാപദം സന്ധായ വുത്തം. **കമ്മം പന ന കുപ്പതീ**തി ഇദം ഉപജ്ഝായാഭാവേപി “ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖാ ഇത്ഥന്നാമേന ഉപജ്ഝായേനാ”തി മതസ്സ വാ വിബ്ഭന്തസ്സ വാ പുരാണഉപജ്ഝായസ്സ, അഞ്ഞസ്സ വാ യസ്സ കസ്സചി അവിജ്ജമാനസ്സപി നാമേന സബ്ബത്ഥ ഉപജ്ഝായകിത്തനസ്സ കതത്താ വുത്തം. യദി ഹി ഉപജ്ഝായകിത്തനം ന കരേയ്യ, “പുഗ്ഗലം ന പരാമസതീ”തി വുത്തകമ്മവിപത്തി ഏവ സിയാ. തേനേവ പാളിയം (മഹാവ॰ ൧൧൭) “അനുപജ്ഝായക”ന്തി വുത്തം, അട്ഠകഥായമ്പി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൭) അസ്സ “ഉപജ്ഝായം അകിത്തേത്വാ”തി അവത്വാ “ഉപജ്ഝായം അഗാഹാപേത്വാ സബ്ബേന സബ്ബം ഉപജ്ഝായവിരഹിതം” ഇച്ചേവ അത്ഥോ വുത്തോ. പാളിയം **സങ്ഘേന ഉപജ്ഝായേനാ**തി “അയം ഇത്ഥന്നാമോ സങ്ഘസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ, ഇത്ഥന്നാമോ സങ്ഘം ഉപസമ്പദം യാചതി സങ്ഘേന ഉപജ്ഝായേനാ”തി ഏവം കമ്മവാചായ സങ്ഘമേവ ഉപജ്ഝായം കിത്തേത്വാതി അത്ഥോ. ഏവം **ഗണേന ഉപജ്ഝായേനാ**തി ഏത്ഥാപി “അയം ഇത്ഥന്നാമോ ഗണസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ”തിആദിനാ യോജനാ വേദിതബ്ബാ. ഏവം വുത്തേപി കമ്മം ന കുപ്പതി ഏവ ദുക്കടസ്സേവ വുത്തത്താ, അഞ്ഞഥാ “സോ ച പുഗ്ഗലോ അനുപസമ്പന്നോ”തി വദേയ്യ. തേനാഹ **“സങ്ഘേനാ”**തിആദി. തത്ഥ പണ്ഡകാദിഉപജ്ഝായേഹി കരിയമാനേസു കമ്മേസു പണ്ഡകാദികേ വിനാവ യദി പഞ്ചവഗ്ഗാദിഗണോ പൂരതി, കമ്മം ന കുപ്പതി, ഇതരഥാ കുപ്പതീതി വേദിതബ്ബം.

അപത്തചീവരവത്ഥൂസുപി പത്തചീവരാനം അഭാവേപി “പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര”ന്തി കമ്മവാചായ സാവിതത്താ കമ്മകോപം അവത്വാ ദുക്കടമേവ വുത്തം. ഇതരഥാ സാവനായ ഹാപനതോ കമ്മകോപോ ഏവ സിയാ. കേചി പന “പഠമം അനുഞ്ഞാതകമ്മവാചായം ഉപസമ്പന്നാ വിയ ഇദാനിപി

‘പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര’ന്തി അവത്വാ കമ്മവാചായ ഉപസമ്പന്നാപി സൂപസമ്പന്നാ ഏവാ”തി വദന്തി, തം ന യുത്തം. അനുഞ്ഞാതകാലതോ പട്ഠായ ഹി അപരാമസനം സാവനായ ഹാപനവിപത്തി ഏവ ഹോതി “ഇത്ഥന്നാമോ സങ്ഘം ഉപസമ്പദം യാചതീ”തി പദസ്സ ഹാപനേ വിയ . തമ്പി ഹി പച്ഛാ അനുഞ്ഞാതം, “സങ്ഘം, ഭന്തേ, ഉപസമ്പദം യാചാമീ”തിആദിവാക്യേന അയാചേത്വാ തമ്പി ഉപസമ്പാദേന്തോ “അയം ഇത്ഥന്നാമോ സങ്ഘം ഉപസമ്പദം യാചതീ”തി വത്വാവ യദി കമ്മവാചം കരോതി, കമ്മം സുകതമേവ ഹോതി. നോ ചേ, വിപന്നം. സബ്ബപച്ഛാ ഹി അനുഞ്ഞാതകമ്മവാചതോ കിഞ്ചിപി പരിഹാപേതും ന വട്ടതി, സാവനായ ഹാപനമേവ ഹോതി, അഞ്ഞേ വാ ഭിക്ഖൂ ദാതുകാമാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ, അയമേത്ഥ വിമതിവിനോദനിയാ (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൨൭) ആഭതോ വിനിച്ഛയോ. സാരത്ഥദീപനീവിനിച്ഛയോ പന ഇധേവ അന്തോഗധാ ഹോതി അപ്പതരത്താ അവിസേസത്താ ച.

വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൧൨൭) പന “കേചി കുപ്പതീതി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബ”ന്തി യം വുത്തം, തം “പഞ്ചവഗ്ഗകരണീയഞ്ചേ, ഭിക്ഖവേ, കമ്മം, ഭിക്ഖുനിപഞ്ചമോ കമ്മം കരേയ്യ, അകമ്മം ന ച കരണീയ”ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൩൯൦) നയേന വുത്തത്താ പണ്ഡകാനം ഗണപൂരണഭാവേ ഏവ കമ്മം കുപ്പതി, ന സബ്ബന്തി കത്വാ സുവുത്തം, ഇതരഥാ “പണ്ഡകുപജ്ഝായേന കമ്മം കരേയ്യ, അകമ്മം ന ച കരണീയ”ന്തിആദികായ പാളിയാ ഭവിതബ്ബം സിയാ. യഥാ അപരിപുണ്ണപത്തചീവരസ്സ ഉപസമ്പാദനകാലേ കമ്മവാചായം “പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര”ന്തി അസന്തം വത്ഥും കിത്തേത്വാ ഉപസമ്പദായ കതായ തസ്മിം അസന്തേപി ഉപസമ്പദാ രുഹതി, ഏവം “അയം ബുദ്ധരക്ഖിതോ ആയസ്മതോ ധമ്മരക്ഖിതസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ”തി അവത്ഥും പണ്ഡകുപജ്ഝായാദിം, അസന്തം വാ വത്ഥും കിത്തേത്വാ കതായപി ഗണപൂരകാനമത്ഥിതായ ഉപസമ്പദാ രുഹതേവ. “ന, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡകുപജ്ഝായേന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, യോ ഉപസമ്പാദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ, സോ ച പുഗ്ഗലോ അനുപസമ്പന്നോ”തിആദിവചനസ്സ അഭാവാ അയമത്ഥോ സിദ്ധോവ ഹോതി. ന ഹി ബുദ്ധാ വത്തബ്ബയുത്തം ന വദന്തി. തേന വുത്തം “യോ പന ഭിക്ഖു ജാനം ഊനവീസതിവസ്സം ...പേ॰... സോ ച പുഗ്ഗലോ അനുപസമ്പന്നോ”തിആദി (പാചി॰ ൪൦൩). തഥാ “ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ”തി (മഹാവ॰ ൭൧) വചനതോ ഥേയ്യസംവാസകാദിആചരിയേഹി അനുസ്സാവനായ കതായ ഉപസമ്പദാ ന രുഹതി തേസം അഭിക്ഖുത്താതി വചനമ്പി ന ഗഹേതബ്ബം.

കിഞ്ച ഭിയ്യോ - “ഇമാനി ചത്താരി കമ്മാനി പഞ്ചഹാകാരേഹി വിപജ്ജന്തീ”തിആദിനാ (പരി॰ ൪൮൨) നയേന കമ്മാനം സമ്പത്തിവിപത്തിയാ കഥിയമാനായ “സത്തഹി ആകാരേഹി കമ്മാനി വിപജ്ജന്തി വത്ഥുതോ വാ ഞത്തിതോ വാ അനുസ്സാവനതോ വാ സീമതോ വാ പരിസതോ വാ ഉപജ്ഝായതോ വാ ആചരിയതോ വാ”തി അകഥിതത്താ ന ഗഹേതബ്ബം. “പരിസതോ വാ”തി വചനേന ആചരിയുപജ്ഝായാനം വാ സങ്ഗഹോ കതോതി ചേ? ന, “ദ്വാദസഹി ആകാരേഹി പരിസതോ കമ്മാനി വിപജ്ജന്തീ”തി ഏതസ്സ വിഭങ്ഗേ തേസമനാമട്ഠത്താ, അയമത്ഥോ യസ്മാ തത്ഥ

തത്ഥ സരൂപേന വുത്തപാളിവസേനേവ സക്കാ ജാനിതും, തസ്മാ നയമുഖം ദസ്സേത്വാ സംഖിത്തോതി അയമസ്സ യുത്തിഗവേസനാതി വുത്തം.

തത്രിദം വിചാരേതബ്ബം - അനുപജ്ഝായകം ഉപസമ്പാദേന്താ തേ ഭിക്ഖൂ യഥാവുത്തനയേന അഭൂതം വത്ഥും കിത്തയിംസു, ഉദാഹു മുസാവാദഭയാ താനേവ പദാനി ന സാവേസുന്തി. കിഞ്ചേത്ഥ - യദി താവ ഉപജ്ഝായാഭാവതോ ന സാവേസും, "പുഗ്ഗലം ന പരാമസതീ"തി വുത്തവിപത്തിപ്പസങ്ഗോ ഹോതി, അഥ സാവേസും, മുസാവാദോ നേസം ഭവതീതി? വുച്ചതേ - സാവേസുംയേവ യഥാവുത്തവിപത്തിപ്പസങ്ഗഭയാ, "കമ്മം പന ന കുപ്പതീ"തി അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ ച. ന, മുസാവാദസ്സ അസമ്ഭവതോ, മുസാവാദേനപി കമ്മസമ്ഭവതോ ച. ന ഹി സക്കാ മുസാവാദേന കമ്മവിപത്തിസമ്പത്തിം കാതുന്തി. തസ്മാ "അനുപജ്ഝായകം ഉപസമ്പാദേന്തീ"തി വചനസ്സ ച ഉഭയദോസവിനിമുത്തോ അത്ഥോ പരിയേസിതബ്ബോ.

അയഞ്ചേത്ഥ യുത്തി - യഥാ പുബ്ബേ പബ്ബജ്ജുപസമ്പദുപജ്ഝായേസു വിജ്ജമാനേസുപി ഉപജ്ഝായഗ്ഗഹണക്കമേന അഗ്ഗഹിതത്താ "തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ അനുപജ്ഝായക"ന്തിആദി വുത്തം, തഥാ ഇധാപി ഉപജ്ഝായസ്സ വിജ്ജമാനസ്സേവ സതോ അഗ്ഗഹിതത്താ "അനുപജ്ഝായകം ഉപസമ്പാദേന്തീ"തി വുത്തം. കമ്മവാചാചരിയേന പന "ഗഹിതോ തേന ഉപജ്ഝായോ"തി സഞ്ഞായ ഉപജ്ഝായം കിത്തേത്വാ കമ്മവാചം സാവേതബ്ബം. കേനചി വാ കാരണേന കായസാമഗ്ഗിം അദേന്തസ്സ ഉപജ്ഝായസ്സ ഛന്ദം ഗഹേത്വാ കമ്മവാചം സാവേതി, ഉപജ്ഝായോ വാ ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സ ഉപജ്ഝം ദത്വാ പച്ഛാ ഉപസമ്പന്നേ തസ്മിം താദിസേ വത്ഥുസ്മിം സമനുയുഞ്ജിയമാനോ വാ അസമനുയുഞ്ജിയമാനോ വാ ഉപജ്ഝായദാനതോ പുബ്ബേ ഏവ സാമണേരോ പടിജാനാതി, സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ വാ അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നകോ വാ പടിജാനാതി, ഛന്ദഹാരകാദയോ വിയ ഉപജ്ഝായോ വാ അഞ്ഞസീമാഗതോ ഹോതി. കമ്മവാചാ രുഹതീതി വത്വാ "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു വിനയധരപഞ്ചമേന ഗണേന ഉപസമ്പദ"ന്തി വുത്തത്താ. കേചി "വിനയധരപഞ്ചമേന ഉപജ്ഝായേന സന്നിഹിതേനേവ ഭവിതബ്ബ"ന്തി വദന്തീതി പോരാണഗണ്ഠിപദേ വുത്തം. സോ ച പാഠോ അപ്പമാണോ മജ്ഝിമേസു ജനപദേസു തസ്സ വചനസ്സാഭാവതോ. അസന്നിഹിതേപി ഉപജ്ഝായേ കമ്മവാചാ രുഹതീതി ആപജ്ജതീതി ചേ? ന. കസ്മാ? കമ്മസമ്പത്തിയം "പുഗ്ഗലം പരാമസതീ"തി വുത്തപാഠോവ നോ പമാണം. ന ഹി തത്ഥ അസന്നിഹിതോ ഉപജ്ഝായസങ്ഖാതോ പുഗ്ഗലോ പരാമസനം അരഹതി, തസ്മാ തത്ഥ സങ്ഘപരാമസനം വിയ പുഗ്ഗലപരാമസനം വേദിതബ്ബം. സങ്ഘേന ഗണേന ഉപജ്ഝായേന ഉപസമ്പാദേന്തി തേസം അത്ഥതോ പുഗ്ഗലത്താ, പണ്ഡകാദിഉപജ്ഝായേന ഉപസമ്പാദേന്തി ഉപസമ്പാദനകാലേ അവിദിതത്താതി പോരാണാ.

അപത്തചീവരം ഉപസമ്പാദേന്തീതി കമ്മവാചാചരിയോ "പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര"ന്തി സഞ്ഞായ, കേവലം അത്ഥസമ്പത്തിം അനപേക്ഖിത്വാ സന്തപദനീഹാരേന വാ "പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര"ന്തി കമ്മവാചം സാവേതി. യഥാ ഏതരഹി മതവിപ്പവുത്തമാതാപിതികോപി "അനുഞ്ഞാതോസി മാതാപിതൂഹീ"തി പുട്ഠോ "ആമ ഭന്തേ"തി വദതി, കിം ബഹുനാ? അയം പനേത്ഥ സാരോ - "തസ്മിം സമയേ ചത്താരി കമ്മാനി പഞ്ചഹാകാരേഹി

വിപജ്ജന്തീ''തി ലക്ഖണസ്സ ന താവ പഞ്ഞത്തത്താ അനുപജ്ഝായകാദിം ഉപസമ്പാദേന്തി. വജ്ജനീയപുഗ്ഗലാനം അവുത്തത്താ പണ്ഡകുപജ്ഝായാദിം ഉപസമ്പാദേന്തി, ഥേരസന്തരായപുച്ഛായ അദസ്സനത്താ അപത്തചീവരകം ഉപസമ്പാദേന്തി, ''അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന ഉപസമ്പാദേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൱൮) ഏവം സബ്ബപഠമം അനുഞ്ഞാതായ കമ്മവാചായ ''പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര''ന്തി അവചനമേത്ഥ സാധകന്തി വേദിതബ്ബം. തഞ്ഹി വചനം അനുക്കമേനാനുഞ്ഞാതന്തി.

ഇദം താവ സബ്ബഥാ ഹോതു, ''മൂഗം പബ്ബാജേന്തി ബധിരം പബ്ബാജേന്തീ''തി ഇദം കഥം സമ്ഭവിതുമരഹതി ആദിതോ പട്ഠായ ''അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ ഇമേഹി തീഹി സരണഗമനേഹി പബ്ബജ്ജ''ന്തിആദിനാ അനുഞ്ഞാതത്താതി? വുച്ചതേ - ''ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, പബ്ബാജേതബ്ബോതി, ഏവം വദേഹീതി വത്തബ്ബോ...പേ॰... തതിയമ്പി സങ്ഘം സരണം ഗച്ഛാമീ''തി ഏത്ഥ ''ഏവം വദേഹീതി വത്തബ്ബോ''തി ഇമസ്സ വചനസ്സ മിച്ഛാ അത്ഥം ഗഹേത്വാ മൂഗം പബ്ബാജേസും. ''ഏവം വദേഹീ''തി തം പബ്ബജ്ജാപേക്ഖം ആണാപേത്വാ സയം ഉപജ്ഝായേന വത്തബ്ബോ ''തതിയമ്പി സങ്ഘം സരണം ഗച്ഛാമീ''തി, സോ പബ്ബജ്ജാപേക്ഖോ തഥാ ആണത്തോ ഉപജ്ഝായവചനസ്സ അനു അനു വദതു വാ മാ വാ, തത്ഥ തത്ഥ ഭഗവാ ''കായേന വിഞ്ഞാപേതി, വാചായ വിഞ്ഞാപേതി, കായേന വാചായ വിഞ്ഞാപേതി, ഗഹിതോ ഹോതി ഉപജ്ഝായോ. ദിന്നോ ഹോതി ഛന്ദോ, ദിന്നാ ഹോതി പാരിസുദ്ധി, ദിന്നാ ഹോതി പവാരണാ''തി വദതി . തദനുമാനേന വാ കായേന തേന പബ്ബജ്ജാപേക്ഖേന വിഞ്ഞത്തം ഹോതി സരണഗമനന്തി വാ ലോകേപി കായേന വിഞ്ഞാപേന്തോ ഏവം വദതീതി വുച്ചതി, തം പരിയായം ഗഹേത്വാ മൂഗം പബ്ബാജേന്തീതി വേദിതബ്ബം. പോരാണഗണ്ഠിപദേ ''മൂഗം കഥം പബ്ബാജേന്തീതി പുച്ഛം കത്വാ തസ്സ കായപസാദസമ്ഭവതോ കായേന പഹാരം ദത്വാ ഹത്ഥമുദ്ദായ വിഞ്ഞാപേത്വാ പബ്ബാജേസു''ന്തി വുത്തം. കിം ബഹുനാ?

അയം പനേത്ഥ സാരോ - യഥാ പുബ്ബേ പബ്ബജ്ജാധികാരേ വത്തമാനേ പബ്ബജ്ജാഭിലാപം ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ ''പണ്ഡകോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ''തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൦൯) നയേന ഉപസമ്പദവസേനേവ അഭിലാപോ കതോ. ഥേയ്യസംവാസകപദേ അസമ്ഭവതോ കിഞ്ചാപി സോ ന കതോ, പബ്ബജ്ജാവ തത്ഥ കതാ, സബ്ബത്ഥ പന ഉപസമ്പദാഭിലാപേന അധിപ്പേതാ തദനുഭാവതോ ഉപസമ്പദായ, പബ്ബജ്ജായ വാരിതായ ഉപസമ്പദാ വാരിതാ ഹോതീതി കത്വാ, തഥാ ഇധ ഉപസമ്പദാധികാരേ വത്തമാനേ ഉപസമ്പദാഭിലാപം ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ ഉപസമ്പദമേവ സന്ധായ പബ്ബജ്ജാഭിലാപോ കതോതി വേദിതബ്ബോ. കാമം സോ ന കത്തബ്ബോ, മൂഗപദേ അസമ്ഭവതോ തസ്സ വസേന ആദിതോ പട്ഠായ ഉപസമ്പദാഭിലാപോവ കത്തബ്ബോ വിയ ദിസ്സതി, തഥാപി തസ്സേവ മൂഗപദസ്സ വസേന ആദിതോ പട്ഠായ പബ്ബജ്ജാഭിലാപോവ കതോ മിച്ഛാഗഹണനിവാരണത്ഥം. കഥം? ''മൂഗോ, ഭിക്ഖവേ, അപത്തോ ഓസാരണം, തഞ്ചേ സങ്ഘോ ഓസാരേതി, സോസാരിതോ''തി (മഹാവ॰ ൩൯൬) വചനതോ ഹി മൂഗോ ഉപസമ്പന്നോ ഹോതീതി സിദ്ധം, സോ കേവലം ഉപസമ്പന്നോവ ഹോതി, ന പന പബ്ബജിതോ തസ്സ പബ്ബജ്ജായ അസമ്ഭവതോതി മിച്ഛാഗാഹോ ഹോതി, തം പരിവജ്ജാപേത്വാ യോ ഉപസമ്പന്നോ, സോ പബ്ബജിതോവ ഹോതി. പബ്ബജിതോ

പന അത്ഥി കോചി ഉപസമ്പന്നോ, അത്ഥി കോചി അനുപസമ്പന്നോതി ഇമം സമ്മാഗാഹം ഉപ്പാദേതി ഭഗവാതി വേദിതബ്ബം.

അപിച തേസം ഹത്ഥച്ഛിന്നാദീനം പബ്ബജിതാനം സുപബ്ബജിതഭാവദീപനത്ഥം, പബ്ബജ്ജാഭാവസങ്കാനിവാരണത്ഥഞ്ചേത്ഥ പബ്ബജ്ജാഭിലാപോ കതോ. കഥം? ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഹത്ഥച്ഛിന്നോ പബ്ബാജേതബ്ബോ''തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൧൯) പടിക്ഖേപേന, ''പബ്ബജിതാ സുപബ്ബജിതാ''തി വുത്തട്ഠാനാഭാവേന ച തേസം പബ്ബജ്ജാഭാവസങ്കാ ഭവേയ്യ, യഥാ പസങ്കാ ഭവേ, തഥാ പസങ്കം ഠപേയ്യ. ഖന്ധകേ ഉപസമ്പദം സന്ധായ ''ഹത്ഥച്ഛിന്നോ, ഭിക്ഖവേ, അപത്തോ ഓസാരണം, തഞ്ചേ സങ്ഘോ ഓസാരേതി, സോസാരിതോ''തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൨൯൩) നയേന ഭഗവാ നിവാരേതി. തേനേവ നയേന പബ്ബജിതാ പനേതേ സബ്ബേപി സുപബ്ബജിതാ ഏവാതി ദീപേതി. അഞ്ഞഥാ സബ്ബേപേതേ ഉപസമ്പന്നാവ ഹോന്തി, ന പബ്ബജിതാതി അയമനിട്ഠപ്പസങ്ഗോ ആപജ്ജതി. കഥം? ''ഹത്ഥച്ഛിന്നോ, ഭിക്ഖവേ, ന പബ്ബാജേതബ്ബോ, പബ്ബജിതോ നാസേതബ്ബോ''തി വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഹത്ഥച്ഛിന്നോ പബ്ബാജേതബ്ബോ, യോ പബ്ബാജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ, സോ ച അപബ്ബജിതോ''തി (മഹാവ॰ ൧൧൯) വാ തന്തിയാ ഠപിതായ ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ ''സോസാരിതോ''തി വുത്തത്താ കേവലം ''ഇമേ ഹത്ഥച്ഛിന്നാദയോ ഉപസമ്പന്നാവ ഹോന്തി, ന പബ്ബജിതാ''തി വാ ''ഉപസമ്പന്നാപി ചേ പബ്ബജിതാ, നാസേതബ്ബാ''തി വാ അനിട്ഠകോട്ഠാസോ ആപജ്ജതീതി അധിപ്പായോ.

ഇദം പനേത്ഥ വിചാരേതബ്ബം - ''സോ ച അപബ്ബജിതോ''തി വചനാഭാവതോ മൂഗസ്സ പബ്ബജ്ജാസിദ്ധിപസങ്ഗതോ പബ്ബജ്ജാപി ഏകതോസുദ്ധിയാ ഹോതീതി അയമനിട്ഠകോട്ഠാസോ കഥം നാപജ്ജതീതി? പബ്ബജ്ജാഭിലാപേന ഉപസമ്പദാ ഇധാധിപ്പേതാതി സമ്മാഗാഹേന നാപജ്ജതീതി, അഞ്ഞഥാ യഥാബ്യഞ്ജനം അത്ഥേ ഗഹിതേ യഥാപഞ്ഞത്തദുക്കടാഭാവസങ്ഖാതോ അപരോ അനിട്ഠകോട്ഠാസോ ആപജ്ജതി. കഥം? ''ന, ഭിക്ഖവേ, മൂഗോ പബ്ബാജേതബ്ബോ, യോ പബ്ബാജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി വുത്തദുക്കടം പബ്ബജ്ജാപരിയോസാനേ ഹോതി, ന തസ്സാവിപ്പകതായ. പുബ്ബപയോഗദുക്കടമേവ ഹി പഠമം ആപജ്ജതി, തസ്മാ മൂഗസ്സ പബ്ബജ്ജാപരിയോസാനസ്സേവ അഭാവതോ ഇമസ്സ ദുക്കടസ്സ ഓകാസോ ച ന സബ്ബകാലം സമ്ഭവേയ്യ, ഉപസമ്പദാവസേന പന അത്ഥേ ഗഹിതേ സമ്ഭവതി കമ്മനിബ്ബത്തിതോ. തേനേവ പാളിയം ''ന, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡകോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, യോ ഉപസമ്പാദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി ദുക്കടം ന പഞ്ഞത്തം. അപഞ്ഞത്തത്താ പുബ്ബപയോഗദുക്കടമേവ ചേത്ഥ സമ്ഭവതി, നേതരം. ഏത്താവതാ സിദ്ധമേതം പബ്ബജ്ജാഭിലാപേന ഉപസമ്പദാവ തത്ഥ അധിപ്പേതാ, ന പബ്ബജ്ജാതി. ഏത്ഥാഹ സാമണേരപബ്ബജ്ജാ ന കായപയോഗതോ ഹോതീതി കഥം പഞ്ഞായതീതി? വുച്ചതേ - കായേന വിഞ്ഞാപേതീതിആദിത്തികാ ദസ്സനതോതി ആഗതോ.

''ഗോത്തേനപി അനുസ്സാവേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൧൨൨) വചനതോ യേന വോഹാരേന വോഹരതി, തേന വട്ടതീതി സിദ്ധം, തസ്മാ ''കോ നാമോ തേ ഉപജ്ഝായോ''തി പുട്ഠേനപി ഗോത്തമേവ നാമം കത്വാ വത്തബ്ബന്തി സിദ്ധം ഹോതി, തസ്മാ ചതുബ്ബിധേസു നാമേസു യേന കേനചി നാമേന അനുസ്സാവനാ കാതബ്ബാതി വദന്തി. ഏകസ്സ ബഹൂനി നാമാനി ഹോന്തി, തത്ഥ ഏകം നാമം

ഞത്തിയാ, ഏകം അനുസ്സാവനായ കാതും ന വട്ടതി, അത്ഥതോ ബ്യഞ്ജനതോ ച അഭിന്നാഹി അനുസ്സാവനാഹി ഭവിതബ്ബന്തി. കിഞ്ചാപി "ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമസ്സ ആയസ്മതോ"തി പാളിയം "ആയസ്മതോ"തി പദം പച്ഛാ വുത്തം, കമ്മവാചാപാളിയം പന "അയം ബുദ്ധരക്ഖിതോ ആയസ്മതോ ധമ്മരക്ഖിതസ്സാ"തി പഠമം ലിഖന്തി, തം ഉപ്പടിപാടിയാ വുത്തന്തി ന പച്ചേതബ്ബം. പാളിയഞ്ഹി "ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമസ്സാ"തി അത്ഥമത്തം ദസ്സിതം, തസ്മാ പാളിയം അവുത്തോപി "അയം ബുദ്ധരക്ഖിതോ ആയസ്മതോ ധമ്മരക്ഖിതസ്സാ"തി കമ്മവാചാപാളിയം പയോഗോ ദസ്സിതോ. "ന മേ ദിട്ഠോ ഇതോ പുബ്ബേ ഇച്ചായസ്മാ സാരിപുത്തോ"തി ച "ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ അത്ഥകുസലോ"തി ച പഠമം "ആയസ്മാ"തി പയോഗസ്സ ദസ്സനതോതി വദന്തി. കത്ഥചി "ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സാ"തി വത്വാ കത്ഥചി കേവലം "ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സാ"തി സാവേതി, സാവനം ഹാപേതീതി ന വുച്ചതി നാമസ്സ അഹാപിതത്താതി ഏകേ. സചേ കത്ഥചി "ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സാ"തി വത്വാ കത്ഥചി "ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സായസ്മതോ"തി സാവേതി, പാഠാനുരൂപത്താ ഖേത്തമേവ ഓതിണ്ണന്തിപി ഏകേ. ബ്യഞ്ജനഭേദപ്പസങ്ഗതോ അനുസ്സാവനാനം തം ന വട്ടതീതി വദന്തി. സചേ പന സബ്ബട്ഠാനേപി ഏകേനേവ പകാരേന വദതി, വട്ടതി.

ഏകാനുസ്സാവനേതി ഏത്ഥ ഏകതോ അനുസ്സാവനം ഏതേസന്തി ഏകാനുസ്സാവനാതി അസമാനാധികരണവിസയോ ബാഹിരത്ഥസമാസോതി ദട്ഠബ്ബം. തേനേവാഹ "ദ്വേ ഏകതോ അനുസ്സാവനേ"തി. തത്ഥ **ഏകതോ**തി ഏകക്ഖണേതി അത്ഥോ, വിഭത്തിഅലോപേന ചായം നിദ്ദേസോ. **പുരിമനയേനേവ ഏകതോ അനുസ്സാവനേ കാതു**ന്തി "ഏകേന ഏകസ്സ, അഞ്ഞേന ഇതരസ്സാ"തിആദിനാ പുബ്ബേ വുത്തനയേന ദ്വീഹി വാ തീഹി വാ ആചരിയേഹി ഏകേന വാ ഏകതോ അനുസ്സാവനേ കാതും. വജ്ജാവജ്ജം ഉപനിജ്ഝായതീതി ഉപജ്ഝാതി ഇമിനാ ഉപജ്ഝായസദ്ദസമാനത്ഥോ ഉപജ്ഝാസദ്ദോപീതി അത്ഥം ദസ്സേതീതി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൨൭).

ഗോത്തേനാപീതി "ആയസ്മതോ പിപ്പലിസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ"തി ഏവം നാമം അവത്വാ ഗോത്തനാമേനപീതി അത്ഥോ, തേന "കോ നാമോ തേ ഉപജ്ഝായോ"തി പുട്ഠേന ഗോത്തനാമേന "ആയസ്മാ കസ്സപോ"തി വത്തബ്ബന്തി സിദ്ധം ഹോതി. തസ്മാ അഞ്ഞമ്പി യം കിഞ്ചി തസ്സ നാമം പസിദ്ധം, തസ്മിം വാ ഖണേ സുഖഗ്ഗഹണത്ഥം നാമം പഞ്ഞാപിതം, തം സബ്ബം ഗഹേത്വാപി അനുസ്സാവനാ കാതബ്ബാ. യഥാ ഉപജ്ഝായസ്സ, ഏവം ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സാപി ഗോത്താദിനാമേന തങ്ഖണികനാമേന ച അനുസ്സാവനം കാതും വട്ടതി, തസ്മിമ്പി ഖണേ "അയം തിസ്സോ"തി വാ "നാഗോ"തി വാ നാമം കരോന്തേഹി അനുസാസകസമ്മുതിതോ പഠമമേവ കാതബ്ബം. ഏവം അകത്വാപി അന്തരായികധമ്മാനുസാസനപുച്ഛനകാലേസു "കിന്നാമോസി, അഹം ഭന്തേ നാഗോ നാമ, കോ നാമോ തേ ഉപജ്ഝായോ, ഉപജ്ഝായോ മേ ഭന്തേ തിസ്സോ നാമാ"തിആദിനാ വിഞ്ഞാപേന്തേന ഉഭിന്നമ്പി ചിത്തേ "മമേതം നാമ"ന്തി യഥാ സഞ്ഞം ഉപ്പജ്ജതി, ഏവം വിഞ്ഞാപേതബ്ബം. സചേ പന തസ്മിം ഖണേ പകതിനാമേന വത്വാ പച്ഛാ "തിസ്സോ നാമാ"തി അപുബ്ബനാമേന അനുസ്സാവേതി, ന വട്ടതി.

തത്ഥ ച കിഞ്ചാപി ഉപജ്ഝായസ്സേവ നാമം അഗ്ഗഹേത്വാ യേന കേനചി നാമേന “തിസ്സസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ”തിആദിനാപി പുഗ്ഗലേ പരാമട്ഠേ കമ്മം സുകതമേവ ഹോതി അനുപജ്ഝായകാദീനം ഉപസമ്പദാകമ്മം വിയ ഉപജ്ഝായസ്സ അഭാവേപി അഭബ്ബത്തേപി കമ്മവാചായ പുഗ്ഗലേ പരാമട്ഠേ കമ്മസ്സ സിജ്ഝനതോ. ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സ പന യഥാസകം നാമം വിനാ അഞ്ഞേന നാമേന അനുസ്സാവിതേ കമ്മം കുപ്പതി, സോ അനുപസമ്പന്നോവ ഹോതി. തത്ഥ ഠിതോ അഞ്ഞോ അനുപസമ്പന്നോ വിയ ഗഹിതനാമസ്സ വത്ഥുപുഗ്ഗലസ്സ തത്ഥ അഭാവാ, ഏതസ്സ ച നാമസ്സ അനുസ്സാവനായ അവുത്തത്താ. തസ്മാ ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സ പകതിനാമം പരിവത്തേത്വാ അപുബ്ബേന നാഗാദിനാമേന അനുസ്സാവിതുകാമേന പടികച്ചേവ “ത്വം നാഗോ”തിആദിനാ വിഞ്ഞാപേത്വാ അനുസാസനഅന്തരായികധമ്മാപുച്ഛനക്ഖണേസുപി തസ്സ ച സങ്ഘസ്സ ച യഥാ പാകടം ഹോതി, തഥാ പകാസേത്വാവ നാഗാദിനാമേന അനുസ്സാവേതബ്ബം. ഏകസ്സ ബഹൂനി നാമാനി ഹോന്തി, തേസു ഏകം ഗഹേതും വട്ടതി.

യം പന ഉപസമ്പദാപേക്ഖഉപജ്ഝായാനം ഏകത്ഥ ഗഹിതം നാമം തദേവ ഞത്തിയാ, സബ്ബത്ഥ അനുസ്സാവനാസു ച ഗഹേതബ്ബം. ഗഹിതതോ ഹി അഞ്ഞസ്മിം ഗഹിതേ ബ്യഞ്ജനം ഭിന്നം നാമ ഹോതി, കമ്മം വിപജ്ജതി. അത്ഥതോ ഹി ബ്യഞ്ജനതോ ച അഭിന്നാ ഏവ ഞത്തി അനുസ്സാവനാ ച വട്ടന്തി. ഉപജ്ഝായനാമസ്സ പന പുരതോ “ആയസ്മതോ തിസ്സസ്സാ”തിആദിനാ ആയസ്മന്തപദം സബ്ബത്ഥ യോജേത്വാപി അനുസ്സാവേതി. തഥാ അയോജിതേപി ദോസോ നത്ഥി.

പാളിയം (മഹാവ॰ ൧൨൭) പന കിഞ്ചാപി “ഇത്ഥന്നാമസ്സ ആയസ്മതോ”തി പച്ഛതോ “ആയസ്മതോ”തി പദം വുത്തം, തഥാപി “ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ അത്ഥകുസലോ”തിആദിനാ നാമസ്സ പുരതോ ‘ആയസ്മന്തപദ’യോഗസ്സ ദസ്സനതോ പുരതോവ പയോഗോ യുത്തതരോ, തഞ്ച ഏകത്ഥ യോജേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അയോജിതേപി ഏകത്ഥ പുരതോ യോജേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ പച്ഛതോ യോജനേപി സാവനായ ഹാപനം നാമ ന ഹോതി നാമസ്സ അഹാപിതത്താ. തേനേവ പാളിയമ്പി “ഇത്ഥന്നാമസ്സ ആയസ്മതോ”തി ഏകത്ഥ യോജേത്വാ “ഇത്ഥന്നാമേന ഉപജ്ഝായേനാ”തിആദീസു “ആയസ്മതോ”തി ന യോജിതന്തി വദന്തി. തഞ്ച കിഞ്ചാപി ഏവം, തഥാപി സബ്ബട്ഠാനേപി ഏകേനേവ പകാരേന യോജേത്വാ ഏവ വാ അയോജേത്വാ വാ അനുസ്സാവനം പസത്ഥതരന്തി ഗഹേതബ്ബം.

ഏകതോ സഹേവ ഏകസ്മിം ഖണേ അനുസ്സാവനം ഏതേസന്തി ഏകാനുസ്സാവനാ, ഉപസമ്പദാപേക്ഖാ, ഏതേ **ഏകാനുസ്സാവനേ** കാതും. തേനാഹ “ഏകതോഅനുസാവനേ”തി. ഇദഞ്ച ഏകം പദം വിഭത്തിഅലോപേന ദട്ഠബ്ബം. **ഏകേന വാ**തി ദ്വിന്നമ്പി ഏകസ്മിം ഖണേ ഏകായ ഏവ കമ്മവാചായ അനുസ്സാവനേ ഏകേന ആചരിയേനാതി അത്ഥോ. “അയം ബുദ്ധരക്ഖിതോ ച അയം ധമ്മരക്ഖിതോ ച ആയസ്മതോ സങ്ഘരക്ഖിതസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ”തിആദിനാ നയേന ഏകേന ആചരിയേന ദ്വിന്നമേകസ്മിം ഖണേ അനുസ്സാവനനയോ ദട്ഠബ്ബോ, ഇമിനാവ നയേന തിണ്ണമ്പി ഏകേന ആചരിയേന ഏകക്ഖണേ അനുസ്സാവനം വേദിതബ്ബം.

പുരിമനയേനേവ ഏകതോ അനുസ്സാവനേ കാതുന്തി “ഏകേന ഏകസ്സ, അഞ്ഞേന ഇതരസ്സാ”തിആദിനാ പുബ്ബേ വുത്തനയേന ദ്വിന്നം ദ്വീഹി വാ തിണ്ണം

തീഹി വാ ആചരിയേഹി, ഏകേന വാ ആചരിയേന തയോപി ഏകതോഅനുസ്സാവനേ കാതുന്തി അത്ഥോ. **“തഞ്ച ഖോ ഏകേന ഉപജ്ഝായേന, ന ത്വേവ നാനുപജ്ഝായേനാ”**തി ഇദം ഏകേന ആചരിയേന ദ്വീഹി വാ തീഹി വാ ഉപജ്ഝായേഹി ദ്വേ വാ തയോ വാ ഉപസമ്പദാപേക്ഖേ ഏകക്ഖണേ ഏകായ അനുസ്സാവനായ ഏകാനുസ്സാവനേ കാതും ന വട്ടതീതി പടിക്ഖേപപദം, ന പന നാനാചരിയേഹി നാനുപജ്ഝായേഹി തയോ ഏകാനുസ്സാവനേ കാതും ന വട്ടതീതി ആഹ **“സചേ പന നാനാചരിയാ നാനുപജ്ഝായാ…പേ॰… വട്ടതീ”**തി. യഞ്ചേത്ഥ “തിസ്സത്ഥേരോ സുമനത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം, സുമനത്ഥേരോ തിസ്സത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരിക”ന്തി ഏവം ഉപജ്ഝായേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞം സദ്ധിവിഹാരികാനം അനുസ്സാവനകരണം വുത്തം, തം ഉപലക്ഖണമത്തം. തസ്മാ സചേ തിസ്സത്ഥേരോ സുമനത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം, സുമനത്ഥേരോ നന്ദത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം അനുസ്സാവേതി, അഞ്ഞമഞ്ഞഞ്ച ഗണപൂരകാ ഹോന്തി, വട്ടതി ഏവ. സചേ പന ഉപജ്ഝായോ സയമേവ അത്തനോ സദ്ധിവിഹാരികം അനുസ്സാവേതി, ഏത്ഥ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി, കമ്മം സുകതമേവ ഹോതി, അനുപജ്ഝായകസ്സപി യേന കേനചി അനുസ്സാവിതേ ഉപസമ്പദാ ഹോതി, കിമങ്ഗം പന സഉപജ്ഝായകസ്സ ഉപജ്ഝായേനേവ അനുസ്സാവനേതി ദട്ഠബ്ബം. തേനേവ നവട്ടനപക്ഖം ദസ്സേതും **“സചേ പനാ”**തിആദിമാഹ.

ഉപജ്ഝാതി ഉപജ്ഝായസദ്ദസമാനത്ഥോ ആകാരന്തോ ഉപജ്ഝാസദ്ദോതി ദസ്സേതി. ഉപജ്ഝായ-സദ്ദോ ഏവ വാ ഉപജ്ഝാ, ഉപയോഗപച്ചത്തവചനേസു യ-കാര ലോപം കത്വാ ഏവം വുത്തോ കരണവചനാദീസു ഉപജ്ഝാസദ്ദസ്സ പയോഗാഭാവാതി ദട്ഠബ്ബം. പാളിയം **അത്തനാവ അത്താനം സമ്മന്നിതബ്ബ**ന്തി അത്തനാവ കത്തുഭൂതേന കരണഭൂതേന അത്താനമേവ കമ്മഭൂതം പതി സമ്മന്നനകിച്ചം കാതബ്ബം, **അത്താന**ന്തി വാ പച്ചത്തേ ഉപയോഗവചനം, അത്തനാവ അത്താ സമ്മന്നിതബ്ബോതി അത്ഥോ. ന കേവലഞ്ച ഏത്ഥേവ, അഞ്ഞത്രാപി തേരസസമ്മുതിആദീസു ഇമിനാവ ലക്ഖണേന അത്തനാവ അത്താ സമ്മന്നിതബ്ബോവ. അപിച സയം കമ്മാരഹത്താ അത്താനം മുഞ്ചിത്വാ ചതുവഗ്ഗാദികോ ഗണോ സബ്ബത്ഥ ഇച്ഛിതബ്ബോ.

സച്ചകാലോതി “നിഗൂഹിസ്സാമീ”തി വഞ്ചനം പഹായ സച്ചസ്സേവ തേ ഇച്ഛിതബ്ബകാലോ. **ഭൂതകാലോ**തി വഞ്ചനായ അഭാവേപി മനുസ്സത്താദിവത്ഥുനോ ഭൂതതായ അവസ്സം ഇച്ഛിതബ്ബകാലോ, ഇതരഥാ കമ്മകോപാദിഅന്തരായോ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **മങ്കൂ**തി അധോമുഖോ. **ഉദ്ധരതൂ**തി അനുപസമ്പന്നഭാവതോ ഉപസമ്പത്തിയം പതിട്ഠപേതൂതി അത്ഥോ.

സബ്ബകമ്മവാചാസു അത്ഥകോസല്ലത്ഥം പനേത്ഥ ഉപസമ്പദകമ്മവാചായ ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ - **സുണാതൂ**തി സവനാണത്തിയം പഠമപുരിസേകവചനം. തഞ്ച കിഞ്ചാപി യോ സോ സങ്ഘോ സവനകിരിയായം നിയോജീയതി, തസ്സ സമ്മുഖത്താ “സുണാഹീ”തി മജ്ഝിമപുരിസവചനേന വത്തബ്ബം, തഥാപി യസ്മാ സങ്ഘസദ്ദസന്നിധാനേ പഠമപുരിസപ്പയോഗോവ സദ്ദവിദൂഹി സമാചിണ്ണോ ഭവന്തഭഗവന്തആയസ്മാദിസദ്ദസന്നിധാനേസു വിയ “അധിവാസേതു മേ ഭവം ഗോതമോ (പാരാ॰ ൨൨), ഏതസ്സ സുഗത കാലോ, യം ഭഗവാ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേയ്യ (പാരാ॰ ൨൧), പക്കമതായസ്മാ (പാരാ॰ ൪൩൫), സുണന്തു മേ ആയസ്മന്തോ”തിആദീസു (മഹാവ॰ ൧൩൭). തസ്മാ ഇധ

പഠമപുരിസപ്പയോഗോ കതോ. അഥ വാ ഗാരവവസേനേതം വുത്തം. ഗരുട്ഠാനിയേസു ഹി ഗാരവവസേന മജ്ഝിമപുരിസപയോഗുപ്പത്തിയമ്പി പഠമപുരിസപ്പയോഗം പയുജ്ജന്തി "ദേസേതു സുഗതോ ധമ്മ"ന്തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ૨.൬൬; മ॰ നി॰ ૨.൩൩൮; മഹാവ॰ ൮) വിയാതി ദട്ഠബ്ബം. കേചി പന "ഭന്തേ ആവുസോതി പദേ അപേക്ഖിത്വാ ഇധ പഠമപുരിസപ്പയോഗോ"തി വദന്തി, തം ന സുന്ദരം "ആചരിയോ മേ, ഭന്തേ, ഹോഹി (മഹാവ॰ ൭൭), ഇങ്ഘാവുസോ ഉപാലി, ഇമം പബ്ബജിതം അനുയുഞ്ജാഹീ"തിആദീസു (പാരാ॰ ൭൭) തപ്പയോഗേപി മജ്ഝിമപുരിസപ്പയോഗസ്സേവ ദസ്സനതോ.

മേതി യോ സാവേതി, തസ്സ അത്തനിദ്ദേസേ സാമിവചനം. **ഭന്തേ**തി ആലപനത്ഥേ വുഡ്ഢേസു സഗാരവവചനം, **"ആവുസോ"**തി പദം പന നവകേസു. തദുഭയമ്പി നിപാതോ "തുമ്ഹേ ഭന്തേ തുമ്ഹേ ആവുസോ"തി ബഹൂസുപി സമാനരൂപത്താ. **സങ്ഘോ**തി അവിസേസതോ ചതുവഗ്ഗാദികേ പകതത്തപുഗ്ഗലസമൂഹേ വത്തതി. ഇധ പന പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു പഞ്ചവഗ്ഗതോ പട്ഠായ, മജ്ഝിമേസു ജനപദേസു ദസവഗ്ഗതോ പട്ഠായ സങ്ഘോതി ഗഹേതബ്ബോ. തത്രായം പിണ്ഡത്ഥോ - ഭന്തേ, സങ്ഘോ മമ വചനം സുണാതൂതി. ഇദഞ്ച നവകതരേന വത്തബ്ബവചനം. സചേ പന അനുസ്സാവകോ സബ്ബേഹി ഭിക്ഖൂഹി വുഡ്ഢതരോ ഹോതി, "സുണാതു മേ, ആവുസോ സങ്ഘോ"തി വത്തബ്ബം. സോപി ചേ "ഭന്തേ"തി വദേയ്യ, നവകതരോ വാ "ആവുസോ"തി, കമ്മകോപോ നത്ഥി. കേചി പന "ഏകത്ഥ 'ആവുസോ'തി വത്വാ അഞ്ഞത്ഥ 'ഭന്തേ'തി വുത്തേപി നത്ഥി ദോസോ ഉഭയേനപി ആലപനസ്സ സിജ്ഝനതോ"തി വദന്തി.

ഇദാനി യമത്ഥം ഞാപേതുകാമോ "സുണാതൂ"തി സങ്ഘം സവനേ നിയോജേതി, തം ഞാപേന്തോ **"അയം ഇത്ഥന്നാമോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അയ**ന്തി ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സ ഹത്ഥപാസേ സന്നിഹിതഭാവദസ്സനം, തേന ച ഹത്ഥപാസേ ഠിതസ്സേവ ഉപസമ്പദാ രുഹതീതി സിജ്ഝതി ഹത്ഥപാസതോ ബഹി ഠിതസ്സ "അയ"ന്തി ന വത്തബ്ബതോ. തേനേവ അനുസാസകസമ്മുതിയം സോ ഹത്ഥപാസതോ ബഹി ഠിതത്താ "അയ"ന്തി ന വുത്തോ, തസ്മാ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ അനുപസമ്പന്നോ ഹത്ഥപാസേ ഠപേതബ്ബോ. **അയം ഇത്ഥന്നാമോ**തി അയം-സദ്ദോ ച അവസ്സം പയുജ്ജിതബ്ബോ, സോ ച ഇമസ്മിം പഠമനാമപയോഗേ ഏവാതി ഗഹേതബ്ബം. **"ഇത്ഥന്നാമോ"**തി ഇദം അനിയമതോ തസ്സ നാമദസ്സനം, ഉഭയേനപി അയം ബുദ്ധരക്ഖിതോതിആദിനാമം ദസ്സേതി. "ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ"തി ഭിന്നാധികരണവിസയേ ബഹുബ്ബീഹിസമാസോ, ഉപസമ്പദം മേ സങ്ഘോ അപേക്ഖമാനോതി അത്ഥോ. തസ്സ ച ഉപജ്ഝായതം സമങ്ഗിഭാവേന ദസ്സേതും "ഇത്ഥന്നാമസ്സ ആയസ്മതോ"തി വുത്തം. ഏതേന "അയം ബുദ്ധരക്ഖിതോ ആയസ്മതോ ധമ്മരക്ഖിതസ്സ സദ്ധിവിഹാരികഭൂതോ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ"തി ഏവമാദിനാ നയേന നാമയോജനായ സഹ അത്ഥോ ദസ്സിതോ. ഏത്ഥ ച "ആയസ്മതോ"തി പദം അവത്വാപി "അയം ബുദ്ധരക്ഖിതോ ധമ്മരക്ഖിതസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ"തി വത്തും വട്ടതി. തേനേവ പാളിയം "ഇത്ഥന്നാമേന ഉപജ്ഝായേനാ"തി ഏത്ഥ "ആയസ്മതോ"തി പദം ന വുത്തം. യഞ്ചേത്ഥ വത്തബ്ബം, തം ഹേട്ഠാ വുത്തമേവ.

നനു ചേത്ഥ ഉപജ്ഝായോപി ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ വിയ ഹത്ഥപാസേ ഠിതോ ഏവ ഇച്ഛിതബ്ബോ, അഥ കസ്മാ "അയം ഇത്ഥന്നാമോ ഇമസ്സ

ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ"തി ഏവം ഉപജ്ഝായസ്സ നാമപരാമസനേപി ഇദം-സദ്ദപ്പയോഗോ ന കതോതി? നായം വിരോധോ ഉപജ്ഝായസ്സ അഭാവേപി കമ്മകോപാഭാവതോ. കേവലഞ്ഹി കമ്മനിബ്ബത്തിയാ സന്തപദവസേന അവിജ്ജമാനസ്സപി ഉപജ്ഝായസ്സ നാമകിത്തനം അനുപജ്ഝായസ്സ ഉപസമ്പദാദീസുപി കരീയതി, തസ്മാ ഉപജ്ഝായസ്സ അസന്നിഹിതായപി തപ്പരാമസനമത്തേനേവ കമ്മസിദ്ധിതോ "ഇമസ്സാ"തി നിദ്ദിസിതും ന വട്ടതീതി.

പരിസുദ്ധോ അന്തരായികേഹി ധമ്മേഹീതി അഭബ്ബത്താദികേഹി ഉപസമ്പദായ അവത്ഥുകരേഹി ചേവ പഞ്ചാബാധഹത്ഥച്ഛിന്നാദീഹി ആപത്തികരേഹി ച അന്തരായികസഭാവേഹി പരിമുത്തോ. ഏവം വുത്തേ ഏവ ആപത്തിമത്തകരേഹി പഞ്ചാബാധാദീഹി അപരിമുത്തസ്സപി ഉപസമ്പദാ രുഹതി, നാഞ്ഞഥാ. **പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര**ന്തി പരിപുണ്ണമസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സ പത്തചീവരം. ഏവം വുത്തേ ഏവ അപത്തചീവരസ്സപി ഉപസമ്പദാ രുഹതി, നാഞ്ഞഥാ. **ഉപസമ്പദം യാചതീ**തി "സങ്ഘം, ഭന്തേ, ഉപസമ്പദം യാചാമീ"തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൨൬) യാചാപിതഭാവം സന്ധായ വുത്തം. ഏവം തേന സങ്ഘേ അയാചിതേപി "ഇത്ഥന്നാമോ സങ്ഘം ഉപസമ്പദം യാചതീ"തി വുത്തേ ഏവ കമ്മം അവിപന്നം ഹോതി, നാഞ്ഞഥാ. **ഉപജ്ഝായേനാ**തി ഉപജ്ഝായേന കരണഭൂതേന, ഇത്ഥന്നാമം ഉപജ്ഝായം കത്വാ കമ്മഭൂതം ഉപസമ്പദം ദാതും നിപ്ഫാദേതും കത്തുഭൂതം സങ്ഘം യാചതീതി അത്ഥോ. യാചധാതുനോ പന ദ്വികമ്മകത്താ "സങ്ഘം ഉപസമ്പദ"ന്തി ദ്വേ കമ്മപദാനി വുത്താനി.

യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലന്തി ഏത്ഥ പത്തോ കാലോ ഇമസ്സ കമ്മസ്സാതി പത്തകാലം, അപലോകനാദിചതുബ്ബിധം സങ്ഘഗണകമ്മം, തദേവ സകത്ഥേ യ-പച്ചയേന **"പത്തകല്ല"**ന്തി വുച്ചതി. ഇധ പന ഞത്തിചതുത്ഥഉപസമ്പദാകമ്മം അധിപ്പേതം, തം കാതും സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം ജാതം. **യദീ**തി അനുമതിഗഹണവസേന കമ്മസ്സ പത്തകല്ലതം ഞാപേതി, യോ ഹി കോചി തത്ഥ അപത്തകല്ലതം മഞ്ഞിസ്സതി, സോ വക്ഖതി. ഇമമേവ ഹി അത്ഥം സന്ധായ അനുസ്സാവനാസു "യസ്സായസ്മതോ ഖമതി...പേ॰... സോ ഭാസേയ്യാ"തി (മഹാവ॰ ൧൨൭) വുത്തം. തദേതം പത്തകല്ലം വത്ഥുസമ്പദാ, അന്തരായികേഹി ധമ്മേഹി ചസ്സ പരിസുദ്ധതാ, സീമാസമ്പദാ, പരിസാസമ്പദാ, പുബ്ബകിച്ചനിട്ഠാനന്തി ഇമേഹി പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി സങ്ഗഹിതം.

തത്ഥ **വത്ഥുസമ്പദാ** നാമ യഥാവുത്തേഹി ഏകാദസഅഭബ്ബപുഗ്ഗലേഹി ചേവ അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നേഹി ച അഞ്ഞോ പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സോ അനുപസമ്പന്നഭൂതോ മനുസ്സപുരിസോ. ഏതസ്മിഞ്ഹി പുഗ്ഗലേ സതി ഏവ ഇദം സങ്ഘസ്സ ഉപസമ്പദാകമ്മം പത്തകല്ലം നാമ ഹോതി, നാസതി, കതഞ്ച കുപ്പമേവ ഹോതി.

അന്തരായികേഹി ധമ്മേഹി ചസ്സ പരിസുദ്ധതാ നാമ യഥാവുത്തസ്സേവ ഉപസമ്പദാവത്ഥുഭൂതസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ യേ ഇമേ ഭഗവതാ പടിക്ഖിത്താ പഞ്ചാബാധഫുട്ഠാദയോ മാതാപിതൂഹി അനനുഞ്ഞാതതാപഅയോസാനാ ചേവ ഹത്ഥച്ഛിന്നാദയോ ച ദോസധമ്മാ കാരകസങ്ഘസ്സ ആപത്താദിഅന്തരായഹേതുതായ "അന്തരായികാ"തി വുച്ചന്തി, തേഹി അന്തരായികേഹി ദോസധമ്മേഹി പരിമുത്തതാ, ഇമിസ്സാ ച സതി ഏവ ഇദം

കമ്മം പത്തകല്ലം നാമ ഹോതി, നാസതി, കതം പന കമ്മം സുകതമേവ ഹോതി ഠപേത്വാ ഊനവീസതിവസ്സം പുഗ്ഗലം.

സീമാസമ്പദാ പന ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൧൩൮ ആദയോ) വക്ഖമാനനയേന സബ്ബദോസരഹിതായ ബദ്ധാബദ്ധവസേനേവ ദുവിധായ സീമായ വസേന വേദിതബ്ബാ. താദിസായ ഹി സീമായ സതി ഏവ ഇദം കമ്മം പത്തകല്ലം നാമ ഹോതി, നാസതി, കതഞ്ച കമ്മം വിപജ്ജതി.

പരിസാസമ്പദാ പന യേ ഇമേ ഉപസമ്പദാകമ്മസ്സ സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന കമ്മപ്പത്താ ദസഹി വാ പഞ്ചഹി വാ അനൂനാപാരാജികം അനാപന്നാ അനുക്ഖിത്താ ച സമാനസംവാസകാ ഭിക്ഖൂ, തേസം ഏകസീമായ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ ഠാനം, ഛന്ദാരഹാനഞ്ച ഛന്ദസ്സ ആനയനം, സമ്മുഖീഭൂതാനഞ്ച അപ്പടികോസനം, ഉപസമ്പദാപേക്ഖരഹിതാനം ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ പടിക്ഖിത്താനം ഗഹട്ഠാദിഅനുപസമ്പന്നാനഞ്ചേവ പാരാജികുക്ഖിത്തകനാനാസംവാസകഭിക്ഖുനീനഞ്ച വജ്ജനീയപുഗ്ഗലാനം സങ്ഘസ്സ ഹത്ഥപാസേ അഭാവോ ചാതി ഇമേഹി ചതൂഹി അങ്ഗേഹി സങ്ഗഹിതാ. ഏവരൂപായ ച പരിസാസമ്പദായ സതി ഏവ ഇദം പത്തകല്ലം നാമ ഹോതി, നാസതി. തത്ഥ പുരിമാനം തിണ്ണം അങ്ഗാനം അഞ്ഞതരസ്സപി അഭാവേ കതം കമ്മം വിപജ്ജതി, ന പച്ഛിമസ്സ.

പുബ്ബകിച്ചനിട്ഠാനം നാമ യാനിമാനി ''പഠമം ഉപജ്ഝം ഗാഹാപേതബ്ബോ''തിആദിനാ പാളിയം (മഹാവ॰ ൧൨൬) വുത്താനി ''ഉപജ്ഝാഗാഹാപനം, പത്തചീവരാചിക്ഖണം, തതോ തം ഹത്ഥപാസതോ ബഹി പേസേത്വാ അനുസാസകസമ്മുതികമ്മകരണം, സമ്മതേന ച ഗന്ത്വാ അനുസാസനം, തേന ച പഠമതരം ആഗന്ത്വാ സങ്ഘസ്സ ഞത്തിം ഞാപേത്വാ ഉപസമ്പദാപേക്ഖം 'ആഗച്ഛാഹീ'തി ഹത്ഥപാസേ ഏവ അബ്ഭാനം, തേന ഭിക്ഖൂനം പാദേ വന്ദാപേത്വാ ഉപസമ്പദായാചാപനം, തതോ അന്തരായികധമ്മപുച്ഛകസമ്മുതികമ്മകരണം, സമ്മതേന ച പുച്ഛന''ന്തി ഇമാനി അട്ഠ പുബ്ബകിച്ചാനി, തേസം സബ്ബേസം യാഥാവതോ കരണേന നിട്ഠാനം. ഏതസ്മിഞ്ച പുബ്ബകിച്ചനിട്ഠാപനേ സതി ഏവ ഇദം സങ്ഘസ്സ ഉപസമ്പദാകമ്മം പത്തകല്ലം നാമ ഹോതി, നാസതി. ഏതേസു പന പുബ്ബകമ്മേസു അകതേസുപി കതം കമ്മം യഥാവുത്തേസു വത്ഥുസമ്പത്തിആദീസു വിജ്ജമാനേസു അകുപ്പമേവ ഹോതി. തദേവമേത്ഥ പത്തകല്ലം ഇമേഹി പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി സങ്ഗഹിതന്തി വേദിതബ്ബം. ഇമിനാവ നയേന ഹേട്ഠാ വുത്തേസു, വക്ഖമാനേസു ച സബ്ബേസു കമ്മേസു പത്തകല്ലതാ യഥാരഹം യോജേത്വാ ഞാതബ്ബാ.

ഇത്ഥന്നാമം ഉപസമ്പാദേയ്യാതി ഉപസമ്പദാനിപ്ഫാദനേന തംസമങ്ഗിം കരേയ്യ കരോതൂതി പത്ഥനായം, വിധിമ്ഹി വാ ഇദം ദട്ഠബ്ബം. യഥാ ഹി ''ദേവദത്തം സുഖാപേയ്യാ''തി വുത്തേ സുഖസ്സ നിപ്ഫാദേത്വാ തം സുഖസമങ്ഗിനം കരേയ്യാതി അത്ഥോ ഹോതി, ഏവമിധാപി ഉപസമ്പദസ്സ നിപ്ഫാദേത്വാ തം ഉപസമ്പദാസമങ്ഗിനം കരേയ്യാതി അത്ഥോ. പയോജകബ്യാപാരേ ചേതം. യഥാ സുഖയന്തം കിഞ്ചി സുദ്ധകത്താരം കോചി ഹേതുകത്താ സുഖഹേതുനിപ്ഫാദനേന സുഖാപേയ്യാതി വുച്ചതി, ഏവമിധാപി ഉപസമ്പജ്ജന്തം സുദ്ധകത്താരം പുഗ്ഗലം ഹേതുകത്തുഭൂതോ സങ്ഘോ ഉപസമ്പദാഹേതുനിപ്ഫാദനേന ഉപസമ്പാദേയ്യാതി വുത്തോ. ഏതേന ച സുഖം

വിയ സുഖദായകേന സങ്ഘേന പുഗ്ഗലസ്സ ദീയമാനാ തഥാപവത്തപരമത്ഥധമ്മേ ഉപാദായ അരിയജനപഞ്ഞത്താ ഉപസമ്പദാ നാമ സമ്മുതിസച്ചതാ അത്ഥീതി സമത്ഥിതം ഹോതി. ഏത്ഥ ച "ഇത്ഥന്നാമോ സങ്ഘം ഉപസമ്പദം യാചതീ"തി (മഹാവ॰ ൧൨൭) വുത്തത്താ പരിവാസാദീസു വിയ യാചനാനുഗുണം "ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഉപസമ്പദം ദദേയ്യാ"തി അവത്വാ "ഇത്ഥന്നാമം ഉപസമ്പാദേയ്യാ"തി വുത്തത്താ ഇദം ഉപസമ്പദാകമ്മം ദാനേ അസങ്ഗഹേത്വാ കമ്മലക്ഖണേ ഏവ സങ്ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഇമിനാ നയേന "ഇത്ഥന്നാമം ഉപസമ്പാദേതി, ഉപസമ്പന്നോ സങ്ഘേനാ"തി ഏത്ഥാപി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. കേവലഞ്ഹി തത്ഥ വത്തമാനകാലഅതീതകാലവസേന, ഇധ പന അനാമട്ഠകാലവസേനാതി ഏത്തകമേവ വിസേസോ.

ഏസാ ഞത്തീതി "സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ"തി വുത്തഞാപനാ ഏസാ. ഇദഞ്ച അനുസ്സാവനാനമ്പി സബ്ഭാവസൂചനത്ഥം വുച്ചതി. അവസ്സഞ്ചേതം വത്തബ്ബമേവ. ഞത്തികമ്മേ ഏവ തം ന വത്തബ്ബം. തത്ഥ പന യ്യ-കാരേ വുത്തമത്തേ ഏവ ഞത്തികമ്മം നിട്ഠിതം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. **ഖമതീ**തി രുച്ചതി. **ഉപസമ്പദാ**തി സങ്ഘേന ദീയമാനാ നിപ്ഫാദിയമാനാ ഉപസമ്പദാ, യസ്സ ഖമതി, സോ തുണ്ഹസ്സാതി യോജനാ. **തുണ്ഹീ**തി ച അകഥനത്ഥേ നിപാതോ, അകഥനകോ **അസ്സ** ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ. ഖമതി സങ്ഘസ്സ ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഉപസമ്പദാതി പകതേന സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ കാരണമാഹ **"തസ്മാ തുണ്ഹീ"**തി. തത്ഥ "ആസീ"തി സേസോ. യസ്മാ "യസ്സ നക്ഖമതി, സോ ഭാസേയ്യാ"തി തിക്ഖത്തും വുച്ചമാനോപി സങ്ഘോ തുണ്ഹീ നിരവോ അഹോസി, തസ്മാ ഖമതി സങ്ഘസ്സാതി അത്ഥോ. **ഏവന്തി** ഇമിനാ പകാരേന. തുണ്ഹീഭാവേനേവേതം സങ്ഘസ്സ രുച്ചനഭാവം ധാരയാമി, ബുജ്ഝാമി ജാനാമീതി അത്ഥോ. **ഇതി**-സദ്ദോ പരിസമാപനത്ഥേ കതോ, സോ ച കമ്മവാചായ അനങ്ഗം, തസ്മാ അനുസ്സാവകേന "ധാരയാമീ"തി ഏത്ഥ മി-കാരപരിയോസാനമേവ വത്വാ നിട്ഠപേതബ്ബം, ഇതി-സദ്ദോ ന പയുജ്ജിതബ്ബോതി ദട്ഠബ്ബം. ഇമിനാ നയേന സബ്ബകമ്മവാചാനമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

ഏകപോരിസാ വാതിആദി സത്താനം സരീരച്ഛായം പാദേഹി മിനിത്വാ ജാനനപ്പകാരദസ്സനം. ഛസത്തപദപരിമിതാ ഹി ഛായാ "പോരിസാ"തി വുച്ചതി, ഇദഞ്ച ഉതുപ്പമാണാചിക്ഖണാദി ച ആഗന്തുകേഹി സദ്ധിം വീമംസിത്വാ വുഡ്ഢനവഭാവം ഞത്വാ വന്ദനവന്ദാപനാദികരണത്ഥം വുത്തം. ഏതി ആഗച്ഛതി, ഗച്ഛതി ചാതി ഉതു, സോവ പമീയതേ അനേന സംവച്ഛരന്തി പമാണന്തി ആഹ **"ഉതുയേവ ഉതുപ്പമാണ"**ന്തി. **അപരിപുണ്ണാ**തി ഉപസമ്പദാദിവസേന അപരിപുണ്ണാ. യദി ഉതുവേമജ്ഝേ ഉപസമ്പാദിതോ, തദാ തസ്മിം ഉതുമ്ഹി അവസിട്ഠദിവസാചിക്ഖണം ദിവസഭാഗാചിക്ഖണന്തി ദസ്സേതി. തേനാഹ **"യത്തകേഹി ദിവസേഹി യസ്സ യോ ഉതു അപരിപുണ്ണോ, തേ ദിവസേ"**തി. തത്ഥ യസ്സ തങ്ഖണം ലദ്ധൂപസമ്പദസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സമ്ബന്ധീ യോ ഉതു യത്തകേഹി ദിവസേഹി അപരിപുണ്ണോ, തേ ദിവസേതി യോജനാ.

ഛായാദികമേവ സബ്ബം സങ്ഗഹേത്വാ ഗായിതബ്ബതോ കഥേതബ്ബതോ സങ്ഗീതീതി ആഹ **"ഇദമേവാ"**തിആദി. തത്ഥ ഏകതോ കത്വാ ആചിക്ഖിതബ്ബം. **ത്വം കിം ലഭസീ**തി ത്വം ഉപസമ്പാദനകാലേ കതരവസ്സം, കതരഉതുഞ്ച ലഭസി, കതരസ്മിം തേ ഉപസമ്പദാ ലദ്ധാതി അത്ഥോ. **വസ്സ**ന്തി വസ്സാനഉതു, ഇദഞ്ച

സംവച്ഛരാചിക്ഖണം വിനാ വുത്തമ്പി ന വിഞ്ഞായതീതി ഇമിനാ ഉതുആചിക്ഖണേനേവ സാസനവസ്സേസു വാ കലിയുഗവസ്സാദീസു വാ സഹസ്സിമേ വാ സതിമേ വാ അസുകഉതും ലഭാമീതി ദസ്സിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. **ഛായാ**തി ഇദം പാളിയം ആഗതപടിപാടിം സന്ധായ വുത്തം, വത്തബ്ബകമ്മതോ പന കലിയുഗവസ്സാദീസു സബ്ബദേസപസിദ്ധേസു അസുകവസ്സേ അസുകഉതുമ്ഹി അസുകമാസേ അസുകകണ്ഹേ വാ സുക്കേ വാ പക്ഖേ അസുകേ തിഥിവാരവിസേസയുത്തേ പുബ്ബണ്ഹാദിദിവസഭാഗേ ഏത്തകേ ഛായാപമാണേ, നാഡികാപമാണേ വാ മയാ ഉപസമ്പദാ ലദ്ധാതി വദേയ്യാസീതി ഏവം ആചിക്ഖിതബ്ബം. ഇദം സുട്ഠു ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആഗന്തുകേഹി വുഡ്ഢപടിപാടിം ഞത്വാ പടിപജ്ജാഹീതി വത്തബ്ബം. ഇതി ഏത്തകോ കഥാമഗ്ഗോ വിമതിവിനോദനിയം ആഗതോ. വജിരബുദ്ധിടീകാനയോ പന ഏകച്ചോ ഇധേവ സങ്ഗഹം ഗതോ, ഏകച്ചോ അസന്നിട്ഠാനവിനിച്ഛയത്താ സംസയഹേതുകോ ഹോതി, തസ്മാ ഇധ ന ഗഹിതോതി.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ഉപസമ്പദാവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ.

൨൩. നിസ്സയവിനിച്ഛയകഥാ

൧൭൫. ഏവം ഉപസമ്പദാവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി നിസ്സയവിനിച്ഛയം കഥേതും **“നിസ്സയോതി ഏത്ഥ പനാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ നിസ്സയനം **നിസ്സയോ,** സേവനം ഭജനന്ത്യത്ഥോ. നിപുബ്ബസ്സ സി സേവായന്തി ധാതു ഭാവസാധനോ, ന “നിസ്സായ നം വസതീതി നിസ്സയോ”തി ഇധ വിയ അവുത്തകമ്മസാധനോ. തത്ഥ ഹി സേവിതബ്ബോ പുഗ്ഗലോ ലബ്ഭതി, ഇധ പന സേവനകിരിയാതി. ഇദാനി തം നിസ്സയം പുച്ഛാപുബ്ബങ്ഗമായ വിസ്സജ്ജനായ വിത്ഥാരതോ ദസ്സേതും **“കേന ദാതബ്ബോ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **കേന ദാതബ്ബോ, കേന ന ദാതബ്ബോതി** നിസ്സയദായകം കത്താരം പുച്ഛതി, **കസ്സ ദാതബ്ബോ, കസ്സ ന ദാതബ്ബോതി** നിസ്സയപടിഗ്ഗാഹകം സമ്പദാനം, **കഥം ഗഹിതോ ഹോതി, കഥം പടിപ്പസ്സമ്ഭതീതി** കാരണം, **നിസ്സായ കേന വസിതബ്ബം, കേന ന വസിതബ്ബന്തി** നിസ്സയപടിപന്നകം. തതോ പുച്ഛാനുക്കമേന വിസ്സജ്ജേതും **“തത്ഥ”**ത്യാദിമാഹ. ന കേവലം ഏത്ഥേവ, അഥ ഖോ നിസ്സയമുച്ചനങ്ഗേപി “ബ്യത്തേനാ”തി ആഗതോ.

തത്ഥ ഏത്ഥ ച കോ വിസേസോതി ആഹ **“ഏത്ഥ ച ‘ബ്യത്തോ’തി ഇമിനാ പരിസുപട്ഠാപകോ ബഹുസ്സുതോ വേദിതബ്ബോ”**തി. ഇദാനി പരിസുപട്ഠാപകലക്ഖണം ദസ്സേതും **“പരിസുപട്ഠാപകേന ഹീ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അഭിവിനയേ**തി സകലേ വിനയപിടകേ. **വിനേതുന്തി** സിക്ഖാപേതും. **ദ്വേ വിഭങ്ഗാ പഗുണാ വാചുഗ്ഗതാ കാതബ്ബാതി** ഇദം പരിപുച്ഛാവസേന ഉഗ്ഗണ്ഹനം സന്ധായ വുത്തന്തി വദന്തി. ഏകസ്സ പമുട്ഠം, ഇതരേസം പഗുണം ഭവേയ്യാതി ആഹ **“തീഹി ജനേഹി സദ്ധിം പരിവത്തനക്ഖമാ കാതബ്ബാ”**തി. **അഭിധമ്മേതി** നാമരൂപപരിച്ഛേദേ. **ഹേട്ഠിമാ വാ തയോ വഗ്ഗാതി** മഹാവഗ്ഗതോ ഹേട്ഠാ സഗാഥാവഗ്ഗോ നിദാനവഗ്ഗോ ഖന്ധവഗ്ഗോതി ഇമേ തയോ വഗ്ഗാ. “ധമ്മപദമ്പി സഹ വത്ഥുനാ ഉഗ്ഗഹേതും വട്ടതീ”തി മഹാപച്ചരിയം വുത്തത്താ ജാതകഭാണകേന സാട്ഠകഥം ജാതകം ഉഗ്ഗഹേത്വാപി ധമ്മപദം സഹ വത്ഥുനാ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബമേവ.

പഞ്ചഹി ഭിക്ഖവേ അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതേനാതിആദീസു **ന സാമണേരോ ഉപട്ഠാപേതബ്ബോതി** ഉപജ്ഝായേന ഹുത്വാ സാമണേരോ ന ഉപട്ഠാപേതബ്ബോ. **അസേക്ഖേന സീലക്ഖന്ധേനാതി** അസേക്ഖസ്സ സീലക്ഖന്ധോപി അസേക്ഖോ സീലക്ഖന്ധോ നാമ. അസേക്ഖസ്സ അയന്തി ഹി അസേക്ഖോ, സീലക്ഖന്ധോ. ഏവം സബ്ബത്ഥ. ഏവഞ്ച കത്വാ വിമുത്തിഞാണദസ്സനസങ്ഖാതസ്സ പച്ചവേക്ഖണഞാണസ്സപി വസേന അപേക്ഖിത്വാ ഉപ്പന്നാ അയം കഥാ. **അസേക്ഖസീലന്തി** ച ന അഗ്ഗഫലസീലമേവ അധിപ്പേതം, അഥ ഖോ യം കിഞ്ചി അസേക്ഖസന്താനേ പവത്തസീലം ലോകിയലോകുത്തരമിസ്സകസ്സ സീലസ്സ ഇധാധിപ്പേതത്താ. സമാധിക്ഖന്ധാദീസുപി വിമുത്തിക്ഖന്ധപരിയോസാനേസു അയമേവ നയോ, തസ്മാ യഥാ സീലസമാധിപഞ്ഞാക്ഖന്ധാ ലോകിയമിസ്സകാ കഥിതാ, ഏവം വിമുത്തിക്ഖന്ധോപീതി തദങ്ഗവിമുത്തിആദയോപി വേദിതബ്ബാ, ന പടിപ്പസ്സദ്ധിവിമുത്തി ഏവ. വിമുത്തിഞാണദസ്സനം പന ലോകിയമേവ. തേനേവ സംയുത്തനികായട്ഠകഥായം (സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൧൩൮) വുത്തം “പുരിമേഹി ചതൂഹി പദേഹി ലോകിയലോകുത്തരസീലസമാധിപഞ്ഞാവിമുത്തിയോ കഥിതാ, വിമുത്തിഞാണദസ്സനം പച്ചവേക്ഖണഞാണം ഹോതി, തം ലോകിയമേവാ”തി.

അസ്സദ്ധോതിആദീസു തീസു വത്ഥൂസു സദ്ധാ ഏതസ്സ നത്ഥീതി **അസ്സദ്ധോ**. നത്ഥി ഏതസ്സ ഹിരീതി **അഹിരികോ,** അകുസലസമാപത്തിയാ അജിഗുച്ഛമാനസ്സേതം അധിവചനം. ന ഓത്തപ്പതീതി **അനോത്തപ്പീ,** അകുസലസമാപത്തിയാ ന ഭായതീതി വുത്തം ഹോതി. കുച്ഛിതം സീദതീതി **കുസീതോ,** ഹീനവീരിയസ്സേതം അധിവചനം. ആരദ്ധം വീരിയം ഏതസ്സാതി **ആരദ്ധവീരിയോ,** സമ്മപ്പധാനയുത്തസ്സേതം അധിവചനം. മുട്ഠാ സതി ഏതസ്സാതി **മുട്ഠസ്സതീ,** നട്ഠസ്സതീതി വുത്തം ഹോതി. ഉപട്ഠിതാ സതി ഏതസ്സാതി **ഉപട്ഠിതസ്സതീ,** നിച്ചം ആരമ്മണാഭിമുഖപവത്തസതിസ്സേതം അധിവചനം.

അധിസീലേ സീലവിപന്നോ ച അജ്ഝാചാരേ ആചാരവിപന്നോ ച ആപജ്ജിത്വാ അവുട്ഠിതോ അധിപ്പേതോ. സസ്സതുച്ഛേദസങ്ഖാതം അന്തം ഗണ്ഹാതി, ഗാഹയതീതി വാ **അന്തഗ്ഗാഹികാ,** മിച്ഛാദിട്ഠി. **പുരിമാനി ദ്വേ പദാനീ**തി ''ന പടിബലോ ഹോതി അന്തേവാസിം വാ സദ്ധിവിഹാരിം വാ ഗിലാനം ഉപട്ഠാതും വാ ഉപട്ഠാപേതും വാ, അനഭിരതം വൂപകാസേതും വാ വൂപകാസാപേതും വാ''തി ഇമാനി ദ്വേ പദാനി.

അഭി വിസിട്ഠോ ഉത്തമോ സമാചാരോ അഭിസമാചാരോ, അഭിസമാചാരോവ ആഭിസമാചാരികോതി ച സിക്ഖിതബ്ബതോ സിക്ഖാതി ച **ആഭിസമാചാരികസിക്ഖാ**. അഭിസമാചാരം വാ ആരബ്ഭ പഞ്ഞത്താ സിക്ഖാ **ആഭിസമാചാരികസിക്ഖാ,** ഖന്ധകവത്തപരിയാപന്നസിക്ഖായേതം അധിവചനം. മഗ്ഗബ്രഹ്മചരിയസ്സ ആദിഭൂതാതി **ആദിബ്രഹ്മചരിയകാ,** ഉഭതോവിഭങ്ഗപരിയാപന്നസിക്ഖായേതം അധിവചനം. തേനേവ ''ഉഭതോവിഭങ്ഗപരിയാപന്നം വാ ആദിബ്രഹ്മചരിയകം, ഖന്ധകവത്തപരിയാപന്നം ആഭിസമാചാരിക''ന്തി വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൧) വുത്തം, തസ്മാ **സേക്ഖപണ്ണത്തിയ**ന്തി ഏത്ഥ സിക്ഖിതബ്ബതോ സേക്ഖാ, ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തത്താ പണ്ണത്തി, സബ്ബാപി ഉഭതോവിഭങ്ഗപരിയാപന്നാ സിക്ഖാപദപണ്ണത്തി ''സേക്ഖപണ്ണത്തീ''തി വുത്താതി ഗഹേതബ്ബം. തേനേവ ഗണ്ഠിപദേപി വുത്തം **''സേക്ഖപണ്ണത്തിയ**ന്തി പാരാജികമാദിം കത്വാ സിക്ഖിതബ്ബസിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയ''ന്തി. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവാതി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൮൪).

ഉപജ്ഝായാചരിയകഥായം **ന സാമണേരോ ഉപട്ഠാപേതബ്ബോ**തി ഉപജ്ഝായേന ഹുത്വാ ന പബ്ബാജേതബ്ബോ. അസേക്ഖസ്സ അയന്തി **അസേക്ഖോ,** ലോകിയലോകുത്തരോ സീലക്ഖന്ധോ. **അന്തഗ്ഗാഹികായാ**തി സസ്സതുച്ഛേദകോട്ഠാസഗ്ഗാഹികായ. **പച്ഛിമാനി ദ്വേ**തി അപ്പസ്സുതോ ഹോതി, ദുപ്പഞ്ഞോ ഹോതീതി ഇമാനി ദ്വേ അങ്ഗാനി. **പച്ഛിമാനി തീണീ**തി ന പടിബലോ ഉപ്പന്നം കുക്കുച്ചം ധമ്മതോ വിനോദേതും, ആപത്തിം ന ജാനാതി, ആപത്തിവുട്ഠാനം ന ജാനാതീതി ഇമാനി തീണി. കുക്കുച്ചസ്സ ഹി പാളിഅട്ഠകഥാനയസങ്ഖാതധമ്മതോ വിനോദേതും അപ്പടിബലതാ നാമ അബ്യത്തത്താ ഏവ ഹോതീതി സാപി ആപത്തിഅങ്ഗമേവ വുത്താ.

അഭി വിസിട്ഠോ ഉത്തമോ സമാചാരോ അഭിസമാചാരോ, വത്തപ്പടിപത്തിസീലം, തം ആരബ്ഭ പഞ്ഞത്താ ഖന്ധകസിക്ഖാപദസങ്ഖാതാ സിക്ഖാ **ആഭിസമാചാരികാ**. സിക്ഖാപദമ്പി ഹി തദത്ഥപരിപൂരണത്ഥികേഹി ഉഗ്ഗഹണാദിവസേന സിക്ഖിതബ്ബതോ സിക്ഖാതി വുച്ചതി. മഗ്ഗബ്രഹ്മചരിയസ്സ

ആദിഭൂതാ കാരണഭൂതാ **ആദിബ്രഹ്മചരിയകാ,** ഉഭതോവിഭങ്ഗപരിയാപന്നസിക്ഖാപദം. തേനേവേത്ഥ വിസുദ്ധിമഗ്ഗേപി (വിസുദ്ധി॰ ၁.၁၁) "ഉഭതോവിഭങ്ഗപരിയാപന്നം സിക്ഖാപദം ആദിബ്രഹ്മചരിയകം, ഖന്ധകവത്തപരിയാപന്നം ആഭിസമാചാരിക"ന്തി വുത്തം, തസ്മാ **സേക്ഖപണ്ണത്തിയ**ന്തി എത്ഥ സിക്ഖിതബ്ബതോ സേക്ഖാ, ഭഗവതാവ പഞ്ഞത്തത്താ പഞ്ഞത്തി. സബ്ബാപി ഉഭതോവിഭങ്ഗപരിയാപന്നാ സിക്ഖാപദപണ്ണത്തി "സേക്ഖപണ്ണത്തീ"തി വുത്താതി ഗഹേതബ്ബം. **നാമരൂപപരിച്ഛേദേ**തി എത്ഥ കുസലത്തികാദീഹി വുത്തം ജാതിഭൂമിപുഗ്ഗലസമ്പയോഗവത്ഥാരമ്മണകമ്മദ്വാരലക്ഖണരസാദിഭേദേഹി വേദനാക്ഖന്ധാദിചതുബ്ബിധം സനിബ്ബാനം നാമം, ഭൂതോപാദായഭേദം രൂപഞ്ച പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ജാനനപഞ്ഞാ, തപ്പകാസകോ ച ഗന്ഥോ നാമരൂപപരിച്ഛേദോ നാമ. ഇമിനാ അഭിധമ്മത്ഥകുസലേന ഭവിതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. **സിക്ഖാപേതു**ന്തി ഉഗ്ഗണ്ഹാപേതുന്തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ၂.၃၆) വുത്തം.

၁၀၂. **ആയസ്മതോ നിസ്സായ വച്ഛാമീ**തി എത്ഥ **ആയസ്മതോ**തി ഉപയോഗത്ഥേ സാമിവചനം, ആയസ്മന്തം നിസ്സായ വസിസ്സാമീതി അത്ഥോ. യം പന വുത്തം സമന്തപാസാദികായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ၇၇) "ബ്യത്തോ…പേ॰… വുത്തലക്ഖണോയേവാ"തി, തം പരിസൂപട്ഠാകബഹുസ്സുതം സന്ധായ വദതി. **പബ്ബജ്ജാഉപസമ്പദധമ്മന്തേവാസികേഹി പന…പേ॰… താവ വത്തം കാതബ്ബ**ന്തി പബ്ബജ്ജാചരിയഉപസമ്പദാചരിയധമ്മാചരിയാനം എതേഹി യഥാവുത്തവത്തം കാതബ്ബം. തത്ഥ യേന സിക്ഖാപദാനി ദിന്നാനി, അയം **പബ്ബജ്ജാചരിയോ**. യേന ഉപസമ്പദകമ്മവാചാ വുത്താ, അയം **ഉപസമ്പദാചരിയോ**. യോ ഉദ്ദേസം വാ പരിപുച്ഛം വാ ദേതി, അയം **ധമ്മാചരിയോ**തി വേദിതബ്ബം. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ.

၁၀၃. നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധികഥായം **ദിസം ഗതോ**തി പുന ആഗന്തുകാമോ, അനാഗന്തുകാമോ വാ ഹുത്വാ വാസത്ഥായ കഞ്ചി ദിസം ഗതോ. **ഭിക്ഖുസ്സ സഭാഗത**ന്തി പേസലഭാവം. **ഓലോകേത്വാ**തി ഉപപരിക്ഖിത്വാ. **വിബ്ഭന്തേ…പേ॰… തത്ഥ ഗന്തബ്ബ**ന്തി എത്ഥ "സചേ കേനചി കരണീയേന തദഹേവ ഗന്തും അസക്കോന്തോ 'കതിപാഹേന ഗമിസ്സാമീ'തി ഗമനേ സഉസ്സാഹോ ഹോതി, രക്ഖതീ"തി വദന്തി. **മാ ഇധ പടിക്കമീ**തി മാ ഇധ പവിസി. **തത്രേവ വസിതബ്ബ**ന്തി തത്ഥേവ നിസ്സയം ഗഹേത്വാ വസിതബ്ബം. **തംയേവ വിഹാരം…പേ॰… വസിതും വട്ടതീ**തി എത്ഥ ഉപജ്ഝായേന പരിച്ചത്തത്താ ഉപജ്ഝായസമോധാനപരിഹാരോ നത്ഥി, തസ്മാ ഉപജ്ഝായസമോധാനഗതസ്സപി ആചരിയസ്സ സന്തികേ ഗഹിതനിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി.

ആചരിയമ്ഹാ നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധീസു ആചരിയോ പക്കന്തോ വാ ഹോതീതി എത്ഥ "പക്കന്തോതി ദിസം ഗതോ"തിആദിനാ ഉപജ്ഝായസ്സ പക്കമനേ യോ വിനിച്ഛയോ വുത്തോ, സോ തത്ഥ വുത്തനയേനേവ ഇധാപി സക്കാ വിഞ്ഞാതുന്തി തം അവത്വാ **"കോചി ആചരിയോ ആപുച്ഛിത്വാ പക്കമതീ"**തിആദിനാ അഞ്ഞോയേവ നയോ ആരദ്ധോ. അയഞ്ച നയോ ഉപജ്ഝായപക്കമനേപി വേദിതബ്ബോയേവ. ഈദിസേസു ഹി ഠാനേസു ഏകത്ഥവുത്തലക്ഖണം അഞ്ഞത്ഥാപി ദട്ഠബ്ബം. **സചേ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ**

അതിക്കമിത്വാ നിവത്തതി, പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഹോതീതി ഏത്ഥ ഏത്താവതാ ദിസാപക്കന്തോ നാമ ഹോതീതി അന്തേവാസികേ അനിക്ഖിത്തധുരേപി നിസ്സയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. **ആചരിയുപജ്ഝായാ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമ്മ അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വസന്തീ**തി ബഹിഉപചാരസീമായം അന്തേവാസികസദ്ധിവിഹാരികാനം വസനട്ഠാനതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമ്മ അഞ്ഞസ്മിം സേനാസനേ വസന്തി, അന്തോഉപചാരസീമായം പന ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാപി വസതോ നിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. ''സചേപി ആചരിയോ മുഞ്ചിതുകാമോവ ഹുത്വാ നിസ്സയപണാമനായ പണാമേതീ''തിആദി സബ്ബം ഉപജ്ഝായസ്സ ആണത്തിയമ്പി വേദിതബ്ബന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൮൩) വുത്തം.

൭൭. **സാഹൂ**തി സാധു സുന്ദരം. **ലഹൂ**തി അഗരു, സുഭരതാതി അത്ഥോ. **ഓപായിക**ന്തി ഉപായപടിസംയുത്തം, ഏവം പടിപജ്ജനം നിത്ഥരണുപായോതി അത്ഥോ. **പതിരൂപ**ന്തി സാമീചികമ്മമിദന്തി അത്ഥോ . **പാസാദികേനാ**തി പസാദാവഹേന, കായവചീപയോഗേന സമ്പാദേഹീതി അത്ഥോ. **കായേനാ**തി ഏതദത്ഥവിഞ്ഞാപകം ഹത്ഥമുദ്ദാദിം ദസ്സേന്തോ കായേന വിഞ്ഞാപേതി. **''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛനം സന്ധായാ**തി ഉപജ്ഝായേന ''സാഹൂ''തിആദീസു വുത്തേസു സദ്ധിവിഹാരികസ്സ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛനവചനം സന്ധായ ''കായേന വിഞ്ഞാപേതീ''തിആദി വുത്തന്തി അധിപ്പായോ. **ആയാചനദാനമത്തേനാ**തി സദ്ധിവിഹാരികസ്സ പഠമം ആയാചനമത്തേന, തതോ ഉപജ്ഝായസ്സ ച ''സാഹൂ''തിആദിനാ വചനമത്തേനാതി അത്ഥോ. ആചരിയസ്സ സന്തികേ നിസ്സയഗ്ഗഹണേ **ആയസ്മതോ നിസ്സായ വച്ഛാമീ**തി ആയസ്മന്തം നിസ്സായ വസിസ്സാമീതി അത്ഥോ.

൭൮. നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധികഥായം **യോ വാ ഏകസമ്ഭോഗപരിഭോഗോ, തസ്സ സന്തികേ നിസ്സയോ ഗഹേതബ്ബോ**തി ഇമിനാ ലജ്ജീസു ഏവ നിസ്സയഗ്ഗഹണം നിയോജേതി അലജ്ജീസു പടിക്ഖിത്തത്താ. ഏത്ഥ ച പരിഭോഗസദ്ദേന ഏകകമ്മാദികോ സംവാസോ ഗഹിതോ പച്ചയപരിഭോഗസ്സ സമ്ഭോഗസദ്ദേന ഗഹിതത്താ. ഏതേന ച സമ്ഭോഗസംവാസാനം അലജ്ജീഹി സദ്ധിം ന കത്തബ്ബതം ദസ്സേതി. **പരിഹാരോ നത്ഥീ**തി ആപത്തിപരിഹാരോ നത്ഥി. **താദിസോ**തി യത്ഥ നിസ്സയോ ഗഹിതപുബ്ബോ, യോ ച ഏകസമ്ഭോഗപരിഭോഗോ, താദിസോ. **തഥാ വുത്ത**ന്തി ''ലഹും ആഗമിസ്സതീ''തി വുത്തഞ്ചേതി അത്ഥോ. **ചത്താരി പഞ്ച ദിവസാനീ**തി ഇദം ഉപലക്ഖണമത്തം. യദി ഏകാഹദ്വീഹേന സഭാഗതാ പഞ്ഞായതി, ഞാതദിവസേ ഗഹേതബ്ബോവ. അഥാപി ചതുപഞ്ചാഹേനപി ന പഞ്ഞായതി, യത്തകേഹി ദിവസേഹി പഞ്ഞായതി, തത്തകാനി അതിക്കാമേതബ്ബാനി. സഭാഗതം ഓലോകേമീതി പന ലേസോ ന കാതബ്ബോ. **ദഹരാ സുണന്തീ**തി ഏത്ഥ അസുത്വാപി ''ആഗമിസ്സതി, കേനചി അന്തരായേന ചിരായന്തീ''തി സഞ്ഞായ സതിപി ലബ്ഭതേവ പരിഹാരോ . തേനാഹ **''ഇധേവാഹം വസിസ്സാമീതി പഹിണതി, പരിഹാരോ നത്ഥീ''**തി. **ഏകദിവസമ്പി പരിഹാരോ നത്ഥീ**തി ഗമനേ നിരുസ്സാഹം സന്ധായ വുത്തം, സഉസ്സാഹസ്സ പന സേനാസനപടിസാമനാദിവസേന കതിപാഹേ ഗതേപി ന ദോസോ.

തത്രേവ വസിതബ്ബന്തി തത്ര സഭാഗട്ഠാനേ ഏവ നിസ്സയം ഗഹേത്വാ വസിതബ്ബം. **തംയേവ വിഹാരം...പേ॰... വസിതും വട്ടതീ**തി ഇമിനാ ഉപജ്ഝായേ

സങ്ഗണ്ഹന്തേയേവ തംസമോധാനേ നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധി വുത്താ, തസ്മിം പന കോധേന വാ ഗണനിരപേക്ഖതായ വാ അസങ്ഗണ്ഹന്തേ അഞ്ഞേസു ഗഹിതോ നിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ആചരിയമ്ഹാ നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധിയം വുത്തോ "കോചി ആചരിയോ"തിആദികോ നയോ ഉപജ്ഝായപക്ഖേപി യഥാരഹം യോജേതബ്ബോ. തഥാ ച വുത്തോ ഇധാപി നേത്വാ യഥാരഹം യോജേതബ്ബോ. **ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമ്മ അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വസന്തീ**തി ഉപചാരസീമതോ ബഹി അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ അന്തേവാസികാദീനം വസനട്ഠാനതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ വസന്തി. തേന ബഹിഉപചാരേപി അന്തേവാസികാദീനം വസനട്ഠാനതോ ദ്വിന്നം ലേഡ്ഡുപാതാനം അന്തരേ ആസന്നേ പദേസേ വസതി, നിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതീതി ദട്ഠബ്ബം. അന്തോഉപചാരസീമായം പന ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ വസതോ നിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതേവാതി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൮൩) വുത്തം.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

നിസ്സയവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

തേവീസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

൨൪. സീമാവിനിച്ഛയകഥാ

൧൩൭. ഏവം നിസ്സയവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി സീമാവിനിച്ഛയം കഥേതും **"സീമാതി ഏത്ഥ"**ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ **സീമാ**തി സിനീയതേ സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന കമ്മവാചായ ബന്ധീയതേതി സീമാ. സി ബന്ധനേതി ധാതു, മ-പച്ചയോ, കിയാദിഗണോയം. വിഭാഗവന്താനം സഭാവവിഭാവനം വിഭാഗേന വിനാ ന ഹോതീതി ആഹ **"സീമാ നാമേസാ...പേ॰... ഹോതീ"**തി. തത്ഥ ബദ്ധസീമം താവ ദസ്സേതും **"തത്ഥ ഏകാദസ"**ത്യാദിമാഹ.

വീസതിവഗ്ഗകരണീയപരമത്താ സങ്ഘകമ്മസ്സ ഹേട്ഠിമന്തതോ യത്ഥ കമ്മാരഹേന സദ്ധിം ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ നിസീദിതും സക്കോന്തി, തത്തകേ പദേസേ സീമം ബന്ധിതും വട്ടതി, ന തതോ ഓരന്തി ആഹ **"അതിഖുദ്ദകാ നാമ യത്ഥ ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ നിസീദിതും ന സക്കോന്തീ"**തി. **പുരത്ഥിമായ ദിസായാ**തി ഇദം നിദസ്സനമത്തം, തസ്സം പന ദിസായം നിമിത്തേ അസതി യത്ഥ അത്ഥി, തതോ പട്ഠായ പഠമം "പുരത്ഥിമായ അനുദിസായ, ദക്ഖിണായ ദിസായാ"തിആദിനാ സമന്താ വിജ്ജമാനട്ഠാനേസു നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ പുന "പുരത്ഥിമായ അനുദിസായാ"തി പഠമകിത്തിതം പടികിത്തേതും വട്ടതി തീഹി നിമിത്തേഹി സിങ്ഘാടകസണ്ഠാനായപി സീമായ സമ്മന്നിതബ്ബതോ. **തിക്ഖത്തും സീമമണ്ഡലം സമ്ബന്ധന്തേനാ**തി വിനയധരേന സയം ഏകസ്മിംയേവ ഠാനേ ഠത്വാ കേവലം നിമിത്തകിത്തനവചനേനേവ സീമമണ്ഡലം സമന്താ നിമിത്തേന നിമിത്തം ബന്ധന്തേനാതി അത്ഥോ. തംതംനിമിത്തട്ഠാനം അഗന്ത്വാപി ഹി കിത്തേതും വട്ടതി. തിയോജനപരമായപി സീമായ സമന്തതോ തിക്ഖത്തും അനുപരിഗമനസ്സ ഏകദിവസേന ദുക്കരത്താ വിനയധരേന സയം അദിട്ഠമ്പി പുബ്ബേ ഭിക്ഖൂഹി യഥാവവത്ഥിതം നിമിത്തം "പാസാണോ ഭന്തേ"തിആദിനാ കേനചി വുത്താനുസാരേന സല്ലക്ഖേത്വാ "ഏസോ പാസാണോ നിമിത്ത"ന്തിആദിനാ കിത്തേതുമ്പി വട്ടതി ഏവ.

സംസട്ഠവിടപാതി ഇമിനാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ആസന്നതം ദീപേതി. **ബദ്ധാ ഹോതീ**തി പച്ഛിമദിസാഭാഗേ സീമം സന്ധായ വുത്തം. ഏകരതനമത്താ സുവിഞ്ഞേയ്യതരാ ഹോതീതി കത്വാ വുത്തം **"പച്ഛിമകോടിയാ ഹത്ഥമത്താ സീമന്തരികാ ഠപേതബ്ബാ"**തി. ഏകങ്ഗുലിമത്താപി സീമന്തരികാ വട്ടതിയേവ. തത്തകേനപി ഹി സീമാ അസമ്ഭിന്നാവ ഹോതി. **ഛിന്നം സീമാനം നിമിത്തം ഹോതീ**തി നിമിത്തസ്സ സീമതോ ബാഹിരത്താ സീമസമ്ഭേദോ ന ഹോതീതി വുത്തം. **സീമസങ്കരം കരോതീ**തി വഡ്ഢിത്വാ സീമപ്പദേസം പവിട്ഠേ ഛിന്നം സീമാനം ഗതട്ഠാനസ്സ ദുവിഞ്ഞേയ്യത്താ വുത്തം, ന, പന തത്ഥ കമ്മം കാതും ന വട്ടതീതി ദസ്സനത്ഥം. ന ഹി സീമാ തത്തകേന അസീമാ ഹോതി, ദ്വേ പന സീമാ പച്ഛാ വഡ്ഢിതരുക്ഖേന അജ്ഝോത്ഥടത്താ ഏകാബദ്ധാ ഹോന്തി, തസ്മാ ഏകത്ഥ ഠത്വാ കമ്മം കരോന്തേഹി ഇതരം സോധേത്വാ കാതബ്ബം. **തസ്സാ പദേസ**ന്തി യത്ഥ ഠത്വാ ഭിക്ഖൂഹി കമ്മം കാതും സക്കാ ഹോതി, താദിസം പദേസം, യത്ഥ പന ഠിതേഹി കമ്മം കാതും ന സക്കാ ഹോതി, താദിസം പദേസം അന്തോകരിത്വാ ബന്ധന്താ സീമായ സീമം സംഭിന്ദന്തി നാമ. **ന കമ്മവാചം വഗ്ഗം കരോന്തീ**തി കമ്മവാചം ന ഭിന്ദന്തി, കമ്മം ന കോപേന്തീതി അധിപ്പായോ.

൫൭൬). **സുദ്ധപംസുപബ്ബതോ**തി ന കേനചി കതോ സയംജാതോവ വുത്തോ. തഥാ സേസാപി. **ഇതരോപീ**തി സുദ്ധപംസുപബ്ബതാദികോ പബ്ബതോപി. **ഹത്ഥിപ്പമാണോ**തി ഏത്ഥ ഭൂമിതോ ഉഗ്ഗതപദേസേന ഹത്ഥിപ്പമാണം ഗഹേതബ്ബം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൫൩൮) പന വജിരബുദ്ധിടീകായഞ്ച (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൫൩൮) **"ഹത്ഥിപ്പമാണോ നാമ പബ്ബതോ** ഹേട്ഠിമകോടിയാ അഡ്ഢട്ഠമരതനുബ്ബേധോ"തി വുത്തം. **ചതൂഹി വാ തീഹി വാ**തി സീമഭൂമിയം ചതൂസു, തീസു വാ ദിസാസു ഠിതേഹി, ഏകിസ്സാ ഏവ പന ദിസായ ഠിതേഹി തതോ ബഹൂഹിപി സമ്മന്നിതും ന വട്ടതി, ദ്വീഹി പന ദ്വീസു ദിസാസു ഠിതേഹിപി ന വട്ടതി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഏകേന ന വട്ടതി, തസ്മാ. **തം ബഹിദ്ധാ കത്വാ**തി കിത്തിതനിമിത്തസ്സ അസീമത്താ അന്തോസീമായ കരണം അയുത്തന്തി വുത്തം. തേനാഹ **"സചേ"**തിആദി.

ദ്വത്തിംസപലഗുളപിണ്ഡപ്പമാണതാ സണ്ഠാനതോ ഗഹേതബ്ബാ, ന തുലഗണനാവസേന, ഭാരതോ പലപരിമാണഞ്ച മഗധതുലായ ഗഹേതബ്ബം, സാ ച ലോകിയതുലായ ദ്വിഗുണാതി വദന്തി. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൫൩൮) പന **"ദ്വത്തിംസപലഗുളപിണ്ഡപ്പമാണതാ** തുലതായ ഗഹേതബ്ബാ, ന തുലഗണനായാ"തി വുത്തം. **അതിമഹന്തോപീ**തി ഭൂമിതോ ഹത്ഥിപ്പമാണം അനുഗന്ത്വാ ഹേട്ഠാഭൂമിയം ഓതിണ്ണഘനതോ അനേകയോജനപ്പമാണോപി. സചേ ഹി തതോ ഹത്ഥിപ്പമാണം കൂടം ഉഗ്ഗച്ഛതി, പബ്ബതസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൫൩൮) - **സചേ ഏകാബദ്ധോ ഹോതി, ന കാതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ ചതൂസു ദിസാസു ചതുന്നം പബ്ബതകൂടാനം ഹേട്ഠാ പിട്ഠിപാസാണസദിസേ പാസാണേ ഠിതത്താ ഏകാബദ്ധഭാവേ സതിപി പഥവിതോ ഉദ്ധം തേസം സമ്ബന്ധേ അസതി ഹേട്ഠാ പഥവീഗതസമ്ബന്ധമത്തേ അബ്ബോഹാരികം കത്വാ കിത്തേതും വട്ടതി. തേനേവ "പിട്ഠിപാസാണോ അതിമഹന്തോപി പാസാണസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതീ"തി വുത്തം. പഥവിതോ ഹേട്ഠാ തസ്സ മഹന്തഭാവേ ഗയ്ഹമാനേ പബ്ബതമേവ ഹോതീതി അനുഗണ്ഠിപദേ വുത്തം. ചിനിത്വാ കതപംസുപുഞ്ജേ തിണഗുമ്ബരുക്ഖാ ചേ ജായന്തി, പബ്ബതോ ഹോതീതി ധമ്മസിരിത്ഥേരോ, നേവാതി ഉപതിസ്സത്ഥേരോതി വുത്തം. **പാസാണോ**തി സുധാമയപാസാണോപി വട്ടതീതി വദന്തി, വീമംസിതബ്ബം ഇട്ഠകായ പടിക്ഖിത്തത്താ. **സോപീ**തി ഖാണുകോ വിയ ഉട്ഠിതപാസാണോപി. **ചതുപഞ്ചരുക്ഖനിമിത്തമത്തമ്പീ**തി ഏകച്ചേസു നിമിത്തസദ്ദോ നത്ഥീതി വുത്തം.

അന്തോസാരാനന്തി തസ്മിം ഖണേ തരുണതായ സാരേ അവിജ്ജമാനേപി പരിണാമേന ഭവിസ്സമാനസാരേപി സന്ധായ വുത്തം . താദിസാനഞ്ഹി സൂചിദണ്ഡകപ്പമാണപരിണാഹാനം ചതുപഞ്ചമത്താനമ്പി വനം വട്ടതി. **അന്തോസാരമിസ്സകാനന്തി** അന്തോസാരേഹി രുക്ഖേഹി സമ്മിസ്സാനം. ഏതേന തചസാരരുക്ഖമിസ്സകാനമ്പി വനം വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **ചതുപഞ്ചരുക്ഖമത്തമ്പീ**തി സാരരുക്ഖേ സന്ധായ വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൫൩൮) പന "ഏത്ഥ തയോ ചേ സാരരുക്ഖാ ഹോന്തി, ദ്വേ അസാരാ, സാരരുക്ഖാനം ബഹുത്തം ഇച്ഛിതബ്ബം. സുസാനമ്പി ഇധ വനമേവാതി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി സയംജാതത്താതി വുത്തം. കേചി പന 'ചതൂസു ദ്വേ അന്തോസാരാ ചേ, വട്ടതി, അന്തോസാരാ അധികാ, സമാ വാ, വട്ടതി, തസ്മാ ബഹൂസുപി ദ്വേ ചേ അന്തോസാരാ അത്ഥി, വട്ടതീ'തി വദന്തീ"തി വുത്തം. **വനമജ്ഝേ വിഹാരം കരോന്തീ**തി രുക്ഖഘടായ അന്തരേ രുക്ഖേ അച്ഛിന്ദിത്വാ

വതിആദീഹി വിഹാരപരിച്ഛേദം കത്വാവ അന്തോരുക്ഖന്തരേസു ഏവ പരിവേണപണ്ണസാലാദീനം കരണവസേന യഥാ അന്തോവിഹാരമ്പി വനമേവ ഹോതി, ഏവം വിഹാരം കരോന്തീതി അത്ഥോ. യദി ഹി സബ്ബം രുക്ഖം ഛിന്ദിത്വാ വിഹാരം കരേയ്യും, വിഹാരസ്സ അവനത്താ തം പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതവനം ഏകത്ഥ കിത്തേതബ്ബം സിയാ, ഇധ പന അന്തോപി വനത്താ "വനം ന കിത്തേതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. സചേ ഹി തം കിത്തേന്തി, "നിമിത്തസ്സ ഉപരി വിഹാരോ ഹോതീ"തിആദിനാ അനന്തരേ വുത്തദോസോ ആപജ്ജതി . **ഏകദേസ**ന്തി വനേകദേസം, രുക്ഖവിരഹിതട്ഠാനേ കതവിഹാരസ്സ ഏകപസ്സേ ഠിതവനസ്സ ഏകദേസന്തി അത്ഥോ.

സൂചിദണ്ഡകപ്പമാണോതി വംസദണ്ഡപ്പമാണോ. "ലേഖനിദണ്ഡപ്പമാണോ"തി കേചി. മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദുബ്ബലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) പന അവേഭങ്ഗിയവിനിച്ഛയേ "യോ കോചി അട്ഠങ്ഗുലസൂചിദണ്ഡമത്തോപി വേളു…പേ॰… ഗരുഭണ്ഡ"ന്തി വുത്തത്താ തനുതരോ വേളുദണ്ഡോതി ച സൂചിദണ്ഡോതി ച ഗഹേതബ്ബം. **വംസനളകസരാവാദീസൂ**തി വേളുപബ്ബേ വാ നളപബ്ബേ വാ കപല്ലകാദിമത്തികഭാജനേസു വാതി അത്ഥോ. **തങ്ഖണമ്പീ**തി തരുണപോതകേ അമിലായിത്വാ വിരുഹനജാതികേ സന്ധായ വുത്തം. യേ പന പരിണതാ സമൂലം ഉദ്ധരിത്വാ രോപിതാപി ഛിന്നസാഖാ വിയ മിലായിത്വാ ചിരേന നവമൂലങ്കുരുപ്പത്തിയാ ജീവന്തി, മിയന്തിയേവ വാ, താദിസേ കിത്തേതും ന വട്ടതി. **ഏത**ന്തി നവമൂലസാഖാനിഗ്ഗമനം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൩൮) പന **"സൂചിദണ്ഡകപ്പമാണോ**തി സീഹളദീപേ ലേഖനിദണ്ഡപ്പമാണോതി വദന്തി, സോ ച കനിട്ഠങ്ഗുലിപരിമാണോതി ദട്ഠബ്ബ"ന്തി വുത്തം.

മജ്ഝേതി സീമായ മഹാദിസാനം അന്തോ. **കോണ**ന്തി സീമായ ചതൂസു കോണേസു ദ്വിന്നം ദ്വിന്നം മഗ്ഗാനം സമ്ബന്ധട്ഠാനം. **പരഭാഗേ കിത്തേതും വട്ടതീ**തി തേസം ചതുന്നം കോണാനം ബഹി നിക്ഖമിത്വാ ഠിതേസു അട്ഠസു മഗ്ഗേസു ഏകിസ്സാ ദിസായ ഏകം, അഞ്ഞിസ്സാ ദിസായ ചാപരന്തി ഏവം ചത്താരോപി മഗ്ഗാ ചതൂസു ദിസാസു കിത്തേതും വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. ഏവം പന കിത്തിതമത്തേന കഥം ഏകാബദ്ധതാ വിഗച്ഛതീതി വിഞ്ഞായതി. പരതോ ഗതട്ഠാനേപി ഏതേ ഏവ തേ ചത്താരോ മഗ്ഗാ. "ചത്താരോ മഗ്ഗാ ചതൂസു ദിസാസു ഗച്ഛന്തീ"തി ഹി വുത്തം, തസ്മാ ഏത്ഥ കാരണം വിചിനിതബ്ബന്തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൩൮) വുത്തം. വിചിനന്തോ പന ഏവം കാരണം പഞ്ഞായതി - പുബ്ബവാക്യേപി "വിഹാരം പരിക്ഖിപിത്വാ ചത്താരോ മഗ്ഗാ"തി, പരവാക്യേപി "വിഹാരമജ്ഝേന നിബ്ബിജ്ഝിത്വാ ഗതമഗ്ഗോപീ"തി വിഹാരമേവ സന്ധായ വുത്തോ, തസ്മാ ഇധാപി "കോണം നിബ്ബിജ്ഝിത്വാ ഗതം പനാ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮) അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ ഏതേ മഗ്ഗാ വിഹാരസ്സ കോണമേവ നിബ്ബിജ്ഝിംസു, ന അഞ്ഞമഞ്ഞം മിസ്സിംസു, തസ്മാ ഏകാബദ്ധഭാവാഭാവാ ചതുന്നം മഗ്ഗാനം ചതൂസു ഠാനേസു കിത്തേതും വട്ടതീതി. സാരത്ഥദീപനിയം പന **"പരഭാഗേ കിത്തേതും വട്ടതീ**തി ബഹി നിക്ഖമിത്വാ ഠിതേസു അട്ഠസു മഗ്ഗേസു ഏകിസ്സാ ദിസായ ഏകം, അപരായ ഏകന്തി ഏവം ചതൂസു ഠാനേസു കിത്തേതും വട്ടതീ"തി ഏത്തകമേവ വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൧൩൮) പന **"പരഭാഗേ**തി ഏത്ഥ ഏതേഹി ബദ്ധട്ഠാനതോ ഗതത്താ

വട്ടതി, തഥാ ദീഘമഗ്ഗേപി ഗഹിതട്ഠാനതോ ഗതട്ഠാനസ്സ അഞ്ഞത്താതി വദന്തീ''തി വുത്തം. തമ്പി ഏകാബദ്ധനിമിത്തത്താ വിചാരേതബ്ബം.

ഉത്തരന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാതി ഇദഞ്ച പാളിയം ഭിക്ഖുനീനം നദീപാരഗമനേ നദീലക്ഖണസ്സ ആഗതത്താ വുത്തം, ഭിക്ഖൂനം അന്തരവാസകതേമനമത്തമ്പി വട്ടതിയേവ. സാരത്ഥദീപനിയമ്പി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൩൨) ''ഭിക്ഖുനിയാ ഏവ ഗഹണഞ്ചേത്ഥ ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ ഭിക്ഖുനീവസേന നദീലക്ഖണസ്സ പാളിയം ആഗതത്താ തേനേവ നയേന ദസ്സനത്ഥം കതം. **സീമം ബന്ധന്താനം നിമിത്തം ഹോതീ**തി അയം വുത്തലക്ഖണാ നദീ സമുദ്ദം വാ പവിസതു തളാകം വാ, പഭവതോ പട്ഠായ നിമിത്തം ഹോതീ''തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൧൩൨) പന ''അന്തരവാസകോ തേമിയതീതി വുത്തത്താ തത്തകപ്പമാണഉദകേയേവ കാതും വട്ടതീതി കേചി. 'തേമിയതീ'തി ഇമിനാ ഹേട്ഠിമകോടിയാ നദീലക്ഖണം വുത്തം, ഏവരൂപായ നദിയാ യസ്മിം ഠാനേ ചത്താരോ മാസേ അപ്പം വാ ബഹും വാ ഉദകം അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ പവത്തതി, തസ്മിം ഠാനേ അപ്പോദകേപി ഠത്വാ കാതും വട്ടതീതി ഏകേ''തി വുത്തം.

നദീചതുക്കേപി ഏസേവ നയോതി ഇമിനാ ഏകത്ഥ കിത്തേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ പരതോ ഗതട്ഠാനേപി കിത്തേതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. തേനേവ ച ''അസമ്മിസ്സാ നദിയോ പന ചതസ്സോപി കിത്തേതും വട്ടതീ''തി അസമ്മിസ്സഗ്ഗഹണം കതം. **അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ ആവരണം പവത്തതിയേവാ**തി ആവരണം അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ സന്ദതിയേവ. **അപവത്തമാനാ**തി അസന്ദമാനുദകാ. ആവരണഞ്ഹി പത്വാ നദിയാ യത്തകേ പദേസേ ഉദകം അസന്ദമാനം സന്തിട്ഠതി, തത്ഥ നദീനിമിത്തം കാതും ന വട്ടതി, ഉപരി സന്ദമാനട്ഠാനേയേവ വട്ടതി. അസന്ദമാനട്ഠാനേ പന ഉദകനിമിത്തം കാതും വട്ടതി. ഠിതമേവ ഹി ഉദകം ഉദകനിമിത്തേ വട്ടതി, ന സന്ദമാനം. തേനേവാഹ **''പവത്തനട്ഠാനേ നദീനിമിത്തം, അപവത്തനട്ഠാനേ ഉദകനിമിത്തം കാതും വട്ടതീ''**തി. ''പവത്തനട്ഠാനേ നദീനിമിത്തന്തി വുത്തത്താ സേതുതോ പരതോ തത്തകം ഉദകം യദി പവത്തതി, നദീ ഏവാതി വദന്തി. ജാതസ്സരാദീസു ഠിതോദകം ജാതസ്സരാദിപദേസേന അന്തരികമ്പി നിമിത്തം കാതും വട്ടതി നദീപാരസീമായ നിമിത്തം വിയ. സചേ സോ പദേസോ കാലന്തരേന ഗാമഖേത്തഭാവം പാപുണാതി, തത്ഥ അഞ്ഞം സീമം സമ്മന്നിതും വട്ടതീ''തി വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൧൩൨) വുത്തം. **മൂലേ**തി ആദികാലേ. **നദിം ഭിന്ദിത്വാ**തി യഥാ ഉദകം അനിച്ഛന്തേഹി കസ്സകേഹി മഹോഘേ നിവട്ടേതും ന സക്കാ, ഏവം കൂലം ഭിന്ദിത്വാ. **നദിം ഭിന്ദിത്വാ**തി വാ മാതികാമുഖദ്വാരേന നദികൂലം ഭിന്ദിത്വാ.

ഉക്ഖേപിമന്തി ദീഘരജ്ജുനാ കൂടേഹി ഉസ്സിഞ്ചനീയം. **ഉക്ഖേപിമ**ന്തി വാ കൂപതോ വിയ ഉക്ഖിപിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **ഉക്ഖേപിമ**ന്തി വാ ഉദ്ധരിത്വാ ഗഹേതബ്ബകം.

അസമ്മിസ്സേഹീതി സബ്ബദിസാസു ഠിതപബ്ബതേഹി ഏവ വാ പാസാണാദീസു അഞ്ഞതരേഹി വാ നിമിത്തന്തരാബ്യവഹിതേഹി. **സമ്മിസ്സേഹീ**തി ഏകത്ഥ പബ്ബതോ, അഞ്ഞത്ഥ പാസാണോതി ഏവം ഠിതേഹി അട്ഠഹി. **നിമിത്താനം സതേനാപീ**തി ഇമിനാ ഏകിസ്സായേവ ദിസായ ബഹൂനിപി നിമിത്താനി ''പുരത്ഥിമായ ദിസായ കിം നിമിത്തം, പബ്ബതോ, ഭന്തേ. പുന പുരത്ഥിമായ

ദിസായ കിം നിമിത്തം, പാസാണോ, ഭന്തേ''തിആദിനാ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮) കിത്തേതും വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **സിങ്ഘാടകസണ്ഠാനാ**തി തികോണാ. **സിങ്ഘാടകസണ്ഠാനാ**തി വാ തികോണരച്ഛാസണ്ഠാനാ. **ചതുരസ്സാ**തി സമചതുരസ്സാ. **മുദിങ്ഗസണ്ഠാനാ** പന ആയതചതുരസ്സാ, ഏകകോടിയം സങ്കോചിതാ, തദഞ്ഞായ വിത്ഥിണ്ണാ വാ ഹോതി. **മുദിങ്ഗസണ്ഠാനാ**തി വാ മുദിങ്ഗഭേരീ വിയ മജ്ഝേ വിത്ഥതാ ഉഭോസു കോടീസു സങ്കോചിതാ ഹോതി.

൧൯൭. ഏവം ബദ്ധസീമായ നിമിത്തസമ്പത്തിയുത്തതം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പരിസസമ്പത്തിയുത്തതം ദസ്സേതും **"പരിസസമ്പത്തിയുത്താ നാമാ"**തിആദിമാഹ . തത്ഥ **സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേനാ**തി സബ്ബഹേട്ഠിമേന ഗണനപരിച്ഛേദേന, അപ്പതരോ ചേ ഗണോ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. ഇമസ്സ പന സീമാസമ്മുതികമ്മസ്സ ചതുവഗ്ഗകരണീയത്താ **"ചതൂഹി ഭിക്ഖൂഹീ"**തി വുത്തം. **സന്നിപതിതാ**തി സമഗ്ഗാ ഹുത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ സന്നിപതിതാ. ഇമിനാ ''ചതുവഗ്ഗകരണീയേ കമ്മേ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ പകതത്താ കമ്മപ്പത്താ, തേ ആഗതാ ഹോന്തീ''തി വുത്തം പഠമസമ്പത്തിലക്ഖണം ദസ്സേതി. **യാവതികാ തസ്മിം ഗാമക്ഖേത്തേ**തി യസ്മിം പദേസേ സീമം ബന്ധിതുകാമാ, തസ്മിം ഏകസ്സ ഗാമഭോജകസ്സ ആയുപ്പത്തിട്ഠാനഭൂതേ ഗാമക്ഖേത്തേ ഠിതാ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **ബദ്ധസീമം വാ നദീസമുദ്ദജാതസ്സരേ വാ അനോക്കമിത്വാ**തി ഏതേന ഏതാ ബദ്ധസീമാദയോ ഗാമസീമതോ സീമന്തരഭൂതാ, ന താസു ഠിതാ ഗാമസീമായ കമ്മം കരോന്താനം വഗ്ഗം കരോന്തി, തസ്മാ ന തേസം ഛന്ദോ ആഹരിതബ്ബോതി ദസ്സേതി. **തേ സബ്ബേ ഹത്ഥപാസേ വാ കത്വാ**തി വഗ്ഗകമ്മപരിഹരണത്ഥം സന്നിപതിതും സമത്ഥേ തേ ഗാമക്ഖേത്തട്ഠേ സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ സങ്ഘസ്സ ഹത്ഥപാസേ കത്വാതി അത്ഥോ. **ഛന്ദം വാ ആഹരിത്വാ**തി സന്നിപതിതും അസമത്ഥാനം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ. തസ്മിം ഗാമക്ഖേത്തേ യദിപി സഹസ്സഭിക്ഖൂ ഹോന്തി, തേസു ചത്താരോയേവ കമ്മപ്പത്താ, അവസേസാ ഛന്ദാരഹാ, തസ്മാ അനാഗതാനം ഛന്ദോ ആഹരിതബ്ബോതി അത്ഥോ, ഇമിനാ ''ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദോ ആഹടോ ഹോതീ''തി വുത്തം ദുതിയസമ്പത്തിലക്ഖണമാഹ. ''സമ്മുഖീഭൂതാ ന പടിക്കോസന്തീ''തി വുത്തം തതിയസമ്പത്തിലക്ഖണം പന ഇമേസം സാമത്ഥിയേന വുത്തം ഹോതി.

൧൯൮. ഏവം ബദ്ധസീമായ പരിസസമ്പത്തിയുത്തതം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി കമ്മവാചാസമ്പത്തിയുത്തതം ദസ്സേതും **"കമ്മവാചാസമ്പത്തിയുത്താ നാമാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **"സുണാതു മേ"**തിആദീനം അത്ഥോ ഹേട്ഠാ ഉപസമ്പദകമ്മവാചാവണ്ണനായം വുത്തോവ . **ഏവം വുത്തായാ**തി ഏവം ഇമിനാ അനുക്കമേന ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൧൩൮-൧൩൯) ഭഗവതാ വുത്തായ. **പരിസുദ്ധായാ**തി ഞത്തിദോസഅനുസ്സാവനദോസേഹി പരിസമന്തതോ സുദ്ധായ. **ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായാ**തി ഏകായ ഞത്തിയാ ഏകായ അനുസ്സാവനായ കരിയമാനത്താ ഞത്തി ഏവ ദുതിയാ ഇമിസ്സാ കമ്മവാചായാതി ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചാ, തായ. **നിമിത്താനം അന്തോ സീമാ ഹോതി, നിമിത്താനി സീമതോ ബഹി ഹോന്തി** നിമിത്താനി ബഹി കത്വാ ഹേട്ഠാ പഥവീസന്ധാരഉദകം പരിയന്തം കത്വാ സീമായ ഗതത്താ.

൧൯൭. ഏവം സമാനസംവാസകസീമാസമ്മുതിയാ കമ്മവാചാസമ്പത്തിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അധിട്ഠിതതേചീവരികാനം ഭിക്ഖൂനം ചീവരേ സുഖപരിഭോഗത്ഥം ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തം അവിപ്പവാസസീമാസമ്മുതികമ്മവാചാസമ്പത്തിം ദസ്സേന്തോ **"ഏവം ബദ്ധായ ച"**ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ **തിചീവരേന അവിപ്പവാസം സമ്മന്നേയ്യാ**തി യഥാ അധിട്ഠിതതേചീവരികോ ഭിക്ഖു അന്തോസീമായം തിചീവരേന വിപ്പവസന്തോപി അവിപ്പവാസോയേവ ഹോതി, ദുതിയകഥിനസിക്ഖാപദേന (പാരാ° ൪൭൫ ആദയോ) ആപത്തി ന ഹോതി, ഏവം തം സമാനസംവാസകസീമം തിചീവരേന അവിപ്പവാസം സമ്മന്നേയ്യാതി അത്ഥോ. **ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ**തി യദി തിസ്സാ സമാനസംവാസകസീമായ അന്തോ ഗാമോ അത്ഥി, തം ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച ഠപേത്വാ തതോ വിനിമുത്തം തം സമാനസംവാസകസീമം തിചീവരേന അവിപ്പവാസം സമ്മന്നേയ്യാതി അത്ഥോ.

സീമസങ്ഖ്യംയേവ ഗച്ഛതീതി അവിപ്പവാസസീമസങ്ഖ്യംയേവ ഗച്ഛതി. **ഏകമ്പി കുലം പവിട്ഠം വാ**തി അഭിനവകതഗേഹേസു സബ്ബപഠമം ഏകമ്പി കുലം പവിട്ഠം അത്ഥി. **അഗതം വാ**തി പോരാണകഗാമേ അഞ്ഞേസു കുലേസു ഗേഹാനി ഛഡ്ഡേത്വാ ഗതേസുപി ഏകമ്പി കുലം അഗതം അത്ഥീതി അത്ഥോ.

൧൯൮. ഏവം സങ്ഖേപേന സീമാസമ്മുതിം ദസ്സേത്വാ പുന വിത്ഥാരേന ദസ്സേന്തോ **"അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, അയം പന വിത്ഥാരോ"**തിആദിമാഹ. **സീമായ ഉപചാരം ഠപേത്വാ**തി ആയതിം ബന്ധിതബ്ബായ സീമായ നേസം വിഹാരാനം പരിച്ഛേദതോ ബഹി സീമന്തരികപ്പഹോനകം ഉപചാരം ഠപേത്വാ. ബദ്ധാ സീമായേസു വിഹാരേസു, തേ **ബദ്ധസീമാ. പാടിയേക്ക**ന്തി പച്ചേകം. **ബദ്ധസീമാസദിസാനീ**തി യഥാ ബദ്ധസീമാസു ഠിതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഛന്ദാദിം അനപേക്ഖിത്വാ പച്ചേകം കമ്മം കാതും ലഭന്തി, ഏവം ഗാമസീമാസു ഠിതാപീതി ദസ്സേതി. **അന്തോനിമിത്തഗതേഹി പനാ**തി ഏകസ്സ ഗാമസ്സ ഉപഡ്ഢം അന്തോകത്തുകാമതായ സതി സബ്ബേസം ആഗമനേ പയോജനം നത്ഥീതി കത്വാ വുത്തം. **ആഗന്തബ്ബ**ന്തി ച സാമീചിവസേന വുത്തം, നായം നിയമോ "ആഗന്തബ്ബമേവാ"തി. തേനേവാഹ **"ആഗമനമ്പി അനാഗമനമ്പി വട്ടതീ"**തി. അബദ്ധായ ഹി സീമായ നാനാഗാമക്ഖേത്താനം നാനാസീമസഭാവത്താ തേസം അനാഗമനേപി വഗ്ഗകമ്മം ന ഹോതി, തസ്മാ അനാഗമനമ്പി വട്ടതി. ബദ്ധായ പന സീമായ ഏകസീമഭാവതോ പുന അഞ്ഞസ്മിം കമ്മേ കരിയമാനേ അന്തോസീമഗതേഹി ആഗന്തബ്ബമേവാതി ആഹ **"അവിപ്പവാസസീമാ...പേ°... ആഗന്തബ്ബ"**ന്തി. നിമിത്തകിത്തനകാലേ അസോധിതായപി സീമായ നേവത്ഥി ദോസോ നിമിത്തകിത്തനസ്സ അപലോകനാദീസു അഞ്ഞതരാഭാവതോ.

ഭേരിസഞ്ഞം വാതി സമ്മന്നനപരിയോസാനം കരോമാതി വത്വാതി ലിഖിതം. തേന താദിസേ കാലേ തം കപ്പതീതി സിദ്ധം ഹോതി. **ഭേരിസഞ്ഞം വാ സങ്ഖസഞ്ഞം വാ**തി പന തേസം സദ്ദം സുത്വാ ഇദാനി സങ്ഘോ സീമം ബന്ധതീതി ഞത്വാ ആഗന്തുകഭിക്ഖൂനം തം ഗാമക്ഖേത്തം അപ്പവേസനത്ഥം, ആരാമികാദീനഞ്ച തേസം നിവാരണത്ഥം കമ്മവാചാരദ്ധകാലേയേവ സഞ്ഞാ കരീയതി, ഏവം സതി തം കരണം സപ്പയോജനം ഹോതി. തേനേവ "ഭേരിസങ്ഖസദ്ദം കത്വാ"തി അവത്വാ "ഭേരിസങ്ഖസഞ്ഞം കത്വാ"തി സഞ്ഞാഗ്ഗഹണം കതം. **"സഞ്ഞം കത്വാ"**തി ച പുബ്ബകാലകിരിയം വത്വാ

“കമ്മവാചായ സീമാ ബന്ധിതബ്ബാ”തി അപരകാലകിരിയം വദതി, പരിയോസാനകാലേ പന സബ്ബതൂരിയാതാലികസങ്ഘുട്ഠം കത്വാ ദേവമനുസ്സാനം അനുമോദനം കാരേതബ്ബം ഹോതീതി വേദിതബ്ബം.

ഏത്ഥ. ഭണ്ഡുകമ്മാപുച്ഛനം സന്ധായ **പബ്ബജ്ജാഗ്ഗഹണം. സുഖകരണത്ഥ**ന്തി സബ്ബേസം സന്നിപാതനപരിസ്സമം പഹായ അപ്പതരേഹി സുഖകരണത്ഥം. **ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ ഗണ്ഹാതീ**തി വീസതിവഗ്ഗകരണീയപരമത്താ സങ്ഘകമ്മസ്സ കമ്മാരഹേന സദ്ധിം ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ ഗണ്ഹാതി. ഇദഞ്ച നിസിന്നാനം വസേന വുത്തം. ഹേട്ഠിമന്തതോ ഹി യത്ഥ ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ നിസീദിതും സക്കോന്തി, തത്തകേ പദേസേ സീമം ബന്ധിതും വട്ടതി. ഇദഞ്ച കമ്മാരഹേന സഹ അബ്ഭാനകാരകാനമ്പി പഹോനകത്ഥം വുത്തം. **നിമിത്തുപഗാ പാസാണാ ഠപേതബ്ബാ**തി ഇദം യഥാരുചിതട്ഠാനേ രുക്ഖനിമിത്താദീനം ദുല്ലഭതായ വഡ്ഢിത്വാ ഉഭിന്നം ബദ്ധസീമാനം സങ്കരകരണതോ ച പാസാണനിമിത്തസ്സ ച തദഭാവതോ യത്ഥ കത്ഥചി ആനേത്വാ ഠപേതും സുകരതായ ച വുത്തം. തഥാ **സീമന്തരികപാസാണാ ഠപേതബ്ബാ**തി ഏത്ഥാപി. **ചതുരങ്ഗുലപ്പമാണാപീ**തി യഥാ ഖണ്ഡസീമപരിച്ഛേദതോ ബഹി നിമിത്തപാസാണം ചതുരങ്ഗുലമത്തം ഠാനം സമന്താ നിഗച്ഛതി, അവസേസം ഠാനം അന്തോഖണ്ഡസീമായം ഹോതിയേവ, ഏവം തേസു ഠപിതേസു ചതുരങ്ഗുലമത്താ സീമന്തരികാ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

സീമന്തരികപാസാണാതി സീമന്തരികായ ഠപിതനിമിത്തപാസാണാ. തേ പന കിത്തേന്തേന ദക്ഖിണതോ അനുപരിയായന്തേനേവ കിത്തേതബ്ബാ. കഥം? ഖണ്ഡസീമതോ ഹി പച്ഛിമായ ദിസായ പുരത്ഥിമാഭിമുഖേന ഠത്വാ “പുരത്ഥിമായ ദിസായ കിം നിമിത്ത”ന്തി തത്ഥ സബ്ബാനി നിമിത്താനി അനുക്കമേന കിത്തേത്വാ, തഥാ ഉത്തരായ ദിസായ ദക്ഖിണാഭിമുഖേന ഠത്വാ “ദക്ഖിണായ ദിസായ കിം നിമിത്ത”ന്തി അനുക്കമേന കിത്തേത്വാ, തഥാ പുരത്ഥിമായ ദിസായ പച്ഛിമാഭിമുഖേന ഠത്വാ “പച്ഛിമായ ദിസായ കിം നിമിത്ത”ന്തി അനുക്കമേന കിത്തേത്വാ, തഥാ ദക്ഖിണായ ദിസായ ഉത്തരാഭിമുഖേന ഠത്വാ “ഉത്തരായ ദിസായ കിം നിമിത്ത”ന്തി തത്ഥ സബ്ബാനി നിമിത്താനി അനുക്കമേന കിത്തേത്വാ പുന പച്ഛിമായ ദിസായ പുരത്ഥിമാഭിമുഖേന ഠത്വാ പുരിമകിത്തിതം വുത്തനയേന പുന കിത്തേതബ്ബം. ഏവം ബഹൂനമ്പി ഖണ്ഡസീമാനം സീമന്തരികപാസാണാ പച്ചേകം കിത്തേതബ്ബാ. **തതോ**തി പച്ഛാ. **അവസേസനിമിത്താനീ**തി മഹാസീമായ ബാഹിരന്തരേസു അവസേസനിമിത്താനി. **ന സക്ഖിസ്സന്തീ**തി അവിപ്പവാസസീമായ ബദ്ധഭാവം അസല്ലക്ഖേത്വാ “സമാനസംവാസകസീമമേവ സമൂഹനിസ്സാമാ”തി വായമന്താ ന സക്ഖിസ്സന്തി. ബദ്ധായ ഹി അവിപ്പവാസസീമായ തം സമൂഹനിത്വാ “സമാനസംവാസകസീമം സമൂഹനിസ്സാമാ”തി കതായപി കമ്മവാചായ അസമൂഹതാവ ഹോതി സീമാ. പഠമഞ്ഹി അവിപ്പവാസം സമൂഹനിത്വാ പച്ഛാ സീമാ സമൂഹനിതബ്ബാ. ഖണ്ഡസീമതോ പട്ഠായ ബന്ധനം ആചിണ്ണം, ആചിണ്ണകരണേനേവ ച സമ്മോഹോ ന ഹോതീതി ആഹ **“ഖണ്ഡസീമതോവ പട്ഠായ ബന്ധിതബ്ബാ”**തി. **ഉഭിന്നമ്പി ന കോപേന്തീ**തി ഉഭിന്നമ്പി കമ്മം ന കോപേന്തി. **ഏവം ബദ്ധാസു പന…പേ… സീമന്തരികാ ഹി ഗാമക്ഖേത്തം ഭജതീ**തി ന ആവാസവസേന സാമഗ്ഗിപരിച്ഛേദോ, കിന്തു സീമാവസേനേവാതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം.

കുടിഗേഹേതി ഭൂമിയം കതതിണകുടിയം. **ഉദുക്ഖല**ന്തി ഉദുക്ഖലാവാടസദിസഖുദ്ദകാവാടം. **നിമിത്തം ന കാതബ്ബ**ന്തി രാജി വാ ഉദുക്ഖലം വാ നിമിത്തം ന കാതബ്ബം. ഇദഞ്ച യഥാവുത്തേസു അട്ഠസു നിമിത്തേസു അനാഗതത്തേന ന വട്ടതീതി സിദ്ധമ്പി "അവിനസ്സകസഞ്ഞാണമിദ"ന്തി സഞ്ഞായ കോചി മോഹേന നിമിത്തം കരേയ്യാതി ദൂരതോ വിപത്തിപരിഹാരത്ഥം വുത്തം. **നിമിത്തുപഗപാസാണേ ഠപേത്വാ**തി സഞ്ചാരിമനിമിത്തസ്സ കമ്പനതായ വുത്തം. ഏവം ഉപരി "ഭിത്തിം അകിത്തേത്വാ"തിആദീസുപി സിദ്ധമേവത്ഥം പുനപ്പുനം കഥനേ കാരണം വേദിതബ്ബം. സീമാവിപത്തി ഹി ഉപസമ്പദാദിസബ്ബകമ്മവിപത്തിമൂലന്തി തസ്സ ദ്വാരം സബ്ബഥാപി പിദഹനവസേന വത്തബ്ബം. സബ്ബം വത്വാവ ഇധ ആചരിയാ വിനിച്ഛയം കഥേസുന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഭിത്തിന്തി ഇട്ഠകദാരുമത്തികാമയം. സിലാമയായ പന ഭിത്തിയാ നിമിത്തുപഗം ഏകം പാസാണം തംതംദിസായ കിത്തേതും വട്ടതി. അനേകസിലാഹി ചിനിതം സകലം ഭിത്തിം കിത്തേതും ന വട്ടതി "ഏസോ പാസാണോ നിമിത്ത"ന്തി ഏകവചനേന വത്തബ്ബതോ. **അന്തോകുട്ടമേവാ**തി ഏത്ഥ അന്തോകുട്ടേപി നിമിത്താനം ഠിതോകാസതോ അന്തോ ഏവ സീമാതി ഗഹേതബ്ബം. **പമുഖേ നിമിത്തപാസാണേ ഠപേത്വാ**തി ഗബ്ഭാഭിമുഖേപി ബഹിപമുഖേ ഗബ്ഭവിത്ഥാരപ്പമാണേ ഠാനേ പാസാണേ ഠപേത്വാ സമ്മന്നിതബ്ബാ. ഏവഞ്ഹി ഗബ്ഭപമുഖാനം അന്തരേ ഠിതകുട്ടമ്പി ഉപാദായ അന്തോ ച ബഹി ച ചതുരസ്സസണ്ഠാനാവ സീമാ ഹോതി. **ബഹീ**തി സകലസ്സ കുടിലേണസ്സ സമന്തതോ ബഹി.

അന്തോ ച ബഹി ച സീമാ ഹോതീതി മജ്ഝേ ഠിതഭിത്തിയാ സഹ ചതുരസ്സസീമാ ഹോതി. **ഉപരിപാസാദേയേവ ഹോതീ**"തി ഇമിനാ ഗബ്ഭസ്സ ച പമുഖസ്സ ച അന്തരാ ഠിതഭിത്തിയാ ഏകത്താ തത്ഥ ച ഏകവീസതിയാ ഭിക്ഖൂനം ഓകാസാഭാവേന ഹേട്ഠാ ന ഓതരതി, ഉപരിഭിത്തി പന സീമട്ഠാവ ഹോതീതി ദസ്സേതി. **ഹേട്ഠാ ന ഓതരതീ**തി ഭിത്തിതോ ഓരം നിമിത്താനി ഠപേത്വാ കിത്തിതത്താ ഹേട്ഠാ ആകാസപ്പദേസം ന ഓതരതി, ഉപരി കതേ പാസാദേതി അത്ഥോ. **ഹേട്ഠിമതലേ കുട്ടോ**തി ഹേട്ഠിമതലേ ചതൂസു ദിസാസു ഠിതകുട്ടോ. സചേ ഹി ദ്വീസു, തീസു ഏവ വാ ദിസാസു കുട്ടോ തിട്ഠേയ്യ, ഹേട്ഠാ ന ഓതരതി. **ഹേട്ഠാപി ഓതരതീ**തി സചേ ഹേട്ഠാ അന്തോഭിത്തിയം ഏകവീസതിയാ ഭിക്ഖൂനം ഓകാസോ ഹോതി, ഓതരതി. ഓതരമാനാ ച ന ഉപരിസീമപ്പമാണേന ഓതരതി, സമന്താ ഭിത്തിപ്പമാണേന ഓതരതി. ചതുന്നം പന ഭിത്തീനം ബാഹിരന്തപരിച്ഛേദേന ഹേട്ഠാഭൂമിഭാഗേ ഉദകപരിയന്തം കത്വാ ഓതരതി, ന പന ഭിത്തീനം ബഹി കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഠാനം. **പാസാദഭിത്തിതോ**തി ഉപരിമതലേ ഭിത്തിതോ. **ഓതരണാനോതരണം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബ**ന്തി സചേ ഹേട്ഠാ ഏകവീസതിയാ ഭിക്ഖൂനം ഓകാസോ ഹോതി, ഓതരതി, നോ ചേ, ന ഓതരതീതി അധിപ്പായോതി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൩൮) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൩൮) പന "ഉപരിസീമപ്പമാണസ്സ അന്തോഗധാനം ഹേട്ഠിമതലേ ചതൂസു ദിസാസു കുട്ടാനം തുലാരുക്ഖേഹി ഏകസമ്ബന്ധതം, തദന്തോ പച്ഛിമസീമപ്പമാണതാദിഞ്ച സന്ധായ വുത്ത"ന്തി വുത്തം . കിഞ്ചാപേത്ഥ നിയ്യൂഹകാദയോ നിമിത്താനം

ഠിതോകാസതായ ബജ്ഝമാനക്ഖണേ സീമാ ന ഹോന്തി, ബദ്ധായ പന സീമായ സീമട്ഠാവ ഹോന്തീതി ദട്ഠബ്ബാ.

പരിയന്തഥമ്ഭാനന്തി നിമിത്തഗതപാസാണത്ഥമ്ഭേ സന്ധായ വുത്തം. **ഉപരിമതലേന സമ്ബദ്ധോ ഹോതീ**തി ഇദം കുട്ടാനം അന്തരാ സീമട്ഠാനം ഥമ്ഭാനം അഭാവതോ വുത്തം. യദി ഹി ഭവേയ്യും, കുട്ടേ ഉപരിമതലേന അസമ്ബന്ധേപി സീമട്ഠഥമ്ഭാനം ഉപരി ഠിതോ പാസാദോ സീമട്ഠോവ ഹോതി. സചേ പന ബഹൂനം ഥമ്ഭപന്തീനം ഉപരി കതപാസാദസ്സ ഹേട്ഠാപഥവിയം സബ്ബബാഹിരായ ഥമ്ഭപന്തിയാ അന്തോ നിമിത്തപാസാണേ ഠപേത്വാ സീമാ ബദ്ധാ ഹോതി, ഏത്ഥ കഥന്തി? ഏത്ഥാപി "യം താവ സീമട്ഠഥമ്ഭേഹേവ ധാരിയമാനാനം തുലാനം ഉപരിമതലം, സബ്ബം തം സീമട്ഠമേവ, ഏത്ഥ വിവാദോ നത്ഥി, യം പന സീമട്ഠഥമ്ഭപന്തിയാ, അസീമട്ഠായ ബാഹിരഥമ്ഭപന്തിയാ ച സമധുരം ധാരയമാനാനം തുലാനം ഉപരിമതലം, തത്ഥ ഉപഡ്ഢം സീമാ"തി കേചി വദന്തി. "സകലമ്പി ഗാമസീമാ"തി അപരേ. "ബദ്ധസീമാ ഏവാ"തി അഞ്ഞേ. തസ്മാ കമ്മം കരോന്തേഹി ഗരൂഹി നിരാസങ്കട്ഠാനേ ഠത്വാ സബ്ബം തം ആസങ്കട്ഠാനം സോധേത്വാവ കമ്മം കാതബ്ബം, സന്നിട്ഠാനകാരണം വാ ഗവേസിത്വാ തദനുഗുണം കാതബ്ബം.

താലമൂലകപബ്ബതേതി താലക്ഖന്ധമൂലസദിസേ ഹേട്ഠാ ഥൂലോ ഹുത്വാ കമേന കിസോ ഹുത്വാ ഉഗ്ഗതോ ഹിന്താലമൂലസദിസോ നാമ ഹോതി. **വിതാനസണ്ഠാനോ**തി അഹിച്ഛത്തകസണ്ഠാനോ. **പണവസണ്ഠാനോ**തി മജ്ഝേ തനുകോ, ഹേട്ഠാ ച ഉപരി ച വിത്ഥിണ്ണോ. **ഹേട്ഠാ വാ മജ്ഝേ വാ**തി മുദിങ്ഗസണ്ഠാനസ്സ ഹേട്ഠാ, പണവസണ്ഠാനസ്സ മജ്ഝേ. **സപ്പഫണസദിസോ പബ്ബതോ**തി സപ്പഫണോ വിയ ഖുജ്ജോ, മൂലട്ഠാനതോ അഞ്ഞത്ഥ അവനതസീസോ. **ആകാസപബ്ഭാരന്**തി ഭിത്തിയാ അപരിക്ഖിത്തപബ്ഭാരം. **സീമപ്പമാണോ**തി അന്തോ ആകാസേന സദ്ധിം പച്ഛിമസീമപ്പമാണോ. **സോ ച പാസാണോ സീമട്ഠോ**തി ഇമിനാ ഈദിസേഹി സുസിരപാസാണലേണകുട്ടാദീഹി പരിച്ഛിന്നേ ഭൂമിഭാഗേ ഏവ സീമാ പതിട്ഠാതി, ന അപരിച്ഛിന്നേ. തേ പന സീമട്ഠത്താ സീമാ ഹോന്തി, ന സരൂപേന സീമട്ഠമഞ്ചാദി വിയാതി ദസ്സേതി. സചേ പന സോ സുസിരപാസാണോ ഭൂമിം അനാഹച്ച ആകാസഗതോ ഓലമ്ബതി, സീമാ ന ഓതരതി. സുസിരപാസാണോ പന സയം സീമാപടിബദ്ധത്താ സീമാ ഹോതി, കഥം പന പച്ഛിമപ്പമാണരഹിതേഹി ഏതേഹി സുസിരപാസാണാദീഹി സീമാ ന ഓതരതീതി ഇദം സദ്ധാതബ്ബന്തി? അട്ഠകഥാപമാണതോ.

അപിചേത്ഥ സുസിരപാസാണഭിത്തിഅനുസാരേന മൂസികാദീനം വിയ സീമായ ഹേട്ഠിമതലേ ഓതരണകിച്ചം നത്ഥി, ഹേട്ഠാ പന പച്ഛിമസീമപ്പമാണേ ആകാസേ ദ്വങ്ഗുലമത്തബഹലേഹി പാസാണഭിത്തിആദീഹിപി ഉപരിമതലം ആഹച്ച ഠിതേഹി സബ്ബസോ, യേഭുയ്യേന വാ പരിച്ഛിന്നേ സതി ഉപരി ബജ്ഝമാനാ സീമാ തേഹി പാസാണാദീഹി അന്തരിതായ തപ്പരിച്ഛിന്നായ ഹേട്ഠാഭൂമിയാപി ഉപരിമതലേന സദ്ധിം ഏകക്ഖണേ പതിട്ഠാതി, നദീപാരസീമാ വിയ നദീഅന്തരിതേസു ഉഭോസു തീരേസു ലേണാദീസു അപനീതേസുപി ഹേട്ഠാ ഓതിണ്ണസീമാ യാവ സാസനന്തരധാനാ ന വിഗച്ഛതി, പഠമം പന ഉപരി സീമായ ബദ്ധായ പച്ഛാ ലേണാദികതേസുപി ഹേട്ഠാഭൂമിയം സീമാ ഓതരതി ഏവ, കേചി തം ന ഇച്ഛന്തി, ഏവം ഉഭയത്ഥ

പതിട്ഠിതാ ച സാ സീമാ ഏകാവ ഹോതി ഗോത്താദിജാതി വിയ ബ്യത്തിഭേദേസൂതി ഗഹേതബ്ബം. സബ്ബാ ഏവ ഹി ബദ്ധസീമാ അബദ്ധസീമാ ച അത്തനോ അത്തനോ പകതിനിസ്സയകേ ഗാമാരഞ്ഞാദികേ ഖേത്തേ യഥാപരിച്ഛേദം സബ്ബത്ഥ സാകല്യേന ഏകസ്മിം ഖണേ ബ്യാപിനീ പരമത്ഥതോ അവിജ്ജമാനമ്പി തേ തേ നിസ്സയഭൂതേ പരമത്ഥധമ്മേ, തം തം കിരിയാവിസേസമ്പി വാ ഉപാദായ ലോകിയേഹി സാസനികേഹി ച യഥാരഹം ഏകത്തേന പഞ്ഞത്തത്താ സനിസ്സയേകരൂപാ ഏവ. തഥാ ഹി ഏകോ ഗാമോ അരഞ്ഞം നദീ ജാതസ്സരോ സമുദ്ദോതി ഏവം ലോകേ, ''സമ്മതാ സാ സീമാ സങ്ഘേന, അഗാമകേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, അരഞ്ഞേ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ, അയം തത്ഥ സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാ''തിആദിനാ സാസനേ ച ഏകവോഹാരോ ദിസ്സതി, ന പരമത്ഥതോ. ഏകസ്സ അനേകധമ്മേസു ബ്യാപനമത്ഥി കസിണേകദേസാദിവികപ്പാസമാനതായ ഏകത്തഹാനിതോതി അയം നോ മതി.

അസ്സ ഹേട്ഠാതി സപ്പഫണപബ്ബതസ്സ ഹേട്ഠാ ആകാസപബ്ഭാരേ. **ലേണസ്സാ**തി ലേണം ചേ കതം, തസ്സ ലേണസ്സാതി അത്ഥോ. തമേവ പുന ലേണം പഞ്ചഹി പകാരേഹി വികപ്പേത്വാ ഓതരണാനോതരണവിനിച്ഛയം ദസ്സേതും ആഹ **''സചേ പന ഹേട്ഠാ''**തിആദി. തത്ഥ ''ഹേട്ഠാ''തി ഇമസ്സ ''ലേണം ഹോതീ''തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. ഹേട്ഠാ ലേണഞ്ച ഏകസ്മിം പദേസേതി ആഹ **''അന്തോ''**തി, പബ്ബതസ്സ അന്തോ, പബ്ബതമൂലേതി അത്ഥോ. തമേവ അന്തോസദ്ദം സീമാപരിച്ഛേദേന വിസേസേതും **''ഉപരിമസ്സ സീമാപരിച്ഛേദസ്സ പാരതോ''**തി വുത്തം. പബ്ബതപാദം പന അപേക്ഖിത്വാ ''ഓരതോ''തി വത്തബ്ബേപി സീമാനിസ്സയം പബ്ബതഗ്ഗം സന്ധായ ''പാരതോ''തി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. തേനേവ ''ബഹി ലേണ''ന്തി ഏത്ഥ ബഹിസദ്ദം വിസേസേന്തോ **''ഉപരിമസ്സ സീമാപരിച്ഛേദസ്സ ഓരതോ''**തി ആഹ. **ബഹിസീമാ ന ഓതരതീ**തി ഏത്ഥ **ബഹീ**തി പബ്ബതപാദേ ലേണം സന്ധായ വുത്തം. ലേണസ്സ ച ബഹിഭൂതേ ഉപരിസീമാപരിച്ഛേദസ്സ ഹേട്ഠാഭാഗേ സീമാ ന ഓതരതീതി അത്ഥോ. **അന്തോ സീമാ**തി ലേണസ്സ ച പബ്ബതപാദസ്സ ച അന്തോ അത്തനോ ഓതരണാരഹട്ഠാനേ ന ഓതരതീതി അത്ഥോ. ''ബഹി സീമാ ന ഓതരതി, അന്തോ സീമാ ന ഓതരതീ''തി ചേത്ഥ അത്തനോ ഓതരണാരഹട്ഠാനേ ലേണാഭാവേന സീമായ സബ്ബഥാ അനോതരണമേവ ദസ്സിതന്തി ഗഹേതബ്ബം. തത്ഥ ഹി അനോതരന്തീ ഉപരി ഏവ ഹോതീതി അയം വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൱൩൫) ആഗതോ വിനിച്ഛയോ.

സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൱൩൫) പന **''അന്തോലേണം ഹോതീ**തി പബ്ബതസ്സ അന്തോലേണം ഹോതീ''തി ഏത്തകമേവ ആഗതോ. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൱൩൫) ന **''അന്തോലേണ**ന്തി പബ്ബതസ്സ അന്തോലേണം. ദ്വാരം പന സന്ധായ **'പാരതോ ഓരതോ'**തി വുത്തം, സബ്ബഥാപി സീമതോ ബഹിലേണേന ഓതരതീതി അധിപ്പായോ''തി ആഗതോ. അയം പന അന്തോലേണബഹിലേണവിനിച്ഛയോ ഗമ്ഭീരോ ദുദ്ദസോ ദുരനുബോധോതി ആചരിയാ വദന്തി, തഥാപി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൱൩൫) ആഗതം നയം നിസ്സായ സുട്ഠു വിനിച്ഛിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീതി. **ബഹി പതിതം അസീമാ**തിആദിനാ ഉപരിപാസാദാദീസു അധിരനിസ്സയേസു ഠിതാ സീമാപി തേസം വിനാസേന വിനസ്സതീതി ദസ്സിതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

പോക്ഖരണിം ഖണന്തി, സീമായേവാതി ഏത്ഥ സചേ ഹേട്ഠാ ഉമങ്ഗനദീ സീമപ്പമാണതോ അനൂനാ പഠമമേവ പവത്താ ഹോതി, സീമാ ച പച്ഛാ ബദ്ധാ നദിതോ ഉപരി ഏവ ഹോതി, നദിം ആഹച്ച പോക്ഖരണിയാ ച ഖതായ സീമാ വിനസ്സതീതി ദട്ഠബ്ബം. **ഹേട്ഠാപഥവീതലേ**തി അനന്തരാ ഭൂമിവിവരേ.

സീമമാളകേതി ഖണ്ഡസീമങ്ഗണേ. **വടരുക്ഖോ**തി ഇദം പാരോഹോപത്ഥമ്ഭേന അതിദൂരമ്പി ഗന്തും സമത്ഥസാഖാസമങ്ഗിതായ വുത്തം. സബ്ബരുക്ഖലതാദീനമ്പി സമ്ബന്ധോ ന വട്ടതി ഏവ. തേനേവ നാവാരജ്ജുസേതുസമ്ബന്ധോപി പടിക്ഖിത്തോ. **തതോ**തി തതോ സാഖതോ. **മഹാസീമായ പഥവീതല**ന്തി ഏത്ഥ ആസന്നതരമ്പി ഗാമസീമം അഗ്ഗഹേത്വാ ബദ്ധസീമായ ഏവ ഗഹിതത്താ ഗാമസീമബദ്ധസീമാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധേപി സമ്ഭേദദോസോ നത്ഥി അഞ്ഞമഞ്ഞം നിസ്സയനിസ്സിതഭാവേന പവത്തിതോതി ഗഹേതബ്ബം. യദി ഹി താസമ്പി സമ്ബന്ധദോസോ ഭവേയ്യ, കഥം ഗാമസീമായ ബദ്ധസീമാ സമ്മന്നിതബ്ബാ ഭവേയ്യ? യസ്സാ ഹി സീമായ യായ സീമായ സദ്ധിം സമ്ബന്ധേ ദോസോ ഭവേയ്യ, സാ തത്ഥ ബന്ധിതുമേവ ന വട്ടതി ബദ്ധസീമഉദകുക്ഖേപസീമാസു ബദ്ധസീമാ വിയ, അത്തനോ അനിസ്സയഭൂതഗാമസീമാദീസു ഉദകുക്ഖേപസീമാ വിയ ച, തേനേവ "സചേ പന രുക്ഖസ്സ സാഖാ വാതതോ നിക്ഖന്തപാരോഹോ വാ ബഹിനദീതീരേ വിഹാരസീമായ വാ ഗാമസീമായ വാ പതിട്ഠിതോ"തിആദിനാ ഉദകുക്ഖേപസീമായ അത്തനോ അനിസ്സയഭൂതഗാമസീമാദീഹി ഏവ സമ്ബന്ധദോസോ ദസ്സിതോ, ന നദീസീമായ , ഏവമിധാപീതി ദട്ഠബ്ബം. അയഞ്ചത്ഥോ ഉപരി പാകടോ ഭവിസ്സതി. **ആഹച്ചാ**തി ഫുസിത്വാ.

മഹാസീമം വാ സോധേത്വാതി മഹാസീമഗതാനം സബ്ബേസം ഭിക്ഖൂനം ഹത്ഥപാസാനയനഛന്ദാഹരണാദിവസേന സകലം മഹാസീമം സോധേത്വാ. ഏതേന സബ്ബവിപത്തിയോ മോചേത്വാ പുബ്ബേ സുട്ഠു ബദ്ധാനമ്പി ദ്വിന്നം ബദ്ധസീമാനം പച്ഛാ രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധേന ഉപ്പജ്ജനതോ ഈദിസോ പാളിമുത്തകോ സമ്ബന്ധദോസോ അത്ഥീതി ദസ്സേതി, സോ ച "ന, ഭിക്ഖവേ, സീമായ സീമാ സമ്ഭിന്ദിതബ്ബാ"തിആദിനാ ബദ്ധസീമാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്ഭേദജ്ഝോത്ഥരണം പടിക്ഖിപിത്വാ "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ സീമം സമ്മന്നന്തേന സീമന്തരികം ഠപേത്വാ സീമം സമ്മന്നിതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൧൪൮) ഉഭിന്നം ബദ്ധസീമാനം അന്തരാ സീമന്തരികം ഠപേത്വാ ബന്ധിതും അനുജാനനേന സമ്ഭേദജ്ഝോത്ഥരണേ വിയ താസം അഞ്ഞമഞ്ഞം ഫുസിത്വാ തിട്ഠനവസേന ബന്ധനമ്പി ന വട്ടതീതി സിദ്ധത്താ ബദ്ധാനമ്പി താസം പച്ഛാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഏകരുക്ഖാദീഹി ഫുസിത്വാ ഠാനമ്പി ന വട്ടതീതി ഭഗവതോ അധിപ്പായഞ്ഞൂഹി സങ്ഗീതികാരകേഹി നിദ്ധാരിതോ ബന്ധനകാലേ പടിക്ഖിത്തസ്സ സമ്ബന്ധദോസസ്സ അനുലോമേന അകപ്പിയാനുലോമത്താ. അയം പന സമ്ബന്ധദോസോ പുബ്ബേ സുട്ഠു ബദ്ധാനം പച്ഛാ സഞ്ജാതത്താ ബജ്ഝമാനക്ഖണേ വിയ അസീമത്തം കാതും ന സക്കോതി, തസ്മാ രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധേ അപനീതമത്തേ താ സീമാ പാകതികാ ഹോന്തി. യഥാ ചായം പച്ഛാ ന വട്ടതി, ഏവം ബജ്ഝമാനക്ഖണേപി താസം രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധേ സതി താ ബന്ധിതും ന വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബം.

കേചി പന **മഹാസീമം വാ സോധേത്വാതി** ഏത്ഥ "മഹാസീമഗതാ ഭിക്ഖൂ യഥാ തം സാഖം വാ പാരോഹം വാ കായകായപടിബദ്ധേഹി ന ഫുസന്തി, ഏവം സോധനമേവ ഇധാധിപ്പേതം, ന സകലസീമാസോധന"ന്തി വദന്തി, തം ന യുത്തം അട്ഠകഥായ വിരുജ്ഝനതോ. തഥാ ഹി "മഹാസീമായ പഥവീതലം വാ തത്ഥജാതകരുക്ഖാദീനി വാ ആഹച്ച തിട്ഠതീ"തി ഏവം സാഖാപാരോഹാനം മഹാസീമം ഫുസിത്വാ ഠാനമേവ സമ്ബന്ധദോസേ കാരണത്തേന വുത്തം, ന പന തത്ഥ ഠിതഭിക്ഖൂഹി സാഖാദീനം ഫുസനം. യദി ഹി ഭിക്ഖൂനം സാഖാദിം ഫുസിത്വാ ഠാനമേവ കാരണം സിയാ, "തസ്സ സാഖം വാ തതോ നിഗ്ഗതപാരോഹം വാ മഹാസീമായ പവിട്ഠം തത്രട്ഠോ കോചി ഭിക്ഖു ഫുസിത്വാ തിട്ഠതീ"തി ഭിക്ഖുഫുസനമേവ വത്തബ്ബം സിയാ. യഞ്ഹി തത്ഥ മഹാസീമാസോധനേ കാരണം, തദേവ തസ്മിം വാക്യേ പധാനതോ ദസ്സേതബ്ബം. ന ഹി ആഹച്ചട്ഠിതമേവ സാഖാദിം ഫുസിത്വാ ഠിതോ ഭിക്ഖു സോധേതബ്ബോ ആകാസട്ഠസാഖാദിം ഫുസിത്വാ ഠിതഭിക്ഖുസ്സപി സോധേതബ്ബതോ, കിം നിരത്ഥകേന ആഹച്ചട്ഠാനവചനേന, ആകാസട്ഠസാഖാസു ച ഭിക്ഖുഫുസനമേവ കാരണത്തേന വുത്തം , സോധനഞ്ച തസ്സേവ ഭിക്ഖുസ്സ ഹത്ഥപാസാനയനാദിവസേന സോധനം വുത്തം. ഇധ പന "മഹാസീമം സോധേത്വാ"തി സകലസീമാസാധാരണവചനേന സോധനം വുത്തം, അപി ച സാഖാദിം ഫുസിത്വാ ഠിതഭിക്ഖുമത്തസോധനേ അഭിമതേ "മഹാസീമായ പഥവീതല"ന്തി വിസേസസീമോപാദാനം നിരത്ഥകം സിയാ യത്ഥ കത്ഥചി അന്തമസോ ആകാസേപി ഠത്വാ സാഖാദിം ഫുസിത്വാ ഠിതസ്സ സോധേതബ്ബതോ.

ഛിന്ദിത്വാ ബഹിട്ഠകാ കാതബ്ബാതി തത്ഥ പതിട്ഠിതഭാവവിയോജനവചനതോ ച വിസഭാഗസീമാനം ഫുസനേനേവ സകലസീമാസോധനഹേതുകോ അട്ഠകഥാസിദ്ധോയം ഏകോ സമ്ബന്ധദോസോ അത്ഥേവാതി ഗഹേതബ്ബോ. തേനേവ ഉദകുക്ഖേപസീമാകഥായമ്പി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൭) "വിഹാരസീമായ വാ ഗാമസീമായ വാ പതിട്ഠിതോ"തി ച "നദീതീരേ പന ഖാണുകം കോട്ടേത്വാ തത്ഥ ബദ്ധനാവായ വാ ന വട്ടതീ"തി ച "സചേ പന സേതു വാ സേതുപാദാ വാ ബഹിതീരേ പതിട്ഠിതാ, കമ്മം കാതും ന വട്ടതീ"തി ച ഏവം വിസഭാഗാസു ഗാമസീമാസു സാഖാദീനം ഫുസനമേവ സങ്കരദോസകാരണത്തേന വുത്തം, ന ഭിക്ഖുഫുസനം. തഥാ ഹി "അന്തോനദിയം ജാതരുക്ഖേ ബന്ധിത്വാ കമ്മം കാതബ്ബ"ന്തി നദിയം നാവാബന്ധനം അനുഞ്ഞാതം ഉദകുക്ഖേപനിസ്സയത്തേന നദീസീമായ സഭാഗത്താ. യദി ഹി ഭിക്ഖൂനം ഫുസനമേവ പടിച്ച സബ്ബത്ഥ സമ്ബന്ധദോസോ വുത്തോ സിയാ, നദിയമ്പി ബന്ധനം പടിക്ഖിപിതബ്ബം ഭവേയ്യ. തത്ഥാപി ഹി ഭിക്ഖുഫുസനം കമ്മകോപകാരണം ഹോതി, തസ്മാ സഭാഗസീമാസു പവിസിത്വാ ഭൂമിആദിം ഫുസിത്വാ, അഫുസിത്വാ വാ സാഖാദിമ്ഹി ഠിതേ തം സാഖാദിം ഫുസന്തോവ ഭിക്ഖു സോധേതബ്ബോ. വിസഭാഗസീമാസു പന സാഖാദിമ്ഹി ഫുസിത്വാ ഠിതേ തം സാഖാദിം അഫുസന്താപി സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ സോധേതബ്ബാ, അഫുസിത്വാ ഠിതേ പന തം സാഖാദിം ഫുസന്താവ ഭിക്ഖൂ സോധേതബ്ബാതി നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം.

യം പനേത്ഥ കേചി "ബദ്ധസീമാനം ദ്വിന്നം അഞ്ഞമഞ്ഞം വിയ ബദ്ധസീമഗാമസീമാനമ്പി തദഞ്ഞാസമ്പി സബ്ബാസം സമാനസംവാസകസീമാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധേ സതി തദുഭയമ്പി ഏകസീമം വിയ സോധേത്വാ ഏകത്ഥേവ കമ്മം കാതബ്ബം, അഞ്ഞഥാ കതം കമ്മം വിപജ്ജതി, നത്ഥേത്ഥ സഭാഗവിസഭാഗഭേദോ"തി വദന്തി, തം തേസം മതിമത്തം

സഭാഗസീമാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്ബന്ധദോസാഭാവസ്സ വിസഭാഗസീമാനമേവ തബ്ഭാവസ്സ സുത്തസുത്താനുലോമാദിവിനയനയേഹി സിദ്ധത്താ. തഥാ ഹി ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സീമം സമ്മന്നിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൧൩൮) ഗാമസീമായമേവ ബദ്ധസീമം സമ്മന്നിതും അനുഞ്ഞാതത്താ താസം നിസ്സയനിസ്സിതഭാവേന സഭാഗതാ, സമ്ഭേദജ്ഝോത്ഥരണദോസാഭാവോ ച സുത്തതോവ സിദ്ധോ. ബന്ധനകാലേ പന അനുഞ്ഞാതസ്സ സമ്ബന്ധസ്സ അനുലോമതോ പച്ഛാ സഞ്ജാതരുക്ഖാദിസമ്ബന്ധോപി താസം വട്ടതി ഏവ. ''യം, ഭിക്ഖവേ...പേ॰... കപ്പിയം അനുലോമേതി, അകപ്പിയം പടിബാഹതി, തം വോ കപ്പതീ''തി (മഹാവ॰ ൩൦൫) വുത്തത്താ ഏവം താവ ഗാമബദ്ധസീമാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം സഭാഗതാ, സമ്ഭേദാദിദോസാഭാവോ ച സുത്തസുത്താനുലോമതോ സിദ്ധോ, ഇമിനാ ഏവ നയേന അരഞ്ഞസീമസത്തബ്ഭന്തരസീമാനം നദീആദിസീമഉദകുക്ഖേപസീമാനഞ്ച സുത്തസുത്താനുലോമതോ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഭാഗതാ, സമ്ഭേദാദിദോസാഭാവോ ച സിദ്ധോതി വേദിതബ്ബോ.

ബദ്ധസീമായ പന അഞ്ഞായ ബദ്ധസീമായ നദീആദിസീമാസു ച ബന്ധിതും പടിക്ഖേപസിദ്ധിതോ ചേവ ഉദകുക്ഖേപസത്തബ്ഭന്തരസീമാനം നദീആദീസു ഏവ കാതും നിയമനസുത്തസാമത്ഥിയേന ബദ്ധസീമഗാമസീമാസു കരണപടിക്ഖേപസിദ്ധോ ച താസം അഞ്ഞമഞ്ഞസഭാഗതാ ഉപ്പത്തിക്ഖണേ പച്ഛാ ച രുക്ഖാദീഹി സമ്ഭേദാദിദോസസമ്ഭവോ ച വുത്തനയേന സുത്തസുത്താനുലോമതോവ സിജ്ഝന്തി. തേനേവ അട്ഠകഥായം വിസഭാഗസീമാനമേവ വടരുക്ഖാദിവചനേഹി സമ്ബന്ധദോസം ദസ്സേത്വാ സഭാഗാനം ബദ്ധസീമഗാമസീമാദീനം സമ്ബന്ധദോസോ ന ദസ്സിതോ. ന കേവലഞ്ച ന ദസ്സിതോ, അഥ ഖോ താസം സഭാഗസീമാനം രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധേപി ദോസാഭാവോപി പാളിഅട്ഠകഥാസു ഞാപിതോ ഏവ. തഥാ ഹി പാളിയം (മഹാവ॰ ൧൩൮) ''പബ്ബതനിമിത്തം പാസാണനിമിത്തം വനനിമിത്തം രുക്ഖനിമിത്ത''ന്തിആദിനാ വഡ്ഢനകനിമിത്താനി അനുഞ്ഞാതാനി, തേന നേസം രുക്ഖാദിനിമിത്താനം വഡ്ഢനേ ബദ്ധസീമഗാമസീമാനം സങ്കരദോസാഭാവോ ഞാപിതോവ ഹോതി, ഭിന്നം പന ബദ്ധസീമാനം ഈദിസോ സമ്ബന്ധോ ന വട്ടതി. വുത്തഞ്ഹി ''ഏകരുക്ഖോപി ഭിന്നം സീമാനം നിമിത്തം ഹോതി, സോ പന വഡ്ഢന്തോ സീമസങ്കരം കരോതി, തസ്മാ ന കാതബ്ബോ''തി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിയോജനപരമം സീമം ബന്ധിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൧൪൦) വചനതോപി ചായം ഞാപിതോ. തിയോജനപരമായ ഹി സീമായ സമന്താ പരിയന്തേസു രുക്ഖലതാഗുമ്ബാദീഹി ബദ്ധഗാമസീമാനം നിയമേന അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്ബന്ധസ്സ സമ്ഭവതോ ''ഈദിസം സമ്ബന്ധം വിനാസേത്വാവ സീമാ സമ്മന്നിതബ്ബാ''തി അട്ഠകഥായമ്പി ന വുത്തം.

യദി ചേത്ഥ രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധേന കമ്മവിപത്തി ഭവേയ്യ, അവസ്സമേവ വത്തബ്ബം സിയാ. വിപത്തിപരിഹാരത്ഥഞ്ഹി ആചരിയാ നിരാസങ്കട്ഠാനേസുപി ''ഭിത്തിം അകിത്തേത്വാ''തിആദിനാ സിദ്ധമേവത്ഥം പുനപ്പുനം അവോചും, ഇധ പന ''വനമജ്ഝേ വിഹാരം കരോന്തി, വനം ന കിത്തേതബ്ബ''ന്തിആദിനാ രുക്ഖലതാദീഹി നിരന്തരേ വനമജ്ഝേപി സീമാബന്ധനമവോചും. തഥാ ഥമ്ഭാനം ഉപരി കതപാസാദാദീസു ഹേട്ഠാ ഥമ്ഭാദീഹി ഏകാബദ്ധേസു ഉപരിമതലാദീസു സീമാബന്ധനം ബഹുധാ വുത്തം,

തസ്മാ ബദ്ധസീമഗാമസീമാനം രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധോ തേഹി മുഖതോവ വിഹിതോ, അപിച ഗാമസീമാനമ്പി പാടേക്കം ബദ്ധസീമാസദിസതായ ഏകായ ഗാമസീമായ കമ്മം കരോന്തേഹി ദബ്ബതിണമത്തേനപി സമ്ബന്ധാ ഗാമന്തരപരമ്പരാ അരഞ്ഞനദീസമുദ്ദാ ച സോധേതബ്ബാതി സകലം ദീപം സോധേത്വാവ കാതബ്ബം സിയാ. ഏവം പന അസോധേത്വാ പഠമമഹാസങ്ഗീതികാലതോ പഭുതി കതാനം ഉപസമ്പദാദികമ്മാനം സീമാസമ്മുതീനഞ്ച വിപജ്ജനതോ സബ്ബേസമ്പി ഭിക്ഖൂനം അനുപസമ്പന്നസങ്കാപസങ്ഗോ ച ദുന്നിവാരോ ഹോതി, ന ചേതം യുത്തം, തസ്മാ വുത്തനയേന വിസഭാഗസീമാനമേവ രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധദോസോ, ന ബദ്ധസീമഗാമസീമാദീനം സഭാഗസീമാനന്തി ഗഹേതബ്ബം.

മഹാസീമാസോധനസ്സ ദുക്കരതായ ഖണ്ഡസീമായമേവ യേഭുയ്യേന സങ്ഘകമ്മകരണന്തി ആഹ **"സീമമാളകേ"**തിആദി. മഹാസങ്ഘസന്നിപാതേസു പന ഖണ്ഡസീമായ അപ്പഹോനകതായ മഹാസീമായ കമ്മേ കരിയമാനേപി അയം നയോ ഗഹേതബ്ബോവ. **ഉക്ഖിപാപേത്വാ**തി ഇമിനാ കായപടിബദ്ധേന സീമം ഫുസന്തോപി സീമട്ഠോവ ഹോതീതി ദസ്സേതി. **പുരിമനയേപീ**തി ഖണ്ഡസീമതോ മഹാസീമം പവിട്ഠസാഖാനയേപി. സീമട്ഠരുക്ഖസാഖായ നിസിന്നോ സീമട്ഠോവ ഹോതീതി ആഹ **'ഹത്ഥപാസമേവ ആനേതബ്ബോ"**തി. ഏത്ഥ ച "രുക്ഖസാഖാദീഹി അഞ്ഞമഞ്ഞസമ്ബന്ധാസു ഏതാസു ഖണ്ഡസീമായ തയോ ഭിക്ഖൂ, മഹാസീമായ ദ്വേതി ഏവം ദ്വീസു സീമാസു സീമന്തരികം അഫുസിത്വാ, ഹത്ഥപാസഞ്ച അവിജഹിത്വാ ഠിതേഹി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖൂഹി ഉപസമ്പദാദി കമ്മം കാതും വട്ടതീ"തി കേചി വദന്തി, തം ന യുത്തം "നാനാസീമായം ഠിതചതുത്ഥോ കമ്മം കരേയ്യ, അകമ്മം ന ച കരണീയ"ന്തിആദിവചനതോ (മഹാവ॰ ൩൮൭). തേനേവേത്ഥാപി മഹാസീമം സോധേത്വാ മാളകസീമായമേവ കമ്മകരണം വിഹിതം. അഞ്ഞഥാ ഭിന്നസീമട്ഠതായ തത്രട്ഠസ്സ ഗണപൂരകത്താഭാവാ കമ്മകോപോവ ഹോതീതി.

യദി ഏവം കഥം ഛന്ദപാരിസുദ്ധിആഹരണവസേന മഹാസീമാസോധനന്തി? തമ്പി വിനയഞ്ഞൂ ന ഇച്ഛന്തി, ഹത്ഥപാസാനയനബഹിസീമകരണവസേന പനേത്ഥ സോധനം ഇച്ഛന്തി, ദിന്നസ്സപി ഛന്ദസ്സ അനാഗമനേന മഹാസീമട്ഠോ കമ്മം കോപേതീതി. യദി ചസ്സ ഛന്ദാദി നാഗച്ഛതി, കഥം സോ കമ്മം കോപേസ്സതീതി? ഭിന്നം വിസഭാഗസീമാനം സമ്ബന്ധദോസതോ, സോ ച സമ്ബന്ധദോസോ അട്ഠകഥാവചനപ്പമാണതോ. ന ഹി വിനയേ സബ്ബത്ഥ യുത്തി സക്കാ ഞാതും ബുദ്ധഗോചരത്താതി വേദിതബ്ബം. കേചി പന "സചേ ദ്വേപി സീമായോ പൂരേത്വാ നിരന്തരം ഠിതേസു ഭിക്ഖൂസു കമ്മം കരോന്തേസു ഏകായ ഏവ സീമായ ഗണോ ച ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ ച അനുസ്സാവകോ ച ഏകതോ തിട്ഠതി , കമ്മം സുകതമേവ ഹോതി. സചേ പന കമ്മാരഹോ വാ അനുസ്സാവകോ വാ സീമന്തരട്ഠോ ഹോതി, കമ്മം വിപജ്ജതീ"തി വദന്തി, തഞ്ച ബദ്ധസീമഗാമസീമാദിസഭാഗസീമാസു ഏവ യുജ്ജതി. യാസു അഞ്ഞമഞ്ഞം രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധേസുപി ദോസോ നത്ഥി, യാസു പന അത്ഥി, ന താസു, വിസഭാഗസീമാസു രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധേ സതി ഏകത്ഥ ഠിതോ ഇതരട്ഠാനം കമ്മം കോപേതി ഏവ അട്ഠകഥായ സാമഞ്ഞതോ സോധനസ്സ വുത്തത്താതി അമ്ഹാകം ഖന്തി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ৩.൧൩൩) **"ഉക്ഖിപാപേത്വാ കാതും ന വട്ടതീ**തി ഖണ്ഡസീമായ അന്തോ ഠിതത്താ രുക്ഖസ്സ തത്ഥ ഠിതോ ഹത്ഥപാസമേവ ആനേതബ്ബോതി ഉക്ഖിപാപേത്വാ കാതും ന വട്ടതീ"തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൧൩൩) പന **"ഉക്ഖിപാപേത്വാ കാതും ന വട്ടതി,** കസ്മാ? അന്തോ ഠിതത്താ. രുക്ഖസ്സ ഹി ഹേട്ഠാ പഥവീഗതം മൂലം ഖണ്ഡസീമായേവ ഹോതി. അബ്ബോഹാരികം വാതി അപരേ. 'മജ്ഝേ പന ഛിന്നേ മഹാസീമായ ഠിതം മൂലം മഹാസീമമേവ ഭജതി, ഖണ്ഡസീമായ ഠിതം ഖണ്ഡസീമമേവ ഭജതി തദായത്തപഥവീആദീഹി അനുഗ്ഗഹിതത്താ'തി ച വുത്തം. 'സീമായ പച്ഛാ ഉട്ഠിതരുക്ഖേ നിസീദിത്വാ കമ്മം കാതും വട്ടതി പച്ഛാ സീമായം കതഗേഹേ വിയാ'തി വത്വാ 'ബന്ധനകാലേ ഠിതേ രുക്ഖേ നിസീദിത്വാ കാതും ന വട്ടതി ഉപരിസീമായ അഗമനതോ'തി കാരണം വദന്തി. ഏവം സതി ബന്ധനകാലേ പുന ആരോഹണം നാമ നത്ഥി, ബന്ധിതകാലേ ഏവ ആരോഹതീതി ആപജ്ജതി പച്ഛാ ഉട്ഠിതരുക്ഖോ പന തപ്പടിബദ്ധത്താ സീമാസങ്ഖമേവ ഗതോ. ഏവം പുബ്ബേ ഉട്ഠിതരുക്ഖോപീതി ഗഹേതബ്ബം. "യം കിഞ്ചീ"തി വചനതോ തിണാദിപി സങ്ഗഹിതം, മഹാഥേരാപി തിണം സോധേത്വാവ കരോന്തീ"തി വുത്തം.

ന ഓതരതീതി പണവസണ്ഠാനപബ്ബതാദീസു ഹേട്ഠാ പമാണരഹിതം ഠാനം ന ഓതരതി. കിഞ്ചാപി പനേത്ഥ ബജ്ഝമാനക്ഖണേ ഉദ്ധമ്പി പമാണരഹിതപബ്ബതാദി നാരോഹതി, തഥാപി തം പച്ഛാ സീമട്ഠതായ സീമാ ഹോതി. ഹേട്ഠാ പണവസണ്ഠാനാദി പന ഉപരി ബദ്ധായപി സീമായ സീമസങ്ഖം ന ഗച്ഛതി, തസ്സേവ വസേന "ന ഓതരതീ"തി വുത്തം, ഇതരഥാ ഓരോഹണാരോഹണാനം സാധാരണവസേന "ന ഓതരതീ"തിആദിനാ വത്തബ്ബതോ. **ജാതം യം കിഞ്ചീ**തി നിട്ഠിതസീമായ ഉപരി ജാതം വിജ്ജമാനം പുബ്ബേ ഠിതം പച്ഛാ സഞ്ജാതം പവിട്ഠഞ്ച യം കിഞ്ചി സവിഞ്ഞാണകാവിഞ്ഞാണകം സബ്ബമ്പീതി അത്ഥോ. അന്തോസീമായ ഹി ഹത്ഥിക്ഖന്ധാദിസവിഞ്ഞാണകേസു നിസിന്നോപി ഭിക്ഖു സീമട്ഠോവ ഹോതി. **ബദ്ധായ സീമായാ**തി ഇദഞ്ച പകരണവസേന ഉപലക്ഖണതോ വുത്തം. അബദ്ധസീമാസുപി സബ്ബാസു ഠിതം തം സീമാസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി. **ഏകസമ്ബന്ധേന ഗത**ന്തി രുക്ഖലതാദിതത്രജാതമേവസന്ധായ വുത്തം. താദിസഞ്ഹി "ഇതോ ഗത"ന്തി വത്തബ്ബതം അരഹതി.

യം പന "ഇതോ ഗത"ന്തി വാ "തതോ ആഗത"ന്തി വാ വത്തും അസക്കുണേയ്യം ഉഭോസു ബദ്ധസീമഗാമസീമാസു ഉദകുക്ഖേപനദീആദീസു ച തിരിയം പതിതരജ്ജുദണ്ഡാദി, തത്ഥ കിം കാതബ്ബന്തി? ഏത്ഥ പന "ബദ്ധസീമായ പതിട്ഠിതഭാഗോ ബദ്ധസീമാ, ഗാമസീമായ പതിട്ഠിതഭാഗോ ഗാമസീമാ തദുഭയസീമട്ഠപബ്ബതാദി വിയ, ബദ്ധസീമതോ ഉട്ഠിതവടരുക്ഖസ്സ പാരോഹേ, ഗാമസീമായ ഗാമസീമതോ ഉട്ഠിതവടരുക്ഖസ്സ പാരോഹേ ച ബദ്ധസീമായ പതിട്ഠിതേപി ഏസേവ നയോ. മൂലേ പതിട്ഠിതകാലതോ പട്ഠായ ഹി 'ഇതോ ഗതം, തതോ ആഗത'ന്തി വത്തും അസക്കുണേയ്യതോ സോ ഭാഗോ യഥാപവിട്ഠസീമട്ഠസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി. തേസം രുക്ഖപാരോഹാനം അന്തരാ പന ആകാസട്ഠസാഖാ ഭൂമിയം സീമാപരിച്ഛേദപ്പമാണേന തദുഭയസീമാ ഹോതീ"തി കേചി വദന്തി. യസ്മാ പനസ്സാ സാഖായ പാരോഹോ പവിട്ഠസീമായ പഥവിയം മൂലേഹി പതിട്ഠഹിത്വാപി യാവ സാഖം വിനാ

ഠാതും ന സക്കോതി, താവ മൂലസീമട്ഠം ന വിജഹതി. യദാ പന സണ്ഠാതും സക്കോതി, തദാപി പാരോഹമത്തമേവ പവിട്ഠസീമതം സമുപേതി, തസ്മാ സബ്ബോപി ആകാസട്ഠസാഖാഭാഗോ പുരിമസീമട്ഠം ന വിജഹതി തതോ ആഗതഭാഗസ്സ അവിജഹിതത്താതി അമ്ഹാകം ഖന്തി. ഉദകുക്ഖേപനദീആദീസുപി ഏസേവ നയോ. തത്ഥ ച വിസഭാഗസീമായ ഏവ പവിട്ഠേ സകലസീമാസോധനം, സഭാഗായ പവിട്ഠേ ഫുസിത്വാ ഠിതമത്തഭിക്ഖുസോധനഞ്ച സബ്ബം പുബ്ബേ വുത്തനയമേവ.

ചൗ. ഏത്ഥ ച നദീപാരസീമാകഥായ **പാരയതീ**തി അജ്ഝോത്ഥരതി. നദിയാ ഉഭോസു തീരേസു പതിട്ഠഹമാനാ സീമാ നദീഅജ്ഝോത്ഥരാ നാമ ഹോതീതി ആഹ **"നദിം അജ്ഝോത്ഥരമാന"**ന്തി. അന്തോനദിയഞ്ഹി സീമാ ന ഓതരതി. നദീലക്ഖണേ പന അസതി ഓതരതി. സാ ച തദാ നദീപാരസീമാ ന ഹോതീതി ആഹ **"നദിയാ ലക്ഖണം നദീനിമിത്തേ വുത്തനയമേവാ"**തി. **അസ്സാ**തി ഭവേയ്യ. അവസ്സം ലബ്ഭനേയ്യാ പന ധുവനാവാവ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ന നാവായാ**തി ഇമിനാ നാവം വിനാപി സീമാ ബദ്ധാ സുബദ്ധാ ഏവ ഹോതി, ആപത്തിപരിഹാരത്ഥാ നാവാതി ദസ്സേതി.

രുക്ഖസങ്ഘാടമയോതി അനേകരുക്ഖേ ഏകതോ ഘടേത്വാ കതസേതു. രുക്ഖം ഛിന്ദിത്വാ കതോതി പാഠസേസോ. **"സബ്ബനിമിത്താനം അന്തോ ഠിതഭിക്ഖൂ ഹത്ഥപാസേ കത്വാ**തി ഇദം ഉഭിന്നം തീരാനം ഏകഗാമഖേത്തഭാവം സന്ധായ വുത്തം. **പബ്ബതസണ്ഠാനാ**തി ഏകതോ ഉഗ്ഗതദീപസിഖരത്താ സമന്തപാസാദികായം വുത്തം.

ചൗ. സീമാസമൂഹനകഥായം **സോ**തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ. **ദ്വേപീ**തി ദ്വേ സമാനസംവാസഅവിപ്പവാസസീമായോ. **അവിപ്പവാസസീമാ**തി മഹാസീമം സന്ധായ വദതി. തത്ഥേവ യേഭുയ്യേന അവിപ്പവാസാതി. **അവിപ്പവാസം അജാനന്താപീ**തി ഇദം മഹാസീമായ വിജ്ജമാനാവിജ്ജമാനത്തം, തസ്സാ ബാഹിരപരിച്ഛേദഞ്ച അജാനന്താനം വസേന വുത്തം. ഏവം അജാനന്തേഹിപി അന്തോസീമായ ഠത്വാ കമ്മവാചായ കതായ സാ സീമാ സമൂഹതാവ ഹോതീതി ആഹ **"സമൂഹനിതുഞ്ചേവ ബന്ധിതുഞ്ച സക്ഖിസ്സന്തീ"**തി. **നിരാസങ്കട്ഠാനേ**തി ഖണ്ഡസീമാരഹിതട്ഠാനേ. ഇദഞ്ച മഹാസീമായ വിജ്ജമാനായപി കമ്മകരണസുഖത്ഥം ഖണ്ഡസീമാ ഇച്ഛിതാതി തം ചേതിയങ്ഗണാദിബഹുസന്നിപാതട്ഠാനേ ന ബന്ധതീതി വുത്തം. തത്ഥാപി സാ ബദ്ധാ സുബദ്ധാ ഏവ മഹാസീമാ വിയ. **പടിബന്ധിതും പന ന സക്ഖിസ്സന്തേവാ**തി ഇദം ഖണ്ഡസീമായ അസമൂഹതത്താ, തസ്സാ അവിജ്ജമാനത്തസ്സ അജാനനതോ ച മഹാസീമാബന്ധനം സന്ധായ വുത്തം. ഖണ്ഡസീമാ പന നിരാസങ്കട്ഠാനേ ബന്ധിതും സക്ഖിസ്സന്തേവ. **സീമാസമ്ഭേദം കത്വാ**തി ഖണ്ഡസീമായ വിജ്ജമാനപക്ഖേ സീമായ സീമം അജ്ഝോത്ഥരണസമ്ഭേദം കത്വാ അവിജ്ജമാനപക്ഖേപി സമ്ഭേദസങ്കായ അനിവത്തനേന സമ്ഭേദസങ്കം കത്വാ. **അവിഹാരം കരേയ്യു**ന്തി സങ്ഘകമ്മാനാരഹം കരേയ്യും. പുബ്ബേ ഹി ചേതിയങ്ഗണാദിനിരാസങ്കട്ഠാനേ കമ്മം കാതും സക്കാ, ഇദാനി തമ്പി വിനാസിതന്തി അധിപ്പായോ. **ന സമൂഹനിതബ്ബാ**തി ഖണ്ഡസീമം അജാനന്തേഹി ന സമൂഹനിതബ്ബാ. **ഉഭോപി ന ജാനന്തീ**തി ഉഭിന്നം പദേസനിയമം വാ താസം ദ്വിന്നമ്പി വാ അഞ്ഞതരായ വാ വിജ്ജമാനതം വാ അവിജ്ജമാനതം വാ ന ജാനന്തി, സബ്ബത്ഥ സങ്കാ ഏവ ഹോതി. **നേവ സമൂഹനിതും, ന ബന്ധിതും സക്ഖിസ്സന്തീ**തി ഇദം നിരാസങ്കട്ഠാനേ

ഠത്വാ സമൂഹനിതും സക്കോന്താപി മഹാസീമം പടിബന്ധിതും ന സക്ഖിസ്സന്തീതി ഇമമത്ഥം സന്ധായ വുത്തം. **ന ച സക്കാ...പേ॰... കമ്മവാചാ കാതുന്തി** ഇദം സീമാബന്ധനകമ്മവാചം സന്ധായ വുത്തം. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ബന്ധിതും ന സക്കാ, തസ്മാ ന സമൂഹനിതബ്ബാതി അത്ഥോ.

കേചി പന "ഈദിസേസുപി വിഹാരേസു ഛപഞ്ചമത്തേ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ വിഹാരകോടിതോ പട്ഠായ വിഹാരപരിക്ഖേപസ്സ അന്തോ ച ബഹി ച സമന്താ ലേഡ്ഡുപാതേ സബ്ബത്ഥ മഞ്ചപ്പമാണേ ഓകാസേ നിരന്തരം ഠത്വാ പഠമം അവിപ്പവാസസീമം, തതോ സമാനസംവാസകസീമഞ്ച സമൂഹനനവസേന സീമായ സമുഗ്ഘാതേ കതേ തസ്മിം വിഹാരേ ഖണ്ഡസീമായ, മഹാസീമായ വാ ഠിതവിജ്ജമാനത്തേ സതി അവസ്സം ഏകസ്മിം മഞ്ചട്ഠാനേ താസം മജ്ഝഗതാ തേ ഭിക്ഖൂ താ സമൂഹനേയ്യും, തതോ ഗാമസീമാ ഏവ അവസിസ്സേയ്യ. ന ഹേത്ഥ സീമായ, തപ്പരിച്ഛേദസ്സ വാ ജാനനം അങ്ഗം. സീമായ പന അന്തോഠാനം 'സമൂഹനിസ്സാമാ'തി കമ്മവാചാകരണഞ്ചേത്ഥ അങ്ഗം. അട്ഠകഥായം 'ഖണ്ഡസീമം പന ജാനന്താ അവിപ്പവാസം അജാനന്താപി സമൂഹനിതുഞ്ചേവ ബന്ധിതുഞ്ച സക്ഖിസ്സന്തീ'തി ഏവം മഹാസീമായ പരിച്ഛേദസ്സ അജാനനേപി സമൂഹനനസ്സ വുത്തത്താ ഗാമസീമായ ഏവ ച അവസിട്ഠായ തത്ഥ യഥാരുചി ദുവിധമ്പി സീമം ബന്ധിതുഞ്ചേവ ഉപസമ്പദാദികമ്മം കാതുഞ്ച വട്ടതീ"തി വദന്തി, തം യുത്തം വിയ ദിസ്സതി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബന്തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൪൮) ആഗതോ വിനിച്ഛയോ. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൪൮) പന **"അവിപ്പവാസസീമാ ന സമൂഹന്തബ്ബാ**തി മഹാസീമം സന്ധായ വദതി. **നിരാസങ്കട്ഠാനേസു ഠത്വാ**തി ചേതിയങ്ഗണാദീനം ഖണ്ഡസീമായ അനോകാസത്താ വുത്തം. ഖണ്ഡസീമഞ്ഹി ബന്ധന്താ താദിസം ഠാനം പഹായ അഞ്ഞസ്മിം വിവിത്തേ ഓകാസേ ബന്ധന്തി. **അപ്പേവ നാമ സമൂഹനിതും സക്ഖിസ്സന്തീ**തി അവിപ്പവാസസീമംയേവ സമൂഹനിതും സക്ഖിസ്സന്തി, ന ഖണ്ഡസീമം. **പടിബന്ധിതും പന ന സക്ഖിസ്സന്തേവാ**തി ഖണ്ഡസീമായം അഞ്ഞാതത്താ ന സക്ഖിസ്സന്തി. **ന സമൂഹനിതബ്ബാ**തി ഖണ്ഡസീമം അജാനന്തേഹി ന സമൂഹനിതബ്ബാ"തി വുത്തം.

൧൩൩. ഏവം ബദ്ധസീമാവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി അബദ്ധസീമാവിനിച്ഛയം ദസ്സേതും **"അബദ്ധസീമാ പനാ"**തി ആഹ. സാ കതിവിധാതി ആഹ **"ഗാമസീമാ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ ഉദകുക്ഖേപസീമാതി തിവിധാ"**തി. പാളിയം (മഹാവ॰ ൧൪൭) "അസമ്മതായ, ഭിക്ഖവേ, സീമായാ"തിആദിനാ ഗാമസീമാ ഏവ ബദ്ധസീമായ ഖേത്തം അരഞ്ഞനദീആദയോ വിയ സത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപാദീനം, സാ ച ഗാമസീമാ ബദ്ധസീമായ രഹിതട്ഠാനേ സയമേവ സമാനസംവാസാ ഹോതീതി ദസ്സേതി. "യാ തസ്സ ഗാമസ്സ ഗാമസീമാ"തി ഏത്ഥ ഗാമപരിക്ഖേപസ്സ അന്തോ ച ബഹി ച ഖേത്തവത്ഥുഅരഞ്ഞപബ്ബതാദികം സബ്ബം ഗാമക്ഖേത്തം സന്ധായ **"ഗാമസ്സാ"**തി വുത്തം, ന അന്തരഘരമേവ, തസ്മാ തസ്സ സകലസ്സ ഗാമക്ഖേത്തസ്സ സമ്ബന്ധനിയാ ഗാമസീമാതി ഏവമത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. യോ ഹി സോ അന്തരഘരഖേത്താദീസു അനേകേസു ഭൂമിഭാഗേസു "ഗാമോ"തി ഏകത്തേന ലോകജനേഹി പഞ്ഞത്തോ ഗാമവോഹാരോ, സോവ ഇധ "ഗാമസീമാ"തിപി വുച്ചതീതി അധിപ്പായോ. ഗാമോ ഏവ ഹി ഗാമസീമാ. ഇമിനാവ നയേന ഉപരി അരഞ്ഞം നദീ സമുദ്ദോ ജാതസ്സരോതി, ഏവം തേസു

തേസു ഭൂമിപ്പദേസേസു ഏകത്തേന ലോകജനപഞ്ഞത്താനമേവ അരഞ്ഞാദീനം അരഞ്ഞസീമാദിഭാവോ വേദിതബ്ബോ, ലോകേ പന ഗാമസീമാദിവോഹാരോ ഗാമാദീനം മരിയാദായമേവ വത്തും വട്ടതി, ന ഗാമക്ഖേത്താദീസു സബ്ബത്ഥ. സാസനേ പന തേ ഗാമാദയോ ഇതരനിവത്തിഅത്ഥേന സയമേവ അത്തനോ മരിയാദാതി കത്വാ ഗാമോ ഏവ ഗാമസീമാ, അരഞ്ഞമേവ അരഞ്ഞസീമാ, സമുദ്ദോ ഏവ സമുദ്ദസീമാതി സീമാവോഹാരേന വുത്താതി വേദിതബ്ബോ. പാളിയം **നിഗമസ്സ വാ**തി ഇദം ഗാമസീമപ്പഭേദം ഉപലക്ഖണവസേന ദസ്സേതും വുത്തം. തേനാഹ **"നഗരമ്പി ഗഹിതമേവാ"**തി.

ബലിം ലഭന്തീതി ഇദം യേഭുയ്യവസേന വുത്തം. "അയം ഗാമോ ഏത്തകോ കരീസഭാഗോ"തിആദിനാ പന രാജപണ്ണേസു ആരോപിതേസു ഭൂമിഭാഗേസു യസ്മിം യസ്മിം തളാകമാതികാസുസാനപബ്ബതാദികേ പദേസേ ബലിം ന ഗണ്ഹന്തി, സോപി ഗാമസീമാ ഏവ. രാജാദീഹി പരിച്ഛിന്നഭൂമിഭാഗോ ഹി സബ്ബോവ ഠപേത്വാ നദീലോണിജാതസ്സരേ ഗാമസീമാതി വേദിതബ്ബാ. തേനാഹ **"പരിച്ഛിന്ദിത്വാ രാജാ കസ്സചി ദേതീ"**തി. സചേ പന തത്ഥ രാജാ കഞ്ചി പദേസം ഗാമന്തരേന യോജേതി, സോ പവിട്ഠഗാമസീമതം ഏവ ഭജതി. നദീജാതസ്സരേ വിനാസേത്വാ തളാകാദിഭാവം വാ പൂരേത്വാ ഖേത്താദിഭാവം വാ പാപിതേസുപി ഏസേവ നയോ.

യേ പന ഗാമാ രാജചോരാദിഭയപീളിതേഹി മനുസ്സേഹി ഛഡ്ഡിതാ ചിരമ്പി നിമ്മനുസ്സാ തിട്ഠന്തി, സമന്താ പന ഗാമാ സന്തി, തേപി പാടേക്കം ഗാമസീമാവ. തേസു ഹി രാജാനോ സമന്തഗാമവാസീഹി കസാപേത്വാ വാ യേഹി കേഹിചി കസിതട്ഠാനം ലിഖിത്വാ വാ ബലിം ഗണ്ഹന്തി, അഞ്ഞേന വാ ഗാമേന ഏകീഭാവം ഉപനേന്തി, യേ പന ഗാമാ രാജൂഹിപി പരിച്ചത്താ ഗാമഖേത്താനന്തരികാ മഹാഅരഞ്ഞേന ഏകീഭൂതാ, തേ അഗാമകാരഞ്ഞസീമതം പാപുണന്തി, പുരിമാ ഗാമസീമാ വിനസ്സതി, രാജാനോ പന ഏകസ്മിം അരഞ്ഞാദിപദേസേ മഹന്തം ഗാമം കത്വാ അനേകസഹസ്സാനി കുലാനി വാസാപേത്വാ തത്ഥ വാസീനം ഭോഗഗാമാതി സമന്താ ഭൂതഗാമേ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ദേന്തി, പുരാണനാമം പന പരിച്ഛേദഞ്ച ന വിനാസേന്തി, തേപി പച്ചേകം ഗാമസീമാ ഏവ, ഏത്താവതാ പുരിമഗാമസീമതം ന വിജഹന്തി. **സാ ച ഇതരാ ചാ**തിആദി "സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാ"തി പാളിപദസ്സ (മഹാവ॰ ൧൪൭) അധിപ്പായവിവരണം. തത്ഥ ഹി സാ ച രാജിച്ഛാവസേന പരിവത്തേത്വാ സമുപ്പന്നാ അഭിനവാ, ഇതരാ ച അപരിവത്താ പകതിഗാമസീമാ യഥാ ബദ്ധസീമായ സബ്ബം സങ്ഘകമ്മം കാതും വട്ടതി, ഏവമേതാപി സബ്ബകമ്മാരഹതാസദിസേന ബദ്ധസീമാസദിസാ സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാതി അധിപ്പായോ . സാമഞ്ഞതോ "ബദ്ധസീമാസദിസാ"തി വുത്തേ തിചീവരാവിപ്പവാസസീമം ബദ്ധസീമം ഏവ മഞ്ഞന്തീതി തംസദിസതാനിവത്തനമുഖേന ഉപരിസത്തബ്ഭന്തരസീമായ തംസദിസതാപി അത്ഥീതി ദസ്സനനയസ്സ ഇധേവ പസങ്ഗം ദസ്സേതും **"കേവല"**ന്തിആദി വുത്തം.

വിഞ്ഝാടവിസദിസേ അരഞ്ഞേതി യത്ഥ "അസുകഗാമസ്സ ഇദം ഖേത്ത"ന്തി ഗാമവോഹാരോ നത്ഥി, യത്ഥ ച നേവ കസന്തി ന വപന്തി, താദിസേ അരഞ്ഞേ. മച്ഛബന്ധാനം അഗമനപഥാ നിമ്മനുസ്സാവാസാ സമുദ്ദന്തരദീപകാപി ഏത്ഥേവ സങ്ഗയ്ഹന്തി. യം യഞ്ഹി അഗാമക്ഖേത്തഭൂതം നദീസമുദ്ദജാതസ്സരവിരഹിതപദേസം, തം സബ്ബം അരഞ്ഞസീമാതി വേദിതബ്ബം.

സാ ച സത്തബ്ഭന്തരസീമം വിനാ സയമേവ സമാനസംവാസാ ബദ്ധസീമാസദിസാ, നദീആദിസീമാസു വിയ സബ്ബമേത്ഥ സങ്ഘകമ്മം കാതും വട്ടതി. നദീസമുദ്ദജാതസ്സരാനം താവ അട്ഠകഥായം "അത്തനോ സഭാവേനേവ ബദ്ധസീമാസദിസാ"തിആദിനാ വുത്തത്താ സീമതാ സിദ്ധാ. അരഞ്ഞസ്സ പന സീമതാ കഥന്തി? സത്തബ്ഭന്തരസീമാനുജാനനസുത്താദിസാമത്ഥിയതോ. യഥാ ഹി ഗാമസീമായ വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം ബഹൂ ബദ്ധസീമായോ അനുഞ്ഞാതാ, താസഞ്ച ദ്വിന്നം അന്തരാ അഞ്ഞമഞ്ഞം അസമ്ഭേദത്ഥം സീമന്തരികാ അനുഞ്ഞാതാ, ഏവമിധ അരഞ്ഞേപി സത്തബ്ഭന്തരസീമാ. താസഞ്ച ദ്വിന്നം അന്തരാപി സീമന്തരികായ പാളിഅട്ഠകഥാസു വിധാനസാമത്ഥിയതോ അരഞ്ഞസ്സപി സഭാവേനേവ നദീആദീനം വിയ സീമഭാവോ തത്ഥ വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥമേവ സത്തബ്ഭന്തരസീമായ അനുഞ്ഞാതത്താവ സിദ്ധോതി വേദിതബ്ബം. തത്ഥ സീമായമേവ ഹി ഠിതാ സീമട്ഠാനം വഗ്ഗകമ്മം കരോന്തി, ന അസീമായം ആകാസേ ഠിതാ വിയ ആകാസട്ഠാനം. ഏവമേവ ഹി സാമത്ഥിയം ഗഹേത്വാ "സബ്ബാ, ഭിക്ഖവേ, നദീ അസീമാ"തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൪൭) പടിക്ഖിത്തബദ്ധസീമാനമ്പി നദീസമുദ്ദജാതസ്സരാനം അത്തനോ സഭാവേനേവ സീമഭാവോ അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൭) വുത്തോതി ഗഹേതബ്ബോ.

അഥസ്സ ഠിതോകാസതോതി തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ഠിതോകാസതോ. സചേപി ഹി ഭിക്ഖുസഹസ്സം തിട്ഠതി, തസ്സ ഠിതോകാസസ്സ ബാഹിരന്തതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖൂനം വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം സീമാപേക്ഖായ ഉപ്പന്നായ തായ സഹ സയമേവ ഉപ്പന്നാ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ സമാനസംവാസകാതി അധിപ്പായോ. യത്ഥ പന ഖുദ്ദകേ അരഞ്ഞേ മഹന്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി പരിപുണ്ണതായ വഗ്ഗകമ്മസങ്കാഭാവേന സത്തബ്ഭന്തരസീമാപേക്ഖാ നത്ഥി, തത്ഥ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ ന ഉപ്പജ്ജതി. കേവലാരഞ്ഞസീമായമേവ, തത്ഥ സങ്ഘേന കമ്മം കാതബ്ബം. നദീആദീസുപി ഏസേവ നയോ. വക്ഖതി ഹി "സചേ നദീ നാതിദീഘാ ഹോതി, പഭവതോ പട്ഠായ യാവ മുഖദ്വാരാ സബ്ബത്ഥ സങ്ഘോ നിസീദതി, ഉദകുക്ഖേപസീമായ കമ്മം നത്ഥീ"തിആദി (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൩), ഇമിനാ ഏവ ച വചനേന വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം സീമാപേക്ഖായ സതി ഏവ ഉദകുക്ഖേപസത്തബ്ഭന്തരസീമാ ഉപ്പജ്ജന്തി, നാസതീതി ദട്ഠബ്ബം.

കേചി പന "സമന്താ അബ്ഭന്തരം മിനിത്വാ പരിച്ഛേദകരണേനേവ സീമാ സഞ്ജായതി, ന സയമേവാ"തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. യദി ഹി അബ്ഭന്തരപരിച്ഛേദകരണപ്പകാരേന സീമാ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, അബദ്ധസീമാവ ന സിയാ ഭിക്ഖൂനം കിരിയാപകാരസിദ്ധിതോ. അപിച വഡ്ഢകിഹത്ഥാനം പകതിഹത്ഥാനഞ്ച ലോകേ അനേകവിധത്താ, വിനയേ "ഈദിസം ഹത്ഥപമാണ"ന്തി അവുത്തത്താ ച "യേന കേനചി മിനിതേ ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതേന നു ഖോ ഹത്ഥേന മിനിതം, ന നു ഖോ"തി സീമായ വിപത്തിസങ്കാ ഭവേയ്യ, മിനന്തേഹി ച അനുമത്തമ്പി ഊനമധികമകത്വാ മിനിതും അസക്കുണേയ്യതായ വിപത്തി ഏവ സിയാ, പരിസവസേന ചായം വഡ്ഢമാനാ തേസം മിനനേന വഡ്ഢതി, ഹായതി വാ. സങ്ഘേ ച കമ്മം കത്വാ ഗതേ അയം ഭിക്ഖൂനം പയോഗേന സമുപ്പന്നാ സീമാ തേസം പയോഗേന വിഗച്ഛതി ന വിഗച്ഛതി ച, കഥം ബദ്ധസീമാ വിയ യാവ സാസനന്തരധാനാ ന തിട്ഠേയ്യ, ഠിതിയാ ച പുരാണവിഹാരേസു വിയ സകലേപി വിസും അരഞ്ഞേ കതസീമാ സമ്ഭേദസങ്കാ ന ഭവേയ്യ, തസ്മാ

സീമാപേക്ഖായ ഏവ സമുപ്പജ്ജതി, തബ്ബിഗമേന വിഗച്ഛതീതി ഗഹേതബ്ബം. യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം ഉദകുക്ഖേപസീമായമ്പി നദീആദീസുപി.

തത്ഥാപി ഹി മജ്ഝിമപുരിസോ ന പഞ്ഞായതി, തഥാ സബ്ബഥാമേന ഖിപനം, ഉഭയത്ഥപി ച യസ്സം ദിസായം സത്തബ്ഭന്തരസ്സ, ഉദകുക്ഖേപസ്സ വാ ഓകാസോ നപ്പഹോതി, തത്ഥ കഥം മിനനം, ഖിപനം വാ ഭവേയ്യ, ഗാമക്ഖേത്താദീസു പവിസനതോ അഖേത്തേ സീമാ പവിട്ഠാ കിന്നാമ സീമാ ന വിപജ്ജേയ്യ. അപേക്ഖായ സീമുപ്പത്തിയം പന യതോ പഹോതി, തത്ഥ സത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാ സയമേവ പരിപുണ്ണാ ജായന്തി. യതോ പന നപ്പഹോതി, തത്ഥ അത്തനോ ഖേത്തപ്പമാണേനേവ ജായന്തി, ന ബഹി. യം പനേത്ഥ അബ്ഭന്തരമിനനപ്പമാണസ്സ വാലുകാദിഖിപനകമ്മസ്സ ച ദസ്സനം, തം സയംജാതസീമാനം ഠിതട്ഠാനസ്സ പരിച്ഛേദനത്ഥം കതം ഗാമൂപചാരഘരൂപചാരജാനനത്ഥം ലേഡ്ഡുസുപ്പാദിഖിപനവിധാനദസ്സനം വിയ. തേനേവ മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ഊനവീസതിവസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ''സീമം വാ സമ്മന്നതി, ഉദകുക്ഖേപം വാ പരിച്ഛിന്ദതീ''തി വുത്തം. ഏവം കതേപി തസ്സ പരിച്ഛേദസ്സ യാഥാവതോ ഞാതും അസക്കുണേയ്യത്തേന പുഥുലതോ ഞത്വാ അന്തോ തിട്ഠന്തേഹി നിരാസങ്കട്ഠാനേ ഠാതബ്ബം, അഞ്ഞം ബഹി കരോന്തേഹി അതിദൂരേ നിരാസങ്കട്ഠാനേ പേസേതബ്ബം.

അപരേ പന ''സീമാപേക്ഖായ കിച്ചം നത്ഥി, മഗ്ഗഗമനനഹാനാദിഅത്ഥേഹി ഏകഭിക്ഖുസ്മിമ്പി അരഞ്ഞേ വാ നദീആദീസു വാ പവിട്ഠേ തം പരിക്ഖിപിത്വാ സത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാ സയമേവ പഭാ വിയ പദീപസ്സ സമുപ്പജ്ജതി. ഗാമക്ഖേത്താദീസു തസ്മിം ഓതിണ്ണമത്തേ വിഗച്ഛതി. തേനേവേത്ഥ ദ്വിന്നം സങ്ഘാനം വിസും കമ്മം കരോന്താനം സീമാദ്വയസ്സ അന്തരാ സീമന്തരികം അഞ്ഞം സത്തബ്ഭന്തരം ഉദകുക്ഖേപഞ്ച ഠപേതും അനുഞ്ഞാതം. സീമാപരിയന്തേ ഹി കേനചി കമ്മേന പേസിതസ്സ ഭിക്ഖുനോ സമന്താ സഞ്ജാതാ സീമാ ഇതരേസം സീമായ ഫുസിത്വാ സീമാസമ്ഭേദം കരേയ്യ, സോ മാ ഹോതൂതി വാ, ഇതരഥാ ഹത്ഥചതുരങ്ഗുലമത്തായപേത്ഥ സീമന്തരികായ അനുജാനിതബ്ബതോ. അപിച സീമന്തരികായ ഠിതസ്സ ഉഭയത്ഥ കമ്മകോപവചനതോപി ചേതം സിജ്ഝതി തമ്പി പരിക്ഖിപിത്വാ സയമേവ സഞ്ജാതായ സീമായ ഉഭിന്നമ്പി സീമാനം, ഏകായ ഏവ വാ സങ്കരതോ. ഇതരഥാ തസ്സ കമ്മകോപവചനം ന യുജ്ജേയ്യ. വുത്തഞ്ഹി മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) 'പരിച്ഛേദബ്ഭന്തരേ ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ഠിതോപി പരിച്ഛേദതോ ബഹി അഞ്ഞം തത്തകംയേവ പരിച്ഛേദം അനതിക്കമിത്വാ ഠിതോപി കമ്മം കോപേതീ'തി. കിഞ്ച അഗാമകാരഞ്ഞേ ഠിതസ്സ കമ്മകരണിച്ഛാവിരഹിതസ്സപി ഭിക്ഖുനോ സത്തബ്ഭന്തരപരിച്ഛിന്നേ അബ്ഭോകാസേ ചീവരവിപ്പവാസോ ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതോ, സോ ച പരിച്ഛേദോ സീമാ, ഏവം അപേക്ഖം വിനാ സമുപ്പന്നാ. തേനേവേത്ഥ 'അയം സീമാ ചീവരവിപ്പവാസപരിഹാരമ്പി ലഭതീ'തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൭) വുത്തം, തസ്മാ കമ്മകരണിച്ഛം വിനാപി വുത്തനയേന സമുപ്പത്തി ഗഹേതബ്ബാ''തി വദന്തി. തം ന യുത്തം പദീപപഭാ വിയ സബ്ബപുഗ്ഗലാനമ്പി പച്ചേകം സീമാസമ്ഭവേന സങ്ഘേ, ഗണേ വാ കമ്മം കരോന്തേ തത്ഥ ഠിതാനം ഭിക്ഖൂനം സമന്താ പച്ചേകം സമുപ്പന്നാനം അനേകസീമാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം സങ്കരദോസപ്പസങ്ഗതോ. പരിസവസേന ചസ്സാ വഡ്ഢി ഹാനി ച സമ്ഭവതി,

പച്ഛാ ആഗതാനം അഭിനവസീമന്തരുപ്പത്തി ഏവ, ഗതാനം സമന്താ ഠിതസീമാവിനാസോ ച ഭവേയ്യ.

പാളിയം (മഹാവ॰ ൧൪൩) പന ''സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ, അയം തത്ഥ സമാനസംവാസാ''തിആദിനാ ഏകാ ഏവ സത്തബ്ഭന്തരാ ഉദകുക്ഖേപാ ച അനുഞ്ഞാതാ, ന ചേസാ സീമാ സഭാവേന, കാരണസാമത്ഥിയേന വാ പഭാ വിയ പദീപസ്സ ഉപ്പജ്ജതി, കിന്തു ഭഗവതോ അനുജാനനേനേവ. ഭഗവാ ച ഇമാ അനുജാനന്തോ ഭിക്ഖൂനം വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരേന കമ്മകരണസുഖത്ഥമേവ അനുഞ്ഞാസീതി കഥം നഹാനാദികിച്ചേന പവിട്ഠാനമ്പി സമന്താ താസം സീമാനം സമുപ്പത്തി പയോജനാഭാവാ, പയോജനേ ച ഏകം ഏവ പയോജനന്തി കഥം പച്ചേകം ഭിക്ഖുഗണനായ അനേകസീമാസമുപ്പത്തി. ''ഏകസീമായ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ ഠിതാ''തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) ഹി വുത്തം. യം പന ഭിന്നം സീമാനം അന്തരാ തത്തകപരിച്ഛേദേനേവ സീമന്തരികാഠപനവചനം, തത്ഥ ഠിതാനം കമ്മകോപവചനഞ്ച, തമ്പി ഇമാസം സീമാനം പരിച്ഛേദസ്സ ദുബ്ബോധതായ സീമായ സമ്ഭേദസങ്കം കമ്മകോപസങ്കഞ്ച ദൂരതോ പരിഹരിതും വുത്തം.

യോ ച ചീവരവിപ്പവാസത്ഥം ഭഗവതാ അബ്ഭോകാസേ ദസ്സിതോ സത്തബ്ഭന്തരപരിച്ഛേദോ, സോ സീമാ ഏവ ന ഹോതി, ഖേത്തതളാകാദിപരിച്ഛേദോ വിയ അയമേത്ഥ ഏകോ പരിച്ഛേദോവ. തത്ഥ ച ബഹൂസു ഭിക്ഖൂസു ഏകതോ ഠിതേസു തേസം വിസും വിസും അത്തനോ ഠിതട്ഠാനതോ പട്ഠായ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരപരിച്ഛേദബ്ഭന്തരേ ഏവ ചീവരം ഠപേതബ്ബം, ന പരിസപരിയന്തതോ. പരിസപരിയന്തതോ പട്ഠായ ഹി അബ്ഭന്തരേ ഗയ്ഹമാനേ സത്തബ്ഭന്തരപരിയോസാനേ ഠപിതചീവരം മജ്ഝേ ഠിതസ്സ സത്തബ്ഭന്തരതോ ബഹി ഹോതീതി തം അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാ. സീമാ പന പരിസപരിയന്തതോവ ഗഹേതബ്ബാ. ചീവരവിപ്പവാസപരിഹാരോപേത്ഥ അജ്ഝോകാസപരിച്ഛേദസ്സ വിജ്ജമാനത്താ വുത്തോ, ന പന യാവ സീമാപരിച്ഛേദം ലബ്ഭമാനത്താ മഹാസീമായ അവിപ്പവാസസീമാവോഹാരോ വിയ. മഹാസീമായമ്പി ഹി ഗാമഗാമൂപചാരേസു ചീവരം നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, ഇധാപി മജ്ഝേ ഠിതസ്സ സീമാപരിയന്തേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, തസ്മാ യഥാവുത്തസീമാപേക്ഖാവസേനേവ താസം സത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാനം ഉപ്പത്തി, തബ്ബിഗമേന വിനാസോ ച ഗഹേതബ്ബോതി അമ്ഹാകം ഖന്തി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. അഞ്ഞോ വാ പകാരോ ഇതോ യുത്തതരോ ഗവേസിതബ്ബോ.

ഇധ പന ''അരഞ്ഞേ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ''തി ഏവം പാളിയം (മഹാവ॰ ൧൪൩), ''വിഞ്ഝാടവിസദിസേ അരഞ്ഞേ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ''തി അട്ഠകഥായഞ്ച (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൩) രുക്ഖാദിനിരന്തരേപി അരഞ്ഞേ സത്തബ്ഭന്തരസീമായ വിഹിതത്താ അത്തനോ നിസ്സയഭൂതായ അരഞ്ഞസീമായ സഹ ഏതിസ്സാ രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധേ ദോസാഭാവോ, പഗേവ അഗാമകേ രുക്ഖേതി നിസ്സിതേപി പദേസേ ചീവരവിപ്പവാസസ്സ രുക്ഖപരിഹാരം വിനാവ അജ്ഝോകാസപരിഹാരോ ച അനുമതോതി സിദ്ധോതി വേദിതബ്ബം.

ഉപചാരത്ഥായാതി സീമന്തരികത്ഥായ. സത്തബ്ഭന്തരതോ അധികം വട്ടതി, ഊനകം പന ന വട്ടതി ഏവ സത്തബ്ഭന്തരപരിച്ഛേദസ്സ ദുബ്ബിജാനത്താ. തസ്മാ

സങ്ഘം വിനാ ഏകേനപി ഭിക്ഖുനാ ബഹി തിട്ഠന്തേന അഞ്ഞം സത്തബ്ഭന്തരം അതിക്കമിത്വാ ദൂരേ ഏവ ഠാതബ്ബം. ഇതരഥാ കമ്മകോപസങ്കരതോ. ഉദകുക്ഖേപേപി ഏസേവ നയോ. തേനേവ വക്ഖതി "ഊനകം പന ന വട്ടതീ"തി (വി॰ സങ്ഗ॰അട്ഠ॰ ൧൩൭). ഇദഞ്ചേത്ഥ സീമന്തരികാവിധാനം ദ്വിന്നം ബദ്ധസീമാനം സീമന്തരികാനുജാനനസുത്താനുലോമതോ സിദ്ധന്തി ദട്ഠബ്ബം. കിഞ്ചാപി ഹി ഭഗവതാ നിദാനവസേന ഏകഗാമനിസ്സിതാനം ഏകസഭാഗാനഞ്ച ദ്വിന്നം ബദ്ധസീമാനമേവ അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്ഭേദഅജ്ഝോത്ഥരണദോസപരിഹാരായ സീമന്തരികാ അനുഞ്ഞാതാ, തഥാപി തദനുലോമതോ ഏകം അരഞ്ഞസീമം നദീആദിസീമഞ്ച നിസ്സിതാനം ഏകസഭാഗാനം ദ്വിന്നം സത്തബ്ഭന്തരസീമാനമ്പി ഉദകുക്ഖേപസീമാനമ്പി അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്ഭേദജ്ഝോത്ഥരണം, സീമന്തരികം വിനാ അബ്യവധാനേന ഠാനഞ്ച ഭഗവതാ അനഭിമതമേവാതി ഞത്വാ അട്ഠകഥാചരിയാ ഇധാപി സീമന്തരികാവിധാനമകംസു. വിസഭാഗസീമാനമ്പി ഹി ഏകസീമാനിസ്സിതത്തം ഏകസഭാഗത്തഞ്ചാതി ദ്വീഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗമേ സതി ഏവ സീമന്തരികം വിനാ ഠാനം സമ്ഭേദായ ഹോതി, നാസതീതി ദട്ഠബ്ബം. സീമന്തരികവിധാനസാമത്ഥിയേനേവ ചേതാസം രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധോപി ബദ്ധസീമാ വിയ അഞ്ഞമഞ്ഞം ന വട്ടതീതി അയമ്പി നയതോ ദസ്സിതോവാതി ഗഹേതബ്ബം.

൧൩൭. സഭാവേനേവാതി ഇമിനാ ഗാമസീമാ വിയ അബദ്ധസീമാതി ദസ്സേതി. **സബ്ബമേത്ഥ സങ്ഘകമ്മം കാതും വട്ടതീ**തി സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാതി ദസ്സേതി. **യേന കേനചീ**തി അന്തമസോ സൂകരാദിനാ സത്തേന. മഹോഘേന പന ഉണ്ണതട്ഠാനതോ നിന്നട്ഠാനേ പതന്തേന ഖതോ ഖുദ്ദകോ വാ മഹന്തോ വാ ലക്ഖണയുത്തോ "ജാതസ്സരോ"ത്വേവ വുച്ചതി. ഏത്ഥപി ഖുദ്ദകേ ഉദകുക്ഖേപകിച്ചം നത്ഥി. സമുദ്ദേ പന സബ്ബത്ഥ ഉദകുക്ഖേപസീമായമേവ കമ്മം കാതബ്ബം സോധേതും ദുക്കരത്താ. **പുന തത്ഥാ**തി ലോകവോഹാരസിദ്ധീസു ഏവ താസു നദീആദീസു തീസു അബദ്ധസീമാസു പുന വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം സാസനവോഹാരസിദ്ധായ അബദ്ധസീമായ പരിച്ഛേദം ദസ്സേന്തോതി അധിപ്പായോ. പാളിയം (മഹാവ॰ ൧൪൭) "യം മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സാ"തിആദീസു ഉദകം ഉക്ഖിപിത്വാ ഖിപീയതി ഏത്ഥാതി ഉദകുക്ഖേപോ, ഉദകസ്സ പതനോകാസോ, തസ്മാ **ഉദകുക്ഖേപാ,** അയഞ്ഹേത്ഥ പദസമ്ബന്ധവസേന അത്ഥോ - പരിസപരിയന്തതോ പട്ഠായ സമന്താ യാവ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ഉദകുക്ഖേപോ ഉദകസ്സ പതനട്ഠാനം, താവ യം തം പരിച്ഛിന്നട്ഠാനം, അയം തത്ഥ നദീആദീസു അപരാ സമാനസംവാസാ ഉദകുക്ഖേപസീമാതി.

തസ്സ അന്തോതി തസ്സ ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛിന്നസ്സ ഠാനസ്സ അന്തോ. ന കേവലഞ്ച തസ്സേവ അന്തോ, തതോ ബഹിപി, "ഏകസ്സ ഉദകുക്ഖേപസ്സ അന്തോ ഠാതും ന വട്ടതീ"തി വചനം ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദസ്സ ദുബ്ബിജാനതോ കമ്മകോപസങ്കാ ഹോതീതി . തേനേവ മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) "പരിച്ഛേദബ്ഭന്തരേ ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ഠിതോപി പരിച്ഛേദതോ ബഹി അഞ്ഞം തത്തകംയേവ പരിച്ഛേദം അനതിക്കമിത്വാ ഠിതോപി കമ്മം കോപേതി, ഇദം സബ്ബഅട്ഠകഥാസു സന്നിട്ഠാന"ന്തി വുത്തം. യം പനേത്ഥ സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൪൭) **"തസ്സ അന്തോഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ഠിതോ കമ്മം കോപേതീ**തി ഇമിനാ പരിച്ഛേദതോ

ബഹി യത്ഥ കത്ഥചി ഠിതോ കമ്മം ന കോപേതീ"തി വത്വാ മാതികാട്ഠകഥാവചനമ്പി പടിക്ഖിപിത്വാ "നേവ പാളിയം ന അട്ഠകഥായം ഉപലബ്ഭതീ"തിആദി ബഹു പപഞ്ചിതം, തം ന സുന്ദരം ഇധ അട്ഠകഥാവചനേന മാതികാട്ഠകഥാവചനസ്സ നയതോ സംസന്ദനതോ സങ്ഘടനതോ. തഥാ ഹി ദ്വിന്നം ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദാനമന്തരാ വിദത്ഥിചതുരങ്ഗുലമത്തമ്പി സീമന്തരികം അഠപേത്വാ "അഞ്ഞോ ഉദകുക്ഖേപോ സീമന്തരികായ ഠപേതബ്ബോ, "തതോ അധികം വട്ടതി ഏവ, ഊനകം പന ന വട്ടതീ"തി ഏവം ഇധേവ വുത്തേന ഇമിനാ അട്ഠകഥാവചനേന സീമന്തരികോപചാരേ ഉദകുക്ഖേപതോ ഊനകേ ഠപിതേ സീമായ സീമാസമ്ഭേദതോ കമ്മകോപോപി വുത്തോ ഏവ. യദഗ്ഗേന ച ഏവം വുത്തോ, തദഗ്ഗേന ച തത്ഥ ഏകഭിക്ഖുനോ പവേസേപി സതി തസ്സ സീമട്ഠഭാവതോ കമ്മകോപോ വുത്തോ ഏവ ഹോതി. അട്ഠകഥായം "ഊനകം പന ന വട്ടതീ"തി കഥനഞ്ചേതം ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദസ്സ ദുബ്ബിജാനന്തേനപി സീമാസമ്ഭേദസങ്കാപരിഹാരത്ഥം വുത്തം. സത്തബ്ഭന്തരസീമാനമന്തരാ തത്തകപരിച്ഛേദേനേവ സീമന്തരികവിധാനവചനതോപി ഏതാസം ദുബ്ബിജാനപരിച്ഛേദതാ, തത്ഥ ച ഠിതാനം കമ്മകോപസങ്കാ സിജ്ഝതി. കമ്മകോപസങ്കട്ഠാനമ്പി ആചരിയാ ദൂരതോ പരിഹാരത്ഥം "കമ്മകോപട്ഠാന"ന്തി വത്വാവ ഠപേസുന്തി ഗഹേതബ്ബം.

സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൪൭) പന - **അപരിച്ഛിന്നായാ**തി ബദ്ധസീമാവസേന അകതപരിച്ഛേദായ. **യേന കേനചി ഖണിത്വാ അകതോ**തി അന്തമസോ തിരച്ഛാനേനപി ഖണിത്വാ അകതോ. **തസ്സ അന്തോഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ഠിതോ കമ്മം കോപേതീ**തി ഇമിനാ പരിച്ഛേദതോ ബഹി യത്ഥ കത്ഥചി ഠിതോ കമ്മം ന കോപേതീതി ദീപേതി. യം പന വുത്തം മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) "പരിച്ഛേദബ്ഭന്തരേ ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ഠിതോപി പരിച്ഛേദതോ ബഹി അഞ്ഞം തത്തകംയേവ പരിച്ഛേദം അനതിക്കമിത്വാ ഠിതോപി കമ്മം കോപേതി, ഇദം സബ്ബഅട്ഠകഥാസു സന്നിട്ഠാന"ന്തി. തത്ഥ **അഞ്ഞം തത്തകംയേവ പരിച്ഛേദം അനതിക്കമിത്വാ ഠിതോപി കമ്മം കോപേതീ**തി ഇദം നേവ പാളിയം, ന അട്ഠകഥായം ഉപലബ്ഭതി, യദി ചേതം ദ്വിന്നം സങ്ഘാനം വിസും ഉപോസഥാദികമ്മകരണാധികാരേ വുത്തത്താ ഉദകുക്ഖേപതോ ബഹി അഞ്ഞം ഉദകുക്ഖേപം അനതിക്കമിത്വാ ഉപോസഥാദികരണത്ഥം ഠിതോ സങ്ഘോ സീമാസമ്ഭേദസമ്ഭവതോ കമ്മം കോപേതീതി ഇമിനാ അധിപ്പായേന വുത്തം സിയാ, ഏവമ്പി യുജ്ജേയ്യ. തേനേവ മാതികാട്ഠകഥായ ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം (കങ്ഖാ॰ ടീ॰ നിദാനവണ്ണനാ) വുത്തം "അഞ്ഞം തത്തകംയേവ പരിച്ഛേദന്തി ദുതിയം ഉദകുക്ഖേപം അനതിക്കന്തോപി കോപേതി. കസ്മാ? അത്തനോ ഉദകുക്ഖേപസീമായ പരേസം ഉദകുക്ഖേപസീമായ അജ്ഝോത്ഥടത്താ സീമാസമ്ഭേദോ ഹോതി, തസ്മാ കോപേതീ"തി. "ഇദം സബ്ബഅട്ഠകഥാസു സന്നിട്ഠാന"ന്തി ച ഇമിനാവ അധിപ്പായേന വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം സബ്ബാസുപി അട്ഠകഥാസു സീമാസമ്ഭേദസ്സ അനിച്ഛിതത്താ. തേനേവ ഹി "അത്തനോ ച അഞ്ഞേസഞ്ച ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദസ്സ അന്തരാ അഞ്ഞോ ഉദകുക്ഖേപോ സീമന്തരികത്ഥായ ഠപേതബ്ബോ"തി വുത്തം. അഞ്ഞേ പനേത്ഥ അഞ്ഞഥാപി പപഞ്ചേന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം.

സബ്ബത്ഥ സങ്ഘോ നിസീദതീതി ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ നിസീദതി. **ഉദകുക്ഖേപസീമായ കമ്മം നത്ഥീ**തി യസ്മാ സബ്ബോപി നദീപദേസോ ഭിക്ഖൂഹി അജ്ഝോത്ഥടോ, തസ്മാ സമന്തതോ നദിയാ അഭാവാ ഉദകുക്ഖേപപ്പയോജനം നത്ഥി. ഉദകുക്ഖേപപ്പമാണാ സീമന്തരികാ സുവിഞ്ഞേയ്യതരാ ഹോതി, സീമാസമ്ഭേദസങ്കാ ച ന സിയാതി സാമീചിദസ്സനത്ഥം **"അഞ്ഞോ ഉദകുക്ഖേപോ സീമന്തരികത്ഥായ ഠപേതബ്ബോ"**തി വുത്തം. യത്തകേന പന സീമാസമ്ഭേദോ ന ഹോതി, തത്തകം ഠപേതും വട്ടതിയേവ. തേനേവാഹു പോരാണാ "യത്തകേന സീമാസമ്ഭേദോ ന ഹോതി, തത്തകമ്പി ഠപേതും വട്ടതീ"തി. **ഊനകം പന ന വട്ടതീ**തി ഇദമ്പി ഉദകുക്ഖേപസീമായ പരിസവസേന വഡ്ഢനതോ സീമാസമ്ഭേദസങ്കാ സിയാതി തന്നിവാരണത്ഥമേവ വുത്തന്തി വുത്തം.

വജിരബുദ്ധിടീകായമ്പി (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൧൪൭) - **യം മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സമന്താ ഉദകുക്ഖേപാ**തി പന ഏതിസ്സാ നദിയാ ചതുവഗ്ഗാദീനം സങ്ഘാനം വിസും ചതുവഗ്ഗകരണീയാദികമ്മകരണകാലേ സീമാപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം വുത്തം തിചീവരേന വിപ്പവാസാവിപ്പവാസപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥമ്പി സത്തബ്ഭന്തരസീമായ പരിച്ഛേദദസ്സനം വിയാതി ആചരിയാ, തസ്മാ ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദാഭാവേപി അന്തോനദിയം കമ്മം കാതും വട്ടതീതി സിദ്ധം. അയം പന വിസേസോ - തത്ഥ നാവാഗതോ ചേ, നാവായം വുത്തനയേന, സത്ഥഗതോ ചേ, സത്ഥേ വുത്തനയേന. സോ ചേ അതിരേകചാതുമാസനിവുത്ഥോ ചേ, ഗാമേ വുത്തനയേന തിചീവരാവിപ്പവാസോ വേദിതബ്ബോ. തഥാപി അയം വിസേസോ - സചേ സത്ഥോ ഉദകുക്ഖേപസ്സ അന്തോ ഹോതി, ഉദകുക്ഖേപസീമാ പമാണന്തി ഏകേ. സത്ഥോവ പമാണന്തി ആചരിയാ. **സചേ പനേത്ഥ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ**തിആദിമ്ഹി കേചി അധിട്ഠാനുപോസഥം, കേചി ഗണുപോസഥം, കേചി സങ്ഘുപോസഥന്തി വത്തുകാമതായ "ബഹൂ സങ്ഘാ"തി അവത്വാ "ഭിക്ഖൂ"തി വുത്തം. **ഊനകം പന ന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ സീമാസമ്ഭേദസമ്ഭവതോതി ഉപതിസ്സത്ഥേരോ. ഠപേന്തേ ഹി ഊനകം ന ഠപേതബ്ബം, "അട്ഠപേതുമ്പി വട്ടതി ഏവാ"തി വുത്തന്തി വുത്തം.

തന്തി സീമം. **സീഘമേവ അതിക്കമതീ**തി ഇമിനാ തം അനതിക്കമിത്വാ അന്തോ ഏവ പരിവത്തമാനായ കാതും വട്ടതീതി ദസ്സേതി. ഏതദത്ഥമേവ ഹി വാലികാദീഹി സീമാപരിച്ഛിന്ദനം, ഇതരഥാ ബഹി പരിവത്താ നു ഖോ, നോ വാതി കമ്മകോപസങ്കാ ഭവേയ്യാതി. **അഞ്ഞിസ്സാ അനുസ്സാവനാ**തി കേവലായ നദീസീമായ അനുസ്സാവനാ. **അന്തോനദിയം ജാതരുക്ഖേ വാ**തി ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദസ്സ ബഹി ഠിതേ രുക്ഖേ വാ. ബഹിനദീതീരമേവ ഹി വിസഭാഗസീമത്താ അബന്ധിതബ്ബട്ഠാനം, ന അന്തോനദീ നിസ്സയത്തേന സഭാഗത്താ. തേനേവ "ബഹിനദീതീരേ വിഹാരസീമായ വാ"തിആദിനാ തീരമേവ അബന്ധിതബ്ബട്ഠാനത്തേന ദസ്സിതം, ന പന നദീ. **ജാതരുക്ഖേപി ഠിതേഹീ**തി ഇദം അന്തോഉദകുക്ഖേപട്ഠം സന്ധായ വുത്തം. ന ഹി ബഹിഉദകുക്ഖേപേ ഭിക്ഖൂനം ഠാതും വട്ടതി.

രുക്ഖസ്സാതി തസ്സേവ അന്തോഉദകുക്ഖേപട്ഠസ്സ രുക്ഖസ്സ. **സീമം വാ സോധേത്വാ**തി യഥാവുത്തം വിഹാരേ ബദ്ധസീമം ഗാമസീമഞ്ച തത്ഥ ഠിതഭിക്ഖൂനം ഹത്ഥപാസാനയനബഹിസീമകരണവസേനേവ സോധേത്വാ. യഥാ

ച ഉദകുക്ഖേപസീമായം കമ്മം കരോന്തേഹി, ഏവം ബദ്ധസീമായം വാ ഗാമസീമായം വാ കമ്മം കരോന്തേഹിപി ഉദകുക്ഖേപസീമട്ഠേ സോധേത്വാവ കാതബ്ബം. ഏതേനേവ സത്തബ്ഭന്തരഅരഞ്ഞസീമാഹിപി സദ്ധിം ഉദകുക്ഖേപസീമായ, ഇമായ ച സദ്ധിം താസം രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധദോസോപി നയതോ ദസ്സിതോവ ഹോതി. ഇമിനാവ നയേന സത്തബ്ഭന്തരസീമായ ബദ്ധസീമഗാമസീമാഹിപി സദ്ധിം, ഏതാസഞ്ച സത്തബ്ഭന്തരസീമായ സദ്ധിം സമ്ബന്ധദോസോ ഞാതബ്ബോ. അട്ഠകഥായം പനേതം സബ്ബം വുത്തനയതോവ സക്കാ വിഞ്ഞാതുന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞാസന്നാനമേവേത്ഥ ദസ്സിതം.

തത്രിദം സുത്താനുലോമതോ നയഗ്ഗഹണമുഖം - യഥാ ഹി ബദ്ധസീമായം സമ്മതാ ബദ്ധസീമാ വിപത്തിസീമാ ഹോതീതി താസം അഞ്ഞമഞ്ഞം രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധോ ന വട്ടതി, ഏവം നദീആദീസു സമ്മതാപി ബദ്ധസീമാ വിപത്തിസീമാവ ഹോതീതി താഹിപി സദ്ധിം തസ്സാ രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധോ ന വട്ടതീതി സിജ്ഝതി. ഇമിനാ നയേന സത്തബ്ഭന്തരസീമായ ഗാമനദീആദീഹി സദ്ധിം, ഉദകുക്ഖേപസീമായ ച അരഞ്ഞാദീഹി സദ്ധിം രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധസ്സ നവട്ടനകഭാവോ ഞാതബ്ബോ, ഏവമേതാ ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതാ ബദ്ധസീമസത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാ അഞ്ഞമഞ്ഞഞ്ചേവ അത്തനോ നിസ്സയവിരഹിതാഹി ഇതരീതരാസം നിസ്സയസീമാഹി ച രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധേ സതി സമ്ഭേദദോസമാപജ്ജതീതി സുത്താനുലോമനയോ ഞാതബ്ബോവ.

അത്തനോ അത്തനോ പന നിസ്സയഭൂതഗാമാദീഹി സദ്ധിം ബദ്ധസീമാദീനം തിസ്സന്നം ഉപ്പത്തികാലേ ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതസ്സ സമ്ഭേദജ്ഝോത്ഥരണസ്സ അനുലോമനതോ രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധോപി അനുഞ്ഞാതോവ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. യദി ഏവം ഉദകുക്ഖേപബദ്ധസീമാദീനം അന്തരാ കസ്മാ സീമന്തരികാ ന വിഹിതാതി? നിസ്സയഭേദസഭാവഭേദേഹി സയമേവ ഭിന്നത്താ. ഏകനിസ്സയഏകസഭാവാനമേവ ഹി സീമന്തരികായ വിനാസം കരോതീതി വുത്തോവായമത്ഥോ. ഏതേനേവ നദീനിമിത്തം കത്വാ ബദ്ധായ സീമായ സങ്ഘേ കമ്മം കരോന്തേ നദിയമ്പി യാവ ഗാമക്ഖേത്തം ആഹച്ച ഠിതായ ഉദകുക്ഖേപസീമായ അഞ്ഞേസം കമ്മം കാതും വട്ടതീതി സിദ്ധം ഹോതി. യാ പനേതാ ലോകവോഹാരസിദ്ധാ ഗാമാരഞ്ഞനദീസമുദ്ദജാതസ്സരസീമാ പഞ്ച, താ അഞ്ഞമഞ്ഞം രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധേപി സമ്ഭേദദോസം നാപജ്ജതി തഥാ ലോകവോഹാരാഭാവതോ. ന ഹി ഗാമാദയോ ഗാമന്തരാദീഹി നദീആദീഹി ച രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധമത്തേന സമ്ഭിന്നാതി ലോകേ വോഹരന്തി. ലോകവോഹാരസിദ്ധാനഞ്ച ലോകവോഹാരതോവ സമ്ഭേദോ വാ അസമ്ഭേദോ വാ ഗഹേതബ്ബോ, ന അഞ്ഞഥാ. തേനേവ അട്ഠകഥായം താസം അഞ്ഞമഞ്ഞം കത്ഥചിപി സമ്ഭേദനയോ ന ദസ്സിതോ, സാസനവോഹാരസിദ്ധോ ഏവ ദസ്സിതോതി.

ഏത്ഥ പന ബദ്ധസീമായ താവ "ഹേട്ഠാ പഥവീസന്ധാരകം ഉദകം പരിയന്തം കത്വാ സീമാ ഗതാ ഹോതീ"തിആദിനാ അധോഭാഗപരിച്ഛേദോ അട്ഠകഥായം സബ്ബഥാ ദസ്സിതോ, ഗാമസീമാദീനം പന ന ദസ്സിതോ. കഥമയം ജാനിതബ്ബോതി? കേചി താവേത്ഥ "ഗാമസീമാദയോപി ബദ്ധസീമാ വിയ പഥവീസന്ധാരകം ഉദകം ആഹച്ച തിട്ഠതീ"തി വദന്തി.

കേചി പന തം പടിക്ഖിപിത്വാ "നദീസമുദ്ദജാതസ്സരസീമാ, താവ തന്നിസ്സിതഉദകുക്ഖേപസീമാ ച പഥവിയാ ഉപരിതലേ ഹേട്ഠാ ച ഉദകേന അജ്ഝോത്ഥരണപ്പദേസേ ഏവ തിട്ഠന്തി, ന തതോ ഹേട്ഠാ ഉദകസ്സ അജ്ഝോത്ഥരണാഭാവാ. സചേ പന ഉദകോഘാദിനാ യോജനപ്പമാണമ്പി നിന്നട്ഠാനം ഹോതി, നദീസീമാദയോവ ഹോന്തി, ന തതോ ഹേട്ഠാ. തസ്മാ നദീആദീനം ഹേട്ഠാ ബഹിതീരമുഖേന ഉമങ്ഗേന, ഇദ്ധിയാ വാ പവിട്ഠോ ഭിക്ഖു നദിയം ഠിതാനം കമ്മം ന കോപേതി, സോ പന ആസന്നഗാമേ ഭിക്ഖൂനം കമ്മം കോപേതി. സചേ പന സോ ഉഭിന്നം തീരഗാമാനം മജ്ഝേ നിസിന്നോ ഹോതി, ഉഭയഗാമട്ഠാനം കമ്മം കോപേതി. സചേ പന തീരം ഗാമക്ഖേത്തം ന ഹോതി, അഗാമകാരഞ്ഞമേവ. തത്ഥ പന തീരദ്വയേപി സത്തബ്ഭന്തരസീമം വിനാ കേവലായ ഖുദ്ദകാരഞ്ഞസീമായമേവ കമ്മം കോപേതി. സചേ സത്തബ്ഭന്തരസീമായ കരോന്തി, തദാ യദി തേസം സത്തബ്ഭന്തരസീമായ പരിച്ഛേദോ ഏതസ്സ നിസിന്നോകാസസ്സ പരതോ ഏകം സത്തബ്ഭന്തരം അതിക്കമിത്വാ ഠിതോ ന കമ്മകോപോ. നോ ചേ, കമ്മകോപോ. ഗാമസീമായം പന അന്തോഉമങ്ഗേ വാ ബിലേ വാ ഖണിത്വാ വാ യത്ഥ പവിസിതും സക്കാ, യത്ഥ വാ സുവണ്ണമണിആദിം ഖണിത്വാ ഗണ്ഹന്തി, ഗഹേതും സക്കാതി വാ സമ്ഭാവനാ ഹോതി, തത്തകം ഹേട്ഠാപി ഗാമസീമാ, തത്ഥ ഇദ്ധിയാ അന്തോ നിസിന്നോപി കമ്മം കോപേതി. യത്ഥ പന പകതിമനുസ്സാനം പവേസസമ്ഭാവനാപി നത്ഥി, തം സബ്ബം യാവ പഥവീസന്ധാരകഉദകാ അരഞ്ഞസീമാവ, ന ഗാമസീമാ. അരഞ്ഞസീമായമ്പി ഏസേവ നയോ. തത്ഥപി ഹി യത്തകേ പദേസേ പവേസസമ്ഭാവനാ, തത്തകമേവ ഉപരിതലേ അരഞ്ഞസീമാ പവത്തതി. തതോ പന ഹേട്ഠാ ന അരഞ്ഞസീമാ തത്ഥ ഉപരിതലേന സഹ ഏകാരഞ്ഞവോഹാരാഭാവതോ. ന ഹി തത്ഥ പവിട്ഠം അരഞ്ഞം പവിട്ഠോതി വോഹരന്തി, തസ്മാ തത്രട്ഠോ ഉപരി അരഞ്ഞട്ഠാനം കമ്മം ന കോപേതി ഉമങ്ഗനദിയം ഠിതോ വിയ ഉപരിനദിയം ഠിതാനം. ഏകസ്മിഞ്ഹി ചക്കവാളേ ഗാമനദീസമുദ്ദജാതസ്സരേ മുഞ്ചിത്വാ തദവസേസം അമനുസ്സാവാസം ദേവബ്രഹ്മലോകം ഉപാദായ സബ്ബം അരഞ്ഞമേവ. 'ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാ'തി വുത്തത്താ ഹി നദീസമുദ്ദജാതസ്സരാദിപി അരഞ്ഞമേവ. ഇധ പന നദീആദീനം വിസും സീമാഭാവേന ഗഹിതത്താ തദവസേസമേവ അരഞ്ഞം ഗഹേതബ്ബം. തത്ഥ ച യത്തകേ പദേസേ ഏകം അരഞ്ഞന്തി വോഹരന്തി, അയമേകാ അരഞ്ഞസീമാ. ഇന്ദപുരഞ്ഹി സബ്ബം ഏകാരഞ്ഞസീമാ, തഥാ അസുരയക്ഖപുരാദി. ആകാസട്ഠദേവബ്രഹ്മവിമാനാനി പന സമന്താ ആകാസപരിച്ഛിന്നാനി പച്ചേകം അരഞ്ഞസീമാ സമുദ്ദമജ്ഝേ പബ്ബതദീപകാ വിയ. തത്ഥ സബ്ബത്ഥ സത്തബ്ഭന്തരസീമായം, അരഞ്ഞസീമായമേവ വാ കമ്മം കാതബ്ബം, തസ്മാ ഇധാപി ഉപരിഅരഞ്ഞതലേന സദ്ധിം ഹേട്ഠാപഥവിയാ ഏകാരഞ്ഞവോഹാരാഭാവാ വിസും അരഞ്ഞസീമാതി ഗഹേതബ്ബം. തേനേവേത്ഥ ഗാമനദീആദിസീമാകഥായ അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൭) 'ഇദ്ധിമാ ഭിക്ഖു ഹേട്ഠാപഥവിതലേ ഠിതോ കമ്മം കോപേതീ'തി ബദ്ധസീമായം ദസ്സിതനയോ ന ദസ്സിതോ"തി വദന്തി.

ഇദഞ്ചേതാസം ഗാമസീമാദീനം ഹേട്ഠാപമാണദസ്സനം സുത്താദിവിരോധാഭാവാ യുത്തം വിയ ദിസ്സതി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. ഏവം ഗഹണേ ച ഗാമസീമായം സമ്മതാ ബദ്ധസീമാ ഉപരിഗാമസീമം, ഹേട്ഠാ ഉദകപരിയന്തം അരഞ്ഞസീമഞ്ച അവത്ഥരതീതി തസ്സാ അരഞ്ഞസീമാപി

ഖേത്തന്തി സിജ്ഝതി. ഭഗവതാ ച ''സബ്ബാ, ഭിക്ഖവേ, നദീ അസീമാ''തിആദിനാ (മഹാവ॰ ፈ൪൭) നദീസമുദ്ദജാതസ്സരാ ബദ്ധസീമായ അഖേത്തഭാവേന വുത്താ, ന പന അരഞ്ഞം, തസ്മാ അരഞ്ഞമ്പി ബദ്ധസീമായ ഖേത്തമേവാതി ഗഹേതബ്ബം. യദി ഏവം കസ്മാ തത്ഥ സാ ന ബജ്ഝതീതി? പയോജനാഭാവാ. സീമാപേക്ഖാനന്തരമേവ ഹി സത്തബ്ഭന്തരസീമായ സമ്ഭവതോ, തസ്സാ ച ഉപരി സമ്മതായ ബദ്ധസീമായ സമ്ഭേദജ്ഝോത്ഥരണാനുലോമതോ വിപത്തിസീമാ ഏവ സിയാ. ഗാമക്ഖേത്തേ പന ഠത്വാ അഗാമകാരഞ്ഞേകദേസമ്പി അന്തോകരിത്വാ സമ്മതാ കിഞ്ചാപി സുസമ്മതാ അഗാമകാരഞ്ഞേ ഭഗവതാ വിഹിതായ സത്തബ്ഭന്തരസീമായപി അനിവത്തനതോ, തത്ഥ പന കമ്മം കാതും പവിട്ഠാനമ്പി തതോ ബഹി കേവലാരഞ്ഞേ കരോന്താനമ്പി അന്തരാ തീണി സത്തബ്ഭന്തരാനി ഠപേതബ്ബാനി. അഞ്ഞഥാ വിപത്തി ഏവ സിയാതി സബ്ബഥാ നിരത്ഥകമേവ അഗാമകേ അരഞ്ഞേ ബദ്ധസീമാകരണന്തി വേദിതബ്ബം.

അന്തോനദിയം പവിട്ഠസാഖായാതി നദിയാ പഥവീതലം ആഹച്ച ഠിതായ സാഖായപി, പഗേവ അനാഹച്ച ഠിതായ. പാരോഹേപി ഏസേവ നയോ. ഏതേന സഭാഗനദീസീമം ഫുസിത്വാ ഠിതേന വിസഭാഗസീമാസമ്ബന്ധസാഖാദിനാ ഉദകുക്ഖേപസീമായ സമ്ബന്ധോ ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. ഏതേനേവ മഹാസീമം ഗാമസീമഞ്ച ഫുസിത്വാ ഠിതേന സാഖാദിനാ മാളകസീമായ സമ്ബന്ധോ ന വട്ടതീതി ഞാപിതോതി ദട്ഠബ്ബോ. **അന്തോനദിയംയേവാ**തി സേതുപാദാനം തീരട്ഠിതത്തം നിവത്തേതി. തേന ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദതോ ബഹിനദിയം പതിട്ഠിതത്തേപി സമ്ഭേദാഭാവം ദസ്സേതി. തേനാഹ **"ബഹിതീരേ പതിട്ഠിതാ"**തിആദി. യദി ഹി ഉദകുക്ഖേപതോ ബഹി അന്തോനദിയമ്പി പതിട്ഠിതത്തേ സമ്ഭേദോ ഭവേയ്യ, തമ്പി പടിക്ഖിപിതബ്ബം ഭവേയ്യ കമ്മകോപസ്സ സമാനത്താ, ന ച പടിക്ഖിത്തം, തസ്മാ സബ്ബത്ഥ അത്തനോ നിസ്സയസീമായ സമ്ഭേദദോസോ നത്ഥേവാതി ഗഹേതബ്ബം.

ആവരണേന വാതി ദാരുആദീനി ഖണിത്വാ ഉദകനിവാരണേന. **കോട്ടകബന്ധനേന വാ**തി മത്തികാദീഹി പൂരേത്വാ കതസേതുബന്ധനേന വാ, ഉഭയേനാപി ആവരണമേവ ദസ്സേതി. ''നദിം വിനാസേത്വാ''തി വുത്തമേവത്ഥം വിഭാവേതി **"ഹേട്ഠാ പാളി ബദ്ധാ"**തി, ഹേട്ഠാ നദിം ആവരിത്വാ പാളി ബദ്ധാതി അത്ഥോ. **ഛഡ്ഡിതോദക**ന്തി അതിരിത്തോദകം. **നദിം ഓതരിത്വാ സന്ദനട്ഠാനതോ**തി ഇമിനാ തളാകനദീനം അന്തരാ പവത്തനട്ഠാനേ ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **ഉപ്പതിത്വാ**തി തീരാദിഭിന്ദനവസേന വിപുലാ ഹുത്വാ. **വിഹാരസീമ**ന്തി ബദ്ധസീമം.

അഗമനപഥേതി തദഹേവ ഗന്ത്വാ നിവത്തിതും അസക്കുണേയ്യേ. **അരഞ്ഞസീമാസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതീ**തി ലോകവോഹാരസിദ്ധം അഗാമകാരഞ്ഞസീമം സന്ധായ വദതി. **തത്ഥാ**തി പകതിയാ മച്ഛബന്ധാനം ഗമനപഥേസു ദീപകേസു.

തം ഠാനന്തി തേസം ആവാടാദീനം കതട്ഠാനമേവ, ന അകതന്തി അത്ഥോ. **ലോണീ**തി സമുദ്ദോദകസ്സ ഉപ്പത്തിവേഗനിന്നോ മാതികാകാരേന പവത്തനകോ.

സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.ፈ൪൭) പന - **ഗച്ഛന്തിയാ പന നാവായ കാതും ന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ ഉദകുക്ഖേപമനതിക്കമിത്വാ

പരിവത്തമാനായ കാതും വട്ടതീതി വേദിതബ്ബം. **സീമം വാ സോധേത്വാതി** എത്ഥ സീമാസോധനം നാമ ഗാമസീമാദീസു ഠിതാനം ഹത്ഥപാസാനയനാദി. "നദിം വിനാസേത്വാ തളാകം കരോന്തീ"തി വുത്തമേവത്ഥം വിഭാവേതി **"ഹേട്ഠാ പാളി ബദ്ധാ"**തി, ഹേട്ഠാ നദിം ആവരിത്വാ പാളി ബദ്ധാതി അത്ഥോ. **ഛഡ്ഡിതോദകന്തി** തളാകരക്ഖണത്ഥം ഏകമന്തേന ഛഡ്ഡിതമുദകം. **ദേവേ അവസ്സന്തേ**തി ദുബ്ബുട്ഠികാലേ വസ്സാനേപി ദേവേ അവസ്സന്തേ. **ഉപ്പതിത്വാതി** ഉത്തരിത്വാ. **ഗാമനിഗമസീമം ഓത്ഥരിത്വാ പവത്തതീ**തി വുത്തപ്പകാരേ വസ്സകാലേ ചത്താരോ മാസേ അബ്ബോച്ഛിന്നാ പവത്തതി. **വിഹാരസീമന്തി** ബദ്ധസീമം സന്ധായ വദതി.

അഗമനപഥേതി യത്ഥ തദഹേവ ഗന്ത്വാ പച്ചാഗന്തും ന സക്കോതി, താദിസേ പദേസേ. **അരഞ്ഞസീമാസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതീ**തി സത്തബ്ഭന്തരസീമം സന്ധായ വദതി. **തേസന്തി** മച്ഛബന്ധാനം. **ഗമനപരിയന്തസ്സ ഓരതോതി** ഗമനപരിയന്തസ്സ ഓരിമഭാഗേ ദീപകം പബ്ബതഞ്ച സന്ധായ വുത്തം, ന സമുദ്ദപ്പദേസന്തി വുത്തം.

സമ്ഭിന്ദന്തീതി യത്ഥ ചതൂഹി ഭിക്ഖൂഹി നിസീദിതും ന സക്കാ, തത്ഥ തതോ പട്ഠായ യാവ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അത്തനോ സീമായ കരോന്താ സമ്ഭിന്ദന്തി, ചതുന്നമ്പി ഭിക്ഖൂനം പഹോനകതോ പട്ഠായ യാവ സകലമ്പി അന്തോകരോന്താ അജ്ഝോത്ഥരന്തീതി വേദിതബ്ബം. **സംസട്ഠവിടപാതി** അഞ്ഞമഞ്ഞം സിബ്ബിത്വാ ഠിതമഹാസാഖമൂലാ, ഏതേന അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ അതിആസന്നതം ദീപേതി. സാഖായ സാഖം ഫുസന്താപി ഹി ദൂരട്ഠാപി സിയും, തതോ ഏകംസതോ സമ്ഭേദലക്ഖണം ന ദസ്സിതം സിയാതി തം ദസ്സേതും വിടപഗ്ഗഹണം കതം. ഏവഞ്ഹി ഭിക്ഖൂനം നിസീദിതും അപ്പഹോനകട്ഠാനം അത്തനോ സീമായ അന്തോസീമട്ഠം കരിത്വാ പുരാണവിഹാരം കരോന്താ സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തി നാമ, ന തതോ പരന്തി ദസ്സിതമേവ ഹോതി. **ബദ്ധാ ഹോതീ**തി പോരാണകവിഹാരസീമം സന്ധായ വുത്തം. **തം അമ്ബന്തി** അപരേന സമയേന പുരാണവിഹാരപരിക്ഖേപാദീനം വിനട്ഠത്താ അജാനന്താനം തം പുരാണവിഹാരസീമായ നിമിത്തഭൂതം അമ്ബം. അത്തനോ സീമായ അന്തോസീമട്ഠം കരിത്വാ പുരാണവിഹാരസീമട്ഠം ജമ്ബും കിത്തേത്വാ അമ്ബജമ്ബൂനം അന്തരേ യം ഠാനം, തം അത്തനോ സീമായ പവേസേത്വാ ബദ്ധാതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ച പുരാണസീമായ നിമിത്തഭൂതസ്സ ഗാമട്ഠസ്സ അമ്ബരുക്ഖസ്സ അന്തോസീമട്ഠായ ജമ്ബുയാ സഹ സംസട്ഠവിടപത്തേപി സീമായ ബന്ധനകാലേ വിപത്തി വാ പച്ഛാ ഗാമസീമായ സഹ സമ്ഭേദോ വാ കമ്മവിപത്തി വാ നാഹോസീതി മുഖതോവ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

പദേസന്തി സങ്ഘസ്സ നിസീദനപ്പഹോനകം പദേസം. **സീമന്തരികം ഠപേത്വാതി**ആദിനാ സമ്ഭേദജ്ഝോത്ഥരണം കത്വാ ബദ്ധസീമാപി അഞ്ഞമഞ്ഞം ഫുസാപേത്വാ അബ്യവധാനേന ബദ്ധസീമാപി അസീമാ ഏവാതി ദസ്സേതി, തസ്മാ ഏകദ്വങ്ഗുലമത്താപി സീമന്തരികാ വട്ടതി ഏവ. സാ പന ദുബ്ബോധാതി അട്ഠകഥാസു ചതുരങ്ഗുലാദികാ വുത്താതി ദട്ഠബ്ബം. **ദ്വിന്നം സീമാനന്തി** ദ്വിന്നം ബദ്ധസീമാനം. **നിമിത്തം ഹോതീ**തി നിമിത്തസ്സ സീമതോ ബാഹിരത്താ ബന്ധനകാലേ താവ സമ്ഭേദദോസോ നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. ന കേവലഞ്ച നിമിത്തകതോ ഏവ സങ്കരം കരോതി, അഥ ഖോ സീമന്തരികായ ഠിതോ അഞ്ഞോപി രുക്ഖോ കരോതി ഏവ, തസ്മാ അപ്പമത്തികായ സീമന്തരികായ വഡ്ഢനകരുക്ഖാദയോ ന വട്ടന്തി ഏവ. ഏത്ഥ ച ഉപരി

ദിസ്സമാനഖന്ധസാഖാദിപവേസേസു ഏവ സങ്കരദോസസ്സ സബ്ബത്ഥ ദസ്സിതത്താ അദിസ്സമാനാനം മൂലാനം പവേസേപി ഭൂമിഗതികത്താ ദോസോ നത്ഥീതി സിജ്ഝതി. സചേ പന മൂലാനിപി ദിസ്സമാനാനി നേവ പവിസന്തി, സങ്കരോവ, പബ്ബതപാസാണാ പന ദിസ്സമാനാപി ഭൂമിഗതികായേവ. യദി പന ബന്ധനകാലേ ഏവ ഏകോ ഥൂലരുക്ഖോ ഉഭയമ്പി സീമം ആഹച്ച തിട്ഠതി, പച്ഛാ ബദ്ധാ അസീമാ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

സീമസങ്കരന്തി സീമസമ്ഭേദം. യം പനേത്ഥ സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൪൮) വുത്തം **“സീമസങ്കരം കരോതീ**തി വഡ്ഢിത്വാ സീമപ്പദേസം പവിട്ഠേ ദ്വിന്നം സീമാനം ഗതട്ഠാനസ്സ ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യത്താ വുത്ത”ന്തി, തം ന യുത്തം ഗാമസീമായപി സഹ സങ്കരം കരോതീതി വത്തബ്ബതോ. തഥാപി ഹി നിമിത്തേ വഡ്ഢിതേ ഗാമസീമബദ്ധസീമാനം ഗതട്ഠാനം ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യമേവ ഹോതി. തത്ഥ പന അവത്വാ ദ്വിന്നം ബദ്ധസീമാനമേവ സങ്കരസ്സ വുത്തത്താ യഥാവുത്തസമ്ബന്ധദോസോവ സങ്കരസദ്ദേന വുത്തോതി ഗഹേതബ്ബം. പാളിയം (മഹാവ॰ ൧൪൮) പന നിദാനവസേന “യേസം, ഭിക്ഖവേ, സീമാ പച്ഛാ സമ്മതാ, തേസം തം കമ്മം അധമ്മിക”ന്തിആദിനാ പച്ഛാ സമ്മതായ അസീമത്തേ വുത്തേപി ദ്വീസു ഗാമസീമാസു ഠത്വാ ദ്വീഹി സങ്ഘേഹി സമ്ഭേദം വാ അജ്ഝോത്ഥരണം വാ കത്വാ സീമന്തരികം അട്ഠപേത്വാ വാ രുക്ഖപാരോഹാദിസമ്ബന്ധം അവിയോജേത്വാ വാ ഏകസ്മിം ഖണേ കമ്മവാചാനിട്ഠാപനവസേന ഏകതോ സമ്മതാനം ദ്വിന്നമ്പി സീമാനം അസീമതാ പകാസിതാതി വേദിതബ്ബം.

സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൪൮) **“സംസട്ഠവിടപാ**തി ഇമിനാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ആസന്നതം ദീപേതി. **ബദ്ധാ ഹോതീ**തി പച്ഛിമദിസാഭാഗേ സീമം സന്ധായ വുത്തം. **തസ്സാ പദേസ**ന്തി യത്ഥ ഠത്വാ ഭിക്ഖൂഹി കമ്മം കാതും സക്കാ ഹോതി, താദിസം പദേസം. യത്ഥ പന ഠിതേഹി കമ്മം കാതും ന സക്കാ ഹോതി, താദിസം പദേസം അന്തോ കരിത്വാ ബന്ധന്താ സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തി നാമ. **ദ്വിന്നം സീമാനം നിമിത്തം ഹോതീ**തി നിമിത്തസ്സ സീമതോ ബാഹിരത്താ സീമസമ്ഭേദോ ന ഹോതീതി വുത്തം. **സീമസങ്കരം കരോതീ**തി വഡ്ഢിത്വാ സീമപ്പദേസം പവിട്ഠേ ദ്വിന്നം സീമാനം ഗതട്ഠാനസ്സ ദുവിഞ്ഞേയ്യത്താ വുത്തം, ന ച പന തത്ഥ കമ്മം കാതും ന വട്ടതീതി ദസ്സനത്ഥം. ന ഹി സീമാ തത്തകേന അസീമാ ഹോതി, ദ്വേ പന സീമാ പച്ഛാ വഡ്ഢിതേന രുക്ഖേന അജ്ഝോത്ഥടാ ഏകാബദ്ധാ ഹോന്തി, തസ്മാ ഏകത്ഥ ഠത്വാ കമ്മം കരോന്തേഹി ഇതരം സോധേത്വാ കാതബ്ബ”ന്തി വുത്തം.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

സീമാവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ചതുവീസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

സീമാബന്ധനവിനിച്ഛയകഥാ

ഏവം സീമാവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ പാളിയം സീമകഥായ ഉപോസഥക്ഖന്ധകപരിയാപന്നത്താ ഉപോസഥക്ഖന്ധകാനന്തരഞ്ച പവാരണക്ഖന്ധകസ്സ ആഗതത്താ തദനുക്കമേന സീമാവിനിച്ഛയതോ

ഉപോസഥപവാരണവിനിച്ഛയം കഥേതുമാരദ്ധേപി സാസനവുദ്ധികരണത്ഥം ഉപസമ്പദാദിവിനയകമ്മകരണട്ഠാനഭൂതം സീമം ബന്ധിതുകാമാനം ലജ്ജിപേസലബഹുസ്സുതസിക്ഖാകാമഭിക്ഖൂനം പഞ്ഞാസതിവീരിയജനനത്ഥം സീമാബന്ധനകഥാ അമ്ഹേഹി ആരഭീയതേ . തത്ഥ അപലോകനാദിചതുബ്ബിധകമ്മകരണട്ഠാനഭൂതാ സീമാ നാമ ബദ്ധഅബദ്ധവസേന ദുവിധാ ഹോതി. തത്ഥാപി ബദ്ധസീമാ ഖണ്ഡസീമാ, സമാനസംവാസകസീമാ, അവിപ്പവാസസീമാതി തിബ്ബിധാ ഹോതി, തഥാ അബദ്ധസീമാപി ഗാമസീമാ, ഉദകുക്ഖേപസീമാ, സത്തബ്ഭന്തരസീമാതി. വുത്തഞ്ഹേതം ആചരിയബുദ്ധദത്തത്ഥേരേന വിനയവിനിച്ഛയേ -

> ''ഖണ്ഡസമാനസംവാസാ-വിപ്പവാസാതി ഭേദതോ;
> ഇതി ബദ്ധാ തിധാ വുത്താ, അബദ്ധാപി തിധാ മതാ.

> ''ഗാമതോ ഉദകുക്ഖേപാ, സത്തബ്ഭന്തരതോപി ച;
> തത്ഥ ഗാമപരിച്ഛേദോ, ഗാമസീമാതി വുച്ചതീ''തി.

തത്ഥ ബദ്ധസീമം ബന്ധിതുകാമേന അതിഖുദ്ദികാ, അതിമഹതീ, ഖണ്ഡനിമിത്താ, ഛായാനിമിത്താ, അനിമിത്താ, ബഹിസീമേ ഠിതസമ്മതാ, നദിയാ സമ്മതാ, സമുദ്ദേ സമ്മതാ, ജാതസ്സരേ സമ്മതാ, സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തേന സമ്മതാ, സീമായ സീമം അജ്ഝോത്ഥരന്തേന സമ്മതാതി വുത്താ ഇമാ ഏകാദസ വിപത്തിസീമായോ അതിക്കമിത്വാ നിമിത്തസമ്പത്തി, പരിസസമ്പത്തി, കമ്മവാചാസമ്പത്തീതി വുത്തായ തിവിധസമ്പത്തിയാ യുത്തം കത്വാ പഠമം കിത്തിതനിമിത്തേന സബ്ബപച്ഛിമകിത്തിതനിമിത്തം സമ്ബന്ധം കത്വാ ബന്ധിതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥാചരിയേന കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) ''തത്ഥ ഏകാദസ വിപത്തിസീമായോ അതിക്കമിത്വാ തിവിധസമ്പത്തിയുത്താ നിമിത്തേന നിമിത്തം സമ്ബന്ധിത്വാ സമ്മതാ സീമാ ബദ്ധസീമാ നാമാ''തി. ഏതേന ഏതേസു ഏകാദസസു വിപത്തീസു ഏകായപി യുത്തായ, തിവിധസമ്പത്തീസു ഏകായപി അയുത്തായ, നിമിത്തേന നിമിത്തം അസമ്ബന്ധം കത്വാ സമ്മതായ ച സതി സീമാ ന ഹോതീതി ദസ്സേതി.

ഏവം സീമം ബന്ധിതുകാമേന ഭിക്ഖുനാ സബ്ബലക്ഖണപരിപൂരത്ഥം മഹന്തോ ഉസ്സാഹോ കരണീയോ ഹോതി, തസ്മാ സീമാബന്ധനകാലേ തീസു സമ്പത്തീസു പരിസസമ്പത്തിസിദ്ധിയാ പഠമം താവ ഗാമസീമാ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബാ. ഏത്ഥാഹ ''നനു ബദ്ധസീമാ വാ ബന്ധിതബ്ബാ, അഥ കസ്മാ ഗാമസീമാ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബാ''തി? ഗാമസീമായം ഠത്വാ ബദ്ധസീമായ ബന്ധിതബ്ബതോ. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ ''അസമ്മതായ, ഭിക്ഖവേ, സീമായ അട്ഠപിതായ യം ഗാമം വാ നിഗമം വാ ഉപനിസ്സായ വിഹരതി, യാ തസ്സ വാ ഗാമസ്സ ഗാമസീമാ, നിഗമസ്സ വാ നിഗമസീമാ, അയം തത്ഥ സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാ''തി (മഹാവ॰ ൧൪൭). ഇധ പാളിയം സരൂപേന അനാഗതമ്പി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൭) ''ഗാമഗ്ഗഹണേന ചേത്ഥ നഗരമ്പി ഗഹിതമേവ ഹോതീ''തി വുത്തത്താ നഗരസീമാപി ഗഹിതാ ഹോതി, തസ്മാ യസ്മിം അബദ്ധസീമവിഹാരേ ഭിക്ഖൂ യം ഗാമം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തി, തസ്സ ഗാമസ്സ പരിച്ഛേദോ ഗാമസീമാ നാമ. യം നിഗമം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തി, തസ്സ നിഗമസ്സ പരിച്ഛേദോ നിഗമസീമാ നാമ. യം നഗരം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തി, തസ്സ നഗരസ്സ പരിച്ഛേദോ നഗരസീമാ നാമ. താ

സബ്ബാപി ഗാമസീമാതി വുച്ചന്തി. തേസം ഭിക്ഖൂനം സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥബദ്ധസീമാ വിയ ഏകതോ ഉപോസഥാദിസങ്ഘകമ്മകരണാരഹാ ഹോന്തി, ഈദിസേയേവ ച പദേസേ സീമം ബന്ധിതുമരഹതി, ന ഉപോസഥാദിസങ്ഘകമ്മാനരഹേ പദേസേതി വുത്തം ഹോതി.

തത്ഥ ''യത്തകേ പദേസേ തസ്സ തസ്സ ഗാമസ്സ ഗാമഭോജകാ ബലിം ലഭന്തി, സോ പദേസോ അപ്പോ വാ ഹോതു മഹന്തോ വാ, ഗാമസീമാത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതീ''തി അട്ഠകഥായം വചനതോ ഗാമാദിഭോജകാനം ബലിലഭനട്ഠാനം ഗാമസീമാ ഹോതി, ഇദഞ്ച യേഭുയ്യവസേന വുത്തം. ബലിം അലഭന്തോപി രാജപണ്ണേ ആരോപിതപദേസേ തസ്സ ഗാമസ്സ ഗാമസീമായേവ. വുത്തഞ്ഹി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൪൭) **''ബലിം ലഭന്തീ**തി ഇദം യേഭുയ്യവസേന വുത്തം. 'അയം ഗാമോ എത്തകോ കരീസഭാഗോ'തിആദിനാ പന രാജപണ്ണേസു ആരോപിതേസു ഭൂമിഭാഗേസു യസ്മിം യസ്മിം തളാകമാതികാസുസാനപബ്ബതാദികേ പദേസേ ബലിം ന ഗണ്ഹന്തി, സോപി ഗാമസീമാ എവ. രാജാദീഹി പരിച്ഛിന്നഭൂമിഭാഗോ ഹി സബ്ബോവ ഠപേത്വാ നദീലോണിജാതസ്സരേ ഗാമസീമാതി വേദിതബ്ബോ''തി. അയം പകതിഗാമസീമാ നാമ. ''യമ്പി എകസ്മിംയേവ ഗാമക്ഖേത്തേ എകം പദേസം, 'അയം വിസുംഗാമോ ഹോതൂ'തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ രാജാ കസ്സചി ദേതി, സോപി വിസുംഗാമസീമാ ഹോതിയേവാ''തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൭) വചനതോ രാജാ ''പകതിഗാമക്ഖേത്തേയേവ പകതിഗാമതോ വിസും പകതിഗാമേന അസമ്മിസ്സോ ഗാമോ ഹോതൂ''തി യം പദേസം ദേതി, സോ പദേസോ വിസുംഗാമസീമാ നാമ. ഇതി പകതിഗാമസീമാ ച രാജൂനം ഇച്ഛാവസേന പവത്താ വിസുംഗാമസീമാ ച ബദ്ധസീമാ വിയ സബ്ബകമ്മാരഹാ, തസ്മാ അഭിനവബദ്ധസീമം ബന്ധിതുകാമേഹി പകതിഗാമസീമം വാ വിസുംഗാമസീമം വാ സോധേത്വാ കത്തബ്ബം ഹോതി. തഥാ ഹി വുത്തം അട്ഠകഥായം ''തസ്മാ സാ ച ഇതരാ ച പകതിഗാമനഗരനിഗമസീമാ ബദ്ധസീമാസദിസായേവ ഹോന്തീ''തി. വിമതിവിനോദനിയഞ്ച (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൪൭) ''തത്ഥ ഹി സാ ച രാജിച്ഛാവസേന പരിവത്തിത്വാ സമുപ്പന്നാ അഭിനവാ ച ഇതരാ ച അപരിവത്താ പകതിഗാമസീമാ, യഥാ ബദ്ധസീമായം സബ്ബം സങ്ഘകമ്മം കാതും വട്ടതി, എവമേതാപി സബ്ബകമ്മാരഹതാസദിസേന ബദ്ധസീമാസദിസാ, സാ സമാനസംവാസാ എകൂപോസഥാതി അധിപ്പായോ''തി വുത്തം.

കേചി പന ആചരിയാ ''മയം സീമം ബന്ധിതുകാമാ, തസ്മാ എത്തകോ ഭൂമിപരിച്ഛേദോ വിസും ഖേത്തം ഹോതൂ''തി രാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ തേന ഓകാസേ കതേ ''ഇദം ഠാനം വിസുംഗാമക്ഖേത്തം ഹോതീ''തി മനസി കത്വാ തത്രട്ഠേയേവ ഭിക്ഖൂ ച ഹത്ഥപാസാനയനാദിനാ സോധേത്വാ സീമാസമൂഹനസീമാബന്ധനാദീനി കരോന്തി, തം കരണം ''അയം വിസുംഗാമോ ഹോതൂതി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ രാജാ കസ്സചി ദേതീ''തി അട്ഠകഥാവചനേന, ''സാ ച രാജിച്ഛാവസേന പരിവത്തിത്വാ സമുപ്പന്നാ അഭിനവാ ചാ''തി ആഗതേന വിമതിവിനോദനീടീകാവചനേന ച സമേന്തം വിയ ന ദിസ്സതി. കഥം? അട്ഠകഥാവചനേ താവ ''അയം വിസുംഗാമോ ഹോതൂ''തി ഇമിനാ ന കേവലം പുരിമഗാമോയേവ ഗാമോ ഹോതു, അഥ ഖോ ഇദാനി പരിച്ഛിന്നപദേസോപി വിസുംയേവ ഗാമോ ഹോതൂതി എകംയേവ ഗാമക്ഖേത്തം ദ്വേ ഗാമേ കരോതീതി ദസ്സേതി. ''രാജാ കസ്സചി ദേതീ''തി ഇമിനാ ഗാമഭോജകസ്സ ദിന്നഭാവം

പകാസേതി, ഇധ പന നേവ ദ്വേ ഗാമേ കരോതി, ന ച ഗാമഭോജകസ്സ ദേതി, കേവലം ഭിക്ഖൂനം അനുമതിയാ യാവകാലികവസേനേവ ഓകാസം കരോതി, ഏവം അട്ഠകഥാവചനേനപി സമേന്തം വിയ ന ദിസ്സതി.
വിമതിവിനോദനീടീകാവചനേനപി "രാജിച്ഛാവസേന പരിവത്തിത്വാ"തി ഇമിനാ അഗാമഭൂതം ഖേത്തം രാജിച്ഛാവസേന പരിവത്തിത്വാ ഗാമോ ഹോതീതി ദസ്സേതി. "അഭിനവാ ചാ"തി ഇമിനാ പുരാണഗാമസീമാ ച അഭിനവഗാമസീമാ ചാതി പുരിമഗാമേന അമിസ്സം വിസുംഗാമലക്ഖണം ദസ്സേതി. ഇധ പന രാജിച്ഛാവസേന പരിവത്തിത്വാ ഖേത്തസ്സ വിസുംഗാമഭൂതഭാവോ ച അഭിനവഭാവേന വിസുംഗാമലക്ഖണഞ്ച ന ദിസ്സതി, ഏവം ടീകാവചനേനപി സമേന്തം വിയ ന ദിസ്സതി.

വിനയവിനിച്ഛയടീകായഞ്ച **"ഗാമപരിച്ഛേദോ**തി സബ്ബദിസാസു സമ്മാ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ 'ഇമസ്സ പദേസസ്സ ഏത്തകോ കരോ'തി ഏവം കരേന നിയമിതോ ഗാമപ്പദേസോ"തി ഏവം ആയവസേനേവ പരിച്ഛിന്ദനം വുത്തം, ന അനുമതികരണമത്തേന, തസ്മാ വിസുംഗാമലക്ഖണം അപ്പത്തതായ പകതിഗാമേന സങ്കരോ ഹോതി, ന തത്ഥ ഉപോസഥാദിസങ്ഘകമ്മം കാതുമരഹതി, ഉപോസഥാദിസങ്ഘകമ്മകരണാരഹപദേസേയേവ സീമാസമൂഹനനസീമാബന്ധനകമ്മമ്പി കരണാരഹം ഹോതി ഞത്തിദുതിയകമ്മത്താ തേസം കമ്മാനം, തസ്മാ തേസം ആചരിയാനം തം കരണം അഞ്ഞേ ആചരിയാ ന ഇച്ഛന്തി. അഞ്ഞേ പന ആചരിയാ "തം പരിച്ഛിന്നപ്പദേസം 'വിസുംഗാമോ ഹോതൂ'തി രാജാ കസ്സചി ദേതി, ഗാമഭോജകോ ച തതോ ബലിം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, തദാ വിസുംഗാമോ ഹോതി, ന തതോ പുബ്ബേ"തി വദന്തി. തേസം തം വചനം "ഏവം കരേന നിയമിതോ പദേസോ"തി വിനിച്ഛയടീകാവചനഞ്ച "ഗാമാദീനം കരഗ്ഗാഹപരിച്ഛിന്നോ സമന്തതോ പദേസോ ഗാമസീമാ"തി സീമാലങ്കാരഗണ്ഠിവചനഞ്ച സന്ധായ വുത്തം സിയാ, തേസു പന "ഇമസ്സ പദേസസ്സ ഏത്തകോ കരോ"തി ഏവം കരപരിച്ഛിന്ദനം വുത്തം, ന ഗാമഭോജകസ്സ ബലിഗ്ഗഹണം. അട്ഠകഥായഞ്ച "രാജാ കസ്സചി ദേതീ"തി ദാനമേവ വദതി, ന "ഗാമഭോജകോ ച ബലിം ഗണ്ഹാതീ"തി പടിഗ്ഗഹണം, തസ്മാ തമ്പി വചനം അഞ്ഞേ പണ്ഡിതാ ന സമ്പടിച്ഛന്തി, തസ്മാ പഥവിസ്സരോ രാജാ "ഇമസ്മിം ഗാമക്ഖേത്തേ ഏത്തകകരീസമത്തോ പദേസോ പുരിമഗാമതോ വിസുംഗാമോ ഹോതൂ"തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ദേതി, ഏത്താവതാ സോ പദേസോ ബലിം പടിഗ്ഗഹിതോ വാ ഹോതു അപ്പടിഗ്ഗഹിതോ വാ, വിസുംഗാമോ നാമ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബോ.

ഏവം പകതിഗാമലക്ഖണഞ്ച വിസുംഗാമലക്ഖണഞ്ച തഥതോ ഞത്വാ ബദ്ധസീമം ബന്ധിതുകാമോ യദി പകതിഗാമസീമാ നാതിവിത്ഥാരാ ഹോതി സുഖരക്ഖിതാ, തമേവ പകതിഗാമസീമം സുട്ഠു രക്ഖാപേത്വാ സുട്ഠു സോധേത്വാ സീമാസമൂഹനനസീമാസമ്മുതികമ്മാനി കാതബ്ബാനി. യദി പന പകതിഗാമസീമാ അതിവിത്ഥാരാ ഹോതി, നിഗമസീമാ, നഗരസീമാ വാ ഹോന്തി, ബഹൂനം ഭിക്ഖൂനം നിസിന്നട്ഠാനസഞ്ചരണട്ഠാനത്താ സോധേതും വാ രക്ഖിതും വാ ന സക്കോന്തി, ഏവഞ്ച സതി പഥവിസ്സരരാജൂഹി പരിച്ഛിന്നായ വിസുംഗാമസീമായ സുട്ഠു സോധേത്വാ സുരക്ഖിതം കത്വാ സീമാസമൂഹനനസീമാസമ്മുതികമ്മം കാതബ്ബം. കഥം പന സുട്ഠു സോധനഞ്ച സുട്ഠു രക്ഖണഞ്ച കാതബ്ബം? സീമം ബന്ധിതുകാമേന ഹി സാമന്തവിഹാരേസു ഭിക്ഖൂ തസ്സ തസ്സ വിഹാരസ്സ സീമാപരിച്ഛേദം പുച്ഛിത്വാ

ബദ്ധസീമവിഹാരാനം സീമായ സീമന്തരികം, അബദ്ധസീമവിഹാരാനം സീമായ ഉപചാരം ഠപേത്വാ ദിസാചാരികഭിക്ഖൂനം നിസ്സഞ്ചാരസമയേ സചേ ഏകസ്മിം ഗാമക്ഖേത്തേ സീമം ബന്ധിതുകാമാ, യേ തത്ഥ ബദ്ധസീമവിഹാരാ, തേസു ഭിക്ഖൂനം "മയം അജ്ജ സീമം ബന്ധിസ്സാമ, തുമ്ഹേ സകസകസീമായ പരിച്ഛേദതോ മാ നിക്ഖമഥാ"തി പേസേതബ്ബം. യേ അബദ്ധസീമവിഹാരാ, തേസു ഭിക്ഖൂ ഏകജ്ഝം സന്നിപാതേതബ്ബാ, ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദോ ആഹരാപേതബ്ബോ. ഏവം സന്നിപതിതേസു പന ഭിക്ഖൂസു ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദേ ആഹടേ തേസു തേസു മഗ്ഗേസു ച നദീതിത്ഥഗാമദ്വാരാദീസു ച ആഗന്തുകഭിക്ഖൂനം സീഘം സീഘം ഹത്ഥപാസാനയനത്ഥഞ്ച ബഹിസീമകരണത്ഥഞ്ച ആരാമികേ ചേവ സമണുദ്ദേസേ ച ഠപേത്വാ ഭേരിസഞ്ഞം വാ സങ്ഖസഞ്ഞം വാ കത്വാ സീമാ സമൂഹനിതബ്ബാതി.

നനു ച ഇദം സോധനം രക്ഖണഞ്ച സീമാസമ്മുതികാലേയേവ അട്ഠകഥായം വുത്തം, അഥ കസ്മാ ഇധ സീമാസമൂഹനനേ വുത്തന്തി? ഇമസ്സപി സീമാസമൂഹനനകമ്മസ്സ ഞത്തിദുതിയകമ്മത്താ പരിസസമ്പത്തിജനനത്ഥം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഏവം സന്തേപി ഇദം സീമാസമൂഹനനകമ്മം നാമ യദി പോരാണാ ബദ്ധസീമാ അത്ഥി, തദട്ഠകസങ്ഘേ ഹത്ഥപാസഗതേ അഞ്ഞേസു ഭിക്ഖൂസു ഗാമസീമം പവിട്ഠേസുപി കമ്മഭേദോ നത്ഥി. യദി പോരാണാ ബദ്ധസീമാ നത്ഥി, ഏവമ്പി സതി കേവലം ഗാമസീമാഭൂതത്താ സീമാസമൂഹനനകമ്മേ അസമ്പജ്ജന്തേപി ദോസോ നത്ഥി, അഥ കസ്മാ സോധനാ വുത്താതി? സച്ചം, തഥാപി സമൂഹനിതബ്ബാ പോരാണസീമാപരിച്ഛേദസ്സ ദുവിഞ്ഞേയ്യത്താ. സചേ ഹി മഹതിയാ പോരാണബദ്ധസീമായ ഏകസ്മിം പദേസേ സീമം സമൂഹനിസ്സാമാതി സങ്ഘേ സന്നിപതിതേ തസ്സായേവ സീമായ അഞ്ഞസ്മിം പദേസേ ഭിക്ഖുമ്ഹി പവിട്ഠേ അജാനന്തസ്സപി കമ്മം വിപജ്ജതി, തസ്മാ മഹുസ്സാഹേന സോധേതബ്ബാവാതി ദട്ഠബ്ബം. ഏവം ഗാമസീമസോധനം "പരിസസമ്പത്തിയാ യുത്താ നാമ സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന ചതൂഹി ഭിക്ഖൂഹി സന്നിപതിത്വാ യാവതികാ തസ്മിം ഗാമക്ഖേത്തേ ബദ്ധസീമം വാ നദീസമുദ്ദജാതസ്സരേ വാ അനോക്കമിത്വാ ഠിതാ ഭിക്ഖൂ, തേ സബ്ബേ ഹത്ഥപാസേ വാ കത്വാ ഛന്ദം വാ ആഹരിത്വാ സമ്മതാ"തി കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) ആഗതത്താ പരിസസമ്പത്തികാരണം ഹോതീതി വിഞ്ഞായതി. തതോ "സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തേന സമ്മതാ, സീമായ സീമം അജ്ഝോത്ഥരന്തേന സമ്മതാ"തി വുത്തേഹി ദ്വീഹി വിപത്തിദോസേഹി മുച്ചനത്ഥം സീമസമൂഹനനകമ്മം കാതബ്ബം.

സീമായ അസമൂഹതായ സതി കഥം വിപത്തിദ്വയം ആപജ്ജേയ്യാതി, തഥാ സോധിതായപി ഗാമസീമായ. യദി പോരാണബദ്ധസീമാ വിജ്ജമാനാ ഭവേയ്യ, തസ്സാ വിജ്ജമാനഭാവം അജാനന്താ നവം ബദ്ധസീമം ബന്ധേയ്യും. പോരാണസീമായ ഹി നിമിത്തം അന്തോ കത്വാ തസ്സ സമീപേ പോരാണസീമായ അന്തോ ഠിതം അഞ്ഞം നിമിത്തം കത്വാ നവം ബദ്ധസീമം ബന്ധേയ്യും, സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തേന സമ്മതാ നാമ ഹോതി. തേന വുത്തം കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) **"സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തേന സമ്മതാ** നാമ അത്തനോ സീമായ പരേസം സീമം സമ്ഭിന്ദന്തേന സമ്മതാ. സചേ ഹി പോരാണകസ്സ വിഹാരസ്സ പുരത്ഥിമായ ദിസായ അമ്ബോ

ചേവ ജമ്ബൂ ചാതി ദ്വേ രുക്ഖാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സംസട്ഠവിടപാ ഹോന്തി, തേസു അമ്ബസ്സ പച്ഛിമദിസാഭാഗേ ജമ്ബൂ. വിഹാരസീമാ ച ജമ്ബും അന്തോ കത്വാ അമ്ബം കിത്തേത്വാ ബദ്ധാ ഹോതി, അഥ പച്ഛാ തസ്സ വിഹാരസ്സ പുരത്ഥിമദിസായം വിഹാരേ കതേ സീമം ബന്ധന്താ ഭിക്ഖൂ അമ്ബം അന്തോ കത്വാ ജമ്ബും കിത്തേത്വാ ബന്ധന്തി, സീമായ സീമാ സമ്ഭിന്നാ നാമ ഹോതീ''തി. പോരാണസീമായ ച ഏകദേസം വാ സകലപോരാണസീമം വാ അന്തോ കരിത്വാ നവം സീമം ബന്ധേയ്യും, സീമായ സീമം അജ്ഝോത്ഥരന്തേന സമ്മതാ നാമ . വുത്തഞ്ഹേതം കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) **''സീമായ സീമം അജ്ഝോത്ഥരന്തേന സമ്മതാ** നാമ അത്തനോ സീമായ പരേസം സീമം അജ്ഝോത്ഥരന്തേന സമ്മതാ. സചേ ഹി പരേസം ബദ്ധസീമം സകലം വാ തസ്സാ പദേസം വാ അന്തോ കത്വാ അത്തനോ സീമം സമ്മന്നന്തി, സീമായ സീമം അജ്ഝോത്ഥരിതാ നാമ ഹോതീ''തി.

യസ്മിം പദേസേ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ നിസീദിത്വാ കമ്മം കാതും ന സക്കോന്തി, തഥ തതോ പട്ഠായ യാവ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അഞ്ഞേസം പോരാണബദ്ധസീമപ്പദേസം അത്തനോ സീമായ അന്തോ കരോന്തോ സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദതി നാമ. ചതുന്നം ഭിക്ഖൂനം നിസീദിതും പഹോനകട്ഠാനതോ പട്ഠായ യാവ സകലമ്പി അഞ്ഞേസം പോരാണബദ്ധസീമാപദേസം അത്തനോ സീമായ അന്തോ കരോന്തോ സീമായ സീമം അജ്ഝോത്ഥരതി നാമ. വുത്തഞ്ഹേതം കങ്ഖാവിതരണിയാ ലീനത്ഥപകാസനിയം (കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ നിദാനവണ്ണനാ) **''തസ്സാ പദേസ**ന്തി തസ്സാ ഏകദേസം, യത്ഥ ഠത്വാ ചതൂഹി ഭിക്ഖൂഹി കമ്മം കാതും സക്കാ ഹോതി, താദിസം ഏകദേസന്തി വുത്തം ഹോതി. യത്ഥ പന ഠിതേഹി കമ്മം കാതും ന സക്കാ, താദിസം പദേസം അന്തോ കരിത്വാ സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തി നാമ, ന തു അജ്ഝോത്ഥരന്തി നാമാതി ഗഹേതബ്ബ''ന്തി. വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൪൮) ''യത്ഥ ചതൂഹി ഭിക്ഖൂഹി നിസീദിതും ന സക്കാ, തത്തകതോ പട്ഠായ യാവ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അത്തനോ സീമായ കരോന്താ സമ്ഭിന്ദന്തി, ചതുന്നമ്പി ഭിക്ഖൂനം പഹോനകതോ പട്ഠായ യാവ സകലമ്പി അന്തോ കരോന്താ അജ്ഝോത്ഥരന്തീതി വേദിതബ്ബ''ന്തി വുത്തം.

ഏവം ഹോതു, തസ്മിം ഗാമസീമപരിച്ഛേദേ പോരാണകസീമായ വിജ്ജമാനായ വിപത്തിദ്വയമോചനത്ഥം സീമാസമൂഹനനകമ്മം സാത്ഥകം, അവിജ്ജമാനായ കഥം സാത്ഥകം ഭവേയ്യാതി സങ്കാനിവത്തനത്ഥം സീമാസമൂഹനനകമ്മം അകത്വാ അഭിനവസീമായ ബജ്ഝമാനായ സങ്കാ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, ഭഗവതോ ധരമാനകാലതോ പട്ഠായ യാവജ്ജതനാ ഗണനപഥം വീതിക്കന്താ ഭിക്ഖൂ ഉപസമ്പദാദികമ്മകരണത്ഥം തസ്മിം തസ്മിം പദേസേ സീമം ബന്ധന്തി. സാ സീമാ ഏത്ഥ അത്ഥി, ഏത്ഥ നത്ഥീതി ന സക്കാ ജാനിതും, തസ്മാ ''അമ്ഹാകം സീമാബന്ധനട്ഠാനേ പോരാണകസീമാ ഭവേയ്യ നു ഖോ''തി സങ്കാ ഭവേയ്യ, ഏവം സതി സാ അഭിനവസീമാ ച ആസങ്കനീയാ ഹോതീതി സീമായം കതം ഉപസമ്പദാദികമ്മമ്പി ആസങ്കനീയം ഹോതി, തസ്മാ സങ്കാനിവത്തനത്ഥം അഭിനവസീമം ബന്ധിതുകാമേഹി യതിപുങ്ഗവേഹി അവസ്സം സീമാസമൂഹനനകമ്മം കാതബ്ബം ഹോതി. സമൂഹനന്തേഹി പന ''സീമം, ഭിക്ഖവേ, സമൂഹനന്തേന പഠമം തിചീവരേന അവിപ്പവാസോ സമൂഹന്തബ്ബോ, പച്ഛാ സീമാ സമൂഹന്തബ്ബാ''തി (മഹാവ॰ ൧൪൪) വചനതോ പഠമം അവിപ്പവാസസീമാ സമൂഹനിതബ്ബാ, തതോ സമാനസംവാസകസീമാ

സമൂഹനിതബ്ബാ. തസ്മിം സമൂഹനനകാലേ ച "ഖണ്ഡസീമായം ഠത്വാ അവിപ്പവാസസീമാ ന സമൂഹന്തബ്ബാ, തഥാ അവിപ്പവാസസീമായ ഠത്വാ ഖണ്ഡസീമാപി. ഖണ്ഡസീമായ പന ഠിതേന ഖണ്ഡസീമാവ സമൂഹനിതബ്ബാ, തഥാ ഇതരായ ഠിതേന ഇതരാ"തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ഹ്ര്ര) വചനതോ ഖണ്ഡസീമായം ഠത്വാവ ഖണ്ഡസീമാ സമൂഹനിതബ്ബാ, മഹാസീമായമേവ ഠത്വാ മഹാസീമാ സമൂഹനിതബ്ബാ, അഞ്ഞിസ്സാ സീമായ ഠത്വാ അഞ്ഞാ സീമാ ന സമൂഹനിതബ്ബാ. അട്ഠകഥായം **അവിപ്പവാസസീമാ**തി മഹാസീമം വദതി തത്ഥേവ യേഭുയ്യേന ചീവരേന വിപ്പവസനതോ.

"തത്ഥ സചേ ഖണ്ഡസീമഞ്ച അവിപ്പവാസസീമഞ്ച ജാനന്തി, സമൂഹനിതുഞ്ചേവ ബന്ധിതുഞ്ച സക്ഖിസ്സന്തി. ഖണ്ഡസീമം പന ജാനന്താ അവിപ്പവാസം അജാനന്താപി സമൂഹനിതുഞ്ചേവ ബന്ധിതുഞ്ച സക്ഖിസ്സന്തി. ഖണ്ഡസീമം പന അജാനന്താ അവിപ്പവാസംയേവ ജാനന്താ ചേതിയങ്ഗണബോധിയങ്ഗണഉപോസഥാഗാരാദീസു നിരാസങ്കട്ഠാനേസു ഠത്വാ അപ്പേവ നാമ സമൂഹനിതും സക്ഖിസ്സന്തി, പടിബന്ധിതും പന ന സക്ഖിസ്സന്തേവ. സചേ ബന്ധേയ്യും, സീമാസമ്ഭേദം കത്വാ വിഹാരം അവിഹാരം കരേയ്യും, തസ്മാ ന സമൂഹനിതബ്ബാ. യേ പന ഉഭോപി ന ജാനന്തി, തേനേവ സമൂഹനിതും ന ബന്ധിതും സക്ഖിസ്സന്തി. അയഞ്ഹി സീമാ നാമ കമ്മവാചായ വാ അസീമാ ഹോതി സാസനന്തരധാനേന വാ, ന ച സക്കാ സീമം അജാനന്തേഹി കമ്മവാചാ കാതും, തസ്മാ ന സമൂഹനിതബ്ബാ, സാധുകം പന ഞത്വായേവ സമൂഹനിതബ്ബാ ച ബന്ധിതബ്ബാ ചാ"തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ഹ്ര്ര) വചനതോ "ഇദാനി സീമം സമൂഹനിസ്സാമാ"തി പരിച്ഛിന്നായ ഗാമസീമായ അന്തോ ഖണ്ഡസീമമഹാസീമാനം അത്ഥിഭാവം വാ നത്ഥിഭാവം വാ താസം സീമാനം പരിച്ഛേദഞ്ച ന ജാനന്തി, ഏവം അജാനന്താ ഭിക്ഖൂ താ പോരാണസീമായോ സമൂഹനിതും ന സക്കുണേയ്യും, പോരാണസീമം സമൂഹനിതും അസക്കോന്താ ച കഥം അഭിനവസീമം ബന്ധിതും സക്കുണിസ്സന്തീതി പരമ്പരേഹി ആചരിയേഹി സമ്മാ വിനിച്ഛിതം അനുലോമനയം നിസ്സായ മഹന്തം ഉസ്സാഹം കരിത്വാ അങ്ഗം അപരിഹാപേത്വാ സമ്മാ വിഹിതനയേന പോരാണസീമം സമൂഹനിതും സക്ഖിസ്സന്തി.

കഥം? തസ്മിം സീമാസമൂഹനനകാലേ യദി പകതിഗാമസീമായം ആരദ്ധം, തം പകതിഗാമപരിച്ഛേദം, യദി വിസുംഗാമസീമായം ആരദ്ധം, തം വിസുംഗാമപരിച്ഛേദം അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖൂനം അപ്പവിസനത്ഥായ സമന്തതോ സുസംവിഹിതാരക്ഖം കാരാപേത്വാ കമ്മവാചം സാവേതും സമത്ഥേന ബ്യത്തിബലസമ്പന്നേന വിനയധരേന സഹ സമാനസംവാസകേ ലജ്ജിപേസലേ ഇമസ്സ കമ്മസ്സ ചതുവഗ്ഗകരണീയത്താ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്തേ ഭിക്ഖൂനം പകതത്തഭാവസ്സ ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യത്താ വാ തതോ അധികപ്പമാണേ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ ഇദാനി ബന്ധിതബ്ബായ സീമായ നിമിത്താനം വിഹാരപരിക്ഖേപസ്സ ച അന്തോ ച സബ്ബത്ഥ ബഹി ച സമന്താ ലേഡ്ഡുപാതമത്തേ പദേസേ സബ്ബത്ഥ മഞ്ചപ്പമാണേ മഞ്ചപ്പമാണേ ഠാനേ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ തിട്ഠന്താ, നിസീദന്താ വാ ഹുത്വാ പഠമം അവിപ്പവാസസീമാസമൂഹനനകമ്മവാചം, തതോ സമാനസംവാസകസീമാസമൂഹനനകമ്മവാചം സാവേത്വാ സീമായ സമുഗ്ഘാതേ കതേ പോരാണസീമാസു വിജ്ജമാനാസുപി പച്ഛിമന്തേന ഏകവീസതിയാ

ഭിക്ഖൂനം നിസീദനാരഹത്താ സീമായ മഞ്ചപ്പമാണേ മഞ്ചപ്പമാണേ ഠാനേ തിട്ഠന്താ ഭിക്ഖൂ അവസ്സം താസു സീമാസു തിട്ഠന്താ ഭവേയ്യും, തസ്മാ സീമട്ഠാ ഹുത്വാ സീമാസമൂഹനനകമ്മവാചം വത്വാ താ സീമാ സമൂഹനേയ്യും. തതോ പോരാണബദ്ധസീമാനം സമൂഹതത്താ ഗാമസീമായേവ അവസിട്ഠാ ഭവേയ്യാതി. വുത്തഞ്ഹേതം വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം മഹാവഗ്ഗ വ.൧൪൮) "കേചി പന ഈദിസേസു വിഹാരേസു ഛപഞ്ചമത്തേ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ വിഹാരകോടിതോ പട്ഠായ വിഹാരപരിക്ഖേപസ്സ അന്തോ ച ബഹി ച സമന്താ ലേഡ്ഡുപാതേ സബ്ബത്ഥ മഞ്ചപ്പമാണേ മഞ്ചപ്പമാണേ ഓകാസേ നിരന്തരം ഠത്വാ പഠമം അവിപ്പവാസസീമം , തതോ സമാനസംവാസകസീമഞ്ച സമൂഹനനവസേന സീമായ സമുഗ്ഘാതേ കതേ തസ്മിം വിഹാരേ ഖണ്ഡസീമായ മഹാസീമായ ച വിജ്ജമാനത്തേ സതിപി അവസ്സം ഏകസ്മിം മഞ്ചട്ഠാനേ താസം മജ്ഝഗതാ തേ ഭിക്ഖൂ താ സമൂഹനേയ്യും, തതോ ഗാമസീമാ ഏവ അവസിസ്സേയ്യാ"തി.

"സാധുകം പന ഞത്വായേവ സമൂഹനിതബ്ബാ ചേവ ബന്ധിതബ്ബാ ചാ"തി അട്ഠകഥായം (മഹാവം അട്ഠം ൧൪൮) വചനതോ സീമം ജാനന്തായേവ സമൂഹനിതും സക്ഖിസ്സന്തി, കഥം അജാനന്താതി. ഇമസ്മിം സീമാസമൂഹനനാധികാരേ സീമം വാ സീമാപരിച്ഛേദം വാ ജാനനഭാവോ അങ്ഗം ന ഹോതി, അന്തോസീമായം ഠിതഭാവോ, "സീമം സമൂഹനിസ്സാമാ"തി കമ്മവാചാകരണന്തി ഇദമേവ ദ്വയം അങ്ഗം ഹോതി, തസ്മാ ഇമിനാ അങ്ഗദ്വയേന സമ്പന്നേ സതി ഇമം അജാനന്താപി സമൂഹനിതും സക്കോന്തീതി. ഇമിനാ അങ്ഗദ്വയേന സമ്പന്നേ സതി സീമം അജാനന്താനം സമൂഹനിതും സമത്ഥഭാവോ കഥം വിഞ്ഞാതബ്ബോതി? അട്ഠകഥായം "ഖണ്ഡസീമം പന ജാനന്താ അവിപ്പവാസം അജാനന്താപി സമൂഹനിതുഞ്ചേവ ബന്ധിതുഞ്ച സക്ഖിസ്സന്തീ"തി ഏവം മഹാസീമായ പരിച്ഛേദം അജാനനട്ഠാനേപി സമൂഹനനസ്സ വുത്തത്താ വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വിം വിം ടീം മഹാവഗ്ഗ വ.൧൪൮) "ന ഹേത്ഥ സീമായ, തപ്പരിച്ഛേദസ്സ വാ ജാനനം അങ്ഗം, സീമായ പന അന്തോഠാനം, 'സമൂഹനിസ്സാമാ'തി കമ്മവാചാകരണഞ്ച അങ്ഗം. അട്ഠകഥായം (മഹാവം അട്ഠം ൧൪൮) 'ഖണ്ഡസീമം പന ജാനന്താ അവിപ്പവാസം അജാനന്താപി സമൂഹനിതുഞ്ചേവ ബന്ധിതുഞ്ച സക്ഖിസ്സന്തീ'തി ഏവം മഹാസീമായ പരിച്ഛേദസ്സ അജാനനേപി സമൂഹനനസ്സ വുത്തത്താ"തി വുത്തം. തതോ പോരാണബദ്ധസീമാനം സമൂഹതത്താ ഗാമസീമായേവ അവസിട്ഠാ ഭവേയ്യാതി തസ്മിം അവസിട്ഠായ തതോ പരം കിം കാതബ്ബന്തി. ഗാമസീമായ അവസിട്ഠായ സതി തം ഗാമസീമം പുബ്ബേ വുത്തനയേന സോധനം രക്ഖണഞ്ച കത്വാ തിസ്സം ഗാമസീമായം ഖണ്ഡസീമം മഹാസീമഞ്ച യഥാരുചി ബന്ധിതും ലഭതി, സീമം അബന്ധിത്വാവ കേവലായ ഗാമസീമായ ഉപസമ്പദാദിസങ്ഘകമ്മഞ്ച കാതുമ്പി ലഭതി.

വുത്തഞ്ഹി വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം മഹാവഗ്ഗ വ.൧൪൮) - "ഗാമസീമായ ഏവ ച അവസിട്ഠായ തത്ഥ യഥാരുചി ദുവിധമ്പി സീമം ബന്ധിതുഞ്ചേവ ഉപസമ്പദാദികമ്മം കാതുഞ്ച വട്ടതീതി വദന്തി, തം യുത്തം വിയ ദിസ്സതി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബ"ന്തി. തസ്മാ യദി സട്ഠിഹത്ഥായാമം ചത്താലീസഹത്ഥവിത്ഥാരം ഖണ്ഡസീമമേവ കത്തുകാമാ ഹോന്തി, ഏത്തകേ പദേസേ മഞ്ചട്ഠാനം ഗണ്ഹന്തോ പമാണയുത്തകോ മഞ്ചോതി സബ്ബപച്ഛിമപ്പമാണയുത്തോ മഞ്ചോ. സോ ഹി പകതിവിദത്ഥിയാ

നവവിദത്ഥികോ, അട്ഠവിദത്ഥികോ വാ ഹോതി. തതോ ഖുദ്ദകോ മഞ്ചോ സീസൂപധാനം ഠപേത്വാ പാദം പസാരേത്വാ നിപജ്ജിതും നപ്പഹോതീതി സബ്ബപച്ഛിമമഞ്ചസ്സ ആയാമപ്പമാണസ്സ സമന്തപാസാദികായം വുത്തത്താ തതോ അധികായാമോപി ഹോതിയേവ. മഞ്ചസ്സ വിത്ഥാരോ പന ആയാമസ്സ ഉപഡ്ഢോ ഹോതി, തസ്മാ മഞ്ചപ്പമാണട്ഠാനം ആയാമതോ പഞ്ചഹത്ഥം, വിത്ഥാരതോ പഞ്ചവിദത്ഥികന്തി ഗഹേത്വാ തേന പമാണേന ഗണ്ഹന്തോ സട്ഠിഹത്ഥായാമം സീമട്ഠാനം ചതുവീസതിമഞ്ചകം ഹോതി, ചത്താലീസഹത്ഥവിത്ഥാരം അട്ഠമഞ്ചകം ഹോതി. ഏവം ഗണ്ഹന്തോ ദക്ഖിണുത്തരായാമോ മഞ്ചോ ഹോതി, സട്ഠിഹത്ഥായാമം സീമട്ഠാനം ദ്വാദസമഞ്ചകം ഹോതി, ചത്താലീസഹത്ഥവിത്ഥാരം സോളസമഞ്ചകം ഹോതി. ഏവം ഗണ്ഹന്തോ പാചീനപച്ഛിമായാമോ മഞ്ചോ ഹോതി. ദുവിധേപി ആയാമം വിത്ഥാരേന ഗുണിതം കരോന്തോ സകലം അന്തോസീമട്ഠാനം ദ്വാനഹുത്തരസതമഞ്ചകം ഹോതി, ബഹിസീമട്ഠാനമ്പി സമന്തതോ ഏകമഞ്ചകം വാ ദ്വിതിമഞ്ചകം വാ ഗഹേതബ്ബം. തേന സഹ ഗണനം വഡ്ഢേതബ്ബം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൪൭) പന "സമന്താ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി വുത്തം, തം പന മഹാസീമാബന്ധനകാലേ വിഹാരപരിക്ഖേപസ്സ ബഹിഉപചാരം സന്ധായ വുത്തം സിയാ. ഖണ്ഡസീമായപി ദൂരതോ സമൂഹനനേ ദോസോ നത്ഥി, ദുക്കരത്താ പന കാരകാനം പമാണം ജാനിതബ്ബം. കല്യാണിയം നാമ സീമായം പന ആയാമതോ ച വിത്ഥാരതോ ച പഞ്ചഹത്ഥപ്പമാണം ഠാനം ഏകകോട്ഠാസം കത്വാ സമൂഹനതി. തമ്പി പച്ഛിമമഞ്ചപ്പമാണതോ അധികമേവാതി കത്വാ കതം. ഇദാനി അമ്ഹേതി വുത്തട്ഠാനം പന പകരണനയേന സംസന്ദനത്താ യുത്തതരന്തി ദട്ഠബ്ബം.

സമൂഹനനാകാരോ പന ഏവം വേദിതബ്ബോ - ഇദാനി ബന്ധിതബ്ബായ സീമായ നിമിത്താനം അന്തോ ച ബഹി ച യഥാവുത്തനയേന സമൂഹനിതബ്ബസീമട്ഠാനം ആദാസതലം വിയ സമം സുദ്ധം വിമലം കത്വാ യഥാവുത്തമഞ്ചപ്പമാണം മഞ്ചപ്പമാണം ഠാനം അട്ഠപദകലേഖം വിയ രജ്ജുനാ വാ ദണ്ഡേന വാ ലേഖം കാരാപേത്വാ ലേഖാനുസാരേന തമ്ബമത്തികചുണ്ണേന വാ സേതമത്തികചുണ്ണേന വാ വണ്ണവിസേസം കാരാപേത്വാ പന്തി പന്തി കോട്ഠാസം കോട്ഠാസം കാരാപേത്വാ പുബ്ബേ വുത്തനയേന ആരക്ഖം സോധനഞ്ച കാരാപേത്വാ "ഇദാനി സീമം സമൂഹനിസ്സാമാ"തി ചത്താരോ വാ തദുത്തരി വാ സമാനസംവാസകഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ പഠമപന്തിയം പഠമകോട്ഠാസേ മഞ്ചട്ഠാനേ ഠത്വാ പഠമം അവിപ്പവാസസീമാസമൂഹനനകമ്മവാചം, തതോ സമാനസംവാസകസീമാസമൂഹനനകമ്മവാചം സാവേത്വാ തസ്മിം കോട്ഠാസേയേവ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഠിതട്ഠാനം പരിവത്തേത്വാ പരിവത്തേത്വാ തിക്ഖത്തും വാ സത്തക്ഖത്തും വാ സമൂഹനിത്വാ തതോ നിക്ഖമിത്വാ പഠമപന്തിയംയേവ ദുതിയകോട്ഠാസേ ഠത്വാ തഥേവ കത്വാ തതോ പഠമപന്തിയംയേവ അനുലോമനയേന യാവ അന്തിമകോട്ഠാസാ ഏകേകസ്മിം കോട്ഠാസേ തഥേവ കത്വാ പഠമപന്തിയാ പരിക്ഖീണായ ദുതിയപന്തിയാ അന്തിമകോട്ഠാസേ ഠത്വാ തഥേവ കത്വാ തതോ പട്ഠായ ദുതിയപന്തിയംയേവ പടിലോമനയേന യാവ ആദികോട്ഠാസാ തഥേവ കത്വാ ഏവം തതിയപന്തിആദീസുപി ഏകദാ അനുലോമതോ ഏകദാ പടിലോമതോ ഗന്ത്വാ സബ്ബാസു പന്തീസു സബ്ബസ്മിം കോട്ഠാസേ പരിക്ഖീണേ ഇദം

സീമാസമൂഹനനകമ്മം നിട്ഠിതം നാമ ഹോതി. ‘‘ചത്താരോ തദുത്തരി വാ’’തി ഇദം പന ഇമസ്സ കമ്മസ്സ ചതുവഗ്ഗകരണീയത്താ വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൪൭) പന ഭിക്ഖൂനം പകതത്തഭാവസ്സ ദുവിഞ്ഞേയ്യത്താ ലജ്ജീപേസലഭിക്ഖൂനഞ്ച ദുല്ലഭത്താ ‘‘ഛപഞ്ചമത്തേ’’തി വുത്തം.

കല്യാണീസീമായം പന സീഹളദീപതോ അഭിനവസിക്ഖം ഗഹേത്വാ നിവത്തന്തേഹി ഗരഹവിവാദമത്തമ്പി അലഭന്തേഹി ധമ്മചേതിയരഞ്ഞാ വിചിനിത്വാ ഗഹിതേഹി ചുദ്ദസഹി ഭിക്ഖൂഹി കതന്തി പാസാണലേഖായം ആഗതം. രതനപൂരനഗരേ പന സിരീസുധമ്മരാജാധിപതിനാമകസ്സ ചൂളഅഗ്ഗരാജിനോ കാലേ മഹാസീഹളപ്പത്തോതി വിസ്സുതോ സിരീസദ്ധമ്മകിത്തിനാമകോ മഹാഥേരവരോ അത്തനോ വസനട്ഠാനസ്സ അവിദൂരേ പബ്ബതമത്ഥകേ സീമം ബന്ധന്തോ അത്തനോ നിസ്സിതകേ അഗ്ഗഹേത്വാ അത്തനാ അഭിരുചിതേ ലജ്ജിപേസലബഹുസ്സുതസിക്ഖാകാമഭൂതേ അഞ്ഞേ മഹാഥേരേ ഗഹേത്വാ അത്തചതുത്ഥോവ ഹുത്വാ കമ്മം കരോതീതി വദന്തി. തം ഇമസ്സ കമ്മസ്സ ചതുവഗ്ഗകരണീയത്താ തേസഞ്ച ഥേരാനം പകതത്തഭാവേ നിരാസങ്കത്താ കതം ഭവേയ്യ, ഏവം സന്തേപി ഭിക്ഖൂനം പകതത്തഭാവസ്സ ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യത്താ ചതുവഗ്ഗകരണീയകമ്മസ്സ അതിരേകചതുവഗ്ഗേന കരണേ ദോസാഭാവതോ അതിരേകഭിക്ഖൂഹി കതഭാവോ പസത്ഥതരോ ഹോതി. തേനേവ ച കാരണേന വിമതിവിനോദനീനാമികായം വിനയടീകായം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൪൭) ‘‘ഛപഞ്ചമത്തേ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ’’തി വുത്തം, കല്യാണീസീമായഞ്ച ചുദ്ദസഹി ഭിക്ഖൂഹി കതന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഏവം നിട്ഠിതേപി പന സീമാസമൂഹനനകമ്മേ നാനാവാദാനം നാനാചരിയാനം നാനാനികായാനം നാനാദേസവാസികാനം ഭിക്ഖൂനം ചിത്താരാധനത്ഥം ഗരഹവിവാദമോചനത്ഥഞ്ച പുനപ്പുനം തേഹിപി ഭിക്ഖൂഹി തഥേവ കാരാപേതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൨-൪൮൩; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൩൧) ‘‘പുനപ്പുനം പന കാതബ്ബം. തഞ്ഹി കുപ്പസ്സ കമ്മസ്സ കമ്മം ഹുത്വാ തിട്ഠതി, അകുപ്പസ്സ ഥിരകമ്മഭാവായ ഹോതീ’’തി. തേനേവ ച കാരണേന ഹംസാവതീനഗരേ അനേകപണ്ഡരഹത്ഥിസാമിമഹാധമ്മരാജാ സഹപുഞ്ഞകമ്മഭൂതതോ മഹാചേതിയതോ ചതൂസു ദിസാസു സീമാസമൂഹനനകാലേ രാമഞ്ഞദേസവാസീഹി മഹാഥേരേഹി ച മരമ്മദേസവാസീഹി മഹാഥേരേഹി ച വിസും വിസും കാരാപേസീതി ദട്ഠബ്ബം.

യദി പന മഹാസീമം ബന്ധിതുകാമോ ഹോതി, തദാ ഉസഭമത്തം വാ ദ്വിഉസഭമത്തം വാ തദുത്തരി വാ പദേസം സല്ലക്ഖേത്വാ ‘‘ഏത്തകേ ഠാനേ വിഹാരം കരിസ്സാമാ’’തി പരിക്ഖേപം കാരാപേത്വാ തസ്സ വിഹാരപരിക്ഖേപസ്സ അന്തോ ച സബ്ബത്ഥ ബഹി ച സമന്താ ലേഡ്ഡുപാതട്ഠാനേ മഞ്ചപ്പമാണേ മഞ്ചപ്പമാണേ ഓകാസേ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന പന്തികോട്ഠാസേ കത്വാ കമ്മപ്പത്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം നിരന്തരം ഠത്വാ പഠമം അവിപ്പവാസസീമാ തതോ സമാനസംവാസകസീമാ ച സമൂഹനിതബ്ബാ. ഏവം സീമായ സമുഗ്ഘാതേ കതേ തസ്മിം വിഹാരേ ഖണ്ഡസീമായ മഹാസീമായ ച വിജ്ജമാനത്തേ സതി അവസ്സം ഏകസ്മിം മഞ്ചട്ഠാനേ താസം മജ്ഝഗതാ തേ ഭിക്ഖൂ താ സമൂഹനേയ്യും, തതോ ഗാമസീമാ ഏവ

അവസിസ്സേയ്യ, തസ്സം ഗാമസീമായം ഖണ്ഡസീമാമഹാസീമാവസേന ദുവിധാ സീമാ യഥാരുചി ബന്ധിതബ്ബാ. ബന്ധനാകാരം പന ഉപരി വക്ഖാമ.

കസ്മാ പന നിമിത്താനം ബഹിപി സീമാസമൂഹനനം കതം, നനു നിമിത്താനം അന്തോയേവ അഭിനവസീമാ ഇച്ഛിതബ്ബാതി തഥേവ സമ്ഭേദജ്ഝോത്ഥരണവിമോചനത്ഥം പോരാണകസീമായ സമൂഹനനം കാതബ്ബന്തി? സച്ചം, ദുവിഞ്ഞേയ്യത്താ പന ഏവം കതന്തി ദട്ഠബ്ബം. ദുവിഞ്ഞേയ്യോ ഹി പോരാണകസീമായ വിജ്ജമാനാവിജ്ജമാനഭാവോ, തസ്മാ യദി നിമിത്താനം അന്തോയേവ സീമാസമൂഹനനം കരേയ്യ, തതോ ബഹി പോരാണകസീമാ തിട്ഠേയ്യ, തതോ അപ്പമത്തകം ഠാനം അന്തോ പവിസേയ്യ, തം ഠാനം കമ്മവാചാപാഠകേന സഹ സീമാസമൂഹനനകാരകസങ്ഘസ്സ പതിട്ഠഹനപ്പഹോനകം ന ഭവേയ്യ, ഏവം സന്തേ സാ പോരാണകസീമാ അസമൂഹതാവ ഭവേയ്യ. തം സമൂഹതസഞ്ഞായ സീമാസമ്മന്നനകാലേ അന്തോനിമിത്തട്ഠാനം സമ്മന്നേയ്യും, തം അസമൂഹതപോരാണസീമാകോടിപവിട്ഠത്താ സീമായ സീമം സമ്ഭേദദോസോ, യദി പന തം ഠാനം ചതുന്നം നിസിന്നപ്പഹോനകം ഭവേയ്യ, സീമായ സീമം അജ്ഝോത്ഥരണദോസോ, യദിപി അന്തോ ന പവിസതി, നിരന്തരം ഫുട്ഠമത്തം ഹോതി, ഏവമ്പി സീമാസങ്കരദോസോതി ഇമസ്മാ ദോസത്തയാ വിമോചനത്ഥം നിമിത്താനം ബഹിപി സീമാസമൂഹനനം കതം. തേനേവ വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൪൮) “ബഹി ച സമന്താ ലേഡ്ഡുപാതേ”തിആദി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

കേചി പന ആചരിയാ സമന്താ നിമിത്താനം അന്തോ രജ്ജുപസാരണം കത്വാ അന്തോ ഠത്വാ രജ്ജുയാ ഹേട്ഠാ പാദേ പവേസേത്വാ രജ്ജുതോ ബഹി കിഞ്ചിമത്തം ഠാനം അതിക്കമിത്വാ സീമാസമൂഹനനം കരോന്തി, തദേതം വിചാരേതബ്ബം. പാദഗ്ഗട്ഠപനമത്തേന പോരാണസീമാസമുഗ്ഘാതോ ന ഹോതി, അഥ ഖോ കമ്മവാചാപാഠകേന സഹ കമ്മപത്തസങ്ഘസ്സ പതിട്ഠാനേന കമ്മവാചായ പാഠനേന ച സമുഗ്ഘാതോ ഹോതി. വുത്തഞ്ഹി വിമതിവിനോദനിപ്പകരണേ (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൪൮) “സീമായ പന അന്തോഠാനം, ‘സമൂഹനിസ്സാമാ’തി കമ്മവാചായ കരണഞ്ചേത്ഥ അങ്ഗ”ന്തി, തസ്മാ ഏകദേസേന അന്തോപവിട്ഠായ ച ഏകസമ്ബന്ധേന ഠിതായ പോരാണകബദ്ധസീമായ സമുഗ്ഘാതേ അകതേ വുത്തനയേന ദോസത്തയതോ ന മുച്ചേയ്യ, തസ്മാ നിമിത്തതോ ബഹിപി ഠത്വാ സമൂഹനനകരണഭാവോവ പാസംസതരോ ഹോതി. അഞ്ഞേ പന ആചരിയാ കമ്മകാരകഭിക്ഖൂനം പദവലഞ്ജസമ്ബന്ധം കത്വാ സമൂഹനന്തി, തം ഗരുകരണവസേന കതന്തി ഗയ്ഹമാനേ ദോസോ നത്ഥി. ഏകച്ചേ പന ഥേരാ “കാരകസങ്ഘസ്സ അക്കന്തട്ഠാനേയേവ സീമാ സമൂഹതാ, ന അനക്കന്തട്ഠാനേതി സഞ്ഞായ പഠമതരം സാലം കരിത്വാ പച്ഛാ സീമായ സമൂഹതായ ഥമ്ഭട്ഠാനേ അക്കമിതും ന ലഭതി, തസ്മാ അസമൂഹതാ സീമാ”തി വദന്തി.

പുബ്ബേപി സിരീഖേത്തനഗരേ മഹാസത്തധമ്മരാജസ്സ കാലേ തേന രഞ്ഞാ കതസ്സ നന്ദനവിഹാരസ്സ പുരതോ തസ്സ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ സീമായ പതിട്ഠാപിതായ പഠമം ജേതവനസാലം കത്വാ പച്ഛാ സീമം സമൂഹനിംസു, തദാ തസ്മിം നഗരേ മഹാരുക്ഖമൂലികോ നാമ ഏകോ ഗണപാമോക്ഖഥേരോ “സചേ ഥമ്ഭം വിജ്ഝിത്വാ പാദേ ഠപേതും

സക്ഖിസ്സാമി, ഏവം സന്തേ അഹം ആഗച്ഛിസ്സാമീ”തി വത്വാ നാഗച്ഛതി. സബ്ബേ ഥേരാ “ന ഥമ്ഭമത്തേന പോരാണസീമാ തിട്ഠതി, ഥമ്ഭസ്സ സമന്തതോ ഠത്വാ കമ്മവാചായ കതായ സീമാ സമൂഹതാ ഹോതീ”തി വത്വാ തസ്സ വചനം അഗ്ഗഹേത്വാ സമൂഹനിംസു ചേവ ബന്ധിംസു ച. ഹംസാവതീനഗരേ ധമ്മചേതിയരഞ്ഞോ കല്യാണിയസീമാബന്ധനകാലേപി പഠമം സാലം കരിത്വാവ പച്ഛാ സമൂഹനിംസു, ന ച പാളിഅട്ഠകഥാടീകാദീസു “പദവലഞ്ജസമ്ബന്ധം കത്വാ സീമാ സമൂഹനിതബ്ബാ”തി പാഠോ അത്ഥി, “മഞ്ചപ്പമാണേ മഞ്ചപ്പമാണേ ഠാനേ”തി (വിം വിം ടീം മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൮൪) പന അത്ഥി. പോരാണസീമായ അന്തോ ഠത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ സീമാസമൂഹനനകമ്മവാചായ കതായ സകലാപി സീമാ സമൂഹതാവ ഹോതി, തസ്മാ “പദവലഞ്ജസമ്ബന്ധം കത്വാ സമൂഹനിതബ്ബ”ന്തി വചനം പണ്ഡിതാ ന സമ്പടിച്ഛന്തി. ഈദിസം പന വചനം ഗരുകരണവസേന വുത്തന്തി ഗയ്ഹമാനേ കിഞ്ചാപി ദോസോ നത്ഥി, തഥാപി സിസ്സാനുസിസ്സാനം ദിട്ഠാനുഗതിആപജ്ജനകാരണം ഹോതി. തേ ഹി “അമ്ഹാകം ആചരിയാ ഏവം കഥേന്തി, ഏവം കരോന്തീ”തി ദള്ഹീകമ്മവസേന ഗഹേത്വാ തഥാ അകതേ സീമാ സമൂഹതാ ന ഹോതീതി മഞ്ഞന്തി, തസ്മാ പകരണാഗതനയവസേനേവ കരണം വരം പസത്ഥം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

അപരമ്പി ഇമസ്മിം സീമാസമൂഹനനാധികാരേ ധമ്മഗാരവേഹി വിനയധരേഹി ചിന്തേതബ്ബം ഗമ്ഭീരം ദുദ്ദസം ഠാനം അത്ഥി, തം കതമന്തി ചേ? “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിയോജനപരമം സീമം സമ്മന്നിതു”ന്തി (മഹാവം ൧൪൦) വചനതോ നാനാഗാമക്ഖേത്താനി അവത്ഥരിത്വാ സമ്മതാ തിയോജനികാദികായോ മഹാസീമായോ ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതാ അത്ഥി, അഥ ഏകം ഗാമക്ഖേത്തം സോധേത്വാ ആരക്ഖം ദത്വാ സീമായ സമൂഹതായ യദി തതോ അഞ്ഞേസു ഗാമക്ഖേത്തേസു ഭിക്ഖൂ സന്തി, ന ഗാമസീമാ ബദ്ധസീമം പരിച്ഛിന്ദിതും സക്കോതി, തസ്മാ തേ ഭിക്ഖൂ തസ്മിം കമ്മേ വഗ്ഗം കരേയ്യും, ഏവം സതി സീമാ സമൂഹതാ ന ഭവേയ്യ, തായ അസമൂഹതായ സതി അഭിനവസീമാ സമ്മന്നിതബ്ബാ ന ഭവേയ്യ, ഇതി ഇദം ഠാനം ദുജ്ജാനം ദുദ്ദസം, തസ്മാ പാസാണച്ഛത്തം വിയ ഭഗവതോ ആണം ഗരും കരോന്തേഹി ലജ്ജിപേസലബഹുസ്സുതസിക്ഖാകാമഭൂതേഹി വിനയവിദൂഹി സുട്ഠു ചിന്തേതബ്ബന്തി.

ഇമസ്മിം അധികാരേ ചിന്തേന്തോ ഗവേസന്തോ വിചിനന്തോ ഇദം കാരണം ദിസ്സതി - തിയോജനികാദിമഹാസീമായോ ഇദ്ധിമന്താനം ഭിക്ഖൂനം ധരമാനകാലേ സന്നിപതിതും വാ വിസോധേതും വാ സക്കുണേയ്യഭാവതോ തമാരബ്ഭ ഭഗവതാ അനുജാനിതാ ഭവേയ്യും. സബ്ബസ്മിം കാലേ സബ്ബസ്മിം പദേസേ സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ താദിസം മഹാസീമം സോധേതും വാ സന്നിപതിതും വാ ന സക്കാ, ന ച ഭഗവാ അസക്കുണേയ്യം അലബ്ഭനേയ്യം കാരണം വദേയ്യ. ഭഗവതോ ധരമാനകാലേ രാജഗഹനഗരേ അട്ഠാരസ മഹാവിഹാരാ ഏകസീമാവ ധമ്മസേനാപതിസാരിപുത്തത്ഥേരേന സമ്മതാതി. സീഹളദീപേ മഹാവിഹാരസീമാ അനുരാധപുരം അന്തോകത്വാ പവത്താ മഹാമഹിന്ദത്ഥേരേന സമ്മതാതി ച പകരണേസു ദിസ്സതി, ന തഥാ ഇമസ്മിം നാമ ദേസേ ദ്വിയോജനികാ വാ തിയോജനികാ വാ സീമാ അസുകേന ഭിക്ഖുനാ സമ്മതാതി ദിസ്സതി. ഇമസ്മിഞ്ച മരമ്മദേസേ താദിസാനം സീമാനം നത്ഥിഭാവോ ഉപപരിക്ഖിത്വാ ജാനിതബ്ബോ. തഥാ ഹി

അനേകസതഅനേകസഹസ്സവസ്സകാലതോ ഉപ്പന്നാ ബദ്ധസീമാ പാസാണഥമ്ഭനിമിത്തേന സഹ തസ്മിം തസ്മിം പദേസേ ദിസ്സന്തി. അരിമദ്ദനപുരേ ച അനുരുദ്ധമഹാരാജേന സമ്മന്നാപിതാ ദ്വാസട്ഠ്യാധികസതഹത്ഥായാമാ സത്തചത്താലീസാധികസതഹത്ഥവിത്ഥാരാ മഹാസീമാ നിമിത്തേന സഹ ദിസ്സതി. രതനപൂരനഗരേ ച നരപതിജേയ്യസൂരമഹാരാജകാലേ അട്ഠസത്തതാധികചതുസതകലിയുഗേ സമ്മന്നിതാ സീമാ പാസാണലേഖായ സദ്ധിം ദിസ്സതി. യദി തിയോജനപരമാദിമഹാസീമായോ അത്ഥി, പോരാണാചരിയാ നവം നവം ബദ്ധസീമം ന ബന്ധേയ്യും, അഥ ച പന ബന്ധന്തി, താസു ച നവസീമാസു ഉപസമ്പദാദിസങ്ഘകമ്മം കരോന്തി, തതോ ഏവ ച ഗണനപഥമതിക്കന്താ ഭിക്ഖൂ പരമ്പരതോ വഡ്ഢേന്താ യാവജ്ജതനാ സാസനം പതിട്ഠപേന്തി. ഇമിനാ ച കാരണേന ഇമസ്മിം പദേസേ തിയോജനാ സീമായോ നത്ഥീതി വിഞ്ഞായതി.

അഥ വാ ''വിഹാരപരിക്ഖേപസ്സ അന്തോ ച ബഹി ച സമന്താ ലേഡ്ഡുപാതേ''തി വിഹാരപരിക്ഖേപസ്സ അന്തോ ച വിഹാരൂപചാരഭൂതേ ബഹി ലേഡ്ഡുപാതേ ച ഠാനേയേവ സീമാസമൂഹനനസ്സ വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൭൪൮) വുത്തത്താപി താദിസാ മഹാസീമായോ നത്ഥീതി വിഞ്ഞായതി. യദി അത്ഥി, സീമാസമൂഹനനം പകരണാചരിയാ ന കഥേയ്യും. കഥേന്താപി സമന്താ തിയോജനം ഠാനം സോധേത്വാ സീമാസമൂഹനനം കരേയ്യും, തഥാ പന അകഥേത്വാ വിഹാരവിഹാരൂപചാരേസുയേവ സീമാസമൂഹനനസ്സ കഥിതത്താ തിയോജനികാദയോ മഹാസീമായോ നത്ഥീതി വിഞ്ഞായതി.

അഥ വാ ''ഖണ്ഡസീമം പന ജാനന്താ അവിപ്പവാസം അജാനന്താപി സമൂഹനിതുഞ്ചേവ ബന്ധിതുഞ്ച സക്ഖിസ്സന്തീ''തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൮) വചനതോപി തേസു തേസു ജനപദേസു തിയോജനികാദികായോ മഹാസീമായോ നത്ഥീതി വിഞ്ഞായതി. കഥം? യദി താദിസാ സീമായോ അത്ഥി, സകലമ്പി തം സീമം അസോധേത്വാ സീമാസമൂഹനനം അട്ഠകഥാചരിയാ ന കഥേയ്യും, അഥ ച പന ഖണ്ഡസീമം ജാനന്താ അവിപ്പവാസം അജാനന്താപി സീമം സമൂഹനിതും ബന്ധിതുഞ്ച സമത്ഥഭാവം കഥേന്തി, സാ കഥാ ഖണ്ഡസീമായ സീമന്തരികന്തരിതമത്താ ഹുത്വാ തസ്മിം ഗാമക്ഖേത്തേ അവിപ്പവാസസീമാ ഭവേയ്യ, തസ്മാ തസ്മിം ഠാനേ ഠത്വാ സമൂഹനിതും സമത്ഥഭാവേന അട്ഠകഥാചരിയേഹി കഥീയതി, ന നാനാഗാമക്ഖേത്താനി അവത്ഥരിത്വാ സമ്മതായ തിയോജനികാദിഭേദായ സീമായ അഞ്ഞേസു ഗാമക്ഖേത്തേസു അഞ്ഞേസു ഭിക്ഖൂസു സന്തേസുപി സമൂഹനിതും സമത്ഥഭാവേന, തേന ഞായതി ''ന സബ്ബേസു ഠാനേസു തിയോജനികാദിഭേദായോ മഹാസീമായോ ന സന്തീ''തി. ഈദിസാനി കാരണാനി ഭഗവതോ ആണം ഗരും കരോന്തേഹി വിനയത്ഥവിദൂഹി വിനയധരേഹി പുനപ്പുനം ചിന്തേതബ്ബാനി ഉപപരിക്ഖിതബ്ബാനി, ഇതോ അഞ്ഞാനിപി കാരണാനി ഗവേസിതബ്ബാനീതി.

ഇതോ പരമ്പി ''സചേ അഞ്ഞാനിപി ഗാമക്ഖേത്താനി അന്തോകാതുകാമാ, തേസു ഗാമേസു യേ ഭിക്ഖൂ വസന്തി, തേഹിപി ആഗന്തബ്ബ''ന്തിആദിവചനതോ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮) ഏകസ്മിംയേവ ഗാമക്ഖേത്തേ സീമം ന ബന്ധന്തി,

അഥ ഖോ അഞ്ഞാനിപി ഗാമക്ഖേത്താനി അന്തോകരിത്വാപി ബന്ധന്തി, തസ്മാ ഇദാനി സമ്മന്നിതബ്ബായ സീമായ നിസ്സയഭൂതം പകതിഗാമക്ഖേത്തം വാ വിസുംഗാമക്ഖേത്തം വാ സോധിതന്തി മനസി ന കാതബ്ബം. കങ്ഖച്ഛേദനത്ഥം സീമാസമൂഹനനകമ്മവാചാഭണനസമയേ തേന ഗാമക്ഖേത്തേന സമ്ബന്ധേസു അഞ്ഞേസു ഗാമക്ഖേത്തേസു വസന്തേ ഭിക്ഖൂപി യാചിത്വാ തതോ ഗാമക്ഖേത്തതോ ബഹി ദൂരേ വാസാപേതബ്ബാ. ഏവഞ്ഹി കരോന്തേ അഞ്ഞാനി ഗാമക്ഖേത്താനി അന്തോകരിത്വാ പോരാണസീമായ വിജ്ജമാനായപി തേ വഗ്ഗം കാതും ന സക്കോന്തി. തതോ സീമാസമൂഹനനകമ്മവാചാ സമ്പജ്ജതി, തസ്മാ ഏവരൂപോ സുഖുമോ നിപുണോ അത്ഥോ വിനയധരേഹി ചിന്തേതബ്ബോ. ഏവം സീമാസമൂഹനനവിധാനേന സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തേന സമ്മതാ, സീമായ സീമം അജ്ഝോത്ഥരന്തേന സമ്മതാതി വുത്തേഹി ദ്വീഹി വിപത്തിദോസേഹി മുത്താ ഹോതി.

തതോ "അതിഖുദ്ദികാ അതിമഹന്തീ"തി (പരി॰ ൪൮൬) വുത്തേഹി വിപത്തിദോസേഹി വിമുച്ചനത്ഥം സീമായ പമാണം ജാനിതബ്ബം. കഥം? സീമാ നാമ ഏകവീസതിയാ ഭിക്ഖൂനം നിസീദിതും അപ്പഹോന്തേ സതി അതിഖുദ്ദികാ നാമ ഹോതി, സമ്മതാപി സീമാ ന ഹോതി. തിയോജനതോ പരം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഠാനം അന്തോ കരോന്തേ സതി അതിമഹതീ നാമ ഹോതി, സമ്മതാപി സീമാ ന ഹോതി , തസ്മാ ഏകവീസതിയാ ഭിക്ഖൂനം നിസീദനപ്പഹോനകതോ പട്ഠായ തിയോജനം അനതിക്കമിത്വാ യത്ഥ യം പമാണം സങ്ഘോ ഇച്ഛതി, തത്ഥ തം പമാണം കത്വാ സീമാ സമ്മന്നിതബ്ബാ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "തത്ഥ അതിഖുദ്ദികാ നാമ യത്ഥ ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ നിസീദിതും ന സക്കോന്തി. അതിമഹന്തീ നാമ അന്തമസോ കേസഗ്ഗമത്തേനപി തിയോജനം അതിക്കമിത്വാ സമ്മതാ"തി കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) വചനതോ വിഞ്ഞായതി. ഏവം സീമായ പമാണഗ്ഗഹണേന "അതിഖുദ്ദികാ അതിമഹന്തീ"തി വുത്തേഹി ദ്വീഹി ദോസേഹി മുത്താ ഹോതി.

തതോ "ഖണ്ഡനിമിത്താ ഛായാനിമിത്താ അനിമിത്താ"തി (പരി॰ ൪൮൬) വുത്തേഹി തീഹി വിപത്തിദോസേഹി വിമുച്ചനത്ഥം നിമിത്തകിത്തനം കാതബ്ബം, തത്ഥ അസമ്ബന്ധകിത്തനേന നിമിത്താ സീമാ ഖണ്ഡനിമിത്താ നാമ. കഥം? സീമായ ചതൂസു ദിസാസു ഠപിതനിമിത്തേസു പുരത്ഥിമദിസായ നിമിത്തം കിത്തേത്വാ അനുക്കമേന ദക്ഖിണപച്ഛിമഉത്തരദിസാസു നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ പുന പുരത്ഥിമദിസായ നിമിത്തം കിത്തേതബ്ബം, ഏവം കതേ അഖണ്ഡനിമിത്താ നാമ ഹോതി. യദി പന പുരത്ഥിമദിസായ നിമിത്തം കിത്തേത്വാ അനുക്കമേന ദക്ഖിണപച്ഛിമഉത്തരദിസാസു നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ ഠപേതി, പുന പുരത്ഥിമദിസായ നിമിത്തം ന കിത്തേതി, ഏവം **ഖണ്ഡനിമിത്താ** നാമ ഹോതി. അപരാപി **ഖണ്ഡനിമിത്താ** നാമ യാ അനിമിത്തുപഗപാസാണം വാ ബഹിസാരരുക്ഖം വാ ഖാണുകം വാ പംസുപുഞ്ജം വാ അന്തരാ ഏകം നിമിത്തം കത്വാ സമ്മതാ. പബ്ബതച്ഛായാദീസു യം കിഞ്ചി ഛായം നിമിത്തം കത്വാ സമ്മതാ **ഛായാനിമിത്താ** നാമ. സബ്ബസോ നിമിത്തം അകിത്തേത്വാ സമ്മതാ **അനിമിത്താ** നാമ. ഇമേഹി തീഹി ദോസേഹി വിമുച്ചനത്ഥായ നിമിത്തകിത്തനം കാതബ്ബം.

കഥം? കമ്മവാചായ പോരാണസീമാസമൂഹനനം കത്വാ പരിസുദ്ധായ കേവലായ ഗാമസീമായ സങ്ഘേന യഥാജ്ഝാസയം ഗഹിതപ്പമാണസ്സ സീമമണ്ഡലസ്സ ചതൂസു വാ ദിസാസു അട്ഠസു വാ ദിസാസു നിമിത്തുപഗേ ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന ദ്വത്തിംസപലഗുളപിണ്ഡപ്പമാണേ, ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന ഹത്ഥിപ്പമാണതോ ഊനപ്പമാണേ പാസാണേ ഠപേത്വാ നിമിത്താനം അന്തോ ഠിതേന കമ്മവാചാപാഠകേന വിനയധരേന "പുരത്ഥിമായ ദിസായ കിം നിമിത്ത"ന്തി പുച്ഛിതബ്ബം. അഞ്ഞേന "പാസാണോ, ഭന്തേ"തി വത്തബ്ബം. പുന വിനയധരേന "ഏസോ പാസാണോ നിമിത്ത"ന്തി വത്വാ കിത്തേതബ്ബം. ഇമിനാ നയേന സീമമണ്ഡലം പദക്ഖിണം കരോന്തേന "പുരത്ഥിമായ അനുദിസായ, ദക്ഖിണായ ദിസായ, ദക്ഖിണായ അനുദിസായ, പച്ഛിമായ ദിസായ, പച്ഛിമായ അനുദിസായ, ഉത്തരായ ദിസായ, ഉത്തരായ അനുദിസായ കിം നിമിത്തം? പാസാണോ, ഭന്തേ. ഏസോ പാസാണോ നിമിത്ത"ന്തി കിത്തേത്വാ പുന "പുരത്ഥിമായ ദിസായ കിം നിമിത്തം? പാസാണോ, ഭന്തേ. ഏസോ പാസാണോ നിമിത്ത"ന്തി കിത്തേത്വാ നിട്ഠപേതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹി കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) "ഖണ്ഡനിമിത്താ നാമ അഘടിതനിമിത്താ വുച്ചതീ"തിആദി. ഏവം നിമിത്തകിത്തനേന "ഖണ്ഡനിമിത്താ ഛായാനിമിത്താ അനിമിത്താ"തി വുത്തേഹി തീഹി വിപത്തിദോസേഹി വിമുത്താ ഹോതി.

തതോ പരം "ബഹിസീമേ ഠിതസമ്മതാ"തി (പരി॰ ര്വന്ദ) വുത്തവിപത്തിദോസതോ വിമുച്ചനത്ഥം സീമാസമ്മുതികമ്മവാചാപാഠകാലേ സങ്ഘസ്സ ഠിതട്ഠാനം ജാനിതബ്ബം. കഥം? യദി നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ സങ്ഘോ നിമിത്താനം ബഹി ഠത്വാ കമ്മവാചായ സീമം സമ്മന്നതി, ബഹിസീമേ ഠിതസമ്മതാ നാമ ഹോതി, സീമാ ന ഹോതി, തസ്മാ നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ സങ്ഘേന നിമിത്താനം അന്തോ ഠത്വാ കമ്മവാചായ സീമാ സമ്മന്നിതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹേതം കങ്ഖാവിതരണിയം "ബഹിസീമേ ഠിതസമ്മതാ നാമ നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ നിമിത്താനം ബഹി ഠിതേന സമ്മതാ"തി. ഏവം സീമാസമ്മന്നനട്ഠാനനിയമേന "ബഹിസീമേ ഠിതസമ്മതാ"തി (പരി॰ ര്വന്ദ) വുത്തവിപത്തിദോസതോ മുത്താ ഹോതി.

തതോ പരം "നദിയം സമ്മതാ, സമുദ്ദേ സമ്മതാ, ജാതസ്സരേ സമ്മതാ"തി (പരി॰ ര്വന്ദ) വുത്തേഹി തീഹി വിപത്തിദോസേഹി ച വിമുച്ചനത്ഥം ഏവം മനസി കാതബ്ബം - "സബ്ബാ, ഭിക്ഖവേ, നദീ അസീമാ, സബ്ബോ സമുദ്ദോ അസീമോ, സബ്ബോ ജാതസ്സരോ അസീമോ"തി (മഹാവ॰ ൧൪൭) ഭഗവതാ വചനതോ നദീസമുദ്ദജാതസ്സരേസു സമ്മതാ സീമാ ന ഹോതി, പോരാണസീമവിഗതായ സുദ്ധായ ഗാമസീമായ സമ്മതാ ഏവ സീമാ ഹോതി, തസ്മാ ഗാമസീമായമേവ ബദ്ധസീമാ സമ്മന്നിതബ്ബാ, ന നദീആദീസൂതി. വുത്തഞ്ഹി കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) "നദിയാ സമുദ്ദേ ജാതസ്സരേ സമ്മതാ നാമ ഏതേസു നദീആദീസു സമ്മതാ"തിആദി. ഏത്താവതാ "അയം സീമാ അതിഖുദ്ദികാ , അതിമഹന്തീ, ഖണ്ഡനിമിത്താ, ഛായാനിമിത്താ, അനിമിത്താ, ബഹിസീമേ ഠിതസമ്മതാ, നദിയം സമ്മതാ, സമുദ്ദേ സമ്മതാ, ജാതസ്സരേ സമ്മതാ, സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തേന സമ്മതാ, സീമായ സീമം അജ്ഝോത്ഥരന്തേന സമ്മതാ"തി (പരി॰ ര്വന്ദ) വുത്തേഹി ഏകാദസഹി ദോസേഹി വിമുത്താ ഹുത്വാ "അബ്ഭാ മഹികാ ധൂമോ രജോ രാഹൂ"തി വുത്തേഹി പഞ്ചഹി ഉപക്കിലേസേഹി മുത്തം ചന്ദമണ്ഡലം വിയ, സൂരിയമണ്ഡലം വിയ ച സുപരിസുദ്ധാ ഹോതി.

തിവിധസമ്പത്തി നാമ നിമിത്തസമ്പത്തിപരിസസമ്പത്തികമ്മവാചാസമ്പത്തിയോ. താസു “പബ്ബതനിമിത്തം പാസാണനിമിത്തം വനനിമിത്തം രുക്ഖനിമിത്തം മഗ്ഗനിമിത്തം വമ്മികനിമിത്തം നദീനിമിത്തം ഉദകനിമിത്ത”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൩൮) വുത്തേസു അട്ഠസു നിമിത്തേസു തസ്സം തസ്സം ദിസായം യഥാലദ്ധാനി നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ സമ്മന്നിതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹി കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) “പുരത്ഥിമായ ദിസായ കിംനിമിത്തം? പാസാണോ, ഭന്തേ. ഏസോ പാസാണോ നിമിത്തന്തിആദിനാ നയേന കിത്തേത്വാ സമ്മതാ”തി. തേസു ച അട്ഠസു നിമിത്തേസു രുക്ഖനിമിത്താദീനം യഥാജ്ഝാസയട്ഠാനേസു ദുല്ലഭഭാവതോ വഡ്ഢിത്വാ ഭിന്നം ബദ്ധസീമാനം സങ്കരകരണതോ ച പാസാണനിമിത്തസ്സ പന തഥാ സങ്കരകരണാഭാവതോ യഥിച്ഛിതട്ഠാനം ആഹരിത്വാ ഠപേതും സുകരഭാവതോ ച സീമം ബന്ധന്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി സീമമണ്ഡലസ്സ സമന്താ നിമിത്തൂപഗാ പാസാണാ ഠപേതബ്ബാ. തേന വുത്തം മഹാവഗ്ഗട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮) “തം ബന്ധന്തേഹി സമന്താ നിമിത്തൂപഗാ പാസാണാ ഠപേതബ്ബാ”തി. വിമതിവിനോദനിയഞ്ച (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൩൮) **“നിമിത്തൂപഗാ പാസാണാ ഠപേതബ്ബാ**തി ഇദം യഥാരുചിതട്ഠാനേ രുക്ഖനിമിത്താദീനം ദുല്ലഭതായാ”തിആദി. ഏത്താവതാ നിമിത്തസമ്പത്തിസങ്ഖാതം പഠമങ്ഗം സുപപന്നം ഹോതി.

തതോ സീമാസമ്മുതികരണത്ഥം സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ സന്നിപതിത്വാ യാവതാ തസ്മിം ഗാമേ ബദ്ധസീമം വാ നദീസമുദ്ദജാതസ്സരേ വാ അനോക്കമിത്വാ ഠിതാ ഭിക്ഖൂ സന്തി, സബ്ബേ തേ ഹത്ഥപാസേ വാ കത്വാ ഛന്ദം വാ ആഹരിത്വാ യാ സീമാ സമ്മതാ, സാ പരിസസമ്പത്തിയുത്താ നാമ ഹോതി. തേന വുത്തം കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) “പരിസസമ്പത്തിയുത്താ നാമ സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന ചതൂഹി ഭിക്ഖൂഹി സന്നിപതിത്വാ”തിആദി. അഥ തം സീമം ബന്ധന്താ ഭിക്ഖൂ സാമന്തവിഹാരേസു വസന്തേ ഭിക്ഖൂ തസ്സ തസ്സ വിഹാരസ്സ സീമാപരിച്ഛേദം പുച്ഛിത്വാ യേ ബദ്ധസീമവിഹാരാ, തേസം സീമായ സീമന്തരികം ഠപേത്വാ, യേ അബദ്ധസീമവിഹാരാ, തേസം സീമായ ഉപചാരം ഠപേത്വാ ദിസാചാരികഭിക്ഖൂനം നിസ്സഞ്ചാരസമയേ യദി ഏകസ്മിംയേവ ഗാമക്ഖേത്തേ സീമം ബന്ധിതുകാമാ , തസ്മിം യേ ഭിക്ഖൂ ബദ്ധസീമവിഹാരാ, തേസം പേസേതബ്ബം “അജ്ജ മയം സീമം ബന്ധിസ്സാമ, തുമ്ഹേ സകസകസീമാപരിച്ഛേദതോ മാ നിക്ഖമഥാ”തി. യേ അബദ്ധസീമവിഹാരാ, തേ സബ്ബേ ഏകജ്ഝം സന്നിപാതാപേതബ്ബാ, ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദോ ആഹരിതബ്ബോ.

യദി അഞ്ഞം ഗാമക്ഖേത്തമ്പി അന്തോകത്തുകാമാ, തത്ഥ നിവാസിനോ ഭിക്ഖൂ സമാനസംവാസകസീമാസമ്മന്നനകാലേ ആഗന്തുമ്പി അനാഗന്തുമ്പി വട്ടന്തി. അവിപ്പവാസസീമാസമ്മന്നനകാലേ പന അന്തോനിമിത്തഗതേഹി ഭിക്ഖൂഹി ആഗന്തബ്ബം, അനാഗച്ഛന്താനം ഛന്ദോ ആഹരിതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹേതം സമന്തപാസാദികായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮) “തം ബന്ധിതുകാമേഹി സാമന്തവിഹാരേസു ഭിക്ഖൂ”തിആദി. ഏവം ഭിക്ഖൂസു സന്നിപതിതേസു ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദേ ആഹടേ തേസു തേസു മഗ്ഗേസു നദീതിത്ഥഗാമദ്വാരാദീസു ച ആഗന്തുകഭിക്ഖൂനം സീഘം സീഘം ഹത്ഥപാസാനയനത്ഥഞ്ച ബഹിസീമകരണത്ഥഞ്ച ആരാമികസാമണേരേ ഠപേത്വാ

ഭേരിസഞ്ഞം വാ സങ്ഖസഞ്ഞം വാ കാരാപേത്വാ നിമിത്തകിത്തനാനന്തരം വുത്തായ ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ''തിആദികായ (മഹാവ॰ ൧൩൯) കമ്മവാചായ സീമാ ബന്ധിതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮) ''ഏവം സന്നിപതിതേസു പന ഭിക്ഖൂസൂ''തിആദി. ഏത്താവതാ പരിസസമ്പത്തിസങ്ഖാതം ദുതിയങ്ഗം സൂപപന്നം ഹോതി.

തതോ പരം കമ്മവാചാപാഠസമയേ ''സീമം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മന്നന്തേന പഠമം സമാനസംവാസകസീമാ സമ്മന്നിതബ്ബാ, പച്ഛാ തിചീവരേന അവിപ്പവാസോ സമ്മന്നിതബ്ബോ''തി (മഹാവ॰ ൧൪൪) വചനതോ പഠമം സമാനസംവാസകസീമാ സമ്മന്നിതബ്ബാ, പച്ഛാ അവിപ്പവാസസീമാ സമ്മന്നിതബ്ബാ, സമാനസംവാസകകമ്മവാചാപരിയോസാനേയേവ നിമിത്താനി ബഹി കത്വാ നിമിത്താനം അന്തോപമാണേനേവ സമാനസംവാസകസീമാ ചതുനഹുതാധികദ്വിലക്ഖയോജനപുഥുലം മഹാപഥവിം വിനിവിജ്ഝിത്വാ പഥവീസന്ധാരകഉദകം പരിയന്തം കത്വാ ഗതാ. തേന വുത്തം സമന്തപാസാദികായം ''കമ്മവാചാപരിയോസാനേയേവ...പേ॰... ഗതാ ഹോതീ''തി. അവിപ്പവാസകമ്മവാചാപരിയോസാനേ അവിപ്പവാസസീമാ യദി അന്തോസീമായ ഗാമോ അത്ഥി, ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച മുഞ്ചിത്വാ സമാനസംവാസകസീമായ ഗതപരിച്ഛേദേനേവ ഗതാ. ഇതി തിചീവരേന അവിപ്പവാസസീമാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച ന അവത്ഥരതി, സമാനസംവാസകസീമാവ അവത്ഥരതി, സമാനസംവാസകസീമാ അത്തനോ ധമ്മതായ ഗച്ഛതി. അവിപ്പവാസസീമാ പന യത്ഥ സമാനസംവാസകസീമാ, തത്ഥേവ ഗച്ഛതി. തേന വുത്തം സമന്തപാസാദികായം ''ഇതി ഭിക്ഖൂനം അവിപ്പവാസസീമാ...പേ॰... ഗച്ഛതീ''തി. തസ്മാ -

''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, യാവതാ സമന്താ നിമിത്താ കിത്തിതാ. യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഏതേഹി നിമിത്തേഹി സീമം സമ്മന്നേയ്യ സമാനസംവാസം ഏകൂപോസഥം, ഏസാ ഞത്തി.

''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, യാവതാ സമന്താ നിമിത്താ കിത്തിതാ, സങ്ഘോ ഏതേഹി നിമിത്തേഹി സീമം സമ്മന്നതി സമാനസംവാസം ഏകൂപോസഥം. യസ്സായസ്മതോ ഖമതി ഏതേഹി നിമിത്തേഹി സീമായ സമ്മുതി സമാനസംവാസായ ഏകൂപോസഥായ, സോ തുണ്ഹസ്സ. യസ്സ നക്ഖമതി, സോ ഭാസേയ്യ. സമ്മതാ സാ സീമാ സങ്ഘേന ഏതേഹി നിമിത്തേഹി സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാ, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ. ഏവമേതം ധാരയാമീ''തി (മഹാവ॰ ൧൩൯).

ഏസാ സമാനസംവാസകകമ്മവാചാ,

''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, യാ സാ സങ്ഘേന സീമാ സമ്മതാ സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാ. യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ തം സീമം തിചീവരേന അവിപ്പവാസം സമ്മന്നേയ്യ ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച, ഏസാ ഞത്തി.

''സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, യാ സാ സങ്ഘേന സീമാ സമ്മതാ സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാ. സങ്ഘോ തം സീമം തിചീവരേന അവിപ്പവാസം സമ്മന്നതി ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച.

യസ്സായസ്മതോ ഖമതി ഏതിസ്സാ സീമായ തിചീവരേന അവിപ്പവാസസമ്മുതി ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച, സോ തുണ്ഹസ്സ. യസ്സ നക്ഖമതി, സോ ഭാസേയ്യ. സമ്മതാ സാ സീമാ സങ്ഘേന തിചീവരേന അവിപ്പവാസാ ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ. ഏവമേതം ധാരയാമീ''തി (മഹാവ॰ ൧൪൦).

ഏസാ അവിപ്പവാസകമ്മവാചാ ഞത്തിദോസഅനുസ്സാവനാദോസേ അനുട്ഠപേത്വാ സുട്ഠു ഭണിതബ്ബാ. ഏത്താവതാ കമ്മവാചാസമ്പത്തിസങ്ഖാതം തതിയങ്ഗം സൂപപന്നം ഹോതി.

ഏവമയം സീമാ അന്തോ മണിവിമാനം ബഹി രജതപരിക്ഖിത്തം വിമാനസാമികദേവപുത്തോതി ഇമേഹി തീഹി അങ്ഗേഹി സമ്പന്നം ചന്ദമണ്ഡലം വിയ, അന്തോ കനകവിമാനം ബഹി ഫലികപരിക്ഖിത്തം വിമാനസാമികദേവപുത്തോതി ഇമേഹി തീഹി അങ്ഗേഹി സമ്പന്നം സൂരിയമണ്ഡലം വിയ ച നിമിത്തസമ്പത്തിപരിസസമ്പത്തികമ്മവാചാസമ്പത്തിസങ്ഖാതേഹി തീഹി അങ്ഗേഹി സമ്പന്നാ ഹുത്വാ അതിവിയ സോഭതി വിരോചതി, ജിനസാസനസ്സ ചിരട്ഠിതികാരണഭൂതാ ഹുത്വാ തിട്ഠതീതി ദട്ഠബ്ബം. വുത്തഞ്ഹേതം ഉപോസഥക്ഖന്ധകപാളിയം ''സീമം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മന്നന്തേന പഠമം സമാനസംവാസകസീമാ സമ്മന്നിതബ്ബാ''തിആദി.

''നിമിത്തേന നിമിത്തം സമ്ബന്ധിത്വാ''തി ഏത്ഥ പന പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ പുരത്ഥിമദിസതോ പട്ഠായ പദക്ഖിണം കത്വാ സബ്ബനിമിത്താനി കിത്തേത്വാ ഉത്തരാനുദിസം പത്വാ തത്ഥേവ അട്ഠപേത്വാ പുബ്ബേ കിത്തിതം പുരത്ഥിമദിസായ നിമിത്തം പുന കിത്തേത്വാ സമ്മതാതി അത്ഥോ. ഏവം സമ്മതാ അയം സീമാ ഏകാദസഹി വിപത്തീഹി മുത്താ, തീഹി സമ്പത്തീഹി സമന്നാഗതാ ഹുത്വാ സബ്ബാകാരസമ്പന്നാ പഞ്ചവസ്സസഹസ്സപരിമാണകാലം അപരിമാണം ഭിക്ഖൂനം അപലോകനാദിചതുബ്ബിധകമ്മകരണട്ഠാനഭൂതാ ബദ്ധസീമാ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബാ.

യദി പന സഖണ്ഡസീമം മഹാസീമം ബന്ധിതുകാമാ, പുബ്ബേ വുത്തനയേന സുട്ഠു സോധേത്വാ സമൂഹനിതപോരാണസീമായ കേവലായ പകതിഗാമസീമായ വാ വിസുംഗാമസീമായ വാ ബന്ധിതബ്ബാ, താസു ച ദ്വീസു സീമാസുപബ്ബജ്ജൂപസമ്പദാദീനം സങ്ഘകമ്മാനം സുഖകരണത്ഥം സീമാ പഠമം ബന്ധിതബ്ബാ, തം പന ബന്ധന്തേഹി വത്തം ജാനിതബ്ബം. സചേ ഹി ബോധിചേതിയഭത്തസാലാദീനി സബ്ബവത്ഥൂനി പതിട്ഠാപേത്വാ കതവിഹാരേ ബന്ധന്തി, വിഹാരമജ്ഝേ ബഹൂനം സമോസരണട്ഠാനേ അബന്ധിത്വാ വിഹാരപച്ചന്തേ വിവിത്തോകാസേ ബന്ധിതബ്ബാ. അകതവിഹാരേ ബന്ധന്തേഹി ബോധിചേതിയാദീനം സബ്ബവത്ഥൂനം പതിട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ യഥാ പതിട്ഠിതേസു വത്ഥൂസു വിഹാരപച്ചന്തേ വിവിത്തോകാസേ ഹോതി, ഏവം ബന്ധിതബ്ബാ. തഥാ ഹി വുത്തം സമന്തപാസാദികായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮) ''ഇമം പന സമാനസംവാസകസീമം സമ്മന്നന്തേഹീ''തിആദി.

കിത്തകപ്പമാണാ പന ഖണ്ഡസീമാ ബന്ധിതബ്ബാതി? ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന സചേ ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ ഗണ്ഹാതി, വട്ടതി, തതോ ഓരം ന വട്ടതി. പരം

ഭിക്ഖുസഹസ്സം ഗണ്ഹന്തീപി വട്ടതി. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ ഥന്ന്വ) ''സാ ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേനാ''തിആദി. **ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ**തി ച നിസിന്നേ സന്ധായ വുത്തം, ഇദഞ്ച അബ്ഭാനകരണകാലേ കമ്മാരഹഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം വീസതിഗണസ്സ സങ്ഘസ്സ നിസീദനപ്പഹോനകത്ഥം വുത്തം. വുത്തഞ്ഹി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.ഥന്ന്വ) ''ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ''തിആദി. തം ഖണ്ഡസീമം ബന്ധന്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി സീമമാളകസ്സ സമന്താ നിമിത്തൂപഗാ പാസാണാ ഠപേതബ്ബാ. അന്തോഖണ്ഡസീമായമേവ ഠത്വാ ഖണ്ഡസീമാ ബന്ധിതബ്ബാ. ''ഏസോ പാസാണോ നിമിത്ത''ന്തി ഏവം നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ കമ്മവാചായ സീമാ ബന്ധിതബ്ബാ, തസ്സായേവ സീമായ ദള്ഹീകമ്മത്ഥം അവിപ്പവാസകമ്മവാചാ കാതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ഥന്ന്വ) ''തം ബന്ധന്തേഹീ''തിആദി. ഏവം ഖണ്ഡസീമം സമ്മന്നിത്വാ ബഹി സീമന്തരികപാസാണാ ഠപേതബ്ബാ. സീമന്തരികാ പച്ഛിമകോടിയാ ഏകരതനപ്പമാണാ വട്ടതി, വിദത്ഥിപ്പമാണാപി ചതുരങ്ഗുലപ്പമാണാപി വട്ടതി. സചേ പന വിഹാരോ മഹാ ഹോതി, ദ്വേപി തിസ്സോപി തതുത്തരിപി ഖണ്ഡസീമായോ ബന്ധിതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം ''സീമം സമ്മന്നിത്വാ''തിആദി.

ഏവം ഖണ്ഡസീമം സമ്മന്നിത്വാ മഹാസീമാസമ്മുതികാലേ ഖണ്ഡസീമതോ നിക്ഖമിത്വാ മഹാസീമായ ഠത്വാ സമന്താ അനുപരിയായന്തേഹി സീമന്തരികപാസാണാ കിത്തേതബ്ബാ, തതോ അവസേസനിമിത്താനി കിത്തേത്വാ ഹത്ഥപാസം അവിജഹന്തേഹി കമ്മവാചായ സമാനസംവാസകസീമം സമ്മന്നിത്വാ തസ്സ ദള്ഹീകമ്മത്ഥം അവിപ്പവാസകമ്മവാചാപി കാതബ്ബാ. തഥാ ഹി വുത്തം അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ഥന്ന്വ) ''ഏവം ഖണ്ഡസീമം സമ്മന്നിത്വാ''തിആദി.

''സമന്താ അനുപരിയായന്തേഹി സീമന്തരികപാസാണാ കിത്തേതബ്ബാ''തി വുത്തം. കഥം കിത്തേതബ്ബാതി? ദക്ഖിണതോ അനുപരിയായന്തേനേവ കിത്തേതബ്ബാ. തഥാ ഹി ഖണ്ഡസീമതോ പച്ഛിമായ ദിസായ പുരത്ഥാഭിമുഖേന ഠത്വാ ''പുരത്ഥിമായ ദിസായ കിം നിമിത്ത''ന്തി തത്ഥ സബ്ബാനി നിമിത്താനി അനുക്കമേന കിത്തേത്വാ തഥാ ഉത്തരായ ദിസായ ദക്ഖിണാഭിമുഖേന ഠത്വാ ''ദക്ഖിണായ ദിസായ കിം നിമിത്ത''ന്തി അനുക്കമേന കിത്തേത്വാ തഥാ പുരത്ഥിമായ ദിസായ പച്ഛിമാഭിമുഖേന ഠത്വാ ''പച്ഛിമായ ദിസായ കിം നിമിത്ത''ന്തി അനുക്കമേന കിത്തേത്വാ തഥാ ദക്ഖിണായ ദിസായ ഉത്തരാഭിമുഖേന ഠത്വാ ''ഉത്തരായ ദിസായ കിം നിമിത്ത''ന്തി തത്ഥ സബ്ബാനി നിമിത്താനി അനുക്കമേന കിത്തേത്വാ പുന പച്ഛിമായ ദിസായ പുരത്ഥാഭിമുഖേന ഠത്വാ പുരിമം കിത്തിതം വുത്തനയേനേവ പുന കിത്തേതബ്ബം. ഏവം ബഹൂനമ്പി ഖണ്ഡസീമാനം സീമന്തരികപാസാണാ പച്ചേകം കിത്തേതബ്ബാ, തതോ പച്ഛാ അവസേസനിമിത്താനീതി മഹാസീമായ ബാഹിരബന്ധനേസു നിമിത്താനി. ഏവം സീമന്തരികപാസാണാ മഹാസീമായ അന്തോ നിമിത്താനി ഹോന്തി ദ്വിന്നം സീമാനം സങ്കരദോസാപഗമനത്ഥം സീമന്തരികപാസാണാനം ഠപേതബ്ബത്താ. ഏവം സമന്താ അനുപരിയായന്തേന സീമന്തരികപാസാണാ കിത്തേതബ്ബാ. തഥാഹി വുത്തം വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.ഥന്ന്വ) **''സീമന്തരികപാസാണാ**തി സീമന്തരികായ ഠപിതനിമിത്തപാസാണാ, തേ പന കിത്തേന്തേന പദക്ഖിണതോ അനുപരിയായന്തേനേവ കിത്തേതബ്ബാ''തിആദി.

കിം ഇമിനാ അനുക്കമേനേവ സീമാ സമ്മന്നിതബ്ബാ, ഉദാഹു അഞ്ഞേനപി അനുക്കമേന സമ്മന്നിതബ്ബാതി? സചേ പന ഖണ്ഡസീമായ നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ തതോ സീമന്തരികായ നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ മഹാസീമായ നിമിത്താനി കിത്തേന്തി, ഏവം തീസു ഠാനേസു നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ യം സീമം ഇച്ഛന്തി, തം പഠമം ബന്ധിതും വട്ടതി. ഏവം സന്തേപി യഥാവുത്തനയേന ഖണ്ഡസീമതോവ പട്ഠായ ബന്ധിതബ്ബാ. തഥാ ഹി വുത്തം അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ⌊൧൩൮⌋) "സചേ പന ഖണ്ഡസീമായ നിമിത്താനീ"തിആദി. ഏവം ഖണ്ഡസീമമഹാസീമബന്ധനേന ഭിക്ഖൂനം കോ ഗുണോതി ചേ? ഏവം ബദ്ധാസു പന സീമാസു ഖണ്ഡസീമായ ഠിതാ ഭിക്ഖൂ മഹാസീമായം കമ്മം കരോന്താനം ഭിക്ഖൂനം കമ്മം ന കോപേന്തി, മഹാസീമായ വാ ഠിതാ ഖണ്ഡസീമായ കമ്മം കരോന്താനം, സീമന്തരികായ പന ഠിതാ ഉഭിന്നമ്പി ന കോപേന്തി. ഗാമക്ഖേത്തേ ഠത്വാ കമ്മം കരോന്താനം പന സീമന്തരികായ ഠിതാ കോപേന്തി. സീമന്തരികാ ഹി ഗാമക്ഖേത്തം ഭജതി. തഥാ ഹി വുത്തം അട്ഠകഥായം "ഏവം ബദ്ധാസു പന സീമാസൂ"തിആദി, ഏവം ബദ്ധസീമവിഹാരേസു വസന്താ ഭിക്ഖൂ തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠിതേഹി തിചീവരേഹി വിനാ യഥാരുചി വസിതും ലഭന്തി. സചേ പന ഗാമോ അത്ഥി, ഗാമഗാമൂപചാരേസു ന ലഭതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

സീമാബന്ധനവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ.

൨൫. ഉപോസഥപവാരണാവിനിച്ഛയകഥാ

൧൩൨. ഏവം സീമാവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി ഉപോസഥപവാരണാവിനിച്ഛയം കഥേതും **"ഉപോസഥപവാരണാതി ഏത്ഥ"**ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ ഉപോസഥസദ്ദോ താവ -

> "ഉദ്ദേസേ പാതിമോക്ഖസ്സ, പണ്ണത്തിയമുപോസഥോ;
> ഉപവാസേ ച അട്ഠങ്ഗേ, ഉപോസഥദിനേ സിയാ"തി. -

വചനതോ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേ പണ്ണത്തിയം ഉപവാസേ അട്ഠങ്ഗസീലേ ഉപോസഥദിനേ ച വത്തതി. തഥാ ഹേസ "ആയാമാവുസോ കപ്പിന ഉപോസഥം ഗമിസ്സാമാ"തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൫൦; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൪൫) പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേ ആഗതോ, "ഉപോസഥോ നാമ നാഗരാജാ"തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൪൩) പണ്ണത്തിയം, "സുദ്ധസ്സ വേ സദാ ഫഗ്ഗു, സുദ്ധസ്സ ഉപോസഥോ സദാ"തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൭൯) ഉപവാസേ, "ഏവം അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതോ ഖോ, വിസാഖേ, ഉപോസഥോ ഉപവുത്ഥോ"തിആദീസു (അ॰ നി॰ ൪.൪൩) അട്ഠങ്ഗസീലേ. "ന, ഭിക്ഖവേ, ഉപോസഥേ സഭിക്ഖുകാആവാസാ അഭിക്ഖുകോ ആവാസോ"തിആദീസു (പാചി॰ ൧൮൧) ഉപോസഥദിനേ വത്തതി. "പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ അധിട്ഠാനുപോസഥോ"തിആദീസു പാരിസുദ്ധിഅധിട്ഠാനേസുപി വത്തതി. തേ പന പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേ അന്തോഗധാതി കത്വാ വിസും ന വുത്താ. ഇധ പന പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേ ഉപോസഥദിനേ ച വത്തതി. തത്ഥ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേ ഉപവസനം **ഉപോസഥോ,** സീലേന ഉപേതാ ഹുത്വാ വസനന്ത്യത്ഥോ. ഉപോസഥദിനേ ഉപവസന്തി ഏത്ഥാതി **ഉപോസഥോ,** ഏതസ്മിം ദിവസേ സീലേന ഉപേതാ ഹുത്വാ വസന്തീത്യത്ഥോ.

പവാരണാ-സദ്ദോ പന "പവാരണാ പടിക്ഖേപേ, കഥിതാജ്ഝേസനായ ചാ"തി അഭിധാനപ്പദീപികായം വചനതോ പടിക്ഖേപേ അജ്ഝേസനേ ച വത്തതി. തത്ഥ "യോ പന ഭിക്ഖു ഭുത്താവീ പവാരിതോ അനതിരിത്തം ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ ഖാദേയ്യ വാ ഭുഞ്ജേയ്യ വാ, പാചിത്തിയ"ന്തിആദീസു (പാചി॰ ൨൩൯) പടിക്ഖേപേ, "സങ്ഘോ പവാരേയ്യാ"തിആദീസു (മഹാവ॰ ൨൧൦) അജ്ഝേസനേ, "അജ്ജപവാരണാ ചാതുദ്ദസീ"തിആദീസു (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൧൨) പവാരണാദിവസേ. സോ പന അജ്ഝേസനദിവസോയേവാതി വിസും ന വുത്തോ. ഇധ പന അജ്ഝേസനേ വത്തതി, തസ്മാ പവാരീയതേ **പവാരണാ,** പകാരേന ഇച്ഛീയതേത്യത്ഥോ. പ-പുബ്ബ വരധാതു ചുരാദിഗണികായം.

ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി പാളിയം ഉപോസഥക്ഖന്ധകാനന്തരം വസ്സൂപനായികക്ഖന്ധകോ, തദനന്തരം പവാരണക്ഖന്ധകോ സങ്ഗീതോ, തഥാപി ഉപോസഥപവാരണകമ്മാനം യേഭുയ്യേന സമാനത്താ യമകമിവ ഭൂതത്താ മിസ്സേത്വാ കഥേന്തോ സുവിഞ്ഞേയ്യോ ഹോതി സല്ലഹുകഗന്ഥോ ചാതി മന്ത്വാ ഖന്ധകദ്വയസങ്ഗഹിതം അത്ഥം ഏകേനേവ പരിച്ഛേദേന ദസ്സേതി ആചരിയോ. തത്ഥ ചാതുദ്ദസികോ പന്നരസികോ സാമഗ്ഗീഉപോസഥോതി ദിവസവസേന തയോ ഉപോസഥാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. ചതുദ്ദസിയം നിയുത്തോ **ചാതുദ്ദസികോ,** ഏവം **പന്നരസികോ. സാമഗ്ഗീഉപോസഥോ** നാമ

സങ്ഘസാമഗ്ഗികദിവസേ കാതബ്ബഉപോസഥോ. **ഹേമന്തഗിമ്ഹവസ്സാനം തിണ്ണം ഉതൂനന്തി** ഏത്ഥ **ഹേമന്തഉതു** നാമ അപരകത്തികകാളപക്ഖസ്സ പാടിപദതോ പട്ഠായ ഫഗ്ഗുനപുണ്ണമപരിയോസാനാ ചത്താരോ മാസാ. **ഗിമ്ഹഉതു** നാമ ഫഗ്ഗുനസ്സ കാളപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ ആസാള്ഹിപുണ്ണമപരിയോസാനാ ചത്താരോ മാസാ. **വസ്സാനഉതു** നാമ ആസാള്ഹസ്സ കാളപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ അപരകത്തികപുണ്ണമപരിയോസാനാ ചത്താരോ മാസാ. **തതിയസത്തമപക്ഖേസു ദ്വേ ദ്വേ കത്വാ ഛ ചാതുദ്ദസികാ**തി ഹേമന്തസ്സ ഉതുനോ തതിയേ ച സത്തമേ ച പക്ഖേ ദ്വേ ചാതുദ്ദസികാ, മിഗസിരമാസസ്സ കാളപക്ഖേ, മാഘമാസസ്സ കാളപക്ഖേ ചാതി അത്ഥോ. ഏവം ഗിമ്ഹസ്സ ഉതുനോ തതിയേ ചിത്തമാസസ്സ കാളപക്ഖേ സത്തമേ ജേട്ഠമാസസ്സ കാളപക്ഖേ ച, വസ്സാനസ്സ ഉതുനോ തതിയേ സാവണസ്സ കാളപക്ഖേ ച സത്തമേ അസ്സയുജമാസസ്സ കാളപക്ഖേ ചാതി അത്ഥോ. **സേസാ പന്നരസികാ**തി സേസാ അട്ഠാരസ പന്നരസികാ.

ഹോതി ചേത്ഥ -

''കത്തികസ്സ ച കാളമ്ഹാ;
യാവ ഫഗ്ഗുനപുണ്ണമാ;
ഹേമന്തകാലോതി വിഞ്ഞേയ്യോ;
അട്ഠ ഹോന്തി ഉപോസഥാ.

''ഫഗ്ഗുനസ്സ ച കാളമ്ഹാ;
യാവ ആസാള്ഹിപുണ്ണമാ;
ഗിമ്ഹകാലോതി വിഞ്ഞേയ്യോ;
അട്ഠ ഹോന്തി ഉപോസഥാ.

''ആസാള്ഹസ്സ ച കാളമ്ഹാ;
യാവ കത്തികപുണ്ണമാ;
വസ്സകാലോതി വിഞ്ഞേയ്യോ;
അട്ഠ ഹോന്തി ഉപോസഥാ.

''ഉതൂനം പന തിണ്ണന്നം, പക്ഖേ തതിയസത്തമേ;
ചതുദ്ദസോതി പാതിമോക്ഖം, ഉദ്ദിസന്തി നയഞ്ഞുനോ''തി. (കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ നിദാനവണ്ണനാ);

ഏവം ഏകസംവച്ഛരേ ചതുവീസതി ഉപോസഥാതി ഏവം ഇമിനാ വുത്തനയേന ഹേമന്താദീനം തിണ്ണം ഉതൂനം ഏകേകസ്മിം ഉതുമ്ഹി പച്ചേകം അട്ഠഅട്ഠഉപോസഥത്താ ഉതുത്തയസമോധാനഭൂതേ ഏകസ്മിം സംവച്ഛരേ ചതുവീസതി ഉപോസഥാ ഹോന്തീതി അത്ഥോ. **ഇദം താവ പകതിചാരിത്ത**ന്തി ഇദം ഏകസ്മിം സംവച്ഛരേ ഛചാതുദ്ദസികഅട്ഠാരസപന്നരസികഉപോസഥകരണം താവ പഠമം പകതിയാ സഭാവേന ചാരിത്തം കാതബ്ബം കമ്മം ഹോതി, ന ബഹുതരാവാസികാദിനാ കാരണേന കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

തഥാരൂപപച്ചയേ സതി അഞ്ഞസ്മിമ്പി ചാതുദ്ദസേ ഉപോസഥം കാതും വട്ടതീതി ''സകിം പക്ഖസ്സ ചാതുദ്ദസേ വാ പന്നരസേ വാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതു''ന്തി

(മഹാവ॰ ൧൩൯) വചനതോ ‘‘യോ പന ആഗന്തുകേഹി ആവാസികാനം അനുവത്തിതബ്ബ’’ന്തിആദിവചനതോ (മഹാവ॰ ൧൭൮) ച തഥാരൂപപച്ചയേ സതി അഞ്ഞസ്മിമ്പി ചാതുദ്ദസേ ഉപോസഥം കാതും വട്ടതീതി അത്ഥോ. തത്ഥ **സകി**ന്തി ഏകവാരം. **ആവാസികാനം അനുവത്തിതബ്ബ**ന്തി ആവാസികേഹി ‘‘അജ്ജുപോസഥോ ചാതുദ്ദസോ’’തി പുബ്ബകിച്ചേ കരിയമാനേ അനുവത്തിതബ്ബം, ന പടിക്കോസിതബ്ബം. **ആദി**-സദ്ദേന ‘‘ആവാസികേഹി ആഗന്തുകാനം അനുവത്തിതബ്ബ’’ന്തി വചനം, ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തേഹി ഭിക്ഖൂഹി ദ്വേ തയോ ഉപോസഥേ ചാതുദ്ദസികേ കാതും, കഥം മയം തേഹി ഭിക്ഖൂഹി പഠമതരം പവാരേയ്യാമാ’’തി (മഹാവ॰ ൨൪൦) വചനഞ്ച സങ്ഗണ്ഹാതി. ഏത്ഥ ച പഠമസുത്തസ്സ ഏകേകസ്സ ഉതുനോ തതിയസത്തമപക്ഖസ്സ ചാതുദ്ദസേ വാ അവസേസസ്സ പന്നരസേ വാ സകിം പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബന്തി. പകതിചാരിത്തവസേനപി അത്ഥസമ്ഭവതോ ‘‘ആഗന്തുകേഹീ’’തിആദീനി സുത്താനി ദസ്സിതാനീതി വേദിതബ്ബം. **തഥാരൂപപച്ചയേ സതീ**തി അഞ്ഞസ്മിമ്പി ചാതുദ്ദസേ ഉപോസഥം കാതും അനുരൂപേ ആവാസികാ ബഹുതരാ ഹോന്തീതി ഏവമാദികേ പച്ചയേ സതി. **അഞ്ഞസ്മിമ്പി ചാതുദ്ദസേ**തി തിണ്ണം ഉതൂനം തതിയസത്തമപക്ഖചാതുദ്ദസതോ അഞ്ഞസ്മിം ചാതുദ്ദസേ.

തത്രായം പാളി (മഹാവ॰ ൧൭൮) -

‘‘ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ആവാസികാനം ഭിക്ഖൂനം ചാതുദ്ദസോ ഹോതി, ആഗന്തുകാനം പന്നരസോ. സചേ ആവാസികാ ബഹുതരാ ഹോന്തി, ആഗന്തുകേഹി ആവാസികാനം അനുവത്തിതബ്ബം. സചേ സമസമാ ഹോന്തി, ആഗന്തുകേഹി ആവാസികാനം അനുവത്തിതബ്ബം. സചേ ആഗന്തുകാ ബഹുതരാ ഹോന്തി, ആവാസികേഹി ആഗന്തുകാനം അനുവത്തിതബ്ബം.

‘‘ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ആവാസികാനം ഭിക്ഖൂനം പന്നരസോ ഹോതി, ആഗന്തുകാനം ചാതുദ്ദസോ. സചേ ആവാസികാ ബഹുതരാ ഹോന്തി, ആഗന്തുകേഹി ആവാസികാനം അനുവത്തിതബ്ബം. സചേ സമസമാ ഹോന്തി, ആഗന്തുകേഹി ആവാസികാനം അനുവത്തിതബ്ബം. സചേ ആഗന്തുകാ ബഹുതരാ ഹോന്തി, ആവാസികേഹി ആഗന്തുകാനം അനുവത്തിതബ്ബം.

‘‘ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ആവാസികാനം ഭിക്ഖൂനം പാടിപദോ ഹോതി, ആഗന്തുകാനം പന്നരസോ. സചേ ആവാസികാ ബഹുതരാ ഹോന്തി, ആവാസികേഹി ആഗന്തുകാനം നാകാമാ ദാതബ്ബാ സാമഗ്ഗീ, ആഗന്തുകേഹി നിസ്സീമം ഗന്ത്വാ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. സചേ സമസമാ ഹോന്തി, ആവാസികേഹി ആഗന്തുകാനം നാകാമാ ദാതബ്ബാ സാമഗ്ഗീ, ആഗന്തുകേഹി നിസ്സീമം ഗന്ത്വാ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. സചേ ആഗന്തുകാ ബഹുതരാ ഹോന്തി, ആവാസികേഹി ആഗന്തുകാനം സാമഗ്ഗീ വാ ദാതബ്ബാ, നിസ്സീമം വാ ഗന്തബ്ബം.

‘‘ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ആവാസികാനം ഭിക്ഖൂനം പന്നരസോ ഹോതി, ആഗന്തുകാനം പാടിപദോ. സചേ ആവാസികാ ബഹുതരാ ഹോന്തി, ആഗന്തുകേഹി ആവാസികാനം സാമഗ്ഗീ വാ ദാതബ്ബാ, നിസ്സീമം വാ ഗന്തബ്ബം. സചേ സമസമാ ഹോന്തി, ആഗന്തുകേഹി ആവാസികാനം

സാമഗ്ഗീ വാ ദാതബ്ബാ, നിസ്സീമം വാ ഗന്തബ്ബം. സചേ ആഗന്തുകാ ബഹുതരാ ഹോന്തി, ആഗന്തുകേഹി ആവാസികാനം നാകാമാ ദാതബ്ബാ സാമഗ്ഗീ, ആവാസികേഹി നിസ്സീമം ഗന്ത്വാ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ''തി.

തത്രായം അട്ഠകഥാ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ֆ൭൮) -

ആവാസികാനം ഭിക്ഖൂനം ചാതുദ്ദസോ ഹോതി, ആഗന്തുകാനം പന്നരസോതി എത്ഥ യേസം പന്നരസോ, തേ തിരോരട്ഠതോ വാ ആഗതാ, അതീതം വാ ഉപോസഥം ചാതുദ്ദസികം അകംസൂതി വേദിതബ്ബാ. **ആവാസികാനം അനുവത്തിതബ്ബ**ന്തി ആവാസികേഹി ''അജ്ജുപോസഥോ ചാതുദ്ദസോ''തി പുബ്ബകിച്ചേ കരിയമാനേ അനുവത്തിതബ്ബം, ന പടിക്കോസിതബ്ബം. **നാകാമാ ദാതബ്ബാ**തി ന അനിച്ഛായ ദാതബ്ബാതി.

''അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ''തിആദിമ്ഹി അയം പവാരണക്ഖന്ധകാഗതാ പാളി (മഹാവ॰ ൨൪൦) - ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, സമ്ബഹുലാ സന്ദിട്ഠാ സമ്ഭത്താ ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞതരസ്മിം ആവാസേ വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തി, തേസം സാമന്താ അഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ഭണ്ഡനകാരകാ കലഹകാരകാ വിവാദകാരകാ ഭസ്സകാരകാ സങ്ഘേ അധികരണകാരകാ വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തി ''മയം തേസം ഭിക്ഖൂനം വസ്സംവുത്ഥാനം പവാരണായ പവാരണം ഠപേസ്സാമാ''തി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തേഹി ഭിക്ഖൂഹി ദ്വേ തയോ ഉപോസഥേ ചാതുദ്ദസികേ കാതും, കഥം മയം തേഹി ഭിക്ഖൂഹി പഠമതരം പവാരേയ്യാമാതി.

തത്രായം അട്ഠകഥാ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൦) - **ദ്വേ തയോ ഉപോസഥേ ചാതുദ്ദസികേ കാതു**ന്തി എത്ഥ ചതുത്ഥപഞ്ചമാ ദ്വേ, തതിയോ പന പകതിയാപി ചാതുദ്ദസികോയേവാതി, തസ്മാ തതിയചതുത്ഥാ വാ തതിയചതുത്ഥപഞ്ചമാ വാ ദ്വേ തയോ ചാതുദ്ദസികാ കാതബ്ബാ. അഥ ചതുത്ഥേ കതേ സുണന്തി, പഞ്ചമോ ചാതുദ്ദസികോ കാതബ്ബോ, ഏവമ്പി ദ്വേ ചാതുദ്ദസികാ ഹോന്തി. ഏവം കരോന്താ ഭണ്ഡനകാരകാനം തേരസേ വാ ചാതുദ്ദസേ വാ ഇമേ പന്നരസീപവാരണം പവാരേസ്സന്തീതി.

തത്ഥ അയം സാരത്ഥദീപനീപാഠോ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൨൪൦) - **ചതുത്ഥേ കതേ സുണന്തീ**തി ചതുത്ഥേ പന്നരസികുപോസഥേ കതേ അമ്ഹാകം പവാരണം ഠപേസ്സന്തീതി സുണന്തി. **ഏവമ്പി ദ്വേ ചാതുദ്ദസികാ ഹോന്തീ**തി തതിയേന സദ്ധിം ദ്വേ ചാതുദ്ദസികാ ഹോന്തീതി.

തത്രായം വിമതിവിനോദനീപാഠോ (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൪൦) - **ദ്വേ ചാതുദ്ദസികാ ഹോന്തീ**തി തതിയപക്ഖേ ചാതുദ്ദസിയാ സദ്ധിം ദ്വേ ചാതുദ്ദസികാ ഹോന്തി. **ഭണ്ഡനകാരകാനം തേരസേ വാ ചാതുദ്ദസേ വാ ഇമേ പന്നരസീപവാരണം പവാരേസ്സന്തീ**തി ഇമിനാ യഥാസകം ഉപോസഥകരണദിവസതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖൂനം ചാതുദ്ദസീപന്നരസീവോഹാരോ, ന ചന്ദഗതിസിദ്ധിയാ തിഥിയാ വസേനാതി ദസ്സേതി. കിഞ്ചാപി ഏവം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, രാജൂനം അനുവത്തിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ֆ൮൬) വചനതോ പനേത്ഥ ലോകിയാനം തിഥിം അനുവത്തന്തേഹിപി അത്തനോ ഉപോസഥക്കമേന ചാതുദ്ദസിം പന്നരസിം വാ പന്നരസിം ചാതുദ്ദസിം വാ കരോന്തേഹേവ അനുവത്തിതബ്ബം, ന പന സോളസമദിവസം വാ

തേരസമദിവസം വാ ഉപോസഥദിവസം കരോന്തേഹി. തേനേവ പാളിയമ്പി (മഹാവ॰ ൧൮൦) ‘‘ദ്വേ തയോ ഉപോസഥേ ചാതുദ്ദസികേ കാതു’’ന്തി വുത്തം. അഞ്ഞഥാ ‘‘ദ്വാദസിയം, തേരസിയം വാ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ’’തി വത്തബ്ബതോ. ‘‘സകിം പക്ഖസ്സ ചാതുദ്ദസേ വാ പന്നരസേ വാ’’തിആദിവചനമ്പി (മഹാവ॰ ൧൩൯) ഉപവുത്തക്കമേനേവ വുത്തം, ന തിഥിക്കമേനാതി ഗഹേതബ്ബന്തി.

ന കേവലം ഉപോസഥദിവസായേവ തയോ ഹോന്തി, അഥ ഖോ പവാരണാദിവസാപീതി ആഹ **‘‘പുരിമവസ്സംവുത്ഥാനം പനാ’’**തിആദി. **മാ**ഇതി ചന്ദോ വുച്ചതി തസ്സ ഗതിയാ ദിവസസ്സ മിനിതബ്ബതോ, സോ ഏത്ഥ സബ്ബകലാപപാരിപൂരിയാ പുണ്ണോതി **പുണ്ണമാ**. പുബ്ബകത്തികായ പുണ്ണമാ **പുബ്ബകത്തികപുണ്ണമാ,** അസ്സയുജപുണ്ണമാ. സാ ഹി പച്ഛിമകത്തികം നിവത്തേതും ഏവം വുത്താ. **തേസംയേവാ**തി പുരിമവസ്സംവുത്ഥാനംയേവ. **ഭണ്ഡനകാരകേഹീ**തി കലഹകാരകേഹി. **പച്ചുക്കഡ്ഢന്തീ**തി ഉക്കഡ്ഢന്തി, ഭണ്ഡനകാരകേ അനുവാദവസേന അസ്സയുജപുണ്ണമാദിം പരിച്ചജന്താ പവാരണം കാളപക്ഖം ജുണ്ഹപക്ഖന്തി ഉദ്ധം കഡ്ഢന്തീതി അത്ഥോ, ‘‘സുണന്തു മേ, ആയസ്മന്തോ ആവാസികാ, യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, ഇദാനി ഉപോസഥം കരേയ്യാമ, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യാമ, ആഗമേ കാളേ പവാരേയ്യാമാ’’തി, ‘‘സുണന്തു മേ, ആയസ്മന്തോ ആവാസികാ, യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, ഇദാനി ഉപോസഥം കരേയ്യാമ, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യാമ, ആഗമേ ജുണ്ഹേ പവാരേയ്യാമാ’’തി (മഹാവ॰ ൧൮൦) ച ഏവം ഞത്തിയാ പവാരണം ഉദ്ധം കഡ്ഢന്തീതി വുത്തം ഹോതി.

അഥാതി അനന്തരത്ഥേ നിപാതോ. ചതുദ്ദസന്നം പൂരണോ **ചാതുദ്ദസോ,** ദിവസോ. യം സന്ധായ ‘‘ആഗമേ കാളേ പവാരേയ്യാമാ’’തി ഞത്തിം ഠപയിംസു. **പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമാ വാ**തി കോമുദിചാതുമാസിനിപുണ്ണമദിവസോ വാ. യം സന്ധായ ‘‘ആഗമേ ജുണ്ഹേ പവാരേയ്യാമാ’’തി ഞത്തിം ഠപയിംസു. തസ്മിം പന ആഗമേ ജുണ്ഹേ കോമുദിയാ ചാതുമാസിനിയാ അവസ്സം പവാരേതബ്ബം. ന ഹി തം അതിക്കമിത്വാ പവാരേതും ലബ്ഭതി. വുത്തഞ്ഹേതം ‘‘തേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ഭണ്ഡനകാരകാ കലഹകാരകാ വിവാദകാരകാ ഭസ്സകാരകാ സങ്ഘേ അധികരണകാരകാ തമ്പി ജുണ്ഹം അനുവസേയ്യും. തേഹി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂഹി സബ്ബേഹേവ ആഗമേ ജുണ്ഹേ കോമുദിയാ ചാതുമാസിനിയാ അകാമാ പവാരേതബ്ബ’’ന്തി (മഹാവ॰ ൧൮൦). തേനേവാഹ **‘‘പച്ഛിമവസ്സംവുത്ഥാനഞ്ച പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമാ ഏവ വാ’’**തി. യദി ഹി തം അതിക്കമിത്വാ പവാരേയ്യ, ദുക്കടാപത്തിം ആപജ്ജേയ്യും. വുത്തഞ്ഹേതം ‘‘ന ച, ഭിക്ഖവേ, അപവാരണായ പവാരേതബ്ബം അഞ്ഞത്ര സങ്ഘസാമഗ്ഗിയാ’’തി (മഹാവ॰ ൨൩൩). വിസുദ്ധിപവാരണായോഗതോ **പവാരണാദിവസാ**. **പി-**സദ്ദേന ന കേവലം പവാരണാദിവസാവ , അഥ ഖോ തദഞ്ഞേ ഉപോസഥദിവസാപി ഹോന്തീതി ദസ്സേതി. **ഇദമ്പീ**തി പവാരണത്തയമ്പി. **തഥാരൂപപച്ചയേ**തി ബഹുതരാവാസികാദിപച്ചയേ. **ദ്വിന്നം കത്തികപുണ്ണമാന**ന്തി പുബ്ബകത്തികപച്ഛിമകത്തികസങ്ഖാതാനം ദ്വിന്നം അസ്സയുജകോമുദിപുണ്ണമാനം.

ഇദാനി യോ സോ സാമഗ്ഗിഉപോസഥദിവസോ വുത്തോ, തഞ്ച തപ്പസങ്ഗേന സാമഗ്ഗിപവാരണാദിവസഞ്ച ദസ്സേന്തോ **‘‘യദാ പനാ’’**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഓസാരിതേ തസ്മിം ഭിക്ഖുസ്മി**ന്തി ഉക്ഖിത്തകേ ഭിക്ഖുസ്മിം ഓസാരിതേ,

തം ഗഹേത്വാ സീമം ഗന്ത്വാ ആപത്തിം ദേസാപേത്വാ കമ്മവാചായ കമ്മപടിപ്പസ്സദ്ധിവസേന പവേസിതേതി വുത്തം ഹോതി. **തസ്സ വത്ഥുസ്സാ**തി തസ്സ അധികരണസ്സ. തദാ ഠപേത്വാ ചുദ്ദസപന്നരസേ അഞ്ഞോ യോ കോചി ദിവസോ ഉപോസഥദിവസോ നാമ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. കസ്മാതി ആഹ **"താവദേവ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. 'പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബ'ന്തി വചനതോ"**തി. തത്ഥ **താവദേവാ**തി തം ദിവസമേവ. **വചനതോ**തി കോസമ്ബകക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൪൭൫) വുത്തത്താ. യത്ര പന പത്തചീവരാദീനം അത്ഥായ അപ്പമത്തകേന കാരണേന വിവദന്താ ഉപോസഥം വാ പവാരണം വാ ഠപേന്തി, തത്ഥ തസ്മിം അധികരണേ വിനിച്ഛിതേ ''സമഗ്ഗാ ജാതമ്ഹാ''തി അന്തരാ സാമഗ്ഗിഉപോസഥം കാതും ന ലഭന്തി, കരോന്തേഹി അനുപോസഥേ ഉപോസഥോ കതോ നാമ ഹോതി.

കത്തികമാസബ്ഭന്തരേതി ഏത്ഥ **കത്തികമാസോ** നാമ പുബ്ബകത്തികമാസസ്സ കാളപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ യാവ അപരകത്തികപുണ്ണമാ, താവ ഏകൂനതിംസരത്തിദിവാ, തസ്സ അബ്ഭന്തരേ. തതോ പുരേ വാ പന പച്ഛാ വാ വട്ടതി. **അയമേവാ**തി യോ കോചി ദിവസോയേവ. ഇധാപി കോസമ്ബകക്ഖന്ധകേ സാമഗ്ഗിയാ സദിസാവ സാമഗ്ഗീ വേദിതബ്ബാ. യേ പന കിസ്മിഞ്ചിദേവ അപ്പമത്തകേ പവാരണം ഠപേത്വാ സമഗ്ഗാ ഹോന്തി, തേഹി പവാരണായമേവ പവാരണാ കാതബ്ബാ, താവദേവ ന കാതബ്ബാ, കരോന്തേഹി അപവാരണായ പവാരണാ കതാ നാമ ഹോതി, ''ന കാതബ്ബായേവാ''തി നിയമേന യദി കരോതി, ദുക്കടന്തി ദസ്സേതി. തത്ഥ ഹി ഉപോസഥകരണേ ദുക്കടം. വുത്തഞ്ഹേതം ''ന, ഭിക്ഖവേ, അനുപോസഥേ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ അഞ്ഞത്ര സങ്ഘസാമഗ്ഗിയാ''തി (മഹാവ॰ ൧൮൩).

൧൬൮. **സങ്ഘേ ഉപോസഥോ** നാമ ഏകസീമായം സന്നിപതിതേന ചതുവഗ്ഗാദിസങ്ഘേന കത്തബ്ബോ ഉപോസഥോ, സോ ച പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോയേവ. **ഗണേ ഉപോസഥോ** നാമ ഏകസീമായം സന്നിപതിതേഹി ദ്വീഹി, തീഹി വാ ഭിക്ഖൂഹി കത്തബ്ബോ ഉപോസഥോ, സോ ച പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോയേവ. **പുഗ്ഗലേ ഉപോസഥോ** നാമ ഏകസീമായം നിസിന്നേന ഏകേന ഭിക്ഖുനാ കത്തബ്ബോ ഉപോസഥോ, സോ ച അധിട്ഠാനുപോസഥോയേവ. തേനാഹ **"കാരകവസേന അപരേപി തയോ ഉപോസഥാ"**തി. കത്തബ്ബാകാരവസേന വുത്തേസു തീസു ഉപോസഥേസു **സുത്തുദ്ദേസോ** നാമ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ. സോ ദുവിധോ ഓവാദപാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ ച ആണാപാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ ച. തത്ര ഓവാദോവ പാതിമോക്ഖം, തസ്സ ഉദ്ദേസോ സരൂപേന കഥനം **ഓവാദപാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ**. ''ഇമസ്മിം വീതിക്കമേ അയം നാമ ആപത്തീ''തി ഏവം ആപത്തിവസേന ആണാപനം പഞ്ഞാപനം **ആണാ**. സേസം അനന്തരസദിസമേവ.

തത്ഥ ഓവാദപാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ നാമ -

''ഖന്തീ പരമം തപോ തിതിക്ഖാ;
നിബ്ബാനം പരമം വദന്തി ബുദ്ധാ;
ന ഹി പബ്ബജിതോ പരൂപഘാതീ;
ന സമണോ ഹോതി പരം വിഹേഠയന്തോ.

"സബ്ബപാപസ്സ അകരണം, കുസലസ്സ ഉപസമ്പദാ;
സചിത്തപരിയോദപനം, ഏതം ബുദ്ധാന സാസനം.

"അനുപവാദോ അനുപഘാതോ, പാതിമോക്ഖേ ച സംവരോ;
മത്തഞ്ഞുതാ ച ഭത്തസ്മിം, പന്തഞ്ച സയനാസനം;
അധിചിത്തേ ച ആയോഗോ, ഏതം ബുദ്ധാന സാസന"ന്തി. (ദീ॰ നി॰ ൨.൯൦; ധ॰ പ॰ ൧൮൩-൧൮൫) -

ഇമാ തിസ്സോ ഗാഥാ.

തത്ഥ **ഖന്തി പരമം തപോ**തി അധിവാസനഖന്തി നാമ പരമം തപോ. **തിതിക്ഖാ**തി ഖന്തിയാ ഏവ വേവചനം, തിതിക്ഖാസങ്ഖാതാ അധിവാസനഖന്തി ഉത്തമം തപോതി അത്ഥോ. **നിബ്ബാനം പരമം വദന്തീ**തി സബ്ബാകാരേന പന നിബ്ബാനം പരമന്തി വദന്തി ബുദ്ധാ. **ന ഹി പബ്ബജിതോ പരൂപഘാതീ**തി യോ അധിവാസനഖന്തിവിരഹിതത്താ പരം ഉപഘാതേതി ബാധതി വിഹിംസതി, സോ പബ്ബജിതോ നാമ ന ഹോതി . ചതുത്ഥപാദോ പന തസ്സേവ വേവചനം. "ന ഹി പബ്ബജിതോ"തി ഏതസ്സ ഹി **ന സമണോ ഹോതീ**തി വേവചനം. "പരൂപഘാതീ"തി ഏതസ്സ **പരം വിഹേഠയന്തോ**തി വേവചനം. അഥ വാ **പരൂപഘാതീ**തി സീലൂപഘാതീ. സീലഞ്ഹി ഉത്തമട്ഠേന പരന്തി വുച്ചതി. യോ ച സമണോ പരം യം കഞ്ചി സത്തം വിഹേഠയന്തോ പരൂപഘാതീ ഹോതി അത്തനോ സീലവിനാസകോ, സോ പബ്ബജിതോ നാമ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. അഥ വാ യോ അധിവാസനഖന്തിയാ അഭാവാ പരൂപഘാതീ ഹോതി, പരം അന്തമസോ ഡംസമകസമ്പി സഞ്ചിച്ച ജീവിതാ വോരോപേതി, **സോ ന ഹി പബ്ബജിതോ**. കിം കാരണാ? മലസ്സ അപബ്ബജിതത്താ. "പബ്ബാജയമത്തനോ മലം, തസ്മാ 'പബ്ബജിതോ'തി വുച്ചതീ"തി (ധ॰ പ॰ ൩൮൮) ഇദഞ്ഹി പബ്ബജിതലക്ഖണം. യോപി ന ഹേവ ഖോ ഉപഘാതേതി ന മാരേതി, അപിച ദണ്ഡാദീഹി വിഹേഠേതി, സോപി **പരം വിഹേഠയന്തോ ന സമണോ ഹോതി**. കിംകാരണാ? വിഹേസായ അസമിതത്താ. "സമിതത്താ ഹി പാപാനം, സമണോതി പവുച്ചതീ"തി (ധ॰ പ॰ ൨൬൫) ഇദഞ്ഹി സമണലക്ഖണം.

ദുതിയഗാഥായ **സബ്ബപാപസ്സാ**തി സബ്ബാകുസലസ്സ. **അകരണ**ന്തി അനുപ്പാദനം. **കുസലസ്സാ**തി ചതുഭൂമകകുസലസ്സ. **ഉപസമ്പദാ**തി ഉപസമ്പാദനം പടിലാഭോ. **സചിത്തപരിയോദപന**ന്തി അത്തനോ ചിത്തസ്സ വോദാപനം പഭസ്സരഭാവകരണം സബ്ബസോ പരിസോധനം, തം പന അരഹത്തേന ഹോതി, ഇതി സീലസംവരേന സബ്ബപാപം പഹായ ലോകിയലോകുത്തരാഹി സമഥവിപസ്സനാഹി കുസലം സമ്പാദേത്വാ അരഹത്തഫലേന ചിത്തം പരിയോദപേതബ്ബന്തി **ഏതം ബുദ്ധാന സാസനം** ഓവാദോ അനുസിട്ഠി.

തതിയഗാഥായ **അനുപവാദോ**തി വാചായ കസ്സചി അനുപവദനം. **അനുപഘാതോ**തി കായേന കസ്സചി ഉപഘാതാകരണം. **പാതിമോക്ഖേ**തി യം തം പാതിമോക്ഖം പഅതിമോക്ഖം അതിപമോക്ഖം ഉത്തമസീലം. പാതി വാ അഗതിവിസേസേഹി മോക്ഖേതി ദുഗ്ഗതിഭയേഹി, യോ വാ നം പാതി, തം മോക്ഖേതീതി പാതിമോക്ഖന്തി വുച്ചതി, തസ്മിം **പാതിമോക്ഖേ ച**. **സംവരോ**തി സത്തന്നം ആപത്തിക്ഖന്ധാനം അവീതിക്കമലക്ഖണോ സംവരോ. **മത്തഞ്ഞുതാ**തി പടിഗ്ഗഹണപരിഭോഗവസേന പമാണഞ്ഞുതാ. **പന്തഞ്ച സയനാസന**ന്തി ജനസങ്ഘട്ടനവിരഹിതം നിജ്ജനസമ്ബാധം വിവിത്തം

സേനാസനഞ്ച. എത്ഥ ച ദ്വീഹിയേവ പച്ചയേഹി ചതുപച്ചയസന്തോസോ ദീപിതോതി വേദിതബ്ബോ പച്ചയസന്തോസസാമഞ്ഞേന ഇതരദ്വയസ്സപി ലക്ഖണഹാരനയേന ജോതിതത്താ. **അധിചിത്തേ ച ആയോഗോ**തി വിപസ്സനാപാദകം അട്ഠസമാപത്തിചിത്തം അധിചിത്തം, തതോപി മഗ്ഗഫലചിത്തമേവ അധിചിത്തം, തസ്മിം യഥാവുത്തേ അധിചിത്തേ ആയോഗോ ച അനുയോഗോ ചാതി അത്ഥോ. **ഏതം ബുദ്ധാന സാസന**ന്തി ഏതം പരസ്സ അനുപവദനം, അനുപഘാതനം , പാതിമോക്ഖസംവരോ, പടിഗ്ഗഹണപരിഭോഗേസു മത്തഞ്ഞുതാ , അട്ഠസമാപത്തിവസിഭാവായ വിവിത്തസേനാസനസേവനഞ്ച ബുദ്ധാനം സാസനം ഓവാദോ അനുസിട്ഠീതി. ഇമാ പന തിസ്സോ ഗാഥായോ സബ്ബബുദ്ധാനം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസഗാഥാ ഹോന്തീതി വേദിതബ്ബാ, തം ബുദ്ധാ ഏവ ഉദ്ദിസന്തി, ന സാവകാ. ''സുണാതു മേ ഭന്തേ സങ്ഘോ''തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൩൪) നയേന വുത്തം **ആണാപാതിമോക്ഖം** നാമ, തം സാവകാ ഏവ ഉദ്ദിസന്തി, ന ബുദ്ധാ. ഇദമേവ ച ഇമസ്മിം അത്ഥേ പാതിമോക്ഖന്തി അധിപ്പേതം.

അനുപഗതോ നാമ തത്ഥേവ ഉപസമ്പന്നോ, അസതിയാ പുരിമികായ **അനുപഗതോ** വാ. **ചാതുമാസിനിയ**ന്തി ചതുമാസിയം. സാ ഹി ചതുന്നം മാസാനം പാരിപൂരിഭൂതാതി ചാതുമാസീ, സാ ഏവ ''ചാതുമാസിനീ''തി വുച്ചതി, തസ്സം ചാതുമാസിനിയം, പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമാസിയന്തി അത്ഥോ. **കായസാമഗ്ഗി**ന്തി കായേന സമഗ്ഗഭാവം, ഹത്ഥപാസൂപഗമനന്തി വുത്തം ഹോതി.

അയം പനേത്ഥ വിനിച്ഛയോ - സചേ പുരിമികായ പഞ്ച ഭിക്ഖൂ വസ്സം ഉപഗതാ പച്ഛിമികായപി പഞ്ച, പുരിമേഹി ഞത്തിം ഠപേത്വാ പവാരിതേ പച്ഛിമേഹി തേസം സന്തികേ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോ, ന ഏകസ്മിം ഉപോസഥഗ്ഗേ ദ്വേ ഞത്തിയോ ഠപേതബ്ബാ. സചേ പച്ഛിമികായ ഉപഗതാ ചത്താരോ തയോ ദ്വേ ഏകോ വാ ഹോതി, ഏസേവ നയോ. അഥ പുരിമികായ ചത്താരോ, പച്ഛിമികായപി ചത്താരോ തയോ ദ്വേ ഏകോ വാ, ഏസേവ നയോ. അഥ പുരിമികായ തയോ, പച്ഛിമികായ തയോ ദ്വേ ഏകോ വാ, ഏസേവ നയോ. ഇദഞ്ഹേത്ഥ ലക്ഖണം - സചേ പുരിമികായ ഉപഗതേഹി പച്ഛിമികായ ഉപഗതാ ഥോകതരാ ചേവ ഹോന്തി സമസമാ ച, സങ്ഘപവാരണായ ച ഗണം പൂരേന്തി, സങ്ഘപവാരണാവസേന ഞത്തി ഠപേതബ്ബാ. സചേ പന പച്ഛിമികായ ഏകോ ഹോതി, തേന സദ്ധിം തേ ചത്താരോ ഹോന്തി, ചതുന്നം സങ്ഘഞത്തിം ഠപേത്വാ പവാരേതും ന വട്ടതി. ഗണഞത്തിയാ പന സോ ഗണപൂരകോ ഹോതി, തസ്മാ ഗണവസേന ഞത്തിം ഠപേത്വാ പുരിമേഹി പവാരേതബ്ബം. ഇതരേന തേസം സന്തികേ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. സചേ പുരിമികായ ദ്വേ, പച്ഛിമികായ ദ്വേ വാ ഏകോ വാ, ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. സചേ പുരിമികായപി ഏകോ, പച്ഛിമികായപി ഏകോ, ഏകേന ഏകസ്സ സന്തികേ പവാരേതബ്ബം, ഏകേന പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. സചേ പുരിമേഹി വസ്സൂപഗതേഹി പച്ഛാ വസ്സൂപഗതാ ഏകേനപി അധികതരാ ഹോന്തി, പഠമം പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിത്വാ പച്ഛാ ഥോകതരേഹി തേസം സന്തികേ പവാരേതബ്ബം. കത്തികചാതുമാസിനിപവാരണായ പന സചേ പഠമവസ്സൂപഗതേഹി മഹാപവാരണായ പവാരിതേഹി പച്ഛാ ഉപഗതാ അധികതരാ വാ സമസമാ വാ ഹോന്തി, പവാരണാഞത്തിം ഠപേത്വാ പവാരേതബ്ബം, തേഹി പവാരിതേ പച്ഛാ ഇതരേഹി പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. അഥ മഹാപവാരണായ

പവാരിതാ ബഹൂ ഹോന്തി, പച്ഛാ വസ്സൂപഗതാ ഥോകാ വാ ഏകോ വാ, പാതിമോക്ഖേ ഉദ്ദിട്ഠേ പച്ഛാ തേസം സന്തികേ തേന പവാരേതബ്ബന്തി.

ഠപേത്വാ പന പവാരണാദിവസം അഞ്ഞസ്മിം കാലേതി അഞ്ഞസ്മിം ഉപോസഥദിവസേ. **ഉദ്ദിട്ഠമത്തേ പാതിമോക്ഖേതി** "പരിയോസിതമത്തേ ഉദ്ദിസ്സമാനേ"തി അപരിയോസിതേ ആഗതേ സതി അവസേസസ്സ പാതിമോക്ഖസ്സ സോതബ്ബത്താ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കാതും ന വട്ടതി. **അവുട്ഠിതായാതി**ആദീനിപി പാതിമോക്ഖസ്സ നിട്ഠിതകാലമേവ പരിസായ വിസേസേത്വാ വദതി. **സമസമാ വാതി** പുരിമേഹി സമപരിമാണാ. **ഥോകതരാ വാതി** പുരിമേഹി ഥോകതരപരിമാണാ. ഏതേന ബഹുതരേസു ആഗതേസു പുന പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബം, ന പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോതി ദസ്സേതി.

ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാതി ഏകസ്മിം അംസേ സാധുകം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാതി അത്ഥോ. സുത്തനിപാതട്ഠകഥായം (സു॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൮൭) പന **"ഏകംസം ചീവരം കത്വാതി** ഏത്ഥ പന പുന സണ്ഠാപനേന ഏവം വുത്തം. **ഏകംസന്തി** ച വാമംസം പാരുപിത്വാ ഠിതസ്സേതം അധിവചനം. യതോ യഥാ വാമംസം പാരുപിത്വാ ഠിതം ഹോതി, തഥാ ചീവരം കത്വാതി ഏവമസ്സ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ"തി വുത്തം. **അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാതി** ദസനഖസമോധാനസമുജ്ജലം അഞ്ജലിം ഉക്ഖിപിത്വാ. സചേ പന തത്ഥ പാരിവാസികോപി അത്ഥി, സങ്ഘനവകട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ തത്ഥേവ നിസിന്നേന അത്തനോ പാളിയാ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. പാതിമോക്ഖേ പന ഉദ്ദിസിയമാനേ പാളിയാ അനിസീദിത്വാ പാളിം വിഹായ ഹത്ഥപാസം അമുഞ്ചന്തേന നിസീദിതബ്ബം. പവാരണായപി ഏസേവ നയോ.

സബ്ബം പുബ്ബകരണീയന്തി സമ്മജ്ജനാദിനവവിധം പുബ്ബകിച്ചം. ഇമിനാ ബഹൂനം വസനട്ഠാനേയേവ ഉപോസഥദിവസേ പുബ്ബകിച്ചം കാതബ്ബം ന ഹോതി, അഥ ഖോ ഏകസ്സ വസനട്ഠാനേപി കാതബ്ബംയേവാതി ദസ്സേതി. യഥാ ച സബ്ബോ സങ്ഘോ സഭാഗാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ "സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ...പേ॰... പടികരിസ്സതീ"തി (മഹാവ॰ ൧൭൧) ഞത്തിം ഠപേത്വാ ഉപോസഥം കാതും ലഭതി, ഏവമേത്ഥാപി തീഹി "സുണന്തു മേ, ആയസ്മന്താ, ഇമേ ഭിക്ഖൂ സഭാഗം ആപത്തിം ആപന്നാ, യദാ അഞ്ഞം ഭിക്ഖും സുദ്ധം അനാപത്തികം പസ്സിസ്സന്തി, തദാ തസ്സ സന്തികേ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സന്തീ"തി ഗണഞത്തിം ഠപേത്വാ, ദ്വീഹിപി "അഞ്ഞം സുദ്ധം പസ്സിത്വാ പടികരിസ്സാമാ"തി വത്വാ ഉപോസഥം കാതും വട്ടതി. ഏകേനപി "പരിസുദ്ധം ലഭിത്വാ പടികരിസ്സാമീ"തി ആഭോഗം കത്വാ കാതും വട്ടതി.

തദഹൂതി തസ്മിം അഹു, തസ്മിം ദിവസേതി അത്ഥോ. **നാനാസംവാസകേഹീതി** ലദ്ധിനാനാസംവാസകേഹി. **അനാവാസോ** നാമ നവകമ്മസാലാദികോ യോ കോചി പദേസോ . **അഞ്ഞത്ര സങ്ഘേനാതി** സങ്ഘപ്പഹോനകേഹി ഭിക്ഖൂഹി വിനാ. **അഞ്ഞത്ര അന്തരായാതി** പുബ്ബേ വുത്തം ദസവിധമന്തരായം വിനാ. സബ്ബന്തിമേന പന പരിച്ഛേദേന അത്തചതുത്ഥേ വാ അന്തരായേ വാ സതി ഗന്തും വട്ടതി. യഥാ ച ആവാസാദയോ ന ഗന്തബ്ബാ, ഏവം സചേ വിഹാരേ ഉപോസഥം കരോന്തി, ഉപോസഥാധിട്ഠാനത്ഥം സീമാപി നദീപി ന ഗന്തബ്ബാ. സചേ പനേത്ഥ കോചി ഭിക്ഖു ഹോതി, തസ്സ സന്തികം ഗന്തും വട്ടതി, വിസ്സട്ഠഉപോസഥാപി

ആവാസാ ഗന്തും വട്ടതി. ഏവം ഗതോ അധിട്ഠാതുമ്പി ലഭതി. ആരഞ്ഞകേനപി ഭിക്ഖുനാ ഉപോസഥദിവസേ ഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ അത്തനോ വിഹാരമേവ ആഗന്തബ്ബം. സചേ അഞ്ഞം വിഹാരം ഓക്കമതി, തത്ഥ ഉപോസഥം കത്വാവ ആഗന്തബ്ബം, അകത്വാ ആഗന്തും ന വട്ടതി, യം ജഞ്ഞാ "അജ്ജേവ തത്ഥ ഗന്തും സക്കോമീ"തി ഏവരൂപോ പന ആവാസോ ഗന്തബ്ബോ. തത്ഥ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഉപോസഥം കരോന്തേനപി ഹി ഇമിനാ നേവ ഉപോസഥന്തരായോ കതോ ഭവിസ്സതീതി.

൧൭൦. **ബഹി ഉപോസഥം കത്വാ ആഗതേനാ**തി നദിയാ വാ സീമായ വാ യത്ഥ കത്ഥചി ഉപോസഥം കത്വാ ആഗതേന ഛന്ദോ ദാതബ്ബോ, "കതോ മയാ ഉപോസഥോ"തി അച്ഛിതും ന ലഭതീതി അധിപ്പായോ. **കിച്ചപസുതോ വാ**തി ഗിലാനുപട്ഠാനാദികിച്ചപസുതോ വാ. **സങ്ഘോ നപ്പഹോതീ**തി ദ്വിന്നം ദ്വിന്നം അന്തരാ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ പടിപാടിയാ ഠാതും നപ്പഹോതി.

"അധമ്മേന വഗ്ഗ"ന്തി ഏത്ഥ ഏകസീമായ ചതൂസു ഭിക്ഖൂസു വിജ്ജമാനേസു പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോവ അനുഞ്ഞാതോ, തീസു ദ്വീസു ച പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോവ, ഇധ പന തഥാ അകതത്താ "അധമ്മേനാ"തി വുത്തം. യസ്മാ പന ഛന്ദപാരിസുദ്ധി സങ്ഘേ ഏവ ആഗച്ഛതി, ന ഗണേ ന പുഗ്ഗലേ, തസ്മാ "വഗ്ഗ"ന്തി വുത്തം. സചേ പന ദ്വേ സങ്ഘാ ഏകസീമായം അഞ്ഞമഞ്ഞം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ ഏകസ്മിം ഖണേ വിസും സങ്ഘകമ്മം കരോന്തി, ഏത്ഥ കഥന്തി? കേചി പന "തം വട്ടതീ"തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം വഗ്ഗകമ്മത്താ. വഗ്ഗകമ്മം കരോന്താനഞ്ഹി ഛന്ദപാരിസുദ്ധി അഞ്ഞത്ഥ ന ഗച്ഛതി തഥാ വചനാഭാവാ, വിസും വിസും കമ്മകരണത്ഥമേവ സീമായ അനുഞ്ഞാതത്താ ചാതി ഗഹേതബ്ബം. വിഹാരസീമായ പന സങ്ഘേ വിജ്ജമാനേപി കേനചി പച്ചയേന ഖണ്ഡസീമായ തീസു, ദ്വീസു വാ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരോന്തേസു കമ്മം ധമ്മേന സമഗ്ഗമേവ ഭിന്നസീമട്ഠത്താതി ദട്ഠബ്ബം.

"അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തദഹുപോസഥേ പാരിസുദ്ധിം ദേന്തേന ഛന്ദമ്പി ദാതും, സന്തി സങ്ഘസ്സ കരണീയ"ന്തി (മഹാവ॰ ൧൬൫) വുത്തത്താ ഭഗവതോ ആണം കരോന്തേന **"ഛന്ദം ദമ്മീ"**തി വുത്തം. "ഛന്ദഹാരകോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ദിന്നേ ഛന്ദേ തത്ഥേവ പക്കമതി, അഞ്ഞസ്സ ദാതബ്ബോ ഛന്ദോ"തിആദിവചനതോ (മഹാവ॰ ൧൬൫) പുന അത്തനോ ഛന്ദദാനപരിസ്സമവിനോദനത്ഥം **"ഛന്ദം മേ ഹരാ"**തി വുത്തം. "ഛന്ദഹാരകോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ദിന്നേ ഛന്ദേ സങ്ഘപ്പത്തോ സഞ്ചിച്ച നാരോചേതി, ആഹടോ ഹോതി ഛന്ദോ, ഛന്ദഹാരകസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വുത്തത്താ ദുക്കടതോ തം മോചേതും **"ഛന്ദം മേ ആരോചേഹീ"**തി വുത്തം. **കായേന വാ വാചായ വാ ഉഭയേന വാ വിഞ്ഞാപേതബ്ബോ**തി മനസാവ അചിന്തേത്വാ കായപ്പയോഗം കരോന്തേന യേന കേനചി അങ്ഗപച്ചങ്ഗേന വാ, വാചം പന നിച്ഛാരേതും സക്കോന്തേന തഥേവ വാചായ വാ, ഉഭയഥാപി സക്കോന്തേന കായവാചാഹി വാ വിഞ്ഞാപേതബ്ബോ, ജാനാപേതബ്ബോതി അത്ഥോ. **"അയമത്ഥോ"**തിവചനതോ പന യായ കായചിപി ഭാസായ വിഞ്ഞാപേതും വട്ടതി.

പാരിസുദ്ധിദാനേപി ഛന്ദദാനേ വുത്തസദിസോവ വിനിച്ഛയോ, തം പന ദേന്തേന പഠമം സന്തീ ആപത്തി ദേസേതബ്ബാ. ന ഹി സാപത്തികോ സമാനോ "പാരിസുദ്ധിം ദമ്മി, പാരിസുദ്ധിം മേ ഹര, പാരിസുദ്ധിം മേ ആരോചേഹീ"തി

വത്തുമരഹതി. “സന്തി സങ്ഘസ്സ കരണീയാനീ”തി വത്തബ്ബേ വചനവിപല്ലാസേന **“സന്തി സങ്ഘസ്സ കരണീയ”**ന്തി വുത്തം. **തേസഞ്ച അത്തനോ ച ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം ദേതീ**തി എത്ഥ ഛന്ദോ ച പാരിസുദ്ധി ച ഛന്ദപാരിസുദ്ധി ച **ഛന്ദപാരിസുദ്ധി,** തം ദേതീതി സരൂപേകസേസേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **ഇതരാ**തി അഞ്ഞേസം ഛന്ദപാരിസുദ്ധി. **ബിളാലസങ്ഖലികാ ഛന്ദപാരിസുദ്ധീ**തി എത്ഥ **ബിളാലസങ്ഖലികാ** നാമ ബിളാലബന്ധനം. തത്ഥ ഹി സങ്ഖലികായ പഠമവലയം ദുതിയവലയംയേവ പാപുണാതി, ന തതിയം, ഏവമയമ്പി ഛന്ദപാരിസുദ്ധി ദായകേന യസ്സ ദിന്നാ, തതോ അഞ്ഞത്ഥ ന ഗച്ഛതി, തസ്മാ സാ ബിളാലസങ്ഖലികസദിസത്താ “ബിളാലസങ്ഖലികാ”തി വുത്താ. ബിളാലസങ്ഖലികാഗ്ഗഹണഞ്ചേത്ഥ യാസം കാസഞ്ചി സങ്ഖലികാനം ഉപലക്ഖണമത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

൧൬൫. പവാരണാദാനേപി ഏസേവ നയോ. അയം പന വിസേസോ - തത്ഥ “ഛന്ദം മേ ആരോചേഹീ”തി, ഇധ പന “മമത്ഥായ പവാരേഹീ”തി. തത്ഥ ഛന്ദഹാരകേ സങ്ഘസ്സ ഹത്ഥം ഉപഗതമത്തേയേവ ആഗതാ ഹോതി. ഇധ പന ഏവം ദിന്നായ പവാരണായ പവാരണാഹാരകേന സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം പവാരേതബ്ബം “തിസ്സോ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു...പേ॰... പടികരിസ്സാമീ”തി. വിമതിവിനോദനിയം **“ഏവമേതം ധാരയാമി, സുതാ ഖോ പനായസ്മന്തേഹീ**തി എത്ഥ ‘ഏവമേതം ധാരയാമീ’തി വത്വാ ഉദ്ദിട്ഠം ഖോ ആയസ്മന്തോ നിദാനം, സുതാ ഖോ പനായസ്മന്തേഹി ചത്താരോ പാരാജികാ ധമ്മാ”തിആദിനാ വത്തബ്ബം. മാതികാട്ഠകഥായഞ്ഹി ഏവമേവ വുത്തം. **സുതേനാ**തി സുതപദേന.

൧൬൭. നിദാനുദ്ദേസേ അനിട്ഠിതേ പാതിമോക്ഖം നിട്ഠിട്ഠം നാമ ന ഹോതീതി ആഹ **“ദുതിയാദീസു ഉദ്ദേസേസൂ”**തിആദി.

൧൬൮. **തീഹിപി വിധീഹീ**തി ഓസാരണകഥനസരഭഞ്ഞേഹി. എത്ഥ ച അത്ഥം ഭണിതുകാമതായ വാ ഭണാപേതുകാമതായ വാ സുത്തസ്സ ഓതാരണം **ഓസാരണം** നാമ. തസ്സേവ അത്ഥപ്പകാസനാ **കഥനം** നാമ. കേവലം പാഠസ്സേവ സരേന ഭണനം **സരഭഞ്ഞം** നാമ. **സജ്ഝായം അധിട്ഠഹിത്വാ**തി “സജ്ഝായം കരോമീ”തി ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ. **ഓസാരേത്വാ പന കഥേന്തേനാ**തി സയമേവ പാഠം വത്വാ പച്ഛാ അത്ഥം കഥേന്തേന. **നവവിധ**ന്തി സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലേസു തയോ, സുത്തുദ്ദേസപാരിസുദ്ധിഅധിട്ഠാനവസേന തയോ, ചാതുദ്ദസീപന്നരസീസാമഗ്ഗിവസേന തയോതി നവവിധം. **ചതുബ്ബിധ**ന്തി അധമ്മേനവഗ്ഗാദി ചതുബ്ബിധം. **ദുവിധ**ന്തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം പാതിമോക്ഖവസേന ദുവിധം പാതിമോക്ഖം. **നവവിധ**ന്തി ഭിക്ഖൂനം പഞ്ച, ഭിക്ഖുനീനം ചത്താരോതി നവവിധം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം. **കതിമീ**തി കതിസദ്ദാപേക്ഖം ഇത്ഥിലിങ്ഗം ദട്ഠബ്ബം.

ഉതുവസ്സേയേവാതി ഹേമന്തഗിമ്ഹേസുയേവ. **വിഞ്ഞാപേതീ**തി എത്ഥ മനസാ ചിന്തേത്വാ കായവികാരകരണമേവ വിഞ്ഞാപനന്തി ദട്ഠബ്ബം. പാളിയം **അഞ്ഞസ്സ ദാതബ്ബാ പാരിസുദ്ധീ**തി പാരിസുദ്ധിദായകേന പുന അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തികേ ദാതബ്ബാ. “ഭൂതം ഏവ സാമണേരഭാവം ആരോചേതീ”തി വുത്തത്താ ഊനവീസതിവസ്സകാലേ ഉപസമ്പന്നസ്സ, അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നസിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകാദീനം വാ യാവ ഭിക്ഖുപടിഞ്ഞാ വട്ടതി, താവ തേഹി ആഹടാപി ഛന്ദപാരിസുദ്ധി ആഗച്ഛതി. യദാ പന തേ അത്തനോ സാമണേരാദിഭാവം പടിജാനന്തി, തതോ പട്ഠായ

നാഗച്ഛതീതി ദസ്സിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. പാളിയമ്പി (മഹാവ॰ ൱൩൮) ഹി ''ദിന്നായ പാരിസുദ്ധിയാ സങ്ഘപ്പത്തോ വിബ്ഭമതി...പേ॰... പണ്ഡകോ പടിജാനാതി, തിരച്ഛാനഗതോ പടിജാനാതി, ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ പടിജാനാതി, ആഹടാ ഹോതി പാരിസുദ്ധീ''തി വുത്തത്താ പണ്ഡകാദീനം ഭിക്ഖുപടിഞ്ഞായ വത്തമാനകാലേസു പന ഛന്ദപാരിസുദ്ധിയാവ ആഗമനം സിദ്ധമേവ. തേനാഹ **''ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥാ''**തി. ഉമ്മത്തകഖിത്തചിത്തവേദനാട്ടാനം പന പകതത്താ അന്തരാമഗ്ഗേ ഉമ്മത്തകാദിഭാവേ പടിഞ്ഞാതേപി തേസം സങ്ഘപ്പത്തമത്തേനേവ ഛന്ദാദി ആഗച്ഛതീതി ദസ്സേതി.

ഭിക്ഖൂനം ഹത്ഥപാസന്തി ഇമിനാ ഗണപുഗ്ഗലേസു ഛന്ദപാരിസുദ്ധിയാ അനാഗമനം ദസ്സേതി. ''സങ്ഘപ്പത്തോ''തി ഹി പാളിയം (മഹാവ॰ ൱൩൫) വുത്തം. സങ്ഘസന്നിപാതതോ പഠമം കാതബ്ബം **പുബ്ബകരണം** സങ്ഘസന്നിപാതേ കാതബ്ബം **പുബ്ബകിച്ച**ന്തി ദട്ഠബ്ബം. പാളിയം ''നോ ചേ അധിട്ഠഹേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി ഏത്ഥ അസഞ്ചിച്ച അസ്സതിയാ അനാപത്തി. യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം ഉപരിപി, യത്ഥ പന അചിത്തകാപത്തി അത്ഥി, തത്ഥ വക്ഖാമ. **പഞ്ഞത്തം ഹോതീ**തി ഇമിനാ ന സാപത്തികേന ഉപോസഥോ കാതബ്ബോതി വിസും പടിക്ഖേപാഭാവേപി യഥാവുത്തസുത്തസാമത്ഥിയതോ പഞ്ഞത്തമേവാതി ദസ്സേതി. ഇമിനാ ഏവ നയേന ''അട്ഠാനമേതം, ഭിക്ഖവേ, അനവകാസോ, യം തഥാഗതോ അപരിസുദ്ധായ പരിസായ ഉപോസഥം കരേയ്യ, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യാ''തിആദിസുത്തനയതോവ (അ॰ നി॰ വ്യ.വം; ഉദാ॰ ൪൫; ചൂളവ॰ ൩൮൬) അലജ്ജീഹി സദ്ധിം ഉപോസഥകരണമ്പി പടിക്ഖിത്തമേവ അലജ്ജീനിഗ്ഗഹത്ഥത്താ സബ്ബസിക്ഖാപദാനന്തി ദട്ഠബ്ബം. **പാരിസുദ്ധിദാനപഞ്ഞാപനേനാ**തി ഇമിനാ സാപത്തികേന പാരിസുദ്ധിപി ന ദാതബ്ബാതി ദീപിതം ഹോതി.

൱൭൩. ഉഭോപി ദുക്കടന്തി ഏത്ഥ സഭാഗാപത്തിഭാവം അജാനിത്വാ കേവലം ആപത്തിനാമേനേവ ദേസേന്തസ്സ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ച അചിത്തകമേവ ദുക്കടം ഹോതീതി വദന്തി. യഥാ സങ്ഘോ സഭാഗാപത്തിം ആപന്നോതി ഞത്തിം ഠപേത്വാ ഉപോസഥം കാതും ലഭതി, ഏവം തയോപി ''സുണന്തു മേ, ആയസ്മന്താ, ഇമേ ഭിക്ഖൂ സഭാഗം ആപത്തിം ആപന്നാ''തിആദിനാ വുത്തനയാനുസാരേനേവ ഗണഞത്തിം ഠപേത്വാ ദ്വീഹി അഞ്ഞമഞ്ഞം ആരോചേത്വാ ഉപോസഥം കാതും വട്ടതി. ഏകേന പന സാപത്തികേന ദൂരം ഗന്ത്വാപി പടികാതുമേവ വട്ടതി, അസമ്പാപുണന്തേന ''ഭിക്ഖൂ ലഭിത്വാ പടികരിസ്സാമീ''തി ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ, പടികരിത്വാ ച പുന ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ . **കേനചി കരണീയേന ഗന്ത്വാ**തി സീമാപരിച്ഛേദതോ ബഹിഭൂതം ഗാമം വാ അരഞ്ഞം വാ ഗന്ത്വാതി അത്ഥോ. ഏതേനേവ ഉപോസഥഞത്തിയാ ഠപനകാലേ സമഗ്ഗാ ഏവ തേ ഞത്തിം ഠപേസുന്തി സിദ്ധം. തേനേവ പാളിയം (മഹാവ॰ ൱൭൨) ''ഉദ്ദിട്ഠം സുഉദ്ദിട്ഠ''ന്തി സബ്ബപന്നരസകേസുപി വുത്തം.

സചേ പന വുഡ്ഢതരോ ഹോതീതി പവാരണദായകോ ഭിക്ഖു വുഡ്ഢതരോ ഹോതി. **ഏവഞ്ഹി തേന തസ്സത്ഥായ പവാരിതം ഹോതീ**തി ഏത്ഥ ഏവം തേന അപ്പവാരിതേപി തസ്സ സങ്ഘപ്പത്തമത്തേന സങ്ഘസ്സ പവാരണാകമ്മം സമഗ്ഗകമ്മമേവ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. **തേന ച ഭിക്ഖുനാ**തി പവാരണദായകേന ഭിക്ഖുനാ. **ബഹൂപി സമാനവസ്സികാ ഏകതോ പവാരേതും**

ലഭന്തീതി ഏകസ്മിം സംവച്ഛരേ ലദ്ധുപസമ്പദതായ സമാനുപസമ്പദവസ്സാ സബ്ബേ ഏകതോ പവാരേതും ലഭന്തീതി അത്ഥോ.

ഏത്ഥ പന പണ്ഡിതേഹി ചിന്തേതബ്ബം വിചാരേതബ്ബം കാരണം അത്ഥി, കിം പന തന്തി? ഇദാനി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകാലേ -

‘‘സമ്മജ്ജനീ പദീപോ ച, ഉദകം ആസനേന ച;
ഉപോസഥസ്സ ഏതാനി, പുബ്ബകരണന്തി വുച്ചതി.

‘‘ഛന്ദപാരിസുദ്ധിഉതുക്ഖാനം, ഭിക്ഖുഗണനാ ച ഓവാദോ;
ഉപോസഥസ്സ ഏതാനി, പുബ്ബകിച്ചന്തി വുച്ചതി.

‘‘ഉപോസഥോ യാവതികാ ച ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ;
സഭാഗാപത്തിയോ ച ന വിജ്ജന്തി;
വജ്ജനീയാ ച പുഗ്ഗലാ തസ്മിം ന ഹോന്തി;
പത്തകല്ലന്തി വുച്ചതീ’’തി. (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൮) -

ഇമാ ഗാഥായോ ധമ്മജ്ഝേസകേന പാഠംയേവ ഭണാപേത്വാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകോ അത്ഥം കഥേതി. തതോ പുബ്ബകരണപുബ്ബകിച്ചാനി സമ്മാ നിട്ഠാപേത്വാ ‘‘ദേസിതാപത്തികസ്സ സമഗ്ഗസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതും ആരാധനം കരോമാ’’തി ഇമം വാക്യം പാഠമേവ അജ്ഝേസകേന ഭണാപേത്വാ അത്ഥം അവത്വാവ ‘‘സാധൂ’’തി വത്വാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസതി. പവാരണായപി ഏസേവ നയോ. ‘‘പവാരണായ ഏതാനീ’’തി ച ‘‘പവാരണം കാതു’’ന്തി ച ഇമാനി പദാനിയേവ വിസിട്ഠാനി.

കിം ഇമാനി ധമ്മജ്ഝേസകസ്സ വചനാനി, ഉദാഹു പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകസ്സാതി? കിഞ്ചേത്ഥ - യദി ധമ്മജ്ഝേസകസ്സ വചനാനി, ഏവം സതി ഗാഥാത്തയം വത്വാ താസം അത്ഥമ്പി സോ ഏവ കഥേത്വാ ഏതാനി പുബ്ബകരണാനി ച ഏതാനി പുബ്ബകിച്ചാനി ച സങ്ഘേന കതാനി, ഇദഞ്ച സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം സമാനീതം, തസ്മാ ‘‘ഉദ്ദിസതു, ഭന്തേ, പാതിമോക്ഖ’’ന്തി തേനേവ വത്തബ്ബം സിയാ. അഥ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകസ്സ വചനാനി, ഏവഞ്ച സതി ‘‘സങ്ഘോ, ഭന്തേ, ഥേരം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം അജ്ഝേസതി, ഉദ്ദിസതു, ഭന്തേ, ഥേരോ പാതിമോക്ഖ’’ന്തി ധമ്മജ്ഝേസകേന യാവതതിയം അജ്ഝോസാപേത്വാ ‘‘സമ്മജ്ജനീ...പേ॰... വുച്ചതീ’’തി ഗാഥം വത്വാ ഇതി ‘‘അട്ഠകഥാചരിയേഹി വുത്താനി ഏതാനി പുബ്ബകരണാനി കതാനീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ധമ്മജ്ഝേസകേന ‘‘ആമ, ഭന്തേ’’തി വുത്തേ ‘‘ഛന്ദപാരിസുദ്ധി ...പേ॰... വുച്ചതീ’’തി ഗാഥം വത്വാ ഇതി ‘‘അട്ഠകഥാചരിയേഹി വുത്താനി ഏതാനി പുബ്ബകിച്ചാനി കതാനീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ആമ, ഭന്തേ’’തി വുത്തേ ‘‘ഉപോസഥോ...പേ॰... വുച്ചതീ’’തി ഗാഥം വത്വാ ഇതി ‘‘അട്ഠകഥാചരിയേഹി വുത്തം ഇദം പത്തകല്ലം സമാനീത’’ന്തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ആമ ഭന്തേ’’തി വുത്തേ ‘‘പുബ്ബകരണപുബ്ബകിച്ചാനി സമ്മാ നിട്ഠാപേത്വാ പത്തകല്ലേ സമാനീതേ സമഗ്ഗസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതും ആരാധനം മയം കരോമാ’’തി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന വത്തബ്ബം സിയാ, ഏവം സതി അജ്ഝേസകഅജ്ഝേസിതബ്ബാനം വചനം അസങ്കരതോ ജാനിതബ്ബം ഭവേയ്യാതി.

ഏത്ഥ ച ഗാഥാത്തയസ്സ അട്ഠകഥാചരിയേഹി വുത്തഭാവോ അട്ഠകഥായമേവ ആഗതോ. പച്ഛിമവാക്യം പന നേവ പാളിയം, ന അട്ഠകഥായം, ന ടീകാദീസു ദിസ്സതി. ഖുദ്ദസിക്ഖാപകരണേപി -

“പുബ്ബകിച്ചേ ച കരണേ;
പത്തകല്ലേ സമാനിതേ;
സുത്തം ഉദ്ദിസതി സങ്ഘോ;
പഞ്ചധാ സോ വിഭാവിതോ”തി ച.

“പുബ്ബകിച്ചേ ച കരണേ;
പത്തകല്ലേ സമാനിതേ;
ഞത്തിം വത്വാന സങ്ഘേന;
കത്തബ്ബേവം പവാരണാ”തി ച. -

വുത്തം, ന വുത്തം തഥാ. മൂലസിക്ഖാപകരണേയേവ തഥാ വുത്തം, തസ്മാ ആചരിയാനം അത്തനോമതി ഭവേയ്യ.

തത്ഥ “പുബ്ബകരണപുബ്ബകിച്ചാനി സമ്മാ നിട്ഠാപേത്വാ”തി ഇമിനാ പുരിമഗാഥാദ്വയസ്സ അത്ഥമേവ കഥേത്വാ തതിയഗാഥായ അത്ഥോ ന കഥിതോ. “ദേസിതാപത്തികസ്സാ”തി ഇമിനാ ച ആപത്തിയാ ദേസിതഭാവോയേവ കഥിതോ, ന സബ്ബം പത്തകല്ലം. ആപത്തിയാ ദേസിതഭാവേ ച സഭാഗാപത്തിയാ ദേസിതഭാവോയേവ പത്തകല്ലസ്മിം അന്തോഗധോ, ന ഇതരോ. വുത്തഞ്ഹി കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) “ഏതാസു ഹി സഭാഗാപത്തീസു അവിജ്ജമാനാസു, വിസഭാഗാപത്തീസു വിജ്ജമാനാസുപി പത്തകല്ലം ഹോതിയേവാ”തി. “പുബ്ബകരണപുബ്ബകിച്ചാനി സമ്മാ നിട്ഠാപേത്വാ ദേസിതാപത്തികസ്സ സമഗ്ഗസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതും ആരാധനം കരോമാ”തി ഏത്തകേയേവ വുത്തേ അവസേസാനി തീണി പത്തകല്ലങ്ഗാനി. സേയ്യഥിദം - ഉപോസഥോ, യാവതികാ ച ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ, വജ്ജനീയാ ച പുഗ്ഗലാ തസ്മിം ന ഹോന്തീതി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൮). തേസു അസന്തേസുപി ഉപോസഥോ കാതബ്ബോതി ആപജ്ജതി, ന പന കാതബ്ബോ. തേന വുത്തം “ന, ഭിക്ഖവേ, അനുപോസഥേ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ, യോ കരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (മഹാവ॰ ൧൮൩) ച, “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചതുന്നം പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൬൮) ച, “ന, ഭിക്ഖവേ, സഗഹട്ഠായ പരിസായ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബ”ന്തിആദി (മഹാവ॰ ൧൫൪) ച, തസ്മാ ഉപോസഥദിവസേസു സങ്ഘേ സന്നിപതിതേ സചേ പുബ്ബേവ സമ്മതോ ധമ്മജ്ഝേസകോ അത്ഥി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ, ഏകം ബ്യത്തം പടിബലം ഭിക്ഖും സങ്ഘേന സമ്മന്നാപേത്വാ തേന ധമ്മജ്ഝേസകേന പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - സങ്ഘോ, ഭന്തേ, ഥേരം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം അജ്ഝേസതി, ഉദ്ദിസതു ഥേരോ പാതിമോക്ഖം. ദുതിയമ്പി, ഭന്തേ, സങ്ഘോ…പേ॰… തതിയമ്പി, ഭന്തേ, സങ്ഘോ… പേ॰… ഉദ്ദിസതു ഥേരോ പാതിമോക്ഖന്തി തിക്ഖത്തും യാചാപേത്വാ തതോ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന -

“സമ്മജ്ജനീ പദീപോ ച, ഉദകം ആസനേന ച;

ഉപോസഥസ്സ ഏതാനി, പുബ്ബകരണന്തി വുച്ചതീതി. (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ҈ന്നറവ്വ; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) -

അട്ഠകഥാചരിയേഹി വുത്താനി ചത്താരി പുബ്ബകരണാനി, കിം താനി കതാനീ''തി പുച്ഛിതേ ധമ്മജ്ഝേസകേന ''ആമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ പുന പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന -

''ഛന്ദപാരിസുദ്ധിഉതുക്ഖാനം, ഭിക്ഖുഗണനാ ച ഓവാദോ;
ഉപോസഥസ്സ ഏതാനി, പുബ്ബകിച്ചന്തി വുച്ചതീതി. (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ҈ന്നറവ്വ; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) -

അട്ഠകഥാചരിയേഹി വുത്താനി പഞ്ച പുബ്ബകിച്ചാനി, കിം താനി കതാനീ''തി പുച്ഛിതേ ധമ്മജ്ഝേസകേന ''ആമ ഭന്തേ''തി വുത്തേ പുന പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന -

''ഉപോസഥോ യാവതികാ ച ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ;
സഭാഗാപത്തിയോ ച ന വിജ്ജന്തി;
വജ്ജനീയാ ച പുഗ്ഗലാ തസ്മിം ന ഹോന്തി;
പത്തകല്ലന്തി വുച്ചതീതി. (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ҈ന്നറവ്വ; കങ്ഖാ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) -

അട്ഠകഥാചരിയേഹി വുത്താനി ചത്താരി പത്തകല്ലങ്ഗാനി, കിം താനി സമാനീതാനീ''തി പുച്ഛിതേ ധമ്മജ്ഝേസകേന ''ആമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ പുന പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകോ ''പുബ്ബകരണപുബ്ബകിച്ചാനി സമ്മാ നിട്ഠാപേത്വാ പത്തകല്ലങ്ഗേ സമാനീതേ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിസ്സാമാ''തി വത്വാ ''സാധു സാധൂ''തി ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സമ്പടിച്ഛിതേ ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ''തിആദിനാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകോ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസതീതി അയമമ്ഹാകം ഖന്തി.

ഏത്ഥ ച ''ധമ്മജ്ഝേസകേന...പേ॰... ഏവമസ്സ വചനീയോ''തി വുത്തം, സോ ധമ്മജ്ഝേസകേന വചനീയഭാവോ കഥം വേദിതബ്ബോതി? ''ന, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഘമജ്ഝേ അനജ്ഝിട്ഠേന പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബം, യോ ഉദ്ദിസേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ҈ൻ) വചനതോതി. ''സങ്ഘേന സമ്മന്നാപേത്വാ''തി വുത്തം, തം കഥന്തി? ''അജ്ഝേസനാ ചേത്ഥ സങ്ഘേന സമ്മതധമ്മജ്ഝേസകായത്താ വാ സങ്ഘത്ഥേരായത്താ വാ''തി അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ. ''സങ്ഘോ, ഭന്തേ, ഥേരം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം അജ്ഝേസതി, ഉദ്ദിസതു, ഭന്തേ, ഥേരോ പാതിമോക്ഖ''ന്തി അയം അജ്ഝേസനാകാരോ കുതോ ലബ്ഭതീതി? പാളിതോ. പാളിയഞ്ഹി (മഹാവ॰ ҈ൻ) ''തേ ഥേരം അജ്ഝേസന്തി, ഉദ്ദിസതു, ഭന്തേ, ഥേരോ പാതിമോക്ഖ''ന്തി ആഗതോ.

സചേ പന ധമ്മജ്ഝേസകോ വുഡ്ഢതരോ, പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകോ നവകോ, ''സങ്ഘോ, ആവുസോ, ആയസ്മന്തം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം അജ്ഝേസതി, ഉദ്ദിസതു ആയസ്മാ പാതിമോക്ഖ''ന്തി വത്തബ്ബം. തം കുതോ ലബ്ഭതി? പാളിതോയേവ. പാളിയഞ്ഹി (മഹാവ॰ ҈ൻ) ''ഏതേനേവ ഉപായേന യാവ സങ്ഘനവകം അജ്ഝേസന്തി ഉദ്ദിസതു ആയസ്മാ പാതിമോക്ഖ''ന്തി ആഗതോ. തതോ ''പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന സമ്മജ്ജനീ...പേ॰...

പുച്ഛിതേ ധമ്മജ്ഝേസകേന ‘ആമ, ഭന്തേ’തി വുത്തേ’’തി ഇദം കുതോ ലബ്ഭതീതി? പാളിതോ അട്ഠകഥാതോ ച. നിദാനപാളിയമ്പി ഹി ‘‘കിം സങ്ഘസ്സ പുബ്ബകിച്ച’’ന്തി ആഗതം, അട്ഠകഥായമ്പി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) **‘‘കിം സങ്ഘസ്സ പുബ്ബകിച്ച**ന്തി സങ്ഘോ ഉപോസഥം കരേയ്യാതി... പേ॰... ഏവം ദ്വീഹി നാമേഹി നവവിധം പുബ്ബകിച്ചം ദസ്സിതം, കിം തം കതന്തി പുച്ഛതീ’’തി ആഗതന്തി.

നനു ചേതം അന്തോനിദാനേയേവ ആഗതം, അഥ കസ്മാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന പുബ്ബഭാഗേ വത്തബ്ബന്തി? സച്ചം, തഥാപി തദനുലോമതോ ജാനിതബ്ബതോ വത്തബ്ബം. അട്ഠകഥായഞ്ഹി ഇമാ ഗാഥായോ സമ്മജ്ജനാദീനം പുബ്ബകരണാദിഭാവഞാപകഭാവേനേവ വുത്താ, ന പാതിമോക്ഖാരമ്ഭകാലേ ഭണിതബ്ബഭാവേന. അഥ ച പന ഇദാനി ഭണന്തി, ഏവം സന്തേ കിമത്ഥം ഭണന്തീതി ചിന്തായം അന്തോനിദാനേ ‘‘കിം സങ്ഘസ്സ പുബ്ബകിച്ച’’ന്തി വുത്തപുച്ഛാനുലോമേന പുബ്ബകരണാദീനം നിട്ഠഭാവപുച്ഛനത്ഥം ഭണന്തീതി ജാനിതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹി ‘‘ഏവം വുത്തം ചതുബ്ബിധം പുബ്ബകരണം കത്വാവ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ’’തി (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧൭൭), തസ്മാ പാളിഅട്ഠകഥാനുലോമതോ ഇമിനാ അനുക്കമേന കതേ സതി ധമ്മജ്ഝേസകോ പഞ്ഞായതി, തസ്സ അജ്ഝേസനാകാരോ പഞ്ഞായതി, പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകോ പഞ്ഞായതി, തസ്സ പുബ്ബകരണാദീനം നിട്ഠഭാവപുച്ഛനം പഞ്ഞായതി, ധമ്മജ്ഝേസകസ്സ വിസ്സജ്ജനം പഞ്ഞായതി, താനി നിട്ഠാപേത്വാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകസ്സ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതും പടിഞ്ഞാ പഞ്ഞായതി, ഏവം ഇമേസം ഗാഥാവാക്യാനം വചനേ പയോജനം പഞ്ഞായതീതി കത്വാ പണ്ഡിതേഹി വിനയഞ്ഞൂഹി ചിരപടിച്ഛന്നോ അയം കഥാമഗ്ഗോ പടിപജ്ജിതബ്ബോതി. പവാരണായപി ഏസേവ നയോ.

പാളിയട്ഠകഥാദീനഞ്ഹി , അനുരൂപം ഇമം നയം;
പുനപ്പുനം ചിന്തയന്തു, പണ്ഡിതാ വിനയഞ്ഞുനോ.

പുനപ്പുനം ചിന്തയിത്വാ, യുത്തം ചേ ധാരയന്തു തം;
നോ ചേ യുത്തം ഛഡ്ഡയന്തു, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാവകാതി.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ഉപോസഥപവാരണാവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

പഞ്ചവീസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

൨൬. വസ്സൂപനായികവിനിച്ഛയകഥാ

൧൭൯. ഏവം ഉപോസഥപവാരണാവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി വസ്സൂപനായികവിനിച്ഛയം കഥേതും **“വസ്സൂപനായികാതി ഏത്ഥ”**ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ വസനം **വസ്സം**. കിം തം? വസനകിരിയാ ഭാവവത്ഥേ ണ്യ-പച്ചയവസേന. ഉപനയനം **ഉപനയോ**. കോ സോ? ഉപഗമനകിരിയാ, വസ്സസ്സ ഉപനയോ **വസ്സൂപനയോ,** സോ ഏതിസ്സാ പഞ്ഞത്തിയാ അത്ഥി, തസ്മിം വാ വിജ്ജതീതി **വസ്സൂപനായികാ**. കാ സാ? വസ്സൂപനായികപഞ്ഞത്തി. അഥ വാ ഉപനയതി ഏതായാതി **ഉപനായികാ** മജ്ഝേ ദീഘവസേന. വസ്സസ്സ ഉപനായികാ **വസ്സൂപനായികാ,** സാ ഏവ പുരേ ഭവാ **പുരിമാ** ഭവത്ഥേ ഇമ-പച്ചയവസേന, സാ ഏവ **പുരിമികാ** സകത്ഥേ ക-പച്ചയവസേന, തസ്മിം പരേ ഇത്ഥിലിങ്ഗേ അ-കാരസ്സ ഇ-കാരാദേസോ. പച്ഛാ ഭവാ **പച്ഛിമാ,** സാവ **പച്ഛിമികാ**.

അസ്സതിയാ പന വസ്സം ന ഉപേതീതി “ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഇമം തേമാസം വസ്സം ഉപേമീ”തി വചീഭേദം കത്വാ ന ഉപേതി. “ന, ഭിക്ഖവേ, അസേനാസനികേന വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബം, യോ ഉപഗച്ഛേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (മഹാവ॰ ൨൦൪) വചീഭേദം കത്വാ വസ്സൂപഗമനം സന്ധായ പടിക്ഖേപോ, ന ആലയകരണവസേന ഉപഗമനം സന്ധായാതി വദന്തി. പാളിയം പന അവിസേസേന വുത്തത്താ അട്ഠകഥായഞ്ച ദുതിയപാരാജികസംവണ്ണനായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൪) “വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തേന ഹി നാലകപടിപദം പടിപന്നേനപി പഞ്ചന്നം ഛദനാനം അഞ്ഞതരേന ഛന്നേയേവ സദ്വാരബന്ധേ സേനാസനേ ഉപഗന്തബ്ബം, തസ്മാ വസ്സകാലേ സചേ സേനാസനം ലഭതി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ ലഭതി, ഹത്ഥകമ്മം പരിയേസിത്വാപി കാതബ്ബം. ഹത്ഥകമ്മം അലഭന്തേന സാമമ്പി കാതബ്ബം, ന ത്വേവ അസേനാസനികേന വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബ”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൦൪) ദള്ഹം കത്വാ വുത്തത്താ അസേനാസനികസ്സ നാവാദിം വിനാ അഞ്ഞത്ഥ ആലയമത്തേന ഉപഗന്തും ന വട്ടതീതി അമ്ഹാകം ഖന്തി. നാവാസത്ഥവജേസുയേവ ഹി “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, നാവായ വസ്സം ഉപഗന്തു”ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൨൦൩) സതി, അസതി വാ സേനാസനേ വസ്സൂപഗമനസ്സ വിസും അനുഞ്ഞാതത്താ “ന, ഭിക്ഖവേ, അസേനാസനികേന വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബ”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൦൪) അയം പടിക്ഖേപോ. **തത്ഥ ന ലഭതീതി** അസതി സേനാസനേ ആലയവസേനപി നാവാദീസു ഉപഗമനം വുത്തം. ചതൂസു ഹി സേനാസനേസു വിഹാരസേനാസനം ഇധാധിപ്പേതം, ന ഇതരത്തയം.

ടങ്കിതമഞ്ചാദിഭേദാ കുടീതി ഏത്ഥ **ടങ്കിതമഞ്ചോ** നാമ ദീഘേ മഞ്ചപാദേ മജ്ഝേ വിജ്ഝിത്വാ അടനിയോ പവേസേത്വാ കതോ മഞ്ചോ, തസ്സ ഇദം ഉപരി, ഇദം ഹേട്ഠാതി നത്ഥി. പരിവത്തേത്വാ അത്ഥതോപി താദിസോവ ഹോതി, തം സുസാനേ ദേവട്ഠാനേ ച ഠപേന്തി, ചതുന്നം പാസാണാനം ഉപരി പാസാണം അത്ഥരിത്വാ കതം ഗേഹമ്പി “ടങ്കിതമഞ്ചോ”തി വുച്ചതി.

“ഇധ വസ്സം ഉപേമീ”തി തിക്ഖത്തും വത്തബ്ബന്തി സത്ഥസ്സ അവിഹാരത്താ “ഇമസ്മിം വിഹാരേ”തി അവത്വാ “ഇധ വസ്സം ഉപേമീ”തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബം. **സത്ഥേ പന വസ്സം ഉപഗന്തും ന വട്ടതീതി** കുടികാദീനം അഭാവേന “ഇധ വസ്സം ഉപേമീ”തി വചീഭേദം കത്വാ ഉപഗന്തും ന വട്ടതി, ആലയകരണമത്തേനേവ വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. **വിപ്പകിരതീതി** വിസും വിസും

ഗച്ഛതി. **തീസു ഠാനേസു നത്ഥി വസ്സച്ഛേദേ ആപത്തീ**തി തേഹി സദ്ധിം ഗച്ഛന്തസ്സേവ നത്ഥി ആപത്തി, തേഹി വിയുജ്ജിത്വാ ഗമനേ പന ആപത്തിയേവ, പവാരേതുഞ്ച ന ലഭതി.

പവിസനദ്വാരം യോജേത്വാതി സകവാടബദ്ധമേവ യോജേത്വാ. **പുരിമികായ… പേ॰… ന പക്കമിതബ്ബ**ന്തി ഇമിനാ ആസാള്ഹീപുണ്ണമായ അനന്തരേ പാടിപദദിവസേ പുരിമവസ്സം ഉപഗന്ത്വാ വസ്സാനഉതുനോ ചതൂസു മാസേസു സബ്ബപച്ഛിമമാസം ഠപേത്വാ പുരിമം തേമാസം വസിതബ്ബം. സാവണപുണ്ണമിയാ അനന്തരേ പാടിപദദിവസേ പച്ഛിമവസ്സം ഉപഗന്ത്വാ സബ്ബപഠമമാസം ഠപേത്വാ പച്ഛിമം തേമാസം വസിതബ്ബം. ഏവം അവസിത്വാ പുരിമികായ വസ്സം ഉപഗതേന ഭിക്ഖുനാ മഹാപവാരണായ അന്തോ അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ പച്ഛിമികായ ഉപഗതേന ചാതുമാസിനിപവാരണായ അന്തോ അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ അന്തരാ ചാരികം പക്കമേയ്യ, ഉപചാരസീമാതിക്കമേയേവ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടാപത്തി ഹോതീതി ദസ്സേതി. ഇമമത്ഥം പാളിയാ സമത്ഥേതും **"ന ഭിക്ഖവേ…പേ॰… വചനതോ"**തി വുത്തം. യദി ഏവം വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ സതി കരണീയേ പക്കമന്തസ്സ സബ്ബഥാപി ആപത്തിയേവ സിയാതി ചോദനം സന്ധായാഹ **"വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ പനാ"**തിആദി. ഏവം സന്തേ തദഹേവ സത്താഹകരണീയേന പക്കമന്തസ്സേവ അനാപത്തി സിയാ, ന ദ്വീഹതീഹം വസിത്വാ പക്കമന്തസ്സാതി ആഹ **"കോ പന വാദോ"**തിആദി.

൧൮൭. ഇദാനി സത്താഹകരണീയലക്ഖണം വിത്ഥാരതോ ദസ്സേതും **"അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സത്തന്നം സത്താഹകരണീയേന പഹിതേ ഗന്തും, ന ത്വേവ അപ്പഹിതേ, ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖുനിയാ സിക്ഖമാനായ സാമണേരസ്സ സാമണേരിയാ ഉപാസകസ്സ ഉപാസികായാ"തി (മഹാവ॰ ൧൮൭) ഏകം, "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സത്തന്നം സത്താഹകരണീയേന അപ്പഹിതേപി ഗന്തും, പഗേവ പഹിതേ, ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖുനിയാ സിക്ഖമാനായ സാമണേരസ്സ സാമണേരിയാ മാതുയാ ച പിതുസ്സ ചാ"തി (മഹാവ॰ ൧൯൮) ഏകം, "സചേ പന ഭിക്ഖുനോ ഭാതാ വാ അഞ്ഞോ വാ ഞാതകോ ഗിലാനോ ഹോതീ"തി ഏകം, "ഏകസ്മിം വിഹാരേ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം വസന്തോ ഭിക്ഖുഭത്തികോ"തി ഏകം, "സചേ ഭിക്ഖുസ്സ…പേ॰… അനഭിരതി വാ കുക്കുച്ചം വാ ദിട്ഠിഗതം വാ ഉപ്പന്നം ഹോതീ"തി ഏകം, "കോചി ഭിക്ഖു ഗരുധമ്മം അജ്ഝാപന്നോ ഹോതി പരിവാസാരഹോ"തി ഏകം, "ഭിക്ഖുനിയാപി മാനത്താരഹായാ"തി ഏകം, "സാമണേരോ ഉപസമ്പജ്ജിതുകാമോ…പേ॰… സിക്ഖമാനാ വാ…പേ॰… സാമണേരീ വാ"തി ഏകം, "ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖുനിയാ വാ സങ്ഘോ കമ്മം കത്തുകാമോ തജ്ജനീയം വാ"തി ഏകം, "സചേപി കതംയേവ ഹോതി കമ്മ"ന്തി ഏകം, "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഘകരണീയേന ഗന്തു"ന്തി (മഹാവ॰ ൧൯൯) ഏകന്തി ഏകാദസ ഠാനാനി ഹോന്തി. തത്ഥ പഠമതതിയചതുത്ഥവസേന തീസു ഠാനേസു പഹിതേ ഏവ ഗന്തബ്ബം, നോ അപ്പഹിതേ. സേസേസു അട്ഠസു അപ്പഹിതേപി ഗന്തബ്ബം, പഗേവ പഹിതേ. വുത്തഞ്ഹി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൯൯) **"ഗന്തബ്ബ**ന്തി സങ്ഘകരണീയേന അപ്പഹിതേപി ഗന്തബ്ബ"ന്തി. ഏത്ഥ ച അനുപാസകേഹിപി സാസനഭാവം ഞാതുകാമേഹി പഹിതേ തേസം പസാദവഡ്ഢിസമ്പത്തേഹിപി സത്താഹകരണീയേന ഗന്തും വട്ടതീതി ഗഹേതബ്ബം. **ഭിക്ഖുഭത്തികോതി**

ഭിക്ഖുനിസ്സിതകോ. സോ പന യസ്മാ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം വസതി, തസ്മാ വുത്തം **"ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം വസന്തോ"**തി.

൱൮൫. അപിചേത്ഥാതി അപിച ഏത്ഥാതി ഛേദോ, ഏത്ഥ ഏതസ്മിം സത്താഹകരണീയവിനിച്ഛയേ അപിച അപരോ അയം ഈദിസോ പാളിമുത്തകനയോ വസ്സൂപനായികക്ഖന്ധകപാളിതോ മുത്തോ നയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. സമന്തപാസാദികായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൱൮൫) പന "പാളിമുത്തകരത്തിച്ഛേദവിനിച്ഛയോ"തി ദിസ്സതി. തഥാ ഹി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൱൮൫) **"രത്തിച്ഛേദവിനിച്ഛയോ**തി സത്താഹകരണീയേന ഗന്ത്വാ ബഹിദ്ധാ അരുണുട്ഠാപനസങ്ഖാതസ്സ രത്തിച്ഛേദസ്സ വിനിച്ഛയോ"തി. സാരത്ഥദീപനിയമ്പി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൱൮൫) "സത്താഹകരണീയേന ഗന്ത്വാ ബഹിദ്ധാ അരുണുട്ഠാപനം രത്തിച്ഛേദോ"തി. **അനിമന്തിതേന ഗന്തും ന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ അനിമന്തിതത്താ സത്താഹകിച്ചം അധിട്ഠഹിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സപി വസ്സച്ഛേദോ ചേവ ദുക്കടഞ്ച ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. യഥാവുത്തഞ്ഹി രത്തിച്ഛേദകാരണം വിനാ തിരോവിഹാരേ വസിത്വാ ആഗമിസ്സാമീതി ഗച്ഛതോ വസ്സച്ഛേദം വദന്തി. **ഗന്തും വട്ടതീ**തി അന്തോഉപചാരസീമായം ഠിതേനേവ സത്താഹകരണീയനിമിത്തം സല്ലക്ഖേത്വാ ഇമിനാ നിമിത്തേന ഗന്ത്വാ "സത്താഹബ്ഭന്തരേ ആഗച്ഛിസ്സാമീ"തി ആഭോഗം കത്വാ ഗന്തും വട്ടതി. പുരിമക്ഖണേ ആഭോഗം കത്വാ ഗമനക്ഖണേ വിസരിത്വാ ഗതേപി ദോസോ നത്ഥി, "സകരണീയോ പക്കമതീ"തി (മഹാവ॰ ൨൦൭) വുത്തത്താ സബ്ബഥാ ആഭോഗം അകത്വാ ഗതസ്സ വസ്സച്ഛേദോതി വദന്തി. യോ പന സത്താഹകരണീയനിമിത്താഭാവേപി "സത്താഹബ്ഭന്തരേ ആഗമിസ്സാമീ"തി ആഭോഗം കത്വാ ഗന്ത്വാ സത്താഹബ്ഭന്തരേ ആഗച്ഛതി, തസ്സ ആപത്തിയേവ, വസ്സച്ഛേദോ നത്ഥി സത്താഹസ്സ സന്നിവത്തത്താതി വദന്തി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

ഭണ്ഡകന്തി ചീവരഭണ്ഡം. **പഹിണന്തീ**തി ചീവരധോവനാദികമ്മേന പഹിണന്തി. **സമ്പാപുണിതും ന സക്കോതി, വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ "അജ്ജേവ ആഗമിസ്സാമീ"തി സാമന്തവിഹാരം ഗന്ത്വാ പുന ആഗച്ഛന്തസ്സ അന്തരാമഗ്ഗേ സചേ അരുണുഗ്ഗമനം ഹോതി, വസ്സച്ഛേദോപി ന ഹോതി, രത്തിച്ഛേദദുക്കടഞ്ച നത്ഥീതി വദന്തി, തദഹേവ ആഗമനേ സഉസ്സാഹത്താ വസ്സച്ഛേദോ വാ ആപത്തി വാ ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **ആചരിയം പസ്സിസ്സാമീതി പന ഗന്തും ലഭതീ**തി "അഗിലാനമ്പി ആചരിയം, ഉപജ്ഝായം വാ പസ്സിസ്സാമീ"തി സത്താഹകരണീയേന ഗന്തും ലഭതി, നിസ്സയാചരിയം ധമ്മാചരിയഞ്ച, പഗേവ ഉപസമ്പദാചരിയഉപജ്ഝായേ. **സചേ നം ആചരിയോ "അജ്ജ മാ ഗച്ഛാ"തി വദതി, വട്ടതീ**തി ഏവം സത്താഹകരണീയേന ആഗതാനം അന്തോസത്താഹേയേവ പുന ആഗച്ഛന്തം സചേ ആചരിയോ, ഉപജ്ഝായോ വാ "അജ്ജ മാ ഗച്ഛാ"തി വദതി, വട്ടതി, സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തീതി അധിപ്പായോ. വസ്സച്ഛേദോ പന ഹോതിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം സത്താഹസ്സ ബഹിദ്ധാ വീതിനാമിതത്താ.

സചേ ദൂരം ഗതോ സത്താഹവാരേന അരുണോ ഉട്ഠാപേതബ്ബോതി ഇമിനാ വസ്സച്ഛേദകാരണേ സതി സത്താഹകരണീയേന ഗന്തുമ്പി വട്ടതീതി ദീപേതി. ഏത്ഥ ഛ ദിവസാനി ബഹിദ്ധാ വീതിനാമേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ പുരാരുണാ ഏവ അന്തോഉപചാരസീമായം പവിസിത്വാ അരുണം ഉട്ഠാപേത്വാ പുനദിവസേ സത്താഹം അധിട്ഠായ ഗന്തബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. കേചി പന

“സത്തമേ ദിവസേ ആഗന്ത്വാ അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ തദഹേവ ദിവസഭാഗേപി ഗന്തും വട്ടതീ”തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം “അരുണോ ഉട്ഠാപേതബ്ബോ”തി വുത്തത്താ. സത്തമേ ദിവസേ തത്ഥ അരുണുട്ഠാപനമേവ ഹി സന്ധായ പാളിയം (മഹാവ॰ ൧൯൯) “സത്താഹം സന്നിവത്തോ കാതബ്ബോ”തി വുത്തം. അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ ഗച്ഛന്തോ ച അന്തോ അപ്പവിസിത്വാ ബഹിദ്ധാവ സത്താഹം വീതിനാമേന്തോ ച സമുച്ഛിന്നവസ്സോ ഏവ ഭവിസ്സതി അരുണസ്സ ബഹി ഏവ ഉട്ഠാപിതത്താ. ഇതരഥാ “അരുണോ ഉട്ഠാപേതബ്ബോ”തി വചനം നിരത്ഥകം സിയാ. “സത്താഹവാരേന അന്തോവിഹാരേ പവിസിത്വാ അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ ഗന്തബ്ബ”ന്തി വത്തബ്ബതോ അഞ്ഞേസു ച ഠാനേസു അരുണുട്ഠാപനമേവ വുച്ചതി. വക്ഖതി ഹി ചീവരക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൪) “ഏകസ്മിം വിഹാരേ വസന്തോ ഇതരസ്മിം സത്താഹവാരേന അരുണമേവ ഉട്ഠാപേതീ”തി.

അഥാപി യം തേ വദേയ്യും “സത്തമേ ദിവസേ യദാ കദാചി പവിട്ഠേന തംദിവസനിസ്സിതോ അതീതാരുണോ ഉട്ഠാപിതോ നാമ ഹോതീതി ഇമമത്ഥം സന്ധായ അട്ഠകഥായം വുത്ത”ന്തി, തം സദ്ദഗതിയാപി ന സമേതി. ന ഹി ഉട്ഠിതേ അരുണേ പച്ഛാ പവിട്ഠോ തസ്സ പയോജകോ ഉട്ഠാപകോ ഭവിതുമരഹതി. യദി ഭവേയ്യ, “വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ പന അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ തദഹേവ സത്താഹകരണീയേന പക്കമന്തസ്സാ”പീതി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൦൭) ഏത്ഥ “അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ”തി വചനം വിരുജ്ഝേയ്യ. തേനപി തംദിവസനിസ്സിതസ്സ അരുണസ്സ ഉട്ഠാപിതത്താ ആരഞ്ഞകസ്സപി ഭിക്ഖുനോ സായന്ഹസമയേ അങ്ഗയുത്തം അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ തദാ ഏവ നിവത്തന്തസ്സ അരുണോ ഉട്ഠാപിതോ ധുതങ്ഗഞ്ച വിസോധിതം സിയാ, ന ചേതം യുത്തം അരുണുഗ്ഗമനകാലേ ഏവ അരുണുട്ഠാപനസ്സ വുത്തത്താ. വുത്തഞ്ഹി “കാലസ്സേവ പന നിക്ഖമിത്വാ അങ്ഗയുത്തേ ഠാനേ അരുണം ഉട്ഠാപേതബ്ബം. സചേ അരുണുട്ഠാനവേലായം തേസം ആബാധോ വഡ്ഢതി, തേസം ഏവ കിച്ചം കാതബ്ബം, ന ധുതങ്ഗവിസുദ്ധികേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി (വിസുദ്ധി॰ ൧.൩൧). തഥാ പാരിവാസികാദീനമ്പി അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ വത്തം നിക്ഖിപന്താനം രത്തിച്ഛേദോ വുത്തോ. “ഉഗ്ഗതേ അരുണേ നിക്ഖിപിതബ്ബ”ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫) ഹി വുത്തം. സഹസേയ്യസിക്ഖാപദേപി അനുപസമ്പന്നേഹി സഹ നിവുത്ഥഭാവപരിമോചനത്ഥം “പുരാരുണാ നിക്ഖമിത്വാ”തിആദി (പാചി॰ ൫൧) വുത്തം. ഏവം ചീവരവിപ്പവാസാദീസു ച സബ്ബത്ഥ രത്തിപരിയോസാനേ ആഗാമിഅരുണവസേനേവ അരുണുട്ഠാനം ദസ്സിതം, ന അതീതാരുണവസേന, തസ്മാ വുത്തനയേനേവേത്ഥ അരുണുട്ഠാപനം വേദിതബ്ബം അഞ്ഞഥാ വസ്സച്ഛേദത്താ.

യം പന വസ്സം ഉപഗതസ്സ തദഹേവ അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ സകരണീയസ്സ പക്കമനവചനം, തം വസ്സം ഉപഗതകാലതോ പട്ഠായ യദാ കദാചി നിമിത്തേ സതി ഗമനസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ യുത്തം, ന പന സത്താഹവാരേന ഗതസ്സ അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ തദഹേവഗമനം “അരുണോ ഉട്ഠാപേതബ്ബോ”തി വുത്തത്താ. യഥാ വാ “സത്താഹാനാഗതായ പവാരണായ സകരണീയോ പക്കമതി, ആഗച്ഛേയ്യ വാ സോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു തം ആവാസം ന വാ ആഗച്ഛേയ്യാ”തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൨൦൭) പച്ഛിമസത്താഹേ അനാഗമനേ അനുഞ്ഞാതേപി അഞ്ഞസത്താഹേസു തം ന വട്ടതി. ഏവം

പഠമസത്താഹേ അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ ഗമനേ അനുഞ്ഞാതേപി തതോ പരേസു സത്താഹേസു ആഗതസ്സ അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ ഗമനം ന വട്ടതി ഏവാതി നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം.

സചേ പവാരിതകാലേ വസ്സാവാസികം ദേന്തീതിആദിനാ വസ്സാവാസികചീവരമ്പി കഥിനചീവരം വിയ വസ്സംവുത്ഥവിഹാരപടിബദ്ധന്തി വിഞ്ഞായതി. **"യദി സത്താഹവാരേന അരുണം ഉട്ഠാപയിംസു, ഗഹേതബ്ബ"**ന്തി പന വുത്തത്താ സത്താഹകരണീയേന ഗന്ത്വാ സത്താഹബ്ഭന്തരേ ആഗതാ ലഭന്തി. കഥിനാനിസംസചീവരം പന സങ്ഘം അനാപുച്ഛാ തേ ന ലഭന്തി. വക്ഖതി ഹി "സത്താഹകരണീയേന ഗതാപി ഭാജനീയഭണ്ഡം ലഭന്തൂതി വാ ഏവരൂപം അധമ്മികവത്തം ന കാതബ്ബ"ന്തി (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧൮൫). **ഇധ ആഹട**ന്തി വിഹാരതോ ബഹി ആഗതട്ഠാനേ ആനീതം.

വാളേഹി ഉബ്ബാള്ഹാ ഹോന്തി, ഗണ്ഹന്തിപി പരിപാതേന്തിപീതി ഏത്ഥ **ഗണ്ഹന്തീ**തി ഗഹേത്വാ ഖാദന്തി. **പരിപാതേന്തീ**തി പലാപേന്തി, അനുബന്ധന്തീതി അത്ഥോ. ഇമേസു "ഗാളേഹി ഉബ്ബാള്ഹാ ഹോന്തീ"തിആദീസു സങ്ഘഭേദപരിയന്തേസു വത്ഥൂസു കേവലം അനാപത്തി ഹോതി, പവാരേതും പന ന ലഭതീതി ദട്ഠബ്ബം. **സചേ പനാ**തിആദീസു യസ്മാ നാനാസീമായം ദ്വീസു ആവാസേസു വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തസ്സ "ദുതിയേ വസിസ്സാമീ"തി ഉപചാരതോ നിക്ഖന്തമത്തേ പഠമോ സേനാസനഗ്ഗാഹോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, തസ്മാ പാളിയം (മഹാവ॰ ൨൦൭) "തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ പുരിമികാ ച ന പഞ്ഞായതീ"തി പഠമം സേനാസനഗ്ഗാഹം സന്ധായ വുത്തം. ദുതിയസേനാസനഗ്ഗാഹേ പന പുരിമികാ പഞ്ഞായതേവ, തത്ഥേവ തേമാസം വസന്തോ പുരിമവസ്സംവുത്ഥോ ഏവ ഹോതി. തതോ വാ പന ദുതിയദിവസാദീസു "പഠമസേനാസനേ വസിസ്സാമീ"തി ഉപചാരാതിക്കമേ പുരിമികാപി ന പഞ്ഞായതീതി ദട്ഠബ്ബം.

പടിസ്സവസ്സ വിസംവാദനപച്ചയാ ഹോന്തമ്പി ദുക്കടം സതിയേവ പടിസ്സവേ ഹോതീതി ആഹ **"തസ്സ തസ്സ പടിസ്സവസ്സ വിസംവാദേ ദുക്കട"**ന്തി. തേനേവാഹ **"തഞ്ച ഖോ…പേ॰… വിസംവാദനപച്ചയാ"**തി. പാളിയം (മഹാവ॰ ൨൦൭) "സോ സത്താഹാനാഗതായ പവാരണായ സകരണീയോ പക്കമതീ"തി വുത്തത്താ പവാരണാദിവസേപി സത്താഹകരണീയം വിനാ ഗന്തും ന വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബം. ഇമസ്മിം ഠാനേ "നവമിതോ പട്ഠായ ഗന്തും വട്ടതീ"തി അട്ഠകഥാവചനം കച്ചി ഉപോസഥദിവസതോ ഉപനിധായ നവമീ ഇച്ഛിതബ്ബാ, ഉദാഹു ലോകിയതിഥിദിവസേനാതി ആസങ്കന്തി. തത്രേവം വിനിച്ഛിതബ്ബം - പുരിമഭദ്ദപദമാസകാളപക്ഖഉപോസഥദിവസം ഉപനിധായ ഇച്ഛിതബ്ബാ, ന ലോകിയതിഥിദിവസേന. ഭദ്ദപദമാസസ്സ ഹി കാളപക്ഖഉപോസഥദിവസം മരിയാദം കത്വാ തദനന്തരപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ ഗണിയമാനേ സതി യോ ദിവസോ നവമോ ഹോതി, തതോ പട്ഠായാതി വുത്തം ഹോതി. തിഥിപേക്ഖായ പന ഇത്ഥിലിങ്ഗവോഹാരോ, തതോ നവമിതോ പട്ഠായ അനാഗതസത്താഹേ പവാരണാ ഹോതി.

സത്താഹം അനാഗതായ അസ്സാതി **സത്താഹാനാഗതാ**. കാ സാ? പവാരണാ. അസ്സയുജമാസസ്സ സുക്കപക്ഖനവമിയം സത്താഹകരണീയം അധിട്ഠായ ഗച്ഛന്തോ ഭിക്ഖു അന്തോവസ്സസ്സ സത്താഹമത്താവസിട്ഠത്താ സത്തമഅരുണേ ഉഗ്ഗതമത്തേ വുത്ഥവസ്സോ ഹോതി, ദസമിയം ഛാഹമത്തം, ഏകാദസമിയം

പഞ്ചാഹമത്തം, ദ്വാദസിയം ചതുരാഹമത്തം, തേരസിയം തീഹമത്തം, ചുദ്ദസിയം ദ്വീഹമത്തം, പന്നരസിയം ഏകാഹമത്തം അവസിട്ഠം ഹോതി, തസ്മാ പവാരണാദിവസസ്സ പരിയോസാനഭൂതഅരുണസ്മിം ഉഗ്ഗതേ വുത്ഥവസ്സോ ഹോതി, തസ്മാ തേസം ഭിക്ഖൂനം കുക്കുച്ചവിനോദനത്ഥം ഭഗവാ ധമ്മസ്സാമീ "സോ സത്താഹാനാഗതായ പവാരണായ സകരണീയോ പക്കമതി, ആഗച്ഛേയ്യ വാ സോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു തം ആവാസം ന വാ ആഗച്ഛേയ്യ, തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ പുരിമികാ ച പഞ്ഞായതി, പടിസ്സവേ ച അനാപത്തീ"തി (മഹാവ॰ ൨൦൭) ആഹ. **സത്താഹാനാഗതായ കോമുദിയാ ചാതുമാസിനിയാ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. തത്ഥ **കോമുദിയാ ചാതുമാസിനിയാ**തി പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമായം. സാ ഹി കുമുദാനം അത്ഥിതായ **കോമുദീ,** ചതുന്നം വസ്സികമാസാനം പരിയോസാനത്താ **ചാതുമാസിനീ**തി വുച്ചതി. തദാ ഹി കുമുദാനി സുപുപ്ഫിതാനി ഹോന്തി, തസ്മാ കുമുദാ ഏത്ഥ പുപ്ഫന്തീതി കോമുദീതി വുച്ചതി, കുമുദവതീതി വുത്തം ഹോതി.

൧൯൧. അന്തോവസ്സവത്തകഥായം **നിബദ്ധവത്തം ഠപേത്വാ**തി സജ്ഝായമനസികാരാദീസു നിരന്തരകരണീയേസു കത്തബ്ബം കതികവത്തം കത്വാ. **കസാവപരിഭണ്ഡ**ന്തി കസാവേഹി ഭൂമിപരികമ്മം. **വത്ത**ന്തി കതികവത്തം.

ഏവരൂപം അധമ്മികവത്തം ന കാതബ്ബന്തി നാനാവേരജ്ജകാ ഹി ഭിക്ഖൂ സന്നിപതന്തി, തത്ഥ കേചി ദുബ്ബലാ അപ്പത്ഥാമാ ഏവരൂപം വത്തം അനുപാലേതും ന സക്കോന്തി, തസ്മാ ഇധ ആഗതഞ്ച ചതുത്ഥപാരാജികവണ്ണനായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൨൭) ആഗതം ആവാസം വാ മണ്ഡപം വാ സീമം വാ യം കിഞ്ചി ഠാനം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ "യോ ഇമമ്ഹാ ആവാസാ പഠമം പക്കമിസ്സതി, തം 'അരഹാ'തി ജാനിസ്സാമാ"തി കതായ കതികായ യോ "മം 'അരഹാ'തി ജാനന്തൂ"തി തമ്ഹാ ഠാനാ പഠമം പക്കമതി, പാരാജികോ ഹോതി. യോ പന ആചരിയുപജ്ഝായാനം വാ കിച്ചേന മാതാപിതൂനം വാ കേനചിദേവ കരണീയേന ഭിക്ഖാചാരവത്തം വാ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാദീനം അത്ഥായ അഞ്ഞേന വാ താദിസേന കരണീയേന തം ഠാനം അതിക്കമിത്വാ ഗച്ഛതി, അനാപത്തി. സചേപിസ്സ ഏവം ഗതസ്സ പച്ഛാ ഇച്ഛാചാരോ ഉപ്പജ്ജതി "ന ദാനാഹം തത്ഥ ഗമിസ്സാമി, ഏവം മം അരഹാതി സമ്ഭാവേസ്സന്തീ"തി, അനാപത്തിയേവ.

യോപി കേനചിദേവ കരണീയേന തം ഠാനം പത്വാ സജ്ഝായമനസികാരാദിവസേന അഞ്ഞവിഹിതോ വാ ഹുത്വാ ചോരാദീഹി വാ അനുബദ്ധോ മേഘം വാ ഉട്ഠിതം ദിസ്വാ അനോവസ്സകം പവിസിതുകാമോ തം ഠാനം അതിക്കമതി, അനാപത്തി, യാനേന വാ ഇദ്ധിയാ വാ ഗച്ഛന്തോപി പാരാജികം നാപജ്ജതി, പദഗമനേനേവ ആപജ്ജതി. തമ്പി യേഹി സഹ കതികാ കതാ, തേഹി സദ്ധിം അപുബ്ബം അചരിമം ഗച്ഛന്തോ നാപജ്ജതി. ഏവം ഗച്ഛന്താ ഹി സബ്ബേപി അഞ്ഞമഞ്ഞം രക്ഖന്തി. സചേപി മണ്ഡപരുക്ഖമൂലാദീസു കിഞ്ചി ഠാനം പരിച്ഛിന്ദന്തി "യോ ഏത്ഥ നിസീദതി വാ ചങ്കമതി വാ, തം 'അരഹാ'തി ജാനിസ്സാമ", പുപ്ഫാനി വാ ഠപേത്വാ, "യോ ഇമാനി ഗഹേത്വാ പൂജം കരിസ്സതി, തം 'അരഹാ'തി ജാനിസ്സാമാ"തിആദിനാ നയേന കതികാ കതാ ഹോതി, തത്രാപി ഇച്ഛാചാരവസേന തഥാ കരോന്തസ്സ പാരാജികമേവ. സചേപി ഉപാസകേന

അന്തരാമഗ്ഗേ വിഹാരോ വാ കതോ ഹോതി, ചീവരാദീനി വാ ഠപിതാനി ഹോന്തി "യേ അരഹന്തോ, തേ ഇമസ്മിം വിഹാരേ വസന്തു, ചീവരാദീനി വാ ഗണ്ഹന്തൂ"തി, തത്രാപി ഇച്ഛാചാരവസേന വസന്തസ്സ വാ താനി വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ പാരാജികമേവ, ഏതം പന അധമ്മികകതികവത്തം, തസ്മാ ന കാതബ്ബം, അഞ്ഞം വാ ഏവരൂപം "ഇമസ്മിം തേമാസബ്ഭന്തരേ സബ്ബേവ ആരഞ്ഞകാ ഹോന്തു പിണ്ഡപാതികധുതങ്ഗാദിഅവസേസധുതങ്ഗധരാ വാ, അഥ വാ സബ്ബേവ ഖീണാസവാ ഹോന്തൂ"തി ഏവമാദി. നാനാവേരജ്ജകാ ഹി ഭിക്ഖൂ സന്നിപതന്തി. തത്ഥ കേചി ദുബ്ബലാ അപ്പഥാമാ ഏവരൂപം വത്തം അനുപാലേതും ന സക്കോന്തി, തസ്മാ ഏവരൂപമ്പി വത്തം ന കാതബ്ബം. "ഇമം തേമാസം സബ്ബേഹേവ ന ഉദ്ദിസിതബ്ബം, ന പരിപുച്ഛിതബ്ബം, ന പബ്ബാജേതബ്ബം, മൂഗബ്ബതം ഗണ്ഹിതബ്ബം, ബഹിസീമട്ഠസ്സപി സങ്ഘലാഭോ ദാതബ്ബോ"തി ഏവമാദികമ്പി ന കത്തബ്ബമേവ.

തിവിധമ്പീതി പരിയത്തിപടിപത്തിപടിവേധവസേന തിവിധമ്പി. **സോധേത്വാ പബ്ബാജേഥാ**തി ഭബ്ബേ ആചാരകുലപുത്തേ ഉപപരിക്ഖിത്വാ പബ്ബാജേഥ. **ഭസ്സേ മത്തം ജാനിത്വാ**തി വചനേ പമാണം ഞത്വാ. **ദസകഥാവത്ഥു** നാമ അപ്പിച്ഛാകഥാ സന്തുട്ഠികഥാ പവിവേകകഥാ അസംസഗ്ഗകഥാ വീരിയാരമ്ഭകഥാ സീലകഥാ സമാധികഥാ പഞ്ഞാകഥാ വിമുത്തികഥാ വിമുത്തിഞാണദസ്സനകഥാതി.

വിഗ്ഗഹസംവത്തനികം വചനം **വിഗ്ഗാഹികം. ചതുരാരക്ഖം അഹാപേന്താ**തി ബുദ്ധാനുസ്സതി മേത്താ അസുഭം മരണാനുസ്സതീതി ഇമം ചതുരാരക്ഖം അഹാപേന്താ. **ദന്തകട്ഠഖാദനവത്തം ആചിക്ഖിതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ ഇദം ദന്തകട്ഠഖാദനവത്തം - യോ ദേവസികം സങ്ഘമജ്ഝേ ഓസരതി, തേന സാമണേരാദീഹി ആഹരിത്വാ ഭിക്ഖൂനം യഥാസുഖം ഭുഞ്ജനത്ഥായ ദന്തകട്ഠമാളകേ നിക്ഖിത്തേസു ദന്തകട്ഠേസു ദിവസേ ദിവസേ ഏകമേവ ദന്തകട്ഠം ഗഹേതബ്ബം. യോ പന ദേവസികം ന ഓസരതി, പധാനഘരേ വസിത്വാ ധമ്മസ്സവനേ വാ ഉപോസഥഗ്ഗേ വാ ദിസ്സതി, തേന പമാണം സല്ലക്ഖേത്വാ ചത്താരി പഞ്ച ദന്തകട്ഠാനി അത്തനോ വസനട്ഠാനേ ഠപേത്വാ ഖാദിതബ്ബാനി. തേസു ഖീണേസു സചേ പുനപി ദന്തകട്ഠമാളകേ ബഹൂനി ഹോന്തിയേവ, പുനപി ആഹരിത്വാ ഖാദിതബ്ബാനി. യദി പന പമാണം അസല്ലക്ഖേത്വാ ആഹരതി, തേസു അഖീണേസുയേവ മാളകേ ഖീയതി, തതോ കേചി ഥേരാ "യേഹി ഗഹിതാനി, തേ പടിഹരന്തൂ"തി വദേയ്യും, കേചി "ഖാദന്തു, പുന സാമണേരാ ആഹരിസ്സന്തീ"തി, തസ്മാ വിവാദപരിഹാരത്ഥം പമാണം സല്ലക്ഖേതബ്ബം, ഗഹണേ പന ദോസോ നത്ഥി. മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തേനപി ഏകം വാ ദ്വേ വാ ഥവികായ പക്ഖിപിത്വാ ഗന്തബ്ബന്തി. ഭിക്ഖാചാരവത്തം പിണ്ഡപാതികവത്തേ ആവിഭവിസ്സതി.

അന്തോഗാമേ...പേ॰... ന കഥേതബ്ബാതി ഏത്ഥ ചതൂസു പച്ചയേസു ചീവരേ ച പിണ്ഡപാതേ ച വിഞ്ഞത്തിപി ന വട്ടതി നിമിത്തോഭാസപരികഥാപി. സേനാസനേ വിഞ്ഞത്തിമേവ ന വട്ടതി, സേസാനി തീണി വട്ടന്തി. ഗിലാനപച്ചയേ സബ്ബമ്പി വട്ടതി. ഏവം സന്തേപി ആജീവം സോധേന്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി സുട്ഠു രക്ഖിതബ്ബാതി. ഇമിനാ ആജീവപാരിസുദ്ധിസീലം ദസ്സിതം. **രക്ഖിതിന്ദ്രിയേഹി ഭവിതബ്ബ**ന്തി ഇന്ദ്രിയസംവരസീലം. **ഖന്ധകവത്തഞ്ച സേഖിയവത്തഞ്ച പൂരേതബ്ബ**ന്തി പാതിമോക്ഖസംവരസീലം. പച്ചയസന്നിസ്സിതസീലം പന തീഹിപി സാമത്ഥിയതോ ദസ്സിതം. ഇതി

ചതുപാരിസുദ്ധിസീലപടിസംയുത്താ ഏവരൂപാ നിയ്യാനികകഥാ ബഹുകാപി വത്തബ്ബാതി അധിപ്പായോ.

ഇമസ്മിം വസ്സൂപനായികവിസയേ തേസു തേസു നഗരേസു തസ്മിം തസ്മിം രാജകാലേ അപരിയന്താ വിവാദകഥാ ഹോതി. കഥം? വസ്സൂപനായികക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൧൮൬) "തേന ഖോ പന സമയേന രാജാ മാഗധോ സേനിയോ ബിമ്ബിസാരോ വസ്സം ഉക്കഡ്ഢിതുകാമോ ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ദൂതം പാഹേസി 'യദി പനായ്യാ ആഗമേ ജുണ്ഹേ വസ്സം ഉപഗച്ഛേയ്യു'ന്തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും, 'അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, രാജൂനം അനുവത്തിതു'"ന്തി വചനം നിസ്സായ ഭഗവതാ അധിമാസം പഞ്ഞത്തന്തി മഞ്ഞമാനാ വേദസമയേന സംസന്ദിത്വാ ഗയ്ഹമാനാ അനേകവിഹിതം വിവാദം കരോന്തി. വേദസമയേ കിര ദ്വേ അധിമാസാനി യാചാധിമാസഞ്ച പത്താധിമാസഞ്ച. തത്ഥ കലിയുഗഗണനേ ഏകൂനവീസതിഗണനേന ഭാജിതേ ദ്വേപഞ്ചട്ഠദസതേരസസോളസട്ഠാരസവസേന സത്തധാ സേസോ ഹോതി, തേസം വസേന ചമ്മാധിമാസ പഞ്ചാധിമാസ പസ്വാധിമാസ ദസാധിമാസ തേരസാധിമാസ സോളസാധിമാസ അട്ഠാരസാധിമാസാതി വോഹരന്തി. അട്ഠാരസാധിമാസം പന അവസാനാധിമാസന്തിപി വോഹരന്തി. തേസു പസുസോളസാനി അപത്തേയേവ അധിമാസപതനകലിയുഗേ സംവച്ഛരമാസാദിവിസമഭയേന യാചിത്വാ മാസസ്സ ആകഡ്ഢിതബ്ബതോ **യാചാധിമാസ**ന്തി വോഹരന്തി, സേസാനി പന പഞ്ചമത്തേയേവ അധിമാസപതനകലിയുഗേ മാസസ്സ ആകഡ്ഢിതബ്ബതോ **പത്താധിമാസ**ന്തി. തത്രേതം യാചാധിമാസലക്ഖണം - തഥതോ അജാനന്താ പാളിയാ സംസന്ദിത്വാ ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞാ ഭഗവതോ യാചിതാധിമാസത്താ യാചാധിമാസം നാമ ഭവതി, തസ്മാ ദ്വീസു ഏവ യാചാധിമാസേസു ദിവസേന സഹ മാസോ ആകഡ്ഢിതബ്ബോ, ന ഇതരേസൂതി വദന്തി, അഞ്ഞേ പന പഞ്ചസു പത്താധിമാസേസു ഏവ സഹ ദിവസേന മാസോ ആകഡ്ഢിതബ്ബോ, ന യാചാധിമാസേസൂതി.

അപരേ പന - "ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, വസ്സൂപനായികാ പുരിമികാ പച്ഛിമികാതി, അപരജ്ജുഗതായ ആസാള്ഹിയാ പുരിമികാ ഉപഗന്തബ്ബാ, മാസഗതായ ആസാള്ഹിയാ പച്ഛിമികാ ഉപഗന്തബ്ബാ"തി തസ്മിംയേവ വസ്സൂപനായികക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൧൮൪) ആഗതായ പാളിയാ അത്ഥം അയോനിസോ ഗഹേത്വാ തിഥിനക്ഖത്തയോഗേ ഏവ വസ്സൂപഗമനം ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതം, തസ്മാ ആസാള്ഹിപുണ്ണമായ അനന്തരഭൂതോ പാടിപദദിവസോ പുണ്ണാതിഥിയാ ച യുത്തോ ഹോതു, പുബ്ബാസാള്ഹഉത്തരാസാള്ഹസങ്ഖാതേസു ദ്വീസു നക്ഖത്തേസു ഏകേകേന യുത്തോ ച, ഏവംഭൂതോ കാലോ യദി വിനാ ദിവസേന മാസകഡ്ഢനേ സമ്പജ്ജതി, തഥാ ച സതി മാസമത്താകഡ്ഢനമേവ കാതബ്ബം, യദി ന സമ്പജ്ജതി, സഹ ദിവസേന മാസാകഡ്ഢനം, അയം പിടകേന ച വേദേന ച അനുലോമോ വിനിച്ഛയോതി വദന്തി.

തത്രാപ്യേകേ വദന്തി - "മാ ഇതി ചന്ദോ വുച്ചതി തസ്സ ഗതിയാ ദിവസസ്സ മിനിതബ്ബതോ, സോ ഏത്ഥ സബ്ബകലാപാരിപൂരിയാ പുണ്ണോതി പുണ്ണമാ"തിആദിനാ വിനയത്ഥമഞ്ജൂസാദീസു (കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ നിദാനവണ്ണനാ) ആഗമനതോ പുണ്ണാതിഥിയോഗോപി പുണ്ണമിയാ ഏവ

ഇച്ഛിതബ്ബോ, ന പാടിപദേ, തഥാ നക്ഖത്തയോഗോപി ആസാള്ഹിസുക്കപക്ഖസ്സ പന്നരസേ ഉപോസഥേ "ഉത്തരാസാള്ഹനക്ഖത്തേ, ഏവം ധാതു പതിട്ഠിതാ"തി മഹാവംസേ വചനതോതി. തത്ഥ പുരിമാ വദന്തി - ഏവം സന്തേ ഉപോസഥദിവസേയേവ ചന്ദഗ്ഗാഹോ ച സൂരിയഗ്ഗാഹോ ച ഭവേയ്യ, ഇദാനി പന കാളപക്ഖപാടിപദാദീസുയേവ ചന്ദഗ്ഗാഹോ, സുക്കപക്ഖപാടിപദാദീസുയേവ സൂരിയഗ്ഗാഹോ പഞ്ഞായതി, തസ്മാ പാടിപദേയേവ തിഥിനക്ഖത്തയോഗോ ഇച്ഛിതബ്ബോതി. പച്ഛിമാപി വദന്തി - തുമ്ഹാദിസാനം വാദീനം വചനേന പുബ്ബേ ആകഡ്ഢിതബ്ബദിവസാനം അനാകഡ്ഢിതത്താ ദിവസപുഞ്ജഭാവേന ഏവം ഹോതി, സച്ചതോ പന ഉപോസഥദിവസേയേവ ചന്ദഗ്ഗാഹോ സൂരിയഗ്ഗാഹോ ച ഇച്ഛിതബ്ബോതി. ഹോതു, യഥാ ഇച്ഛഥ, തഥാ വദഥ, ഏവം ഭൂതപുബ്ബോ സാട്ഠകഥേ തേപിടകേ ബുദ്ധവചനേ അത്ഥീതി? അത്ഥി. ഗന്ധാരജാതകേ (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൩.൭.൭൬ ഗന്ധാരജാതകവണ്ണനാ) ഹി ഉപോസഥദിവസേ ചന്ദഗ്ഗാഹോ ദ്വിക്ഖത്തും ആഗതോ. തഞ്ഹി ജാതകം തീസു പിടകേസു സുത്തപരിയാപന്നം, പഞ്ചസു നികായേസു ഖുദ്ദകനികായപരിയാപന്നം, നവസു സാസനങ്ഗേസു ജാതകപരിയാപന്നന്തി. ഏവം വുത്തേ പുരിമകാ പടിവചനം ദാതും ന സക്കുണേയ്യുന്തി.

അഥേകച്ചേ "പിടകത്തയേ അധികമാസായേവ സന്തി, ന അധികദിവസാ സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൪൦൪) 'യം പന വുത്തം തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു അട്ഠാരസന്നംയേവ വസ്സാനം അധികമാസേ ഗഹേത്വാ ഗണിതത്താ സേസവസ്സദ്വയസ്സപി അധികാനി ദിവസാനി ഹോന്തേവ, താനി അധികദിവസാനി സന്ധായ നിക്ഖമിത്വാ ഹുത്വാതി വുത്തന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. ന ഹി ദ്വീസു വസ്സേസു അധികദിവസാ നാമ വിസും ഉപലബ്ഭന്തി തതിയേ വസ്സേ വസ്സുക്കഡ്ഢനവസേന അധികമാസേ പരിച്ചത്തേയേവ അധികമാസസമ്ഭവതോ, തസ്മാ ദ്വീസു വസ്സേസു അതിരേകദിവസാ നാമ വിസും ന സമ്ഭവന്തീ'തി വചനതോ"തി വദന്തി. അഥഞ്ഞേ വദന്തി - പിടകത്തയേ അധികദിവസാതി ആഗതാ അത്ഥി വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൪൦൪) "അവസേസാനം ദ്വിന്നം വസ്സാനം അധികദിവസാനി ഹോന്തേവ, തസ്മാ നിക്ഖമിത്വാ ഹുത്വാ ഉപസമ്പാദേന്തീ"തി വചനതോതി. ഇതോ പരമ്പി വിവിധേന ആകാരേന കഥേന്തി. സുദ്ധവേദികാപി ഏവം വദന്തി, വിനയധരാ ഭിക്ഖൂ വിനയസമയവസേന വദന്തി. അമ്ഹാകം പന വേദസമയേ ഹത്ഥഗതഗണനവസേനേവ ജാനിതബ്ബന്തി അലമതിപപഞ്ചേന. അത്ഥികേഹി തിവസ്സാധികസഹസ്സകലിയുഗേ ധമ്മരാജേന പുച്ഛിതത്താ കതം അധിമാസപകരണം ഓലോകേത്വാ ജാനിതബ്ബം.

ഇധ പന അധിപ്പേതവിനിച്ഛയമേവ കഥയാമ. പഠമദുതിയവാദേസു ന ബിമ്ബിസാരരാജാ ഭഗവന്തം അധിമാസപഞ്ഞാപനം യാചതി, ന ച ഭഗവാ പഞ്ഞപേതി, ന "തസ്മിം വസ്സേ ഇദം നാമ അധിമാസം ഹോതീ"തി വാ "മാസമത്തം വാ സഹദിവസം വാ ആകഡ്ഢിതബ്ബ"ന്തി വാ പാളിയം അട്ഠകഥാടീകാസു ച അത്ഥി, രാജാ പന ഉപകട്ഠായ വസ്സൂപനായികായ വേദസമയേ വസ്സുക്കഡ്ഢനസമ്ഭവതോ ഭിക്ഖൂനം പഠമആസാള്ഹമാസേ വസ്സം അനുപഗന്ത്വാ ദുതിയആസാള്ഹമാസേ ഉപഗമനത്ഥം "യദി പനായ്യാ ആഗമേ ജുണ്ഹേ വസ്സം ഉപഗച്ഛേയ്യു"ന്തി ദൂതം പാഹേസി. യദി പന

ഉപഗച്ഛേയ്യും, സാധു വതാതി സമ്ബന്ധിതബ്ബം. ഭിക്ഖൂ പന രഞ്ഞോ പഹിതസാസനം ഭഗവതോ ആരോചേസും. ഭഗവാ പന വസ്സുക്കഡ്ഢനേ ഭിക്ഖൂനം ഗുണപരിഹാനിയാ അഭാവതോ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, രാജൂനം അനുവത്തിതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൱൮൬) അവോച. തേന വുത്തം അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൱൮൬) **"അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ രാജൂനം അനുവത്തിതുന്തി** എത്ഥ വസ്സുക്കഡ്ഢനഭിക്ഖൂനം കാചി പരിഹാനി നാമ നത്ഥീതിഅനുവത്തിതും അനുഞ്ഞാത"ന്തി. വിമതിവിനോദനിയഞ്ച (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൱൮൬) വുത്തം **"പരിഹാനീ**തി ഗുണപരിഹാനീ"തി, തസ്മാ യാചാധിമാസോ വാ ഹോതു പത്താധിമാസോ വാ, യസ്മിം യസ്മിം കാലേ അനുവത്തനേന ഭിക്ഖൂനം സീലാദിഗുണമ്പി പരിഹാനി നത്ഥി, തസ്മിം തസ്മിം കാലേ അനുവത്തിതബ്ബം.

കഥം പന അനുവത്തിതബ്ബം, കഥം ന അനുവത്തിതബ്ബം? യദി അനുവത്തന്തേ പുബ്ബേ ഉപവുത്ഥദിവസതോ ഇദാനി ഉപവസിതബ്ബഉപോസഥദിവസോ ചാതുദ്ദസോ വാ പന്നരസോ വാ ഹോതി, തഥാ സതി അനുവത്തിതബ്ബം. യദി പന തേരസമോ വാ സോളസമോ വാ ഹോതി, ന അനുവത്തിതബ്ബം. അനുവത്തന്തോ ഹി അനുപോസഥേ ഉപോസഥകതോ ഹോതി, തതോ "ന, ഭിക്ഖവേ, അനുപോസഥേ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ, യോ കരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൱൮൩) വുത്തദുക്കടം ആപജ്ജതി, തസ്മാ സീലഗുണപരിഹാനിസമ്ഭവതോ ന അനുവത്തിതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൮൦) "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, രാജൂനം അനുവത്തിതുന്തി വചനതോ പനേത്ഥ ലോകിയാനം തിഥിം അനുവത്തന്തേഹിപി അത്തനോ ഉപോസഥക്കമേന ചാതുദ്ദസിം പന്നരസിം വാ, പന്നരസിം ചാതുദ്ദസിം വാ കരോന്തേഹേവ അനുവത്തിതബ്ബം, ന പന സോളസമദിവസം വാ തേരസമദിവസം വാ ഉപോസഥദിവസം കരോന്തേഹീ"തി.

തതിയചതുത്ഥവാദേപി "കതി വസ്സൂപനായികാ"തി സംസയന്താനം സംസയവിനോദനത്ഥം "ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, വസ്സൂപനായികാ പുരിമികാ പച്ഛിമികാ"തി (മഹാവ॰ ൱൮൪) ഭഗവാ അവോച. തതോ താസം ദ്വിന്നം വസ്സൂപനായികാനം ഉപഗമനകാലം ദസ്സേതും "അപരജ്ജുഗതായ ആസാള്ഹിയാ പുരിമികാ ഉപഗന്തബ്ബാ, മാസഗതായ ആസാള്ഹിയാ പച്ഛിമികാ ഉപഗന്തബ്ബാ"തി വുത്തം. തത്രായം പിണ്ഡത്ഥോ - ആസാള്ഹിപുണ്ണമിയാ അനന്തരേ പാടിപദദിവസേ പുരിമികാ ഉപഗന്തബ്ബാ, സാവണപുണ്ണമിയാ അനന്തരേ പാടിപദദിവസേ പച്ഛിമികാ ഉപഗന്തബ്ബാതി. തേന വുത്തം അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൱൮൪) "തസ്മാ ആസാള്ഹിപുണ്ണമായ അനന്തരേ പാടിപദദിവസേ, ആസാള്ഹിപുണ്ണമിതോ വാ അപരായ പുണ്ണമായ അനന്തരേ പാടിപദദിവസേയേവ വിഹാരം പടിജഗ്ഗിത്വാ പാനീയം പരിഭോജനീയം ഉപട്ഠാപേത്വാ സബ്ബം ചേതിയവന്ദനാദിസാമീചികമ്മം നിട്ഠാപേത്വാ 'ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഇമം തേമാസം വസ്സം ഉപേമീ'തി സകിം വാ ദ്വത്തിക്ഖത്തും വാ വാചം നിച്ഛാരേത്വാ വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബ"ന്തി , സാരത്ഥദീപനിയമ്പി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൱൮൪) **"അപരജ്ജൂ**തി ആസാള്ഹിതോ അപരം ദിനം, പാടിപദന്തി അത്ഥോ"തി, വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൱൮൪) **"അപരസ്മിം ദിവസേ**തി ദുതിയേ പാടിപദദിവസേ"തി ഏവം പാളിഅട്ഠകഥാടീകാസു

പാടിപദദിവസേയേവ വസ്സൂപഗമനം വുത്തം, ന വുത്തം "അമുകതിഥിയോഗേ"തി വാ "അമുകനക്ഖത്തയോഗേ"തി വാ, തസ്മാ പാടിപദദിവസേ പാതോ അരുണുഗ്ഗമനതോ പട്ഠായ സകലദിവസം സകലരത്തി യാവ ദുതിയഅരുണുഗ്ഗമനാ യഥാരുചിതേ കാലേ വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബന്തി ദട്ഠബ്ബം. തതോ ഏവ വസ്സൂപനായികകാലേ പുണ്ണാതിഥിയാ യോഗോ, ഉത്തരാസാള്ഹനക്ഖത്തേന യോഗോ ഹോതൂതി വദന്താനം വചനം വിനയവിരുദ്ധം ഹോതി, തം വചനം ഗഹേത്വാ പുണ്ണാതിഥിയോഗം ഉത്തരാസാള്ഹനക്ഖത്തയോഗഞ്ച ആഗമേത്വാ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാപി തഥാഗതേന അപഞ്ഞത്തം പഞ്ഞപേതി നാമാതി ദട്ഠബ്ബം.

ഏവം പാളിഅട്ഠകഥാടീകാസു ച പുണ്ണാതിഥിയോഗേ ഏവ വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബം, ന ഏകായ തിഥിയാ യുത്തേതി വാ ഉത്തരാസാള്ഹനക്ഖത്തയോഗേയേവ, ന സാവണനക്ഖത്തയോഗേതി വാ അനാഗതമേവ ഛായം ഗഹേത്വാ തഥാഗതേന പഞ്ഞത്തം വിയ പോത്ഥകേസു ലിഖിത്വാ കേഹിചി ഠപിതത്താ സകലം വിനയപിടകം അപസ്സന്താ വേദസാമയികാ തം വചനം സദ്ദഹിത്വാ വസ്സൂപഗമനകാലേ പുണ്ണാതിഥിഉത്തരാസാള്ഹയോഗമേവ ഗവേസന്താ മാസദിവസേന സഹ ആകഡ്ഢിതബ്ബകാലേപി മാസമത്തമേവ ആകഡ്ഢന്തി, മാസമത്തമേവ ആകഡ്ഢിതബ്ബകാലേപി സഹ ദിവസേന ആകഡ്ഢന്തി, തസ്മാ ഏവംവാദിനോ ഭിക്ഖൂ "അപഞ്ഞത്തം തഥാഗതേന പഞ്ഞത്തം തഥാഗതേനാതി ദീപേതീ"തി വത്തബ്ബതം ആപജ്ജന്തി, തസ്മാ ഭഗവതി ഗാരവസഹിതാ ലജ്ജിനോ പണ്ഡിതാ ഏവം ന ഗണ്ഹന്തീതി. തിഥിനക്ഖത്തയോഗോ പന ഉപോസഥദിവസേയേവ ബഹുധാ പിടകത്തയേ ആഗതോ, പോരാണവേദഗന്ഥേസു ച പസംസിതോ, കദാചി പന വോഹാരകാലോ തിഥിയാ നക്ഖത്തേന ച വിസമോ ഹോതി, തസ്മാ തം സമേതും അധിമാസപതനകാലേ മാസമ്പി ദിവസമ്പി ആകഡ്ഢന്തി, തസ്മാ അഞ്ഞസ്മിം കാലേ വിസമേപി ആകഡ്ഢനകാലേ സമാപേതബ്ബം. ഏവം സതി മാസഉതുസംവച്ഛരാനം സമഭാവോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

പഞ്ചമഛട്ഠവാദേസു **അധിമാസോ**തി അട്ഠാരസവസ്സതോ അധികമാസം ഗഹേത്വാ വുത്തോ, തസ്മാ "അധികോ മാസോ **അധിമാസോ"**തി കമ്മധാരയസമാസത്താ പുല്ലിങ്ഗം കത്വാ വുത്തോ. പുബ്ബേ പന മാസപുഞ്ജതോ അധികഘടിയോ ഗഹേത്വാ വുത്തോ, തസ്മാ "മാസതോ അധികം **അധിമാസ"**ന്തി അബ്യയീഭാവസമാസത്താ നപുംസകലിങ്ഗം കത്വാ വുത്തം. ഇധ പന "പോരാണകത്ഥേരാ ഏകൂനവീസതിവസ്സം സാമണേരം നിക്ഖമനീയപുണ്ണമാസിം അതിക്കമ്മ പാടിപദദിവസേ ഉപസമ്പാദേന്തി, തം കസ്മാതി? വുച്ചതേ - ഏകസ്മിം വസ്സേ ഛ ചാതുദ്ദസികഉപോസഥദിവസാ ഹോന്തി, ഇതി വീസതിയാ വസ്സേസു ചത്താരോ മാസാ പരിഹായന്തി, രാജാനോ തതിയേ തതിയേ വസ്സേ വസ്സം ഉപകഡ്ഢന്തി, ഇതി അട്ഠാരസസു വസ്സേസു ഛ മാസാ വഡ്ഢന്തി, തതോ ഉപോസഥവസേന പരിഹീനേ ചത്താരോ മാസേ അപനേത്വാ ദ്വേ മാസാ അവസേസാ ഹോന്തി, തേ ദ്വേ മാസേ ഗഹേത്വാ വീസതി വസ്സാനി പരിപുണ്ണാനി ഹോന്തീതി നിക്കങ്ഖാ ഹുത്വാ നിക്ഖമനീയപുണ്ണമാസിം അതിക്കമ്മ പാടിപദേ ഉപസമ്പാദേന്തീ"തി അട്ഠകഥാവചനേ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൦൬) **"നിക്കങ്ഖാ ഹുത്വാ**തി അധികമാസേഹി സദ്ധിം പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സത്താ നിബ്ബേമതികാ ഹുത്വാ"തി അഥോ സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൪൦൬) വുത്തോ.

തത്ര നനു ച "തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു അട്ഠാരസന്നം...പേ... വുത്ത"ന്തി വുത്തം, തം കഥന്തി ചോദനം സന്ധായ "യം പന വുത്തം...പേ... തം ന ഗഹേതബ്ബ"ന്തി കിഞ്ചാപി വുത്തം, തഥാപി തം ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തവചനം ന ഗഹേതബ്ബന്തി അത്ഥോ, കസ്മാ ന ഗഹേതബ്ബന്തി ആഹ **"ന ഹീ"**തിആദി. ഹി യസ്മാ ന ഉപലബ്ഭന്തി, തസ്മാ ന ഗഹേതബ്ബന്തി യോജനാ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ആഹ **"തതിയേ"**തിആദി. പരിച്ചത്തേയേവ സമ്ഭവതോ, അപരിച്ചത്തേ അസമ്ഭവതോ ന ഉപലബ്ഭന്തീതി ബ്യതിരേകവസേന ഹേതുഫലയോജനാ. **തസ്മാ**തിആദി ലദ്ധഗുണം.

വജിരബുദ്ധിടീകായം പന ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തമേവ ഗഹേത്വാ വദതി. ഏതാനി വചനാനി സാമണേരാനം വീസതിവസ്സപരിപുണ്ണഭാവസാധകാനിയേവ ഹോന്തി, ന അധിമാസപതനവാരേസു സദിവസമാസാകഡ്ഢനഭാവസാധകാനി, തസ്മാ ഇമാനി ആഹരിത്വാ തം അധികരണം വിനിച്ഛിതും ന സക്കോന്തി. ഭിക്ഖൂ പന ബഹൂനം സന്നിപാതേ കിഞ്ചി പാഠം ആഹരിത്വാ കഥേതും സമത്ഥോ സോഭതീതി കത്വാ ഈദിസം പാഠം ആഹരന്തി. സുതസന്നിചയപണ്ഡിതാ പന ഇച്ഛിതത്ഥസ്സ അസാധകത്താ ഏവരൂപം ന ആഹരന്തി. സുദ്ധവേദികാനമ്പി വചനേ വിനയധരാ വിനയമേവ ജാനന്തി, ന ബാഹിരസമയം. അയം പന കഥാ ബാഹിരസമയേ പവത്താ, തസ്മാ വിനയധരാനം അവിസയോതി മഞ്ഞന്താ വദന്തി.

വിനയധരാ പന ഏകച്ചേ വിനയമേവ ജാനന്തി, ഏകച്ചേ സകലം പിടകത്തയം ജാനന്തി, ഏകച്ചേ സബാഹിരസമയം പിടകത്തയം ജാനന്തി, തസ്മാ കഥേതും സമത്ഥഭാവോയേവ പമാണം. വേദികാനമ്പി വചനം വേദപ്പകരണാഗതമേവ പമാണം. ന യം കിഞ്ചി ഹത്ഥഗതഗണനമത്തം, തസ്മാ യദാ പഥവിസ്സരോ രാജാ സദിവസം മാസം ആകഡ്ഢിതുകാമോ "ജേട്ഠമാസകാളപക്ഖഉപോസഥം പന്നരസിയം കരോന്തൂ"തി യാചിസ്സതി, തദാ "സകിം പക്ഖസ്സ ചാതുദ്ദസേ വാ പന്നരസേ വാ"തി വചനതോ പന്നരസിയം ഉപോസഥകരണേ ദോസോ നത്ഥി, യദാ സുദ്ധമാസമേവ ആകഡ്ഢിതുകാമോ "ചാതുദ്ദസിയം കരോന്തൂ"തി യാചിസ്സതി, ഏവം സതി പകതിയാപി ജേട്ഠമാസകാളപക്ഖുപോസഥോ ചാതുദ്ദസോയേവാതി കത്വാ ദോസോ നത്ഥി, ഉഭയഥാപി ഉപോസഥോ സുകതോയേവ ഹോതി, തസ്മാ അനുവത്തിതബ്ബോ. തതോ പരം പഠമാസാള്ഹമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖേപി കാളപക്ഖേപി ദുതിയാസാള്ഹമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖേപി പന്നരസീഉപോസഥം കത്വാ പാടിപദദിവസേ തിഥിയോഗം വാ നക്ഖത്തയോഗം വാ അനോലോകേത്വാ പാതോ അരുണുഗ്ഗമനാനന്തരതോ പട്ഠായ യാവ പുന അരുണുഗ്ഗമനാ സകലദിവസരത്തിയം യഥാജ്ഝാസയം വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തോ സൂപഗതോവ ഹോതി, നത്ഥി കോചി ദോസോതി ദട്ഠബ്ബോ. ഭവതേവം, പാതോവ വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തോ അത്ഥീതി? അത്ഥി. വുത്തഞ്ഹേതം സേനാസനക്ഖന്ധകവണ്ണനായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൮) "സചേ പാതോവ ഗാഹിതേ സേനാസനേ അഞ്ഞോ വിതക്കചാരികോ ഭിക്ഖു ആഗന്ത്വാ സേനാസനം യാചതി, 'ഗഹിതം, ഭന്തേ, സേനാസനം, വസ്സൂപഗതോ സങ്ഘോ, രമണീയോ വിഹാരോ, രുക്ഖമൂലാദീസു യത്ഥ ഇച്ഛഥ, തത്ഥ വസഥാ'തി വത്തബ്ബോ"തി.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

വസ്സൂപനായികവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ഛബ്ബീസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

പഠമോ ഭാഗോ നിട്ഠിതോ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

വിനയാലങ്കാര-ടീകാ (ദുതിയോ ഭാഗോ)

൨൭. ഉപജ്ഝായാദിവത്തവിനിച്ഛയകഥാ

ഉപജ്ഝായവത്തകഥാവണ്ണനാ

൧൮൮. ഏവം വസ്സൂപനായികവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി ഉപജ്ഝായവത്താദിവത്തകഥം കഥേതും **“വത്തന്തി ഏത്ഥാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ വത്തേതബ്ബം പവത്തേതബ്ബന്തി **വത്തം,** സദ്ധിവിഹാരികാദീഹി ഉപജ്ഝായാദീസു പവത്തേതബ്ബം ആഭിസമാചാരികസീലം. **തം** കതിവിധന്തി ആഹ **“വത്തം നാമേതം…പേ… ബഹുവിധ”**ന്തി. **വച്ചകുടിവത്ത**ന്തി ഏത്ഥ **ഇതി**-സദ്ദോ ആദ്യത്ഥോ. തേന സദ്ധിവിഹാരികവത്തഅന്തേവാസികവത്തഅനുമോദനവത്താനി സങ്ഗയ്ഹന്തി. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ തത്ഥ അട്ഠകഥാസു “ചുദ്ദസ ഖന്ധകവത്താനീ”തി. വത്തക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൩൫൭) ച പാളിയം ആഗതമേവ, തത്ഥ പന ആഗന്തുകവത്തതോ പട്ഠായ ആഗതം, ഇധ ഉപജ്ഝായവത്തതോ. ഇതോ അഞ്ഞാനിപി പഞ്ചസത്തതി സേഖിയവത്താനി ദ്വേഅസീതി മഹാവത്താനി ച വത്തമേവ. തേസു പന സേഖിയവത്താനി മഹാവിഭങ്ഗേ ആഗതാനി, മഹാവത്താനി കമ്മക്ഖന്ധകപാരിവാസികക്ഖന്ധകേസു (ചൂളവ॰ ൭൫ ആദയോ), തസ്മാ ഇധ ചുദ്ദസ ഖന്ധകവത്താനിയേവ ദസ്സിതാനി. തേസു ഉപജ്ഝായവത്തം പഠമം ദസ്സേന്തോ **“തത്ഥ ഉപജ്ഝായവത്തം താവ ഏവം വേദിതബ്ബ”**ന്ത്യാദിമാഹ.

തത്ഥ കോ ഉപജ്ഝായോ, കേനട്ഠേന ഉപജ്ഝായോ, കഥം ഗഹിതോ ഉപജ്ഝായോ, കേന വത്തിതബ്ബം ഉപജ്ഝായവത്തം, കതമം തം വത്തന്തി? തത്ഥ **കോ ഉപജ്ഝായോ**തി “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന ദസവസ്സേന വാ അതിരേകദസവസ്സേന വാ ഉപസമ്പാദേതു”ന്തിആദിവചനതോ (മഹാവ॰ ൭൬) ബ്യത്തിബലസമ്പന്നോ ഉപസമ്പദതോ പട്ഠായ ദസവസ്സോ വാ അതിരേകദസവസ്സോ വാ ഭിക്ഖു ഉപജ്ഝായോ. **കേനട്ഠേന ഉപജ്ഝായോ**തി വജ്ജാവജ്ജം ഉപനിജ്ഝായതീതി **ഉപജ്ഝായോ,** സദ്ധിവിഹാരികാനം ഖുദ്ദകം വജ്ജം വാ മഹന്തം വജ്ജം വാ ഭുസോ ചിന്തേതീതി അത്ഥോ. **കഥം ഗഹിതോ ഹോതി ഉപജ്ഝായോ**തി സദ്ധിവിഹാരികേന ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ “ഉപജ്ഝായോ മേ, ഭന്തേ, ഹോഹീ”തി തിക്ഖത്തും വുത്തേ സചേ ഉപജ്ഝായോ “സാഹൂ”തി വാ “ലഹൂ”തി വാ “ഓപായിക”ന്തി വാ “പതിരൂപ”ന്തി വാ “പാസാദികേന സമ്പാദേഹീ”തി വാ ഇമേസു പഞ്ചസു പദേസു യസ്സ കസ്സചി പദസ്സ വസേന കായേന വാ വാചായ വാ കായവാചാഹി വാ “ഗഹിതോ തയാ ഉപജ്ഝായോ”തി ഉപജ്ഝായഗ്ഗഹണം വിഞ്ഞാപേതി, ഗഹിതോ ഹോതി ഉപജ്ഝായോ. തത്ഥ **സാഹൂ**തി സാധു. **ലഹൂ**തി അഗരു, സുഭരതാതി അത്ഥോ. **ഓപായിക**ന്തി ഉപായപടിസംയുത്തം, ഏവം പടിപജ്ജനം നിത്ഥരണുപായോതി അത്ഥോ. **പതിരൂപ**ന്തി സാമീചികമ്മമിദന്തി അത്ഥോ. **പാസാദികേനാ**തി പസാദാവഹേന കായവചീപയോഗേന സമ്പാദേഹീതി അത്ഥോ.

കേന വത്തിതബ്ബം ഉപജ്ഝായവത്തന്തി ഗഹിതഉപജ്ഝായേന സദ്ധിവിഹാരികേന വത്തിതബ്ബം. **കതമം തം വത്ത**ന്തി ഇദം ആഗതമേവ, തത്ഥ **കാലസ്സേവ ഉട്ഠായ ഉപാഹനാ ഓമുഞ്ചിത്വാ**തി സചസ്സ പച്ചൂസകാലേ ചങ്കമനത്ഥായ വാ ധോതപാദപരിഹരണത്ഥായ വാ പടിമുക്കാ ഉപാഹനാ പാദഗതാ ഹോന്തി, താ കാലസ്സേവ ഉട്ഠായ അപനേത്വാ. **താദിസമേവ മുഖധോവനോദകം ദാതബ്ബ**ന്തി ഉതുമ്പി സരീരസഭാവേ ച ഏകാകാരേ താദിസമേവ ദാതബ്ബം.

സഗുണം കത്വാതി ഉത്തരാസങ്ഗം സങ്ഘാടിഞ്ചാതി ദ്വേ ചീവരാനി ഏകതോ കത്വാ താ ദ്വേപി സങ്ഘാടിയോ ദാതബ്ബാ. സബ്ബഞ്ഹി ചീവരം സങ്ഘടിതത്താ സങ്ഘാടീതി വുച്ചതി. തേന വുത്തം **“സങ്ഘാടിയോ ദാതബ്ബാ”**തി. **പദവീതിഹാരേഹീ**തി ഏത്ഥ പദം വീതിഹരതി ഏത്ഥാതി **പദവീതിഹാരോ,** പദവീതിഹാരട്ഠാനം. ദുതവിലമ്ബിതം അകത്വാ സമഗമനേന ദ്വിന്നം പദാനം അന്തരേ മുട്ഠിരതനമത്തം. പദാനം വാ വീതിഹരണം അഭിമുഖം ഹരിത്വാ നിക്ഖേപോ **പദവീതിഹാരോ**തി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **ന ഉപജ്ഝായസ്സ ഭണമാനസ്സ അന്തരന്തരാ കഥാ ഓപാതേതബ്ബാ**തി അന്തരഘരേ വാ അഞ്ഞത്ര വാ ഭണമാനസ്സ അനിട്ഠിതേ തസ്സ വചനേ അഞ്ഞാ കഥാ ന സമുട്ഠാപേതബ്ബാ. **ഇതോ പട്ഠായാ**തി “ന ഉപജ്ഝായസ്സ ഭണമാനസ്സാ”തി ഏത്ഥ ന-കാരതോ പട്ഠായ. തേന **നാതിദൂരേ**തിആദീസു ന-കാരപടിസിദ്ധേസു ആപത്തി നത്ഥീതി ദസ്സേതി. **സബ്ബത്ഥ ദുക്കടാപത്തീ**തി ആപദാഉമ്മത്തഖിത്തചിത്തവേദനാട്ടതാദീഹി വിനാ പണ്ണത്തിം അജാനിത്വാപി വദന്തസ്സ ഗിലാനസ്സ ച ദുക്കടമേവ. ആപദാസു ഹി അന്തരന്തരാ കഥാ വത്തും വട്ടതി, ഏവമഞ്ഞേസു ന-കാരപടിസിദ്ധേസു ഈദിസേസു, ഇതരേസു പന ഗിലാനോപി ന മുച്ചതി. **സബ്ബത്ഥ ദുക്കടാപത്തി വേദിതബ്ബാ**തി “ഈദിസേസു ഗിലാനോപി ന മുച്ചതീ”തി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. അഞ്ഞമ്പി ഹി യഥാവുത്തം ഉപജ്ഝായവത്തം അനാദരിയേന അകരോന്തസ്സ അഗിലാനസ്സ വത്തഭേദേ സബ്ബത്ഥ ദുക്കടമേവ, തേനേവ വക്ഖതി “അഗിലാനേന ഹി സദ്ധിവിഹാരികേന സട്ഠിവസ്സേനപി സബ്ബം ഉപജ്ഝായവത്തം കാതബ്ബം, അനാദരിയേന അകരോന്തസ്സ വത്തഭേദേ ദുക്കടം. ന-കാരപടിസംയുത്തേസു പന പദേസു ഗിലാനസ്സപി പടിക്ഖിത്തകിരിയം കരോന്തസ്സ ദുക്കടമേവാ”തി. **ആപത്തിസാമന്താ ഭണമാനോ**തി പദസോധമ്മ(പാചി॰ ൪൫ ആദയോ)-ദുട്ഠുല്ലാദിവസേന (പാരാ॰ ൨൮൩) ആപത്തിയാ ആസന്നവാചം ഭണമാനോ. **ആപത്തിയാ ആസന്നവാച**ന്തി ച ആപത്തിജനകമേവ വചനം സന്ധായ വദതി. യായ ഹി വാചായ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, സാ വാചാ ആപത്തിയാ ആസന്നാതി വുച്ചതി.

ചീവരേന പത്തം വേഠേത്വാതി ഏത്ഥ “ഉത്തരാസങ്ഗസ്സ ഏകേന കണ്ണേന വേഠേത്വാ”തി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. **ഹേട്ഠാപീഠം വാ പരാമസിത്വാ**തി ഇദം പുബ്ബേ തത്ഥ ഠപിതപത്താദിനാ അസങ്ഘട്ടനത്ഥായ വുത്തം. ചക്ഖുനാ ഓലോകേത്വാപി അഞ്ഞേസം അഭാവം ഞത്വാപി ഠപേതും വട്ടതി ഏവ. **ചതുരങ്ഗുലം കണ്ണം ഉസ്സാരേത്വാ**തി കണ്ണം ചതുരങ്ഗുലപ്പമാണം അതിരേകം കത്വാ ഏവം ചീവരം സങ്ഘരിതബ്ബം. **ഓഭോഗേ കായബന്ധനം കാതബ്ബ**ന്തി കായബന്ധനം സങ്ഘരിത്വാ ചീവരഭോഗേ പക്ഖിപിത്വാ ഠപേതബ്ബം. **സചേ പിണ്ഡപാതോ ഹോതീ**തി ഏത്ഥ യോ ഗാമേയേവ വാ അന്തരഘരേ വാ പടിക്കമനേ വാ ഭുഞ്ജിത്വാ ആഗച്ഛതി, പിണ്ഡം വാ ന ലഭതി, തസ്സ പിണ്ഡപാതോ ന ഹോതി, ഗാമേ അഭുത്തസ്സ പന ലദ്ധഭിക്ഖസ്സ വാ ഹോതി, തസ്മാ “സചേ പിണ്ഡപാതോ ഹോതീ”തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ഗാമേ**തി ഗാമപരിയാപന്നേ താദിസേ കിസ്മിഞ്ചി പദേസേ. **അന്തരഘരേ**തി അന്തോഗേഹേ. **പടിക്കമനേ**തി ആസനസാലായം. സചേപി തസ്സ ന ഹോതി, ഭുഞ്ജിതുകാമോ ച ഹോതി, ഉദകം ദത്വാ അത്തനാ ലദ്ധതോപി പിണ്ഡപാതോ ഉപനേതബ്ബോ. തിക്ഖത്തും പാനീയേന പുച്ഛിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ, ആദിമ്ഹി മജ്ഝേ അന്തേതി ഏവം തിക്ഖത്തും പുച്ഛിതബ്ബോതി അത്ഥോ. **ഉപകട്ഠോ**തി ആസന്നോ. **ധോതവാലികായാ**തി ഉദകേന ഗതട്ഠാനേ നിരജായ പരിസുദ്ധവാലികായ.

നിദ്ധൂമേതി ജന്താഘരേ ജലമാനഅഗ്ഗിധൂമരഹിതേ. ജന്താഘരഞ്ഹി നാമ ഹിമപാതബഹുകേസു ദേസേസു തപ്പച്ചയരോഗപീളാദിനിവാരണത്ഥം സരീരസേദതാപനട്ഠാനം. തത്ഥ കിര അന്ധകാരപടിച്ഛന്നതായ ബഹൂപി ഏകതോ

പവിസിത്വാ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ അഗ്ഗിതാപപരിഹാരായ മത്തികായ മുഖം ലിമ്പിത്വാ സരീരം യാവദത്ഥം സേദേത്വാ ചുണ്ണാദീഹി ഉബ്ബട്ടേത്വാ നഹായന്തി. തേനേവ പാളിയം (മഹാവ॰ ൬൬) “ചുണ്ണം സന്നേതബ്ബ”ന്തിആദി വുത്തം. **സചേ ഉസ്സഹതീ**തി സചേ പഹോതി. വുത്തമേവത്ഥം വിഭാവേതി **“കേനചി ഗേലഞ്ഞേന അനഭിഭൂതോ ഹോതീ”**തി. **അപടിഘംസന്തേനാ**തി ഭൂമിയം അപടിഘംസന്തേന. **കവാടപീഠ**ന്തി കവാടപീഠഞ്ച പിട്ഠസങ്ഘാതഞ്ച അച്ഛുപന്തേന. **സന്താനക**ന്തി യം കിഞ്ചി കീടകുലാവകമക്കടകസുത്താദി. **ഉല്ലോകാ പഠമം ഓഹാരേതബ്ബ**ന്തി ഉല്ലോകതോ പഠമം ഉല്ലോകം ആദിം കത്വാ അവഹരിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **ഉല്ലോക**ന്തി ച ഉദ്ധം ഓലോകനട്ഠാനം, ഉപരിഭാഗന്തി അത്ഥോ. **ആലോകസന്ധികണ്ണഭാഗാ**തി ആലോകസന്ധിഭാഗാ ച കണ്ണഭാഗാ ച, അബ്ഭന്തരബാഹിരവാതപാനകവാടകാനി ച ഗബ്ഭസ്സ ച ചത്താരോ കോണാ സമ്മജ്ജിതബ്ബാതി അത്ഥോ.

അഞ്ഞത്ഥ നേതബ്ബോതി യത്ഥ വിഹാരതോ സാസനേ അനഭിരതി ഉപ്പന്നാ, തതോ അഞ്ഞത്ഥ കല്യാണമിത്താദിസമ്പത്തിയുത്തട്ഠാനേ നേതബ്ബോ. **ന ച അച്ഛിന്നേ ഥേവേ പക്കമിതബ്ബ**ന്തി രജിതചീവരതോ യാവ അപ്പമത്തകമ്പി രജനം ഗളതി, ന താവ പക്കമിതബ്ബം. **ന ഉപജ്ഝായം അനാപുച്ഛാ ഏകച്ചസ്സ പത്തോ ദാതബ്ബോ**തിആദി സബ്ബം ഉപജ്ഝായസ്സ വിസഭാഗപുഗ്ഗലാനം വസേന കഥിതം. ഏത്ഥ ച **വിസഭാഗപുഗ്ഗലാന**ന്തി ലജ്ജിനോ വാ അലജ്ജിനോ വാ ഉപജ്ഝായസ്സ അവഡ്ഢികാമേ സന്ധായ വുത്തം. സചേ പന ഉപജ്ഝായോ അലജ്ജീ ഓവാദമ്പി ന ഗണ്ഹാതി, ലജ്ജിനോ ച ഏതസ്സ വിസഭാഗാ ഹോന്തി, തത്ഥ ഉപജ്ഝായം വിഹായ ലജ്ജീഹേവ സദ്ധിം ആമിസാദിപരിഭോഗോ കാതബ്ബോ. ഉപജ്ഝായാദിഭാവോ ഹേത്ഥ നപ്പമാണന്തി ദട്ഠബ്ബം. **പരിവേണം ഗന്ത്വാ**തി ഉപജ്ഝായസ്സ പരിവേണം ഗന്ത്വാ. **സുസാന**ന്തി ഇദം ഉപലക്ഖണം. ഉപചാരസീമതോ ബഹി ഗന്തുകാമേന അനാപുച്ഛാ ഗന്തും ന വട്ടതി. **വുട്ഠാനമസ്സ ആഗമേതബ്ബ**ന്തി ഗേലഞ്ഞതോ വുട്ഠാനം അസ്സ ആഗമേതബ്ബം.

ഉപജ്ഝായവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ആചരിയവത്തകഥാവണ്ണനാ

൬൮. ആചരിയവത്തകഥായം കോ ആചരിയോ, കേനട്ഠേന ആചരിയോ, കതിവിധോ ആചരിയോ, കഥം ഗഹിതോ ആചരിയോ, കേന വത്തിതബ്ബം ആചരിയവത്തം, കതമം തം വത്തന്തി? തത്ഥ **കോ ആചരിയോ**തി “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദസവസ്സം നിസ്സായ വത്ഥും ദസവസ്സേന നിസ്സയം ദാതു”ന്തിആദിവചനതോ (മഹാവ॰ ൭൭) ബ്യത്തിബലസമ്പന്നോ ദസവസ്സോ വാ അതിരേകദസവസ്സോ വാ ഭിക്ഖു ആചരിയോ. **കേനട്ഠേന ആചരിയോ**തി അന്തേവാസികേന ആഭുസോ ചരിതബ്ബോതി **ആചരിയോ,** ഉപട്ഠാതബ്ബോതി അത്ഥോ. **കതിവിധോ ആചരിയോ**തി നിസ്സയാചരിയപബ്ബജ്ജാചരിയഉപസമ്പദാചരിയധമ്മാചരിയവസേന ചതുബ്ബിധോ. തത്ഥ നിസ്സയം ഗഹേത്വാ തം നിസ്സായ വത്ഥബ്ബോ **നിസ്സയാചരിയോ**. പബ്ബജിതകാലേ സിക്ഖിതബ്ബസിക്ഖാപകോ **പബ്ബജ്ജാചരിയോ**. ഉപസമ്പദകാലേ കമ്മവാചാനുസ്സാവകോ **ഉപസമ്പദാചരിയോ**. ബുദ്ധവചനസിക്ഖാപകോ **ധമ്മാചരിയോ** നാമ. **കഥം ഗഹിതോ ഹോതി ആചരിയോ**തി അന്തേവാസികേന ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ “ആചരിയോ മേ, ഭന്തേ, ഹോഹി, ആയസ്മതോ നിസ്സായ വച്ഛാമീ”തി തിക്ഖത്തും വുത്തേ ആചരിയോ “സാഹൂ”തി വാ “ലഹൂ”തി വാ “ഓപായിക”ന്തി വാ “പതിരൂപ”ന്തി വാ “പാസാദികേന സമ്പാദേഹീ”തി വാ കായേന വിഞ്ഞാപേതി , വാചായ വിഞ്ഞാപേതി, കായവാചാഹി വിഞ്ഞാപേതി, ഗഹിതോ ഹോതി ആചരിയോ.

കേന വത്തിതബ്ബം ആചരിയവത്തന്തി അന്തേവാസികേന വത്തിതബ്ബം ആചരിയവത്തം. ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പഞ്ച വസ്സാനി നിസ്സായ വത്ഥബ്ബം, അബ്യത്തേന യാവജീവം. ഏത്ഥ സചായം ഭിക്ഖു വുഡ്ഢതരം ആചരിയം ന ലഭതി, ഉപസമ്പദായ സട്ഠിവസ്സോ വാ സത്തതിവസ്സോ വാ ഹോതി, നവകതരസ്സാപി ബ്യത്തസ്സ സന്തികേ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ “ആചരിയോ മേ, ആവുസോ, ഹോഹി, ആയസ്മതോ നിസ്സായ വച്ഛാമീ”തി ഏവം തിക്ഖത്തും വത്വാ നിസ്സയോ ഗഹേതബ്ബോ. ഗാമപ്പവേസനം ആപുച്ഛന്തേനപി ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ “ഗാമപ്പവേസനം ആപുച്ഛാമി ആചരിയാ”തി വത്തബ്ബം. ഏസ നയോ സബ്ബആപുച്ഛനേസു. **കതമം തം വത്ത**ന്തി ഏത്ഥ ഉപജ്ഝായവത്തതോ അഞ്ഞം നത്ഥീതി ആഹ **“ഇദമേവ ച…പേ॰… ആചരിയവത്തന്തി വുച്ചതീ”**തി. നനു ഉപജ്ഝാചരിയാ ഭിന്നപദത്ഥാ, അഥ കസ്മാ ഇദമേവ “ആചരിയവത്ത”ന്തി വുച്ചതീതി ആഹ **“ആചരിയസ്സ കത്തബ്ബത്താ”**തി. യഥാ ഏകോപി ഭിക്ഖു മാതുഭാതാഭൂതത്താ “മാതുലോ”തി ച ധമ്മേ സിക്ഖാപകത്താ “ആചരിയോ”തി ച വുച്ചതി, ഏവം ഏകമേവ വത്തം ഉപജ്ഝായസ്സ കത്തബ്ബത്താ “ഉപജ്ഝായവത്ത”ന്തി ച ആചരിയസ്സ കത്തബ്ബത്താ “ആചരിയവത്ത”ന്തി ച വുച്ചതീതി അധിപ്പായോ. ഏവം സന്തേപി നാമേ ഭിന്നേ അത്ഥോ ഭിന്നോ സിയാതി ആഹ **“നാമമത്തമേവ ഹേത്ഥ നാന”**ന്തി. യഥാ “ഇന്ദോ സക്കോ”തിആദീസു നാമമത്തമേവ ഭിന്നം, ന അത്ഥോ, ഏവമേത്ഥാപീതി ദട്ഠബ്ബോതി.

ഇദാനി തസ്മിം വത്തേ സദ്ധിവിഹാരികഅന്തേവാസികാനം വസേന ലബ്ഭമാനം കഞ്ചി വിസേസം ദസ്സേന്തോ **“തത്ഥ യാവ ചീവരരജന”**ന്ത്യാദിമാഹ. തതോ ഉപജ്ഝായാചരിയാനം വസേന വിസേസം ദസ്സേതും **“ഉപജ്ഝായേ”**ത്യാദിമാഹ. തേസു വത്തം സാദിയന്തേസു ആപത്തി, അസാദിയന്തേസു അനാപത്തി, തേസു അജാനന്തേസു , ഏകസ്സ ഭാരകരണേപി അനാപത്തീതി അയമേത്ഥ പിണ്ഡത്ഥോ. ഇദാനി അന്തേവാസികവിസേസവസേന ലബ്ഭമാനവിസേസം ദസ്സേതുമാഹ **“ഏത്ഥ ചാ”**തിആദി.

ആചരിയവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സദ്ധിവിഹാരികവത്തകഥാവണ്ണനാ

സദ്ധിവിഹാരികവത്തേ കോ സദ്ധിവിഹാരികോ, കേനട്ഠേന സദ്ധിവിഹാരികോ, കേന വത്തിതബ്ബം സദ്ധിവിഹാരികവത്തം, കതമം തം വത്തന്തി? തത്ഥ **കോ സദ്ധിവിഹാരികോ**തി ഉപസമ്പന്നോ വാ ഹോതു സാമണേരോ വാ, യോ ഉപജ്ഝം ഗണ്ഹാതി, സോ സദ്ധിവിഹാരികോ നാമ. **കേനട്ഠേന സദ്ധിവിഹാരികോ**തി ഉപജ്ഝായേന സദ്ധിം വിഹാരോ ഏതസ്സ അത്ഥീതി സദ്ധിവിഹാരികോതി അത്ഥേന. **കേന വത്തിതബ്ബം സദ്ധിവിഹാരികവത്ത**ന്തി ഉപജ്ഝായേന വത്തിതബ്ബം. തേന വുത്തം വത്തക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൩൭൬) “തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, ഉപജ്ഝായാനം സദ്ധിവിഹാരികേസു വത്തം പഞ്ഞപേസ്സാമി, യഥാ ഉപജ്ഝായേഹി സദ്ധിവിഹാരികേസു വത്തിതബ്ബ”ന്തി. **കതമം തം വത്ത**ന്തി ഇദാനി പകരണാഗതം. ഇമസ്മിം പന പകരണേ സങ്ഖേപരുചിത്താ, ആചരിയസദ്ധിവിഹാരികഅന്തേവാസികവത്താനഞ്ച സമാനത്താ ദ്വേപി ഏകതോ വുത്താ, തഥാപി വത്തക്ഖന്ധകേ വിസും വിസും ആഗതത്താ വിസും വിസുംയേവ കഥയാമ.

സങ്ഗഹേതബ്ബോ അനുഗ്ഗഹേതബ്ബോതി ഉദ്ദേസാദീഹിസ്സ സങ്ഗഹോ ച അനുഗ്ഗഹോ ച കാതബ്ബോ. തത്ഥ **ഉദ്ദേസോതി** പാളിവചനം. **പരിപുച്ഛാതി** പാളിയാ അത്ഥവണ്ണനാ. **ഓവാദോതി** അനോതിണ്ണേ വത്ഥുസ്മിം "ഇദം കരോഹി, ഇദം മാ കരിത്ഥാ"തി വചനം. **അനുസാസനീതി** ഓതിണ്ണേ വത്ഥുസ്മിം. അപിച ഓതിണ്ണേ വാ അനോതിണ്ണേ വാ പഠമം വചനം **ഓവാദോ,** പുനപ്പുനം വചനം **അനുസാസനീതി** ദട്ഠബ്ബം. **സചേ ഉപജ്ഝായസ്സ പത്തോ ഹോതീതി** സചേ അതിരേകപത്തോ ഹോതി. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. **പരിക്ഖാരോതി** അഞ്ഞോപി സമണപരിക്ഖാരോ. ഇധ **ഉസ്സുക്കം** നാമ ധമ്മിയേന നയേന ഉപ്പജ്ജമാനഉപായപരിയേസനം. ഇതോ പരം ദന്തകട്ഠദാനം ആദിം കത്വാ ആചമനകുമ്ഭിയാ ഉദകസിഞ്ചനപരിയോസാനം വത്തം ഗിലാനസ്സേവ സദ്ധിവിഹാരികസ്സ കാതബ്ബം. അനഭിരതിവൂപകാസനാദി പന അഗിലാനസ്സപി കത്തബ്ബമേവ. **ചീവരം രജന്തേനാതി** "ഏവം രജേയ്യാസീ"തി ഉപജ്ഝായതോ ഉപായം സുത്വാ രജന്തേന. സേസം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. **സങ്ഗഹേതബ്ബോ അനുഗ്ഗഹേതബ്ബോ**തിആദീസു അനാദരിയം പടിച്ച ധമ്മാമിസേഹി അസങ്ഗണ്ഹന്താനം ആചരിയുപജ്ഝായാനം ദുക്കടം വത്തഭേദത്താ. തേനേവ പരിവാരേപി (പരി॰ ൩൨൨) "ന ദേന്തോ ആപജ്ജതീ"തി വുത്തം. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

സദ്ധിവിഹാരികവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അന്തേവാസികവത്തകഥാവണ്ണനാ

അന്തേവാസികവത്തേ കോ അന്തേവാസികോ, കേനട്ഠേന അന്തേവാസികോ, കതിവിധാ അന്തേവാസികാ, കേന വത്തിതബ്ബം അന്തേവാസികവത്തം, കതമം തം വത്തന്തി? തത്ഥ **കോ അന്തേവാസികോതി** ഉപസമ്പന്നോ വാ ഹോതു സാമണേരോ വാ, യോ ആചരിയസ്സ സന്തികേ നിസ്സയം ഗണ്ഹാതി, യോ വാ ആചരിയസ്സ ഓവാദം ഗഹേത്വാ പബ്ബജതി, യോ വാ തേനാനുസ്സാവിതോ ഹുത്വാ ഉപസമ്പജ്ജതി, യോ വാ തസ്സ സന്തികേ ധമ്മം പരിയാപുണാതി, സോ സബ്ബോ അന്തേവാസികോതി വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ പഠമോ നിസ്സയന്തേവാസികോ നാമ, ദുതിയോ പബ്ബജ്ജന്തേവാസികോ നാമ, തതിയോ ഉപസമ്പദന്തേവാസികോ നാമ, ചതുത്ഥോ ധമ്മന്തേവാസികോ നാമ. അഞ്ഞത്ഥ പന സിപ്പന്തേവാസികോപി ആഗതോ, സോ ഇധ നാധിപ്പേതോ . **കേനട്ഠേന അന്തേവാസികോതി** അന്തേ വസതീതി അന്തേവാസികോ അലുത്തസമാസവസേന. **കതിവിധാ അന്തേവാസികാതി** യഥാവുത്തനയേന ചതുബ്ബിധാ അന്തേവാസികാ.

കേന വത്തിതബ്ബം അന്തേവാസികവത്തന്തി ചതുബ്ബിധേഹി ആചരിയേഹി അന്തേവാസികേസു വത്തിതബ്ബം. യഥാഹ വത്തക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൩൮൦) "തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, ആചരിയാനം അന്തേവാസികേസു വത്തം പഞ്ഞപേസ്സാമി, യഥാ ആചരിയേഹി അന്തേവാസികേസു വത്തിതബ്ബ"ന്തി. **കതമം തം വത്തന്തി** യം ഭഗവതാ വത്തക്ഖന്ധകേ വുത്തം, ഇധ ച സങ്ഖേപേന ദസ്സിതം, തം വത്തന്തി. ഇധ പന അത്ഥോ സദ്ധിവിഹാരികവത്തേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. അയം പന വിസേസോ - ഏതേസു പബ്ബജ്ജന്തേവാസികോ ച ഉപസമ്പദന്തേവാസികോ ച ആചരിയസ്സ യാവജീവം ഭാരോ, നിസ്സയന്തേവാസികോ ച ധമ്മന്തേവാസികോ ച യാവ സമീപേ വസന്തി, താവദേവ, തസ്മാ ആചരിയേഹിപി തേസു സമ്മാ വത്തിതബ്ബം. ആചരിയന്തേവാസികേസു ഹി യോ യോ ന സമ്മാ വത്തതി, തസ്സ തസ്സ ആപത്തി വേദിതബ്ബാ.

അന്തേവാസികവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ആഗന്തുകവത്തകഥാവണ്ണനാ

൩൫൭. ആഗന്തുകവത്തേ ആഗച്ഛതീതി ആഗന്തുകോ, തേന വത്തിതബ്ബന്തി **ആഗന്തുകവത്തം**. "ഇദാനി ആരാമം പവിസിസ്സാമീ"തി ഇമിനാ ഉപചാരസീമാസമീപം ദസ്സേതി, തസ്മാ ഉപചാരസീമാസമീപം പത്വാ ഉപാഹനാഓമുഞ്ചനാദി സബ്ബം കാതബ്ബം. **ഗഹേത്വാതി** ഉപാഹനദണ്ഡകേന ഗഹേത്വാ. **ഉപാഹനപുഞ്ഛനചോളകം പുച്ഛിത്വാ ഉപാഹനാ പുഞ്ഛിതബ്ബാതി** "കതരസ്മിം ഠാനേ ഉപാഹനപുഞ്ഛനചോളക"ന്തി ആവാസികേ ഭിക്ഖൂ പുച്ഛിത്വാ. **പത്ഥരിതബ്ബന്തി** സുക്ഖാപനത്ഥായ ആതപേ പത്ഥരിതബ്ബം. **സചേ നവകോ ഹോതി, അഭിവാദാപേതബ്ബോതി** തസ്സ വസ്സേ പുച്ഛിതേ യദി ദഹരോ ഹോതി, സയമേവ വന്ദിസ്സതി, തദാ ഇമിനാ വന്ദാപിതോ ഹോതി. **നില്ലോകേതബ്ബോതി** ഓലോകേതബ്ബോ. **ബഹി ഠിതേനാതി** ബഹി നിക്ഖമന്തസ്സ അഹിനോ വാ അമനുസ്സസ്സ വാ മഗ്ഗം ഠത്വാ ഠിതേന നില്ലോകേതബ്ബോ. സേസം പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

ആഗന്തുകവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ആവാസികവത്തകഥാവണ്ണനാ

൩൫൯. ആവാസികവത്തേ ആവസതീതി ആവാസികോ, തേന വത്തിതബ്ബന്തി **ആവാസികവത്തം**. തത്ഥ **ആവാസികേന ഭിക്ഖുനാ ആഗന്തുകം ഭിക്ഖും വുഡ്ഢതരം ദിസ്വാ ആസനം പഞ്ഞപേതബ്ബ**ന്തിആദി പാളിയം (ചൂളവ॰ ൩൫൯) ആഗതഞ്ച അട്ഠകഥായം ആഗതഞ്ച (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൫൯) ഗഹേതബ്ബം, ഗഹേത്വാ വുത്തത്താ പാകടമേവ, ഉപാഹനപുഞ്ഛനം പന അത്തനോ രുചിവസേന കാതബ്ബം. തേനേവ ഹേത്ഥ **"സചേ ഉസ്സഹതീ"**തി വുത്തം, തസ്മാ ഉപാഹനാ അപുഞ്ഛന്തസ്സപി അനാപത്തി. **സേനാസനം പഞ്ഞപേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ "കത്ഥ മയ്ഹം സേനാസനം പാപുണാതീ"തി പുച്ഛിതേന സേനാസനം പഞ്ഞപേതബ്ബം, "ഏതം സേനാസനം തുമ്ഹാകം പാപുണാതീ"തി ഏവം ആചിക്ഖിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. പപ്ഫോടേത്വാ പത്ഥരിതും പന വട്ടതിയേവ. ഏതേന മഞ്ചപീഠാദിം പപ്ഫോടേത്വാ പത്ഥരിത്വാ ഉപരി പച്ചത്ഥരണം ദത്വാ ദാനമ്പി സേനാസനപഞ്ഞാപനമേവാതി ദസ്സേതി. മഹാആവാസേപി അത്തനോ സന്തികം സമ്പത്തസ്സ ആഗന്തുകസ്സ വത്തം അകാതും ന ലബ്ഭതി. സേസം പുരിമസദിസമേവ.

ആവാസികവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഗമികവത്തകഥാവണ്ണനാ

൩൬൦. ഗമികവത്തേ ഗന്തും ഭബ്ബോതി ഗമികോ, തേന വത്തിതബ്ബന്തി **ഗമികവത്തം**. തത്രായം അനുത്താനപദവണ്ണനാ - **ദാരുഭണ്ഡന്തി** സേനാസനക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൩൨൨) വുത്തം മഞ്ചപീഠാദി. **മത്തികാഭണ്ഡമ്പി രജനഭാജനാദി സബ്ബം** തത്ഥ വുത്തപ്പഭേദമേവ. തം സബ്ബം അഗ്ഗിസാലായം വാ അഞ്ഞതരസ്മിം വാ ഗുത്തട്ഠാനേ പടിസാമേത്വാ ഗന്തബ്ബം, അനോവസ്സകേ പബ്ഭാരേപി ഠപേതും വട്ടതി. **സേനാസനം ആപുച്ഛിത്വാ പക്കമിതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ യം പാസാണപിട്ഠിയം വാ പാസാണത്ഥമ്ഭേസു വാ കതസേനാസനം, യത്ഥ ഉപചികാ നാരോഹന്തി, തം അനാപുച്ഛന്തസ്സപി അനാപത്തി.

ചതൂസു പാസാണേസൂതിആദി ഉപചികാനം ഉപ്പത്തിട്ഠാനേ പണ്ണസാലാദിസേനാസനേ കത്തബ്ബാകാരദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **അപ്പേവ നാമ അങ്ഗാനിപി സേസേയ്യു**ന്തി അയം അജ്ഝോകാസേ ഠപിതമ്ഹി ആനിസംസോ. ഓവസ്സകഗേഹേ പന തിണേസു ച മത്തികാപിണ്ഡേസു ച ഉപരി പതന്തേസു മഞ്ചപീഠാനം അങ്ഗാനിപി വിനസ്സന്തി.

ഗമികവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഭത്തഗ്ഗവത്തകഥാവണ്ണനാ

൩൫൭. വത്തക്ഖന്ധകേ ഇമസ്മിം ഠാനേ അനുമോദനവത്തം ആഗതം, തതോ ഭത്തഗ്ഗവത്തം. സാരത്ഥദീപനിയഞ്ച (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൩൭൫-൩൭൬) ''ഇമസ്മിം വത്തക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൩൫൭) ആഗതാനി ആഗന്തുകാവാസികഗമിയാനുമോദനഭത്തഗ്ഗപിണ്ഡചാരികാരഞ്ഞികസേനാസനജന്താഘരവച്ചകുടിഉപജ്ഝായാചരിയസദ്ധിവിഹ ചുദ്ദസ മഹാവത്താനി നാമാ''തി അനുക്കമോ വുത്തോ, ഇധ പന വിനയസങ്ഗഹപ്പകരണേ ഗമികവത്തതോ ഭത്തഗ്ഗവത്തം ആഗതം, അനുമോദനവത്തം പന വിസും അവത്വാ ഭത്തഗ്ഗവത്തേയേവ അന്തോഗധം കത്വാ പച്ഛാ വുത്തം ഭത്തഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ഭത്തേ ഭുത്തേയേവ അനുമോദനാകരണതോ, പാളിയഞ്ച അഞ്ഞേസു വത്തേസു വിയ ''തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ അനുമോദനവത്തം പഞ്ഞാപേസ്സാമീ''തി വിസും വത്തഭാവേന അനാഗതത്താ ഭത്തഗ്ഗവത്തേയേവ അന്തോഗധന്തി ആചരിയസ്സ അധിപ്പായോ സിയാ. ഇമസ്സ ച വിനയാലങ്കാരപകരണസ്സ തസ്സാ വണ്ണനാഭൂതത്താ സംവണ്ണേതബ്ബക്കമേനേവ സംവണ്ണനം കഥയിസ്സാമ.

ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി **ഭത്തം**. അജതി ഗച്ഛതി പവത്തതി ഏത്ഥാതി അഗ്ഗം. ''ആദികോട്ഠാസകോടീസു, പുരതോഗ്ഗം വരേ തീസൂ''തി അഭിധാനപ്പദീപികായം ആഗതേപി **''രാജഗ്ഗന്തി** രാജാരഹം, **സലാകഗ്ഗന്തി** സലാകഗ്ഗഹണട്ഠാന''ന്തിആദീസു അഞ്ഞത്ഥേസുപി പവത്തനതോ ഭത്തസ്സ അഗ്ഗം ഭത്തഗ്ഗം, ഭത്തപരിവിസനട്ഠാനം, ഭത്തഗ്ഗേ വത്തിതബ്ബം വത്തം **ഭത്തഗ്ഗവത്ത**ന്തി വിഗ്ഗഹോ. തത്ഥ **ആരാമേ കാലോ ആരോചിതോ ഹോതീ**തി ''കാലോ ഭന്തേ, നിട്ഠിതം ഭത്ത''ന്തി ആരോചിതോ ഹോതി. **തിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേന്തേനാ**തി ദ്വേ ജാണുമണ്ഡലാനി നാഭിമണ്ഡലഞ്ച പടിച്ഛാദേന്തേന. **പരിമണ്ഡലം നിവാസേത്വാ**തി സമന്തതോ മണ്ഡലം നിവാസേത്വാ. ഉദ്ധം നാഭിമണ്ഡലം, അധോ ജാണുമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേന്തേന ജാണുമണ്ഡലസ്സ ഹേട്ഠാ ജങ്ഘട്ഠിതോ പട്ഠായ അട്ഠങ്ഗുലമത്തം നിവാസനം ഓതാരേത്വാ നിവാസേതബ്ബം, തതോ പരം ഓതാരേന്തസ്സ ദുക്കടന്തി വുത്തം, യഥാനിസിന്നസ്സ ജാണുമണ്ഡലതോ ഹേട്ഠാ ചതുരങ്ഗുലമത്തം പടിച്ഛന്നം ഹോതീതി മഹാപച്ചരിയം വുത്തം. **കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ**തി തസ്സ നിവാസനസ്സ ഉപരി കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, അകായബന്ധനേന ഗാമോ പവിസിതബ്ബോ, യോ പവിസേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (ചൂളവ॰ ൨൭൮) വുത്തത്താ. **സഗുണം കത്വാ**തി ഇദം ഉപജ്ഝായവത്തേ വുത്തമേവ. **''ഗണ്ഠികം പടിമുഞ്ചിത്വാ**തി പാസകേ ഗണ്ഠികം പവേസേത്വാ അന്തോഗാമോ വാ ഹോതു വിഹാരോ വാ, മനുസ്സാനം പരിവിസനട്ഠാനം ഗച്ഛന്തേന ചീവരം പാരുപിത്വാ കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ഗമനമേവ വട്ടതീ''തി മഹാഅട്ഠകഥാസു വുത്തം. ഏത്ഥ ച **മനുസ്സാനം പരിവിസനട്ഠാന**ന്തി യത്ഥ അന്തോവിഹാരേപി മനുസ്സാ സപുത്തദാരാ ആവസിത്വാ ഭിക്ഖൂ നേത്വാ ഭോജേന്തി.

സുപ്പടിച്ഛന്നേനാതി ന സസീസം പാരുതേന, അഥ ഖോ ഗണ്ഠികം പടിമുഞ്ചിത്വാ അനുവാതന്തേന ഗീവം പടിച്ഛാദേത്വാ ഉഭോ കണ്ണേ സമം കത്വാ പടിസംഹരിത്വാ യാവ മണിബന്ധാ പടിച്ഛാദേന്തേന. **സുസംവുതേനാ**തി ഹത്ഥം വാ പാദം വാ അകീളാപേന്തേന, സുവിനീതേനാതി അത്ഥോ. **ഓക്ഖിത്തചക്ഖുനാ**തി ഹേട്ഠാഖിത്തചക്ഖുനാ. യോ അനാദരിയം പടിച്ച തഹം തഹം ഓലോകേന്തോ ഭിയ്യോ തം തം ദിസാഭാഗം പാസാദം കൂടാഗാരം വീഥിം ഓലോകേന്തോ ഗച്ഛതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഏകസ്മിം പന ഠാനേ ഠത്വാ ഹത്ഥിഅസ്സാദിപരിസ്സയാഭാവം ഓലോകേതും വട്ടതി. **അപ്പസദ്ദേനാ**തി ഏത്ഥ കിത്താവതാ അപ്പസദ്ദോ ഹോതി? ദ്വാദസഹത്ഥേ ഗേഹേ ആദിമ്ഹി സങ്ഘത്ഥേരോ മജ്ഝേ ദുതിയത്ഥേരോ അന്തേ തതിയത്ഥേരോതി ഏവം നിസിന്നേസു സങ്ഘത്ഥേരോ ദുതിയേന സദ്ധിം മന്തേതി, ദുതിയത്ഥേരോ തസ്സ സദ്ദഞ്ചേവ സുണാതി, കഥഞ്ച വവത്ഥപേതി, തതിയത്ഥേരോ പന സദ്ദമേവ സുണാതി, കഥം ന വവത്ഥപേതി, ഏത്താവതാ അപ്പസദ്ദോ ഹോതി. സചേ പന തതിയത്ഥേരോ കഥം വവത്ഥപേതി, മഹാസദ്ദോ നാമ ഹോതി.

ന ഉക്ഖിത്തകായാതി ന ഉക്ഖേപേന, ഇത്ഥമ്ഭൂതലക്ഖണേ കരണവചനം, ഏകതോ വാ ഉഭതോ വാ ഉക്ഖിത്തചീവരോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. അന്തോഇന്ദഖീലതോ പട്ഠായ ന ഏവം ഗന്തബ്ബം. നിസിന്നകാലേ പന ധമകരണം നീഹരന്തേനപി ചീവരം അനുക്ഖിപിത്വാവ നീഹരിതബ്ബം. **ന ഉജ്ജഗ്ഘികായാ**തി ന മഹാഹസിതം ഹസന്തോ, വുത്തനയേനേവേത്ഥ കരണവചനം. **ന കായപ്പചാലക**ന്തി കായം അചാലേത്വാ കായം പഗ്ഗഹേത്വാ നിച്ചലം കത്വാ ഉജുകേന കായേന സമേന ഇരിയാപഥേന. **ന ബാഹുപ്പചാലക**ന്തി ബാഹും അചാലേത്വാ ബാഹും പഗ്ഗഹേത്വാ നിച്ചലം കത്വാ. **ന സീസപ്പചാലക**ന്തി സീസം അചാലേത്വാ സീസം പഗ്ഗഹേത്വാ നിച്ചലം ഉജും ഠപേത്വാ. **ന ഖമ്ഭകതോ**തി ഖമ്ഭകതോ നാമ കടിയം ഹത്ഥം ഠപേത്വാ കതഖമ്ഭോ. **ന ഉക്കുടികായാ**തി ഏത്ഥ ഉക്കുടികാ വുച്ചതി പണ്ഹിയോ ഉക്ഖിപിത്വാ അഗ്ഗപാദേഹി വാ അഗ്ഗപാദേ ഉക്ഖിപിത്വാ പണ്ഹേഹിയേവ വാ ഭൂമിം ഫുസന്തസ്സ ഗമനം. കരണവചനം പനേത്ഥ വുത്തലക്ഖണമേവ. **ന ഓഗുണ്ഠിതേനാ**തി സസീസം പാരുതേന. **ന പല്ലത്ഥികായാ**തി ന ദുസ്സപല്ലത്ഥികായ. ഏത്ഥ ആയോഗപല്ലത്ഥികാപി ദുസ്സപല്ലത്ഥികാ ഏവ. **ന ഥേരേ ഭിക്ഖൂ അനുപഖജ്ജാ**തി ഥേരേ ഭിക്ഖൂ അതിഅല്ലീയിത്വാ ന നിസീദിതബ്ബം. **ന സങ്ഘാടിം ഓത്ഥരിത്വാ**തി ന സങ്ഘാടിം അത്ഥരിത്വാ നിസീദിതബ്ബം.

സക്കച്ചന്തി സതിം ഉപട്ഠാപേത്വാ. **പത്തസഞ്ഞീ**തി പത്തേ സഞ്ഞം കത്വാ. **സമസൂപകോ** നാമ യത്ഥ ഭത്തസ്സ ചതുത്ഥഭാഗപ്പമാണോ സൂപോ ഹോതി. **സമതിത്ഥിക**ന്തി സമപുണ്ണം സമഭരിതം. **ഥൂപീകതം പിണ്ഡപാതം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി ഏത്ഥ **ഥൂപീകതോ** നാമ പത്തസ്സ അന്തോമുഖവട്ടിലേഖം അതിക്കമിത്വാ കതോ, പത്തേ പക്ഖിത്തോ ഭരിതോ പൂരിതോതി അത്ഥോ. ഏവം കതം അഗ്ഗഹേത്വാ അന്തോമുഖവട്ടിലേഖാസമപ്പമാണോ ഗഹേതബ്ബോ. ''യം കഞ്ചി യാഗും വാ ഭത്തം വാ ഫലാഫലം വാ ആമിസജാതികം സമതിത്ഥികമേവ ഗഹേതബ്ബം, തഞ്ച ഖോ അധിട്ഠാനുപഗേന പത്തേന, ഇതരേന പന ഥൂപീകതമ്പി വട്ടതി. യാമകാലികസത്താഹകാലികയാവജീവികാനി പന അധിട്ഠാനുപഗപത്തേ ഥൂപീകതാനിപി വട്ടന്തി. യം പന ദ്വീസു പത്തേസു ഭത്തം ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം പൂരേത്വാ വിഹാരം പേസേതും വട്ടതീ''തി മഹാപച്ചരിയം വുത്തം. യം പത്തേ പക്ഖിപിയമാനം പൂവഉച്ഛുഖണ്ഡഫലാഫലാദി ഹേട്ഠാ ഓരോഹതി, തം ഥൂപീകതം നാമ ന ഹോതി. പൂവവടംസകം ഠപേത്വാ പിണ്ഡപാതം ദേന്തി, ഥൂപീകതമേവ ഹോതി. പുപ്ഫവടംസകതക്കോലകടുകഫലാദിവടംസകേ പന ഠപേത്വാ ദിന്നം ഥൂപീകതം ന ഹോതി. ഭത്തസ്സ ഉപരി ഥാലകം വാ പത്തം വാ ഠപേത്വാ പൂരേത്വാ ഗണ്ഹാതി, ഥൂപീകതം നാമ ന ഹോതി. കുരുന്ദിയമ്പി വുത്തം ''ഥാലകേ വാ പത്തേ വാ പക്ഖിപിത്വാ തം പത്തമത്ഥകേ ഠപേത്വാ ദേന്തി, പാടേക്കഭാജനം വട്ടതി. ഇധ അനാപത്തിയം

ഗിലാനോ ന ആഗതോ, തസ്മാ ഗിലാനസ്സപി ഥൂപീകതം ന വട്ടതി, സബ്ബത്ഥ പന പടിഗ്ഗഹേതുമേവ ന വട്ടതി, പടിഗ്ഗഹിതം പന ഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ"തി.

"സക്കച്ച"ന്തി ച "പത്തസഞ്ഞീ"തി ച ഉഭയം വുത്തനയമേവ. **സപദാന**ന്തി തത്ഥ തത്ഥ ഓധിം അകത്വാ അനുപടിപാടിയാ. സമസൂപകേ വത്തബ്ബം വുത്തമേവ. **ഥൂപകതോ**തി മത്ഥകതോ, വേമജ്ഝതോതി അത്ഥോ. **ന സൂപം വാ ബ്യഞ്ജനം വാ**തിആദി പാകടമേവ. വിഞ്ഞത്തിയം വത്തബ്ബം നത്ഥി. ഉജ്ഝാനസഞ്ഞീസിക്ഖാപദേപി ഗിലാനോ ന മുഞ്ചതി. **നാതിമഹന്തോ കബളോ**തി മയൂരണ്ഡം അതിമഹന്തം, കുക്കുടണ്ഡം അതിഖുദ്ദകം, തേസം വേമജ്ഝപ്പമാണോ. **പരിമണ്ഡലം ആലോപോ**തി നാതിദീഘോ ആലോപോ. **അനാഹടേ**തി അനാഹരിതേ, മുഖദ്വാരം അസമ്പാപിതേതി അത്ഥോ. **സബ്ബോ ഹത്ഥോ**തി ഏത്ഥ ഹത്ഥസദ്ദോ തദേകദേസേസു അങ്ഗുലീസു ദട്ഠബ്ബോ "ഹത്ഥമുദ്ദോ"തിആദീസു വിയ സമുദായേ പവത്തവോഹാരസ്സ അവയവേ പവത്തനതോ. ഏകങ്ഗുലിമ്പി മുഖേ പക്ഖിപിതും ന വട്ടതി. **ന സകബളേനാ**തി ഏത്ഥ ധമ്മം കഥേന്തോ ഹരീതകം വാ ലട്ഠിമധുകം വാ മുഖേ പക്ഖിപിത്വാ കഥേതി, യത്തകേന വചനം പരിപുണ്ണം ഹോതി, തത്തകേ മുഖമ്ഹി സന്തേ കഥേതും വട്ടതി.

പിണ്ഡുക്ഖേപകന്തി പിണ്ഡം ഉക്ഖിപിത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ. **കബളാവച്ഛേദക**ന്തി കബളം അവഛിന്ദിത്വാ അവഛിന്ദിത്വാ. **അവഗണ്ഡകാരക**ന്തി മക്കടോ വിയ ഗണ്ഡേ കത്വാ കത്വാ. **ഹത്ഥനിദ്ധുനക**ന്തി ഹത്ഥം നിദ്ധുനിത്വാ നിദ്ധുനിത്വാ. **സിത്ഥാവകാരക**ന്തി സിത്ഥാനി അവകിരിത്വാ അവകിരിത്വാ. **ജിവ്ഹാനിച്ഛാരക**ന്തി ജിവ്ഹം നിച്ഛാരേത്വാ നിച്ഛാരേത്വാ. **ചപുചപുകാരക**ന്തി "ചപുചപൂ"തി ഏവം സദ്ദം കത്വാ കത്വാ. **സുരുസുരുകാരക**ന്തി "സുരുസുരൂ"തി ഏവം സദ്ദം കത്വാ കത്വാ. **ഹത്ഥനില്ലേഹക**ന്തി ഹത്ഥം നില്ലേഹിത്വാ നില്ലേഹിത്വാ. ഭുഞ്ജന്തേന ഹി അങ്ഗുലിമത്തമ്പി നില്ലേഹിതും ന വട്ടതി, ഘനയാഗുഫാണിതപായാസാദികേ പന അങ്ഗുലീഹി ഗഹേത്വാ അങ്ഗുലിയോ മുഖേ പവേസേത്വാ ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. പത്തനില്ലേഹകഓട്ഠനില്ലേഹകേസുപി ഏസേവ നയോ, തസ്മാ അങ്ഗുലിയാപി പത്തോ ന നില്ലേഹിതബ്ബോ, ഏകഓട്ഠോപി ജിവ്ഹായ ന നില്ലേഹിതബ്ബോ, ഓട്ഠമംസേഹി ഏവ പന ഗഹേത്വാ അന്തോ പവേസേതും വട്ടതി.

ന സാമിസേന ഹത്ഥേന പാനീയഥാലകോതി ഏതം പടികൂലവസേന പടിക്ഖിത്തം, തസ്മാ സങ്ഘികമ്പി പുഗ്ഗലികമ്പി ഗിഹിസന്തകമ്പി അത്തനോ സന്തകമ്പി സങ്ഖമ്പി സരാവമ്പി ആമിസമക്ഖിതം ന ഗഹേതബ്ബമേവ, ഗണ്ഹന്തസ്സ ദുക്കടം. സചേ പന ഹത്ഥസ്സ ഏകദേസോ ആമിസമക്ഖിതോ ന ഹോതി, തേന പദേസേന ഗഹേതും വട്ടതി. **ന സസിത്ഥകം പത്തധോവനം അന്തരഘരേ ഛഡ്ഡേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ **ഉദ്ധരിത്വാ വാ**തി സിത്ഥാനി ഏകതോ ഉദ്ധരിത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ രാസിം കത്വാ ഉദകം ഛഡ്ഡേതി. ഭിന്ദിത്വാ വാ ഉദകഗതികാനി കത്വാ ഛഡ്ഡേതി, പടിഗ്ഗഹേന സമ്പടിച്ഛന്തോ നം പടിഗ്ഗഹേ ഛഡ്ഡേതി, ബഹി നീഹരിത്വാ വാ ഛഡ്ഡേതി, ഏവം ഛഡ്ഡേന്തസ്സ അനാപത്തി. **ന താവ ഥേരേന ഉദക**ന്തി ഇദം ഹത്ഥധോവനഉദകം സന്ധായ വുത്തം. അന്തരാ പിപാസിതേന , പന ഗലേ വിലഗ്ഗാമിസേന വാ പാനീയം പിവിത്വാ ന ധോവിതബ്ബാതി.

ഭത്തഗ്ഗവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അനുമോദനവത്തകഥാവണ്ണനാ

അനുമോദനവത്തേ അനു പുനപ്പുനം മോദിയതേ പമോദിയതേതി അനുമോദനാ. കാ സാ? ധമ്മകഥാ. അനുമോദനായ കത്തബ്ബം വത്തം **അനുമോദനവത്തം**. **പഞ്ചമേ നിസിന്നേ**തി അനുമോദനത്ഥായ നിസിന്നേ. ഉപനിസിന്നകഥാ നാമ ബഹൂസു സന്നിപതിതേസു പരികഥാകഥനം. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

അനുമോദനവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പിണ്ഡചാരികവത്തകഥാവണ്ണനാ

ഏവ്വന്. പിണ്ഡചാരികവത്തേ പിണ്ഡിതബ്ബോ സങ്ഘരിതബ്ബോതി പിണ്ഡോ, പിണ്ഡപാതോ. പിണ്ഡായ ചരണം സീലമസ്സാതി പിണ്ഡചാരീ, സോ ഏവ പിണ്ഡചാരികോ സകത്ഥേ കപച്ചയവസേന. പിണ്ഡചാരികേന വത്തിതബ്ബം വത്തം **പിണ്ഡചാരികവത്തം**. തത്രായമനുത്താനപദവണ്ണനാ - **നിവേസനം** നാമ ഇത്ഥികുമാരികാദീനം വസനട്ഠാനം. യസ്മാ പവിസനനിക്ഖമനദ്വാരം അസല്ലക്ഖേത്വാ സഹസാ പവിസന്തോ വിസഭാഗാരമ്മണം വാ പസ്സേയ്യ, പരിസ്സയോ വാ ഭവേയ്യ, തസ്മാ **"നിവേസനം...പേ॰... പവിസിതബ്ബ"**ന്തി വുത്തം. അതിദൂരേ തിട്ഠന്തോ അപസ്സന്തോ വാ ഭവേയ്യ, "അഞ്ഞസ്സ ഗേഹേ തിട്ഠതീ"തി വാ മഞ്ഞേയ്യ. അച്ചാസന്നേ തിട്ഠന്തോ അപസ്സിതബ്ബം വാ പസ്സേയ്യ, അസുണിതബ്ബം വാ സുണേയ്യ, തേന മനുസ്സാനം അഗാരവോ വാ അപ്പസാദോ വാ ഭവേയ്യ, തസ്മാ **"നാതിദൂരേ നാച്ചാസന്നേ ഠാതബ്ബ"**ന്തി വുത്തം. അതിചിരം തിട്ഠന്തോ അദാതുകാമാനം മനോപദോസോ ഭവേയ്യ, അഞ്ഞത്ഥ ഭിക്ഖാ ച പരിക്ഖയേയ്യ, അതിലഹുകം നിവത്തന്തോ ദാതുകാമാനം പുഞ്ഞഹാനി ച ഭവേയ്യ, ഭിക്ഖുനോ ച ഭിക്ഖായ അസമ്പജ്ജനം, തസ്മാ **"നാതിചിരം ഠാതബ്ബം, നാതിലഹുകം നിവത്തിതബ്ബം, ഠിതേന സല്ലക്ഖേതബ്ബ"**ന്തി വുത്തം. സല്ലക്ഖണാകാരം ദസ്സേതി **"സചേ കമ്മം വാ നിക്ഖിപതീ"**തിആദിനാ. തത്ഥ **കമ്മം വാ നിക്ഖിപതീ**തി കപ്പാസം വാ സുപ്പം വാ മുസലം വാ യഞ്ച ഗഹേത്വാ കമ്മം കരോന്തി, ഠിതാ വാ നിസിന്നാ വാ ഹോന്തി, തം നിക്ഖിപതി. **പരാമസതീ**തി ഗണ്ഹാതി. **ഠപേതി വാ**തി "തിട്ഠഥ ഭന്തേ"തി വദതി ഠപേതി നാമ. **അവക്കാരപാതീ**തി അതിരേകപിണ്ഡപാതം അപനേത്വാ ഠപനത്ഥായ ഏകാ സമുഗ്ഗപാതി. ഏത്ഥ ച **സമുഗ്ഗപാതി** നാമ സമുഗ്ഗപുടസദിസാ പാതി. സേസം വുത്തനയമേവ.

പിണ്ഡചാരികവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ആരഞ്ഞികവത്തകഥാവണ്ണനാ

ഏന്ം. ആരഞ്ഞികവത്തേ ന രമന്തി ജനാ ഏത്ഥാതി അരഞ്ഞം. വുത്തഞ്ഹി -

"രമണീയാനി അരഞ്ഞാനി, യത്ഥ ന രമതീ ജനോ;
വീതരാഗാ രമിസ്സന്തി, ന തേ കാമഗവേസിനോ"തി. (ധ॰ പ॰ ൯൯);

അരഞ്ഞേ വസതീതി ആരഞ്ഞികോ, തേന വത്തിതബ്ബം വത്തം **ആരഞ്ഞികവത്തം**. തത്രായം വിസേസപദാനമത്ഥോ - **കാലസ്സേവ ഉട്ഠായാ**തി അരഞ്ഞസേനാസനസ്സ ഗാമതോ ദൂരത്താ വുത്തം, തേനേവ കാരണേന "പത്തം ഗഹേത്വാ ചീവരം

പാരുപിത്വാ ഗച്ഛന്തോ പരിസ്സമോ ഹോതീ"തി വുത്തം. **പത്തം ഥവികായ പക്ഖിപിത്വാ അംസേ ലഗ്ഗേത്വാ ചീവരം ഖന്ധേ കരിത്വാ** അരഞ്ഞമഗ്ഗോ ന ദുസ്സോധനോ ഹോതി, തസ്മാ കണ്ടകസരീസപാദിപരിസ്സയവിമോചനത്ഥം **ഉപാഹനാ ആരോഹിത്വാ**. അരഞ്ഞം നാമ യസ്മാ ചോരാദീനം വിചരട്ഠാനം ഹോതി, തസ്മാ **"ദാരുഭണ്ഡം മത്തികാഭണ്ഡം പടിസാമേത്വാ ദ്വാരവാതപാനം ഥകേത്വാ വസനട്ഠാനതോ നിക്ഖമിതബ്ബ"**ന്തി വുത്തം. ഇതോ പരാനി ഭത്തഗ്ഗവത്തപിണ്ഡചാരികവത്തേസു വുത്തസദിസാനേവ. ഗാമതോ നിക്ഖമിത്വാ സചേ ബഹിഗാമേ ഉദകം നത്ഥി, അന്തോഗാമേയേവ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ, അഥ ബഹിഗാമേ അത്ഥി, ഭത്തകിച്ചം കത്വാ പത്തം ധോവിത്വാ വോദകം കത്വാ ഥവികായ പക്ഖിപിത്വാ ചീവരം സങ്ഘരിത്വാ അംസേ കരിത്വാ ഉപാഹനാ ആരോഹിത്വാ ഗന്തബ്ബം.

ഭാജനം അലഭന്തേനാതിആദി അരഞ്ഞസേനാസനസ്സ ദുല്ലഭദബ്ബസമ്ഭാരത്താ വുത്തം, **അഗ്ഗി ഉപട്ഠാപേതബ്ബോ**തിആദി വാളമിഗസരീസപാദിബാഹിരപരിസ്സയകാലേ ച വാതപിത്താദിഅജ്ഝത്തപഅസ്സയകാലേ ച ഇച്ഛിതബ്ബത്താ. ബഹൂനം പന വസനട്ഠാനേ താദിസാനി സുലഭാനി ഹോന്തീതി ആഹ **"ഗണവാസിനോ പന തേന വിനാപി വട്ടതീ"**തി. കത്തരദണ്ഡോ നാമ പരിസ്സയവിനോദനോ ഹോതി, തസ്മാ അരഞ്ഞേ വിഹരന്തേന അവസ്സം ഇച്ഛിതബ്ബോതി വുത്തം **"കത്തരദണ്ഡോ ഉപട്ഠാപേതബ്ബോ"**തി. നക്ഖത്താനേവ നക്ഖത്തപദാനി. ചോരാദീസു ആഗന്ത്വാ "അജ്ജ, ഭന്തേ, കേന നക്ഖത്തേന ചന്ദോ യുത്തോ"തി പുച്ഛിതേസു "ന ജാനാമാ"തി വുത്തേ കുജ്ഝന്തി, തസ്മാ വുത്തം **"നക്ഖത്തപദാനി ഉഗ്ഗഹേതബ്ബാനി സകലാനി വാ ഏകദേസാനി വാ"**തി, തഥാ ദിസാമൂള്ഹേസു "കതമായം, ഭന്തേ, ദിസാ"തി പുച്ഛിതേസു, തസ്മാ **"ദിസാകുസലേന ഭവിതബ്ബ"**ന്തി.

ആരഞ്ഞികവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സേനാസനവത്തകഥാവണ്ണനാ

൩൬൫. സേനാസനവത്തേ സയന്തി ഏത്ഥാതി സേനം, സയനന്തി അത്ഥോ. ആവസന്തി ഏത്ഥാതി ആസനം. സേനഞ്ച ആസനഞ്ച സേനാസനം. സേനാസനേസു കത്തബ്ബം വത്തം **സേനാസനവത്തം** . ഇധ പന യം വത്തബ്ബം, തം ഉപജ്ഝായവത്തകഥായം (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൩൮൩) വുത്തമേവ. തത്ഥ പന ഉപജ്ഝായേന വുത്ഥവിഹാരോ വുത്തോ, ഇധ പന അത്തനാ വുത്ഥവിഹാരോതി അയമേവ വിസേസോ. **ന വുഡ്ഢം അനാപുച്ഛാ**തി ഏത്ഥ തസ്സ ഓവരകേ തദുപചാരേ ച ആപുച്ഛിതബ്ബന്തി വദന്തി. **ഭോജനസാലാദീസുപി ഏവമേവ പടിപജ്ജിതബ്ബ**ന്തി ഭോജനസാലാദീസുപി ഉദ്ദേസദാനാദീ ആപുച്ഛിത്വാവ കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

സേനാസനവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ജന്താഘരവത്തകഥാവണ്ണനാ

൩൬൬. ജന്താഘരവത്തേ ജായതീതി ജം, കിം തം? സരീരം. ജം തായതി രക്ഖതീതി ജന്താ, കാ സാ? തികിച്ഛാ. ഗയ്ഹതേതി ഘരം, കിം തം? നിവേസനം, ജന്തായ സരീരതികിച്ഛായ കതം ഘരം ജന്താഘരം, ജന്താഘരേ കത്തബ്ബം വത്തം **ജന്താഘരവത്തം**. തത്ഥ **പരിഭണ്ഡ**ന്തി ബഹിജഗതി. സേസം ഉപജ്ഝായവത്തേ വുത്തനയത്താ സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ജന്താഘരവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

വച്ചകുടിവത്തകഥാവണ്ണനാ

൩൬൭. വച്ചകുടിവത്തേ വച്ചയതേ ഊഹദയതേതി വച്ചം, കരീസം. കുടീയതി ഛിന്ദീയതി ആതപോ ഏതായാതി കുടി, വച്ചത്ഥായ കതാ കുടി വച്ചകുടി, വച്ചകുടിയാ വത്തിതബ്ബം വത്തം **വച്ചകുടിവത്തം,** ഇധ ച വത്തക്ഖന്ധകേ ആചമനവത്തം പഠമം ആഗതം, പച്ഛാ വച്ചകുടിവത്തം. ഇമസ്മിം പന പകരണേ പഠമം വച്ചം കത്വാ പച്ഛാ ആചമതീതി അധിപ്പായേന വച്ചകുടിവത്തം പഠമം ആഗതം, തസ്മാ തദനുക്കമേന കഥയിസ്സാമ. **ദന്തകട്ഠം ഖാദന്തേനാ**തി അയം വച്ചകുടിയാപി സബ്ബത്ഥേവ പടിക്ഖേപോ. **നിബദ്ധഗമനത്ഥായാ**തി അത്തനാ നിബദ്ധഗമനത്ഥായ. **പുഗ്ഗലികട്ഠാനം വാ**തി അത്തനോ വിഹാരം സന്ധായ വുത്തം. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവാതി.

വച്ചകുടിവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ഉപജ്ഝായവത്താദിവത്തവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

സത്തവീസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

൨൮. ചതുപച്ചയഭാജനീയവിനിച്ഛയകഥാ

ചീവരഭാജനകഥാവണ്ണനാ

൩൯൮. ഏവം ഉപജ്ഝായാദിവത്തസങ്ഖാതാനി ചുദ്ദസ ഖന്ധകവത്താനി കഥേത്വാ ഇദാനി ചതുന്നം പച്ചയാനം ഭാജനം കഥേന്തോ **"ചതുപച്ചയഭാജന"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ചതൂ**തി സങ്ഖ്യാസബ്ബനാമപദം. പടിച്ച ഏതി സീതപടിഘാതാദികം ഫലം ഏതസ്മാതി പച്ചയോ, ചീവരാദി, പച്ചയോ ച പച്ചയോ ച പച്ചയോ ച പച്ചയാ, ചത്താരോ പച്ചയാ ചതുപച്ചയം, ഭാജീയതേ വിഭാജീയതേ ഭാജനം. ചതുപച്ചയസ്സ ഭാജനം **ചതുപച്ചയഭാജനം**. തേനാഹ **"ചീവരാദീനം ചതുന്നം പച്ചയാനം ഭാജന"**ന്തി. **തത്ഥ** തസ്മിം ചതുപച്ചയഭാജനേ സമഭിനിവിട്ഠേ **ചീവരഭാജനേ താവ** പഠമം **ചീവരപടിഗ്ഗാഹകോ…പേ॰… വേദിതബ്ബോ**. കസ്മാ? സങ്ഘികചീവരസ്സ ദുക്കരഭാജനത്താതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ ആഗതാഗതം ചീവരം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, പടിഗ്ഗഹണമത്തമേവസ്സ ഭാരോതി **ചീവരപടിഗ്ഗാഹകോ**. ചീവരപടിഗ്ഗാഹകേന പടിഗ്ഗഹിതം ചീവരം നിദഹതി, നിദഹനമത്തമേവസ്സ ഭാരോതി **ചീവരനിദഹകോ**. ഭണ്ഡാഗാരേ നിയുത്തോ **ഭണ്ഡാഗാരികോ**. ചീവരാദികസ്സ ഭണ്ഡസ്സ ഠപനട്ഠാനഭൂതം അഗാരം **ഭണ്ഡാഗാരം**. ചീവരം ഭാജേതി ഭാഗം കരോതീതി **ചീവരഭാജകോ**. ചീവരസ്സ ഭാജനം വിഭാഗകരണം **ചീവരഭാജനം,** വിഭജനകിരിയാ.

തത്ഥ "ചീവരപടിഗ്ഗാഹകോ വേദിതബ്ബോ"തി വുത്തോ, സോ കുതോ ലബ്ഭതേതി ആഹ **"പഞ്ചഹങ്ഗേഹി…പേ॰… സമ്മന്നിതബ്ബോ"**തി. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ആഹ **"അനുജാനാമി…പേ॰… വചനതോ"**തി. ഛന്ദനം **ഛന്ദോ,** ഇച്ഛനം പിഹനന്തി അത്ഥോ. ഗമനം കരണം ഗതി, കിരിയാ. ഗാരേയ്ഹാ ഗതി അഗതി, ഛന്ദേന അഗതി **ഛന്ദാഗതി**. സേസേസുപി ഏസേവ നയോ. കഥം ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛതീതി ആഹ **"തത്ഥ പച്ഛാ ആഗതാനമ്പീ"**തിആദി. ഏവമിതരേസുപി. പഞ്ചമങ്ഗം പന സതിസമ്പജഞ്ഞയുത്താഭാവം ദസ്സേതി. സുക്കപക്ഖേപി ഇതോ പടിപക്ഖവസേന വേദിതബ്ബോ. തേനാഹ **"തസ്മാ"**തിആദി.

ഇമായ കമ്മവാചായ വാ അപലോകനേന വാതി ഇദം ഇമസ്സ സമ്മുതികമ്മസ്സ ലഹുകകമ്മത്താ വുത്തം. തഥാ ഹി വുത്തം പരിവാരട്ഠകഥായം (പരി॰ അട്ഠ॰ ര്‍൪൮) "അവസേസാ തേരസ സമ്മുതിയോ സേനാസനഗ്ഗാഹമതകചീവരദാനാദിസമ്മുതിയോ ചാതി ഏതാനി ലഹുകകമ്മാനി അപലോകേത്വാപി കാതും വട്ടന്തീ"തി. **അന്തോവിഹാരേ സബ്ബസങ്ഘമജ്ഝേപി ഖണ്ഡസീമായമ്പി സമ്മന്നിതും വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ **അന്തോവിഹാരേ**തി ബദ്ധസീമവിഹാരം സന്ധായ വുത്തം. ന ഹി അബദ്ധസീമവിഹാരേ അപലോകനാദിചതുബ്ബിധകമ്മം കാതും വട്ടതി ദുബ്ബിസോധനത്താ. **ധുരവിഹാരട്ഠാനേ**തി വിഹാരദ്വാരസ്സ സമ്മുഖട്ഠാനേ.

൩൯൭. ഭണ്ഡാഗാരസമ്മുതിയം **വിഹാരമജ്ഝേയേവാ**തി അവിപ്പവാസസീമാസങ്ഖാതമഹാസീമാ വിഹാരസ്സ മജ്ഝേയേവ സമ്മന്നിതബ്ബാ. ഇമസ്മിം പന ഠാനേ ഇമം പന ഭണ്ഡാഗാരം ഖണ്ഡസീമം ഗന്ത്വാ ഖണ്ഡസീമായം നിസിന്നേഹി സമ്മന്നിതും ന വട്ടതി, വിഹാരമജ്ഝേയേവ "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ

ഇത്ഥന്നാമം വിഹാരം ഭണ്ഡാഗാരം സമ്മന്നേയ്യാ"തിആദിനാ നയേന "കമ്മവാചായ വാ അപലോകനേന വാ സമ്മന്നിതബ്ബ"ന്തി വചനം നിസ്സായ ഞത്തിദുതിയകമ്മം ഉപചാരസീമായം കാതും വട്ടതീതി ഗഹേത്വാ കഥിനദാനകമ്മമ്പി അബദ്ധസീമാഭൂതേ വിഹാരേ ഉപചാരസീമായം കരോന്തി, ഏകച്ചേ ഞത്തികമ്മമ്പി തഥേവ ഗഹേത്വാ അബദ്ധസീമവിഹാരേ ഉപചാരസീമാമത്തേയേവ ഉപോസഥപവാരണം കരോന്തി, തദയുത്തം, കാരണം പനേത്ഥ കഥിനവിനിച്ഛയകഥായം (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൨൬) ആവി ഭവിസ്സതി.

ഏൻവ്വ. **തുലാഭൂതോതി** തുലാസദിസോ. **ഇദന്തി** സാമണേരാനം ഉപഡ്ഢപടിവീസദാനം. ഇമം കിര പാഠം അമനസികരോന്താ ഇദാനി കാലചീവരമ്പി സാമണേരാനം ഉപഡ്ഢപടിവീസം ദേന്തി. **ഫാതികമ്മന്തി** പഹോനകകമ്മം, യത്തകേന വിനയാഗതേന സമ്മുഞ്ജനീബന്ധനാദിഹത്ഥകമ്മേന വിഹാരസ്സ ഊനതാ ന ഹോതി, തത്തകം കത്വാതി അത്ഥോ. **സബ്ബേസന്തി** തത്രുപ്പാദവസ്സാവാസികം ഗണ്ഹന്താനം സബ്ബേസം ഭിക്ഖൂനം സാമണേരാനഞ്ച. **ഭണ്ഡാഗാരചീവരേപീതി** അകാലചീവരം സന്ധായ വുത്തം. **ഉക്കുട്ഠിം കരോന്തീതി** മഹാസദ്ദം കരോന്തി. **ഏതന്തി** ഉക്കുട്ഠിയാ കതായ സമഭാഗദാനം. **വിരജ്ഝിത്വാ കരോന്തീതി** കത്തബ്ബകാലേസു അകത്വാ യഥാരുചിതക്ഖണേ കരോന്തി. **സമപടിവീസോ ദാതബ്ബോതി** കരിസ്സാമാതി യാചന്താനം പടിഞ്ഞാമത്തേനപി സമകോ കോട്ഠാസോ ദാതബ്ബോ.

അതിരേകഭാഗേനാതി ദസ ഭിക്ഖൂ ഹോന്തി, സാടകാപി ദസേവ, തേസു ഏകോ ദ്വാദസ അഗ്ഘതി, സേസാ ദസഗ്ഘനകാ. സബ്ബേസു ദസഗ്ഘനകവസേന കുസേ പാതിതേ യസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദ്വാദസഗ്ഘനകോ കുസോ പാതിതോ, സോ "ഏത്തകേന മമ ചീവരം പഹോതീ"തി തേന അതിരേകഭാഗേന ഗന്തുകാമോ ഹോതി. ഏത്ഥ ച **ഏത്തകേന മമ ചീവരം പഹോതീതി** ദ്വാദസഗ്ഘനകേന മമ ചീവരം പരിപുണ്ണം ഹോതി, ന തതോ ഊനേനാതി സബ്ബം ഗഹേതുകാമോതി അത്ഥോ. ഭിക്ഖൂ "അതിരേകം ആവുസോ സങ്ഘസ്സ സന്തക"ന്തി വദന്തി, തം സുത്വാ ഭഗവാ "സങ്ഘികേ ച ഗണസന്തകേ ച അപ്പകം നാമ നത്ഥി, സബ്ബത്ഥ സംയമോ കാതബ്ബോ, ഗണ്ഹന്തേനപി കുക്കുച്ചായിതബ്ബ"ന്തി ദസ്സേതും **"അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അനുക്ഖേപേ ദിന്നേ"**തി ആഹ. തത്ഥ അനുക്ഖേപോ നാമ യം കിഞ്ചി അനുക്ഖിപിതബ്ബം അനുപ്പദാതബ്ബം കപ്പിയഭണ്ഡം, യത്തകം തസ്സ പടിവീസേ അധികം, തത്തകേ അഗ്ഘനകേ യസ്മിം കിസ്മിഞ്ചി കപ്പിയഭണ്ഡേ ദിന്നേതി അത്ഥോതി ഇമമത്ഥം സങ്ഖേപേന ദസ്സേതും **"സചേ ദസ ഭിക്ഖൂ ഹോന്തി"**ത്യാദി വുത്തം.

വികലകേ തോസേത്വാതി ഏത്ഥ ചീവരവികലകം പുഗ്ഗലവികലകന്തി ദ്വേ വികലകാ. തത്ഥ **ചീവരവികലകം** നാമ സബ്ബേസം പഞ്ച പഞ്ച വത്ഥാനി പത്താനി, സേസാനിപി അത്ഥി, ഏകേകം പന ന പാപുണാതി, ഛിന്ദിത്വാ ദാതബ്ബാനി. ഛിന്ദന്തേഹി ച അഡ്ഢമണ്ഡലാദീനം വാ ഉപാഹനഥവികാദീനം വാ പഹോനകാനി ഖണ്ഡാനി കത്വാ ദാതബ്ബാനി, ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന ചതുരങ്ഗുലവിത്ഥാരമ്പി അനുവാതപ്പഹോനകായാമം ഖണ്ഡം കത്വാ ദാതും വട്ടതി. അപരിഭോഗം പന ന കാതബ്ബന്തി ഏവമേത്ഥ ചീവരസ്സ അപ്പഹോനകഭാവോ ചീവരവികലകം. ഛിന്ദിത്വാ ദിന്നേ പനേതം തോസിതം ഹോതി. അഥ കുസപാതോ കാതബ്ബോ, സചേപി ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ

കോട്ഠാസേ ഏകം വാ ദ്വേ വാ വത്ഥാനി നപ്പഹോന്തി, തത്ഥ അഞ്ഞം സാമണകം പരിക്ഖാരം ഠപേത്വാ യോ തേന തുസ്സതി, തസ്സ തം ഭാഗം ദത്വാ പച്ഛാ കുസപാതോ കാതബ്ബോ. ഇദമ്പി ചീവരവികലകന്തി അന്ധട്ഠകഥായം വുത്തം.

പുഗ്ഗലവികലകം നാമ ദസ ദസ ഭിക്ഖൂ ഗണേത്വാ വഗ്ഗം കരോന്താനം ഏകോ വഗ്ഗോ ന പൂരതി, അട്ഠ വാ നവ വാ ഹോന്തി, തേസം അട്ഠ വാ നവ വാ കോട്ഠാസാ "തുമ്ഹേ ഇമേ ഗഹേത്വാ വിസും ഭാജേഥാ"തി ദാതബ്ബാ. ഏവമയം പുഗ്ഗലാനം അപ്പഹോനകഭാവോ പുഗ്ഗലവികലകം നാമ. വിസും ദിന്നേ പന തം തോസിതം ഹോതി, ഏവം തോസേത്വാ കുസപാതോ കാതബ്ബോതി. അഥ വാ **വികലകേ തോസേത്വാ**തി യോ ചീവരവിഭാഗോ ഊനകോ, തം അഞ്ഞേന പരിക്ഖാരേന സമം കത്വാ കുസപാതോ കാതബ്ബോതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേതി **"സചേ സബ്ബേസം പഞ്ച പഞ്ച വത്ഥാനീ"**തിആദിനാ.

൧൯൯. ഇതോ പരം തേസു തേസു വത്ഥൂസു ആഗതവസേന അട്ഠകഥായം വുത്തേസു വിനിച്ഛയേസു സന്തേസുപി തേസം വിനിച്ഛയാനം അട്ഠമാതികാവിനിച്ഛയതോ അവിമുത്തത്താ അട്ഠമാതികാവിനിച്ഛയേസ്വേവ പക്ഖിപിത്വാ ദസ്സേതും **"ഇദാനി അട്ഠിമാ, ഭിക്ഖവേ"**തിആദിമാഹ. യാ താ അട്ഠ മാതികാ ഭഗവതാ വുത്താ, താസം അട്ഠന്നം മാതികാനം വസേന വിനിച്ഛയോ ഇദാനി വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനേന പരിച്ഛിന്നാ**തി ഇമിനാ അപരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ ധുവസന്നിപാതട്ഠാനാദിതോ പഠമലേഡ്ഡുപാതസ്സ അന്തോ ഉപചാരസീമാതി ദസ്സേതി. ഇദാനി ദുതിയലേഡ്ഡുപാതസ്സ അന്തോപി ഉപചാരസീമായേവാതി ദസ്സേതും **"അപിചാ"**തിആദി ആരദ്ധം. ധുവസന്നിപാതട്ഠാനമ്പി പരിയന്തഗതമേവ ഗഹേതബ്ബം. "ഏവം സന്തേ തിയോജനേ ഠിതാ ലാഭം ഗണ്ഹിസ്സന്തീ"തിആദിനാ ഇമേ ലാഭഗ്ഗഹണാദയോ ഉപചാരസീമാവസേനേവ ഹോതി, ന അവിപ്പവാസസീമാവസേനാതി ദസ്സേതി, തേന ച ഇമാനി ലാഭഗ്ഗഹണാദീനിയേവ ഉപചാരസീമായം കത്തബ്ബാനി, ന അപലോകനകമ്മാദീനി ചത്താരി കമ്മാനി, താനി പന അവിപ്പവാസസീമാദീസുയേവ കത്തബ്ബാനീതി പകാസേതി. തഥാ ഹി വുത്തം സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൭൯) "ഭിക്ഖുനീനം ആരാമപ്പവേസനസേനാസനപുച്ഛനാദി പരിവാസമാനത്താരോചനവസ്സച്ഛേദനിസ്സയസേനാസനഗ്ഗാഹാദി വിധാനന്തി ഇദം സബ്ബം ഇമിസ്സായേവ ഉപചാരസീമായ വസേന വേദിതബ്ബ"ന്തി.

ലാഭത്ഥായ ഠപിതാ സീമാ **ലാഭസീമാ**. ലോകേ ഗാമസീമാദയോ വിയ ലാഭസീമാ നാമ വിസും പസിദ്ധാ നത്ഥി, കേനായം അനുഞ്ഞാതാതി ആഹ **"നേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേനാ"**തിആദി. ഏതേന നായം സാസനവോഹാരസിദ്ധാ, ലോകവോഹാരസിദ്ധാ ഏവാതി ദസ്സേതി. **ജനപദപരിച്ഛേദോ**തി ഇദം ലോകപസിദ്ധസീമാസദ്ദത്ഥവസേന വുത്തം, പരിച്ഛേദബ്ഭന്തരമ്പി സബ്ബം ജനപദസീമാതി ഗഹേതബ്ബം. ജനപദോ ഏവ **ജനപദസീമാ,** ഏവം രട്ഠസീമാദീസുപി. തേനാഹ **"ആണാപവത്തിട്ഠാന"**ന്തിആദി. **പഥവീവേമജ്ഝഗതസ്സാ**തി യാവ ഉദകപരിയന്താ ഖണ്ഡസീമത്താ വുത്തം. ഉപചാരസീമാദീസു പന അബദ്ധസീമാസു ഹേട്ഠാപഥവിയം സബ്ബത്ഥ ഠിതാനം ന പാപുണാതി, കൂപാദിപവേസാരഹട്ഠാനേ ഠിതാനഞ്ഞേവ പാപുണാതീതി ഹേട്ഠാ സീമകഥായം വുത്തനയേനേവ തംതംസീമട്ഠഭാവോ വേദിതബ്ബോ.

ചക്കവാളസീമായ ദിന്നം പഥവീസന്ധാരകഉദകട്ഠാനേപി ഠിതാനം പാപുണാതി സബ്ബത്ഥ ചക്കവാളവോഹാരത്താതി. സമാനസംവാസഅവിപ്പവാസസീമാസു ദിന്നസ്സ ഇദം നാനത്തം - "അവിപ്പവാസസീമായ ദമ്മീ"തി ദിന്നം ഗാമട്ഠാനം ന പാപുണാതി. കസ്മാ? "ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ"തി (മഹാവ॰ ൧൪൪) വുത്തത്താ. "സമാനസംവാസകസീമായദമ്മീ"തി ദിന്നം പന ഗാമേ ഠിതാനമ്പി പാപുണാതീതി.

൨൦൦-൧. **ബുദ്ധാധിവുത്ഥോ**തി ബുദ്ധേന ഭഗവതാ അധിവുത്ഥോ. **ഏകസ്മി**ന്തി ഏകസ്മിം വിഹാരേ. **പാകവത്ത**ന്തി നിബദ്ധദാനം. **വത്തതീ**തി പവത്തതി. **തേഹി വത്തബ്ബ**ന്തി യേസം സമ്മുഖേ ഏസ ദേതി, തേഹി ഭിക്ഖൂഹി വത്തബ്ബം.

൨൦൨. **ദുതിയഭാഗേ പന ഥേരാസനം ആരുള്ഹേ**തി യാവ സങ്ഘനവകം ഏകവാരം സബ്ബേസം ഭാഗം ദത്വാ ചീവരേ അപരിക്ഖീണേ പുന സബ്ബേസം ദാതും ദുതിയഭാഗേ ഥേരസ്സ ദിന്നേതി അത്ഥോ. **പുബ്ബേ വുത്തനയേനാ**തി "തുയ്ഹേവ ഭിക്ഖു താനി ചീവരാനീ"തി (മഹാവ॰ ൩൬൩) ഭഗവതാ വുത്തനയേന. **പംസുകൂലികാനമ്പി വട്ടതീ**തി "തുയ്ഹം ദേമാ"തി അവത്വാ, 'ഭിക്ഖൂനം ദേമ, ഥേരാനം ദേമാ"തി വുത്തത്താ "പംസുകൂലികാനമ്പി വട്ടതീ"തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൭൯) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൭൯) പന **പംസുകൂലികാനമ്പി വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ "തുയ്ഹം ദേമാ"തി അവുത്തത്താതി കാരണം വദന്തി. യദി ഏവം "സങ്ഘസ്സ ദേമാ"തി വുത്തേപി വട്ടേയ്യ, "ഭിക്ഖൂനം ദേമ, ഥേരാനം ദേമ, സങ്ഘസ്സ ദേമാ"തി വചനതോ ഭേദോ ന ദിസ്സതി, വീമംസിതബ്ബമേത്ഥ കാരണന്തി. **പാരുപിതും വട്ടതീ**തി പംസുകൂലികാനം വട്ടതി. **സാമികേഹി വിചാരിതമേവാ**തി ഉപാഹനത്ഥവികാദീനമത്ഥായ വിചാരിതമേവ.

൨൦൩. **ഉപഡ്ഢം ദാതബ്ബ**ന്തി യം ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദിന്നം, തതോ ഉപഡ്ഢം ഭിക്ഖൂനം ഉപഡ്ഢം ഭിക്ഖുനീനം ദാതബ്ബം. സചേപി ഏകോ ഭിക്ഖു ഹോതി, ഏകാ വാ ഭിക്ഖുനീ, അന്തമസോ അനുപസമ്പന്നസ്സപി ഉപഡ്ഢമേവ ദാതബ്ബം. **"ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച ദമ്മീ"തി വുത്തേ പന ന മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ ദാതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ യസ്മാ ഭിക്ഖുനിപക്ഖേ സങ്ഘസ്സ പച്ചേകം അപരാമട്ഠത്താ ഭിക്ഖുനീനം ഗണനായ ഭാഗോ ദാതബ്ബോതി ദായകസ്സ അധിപ്പായോതി സിജ്ഝതി, തഥാ ദാനഞ്ച ഭിക്ഖൂപി ഗണേത്വാ ദിന്നേ ഏവ യുജ്ജതി. ഇതരഥാ ഹി "കിത്തകം ഭിക്ഖൂനം ദാതബ്ബം, കിത്തകം ഭിക്ഖുനീന"ന്തി ന വിഞ്ഞായതി, തസ്മാ "ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സാ"തി വുത്തവചനമ്പി "ഭിക്ഖൂന"ന്തി വുത്തവചനസദിസമേവാതി ആഹ **"ഭിക്ഖൂ ച ഭിക്ഖുനിയോ ച ഗണേത്വാ ദാതബ്ബ"**ന്തി. തേനാഹ **"പുഗ്ഗലോ…പേ॰… ഭിക്ഖുസങ്ഘഗ്ഗഹണേന ഗഹിതത്താ"**തി. **"ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച തുയ്ഹഞ്ചാ"തി വുത്തേ പന പുഗ്ഗലോ വിസും ന ലഭതീ**തി ഇദം അട്ഠകഥാപമാണേനേവ ഗഹേതബ്ബം, ന ഹേത്ഥ വിസേസകാരണം ഉപലബ്ഭതി. തഥാ ഹി "ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ച തുയ്ഹഞ്ച ദമ്മീ"തി വുത്തേ സാമഞ്ഞവിസേസവചനേഹി സങ്ഗഹിതത്താ യഥാ പുഗ്ഗലോ വിസും ലഭതി, ഏവമിധാപി "ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച തുയ്ഹഞ്ചാ"തി സാമഞ്ഞവിസേസവചനസബ്ഭാവതോ ഭവിതബ്ബമേവ വിസും

പുഗ്ഗലപടിവീസേനാതി വിഞ്ഞായതി, തസ്മാ അട്ഠകഥാവചനമേവേത്ഥ പമാണം. **പാപുണനട്ഠാനതോ ഏകമേവ ലഭതീ**തി അത്തനോ വസ്സഗ്ഗേന പത്തട്ഠാനതോ ഏകമേവ കോട്ഠാസം ലഭതി. തത്ഥ കാരണമാഹ **"കസ്മാ? ഭിക്ഖുസങ്ഘഗ്ഗഹണേന ഗഹിതത്താ"**തി, ഭിക്ഖുസങ്ഘഗ്ഗഹണേനേവ പുഗ്ഗലസ്സപി ഗഹിതത്താതി അധിപ്പായോതി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൭൯) വുത്തം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൭൯) പന ഭിക്ഖുസങ്ഘസദ്ദേന ഭിക്ഖൂനഞ്ഞേവ ഗഹിതത്താ, പുഗ്ഗലസ്സ പന "തുയ്ഹഞ്ചാ"തി വിസും ഗഹിതത്താ ച തത്ഥസ്സ അഗ്ഗഹിതത്താ ദട്ഠബ്ബാ, "ഭിക്ഖൂനഞ്ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച തുയ്ഹഞ്ചാ"തി വുത്തട്ഠാനസദിസത്താതി അധിപ്പായോ. പുഗ്ഗലപ്പധാനോ ഹേത്ഥ സങ്ഘ-സദ്ദോ ദട്ഠബ്ബോ. കേചി പന "ഭിക്ഖുസങ്ഘഗ്ഗഹണേന ഗഹിതത്താ"തി പാഠം ലിഖന്തി, തം ന സുന്ദരം തസ്സ വിസും ലാഭഗ്ഗഹണേ കാരണവചനത്താ. തഥാ ഹി "വിസും സങ്ഘഗ്ഗഹണേന ഗഹിതത്താ"തി വിസും പുഗ്ഗലസ്സപി ഭാഗഗ്ഗഹണേ കാരണം വുത്തം. യഥാ ചേത്ഥ പുഗ്ഗലസ്സ അഗ്ഗഹണം, ഏവം ഉപരി "ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച തുയ്ഹഞ്ചാ"തിആദീസുപി വിസും സങ്ഘാദിസദ്ദേഹി പുഗ്ഗലസ്സ അഗ്ഗഹണം ദട്ഠബ്ബം. യദി ഹി ഗഹണം സിയാ, സങ്ഘതോപി വിസുമ്പീതി ഭാഗദ്വയം ലഭേയ്യ ഉഭയത്ഥ ഗഹിതത്താതി വുത്തം. **പൂജേതബ്ബ**ന്തിആദി ഗിഹികമ്മം ന ഹോതീതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഹരാ**തി ഇദം പിണ്ഡപാതഹരണം സന്ധായ വുത്തം. തേനാഹ **"ഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ"**തി. **"ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഹരാ"തി വുത്തേപി ഹരിതബ്ബ**ന്തി ഈദിസം ഗിഹിവേയ്യാവച്ചം ന ഹോതീതി കത്വാ വുത്തം.

൨൫൪. **അന്തോഹേമന്തേ**തി ഇമിനാ അനത്ഥതേ കഥിനേ വസ്സാനം പച്ഛിമേ മാസേ ദിന്നം പുരിമവസ്സംവുത്ഥാനഞ്ഞേവ പാപുണാതി, തതോ പരം ഹേമന്തേ ദിന്നം പച്ഛിമവസ്സംവുത്ഥാനമ്പി വുത്ഥവസ്സത്താ പാപുണാതി, ഹേമന്തതോ പന പരം പിട്ഠിസമയേ "വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സാ"തി ഏവം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ദിന്നം അനന്തരേ വസ്സേ വാ തതോ പരേസു വാ യത്ഥ കത്ഥചി തസ്മിം ഭിക്ഖുഭാവേ വുത്ഥവസ്സാനം സബ്ബേസം പാപുണാതി. യേ പന സബ്ബഥാ അവുത്ഥവസ്സാ, തേസം ന പാപുണാതീതി ദസ്സേതി. **ലക്ഖണഞ്ഞൂ വദന്തീ**തി വിനയലക്ഖണഞ്ഞുനോ ആചരിയാ വദന്തി. **ലക്ഖണഞ്ഞൂ വദന്തീ**തി ഇദം സന്നിട്ഠാനവചനം, അട്ഠകഥാസു അനാഗതത്താ പന ഏവം വുത്തം. **ബഹിഉപചാരസീമായം...പേ॰... സബ്ബേസം പാപുണാതീ**തി യത്ഥ കത്ഥചി വുത്ഥവസ്സാനം സബ്ബേസം പാപുണാതീതി അധിപ്പായോ. തേനേവ മാതികാട്ഠകഥായമ്പി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ അകാലചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "സചേ പന ബഹിഉപചാരസീമായം ഠിതോ 'വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സ ദമ്മീ'തി വദതി, യത്ഥ കത്ഥചി വുത്ഥവസ്സാനം സബ്ബേസം സമ്പത്താനം പാപുണാതീ"തി വുത്തം. ഗണ്ഠിപദേസു പന "വസ്സാവാസസ്സ അനനുരൂപേ പദേസേ ഠത്വാ വുത്തത്താ വസ്സംവുത്ഥാനഞ്ച അവുത്ഥാനഞ്ച സബ്ബേസം പാപുണാതീ"തി വുത്തം, തം ന ഗഹേതബ്ബം. ന ഹി "വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി വുത്തേ അവുത്ഥവസ്സാനം പാപുണാതി. **സബ്ബേസമ്പീ**തി തസ്മിം ഭിക്ഖുഭാവേ വുത്ഥവസ്സാനം സബ്ബേസമ്പീതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ "വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സാ"തി വുത്തത്താ. **സമ്മുഖീഭൂതാനം സബ്ബേസമ്പീ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **ഏവം വദതീ**തി വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സ ദമ്മീതി വദതി. **അതീതവസ്സ**ന്തി അനന്തരാതീതവസ്സം.

൨൭൭. ഇദാനി "ആദിസ്സ ദേതീ"തി പദം വിഭജന്തോ **"ആദിസ്സ ദേതീതി ഏത്ഥാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ യാഗുയാ വാ…പേ॰… ഭേസജ്ജേ വാ ആദിസിത്വാ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ദേന്തോ ദായകോ ആദിസ്സ ദേതി നാമാതി യോജനാ. സേസം പാകടമേവ.

൨൭൮. ഇദാനി "പുഗ്ഗലസ്സ ദേതീ"തി പദം വിഭജന്തോ ആഹ **"പുഗ്ഗലസ്സ ദേതി ഏത്ഥാ"**തിആദി. സങ്ഘതോ ച ഗണതോ ച വിനിമുത്തസ്സ അത്തനോ കുലൂപകാദിപുഗ്ഗലസ്സ ദേന്തോ ദായകോ പുഗ്ഗലസ്സ ദേതി നാമ. തം പന പുഗ്ഗലികദാനം പരമ്മുഖാ വാ ഹോതി സമ്മുഖാ വാ. തത്ഥ പരമ്മുഖാ ദേന്തോ "ഇദം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീ"തി നാമം ഉദ്ധരിത്വാ ദേതി, സമ്മുഖാ ദേന്തോ ച ഭിക്ഖുനോ പാദമൂലേ ചീവരം ഠപേത്വാ "ഇദം, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ദമ്മീ"തി വത്വാ ദേതി, തദുഭയഥാപി ദേന്തോ പുഗ്ഗലസ്സ ദേതി നാമാതി അത്ഥോ. ന കേവലം ഏകസ്സേവ ദേന്തോ പുഗ്ഗലസ്സ ദേതി നാമ, അഥ ഖോ അന്തേവാസികാദീഹി സദ്ധിം ദേന്തോപി പുഗ്ഗലസ്സ ദേതി നാമാതി ദസ്സേതും **"സചേ പനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഉദ്ദേസം ഗഹേതും ആഗതോ**തി തസ്സ സന്തികേ ഉദ്ദേസം അഗ്ഗഹിതപുബ്ബസ്സപി ഉദ്ദേസം ഗണ്ഹിസ്സാമീതി ആഗതകാലതോ പട്ഠായ അന്തേവാസികഭാവൂപഗമനതോ വുത്തം. **ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോ**തി പരിനിട്ഠിതഉദ്ദേസോ ഹുത്വാ ഗച്ഛന്തോ. **വത്തം കത്വാ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാദീനി ഗഹേത്വാ വിചരന്താന**ന്തി ഇദം "ഉദ്ദേസന്തേവാസികാന"ന്തി ഇമസ്സേവ വിസേസനം. തേന ഉദ്ദേസകാലേ ആഗന്ത്വാ ഉദ്ദേസം ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാ അഞ്ഞത്ഥ നിവസന്തേ അനിബദ്ധചാരികേ നിവത്തേതി.

ഏവം ചീവരക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൩൭൯) ആഗതഅട്ഠമാതികാവസേന ചീവരവിഭജനം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തസ്മിംയേവ ചീവരക്ഖന്ധകേ മജ്ഝേ ആഗതേസു വത്ഥൂസു ആഗതനയം നിവത്തേത്വാ ദസ്സേന്തോ **"സചേ കോചി ഭിക്ഖൂ"**തിആദിമാഹ. **തത്ഥ കിം കാതബ്ബ**ന്തി പുച്ഛായ **തസ്സേവ താനി ചീവരാനീ**തി വിസ്സജ്ജനാ, സേസാനി ഞാപകാദിവസേന വുത്താനി. **പഞ്ച മാസേ**തി അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. **വഡ്ഢിം പയോജേത്വാ ഠപിതഉപനിക്ഖേപതോ**തി വസ്സാവാസികത്ഥായ വേയ്യാവച്ചകരേഹി വഡ്ഢിം പയോജേത്വാ ഠപിതഉപനിക്ഖേപതോ. **തത്രുപ്പാദതോ**തി നാളികേരാരാമാദിതത്രുപ്പാദതോ. അട്ഠകഥായം പന "ഇദം ഇധ വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സ ദേമാതി വാ വസ്സാവാസികം ദേമാതി വാ വത്വാ ദിന്നം തം അനത്ഥതകഥിനസ്സപി പഞ്ച മാസേ പാപുണാതീ"തി വുത്തം, തം വസ്സാവാസികലാഭവസേന ഉപ്പന്നേ ലബ്ഭമാനവിസേസം ദസ്സേതും വുത്തം. തത്ഥ **ഇധാ**തി അഭിലാപമത്തമേവേതം, ഇധ-സദ്ദം വിനാ "വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സ ദേമാ"തി വുത്തേപി സോ ഏവ നയോ. **അനത്ഥതകഥിനസ്സപി പഞ്ച മാസേ പാപുണാതീ**തി വസ്സാവാസികലാഭവസേന ഉപ്പന്നത്താ അനത്ഥതകഥിനസ്സപി വുത്ഥവസ്സസ്സ പഞ്ച മാസേ പാപുണാതി, തതോ പരം പന ഉപ്പന്നവസ്സാവാസികം പുച്ഛിതബ്ബം "കിം അതീതവസ്സേ ഇദം വസ്സാവാസികം, ഉദാഹു അനാഗതവസ്സേ"തി. തത്ഥ **തതോ പര**ന്തി പഞ്ചമാസതോ പരം, ഗിമ്ഹാനസ്സ പഠമദിവസതോ പട്ഠായാതി അത്ഥോ.

ഠിതികാ പന ന തിട്ഠതീതി ഏത്ഥ അട്ഠിതായ ഠിതികായ പുന അഞ്ഞസ്മിം ചീവരേ ഉപ്പന്നേ സചേ ഏകോ ഭിക്ഖു ആഗച്ഛതി, മജ്ഝേ ഛിന്ദിത്വാ ദ്വീഹിപി ഗഹേതബ്ബം. ഠിതായ പന ഠിതികായ പുന അഞ്ഞസ്മിം ചീവരേ

ഉപ്പന്നേ സചേ നവകതരോ ആഗച്ഛതി, ഠിതികാ ഹേട്ഠാ ഗച്ഛതി. സചേ വുഡ്ഢതരോ ആഗച്ഛതി, ഠിതികാ ഉദ്ധം ആരോഹതി. അഥ അഞ്ഞോ നത്ഥി, പുന അത്തനോ പാപേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **ദുഗ്ഗഹിതാനീ**തി അഗ്ഗഹിതാനി, സങ്ഘികാനേവ ഹോന്തീതി അത്ഥോ. **"പാതിതേ കുസേ"**തി ഏകകോട്ഠാസേ കുസദണ്ഡകേ പാതിതമത്തേ സചേപി ഭിക്ഖുസഹസ്സം ഹോതി, ഗഹിതമേവ നാമ ചീവരം. "നാകാമാ ഭാഗോ ദാതബ്ബോ"തി അട്ഠകഥാവചനം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൩), തത്ഥ **ഗഹിതമേവ നാമാ**തി "ഇമസ്സ ഇദം പത്ത"ന്തി കിഞ്ചാപി ന വിദിതം, തേ പന ഭാഗാ അത്ഥതോ തേസം പത്തായേവാതി അധിപ്പായോ.

സത്താഹവാരേന അരുണമേവ ഉട്ഠാപേതീതി ഇദം നാനാസീമവിഹാരേസു കത്തബ്ബനയേന ഏകസ്മിമ്പി വിഹാരേ ദ്വീസു സേനാസനേസു നിവുത്ഥഭാവദസ്സനത്ഥം വുത്തം, അരുണുട്ഠാപനേനേവ തത്ഥ വുത്ഥോ ഹോതി, ന പന വസ്സച്ഛേദപരിഹാരായ. അന്തോഉപചാരസീമായ ഹി യത്ഥ കത്ഥചി അരുണം ഉട്ഠാപേന്തോ അത്തനാ ഗഹിതസേനാസനം അപ്പവിട്ഠോപി വുത്ഥവസ്സോ ഏവ ഹോതി. ഗഹിതസേനാസനേ പന നിവുത്ഥോ നാമ ന ഹോതി, തത്ഥ അരുണുട്ഠാപനേ സതി ഹോതി. തേനാഹ **"പുരിമസ്മിം ബഹുതരം നിവസതി നാമാ"**തി. ഏതേന ച ഇതരസ്മിം സത്താഹവാരേനപി അരുണുട്ഠാപനേ സതി ഏവ അപ്പതരം നിവസതി നാമ ഹോതി, നാസതീതി ദീപിതം ഹോതി. **ഇദ**ന്തി ഏകാധിപ്പായദാനം. **നാനാലാഭേഹീ**തിആദീസു നാനാ വിസും വിസും ലാഭോ ഏതേസൂതി നാനാലാഭാ, ദ്വേ വിഹാരാ, തേഹി **നാനാലാഭേഹി**. നാനാ വിസും വിസും പാകാരാദീഹി പരിച്ഛിന്നോ ഉപചാരോ ഏതേസന്തി നാനൂപചാരാ, തേഹി **നാനൂപചാരേഹി**. **ഏകസീമവിഹാരേഹീ**തി ഏകസീമായം ദ്വീഹി വിഹാരേഹീതി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൬൪) വുത്തം. **നാനാലാഭേഹീ**തി വിസും വിസും നിബദ്ധവസ്സാവാസികലാഭേഹി. **നാനൂപചാരേഹീ**തി നാനാപരിക്ഖേപനാനാദ്വാരേഹി. **ഏകസീമവിഹാരേഹീ**തി ദ്വിന്നം വിഹാരാനം ഏകേന പാകാരേന പരിക്ഖിത്തത്താ ഏകായ ഉപചാരസീമായ അന്തോഗതേഹി ദ്വീഹി വിഹാരേഹീതി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൬൪). **സേനാസനഗ്ഗാഹോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതീ**തി പഠമം ഗഹിതോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. **തത്ഥാ**തി യത്ഥ സേനാസനഗ്ഗാഹോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, തത്ഥ.

൨൦൭. ഭിക്ഖുസ്സ കാലകതേതി ഏത്ഥ കാലകത-സദ്ദോ ഭാവസാധനോതി ആഹ **"കാലകിരിയായാ"**തി. പാളിയം ഗിലാനുപട്ഠാകാനം ചീവരദാനേ സാമണേരാനം തിചീവരാധിട്ഠാനാഭാവാ "ചീവരഞ്ച പത്തഞ്ചാ"തിആദി സബ്ബത്ഥ വുത്തം.

൨൦൮. സചേപി സഹസ്സം അഗ്ഘതി, ഗിലാനുപട്ഠാകാനഞ്ഞേവ ദാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞ**ന്തി തിചീവരപത്തതോ അഞ്ഞം. **അപ്പഗ്ഘ**ന്തി അതിജിണ്ണാദിഭാവേന നിഹീനം. **തതോ**തി അവസേസപരിക്ഖാരതോ. **സബ്ബ**ന്തി പത്തം ചീവരഞ്ച. **തത്ഥ തത്ഥ സങ്ഘസ്സേവാ**തി തസ്മിം തസ്മിം വിഹാരേ സങ്ഘസ്സേവ. ഭിക്ഖുനോ കാലകതട്ഠാനം സന്ധായ "ഇധാ"തി വത്തബ്ബേ "തത്ഥാ"തി വുത്തത്താ വിച്ഛാവചനത്താ ച പരിക്ഖാരസ്സ ഠപിതട്ഠാനം വുത്തന്തി വിഞ്ഞായതി. പാളിയം **അവിസ്സജ്ജികം അവേഭങ്ഗിക**ന്തി ആഗതാനാഗതസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സേവ സന്തകം ഹുത്വാ കസ്സചി അവിസ്സജ്ജികം അവേഭങ്ഗികഞ്ച ഭവിതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. **"സന്തേ**

പതിരൂപേ ഗാഹകേ"തി വുത്തത്താ ഗാഹകേ അസതി അദത്വാ ഭാജിതേപി സുഭാജിതമേവാതി ദട്ഠബ്ബം. **ദക്ഖിണോദകം പമാണ**ന്തി എത്ഥ സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൭൯) താവ **"യത്ഥ പന ദക്ഖിണോദകം പമാണ**ന്തി ഭിക്ഖൂ യസ്മിം രട്ഠേ ദക്ഖിണോദകപടിഗ്ഗഹണമത്തേനപി ദേയ്യധമ്മസ്സ സാമിനോ ഹോന്തീതി അധിപ്പായോ"തി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ２.൩൭൯) പന **"ദക്ഖിണോദകം പമാണ**ന്തി ഏത്തകാനി ചീവരാനി ദസ്സാമീതി പഠമം ഉദകം പാതേത്വാ പച്ഛാ ദേന്തി, തം യേഹി ഗഹിതം, തേ ഭാഗിനോവ ഹോന്തീതി അധിപ്പായോ"തി വുത്തം. **പരസമുദ്ദേ**തി ജമ്ബുദീപേ. തമ്ബപണ്ണിദീപഞ്ഹി ഉപാദായേസ ഏവം വുത്തോ.

"മതകചീവരം അധിട്ഠാതീ"തി ഏത്ഥ മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തോ തസ്സ കാലകിരിയം സുത്വാ അവിഹാരട്ഠാനേ ചേ ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേ അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖൂനം അഭാവം ഞത്വാ "ഇദം ചീവരം മയ്ഹം പാപുണാതീ"തി അധിട്ഠാതി, സ്വാധിട്ഠിതം. തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ബഹുഭണ്ഡോ ബഹുപരിക്ഖാരോ കാലകതോ ഹോതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും, "ഭിക്ഖുസ്സ, ഭിക്ഖവേ, കാലകതേ സങ്ഘോ സാമീ പത്തചീവരേ. അപിച ഗിലാനുപട്ഠാകാ ബഹുപകാരാ, അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിചീവരഞ്ച പത്തഞ്ച ഗിലാനുപട്ഠാകാനം ദാതും. യം തത്ഥ ലഹുഭണ്ഡം ലഹുപരിക്ഖാരം, തം സമ്മുഖീഭൂതേന സങ്ഘേന ഭാജേതും. യം തത്ഥ ഗരുഭണ്ഡം ഗരുപരിക്ഖാരം, തം ആഗതാനാഗതസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സ അവിസ്സജ്ജികം അവേഭങ്ഗിക"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൬൯) ഇമിനാ പാഠേന ഭഗവാ സബ്ബഞ്ഞൂ ഭിക്ഖൂനം ആമിസദായജ്ജം വിചാരേസി.

തത്ഥ തിചീവരപത്തഅവസേസലഹുഭണ്ഡഗരുഭണ്ഡവസേന ആമിസദായജ്ജം തിവിധം ഹോതി. തേസു **തിചീവരപത്തം** ഗിലാനുപട്ഠാകസ്സ ഭാഗോ ഹോതി, **അവസേസലഹുഭണ്ഡം** സമ്മുഖീഭൂതസങ്ഘസ്സ, പഞ്ചവീസതിവിധ **ഗരുഭണ്ഡം** ചാതുദ്ദിസസങ്ഘസ്സ. ഇമിനാ ഇതോ തിവിധഭണ്ഡതോ അഞ്ഞം ഭിക്ഖുഭണ്ഡം നാമ നത്ഥി, ഇമേഹി തിവിധേഹി പുഗ്ഗലേഹി അഞ്ഞോ ദായാദോ നാമ നത്ഥീതി ദസ്സേതി. ഇദാനി പന വിനയധരാ "ഭിക്ഖൂനം അകപ്പിയഭണ്ഡം ഗിഹിഭൂതാ ഞാതകാ ലഭന്തീ"തി വദന്തി, തം കസ്മാതി ചേ? "യേ തസ്സ ധനേ ഇസ്സരാ ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ, തേസം ദാതബ്ബ"ന്തി അട്ഠകഥായം ആഗതത്താതി. സച്ചം ആഗതോ, സോ പന പാഠോ വിസ്സാസഗ്ഗാഹവിസയേ ആഗതോ, ന ദായജ്ജഗഹണട്ഠാനേ. "ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ"ഇച്ചേവ ആഗതോ, ന "ഞാതകാ അഞ്ഞാതകാ വാ"തി, തസ്മാ ഞാതകാ വാ ഹോന്തു അഞ്ഞാതകാ വാ, യേ തം ഗിലാനം ഉപട്ഠഹന്തി, തേ ഗിലാനുപട്ഠാകഭാഗഭൂതസ്സ ധനസ്സ ഇസ്സരാ ഗഹട്ഠപബ്ബജിതാ, അന്തമസോ മാതുഗാമാപി. തേ സന്ധായ "തേസം ദാതബ്ബ"ന്തി വുത്തം, ന പന യേ ഗിലാനം നുപട്ഠഹന്തി, തേ സന്ധായ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൫) "ഗിലാനുപട്ഠാകോ നാമ ഗിഹീ വാ ഹോതു പബ്ബജിതോ വാ, അന്തമസോ മാതുഗാമോപി, സബ്ബേ ഭാഗം ലഭന്തീ"തി.

അഥ വാ യോ ഭിക്ഖു അത്തനോ ജീവമാനകാലേയേവ സബ്ബം അത്തനോ പരിക്ഖാരം നിസ്സജ്ജിത്വാ കസ്സചി ഞാതകസ്സ വാ അഞ്ഞാതകസ്സ വാ ഗഹട്ഠസ്സ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ അദാസി, കോചി ച ഞാതകോ വാ

അഞ്ഞാതകോ വാ ഗഹട്ഠോ വാ പബ്ബജിതോ വാ വിസ്സാസം അഗ്ഗഹേസി, താദിസേ സന്ധായ "യേ തസ്സ ധനസ്സ ഇസ്സരാ ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ, തേസം ദാതബ്ബ"ന്തി വുത്തം, ന പന അതാദിസേ ഞാതകേ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൯) "സചേ പന സോ ജീവമാനോയേവ സബ്ബം അത്തനോ പരിക്ഖാരം നിസ്സജ്ജിത്വാ കസ്സചി അദാസി, കോചി വാ വിസ്സാസം അഗ്ഗഹേസി, യസ്സ ദിന്നം, യേന ച ഗഹിതം, തസ്സേവ ഹോതി, തസ്സ രുചിയാ ഏവ ഗിലാനുപട്ഠാകാ ലഭന്തീ"തി. ഏവം ഹോതു, കപ്പിയഭണ്ഡേ പന കഥന്തി? തമ്പി "ഗിഹിഞാതകാനം ദാതബ്ബ"ന്തി പാളിയം വാ അട്ഠകഥായം വാ ടീകാസു വാ നത്ഥി, തസ്മാ വിചാരേതബ്ബമേതം.

ചീവരഭാജനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പിണ്ഡപാതഭാജനകഥാവണ്ണനാ

൨൦൯. ഇദാനി പിണ്ഡപാതഭാജനവിനിച്ഛയം കഥേതും **"പിണ്ഡപാതഭാജനേ പനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സേനാസനക്ഖന്ധകേ സേനാസനഭാജനേയേവ പഠമം ആഗതേപി ചതുപച്ചയഭാജനവിനിച്ഛയത്താ പച്ചയാനുക്കമേന പിണ്ഡപാതഭാജനം പഠമം ദസ്സേതി. പിണ്ഡപാതഭാജനേ പന സങ്ഘഭത്താദീസു അയം വിനിച്ഛയോതി സമ്ബന്ധോ. കഥം ഏതാനി സങ്ഘഭത്താദീനി ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതാനീതി ആഹ **"അനുജാനാമി…പേ॰… അനുഞ്ഞാതേസൂ"**തി. സങ്ഘസ്സ അത്ഥായ ആഭതം ഭത്തം **സങ്ഘഭത്തം** യഥാ "ആഗന്തുകസ്സ ആഭതം ഭത്തം ആഗന്തുകഭത്ത"ന്തി. സങ്ഘതോ ഉദ്ദിസ്സ ഉദ്ദിസിത്വാ ദാതബ്ബം ഭത്തം **ഉദ്ദേസഭത്തം**. നിമന്തേത്വാ ദാതബ്ബം ഭത്തം **നിമന്തനഭത്തം**. സലാകം പാതേത്വാ ഗാഹേതബ്ബം ഭത്തം **സലാകഭത്തം**. പക്ഖേ പക്ഖദിവസേ ദാതബ്ബം ഭത്തം **പക്ഖഭത്തം**. ഉപോസഥേ ഉപോസഥദിവസേ ദാതബ്ബം ഭത്തം **ഉപോസഥഭത്തം**. പാടിപദേ ഉപോസഥദിവസതോ ദുതിയദിവസേ ദാതബ്ബം ഭത്തം **പാടിപദഭത്ത**ന്തി വിഗ്ഗഹോ. **ഠിതികാ നാമ നത്ഥീ**തി സങ്ഘത്ഥേരതോ പട്ഠായ വസ്സഗ്ഗേന ഗാഹണം ഠിതികാ നാമ.

അത്തനോ വിഹാരദ്വാരേതി വിഹാരസ്സ ദ്വാരകോട്ഠകസമീപം സന്ധായ വുത്തം. **ഭോജനസാലായാ**തി ഭത്തുദ്ദേസട്ഠാനഭൂതായ ഭോജനസാലായം. **വസ്സഗ്ഗേനാ**തി വസ്സകോട്ഠാസേന. **ദിന്നം പനാ**തി വത്വാ യഥാ സോ ദായകോ വദതി, തം വിധിം ദസ്സേതും **"സങ്ഘതോ ഭന്തേ"**തിആദിമാഹ. **അന്തരഘരേ**തി അന്തോഗേഹേ. **അന്തോഉപചാരഗതാന**ന്തി ഏത്ഥ ഗാമദ്വാരവീഥിചതുക്കേസു ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരം ഉപചാരോ നാമ.

അന്തരഘരസ്സ ഉപചാരേ പന ലബ്ഭമാനവിസേസം ദസ്സേതും **"ഘരൂപചാരോ ചേത്ഥാ"**തിആദിമാഹ. **ഏകവളഞ്ജ**ന്തി ഏകേന ദ്വാരേന വളഞ്ജിതബ്ബം. **നാനാനിവേസനേസൂ**തി നാനാകുലസ്സ നാനൂപചാരേസു നിവേസനേസു. ലജ്ജീ പേസലോ അഗതിഗമനം വജ്ജേത്വാ മേധാവീ ച ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഉദ്ദിസതീതി ആഹ **"പേസലോ ലജ്ജീ മേധാവീ ഇച്ഛിതബ്ബോ"**തി. **നിസിന്നസ്സപി നിദ്ദായന്തസ്സപീ**തി അനാദരേ സാമിവചനം, വുഡ്ഢതരേ നിദ്ദായന്തേ നവകസ്സ ഗാഹിതം സുഗ്ഗാഹിതന്തി അത്ഥോ. **തിചീവരപരിവാരം വാ**തി ഏത്ഥ "ഉദകമത്തലാഭീ വിയ അഞ്ഞോപി ഉദ്ദേസഭത്തം അലഭിത്വാ വത്ഥാദിഅനേകപ്പകാരകം ലഭതി ചേ, തസ്സേവ ത"ന്തി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. അത്തനോ രുചിവസേന യം കിഞ്ചി വത്വാ ആഹരിതും വിസ്സജ്ജിതത്താ **വിസ്സട്ഠദൂതോ** നാമ. **യം ഇച്ഛതീ**തി

''ഉദ്ദേസഭത്തം ദേഥാ''തിആദീനി വദന്തോ യം ഇച്ഛതി. **പുച്ഛാസഭാഗേനാ**തി പുച്ഛാസദിസേന.

''ഏകാ കൂടട്ഠിതികാ നാമ ഹോതീ''തി വത്വാ തമേവ ഠിതികം വിഭാവേന്തോ **''രഞ്ഞോ വാ ഹീ''**തിആദിമാഹ. അഞ്ഞേഹി ഉദ്ദേസഭത്താദീഹി അമിസ്സേത്വാ വിസുംയേവ ഠിതികായ ഗഹേതബ്ബത്താ **''ഏകചാരികഭത്താനീ''**തി വുത്തം. **ഥേയ്യായ ഹരന്തീ**തി പത്തഹാരകാ ഹരന്തി. **ഗീവാ ഹോതീ**തി ആണാപകസ്സ ഗീവാ ഹോതി. **സബ്ബം പത്തസ്സാമികസ്സ ഹോതീ**തി ചീവരാദികമ്പി സബ്ബം പത്തസ്സാമികസ്സേവ ഹോതി, ''മയാ ഭത്തമേവ സന്ധായ വുത്തം, ന ചീവരാദി''ന്തി വത്വാ ഗഹേതും വട്ടതീതി അത്ഥോ. **മനുസ്സാനം വചനം കാതും വട്ടതീതി വുത്താ ഗച്ഛന്തീ**തി മനുസ്സാനം വചനം കാതും വട്ടതീതി തേന ഭിക്ഖുനാ വുത്താ ഗച്ഛന്തി. **അകതഭാഗോ നാമാ**തി ആഗന്തുകഭാഗോ നാമ, അദിന്നപുബ്ബഭാഗോതി അത്ഥോ. **സബ്ബോ സങ്ഘോ പരിഭുഞ്ജതൂതി വുത്തേ**തി ഏത്ഥ ''പഠമമേവ 'സബ്ബസങ്ഘികഭത്തം ദേഥാ'തി വത്വാ പച്ഛാ 'സബ്ബോ സങ്ഘോ പരിഭുഞ്ജതൂ'തി അവുത്തേപി ഭാജേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ''ന്തി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. **കിം ആഹരീയതീതി അവത്വാ**തി ''കതരഭത്തം തയാ ആഹരീയതീ''തി ദായകം അപുച്ഛിത്വാ. **പകതിഠിതികായാ**തി ഉദ്ദേസഭത്തഠിതികായ.

പിണ്ഡപാതഭാജനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിമന്തനഭത്തകഥാവണ്ണനാ

ഢ്ഢം. ''ഏത്തകേ ഭിക്ഖൂ സങ്ഘതോ ഉദ്ദിസിത്വാ ദേഥാ''തിആദീനി അവത്വാ ''ഏത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം ഭത്തം ദേഥാ''തി വത്വാ ദിന്നം സങ്ഘികം നിമന്തനം നാമ. **പിണ്ഡപാതികാനമ്പി വട്ടതീ**തി ഭിക്ഖാപരിയായേന വുത്തത്താ വട്ടതി. **പടിപാടിയാ**തി ലദ്ധപടിപാടിയാ. **വിച്ഛിന്ദിത്വാ**തി ''ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ''തി പദം അവത്വാ. തേനേവാഹ **''ഭത്തന്തി അവദന്തേനാ''**തി. **ആലോപസങ്ഖേപേനാ**തി ഏകേകപിണ്ഡവസേന. അയഞ്ച നയോ നിമന്തനേയേവ, ന ഉദ്ദേസഭത്തേ. തസ്സ ഹി ഏകസ്സ പഹോനകപ്പമാണംയേവ ഭാജേതബ്ബം, തസ്മാ ഉദ്ദേസഭത്തേ ആലോപട്ഠിതികാ നാമ നത്ഥി.

ആരുള്ഹായേവ മാതികം. സങ്ഘതോ അട്ഠ ഭിക്ഖൂതി ഏത്ഥ യേ മാതികം ആരുള്ഹാ, തേ അട്ഠ ഭിക്ഖൂതി യോജേതബ്ബം. ഉദ്ദേസഭത്തനിമന്തനഭത്താദിസങ്ഘികഭത്തമാതികാസു നിമന്തനഭത്തമാതികായ ഠിതികാവസേന ആരുള്ഹേ ഭത്തുദ്ദേസകേന വാ സയം വാ സങ്ഘതോ ഉദ്ദിസാപേത്വാ ഗഹേത്വാ ഗന്തബ്ബം, ന അത്തനാ രുചിതേ ഗഹേത്വാതി അധിപ്പായോ. **മാതികം ആരോപേത്വാ**തി ''സങ്ഘതോ ഗണ്ഹാമീ''തിആദിനാ വുത്തമാതികാഭേദം ദായകസ്സ വിഞ്ഞാപേത്വാതി അത്ഥോ. **''ഏകവാരന്തി** യാവ തസ്മിം ആവാസേ വസന്തി ഭിക്ഖൂ , സബ്ബേ ലഭന്തീ''തി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. അയം പനേത്ഥ അധിപ്പായോ - **ഏകവാരന്തി** ന ഏകദിവസം സന്ധായ വുത്തം, യത്തകാ പന ഭിക്ഖൂ തസ്മിം ആവാസേ വസന്തി, തേ സബ്ബേ. ഏകസ്മിം ദിവസേ ഗഹിതഭിക്ഖൂ അഞ്ഞദാ അഗ്ഗഹേത്വാ യാവ ഏകവാരം സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ ഭോജിതാ ഹോന്തീതി ജാനാതി ചേ, യേ ജാനന്തി, തേ ഗഹേത്വാ ഗന്തബ്ബന്തി. **പടിബദ്ധകാലതോ പട്ഠായാ**തി തത്ഥേവ വാസസ്സ നിബദ്ധകാലതോ പട്ഠായ.

നിമന്തനഭത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സലാകഭത്തകഥാവണ്ണനാ

൨൧൨. **ഉപനിബന്ധിത്വാ**തി ലിഖിത്വാ. **ഗാമവസേനപീ**തി യേഭുയ്യേന സമലാഭഗാമവസേനപി. **ബഹൂനി സലാകഭത്താനീ**തി തിംസം വാ ചത്താരീസം വാ ഭത്താനി. സചേ ഹോന്തീതി അജ്ഝാഹരിത്വാ യോജേതബ്ബം. **സല്ലക്ഖേത്വാ**തി താനി ഭത്താനി പമാണവസേന സല്ലക്ഖേത്വാ. **നിഗ്ഗഹേന ദത്വാ**തി ദൂരം ഗന്തും അനിച്ഛന്തസ്സ നിഗ്ഗഹേന സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ. **പുന വിഹാരം ആഗന്ത്വാ**തി ഏത്ഥ വിഹാരം അനാഗന്ത്വാ ഭത്തം ഗഹേത്വാ പച്ഛാ വിഹാരേ അത്തനോ പാപേത്വാ ഭുഞ്ജിതുമ്പി വട്ടതി. **ഏകഗേഹവസേനാ**തി വീഥിയമ്പി ഏകപസ്സേ ഘരപാളിയാ വസേന. **ഉദ്ദിസിത്വാപീ**തി "അസുകകുലേ സലാകഭത്താനി തുയ്ഹം പാപുണന്തീ"തി വത്വാ.

൨൧൫. **വാരഗാമേ**തി അതിദൂരത്താ വാരേന ഗന്തബ്ബഗാമേ. **സട്ഠിതോ വാ പണ്ണാസതോ വാ**തി ദണ്ഡകമ്മത്ഥായ ഉദകഘടം സന്ധായ വുത്തം. **വിഹാരവാരോ**തി സബ്ബഭിക്ഖൂസു ഭിക്ഖായ ഗതേസു വിഹാരരക്ഖണവാരോ. **നേസ**ന്തി വിഹാരവാരികാനം. **ഫാതികമ്മമേവാ**തി വിഹാരരക്ഖണകിച്ചസ്സ പഹോനകപടിപാദനമേവ. ദൂരത്താ നിഗ്ഗഹേത്വാപി വാരേന ഗഹേതബ്ബോ ഗാമോ **വാരഗാമോ**. വിഹാരവാരേ നിയുത്താ **വിഹാരവാരികാ,** വാരേന വിഹാരരക്ഖണകാ. **അഞ്ഞത്ഥ**ന്തി പസാദഞ്ഞത്ഥം. **ഫാതികമ്മമേവ ഭവന്തീ**തി വിഹാരരക്ഖണത്ഥായ സങ്ഘേന ദാതബ്ബാ അതിരേകലാഭാ ഹോന്തി. **ഏകസ്സേവ പാപുണന്തീ**തി ദിവസേ ദിവസേ ഏകേകസ്സേവ പാപിതാനീതി അത്ഥോ. **സങ്ഘനവകേന ലദ്ധകാലേ**തി ദിവസേ ദിവസേ ഏകേകസ്സ പാപിതാനി ദ്വേ തീണി ഏകചാരികഭത്താനി തേനേവ നിയാമേന അത്തനോ പാപുണനട്ഠാനേ സങ്ഘനവകേന ലദ്ധകാലേ.

യസ്സ കസ്സചി സമ്മുഖീഭൂതസ്സ പാപേത്വാതി ഏത്ഥ "യേഭുയ്യേന ചേ ഭിക്ഖൂ ബഹിസീമഗതാ ഹോന്തി, സമ്മുഖീഭൂതസ്സ യസ്സ കസ്സചി പാപേതബ്ബം സഭാഗത്താ ഏകേന ലദ്ധം സബ്ബേസം ഹോതി, തസ്മിമ്പി അസതി അത്തനോ പാപേത്വാ ദാതബ്ബ"ന്തി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. **രസസലാക**ന്തി ഉച്ഛുരസസലാകം. **സലാകവസേന പന ഗാഹിതത്താ ന സാദിതബ്ബാ**തി ഇദം അസാരുപ്പവസേന വുത്തം, ന ധുതങ്ഗഭേദവസേന. "സങ്ഘതോ നിരാമിസസലാകാ...പേ.... വട്ടതിയേവാ"തി ഹി വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ (വിസുദ്ധി॰ ൧.൨൭) വുത്തം. സാരത്ഥദീപനിയമ്പി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൩൨൫) - സങ്ഘതോ നിരാമിസസലാകാപി വിഹാരേ പക്കഭത്തമ്പി വട്ടതിയേവാതി സാധാരണം കത്വാ വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ (വിസുദ്ധി॰ ൧.൨൭) വുത്തത്താ, "ഏവം ഗാഹിതേ സാദിതബ്ബം, ഏവം ന സാദിതബ്ബ"ന്തി വിസേസേത്വാ അവുത്തത്താ ച "ഭേസജ്ജാദിസലാകായോ ചേത്ഥ കിഞ്ചാപി പിണ്ഡപാതികാനമ്പി വട്ടന്തി, സലാകവസേന പന ഗാഹിതത്താ ന സാദിതബ്ബാ"തി ഏത്ഥ അധിപ്പായോ വീമംസിതബ്ബോ. യദി ഹി ഭേസജ്ജാദിസലാകാ സലാകവസേന ഗാഹിതാ ന സാദിതബ്ബാ സിയാ, "സങ്ഘതോ നിരാമിസസലാകാ വട്ടതിയേവാ"തി ന വദേയ്യ, "അതിരേകലാഭോ സങ്ഘഭത്തം ഉദ്ദേസഭത്ത"ന്തിആദിവചനതോ (മഹാവ॰ ൧൨൮) ച "അതിരേകലാഭം പടിക്ഖിപാമീ"തി സലാകവസേന ഗാഹേതബ്ബം ഭത്തമേവ പടിക്ഖിത്തം, ന ഭേസജ്ജം. സങ്ഘഭത്താദീനി ഹി ചുദ്ദസ ഭത്താനിയേവ തേന ന സാദിതബ്ബാനീതി വുത്താനി. ഖന്ധകഭാണകാനം വാ

മതേന ഇധ ഏവം വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബന്തി വുത്തം. അഗ്ഗതോ ദാതബ്ബാ ഭിക്ഖാ **അഗ്ഗഭിക്ഖാ. അഗ്ഗഭിക്ഖാമത്ത**ന്തി ഏകകടച്ഛുഭിക്ഖാമത്തം. **ലദ്ധാ വാ അലദ്ധാ വാ സ്വേപി ഗണ്ഹേയ്യാസീ**തി ലദ്ധേപി അപ്പമത്തതായ വുത്തം. തേനാഹ **"യാവദത്ഥം ലഭതി…പേ॰… അലഭിത്വാ സ്വേ ഗണ്ഹേയ്യാസീതി വത്തബ്ബോ"**തി. **അഗ്ഗഭിക്ഖമത്ത**ന്തി ഹി ഏത്ഥ **മത്ത**-സദ്ദോ ബഹുഭാവം നിവത്തേതി.

സലാകഭത്തം നാമ വിഹാരേയേവ ഉദ്ദിസീയതി വിഹാരമേവ സന്ധായ ദീയമാനത്താതി ആഹ **"വിഹാരേ അപാപിതം പനാ"**തിആദി. **തത്ര ആസനസാലായാ**തി തസ്മിം ഗാമേ ആസനസാലായ. **വിഹാരം ആനേത്വാ ഗാഹേതബ്ബ**ന്തി തഥാ വത്വാ തസ്മിം ദിവസേ ദിന്നഭത്തം വിഹാരമേവ ആനേത്വാ ഠിതികായ ഗാഹേതബ്ബം. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ദിസാഭാഗേ. **തം ഗഹേത്വാ**തി തം വാരഗാമസലാകം അത്തനാ ഗഹേത്വാ. **തേനാ**തി യോ അത്തനോ പത്തവാരഗാമേ സലാകം ദിസാഗമികസ്സ അദാസി, തേന. **അനതിക്കമന്തേയേവ തസ്മിം തസ്സ സലാകാ ഗാഹേതബ്ബാ**തി യസ്മാ ഉപചാരസീമട്ഠസ്സേവ സലാകാ പാപുണാതി, തസ്മാ തസ്മിം ദിസംഗമികേ ഉപചാരസീമം അനതിക്കന്തേയേവ തസ്സ ദിസംഗമികസ്സ പത്തസലാകാ അത്തനോ പാപേത്വാ ഗാഹേതബ്ബാ.

ദേവസികം പാപേതബ്ബാതി ഉപചാരസീമായം ഠിതസ്സ യസ്സ കസ്സചി വസ്സഗ്ഗേന പാപേതബ്ബാ. ഏവം ഏതേസു അനാഗതേസു ആസന്നവിഹാരേ ഭിക്ഖൂനം ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, ഇതരഥാ സങ്ഘികം ഹോതി. **അനാഗതദിവസേ**തി ഏത്ഥ കഥം തേസം ഭിക്ഖൂനം ആഗതാനാഗതഭാവോ വിഞ്ഞായതീതി ചേ? യസ്മാ തതോ തതോ ആഗതാ ഭിക്ഖൂ തസ്മിം ഗാമേ ആസനസാലായ സന്നിപതന്തി, തസ്മാ തേസം ആഗതാനാഗതഭാവോ സക്കാ വിഞ്ഞാതും. **അമ്ഹാകം ഗോചരഗാമേ**തി സലാകഭത്തദായകാനം ഗാമേ. **ഭുഞ്ജിതും ആഗച്ഛന്തീ**തി "മഹാഥേരോ ഏകകോവ വിഹാരേ ഓഹീനോ അവസ്സം സബ്ബസലാകാ അത്തനോ പാപേത്വാ ഠിതോ"തി മഞ്ഞമാനാ ആഗച്ഛന്തി.

സലാകഭത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പക്ഖികഭത്താദികഥാവണ്ണനാ

൨൬൩. അഭിലക്ഖിതേസു ചതൂസു പക്ഖദിവസേസു ദാതബ്ബം ഭത്തം **പക്ഖികം. അഭിലക്ഖിതേസൂ**തി ഏത്ഥ **അഭീ**തി ഉപസാരമത്തം, ലക്ഖണിയേസുഇച്ചേവത്ഥോ, ഉപോസഥസമാദാനധമ്മസ്സവനപൂജാസക്കാരാദികരണത്ഥം ലക്ഖിതബ്ബേസു സല്ലക്ഖേതബ്ബേസു ഉപലക്ഖേതബ്ബേസൂതി വുത്തം ഹോതി. **സ്വേ പക്ഖോതി അജ്ജപക്ഖികം ന ഗാഹേതബ്ബ**ന്തി അട്ഠമിയാ ഭുഞ്ജിതബ്ബം, സത്തമിയാ ഭുഞ്ജനത്ഥായ ന ഗാഹേതബ്ബം, ദായകേഹി നിയമിതദിവസേനേവ ഗാഹേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. തേനാഹ **"സചേ പനാ"**തിആദി. **സ്വേ ലൂഖ**ന്തി അജ്ജ ആവാഹമങ്ഗലാദികരണതോ അതിപണീതം ഭോജനം കരീയതി, സ്വേ തഥാ ന ഭവിസ്സതി, അജ്ജേവ ഭിക്ഖൂ ഭോജേസ്സാമാതി അധിപ്പായോ. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൩൨൫) പന അഞ്ഞഥാ വുത്തം. പക്ഖികഭത്തതോ ഉപോസഥികഭത്തസ്സ ഭേദം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"ഉപോസഥങ്ഗാനി സമാദിയിത്വാ"**തിആദി. ഉപോസഥേ ദാതബ്ബം ഭത്തം **ഉപോസഥികം**.

പക്ഖികഭത്താദികഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ആഗന്തുകഭത്താദികഥാവണ്ണനാ

൨൭൮. നിബന്ധാപിതന്തി ‘‘അസുകവിഹാരേ ആഗന്തുകാ ഭുഞ്ജന്തൂ’’തി നിയമിതം. **ഗമികോ ആഗന്തുകഭത്തമ്പീ**തി ഗാമന്തരതോ ആഗന്ത്വാ അവൂപസന്തേന ഗമികചിത്തേന വസിത്വാ പുന അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തം സന്ധായ വുത്തം, ആവാസികസ്സ പന ഗന്തുകാമസ്സ ഗമികഭത്തമേവ ലബ്ഭതി. **‘‘ലേസം ഓഡ്ഡേത്വാ’’**തി വുത്തത്താ ലേസാഭാവേന യാവ ഗമനപരിബന്ധോ വിഗച്ഛതി, താവ ഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി ഞാപിതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ധുരഭത്താദികഥാവണ്ണനാ

൨൭൯. തണ്ഡുലാദീനി പേസേന്തി…പേ॰… വട്ടതീതി അഭിഹടഭിക്ഖത്താ വട്ടതി.

൨൮൦. തഥാ പടിഗ്ഗഹിതത്താതി ഭിക്ഖാനാമേന പടിഗ്ഗഹിതത്താ. **പത്തം പൂരേത്വാ ഥകേത്വാ ദിന്ന**ന്തി ‘‘ഗുളകഭത്തം ദേമാ’’തി ദിന്നം. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

പിണ്ഡപാതഭാജനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഗിലാനപച്ചയഭാജനകഥാവണ്ണനാ

൨൮൭. ഇതോ പരം പച്ചയാനുക്കമേന സേനാസനഭാജനകഥായ വത്തബ്ബായപി തസ്സാ മഹാവിസയത്താ, ഗിലാനപച്ചയഭാജനീയകഥായ പന അപ്പവിസയത്താ, പിണ്ഡപാതഭാജനീയകഥായ അനുലോമത്താ ച തദനന്തരം തം ദസ്സേതുമാഹ **‘‘ഗിലാനപച്ചയഭാജനീയം പനാ’’**തിആദി. തത്ഥ **രാജരാജമഹാമത്താ**തി ഉപലക്ഖണമത്തമേവേതം. ബ്രാഹ്മണമഹാസാലഗഹപതിമഹാസാലാദയോപി ഏവം കരോന്തിയേവ. **ഘണ്ടിം പഹരിത്വാ**തിആദി ഹേട്ഠാ വുത്തനയത്താ ച പാകടത്താ ച സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ. **ഉപചാരസീമം…പേ॰… ഭാജേതബ്ബ**ന്തി ഇദം സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നത്താ വുത്തം. **കുമ്ഭം പന ആവജ്ജേത്വാ**തി കുമ്ഭം ദിസാമുഖം കത്വാ. **സചേ ഥിനം സപ്പി ഹോതീ**തി കക്ഖളം സപ്പി ഹോതി. **ഥോകം ഥോകമ്പി പാപേതും വട്ടതീ**തി ഏവം കതേ ഠിതികാപി തിട്ഠതി. **സിങ്ഗിവേരമരിചാദിഭേസജ്ജമ്പി അവസേസപത്തഥാലകാദിസമണപരിക്ഖാരോപീ**തി ഇമിനാ ന കേവലം ഭേസജ്ജമേവ ഗിലാനപച്ചയോ ഹോതി, അഥ ഖോ അവസേസപരിക്ഖാരോപി ഗിലാനപച്ചയേ അന്തോഗധോയേവാതി ദസ്സേതി.

ഗിലാനപച്ചയഭാജനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സേനാസനഗ്ഗാഹകഥാവണ്ണനാ

൨൮൮. സേനാസനഭാജനകഥായം **സേനാസനഗ്ഗാഹേ വിനിച്ഛയോ**തി സേനാസനഭാജനമേവാഹ. തത്ഥ ഉതുകാലേ സേനാസനഗ്ഗാഹോ ച വസ്സാവാസേ സേനാസനഗ്ഗാഹോ ചാതി കാലവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോ നാമ ദുവിധോ ഹോതീതി യോജനാ. തത്ഥ **ഉതുകാലേ**തി ഹേമന്തഗിമ്ഹാനഉതുകാലേ.

വസ്സാവാസേതി വസ്സാനകാലേ. ഭിക്ഖും ഉട്ഠാപേത്വാ സേനാസനം ദാതബ്ബം, അകാലോ നാമ നത്ഥി ദായകേഹി "ആഗതാനാഗതസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി ദിന്നസങ്ഘികസേനാസനത്താ. **ഏകേകം പരിവേണ**ന്തി ഏകേകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ഏകേകം പരിവേണം. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ലദ്ധപരിവേണേ. **ദീഘസാലാ**തി ചങ്കമനസാലാ. **മണ്ഡലമാളോ**തി ഉപട്ഠാനസാലാ. **അനുദഹതീ**തി പീളേതി. **അദാതും ന ലഭതീ**തി ഇമിനാ സഞ്ചിച്ച അദേന്തസ്സ പടിബാഹനേ പവിസനതോ ദുക്കടന്തി ദീപേതി. **ജമ്ബുദീപേ പനാ**തി അരിയദേസേ ഭിക്ഖൂ സന്ധായ വുത്തം. തേ കിര തഥാ പഞ്ഞാപേന്തി.

൨൬൯. **ന ഗോചരഗാമോ ഘട്ടേതബ്ബോ**തി വുത്തമേവത്ഥം വിഭാവേതി **"ന തത്ഥ മനുസ്സാ വത്തബ്ബാ"**തിആദിനാ. **വിതക്കം ഛിന്ദിത്വാ**തി "ഇമിനാ നീഹാരേന ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ നിവാരേത്വാ പച്ചയേ ദസ്സന്തീ"തി ഏവരൂപം വിതക്കം അനുപ്പാദേത്വാ. **തേസു ചേ ഏകോ**തി തേസു മനുസ്സേസു ഏകോ പണ്ഡിതപുരിസോ. **ഭണ്ഡപടിച്ഛാദന**ന്തി പടിച്ഛാദനഭണ്ഡം, സരീരപടിച്ഛാദനം ചീവരന്തി അത്ഥോ. **സുദ്ധചിത്തത്താവ അനവജ്ജ**ന്തി ഇദം പുച്ഛിതക്ഖണേ കാരണാചിക്ഖണം സന്ധായ വുത്തം ന ഹോതി അസുദ്ധചിത്തസ്സപി പുച്ഛിതപഞ്ഹവിസ്സജ്ജനേ ദോസാഭാവാ. ഏവം പന ഗതേ മം പുച്ഛിസ്സന്തീതി സഞ്ഞായ അഗമനം സന്ധായ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

പടിജഗ്ഗിതബ്ബാനീതി ഖണ്ഡഫുല്ലാഭിസങ്ഖരണസമ്മജ്ജനാദീഹി പടിജഗ്ഗിതബ്ബാനി. **മുണ്ഡവേദികായാ**തി ചേതിയസ്സ ഹമ്മിയവേദികായ ഘടാകാരസ്സ ഉപരി ചതുരസ്സവേദികായ. **കത്ഥ പുച്ഛിതബ്ബ**ന്തി പുച്ഛായ യതോ പകതിയാ ലബ്ഭതി, തത്ഥ പുച്ഛിതബ്ബന്തി വിസ്സജ്ജനാ. **കസ്മാ പുച്ഛിതബ്ബ**ന്തിആദി യതോ പകതിയാ ലബ്ഭതി, തത്ഥാപി പുച്ഛനസ്സ കാരണസന്ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **പടിക്കമ്മോ**തി വിഹാരതോ അപസക്കിത്വാ. തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ **"യോജനദ്വിയോജനന്തരേ ഹോതീ"**തി ആഹ. **ഉപനിക്ഖേപ**ന്തി ഖേത്തം വാ നാളികേരാദിആരാമം വാ കഹാപണാദീനി വാ ആരാമികാനം നിയ്യാതേത്വാ "ഇതോ ഉപ്പന്നാ വഡ്ഢി വസ്സാവാസികത്ഥായ ഹോതൂ"തി ദിന്നം. **വത്തം കത്വാ**തി തസ്മിം സേനാസനേ കത്തബ്ബവത്തം കത്വാ. **ഇതി സദ്ധാദേയ്യേ**തി ഏവം ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന സദ്ധായ ദാതബ്ബേ വസ്സാവാസികലാഭവിസയേതി അത്ഥോ.

വത്ഥു പനാതി തത്രുപ്പാദേ ഉപ്പന്നരൂപിയം, തഞ്ച "തതോ ചതുപച്ചയം പരിഭുഞ്ജഥാ"തി ദിന്നഖേത്താദിതോ ഉപ്പന്നത്താ കപ്പിയകാരകാനം ഹത്ഥേ "കപ്പിയഭണ്ഡം പരിഭുഞ്ജഥാ"തി ദായകേഹി ദിന്നവത്ഥുസദിസം ഹോതീതി ആഹ **"കപ്പിയകാരകാനഞ്ഹീ"**തിആദി. **സങ്ഘസുട്ഠുതായാ**തി സങ്ഘസ്സ ഹിതായ . **പുഗ്ഗലവസേനേവ കാതബ്ബ**ന്തി പരതോ വക്ഖമാനനയേന ഭിക്ഖൂ ചീവരേന കിലമന്തി, ഏത്തകം നാമ തണ്ഡുലഭാഗം ഭിക്ഖൂനം ചീവരം കാതും രുച്ചതീതിആദിനാ പുഗ്ഗലപരാമാസവസേനേവ കാതബ്ബം, "സങ്ഘോ ചീവരേന കിലമതീ"തിആദിനാ പന സങ്ഘപരാമാസവസേന ന കാതബ്ബം. **കപ്പിയഭണ്ഡവസേനാ**തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തമേവത്ഥം വിഭാവേതും **"ചീവരതണ്ഡുലാദിവസേനേവ ചാ"**തി വുത്തം. **ച**-കാരോ ചേത്ഥ പനസദ്ദത്ഥേ വത്തതി, ന സമുച്ചയത്ഥേതി ദട്ഠബ്ബം. പുഗ്ഗലവസേനേവ കപ്പിയഭണ്ഡവസേന ച അപലോകനപ്പകാരം ദസ്സേതും **"തം പന ഏവം കത്തബ്ബ"**ന്തിആദി വുത്തം.

ചീവരപച്ചയം സല്ലക്ഖേത്വാതി സദ്ധാദേയ്യതത്രുപ്പാദവസേന തസ്മിം വസ്സാവാസേ ലബ്ഭമാനചീവരസങ്ഖാതം പച്ചയം "ഏത്തക"ന്തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ. **സേനാസനസ്സാതി** സേനാസനഗ്ഗാഹാപണസ്സ. **വുത്തന്തി** മഹാഅട്ഠകഥായം വുത്തം. കസ്മാ ഏവം വുത്തന്തി ആഹ **"ഏവഞ്ഹീ"**തിആദി, സേനാസനഗ്ഗാഹാപകസ്സ അത്തനാവ അത്തനോ ഗഹണം അസാരുപ്പം, തസ്മാ ഉഭോ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഗാഹേസ്സന്തീതി അധിപ്പായോ. സമ്മതസേനാസനഗ്ഗാഹാപകസ്സ ആണത്തിയാ അഞ്ഞേന ഗഹിതോപി ഗാഹോ രുഹതിയേവാതി വേദിതബ്ബം. **അട്ഠപി സോളസപി ജനേ സമ്മന്നിതും വട്ടതീതി** വിസും വിസും സമ്മന്നിതും വട്ടതി, ഉദാഹു ഏകതോതി? ഏകതോപി വട്ടതി. ഏകകമ്മവാചായ സബ്ബേപി ഏകതോ സമ്മന്നിതും വട്ടതി. നിഗ്ഗഹകമ്മമേവ ഹി സങ്ഘോ സങ്ഘസ്സ ന കരോതി. സമ്മുതിദാനം പന ബഹൂനമ്പി ഏകതോ കാതും വട്ടതി. തേനേവ സത്തസതികക്ഖന്ധകേ ഉബ്ബാഹികസമ്മുതിയം അട്ഠപി ജനാ ഏകതോ സമ്മതാതി. **ആസനഘരന്തി** പടിമാഘരം. **മഗ്ഗോതി** ഉപചാരസീമബ്ഭന്തരഗതേ ഗാമാഭിമുഖമഗ്ഗേ കതസാലാ വുച്ചതി, ഏവം പോക്ഖരണിരുക്ഖമൂലാദീസുപി. രുക്ഖമൂലാദയോ ഛന്നാ കവാടബദ്ധാവ സേനാസനം. ഇതോ പരാനി സുവിഞ്ഞേയ്യാനി.

൨൨൦. മഹാലാഭപരിവേണകഥായം **ലഭന്തീതി** തത്ര വാസിനോ ഭിക്ഖൂ ലഭന്തി. **വിജടേത്വാതി** ഏകേകസ്സ പഹോനകപ്പമാണേന വിയോജേത്വാ. **ആവാസേസൂതി** സേനാസനേസു. **പക്ഖിപിത്വാതി** ഏത്ഥ **പക്ഖിപനം** നാമ തേസു വസന്താനം ഇതോ ഉപ്പന്നവസ്സാവാസികദാനം. **പവിസിതബ്ബന്തി** അഞ്ഞേഹി ഭിക്ഖൂഹി തസ്മിം മഹാലാഭേ പരിവേണേ വസിത്വാ ചേതിയേ വത്തം കത്വാവ ലാഭോ ഗഹേതബ്ബോതി അധിപ്പായോ.

൨൨൧. **പച്ചയം വിസ്സജ്ജേതീതി** ചീവരപച്ചയം നാധിവാസേതി. **അയമ്പീതി** തേന വിസ്സജ്ജിതപച്ചയോപി. **പാദമൂലേ ഠപേത്വാ സാടകം ദേന്തീതി** പച്ചയദായകാ ദേന്തി. ഏതേന ഗഹട്ഠേഹി പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ദിന്നമ്പി പംസുകൂലികാനമ്പി വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **അഥ വസ്സാവാസികം ദേമാതി വദന്തീതി** ഏത്ഥ "പംസുകൂലികാനം ന വട്ടതീ"തി അജ്ഝാഹരിത്വാ യോജേതബ്ബം. **വസ്സം വുത്ഥഭിക്ഖൂനന്തി** പംസുകൂലികതോ അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖൂനം. **ഉപനിബന്ധിത്വാ ഗാഹേതബ്ബന്തി** "ഇമസ്മിം രുക്ഖേ വാ മണ്ഡപേ വാ വസിത്വാ ചേതിയേ വത്തം കത്വാ ഗണ്ഹഥാ"തി ഏവം ഉപനിബന്ധിത്വാ ഗാഹേതബ്ബം.

പാടിപദഅരുണതോതിആദി വസ്സൂപനായികദിവസം സന്ധായ വുത്തം. അന്തരാമുത്തകം പന പാടിപദം അതിക്കമിത്വാപി ഗാഹേതും വട്ടതി. "കത്ഥ നു ഖോ വസിസ്സാമി, കത്ഥ വസന്തസ്സ ഫാസു ഭവിസ്സതി, കത്ഥ വാ പച്ചയേ ലഭിസ്സാമീ"തി ഏവം ഉപ്പന്നേന വിതക്കേന ചരതീതി **വിതക്കചാരികോ**. ഇദാനി യം ദായകാ പച്ഛിമവസ്സംവുത്ഥാനം വസ്സാവാസികം ദേതി, തത്ഥ പടിപജ്ജനവിധിം ദസ്സേതും **"പച്ഛിമവസ്സൂപനായികദിവസേ പനാ"**തിആദി ആരദ്ധം. **ആഗന്തുകോ ചേ ഭിക്ഖൂതി** ചീവരേ ഗാഹിതേ പച്ഛാ ആഗതോ ആഗന്തുകോ ഭിക്ഖു. **പത്തട്ഠാനേതി** വസ്സഗ്ഗേന ആഗന്തുകഭിക്ഖുനോ പത്തട്ഠാനേ. **പഠമവസ്സൂപഗതാതി** ആഗന്തുകസ്സ ആഗമനതോ പുരേതരമേവ പച്ഛിമികായ വസ്സൂപനായികായ വസ്സൂപഗതാ. **ലദ്ധം ലദ്ധന്തി** പുനപ്പുനം ദായകാനം സന്തികാ ആഗതാഗതസാടകം.

സാദിയന്താപി ഹി തേനേവ വസ്സാവാസികസ്സ സാമിനോതി ഛിന്നവസ്സത്താ വുത്തം. പഠമമേവ കതികായ കതത്താ **"നേവ അദാതും ലഭന്തീ"**തി വുത്തം, ദാതബ്ബം വാരേന്താനം ഗീവാ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **തേസമേവ ദാതബ്ബ**ന്തി വസ്സൂപഗതേസു അലദ്ധവസ്സാവാസികാനം ഏകച്ചാനമേവ ദാതബ്ബം. **ഭതിനിവിട്ഠ**ന്തി ഭതിം കത്വാ വിയ നിവിട്ഠം പരിയിട്ഠം. **ഭതിനിവിട്ഠ**ന്തി വാ പാനീയുപട്ഠാനാദിഭതിം കത്വാ ലദ്ധം. **സങ്ഘികം പനാ**തിആദി കേസഞ്ചി വാദദസ്സനം. തത്ഥ **സങ്ഘികം പന അപലോകനകമ്മം കത്വാ ഗാഹിത**ന്തി തത്രുപ്പാദം സന്ധായ വുത്തം. തത്ഥ **അപലോകനകമ്മം കത്വാ ഗാഹിത**ന്തി "ഛിന്നവസ്സാവാസികഞ്ച ഇദാനി ഉപ്പജ്ജനകവസ്സാവാസികഞ്ച ഇമേസം ദാതും രുച്ചതീ"തി അനന്തരേ വുത്തനയേന അപലോകനം കത്വാ ഗാഹിതം സങ്ഘേന ദിന്നത്താ **വിബ്ഭന്തോപി ലഭതേവ,** പഗേവ ഛിന്നവസ്സോ. **പച്ചയവസേന ഗാഹിതം** പന തേമാസം വസിത്വാ ഗഹേതും അത്തനാ ദായകേഹി ച അനുമതത്താ ഭതിനിവിട്ഠമ്പി ഛിന്നവസ്സോപി വിബ്ഭന്തോപി **ന ലഭതീ**തി കേചി ആചരിയാ **വദന്തി**. ഇദഞ്ച പച്ഛാ വുത്തത്താ പമാണം, തേനേവ വസ്സൂപനായികദിവസേ ഏവം ദായകേഹി ദിന്നം വസ്സാവാസികം ഗഹിതഭിക്ഖുനോ വസ്സച്ഛേദം അകത്വാ വാസോവ ഹേട്ഠാ വിഹിതോ, ന പാനീയുപട്ഠാനാദിഭതികരണമത്തം. യദി ഹി തം ഭതിനിവിട്ഠമേവ സിയാ, ഭതികരണമേവ വിധാതബ്ബം, തസ്മാ വസ്സഗ്ഗേന ഗാഹിതം ഛിന്നവസ്സാദയോ ന ലഭന്തീതി വേദിതബ്ബം.

"ഇധ, ഭിക്ഖവേ, വസ്സംവുത്ഥോ ഭിക്ഖു വിബ്ഭമതി, സങ്ഘസ്സേവ ത"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൭൪-൩൭൫) വചനതോ **"വതട്ഠാനേ...പേ॰... സങ്ഘികം ഹോതീ"**തി വുത്തം . **സങ്ഘികം ഹോതീ**തി ഏതേന വുത്ഥവസ്സാനമ്പി വസ്സാവാസികഭാഗോ സങ്ഘികതോ അമോചിതോ തേസം വിബ്ഭമേന സങ്ഘികോ ഹോതീതി ദസ്സേതി. **മനുസ്സേ**തി ദായകമനുസ്സേ. **ലഭതീ**തി "മമ പത്തഭാവം ഏതസ്സ ദേഥാ"തി ദായകേ സമ്പടിച്ഛാപേന്തേനേവ സങ്ഘികതോ വിയോജിതം ഹോതീതി വുത്തം. **വരഭാഗം സാമണേരസ്സാ**തി തസ്സ പഠമഗാഹത്താ, ഥേരേന പുബ്ബേ പഠമഭാഗസ്സ ഗഹിതത്താ, ഇദാനി ഗയ്ഹമാനസ്സ ദുതിയഭാഗത്താ ച വുത്തം.

൨൨൨. ഇദാനി അന്തരാമുത്തസേനാസനഗ്ഗാഹം ദസ്സേതും **"അയമപരോപീ"**ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ **അപരോപീ**തി പുബ്ബേ വുത്തസേനാസനഗ്ഗാഹദ്വയതോ അഞ്ഞോപീതി അത്ഥോ. നനു ച "അയം സേനാസനഗ്ഗാഹോ നാമ ദുവിധോ ഹോതി ഉതുകാലേ ച വസ്സാവാസേ ചാ"തി വുത്തോ, അഥ കസ്മാ "അയമപരോപീ"ത്യാദി വുത്തോതി ചോദനം സന്ധായാഹ **"ദിവസവസേന ഹീ"**തിആദി. **അപരജ്ജുഗതായ ആസാള്ഹിയാ**തി പഠമവസ്സൂപനായികദിവസഭൂതം ആസാള്ഹിപുണ്ണമിയാ പാടിപദം സന്ധായ വുത്തം, **മാസഗതായ ആസാള്ഹിയാ**തി ദുതിയവസ്സൂപനായികദിവസഭൂതസാവണപുണ്ണമിയാ പാടിപദം. **അപരജ്ജുഗതായ പവാരണാ**തി അസ്സയുജപുണ്ണമിയാ പാടിപദം.

൨൨൩. **ഉതുകാലേ പടിബാഹിതും ന ലഭതീ**തി ഹേമന്തഗിമ്ഹേസു അഞ്ഞേ സമ്പത്തഭിക്ഖൂ പടിബാഹിതും ന ലഭതി. **നവകമ്മ**ന്തി നവകമ്മസമ്മുതി. **അകത**ന്തി അപരിസങ്ഖതം. **വിപ്പകത**ന്തി അനിട്ഠിതം. **ഏകം മഞ്ചട്ഠാനം ദത്വാ**തി ഏകം മഞ്ചട്ഠാനം പുഗ്ഗലികം ദത്വാ. **തിഭാഗ**ന്തി തതിയഭാഗം. ഏവം വിസ്സജ്ജനമ്പി ഥാവരേന ഥാവരം പരിവത്തനട്ഠാനേയേവ പവിസതി, ന

ഇതരഥാ സബ്ബസേനാസനവിസ്സജ്ജനതോ . **സചേ സദ്ധിവിഹാരികാദീനം ദാതുകാമോ ഹോതീ**തി സചേ സോ സങ്ഘസ്സ ഭണ്ഡാപനട്ഠാനം വാ അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖൂനം വസനട്ഠാനം വാ ദാതും ന ഇച്ഛതി, അത്തനോ സദ്ധിവിഹാരികാദീനഞ്ഞേവ ദാതുകാമോ ഹോതി, താദിസസ്സ ''തുയ്ഹം പുഗ്ഗലികമേവ കത്വാ ജഗ്ഗാഹീ''തി ന സബ്ബം ദാതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. തഥേസ്സ കത്തബ്ബവിധിം ദസ്സേന്തോ ആഹ **''കമ്മ''**ന്തിആദി. **ഏവഞ്ഹീ**തിആദിമ്ഹി ചയാനുരൂപം തതിയഭാഗേ വാ ഉപഡ്ഢഭാഗേ വാ ഗഹിതേ തം ഭാഗം ദാതും ലഭതീതി അത്ഥോ. **യേനാ**തി തേസു ദ്വീസു തീസു ഭിക്ഖൂസു യേന. **സോ സാമീ**തി തസ്സാ ഭൂമിയാ വിഹാരകരണേ സോവ സാമീ, തം പടിബാഹിത്വാ ഇതരേന ന കാതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ.

൨൨൪. **അകതട്ഠാനേ**തി സേനാസനതോ ബഹി ചയാദീനം അകതട്ഠാനേ. **ചയം വാ പമുഖം വാ**തി സങ്ഘികസേനാസനം നിസ്സായ തതോ ബഹി ബന്ധിത്വാ ഏകം സേനാസനം വാ. **ബഹികുട്ടേ**തി കുട്ടതോ ബഹി, അത്തനോ കതട്ഠാനേതി അത്ഥോ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

സേനാസനഗ്ഗാഹകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചതുപച്ചയസാധാരണകഥാവണ്ണനാ

൨൨൫. ചതുപച്ചയസാധാരണകഥായം **സമ്മതേന അപ്പമത്തകവിസ്സജ്ജകേനാ**തി ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ വാ അപലോകനകമ്മേന വാ സമ്മതേന അപ്പമത്തകവിസ്സജ്ജകസമ്മുതിലദ്ധേന. **അവിഭത്തം സങ്ഘികഭണ്ഡന്തി പുച്ഛിതബ്ബകിച്ചം നത്ഥീതി ഏത്ഥ അവിഭത്തം സങ്ഘികഭണ്ഡ**ന്തി കുക്കുച്ചുപ്പത്തിആകാരദസ്സനം, ഏവം കുക്കുച്ചം കത്വാ പുച്ഛിതബ്ബകിച്ചം നത്ഥി, അപുച്ഛിത്വാവ ദാതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. കസ്മാതി ചേ? ഏത്തകസ്സ സങ്ഘികഭണ്ഡസ്സ വിസ്സജ്ജനത്ഥായേവ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ കതസമ്മുതികമ്മത്താ. **ഗുളപിണ്ഡേ...പേ... ദാതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ ഗുളപിണ്ഡം താലപക്കപ്പമാണന്തി വേദിതബ്ബം. **പിണ്ഡായ പവിട്ഠസ്സപീ**തി ഇദം ഉപലക്ഖണമത്തം. അഞ്ഞേന കാരണേന ബഹിസീമഗതസ്സപി ഏസേവ നയോ. **ഓദനപടിവീസോ**തി സങ്ഘഭത്താദിസങ്ഘികഓദനപടിവീസോ. **അന്തോഉപചാരസീമായം ഠിതസ്സാ**തി അനാദരേ സാമിവചനം, അന്തോഉപചാരസീമായം ഠിതസ്സേവ ഗാഹേതും വട്ടതി, ന ബഹിഉപചാരസീമം പത്തസ്സാതി അത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൫) ''ബഹിഉപചാരസീമായ ഠിതാനം ഗാഹേഥാതി വദന്തി, ന ഗാഹേതബ്ബ''ന്തി. **അന്തോഗാമട്ഠാനമ്പീ**തി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദോ അവുത്തസമ്പിണ്ഡനത്ഥോ, അന്തോഗാമട്ഠാനമ്പി ബഹിഗാമട്ഠാനമ്പി ഗാഹേതും വട്ടതീതി അത്ഥോ. സമ്ഭാവനത്ഥോ വാ, തേന അന്തോഗാമട്ഠാനമ്പി ഗാഹേതും വട്ടതി, പഗേവ ബഹിഗാമട്ഠാനന്തി.

ചതുപച്ചയസാധാരണകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ചതുപച്ചയഭാജനീയവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

അട്ഠവീസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

വിഹാരവിനിച്ഛയകഥാവണ്ണനാ

ഇദാനി ചതുപച്ചയന്തോഗധത്താ വിഹാരസ്സ ചതുപച്ചയഭാജനകഥാനന്തരം വിഹാരവിനിച്ഛയകഥാ ആരഭീയതേ. തത്രിദം വുച്ചതി -

‘‘കോ വിഹാരോ കേനട്ഠേന;
വിഹാരോ സോ കതിവിധോ;
കേന സോ കസ്സ ദാതബ്ബോ;
കഥം കോ തസ്സ ഇസ്സരോ.

‘‘കേന സോ ഗാഹിതോ കസ്സ;
അനുട്ഠാപനിയാ കതി;
കതിഹങ്ഗേഹി യുത്തസ്സ;
ധുവവാസായ ദീയതേ’’തി.

തത്ഥ **കോ വിഹാരോ**തി ചതൂസു പച്ചയേസു സേനാസനസങ്ഖാതോ ചതൂസു സേനാസനേസു വിഹാരസേനാസനസങ്ഖാതോ ഭിക്ഖൂനം നിവാസഭൂതോ പതിസ്സയവിസേസോ. **കേനട്ഠേന വിഹാരോ**തി വിഹരന്തി ഏത്ഥാതി **വിഹാരോ,** ഇരിയാപഥദിബ്ബബ്രഹ്മഅരിയസങ്ഖാതേഹി ചതൂഹി വിഹാരേഹി അരിയാ ഏത്ഥ വിഹരന്തീത്യത്ഥോ. **സോ കതിവിധോ**തി സങ്ഘികവിഹാരഗണസന്തകവിഹാരപുഗ്ഗലികവിഹാരവസേന തിബ്ബിധോ. വുത്തഞ്ഹേതം സമന്തപാസാദികായം ‘‘ചാതുദ്ദിസം സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ഭിക്ഖൂനം ദിന്നം വിഹാരം വാ പരിവേണം വാ ആവാസം വാ മഹന്തമ്പി ഖുദ്ദകമ്പി അഭിയുഞ്ജതോ അഭിയോഗോ ന രുഹതി, അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹിതുമ്പി ന സക്കോതി. കസ്മാ? സബ്ബേസം ധുരനിക്ഖേപാഭാവതോ. ന ഹേത്ഥ സബ്ബേ ചാതുദ്ദിസാ ഭിക്ഖൂ ധുരനിക്ഖേപം കരോന്തീതി. ദീഘഭാണകാദിഭേദസ്സ പന ഗണസ്സ, ഏകപുഗ്ഗലസ്സ വാ സന്തകം അഭിയുഞ്ജിത്വാ ഗണ്ഹന്തോ സക്കോതി തേ ധുരം നിക്ഖിപാപേതും, തസ്മാ തത്ഥ ആരാമേ വുത്തനയേനേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ’’തി. ഇമിനാ ദായകസന്തകോ വിഹാരോ നാമ നത്ഥീതി ദീപേതി.

കേന സോ ദാതബ്ബോതി ഖത്തിയേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ യേന കേനചി സോ വിഹാരോ ദാതബ്ബോ. **കസ്സ ദാതബ്ബോ**തി സങ്ഘസ്സ വാ ഗണസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ ദാതബ്ബോ. **കഥം ദാതബ്ബോ**തി യദി സങ്ഘസ്സ ദേതി, ‘‘ഇമം വിഹാരം ആഗതാനാഗതസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ’’തി, യദി ഗണസ്സ, ‘‘ഇമം വിഹാരം ആയസ്മന്താനം ദമ്മീ’’തി, യദി പുഗ്ഗലസ്സ, ‘‘ഇമം വിഹാരം ആയസ്മതോ ദമ്മീ’’തി ദാതബ്ബോ. **കോ തസ്സ ഇസ്സരോ**തി യദി സങ്ഘസ്സ ദേതി, സങ്ഘോ തസ്സ വിഹാരസ്സ ഇസ്സരോ. യദി ഗണസ്സ ദേതി, ഗണോ തസ്സ ഇസ്സരോ. യദി പുഗ്ഗലസ്സ ദേതി, പുഗ്ഗലോ തസ്സ ഇസ്സരോതി. തഥാ ഹി വുത്തം അട്ഠകഥായം ‘‘ദീഘഭാണകാദികസ്സ പന ഗണസ്സ ഏകപുഗ്ഗലസ്സ വാ സന്തക’’ന്തി.

കേന സോ ഗാഹിതോതി സേനാസനഗ്ഗാഹാപകേന സോ വിഹാരോ ഗാഹിതോ. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം സേനാസനഗ്ഗാഹാപകം സമ്മന്നിതും, യോ ന

ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛേയ്യ, ന ദോസാഗതിം ഗച്ഛേയ്യ, ന മോഹാഗതിം ഗച്ഛേയ്യ, ഏവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മന്നിതബ്ബോ, പഠമം ഭിക്ഖു യാചിതബ്ബോ, യാചിത്വാ ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ -

"സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഇത്ഥന്നാമം ഭിക്ഖും സേനാസനഗ്ഗാഹാപകം സമ്മന്നേയ്യ, ഏസാ ഞത്തി.

"സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, സങ്ഘോ ഇത്ഥന്നാമം ഭിക്ഖും സേനാസനഗ്ഗാഹാപകം സമ്മന്നതി. യസ്സായസ്മതോ ഖമതി ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ സേനാസനഗ്ഗാഹാപകസ്സ സമ്മുതി, സോ തുണ്ഹസ്സ. യസ്സ നക്ഖമതി, സോ ഭാസേയ്യ.

"സമ്മതോ സങ്ഘേന ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു സേനാസനഗ്ഗാഹാപകോ, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ"തി (ചൂളവ॰ ൩൧൭).

കസ്സ സോ ഗാഹിതോതി ഭിക്ഖൂനം സോ വിഹാരോ ഗാഹിതോ. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഠമം ഭിക്ഖൂ ഗണേതും, ഭിക്ഖൂ ഗണേത്വാ സേയ്യാ ഗണേതും, സേയ്യാ ഗണേത്വാ സേയ്യഗ്ഗേന ഗാഹേതു"ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൧൮). **അനുട്ഠാപനിയാ കതീ**തി ചത്താരോ അനുട്ഠാപനീയാ വുഡ്ഢതരോ ഗിലാനോ ഭണ്ഡാഗാരികോ സങ്ഘതോ ലദ്ധസേനാസനോതി. വുത്തഞ്ഹേതം കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "വുഡ്ഢോ ഹി അത്തനോ വുഡ്ഢതായ അനുട്ഠാപനീയോ , ഗിലാനോ ഗിലാനതായ, സങ്ഘോ പന ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ വാ ധമ്മകഥികവിനയധരഗണവാചകാചരിയാനം വാ ബഹൂപകാരതം ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ച സല്ലക്ഖേത്വാ ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരം സല്ലക്ഖേത്വാ സമ്മന്നിത്വാ ദേതി, തസ്മാ യസ്സ സങ്ഘേന ദിന്നോ, സോപി അനുട്ഠാപനീയോ"തി.

കതിഹങ്ഗേഹി യുത്തസ്സ ധുവവാസായ ദീയതേതി ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന ദ്വീഹി അങ്ഗേഹി യുത്തസ്സ ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരോ ദീയതേ. കതമേഹി ദ്വീഹി? ബഹൂപകാരതായ ഗുണവിസിട്ഠതായ ചേതി. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? **"ബഹൂപകാരത**ന്തി ഭണ്ഡാഗാരികതാദിബഹുഉപകാരഭാവം, ന കേവലം ഇദമേവാതി ആഹ **'ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ചാ'**തി. തേന ബഹൂപകാരത്തേപി ഗുണവിസിട്ഠത്താഭാവേ ഗുണവിസിട്ഠത്തേപി ബഹൂപകാരത്താഭാവേ ദാതും വട്ടതീതി ദസ്സേതീ"തി വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം (കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വചനതോ. ഓമകപരിച്ഛേദേന ഏകേന അങ്ഗേന യുത്തസ്സപി. കതമേന ഏകേന അങ്ഗേന? ബഹൂപകാരതായ വാ ഗുണവിസിട്ഠതായ വാ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? **"ബഹൂപകാരതം ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ച സല്ലക്ഖേന്തോ**തി ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ ബഹൂപകാരതം, ധമ്മകഥികാദീനം ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ച സല്ലക്ഖേന്തോ"തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൨൦-൧൨൧) വചനതോ.

സേനാസനഗ്ഗാഹോ പന ദുവിധോ ഉതുകാലേ ച വസ്സാവാസേ ചാതി കാലവസേന. അഥ വാ തയോ സേനാസനഗ്ഗാഹാ പുരിമകോ പച്ഛിമകോ അന്തരാമുത്തകോതി. തേസം വിസേസോ ഹേട്ഠാ വുത്തോവ. "ഉതുകാലേ

സേനാസനഗ്ഗാഹോ അന്തരാമുത്തകോ ച തങ്ഖണപടിസല്ലാനോ ചാതി ദുബ്ബിധോ. വസ്സാവാസേ സേനാസനഗ്ഗാഹോ പുരിമകോ ച പച്ഛിമകോ ചാതി ദുബ്ബിധോതി ചത്താരോ സേനാസനഗ്ഗാഹാ''തി ആചരിയാ വദന്തി, തം വചനം പാളിയമ്പി അട്ഠകഥായമ്പി ന ആഗതം . പാളിയം (ചൂളവ॰ ՠ൧൮) പന ''തയോമേ, ഭിക്ഖവേ, സേനാസനഗ്ഗാഹാ പുരിമകോ പച്ഛിമകോ അന്തരാമുത്തകോ''ഇച്ചേവ ആഗതോ, അട്ഠകഥായമ്പി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ՠ൧൮) ''തീസു സേനാസനഗ്ഗാഹേസു പുരിമകോ ച പച്ഛിമകോ ചാതി ഇമേ ദ്വേ ഗാഹാ ഥാവരാ, അന്തരാമുത്തകേ അയം വിനിച്ഛയോ''തി ആഗതോ.

ഇദാനി പന ഏകച്ചേ ആചരിയാ ''ഇമസ്മിം കാലേ സബ്ബേ വിഹാരാ സങ്ഘികാവ, പുഗ്ഗലികവിഹാരോ നാമ നത്ഥി. കസ്മാ? വിഹാരദായകാനം വിഹാരദാനകാലേ കുലൂപകാ 'ഇമം വിഹാരം ആഗതാനാഗതസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സ ദേമാ'തി വചീഭേദം കാരാപേന്തി, തസ്മാ നവവിഹാരാപി സങ്ഘികാ ഏവ. ഏകച്ചേസു വിഹാരേസു ഏവം അവത്വാ ദേന്തേസുപി 'തസ്മിം ജീവന്തേ പുഗ്ഗലികോ ഹോതി, മതേ സങ്ഘികോയേവാ'തി വുത്തത്താ പോരാണകവിഹാരാപി സങ്ഘികാവ ഹോന്തീ''തി വദന്തി. തത്രേവം വിചാരേതബ്ബോ - വചീഭേദം കാരാപേത്വാ ദിന്നവിഹാരേസുപി ദായകാ സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ കരോന്താ നാമ അപ്പകാ, ''ഇമം നാമ ഭിക്ഖും ഇമം നാമ ഥേരം വസാപേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ പുത്തദാരമിത്താമച്ചാദീഹി സമ്മന്തേത്വാ പതിട്ഠാപേന്തി, പതിട്ഠാനകാലേ അവദന്താപി ദാനകാലേ യേഭുയ്യേന വദന്തി. അഥ പന കുലൂപകാ ദാനകാലേ സിക്ഖാപേത്വാ വദാപേന്തി, ഏവം വദന്താപി ദായകാ അപ്പകാ സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ദേന്തി, ബഹുതരാ അത്തനോ കുലൂപകമേവ ഉദ്ദിസ്സ ദേന്തി. ഏവം സന്തേ കുലൂപകാനം വചനം നവസു അധമ്മികദാനേസു ''പുഗ്ഗലസ്സ പരിണതം സങ്ഘസ്സ പരിണാമേതീ''തി (പാരാ॰ ൬൬൯; പാചി॰ ൪൯൨) വുത്തം ഏകം അധമ്മികദാനം ആപജ്ജതി. ''തസ്മിം ജീവന്തേ പുഗ്ഗലികോ, മതേ സങ്ഘികോ''തി അയം പാഠോ മൂലപുഗ്ഗലികവിസയേ ന ആഗതോ, മൂലസങ്ഘികവിഹാരം ജഗ്ഗാപേതും പുഗ്ഗലികകാരാപനട്ഠാനേ ആഗതോ, തസ്മാ നവവിഹാരാപി പുഗ്ഗലം ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നാ സന്തിയേവ. പോരാണകവിഹാരാപി മൂലേ പുഗ്ഗലികവസേന ദിന്നാ സദ്ധിവിഹാരികാദീനം പുഗ്ഗലികവസേനേവ ദീയമാനാപി തസ്മിം ജീവന്തേയേവ വിസ്സാസവസേന ഗയ്ഹമാനാപി പുഗ്ഗലികാ ഹോന്തിയേവ, തസ്മാ സബ്ബസോ പുഗ്ഗലികവിഹാരസ്സ അഭാവവാദോ വിചാരേതബ്ബോവ.

അഞ്ഞേ പന ആചരിയാ ''ഇമസ്മിം കാലേ സങ്ഘികവിഹാരാ നാമ ന സന്തി, സബ്ബേ പുഗ്ഗലികാവ. കസ്മാ? നവവിഹാരാപി പതിട്ഠാപനകാലേ ദാനകാലേ ച കുലൂപകഭിക്ഖുംയേവ ഉദ്ദിസ്സ കതത്താ പുഗ്ഗലികാവ, പോരാണകവിഹാരാപി സിസ്സാനുസിസ്സേഹി വാ അഞ്ഞേഹി വാ പുഗ്ഗലേഹി ഏവ പരിഗ്ഗഹിതത്താ, ന കദാചി സങ്ഘേന പരിഗ്ഗഹിതത്താ പുഗ്ഗലികാവ ഹോന്തി, ന സങ്ഘികാ''തി വദന്തി. തത്രാപ്യേവം വിചാരേതബ്ബം - നവവിഹാരേപി പതിട്ഠാനകാലേപി ദാനകാലേപി ഏകച്ചേ സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ കരോന്തി, ഏകച്ചേ പുഗ്ഗലം. പുബ്ബേവ പുഗ്ഗലം ഉദ്ദിസ്സ കതേപി അത്ഥകാമാനം പണ്ഡിതാനം വചനം സുത്വാ പുഗ്ഗലികദാനതോ സങ്ഘികദാനമേവ മഹപ്ഫലതരന്തി സദ്ദഹിത്വാ സങ്ഘികേ കരോന്താപി ദായകാ സന്തി, പുഗ്ഗലികവസേന പടിഗ്ഗഹിതേ പോരാണകവിഹാരേപി കേചി ഭിക്ഖൂ മരണകാലേ സങ്ഘസ്സ നിയ്യാതേന്തി. കേചി കസ്സചി അദത്വാ മരന്തി, തദാ സോ

വിഹാരോ സങ്ഘികോ ഹോതി. സവത്ഥുകമഹാവിഹാരേ പന കരോന്താ രാജരാജമഹാമത്താദയോ ''പഞ്ചവസ്സസഹസ്സപരിമാണം സാസനം യാവ തിട്ഠതി, താവ മമ വിഹാരേ വസിത്വാ സങ്ഘോ ചത്താരോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജതൂ''തി പണിധായ ചിരകാലം സങ്ഘസ്സ പച്ചയുപ്പാദകരം ഗാമഖേത്താദികം ''അമ്ഹാകം വിഹാരസ്സ ദേമാ''തി ദേന്തി, വിഹാരസ്സാതി ച വിഹാരേ വസനകസങ്ഘസ്സ ഉദ്ദിസ്സ ദേന്തി, ന കുലൂപകഭൂതസ്സ ഏകപുഗ്ഗലസ്സ ഏവ, തസ്മാ യേഭുയ്യേന സങ്ഘികാ ദിസ്സന്തി, പാസാണേസു അക്ഖരം ലിഖിത്വാപി ഠപേന്തി, തസ്മാ സബ്ബസോ സങ്ഘികവിഹാരാഭാവവാദോപി വിചാരേതബ്ബോവ.

അപരേ പന ആചരിയാ ''ഇമസ്മിം കാലേ വിഹാരദായകസന്തകാവ, തസ്മാ ദായകായേവ വിചാരേതും ഇസ്സരാ, ന സങ്ഘോ, ന പുഗ്ഗലോ. വിഹാരദായകേ അസന്തേപി തസ്സ പുത്തധീതുനത്തപനത്താദയോ യാവ കുലപരമ്പരാ തസ്സ വിഹാരസ്സ ഇസ്സരാവ ഹോന്തി. കസ്മാതി ചേ? 'യേന വിഹാരോ കാരിതോ, സോ വിഹാരസാമികോ'തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൬) ആഗതത്താ ച 'തസ്സ വാ കുലേ യോ കോചി ആപുച്ഛിതബ്ബോ'തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൬) ച വചനതോ വിഹാരസ്സാമിഭൂതോ ദായകോ വാ തസ്സ വംസേ ഉപ്പന്നോ വാ വിചാരേതും ഇസ്സരോ. 'പച്ഛിന്നേ കുലവംസേ യോ തസ്സ ജനപദസ്സ സാമികോ, സോ അച്ഛിന്ദിത്വാ പുന ദേതി ചിത്തലപബ്ബതേ ഭിക്ഖുനാ നീഹടം ഉദകവാഹകം അളനാഗരാജമഹേസീ വിയ, ഏവമ്പി വട്ടതീ'തി അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൮-൫൩൯) വചനതോ വിഹാരദായകസ്സ കുലവംസേ പച്ഛിന്നേപി തസ്സ ജനപദസ്സ ഇസ്സരോ രാജാ വാ രാജമഹാമത്തോ വാ യോ കോചി ഇസ്സരോ വാ വിഹാരം വിചാരേതും യഥാജ്ഝാസയം ദാതും വട്ടതീ''തി വദന്തി, തമ്പി അഞ്ഞേ പണ്ഡിതാ നാനുജാനന്തി.

കഥം? ''യേന വിഹാരോ കാരിതോ, സോ വിഹാരസാമികോ''തി വചനം പുബ്ബവോഹാരവസേന വുത്തം, ന ഇദാനി ഇസ്സരവസേന യഥാ ജേതവനം, പത്തസ്സാമികോത്യാദി. യഥാ ഹി ജേതസ്സ രാജകുമാരസ്സ വനം ഉയ്യാനം ജേതവനന്തി വിഗ്ഗഹേ കതേ യദിപി അനാഥപിണ്ഡികേന കിണിത്വാ വിഹാരപതിട്ഠാപനകാലതോ പട്ഠായ രാജകുമാരോ തസ്സ ഉയ്യാനസ്സ ഇസ്സരോ ന ഹോതി, തഥാപി അനാഥപിണ്ഡികേന കിണിതകാലതോ പുബ്ബേ ഇസ്സരഭൂതപുബ്ബത്താ പുബ്ബവോഹാരവസേന സബ്ബദാപി ജേതവനന്ത്വേവ വോഹരീയതി. യഥാ ച പത്തസ്സ സാമികോ പത്തസ്സാമികോതി വിഗ്ഗഹേ കതേ യദിപി ദായകേഹി കിണിത്വാ ഭിക്ഖുസ്സ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ കമ്മാരോ പത്തസ്സ ഇസ്സരോ ന ഹോതി, തഥാപി ദായകേന കിണിതകാലതോ പുബ്ബേ ഇസ്സരഭൂതപുബ്ബത്താ പുബ്ബവോഹാരവസേന പത്തസ്സാമികോത്വേവ വോഹരീയതി, ഏവം യദിപി ഭിക്ഖുസ്സ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ ദായകോ വിഹാരസ്സ ഇസ്സരോ ന ഹോതി വത്ഥുപരിച്ചാഗലക്ഖണത്താ ദാനസ്സ, തഥാപി ദാനകാലതോ പുബ്ബേ ഇസ്സരഭൂതപുബ്ബത്താ പുബ്ബവോഹാരവസേന വിഹാരസ്സാമികോത്വേവ വോഹരീയതി, ന മുഖ്യതോ ഇസ്സരഭാവതോതി വിഞ്ഞായതി, തസ്മാ സങ്ഘസ്സ വാ ഗണസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ സങ്ഘാദയോ പടിഗ്ഗാഹകാ ഏവ വിചാരേതും ഇസ്സരാ, ന ദായകോ.

കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? സന്തേസുപി അനാഥപിണ്ഡികാദീസു വിഹാരദായകേസു ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം

ഭിക്ഖും സേനാസനഗ്ഗാഹാപകം സമ്മന്നിതു''ന്തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൩൧൭) സങ്ഘേന സമ്മതം സേനാസനഗ്ഗാഹാപകം അനുജാനിത്വാ, ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ...പേ॰... സേയ്യഗ്ഗേന ഗാഹേതു''ന്തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൩൧൮) സേനാസനഗ്ഗാഹാപകസ്സേവ വിചാരേതും ഇസ്സരഭാവസ്സ വചനതോ ച ''ദ്വേ ഭിക്ഖൂ സങ്ഘികം ഭൂമിം ഗഹേത്വാ സോധേത്വാ സങ്ഘികം സേനാസനം കരോന്തി, യേന സാ ഭൂമി പഠമം ഗഹിതാ, സോ സാമീ''തി ച ''ഉഭോപി പുഗ്ഗലികം കരോന്തി, സോയേവ സാമീ''തി ച ''യോ പന സങ്ഘികം വല്ലിമത്തമ്പി അഗ്ഗഹേത്വാ ആഹരിമേന ഉപകരണേന സങ്ഘികായ ഭൂമിയാ പുഗ്ഗലികവിഹാരം കാരേതി, ഉപഡ്ഢം സങ്ഘികം ഉപഡ്ഢം പുഗ്ഗലിക''ന്തി ച സങ്ഘപുഗ്ഗലാനംയേവ സാമിഭാവസ്സ അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ ച വിഞ്ഞായതി.

''തസ്സ വാ കുലേ യോ കോചി ആപുച്ഛിതബ്ബോ''തി അട്ഠകഥാവചനമ്പി തേസം വിഹാരസ്സ ഇസ്സരഭാവദീപകം ന ഹോതി, അഥ ഖോ ഗമികോ ഭിക്ഖു ദിസം ഗന്തുകാമോ വിഹാരേ ആപുച്ഛിതബ്ബഭിക്ഖുസാമണേരആരാമികേസു അസന്തേസു തേ ആപുച്ഛിത്വാ ഗന്തബ്ബഭാവമേവ ദീപേതി. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായം ''ഇമം പന ദസവിധമ്പി സേയ്യം സങ്ഘികേ വിഹാരേ സന്ഥരിത്വാ വാ സന്ഥരാപേത്വാ വാ പക്കമന്തേന ആപുച്ഛിത്വാ പക്കമിതബ്ബം, ആപുച്ഛന്തേന ച ഭിക്ഖുമ്ഹി സതി ഭിക്ഖു ആപുച്ഛിതബ്ബോ...പേ॰... തസ്മിം അസതി ആരാമികോ, തസ്മിമ്പി അസതി യേന വിഹാരോ കാരിതോ, സോ വിഹാരസ്സാമികോ, തസ്സ വാ കുലേ യോ കോചി ആപുച്ഛിതബ്ബോ''തി. ഏവം ആരാമികസ്സപി ആപുച്ഛിതബ്ബതോ ഓലോകനത്ഥായ വത്ഥസീസേനേവ ആപുച്ഛിതബ്ബോ, ന തേസം സങ്ഘികസേനാസനസ്സ ഇസ്സരഭാവതോതി ദട്ഠബ്ബം.

''പച്ഛിന്നേ കുലവംസേ''ത്യാദിവചനഞ്ച അകപ്പിയവസേന കതാനം അകപ്പിയവോഹാരേന പടിഗ്ഗഹിതാനം ഖേത്തവത്ഥുതളാകാദീനം അകപ്പിയത്താ ഭിക്ഖൂഹി പരിച്ചത്താനം കപ്പിയകരണത്ഥായ രാജാദീഹി ഗഹേത്വാ പുന തേസംയേവ ഭിക്ഖൂനം ദാനമേവ ദീപേതി, ന തേസം രാജാദീനം തേഹി ഭിക്ഖൂഹി അഞ്ഞേസം സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലചേതിയാനം ദാനം. യദി ദദേയ്യും, അധമ്മികദാനഅധമ്മികപഅഗ്ഗഹഅധമ്മികപരിഭോഗാ സിയും. വുത്തഞ്ഹേതം പരിവാരേ (പരി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൯) ''നവ അധമ്മികാനി ദാനാനി സങ്ഘസ്സ പരിണതം അഞ്ഞസങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ പരിണാമേതി, ചേതിയസ്സ പരിണതം അഞ്ഞചേതിയസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ പരിണാമേതി, പുഗ്ഗലസ്സ പരിണതം അഞ്ഞപുഗ്ഗലസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ പരിണാമേതീ''തി. അട്ഠകഥായഞ്ച (പരി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൯) **''നവ അധമ്മികാനി ദാനാനീ**തി...പേ॰... ഏവം വുത്താനി. **നവ പടിഗ്ഗഹപരിഭോഗാ**തി ഏതേസംയേവ ദാനാനം പടിഗ്ഗഹാ ച പരിഭോഗാ ചാ''തി വുത്തം. തസ്മാ യദി രാജാദയോ ഇസ്സരാതി ഗഹേത്വാ അഞ്ഞസ്സ ദേയ്യും, തമ്പി ദാനം അധമ്മികദാനം ഹോതി, തം ദാനം പടിഗ്ഗഹാ ച അധമ്മികപടിഗ്ഗഹാ ഹോന്തി, തം ദാനം പരിഭുഞ്ജന്താ ച അധമ്മികപരിഭോഗാ ഹോന്തീതി ദട്ഠബ്ബം.

അഥാപി ഏവം വദേയ്യും ''വിഹാരദാനം സങ്ഘസ്സ, അഗ്ഗം ബുദ്ധേന വണ്ണിതന്തിആദീസു (ചൂളവ॰ ൨൯൫, ൩൧൫) 'സങ്ഘസ്സാ'തി അയം സദ്ദോ 'ദാന'ന്തി ഏത്ഥ സാമിസമ്ബന്ധോ ന ഹോതി, അഥ ഖോ സമ്പദാനമേവ, 'ദായകസ്സാ'തി പന സാമിസമ്ബന്ധോ അജ്ഝാഹരിതബ്ബോ, തസ്മാ സാമിഭൂതോ

ദായകോവ ഇസ്സരോ, ന സമ്പദാനഭൂതോ സങ്ഘോ’’തി. തേ ഏവം വത്തബ്ബാ - ‘‘വിഹാരദാനം സങ്ഘസ്സാ’’തി ഇദം ദാനസമയേ പവത്തവസേന വുത്തം, ന ദിന്നസമയേ പവത്തവസേന. ദാനകാലേ ഹി ദായകോ അത്തനോ വത്ഥുഭൂതം വിഹാരം സങ്ഘസ്സ പരിച്ചജിത്വാ ദേതി, തസ്മാ തസ്മിം സമയേ ദായകോ സാമീ ഹോതി, സങ്ഘോ സമ്പദാനം, ദിന്നകാലേ പന സങ്ഘോവ സാമീ ഹോതി വിഹാരസ്സ പടിഗ്ഗഹിതത്താ, ന ദായകോ പരിച്ചത്തത്താ, തസ്മാ സങ്ഘോ വിചാരേതും ഇസ്സരോ. തേനാഹ ഭഗവാ ‘‘പരിച്ചത്തം തം, ഭിക്ഖവേ, ദായകേഹീ’’തി (ചൂളവ॰ ൨൭൩). ഇദം പന സദ്ദലക്ഖണഗരുകാ സദ്ദഹിസ്സന്തീതി വുത്തം, അത്ഥതോ പന ചീവരാദീനം ചതുന്നം പച്ചയാനം ദാനകാലേയേവ ദായകസന്തകഭാവോ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ പടിഗ്ഗാഹകസന്തകഭാവോ സബ്ബേസം പാകടോ, തസ്മാ ഇദമ്പി വചനം ദായകസന്തകഭാവസാധകം ന ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഏവം ഹോതു, തഥാപി ‘‘സചേ ഭിക്ഖൂഹി പരിച്ചത്തഭാവം ഞത്വാ സാമികോ വാ തസ്സ പുത്തധീതരോ വാ അഞ്ഞോ വാ കോചി വംസേ ഉപ്പന്നോ പുന കപ്പിയവോഹാരേന ദേതി, വട്ടതീ’’തി അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൫൭-൬൫൮) വുത്തത്താ വിഹാരസ്സാമികഭൂതദായകസ്സ വാ തസ്സ പുത്തധീതാദീനം വംസേ ഉപ്പന്നാനം വാ ദാതും ഇസ്സരഭാവോ സിദ്ധോയേവാതി. ന സിദ്ധോ. കസ്മാതി ചേ? നനു വുത്തം ‘‘ഭിക്ഖൂഹി പരിച്ചത്തഭാവം ഞത്വാ’’തി, തസ്മാ അകപ്പിയത്താ ഭിക്ഖൂഹി പരിച്ചത്തമേവ കപ്പിയകരണത്ഥായ ദായകാദീഹി പുന കപ്പിയവോഹാരേന ദേതി, വട്ടതി. യഥാ അപ്പടിഗ്ഗഹിതത്താ ഭിക്ഖൂഹി അപരിഭുത്തമേവ ഖാദനീയഭോജനീയം ഭിക്ഖുസന്തകംയേവ ആപത്തിമോചനത്ഥം ദായകാദയോ പടിഗ്ഗഹാപേതി, ന പരിഭുത്തം, യഥാ ച ബീജഗാമപരിയാപന്നംയേവ ഭിക്ഖുസന്തകം ബീജഗാമഭൂതഗാമഭാവതോ പരിമോചനത്ഥം കപ്പിയകാരകാദയോ കപ്പിയം കരോന്തി, ന അപരിയാപന്നം, ഏവം അകപ്പിയം ഭിക്ഖൂഹി പരിച്ചത്തംയേവ തളാകാദികം കപ്പിയകരണത്ഥം ദായകാദയോ പുന ദേന്തി, ന അപരിച്ചത്തം, തസ്മാ ഇദമ്പി വചനം കപ്പിയകരണത്തംയേവ സാധേതി, ന ഇസ്സരത്തന്തി വിഞ്ഞായതി.

തഥാപി ഏവം വദേയ്യും ‘‘ജാതിഭൂമിയം ജാതിഭൂമികാ ഉപാസകാ ആയസ്മന്തം ധമ്മികത്ഥേരം സത്തഹി ജാതിഭൂമികവിഹാരേഹി പബ്ബാജയിംസൂതി വചനതോ ദായകോ വിഹാരസ്സ ഇസ്സരോതി വിഞ്ഞായതി. ഇസ്സരത്തായേവ ഹി തേ ഥേരം പബ്ബാജേതും സക്കാ, നോ അനിസ്സരാ’’തി, ന ഖോ പനേവം ദട്ഠബ്ബം. കസ്മാ? ‘‘ജാതിഭൂമികാ ഉപാസകാ’’ഇച്ചേവ ഹി വുത്തം, ന ‘‘വിഹാരദായകാ’’തി, തസ്മാ തസ്മിം ദേസേ വസന്താ ബഹവോ ഉപാസകാ ആയസ്മന്തം ധമ്മികത്ഥേരം അയുത്തചാരിത്താ സകലസത്തവിഹാരതോ പബ്ബാജയിംസു, ന അത്തനോ വിഹാരദായകഭാവേന ഇസ്സരത്താ, തസ്മാ ഇദമ്പി ഉദാഹരണം ന ഇസ്സരഭാവദീപകം, അഥ ഖോ അപരാധാനുരൂപകരണഭാവദീപകന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഏവം യദാ ദായകോ വിഹാരം പതിട്ഠാപേത്വാ ദേതി, തസ്സ മുഞ്ചചേതനം പത്വാ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ സോ വാ തസ്സ വംസേ ഉപ്പന്നോ വാ ജനപദസ്സാമികരാജാദയോ വാ ഇസ്സരാ ഭവിതും വാ വിചാരേതും വാ ന ലഭന്തി, പടിഗ്ഗാഹകഭൂതോ സങ്ഘോ വാ ഗണോ വാ പുഗ്ഗലോ വാ സോയേവ ഇസ്സരോ ഭവിതും വാ വിചാരേതും വാ ലഭതീതി ദട്ഠബ്ബം.

തത്ഥ ദായകാദീനം ഇസ്സരോ ഭവിതും അലഭനഭാവോ കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "വത്ഥുപരിച്ചാഗലക്ഖണത്താ ദാനസ്സ, പഥവാദിവത്ഥുപരിച്ചാഗേന ച പുന ഗഹണസ്സ അയുത്തത്താ"തി വിമതിവിനോദനിയം വചനതോ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യം ദീയമാനം പതതി, തം സാമം ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും, പരിച്ചത്തം തം, ഭിക്ഖവേ, ദായകേഹീ"തി (ചൂളവ॰ ൨൭൩) ഭഗവതാ വുത്തത്താ ച "പരിച്ചത്തം തം, ഭിക്ഖവേ, ദായകേഹീതി വചനേന പനേത്ഥ പരസന്തകാഭാവോ ദീപിതോ"തി അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ ച വിഞ്ഞായതി. സങ്ഘാദീനം ഇസ്സരോ ഭവിതും ലഭനഭാവോ കഥം ഞാതബ്ബോതി ചേ? സങ്ഘികോ നാമ വിഹാരോ സങ്ഘസ്സ ദിന്നോ ഹോതി പരിച്ചത്തോ, "പുഗ്ഗലികേ പുഗ്ഗലികസഞ്ഞീ അഞ്ഞസ്സ പുഗ്ഗലികേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സ, അത്തനോ പുഗ്ഗലികേ അനാപത്തീ"തി പാചിത്തിയപാളിയം (പാചി॰ ൧൧൭, ൧൨൭) ആഗമനതോ ച "അന്തമസോ ചതുരങ്ഗുലപാദകം ഗാമദാരകേഹി പംസ്വാഗാരകേസു കീളന്തേഹി കതമ്പി സങ്ഘസ്സ ദിന്നതോ പട്ഠായ ഗരുഭണ്ഡം ഹോതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) സമന്തപാസാദികായം വചനതോ ച "അഭിയോഗേപി ചേത്ഥ ചാതുദ്ദിസം സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ഭിക്ഖൂനം ദിന്നം വിഹാരം വാ പരിവേണം വാ ആവാസം വാ മഹന്തമ്പി ഖുദ്ദകമ്പി അഭിയുഞ്ജതോ അഭിയോഗോ ന രുഹതി, അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹിതുമ്പി ന സക്കോതി. കസ്മാ? സബ്ബേസം ധുരനിക്ഖേപാഭാവതോ. ന ഹേത്ഥ സബ്ബേ ചാതുദ്ദിസാ ഭിക്ഖൂ ധുരനിക്ഖേപം കരോന്തീതി. ദീഘഭാണകാദിഭേദസ്സ പന ഗണസ്സ ഏകപുഗ്ഗലസ്സ വാ സന്തകം അഭിയുഞ്ജിത്വാ ഗണ്ഹന്തോ സക്കോതി തേ ധുരം നിക്ഖിപാപേതു"ന്തി ദുതിയപാരാജികവണ്ണനായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൨) വചനതോ ച വിഞ്ഞായതി.

കഥം ദായകാദീനം വിചാരേതും അലഭനഭാവോ വിഞ്ഞായതീതി ചേ? സന്തേസുപി വേളുവനവിഹാരാദിദായകേസു തേസം വിചാരണം അനനുജാനിത്വാ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ഭിക്ഖും സേനാസനഗ്ഗാഹാപകം സമ്മന്നിതു"ന്തി ഭിക്ഖുസ്സേവ സേനാസനഗ്ഗാഹാപകസമ്മുതിഅനുജാനനതോ ച ഭണ്ഡനകാരകേസു കോസമ്ബകഭിക്ഖൂസു സാവത്ഥിം ആഗതേസു അനാഥപിണ്ഡികേന ച വിസാഖായ മഹാഉപാസികായ ച "കഥാഹം, ഭന്തേ, തേസു ഭിക്ഖൂസു പടിപജ്ജാമീ"തി (മഹാവ॰ ൪൬൮) ഏവം ജേതവനവിഹാരദായകപുബ്ബാരാമവിഹാരദായകഭൂതേസു ആരോചിതേസുപി തേസം സേനാസനവിചാരണം അവത്വാ ആയസ്മതാ സാരിപുത്തത്ഥേരേന "കഥം നു ഖോ, ഭന്തേ, തേസു ഭിക്ഖൂസു സേനാസനേ പടിപജ്ജിതബ്ബ"ന്തി ആരോചിതേ "തേന ഹി, സാരിപുത്ത, വിവിത്തം സേനാസനം ദാതബ്ബ"ന്തി വത്വാ "സചേ പന, ഭന്തേ, വിവിത്തം ന ഹോതി, കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബ"ന്തി വുത്തേ "തേന ഹി വിവിത്തം കത്വാപി ദാതബ്ബം, ന ത്വേവാഹം, സാരിപുത്ത, കേനചി പരിയായേന വുഡ്ഢതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ സേനാസനം പടിബാഹിതബ്ബന്തി വദാമി, യോ പടിബാഹേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൪൭൩) ഥേരസ്സേവ സേനാസനസ്സ വിചാരണസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ ച വിഞ്ഞായതി.

കഥം പന സങ്ഘാദീനം സേനാസനം വിചാരേതും ലഭനഭാവോ വിഞ്ഞായതീതി? "ഏവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മന്നിതബ്ബോ - പഠമം ഭിക്ഖു

യാചിതബ്ബോ, യാചിത്വാ ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ -

സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ…പേ॰… സമ്മതോ സങ്ഘേന ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു സേനാസനഗ്ഗാഹാപകോ, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീതി (ചൂളവ॰ ൩൧൭).

ഏവം സങ്ഘേന സേനാസനഗ്ഗാഹാപകം സമ്മന്നാപേത്വാ പുന തേന സങ്ഘസമ്മതേന സേനാസനഗ്ഗാഹാപകേന സേനാസനഗ്ഗാഹകവിധാനം അനുജാനിതും അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഠമം ഭിക്ഖൂ ഗണേതും, ഭിക്ഖൂ ഗണേത്വാ സേയ്യാ ഗണേതും, സേയ്യാ ഗണേത്വാ സേയ്യഗ്ഗേന ഗാഹേതു''ന്തി വചനതോ സങ്ഘികസേനാസനസ്സ സങ്ഘേന വിചാരേതും ലഭനഭാവോ വിഞ്ഞായതി.

''ദീഘഭാണകാദിഭേദസ്സ പന ഗണസ്സ ഏകപുഗ്ഗലസ്സ വാ ദിന്നവിഹാരാദിം അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹന്തേ ധുരനിക്ഖേപസമ്ഭവാ പാരാജിക''ന്തി അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൨) ആഗമനതോ ച ''അത്തനോ പുഗ്ഗലികേ അനാപത്തീ''തി പാളിയം (പാചി॰ ൧൧൭) ആഗമനതോ ച ''യസ്മിം പന വിസ്സാസോ രുഹതി, തസ്സ സന്തകം അത്തനോ പുഗ്ഗലികമിവ ഹോതീതി മഹാപച്ചരിആദീസു വുത്ത''ന്തി അട്ഠകഥായം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൨) വചനതോ ച ഗണസ്സ ദിന്നോ ഗണസന്തകവിഹാരോ ഗണേനേവ വിചാരീയതേ, നോ ദായകാദീഹി. പുഗ്ഗലസ്സ ദിന്നോ പുഗ്ഗലികവിഹാരോപി പടിഗ്ഗാഹകപുഗ്ഗലേനേവ വിചാരീയതേ, നോ ദായകാദീഹീതി വിഞ്ഞായതി. ഏവം വിനയപാളിയം അട്ഠകഥാടീകാസു ച വിഹാരസ്സ സങ്ഘികഗണസന്തകപുഗ്ഗലികവസേന തിവിധസ്സേവ വചനതോ ച തേസംയേവ സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലാനം വിഹാരവിചാരണസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ ച ദായകസന്തകസ്സ വിഹാരസ്സ വിസും അവുത്തത്താ ച ദായകാനം വിഹാരവിചാരണസ്സ അനനുഞ്ഞാതത്താ ച സങ്ഘാദയോ ഏവ വിഹാരസ്സ ഇസ്സരാ ഹോന്തി, തേയേവ ച വിചാരേതും ലഭന്തീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഏവം ഹോതു, തേസു പടിഗ്ഗാഹകഭൂതേസു സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലേസു സോ വിഹാരോ കസ്സ സന്തകോ ഹോതി, കേന ച വിചാരേതബ്ബോതി? വുച്ചതേ - സങ്ഘികവിഹാരേ താവ ''ആഗതാനാഗതസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ''തി ദിന്നത്താ പടിഗ്ഗാഹകേസു കാലകതേസുപി തദഞ്ഞോ ചാതുദ്ദിസസങ്ഘോ ച അനാഗതസങ്ഘോ ച ഇസ്സരോ, തസ്സ സന്തകോ, തേന വിചാരേതബ്ബോ. ഗണസന്തകേ പന തസ്മിം ഗണേ യാവ ഏകോപി അത്ഥി, താവ ഗണസന്തകോവ, തേന അവസിട്ഠേന ഭിക്ഖുനാ വിചാരേതബ്ബോ. സബ്ബേസു കാലകതേസു യദി സകലഗണോ വാ തംഗണപരിയാപന്നഅവസിട്ഠപുഗ്ഗലോ വാ ജീവമാനകാലേയേവ യസ്സ കസ്സചി ദിന്നോ, യേന ച വിസ്സാസഗ്ഗാഹവസേന ഗഹിതോ, സോ ഇസ്സരോ. സചേപി സകലഗണോ ജീവമാനകാലേയേവ അഞ്ഞഗണസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ ദേതി, തേ അഞ്ഞഗണസങ്ഘപുഗ്ഗലാ ഇസ്സരാ ഹോന്തി. പുഗ്ഗലികവിഹാരേ പന സോ വിഹാരസ്സാമികോ അത്തനോ ജീവമാനകാലേയേവ സങ്ഘസ്സ വാ ഗണസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ ദേതി, തേ ഇസ്സരാ ഹോന്തി. യോ വാ പന തസ്സ ജീവമാനസ്സേവ വിസ്സാസഗ്ഗാഹവസേന ഗണ്ഹാതി, സോവ ഇസ്സരോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബോ.

കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? സങ്ഘികേ വിഹാരസ്സ ഗരുഭണ്ഡത്താ അവിസ്സജ്ജിയം അവേഭങ്ഗികം ഹോതി, ന കസ്സചി ദാതബ്ബം. ഗണസന്തകപുഗ്ഗലികേസു പന തേസം സാമികത്താ ദാനവിസ്സാസഗ്ഗാഹാ രുഹന്തി, "തസ്മാ സോ ജീവമാനോയേവ സബ്ബം അത്തനോ പരിക്ഖാരം നിസ്സജ്ജിത്വാ കസ്സചി അദാസി, കോചി വാ വിസ്സാസം അഗ്ഗഹേസി. യസ്സ ദിന്നം, യേന ച ഗഹിതം, തസ്സേവ ഹോതീ"തി ച "ദ്വിന്നം സന്തകം ഹോതി അവിഭത്തം, ഏകസ്മിം കാലകതേ ഇതരോ സാമീ, ബഹൂനമ്പി സന്തകേ ഏസേവ നയോ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൯) ച അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ വിഞ്ഞായതി.

ഏവം പന വിസ്സജ്ജേത്വാ അദിന്നം "മമച്ചയേന അസുകസ്സ ഹോതൂ"തി ദാനം അച്ചയദാനത്താ ന രുഹതി. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൪൧൯) "സചേ ഹി പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു യോ കോചി കാലം കരോന്തോ 'മമച്ചയേന മയ്ഹം പരിക്ഖാരോ ഉപജ്ഝായസ്സ ഹോതു, ആചരിയസ്സ ഹോതു, സദ്ധിവിഹാരികസ്സ ഹോതു, അന്തേവാസികസ്സ ഹോതു, മാതു ഹോതു, പിതു ഹോതു, അഞ്ഞസ്സ വാ കസ്സചി ഹോതൂ'തി വദതി, തേസം ന ഹോതി, സങ്ഘസ്സേവ ഹോതി. ന ഹി പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം അച്ചയദാനം രുഹതി, ഗിഹീനം പന രുഹതീ"തി. ഏത്ഥ ച ഏകച്ചേ പന വിനയധരാ "ഗിഹീനന്തി പദം സമ്പദാനന്തി ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖൂനം സന്തകം അച്ചയദാനവസേന ഗിഹീനം ദദന്തേ രുഹതി, പഞ്ചന്നം പന സഹധമ്മികാനം ദേന്തോ ന രുഹതീ"തി വദന്തി. ഏവം സന്തേ മാതാപിതൂനം ദദന്തോപി രുഹേയ്യ തേസം ഗിഹിഭൂതത്താ. "അഥ ച പന 'മാതു ഹോതു, പിതു ഹോതു, അഞ്ഞസ്സ വാ കസ്സചി ഹോതൂ'തി വദതി, തേസം ന ഹോതീ"തി വചനതോ ന രുഹതീതി വിഞ്ഞായതി, തസ്മാ "ഗിഹീനം പനാ"തി ഇദം ന സമ്പദാനവചനം, അഥ ഖോ സാമിവചനമേവാതി ദട്ഠബ്ബം. തേന ഗിഹീനം പന സന്തകം അച്ചയദാനം രുഹതീതി സമ്ബന്ധോ കാതബ്ബോ.

കിഞ്ച ഭിയ്യോ - "സചേ ഹി പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു യോ കോചി കാലം കരോന്തോ മമച്ചയേന മയ്ഹം പരിക്ഖാരോ"തി ആരഭിത്വാ "ന ഹി പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം അച്ചയദാനം രുഹതി, ഗിഹീനം പന രുഹതീ"തി വുത്തത്താ സാമ്യത്ഥേ ഛട്ഠീബഹുവചനം സമത്ഥിതം ഭവതി. യദി ഏവം "ഗിഹീന"ന്തി പദസ്സ അസമ്പദാനത്തേ സതി കതമം സമ്പദാനം ഹോതീതി? "യസ്സ കസ്സചീ"തി പദം. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൪൧൯) "മാതു ഹോതു, പിതു ഹോതു, അഞ്ഞസ്സ വാ കസ്സചി ഹോതൂ"തി. അയമത്ഥോ അജ്ജുകവത്ഥുനാ (പാരാ॰ ൧൫൮) ദീപേതബ്ബോ. ഏവം ജീവമാനകാലേയേവ ദത്വാ മതേസു വിനിച്ഛയോ അമ്ഹേഹി ഞാതോ, കസ്സചി അദത്വാ മതേസു വിനിച്ഛയോ കഥം ഞാതബ്ബോതി? തത്ഥാപി സങ്ഘികേ താവ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന സങ്ഘോവ ഇസ്സരോ, ഗണസന്തകേ പന ഏകച്ചേസു അവസേസാ ഇസ്സരാ, സബ്ബേസു മതേസു സങ്ഘോവ ഇസ്സരോ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൯) "സബ്ബേസു മതേസു സങ്ഘികം ഹോതീ"തി. പുഗ്ഗലികേ പന വിഹാരസ്സ ഗരുഭണ്ഡത്താ അവിസ്സജ്ജിയം അവേഭങ്ഗികം സങ്ഘികമേവ ഹോതി.

കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "ഭിക്ഖുസ്സ, ഭിക്ഖവേ, കാലകതേ സങ്ഘോ സാമീ പത്തചീവരേ, അപിച ഗിലാനുപട്ഠാകാ ബഹൂപകാരാ, അനുജാനാമി ,

ഭിക്ഖവേ, സങ്ഘേന തിചീവരഞ്ച പത്തഞ്ച ഗിലാനുപട്ഠാകാനം ദാതും. യം തത്ഥ ലഹുഭണ്ഡം ലഹുപരിക്ഖാരം, തം സമ്മുഖീഭൂതേന സങ്ഘേന ഭാജേതും. യം തത്ഥ ഗരുഭണ്ഡം ഗരുപരിക്ഖാരം, തം ആഗതാനാഗതസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സ അവിസ്സജ്ജിയം അവേഭങ്ഗിക''ന്തി (മഹാവ॰ ൩൬൫) തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന വുത്തത്താ വിഞ്ഞായതി. ഏവമ്പി ''ഗരുഭണ്ഡം ഗരുപരിക്ഖാരം''ഇച്ചേവ ഭഗവതാ വുത്തം, ന ''വിഹാര''ന്തി, തസ്മാ കഥം വിഹാരസ്സ ഗരുഭണ്ഡഭാവോതി വിഞ്ഞായതീതി? ''വിഹാരോ വിഹാരവത്ഥു, ഇദം ദുതിയം അവേഭങ്ഗിക''ന്തി പാളിയം,

> ''ദ്വിസങ്ഗഹാനി ദ്വേ ഹോന്തി, തതിയം ചതുസങ്ഗഹം;
> ചതുത്ഥം നവകോട്ഠാസം, പഞ്ചമം അട്ഠഭേദനം.
>
> ''ഇതി പഞ്ചഹി രാസീഹി, പഞ്ചനിമ്മലലോചനോ;
> പഞ്ചവീസവിധം നാഥോ, ഗരുഭണ്ഡം പകാസയീ''തി. (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) -

അട്ഠകഥായഞ്ച വുത്തത്താ വിഞ്ഞായതി.

ഇതി ദായകോ വിഹാരം കത്വാ കുലൂപകഭിക്ഖുസ്സ ദേതി, തസ്സ മുഞ്ചചേതനുപ്പത്തിതോ പുബ്ബകാലേ ദായകോ വിഹാരസ്സാമികോ ഹോതി, ദാതും വാ വിചാരേതും വാ ഇസ്സരോ, മുഞ്ചചേതനുപ്പത്തിതോ പട്ഠായ പടിഗ്ഗാഹകഭിക്ഖു സാമികോ ഹോതി, പരിഭുഞ്ജിതും വാ അഞ്ഞേസം ദാതും വാ ഇസ്സരോ. സോ പുഗ്ഗലോ അത്തനോ ജീവമാനക്ഖണേയേവ സദ്ധിവിഹാരികാദീനം നിസ്സജ്ജിത്വാ ദേതി, തദാ തേ സദ്ധിവിഹാരികാദയോ സാമികാ ഹോന്തി, പരിഭുഞ്ജിതും വാ അഞ്ഞസ്സ വാ ദാതും ഇസ്സരാ. യദി പന കസ്സചി അദത്വാവ കാലം കരോതി, തദാ സങ്ഘോവ തസ്സ വിഹാരസ്സ സാമികോ ഹോതി, ന ദായകോ വാ പുഗ്ഗലോ വാ, സങ്ഘാനുമതിയാ ഏവ പുഗ്ഗലോ പരിഭുഞ്ജിതും ലഭതി, ന അത്തനോ ഇസ്സരവതായാതി ദട്ഠബ്ബോ.

ഏവം മൂലതോയേവ സങ്ഘസ്സ ദിന്നത്താ സങ്ഘികഭൂതവിഹാരോ വാ മൂലേ ഗണപുഗ്ഗലാനം ദിന്നത്താ ഗണസന്തകപുഗ്ഗലികഭൂതോപി തേസം ഗണപുഗ്ഗലാനം അഞ്ഞസ്സ നിസ്സജ്ജനവസേന അദത്വാ കാലകതത്താ പച്ഛാ സങ്ഘികഭാവം പത്തവിഹാരോ വാ സങ്ഘേന വിചാരേതബ്ബോ ഹോതി. സങ്ഘേനപി ഭഗവതോ അനുമതിയാ സേനാസനഗ്ഗാഹാപകം സമ്മന്നിത്വാ ഗാഹാപേതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹേതം സേനാസനക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൩൧൭) ''അഥ ഖോ ഭിക്ഖൂനം ഏതദഹോസി 'കേന നു ഖോ സേനാസനം ഗാഹേതബ്ബ'ന്തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - 'അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ഭിക്ഖും സേനാസനഗ്ഗാഹാപകം സമ്മന്നിതു'ന്തി''ആദി.

ഇമസ്മിം ഠാനേ ''സേനാസനഗ്ഗാഹോ നാമ വസ്സകാലവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോ, ഉതുകാലവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോ, ധുവവാസവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോതി തിവിധോ ഹോതി. തേസു വസ്സകാലവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോ പുരിമവസ്സവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോ, പച്ഛിമവസ്സവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോതി ദുവിധോ. ഉതുകാലവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോപി അന്തരാമുത്തകവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോ, തങ്ഖണപടിസല്ലാനവസേന

സേനാസനഗ്ഗാഹോതി ദുവിധോ''തി ആചരിയാ വദന്തി, ഏതം പാളിയാ ച അട്ഠകഥായ ച അസമേന്തം വിയ ദിസ്സതി. പാളിയഞ്ഹി (ചൂളവ॰ ൩൧൮) ''അഥ ഖോ ഭിക്ഖൂനം ഏതദഹോസി 'കതി നു ഖോ സേനാസനഗ്ഗാഹോ'തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - തയോമേ, ഭിക്ഖവേ, സേനാസനഗ്ഗാഹാ പുരിമകോ പച്ഛിമകോ അന്തരാമുത്തകോ. അപരജ്ജുഗതായ ആസാള്ഹിയാ പുരിമകോ ഗാഹേതബ്ബോ, മാസഗതായ ആസാള്ഹിയാ പച്ഛിമകോ ഗാഹേതബ്ബോ, അപരജ്ജുഗതായ പവാരണായ ആയതിം വസ്സാവാസത്ഥായ അന്തരാമുത്തകോ ഗാഹേതബ്ബോ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തയോ സേനാസനഗ്ഗാഹാ''തി ഏവം ആഗതോ, അട്ഠകഥായമ്പി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൮) ''തീസു സേനാസനഗ്ഗാഹേസു പുരിമകോ ച പച്ഛിമകോ ചാതി ഇമേ ദ്വേ ഗാഹാ ഥാവരാ. അന്തരാമുത്തകേ അയം വിനിച്ഛയോ...പേ॰... അയം താവ അന്തോവസ്സേ വസ്സൂപനായികാദിവസേന പാളിയം ആഗതസേനാസനഗ്ഗാഹകഥാ, അയം പന സേനാസനഗ്ഗാഹോ നാമ ദുവിധോ ഹോതി ഉതുകാലേ ച വസ്സാവാസേ ചാ''തി ഏവം ആഗതോ, തസ്മാ സങ്ഘേന സമ്മതസേനാസനഗ്ഗാഹാപകേന വിചാരേതബ്ബാ.

സേനാസനഗ്ഗാഹോ നാമ ഉതുകാലേ സേനാസനഗ്ഗാഹോ, വസ്സാവാസേ സേനാസനഗ്ഗാഹോതി ദുവിധോ. തത്ഥ ഉതുകാലോ നാമ ഹേമന്തഉതുഗിമ്ഹഉതുവസേന അട്ഠ മാസാ, തസ്മിം കാലേ ഭിക്ഖൂ അനിയതാവാസാ ഹോന്തി, തസ്മാ യേ യദാ ആഗച്ഛന്തി, തേസം തദാ ഭിക്ഖൂ ഉട്ഠാപേത്വാ സേനാസനം ദാതബ്ബം, അകാലോ നാമ നത്ഥി. അയം ഉതുകാലേ സേനാസനഗ്ഗാഹോ നാമ. വസ്സാവാസേ സേനാസനഗ്ഗാഹോ പന ''പുരിമകോ പച്ഛിമകോ അന്തരാമുത്തകോ''തി പാളിയം ആഗതനയേന തിവിധോ ഹോതി. അന്തരാമുത്തകോപി ഹി ആയതിം വസ്സാവാസത്ഥായ ഗാഹിതത്താ വസ്സാവാസേ സേനാസനഗ്ഗാഹമേവ പവിസതി, ന ഉതുകാലേ സേനാസനഗ്ഗാഹോ. വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ ''അപരജ്ജുഗതായ പവാരണായ ആയതിം വസ്സാവാസത്ഥായ അന്തരാമുത്തകോ ഗാഹേതബ്ബോ''തി. തങ്ഖണപടിസല്ലാനവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോതി ച നേവ പാളിയം ന അട്ഠകഥായം വിസും ആഗതോ, ഉതുകാലേ സേനാസനഗ്ഗാഹോയേവ തദങ്ഗസേനാസനഗ്ഗാഹോതിപി തങ്ഖണപടിസല്ലാനവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോതിപി വദന്തി, തസ്മാ ഉതുകാലവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോപി ''അന്തരാമുത്തകവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോ തങ്ഖണപടിസല്ലാനവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോതി ദുബ്ബിധോ''തി ന വത്തബ്ബോ.

അഥാപി വദന്തി ''യഥാവുത്തേസു പഞ്ചസു സേനാസനഗ്ഗാഹേസു ചത്താരോ സേനാസനഗ്ഗാഹാ പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതേന സേനാസനഗ്ഗാഹാപകസമ്മുതിലദ്ധേന ഭിക്ഖുനാ അന്തോഉപചാരസീമട്ഠേന ഹുത്വാ അന്തോസീമട്ഠാനം ഭിക്ഖൂനം യഥാവിനയം വിചാരേതബ്ബോ ഹോന്തി, തേ പന വിചാരണാ യാവജ്ജകാലാ ഥാവരാ ഹുത്വാ ന തിട്ഠന്തി, ധുവവാസവസേന വിചാരണമേവ യാവജ്ജകാലാ ഥാവരം ഹുത്വാ തിട്ഠതീ''തി, തമ്പി തഥാ ന സക്കാ വത്തും. കസ്മാ? സേനാസനഗ്ഗാഹാപകഭേദേ ''ധുവവാസവസേന സേനാസനഗ്ഗാഹോ''തി പാളിയം അട്ഠകഥായഞ്ച നത്ഥി. ധുവവാസവസേന വിചാരണഞ്ച സമ്മുതിലദ്ധേന സേനാസനഗ്ഗാഹാപകേന വിചാരേതബ്ബം ന ഹോതി, അഥ ഖോ സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന അപലോകനകമ്മവസേന ദുവങ്ഗസമന്നാഗതസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ അനുട്ഠാപനീയം കത്വാ ദാനമേവ, തസ്മാ സമഗ്ഗോ സങ്ഘോ

ബഹൂപകാരതാഗുണവിസിട്ഠതാസങ്ഖാതേഹി ദ്വീഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ഭിക്ഖും അപലോകനകമ്മവസേന സമ്മന്നിത്വാ തസ്സ ഫാസുകം ആവാസം ധുവവാസവസേന അനുട്ഠാപനീയം കത്വാ ദേതി, തം യാവജ്ജകാലാ ഥാവരം ഹുത്വാ തിട്ഠതീതി വത്തബ്ബം.

സമഗ്ഗോ സങ്ഘോവ ധുവവാസവസേന ദേതി, ന സേനാസനഗ്ഗാഹാപകോതി അയമത്ഥോ കഥം ഞാതബ്ബോതി ചേ? "സങ്ഘോ പന ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ വാ ധമ്മകഥികവിനയധരാദീനം വാ ഗണവാചകആചരിയസ്സ വാ ബഹൂപകാരതം ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ച സല്ലക്ഖേന്തോ ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരം സമ്മന്നിത്വാ ദേതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൦; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "സങ്ഘോ പന ബഹുസ്സുതസ്സ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാദീഹി ബഹൂപകാരസ്സ ഭാരനിത്ഥാരകസ്സ ഫാസുകം ആവാസം അനുട്ഠാപനീയം കത്വാ ദേതീ"തി ച "സങ്ഘോ പന ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ വാ ധമ്മകഥികവിനയധരഗണവാചകാചരിയാനം വാ ബഹൂപകാരതം ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ച സല്ലക്ഖേത്വാ ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരം സല്ലക്ഖേത്വാ സമ്മന്നിത്വാ ദേതീ"തി ച "ബഹുസ്സുതസ്സ സങ്ഘഭാരനിത്ഥാരകസ്സ ഭിക്ഖുനോ അനുട്ഠാപനീയസേനാസനമ്പീ"തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൯൭-൪൯൮) ച **"അപലോകനകമ്മം** നാമ സീമട്ഠകം സങ്ഘം സോധേത്വാ ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ തിക്ഖത്തും സാവേത്വാ കത്തബ്ബം കമ്മ"ന്തി ച അട്ഠകഥാസു (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൨) വചനതോ സാധുകം നിസ്സംസയേന ഞാതബ്ബോതി.

കഥം പന അപലോകനകമ്മേന ദാതബ്ബഭാവോ വിഞ്ഞായതീതി? "ബഹുസ്സുതസ്സ സങ്ഘഭാരനിത്ഥാരകസ്സ ഭിക്ഖുനോ അനുട്ഠാപനീയസേനാസനമ്പി സങ്ഘകിച്ചം കരോന്താനം കപ്പിയകാരകാദീനം ഭത്തവേതനമ്പി അപലോകനകമ്മേന ദാതും വട്ടതീ"തി പരിവാരട്ഠകഥായം (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൯൭-൪൯൮) കമ്മവഗ്ഗേ ആഗതത്താ വിഞ്ഞായതി. കഥം പന ദുവങ്ഗസമന്നാഗതസ്സ ഭിക്ഖുനോയേവ ദാതബ്ബഭാവോ വിഞ്ഞായതീതി? **"ബഹൂപകാരത**ന്തി ഭണ്ഡാഗാരികതാദിബഹഉളഉപകാരഭാവം. ന കേവലം ഇദമേവാതി ആഹ **'ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ചാ'**തിആദി. തേന ബഹൂപകാരത്തേപി ഗുണവിസിട്ഠത്താഭാവേ, ഗുണവിസിട്ഠത്തേപി ബഹൂപകാരത്താഭാവേ ദാതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതീ"തി വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ടീ॰ അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തത്താ വിഞ്ഞായതി.

കസ്മാ പന സേനാസനഗ്ഗാഹാപകേന വിചാരേതബ്ബോ സേനാസനഗ്ഗാഹോ യാവജ്ജകാലാ ന തിട്ഠതീതി? പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതസ്സ സേനാസനഗ്ഗാഹാപകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദുല്ലഭത്താ, നാനാദേസവാസീനം നാനാചരിയകുലസമ്ഭവാനം ഭിക്ഖൂനം ഏകസമ്ഭോഗപരിഭോഗസ്സ ദുക്കരത്താ ച ഇമേഹി ദ്വീഹി കാരണേഹി ന തിട്ഠതി. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ഭിക്ഖും സേനാസനഗ്ഗാഹാപകം സമ്മന്നിതും, യോ ന ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛേയ്യ, ന ദോസാഗതിം ഗച്ഛേയ്യ, ന മോഹാഗതിം ഗച്ഛേയ്യ, ന ഭയാഗതിം ഗച്ഛേയ്യ , ഗഹിതാഗഹിതഞ്ച ജാനേയ്യാ"തി (ചൂളവ॰ ൩൧൭). അട്ഠകഥായമ്പി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൨) "ഏവരൂപേന ഹി സഭാഗപുഗ്ഗലേന ഏകവിഹാരേ വാ ഏകപരിവേണേ വാ വസന്തേന അത്ഥോ നത്ഥീ"തി വുത്തം. കസ്മാ പന ധുവവാസത്ഥായ ദാനവിചാരോ യാവജ്ജകാലാ

തിട്ഠതീതി? പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതാഭാവേപി സീമട്ഠകസ്സ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ കത്തബ്ബത്താ. വുത്തഞ്ഹി "അപലോകനകമ്മം നാമ സീമട്ഠകം സങ്ഘം സോധേത്വാ ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ തിക്ഖത്തും സാവേത്വാ കത്തബ്ബം കമ്മ"ന്തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ർവ്വ).

ഉതുകാലേ സങ്ഘികസേനാസനേ വസന്തേന ആഗതോ ഭിക്ഖു ന പടിബാഹേതബ്ബോ അഞ്ഞത്ര അനുട്ഠാപനീയാ. വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസ്സാനം തേമാസം പടിബാഹിതും, ഉതുകാലം പന ന പടിബാഹിതു"ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൧൮). "അഞ്ഞത്ര അനുട്ഠാപനീയാ"തി വുത്തം, കതമേ അനുട്ഠാപനീയാതി? ചത്താരോ അനുട്ഠാപനീയാ വുഡ്ഢതരോ, ഭണ്ഡാഗാരികോ, ഗിലാനോ, സങ്ഘതോ ലദ്ധസേനാസനോ ച. തത്ഥ **വുഡ്ഢതരോ** ഭിക്ഖു തസ്മിം വിഹാരേ അന്തോസീമട്ഠകഭിക്ഖൂസു അത്തനാ വുഡ്ഢതരസ്സ അഞ്ഞസ്സ അഭാവാ യഥാവുഡ്ഢം കേനചി അനുട്ഠാപനീയോ. **ഭണ്ഡാഗാരികോ** സങ്ഘേന സമ്മന്നിത്വാ ഭണ്ഡാഗാരസ്സ ദിന്നതായ സങ്ഘസ്സ ഭണ്ഡം രക്ഖന്തോ ഗോപേന്തോ വസതി, തസ്മാ സോ ഭണ്ഡാഗാരികോ കേനചി അനുട്ഠാപനീയോ. **ഗിലാനോ** ഗേലഞ്ഞാഭിഭൂതോ അത്തനോ ലദ്ധസേനാസനേ വസന്തോ കേനചി അനുട്ഠാപനീയോ. **സങ്ഘതോ ലദ്ധസേനാസനോ** സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ദിന്നസേനാസനത്താ കേനചി അനുട്ഠാപനീയോ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൮൩) "ചത്താരോ ഹി ന വുട്ഠാപേതബ്ബാ വുഡ്ഢതരോ, ഭണ്ഡാഗാരികോ, ഗിലാനോ, സങ്ഘതോ ലദ്ധസേനാസനോതി. തത്ഥ വുഡ്ഢതരോ അത്തനോ വുഡ്ഢതായ നവകതരേന ന വുട്ഠാപേതബ്ബോ, ഭണ്ഡാഗാരികോ സങ്ഘേന സമ്മന്നിത്വാ ഭണ്ഡാഗാരസ്സ ദിന്നതായ, ഗിലാനോ അത്തനോ ഗിലാനതായ, സങ്ഘോ പന ബഹുസ്സുതസ്സ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാദീഹി ബഹൂപകാരസ്സ ഭാരനിത്ഥാരകസ്സ ഫാസുകം ആവാസം അനുട്ഠാപനീയം കത്വാ ദേതി, തസ്മാ സോ ഉപകാരകതായ ച സങ്ഘതോ ലദ്ധതായ ച ന വുട്ഠാപേതബ്ബോ"തി. ഠപേത്വാ ഇമേ ചത്താരോ അവസേസാ വുട്ഠാപനീയാവ ഹോന്തി.

അപരസ്മിം ഭിക്ഖുമ്ഹി ആഗതേ വുട്ഠാപേത്വാ സേനാസനം ദാപേതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൮) "ഉതുകാലേ താവ കേചി ആഗന്തുകാ ഭിക്ഖൂ പുരേഭത്തം ആഗച്ഛന്തി, കേചി പച്ഛാഭത്തം പഠമയാമം വാ മജ്ഝിമയാമം വാ പച്ഛിമയാമം വാ, യേ യദാ ആഗച്ഛന്തി, തേസം തദാവ ഭിക്ഖൂ ഉട്ഠാപേത്വാ സേനാസനം ദാതബ്ബം, അകാലോ നാമ നത്ഥീ"തി. ഏത്തരഹി പന സദ്ധാ പസന്നാ മനുസ്സാ വിഹാരം കത്വാ അപ്പേകച്ചേ പണ്ഡിതാനം വചനം സുത്വാ "സങ്ഘേ ദിന്നം മഹപ്ഫല"ന്തി ഞത്വാ ചാതുദ്ദിസം സങ്ഘം ആരബ്ഭ "ഇമം വിഹാരം ആഗതാനാഗതസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സ ദേമാ"തി വത്വാ ദേന്തി, അപ്പേകച്ചേ അത്തനാ പസന്നം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ വിഹാരം കത്വാപി ദാനകാലേ തേന ഉയ്യോജിതാ ഹുത്വാ ചാതുദ്ദിസം സങ്ഘം ആരബ്ഭ വുത്തനയേന ദേന്തി, അപ്പേകച്ചേ കരണകാലേപി ദാനകാലേപി അത്തനോ കുലൂപകഭിക്ഖുമേവ ആരബ്ഭ പരിച്ചജന്തി, തഥാപി ദക്ഖിണോദകപാതനകാലേ തേന സിക്ഖാപിതാ യഥാവുത്തപാഠം വചീഭേദം കരോന്തി, ചിത്തേന പന കുലൂപകസ്സേവ ദേന്തി, ന സബ്ബസങ്ഘസാധാരണത്ഥം ഇച്ഛന്തി.

ഇമേസു തീസു ദാനേസു പഠമം പുബ്ബകാലേപി ദാനകാലേപി സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ പവത്തത്താ സബ്ബസങ്ഘികം ഹോതി. ദുതിയം പുബ്ബകാലേ പുഗ്ഗലം ഉദ്ദിസ്സ പവത്തമാനമ്പി ദാനകാലേ സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ പവത്തത്താ സങ്ഘികമേവ. തതിയം പന പുബ്ബകാലേപി ദാനകാലേപി കുലൂപകപുഗ്ഗലമേവ ഉദ്ദിസ്സ പവത്തതി, ന സങ്ഘം, കേവലം ഭിക്ഖുനാ വുത്താനുസാരേനേവ വചീഭേദം കരോന്തി. ഏവം സന്തേ "കിം അയം വിഹാരോ ചിത്തവസേന പുഗ്ഗലികോ ഹോതി, വചീഭേദവസേന സങ്ഘികോ"തി ചിന്തായം ഏകച്ചേ ഏവം വദേയ്യും -

"മനോപുബ്ബങ്ഗമാ ധമ്മാ, മനോസേട്ഠാ മനോമയാ;
മനസാ ചേ പസന്നേന, ഭാസതി വാ കരോതി വാ;
തതോ നം സുഖമന്വേതി, ഛായാവ അനപായിനീതി. (ധം॰ പ॰ ൨) -

വചനതോ ചിത്തവസേന പുഗ്ഗലികോ ഹോതീ"തി. അഞ്ഞേ "യഥാ ദായകാ വദന്തി, തഥാ പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൫) വചനതോ വചീഭേദവസേന സങ്ഘികോ ഹോതീ"തി.

തത്രായം വിചാരണാ - ഇദം ദാനം പുബ്ബേ പുഗ്ഗലസ്സ പരിണതം പച്ഛാ സങ്ഘസ്സ പരിണാമിതം, തസ്മാ "സങ്ഘികോ"തി വുത്തേ നവസു അധമ്മികദാനേസു "പുഗ്ഗലസ്സ പരിണതം സങ്ഘസ്സ പരിണാമേതീ"തി (പാരാ॰ ൬൬൦) വുത്തം അട്ഠമം അധമ്മികദാനം ഹോതി, തസ്സ ദാനസ്സ പടിഗ്ഗഹാപി പരിഭോഗാപി അധമ്മികപടിഗ്ഗഹാ അധമ്മികപരിഭോഗാ ഹോന്തി. "പുഗ്ഗലികോ"തി വുത്തേ തീസു ധമ്മികദാനേസു "പുഗ്ഗലസ്സ ദിന്നം പുഗ്ഗലസ്സേവ ദേതീ"തി വുത്തം തതിയധമ്മികദാനം ഹോതി, തസ്സ പടിഗ്ഗഹാപി പരിഭോഗാപി ധമ്മികപടിഗ്ഗഹാ ധമ്മികപരിഭോഗാ ഹോന്തി, തസ്മാ പുഗ്ഗലികപക്ഖം ഭജതി. അപ്പേകച്ചേ സുത്തന്തികാദിഗണേ പസീദിത്വാ വിഹാരം കാരേത്വാ ഗണസ്സ ദേന്തി "ഇമം വിഹാരം ആയസ്മന്താനം ദമ്മീ"തി. അപ്പേകച്ചേ പുഗ്ഗലേ പസീദിത്വാ വിഹാരം കത്വാ പുഗ്ഗലസ്സ ദേന്തി "ഇമം വിഹാരം ആയസ്മതോ ദമ്മീ"തി. ഏതേ പന ഗണസന്തകപുഗ്ഗലികാ വിഹാരാ ദാനകാലതോ പട്ഠായ പടിഗ്ഗാഹകസന്തകാവ ഹോന്തി, ന ദായകസന്തകാ. തേസു ഗണസന്തകോ താവ ഏകച്ചേസു മതേസു അവസേസാനം സന്തകോ, തേസു ധരമാനേസുയേവ കസ്സചി ദേന്തി, തസ്സ സന്തകോ. കസ്സചി അദത്വാ സബ്ബേസു മതേസു സങ്ഘികോ ഹോതി. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൯) "ദിന്നം സന്തകം ഹോതി അവിഭത്തം, ഏകസ്മിം കാലകതേ ഇതരോ സാമീ, ബഹൂനം സന്തകേപി ഏസേവ നയോ. സബ്ബേസു മതേസു സങ്ഘികംവ ഹോതീ"തി.

പുഗ്ഗലികവിഹാരോപി യദി സോ പടിഗ്ഗാഹകപുഗ്ഗലോ അത്തനോ ജീവമാനകാലേയേവ സദ്ധിവിഹാരികാദീനം ദേതി, കോചി വാ തസ്സ വിസ്സാസേന തം വിഹാരം അഗ്ഗഹേസി, തസ്സ സന്തകോ ഹോതി. കസ്സചി അദത്വാ കാലകതേ സങ്ഘികോ ഹോതി. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം "സോ ജീവമാനോയേവ സബ്ബം അത്തനോ പരിക്ഖാരം നിസ്സജ്ജിത്വാ കസ്സചി അദാസി, കോചി വാ വിസ്സാസം അഗ്ഗഹേസി. യസ്സ ദിന്നോ, യേന ച ഗഹിതോ, തസ്സേവ ഹോതീ"തി. പാളിയഞ്ച (മഹാവ॰ ൩൬൭) "ഭിക്ഖുസ്സ, ഭിക്ഖവേ, കാലകതേ സങ്ഘോ സാമീ പത്തചീവരേ, അപിച ഗിലാനുപട്ഠാകാ ബഹൂപകാരാ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഘേന തിചീവരഞ്ച പത്തഞ്ച ഗിലാനുപട്ഠാകാനം

ദാതും, യം തത്ഥ ലഹുഭണ്ഡം ലഹുപരിക്ഖാരം, തം സമ്മുഖീഭൂതേന സങ്ഘേന ഭാജേതും, യം തത്ഥ ഗരുഭണ്ഡം ഗരുപരിക്ഖാരം, തം ആഗതാനാഗതസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സ അവിസ്സജ്ജിയം അവേഭങ്ഗിക''ന്തി (മഹാവ॰ ൩൬൯) വുത്തം, തസ്മാ ഇമിനാ നയേന വിനിച്ഛയോ കാതബ്ബോ.

സങ്ഘികേ പന പാളിയം ആഗതാനം ''പുരിമകോ പച്ഛിമകോ അന്തരാമുത്തകോ ചാ''തി (ചൂളവ॰ ൩൧൮) വുത്താനം തിണ്ണം സേനാസനഗ്ഗാഹാനഞ്ച അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൮) ആഗതാനം ''ഉതുകാലേ ച വസ്സാവാസേ ചാ''തി വുത്താനം ദ്വിന്നം സേനാസനഗ്ഗാഹാനഞ്ച ഏതരഹി അസമ്പജ്ജനതോ അനുട്ഠാപനീയപാളിയം ആഗതസ്സ അത്തനോ സഭാവേന അനുട്ഠാപനീയസ്സ ധുവവാസത്ഥായ സങ്ഘേന ദിന്നതായ അനുട്ഠാപനീയസ്സ വസേനേവ വിനിച്ഛയോ ഹോതി. വുഡ്ഢതരഗിലാനാ ഹി അത്തനോ സഭാവേന അനുട്ഠാപനീയാ ഹോന്തി. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൦൬) ''വുഡ്ഢതരോ അത്തനോ വുഡ്ഢതായ നവകതരേന ന വുട്ഠാപേതബ്ബോ, ഗിലാനോ അത്തനോ ഗിലാനതായാ''തി. ഭണ്ഡാഗാരികധമ്മകഥികാദയോ ധുവവാസത്ഥായ സങ്ഘേന ദിന്നതായ അനുട്ഠാപനീയാ ഹോന്തി. വുത്തഞ്ഹി ''സങ്ഘോ പന ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ വാ ധമ്മകഥികവിനയധരാദീനം വാ...പേ॰... ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരം സമ്മന്നിത്വാ ദേതി, തസ്മാ യസ്സ സങ്ഘേന ദിന്നോ, സോപി അനുട്ഠാപനീയോ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൯; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ). സോ ഏവം വേദിതബ്ബോ - ഏതരഹി സങ്ഘികവിഹാരേസു സങ്ഘത്ഥേരേസു യഥാകമ്മങ്ഗതേസു തസ്മിം വിഹാരേ യോ ഭിക്ഖു വുഡ്ഢതരോ, സോപി ''അയം വിഹാരോ മയാ വസിതബ്ബോ''തി വദതി. യോ തത്ഥ ബ്യത്തോ പടിബലോ, സോപി തഥേവ വദതി. യേന സോ വിഹാരോ കാരിതോ, സോപി ''മയാ പസീദിതപുഗ്ഗലോ ആരോപേതബ്ബോ''തി വദതി. സങ്ഘോപി ''മയമേവ ഇസ്സരാ, തസ്മാ അമ്ഹേഹി ഇച്ഛിതപുഗ്ഗലോ ആരോപേതബ്ബോ''തി വദതി. ഏവംദ്വിധാ വാ തിധാ വാ ചതുധാ വാ ഭിന്നേസു മഹന്തം അധികരണം ഹോതി.

തേസു വുഡ്ഢതരോ ''ന ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖവേ, കേനചി പരിയായേന വുഡ്ഢതരസ്സ ആസനം പടിബാഹിതബ്ബന്തി വദാമി, യോ പടിബാഹേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി പാളിപാഠഞ്ച (മഹാവ॰ ൪൭൬; ചൂളവ॰ ൩൧൬), ''വുഡ്ഢതരോ അത്തനോ വുഡ്ഢതായ നവകതരേന ന വുട്ഠാപേതബ്ബോ''തി അട്ഠകഥാവചനഞ്ച (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൯ ആദയോ; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ഗഹേത്വാ ''അഹമേവ ഏത്ഥ വുഡ്ഢതരോ, മയാ വുഡ്ഢതരോ അഞ്ഞോ നത്ഥി, തസ്മാ അഹമേവ ഇമസ്മിം വിഹാരേ വസിതുമനുച്ഛവികോ''തി സഞ്ഞീ ഹോതി. ബ്യത്തോപി ''ബഹുസ്സുതസ്സ സങ്ഘഭാരനിത്ഥാരകസ്സ ഭിക്ഖുനോ അനുട്ഠാപനീയസേനാസനമ്പീ''തി പരിവാരട്ഠകഥാവചനഞ്ച (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൭൬-൪൭൭), ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന ദസവസ്സേന വാ അതിരേകദസവസ്സേന വാ ഉപസമ്പാദേതും, നിസ്സയം ദാതു''ന്തിആദിപാളിവചനഞ്ച (മഹാവ॰ ൭൬, ൮൨) ഗഹേത്വാ ''അഹമേവ ഏത്ഥ ബ്യത്തോ പടിബലോ, ന മയാ അഞ്ഞോ ബ്യത്തതരോ അത്ഥി, തസ്മാ അഹമേവ ഇമസ്സ വിഹാരസ്സ അനുച്ഛവികോ''തി സഞ്ഞീ. വിഹാരകാരകോപി ''യേന വിഹാരോ കാരിതോ, സോ വിഹാരസാമികോതി വിനയപാഠോ

(പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൯) അത്ഥി, മയാ ച ബഹും ധനം ചജിത്വാ അയം വിഹാരോ കാരിതോ, തസ്മാ മയാ പസന്നപുഗ്ഗലോ ആരോപേതബ്ബോ, ന അഞ്ഞോ''തി സഞ്ഞീ. സങ്ഘോപി ''സങ്ഘികോ നാമ വിഹാരോ സങ്ഘസ്സ ദിന്നോ ഹോതി പരിച്ചത്തോ''തിആദിപാളിവചനഞ്ച (പാചി॰ ൧൧൯, ൧൨൧, ൧൨൯, ൧൩൧), അന്തമസോ ചതുരങ്ഗുലപാദകം ഗാമദാരകേഹി പംസ്വാഗാരകേസു കീളന്തേഹി കതമ്പി സങ്ഘസ്സ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ ഗരുഭണ്ഡം ഹോതീ''തിആദിഅട്ഠകഥാവചനഞ്ച (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) ഗഹേത്വാ ''അയം വിഹാരോ സങ്ഘികോ സങ്ഘസന്തകോ, തസ്മാ അമ്ഹേഹി അഭിരുചിതപുഗ്ഗലോവ ആരോപേതബ്ബോ, ന അഞ്ഞോ''തി സഞ്ഞീ.

തത്ഥ വുഡ്ഢതരസ്സ വചനേപി ''ന ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖവേ''ത്യാദിവചനം (ചൂളവ॰ ൩൧൯) തേസു തേസു ആസനസാലാദീസു അഗ്ഗാസനസ്സ വുഡ്ഢതരാരഹത്താ ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ നിസിന്നോപി ഭിക്ഖു വുഡ്ഢതരേ ആഗതേ വുട്ഠായ ആസനം ദാതബ്ബം സന്ധായ ഭഗവതാ വുത്തം, ന ധുവവാസം സന്ധായ. ''വുഡ്ഢതരോ അത്തനോ വുഡ്ഢതായ''ത്യാദിവചനഞ്ച (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൦; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) യഥാവുഡ്ഢം സേനാസനേ ദീയമാനേ വുഡ്ഢതരേ ആഗതേ നവകതരോ വുട്ഠാപേതബ്ബോ, വുട്ഠാപേത്വാ വുഡ്ഢതരസ്സ സേനാസനം ദാതബ്ബം, വുഡ്ഢതരോ പന നവകതരേന ന വുട്ഠാപേതബ്ബോ. കസ്മാ? ''അത്തനോ വുഡ്ഢതരതായാ''തി ഉതുകാലേ യഥാവുഡ്ഢം സേനാസനദാനം സന്ധായ വുത്തം, ന ധുവവാസത്ഥായ ദാനം സന്ധായ , തസ്മാ ഇദമ്പി വചനം ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം, ന സീഘം അനുജാനിതബ്ബം.

ബ്യത്തവചനേപി ''ബഹുസ്സുതസ്സ സങ്ഘഭാരനിത്ഥാരകസ്സ''ത്യാദിവചനഞ്ച (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൭൬-൪൭൭) ന ബഹുസ്സുതമത്തേന സങ്ഘികവിഹാരസ്സ ഇസ്സരഭാവം സന്ധായ വുത്തം, അഥ ഖോ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ബഹൂപകാരതം ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ച സല്ലക്ഖേത്വാ സങ്ഘേന ഫാസുകം ആവാസം അനുട്ഠാപനീയം കത്വാ ദിന്നേ സോ ഭിക്ഖു കേനചി തമ്ഹാ വിഹാരാ അനുട്ഠാപനീയോ ഹോതി, ഇമമത്ഥം സന്ധായ വുത്തം. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ''ത്യാദിവചനഞ്ച (മഹാവ॰ ൱൨) നിസ്സയാചരിയാനം ലക്ഖണം പകാസേതും ഭഗവതാ വുത്തം, ന സങ്ഘികവിഹാരസ്സ ഇസ്സരത്തം, തസ്മാ ഇദമ്പി വചനം ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം, ന സീഘം അനുജാനിതബ്ബം.

ദായകവചനം പന നാനുജാനിതബ്ബം പടിബാഹിതബ്ബം. കസ്മാ? ''യേന വിഹാരോ കാരിതോ''ത്യാദിപാഠസ്സ അമുഖ്യവോഹാരത്താ. യഥാ ഹി പുഥുജ്ജനകാലേ രൂപാദീസു സഞ്ജനസ്സ ഭൂതപുബ്ബത്താ ഭൂതപുബ്ബഗതിയാ അരഹാപി ''സത്തോ''തി, ഏവം ദാനകാലതോ പുബ്ബേ തസ്സ വിഹാരസ്സ സാമിഭൂതപുബ്ബത്താ ദായകോ ''വിഹാരസാമികോ''തി വുച്ചതി, ന ഇസ്സരത്താ. ന ഹി സകലേ വിനയപിടകേ അട്ഠകഥാടീകാസു ച ''വിസ്സജ്ജേത്വാ ദിന്നസ്സ വിഹാരസ്സ ദായകോ ഇസ്സരോ''തി വാ ''ദായകേന വിചാരേതബ്ബോ''തി വാ ''ദായകസന്തകവിഹാരോ''തി വാ പാഠോ അത്ഥി, ''സങ്ഘികോ, ഗണസന്തകോ, പുഗ്ഗലികോ''ഇച്ചേവ അത്ഥി, തസ്മാ തസ്സ വചനം നാനുജാനിതബ്ബം.

സങ്ഘസ്സ വചനേപി ''സങ്ഘികോ നാമ വിഹാരോ''ത്യാദിവചനം (പാചി॰ ൧൧൯, ൧൨൧, ൧൨൯, ൧൩൧) സങ്ഘസന്തകഭാവം സങ്ഘേന

വിചാരേതബ്ബഭാവം ദീപേതി, സങ്ഘോ പന വിചാരേന്തോ പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതം ഭിക്ഖും സേനാസനഗ്ഗാഹാപകം സമ്മന്നിത്വാ തേന യഥാവുഡ്ഢം വിചാരേതബ്ബോ വാ ഹോതി, സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ദുവങ്ഗസമന്നാഗതസ്സ ഭിക്ഖുനോ അപലോകനകമ്മേന ധുവവാസത്ഥായ ദാതബ്ബോ വാ. തേസു പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദുല്ലഭത്താ സേനാസനഗ്ഗാഹാപകസമ്മുതിയാ അഭാവേ സതി ദുവങ്ഗസമന്നാഗതോ ഭിക്ഖു പരിയേസിതബ്ബോ. ഏവം പന അപരിയേസിത്വാ ഭണ്ഡാഗാരികതാദിബഹഊപകാരതായുത്തസ്സ ബഹുസ്സുതതാദിഗുണവിസിട്ഠതാവിരഹസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആമിസഗരുകതാദിവസേന സങ്ഘേന വിഹാരോ ദാതബ്ബോ ന ഹോതി, തസ്മാ സങ്ഘവചനമ്പി ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം, ന താവ അനുജാനിതബ്ബം.

അഥ തീണിപി വചനാനി സംസന്ദേതബ്ബാനി. തത്ഥ സങ്ഘസ്സ ഇസ്സരത്താ സങ്ഘോ പുച്ഛിതബ്ബോ "കോ പുഗ്ഗലോ തുമ്ഹേഹി അഭിരുചിതോ"തി, പുച്ഛിത്വാ "ഏസോ"തി വുത്തേ "കസ്മാ അഭിരുചിതോ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഏസോ പുഗ്ഗലോ അമ്ഹേ ചീവരാദിപച്ചയേഹി അനുഗ്ഗഹേതാ, അമ്ഹാകം ഞാതിസാലോഹിതോ, ഉപജ്ഝായോ, ആചരിയോ, സദ്ധിവിഹാരികോ, അന്തേവാസികോ, സമാനുപജ്ഝായകോ, സമാനാചരിയകോ, പിയസഹായോ, ലാഭീ, യസസ്സീ, തസ്മാ അമ്ഹേഹി അഭിരുചിതോ"തി വുത്തേ "ന ഏത്താവതാ ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരോ ദാതബ്ബോ"തി പടിക്ഖിപിതബ്ബോ. അഥ "ഏസോ പുഗ്ഗലോ സബ്ബേഹി അമ്ഹേഹി വുഡ്ഢതരോ അഗ്ഗാസനം അഗ്ഗോദകം അഗ്ഗപിണ്ഡം അരഹതി, ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരോ പന തസ്സ ദാതബ്ബോതി അട്ഠകഥാചരിയേഹി ന വുത്തോ"തി വത്വാ പടിക്ഖിപിതബ്ബോ. അഥ "ധമ്മകഥികോ, വിനയധരോ, ഗണവാചകആചരിയോ"തി വുത്തേ "ഏസോ ധുവവാസത്ഥായ ദിന്നവിഹാരസ്സ അനുച്ഛവികോ, ഏതസ്സ ദാതബ്ബോ"തി അനുമോദിതബ്ബോ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "സങ്ഘോ പന ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ വാ ധമ്മകഥികവിനയധരാദീനം വാ ഗണവാചകആചരിയസ്സ വാ ബഹൂപകാരതം ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ച സല്ലക്ഖേന്തോ ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരം സമ്മന്നിത്വാ ദേതീ"തി വചനതോ വിഞ്ഞായതി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൦; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ).

ഇധ പന സാധകപാഠേ "ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ വാ"തി വിജ്ജമാനേ കസ്മാ സാധ്യവചനേ ഭണ്ഡാഗാരികോ ന വുത്തോതി? ഏതരഹി ഭണ്ഡാഗാരസ്സ അഭാവാ. യദി കേസുചി വിഹാരേസു ഭണ്ഡാഗാരം സമ്മന്നേയ്യ, സോ ഭണ്ഡാഗാരവിഹാരേ നിസിന്നോ സങ്ഘസ്സ പത്തചീവരരക്ഖണാദികം ഉപകാരം കരേയ്യ, തസ്സ ബഹൂപകാരതം സല്ലക്ഖേന്തോ സങ്ഘോ ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ ഫാസുകം ആവാസം ഏതരഹിപി ധുവവാസത്ഥായ ദദേയ്യ, സോ തസ്സ വിസും ധുവവാസവിഹാരോതി. ഏത്ഥ സാധകപാഠേ "ധമ്മകഥികവിനയധരാദീനം വാ"തിആദിസദ്ദേന ബഹുസ്സുതോ ആഗതാഗമോ ധമ്മധരോ വിനയധരോ മാതികാധരോ പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ മേധാവീ ലജ്ജീ കുക്കുച്ചകോ സിക്ഖാകാമോതി വുത്തഗുണവന്തേ സങ്ഗണ്ഹാതി. അഥാപി "ഏസോ പുഗ്ഗലോ ബഹുസ്സുതോ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാദീഹി ഭിക്ഖൂനം ബഹൂപകാരോ സങ്ഘഭാരനിത്ഥാരകോ"തി വദതി, "സാധു ഏസോപി ഫാസുകാവാസസ്സ അരഹോ, അനുട്ഠാപനീയം കത്വാ ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരോ ഏതസ്സപി ദാതബ്ബോ"തി വത്വാ അനുമോദിതബ്ബോ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "സങ്ഘോ

പന ബഹുസ്സുതസ്സ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാദീഹി ബഹൂപകാരസ്സ ഭാരനിത്ഥാരകസ്സ ഫാസുകം ആവാസം അനുട്ഠാപനീയം കത്വാ ദേതീ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൻ൪൩) വചനതോ വിഞ്ഞായതി.

അഥാപി “അയം പുഗ്ഗലോ ധമ്മകഥികോ വിനയധരോ ഗണവാചകാചരിയോ സങ്ഘസ്സ ബഹൂപകാരോ വിസിട്ഠഗുണയുത്തോ”തി വദതി, “സാധു ഏതസ്സപി പുഗ്ഗലസ്സ ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരം സല്ലക്ഖേത്വാ സമ്മന്നിത്വാവ ദാതബ്ബോ”തി വത്വാ അനുമോദിതബ്ബോ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? “സങ്ഘോ പന ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ വാ ധമ്മകഥികവിനയധരാദീനം വാ ഗണവാചകാചരിയസ്സ വാ ബഹൂപകാരതം ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ച സല്ലക്ഖേത്വാ ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരം സമ്മന്നിത്വാ ദേതീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൦; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വചനതോ വിഞ്ഞായതി.

അഥാപി “ഏസോ പുഗ്ഗലോ ബഹുസ്സുതോ സങ്ഘഭാരനിത്ഥാരകോ”തി വദതി, “സാധു ഏതസ്സപി അനുട്ഠാപനീയം കത്വാ ദാതബ്ബോ”തി വത്വാ അനുമോദിതബ്ബോ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? “ബഹുസ്സുതസ്സ സങ്ഘഭാരനിത്ഥാരകസ്സ ഭിക്ഖുനോ അനുട്ഠാപനീയസേനാസനമ്പീ”തി പരിവാരട്ഠകഥായം (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൭൭-൪൭൮) വുത്തത്താ വിഞ്ഞായതി. തതോ “ഏവം ദുവങ്ഗസമ്പന്നോ പുഗ്ഗലോ അന്തോസീമട്ഠോ വാ ബഹിസീമട്ഠോ വാ”തി പുച്ഛിത്വാ “അന്തോസീമട്ഠോ”തി വുത്തേ “സാധു സുട്ഠു തസ്സ ദാതബ്ബോ”തി സമ്പടിച്ഛിതബ്ബം. “ബഹിസീമട്ഠോ”തി വുത്തേ “ന ദാതബ്ബോ”തി പടിക്ഖിപിതബ്ബം. കസ്മാതി ചേ? “ന, ഭിക്ഖവേ, നിസ്സീമേ ഠിതസ്സ സേനാസനം ഗാഹേതബ്ബം, യോ ഗാഹേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (ചൂളവ॰ ൩൧൮) വചനതോതി.

അഥ “ദുവങ്ഗസമന്നാഗതേ അന്തോസീമട്ഠേ അസതി ഏകങ്ഗസമന്നാഗതോ അന്തോസീമട്ഠോ അത്ഥീ”തി പുച്ഛിത്വാ “അത്ഥീ”തി വുത്തേ “സാധു സുട്ഠു ഏതസ്സ ദാതബ്ബോ”തി സമ്പടിച്ഛിതബ്ബം. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? **“ബഹൂപകാരതം ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ച സല്ലക്ഖേന്തോതി** ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ ബഹൂപകാരതം ധമ്മകഥികാദീനം ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ച സല്ലക്ഖേന്തോ”തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൧൯-൧൨൧) ഏകേകങ്ഗവസേന ആഗതത്താ വിഞ്ഞായതി. “അന്തോസീമട്ഠോ ഏകങ്ഗസമന്നാഗതോപി നത്ഥി, ബഹിസീമട്ഠോവ അത്ഥീ”തി വുത്തേ “ആഗന്ത്വാ അന്തോസീമേ ഠിതസ്സ ദാതബ്ബോ”തി വത്തബ്ബോ. കസ്മാതി ചേ? “അസമ്പത്താനമ്പി ഉപചാരസീമം പവിട്ഠാനം അന്തേവാസികാദീസു ഗണ്ഹന്തേസു ദാതബ്ബമേവാ”തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) വചനതോ വിഞ്ഞായതി.

സചേ പന ഏകങ്ഗയുത്തഭാവേന വാ ദുവങ്ഗയുത്തഭാവേന വാ സമാനാ ദ്വേ തയോ ഭിക്ഖൂ അന്തോസീമായം വിജ്ജമാനാ ഭവേയ്യും, കസ്സ ദാതബ്ബോതി? വഡ്ഢതരസ്സാതി. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? “ന ച, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഘികം യഥാവുഡ്ഢം പടിബാഹിതബ്ബം, യോ പടിബാഹേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (ചൂളവ॰ ൩൧൧) വചനതോതി. സചേ പന അന്തോസീമായം ഏകങ്ഗയുത്തോ വാ ദുവങ്ഗയുത്തോ വാ ഭിക്ഖു നത്ഥി, സബ്ബേവ ആവാസികാ ബാലാ അബ്യത്താ, ഏവം സതി കസ്സ ദാതബ്ബോതി? യോ തം വിഹാരം ആഗച്ഛതി

ആഗന്തുകോ ഭിക്ഖു, സോ ചേ ലജ്ജീ ഹോതി പേസലോ ബഹുസ്സുതോ സിക്ഖാകാമോ, സോ തേഹി ആവാസികേഹി ഭിക്ഖൂഹി അഞ്ഞത്ഥ അഗമനത്ഥം സങ്ഗഹം കത്വാ സോ ആവാസോ ദാതബ്ബോ.

അയമത്ഥോ കഥം ജാനിതബ്ബോതി ചേ? "ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരസ്മിം ആവാസേ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ വിഹരന്തി ബാലാ അബ്യത്താ, തേ ന ജാനന്തി ഉപോസഥം വാ ഉപോസഥകമ്മം വാ പാതിമോക്ഖം വാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം വാ. തത്ഥ അഞ്ഞോ ഭിക്ഖു ആഗച്ഛതി ബഹുസ്സുതോ ആഗതാഗമോ ധമ്മധരോ വിനയധരോ മാതികാധരോ പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ മേധാവീ ലജ്ജീ കുക്കുച്ചകോ സിക്ഖാകാമോ, തേഹി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂഹി സോ ഭിക്ഖു സങ്ഗഹേതബ്ബോ അനുഗ്ഗഹേതബ്ബോ ഉപലാപേതബ്ബോ ഉപട്ഠാപേതബ്ബോ ചുണ്ണേന മത്തികായ ദന്തകട്ഠേന മുഖോദകേന. നോ ചേ സങ്ഗണ്ഹേയ്യും അനുഗ്ഗണ്ഹേയ്യും ഉപലാപേയ്യും ഉപട്ഠാപേയ്യും ചുണ്ണേന മത്തികായ ദന്തകട്ഠേന മുഖോദകേന, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൧൬൩) സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന പഞ്ഞത്തത്താ, അട്ഠകഥായഞ്ച (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൩) **"സങ്ഗഹേതബ്ബോ**തി 'സാധു, ഭന്തേ, ആഗതത്ഥ, ഇധ ഭിക്ഖാ സുലഭാ സൂപബ്യഞ്ജനം അത്ഥി, വസഥ അനുക്കണ്ഠമാനാ'തി ഏവം പിയവചനേന സങ്ഗഹേതബ്ബോ, പുനപ്പുനം തഥാകരണവസേന **അനുഗ്ഗഹേതബ്ബോ,** 'ആമ വസിസ്സാമീ'തി പടിവചനദാപനേന **ഉപലാപേതബ്ബോ**. അഥ വാ ചതൂഹി പച്ചയേഹി സങ്ഗഹേതബ്ബോ ചേവ അനുഗ്ഗഹേതബ്ബോ ച, പിയവചനേന ഉപലാപേതബ്ബോ, കണ്ണസുഖം ആലപിതബ്ബോതി അത്ഥോ, ചുണ്ണാദീഹി **ഉപട്ഠാപേതബ്ബോ. ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി സചേ സകലോപി സങ്ഘോ ന കരോതി, സബ്ബേസം ദുക്കടം. ഇധ നേവ ഥേരാ, ന ദഹരാ മുച്ചന്തി, സബ്ബേഹി വാരേന ഉപട്ഠാതബ്ബോ, അത്തനോ വാരേ അനുപട്ഠഹന്തസ്സ ആപത്തി. തേന പന മഹാഥേരാനം പരിവേണസമ്മജ്ജനദന്തകട്ഠദാനാദീനി ന സാദിതബ്ബാനി. ഏവമ്പി സതി മഹാഥേരേഹി സായംപാതം ഉപട്ഠാനം ആഗന്തബ്ബം. തേന പന തേസം ആഗമനം ഞത്വാ പഠമതരം മഹാഥേരാനം ഉപട്ഠാനം ഗന്തബ്ബം. സചസ്സ സദ്ധിംചരാ ഭിക്ഖൂ ഉപട്ഠാകാ അത്ഥി, 'മയ്ഹം ഉപട്ഠാകാ അത്ഥി, തുമ്ഹേ അപ്പോസ്സുക്കാ വിഹരഥാ'തി വത്തബ്ബം. അഥാപിസ്സ സദ്ധിം ചരാ നത്ഥി, തസ്മിംയേവ പന വിഹാരേ ഏകോ വാ ദ്വേ വാ വത്തസമ്പന്നാ വദന്തി 'മയ്ഹം ഥേരസ്സ കത്തബ്ബം കരിസ്സാമ, അവസേസാ ഫാസു വിഹരന്തൂ'തി, സബ്ബേസം അനാപത്തീ"തി വുത്തത്താ. ഏവം താദിസം ബഹിസീമതോ അന്തോസീമമാഗതം ലജ്ജീപേസലബഹുസ്സുതസിക്ഖാകാമഭൂതം ഭിക്ഖും അന്തോസീമായ ധുവനിവാസത്ഥായ ഫാസുകം ആവാസം അനുട്ഠാപനീയം കത്വാ ദാതബ്ബോതി വിഞ്ഞായതി.

നനു ച "ന, ഭിക്ഖവേ, നിസ്സീമേ ഠിതസ്സ സേനാസനം ഗാഹേതബ്ബം, യോ ഗാഹേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൩൧൮) ഭഗവതാ വുത്തം, അഥ കസ്മാ നിസ്സീമതോ ആഗതസ്സ ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരോ ദാതബ്ബോതി? വുച്ചതേ - "നിസ്സീമേ ഠിതസ്സാ"തി ഇദം അനാദരേ സാമിവചനം, തസ്മാ നിസ്സീമേ ഠിതംയേവ സേനാസനം ന ഗാഹേതബ്ബന്തി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ, ന നിസ്സീമേ ഠിതസ്സ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ അന്തോസീമം പവിട്ഠസ്സപി സേനാസനം ന ഗാഹേതബ്ബന്തി അത്ഥോ, തസ്മാ പുബ്ബേ ബഹിസീമായം ഠിതേപി ഇദാനി അന്തോസീമം പവിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ ചതുപച്ചയഭാഗോ ലബ്ഭതി.

വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ๑൭൭) ''അസുകവിഹാരേ കിര ബഹും ചീവരം ഉപ്പന്നന്തി സുത്വാ യോജനന്തരികവിഹാരതോപി ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്തി, സമ്പത്തസമ്പത്താനം ഠിതട്ഠാനതോ പട്ഠായ ദാതബ്ബ''ന്തി. അന്തോസീമട്ഠേസു പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതും അസക്കോന്തേസു യത്ഥ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകോ അത്ഥി, സോ ആവാസോ ഗന്തബ്ബോ ഹോതി. അന്തോവസ്സേപി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന വിനാ വസ്സം വസിതും ന ലഭതി. യത്ഥ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകോ അത്ഥി, തത്ഥ ഗന്ത്വാ വസ്സം വസിതബ്ബം, തസ്മാ ബഹിസീമതോ ആഗതോപി ലജ്ജീപേസലബഹുസ്സുതസിക്ഖാകാമഭിക്ഖു സങ്ഗഹേതബ്ബോ ഹോതി. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ -

''ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരസ്മിം ആവാസേ തദഹുപോസഥേ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ വിഹരന്തി ബാലാ അബ്യത്താ, തേ ന ജാനന്തി ഉപോസഥം വാ ഉപോസഥകമ്മം വാ പാതിമോക്ഖം വാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം വാ. തേഹി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂഹി ഏകോ ഭിക്ഖു സാമന്താ ആവാസാ സജ്ജുകം പാഹേതബ്ബോ 'ഗച്ഛാവുസോ സംഖിത്തേന വാ വിത്ഥാരേന വാ പാതിമോക്ഖം പരിയാപുണിത്വാ ആഗച്ഛാ'തി. ഏവഞ്ചേതം ലഭേഥ, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ ലഭേഥ, തേഹി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂഹി സബ്ബേഹേവ യത്ഥ ജാനന്തി ഉപോസഥം വാ ഉപോസഥകമ്മം വാ പാതിമോക്ഖം വാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം വാ, സോ ആവാസോ ഗന്തബ്ബോ. നോ ചേ ഗച്ഛേയ്യും, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരസ്മിം ആവാസേ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ വസ്സം വസന്തി ബാലാ അബ്യത്താ, തേ ന ജാനന്തി ഉപോസഥം വാ ഉപോസഥകമ്മം വാ പാതിമോക്ഖം വാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം വാ. തേഹി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂഹി ഏകോ ഭിക്ഖു സാമന്താ ആവാസാ സജ്ജുകം പാഹേതബ്ബോ 'ഗച്ഛാവുസോ സംഖിത്തേന വാ വിത്ഥാരേന വാ പാതിമോക്ഖം പരിയാപുണിത്വാ ആഗച്ഛാ'തി. ഏവഞ്ചേതം ലഭേഥ, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ ലഭേഥ, ഏകോ ഭിക്ഖു സത്താഹകാലികം പാഹേതബ്ബോ 'ഗച്ഛാവുസോ സംഖിത്തേന വാ വിത്ഥാരേന വാ പാതിമോക്ഖം പരിയാപുണിത്വാ ആഗച്ഛാ'തി. ഏവഞ്ചേതം ലഭേഥ, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ ലഭേഥ, ന, ഭിക്ഖവേ, തേഹി ഭിക്ഖൂഹി തസ്മിം ആവാസേ വസ്സം വസിതബ്ബം, വസേയ്യും ചേ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി'' (മഹാവ॰ ൱൩൩).

ഏവം ബഹിസീമതോ ആഗതസ്സപി സങ്ഘസ്സ ഉപകാരം കാതും സക്കോന്തസ്സ വിസിട്ഠഗുണയുത്തസ്സ ദാതബ്ബഭാവോ വിഞ്ഞായതി, തസ്മാ ''അമ്ഹാകം ഗണോ ന ഹോതി, അമ്ഹാകം വംസോ പവേണീ ന ഹോതി, അമ്ഹാകം സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്തോ ന ഹോതീ''തിആദീനി വത്വാ ന പടിക്ഖിപിതബ്ബോ. ഗണാദിഭാവോ ഹി അപ്പമാണം, യഥാവുത്തബഹൂപകാരതാദിഭാവോയേവ പമാണം. സാമഗ്ഗികരണതോ പട്ഠായ ഹി സമാനഗണോ ഹോതി. തഥാ ഹി ഉക്ഖിത്താനുവത്തകാനം ലദ്ധിനാനാസംവാസകാനമ്പി ലദ്ധിവിസ്സജ്ജനേന തിവിധഉക്ഖേപനീയകമ്മകതാനം കമ്മനാനാസംവാസകാനമ്പി ഓസാരണം കത്വാ സാമഗ്ഗികരണേന സംവാസോ ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതോ. അലജ്ജിം പന ബഹുസ്സുതമ്പി സങ്ഗഹം കാതും ന വട്ടതി. സോ ഹി അലജ്ജീപരിസം വഡ്ഢാപേതി, ലജ്ജീപരിസം ഹാപേതി. ഭണ്ഡനകാരകം പന വിഹാരതോപി നിക്കഡ്ഢിതബ്ബം. തഥാ ഹി ''ഭണ്ഡനകാരകകലഹകാരകമേവ സകലസങ്ഘാരാമതോ നിക്കഡ്ഢിതും ലഭതി. സോ ഹി പക്ഖം ലഭിത്വാ സങ്ഘമ്പി ഭിന്ദേയ്യ. അലജ്ജീആദയോ പന

അത്തനോ വസനട്ഠാനതോയേവ നിക്കഡ്ഢിതബ്ബോ, സകലസങ്ഘാരാമതോ നിക്കഡ്ഢിതും ന വട്ടതീ''തി അട്ഠകഥായം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൧) വുത്തം.

വുഡ്ഢാപചായനാദിസാമഗ്ഗിരസരഹിതം വിസഭാഗപുഗ്ഗലമ്പി സങ്ഗഹം കാതും ന ലഭതി. വുത്തഞ്ഹി ''ഏവരൂപേന ഹി വിസഭാഗപുഗ്ഗലേന ഏകവിഹാരേ വാ ഏകപരിവേണേ വാ വസന്തേന അത്ഥോ നത്ഥി, തസ്മാ സബ്ബത്ഥേവസ്സ നിവാസോ വാരിതോ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൨൨), തസ്മാ ആവാസികോ വാ ഹോതു ആഗന്തുകോ വാ, സഗണോ വാ ഹോതു അഞ്ഞഗണോ വാ, ബഹുസ്സുതസീലവന്തഭൂതോ ഭിക്ഖു സങ്ഗഹേതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ -

> ''ബഹുസ്സുതം ധമ്മധരം, സപ്പഞ്ഞം ബുദ്ധസാവകം;
> നേക്ഖം ജമ്ബോനദസ്സേവ, കോ തം നിന്ദിതുമരഹതി;
> ദേവാപി നം പസംസന്തി, ബ്രഹ്മുനാപി പസംസിതോ''തി. (അ॰ നി॰ ൪.൬)
> -

അയം അന്തോസീമട്ഠേന സങ്ഘേന ബഹൂപകാരതാഗുണവിസിട്ഠതാസങ്ഖാതേഹി ഗുണേഹി യുത്തസ്സ സങ്ഘഭാരനിത്ഥാരകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഫാസുകം ആവാസം അനുട്ഠാപനീയം കത്വാ ദാനേ വിനിച്ഛയോ.

യദാ പന സങ്ഘത്ഥേരോ ജരാദുബ്ബലതായ വാ രോഗപീളിതതായ വാ വിവേകജ്ഝാസയതായ വാ ഗണം അപരിഹരിതുകാമോ അഞ്ഞസ്സ ദാതുകാമോ, അത്തനോ അച്ചയേന വാ കലഹവിവാദാഭാവമിച്ഛന്തോ സദ്ധിവിഹാരികാദീനം നിയ്യാതേതുകാമോ ഹോതി, തദാ ന അത്തനോ ഇസ്സരവതായ ദാതബ്ബം, അയം വിഹാരോ സങ്ഘികോ, തസ്മാ സങ്ഘം സന്നിപാതാപേത്വാ തം കാരണം ആചിക്ഖിത്വാ ബഹൂപകാരതാഗുണവിസിട്ഠതായുത്തപുഗ്ഗലോ വിചിനാപേതബ്ബോ. തതോ സങ്ഘോ ചത്താരി അഗതിഗമനാനി അനുപഗന്ത്വാ ഭഗവതോ അജ്ഝാസയാനുരൂപം ലജ്ജീപേസലബഹുസ്സുതസിക്ഖാകാമഭൂതം പുഗ്ഗലം വിചിനിത്വാ ''അയം ഭിക്ഖു ഇമസ്സ വിഹാരസ്സ അനുച്ഛവികോ''തി ആരോചേതി. മഹാഥേരസ്സപി തമേവ രുച്ചതി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ രുച്ചതി, അത്തനോ ഭാരഭൂതം വുത്തപ്പകാരഅങ്ഗവിയുത്തം പുഗ്ഗലം ദാതുകാമോ ഹോതി. ഏവം സന്തേ സങ്ഘോ ഛന്ദാദിഅഗതിം ന ഗച്ഛതി, പുഗ്ഗലോവ ഗച്ഛതി, തസ്മാ സങ്ഘസ്സേവ അനുമതിയാ വിഹാരോ ദാതബ്ബോ.

സചേ പന സങ്ഘോ യം കഞ്ചി ആമിസം ലഭിത്വാ യഥാവുത്തഗുണവിയുത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദാതുകാമോ ഹോതി, പുഗ്ഗലോ പന ഭഗവതോ അജ്ഝാസയാനുരൂപം വുത്തപ്പകാരഅങ്ഗയുത്തഭൂതസ്സേവ ഭിക്ഖുസ്സ ദാതുകാമോ, തദാ പുഗ്ഗലോപി സങ്ഘപരിയാപന്നോയേവാതി കത്വാ ധമ്മകമ്മകാരകസ്സ പുഗ്ഗലസ്സേവ അനുമതിയാ വിഹാരോ ദാതബ്ബോ, ന സങ്ഘാനുമതിയാ. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൮-൫൩൯) ''സചേ സങ്ഘോ കിഞ്ചി ലഭിത്വാ ആമിസഗരുകതായ ന നിവാരേതി, ഏകോ ഭിക്ഖു നിവാരേതി, സോവ ഭിക്ഖു ഇസ്സരോ. സങ്ഘികേസു ഹി കമ്മേസു യോ ധമ്മകമ്മം കരോതി, സോവ ഇസ്സരോ''തി. വുത്തഞ്ഹി -

“ഛന്ദാ ദോസാ ഭയാ മോഹാ;
യോ ധമ്മം അതിവത്തതി;
നിഹീയതി തസ്സ യസോ;
കാളപക്ഖേവ ചന്ദിമാ.

“ഛന്ദാ ദോസാ ഭയാ മോഹാ;
യോ ധമ്മം നാതിവത്തതി;
ആപൂരതി തസ്സ യസോ;
സുക്കപക്ഖേവ ചന്ദിമാ”തി. (ദീ॰ നി॰ ൩.൨൪൬; അ॰ നി॰ ൪.൧൭-൧൮; പാരി॰ ൩൭൭, ൩൭൯);

യദാ പന ഥേരോപി കിഞ്ചി അവത്വാ യഥാകമ്മങ്ഗതോ, സങ്ഘോപി ന കസ്സചി വിചാരേതി, ഏവം സങ്ഘികവിഹാരേ അഭിക്ഖുകേ സുഞ്ഞേ വത്തമാനേ തസ്മിം ദേസേ യേന കേനചി സാസനസ്സ വുദ്ധിമിച്ഛന്തേന ആചരിയേന അന്തോസീമട്ഠകാ ഭിക്ഖൂ ഏവം സമുസ്സാഹേതബ്ബാ “മാ തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഏവം അകത്ഥ, അന്തോസീമട്ഠകേസു ഭിക്ഖൂസു ബഹൂപകാരതാദിയുത്തം പുഗ്ഗലം വിചിനഥ, വിചിനിത്വാ ലഭന്താ തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരം അനുട്ഠാപനീയം കത്വാ ദേഥ, നോ ചേ അന്തോസീമട്ഠകേസു ഭിക്ഖൂസു അലത്ഥ, അഥ ബഹിസീമട്ഠകേസു ഭിക്ഖൂസു വിചിനഥ. ബഹിസീമട്ഠകേസു ഭിക്ഖൂസു വിചിനിത്വാ യഥാവുത്തഅങ്ഗയുത്തപുഗ്ഗലേ ലബ്ഭമാനേ തം പുഗ്ഗലം അന്തോസീമം പവേസേത്വാ അന്തോസീമട്ഠകസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരം സമ്മന്നിത്വാ അനുട്ഠാപനീയം കത്വാ ദേഥ. ഏവം കരോന്താ ഹി തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ അപ്പിച്ഛകഥാ-സന്തോസകഥാ-സല്ലേഖകഥാ-പവിവിത്തകഥാവീരിയാരമ്ഭകഥാ-സീലകഥാ-സമാധികഥാ-പഞ്ഞാകഥാ-വിമുത്തികഥാ-വിമുത്തിഞാണദസ്സനകഥാസങ്ഖാതദസകഥാവത്ഥുസമ്പന്നം പുഗ്ഗലം ഉപനിസ്സായ അസ്സുതപുബ്ബം ധമ്മം സുണിസ്സഥ, സുതപുബ്ബം ധമ്മം പരിയോദാപിസ്സഥ, കങ്ഖം വിനോദിസ്സഥ, ദിട്ഠിം ഉജും കരിസ്സഥ, ചിത്തം പസാദേസ്സഥ. യസ്സ ലജ്ജിനോ പേസലസ്സ ബഹുസ്സുതസ്സ സിക്ഖാകാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഭിക്ഖം അനുസിക്ഖമാനാ സദ്ധായ വഡ്ഢിസ്സന്തി, സീലേന വഡ്ഢിസ്സന്തി, സുതേന വഡ്ഢിസ്സന്തി, ചാഗേന വഡ്ഢിസ്സന്തി, പഞ്ഞായ വഡ്ഢിസ്സന്തീ”തി. വുത്തഞ്ഹേതം വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ (വിസുദ്ധി॰ ൧.൭൪) “കതമോ ഉപനിസ്സയഗോചരോ ദസകഥാവത്ഥുഗുണസമന്നാഗതോ കല്യാണമിത്തോ, യം നിസ്സായ അസ്സുതം സുണാതി, സുതം പരിയോദപേതി, കങ്ഖം വിതരതി, ദിട്ഠിം ഉജും കരോതി, ചിത്തം പസാദേതി. യസ്സ വാ അനുസിക്ഖമാനോ സദ്ധായ വഡ്ഢതി, സീലേന വഡ്ഢതി, സുതേന വഡ്ഢതി , ചാഗേന വഡ്ഢതി, പഞ്ഞായ വഡ്ഢതി, അയം വുച്ചതി ഉപനിസ്സയഗോചരോ”തി. ഏവം സമുസ്സാഹേത്വാ ധമ്മകഥം കത്വാ അന്തോസീമട്ഠകസങ്ഘേനേവ ധുവവാസവിഹാരോ ദാപേതബ്ബോതി.

ഏവം ജിനസാസനസ്സ, വഡ്ഢികാമോ സുപേസലോ;
അകാസി പഞ്ഞവാ ഭിക്ഖു, സുട്ഠു ആവാസനിച്ഛയന്തി.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

വിഹാരവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ.

൨൯. കഥിനത്ഥാരവിനിച്ഛയകഥാ

൨൨൬. ഏവം ചതുപച്ചയഭാജനവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി കഥിനവിനിച്ഛയം കഥേതുമാഹ **"കഥിനന്തി ഏത്ഥ പനാ"**തിആദി. തത്ഥ **കഥിന**ന്തി കതമം കഥിനം? സമൂഹപഞ്ഞത്തി. ന ഹി പരമത്ഥതോ കഥിനം നാമ ഏകോ ധമ്മോ അത്ഥി, പുരിമവസ്സംവുത്ഥാ ഭിക്ഖൂ, അനൂനപഞ്ചവഗ്ഗസങ്ഘോ, ചീവരമാസോ, ധമ്മേന സമേന ഉപ്പന്നചീവരന്തിആദീസു യേസു നാമരൂപേസു സമുപ്പജ്ജമാനേസു തേസം നാമരൂപധമ്മാനം സമൂഹസമവായസങ്ഖാതം സമൂഹപഞ്ഞത്തിമത്തമേവ കഥിനം. അയമത്ഥോ കഥം ജാനിതബ്ബോതി? "തേസഞ്ഞേവ ധമ്മാനം സങ്ഗഹോ സമവായോ നാമം നാമകമ്മം നാമധേയ്യം നിരുത്തി ബ്യഞ്ജനം അഭിലാപോ, യദിദം കഥിന"ന്തി പരിവാരപാളിയം (പരി॰ ൪൧൨) ആഗതത്താ ച, **"തേസഞ്ഞേവ ധമ്മാന**ന്തി യേസു രൂപാദിധമ്മേസു സതി കഥിനം നാമ ഹോതി, തേസം സമോധാനം മിസ്സീഭാവോ. **നാമം നാമകമ്മ**ന്തിആദിനാ പന 'കഥിന'ന്തി ഇദം ബഹൂസു ധമ്മേസു നാമമത്തം, ന പരമത്ഥതോ ഏകോ ധമ്മോ അത്ഥീതി ദസ്സേതീ"തി അട്ഠകഥായം (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൧൨) ആഗതത്താ ച, **"യേസു രൂപാദിധമ്മേസൂ**തി പുരിമവസ്സംവുത്ഥാ ഭിക്ഖൂ, പഞ്ചഹി അനൂനോ സങ്ഘോ, ചീവരമാസോ, ധമ്മേന സമേന സമുപ്പന്നം ചീവരന്തി ഏവമാദീസു യേസു രൂപാരൂപധമ്മേസു. **സതീ**തി സന്തേസു. **മിസ്സീഭാവോ**തി സംസഗ്ഗതാ സമൂഹപഞ്ഞത്തിമത്തം. തേനാഹ ന പരമത്ഥതോ ഏകോ ധമ്മോ അത്ഥീതി ദസ്സേതീ"തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പരിവാര ൨.൪൧൨) ആഗതത്താ ച ജാനിതബ്ബോതി.

കേനട്ഠേന കഥിനന്തി? ഥിരട്ഠേന. കസ്മാ ഥിരന്തി? അനാമന്തചാരഅസമാദാനചാരഗണഭോജനയാവദത്ഥചീവരയോചതത്ഥചീവരുപ്പാദസങ്ഖാതേ പഞ്ചാനിസംസേ അന്തോകരണസമത്ഥതായ. വുത്തഞ്ഹി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൦൬) "പഞ്ചാനിസംസേ അന്തോകരണസമത്ഥതായ ഥിരന്തി അത്ഥോ"തി, തഥാ വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൦൬) വജിരബുദ്ധിടീകായഞ്ച (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൦൬). അഥ വാ കേനട്ഠേന കഥിനന്തി? സങ്ഗണ്ഹനട്ഠേന. കഥം സങ്ഗണ്ഹാതീതി? പഞ്ചാനിസംസേ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും അദത്വാ സങ്ഗണ്ഹാതി സങ്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹാതി. വുത്തഞ്ഹി വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം (കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "പഞ്ചാനിസംസേ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും അദത്വാ സങ്ഗണ്ഹനട്ഠേന കഥിന"ന്തി.

കഥിന-സദ്ദോ കായ ധാതുയാ കേന പച്ചയേന സിജ്ഝതീതി? ടീകാചരിയാ ധാതുപച്ചയേ അചിന്തേത്വാ അനിപ്ഫന്നപാടിപദികവസേനേവ വണ്ണേന്തി, തസ്മാ അയം സദ്ദോ രുള്ഹീസുദ്ധനാമഭൂതോ അനിപ്ഫന്നപാടിപദികസദ്ദോതി വുച്ചതി. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? തീസുപി വിനയടീകാസു (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൦൬; വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൦൬; വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൦൬; കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "ഥിരന്തി അത്ഥോ" ഇച്ചേവ വണ്ണിതത്താ. പഞ്ചാനിസംസേ അന്തോകരണസമത്ഥതായാതി പന ഥിരതാ ചസ്സ ഹേതുപദമേവ. അഥ വാ കഥിന-സദ്ദോ കഥധാതുയാ ഇനപച്ചയേന സിജ്ഝതി. കഥം? കഥ സങ്ഗഹണേതിമസ്സ ലദ്ധധാതുസഞ്ഞാദിസ്സ പഞ്ചാനിസംസേ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും അദത്വാ സങ്ഗണ്ഹാതീതി അത്ഥേ "ഇന സബ്ബത്ഥാ"തി യോഗവിഭാഗേന വാ "സുപതോ ചാ"തി ഏത്ഥ ച-സദ്ദേന വാ ഇനപച്ചയം കത്വാ പരക്ഖരം നേത്വാ കഥിനസദ്ദതോ സ്യുപ്പത്താദിമ്ഹി കതേ രൂപം. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "സങ്ഗണ്ഹനട്ഠേനാ"തി വുത്തം കങ്ഖാവിതരണീടീകാപാഠം നിസ്സായ വിഞ്ഞായതി. അഥ വാ കഠ കിച്ഛജീവനേതി ധാതുതോ ഇനപച്ചയം കത്വാ സിജ്ഝതി. അയമത്ഥോ "കഠ കിച്ഛജീവനേ, മുദ്ധജദുതിയന്തോ ധാതു, ഇനോ"തി അഭിധാനപ്പദീപികാടീകായം വുത്തത്താ വിഞ്ഞായതി.

ബഹൂ പന പണ്ഡിതാ ഇമം പാഠംയേവ ഗഹേത്വാ "കഥിന-സദ്ദോ മുദ്ധജദുതിയന്തോയേവ ഹോതി, ന ദന്തജോ"തി വദന്തി ചേവ ലിഖന്തി ച, ന പനേവം

ഏകന്തതോ വത്തബ്ബം. കസ്മാ? അഭിധാനപ്പദീപികാടീകായം കക്ഖളപരിയായം ഗുണസദ്ദഭൂതം കഠിനസദ്ദം സന്ധായ വുത്തം, ന സാസനവോഹാരതോ നാമസദ്ദഭൂതം. തേനേവാഹ "പഞ്ചകം കക്ഖളേ"തി. അനേകേസു പന പാളിഅട്ഠകഥാദിപോത്ഥകേസു ജിനസാസനവോഹാരതോ നാമസദ്ദഭൂതോ കഥിന-സദ്ദോ ദന്തജോയേവ യേഭുയ്യേന പഞ്ഞായതി , തേനേവ ച കാരണേന അഭിധാനപ്പദീപികാടീകായമ്പി വണ്ണവിപരിയായേ കഥിനന്തിപി വുത്തം. അഥ വാ കത്ഥ സിലാഘായന്തി ധാതുതോ ഇനപച്ചയം കത്വാ സസംയോഗത്ഥകാരം നിസംയോഗം കത്വാ സിജ്ഝതി. അയമത്ഥോ സിലാഘാദിസുത്തസ്സ വുത്തിയം "സിലാഘ കത്ഥനേ"തി വചനതോ, സദ്ദനീതിയഞ്ച "കത്ഥനം പസംസന"ന്തി വണ്ണിതത്താ ച വിഞ്ഞായതി. ഇദഞ്ച വചനം "ഇദഞ്ഹി കഥിനവത്തം നാമ ബുദ്ധപ്പസത്ഥ"ന്തി അട്ഠകഥാവചനേന (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) സമേതി. ആചരിയാ പന "കഠധാതു ഇനപച്ചയോ"തി വികപ്പേത്വാ "കഠ സമത്ഥനേ"തി അത്ഥം വദന്തി, തം ടീകാസു (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൦൬; വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൦൬; വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൦൬; കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "ഥിരന്തി അത്ഥോ"തി വചനം അനപേക്ഖിത്വാ "പഞ്ചാനിസംസേ അന്തോകരണസമത്ഥതായാ"തി ഹേതുമേവ അത്ഥഭാവേന ഗഹേത്വാ വുത്തം സിയാ, തം പന ഥിരഭാവസ്സ ഹേതുയേവ.

കഥം വിഗ്ഗഹോ കാതബ്ബോതി? അയം കഥിന-സദ്ദോ ചതൂസു പദേസു നാമപദം, പഞ്ചസു നാമേസു സുദ്ധനാമം, ചതൂസു സുദ്ധനാമേസു രുള്ഹീസുദ്ധനാമം, ദ്വീസു പാടിപദികസദ്ദേസു അനിപ്ഫന്നപാടിപദികസദ്ദോ, തസ്മാ വിഗ്ഗഹോ ന കാതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹി -

> "രുള്ഹീഖ്യാതം നിപാതഞ്ചു-പസഗ്ഗാലപനം തഥാ;
> സബ്ബനാമികമേതേസു, ന കതോ വിഗ്ഗഹോ ഛസൂ"തി.

അയമത്ഥോ "കഥിനന്തി…പേ॰… ഥിരന്തി അത്ഥോ"തി ടീകാസു (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൦൬; വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൦൬; വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൦൬; കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വചനതോ വിഞ്ഞായതി. അഥ വാ പഞ്ചാനിസംസേ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും അദത്വാ കഥതി സങ്ഗണ്ഹാതീതി **കഥിനം,** അയം വചനത്ഥോ യഥാവുത്തവിനയത്ഥമഞ്ജൂസാപാഠവസേന (കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വിഞ്ഞായതി. അഥ വാ കഠതി കിച്ഛേന ജീവതീതി കഠിനോ, രുക്ഖോ, തസ്സ ഏസോതി കഠിനോ, ഥിരഭാവോ, സോ ഏതസ്സ അത്ഥീതി **കഥിനം,** പഞ്ഞത്തിജാതം ഠ-കാരസ്സ ഥ-കാരം കത്വാ കഥിനന്തി വുത്തം. അയം നയോ "കഠ കിച്ഛജീവനേ"തി ധാത്വത്ഥസംവണ്ണനായ ച "പഞ്ചാനിസംസേ അന്തോകരണസമത്ഥതായ ഥിരന്തി അത്ഥോ"തി ടീകാവചനേന (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൦൬; വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൦൬; വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൦൬; കങ്ഖാ॰ അഭി॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ച സമേതീതി ദട്ഠബ്ബോ. അഥ വാ കഥീയതേ സിലാഘതേ പസംസീയതേ ബുദ്ധാദീഹീതി **കഥിനം,** അയം നയോ "കത്ഥ സിലാഘായ"ന്തി ധാത്വത്ഥസംവണ്ണനായ ച "ഇദഞ്ഹി കഥിനവത്തം നാമ ബുദ്ധപ്പസത്ഥ"ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) അട്ഠകഥാവചനേന ച സമേതീതി ദട്ഠബ്ബോ.

ഏത്ഥ പന സങ്ഖേപരുചിത്താ ആചരിയസ്സ സദ്ദലക്ഖണം അവിചാരേത്വാ അത്ഥമേവ പുച്ഛം കത്വാ വിസ്സജ്ജേതും **"കഥിനം അത്ഥരിതും കേ ലഭന്തി, കേ ന ലഭന്തീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **കേ ലഭന്തീ**തി കേ സാധേന്തീതി അത്ഥോ. **പഞ്ച ജനാ ലഭന്തീ**തി പഞ്ച ജനാ സാധേന്തി. കഥിനദുസ്സസ്സ ഹി ദായകാ പച്ഛിമകോടിയാ ചത്താരോ ഹോന്തി, ഏകോ പടിഗ്ഗാഹകോതി. "തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യ്വായം ചതുവഗ്ഗോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഠപേത്വാ തീണി കമ്മാനി ഉപസമ്പദം പവാരണം അബ്ഭാന"ന്തി ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൩൮൮) വുത്തത്താ ന പഞ്ചവഗ്ഗകരണീയന്തി ഗഹേതബ്ബം. **പഠമപ്പവാരണായ പവാരിതാ**തി ഇദം വസ്സച്ഛേദം അകത്വാ വസ്സംവുത്ഥഭാവസന്ദസ്സനത്ഥം വുത്തം അന്തരായേന അപവാരിതാനമ്പി വുത്ഥവസ്സാനം കഥിനത്ഥാരസമ്ഭവതോ. തേനേവ "അപ്പവാരിതാ വാ"തി അവത്വാ **"ഛിന്നവസ്സാ വാ പച്ഛിമികായ ഉപഗതാ വാ ന ലഭന്തീ"**തി

ഏത്തകമേവ വുത്തം. **അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വുത്ഥവസ്സാപി ന ലഭന്തീ**തി നാനാസീമായ അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വുത്ഥവസ്സാ ഇമസ്മിം വിഹാരേ കഥിനത്ഥാരം ന ലഭന്തീതി അത്ഥോ. **സബ്ബേ**തി ഛിന്നവസ്സാദയോ, അനുപഗതാപി തത്ഥേവ സങ്ഗഹിതാ. **ആനിസംസ**ന്തി കഥിനാനിസംസചീവരം. ഏകം അത്ഥതചീവരംയേവ ഹി കഥിനചീവരം നാമ ഹോതി, അവസേസാനി ചീവരാനി വാ സാടകാ വാ കഥിനാനിസംസായേവ നാമ. വക്ഖതി ഹി "അവസേസകഥിനാനിസംസേ ബലവവത്ഥാനി വസ്സാവാസികഠിതികായ ദാതബ്ബാനീ"തി. (വിഃ സങ്ഗഃ അട്ഠഃ ൨൨൬) **ഇതരേസ**ന്തി പുരിമികായ ഉപഗതാനം.

സോ ചേ പച്ഛിമികായ ഉപസമ്പജ്ജതി, ഗണപൂരകോ ചേവ ഹോതി, ആനിസംസഞ്ച ലഭതീതി ഇമിനാ സാമണേരാനം വസ്സൂപഗമനം അനുഞ്ഞാതം ഹോതി. സോ ഹി പുരിമികായ വസ്സൂപഗതത്താ ആനിസംസം ലഭതി, പച്ഛിമികായ പന ഉപസമ്പജ്ജിതത്താ ഗണപൂരകോ ഹോതീതി. **സചേ പുരിമികായ ഉപഗതാ കഥിനത്ഥാരകുസലാ ന ഹോന്തീ**തിആദിനാ "അട്ഠധമ്മകോവിദോ ഭിക്ഖു, കഥിനത്ഥാരമരഹതീ"തി വിനയവിനിച്ഛയേ (വിഃ വിഃ ൨൭൭൪) ആഗതത്താ സയം ചേ അട്ഠധമ്മകുസലോ, സയമേവ അത്ഥരിതബ്ബം. നോ ചേ, അഞ്ഞേ അട്ഠധമ്മകുസലേ പരിയേസിത്വാ നേതബ്ബാ, ഏവം അകത്വാ കഥിനം അത്ഥരിതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **കഥിനം അത്ഥരാപേത്വാ**തി സകാരിതവചനേന തേഹി ബാഹിരതോ ആഗതത്ഥേരേഹി സയം കഥിനം ന അത്ഥരിതബ്ബം, സബ്ബപുബ്ബകിച്ചാദികം സംവിദഹിത്വാ തേ പുരിമികായ വസ്സൂപഗതാ അന്തോസീമട്ഠഭിക്ഖൂയേവ അത്ഥരാപേതബ്ബാതി ദസ്സേതി, അഞ്ഞഥാ അഞ്ഞോ കഥിനം അത്ഥരതി, അഞ്ഞോ ആനിസംസം ലഭതീതി ആപജ്ജതി, ന പനേവം യുജ്ജതി. വക്ഖതി ഹി "ആനിസംസോ പന ഇതരേസംയേവ ഹോതീ"തി. **ദാനഞ്ച ഭുഞ്ജിത്വാ**തി ഖാദനീയഭോജനീയഭൂതം അന്നപാനാദിദാനം ഭുഞ്ജിത്വാ. ന ഹി തേ വത്ഥുദാനം ലഭന്തി.

കഥിനചീവരം ദേമാതി ദാതും വട്ടതീതി ഏത്ഥ "സങ്ഘസ്സ കഥിനചീവരം ദേമാ"തി വത്തബ്ബം. ഏവഞ്ഹി സതി "ഇദം സങ്ഘസ്സ കഥിനദുസ്സം ഉപ്പന്ന"ന്തി (മഹാവഃ ൩൦൭) കമ്മവാചായ സമേതി. അഥ ച പന പുബ്ബേ കതപരിചയത്താ "സങ്ഘസ്സാ"തി അവുത്തേപി സമ്പദാനം പാകടന്തി കത്വാ അവുത്തം സിയാതി. ഏത്ഥേകേ ആചരിയാ വദന്തി "സങ്ഘസ്സാതി അവുത്തേപി കാലേ ദിന്നം സങ്ഘികം ഹോതീ"തി, തത്രേവം വത്തബ്ബം "ന കാലേ ദിന്നം സബ്ബം സങ്ഘികം ഹോതീ"തി. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "യഞ്ച കാലേപി സങ്ഘസ്സ വാ ഇദം അകാലചീവരന്തി, പുഗ്ഗലസ്സ വാ ഇദം തുയ്ഹം ദമ്മീതിആദിനാ നയേന ദിന്നം, ഏതം അകാലചീവരം നാമാ"തി കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാഃ അട്ഠഃ അകാലചിവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ആഗതത്താ പുഗ്ഗലികമ്പി ഹോതീതി വിഞ്ഞായതി, തസ്മാ പരമ്മുഖാപി നാമം വത്വാ സമ്മുഖാപി പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ദിന്നം പുഗ്ഗലികമേവ ഹോതി, ന സങ്ഘികം. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായം (മഹാവഃ അട്ഠഃ ൩൭൯) **"പുഗ്ഗലസ്സ ദേതീ**തി 'ഇമം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീ'തി ഏവം പരമ്മുഖാ വാ, പാദമൂലേ ഠപേത്വാ 'ഇമം, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ദമ്മീ'തി ഏവം സമ്മുഖാ വാ ദേതീ"തി. ഏവം പുഗ്ഗലികേ സതി തം ചീവരം സങ്ഘസ്സ ഭാജേതബ്ബം ഹോതി വാ ന ഹോതി വാതി? സോ പുഗ്ഗലോ അത്തനോ സദ്ധിവിഹാരികഅന്തേവാസികഭൂതസ്സ സങ്ഘസ്സ വാ അഞ്ഞസ്സ സഹധമ്മികസങ്ഘസ്സ വാ ഭാജേതുകാമോ ഭാജേയ്യ, അഭാജേതുകാമോ "ഭാജേതൂ"തി ന കേനചി വചനീയോ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "ന ഹി പുഗ്ഗലസ്സ ആദിസ്സ ദിന്നം കേനചി ഭാജനീയം ഹോതീ"തി ടീകാസു ആഗമനതോ വിഞ്ഞായതി. അഥേകേ ആചരിയാ ഏവം വദന്തി "കഥിനസ്സ ഏകം മൂലം സങ്ഘോതി (പരിഃ ൪൦൮) വുത്തത്താ പുഗ്ഗലം ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നേപി സങ്ഘായത്തം സങ്ഘികം ഹോതി. യഥാ കിം 'സീമായ ദമ്മി, സേനാസനസ്സ ദമ്മീ'തി വുത്തേപി തം ദാനം സങ്ഘികം ഹോതി, യഥാ ച 'കഥിനചീവരം ദമ്മീ'തി വുത്തേ സങ്ഘികം ഹോതീ"തി.

തത്രേവം വിചാരേതബ്ബം - "കഥിനസ്സ ഏകം മൂലം സങ്ഘോ"തി വചനം (പരിഃ ൪൦൮) കഥിനസ്സ മൂലം കഥിനസ്സ കാരണം ദസ്സേതി. യഥാ ഹി മൂലേ വിജ്ജമാനേ രുക്ഖോ തിട്ഠതി, അവിജ്ജമാനേ ന തിട്ഠതി, തസ്മാ മൂലം രുക്ഖസ്സ കാരണം ഹോതി, പതിട്ഠം ഹോതി, ഏവം സങ്ഘേ വിജ്ജമാനേ കഥിനം ഹോതി, നോ

അവിജ്ജമാനേ, തസ്മാ സങ്ഘോ കഥിനസ്സ മൂലം കഥിനസ്സ കാരണം നാമ ഹോതി. കഥം സങ്ഘേ വിജ്ജമാനേ കഥിനം ഹോതി? സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന ചതുവഗ്ഗഭൂതേന സങ്ഘേന അത്ഥാരാരഹസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ കഥിനചീവരേ ദിന്നേയേവ തേന ചീവരേന അത്ഥതം കഥിനം നാമ ഹോതി, നോ അദിന്നേ, തസ്മാ ചതുവഗ്ഗസങ്ഘേ അലബ്ഭമാനേ സഹസ്സക്ഖത്തും "കഥിനം ദമ്മീ"തി വുത്തേപി കഥിനം നാമ ന ഹോതി, തസ്മാ ഉപചാരസീമായ പരിച്ഛിന്നേ വിഹാരേ ഏകോ വാ ദ്വേ വാ തയോ വാ ചത്താരോ വാ ഭിക്ഖൂ വിഹരന്തി, തത്ഥ കഥിനചീവരേ ഉപ്പന്നേ അഞ്ഞതോ പരിയേസിത്വാ ചതുവഗ്ഗസങ്ഘോ ഏകോ പടിഗ്ഗാഹകോതി പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖൂനം പൂരണേ സതി കഥിനം അത്ഥരിതും ലഭതി, നാസതി, ഏവം സങ്ഘേ വിജ്ജമാനേയേവ കഥിനം നാമ ഹോതി, നോ അവിജ്ജമാനേ, തസ്മാ സങ്ഘസ്സ കഥിനസ്സ മൂലഭൂതതം കാരണഭൂതതം സന്ധായ "കഥിനസ്സ ഏകം മൂലം സങ്ഘോ"തി വുത്തം. "കഥിന"ന്തി വുത്തേ സങ്ഘികംയേവ ഹോതി, നോ പുഗ്ഗലികന്തി അധിപ്പായോ ഏതസ്മിം പാഠേ ന ലബ്ഭതി. യഥാ കിം "കിച്ചാധികരണസ്സ ഏകം മൂലം സങ്ഘോ"തി (ചൂളവ॰ ൨൧൯) ഏത്ഥ അപലോകനകമ്മഞത്തികമ്മഞത്തിദുതിയകമ്മഞത്തിചതുത്ഥകമ്മസങ്ഖാതം കിച്ചാധികരണം ചതുവഗ്ഗാദികേ സങ്ഘേ വിജ്ജമാനേയേവ ഹോതി, നോ അവിജ്ജമാനേ, തസ്മാ സങ്ഘസ്സ കിച്ചാധികരണസ്സ മൂലഭൂതതം കാരണഭൂതതം സന്ധായ "കിച്ചാധികരണസ്സ ഏകം മൂലം സങ്ഘോ"തി വുച്ചതി, ഏവംസമ്പദമിദം ദട്ഠബ്ബം.

യദിപി വുത്തം "യഥാ 'സീമായ ദമ്മി, സേനാസനസ്സ ദമ്മീ'തിആദീസു തം ദാനം സങ്ഘായത്തമേവ ഹോതി, തഥാ 'കഥിന ദമ്മീ'തി വുത്തേ പുഗ്ഗലം ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നേപി സങ്ഘായത്തമേവ സങ്ഘികമേവ ഹോതീ"തി, തഥാപി ഏവം വിചാരണാ കാതബ്ബാ - "സീമായ ദമ്മി, സേനാസനസ്സ ദമ്മീ"തിആദീസു സീമാ ച സേനാസനഞ്ച ദാനപടിഗ്ഗാഹകാ ന ഹോന്തി, തസ്മാ സീമട്ഠസ്സ ച സേനാസനട്ഠസ്സ ച സങ്ഘസ്സ ആയത്തം ഹോതി, പുഗ്ഗലോ പന ദാനപടിഗ്ഗാഹകോവ, തസ്മാ "ഇമം കഥിനചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദമ്മീ"തി പരമ്മുഖാ വാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ സമ്മുഖാ വാ ദിന്നം കഥം സങ്ഘായത്തം സങ്ഘസന്തകം ഭവേയ്യ, ഏവം സങ്ഘസ്സ അപരിണതം പുഗ്ഗലികചീവരം സങ്ഘസ്സ പരിണാമേയ്യ, നവസു അധമ്മികദാനേസു ഏകം ഭവേയ്യ, തസ്സ ചീവരസ്സ പടിഗ്ഗഹോപി നവസു അധമ്മികപടിഗ്ഗഹേസു ഏകോ ഭവേയ്യ, തസ്സ ചീവരസ്സ പരിഭോഗോപി നവസു അധമ്മികപരിഭോഗേസു ഏകോ ഭവേയ്യ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? **നവ അധമ്മികാനി ദാനാനീ**തി സങ്ഘസ്സ പരിണതം അഞ്ഞസങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ പരിണാമേതി, ചേതിയസ്സ പരിണതം അഞ്ഞചേതിയസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ പരിണാമേതി, പുഗ്ഗലസ്സ പരിണതം അഞ്ഞപുഗ്ഗലസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ പരിണാമേതി, "നവ അധമ്മികാ പരിഭോഗാ"തി ആഗതം പരിവാരപാളിഞ്ച (പരി॰ ൩൨൯) **"നവ പടിഗ്ഗഹപരിഭോഗാ**തി ഏതേസംയേവ ദാനാനം പടിഗ്ഗഹാ ച പരിഭോഗാ ചാ"തി ആഗതം അട്ഠകഥഞ്ച (പരി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൯) ഓലോകേത്വാ വിഞ്ഞായതീതി.

അഥാപി ഏവം വദന്തി - ദായകോ സങ്ഘത്ഥേരസ്സ വാ ഗന്ഥധുതങ്ഗവസേന അഭിഞ്ഞാതസ്സ വാ ഭത്തുദ്ദേസകസ്സ വാ പഹിണതി "അമ്ഹാകം ഭത്തഗ്ഗഹണത്ഥായ അട്ഠ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛഥാ"തി, സചേപി ഞാതിഉപട്ഠാകേഹി പേസിതം ഹോതി, ഇമേ തയോ ജനാ പുച്ഛിതും ന ലഭന്തി. ആരുള്ഹായേവ മാതികം, സങ്ഘതോ അട്ഠ ഭിക്ഖൂ ഉദ്ദിസാപേത്വാ അത്തനവമേഹി ഗന്തബ്ബം. കസ്മാ? ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഹി ഏതേ ഭിക്ഖൂ നിസ്സായ ലാഭോ ഉപ്പജ്ജതീതി. ഗന്ഥധുതങ്ഗാദീഹി പന അനഭിഞ്ഞാതോ ആവാസികഭിക്ഖു പുച്ഛിതും ലഭതി, തസ്മാ തേന "കിം സങ്ഘതോ ഗണ്ഹാമി, ഉദാഹു യേ ജാനാമി, തേഹി സദ്ധിം ആഗച്ഛാമീ"തി മാതികം ആരോപേത്വാ യഥാ ദായകാ വദന്തി, തഥാ പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൫), ഈദിസേസു ഠാനേസു "സങ്ഘസ്സ ലാഭോ പുഗ്ഗലം ഉപനിസ്സായ ഉപ്പജ്ജതീ"തി വചനം ഉപനിധായ "സങ്ഘസ്സ ലാഭോ പുഗ്ഗലം നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജതി, പുഗ്ഗലസ്സ പത്തലാഭോ സങ്ഘം ആമസിത്വാ ദേന്തോ സങ്ഘായത്തോ ഹോതീ"തി വിഞ്ഞായതീതി.

ഇമസ്മിമ്പി വചനേ ഏവം വിചാരണാ കാതബ്ബാ - തസ്മിം തു നിമന്തനേ ന പുഗ്ഗലംയേവ നിമന്തേതി, അഥ ഖോ സസങ്ഘം പുഗ്ഗലം നിമന്തേതി. തത്ഥ തു "സങ്ഘ"ന്തി അവത്വാ "അട്ഠ ഭിക്ഖൂ"തി വുത്തത്താ "കിം സങ്ഘതോ ഗണ്ഹാമി, ഉദാഹു യേ ജാനാമി, തേഹി സദ്ധിം ആഗച്ഛാമീ"തി അനഭിഞ്ഞാതോ പുഗ്ഗലോ പുച്ഛിതും ലഭതി. സങ്ഘത്ഥേരസ്സ പന സങ്ഘം പരിഹരിത്വാ വസിതത്താ "അട്ഠ ഭിക്ഖൂ"തി വുത്തേ സങ്ഘം ഠപേത്വാ അഞ്ഞേസം ഗഹണകാരണം നത്ഥി, ഗന്ഥധുതങ്ഗവസേന അഭിഞ്ഞാതപുഗ്ഗലോപി സങ്ഘസ്സ പുഞ്ഞനിസ്സിതത്താ "അട്ഠ ഭിക്ഖൂ"തി വുത്തേ സങ്ഘതോയേവ ഗണ്ഹാതി, ഭത്തുദ്ദേസകസ്സപി ദേവസികം സങ്ഘസ്സേവ ഭത്തവിചാരണത്താ "അട്ഠ ഭിക്ഖൂ"തി വുത്തേ സങ്ഘം ഠപേത്വാ അഞ്ഞേസം ഗഹണകാരണം നത്ഥി. ഏവം "അട്ഠ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛഥാ"തി സഹ സങ്ഘേന നിമന്തിതത്താ "ഇമേ തയോ ജനാ പുച്ഛിതും ന ലഭന്തീ"തി വുത്തം, ന "ത്വം ആഗച്ഛാഹീ"തി പുഗ്ഗലസ്സേവ നിമന്തനേ സതിപി സങ്ഘം ഗഹേത്വാ ആഗന്തബ്ബതോതി. ഏവം "അട്ഠ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛഥാ"തി സസങ്ഘസ്സേവ പുഗ്ഗലസ്സ നിമന്തിതത്താ സങ്ഘോ ഗഹേതബ്ബോ ഹോതി, ന "തുമ്ഹേ ആഗച്ഛഥാ"തി പുഗ്ഗലസ്സേവ നിമന്തിതത്താ, തസ്മാ "പുഗ്ഗലസ്സ ലാഭോ സങ്ഘായത്തോ"തി ന സക്കാ വത്തും , അട്ഠകഥാദീസു പകരണേസുപി "പുഗ്ഗലം നിസ്സായ സങ്ഘസ്സ ലാഭോ ഉപ്പജ്ജതി" ഇച്ചേവ വുത്തോ, ന "പുഗ്ഗലസ്സ ലാഭോ സങ്ഘായത്തോ"തി. ചീവരലാഭഖേത്തഭൂതാസു അട്ഠസു മാതികാസു ച "സങ്ഘസ്സ ദേതീ"തി ച വിസും, "പുഗ്ഗലസ്സ ദേതീ"തി ച വിസും ആഗതം. **പുഗ്ഗലസ്സ ദേതീ**തി "ഇമം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീ"തി ഏവം പരമ്മുഖാ വാ, പാദമൂലേ ഠപേത്വാ "ഇമം ഭന്തേ തുമ്ഹാകം ദമ്മീ"തി ഏവം സമ്മുഖാ വാ ദേതീതി.

ഇദാനി പന ചീവരം ദാതുകാമാ ഉപാസകാ വാ ഉപാസികായോ വാ സയം അനാഗന്ത്വാ പുത്തദാസാദയോ ആണാപേന്താപി "ഇമം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഥേരസ്സ ദേഥാ"തി വത്വാ പുഗ്ഗലസ്സേവ ദാപേന്തി, സാമം ഗന്ത്വാ ദദന്താപി പാദമൂലേ ഠപേത്വാ വാ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ വാ ഹത്ഥേന ഫുസാപേത്വാ വാ ദദന്തി "ഇമം, ഭന്തേ, ചീവരം തുമ്ഹേ ഉദ്ദിസ്സ ഏത്തകം ധനം പരിച്ചജിത്വാ കതം, ഏവഞ്ച ഏവഞ്ച ഹത്ഥകമ്മം കത്വാ സമ്പാദിതം, തസ്മാ തുമ്ഹേ നിവാസഥ പാരുപഥ പരിഭുഞ്ജഥാ"തിആദീനി വദന്തി, തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പരിഭോഗകരണമേവ ഇച്ഛന്തി, ന സങ്ഘസ്സ ദാനം. കേചി അതുട്ഠകഥമ്പി കഥേന്തി. ഏവം പുഗ്ഗലമേവ ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നചീവരസ്സ സങ്ഘേന ആയത്തകാരണം നത്ഥി. "സചേ പന 'ഇദം തുമ്ഹാകഞ്ച തുമ്ഹാകം അന്തേവാസികാനഞ്ച ദമ്മീ'തി ഏവം വദതി, ഥേരസ്സ ച അന്തേവാസികാനഞ്ച പാപുണാതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) ആഗമനതോ ഏവം വത്വാ ദേന്തേ പന ആചരിയന്തേവാസികാനം പാപുണാതി, അനന്തേവാസികസ്സ പന ന പാപുണാതി. "ഉദ്ദേസം ഗഹേതും ആഗതോ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോ ച അത്ഥി, തസ്സപി പാപുണാതീ"തി ആഗമനതോ ബഹിസീമട്ഠസ്സ ധമ്മന്തേവാസികസ്സപി പാപുണാതി. "തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം നിബദ്ധചാരികഭിക്ഖൂനം ദമ്മീതി വുത്തേ ഉദ്ദേസന്തേവാസികാനം വത്തം കത്വാ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാദീനി ഗഹേത്വാ വിചരന്താനം സബ്ബേസം പാപുണാതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) ആഗമനതോ ഏവം വത്വാ ദേന്തേ ധമ്മന്തേവാസികാനം വത്തപടിപത്തികാരകാനഞ്ച അന്തേവാസികാനം പാപുണാതി. ഏവം ദായകാനം വചനാനുരൂപമേവ ദാനസ്സ പവത്തനതോ "യഥാ ദായകാ വദന്തി, തഥാ പടിപജ്ജിതബ്ബ"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൫) അട്ഠകഥാചരിയാ വദന്തി.

ഏവം ഇദാനി ദായകാ യേഭുയ്യേന പുഗ്ഗലസ്സേവ ദേന്തി, സതേസു സഹസ്സേസു ഏകോയേവ പണ്ഡിതോ ബഹുസ്സുതോ ദായകോ സങ്ഘസ്സ ദദേയ്യ, പുഗ്ഗലികചീവരഞ്ച സങ്ഘികഭവനത്ഥായ അകരിയമാനം ന ഞത്തിയാ കമ്മവാചായ ച അരഹം ഹോതി. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? ഞത്തികമ്മവാചാവിരോധതോ. കഥം വിരോധോതി ചേ? ഞത്തിയാ കമ്മവാചായ ച "ഇദം സങ്ഘസ്സ കഥിനദുസ്സം ഉപ്പന്ന"ന്തി കഥിനചീവരസ്സ സങ്ഘികഭാവോ വുത്തോ, ഇദാനി പന തം ചീവരം "പുഗ്ഗലസ്സ ദിന്നം പുഗ്ഗലിക"ന്തി വചനത്ഥാനുരൂപതോ പുഗ്ഗലികം ഹോതി, ഏവമ്പി വിരോധോ. "സങ്ഘോ ഇമം കഥിനദുസ്സം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദദേയ്യ കഥിനം അത്ഥരിതു"ന്തി ഏത്ഥ ച

സങ്ഘോതി ധാതുയാ കത്താ ഹോതി, ഭിക്ഖുനോതി സമ്പദാനം, ഇധ പന സങ്ഘസ്സ തസ്മിം കഥിനചീവരേ അനിസ്സരഭാവതോ സങ്ഘോ കത്താ ന ഹോതി, ഭിക്ഖു പടിഗ്ഗാഹലക്ഖണാഭാവതോ സമ്പദാനം ന ഹോതി, ഏവമ്പി വിരോധോ. ദായകേന പന സങ്ഘസ്സ പരിച്ചത്തത്താ സങ്ഘികഭൂതം കഥിനചീവരം യസ്മിം കാലേ സങ്ഘോ കഥിനം അത്ഥരിതും അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദേതി, തസ്മിം കാലേ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചം ഇദാനി മനുസ്സാ "ഞത്തീ"തി വോഹരന്തി, തഞ്ച ചീവരം "ഞത്തിലദ്ധചീവര"ന്തി, തം ചീവരദായകഞ്ച "ഞത്തിലദ്ധദായകോ"തി , തസ്മാ സങ്ഘികചീവരമേവ ഞത്തിലദ്ധം ഹോതി, നോ പുഗ്ഗലികചീവരം. ഞത്തിലദ്ധകാലതോ പന പട്ഠായ തം ചീവരം പുഗ്ഗലികം ഹോതി. കസ്മാ? അത്ഥാരകപുഗ്ഗലസ്സ ചീവരഭാവതോതി.

അഥാപി വദന്തി "ദിന്നന്തി പാഠഞ്ച 'സാധേന്തീ'തി പാഠഞ്ച 'ആനിസംസം ലഭന്തീ'തി പാഠഞ്ച ഉപനിധായ അയമത്ഥോ വിഞ്ഞായതീ"തി, തത്ഥായമാചരിയാനമധിപ്പായോ - "ദിന്നം ഇദം സങ്ഘേനാ"തി ഏത്ഥ ദാ-ധാതുയാ സങ്ഘേനാതി കത്താ, ഇദന്തി കമ്മം, ഇമസ്സ കഥിനചീവരസ്സ സങ്ഘികത്താ സങ്ഘേന ദിന്നം ഹോതി, തേന വിഞ്ഞായതി "കഥിന"ന്തി വുത്തേ സങ്ഘികം ഹോതീതി. **"കഥിനത്ഥാരം കേ ലഭന്തീ**തി ഏത്ഥ **കേ ലഭന്തീ**തി കേ സാധേന്തീതി അത്ഥോ. പഞ്ച ജനാ സാധേന്തീ"തി വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൦൬) വുത്തം. തത്ഥ **പഞ്ച ജനാ**തി സങ്ഘോ വുത്തോ, ഇമിനാപി വിഞ്ഞായതി "കഥിനന്തി വുത്തേ സങ്ഘികം ഹോതീ"തി. **ആനിസംസം ലഭന്തീ**തി ഏത്ഥ ച സങ്ഘികത്താ സബ്ബേ സീമട്ഠകഭിക്ഖൂ ആനിസംസം ലഭന്തി, ഇമിനാപി വിഞ്ഞായതി "കഥിനന്തി വുത്തേ സങ്ഘികം ഹോതീ"തി.

തത്രാപ്യേവം വിചാരണാ കാതബ്ബാ - പുബ്ബേദായകാ ചത്താരോപി പച്ചയേ യേഭുയ്യേന സങ്ഘസ്സേവ ദേന്തി, തസ്മാ സങ്ഘസ്സ ചതുപച്ചയഭാജനകഥാ അതിവിത്ഥാരാ ഹോതി. അപ്പകതോ പന പുഗ്ഗലസ്സ ദേന്തി, തസ്മാ സങ്ഘസ്സ ദിന്നം കഥിനചീവരം സങ്ഘേന അത്ഥാരകസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ദിന്നം സന്ധായ വുത്തം. **സാധേന്തീ**തി ച കഥിനദുസ്സസ്സ ദായകാ ചത്താരോ, പടിഗ്ഗാഹകോ ഏകോതി പഞ്ച ജനാ കഥിനദാനകമ്മം സാധേന്തീതി വുത്തം. **ആനിസംസം ലഭന്തീ**തി ഇദഞ്ച അത്ഥാരകസ്സ ച അനുമോദനാനഞ്ച ഭിക്ഖൂനം ആനിസംസലാഭമേവ വുത്തം, ന ഏതേഹി പാഠേഹി "കഥിന"ന്തി വുത്തേ സങ്ഘികം ഹോതീതി അത്ഥോ വിഞ്ഞാതബ്ബോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബോ. സങ്ഘസ്സ ഉപ്പന്നചീവരം സങ്ഘേന അത്ഥാരകസ്സ ദിന്നഭാവോ കഥം വിഞ്ഞായതീതി? "ഇദം സങ്ഘസ്സ കഥിനദുസ്സം ഉപ്പന്നം, സങ്ഘോ ഇമം കഥിനദുസ്സം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദേതി കഥിനം അത്ഥരിതു"ന്തി വുത്തം പാളിപാഠഞ്ച (മഹാവ॰ ൩൦൭) "സങ്ഘോ അജ്ജ കഥിനദുസ്സം ലഭിത്വാ പുനദിവസേ ദേതി, അയം നിചയസന്നിധീ"തി വുത്തം അട്ഠകഥാപാഠഞ്ച ദിസ്വാ വിഞ്ഞായതീതി. സങ്ഘസന്തകഭൂതം ചീവരമേവ ദാനകിരിയായ കമ്മം, സങ്ഘോ കത്താ, പുഗ്ഗലോ സമ്പദാനം ഭവിതും അരഹഭാവോ ച യഥാവുത്തപാളിപാഠമേവ ഉപനിധായ വിഞ്ഞായതീതി.

ഏവം സന്തേ പുഗ്ഗലസ്സ ദിന്നം പുഗ്ഗലികചീവരം സങ്ഘികം കാതും കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി? സചേ സോ പടിഗ്ഗാഹകപുഗ്ഗലോ ദായകാനം ഏവം വദതി "ഉപാസക ദാനം നാമ പുഗ്ഗലസ്സ ദിന്നതോ സങ്ഘസ്സ ദിന്നം മഹപ്ഫലതരം ഹോതി, തസ്മാ സങ്ഘസ്സ ദേഹി, സങ്ഘസ്സ ദത്വാ പുന സങ്ഘേന അത്ഥാരാരഹസ്സ ഭിക്ഖുനോ കമ്മവാചായ ദത്വാ തേന പുഗ്ഗലേന യഥാവിനയം അത്ഥതേയേവ കഥിനം നാമ ഹോതി, ന പുഗ്ഗലസ്സ ദത്വാ പുഗ്ഗലേന സാമംയേവ അത്ഥതേ, തസ്മാ സങ്ഘസ്സ ദേഹീ"തി ഉയ്യോജേത്വാ സങ്ഘസ്സ ദാപിതേപി തം ചീവരം സങ്ഘികം ഹോതി കഥിനത്ഥാരാരഹം. യദി പന ദായകോ അപ്പസ്സുതതായ "നാഹം, ഭന്തേ, കിഞ്ചി ജാനാമി, ഇമം ചീവരം തുമ്ഹാകമേവ ദമ്മീ"തി വക്ഖതി, ഏവം സതി പുഗ്ഗലികവസേനേവ സമ്പടിച്ഛിത്വാ തേന പുഗ്ഗലേന തം ചീവരം സങ്ഘസ്സ ദിന്നമ്പി സങ്ഘികം ഹോതി.

യദി ഏവം സമണേനേവ സമണസ്സ ദിന്നം ചീവരം കഥം കഥിനത്ഥാരാരഹം ഭവേയ്യാതി? നോ ന ഭവേയ്യ. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬)

“കഥിനം കേന ദിന്നം വട്ടതി? യേന കേനചി ദേവേന വാ മനുസ്സേന വാ പഞ്ചന്നം വാ സഹധമ്മികാനം അഞ്ഞതരേന ദിന്നം വട്ടതീ”തി. അഥ കസ്മാ പരമ്പരഭൂതേഹി ആചരിയേഹി ഞത്തിലദ്ധചീവരതോ അവസേസാനി ചീവരാനി സങ്ഘസ്സ ഭാജേത്വാ ഏവ പരിഭുഞ്ജിതാനീതി? വുച്ചതേ - ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ആചരിയപരമ്പരാഗതഅനുസാരേനേവ പടിപജ്ജന്തി, കേചി ബഹൂനം കിരിയം ദിസ്വാ ദിട്ഠാനുഗതിവസേന പടിപജ്ജന്തി, ബഹുസ്സുതാപി കേചി ഥേരാ അരുച്ചന്താപി പവേണിഭേദഭയേന പടിപജ്ജന്തി, അപരേ രുചിവസേന അത്ഥഞ്ച അധിപ്പായഞ്ച പരിണാമേത്വാ ഗണ്ഹന്തി, പകരണമേവാനുഗതഭിക്ഖൂ പന യഥാപകരണാഗതമേവ അത്ഥം ഗഹേത്വാ സങ്ഘികഞ്ച പുഗ്ഗലികഞ്ച അമിസ്സം കത്വാ, കാലചീവരഞ്ച അകാലചീവരഞ്ച അമിസ്സം കത്വാ ഗണ്ഹന്തി. ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ (പാചി॰ ൭൩൮) “ഥുല്ലനന്ദാ ഭിക്ഖുനീ അകാലചീവരം ‘കാലചീവര’ന്തി അധിട്ഠഹിത്വാ ഭാജാപേസ്സതി, അഥ ഭഗവാ നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയാപത്തിം പഞ്ഞപേസീ”തി ആഗതം, തസ്മാ ലജ്ജീപേസലബഹുസ്സുതസിക്ഖാകാമഭൂതേന ഭിക്ഖുനാ അനേക-പാളിഅട്ഠകഥാദയോ പകരണേ ഓലോകേത്വാ സംസന്ദിത്വാ പകരണമേവാനുഗന്തബ്ബം, ന അഞ്ഞേസം കിരിയം സദ്ദഹിതബ്ബം, ന ച അനുഗന്തബ്ബം. ഭഗവതോ ഹി ധരമാനകാലേ വാ തതോ പച്ഛാ വാ പുബ്ബേ ദായകാ യേഭുയ്യേന ചത്താരോ പച്ചയേ സങ്ഘസ്സേവ ദേന്തി, തസ്മാ സങ്ഘികസേനാസനസ്സ സങ്ഘികചീവരസ്സ ച ബാഹുല്ലതോ പുബ്ബാചരിയാ സങ്ഘസ്സ ഭാജേത്വാ ഏവ പരിഭുഞ്ജിംസു.

ഇദാനി പന ദായകാ യേഭുയ്യേന ചത്താരോ പച്ചയേ പുഗ്ഗലസ്സേവ ദേന്തി, തസ്മാ സേനാസനമ്പി അഭിനവഭൂതം പുഗ്ഗലികമേവ ബഹുലം ഹോതി, ചീവരമ്പി പുഗ്ഗലികമേവ ബഹുലം. ദലിദ്ദാപി സുത്തകന്തനകാലതോ പട്ഠായ “ഇമം ചീവരം കഥിനകാലേ ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ച തഥേവ വത്വാ ച സബ്ബകിച്ചാനി കരോന്തി, മഹദ്ധനാ ച സാടകസ്സ കീണിതകാലതോ പട്ഠായ തഥേവ ചിന്തേത്വാ കഥേത്വാ കരോന്തി, ദാനകാലേ ച “ഇമം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദേഹീ”തി പുത്തദാസാദയോ വാ പേസേന്തി, സാമം വാ ഗന്ത്വാ ചീവരം തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ പാദമൂലേ വാ ഹത്ഥേ വാ ഠപേത്വാ “ഇമം ചീവരം തുയ്ഹം ദമ്മീ”തി വത്വാ വാ ചിന്തേത്വാ വാ ദേന്തി, സതേസു വാ സഹസ്സേസു വാ ഏകോ പണ്ഡിതപുരിസോ “പുഗ്ഗലസ്സ ദിന്നദാനതോ സങ്ഘസ്സ ദിന്നം മഹപ്ഫല”ന്തി ഞത്വാ “ഇമം കഥിനചീവരം സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി വത്വാ വാ ചിന്തേത്വാ വാ ദേതി, തസ്സ സാ ദക്ഖിണാ സങ്ഘഗതാ ഹോതി. സചേ പന ദായകോ പുഗ്ഗലസ്സ ദാതുകാമോ ഹോതി, പുഗ്ഗലോ പന തസ്സ മഹപ്ഫലഭാവമിച്ഛന്തോ ദക്ഖിണാ-വിഭങ്ഗസുത്താദിധമ്മദേസനായ (മ॰ നി॰ ൩.൩൭൬ ആദയോ) പുഗ്ഗലികദാനതോ സങ്ഘികദാനസ്സ മഹപ്ഫലഭാവം ജാനാപേത്വാ “ഇമം തവ ചീവരം സങ്ഘസ്സ ദേഹീ”തി ഉയ്യോജേതി, ദായകോപി തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ “ഇമം കഥിനചീവരം സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി വത്വാ വാ ചിന്തേത്വാ വാ ദേതി, ഏവമ്പി സാ ദക്ഖിണാ സങ്ഘഗതാ ഹോതി.

യദി പന ഭിക്ഖുനാ ഉയ്യോജിതോപി ദുപ്പഞ്ഞോ ദായകോ തസ്സ വചനം അനാദിയിത്വാ പുഗ്ഗലസ്സേവ ദേതി, തസ്സ സാ ദക്ഖിണാ പുഗ്ഗലഗതാ ഹോതി. അഥ പന സോ പുഗ്ഗലോ സയം സമ്പടിച്ഛിത്വാ പുന സങ്ഘസ്സ പരിച്ചജതി, ഏവമ്പി തം ചീവരം സങ്ഘികം ഹോതി, തം സങ്ഘികവസേന ഭാജേതബ്ബം. യദി പന ദായകോപി പുഗ്ഗലസ്സേവ ദേതി, പുഗ്ഗലോപി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ന പരിച്ചജതി, ഏവം സന്തേ തം ചീവരം പുഗ്ഗലികം ഹോതി, ന കഥിനകാലമത്തേന വാ കഥിനവചനമത്തേന വാ സങ്ഘികം ഹോതി. ഇദാനി പന ഇമിനാ നയേന പുഗ്ഗലികചീവരംയേവ ബഹുലം ഹോതി. ഏവം സന്തേപി ആചരിയപരമ്പരാ പവേണിം അഭിന്ദിതുകാമാ സങ്ഘികം വിയ കത്വാ ഭാജേത്വാ പരിഭുഞ്ജിംസു . യദി മുഖ്യതോ സങ്ഘികം സിയാ, സങ്ഘേന ദിന്നതോ പരം ഏകസൂചിമത്തമ്പി പുഗ്ഗലോ അധികം ഗണ്ഹിതും ന ലഭേയ്യ.

ഏകച്ചേ ഥേരാ സങ്ഘികന്തി പന വദന്തി, ഭാജനകാലേ പന ഇസ്സരവതായ യഥാരുചി വിചാരേന്തി, ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ മുഖ്യസങ്ഘികന്തി മഞ്ഞമാനാ അഭാജേതുകാമമ്പി പുഗ്ഗലം അഭിഭവിത്വാ ഭാജാപേന്തി, തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ മാതാ പിതാ

ഞാതകാ ഉപാസകാദയോ “അമ്ഹാകം പുത്തസ്സ ദേമ, അമ്ഹാകം ഞാതകഭിക്ഖുസ്സ ദേമ, അമ്ഹാകം കുലൂപകസ്സ ദേമാ”തി, അഞ്ഞേപി സദ്ധാ പസന്നാ ദായകാ “ഇത്ഥന്നാമസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ദേമാ”തി വിചാരേത്വാ പരമ്മുഖാപി “ഇമം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീ”തി വത്വാ സമ്മുഖാപി പാദമൂലേ വാ ഹത്ഥേ വാ ഠപേത്വാ ദേന്തി, ഏവരൂപം ചീവരം പുഗ്ഗലികം ഹോതി, സങ്ഘം ആമസിത്വാ അവുത്തത്താ സങ്ഘായത്തം ന ഹോതി, “കഥിനം ദസ്സാമീ”തി വാ “കഥിനം ദാതും ഗതോ”തി വാ “കഥിനചീവര”ന്തി വാ പുബ്ബാപരകാലേസു വചനം പന മുഖ്യകഥിനഭൂതസ്സ സങ്ഘികചീവരസ്സ കാലേ ദിന്നത്താ തദുപചാരതോ വോഹാരമത്തം ഹോതി. യഥാ കിം? “ഉപോസഥിക”ന്തി വുത്തം ഭത്തം ചുദ്ദസസു സങ്ഘികഭത്തേസു അന്തോഗധം മുഖ്യസങ്ഘികം ഹോതി, സമാദിന്നഉപോസഥാ ദായകാ സായം ഭുഞ്ജിതബ്ബഭത്തഭാഗം സങ്ഘസ്സ ദേന്തി, തം സങ്ഘോ സലാകഭത്തം വിയ ഠിതികം കത്വാ ഭുഞ്ജതി, ഇതി സങ്ഘസ്സ ദിന്നത്താ സങ്ഘികം ഹോതി. ഇദാനി പന ദായകാ അത്തനോ അത്തനോ കുലൂപകസ്സ വാ ഞാതിഭിക്ഖുസ്സ വാ ഉപോസഥദിവസേസു ഭത്തം ദേന്തി, തം സങ്ഘസ്സ അദിന്നത്താ സങ്ഘികം ന ഹോതി. ഏവം സന്തേപി ഉപോസഥദിവസേ ദിന്നത്താ മുഖ്യവസേന പവത്തഉപോസഥഭത്തം വിയ തദുപചാരേന “ഉപോസഥഭത്ത”ന്തി വോഹരീയതി, ഏവംസമ്പദമിദം ദട്ഠബ്ബം.

ഏവം ഇമസ്മിം കാലേ യേഭുയ്യേന പുഗ്ഗലസ്സേവ ദിന്നത്താ പുഗ്ഗലികഭൂതം ചീവരം ഞത്തികമ്മവാചാരഹം ന ഹോതി, സങ്ഘികമേവ ഞത്തികമ്മവാചാരഹം ഹോതി, തദേവ ച പഞ്ചാനിസംസകാരണം ഹോതി, തസ്മാ പണ്ഡിതേന പുഗ്ഗലേന “ഉപാസകാ സങ്ഘേ ദേഥ, സങ്ഘേ ദിന്നം മഹപ്ഫലം ഹോതീ”തിആദിനാ നിയോജേത്വാ ദാപേതബ്ബം, സയം വാ സമ്പടിച്ഛിത്വാ സങ്ഘസ്സ പരിച്ചജിതബ്ബം. ഏവം പരിച്ചജിതത്താ സങ്ഘികഭൂതം ചീവരം ഞത്തികമ്മവാചാരഹഞ്ച ഹോതി പഞ്ചാനിസംസനിപ്ഫാദകഞ്ച. ഏവം നിയോജനഞ്ച “സങ്ഘേ ഗോതമി ദേഹി, സങ്ഘേ തേ ദിന്നേ അഹഞ്ചേവ പൂജിതോ ഭവിസ്സാമി സങ്ഘോ ചാ”തി (മ॰ നി॰ ൩.൩൭൬) ഭഗവതാ വുത്തവചനം അനുഗതം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

പരികമ്മം കരോന്താനം ഭിക്ഖൂനം യാഗുഭത്തഞ്ച ദാതും വട്ടതീതി ഇദം പുച്ഛിതത്താ ദോസോ നത്ഥീതി കത്വാ വുത്തം, അപുച്ഛിതേ പന ഏവം കഥേതും ന വട്ടതി. **ഖലിമക്ഖിതസാടകോതി** അഹതവത്ഥം സന്ധായ വുത്തം. **സുട്ഠു ധോവിത്വാതിആദിനാ** സപുബ്ബകരണം അത്ഥാരം ദസ്സേതി. ധോവനസിബ്ബനരജനകപ്പകരണേന ഹി വിചാരണഛേദനബന്ധനാനിപി ദസ്സിതാനിയേവ ഹോന്തി, അത്ഥാരദസ്സനേന പച്ചുദ്ധാരഅധിട്ഠാനാനിപി ദസ്സേതി. **സൂചിആദീനി ചീവരകമ്മുപകരണാനി സജ്ജേത്വാ ബഹൂഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധി**ന്തി ഇദം പന സിബ്ബനസ്സ ഉപകരണനിദസ്സനം. **തദഹേവാതി** ഇദം പന കരണസന്നിധിമോചനത്ഥം വുത്തം. ദായകസ്സ ഹത്ഥതോ സാടകം ലദ്ധദിവസേയേവ സങ്ഘേന അത്ഥാരകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദാതബ്ബം, ഏവം അദേന്തേ നിചയസന്നിധി ഹോതി. അത്ഥാരകേനപി സങ്ഘതോ ലദ്ധദിവസേയേവ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബം, ഏവം അകരോന്തേ കരണസന്നിധി ഹോതി.

അഞ്ഞാനി ച ബഹൂനി ആനിസംസവത്ഥാനി ദേതീതി ഇമിനാ അത്ഥരിതബ്ബസാടകോയേവ കഥിനസാടകോ നാമ, തതോ അഞ്ഞേ സാടകാ ബഹവോപി കഥിനാനിസംസായേവ നാമാതി ദസ്സേതി. ഏതേന ച “കഥിനാനിസംസോ”തി വത്ഥാനിയേവ വുത്താനി ന അഗ്ഘോതി ദീപേതി. യദി അഗ്ഘോ വുത്തോ സിയാ, ഏവം സതി “ബഹ്വാനിസംസാനി കഥിനവത്ഥാനി ദേതീ”തി വത്തബ്ബം, ഏവം പന അവത്വാ “ബഹൂനി കഥിനാനിസംസവത്ഥാനി ദേതീ”തി വുത്തം, തേന ഞായതി “ന അഗ്ഘോ വുത്തോ”തി, തസ്മാ ബഹ്വാനിസംസഭാവോ അഗ്ഘവസേന ന ഗഹേതബ്ബോ, അഥ ഖോ വത്ഥവസേനേവ ഗഹേതബ്ബോതി. **ഇതരോതി** അഞ്ഞോ ദായകോ. **തഥാ തഥാ ഓവദിത്വാ സഞ്ഞാപേതബ്ബോതി** “ഉപാസക ദാനം നാമ സങ്ഘസ്സ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ മഹപ്ഫലം ഹോതി മഹാനിസംസം, അത്ഥാരോ പന ഭിക്ഖൂനം ഉപകാരത്ഥായ ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതോ, തസ്മാ ഞത്തിലദ്ധമ്പി അലദ്ധമ്പി മഹപ്ഫലമേവാ”തി വാ

“ഉപാസക അയമ്പി ദായകോ സങ്ഘസ്സേവ ദേതി, ത്വമ്പി സങ്ഘസ്സേവ ദേസി, ഭഗവതാ ച -

‘യോ സീലവാ സീലവന്തേസു ദദാതി ദാനം;
ധമ്മേന ലദ്ധം സുപസന്നചിത്തോ;
അഭിസദ്ദഹം കമ്മഫലം ഉളാരം;
തം വേ ദാനം വിപുലഫലന്തി ബ്രൂമീ’തി. (മ॰ നി॰ ൩.൩൮൨) -

വുത്തം, തസ്മാ സങ്ഘസ്സ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ മഹപ്ഫലമേവാ”തി വാ ഇതിആദീനി വത്വാ സഞ്ഞാപേതബ്ബോ.

യസ്സ സങ്ഘോ കഥിനചീവരം ദേതി, തേന ഭിക്ഖുനാ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബന്തി യോജനാ. യോ ജിണ്ണചീവരോ ഹോതി ഭിക്ഖു, തസ്സ ദാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. ഇമസ്മിം ഠാനേ ഇദാനി ഭിക്ഖൂ -

“പടിഗ്ഗഹണഞ്ച സപ്പായം, ഞത്തി ച അനുസാവനം;
കപ്പബിന്ദു പച്ചുദ്ധാരോ, അധിട്ഠാനത്ഥരാനി ച;
നിയോജനാനുമോദാ ച, ഇച്ചയം കഥിനേ വിധീ”തി. -

ഇമം ഗാഥം ആഹരിത്വാ കഥിനദാനകമ്മവാചായ പഠമം കഥിനചീവരസ്സ പടിഗ്ഗഹണഞ്ച സപ്പായപുച്ഛനഞ്ച കരോന്തി, തദയുത്തം വിയ ദിസ്സതി. കസ്മാതി ചേ? “അട്ഠഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ഭബ്ബോ കഥിനം അത്ഥരിതും…പേ॰… പുബ്ബകരണം ജാനാതി, പച്ചുദ്ധാരം ജാനാതി, അധിട്ഠാനം ജാനാതി, അത്ഥാരം ജാനാതി, മാതികം ജാനാതി, പലിബോധം ജാനാതി, ഉദ്ധാരം ജാനാതി, ആനിസംസം ജാനാതീ”തി പരിവാരപാളിയഞ്ച (പരി॰ ፬൦൯),

“അട്ഠധമ്മവിദോ ഭിക്ഖു, കഥിനത്ഥാരമരഹതി;
പുബ്ബപച്ചുദ്ധാരാധിട്ഠാ-നത്ഥാരോ മാതികാതി ച;
പലിബോധോ ച ഉദ്ധാരോ, ആനിസംസാ പനട്ഠിമേ”തി. (വി॰ വി॰ ൨൭൦൪, ൨൭൦൫) -

വിനയവിനിച്ഛയപ്പകരണേ ച ആഗതേസു അട്ഠസു അങ്ഗേസു അനാഗതത്താ ച “പുബ്ബകരണം സത്തഹി ധമ്മേഹി സങ്ഗഹിതം ധോവനേന വിചാരണേന ഛേദനേന ബന്ധനേന സിബ്ബനേന രജനേന കപ്പകരണേനാ”തി പരിവാരപാളിയഞ്ച (പരി॰ ፬൦൮),

“ധോവനഞ്ച വിചാരോ ച, ഛേദനം ബന്ധനമ്പി ച;
സിബ്ബനം രജനം കപ്പം, പുബ്ബകിച്ചന്തി വുച്ചതീ”തി. (വി॰ വി॰ ൨൭൦൭) -

വിനയവിനിച്ഛയപ്പകരണേ ച വുത്തേസു സത്തസു പുബ്ബകരണേസു അനാഗതത്താ ച.

ന കേവലഞ്ച പകരണേസു അനാഗതമേവ, അഥ ഖോ യുത്തിപി ന ദിസ്സതി. കഥം? പടിഗ്ഗഹണം നാമ “യോ പന ഭിക്ഖു അദിന്നം മുഖദ്വാരം ആഹാരം ആഹാരേയ്യ അഞ്ഞത്ര ഉദകദന്തപോനാ, പാചിത്തിയ”ന്തി (പാചി॰ ൨൬൫) യാവകാലികാദീസു അജ്ഝോഹരിതബ്ബേസു ചതൂസു കാലികവത്ഥൂസു ഭഗവതാ വുത്തം, ന ചീവരേ, തം പന പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ദിന്നമ്പി പരമ്മുഖാ ദിന്നമ്പി ലബ്ഭതേവ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) “ഇമം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീതി ഏവം പരമ്മുഖാ വാ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ‘ഇമം തുമ്ഹാക’ന്തി ഏവം സമ്മുഖാ വാ ദേതീ”തി, തസ്മാ പടിഗ്ഗഹണകിച്ചം നത്ഥി, ദായകേന ചീവരേ ദിന്നേ സങ്ഘസ്സ ചിത്തേന സമ്പടിച്ഛനമത്തമേവ പമാണം ഹോതി.

സപ്പായപുച്ഛനഞ്ച ഏവം കരോന്തി - ഏകേന ഭിക്ഖുനാ “ഭോന്തോ സങ്ഘാ സങ്ഘസ്സ കഥിനേ സമ്പത്തേ കസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സപ്പായാരഹം ഹോതീ”തി പുച്ഛിതേ ഏകോ

ഭിക്ഖു നാമം വത്വാ "ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഥേരസ്സ സപ്പായാരഹം ഹോതീ"തി വദതി, സപ്പായഇതി ച നിവാസനപാരുപനത്ഥം ഗഹേത്വാ വദന്തി. ഏതസ്മിം വചനേ സദ്ദതോ ച അത്ഥതോ ച അധിപ്പായതോ ച യുത്തി ഗവേസിതബ്ബാ ഹോതി. കഥം? സദ്ദതോ വഗ്ഗഭേദേ സതിയേവ ബഹുവചനം കത്തബ്ബം, ന അഭേദേ, ഏവം സദ്ദതോ. സപ്പായഇതിവചനഞ്ച അനുരൂപത്ഥേയേവ വത്തബ്ബം, ന നിവാസനപാരുപനത്ഥേ, ഏവം അത്ഥതോ. ഇദഞ്ച ചീവരം സങ്ഘോ കഥിനം അത്ഥരിതും പുഗ്ഗലസ്സ ദേതി, ന നിവാസനപാരുപനത്ഥം. വുത്തഞ്ഹി പാളിയം (മഹാവ॰ ൩൦൭) "സങ്ഘോ ഇമം കഥിനദുസ്സം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദേതി കഥിനം അത്ഥരിതു"ന്തി, തസ്മാ യുത്തി ഗവേസിതബ്ബാ ഹോതി. "പടിഗ്ഗഹണഞ്ച സപ്പായ"ന്തിആദിഗാഥാപി കത്ഥചി പാളിയം അട്ഠകഥാടീകാദീസു ച ന ദിസ്സതി, തസ്മാ ഇധ വുത്തനയേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം.

സചേ ബഹൂ ജിണ്ണചീവരാ, വുഡ്ഢസ്സ ദാതബ്ബന്തി ഇദം കഥിനചീവരസ്സ സങ്ഘികത്താ "ന ച, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഘികം യഥാവുഡ്ഢം പടിബാഹിതബ്ബം, യോ പടിബാഹേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി ഇമിനാ പാളിനയേന (ചൂളവ॰ ൩൧൧) വുത്തം. ഏതേനേവ നയേന സബ്ബേസു ബലവചീവരേസു സന്തേസുപി വുഡ്ഢസ്സേവ ദാതബ്ബന്തി സിദ്ധം. **വുഡ്ഢേസു...പേ॰... ദാതബ്ബ**ന്തി കരണസന്നിധിമോചനത്ഥം വുത്തം. തേനേവാഹ **"സചേ വുഡ്ഢോ"**ത്യാദി. നവകതരേനപി ഹി കരണസന്നിധിം മോചേത്വാ കഥിനേ അത്ഥതേ അനുമോദനം കരോന്തസ്സ സങ്ഘസ്സ പഞ്ചാനിസംസലാഭോ ഹോതീതി. **അപി ചാ**തിആദിനാ സങ്ഘേന കത്തബ്ബവത്തം ദസ്സേതി. വചനക്കമോ പന ഏവം കാതബ്ബോ - കഥിനദുസ്സം ലഭിത്വാ സങ്ഘേ സീമായ സന്നിപതിതേ ഏകേന ഭിക്ഖുനാ "ഭന്തേ, സങ്ഘസ്സ ഇദം കഥിനദുസ്സം ഉപ്പന്നം, സങ്ഘോ ഇമം കഥിനദുസ്സം കഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദദേയ്യ കഥിനം അത്ഥരിതു"ന്തി വുത്തേ അഞ്ഞേന "യോ ജിണ്ണചീവരോ, തസ്സാ"തി വത്തബ്ബം, തതോ പുരിമേന "ബഹൂ ജിണ്ണചീവരാ"തി വാ "നത്ഥി ഇധ ജിണ്ണചീവരാ"തി വാ വുത്തേ അപരേന "തേന ഹി വുഡ്ഢസ്സാ"തി വത്തബ്ബം, പുന പുരിമേന "കോ ഏത്ഥ വുഡ്ഢോ"തി വുത്തേ ഇതരേന "ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖൂ"തി വത്തബ്ബം, പുന പുരിമേന "സോ ഭിക്ഖു തദഹേവ ചീവരം കത്വാ അത്ഥരിതും സക്കോതീ"തി വുത്തേ ഇതരേന "സോ സക്കോതീ"തി വാ "സങ്ഘോ മഹാഥേരസ്സ സങ്ഗഹം കരിസ്സതീ"തി വാ വത്തബ്ബം, പുന പുരിമേന "സോ മഹാഥേരോ അട്ഠഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ"തി വുത്തേ ഇതരേന "ആമ സമന്നാഗതോ"തി വത്തബ്ബം, തതോ "സാധു സുട്ഠു തസ്സ ദാതബ്ബ"ന്തി വുത്തേ ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന സങ്ഘോ ഞാതബ്ബോ.

ഏത്ഥ ച "ഭന്തേ, സങ്ഘസ്സാ"തിആദിവചനം "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, ഇദം സങ്ഘസ്സ കഥിനദുസ്സം ഉപ്പന്നം, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഇമം കഥിനദുസ്സം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദദേയ്യ കഥിനം അത്ഥരിതു"ന്തി ഇമായ ഞത്തിപാളിയാ സമേതി. "യോ ജിണ്ണചീവരോ, തസ്സാ"തിആദി "സങ്ഘേന കസ്സാ"തിആദി "സങ്ഘേന കസ്സ ദാതബ്ബം, യോ ജിണ്ണചീവരോ ഹോതീ"തിആദിനാ അട്ഠകഥാവചനേന (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) സമേതി. "സോ മഹാഥേരോ അട്ഠഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ"തിആദി "അട്ഠഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ഭബ്ബോ കഥിനം അത്ഥരിതു"ന്തിആദികായ പരിവാരപാളിയാ (പരി॰ ൪൦൯) സമേതീതി ദട്ഠബ്ബം. യസ്സ പന ദീയതി, തസ്സ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ ദാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ ഇമസ്സ കഥിനദാനകമ്മസ്സ ഗരുകത്താ ന അപലോകനമത്തേന ദാതബ്ബന്തി ഇമമത്ഥം പകാസേതി. ഗരുകലഹുകാനം ഭേദോ കമ്മാകമ്മവിനിച്ഛയകഥായം ആവി ഭവിസ്സതി.

ഏവം ദിന്നേ പന കഥിനേ പച്ചുദ്ധരിതബ്ബാ അധിട്ഠാതബ്ബാ വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. **സചേ തം കഥിനദുസ്സം നിട്ഠിതപരികമ്മമേവ ഹോതീ**തി ഇമിനാ കഥിനദുസ്സം നാമ ന കേവലം പകതിസാടകമേവ ഹോതി, അഥ ഖോ പരിനിട്ഠിതസത്തവിധപുബ്ബകിച്ചചീവരമ്പി ഹോതീതി ദസ്സേതി, തസ്മാ നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ദിന്നേ സത്തവിധപുബ്ബകിച്ചകരണേന അത്ഥോ നത്ഥി, കേവലം പച്ചുദ്ധരണാദീനിയേവ കാതബ്ബാനി. സചേ പന കിഞ്ചി അപരിനിട്ഠിതം ഹോതി, അന്തമസോ കപ്പബിന്ദുമത്തമ്പി, തം നിട്ഠാപേത്വായേവ പച്ചുദ്ധരണാദീനി കാതബ്ബാനി.

ഗണ്ഠികപട്ടപാസകപട്ടാനി പന സിബ്ബനന്തോഗധാനി, താനിപി നിട്ഠാപേത്വായേവ കാതബ്ബാനി. അനിട്ഠാപേന്തോ അനിട്ഠിതസിബ്ബനകിച്ചമേവ ഹോതി. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൨-൪൬൩) "തത്ഥ **കത**ന്തി സൂചികമ്മപരിയോസാനേന കതം, **സൂചികമ്മപരിയോസാനം** നാമ യം കിഞ്ചി സൂചിയാ കത്തബ്ബം. പാസകപട്ടഗണ്ഠികപട്ടപരിയോസാനം കത്വാ സൂചിയാ പടിസാമന"ന്തി. **ഇദഞ്ഹി കഥിനവത്ഥം നാമ ബുദ്ധപ്പസത്ഥ**ന്തി "അത്ഥതകഥിനാനം വോ ഭിക്ഖവേ പഞ്ച കപ്പിസ്സന്തീ"തിആദിനാ പസത്ഥം.

കതപരിയോസിതം പന കഥിനം ഗഹേത്വാതി -

"ധോവനഞ്ച വിചാരോ ച, ഛേദനം ബന്ധനമ്പി ച;
സിബ്ബനം രജനം കപ്പം, പുബ്ബകിച്ചന്തി വുച്ചതീ"തി. (വി॰ വി॰ ൨൬൭൭) -

വുത്താനി സത്തവിധപുബ്ബകരണാനി കത്വാ പരിയോസാപിതം കഥിനചീവരം ഗഹേത്വാ. അത്ഥാരകേന ഭിക്ഖുനാ പച്ചുദ്ധരിതബ്ബാ അധിട്ഠാതബ്ബാ വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരിതുകാമോ ഭിക്ഖു പുബ്ബേ തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠിതം പോരാണികം സങ്ഘാടിം "ഇമം സങ്ഘാടിം പച്ചുദ്ധരാമീ"തി വത്വാ പച്ചുദ്ധരിതബ്ബാ, തതോ അനധിട്ഠിതം നവം സങ്ഘാടിം "ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തി വത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബാ, തതോ അത്ഥരണകാലേ തമേവ അധിട്ഠിതസങ്ഘാടിം "ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ"തി വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാതി അത്ഥോ. ഏസ നയോ ഇതരേസു. ഏതേന കഥിനത്ഥാരണം നാമ വചീഭേദകരണമേവ ഹോതി, ന കിഞ്ചി കായവികാരകരണന്തി ഇമമത്ഥം ദീപേതി . തഥാ ഹി വുത്തം വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം (കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "**അത്ഥരിതബ്ബ**ന്തി അത്ഥരണം കാതബ്ബം, തഞ്ച ഖോ തഥാവചീഭേദകരണമേവാതി ദട്ഠബ്ബ"ന്തി.

തത്ഥ പച്ചുദ്ധാരോ തിവിധോ "ഇമം സങ്ഘാടിം പച്ചുദ്ധരാമീ"തി സങ്ഘാടിയാ പച്ചുദ്ധാരോ, "ഇമം ഉത്തരാസങ്ഗം പച്ചുദ്ധരാമീ"തി ഉത്തരാസങ്ഗസ്സ പച്ചുദ്ധാരോ, "ഇമം അന്തരവാസകം പച്ചുദ്ധരാമീ"തി അന്തരവാസകസ്സ പച്ചുദ്ധാരോതി. വുത്തഞ്ഹേതം പരിവാരേ (പരി॰ ൪൦൮) "പച്ചുദ്ധാരോ തീഹി ധമ്മേഹി സങ്ഗഹിതോ സങ്ഘാടിയാ ഉത്തരാസങ്ഗേന അന്തരവാസകേനാ"തി. അധിട്ഠാനം തിവിധം "ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തി സങ്ഘാടിയാ അധിട്ഠാനം, "ഇമം ഉത്തരാസങ്ഗം അധിട്ഠാമീ"തി ഉത്തരാസങ്ഗസ്സ അധിട്ഠാനം, "ഇമം അന്തരവാസകം അധിട്ഠാമീ"തി അന്തരവാസകസ്സ അധിട്ഠാനന്തി. വുത്തഞ്ഹേതം പരിവാരേ (പരി॰ ൪൦൮) "അധിട്ഠാനം തീഹി ധമ്മേഹി സങ്ഗഹിതം സങ്ഘാടിയാ ഉത്തരാസങ്ഗേന അന്തരവാസകേനാ"തി.

അഥ വാ അധിട്ഠാനം ദുവിധം കായേന അധിട്ഠാനം, വാചായ അധിട്ഠാനന്തി. തത്ഥ പോരാണികം സങ്ഘാടിം "ഇമം സങ്ഘാടിം പച്ചുദ്ധരാമീ"തി പച്ചുദ്ധരിത്വാ നവം സങ്ഘാടിം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ "ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തി ചിത്തേന ആഭോഗം കത്വാ കായവികാരകരണേന കായേന വാ അധിട്ഠാതബ്ബം, വചീഭേദം കത്വാ വാചായ വാ അധിട്ഠാതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "തത്ഥ യസ്മാ ദ്വേ ചീവരസ്സ അധിട്ഠാനാനി കായേന വാ അധിട്ഠേതി, വാചായ വാ അധിട്ഠേതീതി വുത്തം, തസ്മാ...പേ॰... അധിട്ഠാതബ്ബാ"തി. അഥ വാ അധിട്ഠാനം ദുവിധം സമ്മുഖാധിട്ഠാനപരമ്മുഖാധിട്ഠാനവസേന. തത്ഥ യദി ചീവരം ഹത്ഥപാസേ ഠിതം ഹോതി, "ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തി വചീഭേദം കത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബം, അഥ അന്തോഗബ്ഭേ വാ സാമന്തവിഹാരേ വാ ഹോതി, ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ "ഏതം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തി വചീഭേദം കത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "തത്ര ദുവിധം അധിട്ഠാനം സചേ ഹത്ഥപാസേ ഹോതീ"തിആദി, വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായഞ്ച (കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "**ദുവിധ**ന്തി സമ്മുഖാപരമ്മുഖാഭേദേന ദുവിധ"ന്തി.

അത്ഥാരോ കതിവിധോ? അത്ഥാരോ ഏകവിധോ. വചീഭേദകരണേനേവ ഹി അത്ഥാരോ സമ്പജ്ജതി, ന കായവികാരകരണേന. അയമത്ഥോ യഥാവുത്ത-പരിവാരപാളിയാ ച **"അത്ഥരിതബ്ബ**ന്തി അത്ഥരണം കാതബ്ബം, തഞ്ച ഖോ തഥാവചീഭേദകരണമേവാതി ദട്ഠബ്ബ"ന്തി വിനയത്ഥമഞ്ജൂസാവചനേന ച വിഞ്ഞായതി. അഥ വാ അത്ഥാരോ തിവിധോ വത്ഥുപ്പഭേദേന. തത്ഥ യദി സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരിതുകാമോ ഹോതി, പോരാണികാ സങ്ഘാടി പച്ചുദ്ധരിതബ്ബാ, നവാ സങ്ഘാടി അധിട്ഠാതബ്ബാ, "ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ"തി വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാ. അഥ ഉത്തരാസങ്ഗേന കഥിനം അത്ഥരിതുകാമോ ഹോതി, പോരാണകോ ഉത്തരാസങ്ഗോ പച്ചുദ്ധരിതബ്ബോ, നവോ ഉത്തരാസങ്ഗോ അധിട്ഠാതബ്ബോ, "ഇമിനാ ഉത്തരാസങ്ഗേന കഥിനം അത്ഥരാമീ"തി വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാ. അഥ അന്തരവാസകേന കഥിനം അത്ഥരിതുകാമോ ഹോതി, പോരാണകോ അന്തരവാസകോ പച്ചുദ്ധരിതബ്ബോ, നവോ അന്തരവാസകോ അധിട്ഠാതബ്ബോ, "ഇമിനാ അന്തരവാസകേന കഥിനം അത്ഥരാമീ"തി വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹേതം പരിവാരേ (പരി॰ ൪൧൩) "സചേ സങ്ഘാടിയാ"തിആദി.

ഏത്ഥ സിയാ - കിം പന "ഇമം സങ്ഘാടിം പച്ചുദ്ധരാമീ"തി വിസേസം കത്വാവ പച്ചുദ്ധരിതബ്ബാ, ഉദാഹു "ഇമം പച്ചുദ്ധരാമീ"തി സാമഞ്ഞതോപി പച്ചുദ്ധരിതബ്ബാതി? പരിക്ഖാരചോളാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠിതം ചീവരം "ഇമം പച്ചുദ്ധരാമീ"തി സാമഞ്ഞതോ പച്ചുദ്ധരിതബ്ബം, ന "ഇമം സങ്ഘാടിം പച്ചുദ്ധരാമീ"തി വിസേസതോ പച്ചുദ്ധരിതബ്ബം. കസ്മാ? പുബ്ബേ അലദ്ധനാമത്താ. തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠിതം പന ചീവരം വിസേസതോയേവ പച്ചുദ്ധരിതബ്ബം, ന സാമഞ്ഞതോ. കസ്മാ? പടിലദ്ധവിസേസനാമത്താ . ഇധ പന കഥിനാധികാരേ പുബ്ബേവ തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠിതത്താ വിസേസതോയേവ പച്ചുദ്ധരിതബ്ബന്തി ദട്ഠബ്ബം. വുത്തഞ്ഹേതം പരിവാരേ (പരി॰ ൪൦൮) കഥിനാധികാരേ "പച്ചുദ്ധാരോ തീഹി ധമ്മേഹി സങ്ഗഹിതോ സങ്ഘാടിയാ ഉത്തരാസങ്ഗേന അന്തരവാസകേനാ"തി. കിം പന നിച്ചതേചീവരികോയേവ കഥിനം അത്ഥരിതും ലഭതി, ഉദാഹു അവത്ഥാതേചീവരികോപീതി? തേചീവരികോ ദുവിധോ ധുതങ്ഗതേചീവരികവിനയതേചീവരികവസേന. തത്ഥ ധുതങ്ഗതേചീവരികോ "അതിരേകചീവരം പടിക്ഖിപാമി, തേചീവരികങ്ഗം സമാദിയാമീ"തി അധിട്ഠഹിത്വാ ധാരണതോ സബ്ബകാലമേവ ധാരേതി. വിനയതേചീവരികോ പന യദാ തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠഹിത്വാ ധാരേതുകാമോ ഹോതി, തദാ തഥാ അധിട്ഠഹിത്വാ ധാരേതി. യദാ പന പരിക്ഖാരചോളാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠഹിത്വാ ധാരേതുകാമോ ഹോതി, തദാ തഥാ അധിട്ഠഹിത്വാ ധാരേതി, തസ്മാ തിചീവരാധിട്ഠാനസ്സ ദുപ്പരിഹാരത്താ സബ്ബദാ ധാരേതും അസക്കോന്തോ ഹുത്വാ പരിക്ഖാരചോളവസേന ധാരേന്തോപി തം പച്ചുദ്ധരിത്വാ ആസന്നേ കാലേ തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠഹന്തോപി കഥിനം അത്ഥരിതും ലഭതിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം.

കച്ചി നു ഭോ കഥിനദാനകമ്മവാചാഭണനസീമായമേവ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബം, ഉദാഹു അഞ്ഞസീമായാതി? യദി കഥിനദാനകമ്മവാചാഭണനബദ്ധസീമാ വസ്സൂപനായികഖേത്തഭൂതഉപചാരസീമായ അന്തോ ഠിതാ, ഏവം സതി തസ്മിംയേവ സീമമണ്ഡലേ അത്ഥരണം കാതബ്ബം. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "പരിനിട്ഠിതപുബ്ബകരണമേവ ചേ ദായകോ സങ്ഘസ്സ ദേതി, സമ്പടിച്ഛിത്വാ കമ്മവാചായ ദാതബ്ബം. തേന ച തസ്മിംയേവ സീമമണ്ഡലേ അധിട്ഠഹിത്വാ അത്ഥരിത്വാ സങ്ഘോ അനുമോദാപേതബ്ബോ"തി വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൦൮) ആഗതത്താ വിഞ്ഞായതീതി. യദി ഏവം "തസ്മിംയേവ സീമമണ്ഡലേ"ഇച്ചേവ ടീകായം വുത്തത്താ "യസ്മിം കിസ്മിഞ്ചി സീമമണ്ഡലേ കമ്മവാചം ഭണിത്വാ തസ്മിംയേവ സീമമണ്ഡലേ അത്ഥരിതബ്ബ"ന്തി വത്തബ്ബം, ന "കഥിനദാനകമ്മവാചാഭണനബദ്ധസീമാ വസ്സൂപനായികഖേത്തഭൂതഉപചാരസീമായ അന്തോ ഠിതാ"തി വിസേസം കത്വാ വത്തബ്ബന്തി? ന ന വത്തബ്ബം. കമ്മവാചാഭണനസീമാ ഹി ബദ്ധസീമാഭൂതാ, കഥിനത്ഥാരസീമാ പന ഉപചാരസീമാഭൂതാ, ഉപചാരസീമാ ച നാമ ബദ്ധസീമം അവത്ഥരിത്വാപി ഗച്ഛതി, തസ്മാ സാ സീമാ ബദ്ധസീമാ ച ഹോതി ഉപചാരസീമാ

ചാതി തസ്മിംയേവ സീമമണ്ഡലേ കഥിനദാനകമ്മവാചം ഭണിത്വാ തത്ഥേവ അത്ഥരണം കാതബ്ബം, ന യസ്മിം കിസ്മിഞ്ചി സീമമണ്ഡലേ കമ്മവാചം ഭണിത്വാ തത്ഥേവ അത്ഥരണം കത്തബ്ബന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഏവമ്പി "ഉപചാരസീമായ"ഇച്ചേവ വത്തബ്ബം, ന "വസ്സൂപനായികഖേത്തഭൂതഉപചാരസീമായാ"തി, തമ്പി വത്തബ്ബമേവ. തേസം ഭിക്ഖൂനം വസ്സൂപനായികഖേത്തഭൂതായ ഏവ ഉപചാരസീമായ കഥിനത്ഥാരം കാതും ലഭതി, ന അഞ്ഞഉപചാരസീമായ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) "അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വുത്ഥവസ്സാപി ന ലഭന്തീതി മഹാപച്ചരിയം വുത്ത"ന്തി.

യഥിച്ഛസി, തഥാ ഭവതു, അപി തു ഖലു "കമ്മവാചാഭണനസീമാ ബദ്ധസീമാഭൂതാ, കഥിനത്ഥാരസീമാ ഉപചാരസീമാഭൂതാ"തി തുമ്ഹേഹി വുത്തം, തഥാഭൂതഭാവോ കഥം ജാനിതബ്ബോതി? വുച്ചതേ - കഥിനത്ഥാരസീമായം താവ ഉപചാരസീമാഭൂതഭാവോ "സചേ പന ഏകസീമായ ബഹൂ വിഹാരാ ഹോന്തി, സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ സന്നിപാതേത്വാ ഏകത്ഥ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബ"ന്തി ഇമിസ്സാ അട്ഠകഥായ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) അത്ഥം സംവണ്ണേതും **"ഏകസീമായാ**തി ഏകഉപചാരസീമായാതി അത്ഥോ യുജ്ജതീ"തി വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൦൬) ആഗതത്താ വിഞ്ഞായതി. കമ്മവാചാഭണനസീമായ ബദ്ധസീമാഭൂതഭാവോ പന "തേ ച ഖോ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ ഏകസീമായം ഠിതാ. സീമാ ച നാമേസാ ബദ്ധസീമാ അബദ്ധസീമാതി ദുവിധാ ഹോതീ"തി കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) ആഗതത്താ ച "സീമാ ച നാമേസാ കതമാ, യത്ഥ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ ഠിതാ കമ്മപ്പത്താ നാമ ഹോന്തീതി അനുയോഗം സന്ധായ സീമം ദസ്സേന്തോ വിഭാഗവന്താനം സഭാവവിഭാവനം വിഭാഗദസ്സനമുഖേനേവ ഹോതീതി **'സീമാ ച നാമേസാ'**തിആദിമാഹാ"തി വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം (കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ നിദാനവണ്ണനാ) ആഗതത്താ ച വിഞ്ഞായതി.

തത്ഥ കതിവിധാ ബദ്ധസീമാ, കതിവിധാ അബദ്ധസീമാതി? തിവിധാ ബദ്ധസീമാ ഖണ്ഡസീമാസമാനസംവാസസീമാഅവിപ്പവാസസീമാവസേന. തിവിധാ അബദ്ധസീമാ ഗാമസീമാഉദകുക്ഖേപസീമാസത്തബ്ഭന്തരസീമാവസേനാതി ദട്ഠബ്ബാ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "ഏവം ഏകാദസ വിപത്തിസീമായോ അതിക്കമിത്വാ തിവിധസമ്പത്തിയുത്താ നിമിത്തേന നിമിത്തം സമ്ബന്ധിത്വാ സമ്മതാ സീമാ ബദ്ധസീമാതി വേദിതബ്ബാ. ഖണ്ഡസീമാ സമാനസംവാസസീമാ അവിപ്പവാസസീമാതി തസ്സായേവ ഭേദോ. അബദ്ധസീമാ പന ഗാമസീമാ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ ഉദകുക്ഖേപസീമാതി തിവിധാ"തി കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) ആഗതത്താ വിഞ്ഞായതി. ഏവം തീസു ബദ്ധസീമാസു , തീസു അബദ്ധസീമാസൂതി ഛസുയേവ സീമാസു കമ്മപ്പത്തസങ്ഘസ്സ ചതുവഗ്ഗകരണീയാദികമ്മസ്സ കത്തബ്ബഭാവവചനതോ സുദ്ധായ ഉപചാരസീമായ കമ്മവാചായ അഭണിതബ്ബഭാവോ വിഞ്ഞായതി. അന്തോഉപചാരസീമായ ബദ്ധസീമായ സതി തം ബദ്ധസീമം അവത്ഥരിത്വാപി ഉപചാരസീമായ ഗമനതോ സാ ബദ്ധസീമാ കമ്മവാചാഭണനാരഹാ ച ഹോതി കഥിനത്ഥാരാരഹാ ചാതി വേദിതബ്ബം.

നനു ച പന്നരസവിധാ സീമാ അട്ഠകഥാസു (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ അകാലചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ആഗതാ, അഥ കസ്മാ ഛളേവ വുത്താതി? സച്ചം, താസു പന പന്നരസസു സീമാസു ഉപചാരസീമാ സങ്ഘലാഭവിഭജനാദിട്ഠാനമേവ ഹോതി, ലാഭസീമാ തത്രുപ്പാദഗഹണട്ഠാനമേവ ഹോതീതി ഇമാ ദ്വേ സീമായോ സങ്ഘകമ്മകരണട്ഠാനം ന ഹോന്തി, നിഗമസീമാ നഗരസീമാ ജനപദസീമാ രട്ഠസീമാ രജ്ജസീമാ ദീപസീമാ ചക്കവാളസീമാതി ഇമാ പന സീമായോ ഗാമസീമായ സമാനഗതികാ ഗാമസീമായമേവ അന്തോഗധാതി ന വിസും വുത്താതി ദട്ഠബ്ബം. ഏത്ഥ ച ഉപചാരസീമായ ബദ്ധസീമം അവത്ഥരിത്വാ ഗതഭാവോ കഥം ജാനിതബ്ബോതി? "ഉപചാരസീമാ പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപേന, അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനേന പരിച്ഛിന്നാ"തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) വുത്തത്താ പരിക്ഖേപപരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനാനം അന്തോ ബദ്ധസീമായ വിജ്ജമാനായ തം അവത്ഥരിത്വാ ഉപചാരസീമാ ഗതാ. തഥാ ഹി "ഇമിസ്സാ ഉപചാരസീമായ 'സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ'തി ദിന്നം പന ഖണ്ഡസീമസീമന്തരികാസു ഠിതാനമ്പി പാപുണാതീ"തി (മഹാവ॰

അട്ഠം ന.൩൯) വുത്തം. തേന ഞായതി "ഉപചാരസീമായ അന്തോ ഠിതാ ബദ്ധസീമാ ഉപചാരസീമാപി നാമ ഹോതീ"തി. ഹോതു, ഏവം സതി അന്തോഉപചാരസീമായം ബദ്ധസീമായ സതി തത്ഥേവ കഥിനദാനകമ്മവാചം വാചാപേത്വാ തത്ഥേവ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബം ഭവേയ്യ, അന്തോഉപചാരസീമായം ബദ്ധസീമായ അവിജ്ജമാനായ കഥം കരിസ്സന്തീതി? അന്തോഉപചാരസീമായം ബദ്ധസീമായ അവിജ്ജമാനായ ബഹിഉപചാരസീമായം വിജ്ജമാനബദ്ധസീമം വാ ഉദകുക്ഖേപലഭനട്ഠാനം വാ ഗന്ത്വാ കമ്മവാചം വാചാപേത്വാ പുന വിഹാരം ആഗന്ത്വാ വസ്സൂപനായികഖേത്തഭൂതായ ഉപചാരസീമായം ഠത്വാ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബന്തി ദട്ഠബ്ബം.

നനു ച ഭോ ഏവം സന്തേ അഞ്ഞിസ്സാ സീമായ ഞത്തി, അഞ്ഞിസ്സാ അത്ഥാരോ ഹോതി, ഏവം സന്തേ "പരിനിട്ഠിതപുബ്ബകരണമേവ ചേ ദായകോ സങ്ഘസ്സ ദേതി, സമ്പടിച്ഛിത്വാ കമ്മവാചായ ദാതബ്ബം. തേന ച തസ്മിംയേവ സീമമണ്ഡലേ അധിട്ഠഹിത്വാ അത്ഥരിത്വാ സങ്ഘോ അനുമോദാപേതബ്ബോ"തി വുത്തേന വജിരബുദ്ധിടീകാവചനേന (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ന.൩൦൮) വിരുജ്ഝതീതി? നനു അവോചുമ്ഹ "കമ്മവാചാഭണനസീമാ ബദ്ധസീമാഭൂതാ, കഥിനത്ഥാരസീമാ ഉപചാരസീമാഭൂതാ"തി. തസ്മാ വജിരബുദ്ധിടീകാവചനേന ന വിരുജ്ഝതി. തത്ഥ പുബ്ബേ യേഭുയ്യേന ബദ്ധസീമവിഹാരത്താ സമഗ്ഗം സങ്ഘം സന്നിപാതേത്വാ കമ്മവാചം വാചാപേത്വാ ഉപചാരസീമബദ്ധസീമഭൂതേ തസ്മിംയേവ വിഹാരേ അത്ഥരണം സന്ധായ വുത്തം. ബദ്ധസീമവിഹാരേ അഹോന്തേപി അന്തോഉപചാരസീമായം ബദ്ധസീമായ വിജ്ജമാനായ തത്ഥേവ സീമമണ്ഡലേ കമ്മവാചം വാചാപേത്വാ തത്ഥേവ അത്ഥരിതബ്ബഭാവോ അമ്ഹേഹിപി വുത്തോയേവ. യദി പന ന ചേവ ബദ്ധസീമവിഹാരോ ഹോതി, ന ച അന്തോഉപചാരസീമായം ബദ്ധസീമാ അത്ഥി, ഏവരൂപേ വിഹാരേ കമ്മവാചം വാചാപേതും ന ലഭതി, അഞ്ഞം ബദ്ധസീമം വാ ഉദകുക്ഖേപം വാ ഗന്ത്വാ കമ്മവാചം വാചാപേത്വാ അത്തനോ വിഹാരം ആഗന്ത്വാ വസ്സൂപനായികഖേത്തഭൂതായ ഉപചാരസീമായ ഠത്വാ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബം. ഏവമേവ പരമ്പരഭൂതാ ബഹവോ ആചരിയവരാ കരോന്തീതി ദട്ഠബ്ബം.

അപരേ പന ആചരിയാ "ബദ്ധസീമവിരഹായ സുദ്ധഉപചാരസീമായ സതി തസ്സംയേവ ഉപചാരസീമായം ഞത്തികമ്മവാചാപി വാചേതബ്ബാ, കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബം, ന അഞ്ഞിസ്സാ സീമായ ഞത്തി, അഞ്ഞിസ്സാ അത്ഥരണം കാതബ്ബ"ന്തി വദന്തി. അയം പന നേസമധിപ്പായോ - **"കഥിനത്ഥതസീമായ**ന്തി ഉപചാരസീമം സന്ധായ വുത്ത"ന്തി വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ന.൩൦൬) കഥിനത്ഥാരട്ഠാനഭൂതായ സീമായ ഉപചാരസീമാഭാവോ വുത്തോ, തസ്സംയേവ ടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ന.൩൦൮) പുബ്ബേ നിദ്ദിട്ഠപാഠേ "തസ്മിംയേവ സീമമണ്ഡലേ അധിട്ഠഹിത്വാ അത്ഥരിത്വാ സങ്ഘോ അനുമോദാപേതബ്ബോ"തി കമ്മവാചാഭണനസീമായമേവ അത്ഥരിതബ്ബഭാവോ ച വുത്തോ, തസ്മാ അഞ്ഞിസ്സാ സീമായ ഞത്തി, അഞ്ഞിസ്സാ അത്ഥരണം ന കാതബ്ബം, തസ്സംയേവ ഉപചാരസീമായം കമ്മവാചം സാവേത്വാ തസ്മിംയേവ അത്ഥാരോ കാതബ്ബോ, ഉപചാരസീമതോ ബഹി ഠിതം ബദ്ധസീമം ഗന്ത്വാ അത്ഥരണകിച്ചം നത്ഥീതി.

തത്രേവം വിചാരണാ കാതബ്ബാ - ഇദം ഭാസന്തരേസു "ഞത്തീ"തി കഥിതം കഥിനദാനകമ്മം ചതൂസു സങ്ഘകമ്മേസു ഞത്തിദുതിയകമ്മം ഹോതി, ഞത്തിദുതിയകമ്മസ്സ നവസു ഠാനേസു കഥിനദാനം, ഗരുകലഹുകേസു ഗരുകം, യദി "ഉപചാരസീമായം ചത്താരി സങ്ഘകമ്മാനി കാതബ്ബാനീ"തി പകരണേസു ആഗതം അഭവിസ്സാ, ഏവം സന്തേ തേസം ആചരിയാനം വചനാനുരൂപതോ ഉപചാരസീമായം കഥിനദാനഞത്തികമ്മവാചം വാചേതബ്ബം അഭവിസ്സാ, ന പന പകരണേസു "ഉപചാരസീമായം ചത്താരി സങ്ഘകമ്മാനി കാതബ്ബാനീ"തി ആഗതം, അഥ ഖോ "സങ്ഘലാഭവിഭജനം, ആഗന്തുകവത്തം കത്വാ ആരാമപ്പവിസനം , ഗമികസ്സ ഭിക്ഖുനോ സേനാസനആപുച്ഛനം, നിസ്സയപഅപ്പസ്സമ്ഭനം, പാരിവാസികമാനത്തചാരികഭിക്ഖൂനം അരുണുട്ഠാപനം, ഭിക്ഖുനീനം ആരാമപ്പവിസനആപുച്ഛനം ഇച്ചേവമാദീനി ഏവ ഉപചാരസീമായ കത്തബ്ബാനീ"തി ആഗതം, തസ്മാ കഥിനദാനഞത്തിദുതിയകമ്മവാചാ കേവലായം ഉപചാരസീമായം ന വാചേതബ്ബാതി സിദ്ധാ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ?

“അവിപ്പവാസസീമാ നാമ തിയോജനാപി ഹോതി, ഏവം സന്തേ തിയോജനേ ഠിതാ ലാഭം ഗണ്ഹിസ്സന്തി, തിയോജനേ ഠത്വാ ആഗന്തുകവത്തം പൂരേത്വാ ആരാമം പവിസിതബ്ബം ഭവിസ്സതി, ഗമികോ തിയോജനം ഗന്ത്വാ സേനാസനം ആപുച്ഛിസ്സതി, നിസ്സയപടിപന്നസ്സ ഭിക്ഖുനോ തിയോജനാതിക്കമേ നിസ്സയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭിസ്സതി, പാരിവാസികേന തിയോജനം അതിക്കമിത്വാ അരുണം ഉട്ഠപേതബ്ബം ഭവിസ്സതി, ഭിക്ഖുനിയാ തിയോജനേ ഠത്വാ ആരാമപ്പവിസനം ആപുച്ഛിതബ്ബം ഭവിസ്സതി, സബ്ബമ്പേതം ഉപചാരസീമായ പരിച്ഛേദവസേനേവ കാതും വട്ടതി, തസ്മാ ഉപചാരസീമായമേവ ഭാജേതബ്ബ”ന്തി ഏവമാദിഅട്ഠകഥാപാഠതോ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) വിഞ്ഞായതീതി.

അഥേവം വദേയ്യും - “ഉപചാരസീമാ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ ഠാനം ന ഹോതീ”തി തുമ്ഹേഹി വുത്തം, അഥ ച പന കതപുബ്ബം അത്ഥി. തഥാ ഹി ചീവരപടിഗ്ഗാഹകസമ്മുതിചീവരനിദഹകസമ്മുതിചീവരഭാജകസമ്മുതീനം “സുണാതു മേ... പേ॰... ധാരയാമീതി ഇമായ കമ്മവാചായ വാ അപലോകനേന വാ അന്തോവിഹാരേ സബ്ബസങ്ഘമജ്ഝേപി ഖണ്ഡസീമായപി സമ്മന്നിതും വട്ടതിയേവാ”തി ഉപചാരസീമായം ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ നിപ്ഫാദേതബ്ബഭാവോ അട്ഠകഥായം (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧൯൪) ആഗതോ. ഭണ്ഡാഗാരസ്സ പന “ഇമം പന ഭണ്ഡാഗാരം ഖണ്ഡസീമം ഗന്ത്വാ ഖണ്ഡസീമായ നിസിന്നേഹി സമ്മന്നിതും ന വട്ടതി, വിഹാരമജ്ഝേയേവ ‘സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഇത്ഥന്നാമം വിഹാരം ഭണ്ഡാഗാരം സമ്മന്നേയ്യാ’തിആദിനാ നയേന കമ്മവാചായ വാ അപലോകനേന വാ സമ്മന്നിതബ്ബ”ന്തി അട്ഠകഥായം (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧൯൭) ഉപചാരസീമായമേവ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ സമ്മന്നിതബ്ബഭാവോ ആഗതോതി.

തേ ഏവം വത്തബ്ബാ - സചേപി അട്ഠകഥായം ആഗതം “അന്തോവിഹാരേ”തി പാഠോ “വിഹാരമജ്ഝേ”തി പാഠോ ച ഉപചാരസീമം സന്ധായ വുത്തോതി മഞ്ഞമാനാ തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഏവം അവചുത്ഥ, തേ പന പാഠാ ഉപചാരസീമം സന്ധായ അട്ഠകഥാചരിയേഹി ന വുത്താ, അഥ ഖോ അവിപ്പവാസസീമാസങ്ഖാതം മഹാസീമം സന്ധായ വുത്താ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? ഖണ്ഡസീമായ വക്ഖമാനത്താ. ഖണ്ഡസീമായ ഹി മഹാസീമാ ഏവ പടിയോഗീ ഹോതി. ഉപചാരസീമാതി അയമത്ഥോ കഥം ജാനിതബ്ബോതി ചേ? “ഇമം പന സമാനസംവാസകസീമം സമ്മന്നന്തേഹി പബ്ബജ്ജൂപസമ്പദാദീനം സങ്ഘകമ്മാനം സുഖകരണത്ഥം പഠമം ഖണ്ഡസീമാ സമ്മന്നിതബ്ബാ...പേ॰... ഏവം ബദ്ധാസു പന സീമാസു ഖണ്ഡസീമായ ഠിതാ ഭിക്ഖൂ മഹാസീമായ കമ്മം കരോന്താനം ന കോപേന്തി , മഹാസീമായ വാ ഠിതാ ഖണ്ഡസീമായ കമ്മം കരോന്താനം. സീമന്തരികായ പന ഠിതാ ഉഭിന്നമ്പി ന കോപേന്തീ”തി വുത്തഅട്ഠകഥാപാഠവസേന (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮) ജാനിതബ്ബോതി. അഥ വാ തേഹി ആയസ്മന്തേഹി ആഭതഭണ്ഡാഗാരസമ്മുതിപാഠവസേനപി അയമത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. കഥം? ചീവരപടിഗ്ഗാഹകാദിപുഗ്ഗലസമ്മുതിയോ പന അന്തോവിഹാരേ സബ്ബസങ്ഘമജ്ഝേപി ഖണ്ഡസീമായമ്പി സമ്മന്നിതും വട്ടതി, ഭണ്ഡാഗാരസങ്ഖാതവിഹാരസമ്മുതി പന വിഹാരമജ്ഝേയേവാതി അട്ഠകഥായം വുത്തം, തത്ഥ വിസേസകാരണം പരിയേസിതബ്ബം.

തത്രേവം വിസേസകാരണം പഞ്ഞായതി - “അഞ്ഞിസ്സാ സീമായ വത്ഥു അഞ്ഞിസ്സാ കമ്മവാചാ”തി വത്തബ്ബദോസപരിഹാരത്ഥം വുത്തം. പുഗ്ഗലസമ്മുതിയോ ഹി പുഗ്ഗലസ്സ വത്ഥുത്താ യദി മഹാസീമഭൂതേ അന്തോവിഹാരേ കത്തുകാമാ ഹോന്തി, സബ്ബസങ്ഘമജ്ഝേ തം വത്ഥുഭൂതം പുഗ്ഗലം ഹത്ഥപാസേ കത്വാ കരേയ്യും. യദി ഖണ്ഡസീമായ കത്തുകാമാ, തം വത്ഥുഭൂതം പുഗ്ഗലം ഖണ്ഡസീമം ആനേത്വാ തത്ഥ സന്നിപതിതകമ്മപ്പത്തസങ്ഘസ്സ ഹത്ഥപാസേ കത്വാ കരേയ്യും. ഉഭയഥാപി യഥാവുത്തദോസോ നത്ഥി, ഭണ്ഡാഗാരസമ്മുതി പന ഭണ്ഡാഗാരസ്സ വിഹാരത്താ ഖണ്ഡസീമം ആനേതും ന സക്കാ, തസ്മാ യദി തം സമ്മുതിം ഖണ്ഡസീമായം ഠത്വാ കരേയ്യും, വത്ഥു മഹാസീമായം ഹോതി, കമ്മവാചാ ഖണ്ഡസീമായന്തി യഥാവുത്തദോസോ ഹോതി, തസ്മിഞ്ച ദോസേ സതി വത്ഥുവിപന്നത്താ കമ്മം

വിപജ്ജതി, തസ്മാ മഹാസീമഭൂതവിഹാരമജ്ഝേയേവ സാ സമ്മുതി കാതബ്ബാതി അട്ഠകഥാചരിയാനം മതി, ന ഉപചാരസീമായ ഞത്തിദുതിയകമ്മം കാതബ്ബന്തി.

അഥാപി ഏവം വദേയ്യും "വിഹാരസദ്ദേന അവിപ്പവാസസീമഭൂതാ മഹാസീമാവ വുത്താ, ന ഉപചാരസീമാ"തി ഇദം വചനം കഥം പച്ചേതബ്ബന്തി? ഇമിനായേവ അട്ഠകഥാവചനേന. യദി ഹി ഉപചാരസീമാ വുത്താ ഭവേയ്യ, ഉപചാരസീമാ നാമ ബദ്ധസീമം അവത്ഥരിത്വാപി പവത്താ ആവാസേസു വാ ഭിക്ഖൂസു വാ വഡ്ഢന്തേസു അനിയമവസേന വഡ്ഢതി, തസ്മാ ഖണ്ഡസീമം അവത്ഥരിത്വാ പവത്തനതോ വിഹാരേന സഹ ഖണ്ഡസീമാ ഏകസീമായേവ ഹോതി, ഏവം സതി വിഹാരേ ഠിതം ഭണ്ഡാഗാരം ഖണ്ഡസീമായ ഠത്വാ സമ്മന്നിതും സക്കാ ഭവേയ്യ, ന പന സക്കാ "ഖണ്ഡസീമായ നിസിന്നേഹി സമ്മന്നിതും ന വട്ടതീ"തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൩) പടിസിദ്ധത്താ. തേന ഞായതി "ഇമസ്മിം ഠാനേ വിഹാരസദ്ദേന അവിപ്പവാസസീമഭൂതാ മഹാസീമാ വുത്താ, ന ഉപചാരസീമാ"തി. ഉപചാരസീമായ അനിയമവസേന വഡ്ഢനഭാവോ കഥം ജാനിതബ്ബോതി? "ഉപചാരസീമാ പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപേന, അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനേന പരിച്ഛിന്നാ ഹോതി. അപിച ഭിക്ഖൂനം ധുവസന്നിപാതട്ഠാനതോ വാ പരിയന്തേ ഠിതഭോജനസാലതോ വാ നിബദ്ധവസനകആവാസതോ വാ ഥാമമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ദ്വിന്നം ലേഡ്ഡുപാതാനം അന്തോ ഉപചാരസീമാ വേദിതബ്ബാ, സാ പന ആവാസേസു വഡ്ഢന്തേസു വഡ്ഢതി, പരിഹായന്തേസു പരിഹായതി. മഹാപച്ചരിയം പന 'ഭിക്ഖൂസുപി വഡ്ഢന്തേസു വഡ്ഢതീ'തി വുത്തം, തസ്മാ സചേ വിഹാരേ സന്നിപതിതഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഏകാബദ്ധാ ഹുത്വാ യോജനസതമ്പി പൂരേത്വാ നിസീദന്തി, യോജനസതമ്പി ഉപചാരസീമാവ ഹോതി, സബ്ബേസം ലാഭോ പാപുണാതീ"തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) വചനതോതി.

യദി ഏവം ഉപചാരസീമായ കഥിനത്ഥതഭാവോ കസ്മാ വുത്തോതി? കഥിനത്ഥരണം നാമ ന സങ്ഘകമ്മം, പുഗ്ഗലകമ്മമേവ ഹോതി, തസ്മാ വസ്സൂപനായികഖേത്തഭൂതായ ഉപചാരസീമായ കാതബ്ബാ ഹോതി. ഞത്തികമ്മവാചാ പന സങ്ഘകമ്മഭൂതാ, തസ്മാ ഉപചാരസീമായ കാതും ന വട്ടതി, സുവിസോധിതപരിസായ ബദ്ധാബദ്ധസീമായമേവ വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബം. നനു ച ഭോ "കഥിനം അത്ഥരിതും കേ ലഭന്തി, കേ ന ലഭന്തി? ഗണനവസേന താവ പച്ഛിമകോടിയാ പഞ്ച ജനാ ലഭന്തി, ഉദ്ധം സതസഹസ്സമ്പി, പഞ്ചന്നം ഹേട്ഠാ ന ലഭന്തീ"തി അട്ഠകഥായം വുത്തം, അഥ കസ്മാ "കഥിനത്ഥരണം നാമ ന സങ്ഘകമ്മം, പുഗ്ഗലകമ്മമേവ ഹോതീ"തി വുത്തന്തി? "ന സങ്ഘോ കഥിനം അത്ഥരതി, ന ഗണോ കഥിനം അത്ഥരതി, പുഗ്ഗലോ കഥിനം അത്ഥരതീ"തി പരിവാരേ (പരി॰ ൪൧൪) വുത്തത്താ ച അപലോകനകമ്മാദീനം ചതുന്നം സങ്ഘകമ്മാനം ഠാനേസു അപവിട്ഠത്താ ച. അട്ഠകഥായം പന കഥിനത്ഥാരസ്സ ഉപചാരഭൂതം കഥിനദാനകമ്മവാചാഭണനകാലം സന്ധായ വുത്തം. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ കഥിനദായകാ ചത്താരോ, പടിഗ്ഗാഹകോ ഏകോതി പച്ഛിമകോടിയാ പഞ്ച ഹോന്തി, തതോ ഹേട്ഠാ ന ലഭതീതി. ഞത്തികമ്മവാചായ സങ്ഘകമ്മഭാവോ കഥം ജാനിതബ്ബോതി? "ചതുന്നം സങ്ഘകമ്മാനം ഞത്തിദുതിയകമ്മസ്സ നവസു ഠാനേസു കഥിനദാന"ന്തി ആഗതത്താ, "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, ഇദം സങ്ഘസ്സ കഥിനദുസ്സം ഉപ്പന്ന"ന്തിആദിനാ വുത്തത്താ ചാതി.

അപരേ പന ആചരിയാ "ഭാസന്തരേസു ഞത്തീതി വുത്താ കഥിനദാനകമ്മവാചാ അത്ഥാരകിരിയായ പവിസതി, അത്ഥാരകിരിയാ ച ഉപചാരസീമായം കാതബ്ബാ, തസ്മാ കഥിനദാനകമ്മവാചാപി ഉപചാരസീമായം കാതബ്ബായേവാ"തി വദന്തി, തേസം അയമധിപ്പായോ - മഹാവഗ്ഗപാളിയം (മഹാവ॰ ൩൦൭) "ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബ"ന്തി ആരഭിത്വാ "ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ…പേ॰… ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥതം ഹോതി കഥിന"ന്തി കഥിനദാനഞത്തികമ്മവാചാതോ പട്ഠായ യാവ അനുമോദനാ പാഠോ ആഗതോ, പരിവാരപാളിയഞ്ച (പരി॰ ൪൧൨) "കഥിനത്ഥാരോ ജാനിതബ്ബോ"തി ഉദ്ദേസസ്സ നിദ്ദേസേ "സചേ സങ്ഘസ്സ കഥിനദുസ്സം ഉപ്പന്നം ഹോതി, സങ്ഘേന കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബം,

അത്ഥാരകേന കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബം, അനുമോദകേന കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബ”ന്തി പുച്ഛം നീഹരിത്വാ “സങ്ഘേന ഞത്തിദുതിയേന കമ്മേന കഥിനത്ഥാരകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദാതബ്ബം... പേ॰... അനുമോദാമാ”തി ഞത്തിതോ പട്ഠായ യാവ അനുമോദനാ പാഠോ ആഗതോ, തസ്മാ ഞത്തിതോ പട്ഠായ യാവ അനുമോദനാ സബ്ബോ വിധി കഥിനത്ഥാരകിരിയായം പവിസതി, തതോ കഥിനത്ഥാരകിരിയായ ഉപചാരസീമായം കത്തബ്ബായ സതി ഞത്തിസങ്ഖാതകഥിനദാനകമ്മവാചാപി ഉപചാരസീമായം കത്തബ്ബായേവാതി.

തത്രേവം വിചാരണാ കാതബ്ബാ - അത്ഥാരകിരിയായ വിസും അനാഗതായ സതി “സബ്ബോ വിധി അത്ഥാരകിരിയായം പവിസതീ”തി വത്തബ്ബം ഭവേയ്യ, അഥ ച പന മഹാവഗ്ഗപാളിയഞ്ച പരിവാരപാളിയഞ്ച അത്ഥാരകിരിയാ വിസും ആഗതായേവ, തസ്മാ ഞത്തിസങ്ഖാതാ കഥിനദാനകമ്മവാചാ അത്ഥാരകിരിയായം ന പവിസതി, കേവലം അത്ഥാരകിരിയായ ഉപചാരഭൂതത്താ പന തതോ പട്ഠായ അനുക്കമേന വുത്തം. യഥാ “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സീമം സമ്മന്നിതു”ന്തി സീമാസമ്മുതിം അനുജാനിത്വാ “ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, സമ്മന്നിതബ്ബാ”തി സീമാസമ്മുതിവിധിം ദസ്സേന്തോ “പഠമം നിമിത്താ കിത്തേതബ്ബാ...പേ॰... ഏവമേതം ധാരയാമീ”തി നിമിത്തകിത്തനേന സഹ സീമാസമ്മുതികമ്മവാചാ ദേസിതാ, തത്ഥ നിമിത്തകിത്തനം സീമാസമ്മുതികമ്മം ന ഹോതി, കമ്മവാചായേവ സീമാസമ്മുതികമ്മം ഹോതി, തഥാപി സീമാസമ്മുതികമ്മവാചായ ഉപചാരഭാവതോ സഹ നിമിത്തകിത്തനേന സീമാസമ്മുതികമ്മവാചാ ദേസിതാ. യഥാ ച ഉപസമ്പദാകമ്മവിധിം ദേസേന്തോ “പഠമം ഉപജ്ഝം ഗാഹാപേതബ്ബോ...പേ॰... ഏവമേതം ധാരയാമീ”തി ഉപജ്ഝായഗാഹാപനാദിനാ സഹ ഉപസമ്പദാകമ്മം ദേസിതം, തത്ഥ ഉപജ്ഝായഗാഹാപനാദി ഉപസമ്പദാകമ്മം ന ഹോതി, ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മവാചായേവ ഉപസമ്പദാകമ്മം ഹോതി, തഥാപി ഉപസമ്പദാകമ്മസ്സ സമീപേ ഭൂതത്താ ഉപജ്ഝായഗാഹാപനാദിനാ സഹ ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മവാചാ ദേസിതാ, ഏവമേത്ഥ കഥിനദാനകമ്മവാചാ അത്ഥാരകിരിയാ ന ഹോതി, തഥാപി അത്ഥാരകിരിയായ ഉപചാരഭൂതത്താ കഥിനദാനഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ സഹ കഥിനത്ഥാരകിരിയാ ദേസിതാ, തസ്മാ കഥിനദാനകമ്മവാചാ അത്ഥാരകിരിയായം ന പവിസതീതി ദട്ഠബ്ബം.

അഥ വാ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചാ ച അത്ഥാരോ ചാതി ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ അതുല്യകിരിയാ അതുല്യകത്താരോ അതുല്യകമ്മാ അതുല്യകാലാ ച ഹോന്തി, തേന വിഞ്ഞായതി “ഭാസന്തരേസു ഞത്തീതി വുത്താ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചാ അത്ഥാരകിരിയായം ന പവിസതീ”തി. തത്ഥ കഥം അതുല്യകിരിയാ ഹോന്തി? കമ്മവാചാ ദാനകിരിയാ ഹോതി, അത്ഥാരോ പന്നരസധമ്മാനം കാരണഭൂതാ അത്ഥാരകിരിയാ, ഏവം അതുല്യകിരിയാ. കഥം അതുല്യകത്താരോതി? കമ്മവാചായ കത്താ സങ്ഘോ ഹോതി, അത്ഥാരസ്സ കത്താ പുഗ്ഗലോ, ഏവം അതുല്യകത്താരോ ഹോന്തി. കഥം അതുല്യകമ്മാ ഹോന്തി? കമ്മവാചായ കമ്മം കഥിനദുസ്സം ഹോതി, അത്ഥാരസ്സ കമ്മം കഥിനസങ്ഖാതാ സമൂഹപഞ്ഞത്തി, ഏവം അതുല്യകമ്മാ ഹോന്തി. കഥം അതുല്യകാലാ ഹോന്തി? കഥിനദാനകമ്മവാചാ പുബ്ബകരണപച്ചുദ്ധാരഅധിട്ഠാനാനം പുബ്ബേ ഹോതി, അത്ഥാരോ തേസം പച്ഛാ, ഏവം അതുല്യകാലാ ഹോന്തീതി. അഥ വാ അത്ഥാരോ “ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ”തിആദിനാ വചീഭേദസങ്ഖാതേന ഏകേന ധമ്മേന സങ്ഗഹിതോ, ന ഞത്തിഅനുസ്സാവനാദിനാ അനേകേഹി ധമ്മേഹി സങ്ഗഹിതോ. വുത്തഞ്ഹേതം പരിവാരേ (പരി॰ ൪൦൮) “അത്ഥാരോ ഏകേന ധമ്മേന സങ്ഗഹിതോ വചീഭേദേനാ”തി. ഇമിനാപി കാരണേന ജാനിതബ്ബം “ന ഞത്തി അത്ഥാരേ പവിട്ഠാ”തി.

അഞ്ഞേ പന ആചരിയാ ഏവം വദന്തി - “കഥിനത്ഥാരം കേ ലഭന്തി, കേ ന ലഭന്തീതി? ഗണനവസേന താവ പച്ഛിമകോടിയാ പഞ്ച ജനാ ലഭന്തി, ഉദ്ധം സതസഹസ്സമ്പി, പഞ്ചന്നം ഹേട്ഠാ ന ലഭന്തീ”തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) ആഗതത്താ “ഹേട്ഠിമന്തതോ പഞ്ച ഭിക്ഖൂ കഥിനത്ഥാരം ലഭന്തി, തതോ അപ്പകതരാ ന ലഭന്തീ”തി വിഞ്ഞായതി. **“പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതീ**തി പച്ഛിമകോടിയാ ചത്താരോ

കഥിനദുസ്സസ്സ ദായകാ, ഏകോ പടിഗ്ഗാഹകോതി പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതീ"തി കങ്ഖാവിതരണീടീകായം (കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ആഗതത്താ തസ്മിം വാക്യേ "വട്ടതീ"തി കിരിയായ കത്താ "സോ കഥിനത്ഥാരോ"തി വുച്ചതി, തസ്മാ അത്ഥാരോതി ഇമിനാ "ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ"തി വുത്തഅത്ഥരണകിരിയാ ന അധിപ്പേതാ, ചതൂഹി ഭിക്ഖൂഹി അത്ഥാരകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഞത്തിയാ ദാനം അധിപ്പേതന്തി വിഞ്ഞായതി. "കഥിനത്ഥാരം കേ ലഭന്തി…പേ॰… ഉദ്ധം സതസഹസ്സന്തി ഇദം അത്ഥാരകസ്സ ഭിക്ഖുനോ സങ്ഘസ്സ കഥിനദുസ്സദാനകമ്മം സന്ധായ വുത്ത"ന്തി വിനയവിനിച്ഛയടീകായം വുത്തം. തസ്മിമ്പി പാഠേ ഞത്തിയാ ദിന്നംയേവ സന്ധായ "പഞ്ച ജനാ അത്ഥാരം ലഭന്തീ"തി ഇദം വചനം അട്ഠകഥാചരിയേഹി വുത്തം, "ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ"തിആദി പുഗ്ഗലസ്സ അത്ഥരണം സന്ധായ ന വുത്തന്തി ടീകാചരിയസ്സ അധിപ്പായോ. ഏവം കങ്ഖാവിതരണീടീകാ-വിനയവിനിച്ഛയടീകാകാരകേഹി ആചരിയേഹി "ഞത്തിദുതിയകമ്മം അത്ഥാരോ നാമാ"തി വിനിച്ഛിതത്താ ഉപചാരസീമായം കഥിനദാനഞത്തികമ്മവാചാകരണം യുത്തന്തി വിഞ്ഞായതീതി വദന്തി.

തത്രേവം വിചാരണാ കാതബ്ബാ - "ഞത്തിദുതിയകമ്മംയേവ അത്ഥാരോ നാമാ"തി ടീകാചരിയാ ന വദേയ്യും. വദേയ്യും ചേ, അട്ഠകഥായ വിരുദ്ധോ സിയാ. കഥം വിരുദ്ധോതി ചേ? "ഛിന്നവസ്സാ വാ പച്ഛിമികായ ഉപഗതാ വാ ന ലഭന്തി, അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വുത്ഥവസ്സാപി ന ലഭന്തീതി മഹാപച്ചരിയം വുത്ത"ന്തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) ആഗതത്താ "തേ ഛിന്നവസ്സാദയോ കഥിനത്ഥാരം ന ലഭന്തീ"തി വിഞ്ഞായതി. യദി ഞത്തിദുതിയകമ്മം അത്ഥാരോ നാമ സിയാ, ഏവം സതി തേ ഭിക്ഖൂ ഞത്തിദുതിയകമ്മേപി ഗണപൂരകഭാവേന അപ്പവിട്ഠാ സിയും. അഥ ച പന "പുരിമികായ ഉപഗതാനം പന സബ്ബേ ഗണപൂരകാ ഹോന്തീ"തി അട്ഠകഥായ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) വുത്തത്താ തേ ഞത്തിദുതിയകമ്മേ പവിട്ഠാവ ഹോന്തി, തസ്മാ അട്ഠകഥാചരിയോ പഞ്ചാനിസംസഹേതുഭൂതം "ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ"തിആദികം വചീഭേദംയേവ "അത്ഥാരോ"തി വദതി, ന ഞത്തിദുതിയകമ്മം, തസ്മാ തേ ഛിന്നവസ്സാദയോ പഞ്ചാനിസംസഹേതുഭൂതം കഥിനത്ഥാരം ന ലഭന്തി, ഞത്തിദുതിയകമ്മേ പന ചതുവഗ്ഗസങ്ഘപൂരകഭാവം ലഭന്തീതി വിഞ്ഞായതി. പുനപി വുത്തം അട്ഠകഥായം "സചേ പുരിമികായ ഉപഗതാ ചത്താരോ വാ ഹോന്തി തയോ വാ ദ്വേ വാ ഏകോ വാ, ഇതരേ ഗണപൂരകേ കത്വാ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബ"ന്തി. ഏവം അലബ്ഭമാനകഥിനത്ഥാരേയേവ ഛിന്നവസ്സാദയോ ഗണപൂരകേ കത്വാ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ കഥിനദുസ്സം ദാപേത്വാ പുരിമികായ ഉപഗതേഹി കഥിനസ്സ അത്ഥരിതബ്ബഭാവതോ "ഞത്തിദുതിയകമ്മംയേവ അത്ഥാരോ നാമാതി ടീകാചരിയാ ന വദേയ്യു"ന്തി അവചിമ്ഹാതി.

നനു ച ഭോ ഇമസ്മിമ്പി അട്ഠകഥാവചനേ "ഇതരേ ഗണപൂരകേ കത്വാ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബ"ന്തി വചനേന ചതുവഗ്ഗസങ്ഘേന കത്തബ്ബം ഞത്തിദുതിയകമ്മംയേവ "അത്ഥാരോ"തി വുത്തന്തി? ന, പുബ്ബാപരവിരോധതോ. പുബ്ബേ ഹി ഛിന്നവസ്സാദീനം കഥിനം അത്ഥരിതും അലബ്ഭമാനഭാവോ വുത്തോ, ഇധ "ഞത്തിദുതിയകമ്മം അത്ഥാരോ"തി വുത്തേ തേസമ്പി ലബ്ഭമാനഭാവോ വുത്തോ ഭവേയ്യ, ന അട്ഠകഥാചരിയാ പുബ്ബാപരവിരുദ്ധം കഥേയ്യും, തസ്മാ "കത്വാ"തി പദം "അത്ഥരിതബ്ബ"ന്തി പദേന സമ്ബജ്ഝന്തേന സമാനകാലവിസേസനം അകത്വാ പുബ്ബകാലവിസേസനമേവ കത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം, ഏവം സതി പുബ്ബവചനേനാപരവചനം ഗങ്ഗോദകേന യമുനോദകം വിയ സംസന്ദതി, പച്ഛാപി ച "കമ്മവാചം സാവേത്വാ കഥിനം അത്ഥരാപേത്വാ ദാനഞ്ച ഭുഞ്ജിത്വാ ഗമിസ്സന്തീ"തി വിസും കമ്മവാചാസാവനം വിസും കഥിനത്ഥരണം പുബ്ബാപരാനുക്കമതോ വുത്തം , തസ്മാ ഞത്തിദുതിയകമ്മം അത്ഥാരോ നാമ ന ഹോതി, കേവലം അത്ഥാരസ്സ കാരണമേവ ഉപചാരമേവ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. കിഞ്ച ഭിയ്യോ - "ന സങ്ഘോ കഥിനം അത്ഥരതി, ന ഗണോ കഥിനം അത്ഥരതി, പുഗ്ഗലോ കഥിനം അത്ഥരതീ"തി പരിവാരവചനേന (പരി॰ ൪൧൪) അയമത്ഥോ ജാനിതബ്ബോതി.

യദി ഏവം കങ്ഖാവിതരണീടീകാ-വിനയവിനിച്ഛയടീകാസു ആഗതപാഠാനം അധിപ്പായോ കഥം ഭാസിതബ്ബോ ഭവേയ്യ. നനു കങ്ഖാവിതരണീടീകായം "വട്ടതീ"തി ഇമിസ്സാ കിരിയായ കത്താ "സോ കഥിനത്ഥാരോ"തി വുത്തോ, വിനയവിനിച്ഛയടീകായഞ്ച "കഥിനദുസ്സദാനകമ്മ"ന്തി പദം "സന്ധായാ"തി കിരിയായ കമ്മം, കഥിനത്ഥാരോ...പേ०... ഇദം "വുത്ത"ന്തി കിരിയായ കമ്മം ഹോതി. ഏവം ടീകാസു നീതത്ഥതോ ആഗതപാഠേസു സന്തേസു "ഞത്തിദുതിയകമ്മംയേവ അത്ഥാരോ നാമാതി ടീകാചരിയാ ന വദേയ്യു"ന്തി ന വത്തബ്ബന്തി? യേനാകാരേന അട്ഠകഥാവചനേന ടീകാവചനഞ്ച പുബ്ബാപരഅട്ഠകഥാവചനഞ്ച അവിരുദ്ധം ഭവേയ്യ, തേനാകാരേന ടീകാപാഠാനം അധിപ്പായോ ഗഹേതബ്ബോ. കഥം? കങ്ഖാവിതരണീഅട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ० അട്ഠ० കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "സോ സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതീ"തി ആഗതോ, തസ്മിം അട്ഠകഥാവചനേ ചോദകേന ചോദേതബ്ബസ്സ അത്ഥിതായ തം പരിഹരിതും **"പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതീ**തി പച്ഛിമകോടിയാ ചത്താരോ കഥിനദുസ്സസ്സ ദായകാ, ഏകോ പടിഗ്ഗാഹകോതി പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതീ"തി പാഠോ ടീകാചരിയേന വുത്തോ, കഥം ചോദേതബ്ബം അത്ഥീതി? ഭോ അട്ഠകഥാചരിയ "സോ സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതീ"തി വുത്തോ, ഏവം സതി പഞ്ചന്നം കഥിനത്ഥാരകാനം ഏവ സോ കഥിനത്ഥാരോ വട്ടതി, ന ഏകദ്വിതിചതുപുഗ്ഗലാനന്തി അത്ഥോ ആപജ്ജതി, ഏവം സതി "ന സങ്ഘോ കഥിനം അത്ഥരതി, ന ഗണോ കഥിനം അത്ഥരതി, പുഗ്ഗലോ കഥിനം അത്ഥരതീ"തി ആഗതപാളിയാ വിരുജ്ഝനതോ ആഗമവിരോധോ ആപജ്ജതി, തം ചോദനം പരിഹരന്തോ **"പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതീ**തി പച്ഛിമകോടിയാ ചത്താരോ കഥിനദുസ്സസ്സ ദായകാ, ഏകോ പടിഗ്ഗാഹകോതി പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതീ"തി പാഠോ ടീകാചരിയേന വുത്തോ. തത്ഥായമധിപ്പായോ - ഭോ ചോദകാചരിയ അട്ഠകഥാചരിയേന കഥിനത്ഥാരകാലേ പഞ്ചന്നം അത്ഥാരകാനം ഭിക്ഖൂനം വസേന "സോ സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതീ"തി പാഠോ ന വുത്തോ, അഥ ഖോ സങ്ഘേന അത്ഥാരകസ്സ കഥിനദുസ്സദാനകാലേ പച്ഛിമകോടിയാ ചത്താരോ കഥിനദുസ്സസ്സ ദായകാ, ഏകോ പടിഗ്ഗാഹകോതി പഞ്ചന്നം ദായകപടിഗ്ഗാഹകപുഗ്ഗലാനം അത്ഥിതായ സോ പച്ഛാ കത്തബ്ബോ അത്ഥാരോ വട്ടതി, കാരണസമ്പത്തിയാ ഫലസമ്പത്തി ഹോതി, തസ്മാ തസ്മിം അട്ഠകഥാവചനേ ആഗമവിരോധോ നാപജ്ജതീതി.

വിനയവിനിച്ഛയടീകായമ്പി "കഥിനത്ഥാരം കേ ലഭന്തി, കേ ന ലഭന്തീതി? ഗണനവസേന താവ പച്ഛിമകോടിയാ പഞ്ച ജനാ ലഭന്തി, ഉദ്ധം സതസഹസ്സമ്പി, പഞ്ചന്നം ഹേട്ഠാ ന ലഭന്തീ"തി അട്ഠകഥാവചനേ പരേഹി പുച്ഛിതബ്ബസ്സ അത്ഥിതായ തം പുച്ഛം വിസ്സജ്ജേതും "ഇദം അത്ഥാരകസ്സ ഭിക്ഖുനോ സങ്ഘസ്സ കഥിനദുസ്സദാനകമ്മം സന്ധായ വുത്ത"ന്തി പാഠോ ടീകാചരിയേന വുത്തോ. കഥം പുച്ഛിതബ്ബന്തി ചേ? ഭോ അട്ഠകഥാചരിയ "ഹേട്ഠിമകോടിയാ പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതീ"തി ഇദം വചനം കിം പഞ്ചാനിസംസസ്സ കാരണഭൂതം "ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ"തിആദിഅത്ഥാരകിരിയം സന്ധായ വുത്തം, ഉദാഹു അത്ഥാരസ്സ കാരണഭൂതം കഥിനദുസ്സദാനകമ്മന്തി. കഥം വിസ്സജ്ജനാതി? ഭോ ഭദ്രമുഖ "ഹേട്ഠിമകോടിയാ പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതീ"തി ഇദം പഞ്ചാനിസംസസ്സ കാരണഭൂതം "ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ"തിആദികം അത്ഥാരകിരിയം സന്ധായ അട്ഠകഥാചരിയേന ന വുത്തം, അഥ ഖോ അത്ഥാരസ്സ കാരണഭൂതം കഥിനദാനകമ്മം സന്ധായ വുത്തന്തി . തത്രായമധിപ്പായോ - സങ്ഘേന അത്ഥാരകസ്സ ദിന്നദുസ്സേന ഏവ കഥിനത്ഥാരോ സമ്ഭവതി, ന ഠിതികായ ലദ്ധചീവരേന വാ പുഗ്ഗലികചീവരേന വാ സമ്ഭവതി, തഞ്ച കഥിനദുസ്സദാനകമ്മം ചത്താരോ കഥിനദുസ്സദായകാ, ഏകോ പടിഗ്ഗാഹകോതി പഞ്ചസു ഭിക്ഖൂസു വിജ്ജമാനേസുയേവ സമ്പജ്ജതി, ന തതോ ഊനേസൂതി പച്ഛിമകോടിയാ പഞ്ചന്നം വട്ടതി, കാരണസിദ്ധിയാ ഫലസിദ്ധി ഹോതി, തേനേവ ച കാരണേന "കഥിനദുസ്സദാനകമ്മം വുത്ത"ന്തി മുഖ്യവസേന അവത്വാ "സന്ധായ വുത്ത"ന്തി ഉപചാരവസേനാഹ. ഏവം വുത്തേയേവ അട്ഠകഥാവചനസ്സ പുബ്ബാപരവിരോധോ നത്ഥി, അട്ഠകഥാവചനേന ച ടീകാവചനം വിരുദ്ധം ന ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം, "അപലോകനാദിസങ്ഘകമ്മകരണത്ഥം ബദ്ധസീമാ ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതാ"തി ഇമിനാ വിനയലക്ഖണേന ച സമേതി.

“ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ”തിആദികാ പന അത്ഥാരകിരിയാ അപലോകനാദീസു ചതൂസു സങ്ഘകമ്മേസു അപ്പവിട്ഠാ, അധിട്ഠാനാദയോ വിയ പഞ്ചാനിസംസലാഭകാരണഭൂതാ പുഗ്ഗലകിരിയാവ ഹോതീതി വസ്സൂപനായികഖേത്തഭൂതായ അന്തോഉപചാരസീമായ കാതബ്ബാ, തസ്മാ അന്തോഉപചാരസീമായം ബദ്ധസീമായ അവിജ്ജമാനായ ബഹിഉപചാരസീമായം ബദ്ധസീമം വാ ഉദകുക്ഖേപസത്തബ്ഭന്തരലഭമാനട്ഠാനം വാ ഗന്ത്വാ ഞത്തിദുതിയകമ്മേന കഥിനദുസ്സം ദാപേത്വാ പുന വിഹാരം ആഗന്ത്വാ അന്തോഉപചാരസീമായമേവ കഥിനത്ഥരണം പുബ്ബാചരിയേഹി കതം, തം സുകതമേവ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. ഏവം അഗ്ഗഹേത്വാ സുദ്ധഉപചാരസീമായമേവ ഞത്തിദുതിയകമ്മം കാതബ്ബന്തി ഗയ്ഹമാനേ സതി തേസം ആയസ്മന്താനം ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജമാനാ സിസ്സാനുസിസ്സാ ധുവവാസത്ഥായ വിഹാരദാനാദിഅപലോകനകമ്മം വാ ഉപോസഥപവാരണാദിഞത്തികമ്മം വാ സീമാസമ്മനനാദിഞത്തിദുതിയകമ്മം വാ ഉപസമ്പദാദിഞത്തിചതുത്ഥകമ്മം വാ ഉപചാരസീമായമേവ കരേയ്യും, ഏവം കരോന്താ ഭഗവതോ സാസനേ മഹന്തം ജടം മഹന്തം ഗുമ്ബം മഹന്തം വിസമം കരേയ്യും, തസ്മാ തമകരണത്ഥം യുത്തിതോ ച ആഗമതോ ച അനേകാനി കാരണാനി ആഹരിത്വാ കഥയിമ്ഹാതി.

> സാസനേ ഗാരവം കത്വാ, സദ്ധമ്മസ്സാനുലോമതോ;
> മയാ കതം വിനിച്ഛയം, സമ്മാ ചിന്തേന്തു സാധവോ.
>
> പുനപ്പുനം വിചിന്തേത്വാ, യുത്തം ചേ ഹോതി ഗണ്ഹന്തു;
> നോ ചേ യുത്തം മാ ഗണ്ഹന്തു, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാവകാതി.

ഇതോ പരാനിപി കാരണസാധകാനി ആഹരന്തി ആചരിയാ, തേസം പടിവചനേന അതിവിത്ഥാരോ ഭവിസ്സതി, ഉപചാരസീമായ ചതുന്നം സങ്ഘകമ്മാനം കതട്ഠാനഭാവോ പുബ്ബേ വുത്തോവ, തസ്മാ തം വചനം മനസി കത്വാ സംസയം അകത്വാ ധാരേതബ്ബോതി.

“ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ”തി വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാതി കിം ഏത്തകേന വചീഭേദേന കഥിനം അത്ഥതം ഹോതി, ഉദാഹു അഞ്ഞോ കോചി കായവികാരോ കാതബ്ബോ? ന കാതബ്ബോ. ഏത്തകേനേവ ഹി വചീഭേദേന അത്ഥതം ഹോതി, കഥിനം. വുത്തഞ്ഹേതം പരിവാരേ (പരി॰ ൪൧൨) “അത്ഥാരോ ഏകേന ധമ്മേന സങ്ഗഹിതോ വചീഭേദേനാ”തി.

ഏവം കഥിനത്ഥാരം ദസ്സേത്വാ അനുമോദാപനഅനുമോദനേ ദസ്സേന്തോ **“തേന കഥിനത്ഥാരകേനാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ യേന ഭിക്ഖുനാ “ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ”തിആദിനാ വചീഭേദേന കഥിനം അത്ഥതം, തേന “കഥിനസ്സ അത്ഥാരാ പന്നരസ ധമ്മാ ജായന്തീ”തി പരിവാരേ (പരി॰ ൪൦൩) ആഗതത്താ കഥിനത്ഥാരേന സഹേവ പഞ്ച ആനിസംസാ ആഗതാ, അഥ കസ്മാ സങ്ഘം അനുമോദാപേതീതി? കിഞ്ചാപി അത്ഥാരകസ്സ ഭിക്ഖുനോ പഞ്ച ആനിസംസാ ആഗതാ, സങ്ഘസ്സ പന അനാഗതാ, തസ്മാ സങ്ഘസ്സ ച ആഗമനത്ഥം സങ്ഘം അനുമോദാപേതി, സങ്ഘോ ച അനുമോദനം കരോതി, ഏവം കതേ ഉഭിന്നമ്പി ആനിസംസാ ആഗതാ ഹോന്തി. വുത്തഞ്ഹേതം പരിവാരേ (പരി॰ ൪൦൩) “ദ്വിന്നം പുഗ്ഗലാനം അത്ഥതം ഹോതി കഥിനം അത്ഥാരകസ്സ ച അനുമോദകസ്സ ചാ”തി. ഏത്ഥ ച കഥിനത്ഥാരകഭിക്ഖുതോ വുഡ്ഢതരോ ഭിക്ഖു തസ്മിം സങ്ഘേ അത്ഥി, ഇധ വുത്തനയേന അത്ഥാരകേന “ഭന്തേ”തി വത്തബ്ബം, അനുമോദകേന “ആവുസോ”തി. യദി പന കഥിനത്ഥാരകോ ഭിക്ഖു സബ്ബേസം വുഡ്ഢതരോ ഹോതി, തേന “ആവുസോ”തി വത്തബ്ബം, ഇതരേഹി “ഭന്തേ”തി, ഏവം സേസനയദ്വയേപി. ഏവം സബ്ബേസം അത്ഥതം ഹോതി കഥിനന്തി. ഇമേസു പന സങ്ഘപുഗ്ഗലേസു യേ തസ്മിം വിഹാരേ പുരിമികായ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ പഠമപവാരണായ പവാരിതാ, തേയേവ അനുമോദിതും ലഭന്തി, ഛിന്നവസ്സാ വാ

പച്ഛിമികായ ഉപഗതാ വാ അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വുത്ഥവസ്സാ വാ ന ലഭന്തി, അനനുമോദന്താപി ആനിസംസം ന ലഭന്തി.

ഏവം കഥിനത്ഥാരം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ചീവരവിഭാഗം ദസ്സേതും **"ഏവം അത്ഥതേ പന കഥിനേ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സചേ കഥിനചീവരേന സദ്ധിം ആഭതം ആനിസംസ**ന്തി ഇമിനാ ഏകം അത്ഥതചീവരമേവ കഥിനചീവരം നാമ, തതോ അഞ്ഞം തേന സദ്ധിം ആഭതം സബ്ബം ചീവരം കഥിനാനിസംസചീവരം നാമാതി ദസ്സേതി. വക്ഖതി ഹി "അവസേസകഥിനാനിസംസേ ബലവവത്ഥാനീ"തിആദി. തേന ഞായതി "വത്ഥമേവ ഇധ ആനിസംസോ നാമ, ന അഗ്ഘോ, കഥിനസാടകേന സദ്ധിം ആഭതാനം അഞ്ഞസാടകാനം ബഹുലവസേന അത്ഥരിതബ്ബം, ന കഥിനസാടകസ്സ മഹഗ്ഘവസേനാ"തി. **ഭിക്ഖുസങ്ഘോ അനിസ്സരോ,** അത്ഥതകഥിനോ ഭിക്ഖുയേവ ഇസ്സരോ. കസ്മാ? ദായകേഹി വിചാരിതത്താ. **ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഇസ്സരോ,** കസ്മാ? ദായകേഹി അവിചാരിതത്താ, മൂലകഥിനസ്സ ച സങ്ഘേ ദിന്നത്താ. **അവസേസകഥിനാനിസംസേ**തി തസ്സ ദിന്നവത്ഥേഹി അവസേസകഥിനാനിസംസവത്ഥേ. **ബലവവത്ഥാനീ**തി അത്ഥരിതബ്ബകഥിനസാടകംയേവ അഹതം വാ അഹതകപ്പം വാ ദാതും വട്ടതി, ആനിസംസചീവരം പന യഥാസത്തി യഥാബലം പുരാണം വാ അഭിനവം വാ ദുബ്ബലം വാ ബലവം വാ ദാതും വട്ടതി, തസ്മാ തേസു ദുബ്ബലവത്ഥേ ഠിതികായ ദിന്നേ ലദ്ധഭിക്ഖുസ്സ ഉപകാരകം ന ഹോതി, തസ്മാ ഉപകാരണയോഗ്ഗാനി ബലവവത്ഥാനി ദാതബ്ബാനീതി അധിപ്പായോ. **വസ്സാവാസികഠിതികായ ദാതബ്ബാനീ**തി യത്തകാ ഭിക്ഖൂ വസ്സാവാസികചീവരം ലഭിംസു, തേ ഠപേത്വാ തേസം ഹേട്ഠതോ പട്ഠായ യഥാക്കമം ദാതബ്ബാനി. **ഥേരാസനതോ പട്ഠായാ**തി യത്തകാ ഭിക്ഖൂ തിസ്സം കഥിനത്ഥതസീമായം സന്തി, തേസു ജേട്ഠകഭിക്ഖുതോ പട്ഠായ ദാതബ്ബാനി. ആസനഗ്ഗഹണം പന യഥാവുഡ്ഢം നിസിന്നേ സന്ധായ കതം. ഏതേന വസ്സാവാസികകഥിനാനിസംസാനം സമാനഗതികതം ദീപേതി. **ഗരുഭണ്ഡം ന ഭാജേതബ്ബ**ന്തി കഥിനസാടകേന സദ്ധിം ആഭതേസു മഞ്ചപീഠാദികം ഗരുഭണ്ഡം ന ഭാജേതബ്ബം, സങ്ഘികവസേനേവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. തത്ഥ ഗരുഭണ്ഡവിനിച്ഛയോ അനന്തരകഥായം ആവി ഭവിസ്സതി.

ഇമസ്മിം പന ഠാനേ വത്തബ്ബം അത്ഥി. കഥം? ഇദാനി ഭിക്ഖൂ കഥിനാനിസംസചീവരം കുസപാതം കത്വാ വിഭജന്തി, തം യുത്തം വിയ ന ദിസ്സതീതി. കസ്മാതി ചേ? "അവസേസകഥിനാനിസംസേ ബലവവത്ഥാനി വസ്സാവാസികഠിതികായ ദാതബ്ബാനി, ഠിതികായ അഭാവേ ഥേരാസനതോ പട്ഠായ ദാതബ്ബാനീ"തി വചനതോതി. ഏവം സന്തേ കത്ഥ കുസപാതോ കാതബ്ബോതി? ഭണ്ഡാഗാരേ ഠപിതചീവരേതി. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? **"ഉസ്സന്നം ഹോതീ**തി ബഹു രാസികതം ഹോതി, ഭണ്ഡാഗാരം ന ഗണ്ഹാതി. **സമ്മുഖീഭൂതേനാ**തി അന്തോഉപചാരസീമായം ഠിതേന. **ഭാജേതു**ന്തി കാലം ഘോസാപേത്വാ പടിപാടിയാ ഭാജേതും...പേ॰... ഏവം ഠപിതേസു ചീവരപടിവീസേസു കുസോ പാതേതബ്ബോ"തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൩) വുത്തത്താ, തസ്മാ ഇമിസ്സം അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ ഭാജേതബ്ബന്തി അമ്ഹാകം ഖന്തി.

ഏകച്ചേ പന ഭിക്ഖൂ ഏകേകസ്സ ഏകേകസ്മിം ചീവരേ അപ്പഹോന്തേ ചീവരം പരിവത്തേത്വാ അകപ്പിയവത്ഥും ഗഹേത്വാ ഭാജേന്തി, തം അതിഓളാരികമേവ. അഞ്ഞേപി ഏകച്ചാനം ചീവരാനം മഹഗ്ഘതായ ഏകച്ചാനം അപ്പഗ്ഘതായ സമഗ്ഘം കാതും ന സക്കാതി തഥേവ കരോന്തി, തമ്പി ഓളാരികമേവ. തത്ഥ ഹി അകപ്പിയവത്ഥുനാ പരിവത്തനേപി തസ്സ വിചാരണേപി ഭാഗഗ്ഗഹണേപി ആപത്തിയേവ ഹോതി. ഏകേ "കഥിനം നാമ ദുബ്ബിചാരണീയ"ന്തി വത്വാ അത്ഥരണം ന കരോന്തി, പുഗ്ഗലികവസേനേവ യഥാജ്ഝാസയം വിചാരേന്തി, തം പന യദി ദായകേഹി പുഗ്ഗലസ്സേവ ദിന്നം, പുഗ്ഗലേന ച സങ്ഘസ്സ അപരിച്ചജിതം, ഏവം സതി അത്തനോ സന്തകത്താ യുത്തം വിയ ദിസ്സതി. യദി പന സങ്ഘസ്സ വാ ഗണസ്സ വാ ദിന്നം, പുഗ്ഗലസ്സ ദിന്നേപി സങ്ഘസ്സ വാ ഗണസ്സ വാ പരിച്ചജിതം, ഏവം സന്തേ സങ്ഘഗണാനം സന്തകത്താ അയുത്തം ഭവേയ്യ. അപരേ പന കഥിനവസേന പടിഗ്ഗഹിതേ വിചാരേതും ദുക്കരന്തി മഞ്ഞമാനാ "ന മയം കഥിനവസേന പടിഗ്ഗണ്ഹാമ, വസ്സാവാസികഭാവേനേവ പടിഗ്ഗണ്ഹാമാ"തി വത്വാ യഥാരുചി വിചാരേന്തി, തമ്പി

അയുത്തം. വസ്സാവാസികമ്പി ഹി സങ്ഘസ്സ ദിന്നം സങ്ഘികം ഹോതിയേവ, പുഗ്ഗലസ്സ ദിന്നം പുഗ്ഗലികം. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "സചേ പന തേസം സേനാസനേ പംസുകൂലികോ വസതി, ആഗതഞ്ച തം ദിസ്വാ 'തുമ്ഹാകം വസ്സാവാസികം ദേമാ'തി വദന്തി, തേന സങ്ഘസ്സ ആചിക്ഖിതബ്ബം. സചേ താനി കുലാനി സങ്ഘസ്സ ദാതും ന ഇച്ഛന്തി, 'തുമ്ഹാകംയേവ ദേമാ'തി വദന്തി, സഭാഗോ ഭിക്ഖു 'വത്തം കത്വാ ഗണ്ഹാഹീ'തി വത്തബ്ബോ, പംസുകൂലികസ്സ പനേതം ന വട്ടതീ"തി അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൮; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൧൯) വുത്തത്താ.

വസ്സാവാസികം ദുവിധം സദ്ധാദേയ്യതത്രുപ്പാദവസേന. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൮) "ഇതി സദ്ധാദേയ്യേ ദായകമനുസ്സാ പുച്ഛിതബ്ബാ, തത്രുപ്പാദേ പന കപ്പിയകാരകാ പുച്ഛിതബ്ബാ"തി. സദ്ധാദേയ്യവസ്സാവാസികമ്പി സവിഹാരാവിഹാരവസേന ദുവിധം. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൮) "മഹാപദുമത്ഥേരോ പനാഹ ന ഏവം കാതബ്ബം. മനുസ്സാ ഹി അത്തനോ ആവാസപടിജഗ്ഗനത്ഥായ പച്ചയം ദേന്തി, തസ്മാ അഞ്ഞേഹി ഭിക്ഖൂഹി തത്ഥ പവിസിതബ്ബ"ന്തി, "യേസം പന സേനാസനം നത്ഥി, കേവലം പച്ചയമേവ ദേന്തി, തേസം പച്ചയം അവസ്സാവാസികേ സേനാസനേ ഗാഹേതും വട്ടതീ"തി ച. തത്രുപ്പാദവസ്സാവാസികം നാമ കപ്പിയകാരകാനം ഹത്ഥേ കപ്പിയവത്ഥുപഅഭുഞ്ജനത്ഥായ ദിന്നവത്ഥുതോ നിബ്ബത്തം. വുത്തമ്പി ചേതം അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൮) "കപ്പിയകാരകാനഞ്ഹി ഹത്ഥേ 'കപ്പിയഭണ്ഡം പരിഭുഞ്ജഥാ'തി ദിന്നവത്ഥുതോ യം യം കപ്പിയം, തം സബ്ബം പരിഭുഞ്ജിതും അനുഞ്ഞാത"ന്തി. ഏവം വസ്സാവാസികചീവരമ്പി പുബ്ബേ യേഭുയ്യേന സങ്ഘസ്സേവ ദേന്തി, തസ്മാ "കഥിനചീവരം ദേമാ"തി വുത്തേ കഥിനചീവരഭാവേന പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം, "വസ്സാവാസികം ദേമാ"തി വുത്തേ വസ്സാവാസികചീവരഭാവേനേവ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം. കസ്മാ? "യഥാ ദായകാ വദന്തി, തഥാ പടിപജ്ജിതബ്ബ"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൫) വചനതോ.

കിഞ്ചി അവത്വാ ഹത്ഥേ വാ പാദമൂലേ വാ ഠപേത്വാ ഗതേ കിം കാതബ്ബന്തി? തത്ഥ സചേ "ഇദം വത്ഥു ചേതിയസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ പരപുഗ്ഗലസ്സ വാ അത്ഥായ പരിണത"ന്തി ജാനേയ്യ, തേസം അത്ഥായ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം. അഥ "മമത്ഥായ പരിണത"ന്തി ജാനേയ്യ, അത്തനോ അത്ഥായ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹേതം പരിവാരേ (പരി॰ ൩൨൯) "നവ അധമ്മികദാനാനീ"തിആദി. അഥ ന കിഞ്ചി ജാനേയ്യ, അത്തനോ ഹത്ഥേ വാ പാദമൂലേ വാ കിഞ്ചി അവത്വാ ഠപിതം തസ്സേവ പുഗ്ഗലികം ഹോതി. ന ഹി ചേതിയാദീനം അത്ഥായ പരിണതം കിഞ്ചി അവത്വാ ഭിക്ഖുസ്സ ഹത്ഥേ വാ പാദമൂലേ വാ ഠപേതീതി. വുത്തഞ്ഹേതം സമന്തപാസാദികായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) **"പുഗ്ഗലസ്സ ദേതീ**തി 'ഇമം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീ'തി ഏവം പരമ്മുഖാ വാ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ 'ഇമം, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ദമ്മീ'തി ഏവം സമ്മുഖാ വാ ദേതീ"തിആദി.

"ഇമിസ്സം അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ ഭാജേതബ്ബ"ന്തി വുത്തം, കഥം ഭാജേതബ്ബന്തി? "അവസേസകഥിനാനിസംസേ ബലവവത്ഥാനി വസ്സാവാസികഠിതികായ ദാതബ്ബാനീ"തി വുത്തത്താ യേ ഭിക്ഖൂ ഇമസ്മിം വസ്സേ വസ്സാവാസികം ന ലഭിംസു, തേസം ഹേട്ഠതോ പട്ഠായ ഏകേകം ചീവരം വാ സാടകം വാ ദാതബ്ബം. അഥ ചീവരാനം വാ സാടകാനം വാ അവസിട്ഠേസു സന്തേസു പുന ഥേരാസനതോ പട്ഠായ ദുതിയഭാഗോ ദാതബ്ബോ. തതോ ചീവരേസു വാ സാടകേസു വാ ഖീണേസു യേ ലഭന്തി, തേസു പച്ഛിമസ്സ വസ്സാദീനി സല്ലക്ഖേതബ്ബാനി. ന കേവലം തസ്മിം കഥിനത്ഥതദിവസേ ദിന്നദുസ്സാനി ഏവ കഥിനാനിസംസാനി നാമ ഹോന്തി, അഥ ഖോ യാവ കഥിനസ്സ ഉബ്ഭാരാ സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നചീവരാനിപി സങ്ഘികേന തത്രുപ്പാദേന ആരാമികേഹി ആഭതചീവരാനിപി കഥിനാനിസംസാനിയേവ ഹോന്തി. തസ്മാ താദിസേസു ചീവരേസു ഉപ്പജ്ജമാനേസു യഥാവുത്തസല്ലക്ഖിതവസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഹേട്ഠതോ പട്ഠായ പുനപ്പുനം ഗാഹേതബ്ബം. "ഠിതികായ അഭാവേ ഥേരാസനതോ പട്ഠായ ദാതബ്ബാനീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൩) വചനതോ തസ്മിം വസ്സേ വസ്സാവാസികചീവരാനം

അനുപ്പജ്ജനതോ വാ ഉപ്പജ്ജമാനേസുപി ഠിതികായ അഗാഹാപനതോ വാ വസ്സാവാസികഠിതികായ അഭാവേ സതി ലദ്ധബ്ബകഥിനാനിസംസേ തസ്സം ഉപചാരസീമായം സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ പടിപാടിയാ നിസീദാപേത്വാ ഥേരാസനതോ പട്ഠായ ഠിതികം കത്വാ ഏകേകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏകേകം ചീവരം വാ സാടകം വാ ദാതബ്ബം. സങ്ഘനവകസ്സ ദാനകാലേപി മഹാഥേരോ ആഗച്ഛന്തി, "ഭന്തേ, വീസതിവസ്സാനം ദീയതി, തുമ്ഹാകം ഠിതികാ അതിക്കന്താ"തി ന വത്തബ്ബാ, ഠിതികം ഠപേത്വാ തേസം ദത്വാ പച്ഛാ ഠിതികായ ദാതബ്ബം. ദുതിയഭാഗേ പന ഥേരാസനം ആരുള്ഹേ പച്ഛാ ആഗതാനം പഠമഭാഗോ ന പാപുണാതി, ദുതിയഭാഗതോ വസ്സഗ്ഗേന ദാതബ്ബോ. അയം ഠിതികാവിചാരോ ചതുപച്ചയഭാജനകഥാതോ (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧൯൭) ഗഹേതബ്ബോതി.

നനു ച ഭോ ഏകച്ചാനി കഥിനാനിസംസചീവരാനി മഹഗ്ഘാനി, ഏകച്ചാനി അപ്പഗ്ഘാനി ഹോന്തി, കഥം ഏകേകസ്സ ഏകേകസ്മിം ദിന്നേ അഗ്ഘസമത്തം ഭവേയ്യാതി? വുച്ചതേ - ഭണ്ഡാഗാരചീവരഭാജനേ അഗ്ഘസമത്തം ഇച്ഛിതബ്ബം. തഥാ ഹി വുത്തം ചീവരക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൩൪൩) "തേന ഖോ പന സമയേന സങ്ഘസ്സ ഭണ്ഡാഗാരേ ചീവരം ഉസ്സന്നം ഹോതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മുഖീഭൂതേന സങ്ഘേന ഭാജേതും...പേ॰... അഥ ഖോ ചീവരഭാജകാനം ഭിക്ഖൂനം ഏതദഹോസി 'കഥം നു ഖോ ചീവരം ഭാജേതബ്ബ'ന്തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഠമം ഉച്ചിനിത്വാ തുലയിത്വാ വണ്ണാവണ്ണം കത്വാ ഭിക്ഖൂ ഗണേത്വാ വഗ്ഗം ബന്ധിത്വാ ചീവരപടിവീസം ഠപേതു"ന്തി. അട്ഠകഥായഞ്ച (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൩) **"ഉച്ചിനിത്വാ**തി 'ഇദം ഥൂലം, ഇദം സണ്ഹം, ഇദം ഘനം, ഇദം തനുകം, ഇദം പരിഭുത്തം, ഇദം അപരിഭുത്തം, ഇദം ദീഘതോ ഏത്തകം, പുഥുലതോ ഏത്തക'ന്തി ഏവം വത്ഥാനി വിചിനിത്വാ. **തുലയിത്വാ**തി 'ഇദം ഏത്തകം അഗ്ഘതി, ഇദം ഏത്തക'ന്തി ഏവം അഗ്ഘപരിച്ഛേദം കത്വാ. **വണ്ണാവണ്ണം കത്വാ**തി സചേ സബ്ബേസം ഏകേകമേവ ദസദസഅഗ്ഘനകം പാപുണാതി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ പാപുണാതി, യം നവ വാ അട്ഠ വാ അഗ്ഘതി, തം അഞ്ഞേന ഏകഅഗ്ഘനകേന ച ദ്വിഅഗ്ഘനകേന ച സദ്ധിം ബന്ധിത്വാ ഏതേന ഉപായേന സമേ പടിവീസേ ഠപേത്വാതി അത്ഥോ . **ഭിക്ഖൂ ഗണേത്വാ വഗ്ഗം ബന്ധിത്വാ**തി സചേ ഏകേകസ്സ ദീയമാനേ ദിവസോ ന പഹോതി, ദസ ദസ ഭിക്ഖൂ ഗണേത്വാ ദസ ദസ ചീവരപടിവീസേ ഏകവഗ്ഗം ബന്ധിത്വാ ഏകം ഭണ്ഡികം കത്വാ ഏവം ചീവരപടിവീസം ഠപേതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. ഏവം ഠപിതേസു ചീവരപടിവീസേസു കുസോ പാതേതബ്ബോ"തി വുത്തം. തേന ഞായതി "ഭണ്ഡാഗാരചീവരഭാജനേ അഗ്ഘസമത്തം ഇച്ഛിതബ്ബം, കുസപാതോ ച കാതബ്ബോ"തി.

ഇമസ്മിം പന കഥിനാനിസംസചീവരഭാജനേ അഗ്ഘസമത്തം ന ഇച്ഛിതബ്ബം, കുസപാതോ ച ന കാതബ്ബോ. തഥാ ഹി വുത്തം കഥിനക്ഖന്ധകട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) "ഏവം അത്ഥതേ പന കഥിനേ സചേ കഥിനചീവരേന സദ്ധിം ആഭതം ആനിസംസം ദായകാ 'യേന അമ്ഹാകം കഥിനം ഗഹിതം, തസ്സേവ ദേമാ'തി ദേന്തി, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ അനിസ്സരോ. അഥ അവിചാരേത്വാവ ദത്വാ ഗച്ഛന്തി, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഇസ്സരോ, തസ്മാ സചേ കഥിനത്ഥാരകസ്സ സേസചീവരാനിപി ദുബ്ബലാനി ഹോന്തി, സങ്ഘേന അപലോകേത്വാ തേസമ്പി അത്ഥായ വത്ഥാനി ദാതബ്ബാനി, കമ്മവാചാ പന ഏകായേവ വട്ടതി. അവസേസകഥിനാനിസംസേ ബലവവത്ഥാനി വസ്സാവാസികഠിതികായ ദാതബ്ബാനി. ഠിതികായ അഭാവേ ഥേരാസനതോ പട്ഠായ ദാതബ്ബാനി"ഇച്ചേവ വുത്തം, ന വുത്തം "അഗ്ഘപരിച്ഛേദം കത്വാ"തി വാ "കുസപാതോ കാതബ്ബോ"തി വാ. തേന ഞായതി "കഥിനാനിസംസചീവരാനി വസ്സാവാസികഠിതികായ വാ വുഡ്ഢതരതോ വാ പട്ഠായേവ ദാതബ്ബാനി, നേവ അഗ്ഘസമത്തം കാതബ്ബം, ന കുസോ പാതേതബ്ബോ"തി.

ഇദാനി പന വസ്സാവാസികഭാവേന അദിന്നത്താ വസ്സാവാസികഠിതികായ അകതത്താ ച കഥിനത്ഥതചീവരതോ ച കഥിനത്ഥാരകസ്സ അവസേസചീവരത്ഥായ ദിന്നവത്ഥതോ ച അവസേസകഥിനാനിസംസേ ബലവവത്ഥാനി വുഡ്ഢതരതോ പട്ഠായ ഏകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ഏകം വത്ഥം ദാതബ്ബം, തേസു പന വരം വരം വുഡ്ഢസ്സ ദാതബ്ബം . കഥം

വിഞ്ഞായതീതി ചേ? “പച്ഛിമവസ്സൂപനായികദിവസേ പന സചേ കാലം ഘോസേത്വാ സന്നിപതിതേ സങ്ഘേ കോചി ദസഹത്ഥം വത്ഥം ആഹരിത്വാ വസ്സാവാസികം ദേതി, ആഗന്തുകോ സചേ ഭിക്ഖുസങ്ഘത്ഥേരോ ഹോതി, തസ്സ ദാതബ്ബം. നവകോ ചേ ഹോതി, സമ്മതേന ഭിക്ഖുനാ സങ്ഘത്ഥേരോ വത്തബ്ബോ ‘സചേ, ഭന്തേ, ഇച്ഛഥ, പഠമഭാഗം മുഞ്ചിത്വാ ഇദം വത്ഥം ഗണ്ഹഥാ’തി. അമുഞ്ചന്തസ്സ ന ദാതബ്ബം. സചേ പന പുബ്ബേ ഗാഹിതം മുഞ്ചിത്വാ ഗണ്ഹാതി, ദാതബ്ബം. ഏതേനേവ ഉപായേന ദുതിയത്ഥേരതോ പട്ഠായ പരിവത്തേത്വാ പത്തട്ഠാനേ ആഗന്തുകസ്സ ദാതബ്ബം. സചേ പഠമവസ്സൂപഗതാ ദ്വേ തീണി ചത്താരി പഞ്ച വാ വത്ഥാനി അലത്ഥും, ലദ്ധം ലദ്ധം ഏതേനേവ ഉപായേന വിസ്സജ്ജാപേത്വാ യാവ ആഗന്തുകസ്സ സമകം ഹോതി, താവ ദാതബ്ബം. തേന പന സമകേ ലദ്ധേ അവസിട്ഠോ അനുഭാഗോ ഥേരാസനേ ദാതബ്ബോ”തി സേനാസനക്ഖന്ധകട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൮) വചനതോ തംസംവണ്ണനാഭൂതായം വിമതിവിനോദനിയഞ്ച (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൩൧൮) **“ആഗന്തുകോ സചേ ഭിക്ഖൂ**തി ചീവരേ ഗാഹിതേ പച്ഛാ ആഗതോ ആഗന്തുകോ ഭിക്ഖു. **പത്തട്ഠാനേ**തി വസ്സഗ്ഗേന പത്തട്ഠാനേ. **പഠമവസ്സൂപഗതാ**തി ആഗന്തുകസ്സ ആഗമനതോ പുരേതരമേവ പച്ഛിമികായ വസ്സൂപനായികായ വസ്സൂപഗതാ. **ലദ്ധം ലദ്ധ**ന്തി ദായകാനം സന്തികാ ആഗതാഗതസാടക”ന്തി വചനതോ, വജിരബുദ്ധിടീകായഞ്ച (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩൧൮) **“പഠമഭാഗം മുഞ്ചിത്വാ**തി ഇദം ചേ പഠമഗാഹിതവത്ഥുതോ മഹഗ്ഘം ഹോതീതി ലിഖിത”ന്തി വചനതോ ച വിഞ്ഞായതി. ഏവം അട്ഠകഥായം ടീകാസു ച വസ്സാവാസികദാനേ പച്ഛാ ആഭതം മഹഗ്ഘവത്ഥം മഹാഥേരതോ പട്ഠായ പരിവത്തേത്വാ തേഹി അനിച്ഛിതംയേവ വസ്സഗ്ഗേന പത്തസ്സ പച്ഛാ ആഗതസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദാതബ്ബഭാവസ്സ വുത്തത്താ വരം വരം വുഡ്ഢസ്സ ദാതബ്ബന്തി വിഞ്ഞായതി.

“സചേ പഠമവസ്സൂപഗതാ ദ്വേ തീണി ചത്താരി പഞ്ച വാ വത്ഥാനി അലത്ഥു”ന്തി വത്ഥഗണനായ ഏവ വുത്തത്താ, അഗ്ഘഗണനായ അവുത്തത്താ ച കഥിനാനിസംസവത്ഥസ്സ ച വസ്സാവാസികഗതികഭാവസ്സ വചനതോ കഥിനാനിസംസവത്ഥാനി വത്ഥഗണനാവസേനേവ ഭാജേതബ്ബാനി, ന അഗ്ഘസമഭാവേനാതി ച ദട്ഠബ്ബാനി, തേനേവ ച കാരണേന “യോ ബഹൂനി കഥിനാനിസംസവത്ഥാനി ദേതി, തസ്സ സന്തകേനേവ അത്ഥരിതബ്ബ”ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) വുത്തം. ബഹൂനി ഹി കഥിനാനിസംസവത്ഥാനി വിഭജനകാലേ സങ്ഘസ്സ ഉപകാരകാനി ഹോന്തീതി.

പാളിഅട്ഠകഥാദീഹി, നേത്വാ വുത്തം വിനിച്ഛയം;
കഥിനേ ചീവരേ മയ്ഹം, ചിന്തയന്തു വിചക്ഖണാ.

ചിന്തയിത്വാ പുനപ്പുനം, യുത്തം ചേ ധാരയന്തു തം;
അയുത്തഞ്ചേ ഇതോ അഞ്ഞം, പരിയേസന്തു കാരണന്തി.

“യോ ച തത്ഥ ചീവരുപ്പാദോ, സോ നേസം ഭവിസ്സതീ”തി ചീവരസ്സേവ അത്ഥതകഥിനാനം ഭിക്ഖൂനം സന്തകഭാവസ്സ ഭഗവതാ വുത്തത്താ ചീവരതോ അഞ്ഞാനി സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നാനി പിണ്ഡപാതാദീനി വത്ഥൂനി ഉപചാരസീമം പവിട്ഠസ്സ ആഗതാഗതസ്സ സങ്ഘസ്സ സന്തകം ഹോന്തി. തഥാ ഹി വുത്തം അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) “കഥിനം അത്ഥരാപേത്വാ ദാനഞ്ച ഭുഞ്ജിത്വാ ഗമിസ്സന്തി , ആനിസംസോ പന ഇതരേസംയേവ ഹോതീ”തി. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സാമണേരാനം ഉപഡ്ഢപടിവീസം ദാതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൩) പാഠം ഉപനിസ്സായ കഥിനാനിസംസചീവരമ്പി സാമണേരാനം ഉപഡ്ഢപടിവീസംയേവ ദേന്തി, ന പനേവം കാതബ്ബം. ഭണ്ഡാഗാരേ ഠപിതഞ്ഹി അകാലചീവരമേവ സാമണേരാനം ഉപഡ്ഢപടിവീസം കത്വാ ദാതബ്ബം. വസ്സാവാസികകഥിനാനിസംസാദികാലചീവരം പന സമകമേവ ദാതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹേതം ചീവരക്ഖന്ധകട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൩) **“സാമണേരാനം ഉപഡ്ഢപടിവീസ**ന്തി ഏത്ഥ യേ സാമണേരാ അത്തിസ്സരാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ കത്തബ്ബകമ്മം ന കരോന്തി, ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാസു യുത്താ ആചരിയുപജ്ഝായാനംയേവ വത്തപടിപത്തിം കരോന്തി, അഞ്ഞേസം ന കരോന്തി, ഏതേസംയേവ ഉപഡ്ഢഭാഗോ ദാതബ്ബോ. യേ പന പുരേഭത്തഞ്ച പച്ഛാഭത്തഞ്ച

ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സേവ കത്തബ്ബകിച്ചം കരോന്തി, തേസം സമകോ ദാതബ്ബോ. ഇദഞ്ച പിട്ഠിസമയേ ഉപ്പന്നേന ഭണ്ഡാഗാരേ ഠപിതേന അകാലചീവരേനേവ കഥിതം, കാലചീവരം പന സമകമേവ ദാതബ്ബ”ന്തി.

കച്ചി നു ഖോ സാമണേരാ വസ്സം ഉപഗതാ, യേന ആനിസംസം ലഭേയ്യുന്തി? ആമ ഉപഗതാതി. കഥം വിഞ്ഞായതീതി? “അഥ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ ഉപഗതാ, ഏകോ പരിപുണ്ണവസ്സോ സാമണേരോ, സോ ചേ പച്ഛിമികായ ഉപസമ്പജ്ജതി, ഗണപൂരകോ ചേവ ഹോതി, ആനിസംസഞ്ച ലഭതീ”തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൬) വചനതോ വജിരബുദ്ധിടീകായഞ്ച (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൬൬) “പച്ഛിമികായ ഉപസമ്പന്നോ പഠമപവാരണായ പവാരേതുമ്പി ലഭതി, വസ്സികോ ച ഹോതി, ആനിസംസഞ്ച ലഭതീതി സാമണേരാനം വസ്സൂപഗമനം അനുഞ്ഞാതം ഹോതി. സാമണേരാ കഥിനാനിസംസം ലഭന്തീതി വദന്തീ”തി വചനതോതി.

തത്രുപ്പാദേസു കഥിനാനിസംസേസു യദി ആരാമികാ തണ്ഡുലാദീഹി വത്ഥാനി ചേതാപേന്തി, വത്ഥേഹിപി തണ്ഡുലാദീനി ചേതാപേന്തി, തത്ഥ കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി? വിഭജനകാലേ വിജ്ജമാനവത്ഥുവസേന കാതബ്ബം. തഥാ ഹി വുത്തം വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൬൬) “തത്രുപ്പാദേന തണ്ഡുലാദിനാ വത്ഥൂസു ചേതാപിതേസു അത്ഥതകഥിനാനമേവ താനി വത്ഥാനി പാപുണന്തി. വത്ഥേഹി പന തണ്ഡുലാദീസു ചേതാപിതേസു സബ്ബേസം താനി പാപുണന്തീതി വുത്ത”ന്തി. “സചേ പന ഏകസീമായം ബഹൂ വിഹാരാ ഹോന്തീ”തി ഏത്ഥ കതരസീമാ അധിപ്പേതാതി? ഉപചാരസീമാ. ഉപചാരസീമായംയേവ ഹി സങ്ഘലാഭവിഭജനാദികം സിജ്ഝതി. വുത്തഞ്ഹേതം വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൬൬) **“കഥിനത്ഥതസീമായ**ന്തി ഉപചാരസീമം സന്ധായ വുത്തം, ഉപചാരസീമട്ഠസ്സ മതകചീവരാദിഭാഗിയതായ ബദ്ധസീമായ തത്രുപ്പാദാഭാവതോ വിഞ്ഞേയ്യമേതം ‘ഉപചാരസീമാവ അധിപ്പേതാ’തി”.

ഏവം കഥിനത്ഥാരം ദസ്സേത്വാ സങ്ഘേ രുചിതായ മാതികാപലിബോധഉബ്ഭാരേ അദസ്സേത്വാവ അന്തേ ആനിസംസം ദസ്സേതും **“അത്ഥതകഥിനാനം വോ ഭിക്ഖവേ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ അട്ഠവിധാ മാതികാ പക്കമനന്തികാ, നിട്ഠാനന്തികാ, സന്നിട്ഠാനന്തികാ, നാസനന്തികാ, സവനന്തികാ, ആസാവച്ഛേദികാ, സീമാതിക്കന്തികാ, സഹുബ്ഭാരാതി. തത്ഥ അത്ഥതകഥിനോ ഭിക്ഖു കതപരിയോസിതം ചീവരം ആദായ “ഇമം വിഹാരം ന പച്ചേസ്സാമീ”തി പക്കമതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉപചാരസീമാതിക്കമേനേവ കഥിനുബ്ഭാരോ ഭവതി, പഞ്ചാനിസംസാനി അലഭനേയ്യോ ഹോതി. അയം കഥിനുബ്ഭാരോ പക്കമനമേവസ്സ അന്തഭൂതത്താ **പക്കമനന്തികോ** നാമ ഹോതി.

അത്ഥതകഥിനോ ഭിക്ഖു അനിട്ഠിതമേവ അത്തനോ ഭാഗഭൂതം ചീവരം ആദായ അഞ്ഞം വിഹാരം ഗതോ, തസ്സ ബഹിഉപചാരസീമഗതസ്സ ഏവം ഹോതി “ഇമസ്മിംയേവ വിഹാരേ ഇമം ചീവരം കാരേസ്സാമി, ന പുരാണവിഹാരം പച്ചേസ്സാമീ”തി, സോ ബഹിസീമായമേവ തം ചീവരം കാരേതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ തസ്മിം ചീവരേ നിട്ഠിതേ കഥിനുബ്ഭാരോ ഹോതി. അയം കഥിനുബ്ഭാരോ ചീവരനിട്ഠാനമേവസ്സ അന്തോതി **നിട്ഠാനന്തികോ** നാമ.

ഭിക്ഖു അത്ഥതകഥിനോ അകതചീവരമാദായ പക്കമതി, തസ്സ ബഹിഉപചാരസീമഗതസ്സ ഏവം ഹോതി “ഇമം ചീവരം നേവ കാരേസ്സാമി, പോരാണവിഹാരഞ്ച ന പച്ചേസ്സാമീ”തി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ തേന സന്നിട്ഠാനേന കഥിനുബ്ഭാരോ ഹോതി. അയം കഥിനുബ്ഭാരോ സന്നിട്ഠാനമേവസ്സ അന്തോതി **സന്നിട്ഠാനന്തികോ** നാമ.

അത്ഥതകഥിനോ ഭിക്ഖു അകതമേവ ചീവരം ആദായ പക്കമതി, ബഹിസീമഗതസ്സ തസ്സ ഏവം ഹോതി “ഇധേവിമം ചീവരം കാരേസ്സാമി, ന ച പോരാണവിഹാരം പച്ചേസ്സാമീ”തി, തസ്സ ചീവരം കുരുമാനം ചോരാദീഹി നസ്സതി, അഗ്യാദീഹി വിനസ്സതി,

കഥിനുബ്ഭാരോ ഹോതി. അയം കഥിനുബ്ഭാരോ നാസനമേവസ്സ അന്തോതി **നാസനന്തികോ** നാമ.

അത്ഥതകഥിനോ ഭിക്ഖു അകതചീവരമാദായ "ഇമം വിഹാരം പച്ചേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ പക്കമതി , തസ്സ ബഹിസീമഗതസ്സ ഏവം ഹോതി "ഇധേവിമം ചീവരം കാരേസ്സാമീ"തി, സോ കതചീവരോ സുണാതി "വിഹാരേ കിര സങ്ഘേന കഥിനം ഉബ്ഭത"ന്തി, തേന സവനമത്തേനസ്സ കഥിനം ഉബ്ഭതം ഹോതി. അയം കഥിനബ്ഭാരോ സവനമേവസ്സ അന്തോതി **സവനന്തികോ** നാമ.

അത്ഥതകഥിനോ ഭിക്ഖു അഞ്ഞത്ഥ പച്ചാസാചീവരകാരണാ പക്കമതി, തസ്സ ബഹിസീമഗതസ്സ ഏവം ഹോതി "ഇധ ബഹിസീമായമേവ ചീവരപച്ചാസം പയിരുപാസാമി, ന വിഹാരം പച്ചേസ്സാമീ"തി, സോ തത്ഥേവ തം ചീവരപച്ചാസം പയിരുപാസതി, സോ തം ചീവരപച്ചാസം അലഭമാനോ ചീവരാസാ പച്ഛിജ്ജതി, തേനേവ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ കഥിനുബ്ഭാരോ ഭവതി. അയം കഥിനുബ്ഭാരോ ആസാവച്ഛേദസഹിതത്താ **ആസാവച്ഛേദികോ** നാമ.

അത്ഥതകഥിനോ ഭിക്ഖു അകതചീവരം ആദായ "ഇമം വിഹാരം പച്ചേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ പക്കമതി, സോ ബഹിസീമഗതോ തം ചീവരം കാരേതി, സോ കതചീവരോ "വിഹാരം പച്ചേസ്സാമീ"തി ചിന്തേന്തോ ബഹിഉപചാരസീമായമേവ കഥിനുബ്ഭാരകാലം വീതിനാമേതി, തസ്സ കഥിനുബ്ഭാരോ ഭവതി. അയം കഥിനുബ്ഭാരോ ചീവരകാലസ്സ അന്തിമദിവസസങ്ഖാതായ സീമായ അതിക്കന്തത്താ **സീമാതിക്കന്തികോ** നാമ.

അത്ഥതകഥിനോ ഭിക്ഖു ചീവരം ആദായ "ഇമം വിഹാരം പച്ചേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ പക്കമതി, സോ കതചീവരോ "വിഹാരം പച്ചേസ്സാമീ"തി ചിന്തേന്തോ പച്ചാഗന്ത്വാ വിഹാരേ കഥിനുബ്ഭാരം പപ്പോതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ വിഹാരേ ഭിക്ഖൂഹി സഹ കഥിനുബ്ഭാരോ ഭവതി. അയം കഥിനുബ്ഭാരോ വിഹാരേ ഭിക്ഖൂഹി സഹ കതത്താ **സഹുബ്ഭാരോ** നാമ. അയം അട്ഠവിധോ കഥിനുബ്ഭാരോ അട്ഠ മാതികാ നാമ. വുത്തഞ്ഹേതം കഥിനക്ഖന്ധകപാളിയം (മഹാവ॰ ൩൧൦) "അട്ഠിമാ, ഭിക്ഖവേ, മാതികാ കഥിനസ്സ ഉബ്ഭാരായ പക്കമനന്തികാ നിട്ഠാനന്തികാ സന്നിട്ഠാനന്തികാ നാസനന്തികാ സവനന്തികാ ആസാവച്ഛേദികാ സീമാതിക്കന്തികാ സഹുബ്ഭാരാതി. ഭിക്ഖു അത്ഥതകഥിനോ കതചീവരമാദായ പക്കമതി 'ന പച്ചേസ്സ'ന്തി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പക്കമനന്തികോ കഥിനുബ്ഭാരോ"തിആദി, വിനയവിനിച്ഛയപ്പകരണേ ച -

"പക്കമനഞ്ച നിട്ഠാനം, സന്നിട്ഠാനഞ്ച നാസനം;
സവനമാസാ ച സീമാ ച, സഹുബ്ഭാരോതി അട്ഠിമാ"തി. (വി॰ വി॰ ൨൭൦൪);

പലിബോധോ ദുവിധോ ആവാസപലിബോധോ, ചീവരപലിബോധോതി. തത്ഥ "യസ്മിം വിഹാരേ കഥിനം അത്ഥതം ഹോതി, തസ്മിം വസിസ്സാമീ"തി അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തോപി "പുന തം വിഹാരം ആഗച്ഛിസ്സാമീ"തി സാപേക്ഖോ ഹോതി. അയം **ആവാസപലിബോധോ** നാമ. തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചീവരം അകതം വാ ഹോതി അപരിയോസിതം വാ, "അഞ്ഞതോ ചീവരം ലച്ഛാമീ"തി ആസാ വാ അനുപച്ഛിന്നാ ഹോതി. അയം **ചീവരപലിബോധോ** നാമ. വുത്തഞ്ഹേതം കഥിനക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൩൨൫) "കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ കഥിനസ്സ പലിബോധാ? ആവാസപലിബോധോ ച ചീവരപലിബോധോ ച. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ആവാസപലിബോധോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വസതി വാ തസ്മിം ആവാസേ, സാപേക്ഖോ വാ പക്കമതി 'പച്ചേസ്സ'ന്തി, ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ആവാസപലിബോധോ ഹോതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ചീവരപലിബോധോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ചീവരം അകതം വാ ഹോതി വിപ്പകതം വാ, ചീവരാസാ വാ അനുപച്ഛിന്നാ, ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചീവരപലിബോധോ ഹോതീ"തി.

ഉബ്ഭാരോ ദുവിധോ അട്ഠമാതികാഉബ്ഭാരഅന്തരുബ്ഭാരവസേന. തത്ഥ ബഹിഉപചാരസീമഗതാനം ഭിക്ഖൂനം വസേന വുത്താ സത്ത കഥിനുബ്ഭാരാ ച ബഹിഉപചാരസീമം ഗന്ത്വാ നിവത്തേത്വാ കഥിനത്ഥതവിഹാരേ അന്തരുബ്ഭാരം പത്വാ ഭിക്ഖൂഹി സഹ അന്തരുബ്ഭാരസ്സ കതത്താ സഹുബ്ഭാരസങ്ഖാതോ ഏകോ കഥിനുബ്ഭാരോ ചാതി ഇമേ അട്ഠ കഥിനുബ്ഭാരാ അട്ഠമാതികായ പവിട്ഠത്താ **അട്ഠമാതികാഉബ്ഭാരോ** നാമ. ബഹിസീമം അഗന്ത്വാ തസ്മിംയേവ വിഹാരേ നിസീദിത്വാ കഥിനുബ്ഭാരം ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ കഥിനുബ്ഭാരോ അട്ഠമാതികായ അപ്പവിട്ഠോ ഹുത്വാ കാലപരിച്ഛേദം അപ്പത്വാ അന്തരായേവ കതത്താ **അന്തരുബ്ഭാരോ** നാമ.

അന്തരുബ്ഭാരസഹുബ്ഭാരാ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായേവ കതാ, ഏവം സന്തേ കോ തേസം വിസേസോതി? അന്തരുബ്ഭാരോ ബഹിസീമം അഗന്ത്വാ അന്തോസീമായമേവ ഠിതേഹി ഭിക്ഖൂഹി കതോ. സഹുബ്ഭാരോ ബഹിസീമം ഗതേന ഭിക്ഖുനാ പച്ഛാഗന്ത്വാ തം അന്തരുബ്ഭാരം പത്വാ തേഹി അന്തോസീമട്ഠേഹി ഭിക്ഖൂഹി സഹ കതോതി അയമേതേസം വിസേസോ. പക്കമനന്തികാദയോ സത്ത കഥിനുബ്ഭാരാ ന കമ്മവാചായ കതാ, കേവലം ദ്വിന്നം പലിബോധാനം ഉപച്ഛേദേന പഞ്ചഹി ആനിസംസേഹി വിഗതത്താ കഥിനുബ്ഭാരാ നാമ ഹോന്തി. വുത്തഞ്ഹേതം ആചരിയബുദ്ധദത്തത്ഥേരേന വിനയവിനിച്ഛയേ -

> "അട്ഠന്നം മാതികാനം വാ, അന്തരുബ്ഭാരതോപി വാ;
> ഉബ്ഭാരാപി ദുവേ വുത്താ, കഥിനസ്സ മഹേസിനാ"തി.

തട്ടീകായമ്പി **"അട്ഠന്നം മാതികാന**ന്തി ബഹിസീമഗതാനം വസേന വുത്താ. പക്കമനന്തികാദയോ സത്ത മാതികാ ബഹിസീമം ഗന്ത്വാ അന്തരുബ്ഭാരം സമ്പത്തസ്സ വസേന വുത്താ, സഹുബ്ഭാരോ ഇമാസം അട്ഠന്നം മാതികാനം വസേന ച. **അന്തരുബ്ഭാരതോപി വാ**തി ബഹിസീമം അഗന്ത്വാ തത്ഥേവ വസിത്വാ കഥിനുബ്ഭാരകമ്മേന ഉബ്ഭതകഥിനാനം വസേന ലബ്ഭനതോ അന്തരുബ്ഭാരോതി മഹേസിനാ കഥിനസ്സ ഉബ്ഭാരാ ദുവേ വുത്താതി യോജനാ. ബഹിസീമം ഗന്ത്വാ ആഗതസ്സ വസേന സഉബ്ഭാരോ, ബഹിസീമം അഗതാനം വസേന അന്തരുബ്ഭാരോതി ഏകോയേവ ഉബ്ഭാരോ ദ്വിധാ വുത്തോ"തി വുത്തം.

കസ്മാ പന അന്തരുബ്ഭാരവസേന കമ്മവാചായ കഥിനം ഉബ്ഭതന്തി? മഹാദാനം ദാതുകാമേഹി ഉപാസകേഹി ആഗതസ്സ സങ്ഘസ്സ അകാലചീവരം ദാതുകാമേഹി യാചിതത്താ. വുത്തഞ്ഹി ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗപാളിയം (പാചി॰ ൯൨൭) "തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരേന ഉപാസകേന സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ വിഹാരോ കാരാപിതോ ഹോതി, സോ തസ്സ വിഹാരസ്സ മഹേ ഉഭതോസങ്ഘസ്സ അകാലചീവരം ദാതുകാമോ ഹോതി. തേന ഖോ പന സമയേന ഉഭതോസങ്ഘസ്സ കഥിനം അത്ഥതം ഹോതി. അഥ ഖോ സോ ഉപാസകോ സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ കഥിനുദ്ധാരം യാചീ"തിആദി. കഥം പന കമ്മവാചാ കാതബ്ബാതി? "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ കഥിനം ഉദ്ധരേയ്യ, ഏസാ ഞത്തി. സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, സങ്ഘോ കഥിനം ഉദ്ധരതി. യസ്സായസ്മതോ ഖമതി കഥിനസ്സ ഉദ്ധാരോ, സോ തുണ്ഹസ്സ. യസ്സ നക്ഖമതി, സോ ഭാസേയ്യ. ഉബ്ഭതം സങ്ഘേന കഥിനം, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ"തി ഏവം കാതബ്ബാതി. വുത്തഞ്ഹി ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗേ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കഥിനം ഉദ്ധരിതും, ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, കഥിനം ഉദ്ധരിതബ്ബം. ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ - സുണാതു മേ... പേ॰... ധാരയാമീ"തി.

ഏതേന ച കഥിനുബ്ഭാരേന പുബ്ബേ കതം കഥിനദുസ്സദാനഞത്തിദുതിയകമ്മവാചം ഉബ്ഭതന്തി വദന്തി, ന പന കഥിനദുസ്സദാനഞത്തിദുതിയകമ്മം ഉബ്ഭതം, അഥ ഖോ അത്ഥാരകമ്മമേവാതി ദട്ഠബ്ബം. യദി ഹി കഥിനദുസ്സദാനഞത്തിദുതിയകമ്മം ഉബ്ഭതം ഭവേയ്യ, തായ കമ്മവാചായ കഥിനദുസ്സദാനസ്സ സിജ്ഝനതോ ഇമായ

കഥിനുബ്ഭാരകമ്മവാചായ തം പുബ്ബേ ദിന്നദുസ്സം പുന ആഹരാപേതബ്ബം സിയാ, ന പഞ്ചാനിസംസവിഗമനം. യസ്മാ പന ഇമായ കഥിനുബ്ഭാരകമ്മവാചായ പഞ്ചാനിസംസവിഗമനമേവ ഹോതി, ന പുബ്ബേ ദിന്നകഥിനദുസ്സസ്സ പുന ആഹരാപനം. തേന വിഞ്ഞായതി "പഞ്ചാനിസംസലാഭകാരണം അത്ഥരണകമ്മമേവ ഇമായ കഥിനബ്ഭാരകമ്മവാചായ ഉദ്ധരീയതി, ന കഥിനദുസ്സദാനഞത്തിദുതിയകമ്മവാചാതി, തസ്മാ കഥിനുബ്ഭാരകമ്മവാചാകരണതോ പച്ഛാ സങ്ഘസ്സ ഉപ്പന്നം ചീവരം അകാലചീവരം ഹോതി, സങ്ഘോ പഞ്ചാനിസംസേ ന ലഭതി, ചീവരം സബ്ബസങ്ഘികം ഹുത്വാ ആഗതാഗതസ്സ സങ്ഘസ്സ ഭാജനീയം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. അയമത്ഥോ കഥിനദുസ്സദാനഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ ച കഥിനുബ്ഭാരകമ്മവാചായ ച അത്ഥഞ്ച അധിപ്പായഞ്ച സുട്ഠു വിനിച്ഛിനിത്വാ പുബ്ബാപരം സംസന്ദിത്വാ പച്ചേതബ്ബോതി.

ഏത്ഥ സിയാ - കഥിനുബ്ഭാരം യാചന്താനം സബ്ബേസം കഥിനുബ്ഭാരോ ദാതബ്ബോ, ഉദാഹു ഏകച്ചാനന്തി, കിഞ്ചേത്ഥ - യദി താവ സബ്ബേസം ദാതബ്ബോ, കഥിനുബ്ഭാരകമ്മേന പഞ്ചാനിസംസവിഗമനതോ സങ്ഘസ്സ ലാഭന്തരായോ ഭവേയ്യ, അഥ ഏകച്ചാനം മുഖോലോകനം വിയ സിയാതി? യദി കഥിനത്ഥാരമൂലകലാഭതോ കഥിനുബ്ഭാരമൂലകലാഭോ മഹന്തോ ഭവേയ്യ, തേസം യാചന്താനം കഥിനുബ്ഭാരോ ദാതബ്ബോ. യദി അപ്പകോ, ന ദാതബ്ബോ. യദി സമോ, കുലപ്പസാദത്ഥായ ദാതബ്ബോതി. തഥാ ഹി വുത്തം അട്ഠകഥായം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൻ൨൩) "കീദിസോ കഥിനുദ്ധാരോ ദാതബ്ബോ, കീദിസോ ന ദാതബ്ബോതി? യസ്സ അത്ഥാരമൂലകോ ആനിസംസോ മഹാ, ഉബ്ഭാരമൂലകോ അപ്പോ, ഏവരൂപോ ന ദാതബ്ബോ. യസ്സ പന അത്ഥാരമൂലകോ ആനിസംസോ അപ്പോ, ഉബ്ഭാരമൂലകോ മഹാ, ഏവരൂപോ ദാതബ്ബോ. സമാനിസംസോപി സദ്ധാപരിപാലനത്ഥം ദാതബ്ബോവാ"തി. ഇമിനാപി വിഞ്ഞായതി "പഞ്ചാനിസംസാനം കാരണഭൂതം അത്ഥാരകമ്മമേവ ഉദ്ധരീയതി, ന കഥിനദുസ്സദാനഭൂതം ഞത്തിദുതിയകമ്മ"ന്തി.

ആനിസംസകഥായം **പഞ്ചാ**തി ഇദാനി വുച്ചമാനാ അനാമന്തചാരാദയോ പഞ്ച കിരിയാ. **കപ്പിസ്സന്തീ**തി കപ്പാ ഭവിസ്സന്തി, അനാപത്തികാരണാ ഭവിസ്സന്തീതി അത്ഥോ. **അനാമന്തചാരോ**തി അനാമന്തേത്വാ ചരണം. യോ ഹി ദായകേഹി ഭത്തേന നിമന്തിതോ ഹുത്വാ സഭത്തോ സമാനോ വിഹാരേ സന്തം ഭിക്ഖും അനാമന്തേത്വാ കുലേസു ചാരിത്തം ആപജ്ജതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചാരിത്തസിക്ഖാപദേന പാചിത്തിയാപത്തി ഹോതി, സാ ആപത്തി അത്ഥതകഥിനസ്സ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. തത്ഥ ചാരിത്തസിക്ഖാപദം നാമ "യോ പന ഭിക്ഖു നിമന്തിതോ സഭത്തോ സമാനോ സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛാ പുരേഭത്തം വാ പച്ഛാഭത്തം വാ കുലേസു ചാരിത്തം ആപജ്ജേയ്യ അഞ്ഞത്ര സമയാ, പാചിത്തിയം. തത്ഥായം സമയോ ചീവരദാനസമയോ ചീവരകാരസമയോ, അയം തത്ഥ സമയോ"തി അചേലകവഗ്ഗേ പഞ്ചമസിക്ഖാപദം (പാചി॰ ൨ൻ-ൡ൦). **ചീവരവിപ്പവാസോ**തി തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരേന വാ സബ്ബേന വാ വിനാ ഹത്ഥപാസേ അകത്വാ അരുണുട്ഠാപനം, ഏവം കരോതോപി ദുതിയകഥിനസിക്ഖാപദേന ആപത്തി ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. തത്ഥ ച ദുതിയകഥിനസിക്ഖാപദം നാമ "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം പന ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ഏകരത്തമ്പി ചേ ഭിക്ഖു തിചീവരേന വിപ്പവസേയ്യ അഞ്ഞത്ര ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാ, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി ആഗതം നിസ്സഗ്ഗിയേസു ദുതിയസിക്ഖാപദം (പാരാ॰ ൪൭൨).

ഗണഭോജനന്തി ഏതേന ഗണഭോജനസിക്ഖാപദേന അനാപത്തി വുത്താതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ ഗണഭോജനം നാമ "അമ്ഹാകം ഭത്തം ദേഥാ"തി ഭിക്ഖൂനം വിഞ്ഞത്തിയാ വാ "അമ്ഹാകം ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ"തി ദായകാനം നിമന്തനേന വാ അകപ്പിയവോഹാരേന ചത്താരോ വാ അതിരേകാ വാ ഭിക്ഖൂ ഏകതോ പടിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഏകതോ ഭുഞ്ജനം. ഗണഭോജനസിക്ഖാപദം നാമ "ഗണഭോജനേ അഞ്ഞത്ര സമയാ പാചിത്തിയം. തത്ഥായം സമയോ ഗിലാനസമയോ ചീവരദാനസമയോ ചീവരകാരസമയോ അദ്ധാനഗമനസമയോ നാവാഭിരുഹനസമയോ മഹാസമയോ സമണഭത്തസമയോ, അയം തത്ഥ സമയോ"തി ആഗതം ഭോജനവഗ്ഗേ ദുതിയസിക്ഖാപദം

(പാചി॰ ൨൬൯). **അനധിട്ഠിതം അവികപ്പിതം വട്ടതീ**തി പഠമകഥിനസിക്ഖാപദേന ആപത്തി ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. തത്ഥ പഠമകഥിനസിക്ഖാപദം നാമ ‘‘നിട്ഠിതചീവരസ്മിം പന ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബം, തം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ’’ന്തി ആഗതം നിസ്സഗ്ഗിയേസു പഠമസിക്ഖാപദം (പാരാ॰ ൪൭൫). **കഥിനത്ഥതസീമായാ**തി ഉപചാരസീമം സന്ധായ വുത്തം. **മതകചീവര**ന്തി മതസ്സ ചീവരം. **തത്രുപ്പാദേനാ**തി സങ്ഘസന്തകേന ആരാമുയ്യാനഖേത്തവത്ഥുആദിനാ. **യം സങ്ഘികം ചീവരം ഉപ്പജ്ജതി, തം തേസം ഭവിസ്സതീ**തി ഇമിനാ ചീവരമേവ കഥിനത്ഥാരകാനം ഭിക്ഖൂനം സന്തകം ഹോതി, തതോ അഞ്ഞം പിണ്ഡപാതഭേസജ്ജാദികം ആഗതാഗതസ്സ സങ്ഘസ്സ സന്തകം ഹോതീതി ദസ്സേതി.

ഏവം അട്ഠങ്ഗസമ്പന്നോ, ലജ്ജീ ഭിക്ഖു സുപേസലോ;
കരേയ്യ കഥിനത്ഥാരം, ഉബ്ഭാരഞ്ചാപി സാധുകന്തി.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

കഥിനത്ഥാരവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ഏകൂനതിംസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

൯൦. ഗരുഭണ്ഡവിനിച്ഛയകഥാ

൩൩൭. ഏവം കഥിനവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി ഗരുഭണ്ഡാദിവിനിച്ഛയം ദസ്സേതും **"ഗരുഭണ്ഡാനീതി ഏത്ഥാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഗരൂ**തി -

"പുമേ ആചരിയാദിമ്ഹി, ഗരു മാതാപിതൂസുപി;
ഗരു തീസു മഹന്തേ ച, ദുജ്ജരാലഹുകേസു ചാ"തി. -

വുത്തേസു അനേകത്ഥേസു അലഹുകവാചകോ. **ഭണ്ഡ**-സദ്ദോ "ഭാജനാദിപരിക്ഖാരേ, ഭണ്ഡം മൂലധനേപി ചാ"തി ഏത്ഥ ഭാജനാദിപരിക്ഖാരത്ഥോ ഹോതി. വചനത്ഥോ പന ഗരന്തി ഉഗ്ഗച്ഛന്തി ഉഗ്ഗതാ പാകടാ ഹോന്തീതി ഗരൂനി, ഭഡിതബ്ബാനി ഇച്ഛിതബ്ബാനീതി ഭണ്ഡാനി, ഗരൂനി ച താനി ഭണ്ഡാനി ചാതി **ഗരുഭണ്ഡാനി,** ആരാമാദീനി വത്ഥൂനി. ഇതി ആദിനാ നയേന സേനാസനക്ഖന്ധകേ ഭഗവതാ ദസ്സിതാനി ഇമാനി പഞ്ച വത്ഥൂനി ഗരുഭണ്ഡാനി നാമാതി യോജേതബ്ബം.

മഞ്ചേസു **മസാരകോ**തി മഞ്ചപാദേ വിജ്ഝിത്വാ തത്ഥ അടനിയോ പവേസേത്വാ കതോ. **ബുന്ദികാബദ്ധോ**തി അടനീഹി മഞ്ചപാദേ ഡംസാപേത്വാ പല്ലങ്കസങ്ഖേപേന കതോ. **കുളീരപാദകോ**തി അസ്സമേണ്ഡകാദീനം പാദസദിസേഹി പാദേഹി കതോ. യോ വാ പന കോചി വങ്കപാദകോ, അയം വുച്ചതി "കുളീരപാദകോ"തി. **ആഹച്ചപാദകോ**തി അയം പന "ആഹച്ചപാദകോ നാമ മഞ്ചോ അങ്ഗേ വിജ്ഝിത്വാ കതോ ഹോതീ"തി ഏവം പരതോ പാളിയംയേവ (പാചി॰ ൧൩൧) വുത്തോ, തസ്മാ അടനിയോ വിജ്ഝിത്വാ തത്ഥ പാദസിഖം പവേസേത്വാ ഉപരി ആണിം ദത്വാ കതമഞ്ചോ ആഹച്ചപാദകോതി വേദിതബ്ബോ. പീഠേപി ഏസേവ നയോ.

ഉണ്ണഭിസിആദീനം പഞ്ചന്നം അഞ്ഞതരാതി ഉണ്ണഭിസി ചോളഭിസി വാകഭിസി തിണഭിസി പണ്ണഭിസീതി ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഭിസീനം അഞ്ഞതരാ . **പഞ്ച ഭിസിയോ**തി പഞ്ചഹി ഉണ്ണാദീഹി പൂരിതഭിസിയോ. തൂലഗണനായ ഹി ഏതാസം ഗണനാ. തത്ഥ ഉണ്ണഗ്ഗഹണേന ന കേവലം ഏളകലോമമേവ ഗഹിതം, ഠപേത്വാ പന മനുസ്സലോമം യം കിഞ്ചി കപ്പിയാകപ്പിയമംസജാതീനം പക്ഖിചതുപ്പദാനം ലോമം, സബ്ബം ഇധ ഉണ്ണഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹിതം, തസ്മാ ഛന്നം ചീവരാനം, ഛന്നം അനുലോമചീവരാനഞ്ച അഞ്ഞതരേന ഭിസിച്ഛവിം കത്വാ തം സബ്ബം പക്ഖിപിത്വാ ഭിസിം കാതും വട്ടതി. ഏളകലോമാനി പന അപക്ഖിപിത്വാ കമ്ബലമേവ ചതുഗ്ഗുണം വാ പഞ്ചഗുണം വാ പക്ഖിപിത്വാ കതാപി ഉണ്ണഭിസിസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി. ചോളഭിസിആദീസു യം കിഞ്ചി നവചോളം വാ പുരാണചോളം വാ സംഹരിത്വാ വാ അന്തോ പക്ഖിപിത്വാ വാ കതാ **ചോളഭിസി,** യം കിഞ്ചി വാകം പക്ഖിപിത്വാ കതാ **വാകഭിസി,** യം കിഞ്ചി തിണം പക്ഖിപിത്വാ കതാ **തിണഭിസി,** അഞ്ഞത്ര സുദ്ധതമാലപത്തം യം കിഞ്ചി പണ്ണം പക്ഖിപിത്വാ കതാ **പണ്ണഭിസീ**തി വേദിതബ്ബാ. തമാലപത്തം പന അഞ്ഞേന മിസ്സമേവ വട്ടതി, സുദ്ധം ന വട്ടതി. ഭിസിയാ പമാണനിയമോ നത്ഥി, മഞ്ചഭിസി പീഠഭിസി ഭൂമത്ഥരണഭിസി ചങ്കമനഭിസി പാദപുഞ്ഛനഭിസീതി ഏതാസം അനുരൂപതോ സല്ലക്ഖേത്വാ അത്തനോ രുചിവസേന പമാണം കാതബ്ബം. യം പനേതം ഉണ്ണാദിപഞ്ചവിധതൂലമ്പി ഭിസിയം വട്ടതി, തം മസൂരകേപി വട്ടതീതി

കുരുന്ദിയം വുത്തം. തത്ഥ **മസൂരകേ**തി ചമ്മമയഭിസിയം. ഏതേന മസൂരകം പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി സിദ്ധം ഹോതി.

ബിമ്ബോഹനേ തീണി തൂലാനി രുക്ഖതൂലം ലതാതൂലം പോടകീതൂലന്തി. തത്ഥ **രുക്ഖതൂല**ന്തി സിമ്ബലിരുക്ഖാദീനം യേസം കേസഞ്ചി രുക്ഖാനം തൂലം. **ലതാതൂല**ന്തി ഖീരവല്ലിആദീനം യാസം കാസഞ്ചി ലതാനം തൂലം. **പോടകീതൂല**ന്തി പോടകീതിണാദീനം യേസം കേസഞ്ചി തിണജാതികാനം അന്തമസോ ഉച്ഛുനളാദീനമ്പി തൂലം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൨൯൭) പന **"പോടകീതൂല**ന്തി ഏരകതിണതൂല"ന്തി വുത്തം, ഏതേഹി തീഹി സബ്ബഭൂതഗാമാ സങ്ഗഹിതാ ഹോന്തി. രുക്ഖവല്ലിതിണജാതിയോ ഹി മുഞ്ചിത്വാ അഞ്ഞോ ഭൂതഗാമോ നാമ നത്ഥി, തസ്മാ യസ്സ കസ്സചി ഭൂതഗാമസ്സ തൂലം ബിമ്ബോഹനേ വട്ടതി, ഭിസിം പന പാപുണിത്വാ സബ്ബമ്പേതം "അകപ്പിയതൂല"ന്തി വുച്ചതി ന കേവലഞ്ച ബിമ്ബോഹനേ ഏതം തൂലമേവ, ഹംസമോരാദീനം സബ്ബസകുണാനം, സീഹാദീനം സബ്ബചതുപ്പദാനഞ്ച ലോമമ്പി വട്ടതി. പിയങ്ഗുപുപ്ഫബകുളപുപ്ഫാദി പന യം കിഞ്ചി പുപ്ഫം ന വട്ടതി. തമാലപത്തം സുദ്ധമേവ ന വട്ടതി, മിസ്സകം പന വട്ടതി, ഭിസീനം അനുഞ്ഞാതം പഞ്ചവിധം ഉണ്ണാദിതൂലമ്പി വട്ടതി. അഡ്ഢകായികാനി പന ബിമ്ബോഹനാനി ന വട്ടന്തി. **അഡ്ഢകായികാനീ**തി ഉപഡ്ഢകായപ്പമാണാനി, യേസു കടിതോ പട്ഠായ യാവ സീസം ഉപദഹന്തി ഠപേന്തി. സീസപ്പമാണം പന വട്ടതി, **സീസപ്പമാണം** നാമ യസ്സ വിത്ഥാരതോ തീസു കണ്ണേസു ദ്വിന്നം കണ്ണാനം അന്തരം മിനിയമാനം വിദത്ഥി ചേവ ചതുരങ്ഗുലഞ്ച ഹോതി, മജ്ഝട്ഠാനം മുട്ഠിരതനം ഹോതി, ദീഘതോ പന ദിയഡ്ഢരതനം വാ ദ്വിരതനം വാതി കുരുന്ദിയം വുത്തം, അയം സീസപ്പമാണസ്സ ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ, ഇതോ ഉദ്ധം ന വട്ടതി, ഹേട്ഠാ പന വട്ടതീതി അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൭) വുത്തം. തത്ഥ "തീസു കണ്ണേസു ദ്വിന്നം കണ്ണാന"ന്തി പാഠം ഉപനിധായ ബിമ്ബോഹനസ്സ ഉഭോസു അന്തേസു ഠപേതബ്ബചോളകം തികോണമേവ കരോന്തി ഏകച്ചേ. "ഇദഞ്ച ഠാനം ഗണ്ഠിട്ഠാന"ന്തി വദന്തി.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൨൯൭) പന **"സീസപ്പമാണം** നാമ യത്ഥ ഗീവായ സഹ സകലം സീസം ഠപേതും സക്കാ, തസ്സ ച മുട്ഠിരതനം വിത്ഥാരപ്പമാണന്തി ദസ്സേന്തോ **'വിത്ഥാരതോ'**തിആദിമാഹ. ഇദഞ്ച ബിമ്ബോഹനസ്സ ഉഭോസു അന്തേസു ഠപേതബ്ബചോളപ്പമാണദസ്സനം, തസ്സ വസേന ബിമ്ബോഹനസ്സ വിത്ഥാരപ്പമാണം പരിച്ഛിജ്ജതി, തം വട്ടം വാ ചതുരസ്സം വാ കത്വാ സിബ്ബിതം യഥാ കോടിതോ കോടി വിത്ഥാരതോ പുഥുലട്ഠാനം മുട്ഠിരതനപ്പമാണം ഹോതി, ഏവം സിബ്ബിതബ്ബം, ഇതോ അധികം ന വട്ടതി. തം പന അന്തേസു ഠപിതചോളം കോടിയാ കോടിം ആഹച്ച ദിഗുണം കതം തികണ്ണം ഹോതി, തേസു തീസു കണ്ണേസു ദ്വിന്നം കണ്ണാനം അന്തരം വിദത്ഥിചതുരങ്ഗുലം ഹോതി, മജ്ഝട്ഠാനം കോടിതോ കോടിം ആഹച്ച മുട്ഠിരതനം ഹോതി, ഇദമസ്സ ഉക്കട്ഠപ്പമാണ"ന്തി വുത്തത്താ ബിമ്ബോഹനസ്സ ഉഭോസു അന്തേസു ഠപേതബ്ബചോളകം പകതിയായേവ തികണ്ണം ന ഹോതി, അഥ ഖോ കോടിയാ കോടിം ആഹച്ച ദിഗുണകതകാലേയേവ ഹോതി, തസ്മാ തം ചോളകം വട്ടം വാ ഹോതു ചതുരസ്സം വാ, ദിഗുണം കത്വാ മിനിയമാനം തികണ്ണമേവ ഹോതി, ദ്വിന്നഞ്ച കണ്ണാനം അന്തരം ചതുരങ്ഗുലാധികവിദത്ഥിമത്തം ഹോതി, തസ്സ ച ചോളകസ്സ

മജ്ഝട്ഠാനം മുട്ഠിരതനം ഹോതി, തസ്സേവ ചോളകസ്സ പമാണേന ബിമ്ബോഹനസ്സ മജ്ഝട്ഠാനമ്പി മുട്ഠിരതനം ഹോതീതി വിഞ്ഞായതീതി.

“കമ്ബലമേവ...പേ॰... ഉണ്ണഭിസിസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതീതി സാമഞ്ഞതോ വുത്തത്താ ഗോനകാദിഅകപ്പിയമ്പി ഉണ്ണമയത്ഥരണം ഭിസിയം പക്ഖിപിത്വാ സയിതും വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബം. **മസൂരകേ**തി ചമ്മമയഭിസിയം, ചമ്മമയം പന ബിമ്ബോഹനം തൂലപുണ്ണമ്പി ന വട്ടതീ”തി ച വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൨൯൭) വുത്തം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൨൯൭) പന **“സീസപ്പമാണ**ന്തി യത്ഥ ഗലവാടകതോ പട്ഠായ സബ്ബസീസം ഉപദഹന്തി, തം സീസപ്പമാണം ഹോതി, തഞ്ച ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദതോ തിരിയം മുട്ഠിരതനം ഹോതീതി ദസ്സേതും **‘യത്ഥ വിത്ഥാരതോ തീസു കണ്ണേസു’**തിആദിമാഹ. **മജ്ഝട്ഠാനം മുട്ഠിരതനം ഹോതീ**തി ബിമ്ബോഹനസ്സ മജ്ഝട്ഠാനം തിരിയതോ മുട്ഠിരതനപ്പമാണം ഹോതീ”തി വുത്തം. **അരഞ്ജരോ**തി ബഹുഉദകഗണ്ഹനകാ മഹാചാടി. ജലം ഗണ്ഹിതും അലന്തി **അരഞ്ജരോ,** വട്ടചാടി വിയ ഹുത്വാ ഥോകം ദീഘമുഖോ മജ്ഝേ പരിച്ഛേദം ദസ്സേത്വാ കതോതി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായന്തി അജ്ഝാഹാരസമ്ബന്ധോ.

ദ്വിസങ്ഗഹാനി ദ്വേ ഹോന്തീതി ദ്വേ പഠമദുതിയഅവിസ്സജ്ജിയാനി “ആരാമോ ആരാമവത്ഥൂ”തി ച “വിഹാരോ വിഹാരവത്ഥൂ”തി ച വുത്തദ്വേദ്വേവത്ഥുസങ്ഗഹാനി ഹോന്തി. **തതിയം അവിസ്സജ്ജിയം** “മഞ്ചോ പീഠം ഭിസി ബിമ്ബോഹന”ന്തി വുത്തചതുവത്ഥുസങ്ഗഹം ഹോതി. **ചതുത്ഥം അവിസ്സജ്ജിയം** “ലോഹകുമ്ഭീ ലോഹഭാണകം ലോഹവാരകോ ലോഹകടാഹം വാസി ഫരസു കുഠാരീ കുദാലോ നിഖാദന”ന്തി വുത്തനവകോട്ഠാസവന്തം ഹോതി. **പഞ്ചമം അവിസ്സജ്ജിയം** “വല്ലി വേളു മുഞ്ജം പബ്ബജം തിണം മത്തികാ ദാരുഭണ്ഡം മത്തികാഭണ്ഡ”ന്തി വുത്തഅട്ഠഭേദനം അട്ഠപഭേദവന്തം ഹോതീതി യോജനാ. **പഞ്ചനിമ്മലലോചനോ**തി മംസചക്ഖുദിബ്ബചക്ഖുധമ്മചക്ഖുബുദ്ധചക്ഖുസമന്തചക്ഖൂനം വസേന നിമ്മലപഞ്ചലോചനോ.

സേനാസനക്ഖന്ധകേ അവിസ്സജ്ജിയം കീടാഗിരിവത്ഥുസ്മിം അവേഭങ്ഗിയന്തി എത്ഥ “സേനാസനക്ഖന്ധകേ ഗാമകാവാസവത്ഥുസ്മിം അവിസ്സജ്ജിയം കീടാഗിരിവത്ഥുസ്മിം അവേഭങ്ഗിയ”ന്തി വത്തബ്ബം. കസ്മാ? ദ്വിന്നമ്പി വത്ഥൂനം സേനാസനക്ഖന്ധകേ ആഗതത്താ. **സേനാസനക്ഖന്ധകേ**തി അയം സാമഞ്ഞാധാരോ. **ഗാമകാവാസവത്ഥുസ്മിം കീടാഗിരിവത്ഥുസ്മി**ന്തി വിസേസാധാരോ. അയമത്ഥോ പാളിം ഓലോകേത്വാ പച്ചേതബ്ബോ. തേനേവ ഹി സമന്തപാസാദികായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൨) “സേനാസനക്ഖന്ധകേ”തി അവത്വാ “ഇധ”ഇച്ചേവ വുത്തം, **ഇധാ**തി ഇമിനാ ഗാമകാവാസവത്ഥും ദസ്സേതി, കീടാഗിരിവത്ഥു പന സരൂപതോ ദസ്സിതമേവ. സാമഞ്ഞാധാരോ പന തംസംവണ്ണനാഭാവതോ അവുത്തോപി സിജ്ഝതീതി ന വുത്തോതി വിഞ്ഞായതി.

൨൨൮. ഥാവരേന ച ഥാവരം, ഗരുഭണ്ഡേന ച ഗരുഭണ്ഡന്തി എത്ഥ പഞ്ചസു കോട്ഠാസേസു പുരിമദ്വയം **ഥാവരം,** പച്ഛിമത്തയം **ഗരുഭണ്ഡ**ന്തി വേദിതബ്ബം. **സമകമേവ ദേതീ**തി എത്ഥ ഊനകം ദേന്തമ്പി വിഹാരവത്ഥുസാമന്തം ഗഹേത്വാ ദൂരതരം ദുക്ഖഗോപം വിസ്സജ്ജേതും വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബം. വക്ഖതി ഹി

“ഭിക്ഖൂനഞ്ച മഹഗ്ഘതരം…പേ… സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീ”തി. **ജാനാപേത്വാതി** ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ജാനാപേത്വാ, അപലോകേത്വാതി അത്ഥോ. **നനു തുമ്ഹാകം ബഹുതരം രുക്ഖാതി വത്തബ്ബ**ന്തി ഇദം സാമികേസു അത്തനോ ഭണ്ഡസ്സ മഹഗ്ഘതം അജാനിത്വാ ദേന്തേസു തം ഞത്വാ ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ ഹോതീതി വുത്തം. **വിഹാരേന വിഹാരോ പരിവത്തേതബ്ബോ**തി സവത്ഥുകേന അഞ്ഞേസം ഭൂമിയം കതപാസാദാദിനാ, അവത്ഥുകേന വാ സവത്ഥുകം പരിവത്തേതബ്ബം, അവത്ഥുകം പന അവത്ഥുകേനേവ പരിവത്തേതബ്ബം കേവലം പാസാദസ്സ ഭൂമിതോ അഥാവരത്താ. ഏവം ഥാവരേസുപി ഥാവരവിഭാഗം ഞത്വാവ പരിവത്തേതബ്ബം.

“കപ്പിയമഞ്ചാ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബാതി ഇമിനാ സുവണ്ണാദിവിചിത്തം അകപ്പിയമഞ്ചം ‘സങ്ഘസ്സാ’തി വുത്തേപി സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. ‘വിഹാരസ്സ ദേമാ’തി വുത്തേ സങ്ഘസ്സ വട്ടതി, ന പുഗ്ഗലസ്സ ഖേത്താദി വിയാതി ദട്ഠബ്ബ”ന്തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൩൨൧) വുത്തം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൩൨൧) പന **“കപ്പിയമഞ്ചാ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബാ**തി ‘സങ്ഘസ്സ ദേമാ’തി ദിന്നം സന്ധായ വുത്തം. സചേ പന ‘വിഹാരസ്സ ദേമാ’തി വദന്തി, സുവണ്ണരജതമയാദിഅകപ്പിയമഞ്ചേപി സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീ”തി വുത്തം. **ന കേവലം…പേ॰… പരിവത്തേതും വട്ടന്തീ**തി ഇമിനാ അഥാവരേന ഥാവരമ്പി അഥാവരമ്പി പരിവത്തേതും വട്ടതീതി ദസ്സേതി. ഥാവരേന അഥാവരമേവ ഹി പരിവത്തേതും ന വട്ടതി. **“അകപ്പിയം വാ മഹഗ്ഘം കപ്പിയം വാ**തി ഏത്ഥ **അകപ്പിയം** നാമ സുവണ്ണമയമഞ്ചാദി അകപ്പിയഭിസിബിമ്ബോഹനാനി ച. **മഹഗ്ഘം കപ്പിയം** നാമ ദന്തമയമഞ്ചാദി, പാവാരാദികപ്പിയഅത്ഥരണാദീനി ചാ”തി സാരത്ഥദീപനിയം വുത്തം, വിമതിവിനോദനിയം പന **“അകപ്പിയം വാ**തി ആസന്ദിആദി, പമാണാതിക്കന്തം ബിമ്ബോഹനാദി ച. **മഹഗ്ഘം കപ്പിയം വാ**തി സുവണ്ണാദിവിചിത്തം കപ്പിയവോഹാരേന ദിന്ന”ന്തി വുത്തം.

൨൨൯. “കാളലോഹ …പേ॰… ഭാജേതബ്ബോ”തി വുത്തത്താ വട്ടകംസലോഹമയമ്പി ഭാജനം പുഗ്ഗലികമ്പി സമ്പടിച്ഛിതുമ്പി പരിഹരിതുമ്പി വട്ടതി പുഗ്ഗലാനം പരിഹരിതബ്ബസ്സേവ ഭാജേതബ്ബത്താതി വദന്തി, തം ഉപരി “കംസലോഹവട്ടലോഹഭാജനവികതി സങ്ഘികപരിഭോഗേന വാ ഗിഹിവികടാ വാ വട്ടതീ”തിആദികേന മഹാപച്ചരിവചനേന വിരുജ്ഝതി. ഇമസ്സ ഹി “വട്ടലോഹകംസലോഹാനം യേന കേനചി കതോ സീഹളദീപേ പാദഗ്ഗണ്ഹനകോ ഭാജേതബ്ബോ”തി വുത്തസ്സ മഹാഅട്ഠകഥാവചനസ്സ പടിക്ഖേപായ തം മഹാപച്ചരിവചനം പച്ഛാ ദസ്സിതം, തസ്മാ വട്ടലോഹകംസലോഹമയം യം കിഞ്ചി പാദഗ്ഗണ്ഹനകവാരകമ്പി ഉപാദായ അഭാജനീയമേവ, ഗിഹീഹി ദീയമാനമ്പി പുഗ്ഗലസ്സ സമ്പടിച്ഛിതുമ്പി ന വട്ടതി. **പാരിഹാരിയം ന വട്ടതീ**തി പത്താദിപരിക്ഖാരം വിയ സയമേവ പടിസാമേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി. ഗിഹിസന്തകം വിയ ആരാമികാദയോ ചേ സയമേവ ഗോപേത്വാ വിനിയോഗകാലേ ആനേത്വാ പടിദേന്തി, പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, “പടിസാമേത്വാ ഭിക്ഖൂനം ദേഥാ”തി വത്തുമ്പി വട്ടതീതി.

പണ്ണസൂചി നാമ ലേഖനീതി വദന്തി. **അത്തനാ ലദ്ധാനിപീ**തിആദിനാ പടിഗ്ഗഹണേ ദോസോ നത്ഥി, പരിഹരിത്വാ പരിഭോഗോവ ആപത്തികരോതി

ദസ്സേതി. യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം ഉപരി ഭാജനീയവാസിആദീസു അത്തനോ സന്തകേസുപി.

അനാമാസമ്പീതി സുവണ്ണാദിമയമ്പി, സബ്ബം തം ആമസിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

ഉപക്ഖരേതി ഉപകരണേ. **സിഖരം** നാമ യേന പരിബ്ഭമന്താ ഛിന്ദന്തി. **പത്തബന്ധകോ** നാമ പത്തസ്സ ഗണ്ഠിആദികാരകോ. "പടിമാനം സുവണ്ണാദിപത്തകാരകോ"തിപി വദന്തി.

"**അഡ്ഢബാഹൂ**തി കപ്പരതോ പട്ഠായ യാവ അംസകൂട"ന്തി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. "**അഡ്ഢബാഹു** നാമ വിദത്ഥിചതുരങ്ഗുലന്തിപി വദന്തീ"തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൩൨൧) വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായമ്പി (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩൨൧) "**അഡ്ഢബാഹൂ**തി കപ്പരതോ പട്ഠായ യാവ അംസകൂടന്തി ലിഖിത"ന്തി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൩൨൧) പന "**അഡ്ഢബാഹുപ്പമാണാ** നാമ അഡ്ഢബാഹുമത്താ, അഡ്ഢബ്യാമമത്താതിപി വദന്തീ"തി വുത്തം. **യോത്താനീ**തി ചമ്മരജ്ജുകാ. **തത്ഥജാതകാ**തി സങ്ഘികഭൂമിയം ജാതാ.

"**അട്ഠങ്ഗുലസൂചിദണ്ഡമത്തോ**തി ദീഘസോ അട്ഠങ്ഗുലമത്തോ പരിണാഹതോ പണ്ണസൂചിദണ്ഡമത്തോ"തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰. ചൂളവഗ്ഗ ૩.૩൨൧) വിമതിവിനോദനിയം പന (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൩൨൧) "**അട്ഠങ്ഗുലസൂചിദണ്ഡമത്തോ**തി സരദണ്ഡാദിസൂചിആകാരതനുദണ്ഡകമത്തോപീ"തി വുത്തം. **അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണോ**തി ദീഘതോ അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണോ. **രിത്തപോത്ഥകോപീ**തി അലിഖിതപോത്ഥകോപി, ഇദഞ്ച പണ്ണപ്പസങ്ഗേന വുത്തം.

ആസന്ദികോതി ചതുരസ്സപീഠം വുച്ചതി "ഉച്ചകമ്പി ആസന്ദിക"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൯൭) വചനതോ . ഏകതോഭാഗേന ദീഘപീഠമേവ ഹി അട്ഠങ്ഗുലപാദകം വട്ടതി, ചതുരസ്സാസന്ദികോ പന പമാണാതിക്കന്തോപി വട്ടതീതി വേദിതബ്ബോ. **സത്തങ്ഗോ** നാമ തീസു ദിസാസു അപസ്സയം കത്വാ കതമഞ്ചോ, അയമ്പി പമാണാതിക്കന്തോപി വട്ടതി. **ഭദ്ദപീഠ**ന്തി വേത്തമയം പീഠം വുച്ചതി. **പീഠികാ**തി പിലോതികബദ്ധം പീഠമേവ. **ഏളകപാദപീഠം** നാമ ദാരുപടികായ ഉപരിപാദേ ഠപേത്വാ ഭോജനഫലകം വിയ കതപീഠം വുച്ചതി. **ആമണ്ഡകവണ്ടകപീഠം** നാമ ആമലകാകാരേന യോജിതബഹുപാദപീഠം. ഇമാനി താവ പാളിയം ആഗതപീഠാനി. ദാരുമയം പന സബ്ബമ്പി പീഠം വട്ടതി.

"**ഘട്ടനഫലകം** നാമ യത്ഥ ഠപേത്വാ രജിതചീവരം ഹത്ഥേന ഘട്ടേന്തി. **ഘട്ടനമുഗ്ഗരോ** നാമ അനുവാതാദിഘട്ടനത്ഥം കതോതി വദന്തീ"തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ૩.૩൨൧) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൩൨൧) "**ഘട്ടനഫലകം ഘട്ടനമുഗ്ഗരോ**തി ഇദം രജിതചീവരം ഏകസ്മിം മട്ഠേ ദണ്ഡമുഗ്ഗരേ വേഠേത്വാ ഏകസ്സ മട്ഠഫലകസ്സ ഉപരി ഠപേത്വാ ഉപരി അപരേന മട്ഠഫലകേന നിക്കുജ്ജിത്വാ ഏകോ ഉപരി അക്കമിത്വാ തിട്ഠതി, ദ്വേ ജനാ ഉപരിഫലകം ദ്വീസു കോടീസു ഗഹേത്വാ അപരാപരം ആകഡ്ഢനവികഡ്ഢനം കരോന്തി,

ഏതം സന്ധായ വുത്തം. ഹത്ഥേ ഠപാപേത്വാ ഹത്ഥേന പഹരണം പന നിട്ഠിതരജനസ്സ ചീവരസ്സ അല്ലകാലേ കാതബ്ബം, ഇദം പന ഫലകമുഗ്ഗരേഹി ഘട്ടനം സുക്ഖകാലേ ഥദ്ധഭാവവിമോചനത്ഥന്തി ദട്ഠബ്ബ''ന്തി വുത്തം. "**അമ്ബണ**ന്തി ഫലകേഹി പോക്ഖരണീസദിസകതപാനീയഭാജനം. **രജനദോണീ**തി യത്ഥ പക്കരജനം ആകിരിത്വാ ഠപേന്തീ''തി സാരത്ഥദീപനിയം. വിമതിവിനോദനിയം പന "**അമ്ബണ**ന്തി ഏകദോണികനാവാഫലകേഹി പോക്ഖരണീസദിസം കതം. പാനീയഭാജനന്തിപി വദന്തി. **രജനദോണീ**തി ഏകദാരുനാവ കതം രജനഭാജനം. **ഉദകദോണീ**തി ഏകദാരുനാവ കതം ഉദകഭാജന''ന്തി വുത്തം.

"**ഭൂമത്ഥരണം കാതും വട്ടതീ**തി അകപ്പിയചമ്മം സന്ധായ വുത്തം. **പച്ചത്ഥരണഗതിക**ന്തി ഇമിനാ മഞ്ചപീഠേപി അത്ഥരിതും വട്ടതീതി ദീപേതി. പാവാരാദിപച്ചത്ഥരണമ്പി ഗരുഭണ്ഡന്തി ഏകേ. നോതി അപരേ, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബ''ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൩൨൧) വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩൨൧) പന "**ദണ്ഡമുഗ്ഗരോ** നാമ 'യേന രജിതചീവരം പോഥേന്തി, തമ്പി ഗരുഭണ്ഡമേവാ'തി വുത്തത്താ, 'പച്ചത്ഥരണഗതിക'ന്തി വുത്തത്താ ച അപി-സദ്ദേന പാവാരാദിപച്ചത്ഥരണം സബ്ബം ഗരുഭണ്ഡമേവാതി വദന്തി. ഏതേനേവ സുത്തേന അഞ്ഞഥാ അത്ഥം വത്വാ പാവാരാദിപച്ചത്ഥരണം ന ഗരുഭണ്ഡം, ഭാജനീയമേവ, സേനാസനത്ഥായ ദിന്നപച്ചത്ഥരണമേവ ഗരുഭണ്ഡന്തി വദന്തി. ഉപപരിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൩൨൧) പന "**ഭൂമത്ഥരണം കാതും വട്ടതീ**തി അകപ്പിയചമ്മം സന്ധായ വുത്തം. തത്ഥ ഭൂമത്ഥരണസങ്ഖേപേന സയിതുമ്പി വട്ടതിയേവ. **പച്ചത്ഥരണഗതിക**ന്തി ഇമിനാ മഞ്ചാദീസു അത്ഥരിതബ്ബം മഹാചമ്മം ഏളകചമ്മം നാമാതി ദസ്സേതീ''തി വുത്തം. **ഛത്തമുട്ഠിപണ്ണ**ന്തി താലപണ്ണം സന്ധായ വുത്തം. **പത്തകടാഹ**ന്തി പത്തപചനകടാഹം. **ഗണ്ഠികാ**തി ചീവരഗണ്ഠികാ. **വിധോ**തി കായബന്ധനവിധോ.

ഇദാനി വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം (കങ്ഖാ॰ അഭി॰ ടീ॰ ദുബ്ബലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ആഗതനയോ വുച്ചതേ - **ആരാമോ** നാമ പുപ്ഫാരാമോ വാ ഫലാരാമോ വാ. **ആരാമവത്ഥു** നാമ തേസംയേവ ആരാമാനം അത്ഥായ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഠപിതോകാസോ. തേസു വാ ആരാമേസു വിനട്ഠേസു തേസം പോരാണകഭൂമിഭാഗോ. **വിഹാരോ** നാമ യം കിഞ്ചി പാസാദാദിസേനാസനം. **വിഹാരവത്ഥു** നാമ തസ്സ പതിട്ഠാനോകാസോ. **മഞ്ചോ** നാമ മസാരകോ ബുന്ദികാബദ്ധോ കുളീരപാദകോ ആഹച്ചപാദകോതി ഇമേസം പുബ്ബേ വുത്താനം ചതുന്നം മഞ്ചാനം അഞ്ഞതരോ. **പീഠം** നാമ മസാരകാദീനംയേവ ചതുന്നം പീഠാനം അഞ്ഞതരം. **ഭിസി** നാമ ഉണ്ണഭിസിആദീനം പഞ്ചന്നം ഭിസീനം അഞ്ഞതരം. **ബിമ്ബോഹനം** നാമ രുക്ഖതൂലലതാതൂലപോടകീതൂലാനം അഞ്ഞതരേന പുണ്ണം. **ലോഹകുമ്ഭീ** നാമ കാളലോഹേന വാ തമ്ബലോഹേന വാ യേന കേനചി കതകുമ്ഭീ. **ലോഹഭാണകാദീസുപി** ഏസേവ നയോ. ഏത്ഥ പന **ഭാണക**ന്തി അരഞ്ജരോ വുച്ചതി. **വാരകോ**തി ഘടോ. **കടാഹം** കടാഹമേവ. **വാസിആദീസു** വല്ലിആദീസു ച ദുവിഞ്ഞേയ്യം നാമ നത്ഥി...പേ॰....

തത്ഥ ഥാവരേന ഥാവരന്തി വിഹാരവിഹാരവത്ഥുനാ ആരാമആരാമവത്ഥും വിഹാരവിഹാരവത്ഥും. **ഇതരേനാ**തി അഥാവരേന, പച്ഛിമരാസിത്തയേനാതി വുത്തം ഹോതി. **അകപ്പിയേനാ**തി സുവണ്ണമയമഞ്ചാദിനാ ചേവ അകപ്പിയഭിസിബിമ്ബോഹനേഹി ച. **മഹഗ്ഘകപ്പിയേനാ**തി ദന്തമയമഞ്ചാദിനാ ചേവ പാവാരാദിനാ ച. **ഇതരന്തി** അഥാവരം. **കപ്പിയപരിവത്തനേന പരിവത്തേതു**ന്തി യഥാ അകപ്പിയം ന ഹോതി, ഏവം പരിവത്തേതും...പേ॰... ഏവം താവ ഥാവരേന ഥാവരപരിവത്തനം വേദിതബ്ബം. **ഇതരേന ഇതരപരിവത്തനേ** പന മഞ്ചപീഠം മഹന്തം വാ ഹോതു, ഖുദ്ദകം വാ, അന്തമസോ ചതുരങ്ഗുലപാദകം ഗാമദാരകേഹി പംസ്വാഗാരകേസു കീളന്തേഹി കതമ്പി സങ്ഘസ്സ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ ഗരുഭണ്ഡം ഹോതി...പേ॰... സതഗ്ഘനകേന വാ സഹസ്സഗ്ഘനകേന വാ മഞ്ചേന അഞ്ഞം മഞ്ചസതമ്പി ലഭതി, പരിവത്തേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. ന കേവലം മഞ്ചേന മഞ്ചോയേവ, ആരാമആരാമവത്ഥുവിഹാരവിഹാരവത്ഥുപീഠഭിസിബിമ്ബോഹനാനിപി പരിവത്തേതും വട്ടന്തി. ഏസ നയോ പീഠഭിസിബിമ്ബോഹനേസുപി.

കാളലോഹതമ്ബലോഹകംസലോഹവട്ടലോഹാനന്തി ഏത്ഥ കംസലോഹം വട്ടലോഹഞ്ച കിത്തിമലോഹം. തീണി ഹി കിത്തിമലോഹാനി കംസലോഹം വട്ടലോഹം ഹാരകൂടന്തി. തത്ഥ തിപുതമ്ബേ മിസ്സേത്വാ കതം **കംസലോഹം**. സീസതമ്ബേ മിസ്സേത്വാ കതം **വട്ടലോഹം**. രസതമ്ബേ മിസ്സേത്വാ കതം **ഹാരകൂടം**. തേന വുത്തം "കംസലോഹം വട്ടലോഹഞ്ച കിത്തിമലോഹ"ന്തി. **തതോ അതിരേക**ന്തി തതോ അതിരേകഗണ്ഹനകോ. **സാരകോ**തി മജ്ഝേ മകുളം ദസ്സേത്വാ മുഖവട്ടിവിത്ഥതം കത്വാ പിട്ഠിതോ നാമേത്വാ കാതബ്ബം ഏകം ഭാജനം. സരാവന്തിപി വദന്തി. ആദി-സദ്ദേന കഞ്ചനകാദീനം ഗിഹിഉപകരണാനം ഗഹണം. താനി ഹി ഖുദ്ദകാനിപി ഗരുഭണ്ഡാനേവ ഗിഹിഉപകരണത്താ. പി-സദ്ദേന പഗേവ മഹന്താനീതി ദസ്സേതി, ഇമാനി പന ഭാജനീയാനി ഭിക്ഖുപകരണത്താതി അധിപ്പായോ. യഥാ ച ഏതാനി, ഏവം കുണ്ഡികാപി ഭാജനീയാ. വക്ഖതി ഹി "യഥാ ച മത്തികാഭണ്ഡേ, ഏവം ലോഹഭണ്ഡേപി കുണ്ഡികാ ഭാജനീയകോട്ഠാസമേവ ഭജതീ"തി. **സങ്ഘികപരിഭോഗേനാ**തി ആഗന്തുകാനം വുഡ്ഢതരാനം ദത്വാ പരിഭോഗേന. **ഗിഹിവികടാ**തി ഗിഹീഹി വികതാ പഞ്ഞത്താ, അത്തനോ വാ സന്തകകരണേന വിരൂപം കതാ. **പുഗ്ഗലികപരിഭോഗേന ന വട്ടതീ**തി ആഗന്തുകാനം അദത്വാ അത്തനോ സന്തകം വിയ ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി. **പിപ്ഫലികോ**തി കത്തരി. **ആരകണ്ടകം** സൂചിവേധകം. **താളം** യന്തം. **കത്തരയട്ഠിവേധകോ** കത്തരയട്ഠിവലയം. **യഥാ തഥാ ഘനകതം ലോഹ**ന്തി ലോഹവട്ടി ലോഹഗുളോ ലോഹപിണ്ഡി ലോഹചക്കലികന്തി ഏവം ഘനകതം ലോഹം. **ഖീരപാസാണമയാനീ**തി മുദുകഖീരവണ്ണപാസാണമയാനി.

ഗിഹിവികടാനിപി ന വട്ടന്തി അനാമാസത്താ. **പി**-സദ്ദേന പഗേവ സങ്ഘികപരിഭോഗേന വാ പുഗ്ഗലികപരിഭോഗേന വാതി ദസ്സേതി. സേനാസനപരിഭോഗോ പന സബ്ബകപ്പിയോ, തസ്മാ ജാതരൂപാദിമയആ സബ്ബാപി സേനാസനപരിക്ഖാരാ ആമാസാ. തേനാഹ **"സേനാസനപരിഭോഗേ പനാ"**തിആദി.

സേസാതി തതോ മഹത്തരീ വാസി. **യാ പനാ**തി യാ കുഠാരീ പന. **കുദാലോ** അന്തമസോ ചതുരങ്ഗുലമത്തോപി ഗരുഭണ്ഡമേവ. **നിഖാദനം**

ചതുരസ്സമുഖം വാ ഹോതു ദോണിമുഖം വാ വങ്കം വാ ഉജുകം വാ, അന്തമസോ സമ്മുഞ്ജനീദണ്ഡവേധനമ്പി, ദണ്ഡബന്ധഞ്ചേ, ഗരുഭണ്ഡമേവ. തേനാഹ ''കുദാലോ ദണ്ഡബന്ധനിഖാദനം വാ അഗരുഭണ്ഡം നാമ നത്ഥീ''തി. **സിപാടികാ** നാമ ഖുരകോസോ, സിഖരം പന ദണ്ഡബന്ധനിഖാദനം അനുലോമേതീതി ആഹ **"സിഖരമ്പി നിഖാദനേനേവ സങ്ഗഹിത"**ന്തി. സചേ പന വാസി അദണ്ഡകം ഫലമത്തം, ഭാജനീയം. **ഉപക്ഖരേ**തി വാസിആദിഭണ്ഡേ.

പത്തബന്ധകോ നാമ പത്തസ്സ ഗണ്ഠികാദികാരകോ. ''പടിമാനം സുവണ്ണാദിപത്തകാരകോ''തിപി വദന്തി. തിപുച്ഛേദനകസത്ഥം സുവണ്ണച്ഛേദനകസത്ഥം കതപരികമ്മചമ്മച്ഛിന്ദനകഖുദ്ദകസത്ഥന്തി ഇമാനി ചേത്ഥ തീണി പിപ്ഫലികം അനുലോമന്തീതി ആഹ **"അയം പന വിസേസോ"**തിആദി. **ഇതരാനീ**തി മഹാകത്തരിആദീനി.

അഡ്ഢബാഹുപ്പമാണാതി കപ്പരതോ പട്ഠായ യാവ അംസകൂടപ്പമാണാ, വിദത്ഥിചതുരങ്ഗുലപ്പമാണാതി വുത്തം ഹോതി. **തത്ഥജാതകാ**തി സങ്ഘികഭൂമിയം ജാതാ, ആരക്ഖസംവിധാനേന രക്ഖിതത്താ രക്ഖിതാ ച സാ മഞ്ജൂസാദീസു പക്ഖിത്തം വിയ യഥാ തം ന നസ്സതി, ഏവം ഗോപനതോ ഗോപിതാ ചാതി **രക്ഖിതഗോപിതാ**. തത്ഥജാതകാപി പന അരക്ഖിതാ ഗരുഭണ്ഡമേവ ന ഹോതി. **സങ്ഘകമ്മേ ച ചേതിയകമ്മേ ച കതേ**തി ഇമിനാ സങ്ഘസന്തകേന ചേതിയസന്തകം രക്ഖിതും പരിവത്തിതുഞ്ച വട്ടതീതി ദീപേതി. **സുത്തം പനാ**തി വട്ടിതഞ്ചേവ അവട്ടിതഞ്ച സുത്തം.

അട്ഠങ്ഗുലസൂചിദണ്ഡമത്തോതി അന്തമസോ ദീഘസോ അട്ഠങ്ഗുലമത്തോ പരിണാഹതോ സീഹള-പണ്ണസൂചിദണ്ഡമത്തോ. **ഏത്ഥാ**തി വേളുഭണ്ഡേ. ദഡ്ഢം ഗേഹം യേസം തേതി **ദഡ്ഢഗേഹാ. ന വാരേതബ്ബാ**തി ''മാ ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛഥാ''തി ന നിസേധേതബ്ബാ. ദേസന്തരഗതേന സമ്പത്തവിഹാരേ സങ്ഘികാവാസേ ഠപേതബ്ബാ.

അവസേസഞ്ച ഛദനതിണന്തി മുഞ്ജപബ്ബജേഹി അവസേസം യം കിഞ്ചി ഛദനതിണം. **അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണോപീ**തി വിത്ഥാരതോ അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണോ. ലിഖിതപോത്ഥകോ പന ഗരുഭണ്ഡം ന ഹോതി. **കപ്പിയചമ്മാനീ**തി മിഗാദീനം ചമ്മാനി. **സബ്ബം ചക്കയുത്തയാന**ന്തി രഥസകടാദികം സബ്ബം ചക്കയുത്തയാനം. വിസങ്ഖതചക്കം പന യാനം ഭാജനീയം. **അനുഞ്ഞാതവാസി** നാമ യാ സിപാടികായ പക്ഖിപിത്വാ പരിഹരിതും സക്കാതി വുത്താ. **മുട്ഠിപണ്ണം** താലപത്തം. തഞ്ഹി മുട്ഠിനാ ഗഹേത്വാ പരിഹരന്തീതി ''മുട്ഠിപണ്ണ''ന്തി വുച്ചതി. **"മുട്ഠിപണ്ണ**ന്തി ഛത്തച്ഛദപണ്ണമേവാ''തി കേചി. **അരണീസഹിത**ന്തി അരണീയുഗളം, ഉത്തരാരണീ അധരാരണീതി അരണീദ്വയന്തി അത്ഥോ. **ഫാതികമ്മം കത്വാ**തി അന്തമസോ തംഅഗ്ഘനകവാലികായപി ഥാവരം വഡ്ഢികമ്മം കത്വാ. **കുണ്ഡികാ**തി അയകുണ്ഡികാ ചേവ തമ്ബലോഹകുണ്ഡികാ ച. **ഭാജനീയകോട്ഠാസമേവ ഭജതീ**തി ഭാജനീയപക്ഖമേവ സേവതി , ന തു ഗരുഭണ്ഡന്തി അത്ഥോ. കഞ്ചനകോ പന ഗരുഭണ്ഡമേവാതി അധിപ്പായോ.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ഗരുഭണ്ഡവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

തിംസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

൩൧. ചോദനാദിവിനിച്ഛയകഥാ

൨൩൭. ഏവം ഗരുഭണ്ഡവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി ചോദനാദിവിനിച്ഛയം കഥേതും **"ചോദനാദിവിനിച്ഛയോതി ഏത്ഥ പനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ചോദീയതേ **ചോദനാ,** ദോസാരോപനന്തി അത്ഥോ. **ആദി**-സദ്ദേന സാരണാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. വുത്തഞ്ഹേതം കമ്മക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ർ, ൫) "ചോദേത്വാ കതം ഹോതി, സാരേത്വാ കതം ഹോതി, ആപത്തിം രോപേത്വാ കതം ഹോതീ"തി. **"ചോദേതും പന കോ ലഭതി, കോ ന ലഭതീ"**തി ഇദം അനുദ്ധംസനാധിപ്പായം വിനാപി ചോദനാലക്ഖണം ദസ്സേതും വുത്തം. **സീലസമ്പന്നോ**തി ഇദം ദുസ്സീലസ്സ വചനം അപ്പമാണന്തി അധിപ്പായേന വുത്തം. ഭിക്ഖുനീനം പന ഭിക്ഖും ചോദേതും അനിസ്സരത്താ **'ഭിക്ഖുനിമേവാ'**തി വുത്തം. സതിപി ഭിക്ഖുനീനം ഭിക്ഖൂസു അനിസ്സരഭാവേ താഹി കതചോദനാപി ചോദനാരഹത്താ ചോദനായേവാതി അധിപ്പായേന **"പഞ്ചപി സഹധമ്മികാ ലഭന്തീ"**തി വുത്തം. **ഭിക്ഖുസ്സ സുത്വാ ചോദേതീ**തിആദിനാ ചോദകോ യേസം സുത്വാ ചോദേതി, തേസമ്പി വചനം പമാണമേവാതി സമ്പടിച്ഛിതത്താ തേസം ചോദനാപി രുഹതേവാതി ദസ്സേതും "ഥേരോ സുത്തം നിദസ്സേസീ"തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൩൮൫-൩൮൬) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൩൮൬) പന "അമൂലകചോദനാപസങ്ഗേന സമൂലകചോദനാലക്ഖണാദിം ദസ്സേതും **'ചോദേതും പന കോ ലഭതി, കോ ന ലഭതീ'**തിആദി ആരദ്ധം. **'ഭിക്ഖുസ്സ സുത്വാ ചോദേതീ'**തിആദിസുത്തം യസ്മാ യേ ചോദകസ്സ അഞ്ഞേസം വിപത്തിം പകാസേന്തി, തേപി തസ്മിം ഖണേ ചോദകഭാവേ ഠത്വാവ പകാസേന്തി, തേസഞ്ച വചനം ഗഹേത്വാ ഇതരോപി യസ്മാ ചോദേതുഞ്ച അസമ്പടിച്ഛന്തം തേഹി തിത്ഥിയസാവകപരിയോസാനേഹി പഠമചോദകേഹി സമ്പടിച്ഛാപേതുഞ്ച ലഭതി, തസ്മാ ഇധ സാധകഭാവേന ഉദ്ധടന്തി വേദിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം.

ഗരുകാനം ദ്വിന്നന്തി പാരാജികസങ്ഘാദിസേസാനം. **അവസേസാന**ന്തി ഥുല്ലച്ചയാദീനം പഞ്ചന്നം ആപത്തീനം. **മിച്ഛാദിട്ഠി** നാമ "നത്ഥി ദിന്ന"ന്തിആദിനയപ്പവത്താ ദസവത്ഥുകാ ദിട്ഠി. "അന്തവാ ലോകോ അനന്തവാ ലോകോ"തിആദികാ അന്തം ഗണ്ഹാപകദിട്ഠി **അന്തഗ്ഗാഹികാ** നാമ. **ആജീവഹേതു പഞ്ഞത്താനം ഛന്ന**ന്തി ആജീവഹേതുപി ആപജ്ജിതബ്ബാനം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മേ പാരാജികം, സഞ്ചരിത്തേ സങ്ഘാദിസേസോ, "യോ തേ വിഹാരേ വസതി, സോ അരഹാ"തി പരിയായേന ഥുല്ലച്ചയം, ഭിക്ഖുസ്സ പണീതഭോജനവിഞ്ഞത്തിയാ പാചിത്തിയം, ഭിക്ഖുനിയാ പണീതഭോജനവിഞ്ഞത്തിയാ പാടിദേസനീയം, സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിയാ ദുക്കടന്തി ഇമേസം പരിവാരേ (പരി॰ ൨൮൭) വുത്താനം ഛന്നം. ന ഹേതാ ആപത്തിയോ ആജീവഹേതു ഏവ പഞ്ഞത്താ സഞ്ചരിത്താദീനം അഞ്ഞഥാപി ആപജ്ജിതബ്ബതോ. ആജീവഹേതുപി ഏതാസം ആപജ്ജനം സന്ധായ ഏവം വുത്തം, ആജീവഹേതുപി പഞ്ഞത്താനന്തി അത്ഥോ. ദിട്ഠിവിപത്തിആജീവവിപത്തീഹി ചോദേന്തോപി തമ്മൂലികായ ആപത്തിയാ ഏവ ചോദേതി.

"കസ്മാ മം ന വന്ദസീ"തി പുച്ഛിതേ "അസ്സമണോസി, അസക്യപുത്തിയോസീ"തി അവന്ദനകാരണസ്സ വുത്തത്താ അന്തിമവത്ഥും

അജ്ഝാപന്നോ ന വന്ദിതബ്ബോതി വദന്തി. ചോദേതുകാമതായ ഏവ അവന്ദിത്വാ അത്തനാ വത്തബ്ബസ്സ വുത്തമത്ഥം ഠപേത്വാ അവന്ദിയഭാവേ തം കാരണം ന ഹോതീതി ചൂളഗണ്ഠിപദേ മജ്ഝിമഗണ്ഠിപദേ ച വുത്തം. അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നസ്സ അവന്ദിയേസു അവുത്തത്താ തേന സദ്ധിം സയന്തസ്സ സഹസേയ്യാപത്തിയാ അഭാവതോ, തസ്സ ച പടിഗ്ഗഹണസ്സ രുഹനതോ തദേവ യുത്തതരന്തി വിഞ്ഞായതി. കിഞ്ചാപി യാവ സോ ഭിക്ഖുഭാവം പടിജാനാതി, താവ വന്ദിതബ്ബോ, യദാ പന ''അസ്സമണോമ്ഹീ''തി പടിജാനാതി, തദാ ന വന്ദിതബ്ബോതി അയമേത്ഥ വിസേസോ വേദിതബ്ബോ. അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നസ്സ ഹി ഭിക്ഖുഭാവം പടിജാനന്തസ്സേവ ഭിക്ഖുഭാവോ, ന തതോ പരം. ഭിക്ഖുഭാവം അപ്പടിജാനന്തോ ഹി അനുപസമ്പന്നപക്ഖം ഭജതി. യസ്മാ ആമിസം ദേന്തോ അത്തനോ ഇച്ഛിതട്ഠാനേയേവ ദേതി, തസ്മാ പടിപാടിയാ നിസിന്നാനം യാഗുഭത്താദീനി ദേന്തേന ഏകസ്സ ചോദേതുകാമതായ അദിന്നേപി ചോദനാ നാമ ന ഹോതീതി ആഹ **''ന താവ താ ചോദനാ ഹോതീ''**തി.

൨൩൭. ചോദേതബ്ബോതി ചുദിതോ, ചുദിതോ ഏവ **ചുദിതകോ,** അപരാധവന്തോ പുഗ്ഗലോ. ചോദേതീതി **ചോദകോ,** അപരാധപകാസകോ. ചുദിതകോ ച ചോദകോ ച ചുദിതകചോദകാ. **ഉബ്ബാഹികായാ**തി ഉബ്ബഹന്തി വിയോജേന്തി ഏതായ അലജ്ജീനം തജ്ജനിം വാ കലഹം വാതി ഉബ്ബാഹികാ, സങ്ഘസമ്മുതി, തായ. വിനിച്ഛിനനം നാമ തായ സമ്മതഭിക്ഖൂഹി വിനിച്ഛിനനമേവ. അലജ്ജുസ്സന്നായ ഹി പരിസായ സമഥക്ഖന്ധകേ ആഗതേഹി ദസഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതാ ദ്വേ തയോ ഭിക്ഖൂ തത്ഥേവ വുത്തായ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ സമ്മന്നിതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹേതം സമഥക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൨൩൧-൨൩൨) -

> ''തേഹി ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂഹി തസ്മിം അധികരണേ വിനിച്ഛിയമാനേ അനന്താനി ചേവ ഭസ്സാനി ജായന്തി, ന ചേകസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി . അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഏവരൂപം അധികരണം ഉബ്ബാഹികായ വൂപസമേതും. ദസഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഭിക്ഖു ഉബ്ബാഹികായ സമ്മന്നിതബ്ബോ, സീലവാ ഹോതി, പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു , ബഹുസ്സുതോ ഹോതി സുതധരോ സുതസന്നിചയോ, യേ തേ ധമ്മാ ആദികല്യാണാ മജ്ഝേകല്യാണാ പരിയോസാനകല്യാണാ സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം അഭിവദന്തി, തഥാരൂപസ്സ ധമ്മാ ബഹുസ്സുതാ ഹോന്തി ധാതാ വചസാ പരിചിതാ മനസാനുപേക്ഖിതാ ദിട്ഠിയാ സുപ്പടിവിദ്ധാ, ഉഭയാനി ഖോ പനസ്സ പാതിമോക്ഖാനി വിത്ഥാരേന സ്വാഗതാനി ഹോന്തി സുവിഭത്താനി സുപ്പവത്തീനി സുവിനിച്ഛിതാനി സുത്തസോ അനുബ്യഞ്ജനസോ, വിനയേ ഖോ പന ഛേകോ ഹോതി അസംഹീരോ, പടിബലോ ഹോതി ഉഭോ അത്ഥപച്ചത്ഥികേ അസ്സാസേതും സഞ്ഞാപേതും നിജ്ഝാപേതും പേക്ഖേതും പസ്സിതും പസാദേതും, അധികരണസമുപ്പാദവൂപസമകുസലോ ഹോതി, അധികരണം ജാനാതി, അധികരണസമുദയം ജാനാതി, അധികരണനിരോധം ജാനാതി, അധികരണനിരോധഗാമിനിപടിപദം ജാനാതി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ,

ഇമേഹി ദസഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ഭിക്ഖും ഉബ്ബാഹികായ സമ്മന്നിതും.

“ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, സമ്മന്നിതബ്ബോ. പഠമം ഭിക്ഖു യാചിതബ്ബോ, യാചിത്വാ ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ -

“സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, അമ്ഹാകം ഇമസ്മിം അധികരണേ വിനിച്ഛിയമാനേ അനന്താനി ചേവ ഭസ്സാനി ജായന്തി, ന ചേകസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഇത്ഥന്നാമഞ്ച ഇത്ഥന്നാമഞ്ച ഭിക്ഖും സമ്മന്നേയ്യ ഉബ്ബാഹികായ ഇമം അധികരണം വൂപസമേതും, ഏസാ ഞത്തി.

“സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, അമ്ഹാകം ഇമസ്മിം അധികരണേ വിനിച്ഛിയമാനേ അനന്താനി ചേവ ഭസ്സാനി ജായന്തി, ന ചേകസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. സങ്ഘോ ഇത്ഥന്നാമഞ്ച ഇത്ഥന്നാമഞ്ച ഭിക്ഖും സമ്മന്നതി ഉബ്ബാഹികായ ഇമം അധികരണം വൂപസമേതും. യസ്സായസ്മതോ ഖമതി ഇത്ഥന്നാമസ്സ ച ഇത്ഥന്നാമസ്സ ച ഭിക്ഖുനോ സമ്മുതി ഉബ്ബാഹികായ ഇമം അധികരണം വൂപസമേതും, സോ തുണ്ഹസ്സ. യസ്സ നക്ഖമതി, സോ ഭാസേയ്യ.

“സമ്മതോ സങ്ഘേന ഇത്ഥന്നാമോ ച ഇത്ഥന്നാമോ ച ഭിക്ഖു ഉബ്ബാഹികായ ഇമം അധികരണം വൂപസമേതും, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ”തി.

തേഹി ച സമ്മതേഹി വിസും വാ നിസീദിത്വാ തസ്സാ ഏവ വാ പരിസായ “അഞ്ഞേഹി ന കിഞ്ചി കഥേതബ്ബ”ന്തി സാവേത്വാ തം അധികരണം വിനിച്ഛിതബ്ബം. **തുമ്ഹാക**ന്തി ചുദിതകചോദകേ സന്ധായ വുത്തം.

“കിമ്ഹീതി കിസ്മിം വത്ഥുസ്മിം. **കിമ്ഹി നമ്പി ന ജാനാസീ**തി കിമ്ഹി നന്തി വചനമ്പി ന ജാനാസി. **നാസ്സ അനുയോഗോ ദാതബ്ബോ**തി നാസ്സ പുച്ഛാ പടിപുച്ഛാ ദാതബ്ബാ”തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൩.൩൪൭-൩൪൮) വുത്തം, വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൩൪൮) പന - **കിമ്ഹീ**തി കിസ്മിം വത്ഥുസ്മിം, കതരവിപത്തിയന്തി അത്ഥോ. **കിമ്ഹി നം നാമാ**തി ഇദം “കതരായ വിപത്തിയാ ഏതം ചോദേസീ”തി യായ കായചി വിഞ്ഞായമാനായ ഭാസായ വുത്തേപി ചോദകസ്സ വിനയേ അപകതഞ്ഞുതായ “സീലാചാരദിട്ഠിആജീവവിപത്തീസു കതരായാതി മം പുച്ഛതീ”തി വിഞ്ഞാതും അസക്കോന്തസ്സ പുച്ഛാ, ന പന “കിമ്ഹീ”തിആദിപദത്ഥമത്തം അജാനന്തസ്സ. ന ഹി അനുവിജ്ജകോ ചോദകം ബാലം അപരിചിതഭാസായ “കിമ്ഹി ന”ന്തി പുച്ഛതി. **കിമ്ഹി നമ്പി ന ജാനാസീ**തി ഇദമ്പി വചനമത്തം സന്ധായ വുത്തം ന ഹോതി. “കതരവിപത്തിയാ”തി വുത്തേ “അസുകായ വിപത്തിയാ”തി വത്തുമ്പി “ന ജാനാസീ”തി വചനസ്സ അധിപ്പായമേവ സന്ധായ വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം. തേനേവ വക്ഖതി “നാസ്സ അനുയോഗോ ദാതബ്ബോ”തി.

“തസ്സ നയോ ദാതബ്ബോ”തി **തസ്സാ**തി ബാലസ്സ ലജ്ജിസ്സ. “തസ്സ നയോ ദാതബ്ബോ”തി വത്വാ ച “കിമ്ഹി നം ചോദേസീതി സീലവിപത്തിയാ”തിആദി

അധിപ്പായപ്പകാസനമേവ നയദാനം വുത്തം, ന പന **കിമ്ഹി-നം-പദാനം**പരിയായമത്തദസ്സനം. ന ഹി ബാലോ “കതരവിപത്തിയം നം ചോദേസീ”തി ഇമസ്സ വചനസ്സ അത്ഥേ ഞാതേപി വിപത്തിപ്പഭേദം, അത്തനാ ചോദിയമാനം വിപത്തിസരൂപഞ്ച ജാനിതും സക്കോതി, തസ്മാ തേനേവ അജാനനേന അലജ്ജീ അപസാദേതബ്ബോ. **കിമ്ഹി ന**ന്തി ഇദമ്പി ഉപലക്ഖണമത്തം. അഞ്ഞേന വാ യേന കേനചി ആകാരേന അവിഞ്ഞുതം പകാസേത്വാ വിസ്സജ്ജേതബ്ബോവ. “ദുമ്മങ്കൂനം പുഗ്ഗലാനം നിഗ്ഗഹായാ”തിആദിവചനതോ **“അലജ്ജീനിഗ്ഗഹത്ഥായ…പേ॰… പഞ്ഞത്ത”**ന്തി വുത്തം. **ഏഹിതീ**തി ഏതി, **ഹി**-കാരോ ഏത്ഥ ആഗമോ ദട്ഠബ്ബോ, ആഗമിസ്സതീതി അത്ഥോ. **ദിട്ഠസന്താനേനാ**തി ദിട്ഠനിയാമേന. **അലജ്ജിസ്സ പടിഞ്ഞായ ഏവ കാതബ്ബ**ന്തി വചനപടിവചനക്കമേനേവ ദോസേ ആവിഭൂതേപി അലജ്ജിസ്സ “അസുദ്ധോ അഹ”ന്തി ദോസസമ്പടിച്ഛനപടിഞ്ഞായ ഏവ ആപത്തിയാ കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. കേചി പന “അലജ്ജിസ്സ ഏതം നത്ഥീതി സുദ്ധപടിഞ്ഞായ ഏവ അനാപത്തിയാ കാതബ്ബന്തി അയമേത്ഥ അത്ഥോ സങ്ഗഹിതോ”തി വദന്തി, തം ന യുത്തം അനുവിജ്ജകസ്സേവ നിരത്ഥകത്താപത്തിതോ, ചോദകേനേവ അലജ്ജിപടിഞ്ഞായ ഠാതബ്ബതോ. ദോസോപഗമപടിഞ്ഞാ ഏവ ഹി ഇധ പടിഞ്ഞാതി അധിപ്പേതാ, തേനേവ വക്ഖതി “ഏതമ്പി നത്ഥി, ഏതമ്പി നത്ഥീതി പടിഞ്ഞം ന ദേതീ”തിആദി.

തദത്ഥദീപനത്ഥന്തി അലജ്ജിസ്സ ദോസേ ആവിഭൂതേപി തസ്സ ദോസോപഗമപടിഞ്ഞായ ഏവ കാതബ്ബതാദീപനത്ഥം. വിവാദവത്ഥുസങ്ഖാതേ അത്ഥേ പച്ചത്ഥികാ **അത്ഥപച്ചത്ഥികാ. സഞ്ഞം ദത്വാ**തി തേസം കഥാപച്ഛേദത്ഥം അഭിമുഖകരണത്ഥഞ്ച സദ്ദം കത്വാ. **വിനിച്ഛിനിതും അനനുച്ഛവികോ**തി അസുദ്ധോതി സഞ്ഞായ ചോദകപക്ഖേ പവിട്ഠത്താ അനുവിജ്ജകഭാവതോ ബഹിഭൂതത്താ അനുവിജ്ജിതും അസക്കുണേയ്യത്തം സന്ധായ വുത്തം. സന്ദേഹേ ഏവ ഹി സതി അനുവിജ്ജിതും സക്കാ, അസുദ്ധലദ്ധിയാ പന സതി ചുദിതകേന വുത്തം സബ്ബം അസച്ചതോപി പടിഭാതി, കഥം തത്ഥ അനുവിജ്ജനാ സിയാതി.

തഥാ നാസിതകോവ ഭവിസ്സതീതി ഇമിനാ വിനിച്ഛയമ്പി അദത്വാ സങ്ഘതോ വിയോജനം നാമ ലിങ്ഗനാസനാ വിയ അയമ്പി ഏകോ നാസനപ്പകാരോതി ദസ്സേതി. **ഏകസമ്ഭോഗപരിഭോഗാ**തി ഇദം അത്തനോ സന്തികാ തേസം വിമോചനത്ഥം വുത്തം, ന പന തേസം അഞ്ഞമഞ്ഞസമ്ഭോഗേ യോജനത്ഥം.

വിരദ്ധം ഹോതീതി സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം ആപന്നോ ഹോതി. **ആദിതോ പട്ഠായ അലജ്ജീ നാമ നത്ഥീ**തി ഇദം “പക്ഖാനം അനുരക്ഖണത്ഥായ പടിഞ്ഞം ന ദേതീ”തി ഇമസ്സ അലജ്ജീലക്ഖണസമ്ഭവസ്സ കരണവചനം. പടിച്ഛാദിതകാലതോ പട്ഠായ അലജ്ജീ നാമ ഏവ, പുരിമോ ലജ്ജിഭാവോ ന രക്ഖതീതി അത്ഥോ. **പടിഞ്ഞം ന ദേതീ**തി “സചേ മയാ കതദോസം വക്ഖാമി, മയ്ഹം അനുവത്തകാ ഭിജ്ജിസ്സന്തീ”തി പടിഞ്ഞം ന ദേതി. **ഠാനേ ന തിട്ഠതീ**തി ലജ്ജിട്ഠാനേ ന തിട്ഠതി, കായവാചാസു വീതിക്കമോ ഹോതി ഏവാതി അധിപ്പായോ. തേനാഹ **“വിനിച്ഛയോ ന ദാതബ്ബോ”**തി, പുബ്ബേ പക്ഖികാനം പടിഞ്ഞായ വൂപസമിതസ്സപി അധികരണസ്സ ദുവൂപസന്തതായ അയമ്പി തഥാ നാസിതകോവ ഭവിസ്സതീതി അധിപ്പായോ.

൨൩൨. **അദിന്നാദാനവത്ഥും വിനിച്ഛിനന്തേന പഞ്ചവീസതി അവഹാരാ സാധുകം സല്ലക്ഖേതബ്ബാ**തി എത്ഥ **പഞ്ചവീസതി അവഹാരാ** നാമ പഞ്ച പഞ്ചകാനി, തത്ഥ **പഞ്ച പഞ്ചകാനി** നാമ നാനാഭണ്ഡപഞ്ചകം ഏകഭണ്ഡപഞ്ചകം സാഹത്ഥികപഞ്ചകം പുബ്ബപയോഗപഞ്ചകം ഥേയ്യാവഹാരപഞ്ചകന്തി. തഥാ ഹി വുത്തം കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദുതിയപാരാജികവണ്ണനാ) ''തേ പന അവഹാരാ പഞ്ച പഞ്ചകാനി സമോധാനേത്വാ സാധുകം സല്ലക്ഖേതബ്ബാ''തിആദി. തത്ഥ നാനാഭണ്ഡപഞ്ചകഏകഭണ്ഡപഞ്ചകാനി പദഭാജനേ (പാരാ॰ ൻ൨) വുത്താനം ''ആദിയേയ്യ, ഹരേയ്യ, അവഹരേയ്യ, ഇരിയാപഥം വികോപേയ്യ, ഠാനാ ചാവേയ്യാ''തി ഇമേസം പദാനം വസേന ലബ്ഭന്തി. തഥാ ഹി വുത്തം പോരാണേഹി -

> ''ആദിയന്തോ ഹരന്തോവ;
> ഹരന്തോ ഇരിയാപഥം;
> വികോപേന്തോ തഥാ ഠാനാ;
> ചാവേന്തോപി പരാജികോ''തി.

തത്ഥ നാനാഭണ്ഡപഞ്ചകം സവിഞ്ഞാണകഅവിഞ്ഞാണകവസേന ദട്ഠബ്ബം, ഇതരം സവിഞ്ഞാണകവസേനേവ. കഥം? **ആദിയേയ്യാ**തി ആരാമം അഭിയുഞ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. സാമികസ്സ വിമതിം ഉപ്പാദേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. സാമികോ ''ന മയ്ഹം ഭവിസ്സതീ''തി ധുരം നിക്ഖിപതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ. **ഹരേയ്യാ**തി അഞ്ഞസ്സ ഭണ്ഡം ഹരന്തോ സീസേ ഭാരം ഥേയ്യചിത്തോ ആമസതി, ദുക്കടം. ഫന്ദാപേതി, ഥുല്ലച്ചയം. ഖന്ധം ഓരോപേതി, പാരാജികം. **അവഹരേയ്യാ**തി ഉപനിക്ഖിത്തം ഭണ്ഡം ''ദേഹി മേ ഭണ്ഡ''ന്തി വുച്ചമാനോ ''നാഹം ഗണ്ഹാമീ''തി ഭണതി, ദുക്കടം. സാമികസ്സ വിമതിം ഉപ്പാദേതി, ഥുല്ലച്ചയം. സാമികോ ''ന മയ്ഹം ഭവിസ്സതീ''തി ധുരം നിക്ഖിപതി, പാരാജികം. **ഇരിയാപഥം വികോപേയ്യാ**തി ''സഹഭണ്ഡഹാരകം നേസ്സാമീ''തി പഠമം പാദം അതിക്കാമേതി, ഥുല്ലച്ചയം. ദുതിയം പാദം അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. **ഠാനാ ചാവേയ്യാ**തി ഥലട്ഠം ഭണ്ഡം ഥേയ്യചിത്തോ ആമസതി, ദുക്കടം. ഫന്ദാപേതി, ഥുല്ലച്ചയം. ഠാനാ ചാവേതി, പാരാജികം. ഏവം താവ നാനാഭണ്ഡപഞ്ചകം വേദിതബ്ബം. സസ്സാമികസ്സ പന ദാസസ്സ വാ തിരച്ഛാനഗതസ്സ വാ യഥാവുത്തേന അഭിയോഗാദിനാ നയേന ആദിയനഹരണ അവഹരണ ഇരിയാപഥവികോപന ഠാനാചാവനവസേന **ഏകഭണ്ഡപഞ്ചകം** വേദിതബ്ബം. തേനാഹു പോരാണാ -

> ''തത്ഥ നാനേകഭണ്ഡാനം, പഞ്ചകാനം വസാ പന;
> ആദിയനാദിപഞ്ചകാ, ദുവിധാതി ഉദീരിതാ''തി.

കതമം **സാഹത്ഥികപഞ്ചകം**? സാഹത്ഥികോ ആണത്തികോ നിസ്സഗ്ഗിയോ അത്ഥസാധകോ ധുരനിക്ഖേപോതി. തഥാ ഹി വുത്തം -

> ''സാഹത്ഥാണത്തികോ ചേവ, നിസ്സഗ്ഗിയോത്ഥസാധകോ;
> ധുരനിക്ഖേപകോ ചാതി, ഇദം സാഹത്ഥപഞ്ചക''ന്തി.

തത്ഥ **സാഹത്ഥികോ** നാമ പരസ്സ ഭണ്ഡം സഹത്ഥാ അവഹരതി. **ആണത്തികോ** നാമ ''അസുകസ്സ ഭണ്ഡം അവഹരാ''തി അഞ്ഞം ആണാപേതി. **നിസ്സഗ്ഗിയോ** നാമ സുങ്കഘാതപരികപ്പിതോകാസാനം അന്തോ ഠത്വാ ബഹി

പാതനം. **അത്ഥസാധകോ** നാമ "അസുകസ്സ ഭണ്ഡം യദാ സക്കോസി, തദാ തം അവഹരാ"തി ആണാപേതി. തത്ഥ സചേ പരോ അനന്തരായികോ ഹുത്വാ തം അവഹരതി, ആണാപകസ്സ ആണത്തിക്ഖണേയേവ പാരാജികം. പരസ്സ വാ പന തേലകുമ്ഭിയാ പാദഗ്ഘനകം തേലം അവസ്സം പിവനകാനി ഉപാഹനാദീനി പക്ഖിപതി , ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേയേവ പാരാജികം. **ധുരനിക്ഖേപോ** പന ആരാമാഭിയോഗഉപനിക്ഖിത്തഭണ്ഡവസേന വേദിതബ്ബോ. താവകാലികഭണ്ഡദേയ്യാനി അദേന്തസ്സപി ഏസേവ നയോതി ഇദം സാഹത്ഥികപഞ്ചകം.

കതമം **പുബ്ബപയോഗപഞ്ചകം**? പുബ്ബപയോഗോ സഹപയോഗോ സംവിദാവഹാരോ സങ്കേതകമ്മം നിമിത്തകമ്മന്തി. തേന വുത്തം -

"പുബ്ബസഹപയോഗോ ച, സംവിദാഹരണം തഥാ;
സങ്കേതകമ്മം നിമിത്തം, ഇദം സാഹത്ഥപഞ്ചക"ന്തി.

തത്ഥ ആണത്തിവസേന **പുബ്ബപയോഗോ** വേദിതബ്ബോ. ഠാനാചാവനവസേന, ഖിലാദീനി സങ്കാമേത്വാ ഖേത്താദിഗ്ഗഹണവസേന ച **സഹപയോഗോ** വേദിതബ്ബോ. **സംവിദാവഹാരോ** നാമ "അസുകം നാമ ഭണ്ഡം അവഹരിസ്സാമാ"തി സംവിദഹിത്വാ സമ്മന്തയിത്വാ അവഹരണം. ഏവം സംവിദഹിത്വാ ഗതേസു ഹി ഏകേനപി തസ്മിം ഭണ്ഡേ ഠാനാ ചാവിതേ സബ്ബേസം അവഹാരോ ഹോതി. **സങ്കേതകമ്മം** നാമ സഞ്ജാനനകമ്മം. സചേ ഹി പുരേഭത്താദീസു യം കിഞ്ചി കാലം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ "അസുകസ്മിം കാലേ ഇത്ഥന്നാമം ഭണ്ഡം അവഹരാ"തി വുത്തോ സങ്കേതതോ അപച്ഛാ അപുരേ തം അവഹരതി, സങ്കേതകാരകസ്സ സങ്കേതകരണക്ഖണേയേവ അവഹാരോ. **നിമിത്തകമ്മം** നാമ സഞ്ഞുപ്പാദനത്ഥം അക്ഖിനിഖണനാദിനിമിത്തകരണം . സചേ ഹി ഏവം കതനിമിത്തതോ അപച്ഛാ അപുരേ "യം അവഹരാ"തി വുത്തോ, തം അവഹരതി, നിമിത്തകാരകസ്സ നിമിത്തക്ഖണേയേവ അവഹാരോതി ഇദം പുബ്ബപയോഗപഞ്ചകം.

കതമം **ഥേയ്യാവഹാരപഞ്ചകം**? ഥേയ്യാവഹാരോ പസയ്ഹാവഹാരോ പരികപ്പാവഹാരോ പടിച്ഛന്നാവഹാരോ കുസാവഹാരോതി. തേന വുത്തം -

"ഥേയ്യാ പസയ്ഹാ പരികപ്പാ, പടിച്ഛന്നാ കുസാ തഥാ;
അവഹാരാ ഇമേ പഞ്ച, ഥേയ്യാവഹാരപഞ്ചക"ന്തി.

തത്ഥ യോ സന്ധിച്ഛേദാദീനി കത്വാ അദിസ്സമാനോ അവഹരതി, കൂടതുലാകൂടമാനകൂടകഹാപണാദീഹി വാ വഞ്ചേത്വാ ഗണ്ഹാതി, തസ്സേവം ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ **ഥേയ്യാവഹാരോ**തി വേദിതബ്ബോ. യോ പന പസയ്ഹ ബലക്കാരേന പരേസം സന്തകം ഗണ്ഹാതി ഗാമഘാതകാദയോ വിയ, അത്തനോ പത്തബലിതോ വാ വുത്തനയേനേവ അധികം ഗണ്ഹാതി രാജഭടാദയോ വിയ, തസ്സേവം ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ **പസയ്ഹാവഹാരോ**തി വേദിതബ്ബോ. പരികപ്പേത്വാ ഗഹണം പന **പരികപ്പാവഹാരോ** നാമ.

സോ ഭണ്ഡോകാസസ്സ വസേന ദുവിധോ. തത്രായം **ഭണ്ഡപരികപ്പോ** - സാടകത്ഥികോ അന്തോഗബ്ഭം പവിസിത്വാ "സചേ സാടകോ ഭവിസ്സതി,

ഗണ്ഹിസ്സാമി. സചേ സുത്തം, ന ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി പരികപ്പേത്വാ അന്ധകാരേ പസിബ്ബകം ഗണ്ഹാതി. തത്ര ചേ സാടകോ ഹോതി, ഉദ്ധാരേയേവ പാരാജികം. സുത്തഞ്ചേ ഹോതി, രക്ഖതി. ബഹി നീഹരിത്വാ മുഞ്ചിത്വാ ''സുത്ത''ന്തി ഞത്വാ പുന ആഹരിത്വാ ഠപേതി, രക്ഖതിയേവ. ''സുത്ത''ന്തി ഞത്വാപി യം ലദ്ധം, തം ഗഹേതബ്ബന്തി ഗച്ഛതി, പദവാരേന കാരേതബ്ബോ. ഭൂമിയം ഠപേത്വാ ഗണ്ഹാതി, ഉദ്ധാരേ പാരാജികം. ''ചോരോ ചോരോ''തി അനുബന്ധോ ഛഡ്ഡേത്വാ പലായതി, രക്ഖതി. സാമികാ ദിസ്വാ ഗണ്ഹന്തി, രക്ഖതിയേവ. അഞ്ഞോ ചേ ഗണ്ഹാതി, ഭണ്ഡദേയ്യം. സാമികേസു നിവത്തന്തേസു സയം ദിസ്വാ പംസുകൂലസഞ്ഞായ ''പഗേവേതം മയാ ഗഹിതം, മമ ദാനി സന്തക''ന്തി ഗണ്ഹന്തസ്സപി ഭണ്ഡദേയ്യമേവ. തത്ഥ യ്വായം ''സചേ സാടകോ ഭവിസ്സതി, ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തിആദിനാ നയേന പവത്തോ പരികപ്പോ, അയം ഭണ്ഡപരികപ്പോ നാമ. **ഓകാസപരികപ്പോ** പന ഏവം വേദിതബ്ബോ - ഏകച്ചോ പന പരപരിവേണാദീനി പവിട്ഠോ കിഞ്ചി ലോഭനേയ്യഭണ്ഡം ദിസ്വാ ഗബ്ഭദ്വാരപമുഖഹേട്ഠാ പാസാദദ്വാരകോട്ഠകരുക്ഖമൂലാദിവസേന പരിച്ഛേദം കത്വാ ''സചേ മം ഏത്ഥന്തരേ പസ്സിസ്സന്തി, ദട്ഠുകാമതായ ഗഹേത്വാ വിചരന്തോ വിയ ദസ്സാമി. നോ ചേ പസ്സിസ്സന്തി , ഹരിസ്സാമീ''തി പരികപ്പേതി, തസ്സ തം ആദായ പരികപ്പിതപരിച്ഛേദം അതിക്കന്തമത്തേ അവഹാരോ ഹോതി. ഇതി യ്വായം വുത്തനയേനേവ പവത്തോ പരികപ്പോ, അയം ഓകാസപരികപ്പോ നാമ. ഏവമിമേസം ദ്വിന്നം പരികപ്പാനം വസേന പരികപ്പേത്വാ ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ പരികപ്പാവഹാരോതി വേദിതബ്ബോ.

പടിച്ഛാദേത്വാ പന അവഹരണം **പടിച്ഛന്നാവഹാരോ**. സോ ഏവം വേദിതബ്ബോ - യോ ഭിക്ഖു ഉയ്യാനാദീസു പരേസം ഓമുഞ്ചിത്വാ ഠപിതം അങ്ഗുലിമുദ്ദികാദിം ദിസ്വാ ''പച്ഛാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി പംസുനാ വാ പണ്ണേന വാ പടിച്ഛാദേതി, തസ്സ ഏത്താവതാ ഉദ്ധാരോ നത്ഥീതി ന താവ അവഹാരോ ഹോതി. യദാ പന സാമികാ വിചിനന്താ അപസ്സിത്വാ ''സ്വേ ജാനിസ്സാമാ''തി സാലയാവ ഗതാ ഹോന്തി, അഥസ്സ തം ഉദ്ധരതോ ഉദ്ധാരേ അവഹാരോ. ''പടിച്ഛന്നകാലേയേവ ഏതം മമ സന്തക''ന്തി സകസഞ്ഞായ വാ ''ഗതാദാനി തേ, ഛഡ്ഡിതഭണ്ഡം ഇദ''ന്തി പംസുകൂലസഞ്ഞായ വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ പന ഭണ്ഡദേയ്യം. തേസു ദുതിയതതിയദിവസേ ആഗന്ത്വാ വിചിനിത്വാ അദിസ്വാ ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ ഗതേസുപി ഗഹിതം ഭണ്ഡദേയ്യമേവ. പച്ഛാ ഞത്വാ ചോദിയമാനസ്സ അദദതോ സാമികാനം ധുരനിക്ഖേപേ അവഹാരോ ഹോതി. കസ്മാ? യസ്മാ തസ്സ പയോഗേന തേഹി ന ദിട്ഠം. യോ പന തഥാരൂപം ഭണ്ഡം യഥാഠാനേ ഠിതംയേവ അപ്പടിച്ഛാദേത്വാ ഥേയ്യചിത്തോ പാദേന അക്കമിത്വാ കദ്ദമേ വാ വാലികായ വാ പവേസേതി, തസ്സ പവേസിതമത്തേയേവ അവഹാരോ.

കുസം സങ്കാമേത്വാ പന അവഹരണം **കുസാവഹാരോ** നാമ. സോപി ഏവം വേദിതബ്ബോ - യോ ഭിക്ഖു വിലീവമയം വാ താലപണ്ണമയം വാ കതസഞ്ഞാണം യം കിഞ്ചി കുസം പാതേത്വാ ചീവരേ ഭാജിയമാനേ അത്തനോ കോട്ഠാസസ്സ സമീപേ ഠിതം സമഗ്ഘതരം വാ മഹഗ്ഘതരം വാ സമസമം വാ അഗ്ഘേന പരസ്സ കോട്ഠാസം ഹരിതുകാമോ അത്തനോ കോട്ഠാസേ പതിതം കുസം പരസ്സ കോട്ഠാസേ പാതേതുകാമതായ ഉദ്ധരതി, രക്ഖതി താവ. പരസ്സ കോട്ഠാസേ പാതിതേ രക്ഖതേവ. യദാ പന തസ്മിം പതിതേ പരസ്സ കോട്ഠാസതോ പരസ്സ കുസം ഉദ്ധരതി, ഉദ്ധടമത്തേ അവഹാരോ. സചേ പഠമതരം പരസ്സ കോട്ഠാസതോ കുസം ഉദ്ധരതി, അത്തനോ കോട്ഠാസേ

പാതേതുകാമതായ ഉദ്ധാരേ രക്ഖതി, പാതനേപി രക്ഖതി. അത്തനോ കോട്ഠാസതോ പന അത്തനോ കുസം ഉദ്ധരതോ ഉദ്ധാരേയേവ രക്ഖതി, തം ഉദ്ധരിത്വാ പരകോട്ഠാസേ പാതേന്തസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ അവഹാരോ ഹോതി, അയം കുസാവഹാരോ. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന സമന്തപാസാദികതോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൩൮) ഗഹേതബ്ബോ.

തുലയിത്വാതി ഉപപരിക്ഖിത്വാ.

സാമീചീതി വത്തം, ആപത്തി പന നത്ഥീതി അധിപ്പായോ.

മഹാജനസമ്മദ്ദോതി മഹാജനസങ്ഖോഭോ. **ഭട്ഠേ ജനകായേ**തി അപഗതേ ജനകായേ. **"ഇദഞ്ച കാസാവം അത്തനോ സന്തകം കത്വാ ഏതസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ ദേഹീ"**തി കിം കാരണാ ഏവമാഹ? ചീവരസ്സാമികേന ധുരനിക്ഖേപോ കതോ, തസ്മാ തസ്സ അദിന്നം ഗഹേതും ന വട്ടതി. അവഹാരകോപി വിപ്പടിസാരസ്സ ഉപ്പന്നകാലതോ പട്ഠായ ചീവരസ്സാമികം പരിയേസന്തോ വിചരതി "ദസ്സാമീ"തി, ചീവരസ്സാമികേന ച "മമേത"ന്തി വുത്തേ ഏതേനപി അവഹാരകേന ആലയോ പരിച്ചത്തോ, തസ്മാ ഏവമാഹ. യദി ഏവം ചീവരസ്സാമികോയേവ "അത്തനോ സന്തകം ഗണ്ഹാഹീ"തി കസ്മാ ന വുത്തോതി? ഉഭിന്നം കുക്കുച്ചവിനോദനത്ഥം. കഥം? അവഹാരകസ്സ "മയാ സഹത്ഥേന ന ദിന്നം, ഭണ്ഡദേയ്യമേത"ന്തി കുക്കുച്ചം ഉപ്പജ്ജേയ്യ , ഇതരസ്സ "മയാ പഠമം ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ പച്ഛാ അദിന്നം ഗഹിത"ന്തി കുക്കുച്ചം ഉപ്പജ്ജേയ്യാതി.

സമഗ്ഘന്തി അപ്പഗ്ഘം.

ദാരുഅത്ഥം ഫരതീതി ദാരൂഹി കത്തബ്ബകിച്ചം സാധേതി. **മയി സന്തേ**തിആദി സബ്ബം രഞ്ഞാ പസാദേന വുത്തം, ഥേരേന പന "അനനുച്ഛവികം കത"ന്തി ന മഞ്ഞിതബ്ബം.

ഏകദിവസം ദന്തകട്ഠച്ഛേദനാദിനാ യാ അയം അഗ്ഘഹാനി വുത്താ, സാ ഭണ്ഡസ്സാമിനാ കിണിത്വാ ഗഹിതമേവ സന്ധായ വുത്താ. സബ്ബം പനേതം അട്ഠകഥാചരിയപ്പമാണേന ഗഹേതബ്ബം. പാസാണഞ്ച സക്ഖരഞ്ച **പാസാണസക്ഖരം**.

"ധാരേയ്യ അത്ഥം വിചക്ഖണോ"തി ഇമസ്സേവ വിവരണം **"ആപത്തിം വാ അനാപത്തിം വാ"**തിആദി. "സിക്ഖാപദം സമം തേനാ"തി ഇതോ പുബ്ബേ ഏകാ ഗാഥാ -

> "ദുതിയം അദുതിയേന, യം ജിനേന പകാസിതം;
> പരാജിതകിലേസേന, പാരാജികപദം ഇധാ"തി.

തായ സദ്ധിം ഘടേത്വാ അദുതിയേന പരാജിതകിലേസേന ജിനേന ദുതിയം യം ഇദം പാരാജികപദം പകാസിതം, ഇധ തേന സമം അനേകനയവോകിണ്ണം ഗമ്ഭീരത്ഥവിനിച്ഛയം അഞ്ഞം കിഞ്ചി സിക്ഖാപദം ന വിജ്ജതീതി യോജനാ. തത്ഥ **പരാജിതകിലേസേനാ**തി സന്താനേ പുന അനുപ്പത്തിധമ്മതാപാദനേ ചതൂഹി മഗ്ഗഞാണേഹി സഹ വാസനായ സമുച്ഛിന്നസബ്ബകിലേസേന. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൯൬) പന **"പരാജിതകിലേസേനാതി

വിജിതകിലേസേന, നികിലേസേനാതി അത്ഥോ''തി വുത്തം. **ഇധാതി** ഇമസ്മിം സാസനേ.

തേനാതി തേന ദുതിയപാരാജികസിക്ഖാപദേന. **അത്ഥോ** നാമ പാളിഅത്ഥോ. **വിനിച്ഛയോ** നാമ പാളിമുത്തവിനിച്ഛയോ. അത്ഥോ ച വിനിച്ഛയോ ച **അത്ഥവിനിച്ഛയാ,** തേ ഗമ്ഭീരാ യസ്മിന്തി **ഗമ്ഭീരത്ഥവിനിച്ഛയം . വത്ഥുമ്ഹി ഓതിണ്ണേതി** ചോദനാവസേന വാ അത്തനാവ അത്തനോ വീതിക്കമാരോചനവസേന വാ സങ്ഘമജ്ഝേ അദിന്നാദാനവത്ഥുസ്മിം ഓതിണ്ണേ. **ഏത്ഥാതി** ഓതിണ്ണേ വത്ഥുസ്മിം. **വിനിച്ഛയോതി** ആപത്താനാപത്തിനിയമനം. **അവത്വാവാതി** ''ത്വം പാരാജികം ആപന്നോ''തി അവത്വാവ. **കപ്പിയേപി ച വത്ഥുസ്മി**ന്തി അത്തനാ ഗഹേതും കപ്പിയേ മാതുപിതുആദിസന്തകേപി വത്ഥുസ്മിം. **ലഹുവത്തിനോതി** ഥേയ്യചിത്തുപ്പാദേന ലഹുപരിവത്തിനോ. **ആസീവിസന്തി** സീഘമേവ സകലസരീരേ ഫരണസമത്ഥവിസം.

൨൩൩. പകതിമനുസ്സേഹി ഉത്തരിതരാനം ബുദ്ധാദിഉത്തമപുരിസാനം അധിഗമധമ്മോതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോ, തസ്സ പരേസം ആരോചനം **ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാരോചനം**. തം വിനിച്ഛിനന്തേന ഛ ഠാനാനി സോധേതബ്ബാനീതി യോജനാ. തത്ഥ **കിം തേ അധിഗത**ന്തി അധിഗമപുച്ഛാ. **കിന്തി തേ അധിഗത**ന്തി ഉപായപുച്ഛാ. **കദാ തേ അധിഗത**ന്തി കാലപുച്ഛാ. **കത്ഥ തേ അധിഗത**ന്തി ഓകാസപുച്ഛാ. **കതമേ തേ കിലേസാ പഹീനാതി** പഹീനകിലേസപുച്ഛാ. **കതമേസം ത്വം ധമ്മാനം ലാഭീതി** പടിലദ്ധധമ്മപുച്ഛാ. ഇദാനി തമേവ ഛട്ഠാനവിസോധനം വിത്ഥാരേതുമാഹ **''സചേ ഹീ''**തിആദി. തത്ഥ **ഏത്താവതാതി** ഏത്തകേന ബ്യാകരണവചനമത്തേന ന സക്കാരോ കാതബ്ബോ. ബ്യാകരണഞ്ഹി ഏകസ്സ അയാഥാവതോപി ഹോതീതി. **ഇമേസു ഛസു ഠാനേസു സോധനത്ഥം ഏവം വത്തബ്ബോ**തി യഥാ നാമ ജാതരൂപപതിരൂപകമ്പി ജാതരൂപം വിയ ഖായതീതി ജാതരൂപം നിഘംസനതാപനഛേദനേഹി സോധേതബ്ബം, ഏവമേവ ഇദാനേവ വുത്തേസു ഛസു ഠാനേസു പക്ഖിപിത്വാ സോധനത്ഥം വത്തബ്ബോ. **വിമോക്ഖാദീസൂ**തി **ആദി**-സദ്ദേന സമാപത്തിഞാണദസ്സനമഗ്ഗഭാവനാഫലസച്ഛികിരിയാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **പാകടോ ഹോതി** അധിഗതവിസേസസ്സ സതിസമ്മോസാഭാവതോ. സേസപുച്ഛാസുപി **''പാകടോ ഹോതീ''**തി പദേ ഏസേവ നയോ.

സബ്ബേസഞ്ഹി അത്തനാ അധിഗതമഗ്ഗേന പഹീനാ കിലേസാ പാകടാ ഹോന്തീതി ഇദം യേഭുയ്യവസേന വുത്തം. കസ്സചി ഹി അത്തനാ അധിഗതമഗ്ഗവജ്ഝകിലേസേസു സന്ദേഹോ ഉപ്പജ്ജതിയേവ മഹാനാമസ്സ സക്കസ്സ വിയ. സോ ഹി സകദാഗാമീ സമാനോപി ''തസ്സ മയ്ഹം, ഭന്തേ, ഏവം ഹോതി - കോ സു നാമ മേ ധമ്മോ അജ്ഝത്തം അപ്പഹീനോ, യേന മേ ഏകദാ ലോഭധമ്മാപി ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠന്തി, ദോസധമ്മാപി ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠന്തി, മോഹധമ്മാപി ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠന്തീ''തി (മ॰ നി॰ ൧.൧൭൫) ഭഗവന്തം പുച്ഛി. അയം കിര രാജാ സകദാഗാമിമഗ്ഗേന ലോഭദോസമോഹാ നിരവസേസാ പഹീയന്തീതി സഞ്ഞീ അഹോസീതി.

യായ പടിപദായ യസ്സ അരിയമഗ്ഗോ ആഗച്ഛതി, സാ പുബ്ബഭാഗപടിപത്തി **ആഗമനപടിപദാ. സോധേതബ്ബാതി** സുദ്ധാ, ഉദാഹു ന സുദ്ധാതി വിചാരണവസേന സോധേതബ്ബാ. **''ന സുജ്ഝതീതി** തത്ഥ തത്ഥ

പമാദപടിപത്തിസമ്ഭവതോ. **അപനേതബ്ബോ**തി അത്തനോ പടിഞ്ഞായ അപനേതബ്ബോ"തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൧൯൭-൧൯൮). വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൧൯൭) പന **"ന സുജ്ഝതീ**തി പുച്ഛിയമാനോ പടിപത്തിക്കമം ഉല്ലങ്ഘിത്വാ കഥേസി. **അപനേതബ്ബോ**തി തയാ വുത്തക്കമേനായം ധമ്മോ ന സക്കാ അധിഗന്തുന്തി അധിഗതമാനതോ അപനേതബ്ബോ"തി വുത്തം. "സുജ്ഝതീ"തി വത്വാ സുജ്ഝനാകാരം ദസ്സേതും **"ദീഘരത്ത"**ന്തിആദി വുത്തം. **പഞ്ഞായതീ**തി ഏത്ഥാപി "യദീ"തി പദം ആനേത്വാ യദി സോ ഭിക്ഖു തായ പടിപദായ പഞ്ഞായതീതി സമ്ബന്ധോ. ചതൂസു പച്ചയേസു അലഗ്ഗത്താ **"ആകാസേ പാണിസമേന ചേതസാ"**തി വുത്തം. വുത്തസദിസം ബ്യാകരണം ഹോതീതി യോജനാ. തത്ഥ **വുത്തസദിസ**ന്തി തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബ്യാകരണം ഇമസ്മിം സുത്തേ വുത്തേന സദിസം, സമന്തി അത്ഥോ. **ഖീണാസവസ്സ പടിപത്തിസദിസാ പടിപത്തി ഹോതീ**തി ദീഘരത്തം സുവിക്ഖമ്ഭിതകിലേസത്താ, ഇദഞ്ച അരഹത്തം പടിജാനന്തസ്സ വസേന വുത്തം. തേനാഹ **"ഖീണാസവസ്സ നാമാ"**തിആദി. **ഖീണാസവസ്സ നാമ...പേ॰... ന ഹോതീ**തി പഹീനവിപല്ലാസത്താ, ജീവിതനികന്തിയാ ച അഭാവതോ ന ഹോതി, പുഥുജ്ജനസ്സ പന അപ്പഹീനവിപല്ലാസത്താ ജീവിതനികന്തിസബ്ഭാവതോ ച അപ്പമത്തകേനപി ഹോതി, ഏവം സുവിക്ഖമ്ഭിതകിലേസസ്സ വത്തനസേക്ഖധമ്മപടിജാനനം ഇമിനാ ഭയുപ്പാദനേന, അമ്ബിലാദിദസ്സനേ വേളുപ്പാദാദിനാ ച ന സക്കാ വീമംസിതും, തസ്മാ തസ്സ വചനേനേവ തം സദ്ധാതബ്ബം.

അയം ഭിക്ഖു സമ്പന്നവേയ്യാകരണോതി ഇദം ന കേവലം അഭായനകമേവ സന്ധായ വുത്തം ഏകച്ചസ്സ സൂരജാതികസ്സ പുഥുജ്ജനസ്സപി അഭായനതോ, രജ്ജനീയാരമ്മണാനം ബദരസാളവാദിഅമ്ബിലമദ്ദനാദീനം ഉപയോജനേപി വേളുപ്പാദാദിതണ്ഹുപ്പത്തിരഹിതം സബ്ബഥാ സുവിസോധിതമേവ സന്ധായ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

൨൩൮. **"നീഹരിത്വാ**തി സാസനതോ നീഹരിത്വാ"തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൯) വുത്തം, വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൪൯) പന **"നീഹരിത്വാ**തി പാളിതോ ഉദ്ധരിത്വാ"തി. തഥാ ഹി "പഞ്ചഹുപാലി, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതേന ഭിക്ഖുനാ നാനുയുഞ്ജിതബ്ബം. കതമേഹി പഞ്ചഹി? സുത്തം ന ജാനാതി, സുത്താനുലോമം ന ജാനാതീ"തിആദിപാളിതോ (പരി॰ ൪൪൨) സുത്തം സുത്താനുലോമഞ്ച നീഹരിംസു, "അനാപത്തി ഏവം അമ്ഹാകം ആചരിയാനം ഉഗ്ഗഹോ പരിപുച്ഛാതി ഭണതീ"തി ഏവമാദിതോ ആചരിയവാദം, "ആയസ്മാ ഉപാലി ഏവമാഹ 'അനാപത്തി ആവുസോ സുപിനന്തേനാ"തി (പാരാ॰ ൭൮) ഏവമാദിതോ അത്തനോമതിം നീഹരിംസു. സാ ച ഥേരസ്സ അത്തനോമതി സുത്തേന സങ്ഗഹിതത്താ സുത്തം ജാതം, ഏവമഞ്ഞാപി സുത്താദീഹി സങ്ഗഹിതാവ ഗഹേതബ്ബാ, നേതരാതി വേദിതബ്ബം. അഥ വാ **നീഹരിത്വാ**തി വിഭജിത്വാ, സാട്ഠകഥം സകലം വിനയപിടകം സുത്താദീസു ചതൂസു പദേസേസു പക്ഖിപിത്വാ ചതുധാ വിഭജിത്വാ വിനയം പകാസേസും തബ്ബിനിമുത്തസ്സ അഭാവാതി അധിപ്പായോ. വജിരബുദ്ധിടീകായമ്പി (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൪൫) **"നീഹരിത്വാ**തി ഏത്ഥ സാസനതോ നീഹരിത്വാതി അത്ഥോ...പേ॰... തായ ഹി അത്തനോമതിയാ ഥേരോ ഏതദഗ്ഗട്ഠപനം ലഭതി. അപിച വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ 'അനുപസമ്പന്നേന പഞ്ഞത്തേന വാ അപഞ്ഞത്തേന വാ വുച്ചമാനോ...പേ॰... അനാദരിയം കരോതി,

ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ’തി. തത്ഥ ഹി **പഞ്ഞത്തം** നാമ സുത്തം, സേസത്തയം **അപഞ്ഞത്തം** നാമ. തേനായം ‘ചതുബ്ബിധഞ്ഹി വിനയം, മഹാഥേരാ’തി ഗാഥാ സുവുത്താ’’തി വുത്തം.

വുത്തന്തി മിലിന്ദപഞ്ഹേ നാഗസേനത്ഥേരേന വുത്തം. പജ്ജതേ അനേന അത്ഥോതി പദം, ഭഗവതാ കണ്ഠാദിവണ്ണുപ്പത്തിട്ഠാനം ആഹച്ച വിസേസേത്വാ ഭാസിതം പദം **ആഹച്ചപദം,** ഭഗവതോയേവ വചനം. തേനാഹ **“ആഹച്ചപദ**ന്തി സുത്തം അധിപ്പേത’’ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൫) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൪൫) പന ‘‘കണ്ഠാദിവണ്ണുപ്പത്തിട്ഠാനകരണാദീഹി നീഹരിത്വാ അത്തനോ വചീവിഞ്ഞത്തിയാവ ഭാസിതം വചനം **ആഹച്ചപദ’’**ന്തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൪൫) പന ‘‘അട്ഠ വണ്ണട്ഠാനാനി ആഹച്ച വുത്തേന പദനികായേനാതി അത്ഥോ, ഉദാഹടേന കണ്ഠോക്കന്തേന പദസമൂഹേനാതി അധിപ്പായോ’’തി വുത്തം. ‘‘ഇദം കപ്പതി, ഇദം ന കപ്പതീ’’തി ഏവം അവിസേസേത്വാ ‘‘യം ഭിക്ഖവേ മയാ ‘ഇദം ന കപ്പതീ’തി അപ്പടിക്ഖിത്തം , തഞ്ചേ അകപ്പിയം അനുലോമേതി, കപ്പിയം പടിബാഹതി, തം വോ ന കപ്പതീ’’തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൩൦൫) വുത്തസാമഞ്ഞലക്ഖണം ഇധ രസോതി അധിപ്പേതന്തി ആഹ **“രസോതി സുത്താനുലോമ’’**ന്തി. **രസോ**തി സാരോ ‘‘പത്തരസോ’’തിആദീസു (ധ॰ സ॰ ൬൨൮-൬൩൦) വിയ, പടിക്ഖിത്താനുഞ്ഞാതസുത്തസാരോതി അത്ഥോ. **രസോ**തി വാ ലക്ഖണം പടിവത്ഥുകം അനുദ്ധരിത്വാ ലക്ഖണാനുലോമേന വുത്തത്താ. **രസേനാ**തി തസ്സ ആഹച്ചഭാസിതസ്സ രസേന, തതോ ഉദ്ധടേന വിനിച്ഛയേനാതി അത്ഥോ. സുത്തഛായാ വിയ ഹി സുത്താനുലോമന്തി. ധമ്മസങ്ഗാഹകപഭുതിആചരിയപരമ്പരതോ ആനീതാ അട്ഠകഥാതന്തി ഇധ ‘‘ആചരിയവംസോ’’തി അധിപ്പേതാതി ആഹ **“ആചരിയവംസോതി ആചരിയവാദോ’’**തി, ആചരിയവാദോ ‘‘ആചരിയവംസോ’’തി വുത്തോ പാളിയം വുത്താനം ആചരിയാനം പരമ്പരായ ആഭതോവ പമാണന്തി ദസ്സനത്ഥം. **അധിപ്പായോ**തി കാരണോപപത്തിസിദ്ധോ ഉഹാപോഹനയപവത്തോ പച്ചക്ഖാദിപമാണപതിരൂപകോ. **അധിപ്പായോ**തി ഏത്ഥ ‘‘അത്തനോമതീ’’തി കേചി അത്ഥം വദന്തി.

വിനയപിടകേ പാളീതി ഇധ അധികാരവസേന വുത്തം, സേസപിടകേസുപി സുത്താദിചതുനയാ യഥാനുരൂപം ലബ്ഭന്തേവ.

“മഹാപദേസാതി മഹാഓകാസാ. മഹന്താനി വിനയസ്സ പതിട്ഠാപനട്ഠാനാനി, യേസു പതിട്ഠാപിതോ വിനയോ വിനിച്ഛിനീയതി അസന്ദേഹതോ, മഹന്താനി വാ കാരണാനി **മഹാപദേസാ,** മഹന്താനി വിനയവിനിച്ഛയകാരണാനീതി വുത്തം ഹോതി. അത്ഥതോ പന ‘യം ഭിക്ഖവേ’തിആദിനാ വുത്താസാധിപ്പായാ പാളിയേവ മഹാപദേസാതി വദന്തി. തേനേവാഹ **‘യേ ഭഗവതാ ഏവം വുത്താ’**തിആദി. ഇമേ ച മഹാപദേസാ ഖന്ധകേ ആഗതാ, തസ്മാ തേസം വിനിച്ഛയകഥാ തത്ഥേവ ആവി ഭവിസ്സതീതി ഇധ ന വുച്ചതീ’’തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൫) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൪൫) പന **“മഹാപദേസാ**തി മഹാഓകാസാ മഹാവിസയാ, തേ അത്ഥതോ ‘യം ഭിക്ഖവേതിആദിപാളിവസേന അകപ്പിയാനുലോമതോ കപ്പിയാനുലോമതോ ച

പുഗ്ഗലേഹി നയതോ തഥാ തഥാ ഗയ്ഹമാനാ അത്ഥനയാ ഏവ. തേ ഹി ഭഗവതാ സരൂപതോ അവുത്തേസുപി പടിക്ഖിത്താനുലോമേസു അനുഞ്ഞാതാനുലോമേസു ച സേസേസു കിച്ചേസു നിവത്തിപവത്തിഹേതുതായ മഹാഗോചരാതി 'മഹാപദേസാ'തി വുത്താ, ന പന 'യം ഭിക്ഖവേ മയാ ഇദം ന കപ്പതീ'തിആദിനാ വുത്താ സാധിപ്പായാ പാളിയേവ തസ്സാ സുത്തേ പവിട്ഠത്താ. 'സുത്താനുലോമമ്പി സുത്തേ ഓതാരേതബ്ബം...പേ°... സുത്തമേവ ബലവതര'ന്തി (പാരാ° അട്ഠ° ൧.൪൫) ഹി വുത്തം. ന ഹേസാ സാധിപ്പായാ പാളി സുത്തേ ഓതാരേതബ്ബാ, ന ഗഹേതബ്ബാ വാ ഹോതി. യേനായം സുത്താനുലോമം സിയാ, തസ്മാ ഇമം പാളിഅധിപ്പായം നിസ്സായ പുഗ്ഗലേഹി ഗഹിതാ യഥാവുത്തഅത്ഥാവ സുത്താനുലോമം, തംപകാസകത്താ പന അയം പാളിപി സുത്താനുലോമന്തി ഗഹേതബ്ബം. തേനാഹ **'യേ ഭഗവതാ ഏവം വുത്താ'**തിആദി. 'യം ഭിക്ഖവേ'തിആദിപാളിനയേന ഹി പുഗ്ഗലേഹി ഗഹിതബ്ബാ യേ അകപ്പിയാനുലോമാദയോ അത്ഥാ വുത്താ, തേ മഹാപദേസാതി അത്ഥോ''തി വുത്തം.

വജിരബുദ്ധിടീകായമ്പി (വജിര° ടീ° പാരാജിക ൪൫) ''പരിവാരട്ഠകഥായം ഇധ ച കിഞ്ചാപി 'സുത്താനുലോമം നാമ ചത്താരോ മഹാപദേസാ'തി വുത്തം, അഥ ഖോ മഹാപദേസനയസിദ്ധം പടിക്ഖിത്താപടിക്ഖിത്തം അനുഞ്ഞാതാനനുഞ്ഞാതം കപ്പിയാകപ്പിയന്തി അത്ഥതോ വുത്തം ഹോതി. തത്ഥ യസ്മാ 'ഠാനം ഓകാസോ പദേസോതി കാരണവേവചനാനി 'അട്ഠാനമേതം, ആനന്ദ, അനവകാസോ'തിആദി സാസനതോ, 'നിഗ്ഗഹട്ഠാന'ന്തി ച 'അസന്ദിട്ഠിട്ഠാന'ന്തി ച 'അസന്ദിട്ഠി ച പന പദേസോ'തി ച ലോകതോ, തസ്മാ മഹാപദേസാതി മഹാകാരണാനീതി അത്ഥോ. കാരണം നാമ ഞാപകോ ഹേതു ഇധാധിപ്പേതം, മഹന്തഭാവോ പന തേസം മഹാവിസയത്താ മഹാഭൂതാനം വിയ. തേ ദുവിധാ വിനയമഹാപദേസാ സുത്തന്തികമഹാപദേസാ ചാതി. തത്ഥ വിനയമഹാപദേസാ വിനയേ യോഗം ഗച്ഛന്തി, ഇതരേ ഉഭയത്ഥാപി, തേനേവ പരിവാരേ (പരി° ൪൪൨) അനുയോഗവത്തേ 'ധമ്മം ന ജാനാതി, ധമ്മാനുലോമം ന ജാനാതീ'തി'' വുത്തം. തത്ഥ **ധമ്മ**ന്തി ഠപേത്വാ വിനയപിടകം അവസേസം പിടകദ്വയം, **ധമ്മാനുലോമ**ന്തി സുത്തന്തികേ ചത്താരോ മഹാപദേസേതിആദി.

യദി സാപി തത്ഥ തത്ഥ ഭഗവതാ പവത്തിതാ പകിണ്ണകദേസനാവ അട്ഠകഥാ, സാ പന ധമ്മസങ്ഗാഹകേഹി പഠമം തീണി പിടകാനി സങ്ഗായിത്വാ തസ്സ അത്ഥവണ്ണനാനുരൂപേനേവ വാചനാമഗ്ഗം ആരോപിതത്താ ''ആചരിയവാദോ''തി വുച്ചതി ''ആചരിയാ വദന്തി സംവണ്ണേന്തി പാളിം ഏതേനാ''തി കത്വാ. തേനാഹ **''ആചരിയവാദോ നാമ...പേ°... അട്ഠകഥാതന്തീ''**തി. തിസ്സോ ഹി സങ്ഗീതിയോ ആരുള്ഹോയേവ ബുദ്ധവചനസ്സ അത്ഥസംവണ്ണനാഭൂതോ കഥാമഗ്ഗോ മഹാമഹിന്ദത്ഥേരേന തമ്ബപണ്ണിദീപം ആഭതോ, പച്ഛാ തമ്ബപണ്ണിയേഹി മഹാഥേരേഹി സീഹളഭാസായ ഠപിതോ നികായന്തരലദ്ധിസങ്കരപരിഹരണത്ഥം. ഭഗവതോ പകിണ്ണകദേസനാഭൂതാ ച സുത്താനുലോമഭൂതാ ച അട്ഠകഥാ യസ്മാ ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹി പാളിവണ്ണനാക്കമേന സങ്ഗഹേത്വാ വുത്താ, തസ്മാ ആചരിയവാദോതി വുത്താ. ഏതേന ച അട്ഠകഥാ സുത്തസുത്താനുലോമേസു അത്ഥതോ സങ്ഗയ്ഹതീതി വേദിതബ്ബം. യഥാ ച ഏസാ, ഏവം അത്തനോമതിപി പമാണഭൂതാ. ന ഹി ഭഗവതോ വചനം വചനാനുലോമഞ്ച അനിസ്സായ

അഗ്ഗസാവകാദയോപി അത്തനോ ഞാണബലേന സുത്താഭിധമ്മവിനയേസു കിഞ്ചി സമ്മുതിപരമത്ഥഭൂതം അത്ഥം വത്തും സക്കോന്തി, തസ്മാ സബ്ബമ്പി വചനം സുത്തേ സുത്താനുലോമേ ച സങ്ഗയ്ഹതി. വിസും പന അട്ഠകഥാദീനം സങ്ഗഹിതത്താ തദവസേസം സുത്തസുത്താനുലോമതോ ഗഹേത്വാ ചതുധാ വിനയോ നിദ്ദിട്ഠോ.

കിഞ്ചാപി അത്തനോമതി സുത്താദീഹി സംസന്ദിത്വാവ പരികപ്പീയതി, തഥാപി സാ ന സുത്താദീസു വിസേസതോ നിദ്ദിട്ഠാതി ആഹ **"സുത്തസുത്താനുലോമആചരിയവാദേ മുഞ്ചിത്വാ"**തി. **അനുബുദ്ധിയാ**തി സുത്താദീനിയേവ അനുഗതബുദ്ധിയാ. **നയഗ്ഗാഹേനാ**തി സുത്താദിതോ ലബ്ഭമാനനയഗ്ഗഹണേന. അത്തനോമതിം സാമഞ്ഞതോ പഠമം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തമേവ വിസേസേത്വാ ദസ്സേന്തോ **"അപിചാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **"സുത്തന്താഭിധമ്മവിനയട്ഠകഥാസൂ"**തി വചനതോ പിടകത്തയസ്സപി സാധാരണാ ഏസാ കഥാതി വേദിതബ്ബാ. **ഥേരവാദോ**തി മഹാസുമത്ഥേരാദീനം ഗാഹോ. ഇദാനി തത്ഥ പടിപജ്ജിതബ്ബാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"തം പനാ"**തിആദി. തത്ഥ **അത്ഥേനാ**തി അത്തനാ നയതോ ഗഹിതേന അത്ഥേന. **പാളിന്തി** അത്തനോ ഗാഹസ്സ നിസ്സയഭൂതം സാട്ഠകഥം പാളിം. **പാളിയാ**തി തപ്പടിക്ഖേപത്ഥം പരേനാഭതായ സാട്ഠകഥായ പാളിയാ, അത്തനാ ഗഹിതം അത്ഥം നിസ്സായ, പാളിഞ്ച സംസന്ദിത്വാതി അത്ഥോ. **ആചരിയവാദേ**തി അത്തനാ പരേന ച സമുദ്ധടഅട്ഠകഥായ. **ഓതാരേതബ്ബാ**തി ഞാണേന അനുപ്പവേസേതബ്ബാ. **ഓതരതി ചേവ സമേതി ചാ**തി അത്തനാ ഉദ്ധടേഹി സംസന്ദനവസേന ഓതരതി, പരേന ഉദ്ധടേന സമേതി. **സബ്ബദുബ്ബലാ**തി അസബ്ബഞ്ഞുപുഗ്ഗലസ്സ ദോസവാസനായ യാഥാവതോ അത്ഥസമ്പടിപത്തിഅഭാവതോ വുത്തം.

പമാദപാഠവസേന ആചരിയവാദസ്സ സുത്താനുലോമേന അസംസന്ദനാപി സിയാതി ആഹ **"ഇതരോ ന ഗഹേതബ്ബോ"**തി. **സമേന്തമേവ ഗഹേതബ്ബ**ന്തി യേ സുത്തേന സംസന്ദന്തി, ഏവരൂപാവ അത്ഥാ മഹാപദേസതോ ഉദ്ധരിതബ്ബാതി ദസ്സേതി തഥാ തഥാ ഉദ്ധടഅത്ഥാനംയേവ സുത്താനുലോമത്താ. തേനാഹ **"സുത്താനുലോമതോ ഹി സുത്തമേവ ബലവതര"**ന്തി. അഥ വാ സുത്താനുലോമസ്സ സുത്തേകദേസത്തേപി സുത്തേ വിയ "ഇദം കപ്പതി, ഇദം ന കപ്പതീ"തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ആഹച്ചഭാസിതം കിഞ്ചി നത്ഥീതി ആഹ **"സുത്താ…പേ॰… ബലവതര"**ന്തി. **അപ്പടിവത്തിയ**ന്തി അപ്പടിബാഹിയം. **കാരകസങ്ഘസദിസ**ന്തി പമാണത്താ സങ്ഗീതികാരകസങ്ഘസദിസം. **"ബുദ്ധാനം ഠിതകാലസദിസ"**ന്തി ഇമിനാ ബുദ്ധാനംയേവ കഥിതധമ്മഭാവം ദസ്സേതി, ധരമാനബുദ്ധസദിസന്തി വുത്തം ഹോതി. സുത്തേ ഹി പടിബാഹിതേ ബുദ്ധോവ പടിബാഹിതോ ഹോതി. **"സകവാദീ സുത്തം ഗഹേത്വാ കഥേതീ**തി സകവാദീ അത്തനോ സുത്തം ഗഹേത്വാ വോഹരതി. **പരവാദീ സുത്താനുലോമ**ന്തി അഞ്ഞനികായവാദീ അത്തനോ നികായേ സുത്താനുലോമം ഗഹേത്വാ കഥേതീ"തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.ർ൭) വുത്തം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.ർ൭) പന **"സകവാദീ സുത്തം ഗഹേത്വാ കഥേതീ**തിആദീസു യോ യഥാഭൂതമത്ഥം ഗഹേത്വാ കഥനസീലോ, സോ സകവാദീ. **സുത്ത**ന്തി സങ്ഗീതിത്തയാരുള്ഹം പാളിവചനം. **പരവാദീ**തി മഹാവിഹാരവാസീ വാ ഹോതു അഞ്ഞനികായവാസീ വാ, യോ വിപരീതതോ അത്ഥം ഗഹേത്വാ കഥനസീലോ, സോവ ഇധ 'പരവാദീ'തി

വുത്തോ. **സുത്താനുലോമ**ന്തി സങ്ഗീതിത്തയാരുള്ഹം വാ അനാരുള്ഹം വാ യം കിഞ്ചി വിപല്ലാസതോ വാ വഞ്ചനായ വാ ‘സങ്ഗീതിത്തയാഗതമിദ’ന്തി ദസ്സിയമാനം സുത്താനുലോമം. കേചി ‘അഞ്ഞനികായേ സുത്താനുലോമ’ന്തി വദന്തി, തം ന യുത്തം സകവാദീപരവാദീനം ഉഭിന്നമ്പി സങ്ഗീതിത്തയാരുള്ഹസുത്താദീനമേവ ഗഹേതബ്ബതോ. തഥാ ഹി വക്ഖതി ‘തിസ്സോ സങ്ഗീതിയോ ആരുള്ഹം പാളിആഗതം പഞ്ഞായതി, ഗഹേതബ്ബ’ന്തിആദി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൪൫). ന ഹി സകവാദീ അഞ്ഞനികായസുത്താദിം പമാണതോ ഗണ്ഹാതി. യേന തേസു സുത്താദീസു ദസ്സിതേസു തഥ ഠാതബ്ബം ഭവേയ്യ, വക്ഖതി ച ‘പരോ തസ്സ അകപ്പിയഭാവസാധകം സുത്തതോ ബഹും കാരണഞ്ച വിനിച്ഛയഞ്ച ദസ്സേതി… പേ॰… സാധൂതി സമ്പടിച്ഛിത്വാ അകപ്പിയേയേവ ഠാതബ്ബ’ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൪൫), തസ്മാ പരവാദിനാപി സങ്ഗീതിത്തയേ അനാരുള്ഹമ്പി അനാരുള്ഹമിച്ചേവ ദസ്സീയതി, കേവലം തസ്സ തസ്സ സുത്താദിനോ സങ്ഗീതിത്തയേ അനാഗതസ്സ കൂടതാ, ആഗതസ്സ ച ബ്യഞ്ജനച്ഛായായ അഞ്ഞഥാ അധിപ്പായയോജനാ ച വിസേസോ, തത്ഥ ച യം കൂടം, തം അപനീയതി. യം അഞ്ഞഥാ യോജിതം, തം തസ്സ വിപരീതതാദസ്സനത്ഥം തദഞ്ഞേന സുത്താദിനാ സംസന്ദനാ കരീയതി. യോ പന പരവാദിനാ ഗഹിതോ അധിപ്പായോ സുത്തന്താദിനാ സംസന്ദതി, സോ സകവാദിനാപി അത്തനോ ഗാഹം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഗഹേതബ്ബോതി ഉഭിന്നമ്പി സങ്ഗീതിത്തയാഗതമേവ സുത്തം പമാണന്തി വേദിതബ്ബം. തേനേവ കഥാവത്ഥുപകരണേ ‘സകവാദേ പഞ്ച സുത്തസതാനി പരവാദേ പഞ്ചാ’തി, സുത്തസഹസ്സമ്പി അധിപ്പായഗ്ഗഹണനാനത്തേന സങ്ഗീതിത്തയാഗതമേവ ഗഹിതം, ന നികായന്തരേ’’തി വുത്തം.

വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൪൫) പന **‘‘പരവാദീ**തി അമ്ഹാകം സമയവിജാനനകോ അഞ്ഞനികായികോതി വുത്തം. **പരവാദീ സുത്താനുലോമ**ന്തി കഥം? ‘അഞ്ഞത്ര ഉദകദന്തപോനാ’തി സുത്തം സകവാദിസ്സ, തദനുലോമതോ നാളികേരഫലസ്സ ഉദകമ്പി ഉദകമേവ ഹോതീതി പരവാദീ ച.

> ‘നാളികേരസ്സ യം തോയം, പുരാണം പിത്തവഡ്ഢനം;
> തമേവ തരുണം തോയം, പിത്തഘ്നം ബലവഡ്ഢന’ന്തി. -

ഏവം പരവാദിനാ വുത്തേ സകവാദീ ധഞ്ഞഫലസ്സ ഗതികത്താ, ആഹാരത്ഥസ്സ ച ഫരണതോ ‘യാവകാലികമേവ ത’ന്തി വദന്തോ പടിക്ഖിപതീ’’തി. **ഖേപം വാ ഗരഹം വാ അകത്വാ**തി ‘‘കിം ഇമിനാ’’തി ഖേപം പടിക്ഖേപം ഛഡ്ഡനം വാ ‘‘കിമേസ ബാലോ വദതി, കിമേസ ബാലോ ജാനാതീ’’തി ഗരഹം നിന്ദം വാ അകത്വാ. **സുത്താനുലോമ**ന്തി അത്തനാ അവുത്തം അഞ്ഞനികായേ സുത്താനുലോമം. **‘‘സുത്തേ ഓതാരേതബ്ബ**ന്തി സകവാദിനാ സുത്തേ ഓതാരേതബ്ബ’’ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൫). വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൪൫) പന **‘‘സുത്തേ ഓതാരേതബ്ബ**ന്തി യസ്സ സുത്തസ്സ അനുലോമനതോ ഇദം സുത്താനുലോമം അകാസി, തസ്മിം, തദനുരൂപേ വാ അഞ്ഞതരസ്മിം സുത്തേ അത്തനാ ഗഹിതം സുത്താനുലോമം അത്ഥതോ സംസന്ദനവസേന ഓതാരേതബ്ബം. ‘ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച കാരണേന ഇമസ്മിം സുത്തേ സംസന്ദതീ’തി സംസന്ദേത്വാ ദസ്സേതബ്ബന്തി അത്ഥോ’’തി വുത്തം. **സുത്തസ്മിംയേവ ഠാതബ്ബ**ന്തി അത്തനോ സുത്തേയേവ ഠാതബ്ബം. **അയ**ന്തി

സകവാദീ. **പരോതി** പരവാദീ. **ആചരിയവാദോ സുത്തേ ഓതാരേതബ്ബോതി** യസ്സ സുത്തസ്സ സംവണ്ണനാവസേന അയം ആചരിയവാദോ പവത്തോ, തസ്മിം, താദിസേ ച അഞ്ഞസ്മിം സുത്തേ പുബ്ബാപരഅത്ഥസംസന്ദനവസേന ഓതാരേതബ്ബം. **ഗാരയ്ഹാചരിയവാദോ**തി പമാദലിഖിതോ, ഭിന്നലദ്ധികേഹി ച ഠപിതോ, ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ.

വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിരം ടീ० പാരാജിക ൪൫) പന - **പരോ ആചരിയവാദ**ന്തി "സുങ്കം പരിഹരതീതി ഏത്ഥ ഉപചാരം ഓക്കമിത്വാ കിഞ്ചാപി പരിഹരതി, അവഹാരോ ഏവാ"തി അട്ഠകഥാവചനതോ "തഥാ കരോന്തോ പാരാജികമാപജ്ജതീ"തി പരവാദിനാ വുത്തേ സകവാദീ "സുങ്കം പരിഹരതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി സുത്തം തത്ഥേവ ആഗതമഹാഅട്ഠകഥാവചനേന സദ്ധിം ദസ്സേത്വാ പടിസേധേതി. തഥാ കരോന്തസ്സ ദുക്കടമേവാതി. **പരോ അത്തനോമതി**ന്തി ഏത്ഥ **"പുരേഭത്തം പരസന്തകം അവഹരാ**തി പുരേഭത്തമേവ ഹരിസ്സാമീതി വായമന്തസ്സ പച്ഛാഭത്തം ഹോതി, പുരേഭത്തപയോഗോവ സോ, തസ്മാ മൂലട്ഠോ ന മുച്ചതീതി തുമ്ഹാകം ഥേരവാദത്താ മൂലട്ഠസ്സ പാരാജികമേവാ"തി പരവാദിനാ വുത്തേ സകവാദീ "തം സങ്കേതം പുരേ വാ പച്ഛാ വാ തം ഭണ്ഡം അവഹരതി, മൂലട്ഠസ്സ അനാപത്തീ"തി സുത്തം ദസ്സേത്വാ പടിക്ഖിപതി.

പരോ സുത്തന്തി "അനിയതഹേതുധമ്മോ സമ്മത്തനിയതഹേതുധമ്മസ്സ ആരമ്മണപച്ചയേന പച്ചയോ"തി സുത്തം പട്ഠാനേ ലിഖിതം ദസ്സേത്വാ "അരിയമഗ്ഗസ്സ ന നിബ്ബാനമേവാരമ്മണ"ന്തി പരവാദിനാ വുത്തേ സകവാദീ ആരമ്മണത്തികാദിസുത്താനുലോമേന ഓതരതീതി പടിക്ഖിപതി. സുത്താനുലോമേ ഓതരന്തംയേവ ഹി സുത്തം നാമ, നേതരം. തേന വുത്തം "പാളിആഗതം പഞ്ഞായതീ"തി ഏത്തകേനപി സിദ്ധേ **"തിസ്സോ സങ്ഗീതിയോ ആരുള്ഹം പാളിആഗതം പഞ്ഞായതീ"**തിആദി. താദിസഞ്ഹി പമാദലേഖന്തി ആചരിയോ. "അപ്പമാദോ അമതപദം, പമാദോ മച്ചുനോ പദ"ന്തി (ധ० പ० ൨൧) വചനതോ ദിന്നഭോജനേ ഭുഞ്ജിത്വാ പരിസ്സയാനി പരിവജ്ജിത്വാ സതിം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ വിഹരന്തോ നിച്ചോ ഹോതീതി. ഏവരൂപസ്സ അത്ഥസ്സ ആരുള്ഹമ്പി സുത്തം ന ഗഹേതബ്ബം. തേന വുത്തം "നോ ചേ തഥാ പഞ്ഞായതീ"തി സിദ്ധേപി **"നോ ചേ തഥാ പഞ്ഞായതി, ന ഓതരതി ന സമേതീ**തി. **ബാഹിരകസുത്തം വാ"**തി വുത്തത്താ അത്തനോ സുത്തമ്പി അത്ഥേന അസമേന്തം ന ഗഹേതബ്ബം. **പരോ ആചരിയവാദ**ന്തിആദീസു ദ്വീസു നയേസു പമാദലേഖവസേന തത്ഥ തത്ഥ ആഗതട്ഠകഥാവചനം ഥേരവാദേഹി സദ്ധിം യോജേത്വാ വേദിതബ്ബം.

അഥായം ആചരിയവാദം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ സുത്തന്തി പരവാദിനാ "മൂലബീജം നാമ ഹലിദ്ദി സിങ്ഗിവേരം വചാ...പേ०... ബീജേ ബീജസഞ്ഞീ ഛിന്ദതി വാ ഛേദാപേതി വാ ഭിന്ദതി വാ...പേ०... ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി० ൯൧) തുമ്ഹാകം പാഠത്താ "ഹലിദ്ദിഗണ്ഠിം ഛിന്ദന്തസ്സ പാചിത്തിയ"ന്തി വുത്തേ സകവാദീ "യാനി വാ പനഞ്ഞാനി അത്ഥി മൂലേ ജായന്തി, മൂലേ സഞ്ജായന്തീ"തിആദിം ദസ്സേത്വാ തസ്സ അട്ഠകഥാസങ്ഖാതേന ആചരിയവാദേന പടിക്ഖിപതി. ന ഹി ഗണ്ഠിമ്ഹി ഗണ്ഠി ജായതീതി. **പരോ സുത്താനുലോമ**ന്തി പരവാദിനാ "അനാപത്തി ഏവം അമ്ഹാകം ആചരിയാനം ഉഗ്ഗഹോ"തി വചനസ്സാനുലോമതോ "അമ്ഹാകം

പോരാണഭിക്ഖൂ ഏകപാസാദേ ഗബ്ഭം ഥകേത്വാ അനുപസമ്പന്നേന സയിതും വട്ടതീതി തഥാ കത്വാ ആഗതാ, തസ്മാ അമ്ഹാകം വട്ടതീതി തുമ്ഹേസു ഏവ ഏകച്ചേസു വദന്തേസു "തുമ്ഹാകം ന കിഞ്ചി വത്ഥും സക്കാ"തി വുത്തേ സകവാദീ "സുത്തം സുത്താനുലോമഞ്ച ഉഗ്ഗഹിതകാനംയേവ ആചരിയാനം ഉഗ്ഗഹോ പമാണ"ന്തിആദിഅട്ഠകഥാവചനം ദസ്സേത്വാ പടിസേധേതി. **പരോ അത്തനോമതി**ന്തി "ദ്വാരം വിവരിത്വാ അനാപുച്ഛാ സയിതേസു കേ മുച്ചന്തീ"തി ഏത്ഥ പന ദ്വേപി ജനാ മുച്ചന്തി - യോ ച യക്ഖഗഹിതകോ, യോ ച ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപിതോതി തുമ്ഹാകം ഥേരവാദത്താ അഞ്ഞേ സബ്ബേപി യഥാ തഥാ വാ നിപന്നാദയോപി മുച്ചന്തീതി പടിസേധേതി.

അഥ പനായം അത്തനോമതിം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ സുത്തന്തി "ആപത്തിം ആപജ്ജന്തീ"തി പരവാദിനാ വുത്തേ സകവാദീ "ദിവാ കിലന്തരൂപോ മഞ്ചേ നിസിന്നോ പാദേ ഭൂമിതോ അമോചേത്വാവ നിദ്ദാവസേന നിപജ്ജതി, തസ്സ അനാപത്തീ"തിആദിഅട്ഠകഥാവചനം ദസ്സേത്വാ ഏകഭങ്ഗേന നിപന്നാദയോപി മുച്ചന്തീതി പടിസേധേതി.

അഥായം അത്തനോമതിം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ സുത്താനുലോമന്തി "ദോമനസ്സമ്പാഹം ദേവാനമിന്ദ ദുവിധേന വദാമി സേവിതബ്ബമ്പി അസേവിതബ്ബമ്പീതിആദിവചനേഹി (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൬൦) സംസന്ദനതോ സദാരപോസേ ദോസോ തുമ്ഹാകം നത്ഥി, തേന വുത്തം 'പുത്തദാരസ്സ സങ്ഗഹോ"തി (ഖു॰ പാ॰ ൫.൬; സു॰ നി॰ ൨൬൫) പരവാദിനാ വുത്തേ "കിഞ്ചാപി സകവാദീ ബഹുസ്സുതോ ന ഹോതി, അഥ ഖോ രാഗസഹിതേനേവ അകുസലേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി പടിക്ഖിപതി. സേസേസുപി ഇമിനാ നയേന അഞ്ഞഥാപി അനുരൂപതോ യോജേതബ്ബം, ഇദം സബ്ബം ഉപതിസ്സത്ഥേരാദയോ ആഹു. ധമ്മസിരിത്ഥേരോ പന "ഏത്ഥ **പരോ**തി വുത്തോ അഞ്ഞനികായികോ, സോ പന അത്തനോ സുത്താദീനിയേവ ആഹരതി, താനി സകവാദീ അത്തനോ സുത്താദിമ്ഹി ഓതാരേത്വാ സചേ സമേതി, ഗണ്ഹാതി. നോ ചേ, പടിക്ഖിപതീ"തി വദതീതി ആഗതം.

നനു ച "സുത്താനുലോമതോ സുത്തമേവ ബലവതര"ന്തി ഹേട്ഠാ വുത്തം, ഇധ പന "സുത്തം സുത്താനുലോമേ ഓതാരേതബ്ബ"ന്തിആദി കസ്മാ വുത്തന്തി? നായം വിരോധോ, "സുത്താനുലോമതോ സുത്തമേവ ബലവതര"ന്തി ഇദഞ്ഹി സകമതേയേവ സുത്തം സന്ധായ വുത്തം. തത്ഥ ഹി സകമതിപരിയാപന്നമേവ സുത്താദിം സന്ധായ "അത്തനോമതി സബ്ബദുബ്ബലാ, അത്തനോമതിതോ ആചരിയവാദോ ബലവതരോ, ആചരിയവാദതോ സുത്താനുലോമം ബലവതരം, സുത്താനുലോമതോ സുത്തമേവ ബലവതര"ന്തി ച വുത്തം. ഇധ പന പരവാദിനാ ആനീതം അഞ്ഞനികായേ സുത്തം സന്ധായ "സുത്താനുലോമേ സുത്തം ഓതാരേതബ്ബ"ന്തിആദി വുത്തം, തസ്മാ പരവാദിനാ ആനീതം സുത്താദി അത്തനോ സുത്താനുലോമആചരിയവാദഅത്തനോമതീസു ഓതാരേത്വാ സമേന്തംയേവ ഗഹേതബ്ബം, ഇതരം ന ഗഹേതബ്ബന്തി അയം നയോ ഇധ വുച്ചതീതി ന കോചി പുബ്ബാപരവിരോധോതി അയം സാരത്ഥദീപനിയാഗതോ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൫) നയോ. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൪൫) പന "യം കിഞ്ചി കൂടസുത്തം ബാഹിരകസുത്താദിവചനം ന ഗഹേതബ്ബന്തി ദസ്സേതും സുത്തം സുത്താനുലോമേ ഓതാരേതബ്ബന്തിആദി വുത്ത"ന്തി വുത്തം.

ബാഹിരകസുത്തന്തി തിസ്സോ സങ്ഗീതിയോ അനാരുള്ഹഗുള്ഹവേസ്സന്തരാദീനി ച മഹാസങ്ഘികനികായവാസീനം സുത്താനി. **വേദല്ലാദീന**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന ഗുള്ഹഉമ്മഗ്ഗാദിഗ്ഗഹണം വേദിതബ്ബം . ഇതരം ഗാരയ്ഹസുത്തം ന ഗഹേതബ്ബം. ''അത്തനോമതിയമേവ ഠാതബ്ബ''ന്തി ഇമിനാ അഞ്ഞനികായതോ ആനീതസുത്തതോപി സകനികായേ അത്തനോമതിയേവ ബലവതരാതി ദസ്സേതി. ''സകവാദീ സുത്തം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരവാദീ സുത്തമേവാ''തി ഏവമാദിനാ സമാനജാതികാനം വസേന വാരോ ന വുത്തോ. സുത്തസ്സ സുത്തേയേവ ഓതാരണം ഭിന്നം വിയ ഹുത്വാ ന പഞ്ഞായതി, വുത്തനയേനേവ ച സക്കാ യോജേതുന്തി.

ഇദാനി സകവാദീപരവാദീനം കപ്പിയാകപ്പിയാദിഭാവം സന്ധായ വിവാദേ ഉപ്പന്നേ തത്ഥ പടിപജ്ജിതബ്ബവിധിം ദസ്സേന്തോ ആഹ **''അഥ പനായം കപ്പിയന്തി ഗഹേത്വാ കഥേതീ''**തിആദി. അഥ വാ ഏവം സുത്തസുത്താനുലോമാദിമുഖേന സാമഞ്ഞതോ വിവാദം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി വിസേസതോ വിവാദവത്ഥും തബ്ബിനിച്ഛയമുഖേന സുത്താദിഞ്ച ദസ്സേതും **''അഥ പനായം കപ്പിയ''**ന്തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **സുത്തേ ച സുത്താനുലോമേ ച ഓതാരേതബ്ബ**ന്തി സകവാദിനാ അത്തനോയേവ സുത്തേ ച സുത്താനുലോമേ ച ഓതാരേതബ്ബം. **പരോ കാരണം ന വിന്ദതീ**തി പരവാദീ കാരണം ന ലഭതി. **സുത്തതോ ബഹും കാരണഞ്ച വിനിച്ഛയഞ്ച ദസ്സേതീ**തി പരവാദീ അത്തനോ സുത്തതോ ബഹും കാരണഞ്ച വിനിച്ഛയഞ്ച ആഹരിത്വാ ദസ്സേതി, **''സാധൂതി സമ്പടിച്ഛിത്വാ അകപ്പിയേയേവ ഠാതബ്ബ''**ന്തി ഇമിനാ അത്തനോ നികായേ സുത്താദീനി അലഭന്തേന സകവാദിനാ പരവാദീവചനേയേവ ഠാതബ്ബന്തി വദതി. **സുത്തേ ച സുത്താനുലോമേ ചാ**തി ഏത്ഥ **ച**-കാരോ വികപ്പനത്ഥോ, തേന ആചരിയവാദാദീനമ്പി സങ്ഗഹോ. തേനാഹ ''കാരണഞ്ച വിനിച്ഛയഞ്ച ദസ്സേതീ''തി. തത്ഥ **കാരണ**ന്തി സുത്താദിനയം നിസ്സായ അത്തനോമതിയാ ഉദ്ധടം ഹേതും. **വിനിച്ഛയ**ന്തി അട്ഠകഥാവിനിച്ഛയം.

ദ്വിന്നമ്പി കാരണച്ഛായാ ദിസ്സതീതി സകവാദീപരവാദീനം ഉഭിന്നമ്പി കപ്പിയാകപ്പിയഭാവസാധകം കാരണപതിരൂപകച്ഛായാ ദിസ്സതി. തത്ഥ **കാരണച്ഛായാ**തി സുത്താദീസു ''കപ്പിയ''ന്തി ഗാഹസ്സ, ''അകപ്പിയ''ന്തി ഗാഹസ്സ ച നിമിത്തഭൂതേന കിച്ചേന പടിപാദനീയം അവിഭൂതകാരണം കാരണച്ഛായാ, കാരണപതിരൂപകന്തി അത്ഥോ. യദി ദ്വിന്നമ്പി കാരണച്ഛായാ ദിസ്സതി, കസ്മാ അകപ്പിയേയേവ ഠാതബ്ബന്തി ആഹ **''വിനയഞ്ഹി പത്വാ''**തിആദി. ''വിനയം പത്വാ''തി വുത്തമേവത്ഥം പാകടതരം കത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ **''കപ്പിയാകപ്പിയവിചാരണം ആഗമ്മാ''**തി. **രുന്ധിതബ്ബ**ന്തിആദീസു ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യവിനിച്ഛയേ കപ്പിയാകപ്പിയഭാവേ സതി ''കപ്പിയ''ന്തി ഗഹണം രുന്ധിതബ്ബം, ''അകപ്പിയ''ന്തി ഗഹണം **ഗാള്ഹം കാതബ്ബം,** അപരാപരപ്പവത്തം കപ്പിയഗ്ഗഹണം **സോതം പച്ഛിന്ദിതബ്ബം,** ഗരുകഭാവസങ്ഖതേ അകപ്പിയേയേവ ഠാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. അഥ വാ **രുന്ധിതബ്ബ**ന്തി കപ്പിയസഞ്ഞായ വീതിക്കമകാരണം രുന്ധിതബ്ബം, തംനിവാരണചിത്തം ദള്ഹതരം കാതബ്ബം. **സോതം പച്ഛിന്ദിതബ്ബ**ന്തി തത്ഥ വീതിക്കമപ്പവത്തി പച്ഛിന്ദിതബ്ബാ. **ഗരുകഭാവേ**തി അകപ്പിയഭാവേതി അത്ഥോ.

ബഹൂഹി സുത്തവിനിച്ഛയകാരണേഹീതി ബഹൂഹി സുത്തേഹി ചേവ തതോ ആനീതവിനിച്ഛയകാരണേഹി ച. അഥ വാ സുത്തേന അട്ഠകഥാവിനിച്ഛയേന ച ലദ്ധകാരണേഹി. **അത്തനോ ഗഹണം ന**

വിസ്സജ്ജേതബ്ബന്തി സകവാദിനാ അത്തനോ “അകപ്പിയ”ന്തി ഗഹണം ന വിസ്സജ്ജേതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

ഇദാനി വുത്തമേവത്ഥം നിഗമേന്തോ **“ഏവ”**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **യോ**തി സകവാദീപരവാദീസു യോ കോചി. കേചി പന “സകവാദീസുയേവ യോ കോചി ഇധാധിപ്പേതോ”തി വദന്തി, ഏവം സന്തേ “അഥ പനായം കപ്പിയന്തി ഗഹേത്വാ കഥേതീ”തിആദീസു സബ്ബത്ഥ ഉഭോപി സകവാദിനോയേവ സിയും ഹേട്ഠാ വുത്തസ്സേവ നിഗമനവസേന “ഏവ”ന്തിആദിനാ വുത്തത്താ, തസ്മാ തം ന ഗഹേതബ്ബം. **അതിരേകകാരണം ലഭതീ**തി ഏത്ഥ സുത്താദീസു പുരിമം പുരിമം അതിരേകകാരണം നാമ, യോ വാ സുത്താദീസു ചതൂസു ബഹുതരം കാരണം ലഭതി, സോ അതിരേകകാരണം ലഭതി നാമ.

സുട്ഠു പവത്തി ഏതസ്സാതി, സുട്ഠു പവത്തതി സീലേനാതി വാ **സുപ്പവത്തി**. തേനാഹ **“സുപ്പവത്തീതി സുട്ഠു പവത്ത”**ന്തി. വാചായ ഉഗ്ഗതം **വാചുഗ്ഗതം,** വചസാ സുഗ്ഗഹിതന്തി വുത്തം ഹോതി. അഥ വാ **വാചുഗ്ഗത**ന്തി വാചായ ഉഗ്ഗതം, തത്ഥ നിരന്തരം ഠിതന്തി അത്ഥോ. **സുത്തതോ**തി ഇമസ്സ വിവരണം **“പാളിതോ”**തി. ഏത്ഥ ച “സുത്തം നാമ സകലം വിനയപിടക”ന്തി വുത്തത്താ പുന **സുത്തതോ**തി തദത്ഥപടിപാദകം സുത്താഭിധമ്മപാളിവചനം അധിപ്പേതം. **അനുബ്യഞ്ജനസോ**തി ഇമസ്സ വിവരണം **“പരിപുച്ഛതോ ച അട്ഠകഥാതോ ചാ”**തി. പാളിം അനുഗന്ത്വാ അത്ഥസ്സ ബ്യഞ്ജനതോ പകാസനതോ **“അനുബ്യഞ്ജന”**ന്തി ഹി പരിപുച്ഛാ അട്ഠകഥാ ച വുച്ചതി. ഏത്ഥ ച അട്ഠകഥായ വിസും ഗഹിതത്താ **“പരിപുച്ഛാ”**തി ഥേരവാദോ വുത്തോ. അഥ വാ **പരിപുച്ഛാ**തി ആചരിയസ്സ സന്തികാ പാളിയാ അത്ഥസവനം. **അട്ഠകഥാ**തി പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയോ. തദുഭയമ്പി പാളിം അനുഗന്ത്വാ അത്ഥസ്സ ബ്യഞ്ജനതോ “അനുബ്യഞ്ജന”ന്തി വുത്തം.

വിനയേതി വിനയാചാരേ. തേനേവ വക്ഖതി **“വിനയം അജഹന്തോ അവോക്കമന്തോ”**തിആദി. തത്ഥ പതിട്ഠാനം നാമ സഞ്ചിച്ച ആപത്തിയാ അനാപജ്ജനാദിനാ ഹോതീതി ആഹ **“ലജ്ജിഭാവേന പതിട്ഠിതോ”**തി, തേന ലജ്ജീ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. വിനയധരസ്സ ലക്ഖണേ വത്തബ്ബേ കിം ഇമിനാ ലജ്ജിഭാവേനാതി ആഹ **“അലജ്ജീ ഹീ”**തിആദി. തത്ഥ **ബഹുസ്സുതോപീ**തി ഇമിനാ പഠമലക്ഖണസമന്നാഗമം ദസ്സേതി. **ലാഭഗരുകതായാ**തി ഇമിനാ വിനയേ ഠിതതായ അഭാവേ പഠമലക്ഖണയോഗാ കിച്ചകരോ ന ഹോതി, അഥ ഖോ അകിച്ചകരോ അനത്ഥകരോ ഏവാതി ദസ്സേതി. സങ്ഘഭേദസ്സ പുബ്ബഭാഗേ പവത്തകലഹസ്സേതം അധിവചനം **സങ്ഘരാജീ**തി. **കുക്കുച്ചകോ**തി അണുമത്തേസുപി വജ്ജേസു ഭയദസ്സനവസേന കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേന്തോ. **തന്തിം അവിസംവാദേത്വാ**തി പാളിം അഞ്ഞഥാ അകത്വാ. **അവോക്കമന്തോ**തി അനതിക്കമന്തോ.

വിത്ഥുനതീതി അത്ഥം അദിസ്വാ നിത്ഥുനതി, വിത്ഥമ്ഭതി വാ. **വിപ്ഫന്ദതീ**തി കമ്പതി. **സന്തിട്ഠിതും ന സക്കോതീ**തി ഏകസ്മിംയേവ അത്ഥേ പതിട്ഠാതും ന സക്കോതി. തേനാഹ **“യം യം പരേന വുച്ചതി, തം തം അനുജാനാതീ”**തി. **സകവാദം ഛഡ്ഡേത്വാ പരവാദം ഗണ്ഹാതീ**തി “ഉച്ഛുമ്ഹി കസടം യാവജീവികം, രസോ സത്താഹകാലികോ, തദുഭയവിനിമുത്തോ ച ഉച്ഛു നാമ വിസും നത്ഥി, തസ്മാ ഉച്ഛുപി വികാലേ വട്ടതീ”തി പരവാദിനാ

വുത്തേ തമ്പി ഗണ്ഹാതി. **ഏകേകലോമ**ന്തി പലിതം സന്ധായ വുത്തം. **യമ്ഹീ**തി യസ്മിം പുഗ്ഗലേ. **പരിക്ഖയം പരിയാദാന**ന്തി അത്ഥതോ ഏകം.

ആചരിയപരമ്പരാതി ആചരിയാനം വിനിച്ഛയപരമ്പരാ. തേനേവ വക്ഖതി "അത്തനോമതിം പഹായ...പേ०... യഥാ ആചരിയോ ച ആചരിയാചരിയോ ച പാളിഞ്ച പരിപുച്ഛഞ്ച വദന്തി, തഥാ ഞാതും വട്ടതീ"തി. ന ഹി ആചരിയാനം നാമമത്തതോ പരമ്പരജാനനേ പയോജനം അത്ഥി. **പുബ്ബാപരാനുസന്ധിതോ**തി പുബ്ബവചനസ്സ അപരവചനേന സഹ അത്ഥസമ്ബന്ധജാനനതോ. **അത്ഥതോ**തി സദ്ദത്ഥപിണ്ഡത്ഥഅധിപ്പേതത്ഥാദിതോ. **കാരണതോ**തി തദത്ഥുപപത്തിതോ. **ആചരിയപരമ്പര**ന്തി ഇമസ്സേവ വേവചനം "ഥേരവാദങ്ഗ"ന്തി, ഥേരപടിപാടിന്തി അത്ഥോ. **ദ്വേ തയോ പരിവട്ടാ**തി ദ്വേ തയോ പരമ്പരാ.

ഇമേഹി ച പന തീഹി ലക്ഖണേഹീതി എത്ഥ പഠമേന ലക്ഖണേന വിനയസ്സ സുട്ഠു ഉഗ്ഗഹിതഭാവോ വുത്തോ, ദുതിയേന തത്ഥ ലജ്ജിഭാവേന ചേവ അചലതായ ച സുപ്പതിട്ഠിതതാ, തതിയേന പാളിഅട്ഠകഥാസു സരൂപേന അനാഗതാനമ്പി തദനുലോമതോ ആചരിയേഹി ദിന്നനയതോ വിനിച്ഛിനിതും സമത്ഥതാ. **ഓതിണ്ണേ വത്ഥുസ്മി**ന്തി ചോദനാവസേന വീതിക്കമവത്ഥുസ്മിം സങ്ഘമജ്ഝേ ഓതിണ്ണേ. **ചോദകേന ച ചുദിതകേന ച വുത്തേ വത്തബ്ബേ**തി ഏവം ഓതിണ്ണവത്ഥും നിസ്സായ ചോദകേന "ദിട്ഠം സുത"ന്തിആദിനാ, ചുദിതകേന "അത്ഥീ"തിആദിനാ ച യം വത്തബ്ബം, തസ്മിം വത്തബ്ബേ വുത്തേതി അത്ഥോ. **വത്ഥു ഓലോകേതബ്ബ**ന്തി തസ്സ തസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ വത്ഥു ഓലോകേതബ്ബം. "തിണേന വാ പണ്ണേന വാ...പേ०... യോ ആഗച്ഛേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി ഹിദം നിസ്സഗ്ഗിയേ അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദസ്സ (പാരാ० ൫൧൭) വത്ഥുസ്മിം പഞ്ഞത്തം.

ഥുല്ലച്ചയദുബ്ഭാസിതാപത്തീനം മാതികായ അനാഗതത്താ **"പഞ്ചന്നം ആപത്തീനം അഞ്ഞതര"**ന്തി വുത്തം. **തികദുക്കട**ന്തി "അനുപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ ഉജ്ഝായതി ഖീയതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തിആദിനാ (പാചി० ൧൦൫) ആഗതം തികദുക്കടം. **അഞ്ഞതരം വാ ആപത്തി**ന്തി "കാലേ വികാലസഞ്ഞീ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ, കാലേ വേമതികോ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തിആദികം (പാചി० ൨൪൯) ദുകദുക്കടം സന്ധായ വുത്തം.

അന്തരാപത്തിന്തി എത്ഥ തസ്മിം തസ്മിം സിക്ഖാപദേ ആഗതവത്ഥുവീതിക്കമം വിനാ അഞ്ഞസ്മിം വത്ഥുവീതിക്കമേ നിദാനതോ പഭുതി വിനീതവത്ഥുപരിയോസാനാ അന്തരന്തരാ വുത്താ ആപത്തി. ഇധ പന "വത്ഥും ഓലോകേതീ"തി വിസും ഗഹിതത്താ തദവസേസാ അന്തരാപത്തീതി ഗഹിതാ. **പടിലാതം ഉക്ഖിപതീ**തി ഇദമ്പി വിസിബ്ബനസിക്ഖാപദേ (പാചി० ൩൫൬) ആഗതം, തത്ഥ ഡയ്ഹമാനം അലാതം അഗ്ഗികപാലാദിതോ ബഹി പതിതം അവിജ്ഝാതമേവ പടിഉക്ഖിപതി, പുന യഥാഠാനേ ഠപേതീതി അത്ഥോ. വിജ്ഝാതം പന പടിക്ഖിപന്തസ്സ പാചിത്തിയമേവ.

അനാപത്തിന്തി എത്ഥ അന്തരന്തരാ വുത്താ അനാപത്തിപി അത്ഥി, "അനാപത്തി, ഭിക്ഖവേ, ഇദ്ധിമസ്സ ഇദ്ധിവിസയേ"തിആദി വിയ സാപി സങ്ഗയ്ഹതി. **സിക്ഖാപദന്തരേസൂ**തി വിനീതവത്ഥും അന്തോകത്വാ ഏകേകസ്മിം സിക്ഖാപദന്തരേ.

പാരാജികാപത്തീതി ന വത്തബ്ബന്തി ഇദം ആപന്നപുഗ്ഗലേന ലജ്ജിധമ്മേ ഠത്വാ യഥാഭൂതം ആവികരണേപി ദുബ്ബിനിച്ഛയം അദിന്നാദാനാദിം സന്ധായ വുത്തം. യം പന മേഥുനാദീസു വിജാനനം, തം വത്തബ്ബമേവ. തേനാഹ **"മേഥുനധമ്മവീതിക്കമോ ഹീ"**തിആദി. യോ പന അലജ്ജിതായ പടിഞ്ഞം അദത്വാ വിക്ഖേപം കരോതി, തസ്സ ആപത്തി ന സക്കാ ഓളാരികാപി വിനിച്ഛിനിതും. യാവ സോ യഥാഭൂതം നാവികരോതി, സങ്ഘസ്സ ച ആപത്തിസന്ദേഹോ ന വിഗച്ഛതി, താവ നാസിതകോവ ഭവിസ്സതി. **സുഖുമാ**തി അത്തനോപി ദുവിഞ്ഞേയ്യസഭാവസ്സ ലഹുപരിവത്തിനോ ചിത്തസ്സ സീഘപരിവത്തിതായ വുത്തം. **സുഖുമാ**തി വാ ചിത്തപരിവത്തിയാ സുഖുമതായ സുഖുമാ. തേനാഹ **"ചിത്തലഹുകാ"**തി, ചിത്തം വിയ ലഹുകാതി അത്ഥോ. അഥ വാ ചിത്തം ലഹു സീഘപരിവത്തി ഏതേസന്തി **ചിത്തലഹുകാ. തേ**തി തേ വീതിക്കമേ. **തംവത്ഥുക**ന്തി തേ അദിന്നാദാനമനുസ്സവിഗ്ഗഹവീതിക്കമാ വത്ഥു അധിട്ഠാനം കാരണമേതസ്സാതി തംവത്ഥുകം.

യം ആചരിയോ ഭണതി, തം കരോഹീതിആദി സബ്ബം ലജ്ജീപേസലം കുക്കുച്ചകമേവ സന്ധായ വുത്തം. യോ യാഥാവതോ പകാസേത്വാ സുദ്ധിമേവ ഗവേസതി, **തേനപി. പാരാജികോസീതി ന വത്തബ്ബോ**തി അനാപത്തികോടിയാപി സങ്കിയമാനത്താ വുത്തം. തേനേവ **"പാരാജികച്ഛായാ"**തി വുത്തം. **"സീലാനി സോധേത്വാ**തി യംവത്ഥുകം കുക്കുച്ചം ഉപ്പന്നം, തം അമനസികരിത്വാ അവസേസസീലാനി സോധേത്വാ"തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൮൭) വുത്തം, വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൮൭) പന **"സീലാനി സോധേത്വാ**തി യസ്മിം വീതിക്കമേ പാരാജികാസങ്കാ വത്തതി, തത്ഥ പാരാജികാഭാവപക്ഖം ഗഹേത്വാ ദേസനാവുട്ഠാനഗാമിനീനം ആപത്തീനം സോധനവസേന സീലാനി സോധേത്വാ"തി. പാകടഭാവതോ സുഖവലഞ്ജതായ ച **"ദ്വത്തിംസാകാരം താവ മനസി കരോഹീ"**തി വുത്തം, ഉപലക്ഖണവസേന വാ. അഞ്ഞസ്മിം കമ്മട്ഠാനേ കതപരിചയേന തമേവ മനസി കാതബ്ബം. യം കിഞ്ചി വാ അഭിരുചിതം മനസി കാതും വട്ടതേവ. **കമ്മട്ഠാനം ഘടയതീ**തി അന്തരന്തരാ ഖണ്ഡം അദസ്സേത്വാ ചിത്തേന സദ്ധിം ആരമ്മണഭാവേന ചിരകാലം ഘടയതി. **സങ്ഖാരാ പാകടാ ഹുത്വാ ഉപട്ഠഹന്തീ**തി വിപസ്സനാകമ്മട്ഠാനികോ ചേ, തസ്സ സങ്ഖാരാ പാകടാ ഹുത്വാ ഉപട്ഠഹന്തി.

സചേ കതപാരാജികവീതിക്കമോ ഭവേയ്യ, തസ്സ സതിപി അസരിതുകാമതായ വിപ്പടിസാരവത്ഥുവസേന പുനപ്പുനം തം ഉപട്ഠഹതീതി ചിത്തേകഗ്ഗതം ന വിന്ദതി. തേന വുത്തം **"കമ്മട്ഠാനം ന ഘടയതീ"**തിആദി. **കമ്മട്ഠാനം ന ഘടയതീ**തി ചിത്തക്ഖോഭാദിബഹുലസ്സ സുദ്ധസീലസ്സപി ചിത്തം ന സമാധിയതി, തം ഇധ പാരാജികമൂലന്തി ന ഗഹേതബ്ബം. കതപാപമൂലകേന വിപ്പടിസാരേനേവേത്ഥ ചിത്തസ്സ അസമാധിയനം സന്ധായ "കമ്മട്ഠാനം ന ഘടയതീ"തിആദി വുത്തം. തേനാഹ **"വിപ്പടിസാരഗ്ഗിനാ"**തിആദി. **അത്തനാ**തി ചിത്തേന കരണഭൂതേന പുഗ്ഗലോ കത്താ ജാനാതി, പച്ചത്തേ വാ കരണവചനം, അത്താ സയം ജാനാതീതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞാ ച ദേവതാ ജാനന്തീ**തി ആരക്ഖദേവതാഹി അഞ്ഞാ പരചിത്തവിദുനിയോ ദേവതാ ജാനന്തി.

ഇമസ്മിം ഠാനേ പണ്ഡിതേഹി വിചാരേതബ്ബം കാരണം അത്ഥി. കഥം? ഇദാനി ഏകച്ചേ വിനയധരാ പഠമപാരാജികവിസയേ വത്ഥുമ്ഹി ഓതിണ്ണേ

ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസേന വാ ഗഹട്ഠേന വാ പബ്ബജിതേന വാ ചോദിയമാനേ ചുദിതകം ഭിക്ഖും പുച്ഛിത്വാ പടിഞ്ഞായ അദീയമാനായ തം ഭിക്ഖും സുസാനേ ഏകകമേവ സയാപേന്തി, ഏവം സയാപിയമാനോ സോ ഭിക്ഖു സചേ ഭയസന്താസവിരഹിതോ സബ്ബരത്തിം തസ്മിം സുസാനേ സയിതും വാ നിസീദിതും വാ സക്കോതി, തം "പരിസുദ്ധോ ഏസോ"തി വിനിച്ഛിനന്തി. സചേ പന ഭയസന്താസപ്പത്തോ സബ്ബരത്തിം സയിതും വാ നിസീദിതും വാ ന സക്കോതി, തം "അസുദ്ധോ"തി വിനിച്ഛിനന്തി, തം അയുത്തം വിയ ദിസ്സതി. കസ്മാതി ചേ? അട്ഠകഥായ വിരുദ്ധോതി, അട്ഠകഥായം ദുതിയതതിയപാരാജികവിസയേ ഏവ തഥാരൂപോ വിചാരോ വുത്തോ, ന പഠമചതുത്ഥപാരാജികവിസയേ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ "മേഥുനധമ്മവീതിക്കമോ ഹി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മവീതിക്കമോ ച ഓളാരികോ, അദിന്നാദാനമനുസ്സവിഗ്ഗഹവീതിക്കമാ പന സുഖുമാ ചിത്തലഹുകാ, തേ സുഖുമേനേവ ആപജ്ജതി, സുഖുമേന രക്ഖതി, തസ്മാ വിസേസേന തംവത്ഥുകം കുക്കുച്ചം പുച്ഛിയമാനോ"തി. ടീകായഞ്ച (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.ർ൭) വുത്തം "**തംവത്ഥുക**ന്തി തേ അദിന്നാദാനമനുസ്സവിഗ്ഗഹവീതിക്കമാ വത്ഥു അധിട്ഠാനം കാരണമേതസ്സാതി തംവത്ഥുക"ന്തി, ഇദമ്പി ഏകം കാരണം.

തഥാപി അഞ്ഞേ പണ്ഡിതേപി വിനിച്ഛിനാപേത്വാ തേസമ്പി പാരാജികച്ഛായാദിസ്സനേയേവ തഥാ വിനിച്ഛയോ കാതബ്ബോ, ന സുദ്ധഭാവദിസ്സനേ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം "ആപത്തീതി അവത്വാ 'സചസ്സ ആചരിയോ ധരതി...പേ॰... അഥ ദഹരസ്സപി പാരാജികച്ഛായാവ ഉപട്ഠാതി, തേനപി 'പാരാജികോസീ'തി ന വത്തബ്ബോ. ദുല്ലഭോ ഹി ബുദ്ധുപ്പാദോ, തതോ ദുല്ലഭതരാ പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച, ഏവം പന വത്തബ്ബ"ന്തി, ഇദമേകം. നിസീദാപിയമാനോപി വിവിത്തോകാസേയേവ നിസീദാപേതബ്ബോ, ന സുസാനേ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ "വിവിത്തം ഓകാസം സമ്മജ്ജിത്വാ ദിവാവിഹാരം നിസീദിത്വാ"തിആദി, ഇദമേകം. വിവിത്തോകാസേ നിസീദാപിയമാനോപി ദിവായേവ നിസീദാപേതബ്ബോ, ന രത്തിം. തഥാ ഹി വുത്തം "ദിവസം അതിക്കന്തമ്പി ന ജാനാതി, സോ ദിവസാതിക്കമേ ഉപട്ഠാനം ആഗതോ ഏവം വത്തബ്ബോ"തി, ഇദമേകം.

ഈദിസം വിധാനം സയം ആരോചിതേ ഏവ വിധാതബ്ബം, ന പരേഹി ചോദിയമാനേ. തഥാ ഹി വുത്തം "ഏവം കതവീതിക്കമേന ഭിക്ഖുനാ സയമേവ ആഗന്ത്വാ ആരോചിതേ പടിപജ്ജിതബ്ബ"ന്തി. അഥ കസ്മാ ഇദാനി ഏവം കരോന്തീതി? ഗിഹീനം അസക്ഖികഅട്ടകരണേ ഉദകേ നിമുജ്ജാപനം വിയ മഞ്ഞമാനാ ഏവം കരോന്തി. തമ്പി മായാകുസലാ മനുസ്സാ വിവിധേഹി ഉപായേഹി വിതഥം കരോന്തി, തസ്മാ സച്ചമ്പി ഹോതി, അസച്ചമ്പി ഹോതി. തേനേവ ച കാരണേന മഹോസധപണ്ഡിതാദയോ ബോധിസത്താ അസക്ഖികമ്പി അട്ടം ഉദകനിമുജ്ജാപനാദിനാ ന വിനിച്ഛിനന്തി, ഉഭിന്നം വചനം പരിസം ഗാഹാപേത്വാ തേസം വചനഞ്ച കിരിയഞ്ച പരിഗ്ഗഹേത്വാ സച്ചഞ്ച വിതഥഞ്ച ഞത്വാവ വിനിച്ഛിനന്തി. സാസനേ പന ഭിക്ഖൂ സൂരജാതികാപി സന്തി, ഭീരുകജാതികാപി സന്തി. സുസാനഞ്ച നാമ പകതിമനുസ്സാനമ്പി ഭയസന്താസകരം ഹോതി, രത്തികാലേ പന അതിവിയ ഭയാനകം ഹുത്വാ ഉപട്ഠാതി , ഏവംഭൂതേ സുസാനേ രത്തിയം ഏകോ അസഹായോ ഹുത്വാ നിപജ്ജാപിയമാനോ ഭീരുകജാതികോ ഭിക്ഖു പരിസുദ്ധസീലോപി സമാനോ കിം ന ഭായേയ്യ, കഥം സബ്ബരത്തിം സയിതും

വാ നിസീദിതും വാ സക്കുണേയ്യ, തഥാരൂപം ഭിക്ഖും ''അപരിസുദ്ധോ''തി വദന്തോ കഥം കിച്ചകരോ ഭവിസ്സതി.

അലജ്ജീ പന സൂരജാതികോ അത്തനോ വജ്ജം പടിച്ഛാദേതുകാമോ ഭായന്തോപി അഭായന്തോ വിയ ഹുത്വാ ''സചേ വികാരം ദസ്സേസ്സാമി, അനത്ഥം മേ കരിസ്സന്തീ''തി അനത്ഥഭയേന അധിവാസേത്വാ സയിതും വാ നിസീദിതും വാ സക്കുണേയ്യ, ഏവരൂപം പുഗ്ഗലം ''പരിസുദ്ധോ''തി വദന്തോ കഥം സുവിനിച്ഛിതോ ഭവിസ്സതീതി. ഇദമ്പി ഏകം കാരണം.

അഥാപി വദേയ്യും - യഥാ ഉദകേ നിമുജ്ജാപിതമനുസ്സാനം അസച്ചവാദീനം ദേവതാനുഭാവേന കുമ്ഭീലാദയോ ആഗന്ത്വാ ഗണ്ഹന്താ വിയ ഉപട്ഠഹന്തി, തസ്മാ അസച്ചവാദിനോ സീഘം പ്ലവന്തി, സച്ചവാദീനം പന ന ഉപട്ഠഹന്തി, തസ്മാ തേ സുഖേന നിസീദിതും സക്കോന്തി, ഏവം തേസമ്പി ഭിക്ഖൂനം അപരിസുദ്ധസീലാനം ദേവതാനുഭാവേന സീഹബ്യഗ്ഘാദയോ ആഗതാ വിയ പഞ്ഞായന്തി, തസ്മാ തേ സബ്ബരത്തിം സയിതും വാ നിസീദിതും വാ ന സക്കോന്തി. പരിസുദ്ധസീലാനം പന തഥാ ന പഞ്ഞായന്തി, തസ്മാ തേ സബ്ബരത്തിം ദേവതാഹി രക്ഖിതാ ഹുത്വാ ഭയസന്താസരഹിതാ സുസാനേ സയിതും വാ നിസീദിതും വാ സക്കോന്തി, ഏവം ദേവതാ സക്ഖിം കത്വാ വിനിച്ഛിതത്താ സുവിനിച്ഛിതമേവ ഹോതീതി, തമ്പി തഥാ ന സക്കാ വത്തും. കസ്മാ? അട്ഠകഥാടീകാദീസു തഥാ അവുത്തത്താ. അട്ഠകഥായഞ്ഹി ''വിവിത്തം ഓകാസം സമ്മജ്ജിത്വാ ദിവാവിഹാരം നിസീദിത്വാ സീലാനി സോധേത്വാ 'ദ്വത്തിംസാകാരം താവ മനസികരോഹീ'തി വത്തബ്ബോ. സചേ തസ്സ അരോഗം സീലം കമ്മട്ഠാനം ഘടയതി, സങ്ഖാരാ പാകടാ ഹുത്വാ ഉപട്ഠഹന്തി, ഉപചാരപ്പനാപ്പത്തം വിയ ചിത്തം ഏകഗ്ഗം ഹോതി, ദിവസം അതിക്കന്തമ്പി ന ജാനാതി...പേ... യസ്സ പന സീലം ഭിന്നം ഹോതി, തസ്സ കമ്മട്ഠാനം ന ഘടയതി, പതോദാഭിതുന്നം വിയ ചിത്തം കമ്പതി, വിപ്പടിസാരഗ്ഗിനാ ഡയ്ഹതി, തത്തപാസാണേ നിസിന്നോ വിയ തങ്ഖണഞ്ഞേവ വുട്ഠാതീ''തി ഏത്തകമേവ വുത്തം.

ടീകായമ്പി (സാരത്ഥ° ടീ° വ.ർ൩) **''കമ്മട്ഠാനം ഘടയതീ**തി അന്തരന്തരാ ഖണ്ഡം അദസ്സേത്വാ ചിത്തേന സദ്ധിം ആരമ്മണഭാവേന ചിരകാലം ഘടയതി. **സങ്ഖാരാ പാകടാ ഉപട്ഠഹന്തീ**തി വിപസ്സനാകമ്മട്ഠാനികോ ചേ, തസ്സ സങ്ഖാരാ പാകടാ ഹുത്വാ ഉപട്ഠഹന്തി. സചേ കതപാരാജികവീതിക്കമോ ഭവേയ്യ, തസ്സ സതിപി അസരിതുകാമതായ വിപ്പടിസാരവത്ഥുവസേന പുനപ്പുനം തം ഉപട്ഠഹതീതി ചിത്തേകഗ്ഗതം ന വിന്ദതീ''തി ഏത്തകമേവ വുത്തം.

വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി° വി° ടീ° ൧.ർ൩) **''കമ്മട്ഠാനം ഘടയതീ**തി വിപ്പടിസാരമൂലകേന വിക്ഖേപേന അന്തരന്തരാ ഖണ്ഡം അദസ്സേത്വാ പബന്ധവസേന ചിത്തേന സങ്ഘടയതി. **സങ്ഖാരാ**തി വിപസ്സനാകമ്മട്ഠാനവസേന വുത്തം. സാപത്തികസ്സ ഹി പഗുണമ്പി കമ്മട്ഠാനം ന സുട്ഠു ഉപട്ഠാതി. പഗേവ പാരാജികസ്സ. തസ്സ ഹി വിപ്പടിസാരനിന്നതായ ചിത്തം ഏകഗ്ഗം ന ഹോതി. ഏകസ്സ പന വിതക്കവിക്ഖേപാദിബഹുലസ്സ സുദ്ധസീലസ്സപി ചിത്തം ന സമാധിയതി, തം ഇധ പാരാജികമൂലന്തി ന ഗഹേതബ്ബം. കതപാപമൂലകേന വിപ്പടിസാരേനേവേത്ഥ ചിത്തസ്സ അസമാധിയനം സന്ധായ **'കമ്മട്ഠാനം ന ഘടയതീ'**തിആദി വുത്ത''ന്തി ഏത്തകമേവ വുത്തം, ന

വുത്തം “ദേവതാനുഭാവേനാ”തിആദി, തസ്മാ യദി ബുദ്ധസാസനേ സഗാരവോ സിക്ഖാകാമോ ഭിക്ഖു ദുതിയതതിയപാരാജികവിസയേ അത്തനോ കഞ്ചി വീതിക്കമം ദിസ്വാ “പാരാജികം ആപന്നോ നു ഖോ അഹം, ന നു ഖോ”തി സംസയപക്ഖന്ദോ വിനയധരം ഉപസങ്കമിത്വാ തം വീതിക്കമം യഥാഭൂതം ആചിക്ഖിത്വാ പുച്ഛേയ്യ, തതോ വിനയധരേന അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ “സബ്ബം പുബ്ബവിധാനം കത്വാ വിവിത്തം ഓകാസം സമ്മജ്ജിത്വാ ദിവാവിഹാരം നിസീദിത്വാ സീലാനി സോധേത്വാ ദ്വത്തിംസാകാരേ താവ മനസികരോഹീ”തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബോ , ന വത്തബ്ബോ “സുസാനേ സേയ്യം കപ്പേഹീ”തിആദി. ആഗതകാലേപി അട്ഠകഥായം ആഗതനയേനേവ പുച്ഛിത്വാ അട്ഠകഥായം ആഗതനയേനേവസ്സ സുദ്ധാസുദ്ധഭാവോ വത്തബ്ബോതി ദട്ഠബ്ബം.

ഏവം ഹോതു, ഏവം സന്തേ ഇദാനി പഠമപാരാജികവിസയേ ചോദേന്താനം കഥം വിനിച്ഛയോ കാതബ്ബോതി? ചോദകേന വത്ഥുസ്മിം ആരോചിതേ ചുദിതകോ പുച്ഛിതബ്ബോ “സന്തമേതം, നോ”തി ഏവം വത്ഥും ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഭൂതേന വത്ഥുനാ ചോദേത്വാ സാരേത്വാ ഞത്തിസമ്പദായ അനുസ്സാവനസമ്പദായ തം അധികരണം വൂപസമേതബ്ബം. ഏവമ്പി അലജ്ജീ നാമ “ഏതമ്പി നത്ഥി, ഏതമ്പി നത്ഥീ”തി വദേയ്യ, പടിഞ്ഞം ന ദദേയ്യ, അഥ കിം കാതബ്ബന്തി? ഏവമ്പി അലജ്ജിസ്സ പടിഞ്ഞായ ഏവ ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബം യഥാ തം തിപിടകചൂളാഭയത്ഥേരേനാതി. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൮൫-൩൮൬) “ഏവം ലജ്ജിനാ ചോദിയമാനോ അലജ്ജീ ബഹൂസുപി വത്ഥൂസു ഉപ്പന്നേസു പടിഞ്ഞം ന ദേതി, സോ ‘നേവ സുദ്ധോ’തി വത്തബ്ബോ, ന ‘അസുദ്ധോ’തി, ജീവമതകോ നാമ ആമകപൂതികോ നാമ ചേസ. സചേ പനസ്സ അഞ്ഞമ്പി താദിസം വത്ഥു ഉപ്പജ്ജതി, ന വിനിച്ഛിതബ്ബം, തഥാ നാസിതകോവ ഭവിസ്സതീ”തിആദി.

൨൩൭. ഏവം വിനയധരലക്ഖണഞ്ച ഛട്ഠാനഓലോകനഞ്ച വിദിത്വാ ഇദാനി...പേ॰... വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. കിമത്ഥന്തി ആഹ **“യാ സാ...പേ॰... ജാനനത്ഥ”**ന്തി. യാ സാ പുബ്ബേ വുത്തപ്പഭേദാ ചോദനാ അത്ഥി, തസ്സായേവ സമ്പത്തിവിപത്തിജാനനത്ഥം ആദിമജ്ഝപരിയോസാനാദീനം വസേന വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ, ന അവുത്തചോദനാപഭേദജാനനത്ഥന്തി അത്ഥോ. **സേയ്യഥി**ദന്തി പുച്ഛനത്ഥേ നിപാതോ, സോ വിനിച്ഛയോ കതമോതി അത്ഥോ.

ചോദനായ കതി മൂലാനി, കതി വത്ഥൂനി, കതി ഭൂമിയോതി ഏത്ഥ “കതിഹാകാരേഹീ”തിപി വത്തബ്ബം. വുത്തഞ്ഹേതം പരിവാരേ (പരി॰ ൩൬൨) ചോദനാകണ്ഡേ “ചോദനായ കതി മൂലാനി, കതി വത്ഥൂനി, കതി ഭൂമിയോ, കതിഹാകാരേഹി ചോദേതീ”തി. **മേത്തചിത്തോ വക്ഖാമി, നോ ദോസന്തരോതി** ഏതസ്സപി പരതോ “ചോദനായ ഇമാ പഞ്ച ഭൂമിയോ. കതമേഹി ദ്വീഹാകാരേഹി ചോദേതി, കായേന വാ ചോദേതി, വാചായ വാ ചോദേതി, ഇമേഹി ദ്വീഹാകാരേഹി ചോദേതീ”തി വത്തബ്ബം. കസ്മാ? ചോദനാകണ്ഡേ (പരി॰ ൩൬൨) തഥാ വിജ്ജമാനതോതി. **പന്നരസസു ധമ്മേസു പതിട്ഠാതബ്ബ**ന്തി പരിസുദ്ധകായസമാചാരതാ, പരിസുദ്ധവചീസമാചാരതാ, മേത്തചിത്തേ പച്ചുപട്ഠിതതാ, ബഹുസ്സുതതാ, ഉഭയപാതിമോക്ഖസ്വാഗതതാ, കാലേന വചനതാ, ഭൂതേന വചനതാ, സണ്ഹേന വചനതാ, അത്ഥസഞ്ഹിതേന വചനതാ, മേത്തചിത്തോ ഹുത്വാ വചനതാ, കാരുഞ്ഞതാ, ഹിതേസിതാ, അനുകമ്പതാ, ആപത്തിവുട്ഠാനതാ, വിനയപുരേക്ഖാരതാതി. വുത്തഞ്ഹേതം

ഉപാലിപഞ്ചകേ (പരി॰ ൪൩൬) ‘‘ചോദകേനുപാലി ഭിക്ഖുനാ പരം ചോദേതുകാമേന ഏവം പച്ചവേക്ഖിതബ്ബം - പരിസുദ്ധകായസമാചാരോ നു ഖോമ്ഹി…പേ॰… പരിസുദ്ധവചീസമാചാരോ നു ഖോമ്ഹി…പേ॰… മേത്തം നു ഖോ മേ ചിത്തം പച്ചുപട്ഠിതം സബ്രഹ്മചാരീസു…പേ॰… ബഹുസ്സുതോ നു ഖോമ്ഹി സുതധരോ സുതസന്നിചയോ…പേ॰… ഉഭയാനി ഖോ മേ പാതിമോക്ഖാനി വിത്ഥാരേന സ്വാഗതാനി…പേ॰… കാലേന വക്ഖാമി, നോ അകാലേന, ഭൂതേന വക്ഖാമി, നോ അഭൂതേന, സണ്ഹേന വക്ഖാമി, നോ ഫരുസേന, അത്ഥസഞ്ഹിതേന വക്ഖാമി, നോ അനത്ഥസഞ്ഹിതേന, മേത്തചിത്തോ വക്ഖാമി, നോ ദോസന്തരോ…പേ॰… കാരുഞ്ഞതാ, ഹിതേസിതാ, അനുകമ്പതാ, ആപത്തിവുട്ഠാനതാ, വിനയപുരേക്ഖാരതാ’’തി.

തത്ഥ **കാരുഞ്ഞതാ**തി കാരുണികഭാവോ. ഇമിനാ കരുണാ ച കരുണാപുബ്ബഭാഗോ ച ദസ്സിതോ . **ഹിതേസിതാ**തി ഹിതഗവേസനതാ . **അനുകമ്പതാ**തി തേന ഹിതേന സംയോജനതാ. **ആപത്തിവുട്ഠാനതാ**തി ആപത്തിതോ വുട്ഠാപേത്വാ സുദ്ധന്തേ പതിട്ഠാപനതാ. വത്ഥും ചോദേത്വാ സാരേത്വാ പടിഞ്ഞം ആരോപേത്വാ യഥാപടിഞ്ഞായ കമ്മകരണം **വിനയപുരേക്ഖാരതാ** നാമ. അമൂലകമ്പി സമൂലകമ്പി ‘‘മൂല’’ന്തി ഗഹേത്വാ വദന്തീതി ആഹ **‘‘ദ്വേ മൂലാനീ’’**തി. **കാലേന വക്ഖാമീ**തിആദീസു ഏകോ ഏകം ഓകാസം കാരേത്വാ ചോദേന്തോ **കാലേന വദതി** നാമ. സങ്ഘമജ്ഝേ ഗണമജ്ഝേ സലാകഗ്ഗയാഗുഅഗ്ഗവിതക്കമാളകഭിക്ഖാചാരമഗ്ഗആസനസാലാദീസു, ഉപട്ഠാകേഹി പരിവാരിതക്ഖണേ വാ ചോദേന്തോ **അകാലേന വദതി** നാമ. തച്ഛേന വത്ഥുനാ ചോദേന്തോ **ഭൂതേന വദതി** നാമ. തുച്ഛേന ചോദേന്തോ **അഭൂതേന വദതി** നാമ. ‘‘അമ്ഭോ മഹല്ലക പരിസാവചര പംസുകൂലിക ധമ്മകഥിക പതിരൂപം തവ ഇദ’’ന്തി വദന്തോ **ഫരുസേന വദതി** നാമ. ‘‘ഭന്തേ, മഹല്ലകാ പരിസാവചരാ പംസുകൂലികാ ധമ്മകഥികാ പതിരൂപം തുമ്ഹാകം ഇദ’’ന്തി വദന്തോ **സണ്ഹേന വദതി** നാമ. കാരണനിസ്സിതം കത്വാ വദന്തോ **അത്ഥസഞ്ഹിതേന വദതി** നാമ. **മേത്തചിത്തോ വക്ഖാമി, നോ ദോസന്തരോ**തി മേത്തചിത്തം ഉപട്ഠാപേത്വാ വക്ഖാമി, ന ദുട്ഠചിത്തോ ഹുത്വാ. **സച്ചേ ച അകുപ്പേ ചാ**തി വചീസച്ചേ ച അകുപ്പതായ ച. ചുദിതകേന ഹി സച്ചഞ്ച വത്തബ്ബം, കോപോ ച ന കാതബ്ബോ, അത്തനാ ച ന കുച്ഛിതബ്ബം, പരോ ച ന ഘട്ടേതബ്ബോതി അത്ഥോ.

ഇമസ്മിം ഠാനേ ‘‘സങ്ഘേന ഓതിണ്ണാനോതിണ്ണം ജാനിതബ്ബം - അനുവിജ്ജകേന യേന ധമ്മേന യേന വിനയേന യേന സത്ഥുസാസനേന തം അധികരണം വൂപസമ്മതി, തഥാ തം അധികരണം വൂപസമേതബ്ബ’’ന്തി വത്തബ്ബം. വുത്തഞ്ഹേതം ചോദനാകണ്ഡേ (പരി॰ ൩൬൫) ‘‘ചോദകേന കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബം? ചുദിതകേന കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബം? സങ്ഘേന കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബം? അനുവിജ്ജകേന കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബം? ചോദകേന കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി? ചോദകേന പഞ്ചസു ധമ്മേസു പതിട്ഠായ പരോ ചോദേതബ്ബോ. കാലേന വക്ഖാമി നോ അകാലേന, ഭൂതേന വക്ഖാമി നോ അഭൂതേന, സണ്ഹേന വക്ഖാമി നോ ഫരുസേന, അത്ഥസഞ്ഹിതേന വക്ഖാമി നോ അനത്ഥസഞ്ഹിതേന, മേത്തചിത്തോ വക്ഖാമി നോ ദോസന്തരോതി. ചോദകേന ഏവം പടിപജ്ജിതബ്ബം. ചുദിതകേന കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി? ചുദിതകേന ദ്വീസു ധമ്മേസു പതിട്ഠാതബ്ബം സച്ചേ ച അകുപ്പേ ച. ചുദിതകേന ഏവം പടിപജ്ജിതബ്ബം. സങ്ഘേന കഥം

പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി? സങ്ഘേന ഓതിണ്ണാനോതിണ്ണം ജാനിതബ്ബം. സങ്ഘേന ഏവം പടിപജ്ജിതബ്ബം. അനുവിജ്ജകേന കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി? അനുവിജ്ജകേന യേന ധമ്മേന യേന വിനയേന യേന സത്ഥുസാസനേന തം അധികരണം വൂപസമ്മതി, തഥാ തം അധികരണം വൂപസമേതബ്ബം. അനുവിജ്ജകേന ഏവം പടിപജ്ജിതബ്ബ''ന്തി.

അട്ഠകഥായമ്പി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൫-൩൬൬) **"ചോദനായ കോ ആദീ**തിആദിപുച്ഛാനം വിസ്സജ്ജനേ **സച്ചേ അകുപ്പേ ചാ**തി ഏത്ഥ സച്ചേ പതിട്ഠാതബ്ബം അകുപ്പേ ച, യം കതം വാ അകതം വാ, തദേവ വത്തബ്ബം, ന ചോദകേ വാ അനുവിജ്ജകേ വാ സങ്ഘേ വാ കോപോ ഉപ്പാദേതബ്ബോ. **ഓതിണ്ണാനോതിണ്ണം ജാനിതബ്ബ**ന്തി ഓതിണ്ണഞ്ച അനോതിണ്ണഞ്ച വചനം ജാനിതബ്ബം. തത്രായം ജാനനവിധി - ഏത്തകാ ചോദകസ്സ പുബ്ബകഥാ, ഏത്തകാ പച്ഛിമകഥാ, ഏത്തകാ ചുദിതകസ്സ പുബ്ബകഥാ, ഏത്തകാ പച്ഛിമകഥാതി ജാനിതബ്ബാ. ചോദകസ്സ പമാണം ഗണ്ഹിതബ്ബം, ചുദിതകസ്സ പമാണം ഗണ്ഹിതബ്ബം, അനുവിജ്ജകസ്സ പമാണം ഗണ്ഹിതബ്ബം. അനുവിജ്ജകോ അപ്പമത്തകമ്പി അഹാപേന്തോ 'ആവുസോ, സമന്നാഹരിത്വാ ഉജും കത്വാ ആഹരാ'തി വത്തബ്ബോ, സങ്ഘേന ഏവം പടിപജ്ജിതബ്ബം. **യേന ധമ്മേന യേന വിനയേന യേന സത്ഥുസാസനേന തം അധികരണം വൂപസമ്മതീ**തി ഏത്ഥ **ധമ്മോ**തി ഭൂതം വത്ഥു. **വിനയോ**തി ചോദനാ ചേവ സാരണാ ച. **സത്ഥുസാസന**ന്തി ഞത്തിസമ്പദാ ചേവ അനുസ്സാവനസമ്പദാ ച. ഏതേന ഹി ധമ്മേന ച വിനയേന ച സത്ഥുസാസനേന ച അധികരണം വൂപസമ്മതി, തസ്മാ അനുവിജ്ജകേന ഭൂതേന വത്ഥുനാ ചോദേത്വാ ആപത്തിം സാരേത്വാ ഞത്തിസമ്പദായ ചേവ അനുസ്സാവനസമ്പദായ ച തം അധികരണം വൂപസമേതബ്ബം, അനുവിജ്ജകേന ഏവം പടിപജ്ജിതബ്ബ''ന്തി ആഗതം, തസ്മാ വത്തബ്ബമേത്തകം ദ്വയന്തി.

ഏവം ഏകദേസേന ചോദനാകണ്ഡനയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഏകദേസേനേവ മഹാസങ്ഗാമനയം ദസ്സേന്തോ **"അനുവിജ്ജകേന ചോദകോ പുച്ഛിതബ്ബോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **യം ഖോ ത്വം, ആവുസോ, ഇമം ഭിക്ഖും ചോദേസി, കിമ്ഹി നം ചോദേസീ**തി ചോദനാസാമഞ്ഞതോ വുത്തം, പാളിയം (മഹാവ॰ ൨൩൭) പന പവാരണട്ഠപനവസേന ചോദനം സന്ധായ ''യം ഖോ ത്വം, ആവുസോ, ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനോ പവാരണം ഠപേസീ''തി വുത്തം. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ഏവം ഏകദേസേന മഹാസങ്ഗാമനയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഏകദേസേനേവ ചൂളസങ്ഗാമനയം ദസ്സേതും **"സങ്ഗാമാവചരേന ഭിക്ഖുനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സങ്ഗാമാവചരേന ഭിക്ഖുനാതി സങ്ഗാമോ** വുച്ചതി അധികരണവിനിച്ഛയത്ഥായ സങ്ഘസന്നിപാതോ. തത്ര ഹി അത്തപച്ചത്ഥികാ ചേവ സാസനപച്ചത്ഥികാ ച ഉദ്ധമ്മം ഉബ്ബിനയം സത്ഥുസാസനം ദീപേന്താ സമോസരന്തി വേസാലികാ വജ്ജിപുത്തകാ വിയ. യോ ഭിക്ഖു തേസം പച്ചത്ഥികാനം ലദ്ധിം മദ്ദിത്വാ സകവാദദീപനത്ഥായ തത്ഥ അവചരതി, അജ്ഝോഗാഹേത്വാ വിനിച്ഛയം പവത്തേതി, സോ **സങ്ഗാമാവചരോ** നാമ യസത്ഥേരോ വിയ, തേന സങ്ഗാമാവചരേന ഭിക്ഖുനാ സങ്ഘം ഉപസങ്കമന്തേന നീചചിത്തേന സങ്ഘോ ഉപസങ്കമിതബ്ബോ. **നീചചിത്തേനാ**തി മാനദ്ധജം നിപാതേത്വാ നിഹതമാനചിത്തേന . **രജോഹരണസമേനാ**തി

പാദപുഞ്ഛനസമേന, യഥാ രജോഹരണസ്സ സംകിലിട്ഠേ വാ അസംകിലിട്ഠേ വാ പാദേ പുഞ്ഛിയമാനേ നേവ രാഗോ ന ദോസോ, ഏവം ഇട്ഠാനിട്ഠേസു അരജ്ജന്തേന അദുസ്സന്തേനാതി അത്ഥോ. **യഥാപതിരൂപേ ആസനേ**തി യഥാപതിരൂപം ആസനം ഞത്വാ അത്തനോ പാപുണനട്ഠാനേ ഥേരാനം ഭിക്ഖൂനം പിട്ഠിം അദസ്സേത്വാ നിസീദിതബ്ബം.

അനാനാകഥികേനാതി നാനാവിധം തം തം അനത്ഥകഥം അകഥേന്തേന. **അതിരച്ഛാനകഥികേനാ**തി ദിട്ഠസുതമുതമ്പി രാജകഥാദികം തിരച്ഛാനകഥം അകഥേന്തേന. **സാമം വാ ധമ്മോ ഭാസിതബ്ബോ**തി സങ്ഘസന്നിപാതട്ഠാനേ കപ്പിയാകപ്പിയസന്നിസ്സിതാ വാ രൂപാരൂപപരിച്ഛേദസമഥചാരവിപസ്സനാചാരട്ഠാനനിസജ്ജവത്താദിനിസ്സിതാ വാ കഥാ **ധമ്മോ** നാമ. ഏവരൂപോ ധമ്മോ സയം വാ ഭാസിതബ്ബോ, പരോ വാ അജ്ഝേസിതബ്ബോ. യോ ഭിക്ഖു തഥാരൂപിം കഥം കഥേതും പഹോതി, സോ വത്തബ്ബോ "ആവുസോ, സങ്ഘമജ്ഝമ്ഹി പഞ്ഹേ ഉപ്പന്നേ ത്വം കഥേയ്യാസീ"തി. **അരിയോ വാ തുണ്ഹീഭാവോ നാതിമഞ്ഞിതബ്ബോ**തി അരിയാ തുണ്ഹീ നിസീദന്താ ന ബാലപുഥുജ്ജനാ വിയ നിസീദന്തി, അഞ്ഞതരം കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാവ നിസീദന്തി. ഇതി കമ്മട്ഠാനമനസികാരവസേന തുണ്ഹീഭാവോ അരിയോ തുണ്ഹീഭാവോ നാമ, സോ നാതിമഞ്ഞിതബ്ബോ, "കിം കമ്മട്ഠാനാനുയോഗേനാ"തി നാവജാനിതബ്ബോ, അത്തനോ പതിരൂപം കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാവ നിസീദിതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

ന ഉപജ്ഝായോ പുച്ഛിതബ്ബോതി "കോ നാമ തുയ്ഹം ഉപജ്ഝായോ"തി ന പുച്ഛിതബ്ബോ. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. **ന ജാതീ**തി "ഖത്തിയജാതിയോ ത്വം ബ്രാഹ്മണജാതിയോ"തി ഏവം ജാതി ന പുച്ഛിതബ്ബാ. **ന ആഗമോ**തി "ദീഘഭാണകോ ത്വം മജ്ഝിമഭാണകോ"തി ഏവം ആഗമോ ന പുച്ഛിതബ്ബോ. **കുലപദേസോ**പി ഖത്തിയകുലാദിവസേനേവ വേദിതബ്ബോ. **അത്രസ്സ പേമം വാ ദോസോ വാ**തി തത്ര പുഗ്ഗലേ ഏതേസം കാരണാനം അഞ്ഞതരവസേന പേമം വാ ഭവേയ്യ ദോസോ വാ.

നോ പരിസകപ്പികേനാതി പരിസകപ്പകേന പരിസാനുവിധായകേന ന ഭവിതബ്ബം, യം പരിസായ രുച്ചതി, തദേവ ചേതേത്വാ കപ്പേത്വാ ന കഥേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **ന ഹത്ഥമുദ്ദാ ദസ്സേതബ്ബാ**തി കഥേതബ്ബേ ച അകഥേതബ്ബേ ച സഞ്ഞാജനനത്ഥം ഹത്ഥവികാരോ ന കാതബ്ബോ.

അത്ഥം അനുവിധിയന്തേനാതി വിനിച്ഛയപടിവേധമേവ സല്ലക്ഖേന്തേന, "ഇദം സുത്തം ഉപലബ്ഭതി, ഇമസ്മിം വിനിച്ഛയേ ഇദം വക്ഖാമീ"തി ഏവം പരിതുലയന്തേന നിസീദിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **ന ച ആസനാ വുട്ഠാതബ്ബ**ന്തി ന ആസനാ വുട്ഠായ സന്നിപാതമണ്ഡലേ വിചരിതബ്ബം. വിനയധരേ ഹി ഉട്ഠിതേ സബ്ബാ പരിസാ വുട്ഠഹന്തി, തസ്മാ ന വുട്ഠാതബ്ബം. **ന വീതിഹാതബ്ബ**ന്തി ന വിനിച്ഛയോ ഹാപേതബ്ബോ. **ന കുമ്മഗ്ഗോ സേവിതബ്ബോ**തി ന ആപത്തി ദീപേതബ്ബാ. **അസാഹസികേന ഭവിതബ്ബ**ന്തി ന സഹസാ കാരിനാ ഭവിതബ്ബം, ന സഹസാ ദുരുത്തവചനം കഥേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **വചനക്ഖമേനാ**തി ദുരുത്തവാചം ഖമനസീലേന. **ഹിതപരിസക്കിനാ**തി ഹിതേസിനാ ഹിതഗവേസിനാ കരുണാ ച കരുണാപുബ്ബഭാഗോ ച ഉപട്ഠാപേതബ്ബോതി അയം പദദ്വയേപി അധിപ്പായോ. **അനസുരുത്തേനാ**തി ന അസുരുത്തേന, അസുരുത്തം വുച്ചതി വിഗ്ഗാഹികകഥാസങ്ഖാതം അസുന്ദരവചനം, തം ന

കഥേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **അത്താ പരിഗ്ഗഹേതബ്ബോ**തി ''വിനിച്ഛിനിതും വൂപസമേതും സക്ഖിസ്സാമി നു ഖോ, നോ''തി ഏവം അത്താ പരിഗ്ഗഹേതബ്ബോ, അത്തനോ പമാണം ജാനിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **പരോ പരിഗ്ഗഹേതബ്ബോ**തി ''ലജ്ജിയാ നു ഖോ അയം പരിസാ സക്കാ സഞ്ഞാപേതും, ഉദാഹു നോ''തി ഏവം പരോ പരിഗ്ഗഹേതബ്ബോ. **ചോദകോ പരിഗ്ഗഹേതബ്ബോ**തി ''ധമ്മചോദകോ നു ഖോ, നോ''തി ഏവം പരിഗ്ഗഹേതബ്ബോ. **ചുദിതകോ പരിഗ്ഗഹേതബ്ബോ**തി ''ധമ്മചുദിതകോ നു ഖോ, നോ''തി ഏവം പരിഗ്ഗഹേതബ്ബോ. **അധമ്മചോദകോ പരിഗ്ഗഹേതബ്ബോ**തി തസ്സ പമാണം ജാനിതബ്ബം. സേസേസുപി ഏസേവ നയോ.

വുത്തം അഹാപേന്തേനാതി ചോദകചുദിതകേഹി വുത്തവചനം അഹാപേന്തേന. **അവുത്തം അപകാസേന്തേനാ**തി അനോസടം വത്ഥും അപകാസേന്തേന. **മന്ദോ ഹാസേതബ്ബോ**തി മന്ദോ മോമൂള്ഹോ പഗ്ഗണ്ഹിതബ്ബോ, ''നനു ത്വം കുലപുത്തോ''തി ഉത്തേജേത്വാ അനുയോഗവത്തം കഥാപേത്വാ തസ്സ അനുയോഗോ ഗണ്ഹിതബ്ബോ. **ഭീരു അസ്സാസേതബ്ബോ**തി യസ്സ സങ്ഘമജ്ഝം വാ ഗണമജ്ഝം വാ അനോസടപുബ്ബത്താ സാരജ്ജം ഉപ്പജ്ജതി, താദിസോ ''മാ ഭായി, വിസ്സത്ഥോ കഥയാഹി, മയം തേ ഉപത്ഥമ്ഭാ ഭവിസ്സാമാ''തി വത്വാപി അനുയോഗവത്തം കഥാപേതബ്ബോ. **ചണ്ഡോ നിസേധേതബ്ബോ**തി അപസാരേതബ്ബോ തജ്ജേതബ്ബോ. **അസുചി വിഭാവേതബ്ബോ**തി അലജ്ജിം പകാസേത്വാ ആപത്തിം ദേസാപേതബ്ബോ. **ഉജുമദ്ദവേനാ**തി യോ ഭിക്ഖു ഉജു സീലവാ കായവങ്കാദിരഹിതോ, സോ മദ്ദവേനേവ ഉപചരിതബ്ബോ. **ധമ്മേസു ച പുഗ്ഗലേസു ചാ**തി ഏത്ഥ യോ ധമ്മഗരുകോ ഹോതി, ന പുഗ്ഗലഗരുകോ, അയമേവ ധമ്മേസു ച പുഗ്ഗലേസു ച മജ്ഝത്തോതി വേദിതബ്ബോ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ചോദനാദിവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ഏകതിംസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

൩൨. ഗരുകാപത്തിവുട്ഠാനവിനിച്ഛയകഥാ

പടിച്ഛന്നപരിവാസകഥാ

൨൩൬. ഏവം ചോദനാദിവിനിച്ഛയം കഥേത്വാ ഇദാനി ഗരുകാപത്തിവുട്ഠാനവിനിച്ഛയം കഥേതും **"ഗരുകാപത്തിവുട്ഠാന"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ ഗരു അലഹുകം പടികരണം ഏതിസ്സാ ആപത്തിയാതി ഗരുകാ, ആപജ്ജിതബ്ബാതി ആപത്തി, ഗരുകാ ച സാ ആപത്തി ചാതി ഗരുകാപത്തി, വുട്ഠഹതേ വുട്ഠാനം, ഗരുകാപത്തിയാ വുട്ഠാനം **ഗരുകാപത്തി വുട്ഠാനം**. കിം തം? സങ്ഘാദിസേസാപത്തിതോ പരിസുദ്ധഭാവോ. തേനാഹ **"പരിവാസമാനത്താദീഹി വിനയകമ്മേഹി ഗരുകാപത്തിതോ വുട്ഠാന"**ന്തി. കിഞ്ചാപി ചതുബ്ബിധോ പരിവാസോ, അപ്പടിച്ഛന്നപരിവാസോ പന ഇധ നാധിപ്പേതോതി ആഹ **"തിവിധോ പരിവാസോ"**തി. തഥാ ഹി വുത്തം സമന്തപാസാദികായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫) "തത്ഥ ചതുബ്ബിധോ പരിവാസോ - അപ്പടിച്ഛന്നപരിവാസോ പടിച്ഛന്നപരിവാസോ സുദ്ധന്തപരിവാസോ സമോധാനപരിവാസോതി. തേസു 'യോ സോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞോപി അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ആകങ്ഖതി പബ്ബജ്ജം, ആകങ്ഖതി ഉപസമ്പദം, തസ്സ ചത്താരോ മാസേ പരിവാസോ ദാതബ്ബോ'തി ഏവം മഹാഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൮൬) വുത്തോ തിത്ഥിയപരിവാസോ **അപ്പടിച്ഛന്നപരിവാസോ** നാമ. തത്ഥ യം വത്തബ്ബം, തം വുത്തമേവ. അയം പന ഇധ അനധിപ്പേതോ"തി. ഇതോ പരം അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ സുവിഞ്ഞേയ്യോതി തസ്മാ ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യട്ഠാനേയേവ വണ്ണയിസ്സാമ.

൨൩൭. **ഏവം യോ യോ ആപന്നോ ഹോതി, തസ്സ തസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ കമ്മവാചാ കാതബ്ബാ**തി ഏതേന പാളിയം സബ്ബസാധാരണവസേന "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, അയം ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖൂ"തി ച "യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ"തി ച ആഗതേപി കമ്മവാചാഭണനകാലേ തഥാ അഭണിത്വാ "അയം ബുദ്ധരക്ഖിതോ ഭിക്ഖൂ"തി ച "ഇമസ്സ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ ഭിക്ഖുനോ"തി ച ഏവം സകസകനാമം ഉദ്ധരിത്വാവ കമ്മവാചാ കാതബ്ബാതി ദസ്സേതി.

മാളകസീമായമേവ വത്തം സമാദാതബ്ബം, ന തതോ ബഹി. കസ്മാ? "അഞ്ഞത്ഥ കമ്മവാചാ അഞ്ഞത്ഥ സമാദാന"ന്തി വത്തബ്ബദോസപ്പസങ്ഗതോ. അസമാദിന്നവത്തസ്സ ആരോചനാസമ്ഭവതോ, മാളകസീമായ സന്നിപതിതാനം ഭിക്ഖൂനം ഏകസ്സപി അനാരോചനേ സതി രത്തിച്ഛേദസമ്ഭവതോ ച. **പരിവാസം സമാദിയാമി, വത്തം സമാദിയാമീ**തി ഇമേസു ദ്വീസു പദേസു ഏകേകേന വാ ഉഭോഹി പദേഹി വാ സമാദാതബ്ബം. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? "ഏകപദേനപി ചേത്ഥ നിക്ഖിത്തോ ഹോതി പരിവാസോ, ദ്വീഹി പന സുനിക്ഖിത്തോയേവ, സമാദാനേപി ഏസേവ നയോ"തി വക്ഖമാനത്താ. **സമാദിയിത്വാ തത്ഥേവ സങ്ഘസ്സ ആരോചേതബ്ബം,** ന തത്ഥ അനാരോചേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തബ്ബം. കസ്മാ? വുട്ഠിതായ പരിസായ പുന സന്നിപാതേതും ദുക്കരത്താ, ഏകസ്സപി ഭിക്ഖുനോ അനാരോചേത്വാ അരുണുട്ഠാപനേ സതി രത്തിച്ഛേദകരത്താ.

ആരോചേന്തേന ഏവം ആരോചേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. ''അഹം ഭന്തേ...പേ॰... സങ്ഘോ ധാരേതൂ''തി ഏത്തകമേവ വത്വാ യാചനേ വിയ ''ദുതിയമ്പി തതിയമ്പീ''തി അവുത്തത്താ അച്ഛായികകരണേ സതി ഏകവാരം ആരോചിതേപി ഉപപന്നമേവാതി ദട്ഠബ്ബം. **വേദിയാമഹം ഭന്തേ, വേദിയതീതി മം സങ്ഘോ ധാരേതൂ**തി ഏത്ഥ **''വേദിയാമീ**തി ചിത്തേന സമ്പടിച്ഛിത്വാ സുഖം അനുഭവാമി, ന തപ്പച്ചയാ അഹം ദുക്ഖിതോതി അധിപ്പായോ''തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ௩.൯൭) വുത്തം. ഏത്ഥ ച ''സുഖം വേദേമി വേദന''ന്തിആദീസു വിയ **പി**-സദ്ദോ അനുഭവനത്ഥോ ഹോതി. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൯൭) പന ''വേദിയാമീതി ജാനേമി, ചിത്തേന സമ്പടിച്ഛിത്വാ സുഖം അനുഭവാമി, ന തപ്പച്ചയാ അഹം ദുക്ഖിതോതി അധിപ്പായോതി ലിഖിത''ന്തി വുത്തം. ഏത്ഥ പന ''ദീപങ്കരോ ലോകവിദൂ''തിആദീസു വിയ ഞാണത്ഥോ അനുഭവനത്ഥോ ച. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൯൭) പന **''വേദിയാമഹ**ന്തി ജാനാപേമഹം, ആരോചേമീതി അത്ഥോ, അനുഭവാമീതിപിസ്സ അത്ഥം വദന്തി. പുരിമം പന പസംസന്തി ആരോചനവചനത്താ''തി. ഏത്ഥ തു -

> ''സമ്പന്നം സാലികേദാരം, സുവാ ഖാദന്തി ബ്രാഹ്മണ;
> പടിവേദേമി തേ ബ്രഹ്മേ, ന നം വാരേതുമുസ്സഹേ''തി. -

ആദീസു വിയ ആരോചനത്ഥോതി ദട്ഠബ്ബോ.

ആരോചേത്വാ...പേ॰... നിക്ഖിപിതബ്ബന്തി ദുക്കടപരിമോചനത്ഥം വുത്തം. കേചി പന ''തദഹേവ പുന വത്തം സമാദിയിത്വാ അരുണം ഉട്ഠാപേതുകാമസ്സ രത്തിച്ഛേദപരിഹാരത്ഥമ്പീ''തി വദന്തി. യസ്സ മാളകേ നാരോചിതം, തസ്സ ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബം. യസ്സ ആരോചിതം, തസ്സ പുന ആരോചനകിച്ചം നത്ഥി, കേവലം നിക്ഖിപിതബ്ബമേവ. ''സഭാഗാ ഭിക്ഖൂ വസന്തീ''തി വുത്തത്താ വിസഭാഗാനം വസനട്ഠാനേ വത്തം അസമാദിയിത്വാ ബഹി ഏവ കാതുമ്പി വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബം. **ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ**തി ഇദം വിഹാരേ ഭിക്ഖൂനം സജ്ഝായാദിസദ്ദസവനൂപചാരവിജഹനത്ഥം വുത്തം, **മഹാമഗ്ഗതോ ഓക്കമ്മാ**തി ഇദം മഗ്ഗപടിപന്നാനം ഭിക്ഖൂനം സവനൂപചാരാതിക്കമനത്ഥം, **ഗുമ്ബേന വാ**തിആദി ദസ്സനൂപചാരവിജഹനത്ഥം. **സോപി കേനചി കമ്മേന പുരേഅരുണേ ഏവ ഗച്ഛതീ**തി ഇമിനാ ആരോചനായ കതായ സബ്ബേസു ഭിക്ഖൂസു ബഹിവിഹാരം ഗതേസുപി ഊനേഗണേചരണദോസോ വാ വിപ്പവാസദോസോ വാ ന ഹോതി ആരോചനത്ഥത്താ സഹവാസസ്സാതി ദസ്സേതി. തേനാഹ **''അയഞ്ഹോ''**തിആദി. അനിക്ഖിത്തവത്തേന അന്തോഉപചാരഗതാനം സബ്ബേസമ്പി ആരോചേതബ്ബാ. **''അയം നിക്ഖിത്തവത്തസ്സ പരിഹാരോ''**തി വുത്തം, തത്ഥ **നിക്ഖിത്തവത്തസ്സാ**തി വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ പരിവസന്തസ്സാതി അത്ഥോ. അയം പനേത്ഥ ഥേരസ്സ അധിപ്പായോ - വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ പരിവസന്തസ്സ ഉപചാരഗതാനം സബ്ബേസം ആരോചനകിച്ചം നത്ഥി, ദിട്ഠരൂപാനം സുതസദ്ദാനം ആരോചേതബ്ബം, അദിട്ഠഅസുതാനമ്പി അന്തോദ്വാദസഹത്ഥഗതാനം ആരോചേതബ്ബം. ഇദം വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ പരിവസന്തസ്സ ലക്ഖണന്തി. **ഥേരസ്സാ**തി മഹാപദുമത്ഥേരസ്സ.

൨൩൪. കുക്കുച്ചവിനോദനത്ഥായാതി ഇമേസു പടിച്ഛന്നദിവസപ്പമാണേന പരിവസിതദിവസേസു ''സിയും നു ഖോ തിവിധരത്തിച്ഛേദകാരണയുത്താനി കാനിചി ദിവസാനി, ഏവം സതി അപരിപുണ്ണപരിവാസദിവസത്താ ന

മാനത്താരഹോ ഭവേയ്യ, അസതി ച മാനത്താരഹഭാവേ മാനത്തം ദിന്നമ്പി അദിന്നംയേവ ഭവേയ്യ, ഏവഞ്ച സതി ആപന്നാപത്തിതോ വുട്ഠാനം ന ഭവേയ്യാ”തി ഇമസ്സ വിനയകുക്കുച്ചസ്സ വിനോദനത്ഥായ. ഏകേന വാ ദ്വീഹി വാ തീഹി വാ ദിവസേഹി അധികതരാനി ദിവസാനി പരിവസിത്വാ നനു ചായം പരിവുത്ഥപരിവാസോ, തസ്മാനേന മാനത്തമേവ യാചിതബ്ബം, അഥ കസ്മാ വത്തം സമാദിയിത്വാ മാനത്തം യാചിതബ്ബന്തി ആഹാതി ചോദനം മനസി കരോന്തേന വുത്തം **“അയഞ്ഹി വത്തേ സമാദിന്നേ”**തിആദി. ഹി യസ്മാ അയം ഭിക്ഖു വത്തേ സമാദിന്നേ ഏവ മാനത്താരഹോ ഹോതി, ന അസമാദിന്നേ, ഇതി തസ്മാ വത്തം സമാദിയിത്വാ മാനത്തം യാചിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. നനു ച കമ്മവാചായം “സോ പരിവുത്ഥപരിവാസോ സങ്ഘം മാനത്തം യാചതി”ഇച്ചേവ വുത്തം, ന വുത്തം “സമാദിന്നവത്തോ”തി, അഥ കസ്മാ “വത്തേ സമാദിന്നേ ഏവ മാനത്താരഹോ ഹോതീ”തി വുത്തന്തി ചോദനം സന്ധായാഹ **“നിക്ഖിത്തവത്തേന പരിവുത്ഥത്താ”**തി. യസ്മാ അയം ഭിക്ഖു നിക്ഖിത്തവത്തേന ഹുത്വാ പരിവുത്ഥോ ഹോതി, നോ അനിക്ഖിത്തവത്തേന, തസ്മാ നിക്ഖിത്തവത്തേന ഹുത്വാ പരിവുത്ഥത്താ അയം ഭിക്ഖു വത്തേ സമാദിന്നേ ഏവ മാനത്താരഹോ ഹോതി, നോ അസമാദിന്നേതി യോജനാ. തഥാ ഹി വുത്തം **“അനിക്ഖിത്തവത്തസ്സ പന പുന സമാദാനകിച്ചം നത്ഥി. സോ ഹി പടിച്ഛന്നദിവസാതിക്കമേനേവ മാനത്താരഹോ ഹോതി, തസ്മാ തസ്സ മാനത്തം ദാതബ്ബമേവാ”**തി.

ചതൂഹി പഞ്ചഹി വാ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിന്തി ഊനേഗണേചരണദോസാ വിമുച്ചനത്ഥം. **പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപതോ**തിആദി കിഞ്ചാപി പാളിയം നത്ഥി, അഥ ഖോ അട്ഠകഥാചരിയാനം വചനേന തഥാ ഏവ പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി ച വുത്തം. **“അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ**തി ദ്വാദസഹത്ഥേ ഉപചാരേ സല്ലക്ഖേത്വാ, അനിക്ഖിത്തവത്താനം ഉപചാരസീമായ ആഗതഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ സഹവാസാദികം വേദിതബ്ബന്തി ച വുത്തം. ‘നിക്ഖിപന്തേന ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബം പയോജനം അത്ഥീ’തി ച വുത്തം, ന പന തം പയോജനം ദസ്സിത”ന്തി വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൯൭) വുത്തം, വത്തഭേദദുക്കടാ മുച്ചനപയോജനം ഹോതീതി വേദിതബ്ബം.

൨൩൯. **അബ്ഭാനം കാതും ന വട്ടതീ**തി കതമ്പി അകതമേവ ഹോതീതി അത്ഥോ. **“തേനാപി വത്തം സമാദിയിത്വാ ആരോചേത്വാ അബ്ഭാനം യാചിതബ്ബ”**ന്തി വുത്തത്താ അബ്ഭാനയാചനത്ഥം മാനത്തസ്സ സമാദിയനകാലേപി ആരോചേതബ്ബമേവ. പുബ്ബേ മാനത്തചാരിതകാലേ ആരോചിതമേവാതി അനാരോചേത്വാ അബ്ഭാനം ന യാചിതബ്ബന്തി വിഞ്ഞായതി. ഏവം മാനത്തയാചനകാലേപി പരിവാസം സമാദിയിത്വാ ആരോചേതബ്ബമേവാതി ദട്ഠബ്ബം.

൨൪൦. **ചിണ്ണമാനത്തോ ഭിക്ഖു അബ്ഭേതബ്ബോ**തി ചിണ്ണമാനത്തസ്സ ച അബ്ഭാനാരഹസ്സ ച നിന്നാനാകരണത്താ വുത്തം. അഞ്ഞഥാ “അബ്ഭാനാരഹോ അബ്ഭേതബ്ബോ”തി വത്തബ്ബം സിയാ. ഉക്ഖേപനീയകമ്മകതോപി അത്തനോ ലദ്ധിഗ്ഗഹണവസേന സഭാഗഭിക്ഖുമ്ഹി സതി തസ്സ അനാരോചാപേതും ന ലഭതി.

“അനന്തരായികസ്സ പന അന്തരായികസഞ്ഞായ ഛാദയതോ അച്ഛന്നാവാ”തി പാഠോ. അവേരിഭാവേന സഭാഗോ **അവേരിസഭാഗോ**. “സഭാഗസങ്ഘാദിസേസം

ആപന്നസ്സ പന സന്തികേ ആവി കാതും ന വട്ടതീ"തി പസങ്ഗതോ ഇധേവ പകാസിതം. ലഹുകേസു പടിക്ഖേപോ നത്ഥി. തത്ഥ ഞത്തിയാ ആവി കത്വാ ഉപോസഥം കാതും അനുഞ്ഞാതത്താ ലഹുകസഭാഗം ആവി കാതും വട്ടതീതി. സഭാഗസങ്ഘാദിസേസം പന ഞത്തിയാ ആരോചനം ന വട്ടതീതി കിര. "തസ്സ സന്തികേ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സതീതി (മഹാവ॰ ൧൭൧) വുത്തത്താ ലഹുകസ്സേവായം സമനുഞ്ഞാതാ. ന ഹി സക്കാ സുദ്ധസ്സ ഏകസ്സ സന്തികേ സങ്ഘാദിസേസസ്സ പടികരണം കാതു"ന്തി ലിഖിതം. ലഹുകേസുപി സഭാഗം ആവി കാതും ന വട്ടതീതി. തസ്മാ ഏവ ഹി ഞത്തിയാ ആവികരണം അനുഞ്ഞാതം, ഇതരഥാ തം നിരത്ഥകം സിയാ. അഞ്ഞമഞ്ഞാരോചനസ്സ വട്ടതി, തതോ ന വട്ടതീതി ദീപനത്ഥമേവ ഞത്തിയാ ആവികരണമനുഞ്ഞാതം , തേനേവ ഇധ **"സഭാഗസങ്ഘാദിസേസം ആപന്നസ്സാ"**തിആദി വുത്തം, അയമത്ഥോ "ഏത്താവതാ തേ ദ്വേ നിരാപത്തികാ ഹോന്തി, തേസം സന്തികേ സേസേഹി സഭാഗാപത്തിയോ ദേസേതബ്ബാ"തി വചനേന കങ്ഖാവിതരണിയമ്പി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) പകാസിതോവ. സങ്ഘാദിസേസം പന ഞത്തിയാ ആരോചേത്വാ ഉപോസഥം കാതും വട്ടതി. തസ്സാ ഞത്തിയാ അയമത്ഥോ - യദാ സുദ്ധം ഭിക്ഖും പസ്സിസ്സതി, തസ്സ സന്തികേ അഞ്ഞമഞ്ഞാരോചനവസേന പടികരിസ്സതി, ഏവം പടികതേ "ന ച, ഭിക്ഖവേ, സാപത്തികേന പാതിമോക്ഖം സോതബ്ബം, യോ സുണേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൩൮൬) വുത്താപത്തിതോ മോക്ഖോ ഹോതി, തസ്മാ "ഗരുകം വാ ഹോതു ലഹുകം വാ, ഞത്തിയാ ആവി കാതും വട്ടതീ"തി വുത്തം. ഉഭോസു നയേസു യുത്തതരം ഗഹേതബ്ബം. **"നാമഞ്ചേവ ആപത്തി ചാ**തി തേന തേന വീതിക്കമേനാപന്നാപത്തി **ആപത്തി. നാമ**ന്തി തസ്സാ ആപത്തിയാ നാമ"ന്തി ലിഖിതം. **ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ ആരോചനം വത്തഭേദദുക്കടപരിഹരണപ്പയോജനന്തി വേദിതബ്ബം.

"സതിയേവ അന്തരായേ അന്തരായികസഞ്ഞീ ഛാദേതി, അച്ഛന്നാ ഹോതി. അന്തരായികസ്സ പന അന്തരായികസഞ്ഞായ വാ അനന്തരായികസഞ്ഞായ വാ ഛാദയതോ അച്ഛന്നാവാ"തിപി പാഠോ. **അവേരീ**തി ഹിതകാമോ. **ഉദ്ധസ്തേ അരുണേ**തി ഉട്ഠിതേ അരുണേ. **സുദ്ധസ്സ സന്തികേ**തി സഭാഗസങ്ഘാദിസേസം അനാപന്നസ്സ സന്തികേ. **വത്ഥു**ന്തി അസുചിമോചനാദിവീതിക്കമം. **സുക്കവിസ്സട്ഠീതി വത്ഥു ചേവ ഗോത്തഞ്ചാ**തി "സുക്കവിസ്സട്ഠീ"തി ഇദം അസുചിമോചനലക്ഖണസ്സ വീതിക്കമസ്സ പകാസനതോ വത്ഥു ചേവ ഹോതി, സജാതിയസാധാരണവിജാതിയവിനിവത്തസഭാവായ സുക്കവിസ്സട്ഠിയാ ഏവ പകാസനതോ ഗോത്തഞ്ച ഹോതീതി അത്ഥോ. ഗം തായതീതി ഹി ഗോത്തം. **സങ്ഘാദിസേസോതി നാമഞ്ചേവ ആപത്തി ചാ**തി സങ്ഘാദിസേസോതി തേന തേന വീതിക്കമേന ആപന്നസ്സ ആപത്തിനികായസ്സ നാമപകാസനതോ നാമഞ്ചേവ ഹോതി, ആപത്തിസഭാവതോ ആപത്തി ച.

സുദ്ധസ്സാതി സഭാഗസങ്ഘാദിസേസം അനാപന്നസ്സ, തതോ വുട്ഠിതസ്സ വാ. **അഞ്ഞസ്മി**ന്തി സുദ്ധന്തപരിവാസവസേന ആപത്തിവുട്ഠാനതോ അഞ്ഞസ്മിം ആപത്തിവുട്ഠാനേ. പടിച്ഛാദിയിത്ഥാതി പടിച്ഛന്നാ. കാ സാ? ആപത്തി. ദിവസാദീഹി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ വസനം പരിവാസോ. കോ സോ? വിനയകമ്മകരണം. പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ പരിവാസോ **പടിച്ഛന്നപരിവാസോ**.

പടിച്ഛന്നപരിവാസകഥാ നിട്ഠിതാ.

സുദ്ധന്തപരിവാസകഥാ

൨൪൨. സുജ്ഝനം സുദ്ധോ, കോ സോ? ആപത്തിവിഗമോ. അമതി ഓസാനഭാവം ഗച്ഛതീതി അന്തോ, സുദ്ധോ അന്തോ യസ്സ പരിവാസസ്സാതി സുദ്ധന്തോ, സുദ്ധന്തോ ച സോ പരിവാസോ ചാതി **സുദ്ധന്തപരിവാസോ,** സുദ്ധകാലം പരിയന്തം കത്വാ അസുദ്ധകാലപ്പമാണേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ കതപരിവാസോ.

സുദ്ധന്തപരിവാസകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഓധാനസമോധാനപരിവാസകഥാ

൨൪൩. സമോധീയതേ സമോധാനം, നാനാകാലികാ നാനാവത്ഥുകാ ആപത്തിയോ അഗ്ഘാദിവസേന സമോധാനം ഏകീകരണം , സമോധാനേത്വാ കതോ പരിവാസോ **സമോധാനപരിവാസോ**തി വിഗ്ഗഹോ. കമ്മവാചായം ''പടികസ്സിതോ സങ്ഘേന ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു അന്തരാ സമ്ബഹുലാനം ആപത്തീനം അപ്പടിച്ഛന്നാനം മൂലായപടികസ്സനാ, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ''തി ഏത്ഥ ഗത്യത്ഥധാതുയാ കമ്മനി ച നയനത്ഥധാതുയാ കമ്മനി ച തദത്ഥസമ്പദാനേ ച വിഭത്തിപരിണാമേ ചാതി ഇമേസു ചതൂസു ഠാനേസു ആയാദേസസ്സ വുത്തത്താ, പടിപുബ്ബകസധാതുയാ ച നയനത്ഥത്താ ''മൂലായാ''തി ഇദം ''പടികസ്സിതോ''തി ഏത്ഥ കമ്മം, തസ്മാ ''പടികസ്സിതോ...പേ॰... മൂലായ'' ഇതി ഏത്തകമേവ ഭവിതബ്ബം, ന ''മൂലായപടികസ്സനാ''തി ഏവം മഞ്ഞമാനാ സദ്ദവിദുനോ ''പടികസ്സനാ''തി ഇദം അധികന്തി വാ വദേയ്യും മക്ഖേയ്യും വാ, ന പനേതം വത്തബ്ബം. നവപാഠേസുയേവ അയം പാഠോ സദ്ദലക്ഖണയുത്തോ വാ അയുത്തോ വാതി ചിന്തേതബ്ബോ, ന പന പാളിയട്ഠകഥാദിതോ ആഗതേസു പോരാണപാഠേസു. തേസു പന കഥം യോജിയമാനോ അയം പാഠോ സദ്ദയുത്തിയാ ച അത്ഥയുത്തിയാ ച സമന്നാഗതോ ഭവേയ്യാതി യോജനാകാരോയേവ ചിന്തേതബ്ബോ. അയഞ്ച പാഠോ പോരാണപാളിപാഠോവ, തസ്മാ ''മൂലായപടികസ്സനാ''തി ഇദം കരണവസേന വിപരിണാമേത്വാ ''മൂലായപടികസ്സനായ പടികസ്സിതോ''തി യോജേതബ്ബം.

കഥം പനേതസ്സ പോരാണപാഠഭാവോ ജാനിതബ്ബോതി? പകരണേ ആഗതത്താ. വുത്തഞ്ഹി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൧൪൨) ''പാളിയം പടികസ്സിതോ സങ്ഘേന ഉദായി ഭിക്ഖു അന്തരാ ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ...പേ॰... മൂലായപടികസ്സനാതി ഇദം കരണവസേന വിപരിണാമേത്വാ മൂലായപടികസ്സനായ പടികസ്സിതോതി യോജേതബ്ബ''ന്തി. അഥ വാ ''മൂലായ പടികസ്സനാ മൂലായപടികസ്സനാ''തി അലുത്തസമാസവസേന ഉത്തരപദേന സമാസം കത്വാ സങ്ഘേന ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു അന്തരാ സമ്ബഹുലാനം ആപത്തീനം അപ്പടിച്ഛന്നാനം ഹേതു പടികസ്സിതോ. സാ മൂലായപടികസ്സനാ ഖമതി സങ്ഘസ്സാതി യോജേതബ്ബം. തഥാ ഹി വുത്തം തത്ഥേവ (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൧൪൨) ''അഥ വാ മൂലായപടികസ്സനാ ഖമതി സങ്ഘസ്സാതി ഉത്തരപദേന സഹ പച്ചത്തവസേനേവ യോജേതുമ്പി വട്ടതീ''തി.

തം ദേന്തേന പഠമം മൂലായ പടികസ്സിത്വാ പച്ഛാപരിവാസോ ദാതബ്ബോതി ഏത്ഥ തം ഓധാനസമോധാനപരിവാസം ദേന്തേന പഠമം തം ഭിക്ഖും മൂലായ

പടികസ്സിത്വാ മൂലദിവസേ ആകഡ്ഢിത്വാ തസ്സ അന്തരാപത്തിയാ സമോധാനപരിവാസോ ദാതബ്ബോതി അത്ഥോ. യഥാ കിം വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൱൯൨) "ഉദായിം ഭിക്ഖും അന്തരാ ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ...പേ॰... മൂലായ പടികസ്സിത്വാതി ഏത്ഥ അന്തരാ ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ ഹേതുഭൂതായ ഉദായിം ഭിക്ഖും മൂലായ പടികസ്സിത്വാ മൂലദിവസേ ആകഡ്ഢിത്വാ തസ്സാ അന്തരാപത്തിയാ സമോധാനപരിവാസം ദേതൂതി യോജനാ"തി വുത്തം. മഹാസുമത്ഥേരവാദേ **ആവികാരാപേത്വാ വിസ്സജ്ജേതബ്ബോ**തി തസ്സ അതേകിച്ഛഭാവം തേനേവ സങ്ഘസ്സ പാകടം കാരേത്വാ ലജ്ജീഗണതോ വിയോജനവസേന വിസ്സജ്ജേതബ്ബോതി അത്ഥോ.

ഓധാനസമോധാനപരിവാസകഥാ നിട്ഠിതാ.

അഗ്ഘസമോധാനപരിവാസകഥാ

൨൪൫. അഗ്ഘേന അഗ്ഘവസേന അരഹവസേന സമോധാനം അഗ്ഘസമോധാനം, ആപന്നാസു സമ്ബഹുലാസു ആപത്തീസു യാ ആപത്തിയോ ചിരതരപ്പടിച്ഛന്നായോ, താസം അഗ്ഘേന സമോധായ താസം രത്തിപരിച്ഛേദവസേന അവസേസാനം ഊനതരപ്പടിച്ഛന്നാനം ആപത്തീനം പരിവാസോ ദീയതി, അയം വുച്ചതി **അഗ്ഘസമോധാനോ . സതം ആപത്തിയോ**തി കായസംസഗ്ഗാദിവസേന ഏകദിവസേ ആപന്നാ സതം ആപത്തിയോ. **ദസസത**ന്തി സഹസ്സആപത്തിയോ. രത്തിസതം ഛാദയിത്വാനാതി യോജേതബ്ബം. **"അഗ്ഘസമോധാനോ** നാമ സഭാഗവത്ഥുകായോ സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ആപന്നസ്സ ബഹുരത്തിം പടിച്ഛാദിതാപത്തിയം നിക്ഖിപിത്വാ ദാതബ്ബോ, ഇതരോ നാനാവത്ഥുകാനം വസേനാതി അയമേതേസം വിസേസോ"തി വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൱൯൨) വുത്തം.

അഗ്ഘസമോധാനപരിവാസകഥാ നിട്ഠിതാ.

൨൪൬. ലിങ്ഗപരിവത്തനകകഥായം യദി കസ്സചി ഭിക്ഖുനോ ഇത്ഥിലിങ്ഗം പാതു ഭവേയ്യ, കിം തേന പുന ഉപജ്ഝാ ഗഹേതബ്ബാ, പുന ഉപസമ്പദാ കാതബ്ബാ, കിം ഭിക്ഖൂപസമ്പദാതോ പട്ഠായ വസ്സഗണനാ കാതബ്ബാ, ഉദാഹു ഇതോ പട്ഠായാതി പുച്ഛായ സതി തം പരിഹരിതുമാഹ **"സചേ"**തിആദി. ഏവം സന്തേ സാ ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖൂനം മജ്ഝേയേവ വസിതബ്ബം ഭവേയ്യാതി ചോദനം സന്ധായാഹ **"അപ്പതിരൂപ"**ന്തിആദി. ഏവം സന്തേ ഭിക്ഖുഭൂതകാലേ ആപജ്ജിതാപത്തിയോ കഥം കാതബ്ബാതി ചോദനം മനസി കത്വാ ആഹ **"യാ ദേസനാഗാമിനിയോ വാ"**തിആദി. തത്ഥ **ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീഹി സാധാരണാ**തി സഞ്ചരിത്താദയോ. **അസാധാരണാ**തി സുക്കവിസ്സട്ഠിആദയോ. ഹോതു ഭഗവതോ അനുഞ്ഞാതവസേന ലിങ്ഗേ പരിവത്തേ അസാധാരണാപത്തീഹി വുട്ഠിതഭാവോ, പുന പകതിലിങ്ഗേ ഉപ്പന്നേ പുന ആപത്തി സിയാതി ആസങ്കം പരിഹരിതും **"പുന പകതിലിങ്ഗേ"**തിആദി വുത്തം. ഇദാനി തമത്ഥം പാളിയാ സാധേതും **"വുത്തഞ്ചേത"**ന്തിആദിമാഹ. തസ്സത്ഥോ പഠമപാരാജികവണ്ണനായ ടീകാസു (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൬൯; വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൬൯) വുത്തനയേനേവ ദട്ഠബ്ബോ, ഇധ പന ഗരുകാപത്തിവുട്ഠാനകഥാഭൂതത്താ സായേവ കഥാ വുച്ചതേ.

൨൮൭. തത്ഥ ഭിക്ഖുനീഹി സാധാരണായ പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാതി സഞ്ചരിത്താദിആപത്തിയാ, ഹേത്വത്ഥേ ചേതം കരണവചനം. **പരിവസന്തസ്സാതി** അനാദരേ സാമിവചനം. **പക്ഖമാനത്തമേവ ദാതബ്ബം,** ന പുന പരിവാസോ ദാതബ്ബോ ഭിക്ഖുനിഭാവേ അപരിവാസാരഹത്താതി അധിപ്പായോ. **മാനത്തം ചരന്തസ്സാ**തി അനാദരേയേവ സാമിവചനം, ഛാരത്തമാനത്തേ ആചിണ്ണേയേവ പരിവത്തതി, പുന പക്ഖമാനത്തമേവ ദാതബ്ബന്തി. തേന വക്ഖതി ''സചേ ചിണ്ണമാനത്തസ്സാ''തിആദി. **അകുസലവിപാകേ പരിക്ഖീണേ**തി പുരിസിന്ദ്രിയസ്സ അന്തരധാനം സന്ധായ വുത്തം. ഇത്ഥിന്ദ്രിയപതിട്ഠാനം പന കുസലവിപാകമേവ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം ''ഉഭയമ്പി അകുസലേന അന്തരധായതി, കുസലേന പടിലബ്ഭതീ''തി. **ഛാരത്തം മാനത്തമേവ ദാതബ്ബം,** ന പരിവാസോ ദാതബ്ബോ, ന വാ പക്ഖമാനത്തം ദാതബ്ബം.

''അയം പന വിസേസോ''തി വത്വാ തം വിസേസം ദസ്സേതുമാഹ **''സചേ''**തിആദി. **പരിവാസദാനം നത്ഥി, ഛാരത്തം മാനത്തമേവ ദാതബ്ബം**. കസ്മാ? ഭിക്ഖുനികാലേ പടിച്ഛന്നത്താ. ഭിക്ഖുകാലേ ഛന്നായേവ ഹി ആപത്തി പരിവാസാരഹാ ഹോതി, നോ ഭിക്ഖുനികാലേതി അയമേതാസം വിസേസോ. **പക്ഖമാനത്തം ചരന്തിയാ**തി അനാദരേ സാമിവചനം, പക്ഖമാനത്തേ ആചിണ്ണേയേവാതി അത്ഥോ. തഥാ ഹി വക്ഖതി ''ചിണ്ണമാനത്തായാ''തിആദി. **ഛാരത്തം മാനത്തം ചരന്തസ്സാ**തിആദി വുത്തനയമേവ.

പരിവാസവിനിച്ഛയകഥാ

ഇദാനി സങ്ഘാദിസേസാപത്തി യസ്മാ സാവസേസഗരുകാപത്തി ഹോതി സതേകിച്ഛാ, തസ്മാ യഥാ നാമ രോഗാതുരോ പുഗ്ഗലോ കിഞ്ചി അത്തനോ ഹിതസുഖകാരണം കാതും ന സക്കോതി, തമേനം കാരുണികോ തികിച്ഛകോ കരുണാസഞ്ചോദിതോ തികിച്ഛം കത്വാ ഗേലഞ്ഞതോ വുട്ഠാപേത്വാ ഹിതസുഖം ജനേതി, ഏവം സങ്ഘാദിസേസാപത്തിസമങ്ഗീ പുഗ്ഗലോ ആണാവീതിക്കമന്തരായികഭാവതോ സഗ്ഗമോക്ഖമഗ്ഗം സോധേതും ന സക്കോതി, തമേനം മഹാകാരുണികോ ഭഗവാ മഹാകരുണായ സഞ്ചോദിതമാനസോ അനേകേഹി നയേഹി ആപത്തിതോ വുട്ഠാനം കത്വാ സഗ്ഗമോക്ഖസുഖേ പതിട്ഠപേതി, ഭഗവതോ അധിപ്പായഞ്ഞുനോ അട്ഠകഥാചരിയാപി അനേകേഹി കാരണേഹി ഭഗവതോ വചനസ്സ അത്ഥം പകാസേത്വാ വിസുദ്ധകാമാനം നയം ദേന്തി, തഥാ ടീകാചരിയാദയോപി. ഏവം ദിന്നേ പന നയേ യോനിസോ മനസി കാതും സക്കോന്താ പണ്ഡിതാ യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജന്തി, അസക്കോന്താ അഞ്ഞഥാ അത്ഥം ഗഹേത്വാ ന യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജന്തി, തേസം ദിട്ഠാനുഗതിം അനുഗച്ഛന്താ സിസ്സാദയോപി തഥേവ കരോന്തി, തസ്മാ ഭഗവതോ വചനഞ്ച പുബ്ബേനാപരം സംസന്ദിത്വാ അട്ഠകഥാടീകാദിവചനഞ്ച സമ്മാ തുലയിത്വാ തഥതോ ഭഗവതോ അധിപ്പായം ഞത്വാ യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജന്തേഹി ഗരുകാപത്തിതോ വുട്ഠഹനത്ഥം യോഗോ കരണീയോ.

തസ്മാ യദാ ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്തി വിനയധരസ്സ സന്തികം ''ഗരുകാപത്തിവുട്ഠാനം കരിസ്സാമാ''തി, തദാ വിനയധരേന ''ത്വം കതരാപത്തിം ആപന്നോ''തി പുച്ഛിതബ്ബോ. ''സങ്ഘാദിസേസം ആപന്നോ''തി വുത്തേ ''കതരസങ്ഘാദിസേസ''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമം നാമാ''തി വുത്തേ സുക്കവിസ്സട്ഠിയം മോചേതുകാമചേതനാ, ഉപക്കമോ, മുച്ചനന്തി തീണി അങ്ഗാനി. കായസംസഗ്ഗേ മനുസ്സിത്ഥീ, ഇത്ഥിസഞ്ഞിതാ, കായസംസഗ്ഗരാഗോ,

തേന രാഗേന വായാമോ, ഹത്ഥഗ്ഗാഹാദിസമാപജ്ജനന്തി പഞ്ച അങ്ഗാനി. ദുട്ഠുല്ലവാചായം മനുസ്സിത്ഥീ, ഇത്ഥിസഞ്ഞിതാ, ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദരാഗോ, തേന രാഗേന ഓഭാസനം, തങ്ഖണവിജാനനന്തി പഞ്ച അങ്ഗാനി. അത്തകാമേ മനുസ്സിത്ഥീ, ഇത്ഥിസഞ്ഞിതാ, അത്തകാമപാരിചരിയായ രാഗോ, തേന രാഗേന വണ്ണഭണനം, തങ്ഖണവിജാനനന്തി പഞ്ച അങ്ഗാനി. സഞ്ചരിത്തേ യേസു സഞ്ചരിത്തം സമാപജ്ജതി, തേസം മനുസ്സജാതികതാ , നാലംവചനീയതാ, പടിഗ്ഗണ്ഹനവീമംസനപച്ചാഹരണാനീതി പഞ്ച അങ്ഗാനി. കുടികാരേ ഉല്ലിത്താദീനം അഞ്ഞതരതാ, ഹേട്ഠിമപമാണസമ്ഭവോ, അദേസിതവത്ഥുകതാ, പമാണാതിക്കന്തതാ, അത്തുദ്ദേസികതാ, വാസാഗാരതാ, ലേപഘടനാതി സത്ത പമാണയുത്താദീസു ഛധാ അങ്ഗാനി. വിഹാരകാരേ താനിയേവ ഛ അങ്ഗാനി. ദുട്ഠദോസേ യം ചോദേതി, തസ്സ ഉപസമ്പന്നോതി സങ്ഖ്യുപഗമനം, തസ്മിം സുദ്ധസഞ്ഞിതാ, യേന പാരാജികേന ചോദേതി , തസ്സ ദിട്ഠാദിവസേന അമൂലകതാ, ചാവനാധിപ്പായേന സമ്മുഖാചോദനാ, തസ്സ തങ്ഖണവിജാനനന്തി പഞ്ച അങ്ഗാനി. അഞ്ഞഭാഗിയേ അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ അധികരണസ്സ കഞ്ചിദേസം ലേസമത്തം ഉപാദിയനതാ, പുരിമാനി പഞ്ചാതി ഛ അങ്ഗാനി. സങ്ഘഭേദേ ഭേദായ പരക്കമനം, ധമ്മകമ്മേന സമനുഭാസനം, കമ്മവാചാപരിയോസാനം, അപ്പടിനിസ്സജ്ജനന്തി ചത്താരി അങ്ഗാനി. ഭേദാനുവത്തകേ അങ്ഗേസു യഥാ തത്ഥ പരക്കമനം, ഏവം ഇധ അനുവത്തനന്തി ചത്താരി അങ്ഗാനി. ദുബ്ബചേ അങ്ഗേസു യഥാ തത്ഥ പരക്കമനം, ഏവം ഇധ അവചനീയകരണതാതി ചത്താരി അങ്ഗാനി. കുലദൂസകേ അങ്ഗേസു യഥാ തത്ഥ പരക്കമനം, ഏവം ഇധ ഛന്ദാദീഹി പാപനന്തി ചത്താരി അങ്ഗാനി. ഇതി ഇമാനി അങ്ഗാനി സോധേത്വാ സചേ അങ്ഗപാരിപൂരീ ഹോതി, ''സങ്ഘാദിസേസോ''തി വത്തബ്ബോ. നോ ചേ, ''നായം സങ്ഘാദിസേസോ, ഥുല്ലച്ചയാദീസു അഞ്ഞതരാപത്തീ''തി വത്വാ ''നായം വുട്ഠാനഗാമിനീ, ദേസനാഗാമിനീ അയം ആപത്തി, തസ്മാ പതിരൂപസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ സന്തികേ ദേസേഹീ''തി വത്വാ ദേസാപേതബ്ബോ.

അഥ പന അനാപത്തിച്ഛായാ പഞ്ഞായതി, ''അനാപത്തീ''തി വത്വാ ഉയ്യോജേതബ്ബോ. സചേ പന സങ്ഘാദിസേസച്ഛായാ പഞ്ഞായതി, ''ത്വം ഇമം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ ഛാദേസി, ന ഛാദേസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ന ഛാദേമീ''തി വുത്തേ ''തേന ഹി ത്വം ന പരിവാസാരഹോ, മാനത്താരഹോവ ഹോതീ''തി വത്തബ്ബോ. ''ഛാദേമീ''തി പന വുത്തേ ''ദസസു ആകാരേസു അഞ്ഞതരകാരണേന ഛാദേസി, ഉദാഹു അഞ്ഞകാരണേനാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ദസസു അഞ്ഞതരകാരണേനാ''തി വുത്തേ ''ഏവമ്പി മാനത്താരഹോ ഹോതി, ന പരിവാസാരഹോ''തി വത്തബ്ബോ. അഥ ''അഞ്ഞകാരണേനാ''തി വദതി, ഏവം സന്തേപി ''ത്വം ആപത്തിആപന്നഭാവം ജാനന്തോ പടിച്ഛാദേസി, ഉദാഹു അജാനന്തോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''അജാനന്തോ പടിച്ഛാദേമീ''തി വുത്തേ ച ''ആപത്തിആപന്നഭാവം സരന്തോ പടിച്ഛാദേസി, ഉദാഹു വിസരിത്വാ പടിച്ഛാദേസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''വിസരിത്വാ പടിച്ഛാദേമീ''തി വുത്തേ ച ''ആപത്തിആപന്നഭാവേ വേമതികോ ഹുത്വാ പടിച്ഛാദേസി, ഉദാഹു നിബ്ബേമതികോ ഹുത്വാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''വേമതികോ ഹുത്വാ''തി വുത്തേ ച ''ന ത്വം പരിവാസാരഹോ, മാനത്താരഹോവ ഹോതീ''തി വത്തബ്ബോ.

അഥ ''ജാനന്തോ പടിച്ഛാദേമീ''തി വുത്തേ ച ''സരന്തോ പടിച്ഛാദേമീ''തി വുത്തേ ച ''നിബ്ബേമതികോ ഹുത്വാ പടിച്ഛാദേമീ''തി വുത്തേ ച ''ത്വം

പരിവാസാരഹോ’’തി വത്തബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹേതം സമുച്ചയക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൧൫൬) ‘‘സോ ഏവം വദതി ‘യായം, ആവുസോ, ആപത്തി ജാനപടിച്ഛന്നാ, ധമ്മികം തസ്സാ ആപത്തിയാ പരിവാസദാനം, ധമ്മത്താ രുഹതി. യാ ച ഖ്വായം, ആവുസോ, ആപത്തി അജാനപ്പടിച്ഛന്നാ, അധമ്മികം തസ്സാ ആപത്തിയാ പരിവാസദാനം, അധമ്മത്താ ന രുഹതി. ഏകിസ്സാ, ആവുസോ, ആപത്തിയാ ഭിക്ഖു മാനത്താരഹോ’’’തി ച, ‘‘സോ ഏവം വദതി ‘യായം ആപത്തി സരമാനപടിച്ഛന്നാ, ധമ്മികം തസ്സാ ആപത്തിയാ പരിവാസദാനം, ധമ്മത്താ രുഹതി. യാ ച ഖ്വായം ആപത്തി അസരമാനപടിച്ഛന്നാ, അധമ്മികം തസ്സാ ആപത്തിയാ പരിവാസദാനം, അധമ്മത്താ ന രുഹതി. ഏകിസ്സാ, ആവുസോ, ആപത്തിയാ ഭിക്ഖു മാനത്താരഹോ’’’തി ച, ‘‘സോ ഏവം വദതി ‘യായം, ആവുസോ, ആപത്തി നിബ്ബേമതികപടിച്ഛന്നാ, ധമ്മികം തസ്സാ ആപത്തിയാ പരിവാസദാനം, ധമ്മത്താ രുഹതി. യാ ച ഖ്വായം, ആവുസോ, ആപത്തി വേമതികപടിച്ഛന്നാ, അധമ്മികം തസ്സാ ആപത്തിയാ പരിവാസദാനം, അധമ്മത്താ ന രുഹതി. ഏകിസ്സാ, ആവുസോ, ആപത്തിയാ ഭിക്ഖുമാനത്താരഹോ’’’തി ച.

ഏവം പരിവാസാരഹഭാവം പകാസേത്വാ ‘‘അയം ഭിക്ഖു പരിവാസാരഹോ, തീസു പരിവാസേസു കതരപരിവാസാരഹോ’’തി ചിന്തേത്വാ ‘‘ഭിക്ഖു ത്വം കതി ആപത്തിയോ ഛാദേസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഏകം ആപത്തി’’ന്തി വാ ‘‘ദ്വേ തിണി തതുത്തരി വാ ആപത്തിയോ ഛാദേമീ’’തി വാ വുത്തേ ‘‘കതീഹം ത്വം ആപത്തിം പടിച്ഛാദേസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഏകാഹമേവാഹം പടിച്ഛാദേമീ’’തി വാ ‘‘ദ്വീഹം തീഹം തതുത്തരി വാ പടിച്ഛാദേമീ’’തി വാ വുത്തേ ‘‘യാവതീഹം പടിച്ഛാദേസി, താവതീഹം ത്വം പടിവസിസ്സസീ’’തി വത്തബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ ‘‘യാവതീഹം ജാനം പടിച്ഛാദേതി, താവതീഹം തേന ഭിക്ഖുനാ അകാമാ പരിവത്ഥബ്ബ’’ന്തി. തതോ ‘‘അയം ഭിക്ഖു ആപത്തിപരിയന്തം ജാനാതി, തസ്മാ പടിച്ഛന്നപരിവാസാരഹോ’’തി (പാരാ॰ ൪൪൨) ഞത്വാ തദനുരൂപാ കമ്മവാചാ കാതബ്ബാ.

ഏത്ഥ ച ആപത്തിപരിയന്തപുച്ഛനം കമ്മവാചാകരണത്ഥമേവ ഹോതി, രത്തിപരിയന്തപുച്ഛനം പന തദത്ഥഞ്ചേവ സുദ്ധന്തപരിവാസസ്സ അനനുരൂപഭാവദസ്സനത്ഥഞ്ച ഹോതി. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (ചുളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) ‘‘സോ ദുവിധോ ചൂളസുദ്ധന്തോ മഹാസുദ്ധന്തോതി, ദുവിധോപി ചേസ രത്തിപരിച്ഛേദം സകലം വാ ഏകച്ചം വാ അജാനന്തസ്സ ച അസരന്തസ്സ ച തത്ഥ വേമതികസ്സ ച ദാതബ്ബോ. ആപത്തിപരിയന്തം പന ‘അഹം ഏത്തകാ ആപത്തിയോ ആപന്നോ’തി ജാനാതു വാ, മാ വാ, അകാരണമേത’’ന്തി. തതോ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ നിസീദനട്ഠാനം ജാനിതബ്ബം. ദുവിധഞ്ഹി നിസീദനട്ഠാനം അനിക്ഖിത്തവത്തേന നിസീദിതബ്ബട്ഠാനം, നിക്ഖിത്തവത്തേന നിസീദിതബ്ബട്ഠാനന്തി.

തത്ഥ അപ്പഭിക്ഖുകേ വിഹാരേ സഭാഗഭിക്ഖൂനം വസനട്ഠാനേ ഉപചാരസീമാപരിച്ഛിന്നോ അന്തോവിഹാരോ അനിക്ഖിത്തവത്തേന നിസീദിതബ്ബട്ഠാനം ഹോതി. ഉപചാരസീമം അതിക്കമ്മ മഹാമഗ്ഗതോ ഓക്കമ്മ ഗുമ്ബവതിപടിച്ഛന്നട്ഠാനം നിക്ഖിത്തവത്തേന നിസീദിതബ്ബട്ഠാനം ഹോതി. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) ‘‘സചേ അപ്പഭിക്ഖുകോ വിഹാരോ ഹോതി, സഭാഗാ ഭിക്ഖൂ വസന്തി, വത്തം അനിക്ഖിപിത്വാ

വിഹാരേയേവ രത്തിപരിഗ്ഗഹോ കാതബ്ബോ. അഥ ന സക്കാ സോധേതും, വുത്തനയേനേവ വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ പച്ചൂസസമയേ ഏകേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം മാനത്തവണ്ണനായം വുത്തനയേനേവ ഉപചാരസീമം അതിക്കമിത്വാ മഹാമഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ അന്തോഅരുണേയേവ വുത്തനയേനേവ വത്തം സമാദിയിത്വാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പരിവാസോ ആരോചേതബ്ബോ''തി. ''മാനത്തവണ്ണനായം വുത്തനയേനേവാ''തി ച ''സചേ അപ്പഭിക്ഖുകോ വിഹാരോ ഹോതി, സഭാഗാ ഭിക്ഖൂ വസന്തി, വത്തം അനിക്ഖിപിത്വാ അന്തോവിഹാരേയേവ രത്തിയോ ഗണേതബ്ബാ. അഥ ന സക്കാ സോധേതും, വുത്തനയേനേവ വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ പച്ചൂസസമയേ ചതൂഹി പഞ്ചഹി വാ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപതോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ മഹാമഗ്ഗതോ ഓക്കമ്മ ഗുമ്ബേന വാ വതിയാ വാ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ നിസീദിതബ്ബ''ന്തി (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮) ഇദം വചനം സന്ധായ വുത്തം.

തത്ഥ **അപ്പഭിക്ഖുകോ വിഹാരോ ഹോതീ**തി ഇദം ബഹുഭിക്ഖുകേ വിഹാരേ അഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ഗച്ഛന്തി, അഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്തി, തസ്മാ രത്തിച്ഛേദവത്തഭേദകാരണാനി സോധേതും ദുക്കരത്താ വുത്തം. വക്ഖതി ഹി ''അഥ ന സക്കാ സോധേതു''ന്തി. **സഭാഗാ ഭിക്ഖൂ വസന്തീ**തി ഇദം വിസഭാഗാനം വേരീഭിക്ഖൂനം സന്തികേ വത്തം ആരോചേന്തോ പകാസേതുകാമോ ഹോതി , തസ്മാ വുത്തം. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൩൫) ''തസ്മാ അവേരിസഭാഗസ്സ സന്തികേ ആരോചേതബ്ബാ. യോ പന വിസഭാഗോ ഹോതി സുത്വാ പകാസേതുകാമോ, ഏവരൂപസ്സ ഉപജ്ഝായസ്സപി സന്തികേ നാരോചേതബ്ബാ''തി, തസ്മാ വിസഭാഗാനം വസനട്ഠാനേ വത്തം അസമാദിയിത്വാ ബഹിയേവ കാതുമ്പി വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബം. **വിഹാരേയേവാ**തി അന്തോഉപചാരസീമായമേവ. വക്ഖതി ഹി ''അഥ ന സക്കാ...പേ॰... ഉപചാരസീമം അതിക്കമിത്വാ''തി. **രത്തിപരിഗ്ഗഹോ കാതബ്ബോ**തി രത്തിഗണനാ കാതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹി മാനത്തവണ്ണനായം ''രത്തിയോ ഗണേതബ്ബാ''തി. **അഥ ന സക്കാ സോധേതു**ന്തി ബഹുഭിക്ഖുകത്താ വാ വിഹാരസ്സ വിസഭാഗാനം വസനട്ഠാനത്താ വാ രത്തിച്ഛേദവത്താഭേദകാരണാനിപി സോധേതും ന സക്കാ. **വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ**തി പരിവാസവത്തം നിക്ഖിപിത്വാ. **പച്ചൂസസമയേ**തി പച്ഛിമയാമകാലേ അരുണോദയതോ പുരേതരമേവ. തഥാ ഹി വക്ഖതി ''അന്തോഅരുണേയേവ വുത്തനയേന വത്തം സമാദിയിത്വാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പരിവാസോ ആരോചേതബ്ബോ''തി. **ഏകേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധി**ന്തി വിപ്പവാസരത്തിച്ഛേദവിമുച്ചനത്ഥം വിനാ പകതത്തേന സഭിക്ഖുകആവാസഅഭിക്ഖുകഅനാവാസഗമനസങ്ഖാതവത്തഭേദവിമുച്ചനത്ഥഞ്ച വുത്തം. തഥാ ഹി വുത്തം ''ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ അഭിക്ഖുകോ അനാവാസോ ഗന്തബ്ബോ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ''തി (ചൂളവ॰ ൭൬).

മാനത്തവണ്ണനായം വുത്തനയേനാതി ''പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപതോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ''തി വുത്തനയേന. യദി ഏവം വിസമമിദം നയദസ്സനം, പരിക്ഖേപപരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനേ ഏവ ഹി ഉപചാരസീമാ ഹോതി, കസ്മാ തത്ഥ ഉപചാരസീമതോ ദ്വേലേഡ്ഡുപാതാതിക്കമോ വുത്തോ, ഇധ പന ഉപചാരസീമാതിക്കമോ ഏവാതി ? സച്ചം, തഥാപി വിഹാരേ

ഭിക്ഖൂനം സജ്ഝായാദിസദ്ദസവനസബ്ഭാവതോ സുവിദൂരാതിക്കമോ വുത്തോ, ഇധ പന ഉപചാരസീമതോ അതിക്കമമത്തോപി അതിക്കമോയേവാതി കത്വാ വുത്തോ. ബുദ്ധമതഞ്ഞുനോ ഹി അട്ഠകഥാചരിയാ. തഥാ ഹി വുത്തം വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൻ൭) ''പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപതോതിആദി കിഞ്ചാപി പാളിയം നത്ഥി, അഥ ഖോ അട്ഠകഥാചരിയാനം വചനേന തഥാ ഏവ പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി ച വുത്ത''ന്തി.

മാനത്തവണ്ണനായം **ചതൂഹി പഞ്ചഹി വാ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധി**ന്തി ഇദം പന ഊനേഗണേചരണരത്തിച്ഛേദവിമുച്ചനത്ഥം വുത്തം. **ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ**തിആദി അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖൂനം സവനൂപചാരദസ്സനൂപചാരവിജഹനത്ഥം വുത്തം. തേനേവാഹ ടീകാചരിയോ **''ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ**തി ഇദം വിഹാരേ ഭിക്ഖൂനം സജ്ഝായാദിസദ്ദസവനൂപചാരവിജഹനത്ഥം വുത്തം, **'മഹാമഗ്ഗതോ ഓക്കമ്മാ**തി ഇദം മഗ്ഗപടിപന്നാനം ഭിക്ഖൂനം സവനൂപചാരവിജഹനത്ഥം, **ഗുമ്ബേന വാ**തിആദി ദസ്സനൂപചാരവിജഹനത്ഥ''ന്തി. തസ്മാ യഥാവുത്തം ദുവിധം ഠാനം പരിവസന്തമാനത്തചാരികഭിക്ഖൂഹി നിസീദിതബ്ബട്ഠാനം ഹോതി. തേസു ച യദി അന്തോവിഹാരേയേവ നിസീദിത്വാ പരിവസതി, ഉപചാരസീമഗതാനം സബ്ബേസം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേതബ്ബം ഹോതി. അഥ ബഹിഉപചാരസീമായം, ദിട്ഠരൂപാനം സുതസദ്ദാനം ആരോചേതബ്ബം. അദിട്ഠഅസുതാനമ്പി അന്തോദ്വാദസഹത്ഥഗതാനം ആരോചേതബ്ബമേവ. വുത്തഞ്ഹി വജിരബുദ്ധിടീകായം ''വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ വസന്തസ്സ ഉപചാരസീമഗതാനം സബ്ബേസം ആരോചനകിച്ചം നത്ഥി, ദിട്ഠരൂപാനം സുതസദ്ദാനം ആരോചേതബ്ബം. അദിട്ഠഅസ്സുതാനമ്പി അന്തോദ്വാദസഹത്ഥഗതാനം ആരോചേതബ്ബം. ഇദം വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ വസന്തസ്സ ലക്ഖണന്തി വുത്ത''ന്തി. ഇദഞ്ച വത്തം അനിക്ഖിപിത്വാ വസന്തസ്സ അന്തോവിഹാരേയേവ രത്തിപരിഗ്ഗഹസ്സ ച നിക്ഖിപിത്വാ വസന്തസ്സ ഉപചാരസീമം അതിക്കമിത്വാ വത്തസമാദാനസ്സ ച അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ വുത്തം. ഉപചാരോ പന അന്തോസീമായ ഠിതാനം സകലഉപചാരസീമാ ഹോതി, ബഹിഉപചാരസീമായ ഠിതാനം ദ്വാദസഹത്ഥമത്തം. തേനേവ ഹി ഉദ്ദേസഭത്താദിസങ്ഘലാഭോ യദി അന്തോസീമായ ഉപ്പജ്ജതി, സീമട്ഠകസങ്ഘസ്സ ഹോതി. യദി ബഹിസീമായം, ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേ പത്തഭിക്ഖൂനം, തസ്മാ ഉപചാരവസേനപി ഏസ അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. തഥാ ഹി വുത്തം വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൻ൭) **''അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ**തി ദ്വാദസഹത്ഥേ ഉപചാരേ സല്ലക്ഖേത്വാ അനിക്ഖിത്തവത്താനം ഉപചാരസീമായ ആഗതഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ സഹവാസാദികം വേദിതബ്ബന്തി ച വുത്ത''ന്തി.

ഏവം അനിക്ഖിത്തവത്താനം ഹുത്വാ പരിവസന്താനം അന്തോവിഹാരേയേവ വസനസ്സ, നിക്ഖിത്തവത്താനം ഹുത്വാ പരിവസന്താനം വിഹാരതോ ബഹി ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ വസനസ്സ ച അട്ഠകഥാദീസു പകരണേസു ആഗതത്താ തഥാഗതനയോ പകരണാഗതനയോ ഹോതി. ഇദാനി പന ആചരിയാ അനിക്ഖിത്തവത്തസ്സ ച രത്തിച്ഛേദവത്തഭേദദോസേ പരിഹരിതും അതിദുക്കരത്താ, നിക്ഖിത്തവത്തസ്സ ച ദേവസികം പച്ചൂസസമയേ ബഹിസീമഗമനസ്സ ദുക്ഖത്താ, വാളസരീസപാദിപരിസയസ്സ ച ആസങ്കിതബ്ബഭാവതോ രത്തിച്ഛേദവത്തഭേദപരിഹരണവസേന ലക്ഖണപാരിപൂരിമേവ മനസി

കരോന്താ നിക്ഖിത്തവത്താപി സമാനാ അന്തോവിഹാരേയേവ പരിവാസവസനഞ്ച മാനത്തചരണഞ്ച കരോന്തി.

ഏകച്ചേ ആചരിയാ ബഹിഉപചാരസീമായം പതിരൂപട്ഠാനേ പകതത്താനം ഭിക്ഖൂനം വസനസാലം കാരാപേത്വാ പാരിവാസികഭിക്ഖൂനം നിപജ്ജനമഞ്ചം സബ്ബതോ ഛന്നപരിച്ഛിന്നം സദ്വാരബന്ധനം സുഗുത്തം കാരാപേത്വാ തം പദേസം വതിയാ പരിക്ഖിപാപേത്വാ സായന്ഹസമയേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഉപട്ഠാകസാമണേരാദയോ നിവത്താപേത്വാ പുരിമയാമേ വാ മജ്ഝിമയാമേ വാ സമന്തതോ സദ്ദഛിജ്ജനകാലേ പകതത്തഭിക്ഖൂ സാലായം നിപജ്ജാപേത്വാ പാരിവാസികഭിക്ഖൂ വത്തം സമാദാപേത്വാ ആരോചാപേത്വാ അത്തനോ അത്തനോ മഞ്ചകേസു നിപജ്ജാപേത്വാ പച്ഛിമയാമകാലേ ഉട്ഠാപേത്വാ അരുണേ ഉട്ഠിതേ ആരോചാപേത്വാ വത്തം നിക്ഖിപാപേന്തി. ഏസ നയോ പകരണേസു അനാഗതത്താ ആചരിയാനം മതേന കതത്താ **ആചരിയനയോ** നാമ. ഏസ നയോപി യഥാരുതതോ പകരണേസു അനാഗതോപി പകരണാനുലോമവസേന രത്തിച്ഛേദവത്തഭേദദോസേ പരിഹരിത്വാ ലജ്ജിപേസലേഹി ബഹുസ്സുതേഹി സിക്ഖാകാമേഹി വിനയേ പകതഞ്ഞൂഹി വിചാരിതോ സമാനോ സുന്ദരോ പസത്ഥോവ ഹോതി, തസ്മാ "അനുലോമനയോ"തിപി വത്തും വട്ടതി.

നനു ച അനിക്ഖിത്തവത്താനംയേവ അന്തോവിഹാരേ വസനം അട്ഠകഥായം വുത്തം, അഥ കസ്മാ നിക്ഖിത്തവത്താപി സമാനാ വസന്തീതി? സച്ചം, തത്ഥ പന അപ്പഭിക്ഖുകത്താ സഭാഗഭിക്ഖൂനം വസനട്ഠാനത്താ ച രത്തിച്ഛേദവത്തഭേദദോസേ ച പരിഹരിതും സക്കുണേയ്യഭാവതോ സകലരത്തിന്ദിവമ്പി വത്തം അനിക്ഖിപിത്വാ വസനം വുത്തം, ഇധ പന തഥാ അസക്കുണേയ്യഭാവതോ ദിവാ വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ രത്തിയം സമാദിയന്തോ ആഗന്തുകാനം അനാഗമനകാലഭാവതോ, സദ്ദഛിജ്ജനകാലഭാവതോ ച രത്തിച്ഛേദാദിദോസേ പരിഹരിതും സക്കുണേയ്യത്താ തദനുലോമോയേവ ഹോതീതി മന്ത്വാ ആചരിയാ ഏവം കരോന്തീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഏവം ഹോതു, ബഹിഉപചാരസീമായ വസന്താനം പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ നിസീദനമേവ അട്ഠകഥായം വുത്തം, ന പകതത്തസാലാകരണമഞ്ചകരണാദീനി, അഥ കസ്മാ ഏതാനി കരോന്തീതി? സച്ചം, തഥാപി പകതത്തസാലാകരണം പാരിവാസികാനം ഭിക്ഖൂനം പകതത്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി വിപ്പവാസരത്തിച്ഛേദവത്തഭേദദോസപരിഹരണത്ഥം, തം "തയോ ഖോ, ഉപാലി, പാരിവാസികസ്സ ഭിക്ഖുനോ രത്തിച്ഛേദാ സഹവാസോ, വിപ്പവാസോ, അനാരോചനാ"തി വുത്തപാഠം (ചൂളവ॰ വ്വ) അനുലോമേതി. മഞ്ചകരണം സഹവാസരത്തിച്ഛേദവത്തഭേദദോസപരിഹരണത്ഥം, തം "ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ പകതത്തേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ വത്ഥബ്ബം, ന ഏകച്ഛന്നേ അനാവാസേ വത്ഥബ്ബം, ന ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ വാ അനാവാസേ വാ വത്ഥബ്ബ"ന്തി വുത്തപാഠഞ്ച (ചൂളവ॰ വ്ഥ) യഥാവുത്തപാഠഞ്ച അനുലോമേതി. ആദി-സദ്ദേന സായന്ഹസമയേ ഗമനാദീനി സങ്ഗണ്ഹാതി. തേസു അട്ഠകഥായം പച്ചൂസസമയേ ഗമനേ ഏവ വുത്തേപി സായന്ഹസമയേ ഗമനം രത്തിഗമനസ്സ ബഹുപരിസ്സയത്താ പരിസ്സയവിനോദനത്ഥം, തം "അന്തരായതോ പരിമുച്ചനത്ഥായ ഗന്തബ്ബമേവാ"തി വുത്തം അട്ഠകഥാപാഠം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൯൭) അനുലോമേതി. ഉപട്ഠാകസാമണേരാദീനം നിവത്താപനം അനുപസമ്പന്നേന സഹസേയ്യസങ്കാനിവത്തനത്ഥം, തം "യോ പന ഭിക്ഖു അനുപസമ്പന്നേന

സഹസേയ്യം കപ്പേയ്യ, പാചിത്തിയ''ന്തി വുത്തം മാതികാപാഠം (പാചി॰ ൪൯) അനുലോമേതി. പുരിമയാമേ വാ മജ്ഝിമയാമേ വാ സമന്തതോ സദ്ദഛരിജ്ജനകാലേ പകതത്തഭിക്ഖൂ സാലായം നിപജ്ജാപേത്വാ പാരിവാസികഭിക്ഖൂനം വത്തസമാദാപനം അഞ്ഞഭിക്ഖൂനം സദ്ദസവനവിവജ്ജനത്ഥം, തം അനാരോചനരത്തിച്ഛേദദോസപരിഹരണത്ഥം, തം യഥാവുത്തരത്തിച്ഛേദപാഠം അനുലോമേതി.

നനു ച അട്ഠകഥായം അന്തോഅരുണേയേവ വത്തസമാദാപനം വുത്തം, അഥ കസ്മാ ''പുരിമയാമമജ്ഝിമയാമേസൂ''തി വുത്തന്തി? നായം ദോസോ, ഹിയ്യോഅരുണുഗ്ഗമനതോ പട്ഠായ ഹി യാവ അജ്ജഅരുണുഗ്ഗമനാ ഏകോ രത്തിന്ദിവോ അജ്ജഅരുണസ്സ അന്തോ നാമ, അജ്ജഅരുണതോ പട്ഠായ പച്ഛാകാലോ അരുണസ്സ ബഹി നാമ, തസ്മാ പുരിമമജ്ഝിമയാമേസു കതവത്തസമാദാനമ്പി അരുണോദയതോ പുരേ കതത്താ അന്തോഅരുണേ കതംയേവ ഹോതി. വത്തം അസമാദിയിത്വാ നിപജ്ജനേ ച സതി നിദ്ദാവസേന അരുണുഗ്ഗമനകാലം അജാനിത്വാ വത്തസമാദാനം അതിക്കന്തം ഭവേയ്യ, തസ്മാ പുരേതരമേവ സമാദാനം കത്വാ നിപജ്ജനം ഞായാഗതം ഹോതി, ''അന്തോഅരുണേയേവ വുത്തനയേനേവ വത്തം സമാദിയിത്വാ''തി വുത്തഅട്ഠകഥാപാഠഞ്ച (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) അനുലോമേതി.

ഏവം ഹോതു, ഏവം സന്തേപി കസ്മാ ''ആരോചാപേത്വാ''തി വുത്തം, നനു മാളകസീമായം സമാദിന്നകാലേയേവ വത്തമാരോചിതന്തി? സച്ചം ആരോചിതം, അയം പന ഭിക്ഖു ദിവാ വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ നിസിന്നോ, ഇദാനി സമാദിന്നോ, തസ്മാ മാളകസീമായ ആരോചിതമ്പി പുന ആരോചേതബ്ബം ഹോതി. ഇദമ്പി ''അന്തോഅരുണേയേവ വുത്തനയേനേവ വത്തം സമാദിയിത്വാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പരിവാസോ ആരോചേതബ്ബോ''തി പാഠം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) അനുലോമേതി. അഥ ''അത്തനോ അത്തനോ മഞ്ചകേസു നിപജ്ജാപേത്വാ''തി കസ്മാ വുത്തം, നനു അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ മഞ്ചേസു നിപജ്ജമാനാപി പകതത്തസാലതോ നിബ്ബോദകപതനട്ഠാനതോ ബഹി നിപജ്ജമാനാ സഹവാസരത്തച്ഛേദദോസതോ മുത്തായേവാതി? ന പനേവം ദട്ഠബ്ബം. ന ഹി പാരിവാസികോ പകതത്തഭിക്ഖൂഹേവ ഏകച്ഛന്നേ നിപന്നോ സഹവാസരത്തിച്ഛേദപ്പത്തോ ഹോതി, അഥ ഖോ അഞ്ഞമഞ്ഞമ്പി ഹോതിയേവ. വുത്തഞ്ചേതം സമന്തപാസാദികായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ৮൧) ''സചേ ഹി ദ്വേ പാരിവാസികാ ഏകതോ വസേയ്യും, തേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ അജ്ഝാചാരം ഞത്വാ അഗാരവാ വാ വിപ്പടിസാരിനോ വാ ഹുത്വാ പാപിട്ഠതരം വാ ആപത്തിം ആപജ്ജേയ്യും വിബ്ഭമേയ്യും വാ, തസ്മാ നേസം സഹസേയ്യാ സബ്ബപ്പകാരേന പടിക്ഖിത്താ''തി. ''പച്ഛിമയാമകാലേ ഉട്ഠാപേത്വാ അരുണേ ഉട്ഠിതേ ആരോചാപേത്വാ വത്തം നിക്ഖിപാപേന്തീ''തി ഏത്ഥ അരുണേ അനുട്ഠിതേയേവ വത്തനിക്ഖിപനേ കരിയമാനേ രത്തിച്ഛേദോ ഹോതി, സാ രത്തി ഗണനൂപഗാ ന ഹോതി, തസ്മാ പഠമപരിച്ഛേദേ വുത്തം അരുണകഥാവിനിച്ഛയം ഓലോകേത്വാ അരുണുഗ്ഗമനഭാവോ സുട്ഠു ജാനിതബ്ബോ.

''ആരോചാപേത്വാ വത്തം നിക്ഖിപാപേതബ്ബ''ന്തി വുത്തം. കസ്മാ ആരോചാപേതി, നനു സമാദിന്നകാലേയേവ ആരോചിതന്തി? സച്ചം, തഥാപി പാരിവാസികവത്തസമാദാനകാലേ ആരോചിതേസു ഭിക്ഖൂസു ഏകച്ചേ നിക്ഖിപനകാലേ ഗച്ഛന്തി, അഞ്ഞേ ആഗച്ഛന്തി, ഏവം പരിസസങ്കമനമ്പി സിയാ, തഥാ ച സതി അഭിനവാഗതാനം സബ്ഭാവാ ആരോചേതബ്ബം ഹോതി,

അസതി പന അഭിനവാഗതഭിക്ഖുമ്ഹി ആരോചനകിച്ചം നത്ഥി. ഏവം സന്തേപി ആരോചനേ ദോസാഭാവതോ പുന ആരോചനം ഞായാഗതം ഹോതി, മാനത്തചരണകാലേ പന സമാദാനേ ആരോചിതേപി നിക്ഖിപനേ അവസ്സം ആരോചേതബ്ബമേവ . കസ്മാ? ദിവസന്തരഭാവതോ. "ദേവസികം ആരോചേതബ്ബ"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൻം) ഹി വുത്തം. ഏവം സന്തേപി സായം സമാദാനകാലേ ആരോചേസ്സതി, തസ്മാ നിക്ഖിപനേ ആരോചനകിച്ചം നത്ഥീതി ചേ? ന, സായം സമാദാനകാലേ ഏതേ ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛിസ്സന്തിപി, ന ആഗച്ഛിസ്സന്തിപി, അനാഗതാനം കഥം ആരോചേതും ലഭിസ്സതി, അനാരോചനേ ച സതി രത്തിച്ഛേദോ സിയാ, തസ്മാ തസ്മിം ദിവസേ അരുണേ ഉട്ഠിതേ വത്തനിക്ഖിപനതോ പുരേയേവ ആരോചേതബ്ബന്തി നോ മതി, സുട്ഠുതരം ഉപധാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. ഏവം പകരണാഗതനയേന വാ പകരണാനുലോമആചരിയനയേന വാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ആണം പതിട്ഠാപേന്തേന വിനയകോവിദേന ബഹുസ്സുതേന ലജ്ജീപേസലഭൂതേന വിനയധരേന വിസുദ്ധികാമാനം പേസലാനം ഭിക്ഖൂനം സീലവിസുദ്ധത്ഥായ സുട്ഠു വിചാരേത്വാ പരിവാസവത്താമാനത്തചരണവത്താനി ആചിക്ഖിതബ്ബാനീതി.

ഇമസ്മിം ഠാനേ ലജ്ജീഭിക്ഖൂനം പരിവാസാദികഥായ കുസലത്ഥം നാനാവാദനയോ വുച്ചതേ - കേചി ഭിക്ഖൂ "പകതത്തസാലം കുരുമാനേന തസ്സാ സാലായ മജ്ഝേ ഥമ്ഭം നിമിത്തം കത്വാ തതോ ദ്വാദസഹത്ഥമത്തം പദേസം സല്ലക്ഖേത്വാ യഥാ പഞ്ഞത്തേ പാരിവാസികാനം മഞ്ചേ നിപന്നസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ഗീവാ തസ്സ പദേസസ്സ ഉപരി ഹോതി, തഥാ പഞ്ഞാപേതബ്ബോ. ഏവം കതേ സുകതം ഹോതീ"തി വദന്തി കരോന്തി ച. ഏകച്ചേ "മഞ്ചേ നിപന്നസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ കടി തസ്സ പദേസസ്സ ഉപരി ഹോതി, യഥാ പഞ്ഞാപേതബ്ബോ, ഏവം കതേ സുകതം ഹോതീ"തി വദന്തി കരോന്തി ച, തം വചനം നേവ പാളിയം, ന അട്ഠകഥാടീകാദീസു വിജ്ജതി, കേവലം തേസം പരികപ്പമേവ. അയം പന നേസം അധിപ്പായോ സിയാ - "ദ്വാദസഹത്ഥം പന ഉപചാരം മുഞ്ചിത്വാ നിസീദിതും വട്ടതീ"തി അട്ഠകഥായം വുത്തവചനഞ്ച "അഥ ദ്വാദസഹത്ഥം ഉപചാരം ഓക്കമിത്വാ അജാനന്തസ്സേവ ഗച്ഛതി, രത്തിച്ഛേദോ ഹോതി ഏവ, വത്തഭേദോ പന നത്ഥീ"തി അട്ഠകഥാവചനഞ്ച (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൻൗ) "അദിട്ഠഅസ്സുതാനമ്പി അന്തോദ്വാദസഹത്ഥഗതാനം ആരോചേതബ്ബ"ന്തി വുത്തടീകാവചനഞ്ച (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൻ.ൻൗ) "അദിട്ഠഅസ്സുതാനമ്പി അന്തോദ്വാദസഹത്ഥഗതാനം ആരോചേതബ്ബം, 'ഇദം വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ വസന്തസ്സ ലക്ഖണ'ന്തി വുത്ത"ന്തി വുത്തവജിരബുദ്ധിടീകാവചനഞ്ച (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൻൗ) **"അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ"**തി ദ്വാദസഹത്ഥേ ഉപചാരേ സല്ലക്ഖേത്വാ, അനിക്ഖിത്തവത്താനം ഉപചാരസീമായ ആഗതഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ സഹവാസാദികം വേദിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം വജിരബുദ്ധിടീകാവചനഞ്ച പസ്സിത്വാ അയോനിസോ അത്ഥം ഗഹേത്വാ സബ്ബത്ഥ ദ്വാദസഹത്ഥമേവ പമാണം, തതോ ഊനമ്പി അധികമ്പി ന വട്ടതി, തസ്മാ യഥാവുത്തനയേന മജ്ഝേ ഥമ്ഭതോ ദ്വാദസഹത്ഥമത്തേ പദേസേ നിപന്നസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ഗീവാ വാ കടി വാ ഹോതു, ഏവം സന്തേ ദ്വാദസഹത്ഥപ്പദേസേ പാരിവാസികഭിക്ഖു ഹോതി, തതോ സഹവാസതോ വാ വിപ്പവാസതോ വാ രത്തിച്ഛേദവത്തഭേദദോസാ ന ഹോന്തീതി.

തത്രേവം യുത്തായുത്തവിചാരണാ കാതബ്ബാ. യഥാവുത്തപാഠേസു പഠമപാഠസ്സ അയമധിപ്പായോ - പകതത്തഭിക്ഖുമ്ഹി ഛമായ നിസിന്നേ യദി പാരിവാസികഭിക്ഖു ആസനേ നിസീദിതുകാമോ, പകതത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ നിസിന്നട്ഠാനതോ ദ്വാദസഹത്ഥം ഉപചാരം മുഞ്ചിത്വാവ നിസീദിതും വട്ടതി, ന ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേതി. ഏതേന ദ്വീസുപി ഛമായ നിസിന്നേസു ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേപി വട്ടതി, ദ്വാദസഹത്ഥപ്പദേസതോ ബഹി നിസീദന്തോ ആസനേപി നിസീദിതും വട്ടതീതി ദസ്സേതി. തേനാഹ **"ന ഛമായ നിസിന്നേ**തി പകതത്തേ ഭൂമിയം നിസിന്നേ ഇതരേന അന്തമസോ തിണസന്ഥരേപി ഉച്ചതരേ വാലികതലേപി വാ ന നിസീദിതബ്ബം, ദ്വാദസഹത്ഥം പന ഉപചാരം മുഞ്ചിത്വാ നിസീദിതും വട്ടതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ വ്വ്ഥ). ഇതി പകതത്തേ ഛമായ നിസിന്നേ പാരിവാസികേന നിസീദിതബ്ബട്ഠാനദീപകോ അയം പാഠോ, ന മഞ്ചപഞ്ഞാപനട്ഠാനസയനട്ഠാനദീപകോ, തം പുബ്ബാപരപരിപുണ്ണം സകലം പാഠം അനോലോകേത്വാ ഏകദേസമത്തമേവ പസ്സിത്വാ പരികപ്പവസേന അയോനിസോ അധിപ്പായം ഗണ്ഹന്തി.

ദുതിയപാഠസ്സ പന അയമധിപ്പായോ - ബഹി ഉപചാരസീമായ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ വത്തം സമാദിയിത്വാ നിസിന്നേ ഭിക്ഖുസ്മിം തസ്സ നിസിന്നട്ഠാനതോ ദ്വാദസഹത്ഥം ഉപചാരം ഓക്കമിത്വാ തസ്സ അജാനന്തസ്സേവ അഞ്ഞോ ഭിക്ഖു ഗച്ഛതി, തസ്സ പാരിവാസികസ്സ ഭിക്ഖുനോ രത്തിച്ഛേദോ ഹോതി, വത്തഭേദോ പന നത്ഥി. കസ്മാ രത്തിച്ഛേദോ ഹോതി? ഉപചാരം ഓക്കമിതത്താ. കസ്മാ ന വത്തഭേദോ? അജാനന്തത്താതി. ഏതേന ബഹിഉപചാരസീമായ ഉപചാരോ ദ്വാദസഹത്ഥപ്പമാണോ ഹോതി ആരോചനക്ഖേത്തഭൂതോതി ദസ്സേതി. തേനാഹ "ഗുമ്ബേന വാ വതിയാ വാ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ നിസീദിതബ്ബം, അന്തോഅരുണേയേവ വുത്തനയേന വത്തം സമാദിയിത്വാ ആരോചേതബ്ബം. സചേ അഞ്ഞോ കോചി ഭിക്ഖു കേനചിദേവ കരണീയേന തം ഠാനം ആഗച്ഛതി, സചേ ഏസ തം പസ്സതി, സദ്ദം വാസ്സ സുണാതി, ആരോചേതബ്ബം. അനാരോചേന്തസ്സ രത്തിച്ഛേദോ ചേവ വത്തഭേദോ ച. അഥ ദ്വാദസഹത്ഥം ഉപചാരം ഓക്കമിത്വാ അജാനന്തസ്സേവ ഗച്ഛതി, രത്തിച്ഛേദോ ഹോതി ഏവ, വത്തഭേദോ പന നത്ഥീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൻ൭). ഇതി അയമ്പി പാഠോ ആരോചനക്ഖേത്തദീപകോ ഹോതി, ന മഞ്ചപഞ്ഞാപനാദിദീപകോതി ദട്ഠബ്ബം.

തതിയപാഠസ്സ പന അയമധിപ്പായോ - കിം ബഹിഉപചാരസീമായ വത്തസമാദാനട്ഠാനം ആഗതഭിക്ഖൂനം ദിട്ഠരൂപാനം സുതസദ്ദാനംയേവ ആരോചേതബ്ബന്തി പുച്ഛായ സതി അദിട്ഠഅസ്സുതാനമ്പി അന്തോദ്വാദസഹത്ഥഗതാനം ആരോചേതബ്ബന്തി വിസ്സജ്ജേതബ്ബന്തി. ഏതേന അദിട്ഠഅസ്സുതാനം പന അന്തോദ്വാദസഹത്ഥഗതാനംയേവ ആരോചേതബ്ബം, ന ബഹിദ്വാദസഹത്ഥഗതാനം, ദിട്ഠസുതാനം പന അന്തോദ്വാദസഹത്ഥഗതാനമ്പി ബഹിദ്വാദസഹത്ഥഗതാനമ്പി ആകാസാദിഗതാനമ്പി ആരോചേതബ്ബമേവാതി ദസ്സേതി. തേനാഹ "അയം പനേത്ഥ ഥേരസ്സ അധിപ്പായോ - വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ പരിവസന്തസ്സ ഉപചാരഗതാനം സബ്ബേസം ആരോചനകിച്ചം നത്ഥി, ദിട്ഠരൂപാനം സുതസദ്ദാനം ആരോചേതബ്ബം, അദിട്ഠഅസ്സുതാനമ്പി അന്തോദ്വാദസഹത്ഥഗതാനം ആരോചേതബ്ബം. ഇദം വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ പരിവസന്തസ്സ ലക്ഖണ"ന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ന.ൻ൭). ഇതി അയമ്പി പാഠോ ആരോചേതബ്ബലക്ഖണദീപകോ ഹോതി, ന

മഞ്ചപഞ്ഞാപനാദിദീപകോതി. ചതുത്ഥപാഠസ്സ അധിപ്പായോപി തതിയപാഠസ്സ അധിപ്പായസദിസോവ.

പഞ്ചമപാഠസ്സ പന അയമധിപ്പായോ - **അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ**തി ഏത്ഥ ഏതസ്മിം അട്ഠകഥാവചനേ നിക്ഖിത്തവത്താനം ഭിക്ഖൂനം അത്തനോ നിസിന്നട്ഠാനതോ ദ്വാദസഹത്ഥേ ഉപചാരേ അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖൂനം അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ അനിക്ഖിത്തവത്താനം ഉപചാരസീമായ അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖൂനം ആഗതഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ സഹവാസാദികം വേദിതബ്ബം. **ആദി**-സദ്ദേന വിപ്പവാസഅനാരോചനഊനേഗണേചരണാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. അയഞ്ച യസ്മാ ഗണസ്സ ആരോചേത്വാ ഭിക്ഖൂനഞ്ച അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ വസി , തസ്മാ നിക്ഖിത്തവത്താനം ബഹിഉപചാരസീമായ സമാദിന്നത്താ അത്തനോ നിസിന്നട്ഠാനതോ ദ്വാദസഹത്ഥേ ഉപചാരേ അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖൂനം അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ അനിക്ഖിത്തവത്താനം അന്തോവിഹാരേ സമാദിന്നത്താ ഉപചാരസീമായ അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖൂനം ആഗതഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ സഹവാസവിപ്പവാസഅനാരോചനഊനേഗണേചരണസങ്ഖാതാനി വത്തച്ഛേദകാരണാനി വേദിതബ്ബാനീതി. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൯൭) ''അയഞ്ച യസ്മാ ഗണസ്സ ആരോചേത്വാ ഭിക്ഖൂനഞ്ച അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാവ വസി, തേനസ്സ ഊനേഗണേചരണദോസോ വാ വിപ്പവാസോ വാ ന ഹോതീ''തി. ഇതി അയഞ്ച പാഠോ പകതത്തഭിക്ഖൂസു ഗതേസുപി വത്തം ആരോചേത്വാ ഭിക്ഖൂനം അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ വസിതത്താ ദോസാഭാവമേവ ദീപേതി, ന മഞ്ചപഞ്ഞാപനാദീനി. ഇതി ഇമേസം പാഠാനം അയോനിസോ അധിപ്പായം ഗഹേത്വാ ''സബ്ബത്ഥ ദ്വാദസഹത്ഥമേവ പമാണ''ന്തി മഞ്ഞമാനാ വിചാരിംസു, തേസം ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജമാനാ സിസ്സാനുസിസ്സാദയോപി തഥേവ കരോന്തി, തദേതം അപ്പമാണം.

കഥം? യം തത്ഥ പകതത്തസാലായ മജ്ഝേ ഥമ്ഭം നിമിത്തം കത്വാ ദ്വാദസഹത്ഥം മിനിംസു, തദപ്പമാണം . ന ഹി ഥമ്ഭേന വാ സാലായ വാ സഹവാസോ വാ വിപ്പവാസോ വാ വുത്തോ, അഥ ഖോ പകതത്തഭിക്ഖുനാവ. വുത്തഞ്ഹി സമന്തപാസാദികായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൮൧) ''തത്ഥ **സഹവാസോ**തി യ്വായം പകതത്തേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം ഏകച്ഛന്നേതിആദിനാ നയേന വുത്തോ ഏകതോ വാസോ. **വിപ്പവാസോ**തി ഏകകസ്സേവ വാസോ''തി. യഞ്ഹി തതോ ദ്വാദസഹത്ഥമത്തട്ഠാനേ ഭിക്ഖുസ്സ ഗീവാട്ഠപനം വാ കടിട്ഠപനം വാ വദന്തി, തദപി അപ്പമാണം. ബഹിഉപചാരസീമായ ഹി പരിവസന്തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ സകലസരീരം പകതത്തഭിക്ഖൂനം അന്തോദ്വാദസഹത്ഥേ ഉപചാരേ ഠപേതബ്ബം ഹോതി, ന ഏകദേസമത്തം.

തേസം പന അയമധിപ്പായോ സിയാ - ദ്വാദസഹത്ഥപ്പദേസതോ സകലസരീരസ്സ അന്തോകരണേ സതി സഹവാസോ ഭവേയ്യ, ബഹികരണേ സതി വിപ്പവാസോ, തേന ഉപഡ്ഢം അന്തോ ഉപഡ്ഢം ബഹി ഹോതൂതി, തം മിച്ഛാഞാണവസേന ഹോതി. ന ഹി സഹവാസദോസോ ദ്വാദസഹത്ഥേന കഥിതോ, അഥ ഖോ ഏകച്ഛന്നേ സയനേന. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൮൧) ''ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ പകതത്തേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ വത്ഥബ്ബം, ന ഏകച്ഛന്നേ അനാവാസേ വത്ഥബ്ബം, ന ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ വാ അനാവാസേ

വാ വത്ഥബ്ബ''ന്തി. അട്ഠകഥായമ്പി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ വ്യ) വുത്തം **"ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ"**തിആദീസു **ആവാസോ** നാമ വസനത്ഥായ കതസേനാസനം. **അനാവാസോ** നാമ ചേതിയഘരം ബോധിഘരം സമ്മുഞ്ജനിഅട്ടകോ ദാരുഅട്ടകോ പാനീയമാളോ വച്ചകുടി ദ്വാരകോട്ഠകോതി ഏവമാദി. തതിയപദേന തദുഭയമ്പി ഗഹിതം, 'ഏതേസു യത്ഥ കത്ഥചി ഏകച്ഛന്നേ ഛദനതോ ഉദകപതനട്ഠാനപരിച്ഛിന്നേ ഓകാസേ ഉക്ഖിത്തകോ വസിതും ന ലഭതി, പാരിവാസികോ പന അന്തോആവാസേയേവ ന ലഭതീ'തി മഹാപച്ചരിയം വുത്തം. മഹാഅട്ഠകഥായം പന 'അവിസേസേന ഉദകപാതേന വാരിത'ന്തി വുത്തം. കുരുന്ദിയം 'ഏതേസു ഏത്തകേസു പഞ്ചവണ്ണഛദനബദ്ധട്ഠാനേസു പാരിവാസികസ്സ ച ഉക്ഖിത്തകസ്സ ച പകതത്തേന സദ്ധിം ഉദകപാതേന വാരിത'ന്തി വുത്തം, തസ്മാ നാനൂപചാരേപി ഏകച്ഛന്നേ ന വട്ടതി. സചേ പനേത്ഥ തദഹുപസമ്പന്നേപി പകതത്തേ പഠമം പവിസിത്വാ നിപന്നേ സട്ഠിവസ്സോപി പാരിവാസികോ പച്ഛാ പവിസിത്വാ ജാനന്തോ നിപജ്ജതി, രത്തിച്ഛേദോ ചേവ വത്തഭേദദുക്കടഞ്ച, അജാനന്തസ്സ രത്തിച്ഛേദോവ, ന വത്തഭേദദുക്കടം. സചേ പന തസ്മിം പഠമം നിപന്നേ പച്ഛാ പകതത്തോ പവിസിത്വാ നിപജ്ജതി, പാരിവാസികോ ച ജാനാതി, രത്തിച്ഛേദോ ചേവ വത്തഭേദദുക്കടഞ്ച. നോ ചേ ജാനാതി , രത്തിച്ഛേദോവ, ന വത്തഭേദദുക്കടന്തി, തസ്മാ സാലായപി വിഹാരേപി ഛദനതോ ഉദകപതനട്ഠാനതോ മുത്തമത്തേയേവ സഹവാസദോസോ ന വിജ്ജതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഏകച്ചേ പന മജ്ഝിമത്ഥമ്ഭതോ ദ്വാദസഹത്ഥായാമേന ദണ്ഡകേന ചക്കം ഭമിത്വാ സമന്തതോ ബാഹിരേ ലേഖം കരോന്തി, ഏവം കതേ സാ ബാഹിരലേഖാ ആവട്ടതോ ദ്വാസത്തതിഹത്ഥമത്താ ഹോതി, തതോ തം പദേസം ദ്വാദസഹത്ഥേന ദണ്ഡകേന മിനിത്വാ ഭാജിയമാനം ഛഭാഗമേവ ഹോതി, തതോ തേസം ഛഭാഗാനം സീമായ ഏകേകസ്മിം മഞ്ചേ പഞ്ഞപിയമാനേ ഛളേവ മഞ്ചട്ഠാനാനി ഹോന്തി, തസ്മാ ഏകസ്മിം വട്ടമണ്ഡലേ ഛ ഭിക്ഖൂയേവ അപുബ്ബം അചരിമം വസിതും ലഭന്തി, ന തതോ ഉദ്ധന്തി വദന്തി. കസ്മാ പന ഏവം കരോന്തീതി? പുബ്ബേ വുത്തനയേന ''സബ്ബത്ഥ ദ്വാദസഹത്ഥമത്തമേവ പമാണ''ന്തി ഗഹിതത്താ. ഏവം കിര നേസമധിപ്പായോ - പാരിവാസികോ പകതത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേ സയമാനോ സഹവാസോ സിയാ, ബാഹിരേ സയമാനോ വിപ്പവാസോ, തഥാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സപീതി. ഏവം കരോന്താനം പന നേസം സകഅധിപ്പായോപി ന സിജ്ഝതി, കുതോ ഭഗവതോ അധിപ്പായോ.

കഥം? പാരിവാസികോ ഭിക്ഖു പകതത്തഭിക്ഖൂനഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ച ദ്വാദസഹത്ഥമത്തേ പദേസേ ഹോതൂതി നേസമധിപ്പായോ. അഥ പന മജ്ഝിമത്ഥമ്ഭം നിമിത്തം കത്വാ മിനിയമാനാ സമന്തതോ ബാഹിരലേഖാ ഥമ്ഭതോയേവ ദ്വാദസഹത്ഥമത്താ ഹോതി, ന പകതത്തഭിക്ഖൂഹി. തേ ഹി ഥമ്ഭതോ ബഹി ഏകരതനദ്വിതിരതനാദിട്ഠാനേ ഠിതാ, ബാഹിരതോപി ലേഖായേവ ഥമ്ഭതോ ദ്വാദസഹത്ഥമത്താ ഹോതി, ന തസ്സൂപരി നിപന്നഭിക്ഖു. സോ ഹി ദ്വിരതനമത്തേനപി തിരതനമത്തേനപി ലേഖായ അന്തോപി ഹോതി ബഹിപി. അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സപി ഛഭാഗസീമായേവ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ദ്വാദസഹത്ഥമത്താ ഹോതി , ന തസ്സൂപരി പഞ്ഞത്തമഞ്ചോ വാ തത്ഥ നിപന്നഭിക്ഖു വാ. മഞ്ചോ ഹി ഏകരതനമത്തേന വാ ദ്വിരതനമത്തേന വാ

സീമം അതിക്കമിത്വാ ഠിതോ, ഭിക്ഖൂപി സയമാനാ ന സീമായ ഉപരിയേവ സയന്തി, വിദത്ഥിമത്തേന വാ രതനമത്തേന വാ സീമം അതിക്കമിത്വാ വാ അപ്പത്വാ വാ സയന്തി, തസ്മാ തേ പാരിവാസികാ ഭിക്ഖൂ പകതത്തഭിക്ഖൂനമ്പി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സപി ദ്വാദസഹത്ഥമത്തട്ഠായിനോ ന ഹോന്തി, തതോ ഊനാവ ഹോന്തി, തസ്മാ സകഅധിപ്പായോപി ന സിജ്ഝതി.

ഭഗവതോ പന അധിപ്പായോ - യദി അപ്പഭിക്ഖുകാദിഅങ്ഗസമ്പന്നത്താ വിഹാരസ്സ വത്തം അനിക്ഖിപിത്വാ അന്തോവിഹാരേയേവ പരിവസതി, ഏവം സതി പകതത്തേന ഭിക്ഖുനാ ന ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ വസിതബ്ബം. യദി താദിസആവാസേ വാ അനാവാസേ വാ ഛദനതോ ഉദകപതനട്ഠാനസ്സ അന്തോ സയേയ്യ, സഹവാസോ നാമ, രത്തിച്ഛേദോ ഹോതീതി അയമത്ഥോ യഥാവുത്ത-പാളിയാ ച അട്ഠകഥായ ച പകാസേതബ്ബോ. ന ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ ദ്വീഹി വത്ഥബ്ബം. യദി വസേയ്യ, വുഡ്ഢസ്സ രത്തിച്ഛേദോയേവ, നവകസ്സ രത്തിച്ഛേദോ ചേവ വത്തഭേദദുക്കടഞ്ച ഹോതി. സമവസ്സാ ചേ, അജാനന്തസ്സ രത്തിച്ഛേദോയേവ , ജാനന്തസ്സ ഉഭയമ്പീതി അയമത്ഥോ ''തയോ ഖോ, ഉപാലി, പാരിവാസികസ്സ ഭിക്ഖുനോ രത്തിച്ഛേദാ സഹവാസോ വിപ്പവാസോ അനാരോചനാ''തി ച ''ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ പാരിവാസികേന വുഡ്ഢതരേന സദ്ധിം ന ഏകച്ഛന്നേ ആവാസേ വത്ഥബ്ബ''ന്തി (ചൂളവ॰ ൮൨) ച **''വുഡ്ഢതരേനാ**തി ഏത്ഥ...പേ॰... സചേ ഹി ദ്വേ പാരിവാസികാ ഏകതോ വസേയ്യും, തേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ അജ്ഝാചാരം ഞത്വാ അഗാരവാ വാ വിപ്പടിസാരിനോ വാ ഹുത്വാ പാപിട്ഠതരം വാ ആപത്തിം ആപജ്ജേയ്യും വിബ്ഭമേയ്യും വാ, തസ്മാ നേസം സഹസേയ്യാ സബ്ബപ്പകാരേന പടിക്ഖിത്താ''തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൮൧) ച ഇമേഹി പാളിഅട്ഠകഥാപാഠേഹി പകാസേതബ്ബോ. വിപ്പവാസേപി പാരിവാസികേന അഭിക്ഖുകേ ആവാസേ ന വത്ഥബ്ബം, പകതത്തേന വിനാ അഭിക്ഖുകോ ആവാസോ ന ഗന്തബ്ബോ, ബഹിസീമായം ഭിക്ഖൂനം വസനട്ഠാനതോ ദ്വാദസഹത്ഥപ്പമാണസ്സ ഉപചാരസ്സ അന്തോ നിസീദിതബ്ബന്തി ഭഗവതോ അധിപ്പായോ.

അയമത്ഥോ ''ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ അഭിക്ഖുകോ ആവാസോ ഗന്തബ്ബോ അഞ്ഞത്ര പകതത്തേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ''തിആദി (ചൂളവ॰ ൭൬) ച ''തയോ ഖോ, ഉപാലി...പേ॰... അനാരോചനാ''തി ച ''ചത്താരോ ഖോ, ഉപാലി, മാനത്തചാരികസ്സ ഭിക്ഖുനോ രത്തിച്ഛേദാ സഹവാസോ, വിപ്പവാസോ, അനാരോചനാ, ഊനേഗണേചരണ''ന്തി (ചൂളവ॰ ൯൨) ച **''വിപ്പവാസോ**തി ഏകകസ്സേവ വാസോ''തി ച ''അയഞ്ച യസ്മാ ഗണസ്സ ആരോചേത്വാ ഭിക്ഖൂനഞ്ച അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാവ വസി, തേനസ്സ ഊനേഗണേചരണദോസോ വാ വിപ്പവാസോ വാ ന ഹോതീ''തി ച **''അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ**തി ദ്വാദസഹത്ഥേ ഉപചാരേ സല്ലക്ഖേത്വാ, അനിക്ഖിത്തവത്താനം ഉപചാരസീമായ ആഗതഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ സഹവാസാദികം വേദിതബ്ബ''ന്തി ച ആഗതേഹി പാളിയട്ഠകഥാ-വജിരബുദ്ധിടീകാപാഠേഹി പകാസേതബ്ബോ, തസ്മാ വിഹാരേ പരിവസന്തസ്സ ഉപചാരസീമായ അബ്ഭന്തരേ യത്ഥ കത്ഥചി വസന്തസ്സ നത്ഥി വിപ്പവാസോ, ബഹിഉപചാരസീമായം പരിവസന്തസ്സ ഭിക്ഖൂനം നിസിന്നപരിയന്തതോ ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേ വസന്തസ്സ ച നത്ഥി വിപ്പവാസോതി, തഞ്ച പരിവാസകാലേ ''ഏകേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധി''ന്തി വചനതോ ഏകസ്സപി ഭിക്ഖുനോ, മാനത്തചരണകാലേ ''ചതൂഹി പഞ്ചഹി വാ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധി''ന്തി

(ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) വചനതോ ച ചതുന്നം പഞ്ചന്നമ്പി ഭിക്ഖൂനം ഹത്ഥപാസഭൂതേ ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേപി വസിതും ലഭതി, നത്ഥി വിപ്പവാസോതി ദട്ഠബ്ബം.

വത്തം സമാദിയിത്വാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ആരോചിതകാലതോ പന പട്ഠായ കേനചി കരണീയേന തേസു ഭിക്ഖൂസു ഗതേസുപി യഥാവുത്തഅട്ഠകഥാപാഠനയേന വിപ്പവാസോ ന ഹോതി. തഥാ ഹി വുത്തം വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൯൭) **"സോപി കേനചി കമ്മേന പുരേഅരുണേ ഏവ ഗച്ഛതീ**തി ഇമിനാ ആരോചനായ കതായ സബ്ബേസുപി ഭിക്ഖൂസു ബഹിവിഹാരം ഗതേസു ഊനേഗണേചരണദോസോ വാ വിപ്പവാസദോസോ വാ ന ഹോതി ആരോചിതത്താ സഹവാസസ്സാതി ദസ്സേതി. തേനാഹ **'അയഞ്ചാ'**തിആദീ"തി. അപരേ പന ആചരിയാ "ബഹിസീമായ വത്തസമാദാനട്ഠാനേ വതിപരിക്ഖേപോപി പകതത്തഭിക്ഖൂഹേവ കാതബ്ബോ, ന കമ്മാരഹഭിക്ഖൂഹി. യഥാ ലോകേ ബന്ധനാഗാരാദി ദണ്ഡകാരകേഹി ഏവ കത്തബ്ബം, ന ദണ്ഡാരഹേഹി, ഏവമിധാപീ"തി വദന്തി, തമ്പി അട്ഠകഥാദീസു ന ദിസ്സതി. ന ഹി വതിപരിക്ഖേപോ ദണ്ഡകമ്മത്ഥായ കാരിതോ, അഥ ഖോ ദസ്സനൂപചാരവിജഹനത്ഥമേവ. തഥാ ഹി വുത്തം സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൯൭) **"ഗുമ്ബേന വാ വതിയാ വാ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ**തി ദസ്സനൂപചാരവിജഹനത്ഥ"ന്തി. തഥാ വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൯൭) **"ഗുമ്ബേന വാ**തിആദി ദസ്സനൂപചാരവിജഹനത്ഥ"ന്തി. ഇതോ പരം അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ പരിവാസദാനഞ്ച മാനത്തദാനഞ്ച വേദിതബ്ബം. യത്ഥ പന സംസയിതബ്ബം അത്ഥി, തത്ഥ സംസയവിനോദനത്ഥായ കഥേതബ്ബം കഥയാമ.

ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ഏവം വദന്തി - പാരിവാസികോ ഭിക്ഖു വുഡ്ഢതരോപി സമാനോ വത്തേ സമാദിന്നേ നവകട്ഠാനേ ഠിതോ. തഥാ ഹി വുത്തം "യത്ഥ പന നിസീദാപേത്വാ പരിവിസന്തി, തത്ഥ സാമണേരാനം ജേട്ഠകേന, ഭിക്ഖൂനം സങ്ഘനവകേന ഹുത്വാ നിസീദിതബ്ബ"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫) തസ്മാ ആരോചിതകാലാദീസു "അഹം ഭന്തേ"ഇച്ചേവ വത്തബ്ബം, ന "അഹം ആവുസോ"തി. തത്രേവം വിചാരണാ കാതബ്ബാ - പാരിവാസികാദയോ ഭിക്ഖൂ സേയ്യാപരിയന്തആസനപരിയന്തഭാഗിതായ നവകട്ഠാനേ ഠിതാ, ന ഏകന്തേന നവകഭൂതത്താ. തഥാ ഹി വുത്തം ഭഗവതാ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികാനം ഭിക്ഖൂനം പഞ്ച യഥാവുഡ്ഢം ഉപോസഥം പവാരണം വസ്സികസാടികം ഓണോജനം ഭത്ത"ന്തി (ചൂളവ॰ ൭൫). അട്ഠകഥായഞ്ച (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൮൧) "പകതത്തം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ ആസനാ വുട്ഠാതബ്ബം, പകതത്തോ ഭിക്ഖു ആസനേന നിമന്തേതബ്ബോ"തി ഏതിസ്സാ പാളിയാ സംവണ്ണനായ **"വുട്ഠാതബ്ബം, നിമന്തേതബ്ബോ**തി തദഹുപസമ്പന്നമ്പി ദിസ്വാ വുട്ഠാതബ്ബമേവ, വുട്ഠായ ച 'അഹം ഇമിനാ സുഖനിസിന്നോ വുട്ഠാപിതോ'തി പരമ്മുഖേന ന ഗന്തബ്ബം, 'ഇദം ആചരിയ ആസനം, ഏത്ഥ നിസീദഥാ'തി ഏവം നിമന്തേതബ്ബോയേവാ"തി ഏത്ഥേവ "ആചരിയാ"തി ആലപനവിസേസോ വുത്തോ, ന അഞ്ഞത്ഥ. യദി വുഡ്ഢതരേനപി "ഭന്തേ"ഇച്ചേവ വത്തബ്ബോ സിയാ, ഇധാപി "ഇദം, ഭന്തേ, ആസന"ന്തി വത്തബ്ബം ഭവേയ്യ, ന പന വുത്തം, തസ്മാ ന തേസം തം വചനം സാരതോ പച്ചേതബ്ബം. ഇമസ്മിം പന വിനയസങ്ഗഹപ്പകരണേ (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൩൭) "ആരോചേന്തേന സചേ നവകതരോ ഹോതി, 'ആവുസോ'തി വത്തബ്ബം. സചേ

വുഡ്ഢതരോ, 'ഭന്തേ'തി വത്തബ്ബ''ന്തി വുത്തം, ഇദഞ്ച ''ഏകേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധി''ന്തി ഹേട്ഠാ വുത്തത്താ തം പടിഗ്ഗാഹകഭൂതം പകതത്തം ഭിക്ഖും സന്ധായ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ബഹവോ പന ഭിക്ഖൂ പാരിവാസികം ഭിക്ഖും സങ്ഘമജ്ഝേ നിസീദാപേത്വാ വത്തം യാചാപേത്വാ കമ്മവാചാപരിയോസാനേ സമാദാപേത്വാ ആരോചനമകാരേത്വാ സങ്ഘമജ്ഝതോ നിക്ഖമാപേത്വാ പരിസപരിയന്തേ നിസീദാപേത്വാ തത്ഥ നിസിന്നേന ആരോചാപേത്വാ വത്തം നിക്ഖിപാപേന്തി, ഏവം കരോന്താനഞ്ച നേസം അയമധിപ്പായോ - അയം ഭിക്ഖു വത്തേ അസമാദിന്നേ വുഡ്ഢട്ഠാനിയോപി ഹോതി, തസ്മാ യാചനകാലേ ച കമ്മവാചാസവനകാലേ ച വത്തസമാദാനകാലേ ച സങ്ഘമജ്ഝേ നിസീദനാരഹോ ഹോതി, വത്തേ പന സമാദിന്നേ നവകട്ഠാനിയോ, തസ്മാ ന സങ്ഘമജ്ഝേ നിസീദനാരഹോ, ആസനപരിയന്തഭാഗിതായ പരിസപരിയന്തേയേവ നിസീദനാരഹോതി, തദേതം ഏവം വിചാരേതബ്ബം - അയം ഭിക്ഖു സങ്ഘമജ്ഝേ നിസീദമാനോ ആസനം ഗഹേത്വാ യഥാവുഡ്ഢം നിസിന്നോ ന ഹോതി, അഥ ഖോ കമ്മാരഹഭാവേന ആസനം അഗ്ഗഹേത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഉക്കുടികമേവ നിസിന്നോ ഹോതി, കമ്മാരഹോ ച നാമ സങ്ഘമജ്ഝേയേവ ഠപേതബ്ബോ ഹോതി, നോ ബഹി, തസ്മാ ''സങ്ഘമജ്ഝേ നിസീദനാരഹോ ന ഹോതീ''തി ന സക്കാ വത്തും തസ്മിം കാലേ, നിക്ഖമാപിതേ ച വത്താരോചനവത്തനിക്ഖിപനാനം അനിട്ഠിതത്താ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആഹച്ച സുട്ഠു നിസിന്നം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിഹരിതുമസക്കുണേയ്യത്താ, ചീവരകണ്ണപാദപിട്ഠിആദീഹി ബാധിതത്താ അഗാരവകിരിയാ വിയ ദിസ്സതി, ആരോചനകിരിയഞ്ച വത്തനിക്ഖിപനഞ്ച സങ്ഘമജ്ഝേയേവ കത്തബ്ബം പരിയന്തേ നിസീദിത്വാ കരോന്തോ അട്ഠകഥാവിരോധോ ഹോതി. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൻ൭) ''വത്തം സമാദിയിത്വാ തത്ഥേവ സങ്ഘസ്സ ആരോചേതബ്ബം...പേ॰... ആരോചേത്വാ സചേ നിക്ഖിപിതുകാമോ, വുത്തനയേനേവ സങ്ഘമജ്ഝേ നിക്ഖിപിതബ്ബ''ന്തി. കസ്മാ? സമാദാനട്ഠാനേയേവ ആരോചാപേത്വാ തത്ഥേവ നിക്ഖിപാപേത്വാ നിട്ഠിതസബ്ബകിച്ചമേവ നിക്ഖമാപേത്വാ അത്തനോ ആസനേ നിസീദാപേന്തോ ഞായാഗതോതി അമ്ഹാകം ഖന്തി.

തഥാ സായം വത്താരോചനകാലേ ബഹൂസു പാരിവാസികേസു വുഡ്ഢതരം പഠമം സമാദാപേത്വാ ആരോചാപേത്വാ അനുക്കമേന സബ്ബപച്ഛാ നവകതരം സമാദാപേന്തി ആരോചാപേന്തി, പാതോ നിക്ഖിപനകാലേ പന നവകതരം പഠമം ആരോചാപേത്വാ നിക്ഖിപാപേന്തി, തതോ അനുക്കമേന വുഡ്ഢതരം സബ്ബപച്ഛാ ആരോചാപേത്വാ നിക്ഖിപാപേന്തി. തേസം അയമധിപ്പായോ സിയാ - യദാ ദസ ഭിക്ഖൂ പകതത്താ ദസ ഭിക്ഖൂ പാരിവാസികാ ഹോന്തി, തദാ വുഡ്ഢതരേന പഠമം സമാദിയിത്വാ ആരോചിതേ തസ്സ ആരോചനം അവസേസാ ഏകൂനവീസതി ഭിക്ഖൂ സുണന്തി, ദുതിയസ്സ അട്ഠാരസ, തതിയസ്സ സത്തരസാതി അനുക്കമേന ഹായിത്വാ സബ്ബനവകസ്സ ആരോചനം ദസ പകതത്താ സുണന്തി സേസാനം അപകതത്തഭാവതോ. തതോ നിക്ഖിപനകാലേ സബ്ബനവകോ പുബ്ബേ അത്തനാ ആരോചിതാനം ദസന്നം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപതി, തതോ പടിലോമേന ദുതിയോ ഏകാദസന്നം, തതിയോ ദ്വാദസന്നന്തി അനുക്കമേന വഡ്ഢിത്വാ സബ്ബജേട്ഠകോ അത്തനാ പുബ്ബേ ആരോചിതാനം

ഏകൂനവീസതിഭിക്ഖൂനം ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപതി, ഏവം യഥാനുക്കമേന നിക്ഖിപനം ഹോതി. സബ്ബജേട്ഠകേ പന പഠമം നിക്ഖിത്തേ സതി പുബ്ബേ അത്തനാ ആരോചിതാനം നവന്നം ഭിക്ഖൂനം തദാ അപകതത്തഭാവതോ ആരോചിതാനം സന്തികേ നിക്ഖിപനം ന ഹോതി, തഥാ സേസാനം. തേസം പന ഏകച്ചാനം ഊനം ഹോതി, ഏകച്ചാനം അധികം, തസ്മാ യഥാവുത്തനയേന സബ്ബനവകതോ പട്ഠായ അനുക്കമേന നിക്ഖിപിതബ്ബന്തി.

ഏവംവാദീനം പന തേസമായസ്മന്താനം വാദേ പകതത്തായേവ ഭിക്ഖൂ ആരോചേതബ്ബാ ഹോന്തി, നോ അപകതത്താ. പുബ്ബേ ആരോചിതാനംയേവ സന്തികേ വത്തം നിക്ഖിപിതബ്ബം ഹോതി, നോ അനാരോചിതാനം. ഏവം പന പകതത്തായേവ ഭിക്ഖൂ ആരോചേതബ്ബാ ന ഹോന്തി, അഥ ഖോ അപകതത്താപി "സചേ ദ്വേ പാരിവാസികാ ഗതട്ഠാനേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പസ്സന്തി, ഉഭോഹി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ആരോചേതബ്ബ"ന്തി അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ. പുബ്ബേ ആരോചിതാനമ്പി അനാരോചിതാനമ്പി സന്തികേ ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബമേവ "സചേ സോ ഭിക്ഖു കേനചിദേവ കരണീയേന പക്കന്തോ ഹോതി, യം അഞ്ഞം സബ്ബപഠമം പസ്സതി, തസ്സ ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബ"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൱൰൨) വുത്തത്താ, തസ്മാ തഥാ അകരോന്തേപി സബ്ബേസം ആരോചിതത്താ നത്ഥി ദോസോ. അപ്പേകച്ചേ ഭിക്ഖൂ "പകതത്തസ്സേവായം ആരോചനാ"തി മഞ്ഞമാനാ സായം വുഡ്ഢപടിപാടിയാ വത്തം സമാദിയിത്വാ ആരോചേത്വാ അത്തനോ സയനം പവിസിത്വാ ദ്വാരജഗ്ഗനസയനസോധനാദീനി കരോന്താ അഞ്ഞേസം ആരോചിതം ന സുണന്തി. അപ്പേകച്ചേ പാതോ സയം ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിത്വാ അഞ്ഞേസം ആരോചനം വാ നിക്ഖിപനം വാ അനാഗമേത്വാ ഭിക്ഖാചാരാദീനം അത്ഥായ ഗച്ഛന്തി, ഏവം കരോന്താനം തേസം ആരോചനം ഏകച്ചാനം അസുതഭാവസമ്ഭവതോ സാസങ്കോ ഹോതി പാരിവാസികാനം അഞ്ഞമഞ്ഞാരോചനസ്സ പകരണേസു ആഗതത്താ. ന കേവലം സാരത്ഥദീപനിയംയേവ, അഥ ഖോ വജിരബുദ്ധിടീകായമ്പി (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൭൫) "സചേ ദ്വേ പാരിവാസികാ ഗതട്ഠാനേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പസ്സന്തി, ഉഭോഹിപി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ആരോചേതബ്ബം അവിസേസേന 'ആഗന്തുകേന ആരോചേതബ്ബം, ആഗന്തുകസ്സ ആരോചേതബ്ബ'ന്തി വുത്തത്താ"തി വുത്തം.

തഥാ അപ്പേകച്ചേ പകതത്താ ഭിക്ഖൂ പാരിവാസികേസു ഭിക്ഖൂസു സായം വത്തസമാദാനത്ഥം പകതത്തസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ സയനസമീപം ഗതേസു അത്തനോ സയനപഞ്ഞാപനപത്തചീവരഠപനഅഞ്ഞമഞ്ഞആലാപസല്ലാപകരണാദിവസേന ആളോലേന്താ പാരിവാസികാനം വത്താരോചനം ന സുണന്തി, ന മനസി കരോന്തി. അപ്പേകച്ചേ പാതോ വത്തനിക്ഖിപനകാലേ പാരിവാസികഭിക്ഖൂസു വത്താരോചനവത്തനിക്ഖിപനാനി കരോന്തേസുപി നിദ്ദാപസുതാ ഹുത്വാ ന സുണന്തി. ഏവം കരോന്താനമ്പി തേസം ഏകച്ചാനം അസ്സുതസമ്ഭവതോ വത്താരോചനം സാസങ്കം ഹോതീതി. ഹോതു സാസങ്കം, സുണന്താനം അസ്സുതസമ്ഭവേപി ആരോചകാനം സമ്മാആരോചനേന വത്തസ്സ പരിപുണ്ണത്താ കോ ദോസോതി ചേ? ആരോചകാനം സമ്മാ ആരോചിതത്താ വത്തേ പരിപുണ്ണേപി വത്തഭേദദുക്കടതോവ വിമുത്തോ സിയാ, ന രത്തിച്ഛേദതോ. വുത്തഞ്ഹി സമന്തപാസാദികായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫) "സചേ

വായമന്തോപി സമ്പാപുണിതും വാ സാവേതും വാ ന സക്കോതി, രത്തിച്ഛേദോവ ഹോതി, ന വത്തഭേദദുക്കട''ന്തി.

അഥഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ വത്തം സമാദിയിത്വാ രത്തിം നിപന്നാ നിദ്ദാഭാവേന മനുസ്സസദ്ദമ്പി സുണന്തി, ഭേരിആദിസദ്ദമ്പി സുണന്തി, സകടനാവാദിയാനസദ്ദമ്പി സുണന്തി, തേ തേന സദ്ദേന ആസങ്കന്തി ''ഭിക്ഖൂനം നു ഖോ അയ''ന്തി, തേ തേന കാരണേന രത്തിച്ഛേദം മഞ്ഞന്തി. കസ്മാ? ''അയഞ്ച നേസം ഛത്തസദ്ദം വാ ഉക്കാസിതസദ്ദം വാ ഖിപിതസദ്ദം വാ സുത്വാ ആഗന്തുകഭാവം ജാനാതി, ഗന്ത്വാ ആരോചേതബ്ബം. ഗതകാലേ ജാനന്തേനപി അനുബന്ധിത്വാ ആരോചേതബ്ബമേവ. സമ്പാപുണിതും അസക്കോന്തസ്സ രത്തിച്ഛേദോവ ഹോതി, ന വത്തഭേദദുക്കട''ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൬) വുത്തത്താതി. തേ ഏവം സഞ്ഞാപേതബ്ബാ - മായസ്മന്തോ ഏവം മഞ്ഞിത്ഥ, നായം പാഠോ ബഹിസീമട്ഠവസേന വുത്തോ, അഥ ഖോ ഉപചാരസീമട്ഠവസേന വുത്തോ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥേവ ''യേപി അന്തോവിഹാരം അപ്പവിസിത്വാ ഉപചാരസീമം ഓക്കമിത്വാ ഗച്ഛന്തീ''തി. തത്ഥപി ആഗന്തുകഭാവസ്സ ജാനിതത്താ രത്തിച്ഛേദോ ഹോതി, തസ്മാ ദൂരേസദ്ദസവനമത്തേന രത്തിച്ഛേദോ നത്ഥി, ''അയം ഭിക്ഖൂനം സദ്ദോ, അയം ഭിക്ഖൂഹി വാദിതഭേരിഘണ്ടാദിസദ്ദോ, അയം ഭിക്ഖൂഹി പാജിതസകടനാവാദിസദ്ദോ''തി നിസിന്നട്ഠാനതോ ജാനന്തോയേവ രത്തിച്ഛേദകരോ ഹോതി. തേനാഹ ''ആയസ്മാ കരവീകതിസ്സത്ഥേരോ 'സമണോ അയ'ന്തി വവത്ഥാനമേവ പമാണ''ന്തി.

ദിവാ ദൂരേ ഗച്ഛന്തം ജനകായം ദിസ്വാപി ''ഇമേ ഭിക്ഖൂ നു ഖോ''തി പരികപ്പേന്താ രത്തിച്ഛേദം മഞ്ഞന്തി, തമ്പി അകാരണം. കസ്മാ? ''ഭിക്ഖൂ''തി വവത്ഥാനസ്സ അഭാവാ. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം ''നദീആദീസു നാവായ ഗച്ഛന്തമ്പി പരതീരേ ഠിതമ്പി ആകാസേ ഗച്ഛന്തമ്പി പബ്ബതഥലഅരഞ്ഞാദീസു ദൂരേ ഠിതമ്പി ഭിക്ഖും ദിസ്വാ സചേ 'ഭിക്ഖൂ'തി വവത്ഥാനം അത്ഥി, നാവാദീഹി വാ ഗന്ത്വാ മഹാസദ്ദം കത്വാ വാ വേഗേന അനുബന്ധിത്വാ വാ ആരോചേതബ്ബ''ന്തി. ഇതി ഭിക്ഖും ദിസ്വാപി ''ഭിക്ഖൂ''തി വവത്ഥാനമേവ പമാണം. അഭിക്ഖും പന ''ഭിക്ഖൂ''തി വവത്ഥാനേ സന്തേപി വാ അസന്തേപി വാ കിം വത്തബ്ബം അത്ഥി, ബഹവോ പന ഭിക്ഖൂ ഇദം രൂപദസ്സനം സദ്ദസവനഞ്ച ആസങ്കന്താ ''പഭാതേ സതി തം ദ്വയം ഭവേയ്യ, തസ്മാ മനുസ്സാനം ഗമനകാലസദ്ദകരണകാലതോ പുബ്ബേയേവ വത്തം നിക്ഖിപിതബ്ബ''ന്തി മഞ്ഞമാനാ അനുഗ്ഗതേയേവ അരുണേ വത്തം നിക്ഖിപന്തി, തദയുത്തം രത്തിച്ഛേദത്താതി.

അഥ പന വിനയധരേന ''കിത്തകാ തേ ആപത്തിയോ, ഛാദേസി, കീവതീഹം പടിച്ഛാദേസീ''തി പുട്ഠോ സമാനോ ''അഹം, ഭന്തേ, ആപത്തിപരിയന്തം ന ജാനാമി, രത്തിപരിയന്തം ന ജാനാമി, ആപത്തിപരിയന്തം നസ്സരാമി, രത്തിപരിയന്തം നസ്സരാമി, ആപത്തിപരിയന്തേ വേമതികോ, രത്തിപരിയന്തേ വേമതികോ''തി വുത്തേ ''അയം ഭിക്ഖു സുദ്ധന്തപരിവാസാരഹോ''തി ഞത്വാ തസ്സാപി ദുവിധത്താ ചൂളസുദ്ധന്തമഹാസുദ്ധന്തവസേന ''തേസു അയം ഭിക്ഖു ഇമസ്സ അരഹോ''തി ഞാപനത്ഥം ഉപസമ്പദതോ പട്ഠായ അനുലോമക്കമേന വാ ആരോചിതദിവസതോ പട്ഠായ പടിലോമക്കമേന വാ ''കിത്തകം കാലം ത്വം ആരോചനആവികരണാദിവസേന സുദ്ധോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ആമ ഭന്തേ, ഏത്തകം കാലം അഹം സുദ്ധോമ്ഹീ''തി വുത്തേ ''അയം ഭിക്ഖു ഏകച്ചം

രത്തിപരിയന്തം ജാനാതി, തസ്മാ ചൂളസുദ്ധന്താരഹോ''തി ഞത്വാ തസ്സ സുദ്ധകാലം അപനേത്വാ അസുദ്ധകാലവസേന പരിയന്തം കത്വാ ചൂളസുദ്ധന്തപരിവാസോ ദാതബ്ബോ. അയം ഉദ്ധമ്പി ആരോഹതി, അധോപി ഓരോഹതി. യോ പന അനുലോമവസേന വാ പടിലോമവസേന വാ പുച്ഛിയമാനോ ''സകലമ്പി രത്തിപരിയന്തം അഹം ന ജാനാമി നസ്സരാമി, വേമതികോ ഹോമീ''തി വുത്തേ ''അയം ഭിക്ഖു സകലമ്പി രത്തിപരിയന്തം ന ജാനാതി, തസ്മാ മഹാസുദ്ധന്താരഹോ''തി ഞത്വാ തസ്സ ഉപസമ്പദതോ പട്ഠായ യാവ വത്തസമാദാനാ എത്തകം കാലം പരിയന്തം കത്വാ മഹാസുദ്ധന്തപരിവാസോ ദാതബ്ബോ. ഉദ്ധംആരോഹനഅധോഓരോഹനഭാവോ പനേസം അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) വുത്തോയേവ. ഇതോ പരമ്പി വിധാനം അട്ഠകഥായം ആഗതനയേനേവ ദട്ഠബ്ബം.

ഇദാനി പന ബഹവോ ഭിക്ഖൂ ''അയം ചൂളസുദ്ധന്താരഹോ, അയം മഹാസുദ്ധന്താരഹോ''തി അവിചിനന്താ അന്തോകമ്മവാചായം ''ആപത്തിപരിയന്തം ന ജാനാതി, രത്തിപരിയന്തം ന ജാനാതി, ആപത്തിപരിയന്തം നസ്സരതി, രത്തിപരിയന്തം നസ്സരതി, ആപത്തിപരിയന്തേ വേമതികോ, രത്തിപരിയന്തേ വേമതികോ''തി അവിസേസവചനമേവ മനസി കരോന്താ ''ഇമായ കമ്മവാചായ ദിന്നം സുദ്ധന്തപരിവാസം ഗഹേത്വാ പഞ്ചാഹമത്തം വാ ദസാഹമത്തം വാ പരിവസിത്വാ അപരിയന്തരത്തിപടിച്ഛാദിതാഹി അപരിയന്താഹി ആപത്തീഹി മോക്ഖോ ഹോതീ''തി മഞ്ഞന്താ പഞ്ചാഹമത്തം വാ ദസാഹമത്തം വാ പരിവസിത്വാ മാനത്തം യാചന്തി, എവം കരോന്താ തേ ഭിക്ഖൂ സഹസ്സക്ഖത്തും പരിവസന്താപി ആപത്തിതോ ന മുച്ചേയ്യും. കസ്മാതി ചേ? പാളിയാ ച അട്ഠകഥായ ച വിരുജ്ഝനതോ. വുത്തഞ്ഹി പാളിയം (പാരാ॰ ൪൪൨) ''യാവതീഹം ജാനം പടിച്ഛാദേതി, താവതീഹം തേന ഭിക്ഖുനാ അകാമാ പരിവത്ഥബ്ബം. പരിവുത്ഥപരിവാസേന ഭിക്ഖുനാ ഉത്തരി ഛാരത്തം ഭിക്ഖുമാനത്തായ പടിപജ്ജിതബ്ബം. ചിണ്ണമാനത്തോ ഭിക്ഖു യത്ഥ സിയാ വീസതിഗണോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ, തത്ഥ സോ ഭിക്ഖു അബ്ഭേതബ്ബോ''തി, തസ്മാ പടിച്ഛന്നദിവസമത്തം അപരിവസിത്വാ മാനത്താരഹോ നാമ ന ഹോതി, അമാനത്താരഹസ്സ മാനത്തദാനം ന രുഹതി, അചിണ്ണമാനത്തോ അബ്ഭാനാരഹോ ന ഹോതി, അനബ്ഭാനാരഹസ്സ അബ്ഭാനം ന രുഹതി, അനബ്ഭിതോ ഭിക്ഖു ആപത്തിമുത്തോ പകതത്തോ ന ഹോതീതി അയമേത്ഥ ഭഗവതോ അധിപ്പായോ.

അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) പന ചൂളസുദ്ധന്തേ ''തം ഗഹേത്വാ പരിവസന്തേന യത്തകം കാലം അത്തനോ സുദ്ധിം ജാനാതി, തത്തകം അപനേത്വാ അവസേസം മാസം വാ ദ്വിമാസം വാ പരിവസിതബ്ബ''ന്തി, മഹാസുദ്ധന്തേ ''തം ഗഹേത്വാ ഗഹിതദിവസതോ യാവ ഉപസമ്പദദിവസോ, താവ രത്തിയോ ഗണേത്വാ പരിവസിതബ്ബ''ന്തി വുത്തം, തസ്മാ പടിച്ഛന്നരത്തിപ്പമാണം പരിവസന്തോയേവ മാനത്താരഹോ ഹോതി, ന പഞ്ചാഹദസാഹരത്തിപ്പമാണമത്തം പരിവസന്തോതി അയം അട്ഠകഥാചരിയാനം അധിപ്പായോ. തേനേവ ച കാരണേന ദേസനാആരോചനാദീഹി സബ്ബകാലം ആപത്തിം സോധേത്വാ വസന്താനം ലജ്ജീപേസലാനം സിക്ഖാകാമാനം ഭിക്ഖൂനം സുദ്ധന്തപരിവാസം ദാതും അയുത്തരൂപോ, ദേസനാആരോചനാദീഹി ആപത്തിം അസോധേത്വാ

പമാദവസേന ചിരകാലം വസന്താനം ജനപദവാസികാദീനം ദാതും യുത്തരൂപോതി വേദിതബ്ബം. ഏത്ഥാപി അവസേസവിനിച്ഛയോ അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

അഥ പന വിനയധരേന "ത്വം, ആവുസോ, കതരആപത്തിം ആപന്നോ, കതി രത്തിയോ തേ ഛാദിതാ"തി പുട്ഠോ "അഹം, ഭന്തേ, സങ്ഘാദിസേസം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ പക്ഖമത്തം പടിച്ഛാദിതാ, തേനാഹം സങ്ഘം പക്ഖപരിവാസം യാചിത്വാ സങ്ഘേന ദിന്നേ പക്ഖപരിവാസേ പരിവസിത്വാ അനിക്ഖിത്തവത്തോവ ഹുത്വാ അന്തരാ സങ്ഘാദിസേസാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ പഞ്ചാഹമത്തം ഛാദിതാ"തി വുത്തേ "അയം ഭിക്ഖു സമോധാനപരിവാസാരഹോ, തീസു ച സമോധാനപരിവാസേസു ഓധാനസമോധാനാരഹോ"തി ഞത്വാ "തേന ഹി ഭിക്ഖു ത്വം മൂലായപടികസ്സനാരഹോ"തി വത്വാ തം മൂലായ പടികസ്സിത്വാ പരിവുത്ഥദിവസേ അദിവസേ കത്വാ അന്തരാ പടിച്ഛന്നേ പഞ്ച ദിവസേ മൂലാപത്തിയാ പടിച്ഛന്നേസു ദിവസേസു സമോധാനേത്വാ ഓധാനസമോധാനോ ദാതബ്ബോ. ഇതോ പരാനി ഓധാനസമോധാനേ വത്തബ്ബവചനാനി പാളിയം അട്ഠകഥായഞ്ച വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാനി.

അഥ പന വിനയധരേന പുട്ഠോ "അഹം, ഭന്തേ, സമ്ബഹുലാ സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിം, സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ഏകാഹപ്പടിച്ഛന്നായോ…പേ॰… സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ദസാഹപ്പടിച്ഛന്നായോ"തി വുത്തേ "അയം ഭിക്ഖു അഗ്ഘസമോധാനാരഹോ"തി ഞത്വാ താസം ആപത്തീനം യാ ആപത്തിയോ ചിരതരപ്പടിച്ഛന്നായോ, താസം അഗ്ഘേന സമോധാനപരിവാസോ ദാതബ്ബോ. തത്രേവം വദന്തി - "യാ ആപത്തിയോ ചിരതരപ്പടിച്ഛന്നായോ, താസം അഗ്ഘേന സമോധാനപരിവാസോ ദാതബ്ബോ"തി വുത്തോ, ഏവം സന്തേ പക്ഖപ്പടിച്ഛന്നമാസപ്പടിച്ഛന്നാദീസു കഥന്തി? തേസുപി "യാ ആപത്തിയോ പക്ഖപ്പടിച്ഛന്നായോ, യാ ആപത്തിയോ മാസപ്പടിച്ഛന്നായോ"തി വത്തബ്ബോതി. യദി ഏവം പാളിവിരോധോ ആപജ്ജതി. പാളിയഞ്ഹി ദസാഹപ്പടിച്ഛന്നപരിയോസാനാ ഏവ ആപത്തി ദസ്സിതാ, ന പക്ഖപ്പടിച്ഛന്നമാസപ്പടിച്ഛന്നാദയോതി? സച്ചം, പാളിയം തഥാദസ്സനം പന നയദസ്സനമത്തം. തഥാ ഹി വുത്തം അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൱൨) "പഞ്ചദസ ദിവസാനി പടിച്ഛന്നായ 'പക്ഖപ്പടിച്ഛന്ന'ന്തി വത്വാ യോജനാ കാതബ്ബാ…പേ॰… ഏവം യാവ സട്ഠിസംവച്ഛരം, അതിരേകസട്ഠിസംവച്ഛരപ്പടിച്ഛന്നന്തി വാ തതോ വാ ഭിയ്യോപി വത്വാ യോജനാ കാതബ്ബാ"തി. മഹാപദുമത്ഥേരേനപി വുത്തം "അയം സമുച്ചയക്ഖന്ധകോ നാമ ബുദ്ധാനം ഠിതകാലസദിസോ, ആപത്തി നാമ പടിച്ഛന്നാ വാ ഹോതു അപ്പടിച്ഛന്നാ വാ സമകഊനതരഅതിരേകപ്പടിച്ഛന്നാ വാ, വിനയധരസ്സ കമ്മവാചം യോജേതും സമത്ഥഭാവോയേവേത്ഥ പമാണ"ന്തി, തസ്മാ പക്ഖപ്പടിച്ഛന്നാദീനം കമ്മവാചാകരണേ കുക്കുച്ചം ന കാതബ്ബന്തി.

ഹോതു, ഏവമ്പി പക്ഖപ്പടിച്ഛന്നം പരിയന്തം കത്വാ കതായ കമ്മവാചായ തതോ ഉദ്ധം ആപത്തി നത്ഥീതി കഥം ജാനേയ്യാതി? ഇദാനി സിക്ഖാകാമാ ഭിക്ഖൂ ദേവസികമ്പി ദേസനാരോചനാവികരണാനി കരോന്തി ഏകാഹികദ്വീഹികാദിവസേനപി, കിച്ചപസുതാ ഹുത്വാ തഥാ അസക്കോന്താപി ഉപോസഥദിവസം നാതിക്കമന്തി, ഗിലാനാദിവസേന തദതിക്കന്താപി അതിക്കന്തഭാവം ജാനന്തി, തസ്മാ തദതിക്കന്തഭാവേ സതി

അതിരേകപക്ഖപ്പടിച്ഛന്നമാസപ്പടിച്ഛന്നാദിവസേന വഡ്ഢേത്വാ കമ്മവാചം കരേയ്യ, തദതിക്കന്തഭാവേ പന അസതി പക്ഖപ്പടിച്ഛന്നപരിയന്താ ഹോതി, തസ്മാ പക്ഖപരിയന്തകമ്മവാചാകരണം ഞായാഗതം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഏവം ഹോതു, തഥാപി യദേതം "സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ഏകാഹപ്പടിച്ഛന്നായോ...പേ॰... സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ പക്ഖപ്പടിച്ഛന്നായോ"തി വുത്തം, തത്ഥ ഇമിനായേവ അനുക്കമേന മയാ പടിച്ഛാദിതാ ആപത്തിയോ ഹോന്തീതി കഥം ജാനേയ്യ, അജാനനേ ച സതി "യാ ച ഖ്വായം, ആവുസോ, ആപത്തി അജാനപ്പടിച്ഛന്നാ, അധമ്മികം തസ്സാ ആപത്തിയാ പരിവാസദാനം, അധമ്മത്താ ന രുഹതീ"തി ഇദം ആപജ്ജതീതി? നാപജ്ജതി. തത്ഥ ഹി ആപത്തിയാ ആപന്നഭാവം അജാനന്തോ ഹുത്വാ പടിച്ഛാദേതി, തസ്മാ "ആപത്തി ച ഹോതി ആപത്തിസഞ്ഞീ ചാ"തി വുത്തആപത്തിസഞ്ഞിതാഭാവാ അപ്പടിച്ഛന്നമേവ ഹോതി, തസ്മാ അപ്പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ പരിവാസദാനം അധമ്മികം ഹോതി. ഇധ പന "ഏത്തകാ രത്തിയോ മയാ ഛാദിതാ"തി ഛന്നകാലമേവ ന ജാനാതി, തദജാനനഭാവേ സതിപി പരിവാസദാനം രുഹതി. തേനേവ ച കാരണേന സുദ്ധന്തപരിവാസേ (ചൂളവ॰ ൧൫൬-൧൫൭) "ആപത്തിപരിയന്തം ന ജാനാതി, രത്തിപരിയന്തം ന ജാനാതി, ആപത്തിപരിയന്തം നസ്സരതി, രത്തിപരിയന്തം നസ്സരതി, ആപത്തിപരിയന്തേ വേമതികോ, രത്തിപരിയന്തേ വേമതികോ"തി രത്തിപരിയന്തസ്സ അജാനനഅസരണവേമതികഭാവേ സതിപി പരിവാസദാനം വുത്തം, തസ്മാ ഛാദിതകാലം തഥതോ അജാനന്തോപി "സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ഏകാഹപ്പടിച്ഛന്നായോ...പേ॰... സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ പക്ഖപ്പടിച്ഛന്നായോ"തി ഏത്ഥ അപ്പവിട്ഠസ്സ അഭാവാ സമ്പജ്ജതിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം.

അഥാപി ഏവം വദേയ്യും - "സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ഏകാഹപ്പടിച്ഛന്നായോ...പേ॰... സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ പക്ഖപ്പടിച്ഛന്നായോ"തി വുത്തേ തേസു ദിവസേസു ആപത്തിയോ അത്ഥി പടിച്ഛന്നായോപി, അത്ഥി അപ്പടിച്ഛന്നായോപി, അത്ഥി ചിരപ്പടിച്ഛന്നായോപി, അത്ഥി അചിരപ്പടിച്ഛന്നായോപി, അത്ഥി ഏകാപി, അത്ഥി സമ്ബഹുലാപി, സബ്ബാ താ ആപത്തിയോ ഏതേനേവ പദേന സങ്ഗഹിതാ സിയുന്തി? സങ്ഗഹിതാ ഏവ. ന ഹേത്ഥ സംസയോ കാതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) "അഞ്ഞസ്മിം പന ആപത്തിവുട്ഠാനേ ഇദം ലക്ഖണം - യോ അപ്പടിച്ഛന്നം ആപത്തിം 'പടിച്ഛന്നാ'തി വിനയകമ്മം കരോതി, തസ്സ ആപത്തി വുട്ഠാതി. യോ പടിച്ഛന്നം 'അപ്പടിച്ഛന്നാ'തി വിനയകമ്മം കരോതി, തസ്സ ന വുട്ഠാതി. അചിരപ്പടിച്ഛന്നം 'ചിരപ്പടിച്ഛന്നാ'തി കരോന്തസ്സപി വുട്ഠാതി, ചിരപ്പടിച്ഛന്നം 'അചിരപ്പടിച്ഛന്നാ'തി കരോന്തസ്സ ന വുട്ഠാതി. ഏകം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ 'സമ്ബഹുലാ'തി കരോന്തസ്സപി വുട്ഠാതി ഏകം വിനാ സമ്ബഹുലാനം അഭാവതോ. സമ്ബഹുലാ പന ആപജ്ജിത്വാ 'ഏകം ആപജ്ജി'ന്തി കരോന്തസ്സ ന വുട്ഠാതീ"തി, തസ്മാ ഏതേഹി പദേഹി സബ്ബാസം പടിച്ഛന്നാപത്തീനം സങ്ഗഹിതത്താ താഹി ആപത്തീഹി വുട്ഠാനം സമ്ഭവതീതി ദട്ഠബ്ബം.

അഥ പന വിനയധരേന പുട്ഠോ "അഹം, ഭന്തേ, സമ്ബഹുലാ സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിം ഏകം സുക്കവിസ്സട്ഠിം, ഏകം

കായസംസഗ്ഗം, ഏകം ദുട്ഠുല്ലവാചം, ഏകം അത്തകാമം, ഏകം സഞ്ചരിത്തം, ഏകം കുടികാരം, ഏകം വിഹാരകാരം, ഏകം ദുട്ഠദോസം, ഏകം അഞ്ഞഭാഗിയം, ഏകം സങ്ഘഭേദം, ഏകം ഭേദാനുവത്തകം, ഏകം ദുബ്ബചം, ഏകം കുലദൂസക''ന്തി വുത്തേ ''അയം ഭിക്ഖു മിസ്സകസമോധാനപരിവാസാരഹോ''തി ഞത്വാ അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ഫ്രഠ) ആഗതനയേന പരിവാസോ ദാതബ്ബോ. ഏത്ഥാഹ - അഗ്ഘസമോധാനമിസ്സകസമോധാനാനം കോ വിസേസോ, കിം നാനാകരണന്തി? വുച്ചതേ - അഗ്ഘസമോധാനപരിവാസോ അചിരപ്പടിച്ഛന്നാ ആപത്തിയോ ചിരപ്പടിച്ഛന്നായം ആപത്തിയം സമോധാനേത്വാ തസ്സാ ചിരപ്പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ അഗ്ഘവസേന ദീയതി, മിസ്സകസമോധാനപരിവാസോ നാനാവത്ഥുകാ ആപത്തിയോ സമോധാനേത്വാ താസം മിസ്സകവസേന ദീയതി, അയമേതേസം വിസേസോ. അഥ വാ അഗ്ഘസമോധാനോ സഭാഗവത്ഥൂനം ആപത്തീനം സമോധാനവസേന ഹോതി, ഇതരോ വിസഭാഗവത്ഥൂനന്തി ആചരിയാ. തേനേവാഹ ആചരിയവജിരബുദ്ധിത്ഥേരോ (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ഫ്രഠ) **''അഗ്ഘസമോധാനോ** നാമ സഭാഗവത്ഥുകായോ സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ആപന്നസ്സ ബഹുരത്തിം പടിച്ഛാദിതാപത്തിയം നിക്ഖിപിത്വാ ദാതബ്ബോ, ഇതരോ നാനാവത്ഥുകാനം വസേനാതി അയമേതേസം വിസേസോ''തി.

അഥ സിയാ ''ഏവം ചിരപ്പടിച്ഛന്നായോ ച അചിരപ്പടിച്ഛന്നായോ ച നാനാവത്ഥുകായോ ആപത്തിയോ ആപജ്ജന്തസ്സ കോ പരിവാസോ ദാതബ്ബോ അഗ്ഘസമോധാനോ വാ മിസ്സകസമോധാനോ വാ, അഥ തദുഭയാ വാ''തി. കിഞ്ചേത്ഥ - യദി അഗ്ഘസമോധാനം ദദേയ്യ, ചിരപ്പടിച്ഛന്നാഹി ച അചിരപ്പടിച്ഛന്നാഹി ച സഭാഗവത്ഥുകാഹി ആപത്തീഹി വുട്ഠിതോ ഭവേയ്യ, ചിരപ്പടിച്ഛന്നാഹി ച അചിരപ്പടിച്ഛന്നാഹി ച നോ വിസഭാഗവത്ഥുകാഹി. യദി ച മിസ്സകസമോധാനം ദദേയ്യ, സമാനകാലപ്പടിച്ഛന്നാഹി വിസഭാഗവത്ഥൂഹി ആപത്തീഹി വുട്ഠിതോ ഭവേയ്യ, നോ അസമാനകആലപ്പടിച്ഛന്നാഹി സഭാഗവത്ഥുകാഹി ച, അഥ തദുഭയമ്പി ദദേയ്യ, ''ഏകസ്മിം കമ്മേ ദ്വേ പരിവാസാ ദാതബ്ബാ''തി നേവ പാളിയം, ന അട്ഠകഥായം വുത്തന്തി? വുച്ചതേ - ഇദഞ്ഹി സബ്ബമ്പി പരിവാസാദികം വിനയകമ്മം വത്ഥുവസേന വാ ഗോത്തവസേന വാ നാമവസേന വാ ആപത്തിവസേന വാ കാതും വട്ടതിയേവ.

തത്ഥ സുക്കവിസ്സട്ഠീതി **വത്ഥു** ചേവ **ഗോത്ത**ഞ്ച. സങ്ഘാദിസേസോതി **നാമ**ഞ്ചേവ **ആപത്തി** ച. തത്ഥ ''സുക്കവിസ്സട്ഠിം കായസംസഗ്ഗ''ന്തിആദിവചനേനാപി ''നാനാവത്ഥുകായോ''തി വചനേനപി വത്ഥു ചേവ ഗോത്തഞ്ച ഗഹിതം ഹോതി, ''സങ്ഘാദിസേസോ''തി വചനേനപി ''ആപത്തിയോ''തി വചനേനപി നാമഞ്ചേവ ആപത്തി ച ഗഹിതാ ഹോതി, തസ്മാ അഗ്ഘസമോധാനവസേന പരിവാസേ ദിന്നേ ''അഹം, ഭന്തേ, സമ്ബഹുലാ സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജി''ന്തിആദിവചനേനേവ വത്ഥുസ്സ ച ഗോത്തസ്സ ച നാമസ്സ ച ആപത്തിയാ ച ഗഹിതത്താ ചിരപ്പടിച്ഛന്നാഹി അചിരപ്പടിച്ഛന്നാഹി ച സഭാഗവത്ഥുകാഹി ച വിസഭാഗവത്ഥുകാഹി ച സബ്ബാഹി ആപത്തീഹി വുട്ഠാതീതി ദട്ഠബ്ബം. വുത്തഞ്ഹേതം സമന്തപാസാദികായം ''ഏത്ഥ ച 'സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിം നാനാവത്ഥുകായോ'തിപി 'സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജി'ന്തിപി ഏവം പുബ്ബേ വുത്തനയേന വത്ഥുവസേനപി ഗോത്തവസേനപി നാമവസേനപി ആപത്തിവസേനപി യോജേത്വാ കമ്മവാചം

കാതും വട്ടതിയേവാതി അയം മിസ്സകസമോധാനോ''തി, ഇമസ്മിഞ്ച വിനയസങ്ഗഹപ്പകരണേ (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൫) തഥേവ വത്വാ ''തസ്മാ ന ഇധ വിസും കമ്മവാചം യോജേത്വാ ദസ്സയിസ്സാമ, പുബ്ബേ സബ്ബാപത്തിസാധാരണം കത്വാ യോജേത്വാ ദസ്സിതായ ഏവ കമ്മവാചായ നാനാവത്ഥുകാഹിപി ആപത്തീഹി വുട്ഠാനസമ്ഭവതോ സായേവേത്ഥ കമ്മവാചാ അല''ന്തി.

യദി ഏവം ആചരിയവജിരബുദ്ധിത്ഥേരേന ഭിന്നം വിസേസോ ന വത്തബ്ബോ, അഥ കസ്മാ വുത്തോതി? തീസു സമോധാനപരിവാസേസു ഓധാനസമോധാനോ മൂലായപടികസ്സനായ ഓധൂനിതകാലേയേവ ദാതബ്ബോ, അഗ്ഘസമോധാനമിസ്സകസമോധാനപരിവാസാ പന വിസുംയേവ ദാതബ്ബാ. ''ഏവം ദിന്നേ ഏതേസം കോ വിസേസോ''തി ചിന്തായം വിസേസസമ്ഭവമത്തദസ്സനത്ഥം വുത്തോ. അട്ഠകഥായം പന പരിവാസാദികമ്മസ്സ ലക്ഖണം ദസ്സേതും ''വത്ഥുവസേന വാ''തിആദിമാഹ, തസ്മാ ലക്ഖണവസേനേവ സഭാഗവത്ഥുകാഹിപി ആപത്തീഹി വുട്ഠാനം സമ്ഭവതി. തേനേവ ച കാരണേന സാരത്ഥദീപനിനാമികായം വിനയടീകായഞ്ച വിമതിവിനോദനിനാമികായം വിനയടീകായഞ്ച ന കോചി വിസേസോ വുത്തോതി ദട്ഠബ്ബോ.

യദി ഏവം മിസ്സകസമോധാനകമ്മവാചായപി ചിരപ്പടിച്ഛന്നാഹി അചിരപ്പടിച്ഛന്നാഹിപി ആപത്തീഹി വുട്ഠാനം സമ്ഭവേയ്യ. തഥാപി ഹി ''അഹം, ഭന്തേ, സമ്ബഹുലാ സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിം നാനാവത്ഥുകായോ''തിപി ''ഏകാ സുക്കവിസ്സട്ഠി...പേ॰... ഏകാ കുലദൂസകാ''തിപി വത്തബ്ബം. ഏവം സതി ''സമ്ബഹുലാ''തിപി ''സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ''തിപി വത്ഥുഗോത്തനാമാപത്തീഹി കിത്തനസമ്ഭവതോ ചിരപ്പടിച്ഛന്നാഹിപി അചിരപ്പടിച്ഛന്നാഹിപി ആപത്തീഹി വുട്ഠാനം സമ്ഭവേയ്യാതി? ന പനേവം ദട്ഠബ്ബം. വത്ഥാദികിത്തനഞ്ഹി സബ്ബാപത്തീനം ഗണ്ഹനത്ഥം ഹോതി. ഏവം ഗണ്ഹന്തേപി പടിച്ഛന്നകാലസ്സ അകഥിതത്താ ''ഏത്തകം നാമ കാലം പരിവസിതബ്ബ''ന്തി ന പഞ്ഞായതി, തസ്മിം അപഞ്ഞായമാനേ തേന പമാണേന പരിവാസോ ന ഹോതി, തസ്മിം അസതി ആപത്തിതോ വുട്ഠാനം ന സമ്ഭവതി, തസ്മാ മിസ്സകസമോധാനകമ്മവാചായ ചിരപ്പടിച്ഛന്നാഹിപി അചിരപ്പടിച്ഛന്നാഹിപി ആപത്തീഹി വുട്ഠാനം ന സമ്ഭവതീതി ദട്ഠബ്ബം.

പരിവാസവിനിച്ഛയകഥാ നിട്ഠിതാ.

മാനത്തവിനിച്ഛയകഥാ

മാനത്തകഥായമ്പി മാനത്തം നാമ അപ്പടിച്ഛന്നമാനത്തം പടിച്ഛന്നമാനത്തം പക്ഖമാനത്തം സമോധാനമാനത്തന്തി ചതുബ്ബിധം ഹോതി. തത്ഥ യോ ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ തം ദിവസമേവ ആരോചേതി, ഏകരത്തിമത്തമ്പി ന പടിച്ഛാദേതി, തസ്സ പരിവാസം അദത്വാവ ദിന്നം മാനത്തം **അപ്പടിച്ഛന്നമാനത്തം** നാമ. യോ ആപജ്ജിത്വാ ദസഹി ആകാരേഹി വിനാ തം ദിവസം നാരോചേതി, ഏകരത്താദിവസേന പടിച്ഛാദേതി, തത്ഥ യഥാപടിച്ഛന്നദിവസം പരിവാസം ദത്വാ പരിവുത്ഥപരിവാസസ്സ ദിന്നം മാനത്തം **പടിച്ഛന്നമാനത്തം** നാമ. ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ പടിച്ഛന്നായ വാ

അപ്പടിച്ഛന്നായ വാ ഭിക്ഖുനിയാ പക്ഖമത്തമേവ ദിന്നം മാനത്തം **പക്ഖമാനത്തം** നാമ. ഭിക്ഖു പന പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ പരിവസിത്വാ അനിക്ഖിത്തവത്തകാലേയേവ പുന ആപജ്ജിത്വാ ന പടിച്ഛാദേതി, തസ്സ മൂലായ പടികസ്സിത്വാ പരിവുത്ഥദിവസേ അദിവസേ കത്വാ അപ്പടിച്ഛാദിതത്താ സമോധാനപരിവാസം അദത്വാ ദിന്നം മാനത്തം **സമോധാനമാനത്തം** നാമ. മാനത്താരഹകാലേപി മാനത്തചരണകാലേപി അബ്ഭാനാരഹകാലേപി ഏസേവ നയോ. തേസു തീണി മാനത്താനി അട്ഠകഥായം വുത്തനയേന സുവിഞ്ഞേയ്യത്താ ന വുത്താനി. പക്ഖമാനത്തം പച്ഛാ ആഗമിസ്സതി.

യാനി പന പരിവാസമാനത്താനി അനവട്ഠിതത്താ പുഥുജ്ജനസ്സ ഗിഹിആദിവസേന പരിവത്തനേ സതി പുന ദാതബ്ബാദാതബ്ബഭാവേ സങ്കിതബ്ബാനി, താനി ദസ്സേതും പാളിയം അനേകേഹി പകാരേഹി വിത്ഥാരതോ വുത്താനി. തേസു ഭിക്ഖൂനം സംസയവിനോദനത്ഥായ ഏകദേസം ദസ്സേതും **"സചേ കോചീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **വിബ്ഭമതീ**തി വിരൂപോ ഹുത്വാ ഭമതി, ഹീനായാവത്തതി ഗിഹീ ഹോതീതി അത്ഥോ. **സാമണേരോ ഹോതീ**തി ഉപസമ്പന്നഭാവം ജഹിത്വാ സാമണേരഭാവം ഉപഗച്ഛതി. തത്ഥ പാരാജികപ്പത്തഭാവേന വാ "ഗിഹീതി മം ധാരേഥാ"തിആദിനാ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേന വാ ഗിഹീ ഹോതി . തേസു പഠമേന പുന ഉപസമ്പദായ അഭബ്ബത്താ പുന പരിവാസോ ന രുഹതിയേവ, ദുതിയേന പന പുന ഉപസമ്പദായ ഭബ്ബത്താ **"സോ ചേ പുന ഉപസമ്പജ്ജതീ"**തി വുത്തം. ഇതരോ പന പാരാജികപ്പത്തഭാവേന സാമണേരോ ന ഹോതി. കസ്മാ? സരണഗമനാദീനം വിനസ്സനതോ. വുത്തഞ്ഹി വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം മഹാവഗ്ഗ വ.ഫംവ്വ) "ഉപസമ്പന്നാനമ്പി പാരാജികസമആപത്തിയാ സരണഗമനാദിസാമണേരഭാവസ്സപി വിനസ്സനതോ സേനാസനഗ്ഗാഹോ ച പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, സങ്ഘലാഭമ്പി തേന ലഭന്തീതി വേദിതബ്ബ"ന്തി, ഗിഹീ പന ഹുത്വാ പുന സാമണേരഭാവമത്തം ലദ്ധബ്ബം ഹോതി. "സാമണേരോതി മം ധാരേഥാ"തിആദിനാ പന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേ കതേ സിയാ സാമണേരഭാവോ, തതോപി പുന ഉപസമ്പജ്ജിതുകാമതായ സതി സിയാ ഉപസമ്പന്നഭാവോ. "ഗിഹീതി മം ധാരേഥാ"തിആദിനാ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം കത്വാ ഗിഹിഭാവം ഉപഗതേപി പുന സാമണേരപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ സാമണേരോ ഹോതി. തതോ പുന ഉപസമ്പജ്ജിതും ലദ്ധബ്ബത്താ "പുന ഉപസമ്പജ്ജതീ"തി വുത്തോ. തേസം ഭിക്ഖുഭാവേ പരിവാസേ അനിട്ഠിതേപി ഗിഹിസാമണേരഭാവം പത്തത്താ പരിവാസോ ന രുഹതി ഉപസമ്പന്നാനമേവ പരിവാസസ്സ ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തത്താതി അത്ഥോ.

ഏവം സന്തേ പുന ഉപസമ്പജ്ജന്തസ്സ കിം പരിവാസോ പുന ദാതബ്ബോതി ആഹ **"സോ ചേ പുന ഉപസമ്പജ്ജതീ"**തിആദി. തസ്സത്ഥോ - സോ വിബ്ഭന്തകോ സോ വാ സാമണേരോ പുന ഉപസമ്പന്നഭാവം ഉപഗച്ഛതി, പുരിമം പുബ്ബേ ഭിക്ഖുഭൂതകാലേ ദിന്നം പരിവാസദാനം ഏവ ഇദാനി പരിവാസദാനം ഹോതി. യോ പരിവാസോ പുബ്ബേ ഭിക്ഖുഭൂതകാലേ ദിന്നോ, സോ പരിവാസോ സുദിന്നോ, ദുദിന്നോ ന ഹോതി. യോ യത്തകോ കാലോ പരിവുത്ഥോ, സോ തത്തകോ കാലോ സുപരിവുത്ഥോയേവ ഹോതി, ന ദുപരിവുത്ഥോ, തസ്മാ അവസേസോ കാലോ പരിവസിതബ്ബോതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - പുബ്ബേ ഭിക്ഖുകാലേ പക്ഖപ്പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ പരിവാസം ഗഹേത്വാ ദസദിവസമത്തം പരിവസിത്വാ അനിട്ഠിതേയേവ

പരിവാസേ വിബ്ഭമിത്വാ സാമണേരോ വാ ഹുത്വാ പുന ഉപസമ്പന്നേന അവസേസപഞ്ചദിവസേ പരിവസിത്വാ പരിവാസോ നിട്ഠാപേതബ്ബോതി. മാനത്താരഹാദീസുപി ഏസേവ നയോ. ഉമ്മത്തകാദീസുപി തസ്മിം കാലേ അജാനന്തത്താ "പരിവാസോ ന രുഹതീ"തി വുത്തം. തിണ്ണമ്പി ഉക്ഖിത്തകാനം കമ്മനാനാസംവാസകത്താ തേഹി സഹസംവാസോയേവ നത്ഥീതി ഉക്ഖിത്തകാനം പരിവാസോ ന രുഹതീതി വുത്തം.

സചേ പുന ഓസാരീയതീതി ഉക്ഖേപനീയകമ്മം പടിപ്പസ്സമ്ഭനവസേന സമാനസംവാസകഭാവം പവേസീയതി. "സചേ കസ്സചി ഭിക്ഖുനോ ഇത്ഥിലിങ്ഗം പാതുഭവതീ"തിആദീസു അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ അത്ഥോ സുവിഞ്ഞേയ്യോ ഹോതി. യം പന വുത്തം "പക്ഖമാനത്തം പച്ഛാ ആഗമിസ്സതീ"തി, തത്രേവം ജാനിതബ്ബം - **പക്ഖമാനത്ത**ന്തി ഭിക്ഖുനിയാ ദാതബ്ബമാനത്തം. തം പന പടിച്ഛന്നായപി അപ്പടിച്ഛന്നായപി ആപത്തിയാ അഡ്ഢമാസമത്തമേവ ദാതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹേതം "ഗരുധമ്മം അജ്ഝാപന്നായ ഭിക്ഖുനിയാ ഉഭതോസങ്ഘേ പക്ഖമാനത്തം ചരിതബ്ബ"ന്തി (പാചി॰ ൪൦൯; ചൂളവ॰ ൪൦൩; അ॰ നി॰ ൮.൫൧). തം പന ഭിക്ഖുനീഹി അത്തനോ സീമം സോധേത്വാ വിഹാരസീമായ വാ വിഹാരസീമം സോധേതും അസക്കോന്തീഹി ഖണ്ഡസീമായ വാ സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന ചതുവഗ്ഗഗണം സന്നിപാതാപേത്വാ ദാതബ്ബം. സചേ ഏകാ ആപത്തി ഹോതി, ഏകിസ്സാ വസേന, സചേ ദ്വേ വാ തിസ്സോ വാ സമ്ബഹുലാ വാ ഏകവത്ഥുകാ വാ നാനാവത്ഥുകാ വാ, താസം താസം വസേന വത്ഥുഗോത്തനാമആപത്തീസു യം യം ഇച്ഛതി, തം തം ആദായ യോജനാ കാതബ്ബാ.

തത്രിദം ഏകാപത്തിവസേന മുഖമത്തനിദസ്സനം - തായ ആപന്നായ ഭിക്ഖുനിയാ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ വുഡ്ഢാനം ഭിക്ഖുനീനം പാദേ വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ "അഹം , അയ്യേ, ഏകം ആപത്തിം ആപജ്ജിം ഗാമന്തരം, സാഹം, അയ്യ,ഏ ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ ഗാമന്തരായ പക്ഖമാനത്തം യാചാമീ"തി. ഏവം തിക്ഖത്തും യാചാപേത്വാ ബ്യത്തായ ഭിക്ഖുനിയാ പടിബലായ സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ "സുണാതു മേ, അയ്യേ, സങ്ഘോ, അയം ഇത്ഥന്നാമാ ഭിക്ഖുനീ ഏകം ആപത്തിം ആപജ്ജി ഗാമന്തരം, സാ സങ്ഘം ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ ഗാമന്തരായ പക്ഖമാനത്തം യാചതി. യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഇത്ഥന്നാമായ ഭിക്ഖുനിയാ ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ ഗാമന്തരായ പക്ഖമാനത്തം ദദേയ്യ, ഏസാ ഞത്തി. സുണാതു മേ, അയ്യേ, സങ്ഘോ...പേ॰... ദുതിയമ്പി. തതിയമ്പി ഏതമത്ഥം വദാമി. സുണാതു മേ, അയ്യേ, സങ്ഘോ...പേ॰... ഭാസേയ്യ. ദിന്നം സങ്ഘേന ഇത്ഥന്നാമായ ഭിക്ഖുനിയാ ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ ഗാമന്തരായ പക്ഖമാനത്തം, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ"തി.

കമ്മവാചാപരിയോസാനേ വത്തം സമാദിയിത്വാ ഭിക്ഖുമാനത്തകഥായം വുത്തനയേനേവ സങ്ഘസ്സ ആരോചേത്വാ നിക്ഖിത്തവത്തം വസിതുകാമായ തഥേവ സങ്ഘസ്സ മജ്ഝേ വാ പക്കന്താസു ഭിക്ഖുനീസു ഏകഭിക്ഖുനിയാ വാ ദുതിയികായ വാ സന്തികേ വുത്തനയേനേവ നിക്ഖിപിതബ്ബം. അഞ്ഞിസ്സാ പന ആഗന്തുകായ സന്തികേ ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബം, നിക്ഖിത്തകാലതോ പട്ഠായ പകതത്തട്ഠാനേ തിട്ഠതി.

പുന സമാദിയിത്വാ അരുണം ഉട്ഠപേന്തിയാ പന ഭിക്ഖുനീനംയേവ സന്തികേ വസിതും ന ലബ്ഭതി . “ഉഭതോസങ്ഘേ പക്ഖമാനത്തം ചരിതബ്ബ”ന്തി ഹി വുത്തം, തസ്മാ അസ്സാ ആചരിയുപജ്ഝായാഹി വിഹാരം ഗന്ത്വാ സങ്ഗാഹകപക്ഖേ ഠിതോ ഏകോ മഹാഥേരോ വാ ധമ്മകഥികോ വാ ഭിക്ഖു വത്തബ്ബോ “ഏകിസ്സാ ഭിക്ഖുനിയാ വിനയകമ്മം കത്തബ്ബമത്ഥി, തത്ര നോ അയ്യാ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ പേസേഥാ”തി. സങ്ഗഹം അകാതും ന ലബ്ഭതി, “പേസേസ്സാമാ”തി വത്തബ്ബം. ചതൂഹി പകതത്തഭിക്ഖുനീഹി മാനത്തചാരിനിം ഭിക്ഖുനിം ഗഹേത്വാ അന്തോഅരുണേയേവ നിക്ഖിപിത്വാ ഗാമൂപചാരതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ ഗുമ്ബവതിആദീഹി പടിച്ഛന്നേ ഠാനേ നിസീദിതബ്ബം, വിഹാരൂപചാരതോപി ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതാ അതിക്കമിതബ്ബാ. ചതൂഹി പകതത്തഭിക്ഖൂഹിപി തത്ഥ ഗന്തബ്ബം, ഗന്ത്വാ പന ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം ന ഏകട്ഠാനേ നിസീദിതബ്ബം, പടിക്കമിത്വാ അവിദൂരേ ഠാനേ നിസീദിതബ്ബം. കുരുന്ദിമഹാപച്ചരീസു പന “ഭിക്ഖുനീഹി ബ്യത്തം ഏകം വാ ദ്വേ വാ ഉപാസികായോ ഭിക്ഖൂഹിപി ഏകം വാ ദ്വേ വാ ഉപാസകേ അത്തരക്ഖണത്ഥായ ഗഹേത്വാ ഗന്തബ്ബ”ന്തി വുത്തം. കുരുന്ദിയംയേവ ച “ഭിക്ഖുനുപസ്സയസ്സ ച വിഹാരസ്സ ച ഉപചാരം മുഞ്ചിതും വട്ടതീ”തി വുത്തം, “ഗാമസ്സാ”തി ന വുത്തം.

ഏവം നിസിന്നേസു പന ഭിക്ഖുനീസു ച ഭിക്ഖൂസു ച തായ ഭിക്ഖുനിയാ “മാനത്തം സമാദിയാമി, വത്തം സമാദിയാമീ”തി വത്തം സമാദിയിത്വാ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ താവ ഏവം ആരോചേതബ്ബം “അഹം, അയ്യേ, ഏകം ആപത്തിം ആപജ്ജിം ഗാമന്തരം, സാഹം സങ്ഘം ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ ഗാമന്തരായ പക്ഖമാനത്തം യാചിം, തസ്സാ മേ സങ്ഘോ ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ ഗാമന്തരായ പക്ഖമാനത്തം അദാസി, സാഹം മാനത്തം ചരാമി, വേദിയാമഹം അയ്യേ, വേദിയതീതി മം സങ്ഘോ ധാരേതൂ”തി.

തതോ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏവം ആരോചേതബ്ബം “അഹം, അയ്യാ, ഏകം ആപത്തിം ആപജ്ജിം...പേ॰... വേദിയാമഹം അയ്യാ, വേദിയതീതി മം സങ്ഘോ ധാരേതൂ”തി. ഇധാപി യായ കായചി ഭാസായ ആരോചേതും വട്ടതി. ആരോചേത്വാ ച ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സേവ സന്തികേ നിസീദിതബ്ബം, ആരോചിതകാലതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖൂനം ഗന്തും വട്ടതി. സചേ സാസങ്കാ ഹോതി, ഭിക്ഖുനിയോ തത്ഥേവ ഠാനം പച്ചാസീസന്തി, ഠാതബ്ബം. സചേ അഞ്ഞോ ഭിക്ഖു വാ ഭിക്ഖുനീ വാ തം ഠാനം ഏതി, പസ്സന്തിയാ ആരോചേതബ്ബം. നോ ചേ ആരോചേതി, രത്തിച്ഛേദോ ചേവ വത്തഭേദദുക്കടഞ്ച . സചേ അജാനന്തിയാ ഏവ ഉപചാരം ഓക്കമിത്വാ ഗച്ഛതി, രത്തിച്ഛേദോവ ഹോതി, ന വത്തഭേദദുക്കടം. സചേ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപജ്ഝായാദീനം വത്തകരണത്ഥം പഗേവ ഗന്തുകാമാ ഹോന്തി, രത്തിവിപ്പവാസഗണഓഹീയനഗാമന്തരാപത്തിരക്ഖണത്ഥം ഏകം ഭിക്ഖുനിം ഠപേത്വാ ഗന്തബ്ബം, തായ അരുണേ ഉട്ഠിതേ തസ്സാ സന്തികേ വത്തം നിക്ഖിപിതബ്ബം. ഏതേനുപായേന അഖണ്ഡാ പഞ്ചദസ രത്തിയോ മാനത്തം ചരിതബ്ബം.

അനിക്ഖിത്തവത്തായ പന പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ വുത്തനയേനേവ സമ്മാ വത്തിതബ്ബം. അയം പന വിസേസോ - “ആഗന്തുകസ്സ ആരോചേതബ്ബ”ന്തി ഏത്ഥ യത്തകാ പുരേഭത്തം വാ പച്ഛാഭത്തം വാ തം ഗാമം ഭിക്ഖൂ വാ ഭിക്ഖുനിയോ വാ ആഗച്ഛന്തി, സബ്ബേസം ആരോചേതബ്ബം. അനാരോചേന്തിയാ

രത്തിച്ഛേദോ ചേവ വത്തഭേദദുക്കടഞ്ച. സചേപി രത്തിം കോചി ഭിക്ഖു തം ഗാമൂപചാരം ഓക്കമിത്വാ ഗച്ഛതി, രത്തിച്ഛേദോ ഹോതിയേവ, അജാനനപച്ചയാ പന വത്തഭേദതോ മുച്ചതി. കുരുന്ദീആദീസു പന "അനിക്ഖിത്തവത്തഭിക്ഖൂനം വുത്തനയേനേവ കഥേതബ്ബ"ന്തി വുത്തം, തം പാരിവാസികവത്താദീനം ഉപചാരസീമായ പരിച്ഛിന്നത്താ യുത്തതരം ദിസ്സതി. ഉപോസഥേ ആരോചേതബ്ബം, പവാരണായ ആരോചേതബ്ബം, ചതുന്നം ഭിക്ഖൂനഞ്ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച ദേവസികം ആരോചേതബ്ബം. സചേ ഭിക്ഖൂനം തസ്മിം ഗാമേ ഭിക്ഖാചാരോ സമ്പജ്ജതി, തത്ഥേവ ഗന്തബ്ബം. നോ ചേ സമ്പജ്ജതി, അഞ്ഞത്ര ചരിത്വാപി തത്ര ആഗന്ത്വാ അത്താനം ദസ്സേത്വാ ഗന്തബ്ബം, ബഹിഗാമേ വാ സങ്കേതട്ഠാനം കാതബ്ബം "അസുകസ്മിം നാമ ഠാനേ അമ്ഹേ പസ്സിസ്സതീ"തി. തായ സങ്കേതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ആരോചേതബ്ബം, സങ്കേതട്ഠാനേ അദിസ്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ആരോചേതബ്ബം. വിഹാരേ സബ്ബഭിക്ഖൂനം ആരോചേതബ്ബം. സചേ സബ്ബേസം സക്കാ ന ഹോതി ആരോചേതും, ബഹി ഉപചാരസീമായ ഠത്വാ ഭിക്ഖുനിയോ പേസേതബ്ബാ, താഹി ആനീതാനം ചതുന്നം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേതബ്ബം. സചേ വിഹാരോ ദൂരോ ഹോതി സാസങ്കോ, ഉപാസകേ ച ഉപാസികായോ ച ഗഹേത്വാ ഗന്തബ്ബം. സചേ പന അയം ഏകാ വസതി, രത്തിവിപ്പവാസം ആപജ്ജതി, തസ്മാസ്സാ ഏകാ പകതത്താ ഭിക്ഖുനീ സമ്മന്നിത്വാ ദാതബ്ബാ ഏകച്ഛന്നേ വസനത്ഥായ.

ഏവം അഖണ്ഡം മാനത്തം ചരിത്വാ വീസതിഗണേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ വുത്തനയേനേവ അബ്ഭാനം കാതബ്ബം. "സചേ മാനത്തം ചരമാനാ അന്തരാപത്തിം ആപജ്ജതി, മൂലായ പടികസ്സിത്വാ തസ്സാ ആപത്തിയാ മാനത്തം ദാതബ്ബ"ന്തി കുരുന്ദിയം വുത്തം, ഇദം പക്ഖമാനത്തം നാമ. ഇദം പന പക്ഖമാനത്തം സമന്തപാസാദികായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) പാളിമുത്തവിനയവിനിച്ഛയഭാവേന ആഗതമ്പി ഇമസ്മിം വിനയസങ്ഗഹപ്പകരണേ ആചരിയേന അനുദ്ധടം. അയം പനാചരിയസ്സ അധിപ്പായോ സിയാ - ഇദം പക്ഖമാനത്തം ഭിക്ഖുനിയോയേവ സന്ധായ ഭഗവതാ വിസും പഞ്ഞത്തം, ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണം, ഇമസ്മിഞ്ച കാലേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ നത്ഥി, തസ്മാ ഗന്ഥസ്സ ലഹുഭാവത്ഥം ഇദമ്പി അഞ്ഞമ്പി ഈദിസം അജ്ഝുപേക്ഖിതബ്ബന്തി. അമ്ഹേഹി പന ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ അവിജ്ജമാനേപി "ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഭിക്ഖുനീഹി സമാദാതബ്ബവത്തം ജാനിസ്സതി. 'ദുബ്ബലജാതികാ ഹി ഭീരുകജാതികാ ഭിക്ഖുനിയോ ഭഗവതോ ആണം പതിട്ഠാപേന്തിയോ ഏവരൂപം ദുക്കരം ദുരഭിസമ്ഭവം വത്തം സമാദയിംസു, കിമങ്ഗം പന മയ'ന്തി മനസി കരോന്താ ഭഗവതോ ആണം പതിട്ഠാപേന്താ പരിവാസാദിവത്തം സമാദിയിസ്സന്തീ"തി മന്ത്വാ ആചരിയേന അനുദ്ധടമ്പി ഇമസ്മിം വിനയാലങ്കാരപ്പകരണേ ഉദ്ധടം, തസ്മാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ സഞ്ജാതസദ്ധാപേമഗാരവാദിയുത്തേഹി സത്ഥുസാസനകരേഹി ഭിക്ഖൂഹി സമ്മാ സിക്ഖിതബ്ബം. ഇതോ പരാനി അട്ഠകഥായം ആഗതനയേനേവ വേദിതബ്ബാനി.

മാനത്തവിനിച്ഛയകഥാ നിട്ഠിതാ.

൨൪൫. പാരിവാസികവത്തകഥായം **നവകതരം പാരിവാസികന്തി** അത്തനാ നവകതരം പാരിവാസികം. പാരിവാസികസ്സ ഹി അത്തനാ നവകതരം പാരിവാസികം ഠപേത്വാ അഞ്ഞേ മൂലായപടികസ്സനാരഹ മാനത്താരഹ മാനത്തചാരിക അബ്ഭാനാരഹാപി പകതത്തട്ഠാനേയേവ തിട്ഠന്തി. തേനാഹ

“അന്തമസോ മൂലായപടികസ്സനാരഹാദീനമ്പീ”തി. **അന്തമസോ മൂലായപടികസ്സനാരഹാദീനമ്പീതി ആദി**-സദ്ദേന മാനത്താരഹമാനത്തചാരികഅബ്ഭാനാരഹേ സങ്ഗണ്ഹാതി. തേ ഹി പാരിവാസികാനം, പാരിവാസികാ ച തേസം പകതത്തട്ഠാനേ ഏവ തിട്ഠന്തി. **അധോതപാദട്ഠപനക**ന്തി യത്ഥ ഠത്വാ പാദേ ധോവന്തി, താദിസം ദാരുഫലകഖണ്ഡാദിം. **പാദഘംസന**ന്തി സക്ഖരകഥലാദിം. പാദേ ഘംസന്തി ഏതേനാതി **പാദഘംസനം,** സക്ഖരകഥലാദി. വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിസ്സോ പാദഘംസനിയോ സക്ഖരം കഥലം സമുദ്ദഫേണ”ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൬൯). **സദ്ധിവിഹാരികാനമ്പി സാദിയന്തസ്സാ**തി സദ്ധിവിഹാരികാനമ്പി അഭിവാദനാദിം സാദിയന്തസ്സ. **വത്തം കരോന്തീ**തി ഏത്തകമത്തസ്സേവ വുത്തത്താ സദ്ധിവിഹാരികാദീഹിപി അഭിവാദനാദിം കാതും ന വട്ടതി. “മാ മം ഗാമപ്പവേസനം ആപുച്ഛഥാ”തി വുത്തേ അനാപുച്ഛാപി ഗാമം പവിസിതും വട്ടതി.

യോ യോ വുഡ്ഢോതി പാരിവാസികേസു ഭിക്ഖൂസു യോ യോ വുഡ്ഢോ. **നവകതരസ്സ സാദിതു**ന്തി പാരിവാസികനവകതരസ്സ അഭിവാദനാദിം സാദിതും. **“പാരിസുദ്ധിഉപോസഥേ കരിയമാനേ”**തി ഇദം പവാരണദിവസേസു സങ്ഘേ പവാരേന്തേ അനുപഗതഛിന്നവസ്സാദീഹി കരിയമാനം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥമ്പി സന്ധായ വുത്തം. **തത്ഥേവാ**തി സങ്ഘനവകട്ഠാനേയേവ. **അത്തനോ പാളിയാ പവാരേതബ്ബ**ന്തി അത്തനോ വസ്സഗ്ഗേന പത്തപാളിയാ പവാരേതബ്ബം, ന പന സബ്ബേസു പവാരിതേസൂതി അത്ഥോ.

ഓണോജനം നാമ വിസ്സജ്ജനം, തം പന പാരിവാസികേന പാപിതസ്സ അത്തനാ സമ്പടിച്ഛിതസ്സേവ പുനദിവസാദിഅത്ഥായ വിസ്സജ്ജനം കാതബ്ബം. അസമ്പടിച്ഛിത്വാ ചേ വിസ്സജ്ജേതി, ന ലഭതീതി വുത്തം. **യദി പന ന ഗണ്ഹാതി ന വിസ്സജ്ജേതീ**തി യദി പുരിമദിവസേ അത്തനോ ന ഗണ്ഹാതി, ഗഹേത്വാ ച ന വിസ്സജ്ജേതി.

ചതുസ്സാലഭത്തന്തി ഭോജനസാലായ പടിപാടിയാ ദീയമാനം ഭത്തം. **ഹത്ഥപാസേ ഠിതേനാ**തി ദായകസ്സ ഹത്ഥപാസേ ഠിതേന, പടിഗ്ഗഹണരുഹനട്ഠാനേതി അധിപ്പായോ. **മഹാപേളഭത്തേപീ**തി മഹന്തേസു ഭത്തപച്ഛിആദിഭാജനേസു ഠപേത്വാ ദീയമാനഭത്തേസുപി. ഇതോ പരമ്പി പാരിവാസികവത്തം പാളിയം (ചൂളവ॰ ൭൬) ആഗതനയേനേവ വേദിതബ്ബം. തത്ഥ പന അട്ഠകഥായം ആഗതനയേനേവ അത്ഥോ സുവിഞ്ഞേയ്യോ ഹോതി, തസ്മാ ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യട്ഠാനേയേവ കഥയിസ്സാമ.

“ന സാമണേരോ ഉപട്ഠാപേതബ്ബോ”തി ഏത്ഥ ദുബ്ബിധം സാമണേരം ദസ്സേതും **“അഞ്ഞോ”**തിആദിമാഹ. “ന ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദിതബ്ബാ”തി ഏത്ഥ ലദ്ധസമ്മുതികേന ആണത്തോപി ഗരുധമ്മേഹി അഞ്ഞേഹി വാ ഓവദിതും ന ലഭതീതി ആഹ **“പടിബലസ്സ വാ ഭിക്ഖുസ്സ ഭാരോ കാതബ്ബോ”**തി. ആഗതാ ഭിക്ഖുനിയോ വത്തബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. **സവചനീയ**ന്തി സദോസം. **ജേട്ഠകട്ഠാനം ന കാതബ്ബ**ന്തി പധാനട്ഠാനം ന കാതബ്ബം. കിം തന്തി ആഹ **“പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേനാ”**തിആദി.

രജേഹി ഹതാ ഉപഹതാ ഭൂമി ഏതിസ്സാതി **രജോഹതഭൂമി,** രജോകിണ്ണഭൂമീതി അത്ഥോ. **പച്ചയ**ന്തി വസ്സാവാസികലാഭം സന്ധായ വുത്തം.

ഏകപസ്സേ ഠത്വാതി പാളിം വിഹായ ഭിക്ഖൂനം പച്ഛതോ ഠത്വാ. **സേനാസനം ന ലഭതീ**തി സേയ്യപരിയന്തഭാഗിതായ വസ്സഗ്ഗേന ഗണ്ഹിതും ന ലഭതി. **അസ്സാ**തി ഭവേയ്യ. "ആഗന്തുകേന ആരോചേതബ്ബം, ആഗന്തുകസ്സ ആരോചേതബ്ബ"ന്തി അവിസേസേന വുത്തത്താ സചേ ദ്വേ പാരിവാസികാ ഗതട്ഠാനേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പസ്സന്തി, ഉഭോഹിപി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ആരോചേതബ്ബം. യഥാ ബഹി ദിസ്വാ ആരോചിതസ്സ ഭിക്ഖുനോ വിഹാരം ആഗതേന പുന ആരോചനകിച്ചം നത്ഥി, ഏവം അഞ്ഞവിഹാരം ഗതേനപി തത്ഥ പുബ്ബേ ആരോചിതസ്സ പുന ആരോചനകിച്ചം നത്ഥീതി വദന്തി. **അവിസേസേനാ**തി പാരിവാസികസ്സ ച ഉക്ഖിത്തകസ്സ ച അവിസേസേന.

ഓബദ്ധന്തി പലിബുദ്ധം. **സഹവാസോ**തി വുത്തപ്പകാരേ ഛന്നേ ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം സയനമേവ അധിപ്പേതം, ന സേസഇരിയാപഥകപ്പനം. സേസമേത്ഥ സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

പാപിട്ഠതരാതി പാരാജികാപത്തീതി ഉക്കംസവസേന വുത്തം. സഞ്ചരിത്താദിപണ്ണത്തിവജ്ജതോ പന സുക്കവിസ്സട്ഠാദികാ ലോകവജ്ജാവ. തത്ഥപി സങ്ഘഭേദാദികാ പാപിട്ഠതരാ ഏവ. **കമ്മന്തി പാരിവാസികകമ്മവാചാ**തി ഏതേന "കമ്മഭൂതാ വാചാ കമ്മവാചാ"തി കമ്മവാചാസദ്ദസ്സ അത്ഥോപി സിദ്ധോതി വേദിതബ്ബോ. **സവചനീയന്തി** ഏത്ഥ **സ**-സദ്ദോ "സന്തി"അത്ഥം വദതി, അത്തനോ വചനേന അത്തനോ പവത്തനകമ്മന്തി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ, "മാ പക്കമാഹീ"തി വാ "ഏഹി വിനയധരാനം സമ്മുഖീഭാവ"ന്തി വാ ഏവം അത്തനോ ആണായ പവത്തനകകമ്മം ന കാതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. ഏവഞ്ഹി കേനചി സവചനീയേ കതേ അനാദരേന അതിക്കമിതും ന വട്ടതി, ബുദ്ധസ്സ സങ്ഘസ്സ ആണാ അതിക്കന്താ നാമ ഹോതി. **രജോഹതഭൂമീ**തി പണ്ണസാലാവിസേസനം. **പച്ചയ**ന്തി വസ്സാവാസികചീവരം. **സേനാസനം ന ലഭതീ**തി വസ്സഗ്ഗേന ന ലഭതി. **അപണ്ണകപടിപദാ**തി അവിരദ്ധപടിപദാ. **സചേ വായമന്തോപീ**തി ഏത്ഥ അവിസയഭാവം ഞത്വാ അവായമന്തോപി സങ്ഗയ്ഹതി. **അവിസേസേനാ**തി പാരിവാസികുക്ഖിത്തകാനം സാമഞ്ഞേന. **പഞ്ചവണ്ണഛദനബന്ധനട്ഠാനേസൂ**തി പഞ്ചപ്പകാരഛദനേഹി ഛന്നട്ഠാനേസു. **ഓബദ്ധ**ന്തി ഉട്ഠാനാദിബ്യാപാരപടിബദ്ധം, പീളിതന്തി അത്ഥോ. **മഞ്ചേ വാ പീഠേ വാ**തി ഏത്ഥ **വാ**സദ്ദോ സമുച്ചയത്ഥോ. തേന തട്ടികാചമ്മഖണ്ഡാദീസു ദീഘാസനേസുപി നിസീദിതും ന വട്ടതീതി ദീപിതം ഹോതി. **ന വത്തഭേദദുക്കട**ന്തി വുഡ്ഢതരസ്സ ജാനന്തസ്സപി വത്തഭേദേ ദുക്കടം നത്ഥീതി ദസ്സേതി. **വത്തം നിക്ഖിപാപേത്വാ**തി ഇദമ്പി പരിവാസാദിമേവ സന്ധായ വുത്തം, ന സേസകമ്മാനി.

"**സേനാസനം ന ലഭതി** സേയ്യപരിയന്തഭാഗിതായ. ഉദ്ദേസാദീനി ദാതുമ്പി ന ലഭതീതി വദന്തി. 'തദഹുപസമ്പന്നേപി പകതത്തേ'തി വചനതോ അനുപസമ്പന്നേഹി വസിതും വട്ടതി. **സമവസ്സാ**തി ഏതേന അപച്ഛാ അപുരിമം നിപജ്ജനേ ദ്വിന്നമ്പി വത്തഭേദാപത്തിഭാവം ദീപേതി. **അത്തനോ അത്തനോ നവകതര**ന്തി പാരിവാസികാദിനവകതരം. പഠമം സങ്ഘമജ്ഝേ പരിവാസം ഗഹേത്വാ നിക്ഖിത്തവത്തേന പുന ഏകസ്സപി സന്തികേ സമാദിയിതും നിക്ഖിപിതുഞ്ച വട്ടതി, മാനത്തേ പന നിക്ഖിപിതും വട്ടതി. ഊനേഗണേചരണദോസത്താ ന ഗഹേതുന്തി ഏകേ. പഠമം ആദിന്നവത്തം ഏകസ്സ സന്തികേ യഥാ നിക്ഖിപിതും വട്ടതി, തഥാ സമാദിയിതുമ്പി വട്ടതീതി

പോരാണഗണ്ഠിപദേ’’തി വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩൬) വുത്തന്തി.

ഇദം ഏത്ഥ യം വത്തം ‘‘ചതുനവുതിപാരിവാസികവത്ത’’ന്തി പാരിവാസികക്ഖന്ധകപാളിയം (ചൂളവ॰ ൭൫) ആഗതം, സമന്തപാസാദികായമ്പി ഏത്തകായ പാളിയാ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫-൮൨) വണ്ണനം വത്വാ ‘‘പാരിവാസികവത്തകഥാ നിട്ഠിതാ’’തി ആഹ. ഇമസ്മിം വിനയസങ്ഗഹപകരണേ (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൩൪) പന ‘‘ന ഛമായം ചങ്കമന്തേ ചങ്കമേ ചങ്കമിതബ്ബ’’ന്തി ഇമസ്സാനന്തരം ‘‘പാരിവാസികചതുത്ഥോ ചേ, ഭിക്ഖവേ’’തിആദീനി അഗ്ഗഹേത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സാദിതബ്ബ’’ന്തിആദീനി പഠമം പഞ്ഞത്തപദാനി ഗഹേത്വാ തേസം പദാനം സംവണ്ണനം കത്വാ ‘‘ഇദം പാരിവാസികവത്ത’’ന്തി അഞ്ഞഥാ അനുക്കമോ വുത്തോ, സോ പാളിയാ ച അട്ഠകഥായ ച ന സമേതി. ആചരിയസ്സ പന അയമധിപ്പായോ സിയാ - ‘‘പാരിവാസികചതുത്ഥോ ചേ, ഭിക്ഖവേ’’തിആദീനി പാരിവാസികഭിക്ഖൂനം സമാദിയിതബ്ബാനി ന ഹോന്തി , അഥ ഖോ കമ്മകാരകാനം ഭിക്ഖൂനം കത്തബ്ബാകത്തബ്ബകമ്മദസ്സനമേതം, തസ്മാ പാരിവാസികവത്തേ ന പവേസേതബ്ബം. ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സാദിതബ്ബ’’ന്തിആദീനി പന പാരിവാസികഭിക്ഖൂനം സമ്മാവത്തിതബ്ബവത്താനിയേവ ഹോന്തി, തസ്മാ ഇമാനിയേവ പാരിവാസികവത്തേ പവേസേതബ്ബാനീതി. അമ്ഹേഹി പന പാളിഅട്ഠകഥാടീകാസു ആഗതാനുക്കമേന പഠമം പഞ്ഞത്തവത്താനം അത്ഥം പഠമം ദസ്സേത്വാ പച്ഛാ പഞ്ഞത്തപദാനം അത്ഥോ പച്ഛാ വുത്തോതി ദട്ഠബ്ബോ.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

ഗരുകാപത്തിവുട്ഠാനവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ദ്വത്തിംസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

൩൩. കമ്മാകമ്മവിനിച്ഛയകഥാ

൨൪൯. ഏവം ഗരുകാപത്തിവുട്ഠാനവിനിച്ഛയകഥം കഥേത്വാ ഇദാനി കമ്മാകമ്മവിനിച്ഛയകഥം കഥേതും **"കമ്മാകമ്മന്തി ഏത്ഥ പനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന കരീയതേ തന്തി കമ്മം, അപലോകനാദിചതുബ്ബിധവിനയകമ്മം. ഇതരസ്മിമ്പി ഏസേവ നയോ. അ-കാരോ വുദ്ധിഅത്ഥോ, ന വുദ്ധിപ്പത്തം കമ്മം അകമ്മം. കമ്മഞ്ച അകമ്മഞ്ച **കമ്മാകമ്മം** വജ്ജാവജ്ജം വിയ, ഫലാഫലം വിയ ച. തത്ഥ ച **കമ്മ**ന്തി അപലോകനകമ്മഞത്തികമ്മദ്വയം. **അകമ്മ**ന്തി ഞത്തിദുതിയകമ്മഞത്തിചതുത്ഥകമ്മദ്വയം. അഥ വാ **കമ്മ**ന്തി ചതൂസുപി ഏതേസു ലഹുകകമ്മം. **അകമ്മ**ന്തി ഗരുകകമ്മം. കമ്മാകമ്മന്തി ഏത്ഥ പന വിനിച്ഛയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. തത്ഥ **പനാ**തി പക്ഖന്തരത്ഥേ നിപാതോ , ഗരുകാപത്തിവുട്ഠാനവിനിച്ഛയകഥാപക്ഖതോ അഞ്ഞോ കമ്മാകമ്മവിനിച്ഛയകഥാപക്ഖോ വേദിതബ്ബോതി വാ മയാ വുച്ചതേതി വാ അത്ഥോ.

ചത്താരി കമ്മാനീതി ഏത്ഥ **ചത്താരീ**തി പരിച്ഛേദനിദസ്സനം. തേന വിനയകമ്മാനി നാമ ചത്താരി ഏവ ഹോന്തി, ന ഇതോ ഊനാധികാനീതി ദസ്സേതി. **കമ്മാനീ**തി പരിച്ഛിന്നകമ്മനിദസ്സനം. **അപലോകനകമ്മ**ന്തിആദീനി പരിച്ഛിന്നകമ്മാനം ഉദ്ദേസകഥനം. തത്ഥ അപലോകീയതേ ആയാചീയതേ അപലോകനം, അപപുബ്ബലോകധാതു ആയാചനത്ഥേ, യുപച്ചയോ ഭാവത്ഥവാചകോ. അപലോകനവസേന കത്തബ്ബം കമ്മം **അപലോകനകമ്മം,** സീമട്ഠകസങ്ഘം അപലോകേത്വാ സങ്ഘാനുമതിയാ കത്തബ്ബം കമ്മം. ഞാപനാ ഞത്തി, സങ്ഘസ്സ ജാനാപനാതി അത്ഥോ. ഞത്തിയാ കത്തബ്ബം കമ്മം **ഞത്തികമ്മം,** അനുസ്സാവനം അകത്വാ സുദ്ധഞത്തിയായേവ കത്തബ്ബകമ്മം. ദ്വിന്നം പൂരണീ ദുതിയാ, ഞത്തി ദുതിയാ ഏതസ്സ കമ്മസ്സാതി ഞത്തിദുതിയം, ഞത്തിദുതിയഞ്ച തം കമ്മഞ്ചാതി **ഞത്തിദുതിയകമ്മം,** ഏകായ ഞത്തിയാ ഏകായ അനുസ്സാവനായ കത്തബ്ബകമ്മം. ചതുന്നം പൂരണീ ചതുത്ഥീ, ഞത്തി ചതുത്ഥീ ഏതസ്സ കമ്മസ്സാതി ഞത്തിചതുത്ഥം, ഞത്തിചതുത്ഥഞ്ച തം കമ്മഞ്ചാതി **ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മം,** ഏകായ ഞത്തിയാ തീഹി അനുസ്സാവനാഹി കത്തബ്ബകമ്മം. തേന വക്ഖതി "അപലോകനകമ്മം നാമ സീമട്ഠകസങ്ഘം സോധേത്വാ"തിആദി.

ഏവം ചത്താരി കമ്മാനി ഉദ്ദിസിത്വാ പരിവാരേ (പരി॰ ൪൮൨ ആദയോ) കമ്മവഗ്ഗേ ആഗതനയേനേവ തേസം ചതുന്നം കമ്മാനം വിപത്തികാരണാനി പുച്ഛിത്വാ വിസ്സജ്ജേതും **"ഇമാനി ചത്താരി കമ്മാനി കതിഹാകാരേഹി വിപജ്ജന്തി? പഞ്ചഹാകാരേഹി വിപജ്ജന്തീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **വത്ഥുതോ**തി വിനയകമ്മസ്സ കാരണഭൂതവത്ഥുതോ. **ഞത്തിതോ അനുസ്സാവനതോ**തി ദ്വേപി കമ്മവാചായമേവ. **സീമതോ**തി കമ്മകരണട്ഠാനഭൂതബദ്ധസീമതോ. **പരിസതോ**തി കമ്മപ്പത്തഛന്ദാരഹഭൂതകാരകസങ്ഘതോ. താനിയേവ ഹി പഞ്ച സബ്ബേസം വിനയകമ്മാനം വിപത്തികാരണാനി ഹോന്തി.

തതോ തം കമ്മവിപത്തികാരണഭൂതം വത്ഥും പാളിനയേന വിത്ഥാരേതും **"സമ്മുഖാകരണീയം കമ്മം അസമ്മുഖാ കരോതി, വത്ഥുവിപന്നം അധമ്മകമ്മ"**ന്ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ സമ്മുഖാകരണീയം പടിപുച്ഛാകരണീയം

പടിഞ്ഞായകരണീയന്തി ഇമേസം തിണ്ണം അതഥാകരണേന, സതിവിനയോ അമൂള്ഹവിനയോ തസ്സപാപിയസികാ തജ്ജനീയകമ്മം നിയസകമ്മം പബ്ബാജനീയകമ്മം പടിസാരണീയകമ്മം ഉക്ഖേപനീയകമ്മം പരിവാസോ മൂലായപടികസ്സനാ മാനത്തം അബ്ഭാനം ഉപസമ്പദന്തി ഇമേസം തേരസകമ്മാനം അഞ്ഞകമ്മാരഹസ്സ അഞ്ഞകമ്മകരണേന, ഉപോസഥോ പവാരണാതി ഇമേസം ദ്വിന്നം അദിവസേ കരണേന, പണ്ഡകോ ഥേയ്യസംവാസകോ തിത്ഥിയപക്കന്തകോ തിരച്ഛാനഗതോ മാതുഘാതകോ പിതുഘാതകോ അരഹന്തഘാതകോ ലോഹിതുപ്പാദകോ സങ്ഘഭേദകോ ഭിക്ഖുനിദൂസകോ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ ഊനവീസതിവസ്സോ അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നപുബ്ബോതി ഇമേസം തേരസന്നം പുഗ്ഗലാനം ഉപസമ്പദാകമ്മകരണേന ഇതി ഇമാനി ഏകതിംസ കമ്മാനി **വത്ഥുവിപന്നം അധമ്മകമ്മം** ഹോതി. ഞത്തിതോ പഞ്ച, അനുസ്സാവനതോ പഞ്ചാതി ഇമാനി ദസ കാരണാനി അഞ്ഞോകമ്മവാചായമേവ ലബ്ഭന്തി, സീമതോ ഏകാദസ കാരണാനി സീമാസമ്മുതിവസേന ലബ്ഭന്തി, പരിസതോ ദ്വാദസ കാരണാനി ചതുവഗ്ഗപഞ്ചവഗ്ഗദസവഗ്ഗവീസതിവഗ്ഗസങ്ഖാതേസു ചതൂസു സങ്ഘേസു ഏകേകസ്മിം കമ്മപത്തഛന്ദാരഹസമ്മുഖീഭൂതസങ്ഖാതാനം തിണ്ണം തിണ്ണം സങ്ഘാനം വസേന ലബ്ഭന്തീതി.

ഏവം കമ്മവിപത്തികാരണാനി ദസ്സേത്വാ പുന ചതുവഗ്ഗസങ്ഘാദീസു സന്നിസിന്നാനം ഭിക്ഖൂനം വിസേസനാമം ദസ്സേതും **"ചതുവഗ്ഗകരണേ കമ്മേ"**തിആദിമാഹ. തം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

൮൬൦. തതോ പരം ചതുന്നം കമ്മാനം ഠാനം സങ്ഖേപതോ ദസ്സേതും **"അപലോകനകമ്മം കതി ഠാനാനി ഗച്ഛതീ"**തിആദിമാഹ. തമ്പി സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

൮൬൧. തതോ താനിയേവ കമ്മാനി തേസു ഠാനേസു പവത്താനി വിത്ഥാരതോ പകാസേതുകാമോ **"അയം താവ പാളിനയോ. അയം പനേത്ഥ ആദിതോ പട്ഠായ വിനിച്ഛയകഥാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ തസ്സം വിനിച്ഛയകഥായം ചതൂസു കമ്മേസു കതമം അപലോകനകമ്മം നാമാതി പുച്ഛായം തം ദസ്സേതുമാഹ **"അപലോകനകമ്മം നാമാ"**തിആദി. തത്ഥ **സീമട്ഠകസങ്ഘം സോധേത്വാ**തി അവിപ്പവാസസങ്ഖാതമഹാസീമട്ഠകം സങ്ഘം സോധേത്വാ. ന ഹി ഖണ്ഡസീമായ സന്നിപതിതേ സങ്ഘേ സോധേതബ്ബകിച്ചം അത്ഥി, അവിപ്പവാസസീമാസങ്ഖാതായ മഹാസീമായ പന വിത്ഥാരത്താ ബഹൂനം ഭിക്ഖൂനം വസനട്ഠാനത്താ സമഗ്ഗഭാവത്ഥം സോധേതബ്ബം ഹോതി. **ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ**തി തിസ്സം സീമായം ചതുവഗ്ഗാദിഗണം പൂരേത്വാ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ ഠിതേഹി ഭിക്ഖൂഹി അഞ്ഞേസം ഹത്ഥപാസം അനാഗതാനം പകതത്തഭിക്ഖൂനം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ. വുത്തഞ്ഹി "ചതുവഗ്ഗകരണേ കമ്മേ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ പകതത്താ കമ്മപ്പത്താ, അവസേസാ പകതത്താ ഛന്ദാരഹാ"തി (പരി॰ ർ൯൭). **സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ**തി ഛന്ദസ്സ ആഹരിതത്താ ഹത്ഥപാസം ആഗതാപി അനാഗതാപി സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ സമഗ്ഗായേവ ഹോന്തി, തസ്മാ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ. **തിക്ഖത്തും സാവേത്വാ**തി "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ"തിആദിനാ കമ്മവാചം അഭണിത്വാ "രുച്ചതി സങ്ഘസ്സ. ദുതിയമ്പി... പേ॰... തതിയമ്പി രുച്ചതി സങ്ഘസ്സാ"തി തിക്ഖത്തും സാവേത്വാ കത്തബ്ബകമ്മം അപലോകനകമ്മം നാമാതി യോജനാ. **വുത്തനയേനേവാ**തി അപലോകനകമ്മേ

വുത്തനയേനേവ. ഇമിനാ "സീമട്ഠകസങ്ഘം സോധേത്വാ, ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ"തി ഇദം ദ്വയം അതിദിസതി. ഇതരേസുപി ഏസേവ നയോ.

തത്ഥ തേസു ചതൂസു കമ്മേസു കിം അഞ്ഞകമ്മം ഇതരകമ്മവസേന കാതബ്ബന്തി ചോദനം സന്ധായാഹ **"തത്ര"**ഇച്ചാദി. ഏവം ഹോതു, ഏവം സന്തേ അവിസേസേന സബ്ബമ്പി കമ്മം അഞ്ഞവസേന കത്തബ്ബന്തി ആഹ **"ഞത്തിദുതിയകമ്മം പനാ"**തിആദി. തത്ഥ **പന**-സദ്ദോ വിസേസത്ഥജോതകോ, ഞത്തിദുതിയകമ്മേ പന വിസേസോ അത്ഥീതി അത്ഥോ. ഇതോ പരാനി സുവിഞ്ഞേയ്യാനേവ. പടിക്ഖിത്തമേവ അട്ഠകഥായന്തി അജ്ഝാഹാരസമ്ബന്ധോ. യദി ഏവം അക്ഖരപരിഹീനാദീസു സന്തേസു കമ്മകോപോ സിയാതി ചോദനം മനസി കത്വാ ആഹ **"സചേ പനാ"**തിആദി. തത്ഥ **അക്ഖരപരിഹീന**ന്തി "സുണാതു മേ"തിആദീസു സു-കാര ണാ-കാര തു-കാരാദീനം ഭസ്സനം. **പദപരിഹീന**ന്തി സുണാതൂതിആദീനം വിഭത്യന്തപദാനം ഭസ്സനം. **ദുരുത്തപദം** പന ഉപരി വക്ഖതി.

ഇദാനി പുനപ്പുനവചനേ പയോജനം ദസ്സേന്തോ **"ഇദം അകുപ്പകമ്മേ ദള്ഹികമ്മം ഹോതി, കുപ്പകമ്മേ കമ്മം ഹുത്വാ തിട്ഠതീ"**തി ആഹ. തത്ഥ **ഇദ**ന്തി ഇദം പുനപ്പുനം വുത്തകമ്മം. **അകുപ്പകമ്മേ**തി അകുപ്പേ ഠാനാരഹേ പുരേകതകമ്മേ. **ദള്ഹികമ്മം ഹോതീ**തി ഥിരതരകമ്മം ഹോതി ഏകായ രജ്ജുയാ ബന്ധിതബ്ബഭാരേ ദുതിയതതിയാദിരജ്ജൂഹി ബന്ധനം വിയ. **കുപ്പകമ്മേ**തി അക്ഖരപരിഹീനാദിവസേന കുപ്പേ അട്ഠാനാരഹേ പുരേകതകമ്മേ. **കമ്മം ഹുത്വാ തിട്ഠതീ**തി പുനപ്പുനം വുത്തേ സതി തേസം അക്ഖരപരിഹീനാദീനം സോധിതത്താ പരിസുദ്ധകമ്മം ഹുത്വാ തിട്ഠതി. **അകുപ്പകമ്മേ കുപ്പകമ്മേ**തി വാ ഭാവേനഭാവലക്ഖണത്ഥേ ഭുമ്മവചനം. പുരേതരം കതകമ്മസ്മിം അകുപ്പകമ്മേ സതി പച്ഛാ ഇദം പുനപ്പുനം വുത്തകമ്മം ദള്ഹികമ്മം ഹോതി, പുരേകതകമ്മസ്മിം കുപ്പകമ്മേ സതി ഇദം പുനപ്പുനം വുത്തകമ്മം അകുപ്പം ഠാനാരഹം പരിസുദ്ധകമ്മം ഹുത്വാ തിട്ഠതീതി. ഇമം പാഠം നിസ്സായ ആചരിയവരാ ഏകപുഗ്ഗലമ്പി അനേകക്ഖത്തും ഉപസമ്പദകമ്മം കരോന്തി. കസ്മാ പന തേ ഭിക്ഖൂ ലജ്ജീപേസലബഹുസ്സുതസിക്ഖാകാമഭൂതാനം അത്തനോ ആചരിയുപജ്ഝായാനം സന്തികേ സിക്ഖം ഗണ്ഹന്തീതി? ന തേ അത്തനോ ആചരിയുപജ്ഝായാനം സന്തികാ ലദ്ധസിക്ഖം പച്ചക്ഖായ അഞ്ഞം ഗണ്ഹന്തി, അഥ ഖോ തായ ഏവ സദ്ധിം ദിഗുണതിഗുണം കരോന്തി. ഏവം സന്തേപി പുരിമസിക്ഖായ അസദ്ദഹന്തായേവ കരേയ്യും, നോ സദ്ദഹന്താതി? നോ അസദ്ദഹന്താ , സദ്ദഹന്താപി തേ ഭിക്ഖൂ പുനപ്പുനകരണേ യുത്തിതോപി ആഗമതോപി ആദീനവം അപസ്സന്താ ആനിസംസമേവ പസ്സന്താ കരോന്തീതി.

കഥം യുത്തിതോ ആനിസംസം പസ്സന്തി? യഥാ ഹി ലോകേ അഭിസിത്തമ്പി രാജാനം പുനപ്പുനാഭിസിഞ്ചനേ ആദീനവം ന പസ്സന്തി, അഥ ഖോ അഭിസേകാനുഭാവേന രാജിദ്ധിപ്പത്തതാദീഹി കാരണേഹി ആനിസംസമേവ പസ്സന്തി, യഥാ ച സാസനേ ചേതിയം വാ പടിമം വാ നിട്ഠിതസബ്ബകിച്ചം "അനേകജാതിസംസാര"ന്തിആദീഹി ഭഗവതോ വചനേഹി അഭിസേകമങ്ഗലം കരോന്താപി പുനപ്പുനകരണേ ആദീനവം അപസ്സന്താ അതിരേകതരം മഹിദ്ധികതാമഹാനുഭാവതാദിആനിസംസമേവ പസ്സന്താ പുനപ്പുനം കരോന്തിയേവ, ഏവമേവ കതഉപസമ്പദകമ്മം ഭിക്ഖും പുനദേവ കമ്മവാചാഭണനേ ആദീനവം അപസ്സന്താ പുബ്ബേ കതകമ്മസ്മിം വത്ഥുആദീസു

പഞ്ചസു അങ്ഗേസു ഏകസ്മിമ്പി അങ്ഗേ അപരിപുണ്ണേ സതി കമ്മകോപസമ്ഭവതോ ഇദാനി കതകമ്മേന പരിപുണ്ണങ്ഗേ സതി കമ്മസമ്പത്തിസമ്ഭവഞ്ച പുബ്ബേവ കമ്മസമ്പത്തിസമ്ഭവേപി ദള്ഹികമ്മഥിരതരസമ്ഭവഞ്ച ആനിസംസം പസ്സന്താ കരോന്തി. കഥം ആഗമതോ ആനിസംസം പസ്സന്തി? യഥാവുത്തപരിവാരട്ഠകഥാപാഠവിനയസങ്ഗഹപാഠേസു ദുരുത്തപദസ്സ സോധനത്ഥം പുനപ്പുനം വത്തബ്ബഭാവസ്സ ഉപലക്ഖണനയേന വചനതോ. സേസഞത്തിദോസഅനുസ്സാവനദോസാനഞ്ച വത്ഥുവിപത്തിസീമവിപത്തിപരിസവിപത്തിദോസാനഞ്ച സോധനം ദസ്സിതം ഹോതി. തേനേവ ച കാരണേന അയമ്പി പച്ഛിമപാഠോ ആചരിയേന വുത്തോ. തസ്സത്ഥോ ഹേട്ഠാ വുത്തോവ. ഇതി പുബ്ബേ കതകമ്മസ്സ കോപസമ്ഭവേപി ഇദാനി കതകമ്മേന സമ്പജ്ജനസങ്ഖാതം ആനിസംസം ആഗമതോ പസ്സന്തീതി ദട്ഠബ്ബം.

കേചി പന ആചരിയാ ഇമം "പുനപ്പുനം വത്തും വട്ടതീതി പാഠം തസ്മിംയേവ പഠമകമ്മകരണകാലേ ദുരുത്തസോധനത്ഥം വത്തബ്ബതം സന്ധായ വുത്തം, ന ചിരകാലേ"തി വദന്തി, തദേതം വചനം നേവ അട്ഠകഥായം ആഗതം, ന ടീകാദീസു വിനിച്ഛിതം, തേസം മതിമത്തമേവ, തസ്മാ ന ഗഹേതബ്ബം. അപിച തസ്മിം ഖണേ പുനപ്പുനം വചനതോപി അപരഭാഗേ വചനം മഹപ്ഫലം ഹോതി മഹാനിസംസം. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ പുനപ്പുനം ഭണനേ ഞത്തിദോസഅനുസ്സാവനദോസാനി പച്ഛിമഭണനേ സുട്ഠു ഭണന്തോ സോധേതും സക്കുണേയ്യ, ന വത്ഥുവിപത്തിസീമവിപത്തിപരിസവിപത്തിദോസാനി. തസ്മിഞ്ഹി ഖണേ തമേവ വത്ഥു, സാ ഏവ സീമാ, സാ ഏവ പരിസാ, തസ്മാ താനി പുനപ്പുനവചനേന സോധേതുമസക്കുണേയ്യാനി ഹോന്തി. അപരഭാഗേ കരോന്തോ പന പുബ്ബേ അപരിപുണ്ണവീസതിവസ്സഭാവേന വത്ഥുവിപത്തിഭൂതേപി ഇദാനി പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സത്താ വത്ഥുസമ്പത്തി ഹോതി, പുബ്ബേ സീമസങ്കരാദിഭാവേന സീമവിപത്തിസമ്ഭവേപി ഇദാനി തദഭാവത്ഥായ സുട്ഠു സോധിതത്താ സീമസമ്പത്തി ഹോതി, പുബ്ബേ വഗ്ഗകമ്മാദിവസേന പരിസവിപത്തിസമ്ഭവേപി ഇദാനി തദഭാവത്ഥായ സുട്ഠു സോധിതത്താ പരിസസമ്പത്തി ഹോതി, ഏവം പഞ്ച വിപത്തിയോ സോധേത്വാ പഞ്ച സമ്പത്തിയോ സമ്പാദേത്വാ കാതും സക്കുണേയ്യതോ പഠമകാലേ പുനപ്പുനം ഭണനതോപി അപരഭാഗേ ഭണനം മഹപ്ഫലം ഹോതി മഹാനിസംസന്തി വേദിതബ്ബം.

യദി ഏവം ഉപസമ്പദസിക്ഖായ ദഹരോ ഭവേയ്യാതി? ന ഭവേയ്യ. കസ്മാ? പോരാണസിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖിത്വാ തായ ഏവ പതിട്ഠിതത്താതി. ഏവം സന്തേപി പുരേകതകമ്മസ്സ സമ്പജ്ജനഭാവേന തിട്ഠന്തേ സതി തായ ഠിതത്താ അദഹരോ സിയാ. പുരിമകമ്മസ്സ അസമ്പജ്ജനഭാവേന ഇദാനി കതകമ്മേയേവ ഉപസമ്പദഭാവേന തിട്ഠന്തേ സതി കസ്മാ ദഹരോ ന ഭവേയ്യാതി? ഏവം സന്തേ ദഹരോ ഭവേയ്യ. ഏവം ദഹരോ സമാനോ പുരിമസിക്ഖായ വസ്സം ഗണേത്വാ യഥാവുഡ്ഢം വന്ദനാദീനി സമ്പടിച്ഛന്തോ മഹാസാവജ്ജോ ഭവേയ്യാതി? ഏവം പുരിമസിക്ഖായ അട്ഠിതഭാവം പച്ഛിമസിക്ഖായ ഏവ ലദ്ധുപസമ്പദഭാവം തഥതോ ജാനന്തോ ഏവം കരോന്തോ സാവജ്ജോ ഹോതി, ഏവം പന അജാനന്തോ "പുരിമസിക്ഖായമേവ ഠിതോ"തി മഞ്ഞിത്വാ ഏവം കരോന്തോ അനവജ്ജോതി വേദിതബ്ബോ. കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ?

“**അനാപത്തി ഊനവീസതിവസ്സം പരിപുണ്ണസഞ്ഞീ**തി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി ഉപസമ്പാദേന്തസ്സ അനാപത്തി, പുഗ്ഗലോ പന അനുപസമ്പന്നോവ ഹോതി. സചേ പന സോ ദസവസ്സച്ചയേന അഞ്ഞം ഉപസമ്പാദേതി, തം ചേ മുഞ്ചിത്വാ ഗണോ പൂരതി, സൂപസമ്പന്നോ. സോപി ച യാവ ന ജാനാതി, താവസ്സ നേവ സഗ്ഗന്തരായോ, ന മോക്ഖന്തരായോ. ഞത്വാ പന പുന ഉപസമ്പജ്ജിതബ്ബ”ന്തി സമന്തപാസാദികായം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൦൩) ആഗതത്താ വിഞ്ഞായതി. ഏവം വത്ഥുവിപന്നത്താ കമ്മകോപതോ അനുപസമ്പന്നസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഉപജ്ഝായോ ഭവിതും യുത്തകാലേ പുന ഉപസമ്പജ്ജനേന ഉപസമ്പന്നഭൂതഭാവസ്സ അട്ഠകഥായം ആഗതത്താ ഇമിനാ നയേന സീമവിപന്നപഅസവിപന്നഞത്തിവിപന്നഅനുസ്സാവനവിപന്നഭൂതത്താ കമ്മകോപതോ പുബ്ബേ അനുപസമ്പന്നഭൂതം പുഗ്ഗലമ്പി അപരഭാഗേ വുഡ്ഢിപ്പത്തികാലേപി പഞ്ച വിപത്തിദോസാനി സോധേത്വാ പുന ഉപസമ്പദകമ്മവാചാകരണേന ഉപസമ്പാദേതും വട്ടതി. സോപി പുഗ്ഗലോ പുബ്ബകമ്മകാലേ അനുപസമ്പന്നോ ഹുത്വാപി അപരകമ്മകാലേ ഉപസമ്പന്നോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബോ.

ഏകച്ചേ പന ഭിക്ഖൂ പോരാണസിക്ഖം പച്ചക്ഖായ നവസിക്ഖമേവ ഗണ്ഹിംസു, തേ പന ഭിക്ഖൂ നവസിക്ഖാവസേന ദഹരാവ ഭവന്തി, ഏവം കരണഞ്ച അതിവിയ ഗുണവിസിട്ഠം അത്തനോ നവകതരം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ തസ്മിം പുഗ്ഗലേ പയിരുപാസിതുകാമോ തം പുഗ്ഗലം അത്തനാ വുഡ്ഢതരം കാതുകാമോ അത്താനം ദഹരം കാതുകാമോ ഹുത്വാ ധമ്മഗാരവേന കരോന്തോ യുത്തോ ഭവേയ്യ. അഥ പന സിക്ഖാസമ്പന്നം കത്തുകാമോ ഏവം കരേയ്യ, സിക്ഖാ നാമ പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതേ സതി സമ്പജ്ജതി, സീലവിസുദ്ധിയേവ കാരണം ഹോതി, തസ്മാ യദി പുരിമസിക്ഖാ അട്ഠിതാ ഭവേയ്യ, പച്ചക്ഖാനകിച്ചം നത്ഥി, സയമേവ പതിതാ ഹോതി. പുരിമസിക്ഖായ ഠിതായ സതി വിബ്ഭമിതുകാമോയേവ പച്ചക്ഖാനം കരേയ്യ, ന ഭിക്ഖുഭവിതുകാമോ, സോ പന ചതുപാരിസുദ്ധിസീലമേവ പരിസുദ്ധം കരേയ്യ, തസ്മാ പോരാണസിക്ഖായ പച്ചക്ഖാനം അയുത്തം വിയ ദിസ്സതി. തതോ പോരാണസിക്ഖം പച്ചക്ഖായ നവസിക്ഖാഗഹണതോ പുനപ്പുനം കരണംയേവ യുത്തതരം ദിസ്സതി. കസ്മാ? പോരാണസിക്ഖം പച്ചക്ഖായ നവസിക്ഖാഗഹണേ പുരിമകമ്മം അസമ്പജ്ജിത്വാ പച്ഛിമകമ്മസമ്പജ്ജനേ സതി കിഞ്ചാപി പുരിമസിക്ഖാ നത്ഥി, യാ പച്ചക്ഖാതബ്ബാ, തഥാപി നവസിക്ഖായ സമ്പജ്ജിതത്താ ദോസോ നത്ഥി, ദഹരഭാവം പത്തോപി യുത്തരൂപോയേവ.

യദി പുരിമകമ്മമ്പി പച്ഛിമകമ്മമ്പി സമ്പജ്ജതിയേവ, ഏവം സതി പുരിമസിക്ഖായ പച്ചക്ഖാനം നിരത്ഥകം. പച്ഛിമസിക്ഖായ ഠിതോപി ദഹരഭാവം പത്തത്താ അയുത്തരൂപോ. യദി പന പുരിമകമ്മമേവ സമ്പജ്ജതി, ന പച്ഛിമകമ്മം, ഏവം സതി പുബ്ബേ ഠിതപോരാണസിക്ഖാപി പച്ചക്ഖാനേന പതിതാ. പച്ഛിമസിക്ഖാപി പച്ഛിമകമ്മസ്സ പഞ്ചന്നം വിപത്തീനം അഞ്ഞതരേന യോഗതോ ന സമ്പജ്ജതി, തസ്മാ പുരിമസിക്ഖായ ച പതിതത്താ പച്ഛിമസിക്ഖായ ച അലദ്ധത്താ ഉഭതോ ഭട്ഠത്താ അയുത്തോവ ഹോതി. പോരാണസിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ നവസിക്ഖാഗഹണേ പന സതി പുരിമകമ്മം സമ്പന്നം ഹുത്വാ പച്ഛിമകമ്മം അസമ്പന്നം ഹോന്തമ്പി പുരിമസിക്ഖായ പതിട്ഠിതോയേവ, പുരിമം അസമ്പന്നം ഹുത്വാ പച്ഛിമം സമ്പന്നമ്പി പച്ഛിമസിക്ഖായ ഠിതോ ഏവ. പുരിമപച്ഛിമകമ്മദ്വയമ്പി പഞ്ചഹങ്ഗേഹി

സമ്പന്നമ്പി ദള്ഹികമ്മഥിരതരഭൂതായ പുരിമസിക്ഖായ ഠിതോയേവ സോ ഭിക്ഖു ഹോതി, തസ്മാ പുരിമസിക്ഖം പച്ചക്ഖായ നവസിക്ഖാഗഹണതോ പുരിമസിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ പുനപ്പുനം നവസിക്ഖാഗഹണം യുത്തതരം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇമം പന പുനപ്പുനം കരോന്താനം ആചരിയാനം വാദം അമനസികരോന്താ അഞ്ഞേ ആചരിയാ അനേകപ്പകാരം അനിച്ഛിതകഥം കഥേന്തി. കഥം? ഏകച്ചേ ഥേരാ ഏവം വദന്തി ''കിം ഇമേ ഭിക്ഖൂ ഏവം കരോന്താ പാരാജികപ്പത്തം ഭിക്ഖും പുന സിക്ഖായ പതിട്ഠാപേസ്സാമാതി മഞ്ഞന്തീ''തി. തേ ഥേരാ പുനപ്പുനം കമ്മവാചം ഭണന്തേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ ''ഇമേ ഭിക്ഖൂ ഇമിനാ കാരണേന ഏവം കരോന്തീ''തി ചിന്തേത്വാ ഏവമാഹംസു. ഏകച്ചേ പന ഥേരാ ''കസ്മാ ഇമേ ഭിക്ഖൂ പുനപ്പുനം കരോന്തി, യഥാ നാമ അസനി ഏകവാരമേവ പതന്തീ സത്തേ ജീവിതക്ഖയം പാപേതി, ഏവമേവ ഭഗവതോ ആണാഭൂതാ കമ്മവാചാ ഏകവാരം ഭണമാനാ കമ്മം സിജ്ഝാപേതി, ന അനേകവാര''ന്തി, തേപി ''കമ്മസിജ്ഝനത്ഥായ പുനപ്പുനം ഭണന്തീ''തി ചിന്തേത്വാ ഏവമാഹംസു. ബഹവോ പന ഭിക്ഖൂ പുനപ്പുനം കരോന്തേ ദിസ്വാ ഏവം വദന്തി ''ഇമേ ഭിക്ഖൂ ആചരിയുപജ്ഝായേഹി ദിന്നസിക്ഖം അസദ്ദഹന്താ ഏവം കരോന്തി, ആചരിയുപജ്ഝായഗുണാപരാധകാ ഏതേ സമണാ''തി. തേ ''പുബ്ബസിക്ഖം അസദ്ദഹിത്വാ പുനപ്പുനം കരോന്തീ''തി മഞ്ഞന്താ ഏവമാഹംസു.

അപരേ പന ഥേരാ ''പഠമം ഉപസമ്പദകമ്മവാചാഭണനകാലേയേവ പുനപ്പുനം വത്തബ്ബം, ന അപരഭാഗേ''തി, തത്ഥ കാരണം ഹേട്ഠാ വുത്തമേവ. അഞ്ഞേ ഏവമാഹംസു ''ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായമേവ പുനപ്പുനം വത്തബ്ബന്തി അട്ഠകഥായം വുത്തം, ന ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേ, അഥ ച പനിമേ ഭിക്ഖൂ ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മഭൂതായ ഉപസമ്പദകമ്മവാചായ പുനപ്പുനം കരോന്തി, ഏതം അട്ഠകഥായ ന സമേതീ''തി, തം നീതത്ഥമേവ ഗഹേത്വാ വദിംസു. നേയ്യത്ഥതോ പന ഇമിനാ നയേന ചതൂസുപി കമ്മേസു പുനപ്പുനം കാതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. കമ്മസങ്കരമേവ ഹി ഞത്തിദുതിയകമ്മേ വിസേസതോ വദതി, പുനപ്പുനം വത്തബ്ബഭാവോ പന സബ്ബേസൂതി ദട്ഠബ്ബോ. തേനേവ ഹി ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മവാചായ ഉപസമ്പന്നട്ഠാനേയേവ പുബ്ബേ അനുപസമ്പന്നസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പച്ഛാ ഉപസമ്പജ്ജിതബ്ബഭാവോ അട്ഠകഥായം വുത്തോതി.

പടിപുച്ഛാകരണീയാദീസുപീതി ഏത്ഥ **ആ**ദിസദ്ദേന പടിഞ്ഞായ കരണീയാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ **പടിപുച്ഛായ കരണീയം അപ്പടിപുച്ഛാ കരോതീ**തി പുച്ഛിത്വാ ചോദേത്വാ സാരേത്വാ കാതബ്ബം അപുച്ഛിത്വാ അചോദേത്വാ അസാരേത്വാ കരോതി. **പടിഞ്ഞായ കരണീയം അപ്പടിഞ്ഞായ കരോതീ**തി പടിഞ്ഞം ആരോപേത്വാ യഥാദിന്നായ പടിഞ്ഞായ കാതബ്ബം അപടിഞ്ഞായ പടിഞ്ഞം അകരോന്തസ്സ വിലപന്തസ്സ ബലക്കാരേന കരോതി. **സതിവിനയാരഹസ്സാ**തി ദബ്ബമല്ലപുത്തത്ഥേരസദിസസ്സ ഖീണാസവസ്സ. **അമൂള്ഹവിനയാരഹസ്സാ**തി ഗഗ്ഗഭിക്ഖുസദിസസ്സ ഉമ്മത്തകസ്സ. **തസ്സപാപിയസികകമ്മാരഹസ്സാ**തി ഉപവാളഭിക്ഖുസദിസസ്സ ഉസ്സന്നപാപസ്സ. **തജ്ജനീയകമ്മാരഹസ്സാ**തി പണ്ഡകലോഹിതകഭിക്ഖുസദിസസ്സ ഭണ്ഡനകാരകസ്സ. **നിയസകമ്മാരഹസ്സാ**തി സേയ്യസകഭിക്ഖുസദിസസ്സ അഭിണ്ഹാപത്തികസ്സ. **പബ്ബാജനീയകമ്മാരഹസ്സാ**തി അസ്സജിപുനബ്ബസുകഭിക്ഖുസദിസസ്സ കുലദൂസകസ്സ. **പടിസാരണീയകമ്മാരഹസ്സാ**തി സുധമ്മഭിക്ഖുസദിസസ്സ ഉപാസകേ

ജാതിആദീഹി ദൂസേന്തസ്സ. **ഉക്ഖേപനീയകമ്മാരഹസ്സാ**തി ഛന്നഭിക്ഖുസദിസസ്സ ആപത്തിം അപസ്സന്തസ്സ ആപത്തിം അദേസേന്തസ്സ അരിട്ഠഭിക്ഖുസദിസസ്സ മിച്ഛാദിട്ഠിം അവിസ്സജ്ജേന്തസ്സ. **പരിവാസാരഹസ്സാ**തി പടിച്ഛന്നസങ്ഘാദിസേസാപത്തികസ്സ. **മൂലായപടികസ്സനാരഹസ്സാ**തി അന്തരാപത്തിം ആപന്നസ്സ. **മാനത്താരഹ**ന്തി അപ്പടിച്ഛന്നസങ്ഘാദിസേസാപത്തികം. **അബ്ഭാനാരഹ**ന്തി ചിണ്ണമാനത്തം ഭിക്ഖും. **ഉപസമ്പാദേതീ**തി ഉപസമ്പദകമ്മം കരോതി.

അനുപോസഥേ ഉപോസഥം കരോതീതി അനുപോസഥദിവസേ ഉപോസഥം കരോതി. ഉപോസഥദിവസോ നാമ ഠപേത്വാ കത്തികമാസം അവസേസേസു ഏകാദസസു മാസേസു ഭിന്നസ്സ സങ്ഘസ്സ സാമഗ്ഗിദിവസോ ച യഥാവുത്താ ചാതുദ്ദസപന്നരസാ ച, ഏതം തിപ്പകാരമ്പി ഉപോസഥദിവസം ഠപേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ദിവസേ ഉപോസഥം കരോന്തോ അനുപോസഥേ ഉപോസഥം കരോതി നാമ. യത്ര ഹി പത്തചീവരാദിഅത്ഥായ അപ്പമത്തകേന കാരണേന വിവദന്താ ഉപോസഥം വാ പവാരണം വാ ഠപേന്തി, തത്ഥ തസ്മിം അധികരണേ വിനിച്ഛിതേ "സമഗ്ഗാ ജാതമ്ഹാ"തി അന്തരാ സാമഗ്ഗീഉപോസഥം കാതും ന ലഭന്തി, കരോന്തേഹി അനുപോസഥേ ഉപോസഥോ കതോ നാമ ഹോതി.

അപ്പവാരണായ പവാരേതീതി അപ്പവാരണദിവസേ പവാരേതി. പവാരണദിവസോ നാമ ഏകസ്മിം കത്തികമാസേ ഭിന്നസ്സ സങ്ഘസ്സ സാമഗ്ഗിദിവസോ ച പച്ചുക്കഡ്ഢിത്വാ ഠപിതദിവസോ ച ദ്വേ ച പുണ്ണമാസിയോ, ഏതം ചതുബ്ബിധം പവാരണദിവസം ഠപേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ദിവസേ പവാരേന്തോ അപ്പവാരണായ പവാരേതി നാമ. ഇധാപി അപ്പമത്തകസ്സ വിവാദസ്സ വൂപസമേ സാമഗ്ഗീപവാരണം കാതും ന ലഭന്തി. കരോന്തേഹി അപ്പവാരണായ പവാരണാ കതാ ഹോതീതി അയം അട്ഠകഥാപാഠോ (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൨൫).

"ഉമ്മത്തകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉമ്മത്തകസമ്മുതി ഉമ്മത്തകേന യാചിത്വാ കതേ അസമ്മുഖാപി ദാതും വട്ടതി, തത്ഥ നിസിന്നേപി ന കുപ്പതി നിയമാഭാവതോ. അസമ്മുഖാ കതേ പന ദോസാഭാവം ദസ്സേതും **'അസമ്മുഖാ കതം സുകതം ഹോതീ'**തി വുത്തം. ദൂതേന ഉപസമ്പദാ പന സമ്മുഖാ കാതും ന സക്കാ കമ്മവാചാനാനത്തസമ്ഭവതോ. പത്തനിക്കുജ്ജനാദയോ ഹത്ഥപാസതോ അപനീതമത്തേപി കാതും വട്ടന്തി. **സങ്ഘസമ്മുഖതാ**തിആദീസു യാവതികാ ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ, തേ ആഗതാ ഹോന്തി, ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദോ ആഹതോ ഹോതി, സമ്മുഖീഭൂതാ ന പടിക്കോസന്തി, അയം **സങ്ഘസമ്മുഖതാ**. യേന ധമ്മേന യേന വിനയേന യേന സത്ഥുസാസനേന സങ്ഘോ കമ്മം കരോതി, അയം **ധമ്മസമ്മുഖതാ വിനയസമ്മുഖതാ**. തത്ഥ **ധമ്മോ**തി ഭൂതം വത്ഥു. **വിനയോ**തി ചോദനാ ചേവ സാരണാ ച. **സത്ഥുസാസനം** നാമ ഞത്തിസമ്പദാ ചേവ അനുസ്സാവനസമ്പദാ ച. യസ്സ സങ്ഘോ കമ്മം കരോതി, തസ്സ സമ്മുഖാഭാവോ **പുഗ്ഗലസമ്മുഖതാ**. കത്തികമാസസ്സ പവാരണമാസത്താ **'ഠപേത്വാ കത്തികമാസ'**ന്തി വുത്തം. **പച്ചുക്കഡ്ഢിത്വാ ഠപിതദിവസോ ചാ**തി കാളപക്ഖേ ചാതുദ്ദസിം പന്നരസിം വാ സന്ധായ വുത്തം. **ദ്വേ പുണ്ണമാസിയോ**തി പഠമപച്ഛിമവസ്സൂപഗതാനം വസേന വുത്ത"ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പരിവാര ൩.൪൨൫) ആഗതം.

“ഠപിതഉപോസഥപവാരണാനം കത്തികമാസേ സാമഗ്ഗിയാ കതായ സാമഗ്ഗീപവാരണം മുഞ്ചിത്വാ ഉപോസഥം കാതും ന വട്ടതീതി ആഹ **‘ഠപേത്വാ കത്തികമാസ’**ന്തി. സചേ പന തേസം നാനാസീമാസു മഹാപവാരണായ വിസും പവാരിതാനം കത്തികമാസബ്ഭന്തരേ സാമഗ്ഗീ ഹോതി, സാമഗ്ഗീഉപോസഥോ ഏവ തേഹി കാതബ്ബോ, ന പവാരണാ ഏകസ്മിം വസ്സേ കതപവാരണാനം പുന പവാരണായ അവിഹിതത്താ. **സാമഗ്ഗീദിവസോ ഹോതീ**തി അനുപോസഥദിവസേ സാമഗ്ഗീകരണം സന്ധായ വുത്തം. സചേ പന ചാതുദ്ദസിയം പന്നരസിയം വാ സങ്ഘോ സാമഗ്ഗിം കരോതി, തദാ സാമഗ്ഗീഉപോസഥദിവസോ ന ഹോതി, ചാതുദ്ദസീപന്നരസീഉപോസഥോവ ഹോതി. ഉപരി പവാരണായപി ഏസേവ നയോ. **പച്ചുക്കഡ്ഢിത്വാ ഠപിതദിവസോ ചാ**തി ഭണ്ഡനകാരകേഹി ഉപദ്ദുതാ വാ കേനചിദേവ കരണീയേന പവാരണസങ്ഗഹം വാ കത്വാ ഠപിതോ കാളപക്ഖചാതുദ്ദസീദിവസോ ച. **ദ്വേ ച പുണ്ണമാസിയോ**തി പുബ്ബകത്തികപുണ്ണമാ പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമാ ചാതി ദ്വേ പുണ്ണമാസിയോ. **ഏതം ചതുബ്ബിധ**ന്തി പുണ്ണമാസിദ്വയേന സദ്ധിം സാമഗ്ഗീപവാരണം ചാതുദ്ദസീപവാരണഞ്ച സമ്പിണ്ഡേത്വാ, ഇദഞ്ച പകതിചാരിത്തവസേന വുത്തം. തഥാരൂപപച്ചയേ പന സതി ഉഭിന്നം പുണ്ണമാസീനം പുരിമാ ദ്വേ ചാതുദ്ദസിയോ, കാളപക്ഖചാതുദ്ദസിയാ അനന്തരാ പന്നരസീപീതി ഇമേപി തയോ ദിവസാ പവാരണാദിവസാ ഏവാതി ഇമം സത്തവിധമ്പി പവാരണാദിവസം ഠപേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ദിവസേ പവാരേതും ന വട്ടതീ”തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പരിവാര ൨.൪൭൬) ആഗതം.

ഏവം വത്ഥുവിപത്തിവിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഞത്തിവിപത്തിവിനിച്ഛയം അനുസ്സാവനവിപത്തിവിനിച്ഛയഞ്ച ദസ്സേന്തോ **“ഞത്തിതോ വിപത്തിയം പനാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ പഞ്ചമഞത്തിവിപത്തിയം “പച്ഛാ വാ ഞത്തിം ഠപേതീ”തി ഏതസ്സ സംവണ്ണനായം **അനുസ്സാവനകമ്മം കത്വാ**തി പഠമം അനുസ്സാവനം സാവേത്വാ “ഏസാ ഞത്തീ”തി അനുസ്സാവനാനന്തരമേവ സകലം ഞത്തിം വത്വാ, പരിയോസാനേ “ഏസാ ഞത്തീ”തി വത്വാതി അധിപ്പായോ.

൨൭൨. ചതുത്ഥഅനുസ്സാവനവിപത്തിസംവണ്ണനായം **“യ്വായന്തി** ബ്യഞ്ജനപ്പഭേദോ അധിപ്പേതോ. **ദസധാ ബ്യഞ്ജനബുദ്ധിയാ പഭേദോ**തി ഏത്ഥ ദസധാ ദസവിധേന ബ്യഞ്ജനാനം പഭേദോതി യോജേതബ്ബം. കേനായം പഭേദോതി ആഹ **‘ബ്യഞ്ജനബുദ്ധിയാ’**തി. യഥാധിപ്പേതത്ഥബ്യഞ്ജനതോ ബ്യഞ്ജനസങ്ഖാതാനം അക്ഖരാനം ജനികാ ബുദ്ധി ബ്യഞ്ജനബുദ്ധി, തായ **ബ്യഞ്ജനബുദ്ധിയാ,** അക്ഖരസമുട്ഠാപകചിത്തഭേദേനേവാതി അത്ഥോ. യം വാ സംയോഗപരം കത്വാ വുച്ചതി, ഇദമ്പി ഗരുകന്തി യോജനാ”തി വിമതിവിനോദനിയം വുത്തം.

സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പരിവാര ૩.൪൮൫) പന “ഠാനകരണാനി സിഥിലാനി കത്വാ ഉച്ചാരേതബ്ബമക്ഖരം **സിഥിലം,** താനിയേവ ധനിതാനി അസിഥിലാനി കത്വാ ഉച്ചാരേതബ്ബമക്ഖരം **ധനിതം.** ദ്വിമത്തകാലം **ദീഘം,** ഏകമത്തകാലം **രസ്സം. ദസധാ ബ്യഞ്ജനബുദ്ധിയാ പഭേദോ**തി ഏവം സിഥിലാദിവസേന ബ്യഞ്ജനബുദ്ധിയാ അക്ഖരുപ്പാദകചിത്തസ്സ ദസപ്പകാരേന പഭേദോ. സബ്ബാനി ഹി അക്ഖരാനി ചിത്തസമുട്ഠാനാനി

യഥാധിപ്പേതത്ഥബ്യഞ്ജനതോ ബ്യഞ്ജനാനി ച. സംയോഗോ പരോ ഏതസ്മാതി സംയോഗപരോ. ന സംയോഗപരോ **അസംയോഗപരോ** 'ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതഥേരസ്സ യസ്സ ന ഖമതീ'തി ഏത്ഥ ത-കാര ന-കാരസഹിതാരോ അസംയോഗപരോ. **കരണാനീ**തി കണ്ഠാദീനി'' ഇതി ഏത്തകം വുത്തം.

പുന വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പരിവാര ൨.൪൮൫) ''തത്ഥ **ആയസ്മതോ**തിആദീസു സരാനന്തരിതാനി സ-കാര മ-കാരാദിബ്യഞ്ജനാനി 'സംയോഗോ'തി വുച്ചന്തി. യോ സംയോഗോ പരോ യസ്സ അ-കാരാദിനോ, സോ **സംയോഗപരോ** നാമ. **രസ്സ**ന്തി അ-കാരാദിബ്യഞ്ജനരഹിതം പദം. **അസംയോഗപര**ന്തി 'യസ്സ ന ഖമതീ'തിആദീസു സ-കാര ന-കാരാദിബ്യഞ്ജനസഹിതം പദം സന്ധായ വുത്തം. ത-കാരസ്സ ഥ-കാരം അകത്വാ 'സുണാതു മേ'തിആദിം അവത്വാ വഗ്ഗന്തരേ സിഥിലമേവ കത്വാ 'സുണാടു മേ'തിആദിം വദന്തോപി ദുരുത്തം കരോതിയേവ ഠപേത്വാ അനുരൂപം ആദേസം. യഞ്ഹി 'സച്ചികത്ഥപരമത്ഥേനാ'തി വത്തബ്ബേ 'സച്ചികട്ഠപരമട്ഠേനാ'തി ച 'അത്ഥകഥാ'തി ച വത്തബ്ബേ 'അട്ഠകഥാ'തി ച തത്ഥ തത്ഥ വുച്ചതി, താദിസം പാളിഅട്ഠകഥാദീസു ദിട്ഠപയോഗം തദനുരൂപഞ്ച വത്തും വട്ടതി, തതോ അഞ്ഞം ന വട്ടതി. തേനാഹ **'അനുക്കമാഗതം പവേണിം അവിനാസേന്തേനാ'**തിആദി. **'ദീഘേ വത്തബ്ബേ രസ്സ'**ന്തിആദീസു 'ഭിക്ഖൂന'ന്തി വത്തബ്ബേ 'ഭിക്ഖുന'ന്തി വാ 'ബഹൂസൂ'തി വത്തബ്ബേ 'ബഹുസൂ'തി വാ 'നക്ഖമതീ'തി വത്തബ്ബേ 'ന ഖമതീ'തി വാ 'ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ'തി വത്തബ്ബേ 'ഉപസമ്പദാപേഖോ'തി വാ ഏവം അനുരൂപട്ഠാനേസു ഏവ ദീഘരസ്സാദിരസ്സദീഘാദിവസേന പരിവത്തേതും വട്ടതി, ന പന 'നാഗോ'തി വത്തബ്ബേ 'നഗോ'തി വാ 'സങ്ഘോ'തി വത്തബ്ബേ 'സഘോ'തി വാ 'തിസ്സോ'തി വത്തബ്ബേ 'തിസോ'തി വാ 'യാചതീ'തി വത്തബ്ബേ 'യാചന്തീ'തി വാ ഏവം അനനുരൂപട്ഠാനേസു വത്തും . സമ്ബന്ധം പന വവത്ഥാനഞ്ച സബ്ബഥാപി വട്ടതീതി ഗഹേതബ്ബ''ന്തി ആഗതം. സേസാനി അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ സുട്ഠു സല്ലക്ഖേതബ്ബാനി.

൨൮൬. സീമവിപത്തിവിനിച്ഛയോ പന ഹേട്ഠാ സീമകഥായം സബ്ബേന കഥിതോ, തസ്മാ തത്ഥ വുത്തനയേനേവ ഗഹേതബ്ബോ.

പരിസവിപത്തികഥായ **ചതുവഗ്ഗകരണേ**തി ചതുവഗ്ഗേന സങ്ഘേന കത്തബ്ബേ. **അനിസ്സാരിതാ**തി ഉപോസഥട്ഠപനാദിനാ വാ ലദ്ധിനാനാസംവാസകഭാവേന വാ ന ബഹികതാ. അട്ഠകഥായഞ്ഹി **''അപകതത്തസ്സാ**തി ഉക്ഖിത്തകസ്സ വാ യസ്സ വാ ഉപോസഥപവാരണാ ഠപിതാ ഹോന്തീ''തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൨൫) വുത്തത്താ ഠപിതഉപോസഥപവാരണോ ഭിക്ഖു അപകതത്തോ ഏവാതി ഗഹേതബ്ബം. **പരിസുദ്ധസീലാ**തി പാരാജികം അനാപന്നാ അധിപ്പേതാ. പരിവാസാദികമ്മേസു പന ഗരുകട്ഠാപി അപകതത്താ ഏവാതി ഗഹേതബ്ബം. **അവസേസാ...പേ॰... ഛന്ദാരഹാവ ഹോന്തീ**തി ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ഠിതേ സന്ധായ വുത്തം, അവിജഹിത്വാ ഠിതാ പന ഛന്ദാരഹാ ന ഹോന്തി, തേപി ചതുവഗ്ഗാദിതോ അധികാ ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാവ ഛന്ദാരഹാ ഹോന്തി, തസ്മാ സങ്ഘതോ ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ഠിതേനേവ ഛന്ദോ വാ പാരിസുദ്ധി വാ ദാതബ്ബാ.

സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പരിവാര ൩.൪൮൨) പന ''അനുക്ഖിത്താ പാരാജികം അനാപന്നാ ച പകതത്താതി ആഹ **'പകതത്താ**

അനുക്ഖിത്താ'തിആദി. തത്ഥ **അനിസ്സാരിതാ**തി പുരിമപദസ്സേവ വേവചനം. **പരിസുദ്ധസീലാ**തി പാരാജികം അനാപന്നാ. **ന തേസം ഛന്ദോ വാ പാരിസുദ്ധി വാ ഏതീ**തി തീസു ദ്വീസു വാ നിസിന്നേസു ഏകസ്സ വാ ദ്വിന്നം വാ ഛന്ദപാരിസുദ്ധി ആഹടാപി അനാഹടാവ ഹോതീതി അധിപ്പായോ''തി ആഗതോ. ഏവം പാളിയഞ്ച അട്ഠകഥായ ച ചതുന്നമ്പി കമ്മാനം സമ്പത്തി ച വിപത്തി ച ആഗതാ, ടീകാചരിയേഹി ച വിനിച്ഛിതാ, തസ്മാ അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ ചത്താരി കമ്മാനി കത്തബ്ബാനി, ന അവുത്തനയേന. വുത്തഞ്ഹി സമന്തപാസാദികായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧. ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ; വ.ർന്മ) -

> ''ബുദ്ധേന ധമ്മോ വിനയോ ച വുത്തോ;
> യോ തസ്സ പുത്തേഹി തഥേവ ഞാതോ;
> സോ യേഹി തേസം മതിമച്ചജന്താ;
> യസ്മാ പുരേ അട്ഠകഥാ അകംസു.
>
> ''തസ്മാ ഹി യം അട്ഠകഥാസു വുത്തം;
> തം വജ്ജയിത്വാന പമാദലേഖം;
> സബ്ബമ്പി സിക്ഖാസു സഗാരവാനം;
> യസ്മാ പമാണം ഇധ പണ്ഡിതാന''ന്തി.

ഇമസ്മിഞ്ഹി കമ്മവഗ്ഗേ അപലോകനാദീനം ചതുന്നം കമ്മാനം കരണട്ഠാനം ഏകാദസവിപത്തിസീമവിമുത്തം ബദ്ധസീമഭൂതംയേവ വുത്തം, ''ഏകാദസഹി ആകാരേഹി സീമതോ കമ്മാനി വിപജ്ജന്തീ''തി (പരി॰ ർവ്വന്ന) വചനതോ ന അബദ്ധഉപചാരസീമഭൂതം. ന ഹി തത്ഥ ഏകാദസവിപത്തി അത്ഥി. അട്ഠകഥായമ്പി (പരി॰ അട്ഠ॰ ർവ്വവ) **''അപലോകനകമ്മം** നാമ സീമട്ഠകസങ്ഘം സോധേത്വാ ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ തിക്ഖത്തും സാവേത്വാ കത്തബ്ബം കമ്മ''ന്തി അപലോകനകമ്മസ്സാപി ബദ്ധസീമായമേവ കത്തബ്ബഭാവോ വുത്തോ, ന ഉപചാരസീമായം. ന ഹി തത്ഥ സീമട്ഠകസങ്ഘസോധനഞ്ച ഛന്ദാരഹാനഞ്ച അത്ഥി, അന്തോസീമം പവിട്ഠംപവിട്ഠാനം സങ്ഘലാഭോ ദാതബ്ബോയേവ ഹോതി, തസ്മാ ''ഞത്തികമ്മഭൂതം ഉപോസഥപവാരണാകമ്മം അബദ്ധസീമവിഹാരേപി കത്തബ്ബ''ന്തി ഗണ്ഹന്താനം ആചരിയാനം വാദോപി ''ഞത്തിദുതിയകമ്മഭൂതം കഥിനദാനകമ്മം ഉപചാരസീമായമേവ കത്തബ്ബ''ന്തി ഗണ്ഹന്താനം ആചരിയാനം വാദോപി പാളിവിരോധോ അട്ഠകഥാവിരോധോ ച ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ. യമേത്ഥ വത്തബ്ബം, തം ഉപോസഥപവാരണകഥാവണ്ണനായഞ്ച കഥിനകഥാവണ്ണനായഞ്ച വുത്തം, അത്ഥികേഹി തത്ഥ സുട്ഠു ഓലോകേത്വാ സംസയോ വിനോദേതബ്ബോ.

ഇദാനി സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ ലേഖകാരേഹി പരിചയവസേന സബ്ബഗന്ഥാനം ആദിമ്ഹി ലിഖിതം മഹാനമക്കാരപാഠം സരണഗമനസ്സ, കമ്മവാചായ ച ആരമ്ഭകാലേ മഹതാ ഉസ്സാഹേന ഭണന്തി, സോ പന പാഠോ നേവ സരണഗമനപരിയാപന്നോ, ന കമ്മവാചാപരിയാപന്നോ, നാപി കമ്മവാചായ പുബ്ബകരണപരിയാപന്നോ, തസ്മിം അഭണിതേപി ന സരണഗമനസ്സ വാ കമ്മവാചായ വാ ഹാനി അത്ഥി, ന ഭണിതേ വഡ്ഢി, തസ്മാ പകരണാചരിയാ സരണഗമനാരമ്ഭേപി കമ്മവാചാരമ്ഭേപി തസ്സ മഹാനമക്കാരപാഠസ്സ വണ്ണനം ന വദന്തി, വദന്തോ പന ''ഭഗവതോ അരഹതോ

സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ” ഇതി പദാനം അത്ഥോ
വിസുദ്ധിമഗ്ഗസമന്തപാസാദികാസാരത്ഥദീപനീആദിപ്പകരണേസു “ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ” ഇതിപദാനം അത്ഥോ വിയ വിത്ഥാരേന വത്തബ്ബോ സിയാ, ഏവം സന്തേപി ഭഗവതോ യഥാഭൂതഗുണദീപനവസേന പവത്തത്താ സബ്ബേപി ആചരിയാ സബ്ബേസു ഗന്ഥാരമ്ഭേസു തിക്ഖത്തും മങ്ഗലത്ഥം ഭണന്തി. ഭണന്തേഹി ച പന ന-കാര മോ-കാരാദീനം ഠാനകരണാദിസമ്പദം അഹാപേന്തേന സിഥിലധനിതദീഘരസ്സാദിവിസേസം മനസി കരോന്തേന സമണസാരുപ്പേന പരിമണ്ഡലേന പദബ്യഞ്ജനേന ഭണിതബ്ബോ ഹോതി, ന അതിആയതകേന ഗീതസദ്ദസദിസേന സദ്ദേന. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ആയതകേന ഗീതസ്സരേന ധമ്മോ ഗായിതബ്ബോ, യോ ഗായേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (ചൂളവ॰ ൨൪൯).

> “ഏകമത്തോ ഭവേ രസ്സോ, ദ്വിമത്തോ ദീഘമുച്ചതേ;
> തിമത്തോ തു പ്ലുതോ ഞേയ്യോ, ബ്യഞ്ജനഞ്ചഡ്ഢമത്തിക”ന്തി. -

സദ്ദപ്പകരണാചരിയേഹി വുത്തം സദ്ദലക്ഖണം നിസ്സായ ന-കാരാദീസു രസ്സഭൂതേ അസരേ ഏകമത്തം, ന-ബ്യഞ്ജനേ അഡ്ഢമത്തം സമ്പിണ്ഡേത്വാ ദിയഡ്ഢമത്തകാലം പമാണം കത്വാ ഉച്ചാരീയതേ. മോ-കാരാദീസു ദീഘഭൂതേ ഓ-കാരാദിസരേ ദ്വിമത്തം, മ-കാരാദിബ്യഞ്ജനേ അഡ്ഢമത്തം സമ്പിണ്ഡേത്വാ അഡ്ഢതേയ്യമത്താകാലം പമാണം കത്വാ ഉച്ചാരീയതേ, ന തതോ ഉദ്ധന്തി. നനു “പ്ലുതോ തിമത്തോ ഞേയ്യോ”തി വുത്തന്തി? സച്ചം, സാ പന ദൂരതോ അവ്ഹായനാദീസുയേവ ലബ്ഭതി, നാഞ്ഞത്ഥ. വുത്തഞ്ഹി കാരികായം -

> “ദൂരതോ അവ്ഹാനേ ഗീതേ, തഥേവ രോദനേപി ച;
> പ്ലുതാ തിമത്തികാ വുത്താ, സബ്ബേതേ നേത്ഥ ഗയ്ഹരേ”തി. -

കിത്തകേന പന കാലേന ഏകമത്താ വിഞ്ഞേയ്യാതി?
അക്ഖിനിമിസഉമ്മിസമത്തകാലേനാതി ആചരിയാ. ഏകേ പന ആചരിയാ “അങ്ഗുലിഫോടനകാലപ്പമാണേനാ”തി വദന്തി. വുത്തഞ്ഹി ആചരിയധമ്മസേനാപതിത്ഥേരേന -

> “പമാണം ഏകമത്തസ്സ, നിമിസുമ്മിസതോബ്രവും;
> അങ്ഗുലിഫോടകാലസ്സ, പമാണേനാപി അബ്രവു”ന്തി.

ഏവം സദ്ദസത്ഥാചരിയേഹി വചനതോ സുദ്ധരസ്സസരട്ഠാനേ ഏകമത്താപമാണം, സബ്യഞ്ജനരസ്സസരട്ഠാനേ ദിയഡ്ഢമത്താപമാണം, സുദ്ധദീഘസരട്ഠാനേ ദ്വിമത്താപമാണം, സബ്യഞ്ജനദീഘസരട്ഠാനേ അഡ്ഢതേയ്യമത്താപമാണം കാലം സല്ലക്ഖേത്വാ ഉച്ചാരീയതേ.

ഇദാനി പന ഭിക്ഖൂ മഹാനമക്കാരഭണനേ ബലവഉസ്സാഹം കത്വാ ഭണന്താ രസ്സട്ഠാനേസു ദ്വിതിമത്താകാലം ദീഘട്ഠാനേസു ചതുപഞ്ചമത്താകാലം സരം ഠപേത്വാ ഭണന്തി, തദയുത്തം വിയ ദിസ്സതി. അപരേ പഠമവാരേ ഭണിത്വാ “സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സാ”തി പരിയോസാനപദം പത്വാപി തത്ഥ അട്ഠപേത്വാ പുന “നമോ തസ്സാ”തി ഭണിത്വാ സ-കാരേ ഠപേത്വാ ഥോകം വിസ്സമിത്വാ ദുതിയവാരേ “ഭഗവതോ”തി ഇദം ആദിം കത്വാ യാവ പരിയോസാനം ഭണിത്വാ ഠപേന്തി. തതിയവാരേ പന ആദിതോ പട്ഠായ പരിയോസാനേ ഠപേന്തി. ഏവം

ഭണന്തഞ്ച ബഹൂ പസംസന്തി, ഏവം പന കാതബ്ബന്തി നേവ പാളിയം, ന അട്ഠകഥായം വിജ്ജതി. യഥാ ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേ കരിയമാനേ തീണി അനുസ്സാവനാനി സദ്ദതോ ച അത്ഥതോ ച അഭിന്നാനി അഞ്ഞമഞ്ഞം സങ്കരവിരഹിതാനി കത്വാ ഭണിതബ്ബാനി, ഏവം മഹാനമക്കാരപാഠേ തിക്ഖത്തും ഭഞ്ഞമാനേ തയോ വാരാ സദ്ദതോ ച അത്ഥതോ ച അഭിന്നേ കത്വാ സങ്കരവിരഹിതേ കത്വാ ആദിതോ ആരഭിത്വാ പരിയോസാനേ ഠപേതബ്ബാ ഹോന്തീതി.

തത്രായമേകേഏവം വദന്തി - യഥാ നാമ ജവേന ഗച്ഛന്തസ്സ ഠാതബ്ബട്ഠാനം പത്വാപി സഹസാ ഠാതും ന സക്കോതി, ഏകപാദമത്തം ഗന്ത്വാ തിട്ഠതി, ഏവം ആദിതോ ഭണന്തസ്സ ബലവഉസ്സാഹത്താ പരിയോസാനേ പത്തേപി ഠപേതും ന സക്കോതി, "നമോ തസ്സാ"തി ദ്വിപദമത്തം ഭണിത്വാ സക്കോതീതി. ഏവം സന്തേ ദുതിയതതിയവാരേസു കസ്മാ സക്കോതീതി? തദാ പന ദുതിയവാരേ ഥോകം വിസ്സമിതത്താ ലദ്ധസ്സാസോ ഹുത്വാ സക്കോതീതി. ഏവം തേ ആയസ്മന്തോ സയമേവ അത്താനം വിഘാതം പാപേന്തി. ന ഹി "മഹാനമക്കാരം ഭണന്തേന പഠമവാരേ ബലവഉസ്സാഹേന ഭണിതബ്ബോ"തി ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തോ, ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹി വാ ഠപിതോ അത്ഥി. ഏവം സന്തേ യഥാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസന്തേന യത്തകാ ഭിക്ഖൂ പാതിമോക്ഖം സുണന്തി, തേസം സവനപ്പമാണേന യാവ പരിയോസാനാ ഉദ്ദിസിതും അത്തനോ സരപ്പമാണം ഗഹേത്വാ പാതിമോക്ഖോ ഉദ്ദിസിതബ്ബോ, ഏവം കമ്മവാചം ഭണന്തേനപി സീമമണ്ഡലേ നിസിന്നഭിക്ഖൂനം സവനപ്പമാണേന യാവ പരിയോസാനാ അത്തനോ സരപ്പമാണം ഗഹേത്വാ ഭണിതബ്ബാതി.

അപരേ പന ആചരിയാ മോ-കാരാദീസു ഓ-കാരന്തപദേസു അഞ്ഞേസം പദാനം അതിരേകേന സരേന ദ്വത്തിക്ഖത്തും അനുകരണസദ്ദം അനുബന്ധാപയമാനാ ഭണന്തി, തേസം ആചരിയാനം താദിസം ഭണനം സുത്വാ പരിചയപ്പത്താ അഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ വാ ഗഹട്ഠാ വാ അഞ്ഞേസം ആചരിയാനം കമ്മവാചം ന ഗരും കരോന്തി, തായ കമ്മവാചായ ഉപസമ്പദാ അലഭിതബ്ബാ വിയ മഞ്ഞന്തി, താദിസം പന ഭണനം തേസം ആചരിയാനം സിസ്സാനുസിസ്സാ ഏവ തഥാ ഭണന്തി, ന അഞ്ഞേ ആചരിയാ. തേ പന പോരാണാചരിയാനം സരസമ്പന്നാനം അനുകരണസദ്ദരഹിതമ്പി സഹിതം വിയ ഖായമാനം സുണന്താനം അതിമനോരഥം സദ്ദം സുത്വാ ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജന്താ ഏവം കരോന്തി മഞ്ഞേ. ന ഹി വിനയേ വാ സദ്ദസത്ഥേസു വാ തഥാ ഭണിതബ്ബന്തി അത്ഥി, തസ്മാ വിചാരേതബ്ബമേതന്തി.

ബഹൂ പന ഭിക്ഖൂ "സിഥിലം ധനിതഞ്ച ദീഘരസ്സ"ന്തിആദിനാ വിനയേ കഥിതവിനിച്ഛയഞ്ച "ഏത്ഥ പഞ്ചസു വഗ്ഗേസൂ"തിആദിനാ സദ്ദസത്ഥേസു കതവിനിച്ഛയഞ്ച അജാനന്താ പിടകത്തയകോവിദാനം വിനയധരബഹുസ്സുതത്ഥേരാനം സന്തികാ അലദ്ധോപദേസാ ഹുത്വാ തത്ഥ തത്ഥ ഉപസമ്പദം കരോന്താനം ഭിക്ഖൂനം വചനമേവ ഗഹേത്വാ ഹേയ്യോപാദേയ്യം അജാനന്താ പുബ്ബേ പരദേസതോ ആഗതാനം പുഞ്ഞവന്താനം സരസമ്പന്നാനം മഹാഥേരാനം അനോസരേന ഭണമാനാനം സരം സുത്വാ തേസം ഥേരവരാനം മതിം അപുച്ഛിത്വാവ യഥാദിട്ഠം യഥാസുതം ലിഖിത്വാ ഠപേന്താ അനുക്കമേന പണ്ഡിതേഹി ഹസിതബ്ബം അയുത്തം കഥം ദീപേന്താ "ഇമസ്മിം ഠാനേ ബ്യഗ്ഘിയാ സദ്ദസദിസം സദ്ദം കരോന്തി, ഇമസ്മിം ഠാനേ സകുണിയാ

സദ്ദസദിസം സദ്ദം കരോന്തി, ഇമസ്മിം ഠാനേ തമ്ബുലകസടപാതം കരോന്തി, ഇമസ്മിം ഠാനേ ദക്ഖിണതോ നമന്താ ഭണന്തി, ഇമസ്മിം ഠാനേ വാമതോ നമന്താ ഭണന്തി, ഇമസ്മിം ഠാനേ വിലാസം കുരുമാനാ ഭണന്തീ"തിആദീനി വത്വാ തദേവ സദ്ദഹന്താ രുക്ഖമൂലഉമങ്ഗലേണാദീസു നിസീദിത്വാ തമേവ വചനം അനുസിക്ഖന്താ തദനുരൂപം കമ്മവാചം ഭണന്താ "അഹം കമ്മവാചാകുസലോ"തി വത്വാ ബാലജനേ സഞ്ഞാപേത്വാ തേസം തേസം ഉപസമ്പദാപേക്ഖാനം കമ്മവാചം ഭണന്തി, ഇമേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ആണം അതിക്കാമേന്തി, സാസനം ഓസക്കാപേന്തീതി ദട്ഠബ്ബാ.

അഥാപരേപി ഭിക്ഖൂ ഗാമകാവാസാദീസു വസന്താ പണ്ഡിതാനം സന്തികേ അപയിരുപാസമാനാ വത്ഥുസമ്പത്തിമ്പി വത്ഥുവിപത്തിമ്പി ഞത്തിഅനുസ്സാവനസീമപരിസസമ്പത്തിമ്പി വിപത്തിമ്പി തഥതോ അജാനന്താ ബഹവോ സിസ്സേ ഠപേത്വാ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച കരോന്താ പരിസം വഡ്ഢാപേന്തി, തേപി ഭഗവതോ സാസനം ഓസക്കാപേന്തി, തസ്മാ ഭഗവതോ ആണം കരോന്തേഹി ലജ്ജീപേസലേഹി ബഹുസ്സുതേഹി സിക്ഖാകാമേഹി സപ്പുരിസഭിക്ഖൂഹി ഏവരൂപാനം ഭിക്ഖൂനം സഹായകേഹി ഉപത്ഥമ്ഭകേഹി ഏകസമ്ഭോഗസംവാസകരേഹി ന ഭവിതബ്ബം. ഇദാനി ഭിക്ഖൂ -

"ച-കാരന്തം സ-കാരന്തം, ത-കാരന്തസമം വദേ;
ഞ-കാരന്തം ല-കാരന്തം, ന-കാരന്തസമം വദേ"തി. -

ഇമം സിലോകം ഉപനിസ്സായ സരണഗമനേപി "ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛാമീ"തി പാഠം "ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛാമീ"തി പഠന്തി. കമ്മവാചായമ്പി "പഠമം ഉപജ്ഝം ഗാഹാപേതബ്ബോ"തിആദിപാഠം "പഠമം ഉപജ്ഝം ഗാഹാപേതബ്ബോ"തിആദിനാ പഠന്തി. ഏത്ഥ യുത്തിതോപി ആഗമതോപി കാരണം ചിന്തേതബ്ബം.

തത്രായം യുത്തിചിന്താ - "ച-കാരന്തം സ-കാരന്തം, ത-കാരന്തസമം വദേ"തി ഏത്ഥ ച-കാരോ താലുജോ, ത-കാരോ ദന്തജോ, ഏവമേതേ അക്ഖരാ ഠാനതോപി അസമാനാ. ച-കാരോ ജിവ്ഹാമജ്ഝകരണോ, ത-കാരോ ജിവ്ഹഗ്ഗകരണോ, ഏവം കരണതോപി അസമാനാ. ച-കാരോ ദുതിയവഗ്ഗപരിയാപന്നോ, ത-കാരോ ചതുത്ഥവഗ്ഗപരിയാപന്നോ, ഏവം വഗ്ഗതോപി അസമാനാ. സംയോഗക്ഖരവസേന ന പുബ്ബക്ഖരാ സുതിം ലഭന്താ സരവിസേസം പാപുണന്തി, തേനേവ ച-കാരേന സദ്ദസത്ഥകാരാചരിയാ "സംയോഗേ പരേ രസ്സത്ത"ന്തി ച "സംയോഗപുബ്ബാ ഏ-കാരോ-കാരാ രസ്സാഇവ വത്തബ്ബാ"തി ച വദന്തി. ഏവം സന്തേ കഥം അസമാനട്ഠാനികേന അസമാനകരണേന അസമാനവഗ്ഗേന സംയോഗക്ഖരേന ലദ്ധസുതികാ അക്ഖരാ തതോ അഞ്ഞേന അസമാനട്ഠാനികേന അസമാനകരണേന അസമാനവഗ്ഗേന സംയോഗക്ഖരേന ലദ്ധസമാനസുതികാ ഭവേയ്യും. ന കേവലഞ്ച ഏതേ അക്ഖരാ അസമാനട്ഠാനികാ അസമാനകരണാ അസമാനവഗ്ഗാവ ഹോന്തി, അഥ ഖോ അനാസന്നട്ഠാനികാ അനാസന്നകരണാ അനാസന്നവഗ്ഗാ ച ഹോന്തി. യഥാ ച വീണം വാദേന്താനം ദൂരേ തന്തിസ്സരേന തതോ ദൂരേ തന്തിസ്സരോ അസമാനോ ഹോതി, ഏവം ദൂരട്ഠാനികേന അക്ഖരേന ദൂരകരണേന തതോ ദൂരട്ഠാനികോ ദൂരകരണോ സമാനസുതികോ കഥം ഭവേയ്യ, വഗ്ഗക്ഖരാനഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം അസങ്കരവസേന അസമാനസുതിവസേന പവത്തനതോ "വഗ്ഗന്തം വാ വഗ്ഗേ"തി സുത്തേ നിഗ്ഗഹിതസ്സ വഗ്ഗന്തകരണേ സതി അഞ്ഞവഗ്ഗസ്മിം പരേ

അഞ്ഞവഗ്ഗന്തം ന പാപുണാതി, "വഗ്ഗേ ഘോസാഘോസാനം തതിയപഠമാ"തി സുത്തേന ച അസദിസദ്വേഭാവകരണേ അഞ്ഞവഗ്ഗേ അഞ്ഞവഗ്ഗദ്വേഭാവോ ന ഹോതി.

യദി ച ച-കാരന്തക്ഖരോ ത-കാരന്തക്ഖരേന സമാനസുതികോ സിയാ, ഏവം സതി കിം ച-കാരന്തക്ഖരലേഖനേന സബ്ബത്ഥ ത-കാരന്തമേവ ലിഖേയ്യ, തഥാ പന അലിഖിത്വാ പയോഗാനുരൂപം പഠമക്ഖരസ്സ സദിസദ്വേഭാവട്ഠാനേ "കച്ചോ കച്ചായനോ"തി, അസദിസദ്വേഭാവട്ഠാനേ "വച്ഛോ വച്ഛായനോ"തി തതിയക്ഖരസ്സ സദിസദ്വേഭാവട്ഠാനേ "മജ്ജം സമ്മജ്ജ"ന്തി, അസദിസദ്വേഭാവട്ഠാനേ "ഉപജ്ഝാ ഉപജ്ഝായോ"തി സമാനട്ഠാനസമാനകരണസമാനവഗ്ഗക്ഖരാനമേവ ദ്വേഭാവോ ലിഖീയതി, നോ ഇതരേസം, തസ്മാ പയോഗാനുരൂപം ച-കാരന്ത ജ-കാരന്തട്ഠാനേസു സകവഗ്ഗസുതിവസേനേവ വത്തബ്ബം, ന അഞ്ഞവഗ്ഗസുതിവസേന. സ-കാരന്തേ പന സ-കാരസ്സ ത-കാരേന സമാനട്ഠാനികത്താ സമാനകരണത്താ ച വഗ്ഗഅവഗ്ഗവസേന ഭിന്നേപി അവഗ്ഗക്ഖരാനം വഗ്ഗക്ഖരേഹി സാധാരണത്താ ച അവഗ്ഗക്ഖരാനം വഗ്ഗക്ഖരാനം വിയ വിസും സുതിയാ അഭാവതോ ച സ-കാരന്തസ്സ ത-കാരന്തഭണനം യുത്തം സിയാ. സ-കാരോപി ഹി ദന്തജോ, ത-കാരോപി, സ-കാരോപി ജിവ്ഹഗ്ഗകരണോ, ത-കാരോപി , തസ്മാ സമാനട്ഠാനികാനം സമാനകരണാനം അക്ഖരാനം സമാനസുതിഭാവോ യുത്തോ. ഞ-കാരന്ത ല-കാരന്താനം ന-കാരന്തഭണനേപി ഇമിനാ നയേന ഞ-കാരന്ത ന-കാരന്താനം അസമാനസുതിഭാവോ ല-കാരന്ത ന-കാരന്താനം സമാനസുതിഭാവോ ദട്ഠബ്ബോതി. അയമേത്ഥ യുത്തിചിന്താ.

ആഗമചിന്താ പന ഏവം കാതബ്ബാ -

> "ച-കാരന്തം സ-കാരന്തം, ത-കാരന്തസമം വദേ;
> ഞ-കാരന്തം ല-കാരന്തം, ന-കാരന്തസമം വദേ"തി. -

അയം സിലോകോ കുതോ പഭവോ, കത്ഥ ആഗതോ, കേന കാരിതോതി? തത്ഥ **കുതോ പഭവോ**തി ഭഗവന്തസ്മാ വാ ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹി വാ അട്ഠകഥാചരിയേഹി വാ പഭവോ. **കത്ഥ ആഗതോ**തി വിനയേ വാ സുത്തന്തേ വാ അഭിധമ്മേ വാ പാളിയം വാ അട്ഠകഥായ വാ ടീകാദീസു വാ ആഗതോ. **കേന കാരിതോ**തി നേത്തിനിരുത്തിപേടകോപദേസകച്ചായനപ്പകരണകാരകേന ആയസ്മതാ മഹാകച്ചായനത്ഥേരേന വാ മുഖമത്തദീപനികാരകേന വജിരബുദ്ധാചരിയേന വാ പദരൂപസിദ്ധികാരകേന ബുദ്ധപിയാചരിയേന വാ സദ്ദനീതിപ്പകരണകാരകേന അഗ്ഗവംസാചരിയേന വാ തദഞ്ഞസത്ഥകാരകേഹി മഹാഥേരേഹി വാ കാരിതോതി ഏവം ആഗമചിന്തായം സതി അയം സിലോകോ ഭഗവന്തസ്മാ പഭവോ ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹി വാ അട്ഠകഥാചരിയേഹി വാതി ന പഞ്ഞായതി. "വിനയേ വാ സുത്തന്തേ വാ അഭിധമ്മേ വാ പാളിയം വാ അട്ഠകഥായ വാ ടീകാസു വാ ആഗതോ"തി ഹി ന സക്കാ വത്തും. കച്ചായനാചരിയാദീഹി സദ്ദസത്ഥകാരകേഹി ആചരിയേഹി കതോതിപി ന ദിസ്സതി. ഏവം സന്തേ അപ്പാടിഹീരകതം ഇദം വചനം ആപജ്ജതി.

ഏവം പന മയം ചിന്തയിമ്ഹാ - രാമഞ്ഞദേസേ കിര സകഭാസായം ച-കാരന്ത ഞ-കാരന്താ ന സന്തി , തേനേവ രാമഞ്ഞദേസിയാ ഭിക്ഖൂ "സച്ച"ഇതി

ഇമം പാഠം വദന്താ "സത്ച"ഇതി വദന്തി, "പഞ്ചങ്ഗ"ഇതി പാഠം വദന്താ "പന്ചങ്ഗ"ഇതി വദന്തി, തസ്മാ അത്തനോ വിസയേ അവിജ്ജമാനം ച-കാരന്ത ഞ-കാരന്തം യഥാപാഠം വത്തുമസക്കോന്തേഹി തേഹി ഭിക്ഖൂഹി സകഭാസാനുരൂപതോ അയം സിലോകോ കാരിതോ ഭവിസ്സതീതി. ഏവം സന്തേപി മരമ്മഭാസായ ച-കാരന്ത ഞ-കാരന്തപദാനം സുതിവിസേസവസേന വിസും പഞ്ഞായനതോ മരമ്മദേസിയാ ഭിക്ഖൂ തം സിലോകം അനുവത്തിത്വാ "ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛാമീ"തി വാ "പഠമം ഉപത്ഥം ഗാഹാപേതബ്ബോ"തി വാ "ഹേതുപത്ചയോ ആരമ്മണപത്ചയോ"തി വാ വത്തും ന അരഹന്തി. രാമഞ്ഞദേസിയാപി സകഭാസായ വിസും അവിജ്ജമാനമ്പി ച-കാരന്ത ഞ-കാരന്തപദം സകഭാസാകഥനകാലേയേവ ഭാസാനുരൂപം ത-കാരന്ത ന-കാരന്തഭാവേന കഥേതബ്ബം, മാഗധഭാസാകഥനകാലേ പന മാഗധഭാസായ ച-കാരന്ത ഞ-കാരന്തപദാനം വിസും പയോഗദസ്സനതോ മാഗധഭാസാനുരൂപം ച-കാരന്ത ഞ-കാരന്തപദാനം വിസും സുതിവസേന യഥാപാഠമേവ കഥേതബ്ബാനീതി നോ മതി. അയമേത്ഥ ആഗമചിന്താ.

ജിനസാസനമാരബ്ഭ, കഥായം കഥിതാ മയാ;
യുത്തായുത്തം ചിന്തയന്തു, പണ്ഡിതാ ജിനസാവകാ.

യുത്തായുത്തം ചിന്തയിത്വാ, യുത്തഞ്ചേ ധാരയന്തു തം;
അയുത്തഞ്ചേ പജഹന്തു, മാനദോസവിവജ്ജിതാതി.

൨൧൪. ഏവം ചതുന്നം കമ്മാനം സമ്പത്തിവിപത്തിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തേസം കമ്മാനം ഠാനപ്പഭേദം ദസ്സേന്തോ **"അപലോകനകമ്മം കതമാനി പഞ്ച ഠാനാനി ഗച്ഛതീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ വിനിച്ഛയോ അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. അനുത്താനപദത്ഥമേവ ദസ്സയിസ്സാമ. **"ഏതരഹി സചേപി സാമണേരോ"**തിആദീസു ബുദ്ധാദീനം അവണ്ണഭാസനമ്പി അകപ്പിയാദിം കപ്പിയാദിഭാവേന ദീപനമ്പി ദിട്ഠിവിപത്തിയംയേവ പവിസതി, തേനേവ വക്ഖതി "തം ലദ്ധിം വിസ്സജ്ജാപേതബ്ബോ"തി. ഭിക്ഖൂനമ്പി ഏസേവ നയോ. **മിച്ഛാദിട്ഠികോ**തി ബുദ്ധവചനാധിപ്പായം വിപരീതതോ ഗണ്ഹന്തോ, സോ ഏവ **"അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ"**തി വുത്തോ. കേചി പന "സസ്സതുച്ഛേദാനം അഞ്ഞതരദിട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ"തി വദന്തി, തം ന യുത്തം. സസ്സതുച്ഛേദഗാഹസ്സ സാമണേരാനം ലിങ്ഗനാസനായ കാരണത്തേന ഹേട്ഠാ അട്ഠകഥായമേവ വുത്തത്താ ഇധ ച ദണ്ഡകമ്മനാസനായ ഏവ അധിപ്പേതത്താ. **കായസമ്ഭോഗസാമഗ്ഗീ**തി സഹസേയ്യപടിഗ്ഗഹണാദി. **സോരതോ**തി സുഭേ രതോ, സുട്ഠു ഓരതോതി വാ **സോരതോ. നിവാതവുത്തീ**തി നീചവുത്തി.

തസ്സാപി ദാതബ്ബോതി വിജ്ജമാനം മുഖരാദിഭാവം നിസ്സായ അപ്പടിപുച്ഛിത്വാപി പടിഞ്ഞം അഗ്ഗഹേത്വാപി ആപത്തിം അനാരോപേത്വാപി ദേസിതായപി ആപത്തിയാ ഖുംസനാദിതോ അനോരമന്തസ്സ ദാതബ്ബോവ. ഓരമന്തസ്സ പന ഖമാപേന്തസ്സ ന ദാതബ്ബോ. **ബ്രഹ്മദണ്ഡസ്സ ദാന**ന്തി ഖരദണ്ഡസ്സ ഉക്കട്ഠദണ്ഡസ്സ ദാനം. തജ്ജനീയാദികമ്മേ ഹി കതേ ഓവാദാനുസാസനിപ്പദാനപടിക്ഖേപോ നത്ഥി, ദിന്നബ്രഹ്മദണ്ഡേ പന തസ്മിം സദ്ധിം തജ്ജനീയകമ്മാദികതേഹി പടിക്ഖിത്തമ്പി കാതും ന വട്ടതി "നേവ വത്തബ്ബോ"തിആദിനാ ആലാപസല്ലാപമത്തസ്സപി ന-കാരേന പടിക്ഖിതത്താ. തഞ്ഹി ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂ ഗീവം പരിവത്തേത്വാ ഓലോകനമത്തമ്പി ന

കരോന്തി, ഏവം വിവജ്ജേതബ്ബം നിമ്മദനകരണത്ഥമേവ തസ്സ ദണ്ഡസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ. തേനേവ ഛന്നത്ഥേരോപി ഉക്ഖേപനീയാദികമ്മകതോപി അഭായിത്വാ ബ്രഹ്മദണ്ഡേ ദിന്നേ "സങ്ഘേനാഹം സബ്ബഥാ വിവജ്ജിതോ"തി മുച്ഛിതോ പപതി. യോ പന ബ്രഹ്മദണ്ഡകതേന സദ്ധിം ഞത്വാ സംസട്ഠോ അവിവജ്ജേത്വാ വിഹരതി, തസ്സ ദുക്കടമേവാതി ഗഹേതബ്ബം. അഞ്ഞഥാ ബ്രഹ്മദണ്ഡവിധാനസ്സ നിരത്ഥകതാപസങ്ഗതോ. **തേനാ**തി ബ്രഹ്മദണ്ഡകതേന. യഥാ തജ്ജനീയാദികമ്മകതേഹി, ഏവമേവ തതോ അധികമ്പി സങ്ഘം ആരാധേന്തേന സമ്മാ വത്തിതബ്ബം, തഞ്ച "സോരതോ നിവാതവുത്തീ"തിആദിനാ സരൂപതോ ദസ്സിതമേവ. തേനാഹ **"സമ്മാ വത്തിത്വാ ഖമാപേന്തസ്സ ബ്രഹ്മദണ്ഡോ പടിപ്പസ്സമ്ഭേതബ്ബോ"**തി. **പടിസങ്ഖാ**തി പടിസങ്ഖായ, ഞാണേന ഉപപരിക്ഖിത്വാ.

യം തം ഭഗവതാ അവന്ദിയകമ്മം അനുഞ്ഞാതന്തി സമ്ബന്ധോ. "തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദണ്ഡകമ്മം കാതു"ന്തി സാമഞ്ഞതോ അനുഞ്ഞാതപ്പകാരം ദസ്സേത്വാ പുന വിസേസതോ അനുഞ്ഞാതപ്പകാരം ദസ്സേതും **"അഥ ഖോ"**തിആദി പാളിഉദ്ധടാതി വേദിതബ്ബം. **ഇമസ്സ അപലോകനകമ്മസ്സ ഠാനം ഹോതീ**തി അപലോകനകമ്മസാമഞ്ഞസ്സ പവത്തിട്ഠാനം ഹോതി. വിസേസബ്യതിരേകേന അവിജ്ജമാനമ്പി തദഞ്ഞത്ഥ അപ്പവത്തിം ദസ്സേതും വിസേസനിസ്സിതം വിയ വോഹരീയതി. **"കമ്മഞ്ഞേവ ലക്ഖണ"**ന്തി ഇമിനാ ഓസാരണാദിവസേന ഗഹിതാവസേസാനം സബ്ബേസം അപലോകനകമ്മസാമഞ്ഞലക്ഖണവസേന ഗഹിതത്താ "കമ്മഞ്ഞേവ ലക്ഖണമസ്സാതി കമ്മലക്ഖണ"ന്തി നിബ്ബചനം ദസ്സേതി, ഇദഞ്ച വുത്താവസേസാനം കമ്മാനം നിട്ഠാനട്ഠാനം സങ്ഖാരക്ഖന്ധധമ്മായതനാദീനി വിയ വുത്താവസേസഖന്ധായതനാനന്തി ദട്ഠബ്ബം. തേനേവ വക്ഖതി "അയം പനേത്ഥ പാളിമുത്തകോപി കമ്മലക്ഖണവിനിച്ഛയോ"തിആദി. യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം ഉപരി ഞത്തികമ്മാദീസുപി കമ്മലക്ഖണം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പരിവാര ൩.൪൮൨-൪൮൩) പന "കമ്മമേവ ലക്ഖണന്തി **കമ്മലക്ഖണം**. ഓസാരണനിസ്സാരണഭണ്ഡുകമ്മാദയോ വിയ കമ്മഞ്ച ഹുത്വാ അഞ്ഞഞ്ച നാമം ന ലഭതി, കമ്മമേവ ഹുത്വാ ഉപലക്ഖീയതീതി കമ്മലക്ഖണന്തി വുച്ചതീ"തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പരിവാര ൪൮൨-൪൮൩) പന "ഇമസ്സ അപലോകനകമ്മസ്സ ഠാനം ഹോതീതി ഏവമ്പി അപലോകനകമ്മം പവത്തതീതി അത്ഥോ. കമ്മഞ്ഞേവ ലക്ഖണന്തി **കമ്മലക്ഖണം**. ഓസാരണനിസ്സാരണഭണ്ഡുകമ്മാദയോ വിയ കമ്മഞ്ച ഹുത്വാ അഞ്ഞഞ്ച നാമം ന ലഭതി, കമ്മമേവ ഹുത്വാ ഉപലക്ഖീയതീതി **കമ്മലക്ഖണം** ഉപനിസ്സയോ വിയ. ഹേതുപച്ചയാദിലക്ഖണവിമുത്തോ ഹി സബ്ബോ പച്ചയവിസേസോ തത്ഥ സങ്ഗയ്ഹതീ"തി വുത്തം. **തസ്സ കരണ**ന്തി അവന്ദിയകമ്മസ്സ കരണവിധാനം. **ന വന്ദിതബ്ബോ**തി, ഇമിനാ വന്ദന്തിയാ ദുക്കടന്തി ദസ്സേതീതി ദട്ഠബ്ബം. സങ്ഘേന കതം കതികം ഞത്വാ മദ്ദനം വിയ ഹി സങ്ഘസമ്മുതിം അനാദരേന അതിക്കമന്തസ്സ ആപത്തി ഏവ ഹോതി.

൨൭൭. **ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സപി പനേതം ലബ്ഭതിയേവാ**തി അവന്ദിയകമ്മസ്സ ഉപലക്ഖണമത്തേന ഗഹിതത്താ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സപി കമ്മലക്ഖണം ലബ്ഭതി ഏവ. സലാകദാനട്ഠാനം **സലാകഗ്ഗം** നാമ, യാഗുഭത്താനം ഭാജനട്ഠാനാനി **യാഗഗ്ഗഭത്തഗ്ഗാനി** നാമ. ഏതേസുപി ഹി ഠാനേസു സബ്ബോ സങ്ഘോ ഉപോസഥേ വിയ സന്നിപതിതോ, കമ്മഞ്ച വഗ്ഗകമ്മം ന ഹോതി, "മയമേതം ന

ജാനിമ്ഹാ''തി പച്ഛാ ഖിയന്താപി ന ഹോന്തി, ഖണ്ഡസീമായ പന കതേ ഖിയന്തി. സങ്ഘികപച്ചയഞ്ഹി അച്ഛിന്നചീവരാദീനം ദാതും അപലോകേന്തേഹി ഉപചാരസീമട്ഠാനം സബ്ബേസം അനുമതിം ഗഹേത്വാവ കാതബ്ബം. യോ പന വിസഭാഗപുഗ്ഗലോ ധമ്മികം അപലോകനം പടിബാഹതി, തം ഉപായേന ബഹിഉപചാരസീമഗതം വാ കത്വാ ഖണ്ഡസീമം വാ പവിസിത്വാ കാതും വട്ടതി. യം സന്ധായ ''അപലോകനകമ്മം കരോതീ''തി സാമഞ്ഞതോ ദസ്സേതി, തം അപലോകനകമ്മം സരൂപതോ ദസ്സേതും ആഹ **''അച്ഛിന്നചീവരം''**ഇച്ചാദി. യദി അപലോകേത്വാവ ചീവരം ദാതബ്ബം, കിം പന അപ്പമത്തകവിസ്സജ്ജകസമ്മുതിയാതി ആഹ **''അപ്പമത്തകവിസ്സജ്ജകേന പനാ''**തിആദി. **നാളി വാ ഉപഡ്ഢനാളി വാ**തി ദിവസേ ദിവസേ അപലോകേത്വാ ദാതബ്ബസ്സ പമാണദസ്സനം. തേന യാപനമത്തമേവ അപലോകേതബ്ബം, ന അധികന്തി ദസ്സേതി. **ഏകദിവസംയേവ വാ**തിആദി ദസവീസതിദിവസാനം ഏകസ്മിം ദിവസേയേവ ദാതബ്ബപരിച്ഛേദദസ്സനം. തേന ''യാവജീവ''ന്തി വാ ''യാവരോഗാ വുട്ഠഹതീ''തി വാ ഏവം അപലോകേതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **ഇണപലിബോധ**ന്തി ഇണവത്ഥും ദാതും വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. തഞ്ച ഇണായികേഹി പലിബുദ്ധസ്സ ലജ്ജീപേസലസ്സ സാസനുപകാരകസ്സ പമാണയുത്തമേവ കപ്പിയഭണ്ഡം നിയമേത്വാ ഭിക്ഖൂഹി അപലോകേത്വാ ദാതബ്ബം, ന പന സഹസ്സം വാ സതസഹസ്സം വാ മഹാഇണം. താദിസഞ്ഹി ഭിക്ഖാചരിയവത്തേന സബ്ബേഹി ഭിക്ഖൂഹി താദിസസ്സ ഭിക്ഖുനോ പരിയേസിത്വാ ദാതബ്ബം.

''ഛത്തം വാ വേദികം വാതി ഏത്ഥ **വേദികാ**തി ചേതിയസ്സ ഉപരി ചതുരസ്സചയോ വുച്ചതി. **ഛത്ത**ന്തി തതോ ഉദ്ധം വലയാനി ദസ്സേത്വാ കതോ അഗ്ഗചയോ വുച്ചതീ''തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പരിവാര ൩.൪൮൨-൪൮൩) വുത്തം. **ചേതിയസ്സ ഉപനിക്ഖേപതോ**തി ചേതിയസ്സ പടിജഗ്ഗനത്ഥായ വഡ്ഢിയാ പയോജേത്വാ കപ്പിയകാരകേഹി ഠപിതവത്ഥുതോ. **സങ്ഘികേനപീ**തി ന കേവലഞ്ച തത്രുപ്പാദതോ പച്ചയദായകേഹി ചതുപച്ചയത്ഥായ സങ്ഘസ്സ ദിന്നവത്ഥുനാപീതി അത്ഥോ. **സങ്ഘഭത്തം കാതും ന വട്ടതീ**തി മഹാദാനം ദദന്തേഹിപി കരിയമാനം സങ്ഘഭത്തം വിയ കാരേതും ന വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. **''യഥാസുഖം പരിഭുഞ്ജിതും രുച്ചതീ''**തി വുത്തത്താ അത്തനോ അത്തനോ പരിഭോഗപഹോനകം അപ്പം വാ ബഹും വാ ഗഹേതബ്ബം, അധികം പന ഗഹേതും ന ലഭതി.

ഉപോസഥദിവസേതി നിദസ്സനമത്തം, യസ്മിം കിസ്മിഞ്ചി ദിവസേപി കതം സുകതമേവ ഹോതി. കരോന്തേന ''യം ഇമസ്മിം വിഹാരേ അന്തോസീമായ സങ്ഘസന്തകം...പേ॰... യഥാസുഖം പരിഭുഞ്ജിതും മയ്ഹം രുച്ചതീ''തി ഏവം കതികാ കാതബ്ബാ. തഥാ ദ്വീഹി തീഹിപി ''ആയസ്മന്താനം രുച്ചതീ''തി വചനമേവ ഹേത്ഥ വിസേസോ. **തേസമ്പീ**തി രുക്ഖാനം. **സാ ഏവ കതികാ**തി വിസും കതികാ ന കാതബ്ബാതി അത്ഥോ.

തേസന്തി രുക്ഖാനം, സങ്ഘോ സാമീതി സമ്ബന്ധോ. **പുരിമവിഹാരേ**തി പുരിമേ യഥാസുഖം പരിഭോഗത്ഥായ കതകതികേ വിഹാരേ. **പരിവേണാനി കത്വാ ജഗ്ഗന്തീ**തി യത്ഥ അരക്ഖിയമാനേ ഫലാഫലാനി രുക്ഖാ ച വിനസ്സന്തി, താദിസം ഠാനം സന്ധായ വുത്തം, തത്ഥ സങ്ഘസ്സ കതികാ ന പവത്തതീതി അധിപ്പായോ. യേഹി പന രുക്ഖബീജാനി രോപേത്വാ ആദിതോ പട്ഠായ

പടിജഗ്ഗിതാ, തേപി ദസമഭാഗം ദത്വാ രോപകേഹേവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനി. **തേഹീ**തി ജഗ്ഗിതേഹി.

തത്ഥാതി തസ്മിം വിഹാരേ. **മൂലേ**തിആദികാലേ, പുബ്ബേതി അത്ഥോ. **ദീഘാ കതികാ**തി അപരിച്ഛിന്നകാലാ യഥാസുഖം പരിഭോഗത്ഥായ കതികാ. **നിക്കുക്കുച്ചേനാ**തി "അഭാജിതമിദ"ന്തി കുക്കുച്ചം അകത്വാതി അത്ഥോ. **ഖീയനമത്തമേവ ത**ന്തി തേന ഖീയനേന ബഹും ഖാദന്താനം ദോസോ നത്ഥി അത്തനോ പരിഭോഗപ്പമാണസ്സേവ ഗഹിതത്താ, ഖീയന്തേപി അത്തനോ പഹോനകം ഗഹേത്വാ ഖാദിതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ.

ഗണ്ഹഥാതി ന വത്തബ്ബാതി തഥാ വുത്തേ തേനേവ ഭിക്ഖുനാ ദിന്നം വിയ മഞ്ഞേയ്യും. തം നിസ്സായ മിച്ഛാജീവസമ്ഭവോ ഹോതീതി വുത്തം. തേനാഹ **"അനുവിചരിത്വാ"**തിആദി. **ഉപഡ്ഢഭാഗോ**തി ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ പടിവീസതോ ഉപഡ്ഢഭാഗോ, ദേന്തേന ച "ഏത്തകം ദാതും സങ്ഘോ അനുഞ്ഞാസീ"തി ഏവം അത്താനം പരിമോചേത്വാ യഥാ തേ സങ്ഘേ ഏവ പസീദന്തി, ഏവം വത്വാ ദാതബ്ബം. **അപച്ചാസീസന്തേനാ**തി ഗിലാനഗമികിസ്സരാദീനം അനുഞ്ഞാതപുഗ്ഗലാനമ്പി അത്തനോ സന്തകം ദേന്തേന അപച്ചാസീസന്തേനേവ ദാതബ്ബം. അനനുഞ്ഞാതപുഗ്ഗലാനം പന അപച്ചാസീസന്തേനപി ദാതും ന വട്ടതീതി. സങ്ഘികമേവ യഥാകതികായ ദാപേതബ്ബം. അത്തനോ സന്തകമ്പി പച്ചയദായകാദയോ സയമേവ വിസ്സാസേന ഗണ്ഹന്തി, ന വാരേതബ്ബാ, "ലദ്ധകപ്പിയ"ന്തി തുണ്ഹീ ഭവിതബ്ബം. **പുബ്ബേ വുത്തമേവാ**തി "കുദ്ധോ ഹി സോ രുക്ഖേപി ഛിന്ദേയ്യാ"തിആദിനാ തുണ്ഹീഭാവേ കാരണം പുബ്ബേ വുത്തമേവ, തേഹി കതഅനത്ഥാഭാവേപി കാരുഞ്ഞേന തുണ്ഹീ ഭവിതും വട്ടതി, "ഗണ്ഹഥാ"തിആദി പന വത്തും ന വട്ടതി.

ഗരുഭണ്ഡത്താ...പേ०... ന ദാതബ്ബന്തി ജീവരുക്ഖാനം ആരാമട്ഠാനിയത്താ ദാരൂനഞ്ച ഗേഹസമ്ഭാരാനുപഗതത്താ "സബ്ബം ത്വമേവ ഗണ്ഹാതി ദാതും ന വട്ടതീ"തി വുത്തം. **അകതാവാസം വാ കത്വാ**തി പുബ്ബേ അവിജ്ജമാനം സേനാസനം കത്വാ. **ജഗ്ഗിതകാലേ**തി ഫലവാരേ സമ്പത്തേ. **ജഗ്ഗനകാലേ**തി ജഗ്ഗിതും ആരദ്ധകാലേ.

ഫന്ദനേ. ഞത്തികമ്മട്ഠാനഭേദേതി ഞത്തികമ്മസ്സ ഠാനഭേദേ.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

കമ്മാകമ്മവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

തേത്തിംസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

൩൮. പകിണ്ണകവിനിച്ഛയകഥാ

ഏവം കമ്മാകമ്മവിനിച്ഛയകഥം കഥേത്വാ ഇദാനി പകിണ്ണകവിനിച്ഛയകഥം കഥേതും **“ഇദാനി പകിണ്ണകകഥാ വേദിതബ്ബോ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ പകാരേന കിണ്ണാതി പകിണ്ണാ, ദിവാസേയ്യാതി കഥാ വിയ വിസും വിസും അപ്പവത്തിത്വാ ഏകസ്മിംയേവ പരിച്ഛേദേ കരണവസേന പവത്താ ഗണഭോജനകഥാദയോ. **പകിണ്ണകാ** സകത്ഥേ ക-പച്ചയവസേന.

തത്രായം പകിണ്ണകമാതികാ -

ഗണഭോജനകഥാ ച, പരമ്പരാ ച ഭോജനാ;
അനാപുച്ഛാ പംസുകൂലം, തതോ അച്ഛിന്നചീവരം.

പടിഭാനചിത്തം വിപ്പ-കതഭോജനമേവ ച;
ഉദ്ദിസന്തുദ്ദിസാപേന്തോ, തിവസ്സന്തരികാ തഥാ.

ദീഘാസനം ഗിലാനുപ-ട്ഠാനം മരണവണ്ണകം;
അത്തപാതനമപ്പച്ച-വേക്ഖിത്വാ നിസിന്നം തഥാ.

ദവായ സിലാവിജ്ഝനം, ദായാളിമ്പനകം തഥാ;
മിച്ഛാദിട്ഠികുലാഭതം, ഗോപകദാനമേവ ച.

ധമ്മികായാചനാ ചേവ, ഉച്ചാരാദീന ഛഡ്ഡനം;
ന്ഹാനേ രുക്ഖഘംസനാനി, വലികാദീന ധാരണം.

ദീഘകേസാ ആദാസാദി, നച്ചാദ്യങ്ഗച്ഛേദാദി ച;
പത്തോ സബ്ബപംസുകൂലം, പരിസ്സവന നഗ്ഗിയം.

ഗന്ധപുപ്ഫം ആസിത്തകം, മളോരികേകഭാജനം;
ചേലപതി പാദഘംസീ, ബീജനീ ഛത്തമേവ ച.

നഖാലോമാ കായബന്ധാ, നിവാസനപാരുപനാ;
കാജ ദന്തകട്ഠഞ്ചേവ, രുക്ഖാരോഹനകമ്പി ച.

ഛന്ദാരോപാ ലോകായതാ, ഖിപിതം ലസുണം തഥാ;
ന അക്കമിതബ്ബാദീനി, അവന്ദിയാ ച വന്ദിയാ.

വന്ദനാകാരകഥാ ച, ആസന്ദാദികഥാപി ച;
ഉച്ചാസനമഹാസനം, പാസാദപരിഭോഗകം.

ഉപാഹനം യാനഞ്ചേവ, ചീവരം ഛിന്നചീവരം;
അകപ്പിയചീവരഞ്ച, ചീവരസ്സ വിചാരണാ.

ദണ്ഡകഥിനകഞ്ചേവ, ഗഹപതിചീവരം തഥാ;
ഛചീവരം രജനാദി, അതിരേകഞ്ച ചീവരം.

അട്ഠവരം നിസീദനം, അധമ്മകമ്മമേവ ച;

ഓകാസോ സങ്ഘാദേയ്യോ ച, സന്തരുത്തരകോപി ച.

ചീവരനിക്ഖേപോ ചേവ, സത്ഥവത്ഥികമ്മം തഥാ;
നഹാപിതോ ദസഭാഗോ, പാഥേയ്യം പദേസോപി ച.

സംസട്ഠം പഞ്ചഭേസജ്ജം, ദുതിയം വസാ മൂലകം;
പിട്ഠം കസാവ പണ്ണഞ്ച, ഫലഞ്ച ജതു ലോണകം.

ചുണ്ണം അമനുസ്സാബാധം, അഞ്ജനം നത്ഥുമേവ ച;
ധൂമനേത്തം തേലപാകം, സേദം ലോഹിതമോചനം.

പാദബ്ഭഞ്ജം ഗണ്ഡാബാധോ, വിസഞ്ച ഘരദിന്നകോ;
ദുട്ഠഗഹണികോ പണ്ഡു-രോഗോ ഛവിദോസോപി ച.

അഭിസന്നദോസകായോ, ലോണസുവീരകോ തഥാ;
അന്തോവുത്ഥാദികഥാ ച, ഉഗ്ഗഹിതപടിഗ്ഗഹോ.

തതോ നിഹതകഥാ ച, പുരേഭത്തപടിഗ്ഗഹോ;
വനട്ഠം പോക്ഖരട്ഠഞ്ച, തഥാ അകതകപ്പതം.

യാഗുകഥാ ഗുളകഥാ, മഹാപദേസമേവ ച;
ആനിസംസകഥാ ചേതി, പകിണ്ണകമ്ഹി ആഗതാ.

ഗണഭോജനകഥാ

൧. തത്ഥ ഗണിതബ്ബോ സങ്ഖ്യാതബ്ബോതി ഗണോ, യോ കോചി സമൂഹോ, ഇധ പന ചതുവഗ്ഗാദിഗണോ അധിപ്പേതോ. ഭുഞ്ജതേ ഭോജനം, ബ്യവഹരണഭാവസങ്ഖാതാ ഭോജനകിരിയാ, ഗണസ്സ ഭോജനം ഗണഭോജനം, തസ്മിം. **ഗണഭോജനേ പാചിത്തിയം ഹോതീ**തി ഏത്ഥ ജനകഹേതുമ്ഹി ഭുമ്മവചനം. **അഞ്ഞത്ര സമയാ**തി ഗിലാനാദിസത്തവിധം സമയം ഠപേത്വാ. ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ വിഞ്ഞത്തിം കത്വാ ഭുഞ്ജനവത്ഥുസ്മിം പഞ്ഞത്തത്താ വിഞ്ഞത്തിതോ ഗണഭോജനം വത്ഥുവസേനേവ പാകടന്തി തം അവത്വാ ''ഗണഭോജനം നാമ യത്ഥ...പേ०... നിമന്തിതാ ഭുഞ്ജന്തീ''തി നിമന്തനവസേനേവസ്സ പദഭാജനേ ഗണഭോജനം വുത്തം. കിഞ്ചി പന സിക്ഖാപദം വത്ഥുഅനുരൂപമ്പി സിയാതി ''പദഭാജനേ വുത്തനയേനേവ ഗണഭോജനം ഹോതീ''തി കേസഞ്ചി ആസങ്കാ ഭവേയ്യാതി തന്നിവത്തനത്ഥം **''ഗണഭോജനം ദ്വീഹി ആകാരേഹി പസവതീ''**തി വുത്തം. **ഏകതോ ഗണ്ഹന്തീ**തി ഏത്ഥ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ദ്വാദസഹത്ഥം അമുഞ്ചിത്വാ ഠിതാ ഏകതോ ഗണ്ഹന്തി നാമാതി ഗഹേതബ്ബം. ''അമ്ഹാകം ചതുന്നമ്പി ഭത്തം ദേഹീ'തി വാ വിഞ്ഞാപേയ്യു''ന്തി വചനതോ, ഹേട്ഠാ ''ത്വം ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഭത്തം ദേഹി, ത്വം ദ്വിന്നന്തി ഏവം വിഞ്ഞാപേത്വാ''തി വചനതോ ച അത്തനോ അത്ഥായ അഞ്ഞേന വിഞ്ഞത്തമ്പി സാദിയന്തസ്സ ഗണഭോജനം ഹോതിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം. **ഏവം വിഞ്ഞത്തിതോ പസവതീ**തി ഏത്ഥ വിഞ്ഞത്തിയാ സതി ഗണന്തസ്സ ഏകതോ ഹുത്വാ ഗഹണേ ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന ആപത്തി, വിസും ഗഹണേ പണീതഭോജനസൂപോദനവിഞ്ഞത്തീഹി ആപത്തി വേദിതബ്ബാ.

പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം നാമം ഗഹേത്വാതി ഏത്ഥ "ഭോജനം ഗണ്ഹഥാതി വുത്തേപി ഗണഭോജനം ഹോതിയേവാ"തി വദന്തി. "ഹേട്ഠാ അദ്ധാനഗമനവത്ഥുസ്മിം, നാവാഭിരുഹനവത്ഥുസ്മിഞ്ച 'ഇധേവ, ഭന്തേ, ഭുഞ്ജഥാ'തി വുത്തേ യസ്മാ കുക്കുച്ചായന്താ ന പടിഗ്ഗണ്ഹിംസു, തസ്മാ 'ഭുഞ്ജഥാ'തി വുത്തേപി ഗണഭോജനം ഹോതിയേവാ"തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. "പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം നാമം ഗഹേത്വാ നിമന്തേതീ"തി വുത്തത്താ പന "ഓദനം ഭുഞ്ജഥാ"തി വാ "ഭത്തം ഭുഞ്ജഥാ"തി വാ ഭോജനനാമം ഗഹേത്വാവ വുത്തേ ഗണഭോജനം ഹോതി, ന അഞ്ഞഥാ. "ഇധേവ, ഭന്തേ, ഭുഞ്ജഥാ"തി ഏത്ഥാപി "ഓദന"ന്തി വാ "ഭത്ത"ന്തി വാ വത്വാവ തേ ഏവം നിമന്തേസുന്തി ഗഹേതബ്ബം. ഗണവസേന വാ നിമന്തിതത്താ തേ ഭിക്ഖൂ അപകതഞ്ഞുതായ കുക്കുച്ചായന്താ ന പടിഗ്ഗണ്ഹിംസൂതി അയം അമ്ഹാകം ഖന്തി, വീമംസിത്വാ യുത്തതരം ഗഹേതബ്ബം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൨൧൭-൨൧൮) പന **"യേന കേനചി വേവചനേനാ**തി വുത്തത്താ 'ഭോജനം ഗണ്ഹഥാ'തിആദിസാമഞ്ഞനാമേനപി ഗണഭോജനം ഹോതി. യം പന പാളിയം അദ്ധാനഗമനാദിവത്ഥൂസു 'ഇധേവ ഭുഞ്ജഥാ'തി വുത്തവചനസ്സ കുക്കുച്ചായനം, തമ്പി ഓദനാദിനാമം ഗഹേത്വാ വുത്തത്താ ഏവ കതന്തി വേദിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം.

കുരുന്ദീവചനേ **വിചാരേതീ**തി പഞ്ചഖണ്ഡാദിവസേന സംവിദഹതി. **ഘട്ടേതീ**തി അനുവാതം ഛിന്ദിത്വാ ഹത്ഥേന, ദണ്ഡകേന വാ ഘട്ടേതി. **സുത്തം കരോതീ**തി സുത്തം വട്ടേതി. **വലേതീ**തി ദണ്ഡകേ വാ ഹത്ഥേ വാ ആവട്ടേതി. "അഭിനവസ്സേവ ചീവരസ്സ കരണം ഇധ **ചീവരകമ്മം** നാമ, പുരാണചീവരേ സൂചികമ്മം ചീവരകമ്മം നാമ ന ഹോതീ"തി വദന്തി. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൨൧൭-൨൧൮) പന **"ആഗന്തുകപട്ട**ന്തി അച്ഛിന്ദിത്വാ അന്വാധിം ആരോപേത്വാ കരണചീവരം സന്ധായ വുത്തം. **ഠപേതീ**തി ഏകം അന്തം ചീവരേ ബന്ധനവസേന ഠപേതി. **പച്ചാഗതം സിബ്ബതീ**തി തസ്സേവ ദുതിയഅന്തം പരിവത്തിത്വാ ആഹതം സിബ്ബതി. **ആഗന്തുകപട്ടം ബന്ധതീ**തി ചീവരേന ലഗ്ഗം കരോന്തോ പുനപ്പുനം തത്ഥ തത്ഥ സുത്തേന ബന്ധതി. **ഘട്ടേതീ**തി പമാണേന ഗഹേത്വാ ദണ്ഡാദീഹി ഘട്ടേതി. **സുത്തം കരോതീ**തി സുത്തം തിഗുണാദിഭാവേന വട്ടേതി. **വലേതീ**തി അനേകഗുണസുത്തം ഹത്ഥേന വാ ചക്കദണ്ഡേന വാ വട്ടേതി ഏകത്തം കരോതി. **പരിവത്തനം കരോതീ**തി പരിവത്തനദണ്ഡയന്തകം കരോതി. യസ്മിം സുത്തഗുളം പവേസേത്വാ വേളുനാളികാദീസു ഠപേത്വാ പരിബ്ഭമാപേത്വാ സുത്തകോടിതോ പട്ഠായ ആകഡ്ഢന്തീ"തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨൦൯-൨൧൮) ന "ആഗന്തുകപട്ടം മോഘസുത്തേന സിബ്ബിത്വാ ഠപേന്തി. തത്ഥ അനുവാതേ യഥാ ഏകതലം ഹോതി, തഥാ ഹത്ഥേഹി ഘട്ടേതി. **വലേതീ**തി ആവട്ടേതി. **പരിവത്തന**ന്തി സുത്തം ഗണ്ഹന്താനം സുഖഗ്ഗഹണത്ഥം സുത്തപരിവത്തനം കരോതി, പട്ടം സിബ്ബന്താനം സുഖസിബ്ബനത്ഥം പട്ടപരിവത്തനഞ്ച, നവചീവരകാരകോ ഇധാധിപ്പേതോ, ന ഇതരോ"തി വുത്തം.

അനിമന്തിതചതുത്ഥന്തി അനിമന്തിതോ ചതുത്ഥോ യസ്സ ഭിക്ഖുചതുക്കസ്സ, തം അനിമന്തിതചതുത്ഥം. ഏവം സേസേസുപി. തേനാഹ **"പഞ്ചന്നം ചതുക്കാന"**ന്തി, "ചതുത്ഥേ ആഗതേ ന യാപേന്തീതി വചനതോ സചേ അഞ്ഞോ കോചി ആഗച്ഛന്തോ നത്ഥി, ചത്താരോയേവ ച തത്ഥ നിസിന്നാ യാപേതും ന സക്കോന്തി, ന വട്ടതീ"തി വദന്തി. ഗണഭോജനാപത്തിജനകനിമന്തനഭാവതോ

“അകപ്പിയനിമന്തന”ന്തി വുത്തം. **സമ്പവേസേത്വാ**തി നിസീദാപേത്വാ. **ഗണോ ഭിജ്ജതീ**തി ഗണോ ആപത്തിം ന ആപജ്ജതീതി അധിപ്പായോ. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൨൨൦) പന **“സമ്പവേസേത്വാ**തി തേഹി യോജേത്വാ. **ഗണോ ഭിജ്ജതീ**തി നിമന്തിതസങ്ഘോ ന ഹോതീതി അത്ഥോ”തി വുത്തം.

“യത്ഥ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ…പേ॰… ഭുഞ്ജന്തീ”തി ഇമായ പാളിയാ സംസന്ദനതോ **“ഇതരേസം പന ഗണപൂരകോ ഹോതീ”**തി വുത്തം. **അവിസേസേനാ**തി “ഗിലാനോ വാ ചീവരകാരകോ വാ”തി അവിസേസേത്വാ സബ്ബസാധാരണവചനേന. **തസ്മാ**തി അവിസേസിതത്താ.

അധിവാസേത്വാ ഗതേസൂതി ഏത്ഥ അകപ്പിയനിമന്തനാധിവാസനക്ഖണേ പുബ്ബപയോഗേ ദുക്കടമ്പി നത്ഥി, വിഞ്ഞത്തിതോ പസവനേ പന വിഞ്ഞത്തിക്ഖണേ ഇതരസിക്ഖാപദേഹി ദുക്കടം ഹോതീതി ഗഹേതബ്ബം. **ഭുത്വാ ഗതേസൂ**തി ഏത്ഥ ആഗതേസുപി ഭോജനകിച്ചേ നിട്ഠിതേ ഗണ്ഹിതും വട്ടതി. **താനി ച തേഹി ഏകതോ ന ഗഹിതാനീ**തി യേഹി ഭോജനേഹി വിസങ്കേതോ നത്ഥി, താനി ഭോജനാനി തേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഏകതോ ന ഗഹിതാനി ഏകേന പച്ഛാ ഗഹിതത്താ. **മഹാഥേരേ**തി ഭിക്ഖൂ സന്ധായ വുത്തം. **നിമന്തനം സാദിയഥാ**തി നിമന്തനഭത്തം പടിഗ്ഗണ്ഹഥ. **യാനീ**തി കുമ്മാസാദീനി തേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഏകേന പച്ഛാ ഗഹിതത്താ ഏകതോ ന ഗഹിതാനി. **ഭത്തുദ്ദേസകേന പണ്ഡിതേന ഭവിതബ്ബം…പേ॰… മോചേതബ്ബാ**തി ഏതേന ഭത്തുദ്ദേസകേന അകപ്പിയനിമന്തനേ സാദിതേ സബ്ബേസമ്പി സാദിതം ഹോതി, ഏകതോ ഗണ്ഹന്താനം ഗണഭോജനാപത്തി ച ഹോതീതി ദസ്സേതി. ദൂതസ്സ ദ്വാരേ ആഗന്ത്വാ പുന “ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ”തി വചനഭയേന **“ഗാമദ്വാരേ അട്ഠത്വാ”**തി വുത്തം. **തത്ഥ തത്ഥ ഗന്ത്വാ**തി അന്തരവീഥിആദീസു തത്ഥ തത്ഥ ഠിതാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ. ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായ ഘരദ്വാരേ ഠപേത്വാ ദീയമാനേപി ഏസേവ നയോ. **നിവത്തഥാതി വുത്തേ പന നിവത്തിതും വട്ടതീ**തി “നിവത്തഥാ”തി വിച്ഛിന്ദിത്വാ പച്ഛാ “ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ”തി വുത്തത്താ വട്ടതി.

പരമ്പരഭോജനകഥാ

൨. പരമ്പരഭോജനകഥായം പന പരസ്സ പരസ്സ ഭോജനം **പരമ്പരഭോജനം**. കിം തം? പഠമം നിമന്തിതഭത്തം ഠപേത്വാ അഞ്ഞസ്സ ഭോജനകിരിയാ. പരമ്പരഭോജനം ഗണഭോജനം വിയ വിഞ്ഞത്തിതോ ച നിമന്തനതോ ച ന പസവതീതി ആഹ **“പരമ്പരഭോജനം പനാ”**തിആദി. **പന**-സദ്ദോ വിസേസത്ഥജോതകോ. വികപ്പനാവസേനേവ തം ഭത്തം അസന്തം നാമ ഹോതീതി അനുപഞ്ഞത്തിവസേന വികപ്പനം അട്ഠപേത്വാ യഥാപഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദമേവ ഠപിതം. പരിവാരേ (പരി॰ ബ്യ) പന വികപ്പനായം അനുജാനനമ്പി അനുപഞ്ഞത്തിസദിസന്തി കത്വാ “ചതസ്സോ അനുപഞ്ഞത്തിയോ”തി വുത്തം, മഹാപച്ചരിയാദീസു വുത്തനയം പച്ഛാ വദന്തോ പാളിയാ സംസന്ദനതോ പരമ്മുഖാവികപ്പനമേവ പതിട്ഠാപേതി. കേചി പന “തദാ അത്തനോ സന്തികേ ഠപേത്വാ ഭഗവന്തം അഞ്ഞസ്സ അഭാവതോ ഥേരോ സമ്മുഖാവികപ്പനം നാകാസി, ഭഗവതാ ച വിസും സമ്മുഖാവികപ്പനാ ന വുത്താ, തഥാപി സമ്മുഖാവികപ്പനാപി വട്ടതീ”തി വദന്തി. തേനേവ മാതികാട്ഠകഥായമ്പി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰

പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) “യോ ഭിക്ഖു പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു അഞ്ഞതരസ്സ ‘മയ്ഹം ഭത്തപച്ചാസം തുയ്ഹം ദമ്മീ’തി വാ ‘വികപ്പേമീ’തി വാ ഏവം സമ്മുഖാ വാ ‘ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീ’തി വാ ‘വികപ്പേമീ’തി വാ ഏവം പരമ്മുഖാ വാ പഠമനിമന്തനം അവികപ്പേത്വാ പച്ഛാ നിമന്തിതകുലേ ലദ്ധഭിക്ഖതോ ഏകസിത്ഥമ്പി അജ്ഝോഹരതി, പാചിത്തിയ”ന്തി വുത്തം.

പഞ്ചഹി ഭോജനേഹി നിമന്തിതസ്സ യേന യേന പഠമം നിമന്തിതോ, തസ്സ തസ്സ ഭോജനതോ ഉപ്പടിപാടിയാ അവികപ്പേത്വാ വാ പരസ്സ പരസ്സ ഭോജനം പരമ്പരഭോജനന്തി ആഹ **“സചേ പന മൂലനിമന്തനം ഹേട്ഠാ ഹോതി, പച്ഛിമം പച്ഛിമം ഉപരി, തം ഉപരിതോ പട്ഠായ ഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തീ”**തി. ഹത്ഥം അന്തോ പവേസേത്വാ സബ്ബഹേട്ഠിമം ഗണ്ഹന്തസ്സ മജ്ഝേ ഠിതമ്പി അന്തോഹത്ഥഗതം ഹോതീതി ആഹ **“ഹത്ഥം പന…പേ॰… യഥാ യഥാ വാ ഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തീ”**തി. ഖീരസ്സ രസസ്സ ച ഭത്തേന അമിസ്സം ഹുത്വാ ഉപരി ഠിതത്താ **“ഖീരം വാ രസം വാ പിവതോ അനാപത്തീ”**തി വുത്തം.

“മഹാഉപാസകോതി ഗേഹസ്സാമികോ. മഹാഅട്ഠകഥായം ‘ആപത്തീ’തി വചനേന കുരുന്ദിയം ‘വട്ടതീ’തി വചനം വിരുദ്ധം വിയ ദിസ്സതി. ദ്വിന്നമ്പി അധിപ്പായോ മഹാപച്ചരിയം വിഭാവിതോ”തി മഹാഗണ്ഠിപദേ വുത്തം.

സബ്ബേ നിമന്തേന്തീതി അകപ്പിയനിമന്തനവസേന നിമന്തേന്തി. “പരമ്പരഭോജനം നാമ പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരേന ഭോജനേന നിമന്തിതോ, തം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭോജനം ഭുഞ്ജതി, ഏതം പരമ്പരഭോജനം നാമാ”തി വുത്തത്താ സതിപി ഭിക്ഖാചരിയായ പഠമം ലദ്ധഭാവേ “പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ലദ്ധം ഭത്തം ഭുഞ്ജതി, ആപത്തീ”തി വുത്തം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൨൨൯) പന **“ഖീരം വാ രസം വാ**തി പഞ്ചഭോജനാമിസ്സം ഭത്തതോ ഉപരി ഠിതം സന്ധായ വുത്തം. തഞ്ഹി അഭോജനത്താ ഉപ്പടിപാടിയാ പിവതോപി അനാപത്തി. തേനാഹ **‘ഭുഞ്ജന്തേനാ’**തിആദീ”തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨൨൯) പന “ഏത്ഥ ‘മഹാഉപാസകോ ഭിക്ഖൂ നിമന്തേതി…പേ॰… പച്ഛാ ലദ്ധം ഭത്തം ഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തി. പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ലദ്ധഭത്തം ഭുഞ്ജതി, ആപത്തീ’തി അട്ഠകഥായം വചനതോ, ‘കാലസ്സേവ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഭുഞ്ജിമ്ഹാ’തി പാളിതോ, ഖന്ധകേ ‘ന ച, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞത്ര നിമന്തനേ അഞ്ഞസ്സ ഭോജ്ജയാഗു പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ, യോ ഭുഞ്ജേയ്യ, യഥാധമ്മോ കാരേതബ്ബോ’തി വചനതോ ച നിമന്തേത്വാ വാ പവേദേതു അനിമന്തേത്വാ വാ, പഠമഗഹിതനിമന്തിതസ്സ ഭിക്ഖുനോ പഠമനിമന്തനഭോജനതോ അഞ്ഞം യം കിഞ്ചി പരസന്തകം ഭോജനം പരമ്പരഭോജനാപത്തിം കരോതി. അത്തനോ സന്തകം, സങ്ഘഗണതോ ലദ്ധം വാ അഗഹട്ഠസന്തകം വട്ടതി, നിമന്തനതോ പഠമം നിബദ്ധത്താ പന നിച്ചഭത്താദിപരസന്തകമ്പി വട്ടതീ”തി വുത്തം.

അനാപുച്ഛാകഥാ

൩. അനാപുച്ഛാകഥായം **“പകതിവചനേനാ**തി ഏത്ഥ യം ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേ ഠിതേന സോതും സക്കാ ഭവേയ്യ, തം പകതിവചനം നാമ. **ആപുച്ഛിതബ്ബോ**തി ‘അഹം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഘരം ഗച്ഛാമീ’തി വാ

‘ചാരിത്തകം ആപജ്ജാമീ’തി വാ ഈദിസേന വചനേന ആപുച്ഛിതബ്ബോ. സേസമേത്ഥ ഉത്താനമേവ. പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരേന നിമന്തനസാദിയനം, സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛാ, ഭത്തിയഘരതോ അഞ്ഞഘരപ്പവേസനം, മജ്ഝന്ഹികാനതിക്കമോ, സമയസ്സ വാ ആപദാനം വാ അഭാവോതി ഇമാനി പനേത്ഥ പഞ്ച അങ്ഗാനീ”തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ๓.൨൯൪) ഏത്തകമേവ വുത്തം, വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പചിത്തിയ ൨.൨൯൪) പന **“പരിയേസിത്വാ ആരോചനകിച്ചം നത്ഥീ**തി വുത്തത്താ യോ അപരിയേസിതബ്ബോ ഉപസങ്കമിതും യുത്തട്ഠാനേ ദിസ്സതി, സോ സചേപി പകതിവചനസ്സ സവനൂപചാരം അതിക്കമ്മ ഠിതോ, ഉപസങ്കമിത്വാ ആപുച്ഛിതബ്ബോ. തേനാഹ **‘അപി ച…പേ॰… യം പസ്സതി, സോ ആപുച്ഛിതബ്ബോ’**തിആദി. അനാപത്തിവാരേ ചേത്ഥ അന്തരാരാമാദീനഞ്ഞേവ വുത്തത്താ വിഹാരതോ ഗാമവീഥിം അനുഞ്ഞാതകാരണം വിനാ അതിക്കമന്തസ്സാപി ആപത്തി ഹോതി, ന പന ഘരൂപചാരം അതിക്കമന്തസ്സേവ. യം പന പാളിയം ‘അഞ്ഞസ്സ ഘരൂപചാരം ഓക്കമന്തസ്സ…പേ॰… പഠമപാദം ഉമ്മാരം അതിക്കാമേതീ’തിആദി വുത്തം, തം ഗാമേ പവിട്ഠം സന്ധായ വുത്തം, തഥാപി അഞ്ഞസ്സ ഘരൂപചാരം അനോക്കമിത്വാ വീഥിമജ്ഝേനേവ ഗന്ത്വാ ഇച്ഛിതിച്ഛിതഘരദ്വാരാഭിമുഖേ ഠത്വാ മനുസ്സേ ഓലോകേത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സപി പാചിത്തിയമേവ. തത്ഥ കേചി ‘വീഥിയം അതിക്കമന്തസ്സ ഘരൂപചാരഗണനായ ആപത്തിയോ’തി വദന്തി. അഞ്ഞേ പന ‘യാനി കുലാനി ഉദ്ദിസ്സ ഗതോ, തേസം ഗണനായാ’തി. പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരേന നിമന്തനസാദിയനം, സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛനാ, ഭത്തിയഘരതോ അഞ്ഞഘരൂപസങ്കമനം, മജ്ഝന്ഹികാനതിക്കമോ, സമയാപദാനം അഭാവോതി ഇമാനേത്ഥ പഞ്ച അങ്ഗാനീ”തി. വികാലഗാമപ്പവേസനേപി **“അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരോ അദിന്നാദാനേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ”**തി ഇമിനാ ദുതിയലേഡ്ഡുപാതോ ഇധ ഉപചാരോതി ദസ്സേതി. സേസമേത്ഥ ഉത്താനമേവ. സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛനാ, അനുഞ്ഞാതകാരണാഭാവോ, വികാലേ ഗാമപ്പവേസനന്തി ഇമാനി പനേത്ഥ തീണി അങ്ഗാനി.

പംസുകൂലകഥാ

ർ. പംസുകൂലകഥായം **അഭിന്നേ സരീരേ**തി അബ്ഭുണ്ഹേ അല്ലസരീരേ. “അബ്ഭുണ്ഹേ”തി ഇമിനാപി വുത്തമേവ പരിയായഭേദമന്തരേന വിഭാവേതും **“അല്ലസരീരേ”**തി വുത്തം.

വിസഭാഗസരീരേതി ഇത്ഥിസരീരേ. വിസഭാഗസരീരത്താ അച്ഛാസന്നേന ന ഭവിതബ്ബന്തി ആഹ **“സീസേ വാ”**തിആദി. **വട്ടതീ**തി വിസഭാഗസരീരേപി അത്തനാവ വുത്തവിധിം കാതും സാടകഞ്ച ഗഹേതും വട്ടതി . കേചി പന “കിഞ്ചാപി ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന അനാപത്തി, ഇത്ഥിരൂപം പന ആമസന്തസ്സ ദുക്കട”ന്തി വദന്തി. **“യഥാകമ്മം ഗതോ**തി തതോ പേതത്തഭാവതോ മതഭാവം ദസ്സേതി. **അബ്ഭുണ്ഹേ**തി ആസന്നമരണതായ സരീരസ്സ ഉണ്ഹസമങ്ഗിതം ദസ്സേതി, തേനേവാഹ **‘അല്ലസരീരേ’**തി. കുണപസഭാവം ഉപഗതമ്പി ഭിന്നമേവ അല്ലഭാവതോ ഭിന്നത്താ. **വിസഭാഗസരീരേ**തി ഇത്ഥിസരീരേ. **‘സീസേ വാ’**തിആദി അധക്ഖകേ ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലേ പദേസേ ചിത്തവികാരപ്പത്തിം സന്ധായ വുത്തം, യത്ഥ കത്ഥചി അനാമസന്തേന കതം സുകതമേവ. മതസരീരമ്പി ഹി യേന കേനചി ആകാരേന സഞ്ചിച്ച ഫുസന്തസ്സ അനാമാസദുക്കടമേവാതി

വദന്തി, തം യുത്തമേവ. ന ഹി അപാരാജികവത്ഥുകേപി ചിത്താദിഇത്ഥിരൂപേ ഭവന്തം ദുക്കടം പാരാജികവത്ഥുഭൂതേ മതിത്ഥിസരീരേ നിവത്തതീ"തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൧൩൭) വുത്ത.

ഇമസ്മിം ഠാനേ ആചരിയേന അവുത്താപി പംസുകൂലകഥാ പംസുകൂലസാമഞ്ഞേന വേദിതബ്ബാ. സാ ഹി ചീവരക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൩൪൦) ഏവം ആഗതാ "തേന ഖോ പന സമയേന യേ തേ ഭിക്ഖൂ ഗഹപതിചീവരം സാദിയന്തി, തേ കുക്കുച്ചായന്താ പംസുകൂലം ന സാദിയന്തി 'ഏകംയേവ ഭഗവതാ ചീവരം അനുഞ്ഞാതം, ന ദ്വേ'തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗഹപതിചീവരം സാദിയന്തേന പംസുകൂലമ്പി സാദിയിതും, തദുഭയേനപാഹം, ഭിക്ഖവേ, സന്തുട്ഠിം വണ്ണേമീ"തി. തത്ഥ **"ഏകംയേവ ഭഗവതാ ചീവരം അനുഞ്ഞാതം, ന ദ്വേ**തി തേ 'കിര ഇതരീതരേന ചീവരേനാ'തി ഏതസ്സ 'ഗഹപതികേന വാ പംസുകൂലേന വാ'തി ഏവം അത്ഥം സല്ലക്ഖിംസു. തത്ഥ പന **ഇതരീതരേനപീ**തി അപ്പഗ്ഘേനപി മഹഗ്ഘേനപി യേന കേനചീതി അത്ഥോ"തി അട്ഠകഥായം വുത്തോ, തസ്മാ ധുതങ്ഗം അസമാദിയിത്വാ വിനയപംസുകൂലമത്തസാദിയകേന ഭിക്ഖുനാ ഗഹപതിചീവരമ്പി സാദിതബ്ബം ഹോതി, പംസുകൂലധുതങ്ഗധരസ്സ പന ഗഹപതിചീവരം ന വട്ടതി "ഗഹപതിചീവരം പടിക്ഖിപാമി, പംസുകൂലികങ്ഗം സമാദിയാമീ"തി സമാദാനതോതി ദട്ഠബ്ബം.

തേന ഖോ പന സമയേന സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ കോസലേസു ജനപദേസു അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നാ ഹോന്തി. ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ സുസാനം ഓക്കമിംസു പംസുകൂലായ, ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ നാഗമേസും. യേ തേ ഭിക്ഖൂ സുസാനം ഓക്കമിംസു പംസുകൂലായ, തേ പംസുകൂലാനി ലഭിംസു. യേ തേ ഭിക്ഖൂ നാഗമേസും, തേ ഏവമാഹംസു "അമ്ഹാകമ്പി, ആവുസോ, ഭാഗം ദേഥാ"തി. തേ ഏവമാഹംസു "ന മയം, ആവുസോ, തുമ്ഹാകം ഭാഗം ദസ്സാമ, കിസ്സ തുമ്ഹേ നാഗമിത്ഥാ"തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, നാഗമേന്താനം നാകാമാ ഭാഗം ദാതുന്തി. തത്ഥ **നാഗമേസു**ന്തി യാവ തേ സുസാനതോ ആഗച്ഛന്തി, താവ തേ ന അച്ഛിംസു, പക്കമിംസുയേവ. **നാകാമാ ഭാഗം ദാതു**ന്തി ന അനിച്ഛായ ദാതും. യദി പന ഇച്ഛന്തി, ദാതബ്ബോ.

തേന ഖോ പന സമയേന സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ കോസലേസു ജനപദേസു അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നാ ഹോന്തി. ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ സുസാനം ഓക്കമിംസു പംസുകൂലായ, ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ആഗമേസും. യേ തേ ഭിക്ഖൂ സുസാനം ഓക്കമിംസു പംസുകൂലായ, തേ പംസുകൂലാനി ലഭിംസു. യേ തേ ഭിക്ഖൂ ആഗമേസും, തേ ഏവമാഹംസു "അമ്ഹാകമ്പി, ആവുസാ,ഏ ഭാഗം ദേഥാ"തി. തേ ഏവമാഹംസു "ന മയം, ആവുസോ, തുമ്ഹാകം ഭാഗം ദസ്സാമ, കിസ്സ തുമ്ഹേ ന ഓക്കമിത്ഥാ"തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആഗമേന്താനം അകാമാ ഭാഗം ദാതുന്തി.

തേന ഖോ പന സമയേന സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ കോസലേസു ജനപദേസു അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നാ ഹോന്തി. ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ പഠമം സുസാനം ഓക്കമിംസു പംസുകൂലായ, ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ പച്ഛാ ഓക്കമിംസു. യേ തേ ഭിക്ഖൂ പഠമം സുസാനം ഓക്കമിംസു പംസുകൂലായ, തേ പംസുകൂലാനി ലഭിംസു. യേ തേ ഭിക്ഖൂ പച്ഛാ ഓക്കമിംസു, തേ ന ലഭിംസു. തേ ഏവമാഹംസു

''അമ്ഹാകമ്പി, ആവുസോ, ഭാഗം ദേഥാ''തി. തേ ഏവമാഹംസു ''ന മയം, ആവുസോ, തുമ്ഹാകം ഭാഗം ദസ്സാമ, കിസ്സ തുമ്ഹേ പച്ഛാ ഓക്കമിത്ഥാ''തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പച്ഛാ ഓക്കന്താനം നാകാമാ ഭാഗം ദാതുന്തി.

തേന ഖോ പന സമയേന സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ കോസലേസു ജനപദേസു അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നാ ഹോന്തി. തേ സദിസാ സുസാനം ഓക്കമിംസു പംസുകൂലായ. ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ പംസുകൂലാനി ലഭിംസു, ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ന ലഭിംസു. യേ തേ ഭിക്ഖൂ ന ലഭിംസു, തേ ഏവമാഹംസു ''അമ്ഹാകമ്പി, ആവുസോ, ഭാഗം ദേഥാ''തി. തേ ഏവമാഹംസു ''ന മയം, ആവുസോ, തുമ്ഹാകം ഭാഗം ദസ്സാമ, കിസ്സ തുമ്ഹേ ന ലഭിത്ഥാ''തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സദിസാനം ഓക്കന്താനം അകാമാ ഭാഗം ദാതുന്തി.

തത്ഥ **ആഗമേസു**ന്തി ഉപചാരേ അച്ഛിംസു. തേനാഹ ഭഗവാ ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആഗമേന്താനം അകാമാ ഭാഗം ദാതു''ന്തി. **ഉപചാരേ**തി സുസാനസ്സ ആസന്നപ്പദേസേ. യദി പന മനുസ്സാ ''ഇധാഗതാ ഏവ ഗണ്ഹന്തൂ''തി ദേന്തി, സഞ്ഞാണം വാ കത്വാ ഗച്ഛന്തി ''സമ്പത്താ ഗണ്ഹന്തൂ''തി . സമ്പത്താനം സബ്ബേസമ്പി പാപുണാതി. സചേ ഛഡ്ഡേത്വാ ഗതാ, യേന ഗഹിതം, സോ ഏവ സാമീ. **സദിസാ സുസാനം ഓക്കമിംസൂ**തി സബ്ബേ സമം ഓക്കമിംസു, ഏകദിസായ വാ ഓക്കമിംസൂതിപി അത്ഥോ.

തേന ഖോ പന സമയേന സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ കോസലേസു ജനപദേസു അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നാ ഹോന്തി. തേ കതികം കത്വാ സുസാനം ഓക്കമിംസു പംസുകൂലായ. ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ പംസുകൂലാനി ലഭിംസു, ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ന ലഭിംസു. യേ തേ ഭിക്ഖൂ ന ലഭിംസു, തേ ഏവമാഹംസു ''അമ്ഹാകമ്പി, ആവുസോ, ഭാഗം ദേഥാ''തി. തേ ഏവമാഹംസു ''ന മയം, ആവുസോ, തുമ്ഹാകം ഭാഗം ദസ്സാമ, കിസ്സ തുമ്ഹേ ന ലഭിത്ഥാ''തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കതികം കത്വാ ഓക്കന്താനം അകാമാ ഭാഗം ദാതുന്തി. തത്ഥ **തേ കതികം കത്വാ**തി ''ലദ്ധം പംസുകൂലം സബ്ബേ ഭാജേത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി ബഹിമേവ കതികം കത്വാ. **ഛഡ്ഡേത്വാ ഗതാ**തി കിഞ്ചി അവത്വായേവ ഛഡ്ഡേത്വാ ഗതാ. ഏതേന ''ഭിക്ഖൂ ഗണ്ഹന്തൂ''തി ഛഡ്ഡിതേ ഏവ അകാമാ ഭാഗദാനം വിഹിതം, കേവലം ഛഡ്ഡിതേ പന കതികായ അസതി ഏകതോ ബഹൂസു പവിട്ഠേസു യേന ഗഹിതം, തേന അകാമാ ഭാഗോ ന ദാതബ്ബോതി ദസ്സേതി. സമാനാ ദിസാ പുരത്ഥിമാദിഭേദാ ഏതേസന്തി സദിസാതി ആഹ **''ഏകദിസായ വാ ഓക്കമിംസൂ''**തി.

അച്ഛിന്നചീവരകഥാ

൭. അച്ഛിന്നചീവരകഥായം **അനുപുബ്ബകഥാ**തി അനുപുബ്ബേന വിനിച്ഛയകഥാ. സേസപരിക്ഖാരാനം സദ്ധിവിഹാരികേഹി ഗഹിതത്താ നിവാസനപാരുപനമേവ അവസിട്ഠന്തി ആഹ **''നിവാസനപാരുപനമത്തംയേവ ഹരിത്വാ''**തി. സദ്ധിവിഹാരികാനം താവ ആഗമനസ്സ വാ അനാഗമനസ്സ വാ അജാനനതായ വുത്തം **''ഥേരേഹി നേവ താവ...പേ॰... ഭുഞ്ജിതബ്ബ''**ന്തി. **പരേസമ്പി അത്ഥായ ലഭന്തീ**തി അത്തനോ ചീവരം ദദമാനാ സയം സാഖാഭങ്ഗേന പടിച്ഛാദേന്തീതി തേസം അത്ഥായപി ഭഞ്ജിതും ലഭന്തി. ''തിണേന വാ പണ്ണേന

വാ പടിച്ഛാദേത്വാ ആഗന്തബ്ബ”ന്തി വചനതോ ഈദിസേസു ഭൂതഗാമപാതബ്യതാപി അനുഞ്ഞാതായേവ ഹോതീതി ആഹ **“നേവ ഭൂതഗാമപാതബ്യതായ പാചിത്തിയം ഹോതീ”**തി. **ന തേസം ധാരണേ ദുക്കട**ന്തി തേസം തിത്ഥിയധജാനം ധാരണേപി ദുക്കടം നത്ഥി.

യാനി ച നേസം വത്ഥാനി ദേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. ഥേരാനം സയമേവ ദിന്നത്താ വുത്തം **“അച്ഛിന്നചീവരട്ഠാനേ ഠിതത്താ”**തി. യദി ലദ്ധിം ഗണ്ഹാതി, തിത്ഥിയപക്കന്തകോ നാമ ഹോതി. തസ്മാ വുത്തം **“ലദ്ധിം അഗ്ഗഹേത്വാ”**തി. “നോ ചേ ഹോതി, സങ്ഘസ്സ വിഹാരചീവരം വാ…പേ॰… ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി ഇമിനാ അന്തരാമഗ്ഗേ പവിട്ഠവിഹാരതോ നിക്ഖമിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അത്തനോ അഭിരുചിതട്ഠാനം ഗച്ഛന്തസ്സ ദുക്കടം വുത്തം, ഇമിനാ ച “യം ആവാസം പഠമം ഉപഗച്ഛതീ”തി വുത്തം അന്തരാമഗ്ഗേ ഠിതവിഹാരമ്പി സചേ നഗ്ഗോ ഹുത്വാ ഗച്ഛതി, ദുക്കടമേവാതി വേദിതബ്ബം. യദി ഏവം തത്ഥ കസ്മാ ന വുത്തന്തി ചേ? അനോകാസത്താ. തത്ഥ ഹി “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അച്ഛിന്നചീവരസ്സ വാ…പേ॰… ചീവരം വിഞ്ഞാപേതു”ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധേന സങ്ഘികമ്പി ചീവരം നിവാസേതും പാരുപിതുഞ്ച അനുജാനന്തോ “യം ആവാസം പഠമം…പേ॰… ഗഹേത്വാ പാരുപിതു”ന്തി ആഹ, തസ്മാ തത്ഥ അനോകാസത്താ ദുക്കടം ന വുത്തം.

വിഹാരചീവരന്തി സേനാസനചീവരം. **ചിമിലികാഹീ**തി പടപിലോതികാഹി. **തസ്സ ഉപരീ**തി ഭൂമത്ഥരണസ്സ ഉപരി. **വിദേസഗതേനാ**തി അഞ്ഞം ചീവരം അലഭിത്വാ വിദേസഗതേന. **ഏകസ്മിം…പേ॰… ഠപേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ സേസേന ഗഹേത്വാ ആഗതത്താ ഠപേന്തേന ച സങ്ഘികപരിഭോഗവസേനേവ ഠപിതത്താ അഞ്ഞസ്മിം സേനാസനേ നിയമിതമ്പി അഞ്ഞത്ഥ ഠപേതും വട്ടതീതി വദന്തി. **പരിഭോഗേനേവാ**തി അഞ്ഞം ചീവരം അലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജനേന.

പരിഭോഗജിണ്ണന്തി യഥാ തേന ചീവരേന സരീരം പടിച്ഛാദേതും ന സക്കാ, ഏവം ജിണ്ണം. **കപ്പിയവോഹാരേനാ**തി കയവിക്കയാപത്തിതോ മോചനത്ഥം വുത്തം. “വിഞ്ഞാപേന്തസ്സാ”തി ഇമസ്സേവ അത്ഥം വിഭാവേതി **“ചേതാപേന്തസ്സ പരിവത്താപേന്തസ്സാ”**തി. അത്തനോ ധനേന ഹി വിഞ്ഞാപനം നാമ പരിവത്തനമേവാതി അധിപ്പായോ. സങ്ഘവസേന പവാരിതാനം വിഞ്ഞാപനേ വത്തം ദസ്സേതി **“പമാണമേവ വട്ടതീ”**തി. സങ്ഘവസേന ഹി പവാരിതേ സബ്ബേസം സാധാരണത്താ അധികം വിഞ്ഞാപേതും ന വട്ടതി. **യം യം പവാരേതീ**തി യം യം ചീവരാദിം ദസ്സാമീതി പവാരേതി. **വിഞ്ഞാപനകിച്ചം നത്ഥീ**തി വിനാ വിഞ്ഞത്തിയാ ദീയമാനത്താ വിഞ്ഞാപേത്വാ കിം കരിസ്സതീതി അധിപ്പായോ. **അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ**തി ഏത്ഥാപി “ഞാതകാനം പവാരിതാന”ന്തി ഇദം അനുവത്തതിയേവാതി ആഹ **“അത്തനോ ഞാതകപവാരിതേ”**തിആദി. വികപ്പനുപഗചീവരതാ, സമയാഭാവോ, അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തി, തായ ച പടിലാഭോതി ഇമാനേത്ഥ ചത്താരി അങ്ഗാനി.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൬൮൯) പന പാളിയം **ധമ്മനിമന്തനാ**തി സമണേസു വത്തബ്ബാചാരധമ്മമത്തവസേന നിമന്തനാ, ദാതുകാമതായ കതനിമന്തനാ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. തേനേവ “വിഞ്ഞാപേസ്സതീ”തി വുത്തം. അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതതോ ഹി വിഞ്ഞത്തി നാമ ഹോതി.

“തിണ്ണേന വാ പണ്ണേന വാ പടിച്ഛാദേത്വാ ആഗന്തബ്ബ”ന്തി ഇമിനാ ഭൂതഗാമവികോപനം അനുഞ്ഞാതന്തി ആഹ **“നേവഭൂതഗാമപാതബ്യതായാ”**തിആദി. പഠമം സുദ്ധചിത്തേന ലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ പച്ഛാ ലദ്ധിം ഗണ്ഹന്തോപി തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ഏവാതി ആഹ **“നിവാസേത്വാപി ലദ്ധി ന ഗഹേതബ്ബാ”**തി.

യം ആവാസം പഠമം ഉപഗച്ഛതീതി ഏത്ഥാപി വിഹാരചീവരാദിഅത്ഥായ പവിസന്തേനപി തിണാദീഹി പടിച്ഛാദേത്വാവ ഗന്തബ്ബം, “ന ത്വേവ നഗ്ഗേന ആഗന്തബ്ബ”ന്തി സാമഞ്ഞതോ ദുക്കടസ്സ വുത്തത്താ. **ചിമിലികാഹീ**തി പടപിലോതികാഹി. **പരിഭോഗേനേവാ**തി അഞ്ഞം ചീവരം അലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജനേന. **പരിഭോഗജിണ്ണ**ന്തി യഥാ തം ചീവരം പരിഭുഞ്ജിയമാനം ഓഭഗ്ഗവിഭഗ്ഗതായ അസാരുപ്പം ഹോതി, ഏവം ജിണ്ണം.

അഞ്ഞസ്സത്ഥായാതി ഏത്ഥാപി “ഞാതകാനം പവാരിതാന”ന്തി ഇദം അനുവത്തതേവാതി ആഹ **“അത്തനോ ഞാതകപവാരിതേ”**തിആദി. ഇധ പന അഞ്ഞസ്സ അച്ഛിന്നനട്ഠചീവരസ്സ അത്ഥായ അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയേന അനാപത്തീതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ, ഇതരഥാ “ഞാതകാനം പവാരിതാന”ന്തി ഇമിനാ വിസേസോ ന ഭവേയ്യ, തേനേവ അനന്തരസിക്ഖാപദേ വക്ഖതി “അട്ഠകഥാസു (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൨൬) പന ഞാതകപവാരിതട്ഠാനേ…പേ॰… പമാണമേവ വട്ടതീതി വുത്തം, തം പാളിയാ ന സമേതീ”തി ച “യസ്മാ പനിദം സിക്ഖാപദം അഞ്ഞസ്സത്ഥായ വിഞ്ഞാപനവത്ഥുസ്മിംയേവ പഞ്ഞത്തം, തസ്മാ ഇധ ‘അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ’തി ന വുത്ത”ന്തി ച. വികപ്പനുപഗചീവരതാ, സമയാഭാവോ, അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തി, തായ ച പടിലാഭോതി ഇമാനേത്ഥ ചത്താരി അങ്ഗാനി.

“തഞ്ചേ അഞ്ഞാതകോ ഗഹപതി വാ ഗഹപതാനീ വാ ബഹൂഹി ചീവരേഹി അഭിഹട്ഠും പവാരേയ്യ, സന്തരുത്തരപരമം തേന ഭിക്ഖുനാ തതോ ചീവരം സാദിതബ്ബം, തതോ ചേ ഉത്തരി സാദിയേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ”ന്തി ഇമസ്മിം തദുത്തരിസിക്ഖാപദേ (പാരാ॰ ൫൨൨) **അഭിഹട്ഠു**ന്തി ഏത്ഥ **അഭീ**തി ഉപസഗ്ഗോ, ഹരിതുന്തി അത്ഥോ, ഗണ്ഹിതുന്തി വുത്തം ഹോതി. **പവാരേയ്യാ**തി ഇച്ഛാപേയ്യ, ഇച്ഛം രുചിം ഉപ്പാദേയ്യ വദേയ്യ നിമന്തേയ്യാതി അത്ഥോ. അഭിഹട്ഠും പവാരേന്തേന പന യഥാ വത്തബ്ബം. തം ആകാരം ദസ്സേതും “യാവത്തകം ഇച്ഛസി, താവത്തകം ഗണ്ഹാഹീ”തി ഏവമസ്സ പദഭാജനം വുത്തം. അഥ വാ യഥാ “നേക്ഖമ്മം ദട്ഠു ഖേമതോ”തി ഏത്ഥ ദിസ്വാതി അത്ഥോ, ഏവമിധാപി **അഭിഹട്ഠും പവാരേയ്യാ**തി അഭിഹരിത്വാ പവാരേയ്യാതി അത്ഥോ. തത്ഥ കായാഭിഹാരോ വാചാഭിഹാരോതി ദുവിധോ അഭിഹാരോ. കായേന വാ ഹി വത്ഥാദീനി അഭിഹരിത്വാ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ “യത്തകം ഇച്ഛസി, തത്തകം ഗണ്ഹാഹീ”തി വദന്തോ പവാരേയ്യ, വാചായ വാ “അമ്ഹാകം ദുസ്സകോട്ഠാഗാരം പരിപുണ്ണം, യത്തകം ഇച്ഛസി, തത്തകം ഗണ്ഹാഹീ”തി വദന്തോ പവാരേയ്യ, തദുഭയമ്പി ഏകജ്ഝം കത്വാ “അഭിഹട്ഠും പവാരേയ്യാ”തി വുത്തം.

സന്തരുത്തരപരമന്തി സഅന്തരം ഉത്തരം പരമം അസ്സ ചീവരസ്സാതി സന്തരുത്തരപരമം, നിവാസനേന സദ്ധിം പാരുപനം ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ അസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. **തതോ ചീവരം സാദിതബ്ബ**ന്തി തതോ അഭിഹടചീവരതോ ഏത്തകം ചീവരം ഗഹേതബ്ബം, ന ഇതോ പരന്തി അത്ഥോ.

യസ്മാ പന അച്ഛിന്നസബ്ബചീവരേന തേചീവരികേനേവ ഭിക്ഖുനാ ഏവം പടിപജ്ജിതബ്ബം, അഞ്ഞേന അഞ്ഞഥാപി, തസ്മാ തം വിഭാഗം ദസ്സേതും ''സചേ തീണി നട്ഠാനി ഹോന്തീ''തിആദിനാ നയേനസ്സ പദഭാജനം വുത്തം.

തത്രായം വിനിച്ഛയോ - യസ്സ തീണി നട്ഠാനി, തേന ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി, ഏകം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ അഞ്ഞം സഭാഗട്ഠാനതോ പരിയേസിസ്സതി. യസ്സ ദ്വേ നട്ഠാനി, തേന ഏകം സാദിതബ്ബം. സചേ പകതിയാവ സന്തരുത്തരേന ചരതി, ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി, ഏവം ഏകം സാദിയന്തേനേവ സമോ ഭവിസ്സതി. യസ്സ തീസു ഏകം നട്ഠം, ന സാദിതബ്ബം. യസ്സ പന ദ്വീസു ഏകം നട്ഠം, ഏകം സാദിതബ്ബം. യസ്സ ഏകംയേവ ഹോതി, തഞ്ച നട്ഠം, ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി. ഭിക്ഖുനിയാ പന പഞ്ചസുപി നട്ഠേസു ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി, ചതൂസു നട്ഠേസു ഏകം സാദിതബ്ബം, തീസു നട്ഠേസു കിഞ്ചി ന സാദിതബ്ബം, കോ പന വാദോ ദ്വീസു വാ ഏകസ്മിം വാ. യേന കേനചി ഹി സന്തരുത്തരപരമതായ ഠാതബ്ബം, തതോ ഉത്തരി ന ലബ്ഭതീതി ഇദമേത്ഥ ലക്ഖണം.

സേസകം ആഹരിസ്സാമീതി ദ്വേ ചീവരാനി കത്വാ സേസം പുന ആഹരിസ്സാമീതി അത്ഥോ. **ന അച്ഛിന്നകാരണാ**തി ബാഹുസച്ചാദിഗുണവസേന ദേന്തി. **ഞാതകാനന്തി**ആദീസു ഞാതകാനം ദേന്താനം സാദിയന്തസ്സ, പവാരിതാനം ദേന്താനം സാദിയന്തസ്സ, അത്തനോ ധനേന സാദിയന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. അട്ഠകഥാസു പന ''ഞാതകപവാരിതട്ഠാനേ പകതിയാ ബഹുമ്പി വട്ടതി, അച്ഛിന്നകാരണാ പമാണമേവ വട്ടതീ''തി വുത്തം, തം പാളിയാ ന സമേതി. യസ്മാ പനിദം സിക്ഖാപദം അഞ്ഞസ്സത്ഥായ വിഞ്ഞാപനവത്ഥുസ്മിംയേവ പഞ്ഞത്തം, തസ്മാ ഇധ ''അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ''തി ന വുത്തം. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ. സമുട്ഠാനാദീസു ഇദമ്പി ഛസമുട്ഠാനം , കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

സത്തമേ പാളിയം **പഗ്ഗാഹികസാല**ന്തി ദുസ്സവാണിജകാനം ആപണം, ''പഗ്ഗാഹിതസാല''ന്തിപി പഠന്തി. **അഭീതി ഉപസഗ്ഗോ**തി തസ്സ വിസേസത്ഥാഭാവം ദസ്സേതി. തേനാഹ **''ഹരിതുന്തി അത്ഥോ''**തി. വരസദ്ദസ്സ ഇച്ഛായം വത്തമാനത്താ ആഹ **''ഇച്ഛാപേയ്യാ''**തി. **ദട്ഠു ഖേമതോ**തി ഏത്ഥ ഗാഥാബന്ധവസേന അനുനാസികലോപോ ദട്ഠബ്ബോ. **സഅന്തര**ന്തി അന്തരവാസകസഹിതം. **ഉത്തര**ന്തി ഉത്തരാസങ്ഗം. **അസ്സ ചീവരസ്സാ**തി സാദിതബ്ബചീവരസ്സ. **അച്ഛിന്നസബ്ബചീവരേനാ**തി അച്ഛിന്നാനി സബ്ബാനി തീണി ചീവരാനി അസ്സാതി അച്ഛിന്നസബ്ബചീവരോ, തേനാതി അത്ഥോ. യസ്സ ഹി അച്ഛിന്ദനസമയേ തീണി ചീവരാനി സന്നിഹിതാനി ഹോന്തി, താനി സബ്ബാനി അച്ഛിന്നാനീതി സോ ''അച്ഛിന്നസബ്ബചീവരോ''തി വുച്ചതി. തേനേവ **''അച്ഛിന്നസബ്ബചീവരേന തേചീവരികേനാ''**തി വുത്തം. **തേചീവരികേനാ**തി ഹി അച്ഛിന്ദനസമയേ തിചീവരസ്സ സന്നിഹിതഭാവം സന്ധായ വുത്തം, ന പന വിനയേ തേചീവരികാഭാവം, ധുതങ്ഗതേചീവരികഭാവം വാ സന്ധായ. **ഏവം പടിപജ്ജിതബ്ബ**ന്തി ''സന്തരുത്തരപരമം തേന ഭിക്ഖുനാ തതോ ചീവരം സാദിതബ്ബ''ന്തി വുത്തവിധിനാ പടിപജ്ജിതബ്ബം. **അഞ്ഞേനാ**തി അച്ഛിന്നഅസബ്ബചീവരേന. യസ്സ തീസു ചീവരേസു ഏകം വാ ദ്വേ വാ ചീവരാനി അച്ഛിന്നാനി ഹോന്തി, തേനാതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞഥാപീ**തി ''സന്തരുത്തരപരമ''ന്തി വുത്തവിധാനതോ അഞ്ഞഥാപി. യസ്സ ഹി തീസു ദ്വേ

ചീവരാനി അച്ഛിന്നാനി ഹോന്തി, ഏകം സാദിതബ്ബം, ഏകസ്മിം അച്ഛിന്നേ ന സാദിതബ്ബന്തി ന തസ്സ സന്തരുത്തരപരമസാദിയനം സമ്ഭവതി. അയമേവ ച അത്ഥോ പദഭാജനേന വിഭാവിതോ. തേനാഹ **"തം വിഭാഗം ദസ്സേതു"**ന്തി.

കേചി പന "തേചീവരികേനാതി വുത്തത്താ തിചീവരം പരിക്ഖാരചോളവസേന അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജതോ തസ്മിം നട്ഠേ ബഹൂനിപി ഗഹേതും ലഭതീ"തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. പദഭാജനസ്സ ഹി അധിപ്പായം ദസ്സേന്തേന യസ്മാ പന "അച്ഛിന്നസബ്ബചീവരേന...പേ॰... തം വിഭാഗം ദസ്സേതു"ന്തി വുത്തം, പദഭാജനേ ച ന താദിസോ അത്ഥോ ഉപലബ്ഭതി, തസ്മാ തം ന ഗഹേതബ്ബമേവ. യമ്പി മാതികാട്ഠകഥായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ തതുത്തരിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തം "യസ്സ അധിട്ഠിതതിചീവരസ്സ തീണി നട്ഠാനീ"തി, തത്ഥാപി അധിട്ഠിതഗ്ഗഹണം സരൂപകഥനമത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം, ന പന തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠിതചീവരസ്സേവാതി ഏവമത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ പാളിയം അട്ഠകഥായഞ്ച തഥാ അത്ഥസ്സാസമ്ഭവതോ . ന ഹി തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠിതചീവരസ്സേവ ഇദം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തന്തി സക്കാ വിഞ്ഞാതും. പുരിമസിക്ഖാപദേന ഹി അച്ഛിന്നചീവരസ്സ അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിയാ അനുഞ്ഞാതത്താ പമാണം അജാനിത്വാ വിഞ്ഞാപനവത്ഥുസ്മിം പമാണതോ സാദിയനം അനുജാനന്തേന ഭഗവതാ ഇദം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം, തസ്മാ പരിക്ഖാരചോളികസ്സ ബഹുമ്പി സാദിതും വട്ടതീതി അയമത്ഥോ നേവ പാളിയാ സമേതി, ന ച ഭഗവതോ അധിപ്പായം അനുലോമേതി.

യസ്സ തീണി നട്ഠാനി, തേന ദ്വേ സാദിതബ്ബാനീതി ഏത്ഥ യസ്സ തിചീവരതോ അധികമ്പി ചീവരം അഞ്ഞത്ഥ ഠിതം അത്ഥി, തദാ തസ്സ ചീവരസ്സ അലബ്ഭനീയഭാവതോ തേനപി സാദിതും വട്ടതീതി വേദിതബ്ബം. **പകതിയാവ സന്തരുത്തരേന ചരതീ**തി സാസങ്കസിക്ഖാപദവസേന വാ അവിപ്പവാസസമ്മുതിവസേന വാ തതിയസ്സ അലാഭേന വാ ചരതി. "ദ്വേ നട്ഠാനീ"തി അധികാരത്താ വുത്തം **"ദ്വേ സാദിതബ്ബാനീ"**തി. **ഏകം സാദിയന്തേനേവ സമോ ഭവിസ്സതീ**തി തിണ്ണം ചീവരാനം ദ്വീസു നട്ഠേസു ഏകം സാദിയന്തേന സമോ ഭവിസ്സതി ഉഭിന്നമ്പി സന്തരുത്തരപരമതായ അവട്ഠാനതോ. **യസ്സ ഏകംയേവ ഹോതീ**തി അഞ്ഞേന കേനചി കാരണേന വിനട്ഠസേസചീവരം സന്ധായ വുത്തം.

"സേസകം തുമ്ഹേവ ഹോതൂതി ദേന്തീ"തി വുത്തത്താ "പമാണയുത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമ, സേസകം ആഹരിസ്സാമാ"തി വത്വാ ഗഹേത്വാ ഗമനസമയേപി "സേസകമ്പി തുമ്ഹാകംയേവ ഹോതൂ"തി വദന്തി, ലദ്ധകപ്പിയമേവ. **പവാരിതാന**ന്തി അച്ഛിന്നകാലതോ പുബ്ബേയേവ പവാരിതാനം. **പാളിയാ ന സമേതീ**തി സന്തരുത്തരപരമതോ ഉത്തരി സാദിയനേ അനാപത്തിദസ്സനത്ഥം "അനാപത്തി ഞാതകാനം പവാരിതാന"ന്തി വുത്തത്താ ന സമേതി. സന്തരുത്തരപരമം സാദിയന്തസ്സ ഹി ആപത്തിപ്പസങ്ഗോയേവ നത്ഥി, സതി ച സിക്ഖാപദേന ആപത്തിപ്പസങ്ഗേ അനാപത്തി യുത്താ ദസ്സേതുന്തി അധിപ്പായോ. കേചി പന **"പമാണമേവ വട്ടതീ**തി ഇദം സല്ലേഖദസ്സനത്ഥം വുത്ത"ന്തി വദന്തി.

യസ്മാ പനിദം...പേ॰... ന വുത്തന്തി ഏത്ഥായമധിപ്പായോ - "അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ"തി വുച്ചമാനേ അഞ്ഞേസം അത്ഥായ പമാണം

അതിക്കമിത്വാപി ഗണ്ഹിതും വട്ടതീതി ആപജ്ജതി, തഞ്ച അഞ്ഞസ്സത്ഥായ വിഞ്ഞാപനവത്ഥുസ്മിം പഞ്ഞത്തത്താ വത്ഥുനാ സംസന്ദിയമാനം ന സമേതി. ന ഹി യം വത്ഥും നിസ്സായ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം, തസ്മിംയേവ അനാപത്തിവചനം യുത്തന്തി. ഗണ്ഠിപദേസു പന തീസുപി "ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ അത്തനോ സാദിയനപടിബദ്ധതാവസേന പവത്തത്താ 'അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ'തി വത്തും ഓകാസോയേവ നത്ഥി, തസ്മാ ന വുത്ത"ന്തി കഥിതം. ഇധ "അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ"തി അവുത്തത്താ അഞ്ഞേസം അത്ഥായ ഞാതകപവാരിതേസു അധികം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ ആപത്തീതി ചേ? ന, തത്ഥ പുരിമസിക്ഖാപദേനേവ അനാപത്തിസിദ്ധിതോ. തതുത്തരിതാ, അച്ഛിന്നാദികാരണതാ, അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തി, തായ ച പടിലാഭോതി ഇമാനേത്ഥ ചത്താരി അങ്ഗാനി.

വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം ൧.൨൨൨-൨൨൪) പന "പാളിയം **പഗ്ഗാഹികസാല**ന്തി ദുസ്സാപണം. തഞ്ഹി വാണിജകേഹി ദുസ്സാനി പഗ്ഗഹേത്വാ ദസ്സനട്ഠാനതായ 'പഗ്ഗാഹികസാലാ'തി വുച്ചതി. **അസ്സ ചീവരസ്സാ**തി സാദിതബ്ബചീവരസ്സ. **തേചീവരികേനാ**തി ഇമിനാ അച്ഛിന്നതിചീവരതോ അഞ്ഞസ്സ വിഹാരാദീസു നിഹിതസ്സ ചീവരസ്സ അഭാവം ദസ്സേതി . യദി ഭവേയ്യ, വിഞ്ഞാപേതും ന വട്ടേയ്യ, താവകാലികം നിവാസേത്വാ അത്തനോ ചീവരം ഗഹേതബ്ബം. താവകാലികമ്പി അലഭന്തസ്സ ഭൂതഗാമവികോപനം കത്വാ തിണപണ്ണേഹി ഛദനം വിയ വിഞ്ഞാപനമ്പി വട്ടതി ഏവ. **അഞ്ഞേനാ**തി അച്ഛിന്നഅസമ്പന്നചീവരേന. 'ദ്വേ നട്ഠാനീ'തി അധികാരതോ വുത്തം **'ദ്വേ സാദിതബ്ബാനീ'**തി. **പാളിയാ ന സമേതീ**തി 'അനാപത്തി ഞാതകാനം പവാരിതാന'ന്തി (പാരാം ൫൨൬) ഇമായ പാളിയാ ന സമേതി തതുത്തരി വിഞ്ഞാപനആപത്തിപ്പസങ്ഗേ ഏവ വുത്തത്താ. **അഞ്ഞസ്സത്ഥായാതി ന വുത്ത**ന്തി ഇദം അഞ്ഞസ്സത്ഥായ തതുത്തരി വിഞ്ഞാപനേ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം ഹോതീതി ഇമമത്ഥം ദീപേതി. തഞ്ച പാചിത്തിയം യേസം അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേതി, തേസം വാ സിയാ വിഞ്ഞാപകസ്സേവ വാ, ന താവ തേസം, തേഹി അവിഞ്ഞാപിതത്താ, നാപി വിഞ്ഞാപകസ്സ, അത്താനം ഉദ്ദിസ്സ അവിഞ്ഞത്തത്താ. തസ്മാ അഞ്ഞസ്സത്ഥായ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സപി നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം ന ദിസ്സതി. പാളിയം പന ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ അത്തനോ സാദിയനപടിബദ്ധതാവസേന പവത്തത്താ 'അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ'തി അനാപത്തിവാരേ ന വുത്തന്തി വദന്തി, തഞ്ച യുത്തം വിയ ദിസ്സതി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. തതുത്തരിചീവരതാ, അച്ഛിന്നാദികാരണതാ, അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തി, തായ ച പടിലാഭോതി ഇമാനേത്ഥ ചത്താരി അങ്ഗാനീ"തി.

ഇദം തതുത്തരിസിക്ഖാപദവിനിച്ഛയം ആചരിയേന അവുത്തമ്പി അച്ഛിന്നചീവരാധികാരേയേവ പവത്തത്താ അമ്ഹേഹി ഗഹിതം, അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദസ്സ സമയേസു അച്ഛിന്നചീവരകാലേ അഞ്ഞാതകാനം വിഞ്ഞാപേതബ്ബഭാവോ ഭഗവതാ വുത്തോ, തേഹി ദിന്നചീവരസ്സ മത്തസോ ഗഹിതഭാവോ തതുത്തരിസിക്ഖാപദേന വുത്തോ. തസ്മാ അച്ഛിന്നചീവരഅധികാരോയേവ ഹോതീതി.

ചീവരഅച്ഛിന്ദനവിനിച്ഛയകഥാ

ഇതോ പരം അച്ഛിന്ദനസാമഞ്ഞേന ചീവരഅച്ഛിന്ദനവിനിച്ഛയം വക്ഖാമ - തത്ഥ **യമ്പി ത്യാഹന്തി** യമ്പി തേ അഹം. സോ കിര "മമ പത്തചീവരഉപാഹനപച്ഛത്ഥരണാനി വഹന്തോ മയാ സദ്ധിം ചാരികം പക്കമിസ്സതീ"തി അദാസി. തേനേവമാഹ "മയാ സദ്ധിം ജനപദചാരികം പക്കമിസ്സതീ"തി. **അച്ഛിന്ദീ**തി ബലക്കാരേന അഗ്ഗഹേസി, സകസഞ്ഞായ ഗഹിതത്താ പനസ്സ പാരാജികം നത്ഥി, കിലമേത്വാ ഗഹിതത്താ ആപത്തി പഞ്ഞത്താ.

സയം അച്ഛിന്ദതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയന്തി ഏകം ചീവരം ഏകാബദ്ധാനി ച ബഹൂനി അച്ഛിന്ദതോ ഏകാ ആപത്തി, ഏകതോ അബദ്ധാനി വിസും വിസും ഠിതാനി ബഹൂനി അച്ഛിന്ദതോ, "സങ്ഘാടിം ആഹര, ഉത്തരാസങ്ഗം ആഹരാ"തി ഏവം ആഹരാപയതോ ച വത്ഥുഗണനായ ആപത്തിയോ. "മയാ ദിന്നാനി സബ്ബാനി ആഹരാ"തി വദതോപി ഏകവചനേനേവ സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ.

അഞ്ഞം ആണാപേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി "ചീവരം ഗണ്ഹാ"തി ആണാപേതി, ഏകം ദുക്കടം. ആണത്തോ ബഹൂനി ഗണ്ഹാതി, ഏകം പാചിത്തിയം. "സങ്ഘാടിം ഗണ്ഹ, ഉത്തരാസങ്ഗം ഗണ്ഹാ"തി വദതോ വാചായ വാചായ ദുക്കടം. "മയാ ദിന്നാനി സബ്ബാനി ഗണ്ഹാ"തി വദതോ ഏകവാചായ സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ.

അഞ്ഞം പരിക്ഖാരന്തി വികപ്പനുപഗപച്ഛിമം ചീവരം ഠപേത്വാ യം കിഞ്ചി അന്തമസോ സൂചിമ്പി. വേഠേത്വാ ഠപിതസൂചീസുപി വത്ഥുഗണനായ ദുക്കടാനി. സിഥിലവേഠിതാസു ഏവം. ഗാള്ഹം കത്വാ ബദ്ധാസു പന ഏകമേവ ദുക്കടന്തി മഹാപച്ചരിയം വുത്തം. സൂചിഘരേ പക്ഖിത്താസുപി ഏസേവ നയോ. ഥവികായ പക്ഖിപിത്വാ സിഥിലബദ്ധഗാള്ഹബദ്ധേസു തികടുകാദീസു ഭേസജ്ജേസുപി ഏസേവ നയോ.

സോ വാ ദേതീതി "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകംയേവ ഇദം സാരുപ്പ"ന്തി ഏവം വാ ദേതി. അഥ വാ പന "ആവുസോ, മയം തുയ്ഹം 'വത്തപടിപത്തിം കരിസ്സതി, അമ്ഹാകം സന്തികേ ഉപജ്ഝം ഗണ്ഹിസ്സതി, ധമ്മം പരിയാപുണിസ്സതീ'തി ചീവരം അദമ്ഹാ, സോദാനി ത്വം ന വത്തം കരോസി, ന ഉപജ്ഝം ഗണ്ഹാസി, ന ധമ്മം പരിയാപുണാസീ"തി ഏവമാദീഹി വുത്തോ "ഭന്തേ, ചീവരത്ഥായ മഞ്ഞേ ഭണഥ, ഇദം വോ ചീവര"ന്തി ദേതി, ഏവമ്പി സോ വാ ദേതി. ദിസാപക്കന്തം വാ പന ദഹരം "നിവത്തേഥ ന"ന്തി ഭണതി, സോ ന നിവത്തതി. "ചീവരം ഗഹേത്വാ രുന്ധഥാ"തി ഏവം ചേ നിവത്തതി, സാധു. സചേ "പത്തചീവരത്ഥായ മഞ്ഞേ തുമ്ഹേ ഭണഥ, ഗണ്ഹഥ ന"ന്തി ദേതി, ഏവമ്പി സോയേവ ദേതി. വിബ്ഭന്തം വാ ദിസ്വാ "മയം തുയ്ഹം 'വത്തം കരിസ്സതീ'തി പത്തചീവരം അദമ്ഹാ, സോദാനി ത്വം വിബ്ഭമിത്വാ ചരസീ"തി വദതി, ഇതരോ "ഗണ്ഹഥ തുമ്ഹാകം പത്തചീവര"ന്തി ദേതി, ഏവമ്പി സോ വാ ദേതി. "മമ സന്തികേ ഉപജ്ഝം ഗണ്ഹന്തസ്സേവ തേ ദേമി, അഞ്ഞത്ഥ ഗണ്ഹന്തസ്സ ന ദേമി. വത്തം കരോന്തസ്സേവ ദേമി, അകരോന്തസ്സ ന ദേമി. ധമ്മം പരിയാപുണന്തസ്സേവ ദേമി, അപരിയാപുണന്തസ്സ ന ദേമി. അവിബ്ഭമന്തസ്സേവ ദേമി, വിബ്ഭമന്തസ്സ ന ദേമീ"തി ഏവം പന ദാതും ന വട്ടതി, ദദതോ ദുക്കടം, ആഹരാപേതും പന വട്ടതി. ചജിത്വാ ദിന്നം

അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹന്തോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. സേസമേത്ഥ ഉത്താനമേവ. അയം സമന്തപാസാദികതോ ഉദ്ധടവിനിച്ഛയോ.

യമ്പി ത്യാഹന്തി ഏത്ഥ **യ**ന്തി കാരണവചനം, തസ്മാ ഏവമേത്ഥ സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ - "മയാ സദ്ധിം ജനപദചാരികം പക്കമിസ്സതീതി യം കാരണം നിസ്സായ അഹം തേ, ആവുസോ, ചീവരം അദാസിം, തം ന കരോസീ"തി കുപിതോ അനത്തമനോ അച്ഛിന്ദീതി. **യ**ന്തി വാ ചീവരം പരാമസതി. തത്ഥ "മയാ സദ്ധിം ജനപദചാരികം പക്കമിസ്സതീതി യമ്പി തേ അഹം ചീവരം അദാസിം, തം ചീവരം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി കുപിതോ അനത്തമനോ അച്ഛിന്ദീതി സമ്ബന്ധിതബ്ബം.

ആണത്തോ ബഹൂനി ഗണ്ഹാതി, ഏകം പാചിത്തിയന്തി "ചീവരം ഗണ്ഹാ"തി ആണത്തിയാ ഏകചീവരവിസയത്താ ഏകമേവ പാചിത്തിയം. **വാചായ വാചായ ദുക്കട**ന്തി ഏത്ഥ അച്ഛിന്നേസു വത്ഥുഗണനായ പാചിത്തിയാനി. **ഏകവാചായ സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ**തി ഇദം അച്ഛിന്നേസു വത്ഥുഗണനായ ആപജ്ജിതബ്ബം പാചിത്തിയാപത്തിം സന്ധായ വുത്തം, ആണത്തിയാ ആപജ്ജിതബ്ബം പന ദുക്കടം ഏകമേവ.

ഏവന്തി ഇമിനാ "വത്ഥുഗണനായ ദുക്കടാനീ"തി ഇദം പരാമസതി. **ഏസേവ നയോ**തി സിഥിലം ഗാള്ഹഞ്ച പക്ഖിത്താസു ആപത്തിയാ ബഹുത്തം ഏകത്തഞ്ച അതിദിസതി.

ആവുസോ മയന്തിആദീസു ഗണ്ഹിതുകാമതായ ഏവം വുത്തേപി തേനേവ ദിന്നത്താ അനാപത്തി. **അമ്ഹാകം സന്തികേ ഉപജ്ഝം ഗണ്ഹിസ്സതീ**തി ഇദം സാമണേരസ്സപി ദാനം ദീപേതി, തസ്മാ കിഞ്ചാപി പാളിയം "ഭിക്ഖുസ്സ സാമം ചീവരം ദത്വാ"തി വുത്തം, തഥാപി അനുപസമ്പന്നകാലേ ദത്വാപി ഉപസമ്പന്നകാലേ അച്ഛിന്ദന്തസ്സ പാചിത്തിയമേവാതി വേദിതബ്ബം. അച്ഛിന്ദനസമയേ ഉപസമ്പന്നഭാവോയേവ ഹേത്ഥ പമാണം. **ദേതീ**തി തുട്ഠോ വാ കുപിതോ വാ ദേതി. **രുദ്ധഥാ**തി നിവാരേഥ. **ഏവം പന ദാതും ന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ ഏവം ദിന്നം ന താവ "തസ്സ സന്തക"ന്തി അനധിട്ഠഹിത്വാവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി വേദിതബ്ബം. **ആഹരാപേതും പന വട്ടതീ**തി ഏവം ദിന്നം ഭതിസദിസത്താ ആഹരാപേതും വട്ടതി. **ചജിത്വാ ദിന്ന**ന്തി വുത്തനയേന അദത്വാ അനപേക്ഖേന ഹുത്വാ തസ്സേവ ദിന്നം. **ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ**തി സകസഞ്ഞായ വിനാ ഗണ്ഹന്തോ ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ. വികപ്പനുപഗപച്ഛിമചീവരതാ, സാമം ദിന്നതാ, സകസഞ്ഞിതാ, ഉപസമ്പന്നതാ, കോധവസേന അച്ഛിന്ദനം വാ അച്ഛിന്ദാപനം വാതി ഇമാനേത്ഥ പഞ്ച അങ്ഗാനി. അയം സാരത്ഥദീപനീപാഠോ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൬൩൧).

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൬൩൧) പന **"യമ്പി...പേ॰... അച്ഛിന്ദീ**തി ഏത്ഥ യം തേ അഹം ചീവരം അദാസിം, തം 'മയാ സദ്ധിം പക്കമിസ്സതീ'തി സഞ്ഞായ അദാസിം, ന അഞ്ഞഥാതി കുപിതോ അച്ഛിന്ദീതി ഏവം അജ്ഝാഹരിത്വാ യോജേതബ്ബം. **ഏകം ദുക്കട**ന്തി യദി ആണത്തോ അവസ്സം അച്ഛിന്ദതി, ആണത്തിക്ഖണേ ഏവ പാചിത്തിയം. യദി ന അച്ഛിന്ദതി, തദാ ഏവ ദുക്കടന്തി ദട്ഠബ്ബം. **ഏകവാചായ സമ്ബഹുലാപത്തിയോ**തി യദി ആണത്തോ അനന്തരായേന അച്ഛിന്ദതി, ആണത്തിക്ഖണേയേവ വത്ഥുഗണനായ പാചിത്തിയാപത്തിയോ പയോഗകരണക്ഖണേയേവ ആപത്തിയാ

ആപജ്ജിതബ്ബതോ, ചീവരം പന അച്ഛിന്നേയേവ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി. യദി സോ ന അച്ഛിന്ദതി, ആണത്തിക്ഖണേ ഏകമേവ ദുക്കടന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഏവമഞ്ഞത്ഥപി ഈദിസേസു നയോ ഞാതബ്ബോ. **ഉപജ്ഝം ഗണ്ഹിസ്സതീ**തി സാമണേരസ്സ ദാനം ദീപേതി, തേന ച സാമണേരകാലേ ദത്വാ ഉപസമ്പന്നകാലേ അച്ഛിന്ദതോപി പാചിത്തിയം ദീപേതി. "ഭിക്ഖുസ്സ സാമം ചീവരം ദത്വാ"തി ഇദം ഉക്കട്ഠവസേന വുത്തം. **ആഹരാപേതും പന വട്ടതീ**തി കമ്മേ അകതേ ഭതിസദിസത്താ വുത്തം. വികപ്പനുപഗപച്ഛിമചീവരതാ, സാമം ദിന്നതാ, സകസഞ്ഞിതാ, ഉപസമ്പന്നതാ, കോധവസേന അച്ഛിന്ദനം വാ അച്ഛിന്ദാപനം വാതി ഇമാനേത്ഥ പഞ്ച അങ്ഗാനീ"തി വുത്തം.

പടിഭാനചിത്തകഥാ

൩൯. പടിഭാനചിത്തകഥായം അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ സുവിഞ്ഞേയ്യന്തി സാരത്ഥദീപനിയം ന കിഞ്ചി വുത്തം, വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൨൯൯) പന **"കരോഹീതി വത്തും ന വട്ടതീ**തി ആണത്തിയാ ഏവ പടിക്ഖിത്തത്താ ദ്വാരപാലം 'കിം ന കരോസീ'തിആദിനാ പരിയായേന വത്തും വട്ടതി. **ജാതകപകരണ**ന്തി ജാതകപടിസംയുത്തം ഇത്ഥിപുരിസാദി യം കിഞ്ചി രൂപം അധിപ്പേതം. **'പരേഹി കാരാപേതു'**ന്തി വുത്തത്താ ബുദ്ധരൂപമ്പി സയം കാതും ന ലഭതീ"തി വുത്തം.

വിപ്പകതഭോജനകഥാ

൭. വിപ്പകതഭോജനകഥായമ്പി സാരത്ഥദീപനീ വിമതിവിനോദനീ വജിരബുദ്ധിടീകാസു ന കിഞ്ചി വുത്തം. പഠമം കതം പകതം, വി അനിട്ഠിതം പകതം വിപ്പകതം, വിപ്പകതം ഭോജനം യേന സോ **വിപ്പകതഭോജനോ,** പഠമം ഭുഞ്ജിത്വാ അനിട്ഠിതഭോജനകിച്ചോ ഭിക്ഖു. വുത്തേന ഭിക്ഖുനാ പവിസിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **രിത്തഹത്ഥമ്പി ഉട്ഠാപേതും ന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ കാരണമാഹ **"വിപ്പകതഭോജനോയേവ ഹി സോ ഹോതീ"**തി, യാഗുഖജ്ജകാദീസുപി പീതേസു ഖാദിതേസുപി ഭത്തസ്സ അഭുത്തത്താ അനിട്ഠിതഭോജനകിച്ചോ ഹോതി. **പവാരിതോ ഹോതി, തേന വത്തബ്ബോ**തി പവാരിതേന ആസനാ വുട്ഠിതേന ഭുഞ്ജിതും അലഭമാനത്താ അത്തനോ സന്തികേ ഉദകേ അസന്തേ വത്തബ്ബോതി അത്ഥോ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ഉദ്ദിസന്തഉദ്ദിസാപനകഥാ

൮. ഉദ്ദിസന്തഉദ്ദിസാപനകഥായം **ഉദ്ദിസന്തേനാ**തി ഉദ്ദേസം ദേന്തേന, പാളിം വാചേന്തേനാതി അത്ഥോ. **ഉദ്ദിസാപേന്തേനാ**തി ഉദ്ദേസം ഗണ്ഹന്തേന, പാളിം വാചാപേന്തേനാതി അത്ഥോ. **ഉച്ചതരേപീ**തി **പി**-സദ്ദേന സമാനാസനം സമ്പിണ്ഡേതി. **നീചതരേപീ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ.

തിവസ്സന്തരികകഥാ

൯. തിവസ്സന്തരികകഥായം തീണി വസ്സാനി തിവസ്സം, തീണി വാ വസ്സാനി തിവസ്സാനി, തിവസ്സാനം അന്തരം തിവസ്സന്തരം, തിവസ്സന്തരേ ഠിതോതി തിവസ്സന്തരോ, തേന **തിവസ്സന്തരേന, അന്തര**-സദ്ദോ മജ്ഝത്ഥവാചകോ, ണ-പച്ചയോ ഠിതത്ഥേ. തേനാഹ വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩൨൦)

“**തിവസ്സന്തരേനാ**തി തിണ്ണം വസ്സാനം അന്തോ ഠിതേനാ”തി. അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൦) പന സരൂപമേവ ദസ്സേന്തോ “**തിവസ്സന്തരോ നാമാ**”തിആദിമാഹ. **ഇമേ സബ്ബേ**തി സബ്ബേ തിവിധാ ഇമേ സമാനാസനികാ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ദീഘാസനകഥാ

൭൦. ദീഘാസനകഥായം **സംഹാരിമം വാ**തി സംഹരിതും യുത്തം കടസാരകാദി. **അസംഹാരിമം വാ**തി സംഹരിതും അസക്കുണേയ്യം പാസാണാദി ആസനം. തേനാഹ സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൩൨൦) “**ദീഘാസനം** നാമ മഞ്ചപീഠവിനിമുത്തം യം കിഞ്ചി തിണ്ണന്നം ഏകതോ സുഖം നിസീദിതും പഹോതീ”തി. കസ്മാ പന “തിണ്ണന്നം പഹോതീ”തി വുത്തം, നനു ദ്വിന്നം പഹോനകാസനമ്പി ദീഘമേവാതി ചോദനം സന്ധായാഹ “**അനുജാനാമി... പേ॰... ഏത്തകം പച്ഛിമം ദീഘാസനന്തി ഹി വുത്ത**”ന്തി. ദ്വിന്നം പഹോനകേ ഹി അദീഘാസനേ സമാനാസനികേഹേവ സഹ നിസീദിതും വട്ടതി, തിണ്ണന്നം പഹോനകതോ പട്ഠായ ഗഹിതേ ദീഘാസനേ പന അസമാനാസനികേഹിപി സഹ നിസീദിതും വട്ടതി. യദി ഏവം പണ്ഡകാദീഹിപി സഹ നിസീദിതും വട്ടേയ്യാതി ചോദനം മനസി കത്വാ ആഹ “**അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഠപേത്വാ പണ്ഡക**”ന്തിആദി. തത്ഥ അത്ഥോ സുവിഞ്ഞേയ്യോവ.

ഗിലാനുപട്ഠാനകഥാ

൭൧. ഗിലാനുപട്ഠാനകഥായം **പലിപന്നോ**തി നിമുഗ്ഗോ, മക്ഖിതോതി അത്ഥോ. **ഉച്ചാരേത്വാ**തി ഉക്ഖിപിത്വാ. **സമാനാചരിയകോ**തി ഏത്ഥ “സചേപി ഏകസ്സ ആചരിയസ്സ ഏകോ അന്തേവാസികോ ഹോതി, ഏകോ സദ്ധിവിഹാരികോ, ഏതേപി അഞ്ഞമഞ്ഞം സമാനാചരിയകാ ഏവാ”തി വദന്തി. **ഭേസജ്ജം യോജേതും അസമത്ഥോ ഹോതീ**തി വേജ്ജേന “ഇദഞ്ചിദഞ്ച ഭേസജ്ജം ഗഹേത്വാ ഇമിനാ യോജേത്വാ ദാതബ്ബ”ന്തി വുത്തേ തഥാ കാതും അസമത്ഥോതി അത്ഥോ. **നീഹാതു**ന്തി നീഹരിതും, ഛഡ്ഡേതുന്തി അത്ഥോ. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൬൫-൩൬൬) പന “**ഭൂമിയം പരിഭണ്ഡം അകാസീ**തി ഗിലാനേന നിപന്നഭൂമിയം കിലിട്ഠട്ഠാനം ധോവിത്വാ ഹരിതൂപലിത്തം കാരേസീതി അത്ഥോ. **ഭേസജ്ജം യോജേതും അസമത്ഥോ**തി പരേഹി വുത്തവിധിമ്പി കാതും അസമത്ഥോ”തി വുത്തം.

മരണവണ്ണകഥാ

൭൨. മരണവണ്ണകഥായം **മരണത്ഥികാവ ഹുത്വാ**തി ഇമസ്സ കായസ്സ ഭേദേന സഗ്ഗപാപനാധിപ്പായത്താ അത്ഥതോ മരണത്ഥികാവ ഹുത്വാ. **മരണത്ഥികഭാവം അജാനന്താ**തി “ഏവം അധിപ്പായിനോ മരണത്ഥികാ നാമ ഹോന്തീ”തി അത്തനോ മരണത്ഥികഭാവം അജാനന്താ. ന ഹി തേ അത്തനോ ചിത്തപ്പവത്തിം ന ജാനന്തി. **വോഹാരവസേനാ**തി പുബ്ബഭാഗവോഹാരവസേന, മരണാധിപ്പായസ്സ സന്നിട്ഠാപകചേതനാക്ഖണേ കരുണായ അഭാവതോ കാരുഞ്ഞേന പാസേ ബദ്ധസൂകരമോചനം വിയ ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. “യഥായുനാ”തി വുത്തമേവത്ഥം **യഥാനുസന്ധിനാ**തി പരിയായന്തരേന വുത്തം, യഥാനുസന്ധിനാ യഥായുപരിച്ഛേദേനാതി വുത്തം ഹോതി. അഥ വാ

യഥാനുസന്ധിനാതി യഥാനുപ്പബന്ധേന, യാവ തസ്മിം ഭവേ സന്താനസ്സ അനുപ്പബന്ധോ അവിച്ഛിന്നപവത്തി ഹോതി, താവ ഠത്വാതി വുത്തം ഹോതി.

വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം ൧.൧൮൦) **"വോഹാരവസേനാ**തി പുബ്ബഭാഗവോഹാരവസേന മരണാധിപ്പായസ്സ സന്നിട്ഠാപകചേതനാക്ഖണേ കരുണായ അഭാവതോ, കാരുഞ്ഞേന പാസേ ബദ്ധസൂകരമോചനം വിയ ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. 'യഥായുനാ'തി വുത്തമേവത്ഥം **യഥാനുസന്ധിനാ**തി പരിയായന്തരേന വുത്ത''ന്തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിരം ടീം പാരാജിക ൧൮൦) പന **"മരണത്ഥികാവ ഹുത്വാ**തി ഇമസ്സ കായസ്സ ഭേദേന സഗ്ഗപാപനാധിപ്പായത്താ അത്ഥതോ മരണത്ഥികാവ ഹുത്വാ. ''ഏവംഅധിപ്പായിനോ മരണത്ഥികാ നാമ ഹോന്തീ''തി അത്തനോ മരണത്ഥികഭാവം അജാനന്താ ആപന്നാ പാരാജികം. ന ഹി തേ അത്തനോ ചിത്തപ്പവത്തിം ന ജാനന്തീതി വുച്ചന്തി. **വോഹാരവസേനാ**തി പുബ്ബഭാഗേ വോഹാരവസേന, സന്നിട്ഠാനേ പനേതം നത്ഥി, പാസേ ബദ്ധസൂകരമോചനേ വിയ ന ഹോതി. **യഥാനുസന്ധിനാ**തി അന്തരാ അമരിത്വാതി അത്ഥോ''തി വുത്തം.

അത്തപാതനകഥാ

൧൮൧. അത്തപാതനകഥായം **വിഭത്തിബ്യത്തയേനാ**തി വിഭത്തിവിപരിണാമേന. **വിസേസാധിഗമോ**തി സമാധി വിപസ്സനാ ച. അതിവിയ പാകടത്താ **"ഹത്ഥപ്പത്തോ വിയ ദിസ്സതീ"**തി വുത്തം. **ഉപച്ഛിന്ദതീ**തി വിസേസാധിഗമസ്സ വിക്ഖേപോ മാ ഹോതൂതി ആഹാരം ഉപച്ഛിന്ദതി. **വിസേസാധിഗമ**ന്തി ലോകുത്തരധമ്മപടിലാഭം. **ബ്യാകരിത്വാ**തി ആരോചേത്വാ. **ഉപച്ഛിന്ദതി, ന വട്ടതീ**തി യസ്മാ സഭാഗാനം ലജ്ജീഭിക്ഖൂനംയേവ അരിയാ അത്തനാ അധിഗതവിസേസം താദിസേ കാരണേ സതി ആരോചേന്തി, തേ ച ഭിക്ഖൂ അപ്പതിരൂപായ അനേസനായ പച്ചയം ന പരിയേസന്തി, തസ്മാ തേഹി പരിയേസിതപച്ചയേ കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേത്വാ ആഹാരം ഉപച്ഛിന്ദിതും ന വട്ടതീതി അത്ഥോ. സഭാഗാനഞ്ഹി ബ്യാകതത്താ ഉപച്ഛിന്ദിതും ന ലഭതി. തേ ഹി കപ്പിയഖേത്തം ആരോചേന്തി. തേനേവ ''സഭാഗാനഞ്ഹി ലജ്ജീഭിക്ഖൂനം കഥേതും വട്ടതീതി ഇദം 'ഉപച്ഛിന്ദതി, ന വട്ടതീ'തി ഇമസ്സ കാരണം ദസ്സേന്തേന വുത്ത''ന്തി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. അഥ വാ **വിസേസാധിഗമം ബ്യാകരിത്വാ**തി ഇദം വിസേസസ്സ അധിഗതഭാവദസ്സനത്ഥം വുത്തം, അധിഗമന്തരായം ആസങ്കന്തേനേവ ച ആഹാരുപച്ഛേദോ കാതബ്ബോതി അനുഞ്ഞാതത്താ അധിഗതേന ന കാതബ്ബോതി ദസ്സേതും **"വിസേസാധിഗമം ബ്യാകരിത്വാ ആഹാരം ഉപച്ഛിന്ദതി, ന വട്ടതീ"**തി വുത്തം. കിം പന അരിയാ അത്തനാ അധിഗതവിസേസം അഞ്ഞേസം ആരോചേന്തീതി ഇമിസ്സാ ചോദനായ **"സഭാഗാനഞ്ഹി ലജ്ജീഭിക്ഖൂനം കഥേതും വട്ടതീ"**തി വുത്തം, അയമേത്ഥ യുത്തതരോതി അമ്ഹാകം ഖന്തി, ഗണ്ഠിപദേപി അയമത്ഥോ ദസ്സിതോയേവാതി.

വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വിം വിം ടീം ൧.൧൮൦-൧൮൧) **"വിഭത്തിബ്യത്തയേനാ**തി വിഭത്തിവിപരിണാമേന. **വിസേസാധിഗമോ**തി സമാധി വിപസ്സനാ ച. **വിസേസാധിഗമ**ന്തി ലോകുത്തരധമ്മപടിലാഭം. **ബ്യാകരിത്വാ**തി ആരോചേത്വാ, ഇദഞ്ച വിസേസസ്സ അധിഗതഭാവദസ്സനത്ഥം വുത്തം. അധിഗതവിസേസാ ഹി ദിട്ഠാനുഗതിആപജ്ജനത്ഥം ലജ്ജീഭിക്ഖൂനം അവസ്സം

അധിഗമം ബ്യാകരോന്തി, അധിഗതവിസേസേന പന അബ്യാകരിത്വാപി ആഹാരം ഉപച്ഛിന്ദിതും ന വട്ടതി, അധിഗമന്തരായവിനോദനത്ഥമേവ ആഹാരുപച്ഛേദസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ തദധിഗമേ സോ ന കാതബ്ബോവ. കിം പനാധിഗമം ആരോചേതും വട്ടതീതി ആഹ സഭാഗാനഞ്ഹീതിആദീ''തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൧൮൮-൧൮൯) ''ഹത്ഥപ്പത്തോ വിയ ദിസ്സതി, 'തസ്സ വിക്ഖേപോ മാ ഹോതൂ'തി **ഉപച്ഛിന്ദതി, വിസേസാധിഗമം ബ്യാകരിത്വാ** തപ്പഭവം സക്കാരം ലജ്ജായന്തോ **ആഹാരം ഉപച്ഛിന്ദതി** സഭാഗാനം ബ്യാകതത്താ. തേ ഹി കപ്പിയഖേത്തം ആരോചേന്തീ''തി വുത്തം.

അപ്പച്ചവേക്ഖിത്വാനിസിന്നകഥാ

൧൮. അപ്പച്ചവേക്ഖിത്വാ നിസിന്നകഥായം **അപ്പടിവേക്ഖിത്വാ**തി അനുപപരിക്ഖിത്വാ. **ഉദ്ധം വാ അധോ വാ സങ്കമന്തീ**തി പച്ഛാ ആഗതാനം ഓകാസദാനത്ഥം നിസിന്നപാളിയാ ഉദ്ധം വാ അധോ വാ ഗച്ഛന്തി. **പടിവേക്ഖണകിച്ചം നത്ഥീ**തി പച്ഛാ ആഗതേഹി ഉപപരിക്ഖണകിച്ചം നത്ഥി. ഹേട്ഠാ കിസ്മിഞ്ചി വിജ്ജമാനേ സാടകം വലിം ഗണ്ഹാതീതി ആഹ **''യസ്മിം വലി ന പഞ്ഞായതീ''**തി. പടിവേക്ഖണഞ്ചേതം ഗിഹീനം സന്തകേയേവാതി ദട്ഠബ്ബം. വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൧൮൯) ''ഹേട്ഠാ കിസ്മിഞ്ചി വിജ്ജമാനേ സാടകം വലിം ഗണ്ഹാതീതി ആഹ **'യസ്മിം വലി ന പഞ്ഞായതീ'**തി. പടിവേക്ഖണഞ്ചേതം ഗിഹീനം സന്തകേ ഏവാതി ദട്ഠബ്ബ''ന്തി ഏത്തകമേവ വുത്തം, വജിരബുദ്ധിടീകായമ്പി (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൧൮൯) **''അപ്പടിവേക്ഖിത്വാ**തി അവിചാരേത്വാ. ഹേട്ഠിമഭാഗേ ഹി കിസ്മിഞ്ചി വിജ്ജമാനേ വലി പഞ്ഞായതീ''തി ഏത്തകമേവ.

ദവായസിലാവിജ്ഝനകഥാ

൧൯. ദവായസിലാവിജ്ഝനകഥായം **ദവാ**സദ്ദോ ഹസാധിപ്പായവാചകോ. പടിപുബ്ബവിധ-ധാതു പവട്ടനത്ഥോതി ആഹ **''ഹസാധിപ്പായേന പാസാണോ ന പവട്ടേതബ്ബോ''**തി. **സിലാ**സദ്ദസ്സ പാസാണവാചകത്താ സോ ഏവ ന പടിവിജ്ഝിതബ്ബോതി ചോദനം സന്ധായാഹ **''ന കേവലഞ്ചാ''**തിആദി. യദി ഏവം സബ്ബേസമ്പി അത്ഥായ ന വട്ടേയ്യാതി ആഹ **''ചേതിയാദീനം അത്ഥായാ''**തിആദി. **ധോവനദണ്ഡക**ന്തി ഭണ്ഡധോവനദണ്ഡം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൧൯൮-൧൯൯) പന **''ഭണ്ഡകം വാ ധോവന്താ**തി ചീവരം വാ ധോവന്താ. **ധോവനദണ്ഡക**ന്തി ചീവരധോവനദണ്ഡ''ന്തി വുത്തം.

ദായാലിമ്പനകഥാ

൧൧൦. ദായാലിമ്പനകഥായം **അല്ല...പേ॰... പാചിത്തിയ**ന്തി സുക്ഖട്ഠാനേപി അഗ്ഗിം പാതേത്വാ ഇമിനാ അധിപ്പായേന ആലിമ്പേന്തസ്സ പാചിത്തിയമേവ. **ദുക്കട**ന്തി സുക്ഖട്ഠാനേ വാ സുക്ഖം ''അസുക്ഖ''ന്തി അവവത്ഥപേത്വാ വാ അഗ്ഗിം പാതേന്തസ്സ ദുക്കടം. കീളാധിപ്പായേപി ഏസേവ നയോ, കീളാധിപ്പായോ ച പടപടായമാനസദ്ദസ്സാദവസേനേവ വേദിതബ്ബോ. പടിപക്ഖഭൂതോ അഗ്ഗി **പടഗ്ഗി. പരിത്തകരണ**ന്തി ആരക്ഖകരണം. **സയം വാ ഉട്ഠിത**ന്തി വാതേരിതാനം വേളുആദീനം അഞ്ഞമഞ്ഞസങ്ഘട്ടനേന സമുട്ഠിതം. **നിരുപാദാനോ**തി ഇന്ധനരഹിതോ. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൧൯൦) പന

“**ഖിഡ്ഡാധിപ്പായേനപി ദുക്കട**ന്തി സുക്ഖതിണാദീസു അഗ്ഗികരണം സന്ധായ വുത്തം. അഞ്ഞേസു പന കീളാധിപ്പായേനപി കരോന്തസ്സ പാചിത്തിയമേവ. പടിപക്ഖഭൂതോ, പടിമുഖം ഗച്ഛന്തോ വാ അഗ്ഗി **പടഗ്ഗി,** തസ്സ അല്ലതിണാദീസുപി ദാനം അനുഞ്ഞാതം. തം ദേന്തേന ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദാവഗ്ഗിം ദിസ്വാ വിഹാരസ്സ സമന്തതോ ഏകക്ഖണേ അകത്വാ ഏകദേസതോ പട്ഠായ വിഹാരസ്സ സമന്തതോ സണികം ഝാപേത്വാ യഥാ മഹന്തോപി അഗ്ഗി വിഹാരം പാപുണിതും ന സക്കോതി, ഏവം വിഹാരസ്സ സമന്താ അബ്ഭോകാസം കത്വാ പടഗ്ഗി ദാതബ്ബോ. സോ ധാവഗ്ഗിനോ പടിപഥം ഗന്ത്വാ ഏകതോ ഹുത്വാ തേന സഹ നിബ്ബാതി. **പരിത്തകരണ**ന്തി സമന്താ രുക്ഖതിണാദിച്ഛേദനപരിഖാഖണനാദിആരക്ഖകരണം. തേനാഹ **‘തിണകുടികാനം സമന്താ ഭൂമിതച്ഛന’**ന്തിആദീ’’തി, വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൧൮൦) പന **“പരിത്ത**ന്തി രക്ഖണം, തം ദസ്സേതും **‘സമന്താ ഭൂമിതച്ഛന’**ന്തിആദി വുത്ത’’ന്തി ഏത്തകമേവ വുത്തം.

മിച്ഛാദിട്ഠികുലാഭതകഥാ

൧൭. മിച്ഛാദിട്ഠികുലാഭതകഥായം നത്ഥി സദ്ധാ ഏതേസൂതി അസ്സദ്ധാ, മച്ഛരിനോ, തേസു **അസ്സദ്ധേസു.** മിച്ഛാദിട്ഠിയാ യുത്താനി കുലാനി **മിച്ഛാദിട്ഠികുലാനി,** മജ്ഝേലോപതതിയാതപ്പുരിസസമാസോ, ‘‘നത്ഥി ദിന്ന’’ന്തിആദിനയപ്പവത്തായ ദസവത്ഥുകായ മിച്ഛാദിട്ഠിയാ യുത്തകുലാനി, തേസു. മിച്ഛാദിട്ഠികുലേസു ലഭിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. അസക്കച്ചകാരീനം തേസം സക്കച്ചകരണേന, അപ്പണീതദായീനം തേസം പണീതദാനേന ഭവിതബ്ബമേത്ഥ കാരണേനാതി കാരണം ഉപപരിക്ഖിത്വാവ ഭുഞ്ജിതും യുത്തന്തി ആഹ **“അനുപപരിക്ഖിത്വാ നേവ അത്തനാ ഭുഞ്ജിതബ്ബം, ന പരേസം ദാതബ്ബ”**ന്തി. യേന കാരണേന ഭവിതബ്ബം, തം ദസ്സേതും **“വിസമിസ്സമ്പി ഹീ”**തിആദി വുത്തം. ന കേവലം പിണ്ഡപാതമേവാതി ആഹ **“യമ്പീ”**തിആദി. തത്ഥ കാരണമാഹ **“അപിഹിതവത്ഥുസ്മിമ്പി ഹീ”**തിആദി. തതോ അഞ്ഞമ്പി ദസ്സേതി **ഗന്ധഹലിദ്ദാദിമക്ഖിതോ**തിആദിനാ . തത്ഥപി കാരണം ദസ്സേതുമാഹ **“സരീരേ രോഗട്ഠാനാനീ”**തിആദി.

ഗോപകദാനകഥാ

൧൮. ഗോപകദാനകഥായം പരേസം സന്തകം ഗോപേതി രക്ഖതീതി ഗോപകോ, തസ്സ ദാനം **ഗോപകദാനം,** ഉയ്യാനപാലകാദീഹി ഭിക്ഖൂനം ദാതബ്ബദാനം. തത്ഥ **പണ്ണം ആരോപേത്വാ**തി ‘‘ഏത്തകേഹേവ രുക്ഖേഹി ഏത്തകമേവ ഗഹേതബ്ബ’’ന്തി പണ്ണം ആരോപേത്വാ, ലിഖിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **നിമിത്തസഞ്ഞം കത്വാ**തി സങ്കേതം കത്വാ. **ദാരകാ**തി തേസം പുത്തനത്താദയോ ദാരകാ. അഞ്ഞേപി യേ കേചി ഗോപകാ ഹോന്തി, തേ സബ്ബേപി വുത്താ. സബ്ബത്ഥപി ഗിഹീനം ഗോപകദാനേ യത്തകം ഗോപകാ ദേന്തി, തത്തകം ഗഹേതബ്ബം. സങ്ഘികേ പന യഥാപരിച്ഛേദമേവ ഗഹേതബ്ബന്തി ദീപിതത്താ **“അത്ഥതോ ഏക”**ന്തി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൧൫൬) **“പണ്ണം ആരോപേത്വാ**തി ‘ഏത്തകേ രുക്ഖേ രക്ഖിത്വാ തതോ ഏത്തകം ഗഹേതബ്ബ’ന്തി പണ്ണം ആരോപേത്വാ. **നിമിത്തസഞ്ഞം കത്വാ**തി സങ്കേതം കത്വാ. **ദാരകാ**തി തേസം പുത്തനത്താദയോ യേ കേചി ഗോപേന്തി, തേ സബ്ബേപി ഇധ ‘ദാരകാ’തി വുത്താ’’തി, വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൧൫൬) പന **“ആരാമരക്ഖകാ**തി വിസ്സത്ഥവസേന ഗഹേതബ്ബം.

അധിപ്പായം ഞത്വാതി എത്ഥ യസ്സ ദാനം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തം ഭിക്ഖും, ഭാഗം വാ സാമികാ ന രക്ഖന്തി ന ദണ്ഡേന്തി, തസ്സ ദാനം അപ്പടിച്ഛാദേത്വാ ഗഹേതും വട്ടതീതി ഇധ സന്നിട്ഠാനം, തമ്പി 'ന വട്ടതി സങ്ഘികേ'തി വുത്ത''ന്തി വുത്തം.

യത്ഥാതി യസ്മിം ആവാസേ. **അഞ്ഞേസം അഭാവ**ന്തി അഞ്ഞേസം ആഗന്തുകഭിക്ഖൂനം അഭാവം. **തത്ഥാ**തി താദിസേ ആവാസേ. **ഭാജേത്വാ ഖാദന്തീ**തി ആഗന്തുകാനമ്പി സമ്പത്താനം ഭാജേത്വാ ഖാദന്തീതി അധിപ്പായോ. **ചതൂസു പച്ചയേസു സമ്മാ ഉപനേന്തീ**തി അമ്ബഫലാദീനി വിക്കിണിത്വാ ചീവരാദീസു ചതൂസു പച്ചയേസു സമ്മാ ഉപനേന്തി. **ചീവരത്ഥായ നിയമേത്വാ ദിന്നാ**തി ''ഇമേസം രുക്ഖാനം ഫലാനി വിക്കിണിത്വാ ചീവരേസുയേവ ഉപനേതബ്ബാനി, ന ഭാജേത്വാ ഖാദിതബ്ബാനീ''തി ഏവം നിയമേത്വാ ദിന്നാ. **തേസുപി ആഗന്തുകാ അനിസ്സരാ**തി പച്ചയപരിഭോഗത്ഥായ നിയമേത്വാ ദിന്നത്താ ഭാജേത്വാ ഖാദിതും അനിസ്സരാ. **ന തേസു...പേ॰... ഠാതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ ആഗന്തുകേഹി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന ഭാജേത്വാ ഖാദിതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. **തേസം കതികായ ഠാതബ്ബ**ന്തി ''ഭാജേത്വാ ന ഖാദിതബ്ബ''ന്തി വാ ''എത്തകേസു രുക്ഖേസു ഫലാനി ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി വാ ''എത്തകാനി ഫലാനി ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി വാ ''എത്തകാനം ദിവസാനം അബ്ഭന്തരേ ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി വാ ''ന കിഞ്ചി ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി വാ ഏവം കതായ ആവാസികാനം കതികായ ആഗന്തുകേഹി ഠാതബ്ബം. മഹാഅട്ഠകഥായം ''അനിസ്സരാ''തി വചനേന ദീപിതോയേവ അത്ഥോ മഹാപച്ചരിയം **''ചതുന്നം പച്ചയാന''**ന്തിആദിനാ വിത്ഥാരേത്വാ ദസ്സിതോ. **പരിഭോഗവസേനേവാ**തി എത്ഥ **ഏവ**-സദ്ദോ അട്ഠാനപ്പയുത്തോ, പരിഭോഗവസേന തമേവ ഭാജേത്വാതി യോജേതബ്ബം. **എത്ഥ** എതസ്മിം വിഹാരേ, രട്ഠേവാ.

സേനാസനപച്ചയന്തി സേനാസനഞ്ച തദത്ഥായ നിയമേത്വാ ഠപിതഞ്ച. **ലാമകകോടിയാ**തി ലാമകം ആദിം കത്വാ, ലാമകസേനാസനതോ പട്ഠായാതി വുത്തം ഹോതി. സേനാസനേപി തിണാദീനി ലാമകകോടിയാവ വിസ്സജ്ജേതബ്ബാനി, സേനാസനപരിക്ഖാരാപി ലാമകകോടിയാവ വിസ്സജ്ജേതബ്ബാ. **മൂലവത്ഥുച്ഛേദം പന കത്വാ ന ഉപനേതബ്ബ**ന്തി ഇമിനാ കിം വുത്തം ഹോതി? തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു താവ ഇദം വുത്തം ''സബ്ബാനി സേനാസനാനി ന വിസ്സജ്ജേതബ്ബാനീതി വുത്തം ഹോതീ''തി. ലാമകകോടിയാ വിസ്സജ്ജന്തേഹിപി സേനാസനഭൂമിയോ ന വിസ്സജ്ജേതബ്ബാതി അയമത്ഥോ വുത്തോ ഹോതീതി നോ ഖന്തി. വീമംസിത്വാ യം രുച്ചതി, തം ഗഹേതബ്ബം.

ധമ്മസന്തകേന ബുദ്ധപൂജം കാതും, ബുദ്ധസന്തകേന വാ ധമ്മപൂജം കാതും വട്ടതി ന വട്ടതീതി? ''തഥാഗതസ്സ ഖോ എതം, വാസേട്ഠ, അധിവചനം ധമ്മകായോ ഇതിപീ''തി ച ''യോ ഖോ, വക്കലി, ധമ്മം പസ്സതി, സോ മം പസ്സതീ''തി (സം॰ നി॰ ൩.൮൭) ച വചനതോ വട്ടതീതി വദന്തി. കേചി പന ''ഏവം സന്തേ 'യോ, ഭിക്ഖവേ, മം ഉപട്ഠഹേയ്യ, സോ ഗിലാനം ഉപട്ഠഹേയ്യാ'തി (മഹാവ॰ ൩൬൫) വചനതോ ബുദ്ധസന്തകേന ഗിലാനസ്സപി ഭേസജ്ജം കാതും യുത്തന്തി ആപജ്ജേയ്യ, തസ്മാ ന വട്ടതീ''തി വദന്തി, തം അകാരണം. ന ഹി ''യോ, ഭിക്ഖവേ, മം ഉപട്ഠഹേയ്യ, സോ ഗിലാനം ഉപട്ഠഹേയ്യാ''തി (മഹാവ॰ ൩൬൫) ഇമിനാ അത്തനോ ച ഗിലാനസ്സ ച ഏകസദിസതാ, തദുപട്ഠാനസ്സ വാ സമഫലതാ വുത്താ. അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ - ''യോ മം ഓവാദാനുസാസനീകരണേന ഉപട്ഠഹേയ്യ, സോ ഗിലാനം

ഉപട്ഠഹേയ്യ, മമ ഓവാദകാരകേന ഗിലാനോ ഉപട്ഠാതബ്ബോ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൬). ഭഗവതോ ച ഗിലാനസ്സ ച ഉപട്ഠാനം ഏകസദിസന്തി ഏവം പനേത്ഥ അത്ഥോ ന ഗഹേതബ്ബോ, തസ്മാ ''യോ വോ, ആനന്ദ, മയാ ധമ്മോ ച വിനയോ ച ദേസിതോ പഞ്ഞത്തോ, സോ വോ മമച്ചയേന സത്ഥാ''തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൧൬) വചനതോ ''അഹഞ്ച ഖോ പനിദാനി ഏകകോവ ഓവദാമി അനുസാസാമി, മയി പരിനിബ്ബുതേ ഇമാനി ചതുരാസീതി ബുദ്ധസഹസ്സാനി തുമ്ഹേ ഓവദിസ്സന്തി അനുസാസിസ്സന്തീ''തി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൧൬) വുത്തത്താ ച ബഹുസ്സുതം ഭിക്ഖും പസംസന്തേന ച ''യോ ബഹുസ്സുതോ, ന സോ തുമ്ഹാകം സാവകോ നാമ, ബുദ്ധോ നാമ ഏസ ചുന്ദാ''തി വുത്തത്താ ധമ്മഗരുകത്താ ച തഥാഗതസ്സ പുബ്ബനയോ ഏവ പസത്ഥതരോതി അമ്ഹാകം ഖന്തി. വിമതിവിനോദനിയമ്പി **''യത്ഥാ**തി യസ്മിം ആവാസേ. **അഞ്ഞേസന്തി** അഞ്ഞേസം ആഗന്തുകാനം. **തേസുപി ആഗന്തുകാ അനിസ്സരാ**തി സേനാസനേ നിരന്തരം വസന്താനം ചീവരത്ഥായ ദായകേഹി, ഭിക്ഖൂഹി വാ നിയമേത്വാ ദിന്നത്താ ഭാജേത്വാ ഖാദിതും അനിസ്സരാ. ആഗന്തുകേഹിപി ഇച്ഛന്തേഹി തസ്മിം വിഹാരേ വസ്സാനാദീസു പവിസിത്വാ ചീവരത്ഥായ ഗഹേതബ്ബം. **തേസം കതികായ ഠാതബ്ബ**ന്തി സബ്ബാനി ഫലാഫലാനി അഭാജേത്വാ 'എത്തകേസു രുക്ഖേസു ഫലാനി ഭാജേത്വാ പരിഭുഞ്ജിസ്സാമ, അഞ്ഞേസു ഫലാഫലേഹി സേനാസനാനി പടിജഗ്ഗിസ്സാമാ'തി വാ 'പിണ്ഡപാതാദിപച്ചയം സമ്പാദേസ്സാമാ'തി വാ 'കിഞ്ചിപി അഭാജേത്വാ ചതുപച്ചയത്ഥായേവ ഉപനേമാ'തി വാ ഏവം സമ്മാ ഉപനേന്താനം ആവാസികാനം കതികായ ആഗന്തുകേഹി ഠാതബ്ബം. മഹാഅട്ഠകഥായം 'അനിസ്സരാ'തി വചനേന ദീപിതോ ഏവ അത്ഥോ, മഹാപച്ചരിയം 'ചതുന്നം പച്ചയാന'ന്തിആദിനാ വിത്ഥാരേത്വാ ദസ്സിതോ. **പരിഭോഗവസേനേവാ**തി ഏത്ഥ **ഏവ**-സദ്ദോ അട്ഠാനപ്പയുത്തോ, പരിഭോഗവസേന തമേവ ഭാജേത്വാതി യോജേതബ്ബം. **ഏത്ഥാ**തി ഏതസ്മിം വിഹാരേ, രട്ഠേ വാ. **സേനാസനപച്ചയ**ന്തി സേനാസനഞ്ച തദത്ഥായ നിയമേത്വാ ഠപിതഞ്ച. 'ഏകം വാ ദ്വേ വാ വരസേനാസനാനി ഠപേത്വാ'തി വുത്തമേവത്ഥം പുന ബ്യതിരേകമുഖേന ദസ്സേതും **'മൂലവത്ഥുച്ഛേദം പന കത്വാ ന ഉപനേതബ്ബ'**ന്തി വുത്തം, സേനാസനസങ്ഖാതവത്ഥുനോ മൂലച്ഛേദം കത്വാ സബ്ബാനി സേനാസനാനി ന വിസ്സജ്ജേതബ്ബാനീതി അത്ഥോ. കേചി പനേത്ഥ 'ഏകം വാ ദ്വേ വാ വരസേനാസനാനി ഠപേത്വാ ലാമകതോ പട്ഠായ വിസ്സജ്ജന്തേഹിപി സേനാസനഭൂമിയോ ന വിസ്സജ്ജേതബ്ബാതി അയമത്ഥോ വുത്തോ'തി വദന്തി, തമ്പി യുത്തമേവ ഇമസ്സപി അത്ഥസ്സ അവസ്സം വത്തബ്ബതോ, ഇതരഥാ കേചി സഹ വത്ഥുനാപി വിസ്സജ്ജേതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യു''ന്തി.

വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൧൩൬) **''ഏത്ഥ** ഏതസ്മിം വിഹാരേ പരചക്കാദിഭയം ആഗതം. **മൂലവത്ഥുച്ഛേദ**ന്തി 'സബ്ബസേനാസനാനം ഏതേ ഇസ്സരാ'തി വചനതോ ഇതരേ അനിസ്സരാതി ദീപിതം ഹോതി. **അയമേവ ഭിക്ഖു ഇസ്സരോ**തി യഥ സോ ഇച്ഛതി, തഥ അത്തഞാതഹേതും ലഭതീതി കിര അത്ഥോ, അപി ച 'ദഹരോ'തി വദന്തി. **സവത്ഥുക**ന്തി സഹ ഭൂമിയാതി വുത്തം ഹോതീ''തി.

ധമ്മികാരക്ഖയാചനകഥാ

൧൫൧. ധമ്മികാരക്ഖയാചനകഥായം **''ഗീവായേവാ**തി ആണത്തിയാ അഭാവതോ. **തേസം അനത്ഥകാമതായാ**തി 'ചോരോ'തി വുത്തം മമ വചനം

സുത്വാ കേചി ദണ്ഡിസ്സന്തി, ജീവിതാ വോരോപേസ്സന്തീതി ഏവം സഞ്ഞായ. ഏതേന കേവലം ഭയേന വാ പരിക്ഖാരഗ്ഗഹണത്ഥം വാ സഹസാ 'ചോരോ'തി വുത്തേ ദണ്ഡിതേപി ന ദോസോതി ദസ്സേതി. രാജപുരിസാനഞ്ഹി 'ചോരോ അയ'ന്തി ഉദ്ദിസ്സകഥനേ ഏവ ഗീവാ. ഭിക്ഖൂനം, പന ആരാമികാദീനം വാ സമ്മുഖാ 'അസുകോ ചോരോ ഏവമകാസീ'തി കേനചി വുത്തവചനം നിസ്സായ ആരാമികാദീസു രാജപുരിസാനം വത്വാ ദണ്ഡാപേന്തേസുപി ഭിക്ഖുസ്സ ന ഗീവാ രാജപുരിസാനം അവുത്തത്താ, യേസഞ്ച വുത്തം, തേഹി സയം ചോരസ്സ അദണ്ഡിതത്താതി ഗഹേതബ്ബം. 'ത്വം ഏതസ്സ സന്തകം അച്ഛിന്ദാ'തി ആണത്തോപി ഹി സചേ അഞ്ഞേന അച്ഛിന്ദാപേതി, ആണാപകസ്സ അനാപത്തി വിസങ്കേതത്താ. **അത്തനോ വചനകര**ന്തി ഇദം സാമീചിവസേന വുത്തം. വചനം അകരോന്താനം രാജപുരിസാനമ്പി 'ഇമിനാ ഗഹിതപരിക്ഖാരം ആഹരാപേഹി, മാ ചസ്സ ദണ്ഡം കരോഹീ'തി ഉദ്ദിസ്സ വദന്തസ്സപി ദണ്ഡേ ഗഹിതേപി ന ഗീവാ ഏവ ദണ്ഡഗ്ഗഹണസ്സ പടിക്ഖിത്തത്താ 'അസുകഭണ്ഡം അവഹരാ'തി ആണാപേത്വാ വിപ്പടിസാരേ ഉപ്പന്നേ പുന പടിക്ഖിപനേ (പാരാ॰ ൧൨൧) വിയ. ദാസാദീനം സമ്പടിച്ഛനേ വിയ തദത്ഥായ അഡ്ഢകരണേ ഭിക്ഖൂനമ്പി ദുക്കടന്തി ആഹ **'കപ്പിയഅഡ്ഡോ നാമ, ന വട്ടതീ'**തി. കേനചി പന ഭിക്ഖുനാ ഖേത്താദിഅത്ഥായ വോഹാരികാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ അഡ്ഡേ കതേപി തം ഖേത്താദിസമ്പടിച്ഛനേ വിയ സബ്ബേസം അകപ്പിയം ന ഹോതി പുബ്ബേ ഏവ സങ്ഘസന്തകത്താ. ഭിക്ഖുസ്സേവ പന പയോഗവസേന ആപത്തിയോ ഹോന്തി. ദാസാദീനമ്പി പന അത്ഥായ രക്ഖം യാചിതും വോഹാരികേന പുട്ഠേന സങ്ഘസ്സ ഉപ്പന്നം കപ്പിയക്കമം വത്തും ആരാമികാദീഹി ച അഡ്ഡം കാരാപേതും വട്ടതി ഏവ. വിഹാരവത്ഥാദികപ്പിയഅഡ്ഡം പന ഭിക്ഖുനാ സയമ്പി കാതും വട്ടതീ''തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൬൭൯) ആഗതോ.

വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൬൭൯) **"ഗീവാതി** കേവലം ഗീവാ ഏവ ഹോതി, ന പാരാജികം. **കാരാപേത്വാ ദാതബ്ബാ**തി ഏത്ഥ സചേ ആവുധഭണ്ഡം ഹോതി, തസ്സ ധാരാ ന കാരാപേതബ്ബാ, അഞ്ഞേന പന ആകാരേന സഞ്ഞാപേതബ്ബ''ന്തി വുത്തം.

ഉച്ചാരാദിഛഡ്ഡനകഥാ

൨൦. ഉച്ചാരാദിഛഡ്ഡനകഥായം അട്ഠമേ ഉച്ചാരാദിഛഡ്ഡനേ ''ഉച്ചാരാദിഭാവോ, അനപലോകനം, വളഞ്ജനട്ഠാനം, തിരോകുട്ടപാകാരതാ, ഛഡ്ഡനം വാ ഛഡ്ഡാപനം വാതി ഇമാനി പനേത്ഥ പഞ്ച അങ്ഗാനി, നവമേ ഹരിതൂപരി ഛഡ്ഡനേ **സബ്ബേസ**ന്തി ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖുനിയാ ച. ഇധ ഖേത്തപാലകാ ആരാമാദിഗോപകാ ച സാമികാ ഏവാ''തി ഏത്തകമേവ സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൭൭൩) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൭൭൩) പന ''അട്ഠമേ വളഞ്ജിയമാനതിരോകുട്ടാദിതാ, അനപലോകേത്വാ ഉച്ചാരാദീനം ഛഡ്ഡനാദീതി ദ്വേ അങ്ഗാനി. നവമേ 'മത്ഥകച്ഛിന്നനാളികേരമ്പീ'തി വുത്തത്താ ഹരിതൂപരി ഛഡ്ഡനമേവ പടിക്ഖിത്തം. തേനാഹ **'അനിക്ഖിത്തബീജേസൂ'**തിആദി. യത്ഥ ച ഛഡ്ഡേതും വട്ടതി, തത്ഥ ഹരിതേ വച്ചാദിം കാതുമ്പി വട്ടതി ഏവ. **സബ്ബേസ**ന്തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീന''ന്തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൭൭൨) പന ''സാമികേ അപലോകേത്വാവ ഛഡ്ഡേതീതി കത്ഥചി പോത്ഥകേ

നത്ഥി, കത്ഥചി അത്ഥി, അത്ഥിഭാവോവ സേയ്യോ കിരിയാകിരിയത്താ സിക്ഖാപദസ്സ. ഇധ ഖേത്തപാലകാ ആരാമാദിഗോപകാ ച **സാമികാ** ഏവ. 'സങ്ഘസ്സ ഖേത്തേ ആരാമേ ച തത്ഥ കചവരം ന ഛഡ്ഡേതബ്ബന്തി കതികാ ചേ നത്ഥി, ഭിക്ഖുസ്സ ഛഡ്ഡേതും വട്ടതി സങ്ഘപരിയാപന്നത്താ, ന ഭിക്ഖുനീനം. താസമ്പി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസന്തകേ വുത്തനയേന വട്ടതി, ന തത്ഥ ഭിക്ഖുസ്സ. ഏവം സന്തേപി സാരുപ്പവസേനേവ കാതബ്ബന്തി വുത്ത''ന്തി വുത്തം.

ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗേ പന സേഖിയവണ്ണനായം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൫൨) **"അസഞ്ചിച്ചാ**തി പടിച്ഛന്നട്ഠാനം ഗച്ഛന്തസ്സ സഹസാ ഉച്ചാരോ വാ പസ്സാവോ വാ നിക്ഖമതി, അസഞ്ചിച്ചകതോ നാമ, അനാപത്തി. **ന ഹരിതേ**തി ഏത്ഥ യമ്പി ജീവരുക്ഖസ്സ മൂലം പഥവിയം ദിസ്സമാനം ഗച്ഛതി, സാഖാ വാ ഭൂമിലഗ്ഗാ ഗച്ഛതി, സബ്ബം ഹരിതസങ്ഖാതമേവ, ഖന്ധേ നിസീദിത്വാ അപ്പഹരിതട്ഠാനേ പാതേതും വട്ടതി. അപ്പഹരിതട്ഠാനം ഓലോകേന്തസ്സേവ സഹസാ നിക്ഖമതി, ഗിലാനട്ഠാനേ ഠിതോ ഹോതി, വട്ടതി. **അപ്പഹരിതേ കതോ**തി അപ്പഹരിതം അലഭന്തേന തിണണ്ഡുപകം വാ പലാലണ്ഡുപകം വാ ഠപേത്വാ കതോപി പച്ഛാ ഹരിതം ഓത്ഥരതി, വട്ടതിയേവ. 'ഖേളേന ചേത്ഥ സിങ്ഘാണികാപി സങ്ഗഹിതാ'തി മഹാപച്ചരിയം വുത്തം. **ന ഉദകേ**തി ഏതം പരിഭോഗഉദകമേവ സന്ധായ വുത്തം. വച്ചകുടിസമുദ്ദാദിഉദകേസു പന അപരിഭോഗേസു അനാപത്തി. ദേവേ വസ്സന്തേ സമന്തതോ ഉദകോഘോ ഹോതി, അനുദകട്ഠാനം ഓലോകേന്തസ്സേവ നിക്ഖമതി, വട്ടതി. മഹാപച്ചരിയം വുത്തം ഏതാദിസേ കാലേ അനുദകട്ഠാനം അലഭന്തേന കാതും വട്ടതീ''തി വുത്തം. തസ്സം വണ്ണനായം വിമതിവിനോദനിയഞ്ച (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൬൫൨) **"ഖേളേന ചേത്ഥ സിങ്ഘാണികാപി സങ്ഗഹിതാ**തി ഏത്ഥ ഉദകഗണ്ഡുസകം കത്വാ ഉച്ഛുകചവരാദിഞ്ച മുഖേനേവ ഹരിതും ഉദകേസു ഛഡ്ഡേതും വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബ''ന്തി വുത്തം.

ഇമസ്മിം ഠാനേ പണ്ഡിതേഹി വിചാരേതബ്ബം അത്ഥി - "വച്ചകുടിസമുദ്ദാദിഉദകേസു പന അപരിഭോഗേസു അനാപത്തീ''തി അട്ഠകഥായം വുത്തം, ഏവം സന്തേ നദീജാതസ്സരാദീസു ആപത്തി വാ അനാപത്തി വാതി. തത്ഥ **സമുദ്ദാദീ**തി **ആദി**-സദ്ദേന നദീജാതസ്സരാപി സങ്ഗഹിതാവ, തസ്മാ അനാപത്തീതി ചേ? ന ചേവം ദട്ഠബ്ബം. യദി ഹി **സമുദ്ദാദീ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന നദീജാതസ്സരാപി സങ്ഗഹിതാ, ഏവം സതി ടീകാചരിയാ വദേയ്യും, ന പന വദന്തി, അട്ഠകഥായഞ്ച "വച്ചകുടിസമുദ്ദാദിഉദകേസൂ''തി ഏത്തകമേവ വദേയ്യ, തഥാ പന അവത്വാ "അപരിഭോഗേസൂ''തി ഹേതുമന്തവിസേസനപദമ്പി ഗഹിതം. തേന ഞായതി "ആദിസദ്ദേന അപരിഭോഗാനി ചന്ദനികാദിഉദകാനി ഏവ ഗഹിതാനി, ന പരിഭോഗാനി നദീജാതസ്സരാദിഉദകാനീ''തി. തേന ച വച്ചകുടിസമുദ്ദാദിഉദകാനി അപരിഭോഗത്താ അനാപത്തികരാനി ഹോന്തി, നദീജാതസ്സരാദിഉദകാനി പന പരിഭോഗത്താ ആപത്തികരാനീതി. കഥം പന "അപരിഭോഗേസൂ''തി ഇമസ്സ പദസ്സ ഹേതുമന്തപദഭാവോ ജാനിതബ്ബോതി? യുത്തിതോ ആഗമതോ ച. കഥം യുത്തിതോ? "വച്ചകുടിസമുദ്ദാദിഉദകാനി പരിഭോഗാനിപി സന്തി, അപരിഭോഗാനിപീ''തി അബ്യഭിചാരിയഭാവതോ. ബ്യഭിചാരേ ഹി സമ്ഭവേ ഏവ സതി വിസേസനം സാത്ഥകം സിയാ. കഥം ആഗമതോ? വുത്തഞ്ഹേതം ആചരിയബുദ്ധദത്തത്ഥേരേന വിനയവിനിച്ഛയേ (വി॰ വി॰ ൧൯൭൪) "തേസം അപരിഭോഗത്താ''തി. തസ്മാ ആദി-സദ്ദേന അപരിഭോഗാനിയേവ ഉദകാനി

ഗഹിതാനി, ന പരിഭോഗാനി. വുത്തഞ്ഹേതം വിനയവിനിച്ഛയടീകായം **"വച്ചകുടിസമുദ്ദാദിഉദകേസൂ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന സബ്ബം അപരിഭോഗജലം സങ്ഗയ്ഹതി, തേനേവ തേസം അപരിഭോഗത്തമേവ കാരണമാഹാ''തി, തസ്മാ മനുസ്സാനം പരിഭോഗേസു നദീജാതസ്സരതളാകപോക്ഖരണിയാദിഉദകേസു ഉച്ചാരപസ്സാവാദികരണം ന വട്ടതീതി ജാനിതബ്ബമേതം. ''ദേവേ വസ്സന്തേ സമന്തതോ ഉദകോഘോ ഹോതി, അനുദകട്ഠാനം ഓലോകേന്തസ്സേവ നിക്ഖമതി, വട്ടതി. മഹാപച്ചരിയം വുത്തം ഏതാദിസേ കാലേ അനുദകട്ഠാനം അലഭന്തേന കാതും വട്ടതീതി വുത്ത''ന്തി അട്ഠകഥായം ആഗതത്താ മഹന്തേസു നദീജാതസ്സരാദീസു നാവാദീഹി ഗതകാലേ താദിസേ കാരണേ സതി ''തീരം ഉപനേഹീ''തി വത്വാ ''ഉപനേതും അസക്കുണേയ്യട്ഠാനേ ഉദകേപി കാതും വട്ടതി, അനാപത്തീ''തി അട്ഠകഥാനുലോമതോ വിഞ്ഞായതി, ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

നഹാനേരുക്ഖാദിഘംസനകഥാ

൨൭. നഹാനേ രുക്ഖാദിഘംസനന്തി ഏത്ഥ **അട്ഠപദാകാരേനാ**തി അട്ഠപദഫലകാകാരേന, ജൂതഫലകസദിസന്തി വുത്തം ഹോതി. **മല്ലകമൂലകസണ്ഠാനേനാ**തി ഖേളമല്ലകമൂലസണ്ഠാനേന. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൨൪൩) പന **"അട്ഠപദാകാരേനാ**തി ജൂതഫലകേ അട്ഠഗബ്ഭരാജിആകാരേന. **മല്ലകമൂലസണ്ഠാനേനാ**തി ഖേളമല്ലകമൂലസണ്ഠാനേന. ഇദഞ്ച വട്ടാധാരകം സന്ധായ വുത്തം. കണ്ടകേ ഉട്ഠാപേത്വാ കതവട്ടകപാലസ്സേതം അധിവചനം. **പുഥുപാണിക**ന്തി മുട്ഠിം അകത്വാ വികസിതഹത്ഥതലേഹി പിട്ഠിപരികമ്മം വുച്ചതി. ഏതമേവ സന്ധായ **ഹത്ഥപരികമ്മ"**ന്തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨൪൩) പന ''പുഥുപാണിനാ കത്തബ്ബം കമ്മം **പുഥുപാണികമ്മ"**ന്തി വുത്തം.

ഏവം പാളിഅനുസാരേനേവ നഹാനേ കത്തബ്ബാകത്തബ്ബം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി നഹാനതിത്ഥേ നഹായന്താനം ഭിക്ഖൂനം നഹാനവിധിം ദസ്സേന്തോ **"ഇദം പനേത്ഥ നഹാനവത്ത"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ പസ്സന്താനം അപ്പസാദാവഹനതോ, ഗിഹിപുരിസാനം കമ്മം വിയാതി ഗരഹിതബ്ബഭാവതോ ച വുത്തം **"യത്ഥ വാ തത്ഥ വാ…പേ॰… ന ഓതരിതബ്ബ"**ന്തി. അഞ്ഞേസു സമ്മുഖീഭൂതേസു അനുദകസാടകേന നഹായിതും ദുക്കരത്താ **"സബ്ബദിസാ പന ഓലോകേത്വാ വിവിത്തഭാവം ഞത്വാ"**തി വുത്തം. ഏവമ്പി ഖാണുഗുമ്ബലതാദീഹി പടിച്ഛന്നാപി ഹുത്വാ തിട്ഠേയ്യുന്തി ആഹ **"ഖാണു…പേ॰… ഉക്കാസിത്വാ"**തി. ഉദ്ധംമുഖേന ചീവരാപനയനം ഹരായിതബ്ബം സിയാതി വുത്തം **"അവകുജ്ജ… പേ॰… അപനേത്വാ"**തി. തതോ കായബന്ധനട്ഠപനവത്തമാഹ **"കായബന്ധന"**ന്ത്യാദിനാ . തതോ ഉദകസാടികായ സതി തം നിവാസേത്വാ ഓതരിതബ്ബം സിയാ, തായ അസതിയാ കിം കാതബ്ബന്തി ചോദനം സന്ധായാഹ **"സചേ"**തിആദി. തത്ഥ പുബ്ബേ ''ഠിതകേനേവ ന ഓതരിതബ്ബ''ന്തി അഹിരികാകാരസ്സ പടിസിദ്ധത്താ ഇധ ഹിരിമന്താകാരം ദസ്സേതി **ഉദകന്തേ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ നിവാസനം മോചേത്വാ**തി. ഉണ്ണട്ഠാനേ, സമട്ഠാനേ വാ പസാരിതേ സതി വാ തേന അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛേയ്യാതി ആഹ **"സചേ നിന്നട്ഠാന"**ന്തിആദി.

ഓതരന്തേന കിം കാതബ്ബന്തി പുച്ഛം സന്ധായ **"ഓതരന്തേന സണിക"**ന്ത്യാദി. തത്ഥ പുബ്ബേ "വേഗേന ന ഓതരിതബ്ബ"ന്തി പടിസിദ്ധാനുരൂപമാഹ **"സണിക"**ന്തി. അതിഗമ്ഭീരം ഗച്ഛന്തോ ഉദകോഘതരങ്ഗവാതാദീഹി പഹരന്തോ ചലിതകായോ സിയാ, അതിഉത്താനേ നിസീദന്തോ അപ്പടിച്ഛന്നകായോ സിയാതി വുത്തം **"നാഭിപ്പമാണമത്തം ഓതരിത്വാ"**തി. അത്തനോ ഹത്ഥവികാരാദീഹി വീചിം ഉട്ഠാപേന്തോ, സദ്ദഞ്ച കരോന്തോ ഉദ്ധടചപലഭാവോ സിയാതി വുത്തം **"വീചിം അനുട്ഠപേന്തേന സദ്ദം അകരോന്തേന നിവത്തിത്വാ"**തി. നിവത്തിത്വാ കിം കാതബ്ബന്തി ആഹ **ആഗതദിസാഭിമുഖേന നിമുജ്ജിതബ്ബ"**ന്തി, അഭിമുഖേന ഹുത്വാതി പാഠസേസോ. ഇദാനി തപ്ഫലം ദസ്സേന്തോ **"ഏവ"**ന്ത്യാദിമാഹ. തതോ ഉമ്മുജ്ജന്തേന കിം കാതബ്ബന്തി പുച്ഛായമാഹ **"ഉമ്മുജ്ജന്തേനപീ"**തിആദി. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ. **ചീവരം പാരുപിത്വാവ ഠാതബ്ബം,** കസ്മാതി ചേ? ന താവ കായതോ ഉദകം ഓതരതി, തസ്മാ ഥോകം കാലം ഉത്തരാസങ്ഗം ചീവരം ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി അന്തേ ഗഹേത്വാ പുരതോ കത്വാ ഠാതബ്ബം. തതോ കായസ്സ സുക്ഖഭാവം ഞത്വാ ചീവരം പാരുപിത്വാ യഥാരുചി ഗന്തബ്ബന്തി.

വലികാദികഥാ

൨൨. വലികാദികഥായം **"മുത്തോലമ്ബകാദീന**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന കുണ്ഡലാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **പലമ്ബകസുത്ത**ന്തി യഞ്ഞോപചിതാകാരേന ഓലമ്ബകസുത്ത"ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൨൪൭). വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൨൪൭) പന **"മുത്തോലമ്ബകാദീന**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന കുണ്ഡലാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **പലമ്ബകസുത്ത**ന്തി ബ്രാഹ്മണാനം യഞ്ഞോപചിതസുത്താദിആകാരം വുച്ചതി. **വലയ**ന്തി ഹത്ഥപാദവലയ"ന്തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨൪൭) പന "കണ്ണതോ നിക്ഖന്തമുത്തോലമ്ബകാദീനം കുണ്ഡലാദീനന്തി ലിഖിതം. 'കായൂര'ന്തി പാളിപാഠോ. 'കേയൂരാദീനീ'തി ആചരിയേനുദ്ധട"ന്തി വുത്തം.

ദീഘകേസകഥാ

൨൩. ദീഘകേസകഥായം സാരത്ഥദീപനിയം ന കിഞ്ചി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൨൪൮) പന **"ദ്വങ്ഗുലേതി** ഉപയോഗബഹുവചനം, ദ്വങ്ഗുലപ്പമാണം അതിക്കാമേതും ന വട്ടതീതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ച ദുമാസസ്സ വാ ദ്വങ്ഗുലസ്സ വാ അതിക്കന്തഭാവം അജാനന്തസ്സപി കേസമസ്സുഗണനായ അചിത്തകാപത്തിയോ ഹോന്തീതി വദന്തി. **കോച്ഛേനാതി** ഉസീരഹീരാദീനി ബന്ധിത്വാ സമകം ഛിന്ദിത്വാ ഗഹിതകോച്ഛേന. **ചിക്കലേനാതി** സിലേസയുത്തതേലേന. **ഉണ്ഹാഭിതത്തരജസിരാനമ്പീതി** ഉണ്ഹാഭിതത്താനം രജോകിണ്ണസിരാനം. **അദ്ദഹത്ഥേനാതി** അല്ലഹത്ഥേനാ"തി വുത്തം.

ഉപരി പന പാളിയം (ചൂളവ॰ ൨൭൪) "തേന ഖോ പന സമയേന ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ മസ്സും കപ്പാപേന്തി. മസ്സും വഡ്ഢാപേന്തി. ഗോലോമികം കാരാപേന്തി. ചതുരസ്സകം കാരാപേന്തി. പരിമുഖം കാരാപേന്തി. അഡ്ഢദുകം കാരാപേന്തി. ദാഠികം ഠപേന്തി. സമ്ബാധേ ലോമം സംഹരാപേന്തി. മനുസ്സാ ഉജ്ഝായന്തി ഖിയന്തി വിപാചേന്തി 'സേയ്യഥാപി ഗിഹീ കാമഭോഗിനോ'തി . ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - ന, ഭിക്ഖവേ, മസ്സു കപ്പാപേതബ്ബം. ന

മസ്സു വഡ്ഢാപേതബ്ബം. ന ഗോലോമികം കാരാപേതബ്ബം. ന ചതുരസ്സകം കാരാപേതബ്ബം. ന പരിമുഖം കാരാപേതബ്ബം. ന അഡ്ഢദുകം കാരാപേതബ്ബം. ന ദാഠികാ ഠപേതബ്ബാ. ന സമ്ബാധേ ലോമം സംഹരാപേതബ്ബം, യോ സംഹരാപേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി ആഗതം. അട്ഠകഥായമ്പി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൫) **''മസ്സും കപ്പാപേന്തീ**തി കത്തരിയാ മസ്സും ഛേദാപേന്തി. **മസ്സും വഡ്ഢാപേന്തീ**തി മസ്സും ദീഘം കാരേന്തി. **ഗോലോമിക**ന്തി ഹനുകമ്ഹി ദീഘം കത്വാ ഠപിതം എളകമസ്സു വുച്ചതി. **ചതുരസ്സക**ന്തി ചതുകോണം. **പരിമുഖ**ന്തി ഉദരേ ലോമസംഹരണം. **അഡ്ഢദുക**ന്തി ഉദരേ ലോമരാജിട്ഠപനം. **ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി മസ്സുകപ്പാപനാദീസു സബ്ബത്ഥ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി വുത്തം.

പുന പാളിയം (ചൂളവ॰ ൨൭൫) ''തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ സക്ഖരികായപി മധുസിത്ഥകേനപി നാസികാലോമം ഗാഹാപേന്തി, നാസികാ ദുക്ഖാ ഹോന്തി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സണ്ഡാസന്തി. തേന ഖോ പന സമയേന ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ പലിതം ഗാഹാപേന്തി. മനുസ്സാ ഉജ്ഝായന്തി ഖിയന്തി വിപാചേന്തി 'സേയ്യഥാപി ഗിഹീ കാമഭോഗിനോ'തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - ന, ഭിക്ഖവേ, പലിതം ഗാഹാപേതബ്ബം, യോ ഗാഹാപേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി ആഗതം. ''സക്ഖരാദീഹി നാസികാലോമഗ്ഗാഹാപനേ ആപത്തി നത്ഥി, അനുരക്ഖണത്ഥം പന സണ്ഡാസോ അനുഞ്ഞാതോ''തി അട്ഠകഥായം വുത്തം. **''ന, ഭിക്ഖവേ, പലിതം ഗാഹാപേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ ഭമുകായ വാ നലാടേ വാ ദാഠികായ വാ ഉഗ്ഗന്ത്വാ ബീഭച്ഛം ഠിതം, താദിസം ലോമം പലിതം വാ അപലിതം വാ ഗാഹാപേതും വട്ടതീ''തി ച വുത്തം.

ആദാസാദികഥാ

൨൪൨. ആദാസാദികഥായം **ആദാസോ** നാമ മണ്ഡനപകതികാനം മനുസ്സാനം അത്തനോ മുഖച്ഛായാദസ്സനത്ഥം കംസലോഹാദീഹി കതോ ഭണ്ഡവിസേസോ. **ഉദകപത്തോ** നാമ ഉദകട്ഠപനകോ പാതിസരാവാദികോ ഭാജനവിസേസോ. **കംസപത്താദീനീ**തി ആദാസഭാവേന അകതാനി പരിസുദ്ധഭാവേന ആലോകകരാനി വത്ഥൂനി. **ആദി**-സദ്ദേന സുവണ്ണരജതജാതിഫലികാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി, **കഞ്ജിയാദീനീ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ദ്രവജാതികാനി തേലമധുഖീരാദീനി. **ആബാധപച്ചയാ**തി അത്തനോ മുഖേ ഉപ്പന്നവണപച്ചയാ. തേനാഹ **''സഞ്ഛവി നു ഖോ മേ വണോ''**തിആദി. ആയും സങ്ഖരോതീതി ആയുസങ്ഖാരോ. കോ സോ? അത്തഭാവോ, തം **ആയുസങ്ഖാരം,** തം ഓലോകേന്തോ കേനാകാരേന ഓലോകേയ്യാതി പുച്ഛായമാഹ **''ജിണ്ണോ നു ഖോമ്ഹി നോതി ഏവ''**ന്തി. തസ്സത്ഥോ - മമ അത്തഭാവോ ജിണ്ണോ നു ഖോ വാ, നോ ജിണ്ണോ നു ഖോ വാതി ഏവം ഇമിനാ മനസികാരേന കമ്മട്ഠാനസീസേന ഓലോകേതും വട്ടതി. ''സോഭതി നു ഖോ മേ അത്തഭാവോ, നോ വാ''തി ഏവം പവത്തേന അത്തസിനേഹവസേന ഓലോകേതും ന വട്ടതീതി.

ന മുഖം ആലിമ്പിതബ്ബന്തി വിപ്പസന്നഛവിവണ്ണകരേഹി മുഖലേപനേഹി ന ലിമ്പിതബ്ബം. **ന ഉമ്മദ്ദിതബ്ബ**ന്തി നാനാഉമ്മദ്ദനേഹി ന ഉമ്മദ്ദിതബ്ബം. **ന ചുണ്ണേതബ്ബ**ന്തി മുഖചുണ്ണകേന ന മക്ഖേതബ്ബം. **ന മനോസിലികായ മുഖം ലഞ്ജേതബ്ബ**ന്തി മനോസിലായ തിലകാദിലഞ്ജനാനി ന കാതബ്ബാനി . ന

കേവലം മനോസിലായമേവ, ഹരിതാലാദീഹിപി താനി ന വട്ടന്തിയേവ. **അങ്ഗരാഗാദയോ** പാകടായേവ.

നച്ചാദികഥാ

൨൭. നച്ചാദികഥായം **“സാധുഗീത**ന്തി അനിച്ചതാദിപടിസംയുത്തഗീതം. **ചതുരസ്സേന വത്തേനാ**തി പരിപുണ്ണേന ഉച്ചാരണവത്തേന. തരങ്ഗവത്താദീനം ഉച്ചാരണവിധാനാനി നട്ഠപ്പയോഗാനീ”തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ℩.൨൪൮-൨൪൯) വുത്തം, വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൨൪൮-൨൪൯) **“സാധുഗീത**ന്തി അനിച്ചതാദിപടിസഞ്ഞുത്തം ഗീതം. **ചതുരസ്സേന വത്തേനാ**തി പരിപുണ്ണേന ഉച്ചാരണവത്തേന. തരങ്ഗവത്താദീനം സബ്ബേസം സാമഞ്ഞലക്ഖണം ദസ്സേതും **‘സബ്ബേസം…പേ॰… ലക്ഖണ’**ന്തി വുത്തം. യത്തകാഹി മത്താഹി അക്ഖരം പരിപുണ്ണം ഹോതി, തതോപി അധികമത്തായുത്തം കത്വാ കഥനം **വികാരകഥനം** നാമ, തഥാ അകത്വാ കഥനമേവ ലക്ഖണന്തി അത്ഥോ”തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨൪൮-൨൪൯) പന **“സാധുഗീതം** നാമ പരിനിബ്ബുതട്ഠാനേ ഗീതന്തി ലിഖിതം. **ദന്തഗീതം** ഗായിതുകാമാനം വാക്കരണീയം. ദന്തഗീതസ്സ വിഭാവനത്ഥം **‘യം ഗായിസ്സാമാ’**തിആദിമാഹ. **ചതുരസ്സവത്തം** നാമ ചതുപാദഗാഥാവത്തം. ‘തരങ്ഗവത്താദീനി ഉച്ചാരണവിധാനാനി നട്ഠപ്പയോഗാനീ’തി ലിഖിത”ന്തി വുത്തം.

അങ്ഗച്ഛേദാദികഥാ

൨൮. അങ്ഗച്ഛേദാദികഥായം “അത്തനോ അങ്ഗജാതം ഛിന്ദന്തസ്സേവ ഥുല്ലച്ചയം, തതോ അഞ്ഞം ഛിന്ദന്തസ്സ ദുക്കടം, ആബാധപച്ചയാ ഛിന്ദന്തസ്സ അനാപത്തീ”തി അട്ഠകഥായം വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൨൫൨) പന **“അങ്ഗജാത**ന്തി ബീജവിരഹിതം പുരിസനിമിത്തം. ബീജേ ഹി ഛിന്നേ ഓപക്കമികപണ്ഡകോ നാമ അഭബ്ബോ ഹോതീതി വദന്തി. ഏകേ പന ‘ബീജസ്സപി ഛേദനക്ഖണേ ദുക്കടാപത്തി ഏവ, കമേന പുരിസിന്ദ്രിയാദികേ അന്തരഹിതേ പണ്ഡകോ നാമ അഭബ്ബോ ഹോതി, തദാ ലിങ്ഗനാസനായ നാസേതബ്ബോ’തി വദന്തി. **താദിസം വാ ദുക്ഖം ഉപ്പാദേന്തസ്സാ**തി മുട്ഠിപ്പഹാരാദീഹി അത്തനോ ദുക്ഖം ഉപ്പാദേന്തസ്സാ”തി വുത്തം.

പത്തകഥാ

൨൯. പത്തകഥായം **“ഭൂമിആധാരകേ**തി വലയാധാരകേ. **ദാരുആധാരകദണ്ഡാധാരകേസൂ**തി ഏകദാരുനാ കതആധാരകേ, ബഹൂഹി ദണ്ഡകേഹി കതആധാരകേ വാതി അത്ഥോ . തീഹി ദണ്ഡേഹി കതോ പന ന വട്ടതി. **ഭൂമിയം പന നിക്കുജ്ജിത്വാ ഏകമേവ ഠപേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ ‘ദ്വേ ഠപേന്തേന ഉപരി ഠപിതപത്തം ഏകേന പസ്സേന ഭൂമിയം ഫുസാപേത്വാ ഠപേതും വട്ടതീ’തി വദന്തി. **ആലിന്ദകമിഡ്ഢികാദീന**ന്തി പമുഖമിഡ്ഢികാദീനം. **പരിവത്തേത്വാ തത്ഥേവ പതിട്ഠാതീ**തി ഏത്ഥ ‘പരിവത്തേത്വാ തതിയവാരേ തത്ഥേവ മിഡ്ഢിയാ പതിട്ഠാതീ’തി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. **പരിഭണ്ഡന്തേ**തി ഏത്ഥ **പരിഭണ്ഡം** നാമ ഗേഹസ്സ ബഹികുട്ടപാദസ്സ ഥിരഭാവത്ഥം കതാ തനുകമിഡ്ഢികാ വുച്ചതി. **തനുകമിഡ്ഢികായാ**തി ഖുദ്ദകമിഡ്ഢികായ. മിഡ്ഢന്തേപി ആധാരകേ ഠപേതും വട്ടതി. ‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ,

ആധാരക’ന്തി ഹി വചനതോ മിഡ്ഢാദീസു യത്ഥ കത്ഥചി ആധാരകം ഠപേത്വാ തത്ഥ പത്തം ഠപേതും വട്ടതി ആധാരകേ ഠപനോകാസസ്സ അനിയമിതത്താതി വദന്തി. **‘പത്തമാളോ** നാമ വട്ടേത്വാ പത്താനം അഗമനത്ഥം വട്ടം വാ ചതുരസ്സം വാ ഇട്ഠകാദീഹി പരിക്ഖിപിത്വാ കതോ’തി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. **ഘടികന്തി** ഉപരി യോജിതം അഗ്ഗളം. **താവകാലികം പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ**തി സകിദേവ ഗഹേത്വാ തേന ആമിസം പരിഭുഞ്ജിത്വാ ഛഡ്ഡേതും വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. **ഘടികടാഹേ**തി ഭാജനകപാലേ. പാളിയം **അഭും മേ**തി ഏത്ഥ ഭവതീതി ഭൂ, വഡ്ഢി. ന ഭൂതി **അഭൂ,** അവഡ്ഢി. ഭയവസേന പന സാ ഇത്ഥീ **‘അഭു’**ന്തി ആഹ, വിനാസോ മയ്ഹന്തി അത്ഥോ. **ഛവസീസസ്സ പത്ത**ന്തി ഛവസീസമയം പത്തം. പകതിവികാരസമ്ബന്ധേ ചേതം സാമിവചനം. അഭേദേപി വാ തദുപചാരവസേനേവായം വോഹാരോ ‘സിലാപുത്തകസ്സ സരീര’ന്തിആദീസു വിയ. **ചബ്ബേത്വാ**തി ഖാദിത്വാ. **ഏകം ഉദകഗണ്ഡുസം ഗഹേത്വാ**തി വാമഹത്ഥേനേവ പത്തം ഉക്ഖിപിത്വാ മുഖേന ഗണ്ഡുസം ഗഹേത്വാ. **ഉച്ഛിട്ഠഹത്ഥേനാ**തി സാമിസേന ഹത്ഥേന. **ഏത്താവതാ**തി ഏകഗണ്ഡുസം ഗഹണമത്തേന. **ലുഞ്ചിത്വാ**തി തതോ മംസം ഉദ്ധരിത്വാ. ഏതേസു സബ്ബേസു പണ്ണത്തിം ജാനാതു വാ, മാ വാ, ആപത്തിയേവാ’’തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൨൫൩-൨൫൪) വുത്തം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൨൫൨) പന **“ഗിഹിവികടാനീ**തി ഗിഹിസന്തകാനി. പാളിയം **ന അച്ഛുപിയന്തീ**തി ന ഫുസ്സിതാനി ഹോന്തി. **രൂപകാകിണ്ണാനി** ഇത്ഥിരൂപാദിആകിണ്ണാനി. **ഭൂമിആധാരകേ**തി ദന്താദീഹി കതേ വലയാധാരകേ. ഏതസ്സ വലയാധാരകസ്സ അനുച്ചവിതായ ഠപിതാ പത്താ ന പരിവത്തന്തീതി ‘തയോ പത്തേ ഠപേതും വട്ടതീ’തി വുത്തം. അനുച്ചതഞ്ഹി സന്ധായ അയം ‘ഭൂമിആധാരകോ’തി വുത്തോ. **ദാരുആധാരകദണ്ഡാധാരകേസൂ**തി ഏകദാരുനാ കതആധാരകേ ച ബഹൂഹി ദണ്ഡകേഹി കതആധാരകേ ച, ഏതേ ച ഉച്ചതരാ ഹോന്തി പത്തേഹി സഹ പതനസഭാവാ, തേന **‘സുസജ്ജിതേസൂ’**തി വുത്തം. **ഭമകോടിസദിസേനാ**തി യത്ഥ ധമകരണാദിം പവേസേത്വാ ലിഖന്തി, തസ്സ ഭമകസ്സ കോടിയാ സദിസോ. താദിസസ്സ ദാരുആധാരകസ്സ അവിത്ഥിണ്ണതായ ഠപിതോപി പത്തോ പതതീതി ‘അനോകാസോ’തി വുത്തോ. **ആലിന്ദകമിഡ്ഢികാദീന**ന്തി പമുഖമിഡ്ഢികാദീനം, ഉച്ചവത്ഥുകാനന്തി അത്ഥോ. **ബാഹിരപസ്സേ**തി പാസാദാദീനം ബഹികുട്ടേ. **തനുകമിഡ്ഢികായാ**തി വേദികായ. സബ്ബത്ഥ പന ഹത്ഥപ്പമാണതോ അബ്ഭന്തരേ ഠപേതും വട്ടതി, ആധാരകേ പന തതോ ബഹിപി വട്ടതി. **അഞ്ഞേന പന ഭണ്ഡകേനാ**തി അഞ്ഞേന ഭാരഭണ്ഡേന ഭണ്ഡകേന. **‘ബന്ധിത്വാ ഓലമ്ബിതു’**ന്തി ച വുത്തത്താ പത്തത്ഥവികായ അംസബദ്ധകോ യഥാ ലഗ്ഗിതട്ഠാനതോ ന പരിഗളതി, തഥാ സബ്ബഥാപി ബന്ധിത്വാ ഠപേതും വട്ടതി. **ബന്ധിത്വാപി ഉപരി ഠപേതും ന വട്ടതീ**തി ‘ഉപരി നിസീദന്താ ഓത്ഥരിത്വാ ഭിന്ദന്തീ’തി വുത്തം. **തത്ഥ ഠപേതും വട്ടതീ**തി നിസീദനസങ്കാഭാവതോ വുത്തം. **ബന്ധിത്വാ വാ**തി ബന്ധിത്വാ ഠപിതഛത്തേ വാ. **യോ കോചീ**തി ഭത്തപൂരോപി തുച്ഛപത്തോപി. **പരിഹരിതു**ന്തി ദിവസേ ദിവസേ പിണ്ഡായ ചരണത്ഥായ ഠപേതും. പത്തം അലഭന്തേന പന ഏകദിവസം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ ഛഡ്ഡേതും വട്ടതി. പണ്ണപുടാദീസുപി ഏസേവ നയോ. **ഛവസീസസ്സ പത്തോ**തി ഛവസീസമയോ പത്തോ, പകതിവികാരസമ്ബന്ധേ ചേതം സാമിവചനം. **ചബ്ബേത്വാ**തി നിട്ഠുഭിത്വാ. ‘പടിഗ്ഗഹം കത്വാ’തി വുത്തത്താ ഉച്ഛിട്ഠഹത്ഥേന ഉദകം ഗഹേത്വാ

പത്തം പരിപ്ഫോസിത്വാ ധോവനഘംസനവസേന ഹത്ഥം ധോവിതും വട്ടതി. ഏത്തകേന ഹി പത്തം പടിഗ്ഗഹം കത്വാ ഹത്ഥോ ധോവിതോ നാമ ന ഹോതി. **ഏകം ഉദകഗണ്ഡുസം ഗഹേത്വാ**തി പത്തം അഫുസിത്വാ തത്ഥ ഉദകമേവ ഉച്ഛിട്ഠഹത്ഥേന ഉക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഡുസം കത്വാ, വാമഹത്ഥേനേവ വാ പത്തം ഉക്ഖിപിത്വാ മുഖേന ഗണ്ഡുസം ഗഹേതുമ്പി വട്ടതി. **ബഹി ഉദകേന വിക്ഖാലേത്വാ**തി ദ്വീസു അങ്ഗുലീസു ആമിസമത്തം വിക്ഖാലേത്വാ ബഹി ഗഹേതുമ്പി വട്ടതി. **പടിഖാദിതുകാമോ**തി ഏത്ഥ സയം ന ഖാദിതുകാമോപി അഞ്ഞേസം ഖാദനാരഹം ഠപേതും ലഭതി. **തത്ഥേവ കത്വാ**തി പത്തേയേവ യഥാഠപിതട്ഠാനതോ അനുദ്ധരിത്വാ. **ലുഞ്ചിത്വാ**തി തതോ മംസമേവ നിരവസേസം ഉപ്പട്ടേത്വാ''തി വുത്തം.

വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨൫൨) പന "**ആലിന്ദകമിഡ്ഢികാദീന**ന്തി പമുഖമിഡ്ഢികാദീനം. **പരിവത്തേത്വാ തത്ഥേവാ**തി ഏത്ഥ 'പരിവത്തേത്വാ തതിയവാരേ തത്ഥേവ മിഡ്ഢികായ പതിട്ഠാതീ'തി ലിഖിതം. **പരിഭണ്ഡം** നാമ ഗേഹസ്സ ബഹികുട്ടപാദസ്സ ഥിരഭാവത്ഥം കതാ തനുകമിഡ്ഢികാ വുച്ചതി, ഏത്ഥ '**പരിവത്തേത്വാ പത്തോ ഭിജ്ജതീ**തി അധികരണഭേദാസങ്കാരഅഭാവേ ഠാനേ ഠപേതും വട്ടതീ'തി ലിഖിതം. പത്തമാളോ വത്തേത്വാ പത്താനം അപതനത്ഥം വട്ടം വാ ചതുരസ്സം വാ ഇട്ഠകാദീഹി പരിക്ഖിപിത്വാ മാളകച്ഛന്നേന കതോ. 'പത്തമണ്ഡലികാ പത്തപച്ഛികാ കാലപണ്ണാദീഹി കതാ'തി ച ലിഖിതം. മിഡ്ഢന്തേ ആധാരകേ ഠപേതും വട്ടതി പത്തസന്ധാരണത്ഥം വുത്തത്താ. മഞ്ചേ ആധാരകേപി ന വട്ടതി നിസീദനപച്ചയാ വാരിതത്താ. ആസന്നഭൂമികത്താ **ഓലമ്ബേതും വട്ടതി**. 'അംസകൂടേ ലഗ്ഗേത്വാ'തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൫൨) വചനതോ അഗ്ഗഹത്ഥേ ലഗ്ഗേത്വാ അങ്കേ ഠപേതും ന വട്ടതീ'തി കേചി വദന്തി, ന സുന്ദരം. **ന കേവലം യസ്സ പത്തോ**തിആദി യദി ഹത്ഥേന ഗഹിതപത്തേ ഭേദസഞ്ഞാ, പഗേവ അഞ്ഞേന സരീരാവയവേനാതി കത്വാ വുത്തം. പാളിയം പന പചുരവോഹാരവസേന വുത്തം. ഘടികപാലമയം **ഘടികടാഹം. ഛവസീസസ്സ പത്ത**ന്തി 'സിലാപുത്തകസ്സ സരീരം, ഖീരസ്സ ധാരാ'തിആദിവോഹാരവസേന വുത്തം, മഞ്ചേ നിസീദിതും ആഗതോതി അത്ഥോ. **പിസാചില്ലികാ**തി പിസാചദാരകാതിപി വദന്തി. **ദിന്നകമേവ** പടിഗ്ഗഹിതമേവ. **ചബ്ബേത്വാ**തി ഖാദിത്വാ. അട്ഠീനി ച കണ്ടകാനി ച **അട്ഠികണ്ടകാനി**. ഏതേസു സബ്ബേസു പണ്ണത്തിം ജാനാതു വാ, മാ വാ, ആപത്തിയേവാതി ലിഖിത''ന്തി വുത്തം.

സബ്ബപംസുകൂലാദികഥാ

൨൫൫. സബ്ബപംസുകൂലാദികഥായം പംസു വിയ കുച്ഛിതഭാവേന ഉലതി പവത്തതീതി പംസുകൂലം, സബ്ബം തം ഏതസ്സാതി **സബ്ബപംസുകൂലികോ,** പത്തചീവരാദികം സബ്ബം സമണപരിക്ഖാരം പംസുകൂലംയേവ കത്വാ ധാരണസീലോതി അത്ഥോ. സമണപരിക്ഖാരേസു കതമം പംസുകൂലം കത്വാ ധാരേതും വട്ടതീതി പുച്ഛം സന്ധായാഹ "**ഏത്ഥ പന ചീവരഞ്ച മഞ്ചപീഠഞ്ച പംസുകൂലം വട്ടതീ**"തി. തത്ഥ ച ചീവരം വിനയവസേന ച ധുതങ്ഗസമാദാനവസേന ച വട്ടതി, മഞ്ചപീഠം വിനയവസേനേവ. കതമം പംസുകൂലം ന വട്ടതീതി ആഹ "**അജ്ഝോഹരണീയം പന ദിന്നമേവ ഗഹേതബ്ബ**"ന്തി, ന അദിന്നം, തസ്മാ പംസുകൂലം ന വട്ടതീതി അധിപ്പായോ.

ഏത്ഥ ച **"അജ്ഝോഹരണീയ"**ന്തി വചനേന പിണ്ഡപാതഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരവസേന ഉഭോപി പച്ചയേ ദസ്സേതി.

പരിസ്സാവനകഥാ

൩൦. പരിസ്സാവനകഥായം **അദ്ധാനമഗ്ഗോ** നാമ സബ്ബന്തിമപരിച്ഛേദേന അഡ്ഢയോജനപ്പമാണോ, തത്തകം മഗ്ഗം പരിസ്സാവനം അഗ്ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോപി അഞ്ഞേന അപരിസ്സാവനകേന ഭിക്ഖുനാ യാചിയമാനോ ഹുത്വാ അദേന്തോപി ന വട്ടതി, ആപത്തിയേവ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പരിസ്സാവന"ന്തി അനുജാനിത്വാ "ചോളകം നപ്പഹോതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി , ഭിക്ഖവേ, കടച്ഛുപരിസ്സാവന"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൫൮) വുത്തത്താ പകതിപരിസ്സാവനതോ കടച്ഛുപരിസ്സാവനം ഖുദ്ദകന്തി വിഞ്ഞായതി. പകതിപരിസ്സാവനസ്സ വിധാനം അട്ഠകഥായം ന വുത്തം, കടച്ഛുപരിസ്സാവനസ്സ പന വിധാനം **"കടച്ഛുപരിസ്സാവനം** നാമ തീസു ദണ്ഡകേസു വിനന്ധിത്വാ കത"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൫൮) വുത്തം. കടച്ഛുപരിസ്സാവനം വത്വാ പുന "ചോളകം നപ്പഹോതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ധമകരണ"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൫൮) വുത്തത്താ കടച്ഛുപരിസ്സാവനതോപി ധമകരണോ ഖുദ്ദകതരോതി വിഞ്ഞായതി. ധമകരണസ്സ വിധാനം ഹേട്ഠാ പരിക്ഖാരകഥായം വുത്തമേവ. "ഭിക്ഖൂ നവകമ്മം കരോന്തി, പരിസ്സാവനം ന സമ്മതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദണ്ഡപരിസ്സാവന"ന്തി (ചൂളവ ൨൬൦) വുത്തത്താ പകതിപരിസ്സാവനതോപി ദണ്ഡപരിസ്സാവനം മഹന്തതരന്തി വിഞ്ഞായതി. "ദണ്ഡപരിസ്സാവനം ന സമ്മതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഓത്ഥരക"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൬൦) വചനതോ ദണ്ഡപരിസ്സാവനതോപി ഓത്ഥരകം മഹന്തതരന്തി വിഞ്ഞായതി. തേസം പന ദ്വിന്നമ്പി പരിസ്സാവനാനം വിധാനം അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൦) ആഗതമേവ.

നഗ്ഗകഥാ

൩൧. നഗ്ഗകഥായം **ന നഗ്ഗേന നഗ്ഗോ അഭിവാദേതബ്ബോ**തി നഗ്ഗേന നവകതരേന ഭിക്ഖുനാ നഗ്ഗോ വുഡ്ഢതരോ ഭിക്ഖു ന അഭിവാദേതബ്ബോ ന വന്ദിതബ്ബോ. കസ്മാ? "ന, ഭിക്ഖവേ, നഗ്ഗേന നഗ്ഗോ അഭിവാദേതബ്ബോ, യോ അഭിവാദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൨൬൧) ഭഗവതാ വചനതോ ന അഭിവാദേതബ്ബോതി യോജനാ . ഏത്ഥ പന **വദി** അഭിവാദനഥുതീസൂതി ധാതുസ്സ ചുരാദിഗണത്താ ണേ-പച്ചയോ ഹോതി, ന ഹേത്വത്ഥത്താ.

"അകമ്മകേഹി ധാതൂഹി, ഭാവേ കിച്ചാ ഭവന്തി തേ;
സകമ്മകേഹി കമ്മത്ഥേ, അരഹസക്കത്ഥദീപകാ"തി. -

വചനതോ കമ്മത്ഥേ തബ്ബ-പച്ചയോതി ദട്ഠബ്ബോ. **ന നഗ്ഗേന അഭിവാദേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ തു നഗ്ഗേന ഭിക്ഖുനാ ന അഭിവാദേതബ്ബന്തി ഏത്തകമേവ യോജനാ. നനു ച ഭോ -

"കിച്ചാ ധാതുഹ്യകമ്മേഹി, ഭാവേയേവ നപുംസകേ;
തദന്താ പായതോ കമ്മേ, സകമ്മേഹി തിലിങ്ഗികാ"തി. -

വചനതോ, ഇമിസ്സാ ച ധാതുയാ സകമ്മത്താ കമ്മം അജ്ഝാഹരിതബ്ബം, കമ്മാനുരൂപഞ്ച ലിങ്ഗം ഠപേതബ്ബം, അഥ കസ്മാ ഏത്തകമേവ യോജനാ കതാതി? കമ്മവചനിച്ഛാഭാവതോ. വുത്തഞ്ഹി -

"കമ്മസ്സാവചനിച്ഛായം, സകമ്മാഖ്യാതപച്ചയാ;
ഭാവേപി തം യഥാ ഗേഹേ, ദേവദത്തേന പച്ചതേ"തി.

യഥാ ആഖ്യാതപച്ചയസങ്ഖാതാ വിഭത്തിയോ സകമ്മകധാതുതോ ഭവന്താപി കമ്മവചനിച്ഛായ അസതി കമ്മം അവത്വാ ഭാവത്ഥമേവ വദന്തി, ഏവം കിച്ചപച്ചയാപി സകമ്മകധാതുതോ ഭവന്താപി കമ്മവചനിച്ഛായാഭാവതോ കമ്മം അവത്വാ ഭാവത്ഥമേവ വദന്തി, തസ്മാ കമ്മഞ്ച അനജ്ഝാഹരിതം, കമ്മാനുരൂപഞ്ച ലിങ്ഗം ന ഠപിതം, ഭാവത്ഥാനുരൂപമേവ ഠപിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഏത്ഥ ഹി "അയം നാമ പുഗ്ഗലോ അഭിവാദേതബ്ബോ"തി അചിന്തേത്വാ സാമഞ്ഞതോ കത്താരമേവ ഗഹേത്വാ ഠപിതോതി വേദിതബ്ബോ.

ന നഗ്ഗേന നഗ്ഗോ അഭിവാദാപേതബ്ബോതി ഏത്ഥ പന നഗ്ഗേന വുഡ്ഢതരേന ഭിക്ഖുനാ നഗ്ഗോ നവകതരോ ഭിക്ഖു ന അഭിവാദാപേതബ്ബോ, ന വന്ദാപേതബ്ബോതി യോജനാ. ഏത്ഥ ഹി സകാരിതസ്സ കിച്ചപച്ചയസ്സ ദിട്ഠത്താ, ധാതുയാ ച സകമ്മകത്താ നവകതരോ ഭിക്ഖു ധാതുകത്താ ഹോതി, വുഡ്ഢതരോ ഭിക്ഖു ധാതുകമ്മം , പുന കാരിതസമ്ബന്ധേ വുഡ്ഢതരോ ഭിക്ഖു കാരിതകത്താ ഹോതി, നവകതരോ ഭിക്ഖു കാരിതകമ്മം. വുത്തഞ്ഹി -

"ഹേതുക്രിയായ സമ്ബന്ധീ-ഭാവാ കമ്മന്തി മന്യതേ;
ഹേതുക്രിയാപധാനത്താ, അഞ്ഞഥാനുപപത്തിതോ"തി.

ന നഗ്ഗേന അഭിവാദാപേതബ്ബന്തി ഏത്ഥ തു നഗ്ഗേന വുഡ്ഢതരേന ഭിക്ഖുനാ ന അഭിവാദാപേതബ്ബം, ന വന്ദാപേതബ്ബന്തി യോജനാ, ഏത്ഥാപി കമ്മവചനിച്ഛായാഭാവതോ വുത്തനയേന ഭാവേയേവ കിച്ചപച്ചയോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബോ. നനു വന്ദാപകേ സതി വന്ദാപേതബ്ബോ ലബ്ഭതിയേവ, അഥ "കസ്മാ കമ്മവചനിച്ഛായാഭാവതോ"തി വുത്തന്തി? "വത്തിച്ഛാനുപുബ്ബികാ സദ്ദപടിപത്തീ"തി വചനതോ വത്തിച്ഛാഭാവതോ ന വുത്തന്തി. വുത്തഞ്ഹേതം പുബ്ബാചരിയേഹി -

"വത്തിച്ഛാ ന ഭവേ സന്ത-മപ്യസന്തമ്പി സാ ഭവേ;
തം യഥാനുദരാ കഞ്ഞാ, സമുദ്ദോ കുണ്ഡികാതി ചാ"തി.

ഇതരേസുപി സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ. പടിച്ഛാദേന്തി അങ്ഗമങ്ഗാനി ഏതാഹീതി **പടിച്ഛാദിയോ**.

ഗന്ധപുപ്ഫകഥാ

൩൨. ഗന്ധപുപ്ഫകഥായം **"ഗന്ധഗന്ധം പന ഗഹേത്വാ കവാടേ പഞ്ചങ്ഗുലിം ദാതും വട്ടതീ"**തി വചനതോ ഗന്ധേ ദിന്നേ പടിഗ്ഗഹിതും വട്ടതി, നോ ലിമ്പിതുന്തി സിദ്ധം. ഇദാനി പന മനുസ്സാ ഭിക്ഖൂ ഭോജേത്വാ ഹത്ഥധോവനാവസാനേ ഹത്ഥവാസത്ഥായ ഗന്ധവിലേപനം ദേന്തി, തം ഭിക്ഖൂ പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഏകച്ചേ ഹത്ഥമേവ ലിമ്പേന്തി, ഏകച്ചേ കായമ്പി മുഖമ്പി ആലിമ്പേന്തി, "സുഗന്ധോ

വത്വാ''തിആദീനി വത്വാ ഹട്ഠപഹട്ഠാകാരം കരോന്തി, തം വട്ടതി, ന വട്ടതീതി? ''കവാടേ പഞ്ചങ്ഗുലികം ദാതും വട്ടതീ''തി വിഹാരേ കവാടധൂപനമത്തസ്സേവ വുത്തത്താ കായധൂപനസ്സ അവുത്തത്താ, ''മാലാഗന്ധവിലേപനധാരണമണ്ഡനവിഭൂസനട്ഠാനാ വേരമണീ''തി വചനസ്സാനുലോമതോ ച ന വട്ടതീതി ദിസ്സതി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **''പുപ്ഫം ഗഹേത്വാ വിഹാരേ ഏകമന്തം നിക്ഖിപിതു''**ന്തി വചനതോ പുപ്ഫേ ദിന്നേ ഗഹേതും വട്ടതി, ന പിളന്ധനാദീനി കാതുന്തി സിദ്ധം. ഇദാനി പന ഭിക്ഖൂസു ഗന്ധപുപ്ഫേസു ലദ്ധേസു ''സുരഭിഗന്ധം വതിദം പുപ്ഫ''ന്തിആദീനി വത്വാ പഹട്ഠാകാരം കത്വാ സിങ്ഘന്തി, തം വട്ടതി, ന വട്ടതീതി? തമ്പി വിഹാരേയേവ ഏകമന്തം ഠപനസ്സ വുത്തത്താ സിങ്ഘിതബ്ബാദിഭാവസ്സ അവുത്തത്താ, മാലാഗന്ധാദിപാഠസ്സ അനുലോമതോ ച ന വട്ടതീതി ദിസ്സതി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. ''ഏകമന്തം നിക്ഖിപിതു''ന്തി വചനസ്സ പന സാമത്ഥിയതോ ചേതിയപടിമാപൂജനാദീനി ച കാതും വട്ടതീതി വിഞ്ഞായതി.

ആസിത്തകൂപധാനകഥാ

൩൩. ആസിത്തകൂപധാനകഥായം മനുസ്സാനം ഭരണസീലതം സന്ധായ **''തമ്ബലോഹേന വാ രജതേന വാ''**തി വുത്തം, വികപ്പനത്ഥേന പന **വാ**-സദ്ദേന ഹിരഞ്ഞേന വാ സുവണ്ണേന വാതിആദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **പടിക്ഖിത്തത്താ പനാ**തി ഭഗവതാ പന ആസിത്തകൂപധാനസ്സ സാമഞ്ഞവസേന പടിക്ഖിത്തത്താ. ന കേവലം രതനപേളാ ഏവ ന വട്ടതി, അഥ ഖോ **ദാരുമയാപീ**തി. ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ, തം ന വിലീവമയതാലപണ്ണമയവേത്തമയാദികം സമ്പിണ്ഡേതി.

മളോരികകഥാ

൩൪. മളോരികകഥായം **''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മളോരിക''**ന്തി ഗിലാനോ ഭിക്ഖു ഭുഞ്ജമാനോ ന സക്കോതി ഹത്ഥേന പത്തം സന്ധാരേതും, തസ്മാ അനുഞ്ഞാതം. പുബ്ബേ പത്തസങ്ഗോപനത്ഥം ആധാരകോ അനുഞ്ഞാതോ, ഇദാനി ഭുഞ്ജനത്ഥം. **ദണ്ഡാധാരകോ വുച്ചതീ**തി ദണ്ഡാധാരകോ പധാനതോ മളോരികോതി വുച്ചതി. യട്ഠി...പേ... പീഠാദീനിപി ആധാരകസാമഞ്ഞേന ഏത്ഥേവ പവിട്ഠാനീതി സമ്ബന്ധോ. ആധാരകം നാമ ഛിദ്ദം വിദ്ധമ്പി അത്ഥി, അവിദ്ധമ്പി അത്ഥി, തേസു കതമം വട്ടതീതി ആഹ **''ആധാരസങ്ഖേപഗമനതോ ഹി...പേ... വട്ടതിയേവാ''**തി.

ഏകഭാജനാദികഥാ

൩൫. ഏകഭാജനാദികഥായം **ഏകതോഭുഞ്ജനം** നാമ ഏകഭാജനസ്മിം ഏകക്ഖണേയേവ സഹഭുഞ്ജനം, ന നാനാഭാജനേ. ഏകഭാജനസ്മിമ്പി ന നാനാക്ഖണേതി ആഹ **''സചേ പനാ''**തിആദി. **തസ്മിം അപഗതേ** തസ്സ അപഗതത്താ **ഇതരസ്സ സേസകം ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി**. ഇമിനാ ഏകക്ഖണേ അഭുഞ്ജനഭാവം ദസ്സേതി. **ഇതരസ്സപീ**തിആദീസു **ഇതരസ്സപീ**തി ഇതരീതരകഥനം, സേസഭുഞ്ജകഇതരതോ ഇതരസ്സാതി അത്ഥോ. തേന പഠമം ഗഹേത്വാ ഗതഭിക്ഖുമേവാഹ. **തസ്മിം ഖീണേ** തസ്സ ഖണത്താ പഠമം ഗഹിതവത്ഥുസ്സ ഖീണത്താ **പുന ഗഹേതും വട്ടതി**. ഇമിനാ സഹഅഭുഞ്ജനഭാവം ദസ്സേതി.

ന ഏകമഞ്ചേ നിപജ്ജിതബ്ബം സതിപി നാനാഅത്ഥരണേ "ന ഏകമഞ്ചേ തുവട്ടിതബ്ബം, യോ തുവട്ടേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൩൬൪) വചനതോ. **ന ഏകത്ഥരണേ നിപജ്ജിതബ്ബം** സതിപി നാനാമഞ്ചേ "ന ഏകത്ഥരണാ തുവട്ടിതബ്ബാ"തി (ചൂളവ॰ ൩൬൪) വചനതോ, പഗേവ ഉഭിന്നം ഏകത്തേതി അത്ഥോ. യദി ഏവം നാനാമഞ്ചനാനാഅത്ഥരണേസു അസന്തേസു കഥം അനാപത്തി സിയാതി ചിന്തായമാഹ **"വവത്ഥാനം പനാ"**തിആദി. **ഏകത്ഥരണപാവുരണേഹീ**തി എത്ഥ പന അയം ഏകത്ഥരണപാവുരണസദ്ദോ ന ചത്ഥസമാസോ ഹോതി, അഥ ഖോ ബാഹിരത്ഥസമാസോതി ആഹ **"ഏകം അത്ഥരണഞ്ചേവ പാവുരണഞ്ച ഏതേസന്തി ഏകത്ഥരണപാവുരണാ"**തി, തിപദതുല്യാധികരണബാഹിരത്ഥസമാസോയം. കേസമേതമധിവചനന്ത്യാഹ **"ഏകം അന്തം അത്ഥരിത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ നിപജ്ജന്താനമേതം അധിവചന"**ന്തി, ഏവം നിപജ്ജന്താനം ഭിക്ഖൂനം ഏതം ഏകത്ഥരണപാവുരണപദം അധിവചനം ഹോതീതി അധിപ്പായോ. കേസം പന അന്തന്തി ആഹ **"സംഹാരിമാന"**ന്തിആദി.

ചേലപടികകഥാ

൨൬൮. ചേലപടികകഥായം **ചേലപടിക**ന്തി ചേലസന്ഥരം. കിം പന ഭഗവതോ സിക്ഖാപദപഞ്ഞാപനേ കാരണന്തി? "ബോധിരാജകുമാരോ കിര 'സചേ അഹം പുത്തം ലച്ഛാമി, അക്കമിസ്സതി മേ ഭഗവാ ചേലപടിക'ന്തി ഇമിനാ അജ്ഝാസയേന സന്ഥരി, അഭബ്ബോ ചേസ പുത്തലാഭായ, തസ്മാ ഭഗവാ ന അക്കമി. യദി അക്കമേയ്യ, പച്ഛാ പുത്തം അലഭന്തോ 'നായം സബ്ബഞ്ഞൂ'തി ദിട്ഠിം ഗണ്ഹേയ്യ, ഇദം താവ ഭഗവതോ അനക്കമനേ കാരണം. യസ്മാ പന ഭിക്ഖൂപി യേ അജാനന്താ അക്കമേയ്യും, തേ ഗിഹീനം പരിഭൂതാ ഭവേയ്യും, തസ്മാ ഭിക്ഖൂ പരിഭവതോ മോചേതും സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസി, ഇദം സിക്ഖാപദപഞ്ഞാപനേ കാരണ"ന്തി അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൮) വുത്തം.

സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൨൬൮) പന **"ഭഗവാ തുണ്ഹീ അഹോസീ**തി 'കിസ്സ നു ഖോ അത്ഥായ രാജകുമാരേന അയം മഹാസക്കാരോ കതോ'തി ആവജ്ജേന്തോ പുത്തപത്ഥനായ കതഭാവം അഞ്ഞാസി. സോ ഹി രാജപുത്തോ അപുത്തകോ, സുതഞ്ചാനേന അഹോസി 'ബുദ്ധാനം കിര അധികാരം കത്വാ മനസാ ഇച്ഛിതം ലഭന്തീ'തി, സോ 'സചാഹം പുത്തം ലഭിസ്സാമി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഇമം ചേലപടികം അക്കമിസ്സതി. നോ ചേ ലഭിസ്സാമി, ന അക്കമിസ്സതീ'തി പത്ഥനം കത്വാ സന്ഥരാപേസി. അഥ ഭഗവാ 'നിബ്ബത്തിസ്സതി നു ഖോ ഏതസ്സ പുത്തോ'തി ആവജ്ജേത്വാ 'ന നിബ്ബത്തിസ്സതീ'തി അദ്ദസ. പുബ്ബേ കിര സോ ഏകസ്മിം ദീപേ വസമാനോ ഭരിയായ സമാനച്ഛന്ദോ അനേകസകുണപോതകേ ഖാദി. 'സചസ്സ മാതുഗാമോ പുഞ്ഞവാ ഭവേയ്യ, പുത്തം ലഭേയ്യ, ഉഭോഹി പന സമാനച്ഛന്ദേഹി ഹുത്വാ പാപകമ്മം കതം , തേനസ്സ പുത്തോ ന നിബ്ബത്തിസ്സതീതി അഞ്ഞാസി. ദുസ്സേ പന അക്കന്തേ 'ബുദ്ധാനം അധികാരം കത്വാ പത്ഥിതം ലഭന്തീതി ലോകേ അനുസ്സവോ, മയാ ച മഹാഅധികാരോ കതോ, ന ച പുത്തം ലഭാമി, തുച്ഛം ഇദം വചന'ന്തി മിച്ഛാഗാഹം ഗണ്ഹേയ്യ. തിത്ഥിയാപി 'നത്ഥി സമണാനം അകത്തബ്ബം നാമ, ചേലപടികമ്പി മദ്ദന്താ ആഹിണ്ഡന്തീ'തി ഉജ്ഝായേയ്യും, ഏതരഹി ച അക്കമന്തേസു ബഹൂ ഭിക്ഖൂ പരചിത്തവിദുനോ, തേ ഭബ്ബത്തം ജാനിത്വാ

അക്കമിസ്സന്തി. അഭബ്ബതം ജാനിത്വാ ന അക്കമിസ്സന്തി. അനാഗതേ പന ഉപനിസ്സയോ മന്ദോ ഭവിസ്സതി, അനാഗതം ന ജാനിസ്സന്തി. തേസു അക്കമന്തേസു സചേ പത്ഥിതം സമിജ്ഝിസ്സതി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ ഇജ്ഝിസ്സതി, 'പുബ്ബേ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അധികാരം കത്വാ ഇച്ഛിതിച്ഛിതം ലഭന്തി, ഇദാനി ന ലഭന്തി, തേയേവ മഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ പടിപത്തിപൂരകാ അഹേസും, ഇമേ പന പടിപത്തിം പൂരേതും ന സക്കോന്തീ'തി മനുസ്സാ വിപ്പടിസാരിനോ ഭവിസ്സന്തീതി ഇമേഹി തീഹി കാരണേഹി ഭഗവാ അക്കമിതും അനിച്ഛന്തോ തുണ്ഹീ അഹോസി. **പച്ഛിമം ജനതം തഥാഗതോ അനുകമ്പതീ**തി ഇദം പന ഥേരോ വുത്തേസു കാരണേസു തതിയകാരണം സന്ധായാഹാ"തി വുത്തം.

പാളിയം (ചൂളവ॰ ൨൬൮) "യാചിയമാനേന ചേലപടികം അക്കമിതു"ന്തി വചനതോ യാചിയമാനേന ഏവ അക്കമിതബ്ബം, നോ അയാചിയമാനേനാതി സിദ്ധം, തഥാപി "മങ്ഗലത്ഥായാ"തി (ചൂളവ॰ ൨൬൮) വചനതോ മങ്ഗലത്ഥായ യാചിയമാനേന അക്കമിതബ്ബം, ന സിരിസോഭഗ്ഗാദിഅത്ഥായ യാചിയമാനേനാതി ച, തഥാപി "ഗിഹീന"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൬൮) വചനതോ ഗിഹീനം ഏവ ചേലസന്ഥരം അക്കമിതബ്ബം, ന പബ്ബജിതാനന്തി ച. അട്ഠകഥായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൮) **"യാ കാചി ഇത്ഥീ അപഗതഗബ്ഭാ വാ ഹോതു, ഗരുഗബ്ഭാ വാ"**തി അനിയമവാചകേന **വാ**-സദ്ദേന വചനതോ ന കേവലം ഇമാ ദ്വേയേവ ഗഹേതബ്ബാ, അഥ ഖോ "പതിട്ഠിതഗബ്ഭാ വാ വിജാതിപുത്താ വാ"തിആദിനാ യാ കാചി മങ്ഗലികായോ ഇത്ഥിയോപി പുരിസാപി ഗഹേതബ്ബാ. **"ഏവരൂപേസു ഠാനേസൂ"**തി വുത്തത്താ ന കേവലം യഥാവുത്തട്ഠാനേസുയേവ, അഥ ഖോ തംസദിസേസു യേസു കേസുചി മങ്ഗലട്ഠാനേസു യേസം കേസഞ്ചി ഗിഹീനം മങ്ഗലത്ഥായ യാചിയമാനാനം ചേലസന്ഥരം അക്കമിതും വട്ടതീതി സിജ്ഝതി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. പാളിയം (ചൂളവ॰ ൨൬൮) "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ധോതപാദകം അക്കമിതു"ന്തി സാമഞ്ഞവസേന വചനതോ, അട്ഠകഥായഞ്ച (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൮) "തം അക്കമിതും വട്ടതീ"തി അവിസേസേന വുത്തത്താ ധോതപാദകം അയാചിയമാനേനപി ഭിക്ഖുനാ അക്കമിതബ്ബന്തി സിദ്ധം, **"ധോതേഹി പാദേഹി അക്കമനത്ഥായാ"**തി പന വുത്തത്താ അധോതേഹി അക്കമിതും ന വട്ടതീതി ച, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

പാദഘംസനീയകഥാ

൨൬൯. പാദഘംസനീയകഥായം പഠമം താവ അകപ്പിയപാദഘംസനിം ദസ്സേതും **"കതകം ന വട്ടതീ"**തി ആഹ. കതകം നാമ കീദിസന്തി പുച്ഛായ സതി വുത്തം **"കതകം നാമ പദുമകണ്ണികാകാര"**ന്തിആദി. കസ്മാ പടിക്ഖിത്തന്തി വുത്തം **"ബാഹുലികാനുയോഗത്താ"**തി. തതോ കപ്പിയപാദഘംസനിയോ ദസ്സേതുമാഹ **"അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിസ്സോ പാദഘംസനിയോ"**തിആദി. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ബീജനീകഥാ

൨൭൦. ബീജനീകഥായം പഠമം താവ അകപ്പിയബീജനിം ദസ്സേതും **"ചമരീവാലേഹി കതബീജനീ ന വട്ടതീ"**തി ആഹ. തതോ കപ്പിയചരബീജനിയോ ദസ്സേതും **"മകസബീജനീആദി വട്ടതീ"**തി ആഹ. തത്ഥ **കപ്പിയചരബീജനിയോ** നാമ മകസബീജനീ, വാകമയബീജനീ, ഉസീരമയബീജനീ, മോരപിഞ്ഛമയബീജനീ,

വിധൂപനം, താലവണ്ടഞ്ചാതി. താസം വിസേസം ദസ്സേതും **“വിധൂപനന്തി ബീജനീ വുച്ചതീ”**തിആദിമാഹ . ഉസീരമയം മോരപിഞ്ഛമയഞ്ച സുവിഞ്ഞേയ്യത്താ ന വുത്തം. **“ബീജനി**ന്തി ചതുരസ്സബീജനിം. **താലവണ്ട**ന്തി താലപത്താദീഹി കതം മണ്ഡലികബീജനി”ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൨൬൯) വുത്തം.

ഛത്തകഥാ

൩൯. ഛത്തകഥായം **ഛത്തം** നാമ തീണി ഛത്താനി സേതച്ഛത്തം, കിലഞ്ജച്ഛത്തം, പണ്ണച്ഛത്തന്തി. തത്ഥ **സേതച്ഛത്ത**ന്തി വത്ഥപലിഗുണ്ഠിതം പണ്ഡരച്ഛത്തം. **കിലഞ്ജച്ഛത്ത**ന്തി വിലീവച്ഛത്തം. **പണ്ണച്ഛത്ത**ന്തി താലപണ്ണാദീഹി യേഹി കേഹിചി കതം. **മണ്ഡലബദ്ധം സലാകബദ്ധ**ന്തി ഇദം പന തിണ്ണമ്പി ഛത്താനം പഞ്ജരദസ്സനത്ഥം വുത്തം. താനി ഹി മണ്ഡലബദ്ധാനി ചേവ ഹോന്തി സലാകബദ്ധാനി ച. യമ്പി തത്ഥജാതകദണ്ഡേന കതം ഏകപണ്ണച്ഛത്തം ഹോതി, തമ്പി ഛത്തമേവ. **“വിലീവച്ഛത്ത**ന്തി വേണുവിലീവേഹി കതം ഛത്തം. **തത്ഥജാതകദണ്ഡകേന കത**ന്തി താലപണ്ണം സഹ ദണ്ഡകേന ഛിന്ദിത്വാ തമേവ ഛത്തദണ്ഡം കരോന്തി ഗോപാലകാദയോ വിയ, തം സന്ധായേതം വുത്ത”ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൬൩൪) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൬൩൪) പന **“വിലീവച്ഛത്ത**ന്തി വേണുപേസികാഹി കതം. **മണ്ഡലബദ്ധാനീ**തി ദീഘസലാകാസു തിരിയം വലയാകാരേന സലാകം ഠപേത്വാ സുത്തേഹി ബദ്ധാനി ദീഘഞ്ച തിരിയഞ്ച ഉജുകമേവ സലാകായോ ഠപേത്വാ ദള്ഹബദ്ധാനി ചേവ തിരിയം ഠപേത്വാ ദീഘദണ്ഡകേഹേവ സങ്കോചാരഹം കത്വാ സുത്തേഹേവ തിരിയം ബദ്ധാനി. **തത്ഥജാതകദണ്ഡകേന കത**ന്തി സഹ ദണ്ഡകേന ഛിന്നതാലപണ്ണാദീഹി കത”ന്തി വുത്തം. ഇധ പന ഛത്തധാരകപുഗ്ഗലവസേന വുത്തം, തസ്മാ അഗിലാനസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഛത്തം ധാരേതും ന വട്ടതി. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

നഖകഥാ

൪൦. നഖകഥായം ദീഘനഖധാരണപച്ചയാ ഉപ്പന്നേ വത്ഥുസ്മിം “ന, ഭിക്ഖവേ, ദീഘാ നഖാ ധാരേതബ്ബാ, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (ചൂളവ॰ ൨൭൪) വചനതോ ധാരേന്തസ്സ ആപത്തി. “നഖേനപി നഖം ഛിന്ദന്തി, മുഖേനപി നഖം ഛിന്ദന്തി, കുട്ടേപി ഘംസന്തി, അങ്ഗുലിയോ ദുക്ഖാ ഹോന്തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, നഖച്ഛേദന”ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൪) വചനതോ നഖച്ഛേദനസത്ഥകം ധാരേതും വട്ടതി. ഹേട്ഠാ ച “നഖച്ഛേദനം വലിതകംയേവ കരോന്തി, തസ്മാ തം വട്ടതീ”തി അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൫) വുത്തം. **“വലിതക**ന്തി നഖച്ഛേദനകാലേ ദള്ഹഗ്ഗഹണത്ഥം വലീഹി യുത്തമേവ കരോന്തി, തസ്മാ തം വട്ടതീ”തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൮൫) വുത്തം. **മംസപ്പമാണേനാ**തി അങ്ഗുലഗ്ഗമംസപ്പമാണേന. **വീസതിമട്ഠ**ന്തി വീസതിപി ഹത്ഥപാദനഖേ ലിഖിതമട്ഠേ കരോന്തി. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ലോമകഥാ

ലോമകഥായം “സമ്ബാധേലോമം സംഹരാപേന്തി. മനുസ്സാ ഉജ്ഝായന്തി ഖീയന്തി വിപാചേന്തി സേയ്യഥാപി ഗിഹീ കാമഭോഗിനോ”തി വത്ഥുസ്മിം ഉപ്പന്നേ “ന, ഭിക്ഖവേ…പേ॰… ദുക്കടസ്സാ”തി (ചൂളവ॰ ൨൭൪) വചനതോ സംഹരാപേന്തസ്സ ആപത്തി. അഞ്ഞതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ സമ്ബാധേ വണോ ഹോതി, ഭേസജ്ജം ന തിട്ഠതീതി ഇമിസ്സാ അട്ഠുപ്പത്തിയാ “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആബാധപച്ചയാ സമ്ബാധേ ലോമം സംഹരാപേതു”ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൪) വചനതോ ആബാധപച്ചയാ ഭേസജ്ജപതിട്ഠാപനത്ഥായ സമ്ബാധേ ലോമം ഹരാപേന്തസ്സ അനാപത്തി. “സേയ്യഥാപി പിസാചില്ലികാ”തി മനുസ്സാനം ഉജ്ഝായനപച്ചയാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ദീഘം നാസികാലോമം ധാരേതബ്ബം, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (ചൂളവ॰ ൨൭൪) വചനതോ ധാരണപച്ചയാ ആപത്തി. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സണ്ഡാസ”ന്തി അനുരക്ഖണത്ഥായ സണ്ഡാസോ അനുഞ്ഞാതോ, തസ്മാ നാസികാലോമം സണ്ഡാസേന ഹരാപേതും വട്ടതി. **പലിത**ന്തി പണ്ഡരകേസം. **ഗാഹേതും ന വട്ടതി** “മാ മേ ജരാഭാവോ ഹോതൂ”തി മനസി കതത്താ. **ബീഭച്ഛം ഹുത്വാ**തി വിരൂപം ഹുത്വാ. **പലിതം വാ അപലിതം വാ**തി പണ്ഡരം വാ അപണ്ഡരം വാ. **ഗാഹാപേതും വട്ടതി** അപ്പസാദാവഹത്താതി.

കായബന്ധനകഥാ

൪൧. കായബന്ധനകഥായം **അകായബന്ധനേനാ**തി അബന്ധിതകായബന്ധനേന. ഭിക്ഖുനാതി സേസോ. അഥ വാ **അകായബന്ധനേനാ**തി അബന്ധിതകായബന്ധനോ ഹുത്വാതി ഇത്ഥമ്ഭൂതത്ഥേ കരണവചനം യഥാ “ഭിന്നേന സീസേന പഗ്ഘരന്തേന ലോഹിതേന പടിവിസകേ ഉജ്ഝാപേസീ”തി. തേനാഹ **“അബന്ധിത്വാ നിക്ഖമന്തേന യത്ഥ സരതി, തത്ഥ ബന്ധിതബ്ബ”**ന്തി. **കായബന്ധനം** നാമ ഛ കായബന്ധനാനി കലാബുകം, ദേഡ്ഡുഭകം, മുരജം, മദ്ദവീണം, പട്ടികം, സൂകരന്തകന്തി. തത്ഥ **കലാബുകം** നാമ ബഹുരജ്ജുകം. **ദേഡ്ഡുഭകം** നാമ ഉദകസപ്പസീസസദിസം. **മുരജം** നാമ മുരജവട്ടിസണ്ഠാനം വേഠേത്വാ കതം. **മദ്ദവീണം** നാമ പാമങ്ഗസണ്ഠാനം. ഈദിസഞ്ഹി ഏകമ്പി ന വട്ടതി, പഗേവ ബഹൂനി. തസ്മാ പടിക്ഖിത്താനി അകപ്പിയകായബന്ധനാനി നാമ ചത്താരി ഹോന്തി, പട്ടികം, സൂകരന്തകന്തി ഇമാനി ദ്വേ കായബന്ധനാനി ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതാനി കപ്പിയകായബന്ധനാനി നാമ, തസ്സ പകതിവീതാ വാ മച്ഛകണ്ടകവായിമാ വാ പട്ടികാ വട്ടതി, സേസാ കുഞ്ജരച്ഛികാദിഭേദാ ന വട്ടതി. **സൂകരന്തകം** നാമ കുഞ്ചികകോസകസണ്ഠാനം ഹോതി, ഏകരജ്ജുകം, പന മുദ്ദികകായബന്ധനഞ്ച സൂകരന്തകം അനുലോമേതി. ഇമേഹി പന ദ്വീഹി സദ്ധിം അട്ഠ കായബന്ധനാനി ഹോന്തി. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മുരജം മദ്ദവീണ”ന്തി ഇദം ദസാസുയേവ അനുഞ്ഞാതന്തി പാമങ്ഗദസാ ചേത്ഥ ചതുന്നം ഉപരി ന വട്ടതി. **സോഭകം** നാമ വേഠേത്വാ മുഖവട്ടിസിബ്ബനം. **ഗുണകം** നാമ മുദിങ്ഗസണ്ഠാനേന സിബ്ബനം. ഏവം സിബ്ബിതാ ഹി അന്തോ ഥിരാ ഹോന്തീതി വുച്ചതി. **പവനന്തോ**തി പാസന്തോ വുച്ചതി. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨൭൭-൨൭൮) പന “മുദ്ദികകായബന്ധനം നാമ ചതുരസ്സം അകത്വാ സജ്ജിതം . **പാമങ്ഗദസാ** ചതുരസ്സാ. **മുദിങ്ഗസണ്ഠാനേനാ**തി സങ്ഘാടിയാ മുദിങ്ഗസിബ്ബനാകാരേന വരകസീസാകാരേന. **പവനന്തോ**തി പാസന്തോ, ‘ദസാമൂല’ന്തി ച ലിഖിതം. അകായബന്ധനേന സഞ്ചിച്ച വാ അസഞ്ചിച്ച വാ ഗാമപ്പവേസനേ ആപത്തി. സരിതട്ഠാനതോ ബന്ധിത്വാ പവിസിതബ്ബം, നിവത്തിതബ്ബം വാതി ലിഖിത”ന്തി വുത്തം.

നിവാസനപാരുപനകഥാ

൪൨. നിവാസനപാരുപനകഥായം **ഹത്ഥിസോണ്ഡാദിവസേന ഗിഹിനിവത്ഥം ന നിവാസേതബ്ബന്തി** ഏത്ഥ **ഹത്ഥിസോണ്ഡകം** (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൮൦; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പരിമണ്ഡലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) നാമ നാഭിമൂലതോ ഹത്ഥിസോണ്ഡസണ്ഠാനം ഓലമ്ബകം കത്വാ നിവത്ഥം ചോളികഇത്ഥീനം നിവാസനം വിയ. **മച്ഛവാളകം** നാമ ഏകതോ ദസന്തം ഏകതോ പാസന്തം ഓലമ്ബിത്വാ നിവത്ഥം. **ചതുകണ്ണകം** നാമ ഉപരിതോ ദ്വേ, ഹേട്ഠതോ ദ്വേതി ഏവം ചത്താരോ കണ്ണേ ദസ്സേത്വാ നിവത്ഥം. **താലവണ്ടകം** നാമ താലവണ്ടാകാരേന സാടകം ഓലമ്ബിത്വാ നിവാസനം. **സതവലികം** നാമ ദീഘസാടകം അനേകക്ഖത്തും ഓഭുജിത്വാ ഓവട്ടികം കരോന്തേന നിവത്ഥം, വാമദക്ഖിണപസ്സേസു വാ നിരന്തരം വലിയോ ദസ്സേത്വാ നിവത്ഥം. സചേ പന ജാണുതോ പട്ഠായ ഏകം വാ ദ്വേ വാ വലിയോ പഞ്ഞായന്തി, വട്ടതി. **സംവേല്ലിയം നിവാസേന്തീ**തി മല്ലകമ്മകാരാദയോ വിയ കച്ഛം ബന്ധിത്വാ നിവാസേന്തി, ഏവം നിവാസേതും ഗിലാനസ്സപി മഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സപി ന വട്ടതി. **സേതപടപാരുതാദിവസേന ന ഗിഹിപാരുതം പാരുപിതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ യം കിഞ്ചി സേതപടപാരുതം പരിബ്ബാജകപാരുതം ഏകസാടകപാരുതം സോണ്ഡപാരുതം അന്തേപുരികപാരുതം മഹാജേട്ഠകപാരുതം കുടിപവേസകപാരുതം ബ്രാഹ്മണപാരുതം പാളികാരകപാരുതന്തി ഏവമാദി പരിമണ്ഡലലക്ഖണതോ അഞ്ഞഥാ പാരുതം സബ്ബമേതം **ഗിഹിപാരുതം** നാമ, തസ്മാ യഥാ സേതപടാ അഡ്ഢപാലകനിഗണ്ഠാ പാരുപന്തി, യഥാ ച ഏകച്ചേ പരിബ്ബാജകാ ഉരം വിവരിത്വാ ദ്വീസു അംസകൂടേസു പാവുരണം ഠപേന്തി, യഥാ ച ഏകസാടകാ മനുസ്സാ നിവത്ഥസാടകസ്സ ഏകേന അന്തേന പിട്ഠിം പാരുപിത്വാ ഉഭോ കണ്ണേ ഉഭോസു അംസകൂടേസു ഠപേന്തി, യഥാ ച സുരാസോണ്ഡാദയോ സാടകേന ഗീവം പരിക്ഖിപിത്വാ ഉഭോ അന്തേ ഉരേ വാ ഓലമ്ബേന്തി, പിട്ഠിയം വാ ഖിപേന്തി, യഥാ ച അന്തേപുരികായോ അക്ഖിതാരകമത്തം ദസ്സേത്വാ ഓഗുണ്ഠികം പാരുപന്തി, യഥാ ച മഹാജേട്ഠാ ദീഘസാടകം നിവാസേത്വാ തസ്സേവ ഏകേന അന്തേന സകലസരീരം പാരുപന്തി, യഥാ ച കസ്സകാ ഖേത്തകുടിം പവിസന്താ സാടകം പലിവേഠേത്വാ ഉപകച്ഛകേ പക്ഖിപിത്വാ തസ്സേവ ഏകേന അന്തേന സരീരം പാരുപന്തി, യഥാ ച ബ്രാഹ്മണാ ഉഭിന്നം ഉപകച്ഛകാനം അന്തരേ സാടകം പവേസേത്വാ അംസകൂടേസു പാരുപന്തി, യഥാ ച പാളികാരകോ ഭിക്ഖു ഏകംസപാരുപനേന പാരുതം വാമബാഹും വിവരിത്വാ ചീവരം അംസകൂടേ ആരോപേതി. ഏവം അപാരുപിത്വാ സബ്ബേപി ഏതേ അഞ്ഞേ ച ഏവരൂപേ പാരുപനദോസേ വജ്ജേത്വാ നിബ്ബികാരം പരിമണ്ഡലം പാരുപിതബ്ബം. തഥാ അപാരുപിത്വാ ആരാമേ വാ അന്തരഘരേ വാ അനാദരേന യം കിഞ്ചി വികാരം കരോന്തസ്സ ദുക്കടം.

കാജകഥാ

൪൩. കാജകഥായം **മുണ്ഡവേഠീ**തി യഥാ രഞ്ഞോ കുഹിഞ്ചി ഗച്ഛന്തോ പരിക്ഖാരഭണ്ഡഗ്ഗഹണമനുസ്സാതി അധിപ്പായോ. **ഉഭതോകാജ**ന്തി ഏകസ്മിംയേവ കാജേ പുരതോ ച പച്ഛതോ ച ഉഭോസു ഭാഗേസു ലഗ്ഗേത്വാ വഹിതബ്ബഭാരം. **ഏകതോകാജ**ന്തി ഏകതോ പച്ഛതോയേവ ലഗ്ഗേത്വാ വഹിതബ്ബഭാരം. **അന്തരാകാജ**ന്തി മജ്ഝേ ലഗ്ഗേത്വാ ദ്വീഹി വഹിതബ്ബഭാരം. **സീസഭാരാദയോ** സീസാദീഹി വഹിതബ്ബഭാരാദയോ ഏവ. **ഓലമ്ബക**ന്തി

ഹത്ഥേന ഓലമ്ബിത്വാ വഹിതബ്ബഭാരം. ഏതേസു ഉഭതോകാജമേവ ന വട്ടതി, സേസാ വട്ടന്തി.

ദന്തകട്ഠകഥാ

൪൪. ദന്തകട്ഠകഥായം ദന്തകട്ഠസ്സ അഖാദനേ പഞ്ച ദോസേ, ഖാദനേ പഞ്ചാനിസംസേ ച ദസ്സേത്വാ ഭഗവതാ ഭിക്ഖൂനം ദന്തകട്ഠം അനുഞ്ഞാതം. തത്ഥ **പഞ്ച ദോസാ** നാമ അചക്ഖുസ്സം, മുഖം ദുഗ്ഗന്ധം, രസഹരണിയോ ന വിസുജ്ഝന്തി, പിത്തം സേമ്ഹം ഭത്തം പരിയോനന്ധതി, ഭത്തമസ്സ നച്ഛാദേതീതി. തത്ഥ **അചക്ഖുസ്സ**ന്തി ചക്ഖൂനം ഹിതം ന ഹോതി, പരിഹാനിം ജനേതി. **നച്ഛാദേതീ**തി ന രുച്ചതി. **പഞ്ചാനിസംസാ** വുത്തപടിപക്ഖതോ വേദിതബ്ബാ. തതോ ദീഘദന്തകട്ഠഖാദനേ ച അതിമദാഹകദന്തകട്ഠഖാദനേ ച ദുക്കടം പഞ്ഞപേത്വാ അട്ഠങ്ഗുലപരമം ചതുരങ്ഗുലപച്ഛിമം ദന്തകട്ഠം അനുഞ്ഞാതം. തത്ഥ അട്ഠങ്ഗുലം പരമം ഏതസ്സ ദന്തകട്ഠസ്സാതി **അട്ഠങ്ഗുലപരമം**. ചതുരങ്ഗുലം പച്ഛിമം പമാണം ഏതസ്സ ദന്തകട്ഠസ്സാതി **ചതുരങ്ഗുലപച്ഛിമം. അതിമദാഹക**ന്തി അതിഖുദ്ദകം. അട്ഠങ്ഗുലം മഹാദന്തകട്ഠം നാമ, ചതുരങ്ഗുലം ഖുദ്ദകദന്തകട്ഠം നാമ, പഞ്ചഛസത്തങ്ഗുലം മജ്ഝിമദന്തകട്ഠം നാമ. തേന വുത്തം "ദുവിധേന ഉദകേന തിവിധേന ദന്തകട്ഠേനോ"തി. **"അട്ഠങ്ഗുലപരമ**ന്തി മനുസ്സാനം പമാണങ്ഗുലേന അട്ഠങ്ഗുലപരമ"ന്തി അട്ഠകഥായ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൭) മാഹ.

ഏത്ഥ ച **പമാണങ്ഗുലേനാ**തി ഇദം പകതിഅങ്ഗുലേനാതി ഗഹേത്വാ മനുസ്സാനം പകതിഅങ്ഗുലേന അട്ഠങ്ഗുലതോ അധികപ്പമാണം ദന്തകട്ഠം ന വട്ടതീതി വദന്തി. തത്തകമേവ ച കത്വാ ഖാദന്തി. അട്ഠകഥായം പന "മനുസ്സാനം പമാണങ്ഗുലേന" ഇച്ചേവ വുത്തം, ന "പകതിഅങ്ഗുലേനാ"തി. തസ്മാ യം വഡ്ഢകിഹത്ഥതോ അങ്ഗുലം പമാണം കത്വാ മനുസ്സാ ഗേഹാദീനി മിനന്തി, തേന മനുസ്സാനം പമാണങ്ഗുലഭൂതേന വഡ്ഢകിഅങ്ഗുലേന അട്ഠങ്ഗുലപരമന്തി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൨൭൬-൨൭൭) **"പമാണങ്ഗുലേനാ**തി വഡ്ഢകിഅങ്ഗുലം സന്ധായ വുത്ത"ന്തി. വിമതിവിനോദനിയഞ്ച (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൨൭൭) **"പമാണങ്ഗുലേനാ**തി വഡ്ഢകിഅങ്ഗുലേന, കേചി പന 'പകതിഅങ്ഗുലേനാ'തി വദന്തി, തം ചതുരങ്ഗുലപച്ഛിമവചനേന സമേതി. ന ഹി പകതിഅങ്ഗുലേന ചതുരങ്ഗുലപ്പമാണം ദന്തകട്ഠം കണ്ഠേ അവിലഗ്ഗം ഖാദിതും സക്കാ"തി.

രുക്ഖാരോഹനകഥാ

൪൫. രുക്ഖാരോഹനകഥായം പുരിസോ പമാണോ യസ്സ രുക്ഖസ്സാതി **പോരിസോ,** ഉദ്ധം ഉക്ഖിപിതഹത്ഥേന സദ്ധിം മനുസ്സകായപ്പമാണോ പഞ്ചഹത്ഥമത്തഉച്ചോ രുക്ഖപദേസോ, തം **പോരിസം രുക്ഖം,** അവയവേ സമുദായവോഹാരോ യഥാ "സമുദ്ദോ ദിട്ഠോ"തി, ആഭുസോ പദന്തി ഗച്ഛന്തി പവത്തന്തീതി **ആപദാ,** പരിസ്സയാ. യാവ അത്ഥോ അത്ഥി ഏതസ്മിം രുക്ഖേതി **യാവദത്ഥോ,** രുക്ഖോ, അത്ഥ-സദ്ദോ പയോജനവാചകോ. യാവ

തസ്മിം രുക്ഖേ ഭിക്ഖുസ്സ അത്ഥോ പയോജനം അത്ഥി, താവ അഭിരുഹിതബ്ബോതി അധിപ്പായോ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ഛന്ദാരോപനകഥാ

൪൫. ഛന്ദാരോപനകഥായം **ഛന്ദസോതി** സക്കടഭാസായ. **ന ആരോപേതബ്ബ**ന്തി വാചനാമഗ്ഗം ന ആരോപേതബ്ബം. **സകായ നിരുത്തിയാ**തി മാഗധഭാസായ. തത്ഥ സന്തേഹി കതാതി സക്കടാ, അട്ഠകവാമകാദീഹി സമിതപാപേഹി ഇസീഹി കതാതി അത്ഥോ. അഥ വാ സക്കരിതബ്ബാ പൂജിതബ്ബാതി സക്കടാ മനുസ്സാനം ഹിതസുഖാവഹനതോ, തദത്ഥികേഹി മനുസ്സേഹി പൂജിതബ്ബാതി അത്ഥോ. ഭാസീയതേതി ഭാസാ, സക്കടാ ച സാ ഭാസാ ചാതി **സക്കടഭാസാ**. വേദത്തയഗതാ നിരുത്തി, സസ്സ ഏസാതി **സകാ,** ഭഗവതോ വചനന്ത്യത്ഥോ. മഗധേ ജാതാ **മാഗധികാ,** ആദികപ്പകാലേ മഗധരട്ഠേ ജാതാതി അത്ഥോ. ഉച്ചതേതി ഉത്തി, നീഹരിത്വാ ഉത്തി **നിരുത്തി,** പിടകത്തയതോ നീഹരിത്വാ കഥിയതേത്യത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹേതം പോരാണേഹി -

> ''സാ മാഗധീ മൂലഭാസാ;
> നരാ യായാദികപ്പികാ;
> ബ്രഹ്മാനോ ചാസ്സുതാലാപാ;
> സമ്ബുദ്ധാ ചാപി ഭാസരേ''തി.

സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ലോകായതകഥാ

൪൬. ലോകായതകഥായം ലോകിയന്തി പതിട്ഠഹന്തി പുഞ്ഞാപുഞ്ഞാനി തബ്ബിപാകോ ചാതി ലോകോ, സത്തലോകോ. ആഭുസോ യതന്തി വീരിയം കരോന്തി ഏത്ഥാതി ആയതം, ലോകസ്സ ആയതം **ലോകായതം,** സത്താനം ഭുസോ വീരിയകരണട്ഠാനന്ത്യത്ഥോ. കിം തം? തിത്ഥിയസത്ഥം. **സബ്ബം ഉച്ഛിട്ഠം,** കസ്മാ? സകുണാദീഹി പരിഭുത്തപുബ്ബത്താ. **സബ്ബം അനുച്ഛിട്ഠം** ഇമസ്സ അവസേസഭോജനസ്സ കേനചി അപരിഭുത്തപുബ്ബത്താ. **സേതോ കാകോ** അട്ഠിസ്സ സേതത്താ, **കാളോ ബകോ** പാദസ്സ കാളത്താതി. നത്ഥി അത്ഥോ ഏത്ഥാതി നിരത്ഥകം, നിരത്ഥകമേവ കാരണം നിരത്ഥകകാരണം. തേന പടിസംയുത്തം **നിരത്ഥകകാരണപടിസംയുത്തം**. തരന്തി ഏത്ഥാതി തിത്ഥം, പട്ടനം. തിത്ഥം വിയാതി തിത്ഥം, ലദ്ധി, തം ഏതേസം അത്ഥീതി തിത്ഥിയാ, വിപരീതദസ്സനാ. സാസന്തി അത്തനോ സാവകേ ഏത്ഥാതി സത്ഥം, തിത്ഥിയാനം സത്ഥം **തിത്ഥിയസത്ഥം. ന തിരച്ഛാനവിജ്ജാ പരിയാപുണിതബ്ബാ**തി ഏത്ഥ **തിരച്ഛാനവിജ്ജാ** നാമ യാ കാചി ബാഹിരകാ അനത്ഥസഞ്ഹിതാ. **ന പരിയാപുണിതബ്ബാ**തി അത്തനാ ന പരിയാപുണിതബ്ബാ. **ന വാചേതബ്ബാ**തി പരേസം ന വാചേതബ്ബാ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ഖിപിതകഥാ

൪൭. ഖിപിതകഥായം ഖിപീയിത്ഥാതി ഖിപിതോ. ഖിപി അബ്യത്തസദ്ദേതി ധാതു. ഭാവേനഭാവലക്ഖണത്താ തസ്മിം **ഖിപിതേ**തി വിഭത്യന്തം. ''യസ്മിം

കിസ്മിഞ്ചി പുഗ്ഗലേ”തി ലക്ഖണവന്തകത്താ അജ്ഝാഹരിതബ്ബോ. **ജീവാതി** ജീവ പാണധാരണേതി ധാതു, വിഭത്തിലോപോ. യസ്മിം കിസ്മിഞ്ചി പുഗ്ഗലേ ഖിപിതേ ഭിക്ഖുനാ “ജീവാ”തി വചനം ന വത്തബ്ബം, ഭിക്ഖുസ്മിം ഖിപിതേ ഗിഹിനാ “ജീവഥ ഭന്തേ”തി വുച്ചമാനേ സതി “ചിരം ജീവാ”തി ഭിക്ഖുനാ വത്തും വട്ടതീതി യോജനാ. “വുച്ചമാനേ”തി ഏത്ഥ പന ലക്ഖണസ്സ കമ്മവാചകത്താ തേന സമാനാധികരണം കമ്മഭൂതം “ഭിക്ഖുസ്മി”ന്തി ലക്ഖണവന്തകമ്മം അജ്ഝാഹരിതബ്ബം യഥാ കിം “ഗോസു ദുയ്ഹമാനാസു പുരിസോ ആഗതോ”തി . അപരേ പന ആചരിയാ ഈദിസേസു ഠാനേസു “സന്തേസൂ”തി പദം അജ്ഝാഹരിത്വാ ഇദമേവ ലക്ഖണപദം, “ഗോസു ദുയ്ഹമാനാസൂ”തി പദദ്വയം പന “സന്തേസൂ”തി ഏത്ഥ പകതിവികതിവസേന കത്താ ഏവാതി വദന്തി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

ലസുണകഥാ

൪൯. ലസുണകഥായം “ലസുണം നാമ മാഗധക”ന്തി (പാചി॰ ൭൯൫) പാളിയം ആഗതം. അട്ഠകഥായം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൯൫) പന **“മാഗധക**ന്തി മഗധേസു ജാതം. മഗധരട്ഠേ ജാതലസുണമേവ ഹി ഇധ ലസുണന്തി അധിപ്പേതം, തമ്പി ഭണ്ഡികലസുണമേവ, ന ഏകദ്വിതിമിഞ്ജകം. കുരുന്ദിയം പന ‘ജാതിദേസം അവത്വാ ‘മാഗധകം നാമ ഭണ്ഡികലസുണ’ന്തി വുത്ത”ന്തി വുത്തം. സചേ ദ്വേ തയോ ഭണ്ഡികേ ഏകതോയേവ സങ്ഖരിത്വാ അജ്ഝോഹരതി, ഏകം പാചിത്തിയം. ഭിന്ദിത്വാ ഏകേകം മിഞ്ജം ഖാദന്തിയാ പന പയോഗഗണനായ പാചിത്തിയാനി, ഇദം ഭിക്ഖുനീനം വസേന പാചിത്തിയം, ഭിക്ഖുസ്സ പന ദുക്കടം.

പലണ്ഡുകാദീനം വണ്ണേന വാ മിഞ്ജായ വാ നാനത്തം വേദിതബ്ബം. വണ്ണേന താവ **പലണ്ഡുകോ** നാമ പണ്ഡുവണ്ണോ ഹോതി. **ഭഞ്ജനകോ** ലോഹിതവണ്ണോ, ഹരിതകോ ഹരിതവണ്ണോ, മിഞ്ജായ പന പലണ്ഡുകസ്സ ഏകാ മിഞ്ജാ ഹോതി, ഭഞ്ജനകസ്സ ദ്വേ, ഹരിതകസ്സ തിസ്സോ, ചാപലസുണോ അമിഞ്ജകോ. അങ്കുരമത്തമേവ ഹി തസ്സ ഹോതി. മഹാപച്ചരിയാദീസു പന “പലണ്ഡുകസ്സ തീണി മിഞ്ജാനി, ഭഞ്ജനകസ്സ ദ്വേ, ഹരിതകസ്സ ഏകാ”ന്തി വുത്തം. ഏതേ പലണ്ഡുകാദയോ സഭാവേനേവ വട്ടന്തി, സൂപസമ്പാകാദീസു പന മാഗധകമ്പി വട്ടതി. തഞ്ഹി പച്ചമാനേസു മുഗ്ഗസൂപാദീസു വാ മച്ഛമംസവികതിയാ വാ തേലാദീസു വാ ബദരസാളവാദീസു വാ അമ്ബിലപാകാദീസു വാ ഉത്തരിഭങ്ഗേ വാ യത്ഥ കത്ഥചി അന്തമസോ യാഗുപത്തേപി പക്ഖിപിതും വട്ടതീതി വുത്തം. **“സഭാവേനേവാതി** സൂപസമ്പാകാദിം വിനാവ. **ബദരസാളവം** നാമ ബദരഫലാനി സുക്ഖാപേത്വാ ചുണ്ണേത്വാ കത്തബ്ബാ ഖാദനീയവികതീ”തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൭൯൩-൭൯൭) വുത്തം.

നഅക്കമിതബ്ബാദികഥാ

൫൦. നഅക്കമിതബ്ബാദികഥായം **“പരിഭണ്ഡകതഭൂമി** നാമ സണ്ഹമത്തികാഹി കതാ കാളവണ്ണാദിഭൂമി . **സേനാസനം** മഞ്ചപീഠാദികായേവ. **തഥേവ വളഞ്ജേതും വട്ടതീ**തി അഞ്ഞേഹി ആവാസികേഹി ഭിക്ഖൂഹി പരിഭുത്തനീഹാരേന പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. ‘നേവാസികാ പകതിയാ അനത്ഥതായ ഭൂമിയാ ഠപേന്തി ചേ, തേസമ്പി അനാപത്തിയേവാ’തി

ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. ‘ദ്വാരബീ’തിആദിനാ വുത്തദ്വാരവാതപാനാദയോ അപരികമ്മകതാപി ന അപസ്സയിതബ്ബാ. **ലോമേസൂ**തി ലോമേസു ഫുസന്തേസൂ”തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൩൨൪) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൩൨൪) **“പരിഭണ്ഡകതഭൂമി വാ**തി കാളവണ്ണാദികതസണ്ഹഭൂമി വാ. **സേനാസനം വാ**തി മഞ്ചപീഠാദി വാ. **തഥേവ വളഞ്ജേതും വട്ടതീ**തി ഇമിനാ നേവാസികേഹി ധോതപാദാദീഹി വളഞ്ജനട്ഠാനേ സഞ്ചിച്ച അധോതപാദാദീഹി വളഞ്ജന്തസ്സേവ ആപത്തി പഞ്ഞത്താതി ദസ്സേതി , **‘ദ്വാരബീ’**തിആദിനാ സാമഞ്ഞതോ വുത്തത്താ ദ്വാരവാതപാനാദയോ അപരികമ്മകതാപി ന അപസ്സയിതബ്ബാ. അജാനിത്വാ അപസ്സയന്തസ്സപി ഇധ ലോമഗണനായ ആപത്തീ”തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩൨൨-൩൨൪) “നേവാസികാ പകതിയാ അനത്ഥതായ ഭൂമിയാ ഠപേന്തി ചേ, തേസമ്പി അനാപത്തിയേവാതി ലിഖിതം, ദ്വാരവാതപാനാദയോ അപരികമ്മകതാപി ന അപസ്സയിതബ്ബാതി ലിഖിത”ന്തി വുത്തം.

അവന്ദിയവന്ദിയകഥാ

൭൭. അവന്ദിയവന്ദിയകഥായം ഇധ പകരണാചരിയേന സേനാസനക്ഖന്ധകപാളിവസേന ദസ അവന്ദിയാ, തയോ വന്ദിയാ ച വുത്താ, അട്ഠകഥാടീകാസു ച ന കിഞ്ചി വുത്താ, തസ്മാ ഇധ ആഗതനയേനേവ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. പരിവാരപാളിയം (പരി॰ ൪൬൭ ആദയോ) പന ഉപാലിപഞ്ചകേ പഞ്ചപഞ്ചകവസേന പഞ്ചവീസതി അവന്ദിയാ, പഞ്ച വന്ദിയാ ച വുത്താ. കഥം? “കതി നു ഖോ, ഭന്തേ, അവന്ദിയാതി? പഞ്ചിമേ, ഉപാലി, അവന്ദിയാ. കതമേ പഞ്ച? അന്തരഘരം പവിട്ഠോ അവന്ദിയോ, രച്ഛഗതോ അവന്ദിയോ, ഓതമസികോ അവന്ദിയോ, അസമന്നാഹരന്തോ അവന്ദിയോ, സുത്തോ അവന്ദിയോ. ഇമേ ഖോ, ഉപാലി, പഞ്ച അവന്ദിയാ. അപരേപി, ഉപാലി, പഞ്ച അവന്ദിയാ. കതമേ പഞ്ച? യാഗുപാനേ അവന്ദിയോ, ഭത്തഗ്ഗേ അവന്ദിയോ, ഏകാവത്തോ അവന്ദിയോ, അഞ്ഞവിഹിതോ അവന്ദിയോ, നഗ്ഗോ അവന്ദിയോ. ഇമേ ഖോ, ഉപാലി, പഞ്ച അവന്ദിയാ. അപരേപി, ഉപാലി, പഞ്ച അവന്ദിയാ. കതമേ പഞ്ച? ഖാദന്തോ അവന്ദിയോ, ഭുഞ്ജന്തോ അവന്ദിയോ, ഉച്ചാരം കരോന്തോ അവന്ദിയോ, പസ്സാവം കരോന്തോ അവന്ദിയോ, ഉക്ഖിത്തകോ അവന്ദിയോ. ഇമേ ഖോ, ഉപാലി, പഞ്ച അവന്ദിയാ. അപരേപി, ഉപാലി, പഞ്ച അവന്ദിയാ. കതമേ പഞ്ച? പുരേഉപസമ്പന്നേന പച്ഛാഉപസമ്പന്നോ അവന്ദിയോ, അനുപസമ്പന്നോ അവന്ദിയോ , നാനാസംവാസകോ വുഡ്ഢതരോ അധമ്മവാദീ അവന്ദിയോ, മാതുഗാമോ അവന്ദിയോ, പണ്ഡകോ അവന്ദിയോ. ഇമേ ഖോ, ഉപാലി, പഞ്ച അവന്ദിയാ. അപരേപി, ഉപാലി, പഞ്ച അവന്ദിയാ. കതമേ പഞ്ച? പാരിവാസികോ അവന്ദിയോ, മൂലായപടികസ്സനാരഹോ അവന്ദിയോ, മാനത്താരഹോ അവന്ദിയോ, മാനത്തചാരികോ അവന്ദിയോ, അബ്ഭാനാരഹോ അവന്ദിയോ. ഇമേ ഖോ, ഉപാലി, പഞ്ച അവന്ദിയാ”തി.

“കതി നു ഖോ, ഭന്തേ, വന്ദിയാതി? പഞ്ചിമേ, ഉപാലി, വന്ദിയാ. കതമേ പഞ്ച? പച്ഛാഉപസമ്പന്നേന പുരേഉപസമ്പന്നോ വന്ദിയോ, നാനാസംവാസകോ വുഡ്ഢതരോ ധമ്മവാദീ വന്ദിയോ, ആചരിയോ വന്ദിയോ, ഉപജ്ഝായോ വന്ദിയോ, സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ

പഞ്ഞായ സദേവമനുസ്സായ തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വന്ദിയോ. ഇമേ ഖോ, ഉപാലി, പഞ്ച വന്ദിയാ''തി.

അട്ഠകഥായഞ്ച (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൬൭) **"ഓതമസിതോ**തി അന്ധകാരഗതോ. തഞ്ഹി വന്ദന്തസ്സ മഞ്ചപാദാദീസുപി നലാടം പടിഹഞ്ഞേയ്യ. **അസമന്നാഹരന്തോ**തി കിച്ചപ്പസുതത്താ വന്ദനം അസമന്നാഹരന്തോ. **സുത്തോ**തി നിദ്ദം ഓക്കന്തോ. **ഏകാവത്തോ**തി ഏകതോ ആവത്തോ സപത്തപക്ഖേ ഠിതോ വേരീ വിസഭാഗപുഗ്ഗലോ വുച്ചതി, അയം അവന്ദിയോ. അയഞ്ഹി വന്ദിയമാനോ പാദേനപി പഹരേയ്യ. **അഞ്ഞവിഹിതോ**തി അഞ്ഞം ചിന്തയമാനോ. **ഖാദന്തോ**തി പിട്ഠഖജ്ജകാദീനി ഖാദന്തോ. **ഉച്ചാരഞ്ച പസ്സാവഞ്ച കരോന്തോ** അനോകാസഗതത്താ അവന്ദിയോ. **ഉക്ഖിത്തകോ**തി തിവിധേനപി ഉക്ഖേപനീയകമ്മേന ഉക്ഖിത്തകോ അവന്ദിയോ, തജ്ജനീയാദികമ്മകതാ പന ചത്താരോ വന്ദിതബ്ബാ, ഉപോസഥപവാരണാപി തേഹി സദ്ധിം ലബ്ഭന്തി. ആദിതോ പട്ഠായ ച വുത്തേസു അവന്ദിയേസു നഗ്ഗഞ്ച ഉക്ഖിത്തകഞ്ച വന്ദന്തസ്സേവ ഹോതി ആപത്തി , ഇതരേസം പന അസാരുപ്പട്ഠേന ച അന്തരാ വുത്തകാരണേന ച വന്ദനാ പടിക്ഖിത്താ. ഇതോ പരം പച്ഛാഉപസമ്പന്നാദയോ ദസപി ആപത്തിവത്ഥുഭാവേനേവ അവന്ദിയാ. തേ വന്ദന്തസ്സ ഹി നിയമേനേവ ആപത്തി. ഇതി ഇമേസു പഞ്ചസു പഞ്ചകേസു തേരസ ജനേ വന്ദന്തസ്സ അനാപത്തി, ദ്വാദസന്നം വന്ദനായ ആപത്തി. **ആചരിയോ വന്ദിയോ**തി പബ്ബജ്ജാചരിയോ ഉപസമ്പദാചരിയോ നിസ്സയാചരിയോ ഉദ്ദേസാചരിയോ ഓവാദാചരിയോതി അയം പഞ്ചവിധോപി ആചരിയോ വന്ദിയോ''തി ആഗതോ.

"അന്തരാ വുത്തകാരണേനാതി തഞ്ഹി വന്ദന്തസ്സ മഞ്ചപാദാദീസു നലാടം പടിഹഞ്ഞേയ്യാതിആദിനാ വുത്തകാരണേനാ''തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പരിവാര ൩.൪൬൭) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ പരിവാര ൨.൪൬൭) പന **"മഞ്ചപാദാദീസുപി നലാടം പടിഹഞ്ഞേയ്യാ**തി അന്ധകാരേ ചമ്മഖണ്ഡം പഞ്ഞപേത്വാ വന്ദിതും ഓനമന്തസ്സ നലാടം വാ അക്ഖി വാ മഞ്ചാദീസു പടിഹഞ്ഞതി. ഏതേന വന്ദതോപി ആപത്തിഅഭാവം വത്വാ വന്ദനായ സബ്ബഥാ പടിക്ഖേപാഭാവഞ്ച ദീപേതി. ഏവം സബ്ബത്ഥ സുത്തന്തരേഹി അപ്പടിക്ഖിത്തേസു. നഗ്ഗാദീസു പന വന്ദിതും ന വട്ടതീതി. **ഏകതോ ആവത്തോ**തി ഏകസ്മിം ദോസാഗതിപക്ഖേ പരിവത്തോ, പവിട്ഠോതി അത്ഥോ. തേനാഹ **'സപത്തപക്ഖേ ഠിതോ'**തി. **വന്ദിയമാനോ**തി ഓനമിത്വാ വന്ദിയമാനോ. വന്ദിതബ്ബേസു ഉദ്ദേസാചരിയോ നിസ്സയാചരിയോ ച യസ്മാ നവകാപി ഹോന്തി, തസ്മാ 'തേ വുഡ്ഢാ ഏവ വന്ദിയാ'തി വന്ദിതബ്ബാ''തി ആഗതം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ പരിവാര ൪൬൭) **"ഏകാവത്തോ**തിപി പഠന്തി, തസ്സ കുദ്ധോ കോധാഭിഭൂതോതി കിര അത്ഥോ. ഏകവത്ഥോതിപി കേചി, ഉത്തരാസങ്ഗം അപനേത്വാ ഠിതോതി കിര അത്ഥോ. തം സബ്ബം അട്ഠകഥായം ഉദ്ധടപാളിയാ വിരുജ്ഝതി. ഏകാവത്തോതി ഹി ഉദ്ധടം, തസ്മാ ന ഗഹേതബ്ബം. **അന്തരാ വുത്തകാരണേനാ**തി കിച്ചപ്പസുതത്താ അസമന്നാഹരന്തോ 'നലാടം പടിഹഞ്ഞേയ്യാ'തിആദിവുത്തകാരണേനാ''തി ആഗതം.

ദുതിയഗാഥാസങ്ഗണികട്ഠകഥായം (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൭൭) **"ദസ പുഗ്ഗലാ നാഭിവാദേതബ്ബാ**തി സേനാസനക്ഖന്ധകേ വുത്താ ദസ ജനാ.

അഞ്ജലിസാമീചേന ചാതി സാമീചികമ്മേന സദ്ധിം അഞ്ജലി ച തേസം ന കാതബ്ബോ. നേവ പാനീയപുച്ഛനതാലവണ്ടഗ്ഗഹണാദി ഖന്ധകവത്തം തേസം ദസ്സേതബ്ബം, ന അഞ്ജലി പഗ്ഗണ്ഹിതബ്ബോതി അത്ഥോ. **ദസന്നം ദുക്കടന്തി** തേസംയേവ ദസന്നം ഏവം കരോന്തസ്സ ദുക്കടം ഹോതീ''തി ആഗതം, തസ്മാ അഞ്ജലികമ്മമത്തമ്പി നേസം ന കത്തബ്ബന്തി.

''നവകതരേന, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുനാ വുഡ്ഢതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാദേ വന്ദന്തേന കതി ധമ്മേ അജ്ഝത്തം ഉപട്ഠാപേത്വാ പാദാ വന്ദിതബ്ബാതി?
നവകതരേനുപാലി, ഭിക്ഖുനാ വുഡ്ഢതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാദേ വന്ദന്തേന പഞ്ച ധമ്മേ അജ്ഝത്തം ഉപട്ഠാപേത്വാ പാദാ വന്ദിതബ്ബാ. കതമേ പഞ്ച?
നവകതരേനുപാലി, ഭിക്ഖുനാ വുഡ്ഢതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാദേ വന്ദന്തേന ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഉഭോഹി പാണിതലേഹി പാദാനി പരിസമ്ബാഹന്തേന പേമഞ്ച ഗാരവഞ്ച ഉപട്ഠാപേത്വാ പാദാ വന്ദിതബ്ബാ. നവകതരേനുപാലി, ഭിക്ഖുനാ വുഡ്ഢതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാദേ വന്ദന്തേന ഇമേ പഞ്ച ധമ്മേ അജ്ഝത്തം ഉപട്ഠാപേത്വാ പാദാ വന്ദിതബ്ബാ''തി (പരി॰ ൪൬൮) ഇമസ്മിം ഠാനേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ആയസ്മതോ ഉപാലിസ്സ വന്ദനാനയോവ ആചിക്ഖിതോ.

പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാതി ഏത്ഥ പഞ്ചസരൂപഞ്ച കഥിതം. കഥം? വുഡ്ഢതരസ്സ പാദേ വന്ദന്തേന ഉഭോ അംസേ വിവരിത്വാ വന്ദിതബ്ബാ, ന ച ഉഭോ അംസേ പാരുപിത്വാ വന്ദിതബ്ബാ, അഥ ഖോ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ വന്ദിതബ്ബാതി. ഏതേന സങ്ഘാടി പന ഏകംസം കതാപി അകതാപി നത്ഥി ദോസോതി പകാസിതോ ഹോതി. ''ദസനഖസമോധാനസമുജ്ജലം കരപുടസങ്ഖാതം അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാവ വന്ദിതബ്ബാ, ന ഹത്ഥതലപകാസനമത്തേന വാ ന ഹത്ഥമുട്ഠിപകാസനാദിനാ വാ വന്ദിതബ്ബാ''തി ച ''ന ഏകേന ഹത്ഥേന ചീവരകണ്ണചരുപനാദിമത്തേന വന്ദിതബ്ബാ, അഥ ഖോ ഉഭോഹി പാണിതലേഹി പാദാനി പരിസമ്ബാഹന്തേന വന്ദിതബ്ബാ''തി ച ''ഏവം വന്ദന്തേഹി ന ദുട്ഠചിത്തഞ്ച അനാദരഞ്ച ഉപട്ഠാപേത്വാ വന്ദിതബ്ബാ, അഥ ഖോ പേമഞ്ച ഗാരവഞ്ച ഉപട്ഠാപേത്വാ പാദാ വന്ദിതബ്ബാ''തി ച ഏവം വന്ദനാനയോ ആചിക്ഖിതോ ഹോതി.

കഥം പഞ്ചപതിട്ഠിതസരൂപം കഥിതം? ഇധ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാതി ഏകം, അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാതി ഏകം, ഉഭോഹി പാണിതലേഹി പാദാനി പരിസമ്ബാഹന്തേനാതി ഏകം, പേമഞ്ച ഉപട്ഠാപേത്വാതി ഏകം, ഗാരവഞ്ച ഉപട്ഠാപേത്വാതി ഏകം, ഏവം പഞ്ചപതിട്ഠിതസരൂപം കഥിതം ഹോതി. തേനാഹ ''പഞ്ച ധമ്മേ അജ്ഝത്തം ഉപട്ഠാപേത്വാ പാദാ വന്ദിതബ്ബാ''തി. ഏവം സകലലോകസ്സ ഹിതസുഖകാരകേന ധമ്മസ്സാമിനാ കായപണാമമനോപണാമവസേന മഹതോ ഹിതസുഖസ്സ പവത്തനത്ഥം ആയസ്മതോ ഉപാലിത്ഥേരസ്സ ആചിക്ഖിതേന വന്ദനാനയേന വന്ദിതും വട്ടതി.

ഇദാനി പന ആചരിയാ അഭിനവആഗതാനം ദഹരാനഞ്ച സാമണേരാനഞ്ച വന്ദനാനയം സിക്ഖന്താ ന ഇമം ആഹച്ചഭാസിതം പാളിം ഗഹേത്വാ സിക്ഖന്തി, അഥ ഖോ പവേണീആഗതനയംയേവ ഗഹേത്വാ സിക്ഖന്തി. കഥം? യദി ഠത്വാ വന്ദഥ, ദ്വേ പാദതലാനി സമം ഭൂമിയം പതിട്ഠാപേത്വാ ദ്വേ ഹത്ഥതലാനി സമം ഫുസാപേത്വാ നലാടേ പതിട്ഠാപേത്വാ വന്ദിതബ്ബാഭിമുഖം ഓനമിത്വാ വന്ദഥാതി, അയം നയോ ''ഏവം മഹാസത്തോ സുവണ്ണകദലി വിയ

ബാരാണസിനഗരാഭിമുഖം ഓനമിത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ''തി ഇമം ജാതകട്ഠകഥാവചനഞ്ച "ദസനഖസമോധാനസമുജ്ജലം അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ സിരസ്മിം പതിട്ഠാപേത്വാ''തിആദിഅട്ഠകഥാവചനഞ്ച അനുലോമേതി. ഇധ പന ദ്വേ പാദതലാനി, ദ്വേ ഹത്ഥതലാനി, നലാടഞ്ചാതി പഞ്ചസു പതിട്ഠിതാനീതി സരൂപം വദന്തി. യദി നിസീദിത്വാ വന്ദഥ, പഠമം ദ്വേ പാദതലാനി ഭൂമിയം സമം പതിട്ഠാപേത്വാ ദ്വേ ജാണുമണ്ഡലാനി സമം ഉസ്സാപേത്വാ ദ്വേ കപ്പരാനി ഭിന്നം ജാണൂനം ഉപരി സമം ഠപേത്വാ ദ്വേ ഹത്ഥതലാനി സമം ഫുസിതാനി കത്വാ അഞ്ജലിസങ്ഖാതം കരപുടം സിരസങ്ഖാതേ നലാടേ പതിട്ഠാപേത്വാ വന്ദഥ. തതോ ഓനമിത്വാ ദ്വേ ജാണുമണ്ഡലാനി ച ദ്വേ കപ്പരാനി ച ഭൂമിയം സമം പതിട്ഠാപേത്വാ ദ്വേ ഹത്ഥതലാനി പസാരേത്വാ സമം ഭൂമിയം ഠപേത്വാ സീസം ഉഭിന്നം ഹത്ഥപിട്ഠീനം ഉപരി കത്വാ ഭൂമിയം പതിട്ഠാപേത്വാ വന്ദഥാതി. ഏത്ഥ തു ദ്വേ പാദതലാനി ഏകം കത്വാ, തഥാ ദ്വേ ജാണുമണ്ഡലാനി ഏകം, ദ്വേ കപ്പരാനി ഏകം, ദ്വേ ഹത്ഥതലാനി ഏകം, സീസം ഏകം കത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതസരൂപം കഥേന്തി. ഏസ നയോ പാളിഅട്ഠകഥാടീകാസു ന ദിട്ഠോ.

സമീപം ഗന്ത്വാ പാദാനം വന്ദനകാലേ പന ഏകച്ചേ പഠമം അത്തനോ സീസം ഹത്ഥേന പരാമസിത്വാ തേന ഹത്ഥദ്വയേന ഥേരാനം ജാണുമണ്ഡലം ചീവരസ്സ ഉപരിയേവ സമ്ബാഹന്തി. ഏകച്ചേ പഠമം ഥേരാനം ജാണുമണ്ഡലം സചീവരംയേവ പരാമസിത്വാ തേനേവ ഹത്ഥദ്വയേന അത്തനോ സീസം പരാമസന്തി. ഏകച്ചേ ഝുപനമത്തമേവ കരോന്തി. ഏസപി നയോ ന കിസ്മിഞ്ചി ദിട്ഠോ. രാമഞ്ഞദേസിയാ പന ഭിക്ഖൂ ഏവം സമീപം ഗന്ത്വാ വന്ദനകാലേ ഥേരാനം പാദഗ്ഗം അപസ്സന്താപി പരിയേസിത്വാ ചീവരതോ നീഹരിത്വാ പാദഗ്ഗമേവ പുനപ്പുനം ഹത്ഥേന സമ്ബാഹിത്വാ സീസേന പവട്ടേത്വാ ചുമ്ബിത്വാ ലേഹിത്വാ ചിരപ്പവാസാഗതപിയമനാപഉപജ്ഝായം വാ ആചരിയം വാ പസ്സന്താ വിയ കത്വാ വന്ദന്തി. തം കിരിയം പരിവാരപാളിയം "ഉഭോഹി പാണിതലേഹി പാദാനി പരിസമ്ബാഹന്തേന പേമഞ്ച ഗാരവഞ്ച ഉപട്ഠാപേത്വാ പാദാ വന്ദിതബ്ബാ''തി ആഗതപാളിയാ സംസന്ദതി വിയ ദിസ്സതി. തേപി ന സബ്ബേ പാളിം പസ്സന്തി, പവേണിവസേനേവ കരോന്തി, തസ്മാ സബ്ബേസം ഹിതത്ഥം പാളിനയോ അമ്ഹേഹി ഉദ്ധടോ. പവേണിആഗതനയതോ ഹി പാളിനയോ ബലവതരോ, തസ്മാ ഭഗവതോ ആണം ഗരും കരോന്തേഹി സപ്പുരിസേഹി പാളിനയോ സമാസേവിതബ്ബോതി അമ്ഹാകം ഖന്തി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

ആസന്ദാദികഥാ

൭൭. ആസന്ദാദികഥായം **ചതുരസ്സപീഠന്തി** സമചതുരസ്സം. **അട്ഠങ്ഗുലപാദം വട്ടതീതി** അട്ഠങ്ഗുലപാദകമേവ വട്ടതി. **പമാണാതിക്കന്തോപി വട്ടതീതി** സമചതുരസ്സമേവ സന്ധായ വുത്തം. ആയതചതുരസ്സാ പന സത്തങ്ഗപഞ്ചങ്ഗാപി ഉച്ചപാദാ ന വട്ടന്തി. വേത്തേഹേവ ചതുരസ്സാദിആകാരേന കതം ഭദ്ദപീഠന്തി ആഹ **"വേത്തമയപീഠ"**ന്തി. **ദാരുപട്ടികായ ഉപരീതി** അടനിആകാരേന ഠിതദാരുപടലസ്സ ഹേട്ഠാ. ഉദ്ധം പാദം കത്വാ പവേസനകാലഞ്ഹി സന്ധായ "ഉപരീ''തി വുത്തം. ഏളകസ്സ

പച്ഛിമപാദദ്വയം വിയ വങ്കാകാരേന ഠിതത്താ പനേതം **“ഏളകപാദപീഠ”**ന്തി (വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൨൯൭) വുത്തം.

ഉച്ചാസയനമഹാസയനകഥാ

൩൭. ഉച്ചാസയനമഹാസയനകഥായം **“വാളരൂപാനീ**തി ആഹരിമാനി വാളരൂപാനി, ‘അകപ്പിയരൂപാകുലോ അകപ്പിയമഞ്ചോ പല്ലങ്കോ’തി സാരസമാസേ വുത്തം. **ദീഘലോമകോ മഹാകോജവോ**തി ചതുരങ്ഗുലാധികലോമോ കാളകോജവോ. ‘ചതുരങ്ഗുലാധികാനി കിര തസ്സ ലോമാനീ’തി വചനതോ ചതുരങ്ഗുലതോ ഹേട്ഠാ വട്ടതീതി വദന്തി. **വാനചിത്രോ ഉണ്ണാമയത്ഥരണോ**തി ഭിത്തിച്ഛേദാദിവസേന വിചിത്രോ ഉണ്ണാമയത്ഥരണോ. **ഘനപുപ്ഫകോ ഉണ്ണാമയത്ഥരണോ**തി ഉണ്ണാമയലോഹിതത്ഥരണോ . **പകതിതൂലികാ**തി രുക്ഖതൂലലതാതൂലപോടകീതൂലസങ്ഖാതാനം തിണ്ണം തൂലാനം അഞ്ഞതരപുണ്ണാ തൂലികാ. **‘ഉദ്ദലോമീ**തി ഉഭതോദസം ഉണ്ണാമയത്ഥരണം. **ഏകന്തലോമീ**തി ഏകതോദസം ഉണ്ണാമയത്ഥരണ’ന്തി ദീഘനികായട്ഠകഥായം വുത്തം. സാരസമാസേ പന **‘ഉദ്ദലോമീ**തി ഏകതോഉഗ്ഗതപുപ്ഫം. **ഏകന്തലോമീ**തി ഉഭതോഉഗ്ഗതപുപ്ഫ’ന്തി വുത്തം. **‘കോസേയ്യകട്ടിസ്സമയ**ന്തി കോസേയ്യകസടമയ’ന്തി ആചരിയധമ്മപാലത്ഥേരേന വുത്തം. **സുദ്ധകോസേയ്യ**ന്തി രതനപരിസിബ്ബനരഹിതം. ദീഘനികായട്ഠകഥായം പനേത്ഥ ‘ഠപേത്വാ തൂലികം സബ്ബാനേവ ഗോനകാദീനി രതനപരിസിബ്ബിതാനി ന വട്ടന്തീ’തി വുത്തം. തത്ഥ ‘ഠപേത്വാ തൂലിക’ന്തി ഏതേന രതനപരിസിബ്ബനരഹിതാപി തൂലികാ ന വട്ടതീതി ദീപേതി. ‘രതനപരിസിബ്ബിതാനി ന വട്ടന്തീ’തി ഇമിനാ പന യാനി രതനപരിസിബ്ബിതാനി, താനി ഭൂമത്ഥരണവസേന യഥാനുരൂപം മഞ്ചാദീസു ച ഉപനേതും വട്ടതീതി ദീപിതന്തി വേദിതബ്ബം. ഏത്ഥ ച വിനയപരിയായം പത്വാ ഗരുകേ ഠാതബ്ബത്താ ഇധ വുത്തനയേനേവേത്ഥ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. സുത്തന്തികദേസനായ പന ഗഹട്ഠാനമ്പി വസേന വുത്തത്താ തേസം സങ്ഗണ്ഹനത്ഥം ‘ഠപേത്വാ തൂലികം…പേ॰… വട്ടതീ’തി വുത്തന്തി അപരേ.

അജിനചമ്മേഹീതി അജിനമിഗചമ്മേഹി. താനി കിര ചമ്മാനി സുഖുമതരാനി, തസ്മാ ദുപട്ടതിപട്ടാനി കത്വാ സിബ്ബന്തി. തേന വുത്തം **‘അജിനപ്പവേണീ’**തി. ഉത്തരം ഉപരിഭാഗം ഛാദേതീതി **ഉത്തരച്ഛദോ,** വിതാനം, തഞ്ച ലോഹിതവിതാനം ഇധാധിപ്പേതന്തി ആഹ **‘ഉപരിബദ്ധേന രത്തവിതാനേനാ’**തി, ‘രത്തവിതാനേസു ച കാസാവം വട്ടതി, കുസുമ്ഭാദിരത്തമേവ ന വട്ടതീ’തി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. **മഹാഉപധാന**ന്തി പമാണാതിക്കന്തം ഉപധാനം. ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി ദീഘനികായട്ഠകഥായം ‘അലോഹിതകാനി ദ്വേപി വട്ടന്തിയേവ, തതോ ഉത്തരി ലഭിത്വാ അഞ്ഞേസം ദാതബ്ബാനി. ദാതുമസക്കോന്തോ മഞ്ചേ തിരിയം അത്ഥരിത്വാ ഉപരിപച്ചത്ഥരണം ദത്വാ നിപജ്ജിതുമ്പി ലഭതീ’തി അവിസേസേന വുത്തം, സേനാസനക്ഖന്ധകവണ്ണനായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൭) പന ‘അഗിലാനസ്സ സീസൂപധാനഞ്ച പാദൂപധാനഞ്ചാതി ദ്വയമേവ വട്ടതി. ഗിലാനസ്സ ബിമ്ബോഹനാനി സന്ഥരിത്വാ ഉപരി ച പച്ചത്ഥരണം ദത്വാ നിപജ്ജിതുമ്പി വട്ടതീ’തി വുത്തത്താ ഗിലാനോയേവ മഞ്ചേ തിരിയം അത്ഥരിത്വാ നിപജ്ജിതും വട്ടതീതി വേദിതബ്ബം. **അഭിനിസ്സായ നിസീദിതു**ന്തി അപസ്സായ നിസീദിതു”ന്തി ഏത്തകോ വിനിച്ഛയോ സാരത്ഥദീപനിയം ആഗതോ.

വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൫൯) - പന **വാളരൂപാനീ**തി ആഹരിമാനി വാളരൂപാനി. **ചതുരങ്ഗുലാധികാനീ**തി ഉദ്ദലോമീഏകന്തലോമീഹി വിസേസദസ്സനം. ചതുരങ്ഗുലതോ ഹി ഊനാനി കിര ഉദ്ദലോമീആദീസു പവിസന്തി. **വാനചിത്രോ ഉണ്ണാമയത്ഥരണോ**തി നാനാവണ്ണേഹി ഉണ്ണാമയസുത്തേഹി ഭിത്തിച്ഛേദാദിവസേന വായിത്വാ കതചിത്തത്ഥരണോ. **ഘനപുപ്ഫകോ**തി ബഹലരാഗോ. **പകതിതൂലികാ**തി തൂലപുണ്ണാ ഭിസി. **വികതികാ**തി സീഹരൂപാദിവസേന വാനചിത്രാവ ഗയ്ഹതി. **"ഉദ്ദലോമീ**തി ഉഭതോദസം ഉണ്ണാമയത്ഥരണം. **ഏകന്തലോമീ**തി ഏകന്തദസം ഉണ്ണാമയത്ഥരണ"ന്തി ദീഘനികായട്ഠകഥായം വുത്തം. **കോസേയ്യകട്ടിസ്സമയ**ന്തി കോസിയസുത്താനം അന്തരാ സുവണ്ണമയസുത്താനി പവേസേത്വാ വീതം, സുവണ്ണസുത്തം കിര കട്ടിസ്സം കസടന്തി ച വുച്ചതി. തേനേവ "കോസേയ്യകസടമയ"ന്തി ആചരിയധമ്മപാലത്ഥേരേന വുത്തന്തി വദന്തി. **രതനപരിസിബ്ബിത**ന്തി സുവണ്ണലിത്തം. **സുദ്ധകോസേയ്യ**ന്തി രതനപരിസിബ്ബനരഹിതം.

അജിനമിഗചമ്മാനം അതിസുഖുമത്താ ദുപട്ടതിപട്ടാനി കത്വാ സിബ്ബന്തീതി വുത്തം **"അജിനപ്പവേണീ"**തി. **രത്തവിതാനേനാ**തി സബ്ബരത്തേന വിതാനേന. യം പന നാനാവണ്ണം വാനചിത്തം വാ ലേപചിത്തം വാ, തം വട്ടതി. ഉഭതോലോഹിതകൂപധാനേപി ഏസേവ നയോ. **ചിത്രം വാ**തി ഇദം പന സബ്ബഥാ കപ്പിയത്താ വുത്തം, ന പന ഉഭതോഉപധാനേസു അകപ്പിയത്താ. ന ഹി ലോഹിതകസദ്ദോ ചിത്തേ വട്ടതി. പടലിഗ്ഗഹണേനേവ ചിത്തകസ്സപി അത്ഥരണസ്സ സങ്ഗഹേതബ്ബപ്പസങ്ഗതോ. കാസാവം പന ലോഹിതങ്ഗവോഹാരം ന ഗച്ഛതി, തസ്മാ വിതാനേപി ഉഭതോഉപധാനേപി വട്ടതി. **സചേ പമാണയുത്ത**ന്തിആദി അഞ്ഞസ്സ പമാണാതിക്കന്തസ്സ ബിമ്ബോഹനസ്സ പടിക്ഖിത്തഭാവദസ്സനത്ഥം വുത്തം, ന പന ഉച്ചാസയനമഹാസയനഭാവദസ്സനത്ഥം തഥാ അവുത്തത്താ, തം പന ഉപധാനം ഉപോസഥികാനം ഗഹട്ഠാനം വട്ടതി. ഉച്ചാസയനമഹാസയനമേവ ഹി തദാ തേസം ന വട്ടതി. ദീഘനികായട്ഠകഥാദീസു കിഞ്ചാപി "ഠപേത്വാ തൂലികം സബ്ബാനേവ ഗോനകാദീനി രതനപരിസിബ്ബിതാനി ന വട്ടന്തീ"തി വുത്തം, വിനയട്ഠകഥാ ഏവ പന കപ്പിയാകപ്പിയഭാവേ പമാണന്തി ഗഹേതബ്ബം. **അഭിനിസ്സായാ**തി അപസ്സായാതി വുത്തം.

പാസാദപരിഭോഗകഥാ

പാസാദപരിഭോഗകഥായം സാരത്ഥദീപനിയം വജിരബുദ്ധിടീകായഞ്ച ന കിഞ്ചി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വിം വിം ടീം ചൂളവഗ്ഗ ൨.൩൨൦) പന **"സുവണ്ണരജതാദിവിചിത്രാനീ**തി സങ്ഘികസേനാസനം സന്ധായ വുത്തം. പുഗ്ഗലികം പന സുവണ്ണാദിവിചിത്രം ഭിക്ഖുസ്സ സമ്പടിച്ഛിതുമേവ ന വട്ടതി 'ന കേനചി പരിയായേന ജാതരൂപരജതം സാദിതബ്ബ'ന്തി (മഹാവം ൨൯൯) വുത്തത്താ. തേനേവേത്ഥ അട്ഠകഥായം (ചൂളവം അട്ഠം ൩൨൦) 'സങ്ഘികവിഹാരേ വാ പുഗ്ഗലികവിഹാരേ വാ'തി വുത്തം. ഗോനകാദിഅകപ്പിയഭണ്ഡവിസയേ ഏവ വുത്തം ഏകഭിക്ഖുസ്സപി തേസം ഗഹണേ ദോസാഭാവാ"തി വുത്തം.

ഉപാഹനകഥാ

ഉപാഹനകഥായം **“അദ്ദാരിട്ഠകവണ്ണാ**തി അഭിനവാരിട്ഠഫലവണ്ണാ, ഉദകേന തിന്തകാകപത്തവണ്ണാതിപി വദന്തി. **ഉണ്ണാഹി കതപാദുകാ**തി ഉണ്ണാലോമമയകമ്ബലേഹി, ഉണ്ണാലോമേഹി എവ വാ കതപാദുകാ. **കാളസീഹോ**തി കാളമുഖവാനരജാതി. സേസമേത്ഥ പാളിതോ ച അട്ഠകഥാതോ ച സുവിഞ്ഞേയ്യമേവാ''തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ՟.൨൫൯) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൫൯) പന **“അദ്ദാരിട്ഠകവണ്ണാ**തി അല്ലാരിട്ഠഫലവണ്ണാ, തിന്തകാകപക്ഖവണ്ണാതിപി വദന്തി. **രജന**ന്തി ഉപരിലിത്തനീലാദിവണ്ണം സന്ധായ വുത്തം. തേനാഹ **‘ചോളകേന പുഞ്ഛിത്വാ’**തി. തഞ്ഹി തഥാ പുഞ്ഛിതേ വിഗച്ഛതി. യം പന ചമ്മസ്സ ദുഗ്ഗന്ധാപനയനത്ഥം കാളരത്താദിരജനേഹി രഞ്ജിതത്താ കാളരത്താദിവണ്ണം ഹോതി, തം ചോളാദീഹി അപനേതും ന സക്കാ ചമ്മഗതികമേവ, തസ്മാ തം വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബം. **ഖല്ലക**ന്തി സബ്ബപണ്ഹിപിധാനചമ്മം അപരിഗളനത്ഥം പണ്ഹിയാ ഉപരിഭാഗേ അപിധായ ആരോപനബന്ധനമത്തം വട്ടതി. **വിചിത്രാ**തി സണ്ഠാനതോ വിചിത്രപട്ടാ അധിപ്പേതാ, ന വണ്ണതോ സബ്ബസോ അപനേതബ്ബേസു ഖല്ലകാദീസു പവിട്ഠത്താ. ബിളാലസദിസമുഖത്താ മഹാഉലൂകാ **പക്ഖിബിളാലാ**തി വുച്ചന്തി, തേസം ചമ്മം നാമ പക്ഖലോമമേവ. **ഉണ്ണാഹി കതപാദുകാ**തി എത്ഥ ഉണ്ണാമയകമ്ബലേഹി കതപാദുകാ സങ്ഗയ്ഹന്തി. **കാളസീഹോ**തി കാളമുഖവാനരജാതി. **ചമ്മം ന വട്ടതീ**തി നിസീദനത്ഥരണം കാതും ന വട്ടതി, ഭൂമത്ഥരണാദിവസേന പരിഭോഗോ വട്ടതേവാ''തി വുത്തം.

വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨൫൯) പന **“മിഗമാതുകോ**തി തസ്സ നാമം, വാതമിഗോതി ച തസ്സ നാമം. **‘കാളസീഹോ** കാളമുഖോ കപീ’തി ലിഖിതം. **ചമ്മം ന വട്ടതീ**തി യേന പരിയായേന ചമ്മം വട്ടിസ്സതി, സോ പരതോ ആവിഭവിസ്സതി. ‘അത്തനോ പുഗ്ഗലികവസേന പച്ചാഹാരോ പടിക്ഖിത്തോ’തി വുത്തം. ‘ന, ഭിക്ഖവേ, കിഞ്ചി ചമ്മം ധാരേതബ്ബ’ന്തി എത്താവതാ സിദ്ധേ ‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഗോചമ്മ’ന്തി ഇദം പരതോ ‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബപച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു ചമ്മാനി അത്ഥരണാനീ’തി (മഹാവ॰ ൨൫൯) എത്ഥ അനുമതിപ്പസങ്ഗഭയാ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബ''ന്തി വുത്തം.

യാനകഥാ

യാനകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസയുത്തം ഹത്ഥവട്ടക''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൫൩) എത്ഥ അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസയുത്തം, അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഹത്ഥവട്ടകന്തി എവം പച്ചേകം വാക്യപരിസമാപനം അധിപ്പേതന്തി ആഹ **“പുരിസയുത്തം ഇത്ഥിസാരഥി വാ…പേ॰… പുരിസാ വാ, വട്ടതിയേവാ”**തി. **“പീഠകസിവിക**ന്തി പീഠകയാനം. **പാടങ്കി**ന്തി അന്ദോലികായേതം അധിവചന''ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ՟.൨൫൩) വുത്തം, **“പീഠകസിവിക**ന്തി ഫലകാദിനാ കതം പീഠകയാനം. **പടപോതലികം** അന്ദോലികാ. സബ്ബമ്പി യാനം ഉപാഹനേനപി ഗന്തും അസമത്ഥസ്സ ഗിലാനസ്സ അനുഞ്ഞാത''ന്തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൫൩).

ചീവരകഥാ

൭൭. ചീവരകഥായം **“അഹതകപ്പാന**ന്തി ഏകവാരധോതാനം. **ഉതുദ്ധടാന**ന്തി ഉതുതോ ദീഘകാലതോ ഉദ്ധടാനം ഹതവത്ഥകാനം, പിലോതികാനന്തി വുത്തം ഹോതി. **പാപണികേ**തി അന്തരാപണതോ പതിതപിലോതികചീവരേ. **ഉസ്സാഹോ കരണീയോ**തി പരിയേസനാ കാതബ്ബാ. പരിച്ഛേദോ പനേത്ഥ നത്ഥി, പട്ടസതമ്പി വട്ടതി. സബ്ബമിദം സാദിയന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ വസേന വുത്തം. **അഗ്ഗളം തുന്ന**ന്തി ഏത്ഥ ഉദ്ധരിത്വാ അല്ലീയാപനഖണ്ഡം **അഗ്ഗളം,** സുത്തേന സംസിബ്ബിതം **തുന്നം,** വട്ടേത്വാ കരണം **ഓവട്ടികം. കണ്ഡുപകം** വുച്ചതി മുദ്ദികാ. **ദളീകമ്മ**ന്തി അനുദ്ധരിത്വാവ ഉപസ്സയം കത്വാ അല്ലീയാപനകം വത്ഥഖണ്ഡ''ന്തി അട്ഠകഥായം ആഗതം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൪൮) പന **“അച്ഛുപേയ്യ**ന്തി പതിട്ഠപേയ്യം. **ഹതവത്ഥകാന**ന്തി കാലാതീതവത്ഥാനം. **ഉദ്ധരിത്വാ അല്ലീയാപനഖണ്ഡ**ന്തി ദുബ്ബലട്ഠാനം അപനേത്വാ അല്ലീയാപനവത്ഥഖണ്ഡ''ന്തി വുത്തം. **ദിഗുണം സങ്ഘാടി**ന്തി ദുപട്ടം സങ്ഘാടിം. **ഏകച്ചിയ**ന്തി ഏകപട്ടം അഗ്ഗപട്ടം. **അഗ്ഗളം അജ്ഝാപേസ്സ**ന്തി ജിണ്ണട്ഠാനേ പിലോതികഖണ്ഡം ലഗ്ഗാപേയ്യം.

ഛിന്നചീവരകഥാ

ഛിന്നചീവരകഥായം **തീസു പന ചീവരേസു ദ്വേ വാ ഏകം വാ ഛിന്ദിത്വാ കാതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഛിന്നകം സങ്ഘാടിം ഛിന്നകം ഉത്തരാസങ്ഗം ഛിന്നകം അന്തരവാസക''ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൫) വചനതോ പഞ്ചഖണ്ഡസത്തഖണ്ഡാദിവസേന ഛിന്ദിത്വാവ കാതബ്ബം, ന അച്ഛിന്ദിത്വാതി അത്ഥോ. **സചേ നപ്പഹോതി, ആഗന്തുകപട്ടം ദാതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ യദി ഛിന്ദിത്വാ കതേ തിണ്ണമ്പി ചീവരാനം അത്ഥായ സാടകോ നപ്പഹോതി, ദ്വേ ചീവരാനി ഛിന്നകാനി കാതബ്ബാനി, ഏകം ചീവരം അച്ഛിന്നകം കത്തബ്ബം. ദ്വീസു ചീവരേസു ഛിന്ദിത്വാ കതേസു സാടകോ നപ്പഹോതി, ദ്വേ ചീവരാനി അച്ഛിന്നകാനി, ഏകം ചീവരം ഛിന്നകം കാതബ്ബം. ഏകസ്മിമ്പി ചീവരേ ഛിന്ദിത്വാ കതേ സാടകോ നപ്പഹോതി, ഏവം സതി അച്ഛിന്ദിത്വാ ആഗന്തുകപട്ടം ദാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. തമത്ഥം പാളിയാ സാധേതും **“വുത്തഞ്ഹേത”**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അന്വാധികമ്പി ആരോപേതു**ന്തി ഏവം അപ്പഹോന്തേ സതി ആഗന്തുകപട്ടമ്പി ആരോപേതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ.

അകപ്പിയചീവരകഥാ

അകപ്പിയചീവരകഥായം ''നഗ്ഗിയം കുസചീരം ഫലകചീരം കേസകമ്ബലം വാളകമ്ബലം ഉലൂകപക്ഖികം അജിനക്ഖിപ''ന്തി ഇമാനി തിത്ഥിയസമാദാനത്താ ഥുല്ലച്ചയവത്ഥൂനീതി ഭഗവതാ പടിക്ഖിത്താനി . തത്ഥ **നഗ്ഗിയ**ന്തി നഗ്ഗഭാവോ അചേലകഭാവോ. **കുസചീര**ന്തി കുസേന ഗന്ഥേത്വാ കതചീവരം. **വാകചീര**ന്തി താപസാനം വക്കലം. **ഫലകചീര**ന്തി ഫലകസണ്ഠാനാനി ഫലകാനി സിബ്ബിത്വാ കതചീവരം. **കേസകമ്ബല**ന്തി കേസേഹി തന്തേ വായിത്വാ കതകമ്ബലം. **വാലകമ്ബല**ന്തി ചാമരീവാലേഹി വായിത്വാ കതകമ്ബലം. **ഉലൂകപക്ഖിക**ന്തി ഉലൂകസകുണസ്സ പക്ഖേഹി കതനിവാസനം . **അജിനക്ഖിപ**ന്തി സലോമം സഖുരം അജിനമിഗചമ്മം. താനി തിത്ഥിയദ്ധജഭൂതാനി അചീവരഭാവേന പാകടാനീതി ആചരിയേന ഇധ ന വുത്താനി. പോത്ഥകോ പന അപാകടോതി തം വത്വാ സബ്ബനീലകാദീനി ദുക്കടവത്ഥുകാനി വുത്താനി. **“തിപട്ടചീവരസ്സ വാ മജ്ഝേ ദാതബ്ബാനീ”**തി വുത്തത്താ തിപട്ടചീവരം ധാരേതും വട്ടതീതി സിദ്ധം. തിപട്ടാദീനഞ്ച

ബഹുപട്ടചീവരാനം അന്തരേ ഈദിസാനി അസാരുപ്പവണ്ണാനി പടപിലോതികാനി കാതബ്ബാനീതി ദസ്സേതി. **കഞ്ചുകം** നാമ സീസതോ പടിമുഞ്ചിത്വാ കായാരുള്ഹവത്ഥം. തേനാഹ **"ഫാലേത്വാ രജിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ"**തി. **വേഠന**ന്തി സീസവേഠനം. **തിരീട**ന്തി മകുടം. തസ്സ വിസേസം ദസ്സേതും **"തിരീടകം പനാ"**തിആദിമാഹ.

ചീവരവിചാരണകഥാ

ചീവരവിചാരണകഥായം "പണ്ഡിതോ, ഭിക്ഖവേ, ആനന്ദോ, മഹാപഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, ആനന്ദോ. യത്ര ഹി നാമ മയാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനിസ്സതി, കുസിമ്പി നാമ കരിസ്സതി, അഡ്ഢകുസിമ്പി നാമ കരിസ്സതി, മണ്ഡലമ്പി നാമ കരിസ്സതി, അഡ്ഢമണ്ഡലമ്പി നാമ കരിസ്സതി, വിവട്ടമ്പി നാമ കരിസ്സതി, അനുവിവട്ടമ്പി നാമ കരിസ്സതി, ഗീവേയ്യകമ്പി നാമ കരിസ്സതി, ജങ്ഘേയ്യകമ്പി നാമ കരിസ്സതി, ബാഹന്തമ്പി നാമ കരിസ്സതി, ഛിന്നകം ഭവിസ്സതി, സത്ഥലൂഖം സമണസാരുപ്പം പച്ചത്ഥികാനഞ്ച അനഭിച്ഛിത"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൫) വചനതോ "പസ്സസി ത്വം, ആനന്ദ, മഗധഖേത്തം അച്ഛിബദ്ധം പാളിബദ്ധം മരിയാദബദ്ധം സിങ്ഘാടകബദ്ധ"ന്തി ഭഗവതോ സംഖിത്തേന വുത്തവചനം സുത്വാ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ അജ്ഝാസയാനുരൂപം സമ്ബഹുലാനം ഭിക്ഖൂനം ചീവരം സംവിദഹി. തഥാ ഇദാനിപി ഏവരൂപം ചീവരം സംവിദഹിതബ്ബം.

തത്ഥ **"അച്ഛിബദ്ധ**ന്തി ചതുരസ്സകേദാരബദ്ധം. **പാളിബദ്ധ**ന്തി ആയാമതോ ച വിത്ഥാരതോ ച ദീഘമരിയാദബദ്ധം. **മരിയാദബദ്ധ**ന്തി അന്തരന്തരാ രസ്സമരിയാദബദ്ധം. **സിങ്ഘാടകബദ്ധ**ന്തി മരിയാദായ മരിയാദം വിനിവിജ്ഝിത്വാ ഗതട്ഠാനേ സിങ്ഘാടകബദ്ധം, ചതുക്കസണ്ഠാനന്തി അത്ഥോ. **യത്ര ഹി നാമാ**തി യോ നാമ. **കുസിമ്പി നാമാ**തിആദീസു **കുസീ**തി ആയാമതോ ച വിത്ഥാരതോ ച അനുവാതാദീനം ദീഘപട്ടാനമേതം അധിവചനം. **അഡ്ഢകുസീ**തി അന്തരന്തരാരസ്സപട്ടാനം നാമം. **മണ്ഡല**ന്തി പഞ്ചഖണ്ഡികസ്സ ചീവരസ്സ ഏകേകസ്മിം ഖണ്ഡേ മഹാമണ്ഡലം. **അഡ്ഢമണ്ഡല**ന്തി ഖുദ്ദകമണ്ഡലം. **വിവട്ട**ന്തി മണ്ഡലഞ്ച അഡ്ഢമണ്ഡലഞ്ച ഏകതോ കത്വാ സിബ്ബിതം മജ്ഝിമഖണ്ഡം. **അനുവിവട്ട**ന്തി തസ്സ ഉഭോസു പസ്സേസു ദ്വേ ഖണ്ഡാനി. **ഗീവേയ്യക**ന്തി ഗീവാവേഠനട്ഠാനേ ദള്ഹീകരണത്ഥം അഞ്ഞസുത്തസംസിബ്ബിതം ആഗന്തുകപട്ടം. **ജങ്ഘേയ്യക**ന്തി ജങ്ഘപാപുണനട്ഠാനേ തഥേവ സംസിബ്ബിതം പട്ടം. ഗീവാട്ഠാനേ ച ജങ്ഘട്ഠാനേ ച പട്ടാനമേതം നാമന്തി. **ബാഹന്ത**ന്തി അനുവിവട്ടാനം ബഹി ഏകേകം ഖണ്ഡം. ഇതി പഞ്ചഖണ്ഡികചീവരേനേതം വിചാരിതന്തി. അഥ വാ **അനുവിവട്ട**ന്തി വിവട്ടസ്സ ഏകപസ്സതോ ദ്വിന്നം ഏകപസ്സതോ ദ്വിന്നന്തി ചതുന്നമ്പി ഖണ്ഡാനമേതം നാമം. **ബാഹന്ത**ന്തി സുപ്പമാണം ചീവരം പാരുപന്തേന സംഹരിത്വാ ബാഹായ ഉപരി ഠപിതാ ഉഭോ അന്താ ബഹിമുഖാ തിട്ഠന്തി, തേസം ഏതം നാമം. അയമേവ ഹി നയോ മഹാഅട്ഠകഥായം വുത്തോ"തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൫) ആഗതോ.

ചീവരസിബ്ബനകഥാ

ദണ്ഡകഥിനേനചീവരസിബ്ബനകഥായം - തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ തത്ഥ തത്ഥ ഖീലം നിക്ഖനിത്വാ സമ്ബന്ധിത്വാ ചീവരം സിബ്ബേന്തി, ചീവരം

വികണ്ണം ഹോതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കഥിനം കഥിനരജ്ജും, തത്ഥ തത്ഥ ഓബന്ധിത്വാ ചീവരം സിബ്ബേതുന്തി. വിസമേ കഥിനം പത്ഥരന്തി, കഥിനം പരിഭിജ്ജതി...പേ... ന, ഭിക്ഖവേ, വിസമേ കഥിനം പത്ഥരിതബ്ബം, യോ പത്ഥരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി.

ഛമായ കഥിനം പത്ഥരന്തി, കഥിനം പംസുകിതം ഹോതി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിണസന്ഥാരകന്തി. കഥിനസ്സ അന്തോ ജീരതി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അനുവാതം പരിഭണ്ഡം ആരോപേതുന്തി. കഥിനം നപ്പഹോതി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദണ്ഡകഥിനം ബിദലകം സലാകം വിനന്ധനരജ്ജും വിനന്ധനസുത്തകം വിനന്ധിത്വാ ചീവരം സിബ്ബേതുന്തി. സുത്തന്തരികായോ വിസമാ ഹോന്തി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കളിമ്ഭകന്തി. സുത്താ വങ്കാ ഹോന്തി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മോഘസുത്തകന്തി.

തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ അധോതേഹി പാദേഹി കഥിനം അക്കമന്തി, കഥിനം ദുസ്സതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - ന, ഭിക്ഖവേ, അധോതേഹി പാദേഹി കഥിനം അക്കമിതബ്ബം, യോ അക്കമേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി.

തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ അല്ലേഹി പാദേഹി കഥിനം അക്കമന്തി, കഥിനം ദുസ്സതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - ന, ഭിക്ഖവേ, അല്ലേഹി പാദേഹി കഥിനം അക്കമിതബ്ബം, യോ അക്കമേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി.

തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ സഉപാഹനാ കഥിനം അക്കമന്തി, കഥിനം ദുസ്സതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - ന, ഭിക്ഖവേ, സഉപാഹനേന കഥിനം അക്കമിതബ്ബം. യോ അക്കമേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി.

തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ ചീവരം സിബ്ബന്താ അങ്ഗുലിയാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി, അങ്ഗുലിയോ ദുക്ഖാ ഹോന്തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹന്തി.

തേന ഖോ പന സമയേന ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ ഉച്ചാവചേ പടിഗ്ഗഹേ ധാരേന്തി സുവണ്ണമയം രൂപിയമയം. മനുസ്സാ ഉജ്ഝായന്തി ഖിയ്യന്തി വിപാചേന്തി "സേയ്യഥാപി ഗിഹീ കാമഭോഗിനോ"തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - ന, ഭിക്ഖവേ, ഉച്ചാവചാ പടിഗ്ഗഹാ ധാരേതബ്ബാ, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠിമയം...പേ... സങ്ഖനാഭിമയന്തി.

തേന ഖോ പന സമയേന സൂചിയോപി സത്ഥകാപി പടിഗ്ഗഹാപി നസ്സന്തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആവേസനവിത്ഥകന്തി. ആവേസനവിത്ഥകേ സമാകുലാ ഹോന്തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹഥവികന്തി. അംസബദ്ധകോ ന ഹോതി...പേ... അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അംസബദ്ധകം ബന്ധനസുത്തകന്തി.

തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ അബ്ഭോകാസേ ചീവരം സിബ്ബന്താ സീതേനപി ഉണ്ഹേനപി കിലമന്തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കഥിനസാലം കഥിനമണ്ഡപന്തി. കഥിനസാലാ നീചവത്ഥുകാ ഹോതി, ഉദകേന ഓത്ഥരീയതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉച്ചവത്ഥുകം കാതുന്തി. ചയോ പരിപതതി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചിനിതും തയോ ചയേ ഇട്ഠകചയം, സിലാചയം, ദാരുചയന്തി. ആരോഹന്താ വിഹഞ്ഞന്തി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തയോ സോപാനേ ഇട്ഠകസോപാനം, സിലാസോപാനം, ദാരുസോപാനന്തി. ആരോഹന്താ പരിപതന്തി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആലമ്ബനബാഹന്തി. കഥിനസാലായ തിണചുണ്ണം പരിപതതി . അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഓഗുമ്ഫേത്വാ ഉല്ലിത്താവലിത്തം കാതും സേതവണ്ണം കാളവണ്ണം ഗേരുകപരികമ്മം മാലാകമ്മം ലതാകമ്മം മകരദന്തകം പഞ്ചപടികം ചീവരരജ്ജുന്തി.

തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ ചീവരം സിബ്ബേത്വാ തഥേവ കഥിനം ഉജ്ഝിത്വാ പക്കമന്തി, ഉന്ദൂരേഹിപി ഉപചികാഹിപി ഖജ്ജതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കഥിനം സങ്ഘരിതുന്തി. കഥിനം പരിഭിജ്ജതി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗോഘംസികായ കഥിനം സങ്ഘരിതുന്തി. കഥിനം വിനിവേഠിയതി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധനരജ്ജുന്തി.

തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ കുട്ടേപി ഥമ്ഭേപി കഥിനം ഉസ്സാപേത്വാ പക്കമന്തി, പരിപതിത്വാ കഥിനം ഭിജ്ജതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഭിത്തിഖീലേ വാ നാഗദന്തേ വാ ലഗ്ഗേതുന്തി. അയം ഖുദ്ദകവത്ഥുഖന്ധകേ ആഗതോ പാളിപാഠോ.

“**കഥിന**ന്തി നിസ്സേണിമ്പി, തത്ഥ അത്ഥരിതബ്ബകടസാരകകിലഞ്ജാനം അഞ്ഞതരമ്പി. **കഥിനരജ്ജു**ന്തി യായ ദുപട്ടചീവരം സിബ്ബന്താ കഥിനേ ചീവരം വിബന്ധന്തി. **കഥിനം നപ്പഹോതീ**തി ദീഘസ്സ ഭിക്ഖുനോ പമാണേന കതം കഥിനം ഇത്തരസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചീവരം പത്ഥരിയമാനം നപ്പഹോതി, അന്തോയേവ ഹോതി, ദണ്ഡകേ ന പാപുണാതീതി അത്ഥോ. **ദണ്ഡകഥിന**ന്തി തസ്സ മജ്ഝേ ഇത്തരസ്സ ഭിക്ഖുനോ പമാണേന അഞ്ഞം നിസ്സേണിം ബന്ധിതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. **ബിദലക**ന്തി ദണ്ഡകഥിനപ്പമാണേന കടസാരകസ്സ പരിയന്തേ പടിസംഹരിത്വാ ദുഗുണകരണം. **സലാക**ന്തി ദുപട്ടചീവരസ്സ അന്തരേ പവേസനസലാകം. **വിനന്ധനരജ്ജു**ന്തി മഹാനിസ്സേണിയാ സദ്ധിം ഖുദ്ദകനിസ്സേണിം വിനന്ധിതും രജ്ജും. **വിനന്ധനസുത്തക**ന്തി ഖുദ്ദകനിസ്സേണിയാ ചീവരം വിനന്ധിതും സുത്തകം. **വിനന്ധിത്വാ ചീവരം സിബ്ബിതു**ന്തി തേന സുത്തകേന തത്ഥ ചീവരം വിനന്ധിത്വാ സിബ്ബേതും. **വിസമാ ഹോന്തീ**തി കാചി ഖുദ്ദകാ ഹോന്തി, കാചി മഹന്താ. **കളിമ്ഭക**ന്തി പമാണസഞ്ഞാകരണം യം കിഞ്ചി താലപണ്ണാദിം. **മോഘസുത്തക**ന്തി വഡ്ഢകീനം ദാരൂസു കാളസുത്തേന വിയ ഹലിദ്ദിസുത്തേന സഞ്ഞാകരണം. **അങ്ഗുലിയാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തീ**തി സൂചിമുഖം അങ്ഗുലിയാ പടിച്ഛന്തി. **പടിഗ്ഗഹ**ന്തി അങ്ഗുലികോസകം. **ആവേസനവിത്ഥകം** നാമ യം കിഞ്ചി പാതിചങ്കോടകാദി. **ഉച്ചവത്ഥുക**ന്തി പംസും ആകിരിത്വാ ഉച്ചവത്ഥുകം കാതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. **ഓഗുമ്ഫേത്വാ ഉല്ലിത്താവലിത്തം കാതു**ന്തി ഛദനം ഓധുനിത്വാ ഘനദണ്ഡകം കത്വാ അന്തോ ചേവ ബഹി ച മത്തികായ ലിമ്പിതുന്തി അത്ഥോ.

ഗോഘംസികായാതി വേളും വാ രുക്ഖദണ്ഡകം വാ അന്തോ കത്വാ തേന സദ്ധിം സംഹരിതുന്തി അത്ഥോ. **ബന്ധനരജ്ജു**ന്തി തഥാ സംഹരിതസ്സ ബന്ധനരജ്ജു''ന്തി അയം അട്ഠകഥാപാഠോ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൭).

"അനുവാതം പരിഭണ്ഡന്തി കിലഞ്ജാദീസു കരോതീതി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. **ബിദലക**ന്തി ദുഗുണകരണസങ്ഖാതസ്സ കിരിയാവിസേസസ്സ അധിവചനം. കസ്സ ദുഗുണകരണം? യേന കിലഞ്ജാദിനാ മഹന്തം കഥിനം അത്ഥതം, തസ്സ. തഞ്ഹി ദണ്ഡകഥിനപ്പമാണേന പരിയന്തേ സംഹരിത്വാ ദുഗുണം കാതബ്ബം. **പടിഗ്ഗഹ**ന്തി അങ്ഗുലികഞ്ചുകം. **പാതി** നാമ പടിഗ്ഗഹസണ്ഠാനേന കതോ ഭാജനവിസേസോ. **ന സമ്മതീ**തി നപ്പഹോതി. **നീചവത്ഥുകം ചിനിതു**ന്തി ബഹികുട്ടസ്സ സമന്തതോ നീചവത്ഥുകം കത്വാ ചിനിതു''ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൨൮൨-൨൮൪).

"നിസ്സേണിമ്പീതി ചതൂഹി ദണ്ഡേഹി ചീവരപ്പമാണേന ആയതചതുരസ്സം കത്വാ ബദ്ധപടലമ്പി. ഏത്ഥ ഹി ചീവരകോടിയോ സമകം ബന്ധിത്വാ ചീവരം യഥാസുഖം സിബ്ബന്തി. **തത്ഥ അത്ഥരിതബ്ബ**ന്തി തസ്സാ നിസ്സേണിയാ ഉപരി ചീവരസ്സ ഉപത്ഥമ്ഭനത്ഥായ അത്ഥരിതബ്ബം. കഥിനസങ്ഖാതായ നിസ്സേണിയാ ചീവരസ്സ ബന്ധനകരജ്ജു കഥിനരജ്ജൂതി മജ്ഝിമപദലോപീ സമാസോതി ആഹ **"യായാ"**തിആദി. തത്ഥ യസ്മാ ദ്വിന്നം പടലാനം ഏകസ്മിം അധികേ ജാതേ തത്ഥ വലിയോ ഹോന്തി, തസ്മാ ദുപട്ടചീവരസ്സ പടലദ്വയമ്പി സമകം കത്വാ ബന്ധനകരജ്ജു കഥിനരജ്ജൂതി വേദിതബ്ബം. പാളിയം (ചൂളവ॰ ൨൫൬) **കഥിനസ്സ അന്തോ ജീരതീ**തി കഥിനേ ബദ്ധസ്സ ചീവരസ്സ പരിയന്തോ ജീരതീ''തി വിമതിവിനോദനിയം വുത്തം.

"ബിദലകം നാമ ദിഗുണകരണസങ്ഖാതസ്സ കിരിയാവിസേസസ്സ അധിവചനം. കസ്സ ദിഗുണകരണം? യേന കിലഞ്ജാദിനാ മഹന്തം കഥിനം അത്ഥതം, തസ്സ. തഞ്ഹി ദണ്ഡകഥിനപ്പമാണേന പരിയന്തേ സംഹരിത്വാ ദിഗുണം കാതബ്ബം, അഞ്ഞഥാ ഖുദ്ദകചീവരസ്സ അനുവാതപരിഭണ്ഡാദിവിധാനകരണേ ഹത്ഥസ്സ ഓകാസോ ന ഹോതി. സലാകായ സതി ദ്വിന്നം ചീവരാനം അന്തരം ഞത്വാ സിബ്ബിതാസിബ്ബിതം സുഖം പഞ്ഞായതി. ദണ്ഡകഥിനേ കതേ ന ബഹൂഹി സഹായേഹി പയോജനം. 'അസംകുടിത്വാ ചീവരം സമം ഹോതി, കോണാപി സമാ ഹോന്തീ'തി ലിഖിതം, 'ഹലിദ്ദിസുത്തേന സഞ്ഞാകരണ'ന്തി വുത്തത്താ 'ഹലിദ്ദിസുത്തേന ചീവരം സിബ്ബേതുമ്പി വട്ടതീ'തി സിദ്ധം. തത്ഥ ഹി കേചി അകപ്പിയസഞ്ഞിനോ. **പടിഗ്ഗഹോ** നാമ അങ്ഗുലികോസോ. **പാതീ**തി പടിഗ്ഗഹസണ്ഠാനം. **പടിഗ്ഗഹഥവിക**ന്തി അങ്ഗുലികോസഥവിക''ന്തി വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨൫൬) ആഗതം.

ഗഹപതിചീവരാദികഥാ

ഗഹപതിചീവരാദികഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗഹപതിചീവരം, യോ ഇച്ഛതി, പംസുകൂലികോ ഹോതു, യോ ഇച്ഛതി, ഗഹപതിചീവരം സാദിയതു, ഇതരീതരേനപാഹം, ഭിക്ഖവേ, സന്തുട്ഠിം വണ്ണേമീ''തി (മഹാവ॰ ൩൩൭) വചനതോ അസമാദിന്നധുതങ്ഗോ യോ ഭിക്ഖു പംസുകൂലം ധാരേതും ഇച്ഛതി, തേന പംസുകൂലികേന ഭവിതബ്ബം . യോ പന ഗിഹീഹി ദിന്നം ഗഹപതിചീവരം സാദിയിതും ഇച്ഛതി, തേന ഗഹപതിചീവരസാദിയകേന ഭവിതബ്ബം. സമാദിന്നധുതങ്ഗോ പന ഭിക്ഖു ''ഗഹപതിചീവരം പടിക്ഖിപാമി,

പംസുകൂലികങ്ഗം സമാദിയാമീ''തി അധിട്ഠഹനതോ ഗഹപതിചീവരം സാദിയിതും ന വട്ടതി. **ഗഹപതിചീവര**ന്തി ഗഹപതീഹി ദിന്നം ചീവരം. **ഇതരീതരേനപീ**തി അപ്പഗ്ഘേനപി മഹഗ്ഘേനപി യേന കേനചീതി അത്ഥോ.

"ഇതരീതരേനാതി ഇതരേന ഇതരേന. **ഇതര**-സദ്ദോ പന അനിയമവചനോ ദ്വിക്ഖത്തും വുച്ചമാനോ യംകിഞ്ചി-സദ്ദേഹി സമാനത്ഥോ ഹോതീതി വുത്തം **അപ്പഗ്ഘേനപി മഹഗ്ഘേനപി യേന കേനചീ"**തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൩൭), ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പാവാരം, അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കോസേയ്യപാവാരം, അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കോജവ''ന്തി (മഹാവ॰ ൩൩൭) വചനതോ പാവാരാദീനിപി സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. തത്ഥ **പാവാരോ**തി സലോമകോ കപ്പാസാദിഭേദോ. **അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കോജവ**ന്തി ഏത്ഥ പകതികോജവമേവ വട്ടതി, മഹാപിട്ഠിയകോജവം ന വട്ടതി. **കോജവ**ന്തി ഉണ്ണാമയോ പാവാരസദിസോ. **"മഹാപിട്ഠി കോജവ**ന്തി ഹത്ഥിപിട്ഠീസു അത്ഥരിതബ്ബതായ 'മഹാപിട്ഠിയ'ന്തി ലദ്ധസമഞ്ഞം ചതുരങ്ഗുലപുപ്ഫം കോജവ''ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൩൭) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൩൭) **"മഹാപിട്ഠിയകോജവ**ന്തി ഹത്ഥിപിട്ഠിയം അത്ഥരിതബ്ബതായ 'മഹാപിട്ഠിയ'ന്തി ലദ്ധസമഞ്ഞം ഉണ്ണാമയത്ഥരണ''ന്തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൩൭) പന **"മഹാപിട്ഠിയകോജവം** നാമ അതിരേകചതുരങ്ഗുലപുപ്ഫം കിരാ''തി വുത്തം. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കമ്ബല''ന്തി (മഹാവ॰ ൩൩൮) വചനതോ അഡ്ഢകാസിയാദീനി മഹഗ്ഘാനിപി കമ്ബലാനി വട്ടന്തി . **അഡ്ഢകാസിയ**ന്തി ഏത്ഥ **കാസീ**തി സഹസ്സം വുച്ചതി, തംഅഗ്ഘനകോ കാസിയോ. അയം പന പഞ്ച സതാനി അഗ്ഘതി, തസ്മാ അഡ്ഢകാസിയോതി വുത്തോ.

ഛചീവരകഥാ

ഛചീവരകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഛ ചീവരാനി ഖോമം കപ്പാസികം കോസേയ്യം കമ്ബലം സാണം ഭങ്ഗ''ന്തി (മഹാവ॰ ൩൩൯) വചനതോ ഖോമാദീനി ഛ ചീവരാനി ദുകൂലാദീനി ഛ അനുലോമചീവരാനി ച വട്ടന്തി. തത്ഥ **"ഖോമ**ന്തി ഖോമസുത്തേഹി വായിതം ഖോമപട്ടചീവരം. **കപ്പാസിക**ന്തി കപ്പാസതോ നിബ്ബത്തസുത്തേഹി വായിതം. **കോസേയ്യ**ന്തി കോസകാരകപാണകേഹി നിബ്ബത്തസുത്തേഹി വായിതം. **കമ്ബല**ന്തി ഉണ്ണാമയചീവരം. **സാണ**ന്തി സാണസുത്തേഹി കതചീവരം. **ഭങ്ഗ**ന്തി ഖോമസുത്താദീനി സബ്ബാനി, ഏകച്ചാനി വാ മിസ്സേത്വാ കതചീവരം. ഭങ്ഗമ്പി വാകമയമേവാതി കേചി. ദുകൂലം പട്ടുണ്ണം സോമാരപടം ചീനപടം ഇദ്ധിജം ദേവദിന്നന്തി ഇമാനി പന ഛ ചീവരാനി ഏതേസംയേവ അനുലോമാനീതി വിസും ന വുത്താനി. **ദുകൂല**ഞ്ഹി സാണസ്സ അനുലോമം വാകമയത്താ. പട്ടുണ്ണദേസേ സഞ്ജാതവത്ഥം **പട്ടുണ്ണം**. 'പട്ടുണ്ണകോസേയ്യവിസേസോ'തി ഹി അഭിധാനകോസേ വുത്തം. സോമാരദേസേ ചീനദേസേ ച ജാതവത്ഥാനി **സോമാരചീനപടാനി**. പട്ടുണ്ണാദീനി തീണി കോസേയ്യസ്സ അനുലോമാനി പാണകേഹി കതസുത്തമയത്താ. **ഇദ്ധിജം** ഏഹിഭിക്ഖൂനം പുഞ്ഞിദ്ധിയാ നിബ്ബത്തചീവരം, തം ഖോമാദീനം അഞ്ഞതരം ഹോതീതി തേസം ഏവ അനുലോമം. ദേവതാഹി ദിന്നം ചീവരം **ദേവദിന്നം**. കപ്പരുക്ഖേ നിബ്ബത്തം

ജാലിനിയാ ദേവകഞ്ഞായ അനുരുദ്ധത്ഥേരസ്സ ദിന്നവത്ഥസദിസം, തമ്പി ഖോമാദീനംയേവ അനുലോമം ഹോതി തേസു അഞ്ഞതരഭാവതോ''തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൬൩-൪൬൪) വുത്തം.

വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൪൬൪) പന **''ഖോമ**ന്തി ഖോമസുത്തേഹി വായിതം ഖോമപടചീവരം, തം വാകമയന്തി വദന്തി. കപ്പാസസുത്തേഹി വായിതം **കപ്പാസികം**. ഏവം സേസാനിപി. **കമ്ബല**ന്തി ഏളകാദീനം ലോമമയസുത്തേന വായിതം പടം. **ഭങ്ഗ**ന്തി ഖോമസുത്താദീനി സബ്ബാനി, ഏകച്ചാനി വാ മിസ്സേത്വാ വായിതം ചീവരം, ഭങ്ഗമ്പി വാകമയമേവാതി കേചി . ദുകൂലം പട്ടുണ്ണം സോമാരപടം ചീനപടം ഇദ്ധിജം ദേവദിന്നന്തി ഇമാനി ഛ ചീവരാനി ഏതേസഞ്ഞേവ അനുലോമാനീതി വിസും ന വുത്താനി. **ദുകൂല**ഞ്ഹി സാണസ്സ അനുലോമം വാകമയത്താ. 'പട്ടുണ്ണം കോസേയ്യവിസേസോ'തി അഭിധാനകോസേ വുത്തം. സോമാരദേസേ ചീനദേസേ ച ജാതവത്ഥാനി **സോമാരചീനപടാനി**. പട്ടുണ്ണാദീനി തീണി കോസേയ്യസ്സ അനുലോമാനി പാണകേഹി കതസുത്തമയത്താ. **ഇദ്ധിജ**ന്തി ഏഹിഭിക്ഖൂനം പുഞ്ഞിദ്ധിയാ നിബ്ബത്തചീവരം, കപ്പരുക്ഖേഹി നിബ്ബത്തം, ദേവദിന്നഞ്ച ഖോമാദീനം അഞ്ഞതരം ഹോതീതി തേസം സബ്ബേസം അനുലോമാനീ''തി വുത്തം.

രജനാദികഥാ

രജനാദികഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഛ രജനാനി മൂലരജനം ഖന്ധരജനം തചരജനം പത്തരജനം പുപ്ഫരജനം ഫലരജന''ന്തി വചനതോ ഇമേസു ഛസു രജനേസു ഏകകേന ചീവരം രജിതബ്ബം, ന ഛകണേന വാ പണ്ഡുമത്തികായ വാ രജിതബ്ബം. തായ രജിതചീവരം ദുബ്ബണ്ണം ഹോതി. ഛരജനാനം സരൂപം ഹേട്ഠാ പരിക്ഖാരകഥായം വുത്തമേവ. തത്ഥ **ഛകണേനാ**തി ഗോമയേന. **പണ്ഡുമത്തികായാ**തി തമ്ബമത്തികായ. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, രജനം പചിതും ചുല്ലം രജനകുമ്ഭി''ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) വചനതോ സീതുദകായ ചീവരം ന രജിതബ്ബം. തായ ഹി രജിതചീവരം ദുഗ്ഗന്ധം ഹോതി. തത്ഥ **സീതുദകാ**തി അപക്കരജനം വുച്ചതി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉത്തരാളുമ്പം ബന്ധിതു''ന്തി വചനതോ ഉത്തരാളുമ്പം ബന്ധിതും വട്ടതി. തത്ഥ **ഉത്തരാളുമ്പ**ന്തി വട്ടാധാരകം, രജനകുമ്ഭിയാ മജ്ഝേ ഠപേത്വാ തം ആധാരകം പരിക്ഖിപിത്വാ രജനം പക്ഖിപിതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. ഏവഞ്ഹി കതേ രജനം ന ഉത്തരതി. തത്ഥ **''രജനകുമ്ഭിയാ മജ്ഝേ ഠപേത്വാ**തി അന്തോരജനകുമ്ഭിയാ മജ്ഝേ ഠപേത്വാ. ഏവം വട്ടാധാരകേ അന്തോരജനകുമ്ഭിയാ പക്ഖിത്തേ മജ്ഝേ ഉദകം തിട്ഠതി, വട്ടാധാരകതോ ബഹി സമന്താ അന്തോകുമ്ഭിയം രജനച്ഛല്ലി. **പക്ഖിപിതു**ന്തി രജനച്ഛല്ലിം പക്ഖിപിതു''ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൪൪) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൪൪) പന **''ഏവഞ്ഹി കതേ**തി വട്ടാധാരസ്സ അന്തോ രജനോദകം, ബഹി ഛല്ലികഞ്ച കത്വാ വിയോജനേ കതേ. **ന ഉത്തരതീ**തി കേവലം ഉദകതോ ഫേണുട്ഠാനാഭാവാ ന ഉത്തരതീ''തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൪൪) പന ''ഗോമയേ ആപത്തി നത്ഥി, വിരൂപത്താ വാരിതം. കുങ്കുമപുപ്ഫം ന വട്ടതീതി വദന്തീ''തി വുത്തം.

“അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉദകേ വാ നഖപിട്ഠികായ വാ ഥേവകം ദാതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) വചനതോ തഥാ കത്വാ രജനസ്സ പക്കാപക്കഭാവോ ജാനിതബ്ബോ. തത്ഥ **ഉദകേ വാ നഖപിട്ഠികായ വാ**തി സചേ പരിപക്കം ഹോതി, ഉദകപാതിയാ ദിന്നോ ഥേവോ സഹസാ ന വിസരതി, നഖപിട്ഠിയമ്പി അവിസരന്തോ തിട്ഠതി. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, രജനുളുങ്കം ദണ്ഡകഥാലക”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) വചനതോ രജനസ്സ ഓലോകനകാലേ കുമ്ഭിയാ രക്ഖണത്ഥം ഉളുങ്കദണ്ഡകഥാലികാനി ഇച്ഛിതബ്ബാനി. തത്ഥ **രജനുളുങ്ക**ന്തി രജനഉളുങ്കം. **ദണ്ഡകഥാലക**ന്തി ദണ്ഡമേവ ദണ്ഡകം. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, രജനകോലമ്ബം രജനഘട”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) വചനതോ താനിപി ഇച്ഛിതബ്ബാനി. തത്ഥ **രജനകോലമ്ബ**ന്തി രജനകുണ്ഡം. തത്ഥ **രജനകുണ്ഡ**ന്തി പക്കരജനട്ഠപനകം മഹാഘടം. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, രജനദോണിക”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) വചനതോ പാതിയമ്പി പത്തേ ചീവരേ മദ്ദന്തേ ചീവരസ്സ പരിഭിജ്ജനതോ ചീവരരക്ഖണത്ഥം രജനദോണികാ ഇച്ഛിതബ്ബാ. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിണസന്ഥരക”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) വചനതോ ഛമായ ചീവരേ പത്ഥരിയമാനേ ചീവരസ്സ പംസുകിതത്താ തതോ രക്ഖണത്ഥം തിണസന്ഥരം കാതബ്ബം. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചീവരവംസം ചീവരരജ്ജു”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) വചനതോ തിണസന്ഥാരകേ ഉപചികാദീഹി ഖജ്ജമാനേ ചീവരവംസേ വാ ചീവരരജ്ജുയാ വാ ചീവരം പത്ഥരിതബ്ബം മജ്ഝേന ചീവരേ ലഗ്ഗിതേ രജനസ്സ ഉഭതോ ഗളിതത്താ.

“അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കണ്ണേ ബന്ധിതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) വചനതോ കണ്ണേ ബന്ധിതബ്ബം ചീവരസ്സ കണ്ണേ ബന്ധിയമാനേ കണ്ണസ്സ ജിണ്ണത്താ. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കണ്ണസുത്തക”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) വചനതോ കണ്ണസുത്തകേന ബന്ധിതബ്ബം ഏവം ബന്ധന്തേ രജനസ്സ ഏകതോ ഗളിതത്താ. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സമ്പരിവത്തകം സമ്പരിവത്തകം രജേതും, ന ച അച്ഛിന്നേ ഥേവേ പക്കമിതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) വചനതോ തഥാ രജിതബ്ബം. യാവ രജനബിന്ദു ഗളിതം ന ഛിജ്ജതി, താവ ന അഞ്ഞത്ര ഗന്തബ്ബം. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉദകേ ഓസാരേതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) വചനതോ പത്ഥിന്നം ചീവരം ഉദകേ ഓസാരേതബ്ബം. തത്ഥ **പത്ഥിന്ന**ന്തി അതിരജിതത്താ ഥദ്ധം. **ഉദകേ ഓസാരേതു**ന്തി ഉദകേ പക്ഖിപിത്വാ ഠപേതും. രജനേ പന നിക്ഖന്തേ തം ഉദകം ഛഡ്ഡേത്വാ ചീവരം മദ്ദിതബ്ബം. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പാണിനാ ആകോടേതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) വചനതോ ഫരുസം ചീവരം പാണിനാ ആകോടേതബ്ബം. “ന, ഭിക്ഖവേ, അച്ഛിന്നകാനി ചീവരാനി ധാരേതബ്ബാനി, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) വചനതോ അച്ഛിന്നകാനി ചീവരാനി ദന്തകാസാവാനി ന ധാരേതബ്ബാനി. തത്ഥ **ദന്തകാസാവാനീ**തി ഏകം വാ ദ്വേ വാ വാരേ രജിത്വാ ദന്തവണ്ണാനി ധാരേന്തി.

അതിരേകചീവരകഥാ

അതിരേകചീവരകഥായം “ന, ഭിക്ഖവേ, അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബം, യോ ധാരേയ്യ, യഥാധമ്മോ കാരേതബ്ബോ”തി (മഹാവ॰ ൩൪൭) വചനതോ നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ദസാഹതോ പരം അതിരേകചീവരം ധാരേന്തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൭) വചനതോ ഉബ്ഭതേപി കഥിനേ ദസാഹബ്ഭന്തരേ ധാരേന്തസ്സ അത്ഥതകഥിനാനം

അനുബ്ഭതേപി കഥിനേ പഞ്ചമാസബ്ഭന്തരേ തതോ പരമ്പി ദസാഹബ്ഭന്തരേ അനത്ഥതകഥിനാനമ്പി ദസാഹബ്ഭന്തരേ അതിരേകചീവരം അനാപത്തി. ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അതിരേകചീവരം വികപ്പേതു’’ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൭) വചനതോ ദസാഹതോ പരം വികപ്പേത്വാ അതിരേകചീവരം ധാരേതും വട്ടതി. കിത്തകം പന ചീവരം വികപ്പേതബ്ബന്തി? ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആയാമേന അട്ഠങ്ഗുലം സുഗതങ്ഗുലേന ചതുരങ്ഗുലവിത്ഥതം പച്ഛിമം ചീവരം വികപ്പേതു’’ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮) വചനതോ സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന സുഗതങ്ഗുലേന അട്ഠങ്ഗുലായാമം ചതുരങ്ഗുലവിത്ഥാരം ചീവരം വികപ്പേതും വട്ടതി. തത്ഥ **സുഗതങ്ഗുലം** നാമ മജ്ഝിമപുരിസങ്ഗുലസങ്ഖാതേന വഡ്ഢകീഅങ്ഗുലേന തിവങ്ഗുലം ഹോതി, മനുസ്സാനം പകതിഅങ്ഗുലേന അഡ്ഢപഞ്ചകങ്ഗുലം, തസ്മാ ദീഘതോ വഡ്ഢകീഹത്ഥേന ഏകഹത്ഥം പകതിഹത്ഥേന ദിയഡ്ഢഹത്ഥം വിത്ഥാരതോ വഡ്ഢകീഹത്ഥേന വിദത്ഥിപ്പമാണം പകതിഹത്ഥേന ഛളങ്ഗുലാധികവിദത്ഥിപ്പമാണം പച്ഛിമം ചീവരം വികപ്പേതും വട്ടതി, തതോ ഊനപ്പമാണം ന വട്ടതി, അധികപ്പമാണം പന വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബം.

അട്ഠവരകഥാ

അട്ഠവരകഥായം ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസ്സികസാടികം ആഗന്തുകഭത്തം ഗമികഭത്തം ഗിലാനഭത്തം ഗിലാനുപട്ഠാകഭത്തം ഗിലാനഭേസജ്ജം ധുവയാഗും ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ ഉദകസാടിക’’ന്തി വചനതോ ഇമാനി അട്ഠ ദാനാനി സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. തത്ഥ നിക്ഖിത്തചീവരാ ഹുത്വാ കായം ഓവസ്സന്താനം ഭിക്ഖൂനം നഗ്ഗിയം അസുചി ജേഗുച്ഛം പടികൂലം ഹോതി, തസ്മാ വസ്സികസാടികാ അനുഞ്ഞാതാ. ആഗന്തുകോ ഭിക്ഖു ന വീഥികുസലോ ഹോതി, ന ഗോചരകുസലോ, കിലന്തോ പിണ്ഡായ ചരതി, തസ്മാ ആഗന്തുകഭത്തം അനുഞ്ഞാതം, ഗമികോ ഭിക്ഖു അത്തനോ ഭത്തം പരിയേസമാനോ സത്ഥാ വാ വിഹായിസ്സതി , യത്ഥ വാ വാസം ഗന്തുകാമോ ഭവിസ്സതി, തത്ഥ വികാലേന ഉപഗച്ഛിസ്സതി, കിലന്തോ അദ്ധാനം ഗമിസ്സതി, തസ്മാ ഗമികഭത്തം. ഗിലാനസ്സ ഭിക്ഖുനോ സപ്പായാനി ഭോജനാനി അലഭന്തസ്സ ആബാധോ വാ അഭിവഡ്ഢിസ്സതി, കാലകിരിയാ വാ ഭവിസ്സതി, തസ്മാ ഗിലാനഭത്തം. ഗിലാനുപട്ഠാകോ ഭിക്ഖു അത്തനോ ഭത്തം പരിയേസമാനോ ഗിലാനസ്സ ഉസ്സൂരേ ഭത്തം നീഹരിസ്സതി, തസ്മാ ഗിലാനുപട്ഠാകഭത്തം. ഗിലാനസ്സ ഭിക്ഖുനോ സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി അലഭന്തസ്സ ആബാധോ വാ അഭിവഡ്ഢിസ്സതി, കാലകിരിയാ വാ ഭവിസ്സതി, തസ്മാ ഗിലാനഭേസജ്ജം. യസ്മാ ഭഗവതാ അന്ധകവിന്ദേ ദസാനിസംസേ സമ്പസ്സമാനേന യാഗു അനുഞ്ഞാതാ, തസ്മാ ധുവയാഗു. യസ്മാ മാതുഗാമസ്സ നഗ്ഗിയം അസുചി ജേഗുച്ഛം പടികൂലം ഹോതി, തസ്മാ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ ഉദകസാടികാ അനുഞ്ഞാതാ.

നിസീദനാദികഥാ

നിസീദനാദികഥായം ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കായഗുത്തിയാ ചീവരഗുത്തിയാ സേനാസനഗുത്തിയാ നിസീദന’’ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൩) വചനതോ കായാദീനം അസുചിമുച്ചനാദിതോ ഗോപനത്ഥായ നിസീദനം ധാരേതും വട്ടതി. തസ്സ വിധാനം ഹേട്ഠാ വുത്തമേവ. ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യാവമഹന്തം പച്ചത്ഥരണം ആകങ്ഖതി, താവമഹന്തം പച്ചത്ഥരണം കാതു’’ന്തി വചനതോ

അതിഖുദ്ദകേന നിസീദനേന സേനാസനസ്സ അഗോപനത്താ മഹന്തമ്പി പച്ചത്ഥരണം കാതും വട്ടതി. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കണ്ഡു വാ പീളകാ വാ അസ്സാവോ വാ ഥുല്ലകച്ഛു വാ ആബാധോ, കണ്ഡുപടിച്ഛാദി”ന്തി വചനതോ ഈദിസേസു ആബാധേസു സന്തേസു ചീവരാദിഗുത്തത്ഥായ കണ്ഡുപടിച്ഛാദി വട്ടതി. തത്ഥ പമാണം ഹേട്ഠാ വുത്തമേവ. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ , മുഖപുഞ്ഛനചോള”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൭൭) വചനതോ മുഖസോധനത്ഥായ മുഖപുഞ്ഛനചോളം വട്ടതി. തമ്പി ഹേട്ഠാ വുത്തമേവ. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പരിക്ഖാരചോളക”ന്തി വചനതോ തിചീവരേ പരിപുണ്ണേ പരിസ്സാവനഥവികാദീഹി അത്ഥേ സതി പരിക്ഖാരചോളം വട്ടതി. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിചീവരം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതും, വസ്സികസാടികം വസ്സാനം ചാതുമാസം അധിട്ഠാതും തതോ പരം വികപ്പേതും, നിസീദനം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതും, പച്ചത്ഥരണം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതും, കണ്ഡുപടിച്ഛാദിം യാവ ആബാധാ അധിട്ഠാതും തതോ പരം വികപ്പേതും, മുഖപുഞ്ഛനചോളം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതും, പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮) വചനതോ വുത്തനയേന അധിട്ഠാനഞ്ച വികപ്പനാ ച കാതബ്ബാ. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന ഹേട്ഠാ വുത്തോവ.

അധമ്മകമ്മകഥാ

൭൫. അധമ്മകമ്മകഥായം **ന, ഭിക്ഖവേ...പേ॰... ദുക്കടസ്സാ**തി ഇദം “തേന ഖോ പന സമയേന ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ സങ്ഘമജ്ഝേ അധമ്മകമ്മം കരോന്തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - ന, ഭിക്ഖവേ, അധമ്മകമ്മം കാതബ്ബം, യോ കരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (മഹാവ॰ ൧൫൪) ഇമം ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ ആഗതപാഠം സന്ധായ വുത്തം. **അനുജാനാമി...പേ॰... പടിക്കോസിതു**ന്തി തത്ഥേവ ആഗതം “ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അധമ്മകമ്മേ കയിരമാനേ പടിക്കോസിതു”ന്തി ഇമം. തത്ഥ **കരോന്തിയേവാ**തി പഞ്ഞത്തമ്പി സിക്ഖാപദം മദ്ദിത്വാ അധമ്മകമ്മം കരോന്തിയേവാതി അത്ഥോ. “അനുജാനാമി...പേ॰... പടിക്കോസിതു”ന്തി ഏവം അധമ്മകമ്മേ കയിരമാനേ സതി “പേസലേഹി ഭിക്ഖൂഹി തം അധമ്മകമ്മം അകതം, കമ്മം ദുക്കടം കമ്മം പുന കാതബ്ബ”ന്തി ഏവം പടിക്കോസിതബ്ബം, ന തുണ്ഹീഭാവേന ഖമിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **ഇതി വചനതോ**തി ഇദം പന പുബ്ബപാഠം ഗഹേത്വാ ഇതി വചനതോ. **അധമ്മകമ്മം ന കാതബ്ബ**ന്തി അപരപാഠം ഗഹേത്വാ ഇതി വചനതോ കയിരമാനഞ്ച അധമ്മകമ്മം ഭിക്ഖൂഹി നിവാരേതബ്ബന്തി ദ്വിധാ യോജനാ കാതബ്ബാ.

നിവാരേന്തേഹി ചാതിആദി പന “തേന ഖോ പന സമയേന പേസലാ ഭിക്ഖൂ ഛബ്ബഗ്ഗിയേഹി ഭിക്ഖൂഹി അധമ്മകമ്മേ കയിരമാനേ പടിക്കോസന്തി, ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ ലഭന്തി ആഘാതം, ലഭന്തി അപ്പച്ചയം, വധേന തജ്ജേന്തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദിട്ഠിമ്പി ആവികാതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൫൪) പാഠഞ്ച “തേസംയേവ സന്തികേ ദിട്ഠിം ആവികരോന്തി, ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ ലഭന്തി ആഘാതം, ലഭന്തി അപ്പച്ചയം, വധേന തജ്ജേന്തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചതൂഹി പഞ്ചഹി പടിക്കോസിതും, ദ്വീഹി തീഹി ദിട്ഠിം ആവികാതും, ഏകേന അധിട്ഠാതും ന മേതം ഖമതീ”തി ഇമേ പാഠേ സന്ധായ

വുത്തം. **വചനതോ**തി ഇദം പന പാളിയം തീണി സമ്പദാനാനി ഗഹേത്വാ തീഹി കിരിയാപദേഹി വിസും വിസും യോജേതബ്ബം. സബ്ബഞ്ചേതം അനുപദ്ദവത്ഥായ വുത്തം, ന ആപത്തിസബ്ഭാവതോതി യോജനാ. കഥം അനുപദ്ദവസമ്ഭവോതി? നിഗ്ഗഹകമ്മം കാതും അസക്കുണേയ്യഭാവതോ, അഞ്ഞസ്സ ഉപദ്ദവസ്സ ച നിവാരണതോ. തേന വുത്തം വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൧൫൭) **"തേസം അനുപദ്ദവത്ഥായാ**തി സങ്ഘോ സങ്ഘസ്സ കമ്മം ന കരോതി, അഞ്ഞോപി ഉപദ്ദവോ ബഹൂനം ഹോതി, തസ്മാ വുത്ത"ന്തി.

ഓകാസകതകഥാ

൧൫. ഓകാസകതകഥായം **ന, ഭിക്ഖവേ, അനോകാസകതോ**തിആദി "തേന ഖോ പന സമയേന ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ അനോകാസകതം ഭിക്ഖും ആപത്തിയാ ചോദേന്തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും - ന, ഭിക്ഖവേ, അനോകാസകതോ ഭിക്ഖു ആപത്തിയാ ചോദേതബ്ബോ, യോ ചോദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഓകാസം കാരാപേത്വാ ആപത്തിയാ ചോദേതും, കരോതു ആയസ്മാ ഓകാസം, അഹം തം വത്തുകാമോ"തി (മഹാവ॰ ൧൫൩) ഇദം പാഠം സന്ധായ വുത്തം. അധിപ്പായേസു **ചാവനാധിപ്പായോ**തി, സാസനതോ ചാവേതുകാമോ. **അക്കോസാധിപ്പായോ**തി പരം അക്കോസിതുകാമോ പരിഭാസിതുകാമോ. **കമ്മാധിപ്പായോ**തി തജ്ജനീയാദികമ്മം കത്തുകാമോ. **വുട്ഠാനാധിപ്പായോ**തി ആപത്തിതോ വുട്ഠാപേതുകാമോ. **ഉപോസഥപ്പവാരണട്ഠപനാധിപ്പായോ**തി ഉപോസഥം, പവാരണം വാ ഠപേതുകാമോ. **അനുവിജ്ജനാധിപ്പായോ**തി ഉപപരിക്ഖിതുകാമോ. **ധമ്മകഥാധിപ്പായോ**തി ധമ്മം ദേസേതുകാമോ. ഇതി പരം ചോദേന്താനം ഭിക്ഖൂനം അധിപ്പായഭേദോ അനേകവിധോ ഹോതീതി അത്ഥോ. **പുരിമേസു ചതൂസു അധിപ്പായേസൂ**തി ചാവനാധിപ്പായഅക്കോസാധിപ്പായകമ്മാധിപ്പായവുട്ഠാനാധിപ്പായേസു ഓകാസം അകാരാപേന്തസ്സ ദുക്കടം. കാരാപേത്വാപി സമ്മുഖാ ചോദേന്തസ്സ യഥാനുരൂപം സങ്ഘാദിസേസപാചിത്തിയദുക്കടാനി, അസമ്മുഖാ പന ദുക്കടമേവാതി അയമേത്ഥ പിണ്ഡത്ഥോ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

"ഠപനക്ഖേത്തം പന ജാനിതബ്ബ"ന്തി വത്വാ തം ദസ്സേന്തോ **"സുണാതു മേ"**തിആദിമാഹ. അനുവിജ്ജകസ്സ അനുവിജ്ജനാധിപ്പായേന വദന്തസ്സ ഓകാസകമ്മം നത്ഥീതി യോജനാ. ധമ്മകഥികസ്സ അനോദിസ്സ കമ്മം കഥേന്തസ്സ ഓകാസകമ്മം നത്ഥി. സചേ പന ഓദിസ്സ കഥേതി, ആപത്തി, തസ്മാ തം ദസ്സേത്വാ ഗന്തബ്ബന്തി യോജേതബ്ബം. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനകഥാ

൧൬. സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനകഥായം "മാതാപിതരോതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വദമാനേ കിം വദേയ്യാമ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മാതാപിതൂനം ദാതും, ന ച, ഭിക്ഖവേ, സദ്ധാദേയ്യം വിനിപാതേതബ്ബം, യോ വിനിപാതേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൩൬൧) വചനതോ ദായകേഹി സദ്ധായ ഭിക്ഖുസ്സ ദിന്നം വിനിപാതേത്വാ ഗിഹീനം ദാതും ന വട്ടതി. **"ന ച, ഭിക്ഖവേ, സദ്ധാദേയ്യ**ന്തി ഏത്ഥ സേസഞാതീനം ദേന്തോ വിനിപാതേതിയേവ. മാതാപിതരോ പന സചേ രജ്ജേ ഠിതാപി പത്ഥയന്തി, ദാതബ്ബ"ന്തി

അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൪) വുത്തത്താ ഭാതുഭഗിനീആദീനം ഞാതകാനമ്പി ദാതും ന വട്ടതി. വുത്തഞ്ഹി ആചരിയധമ്മസിരിത്ഥേരേന ഖുദ്ദസിക്ഖായം -

> ''ന ലബ്ഭം വിനിപാതേതും, സദ്ധാദേയ്യഞ്ച ചീവരം;
> ലബ്ഭം പിതൂനം സേസാനം, ഞാതീനമ്പി ന ലബ്ഭതീ''തി.

കയവിക്കയസമാപത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനായമ്പി ''മാതരം പന പിതരം വാ 'ഇമം ദേഹീ'തി വദതോ വിഞ്ഞത്തി ന ഹോതി, 'ഇമം ഗണ്ഹാഹീ'തി വദതോ സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനം ന ഹോതി. അഞ്ഞാതകം 'ഇമം ദേഹീ'തി വദതോ വിഞ്ഞത്തി ഹോതി, 'ഇമം ഗണ്ഹാഹീ'തി വദതോ സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനം ഹോതി. 'ഇമിനാ ഇമം ദേഹീ'തി കയവിക്കയം ആപജ്ജതോ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീ''തി അട്ഠകഥായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ၂.൫൯൫) വുത്തം. തഥാ ''സേസഞാതകേസു സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതസമ്ഭവതോ തദഭാവട്ഠാനമ്പി ദസ്സേതും 'മാതരം പന പിതരം വാ'തി വുത്ത''ന്തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൫൯൩-൫൯൫) വുത്തം.

സന്തരുത്തരകഥാ

൩൧. സന്തരുത്തരകഥായം **അന്തര**-സദ്ദോ മജ്ഝവാചകോ. വസതി സീലേനാതി വാസകോ, ''അന്തരേ വാസകോ അന്തരവാസകോ''തി വത്തബ്ബേ ''രൂപഭവോ രൂപ''ന്തിആദീസു വിയ ഉത്തരപദലോപീസമാസവസേന ''അന്തരോ''തി വുത്തോ. ഉത്തരസദ്ദോ ഉപരിവാചകോ, ആഭുസോ സജ്ജതീതി ആസങ്ഗോ, ''ഉത്തരേ ആസങ്ഗോ ഉത്തരാസങ്ഗോ''തി വത്തബ്ബേ വുത്തനയേന ''ഉത്തരോ''തി വുത്തോ, അന്തരോ ച ഉത്തരോ ച അന്തരുത്തരാ, സഹ അന്തരുത്തരേഹി യോ വത്തതീതി **സന്തരുത്തരോ,** സഹപുബ്ബപദഭിന്നാധികരണദ്വിപദബഹുബ്ബീഹിസമാസോ. അഥ വാ സഹ അന്തരേന ച ഉത്തരേന ച യോ വത്തതീതി **സന്തരുത്തരോ,** തിപദബഹുബ്ബീഹിസമാസോ. സങ്ഘാടിം ഠപേത്വാ അന്തരവാസകഉത്തരാസങ്ഗമത്തധരോ ഹുത്വാ ഗാമോ ന പവിസിതബ്ബോതി അത്ഥോ. ''പരിബ്ബാജകമദക്ഖി തിദണ്ഡകേനാ''തിആദീസു വിയ ഇത്ഥമ്ഭൂതലക്ഖണേ ചേതം കരണവചനം, തസ്മാ അന്തരവാസകം തിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേന്തേന പരിമണ്ഡലം നിവാസേത്വാ കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ സങ്ഘാടിഞ്ച ഉത്തരാസങ്ഗഞ്ച ദിഗുണം കത്വാ പാരുപിത്വാ ഗാമോ പവിസിതബ്ബോ.

ചീവരനിക്ഖേപകഥാ

൩൨. ചീവരനിക്ഖേപകഥായം സംഹരീയതേതി സങ്ഘാടി, തസ്സാ **സങ്ഘാടിയാ,** ഭാവയോഗേ കമ്മത്ഥേ ഛട്ഠീ. **നിക്ഖേപായാ**തി ഠപനായ, സങ്ഘാടിം അഗ്ഗഹേത്വാ വിഹാരേ ഠപേത്വാ ഗമനായ പഞ്ച കാരണാനി ഹോന്തീതി അത്ഥോ. **ഗിലാനോ വാ ഹോതീ**തി ഗഹേത്വാ ഗന്തും അസമത്ഥോ ഗിലാനോ വാ ഹോതി. **വസ്സികസങ്കേതം വാ ഹോതീ**തി ''വസ്സികകാലോ അയ''ന്തി സങ്കേതം വാ കതം ഹോതി. **നദീപാരഗതം വാ ഹോതീ**തി നദിയാ പാരം ഗന്ത്വാ ഭുഞ്ജിതബ്ബം ഹോതി. **അഗ്ഗളഗുത്തിവിഹാരോ വാ ഹോതീ**തി അഗ്ഗളം ദത്വാപി ദാതബ്ബോ സുഗുത്തവിഹാരോ വാ ഹോതി. **അത്ഥതകഥിനം**

വാ ഹോതീതി തസ്മിം വിഹാരേ കഥിനം അത്ഥതം വാ ഹോതി അത്ഥതകഥിനാനം അസമാദാനചാരസമ്ഭവതോ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ. **ആരഞ്ഞികസ്സ പന വിഹാരോ ന സുഗുത്തോ ഹോതീ**തി അപ്പഭിക്ഖുകത്താ ചോരാദീനം ഗമനട്ഠാനതോ ച. **ഭണ്ഡുക്ഖലികായാ**തി ചീവരാദിട്ഠപനഭണ്ഡുക്ഖലികായ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യം.

സത്ഥകമ്മവത്ഥികമ്മകഥാ

൨൭൯. സത്ഥകമ്മവത്ഥികമ്മകഥായം **സത്ഥകമ്മം വാ വത്ഥികമ്മം വാ**തി എത്ഥ യേന കേനചി സത്ഥാദിനാ ഛിന്ദനാദി **സത്ഥകമ്മം** നാമ ഹോതി. യേന കേനചി ചമ്മാദിനാ വത്ഥിപീളനം **വത്ഥികമ്മം** നാമ. ''സമ്ബാധേ ദഹനകമ്മം പടിക്ഖേപാഭാവാ വട്ടതീ''തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൨൭൯). വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൭൯) പന **''വത്ഥിപീളന**ന്തി യഥാ വത്ഥിഗതതേലാദി അന്തോസരീരേ ആരോഹന്തി, എവം ഹത്ഥേന വത്ഥിമദ്ദന''ന്തി വുത്തം.

വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨൭൯) പന **''സമ്ബാധേ**തി വച്ചമഗ്ഗേ, ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖുനിയാ ച പസ്സാവമഗ്ഗേപി അനുലോമതോ ദഹനം പടിക്ഖേപാഭാവാ വട്ടതി. സത്ഥവത്ഥികമ്മാനുലോമതോ ന വട്ടതീതി ചേ? ന, പടിക്ഖിത്തപടിക്ഖേപാ, പടിക്ഖിപിതബ്ബസ്സ തപ്പരമതാദീപനതോ. കിം വുത്തം ഹോതി? പുബ്ബേ പടിക്ഖിത്തമ്പി സത്ഥകമ്മം സമ്പിണ്ഡേത്വാ പച്ഛാ 'ന, ഭിക്ഖവേ…പേ॰… ഥുല്ലച്ചയസ്സാ'തി ദ്വിക്ഖത്തും സത്ഥകമ്മസ്സ പരിക്ഖേപോ കതോ. തേന സമ്ബാധസ്സ സാമന്താ ദ്വങ്ഗുലം പടിക്ഖിപിതബ്ബം നാമ സത്ഥവത്ഥികമ്മതോ ഉദ്ധം നത്ഥീതി ദസ്സേതി. കിഞ്ച ഭിയ്യോ - പുബ്ബേ സമ്ബാധേയേവ സത്ഥകമ്മം പടിക്ഖിത്തം, പച്ഛാ സമ്ബാധസ്സ സാമന്താ ദ്വങ്ഗുലമ്പി പടിക്ഖിത്തം , തസ്മാ തസ്സേവ പടിക്ഖേപോ, നേതരസ്സാതി സിദ്ധം. എത്ഥ **'സത്ഥം** നാമ സത്ഥഹാരകം വാസ്സ പരിയേസേയ്യാ'തിആദീസു (പാരാ॰ ൧൬൭) വിയ യേന ഛിന്ദതി, തം സബ്ബം. തേന വുത്തം 'കണ്ടകേന വാ'തിആദി. ഖാരുദാനം പനേത്ഥ ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗേ പസാഖേ പമുഖേ അനുഞ്ഞാതന്തി വേദിതബ്ബം, എകേ പന 'സത്ഥകമ്മം വാ'തി പാഠം വികപ്പേത്വാ വത്ഥികമ്മം കരോന്തി. വത്ഥീതി കിം? അഗ്ഘികാ വുച്ചതി, തായ ഛിന്ദനം വത്ഥികമ്മം നാമാതി ച അത്ഥം വണ്ണയന്തി, തേ 'സത്ഥഹാരകം വാസ്സ പരിയേസേയ്യാ'തി ഇമസ്സ പദഭാജനീയം ദസ്സേത്വാ പടിക്ഖിപിതബ്ബാ. **അണ്ഡവുദ്ധീ**തി വാതണ്ഡകാ, **ആദാനവത്തീ**തി അനാഹവത്തീ''തി വുത്തം. സേസം അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

നഹാപിതപുബ്ബകഥാ

൩൦൩. നഹാപിതപുബ്ബകഥായം നഹാപിതോ പുബ്ബേതി നഹാപിതപുബ്ബോ, പുബ്ബേ നഹാപിതോ ഹുത്വാ ഇദാനി ഭിക്ഖുഭൂതോതി അത്ഥോ. തേന **നഹാപിതപുബ്ബേന** ഭിക്ഖുനാ. **ഖുരഭണ്ഡ**ന്തി ഖുരാദിനഹാപിതഭണ്ഡം, ''ലദ്ധാതപത്തോ രാജകുമാരോ''തിആദീസു വിയ ഉപലക്ഖണനയോയം. ''ന, ഭിക്ഖവേ, പബ്ബജിതേന അകപ്പിയം സമാദപേതബ്ബം, യോ സമാദപേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ന ച, ഭിക്ഖവേ, നഹാപിതപുബ്ബേന ഖുരഭണ്ഡം പരിഹരിതബ്ബം, യോ പരിഹരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൩൦൩) ച ദ്വിധാ പഞ്ഞത്തി, തസ്മാ നഹാപിതപുബ്ബേന വാ അനഹാപിതപുബ്ബേന വാ

പബ്ബജിതേന നാമ അകപ്പിയസമാദപനം ന കാതബ്ബം. നഹാപിതപുബ്ബേന പന ഭിക്ഖുനാ ഖുരേന അഭിലക്ഖിതം ഖുരഭണ്ഡം, ഖുരഭണ്ഡഖുരകോസനിസിതപാസാണഖുരഥവികാദയോ ന പരിഹരിതബ്ബാ ഏവ. സേസം അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൦൦) പന "ന, ഭിക്ഖവേ, പബ്ബജിതേന അകപ്പിയേ സമാദപേതബ്ബന്തി വുത്തത്താ അനുപസമ്പന്നസ്സപി ന കേവലം ദസസു ഏവ സിക്ഖാപദേസു, അഥ ഖോ യം ഭിക്ഖുസ്സ ന കപ്പതി, തസ്മിമ്പീതി അധിപ്പായോ"തി വുത്തം.

ദസഭാഗകഥാ

൩൭. ദസഭാഗകഥായം **സങ്ഘികാനീ**തി സങ്ഘസന്തകാനി **ബീജാനി. പുഗ്ഗലികായാ**തി പുഗ്ഗലസ്സ സന്തകായ ഭൂമിയാ. **ഭാഗം ദത്വാ**തി മൂലഭാഗസങ്ഖാതം ദസമഭാഗം ഭൂമിസാമികാനം ദത്വാ. **പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനീ**തി തേസം ബീജാനം ഫലാനി രോപകേഹി പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനീതി അത്ഥോ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ . **ഇദം കിര ജമ്ബുദീപേ പോരാണകചാരിത്ത**ന്തി ആദികപ്പകാലേ പഠമകപ്പികാ മനുസ്സാ ബോധിസത്തം മഹാസമ്മതം നാമ രാജാനം കത്വാ സബ്ബേപി അത്തനോ അത്തനോ തണ്ഡുലഫലസാലിഖേത്തതോ പവത്തതണ്ഡുലഫലാനി ദസ കോട്ഠാസേ കത്വാ ഏകം കോട്ഠാസം ഭൂമിസാമികഭൂതസ്സ മഹാസമ്മതരാജിനോ ദത്വാ പരിഭുഞ്ജിംസു. തതോ പട്ഠായ ജമ്ബുദീപികാനം മനുസ്സാനം ചാരിതത്താ വുത്തം. തേനേവ സാരത്ഥദീപനീനാമികായമ്പി വിനയടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൦൪) "**ദസഭാഗം ദത്വാ**തി ദസമഭാഗം ദത്വാ. തേനേവാഹ 'ദസ കോട്ഠാസേ കത്വാ ഏകോ കോട്ഠാസോ ഭൂമിസാമികാനം ദാതബ്ബോ'തി" വുത്തം.

പാഥേയ്യകഥാ

൩൮. പാഥേയ്യകഥായം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ"തിആദി ഭദ്ദിയനഗരേ അമിതപരിഭോഗഭൂതേന മേണ്ഡകസേട്ഠിനാ അഭിയാചിതോ ഹുത്വാ അനുഞ്ഞാതം, ഇധ പന പഠമം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച ഗോരസേ ഖീരം ദധിം തക്കം നവനീതം സപ്പി"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൭൨) പഞ്ച ഗോരസാ അനുഞ്ഞാതാ. തതോ പരം സേട്ഠിനോ അഭിയാചനാനുരൂപം വത്വാ അനുജാനിതും **"സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗാ കന്താരാ"**തിആദിമാഹ. സേസം അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. **തഥാ അലഭന്തേന അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതട്ഠാനതോ യാചിത്വാപി ഗഹേതബ്ബ**ന്തി ഏതേന ഏവരൂപേസു കാലേസു വിഞ്ഞത്തിപച്ചയാ ദോസോ നത്ഥീതി ദസ്സേതി. **"ഏകദിവസേന ഗമനീയേ മഗ്ഗേ ഏകഭത്തത്ഥായ പരിയേസിതബ്ബ"**ന്തി വുത്തത്താ പന തതോ ഉപരി യാചനം ന വട്ടതീതി ദസ്സിതം. **"ദീഘേ അദ്ധാനേ"**തിആദിനാ സചേ മാസഗമനീയേ മഗ്ഗേ സത്താഹഗമനീയോ ഏവ കന്താരോ ഹോതി, തത്ഥ സത്താഹയാപനീയമത്തമേവ പാഥേയ്യം പരിയേസിതബ്ബം, തതോ പരം പിണ്ഡചാരികാദിവസേന സുഭിക്ഖസുലഭപിണ്ഡമഗ്ഗത്താ ന പരിയേസിതബ്ബന്തി.

മഹാപദേസകഥാ

൩൯. മഹാപദേസകഥായം മഹാപദേസാ നാമ അപ്പടിക്ഖിത്താ ദ്വേ, അനനുഞ്ഞാതാ ദ്വേതി ചത്താരോതി ദസ്സേന്തോ **"യം ഭിക്ഖവേ"**തിആദിമാഹ.

തേസു അപ്പടിക്ഖിത്തേപി അകപ്പിയാനുലോമകപ്പിയാനുലോമവസേന ദ്വേ, തഥാ അനനുഞ്ഞാതേപീതി.

തത്ഥ **“പരിമദ്ദന്താ**തി ഉപപരിക്ഖന്താ. പട്ടുണ്ണദേസേ സഞ്ജാതവത്ഥം **പട്ടുണ്ണം**. ‘പട്ടുണ്ണം കോസേയ്യവിസേസോ’തി ഹി അഭിധാനകോസേ വുത്തം. ചീനദേസേ സോമാരദേസേ ച സഞ്ജാതവത്ഥാനി ചീനസോമാരപടാനി. പട്ടുണ്ണാദീനി തീണി കോസേയ്യസ്സ അനുലോമാനി പാണകേഹി കതസുത്തമയത്താ. **ഇദ്ധിമയം** ഏഹിഭിക്ഖൂനം പുഞ്ഞിദ്ധിയാ നിബ്ബത്തചീവരം, തം ഖോമാദീനം അഞ്ഞതരം ഹോതീതി തേസംയേവ അനുലോമം. ദേവതാഹി ദിന്നചീവരം **ദേവദത്തിയം,** തം കപ്പരുക്ഖേ നിബ്ബത്തം ജാലിനിയാ ദേവകഞ്ഞായ അനുരുദ്ധത്ഥേരസ്സ ദിന്നവത്ഥസദിസം, തമ്പി ഖോമാദീനംയേവ അനുലോമം ഹോതി തേസു അഞ്ഞതരഭാവതോ. **ദ്വേ പടാനി ദേസനാമേന വുത്താനീ**തി തേസം സരൂപദസ്സനമത്തമേതം, നാഞ്ഞനിവത്തനപദം പട്ടുണ്ണപട്ടസ്സപി ദേസനാമേനേവ വുത്തത്താ. **തുമ്ബാ**തി തീണി ഭാജനാനി. **ഫലകതുമ്ബോ** ലാബുആദി. **ഉദകതുമ്ബോ** ഉദകുക്ഖിപനകുടകോ. **കിലഞ്ജച്ഛത്ത**ന്തി വേളുവിലീവേഹി വായിത്വാ കതഛത്ത”ന്തി സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൩൪) വുത്തം.

“യാവകാലികപക്കാനന്തി പക്കേ സന്ധായ വുത്തം. ആമാനി പന അനുപസമ്പന്നേഹി സീതുദകേ മദ്ദിത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ ദിന്നപാനം പച്ഛാഭത്തമ്പി കപ്പതി ഏവ. അയഞ്ച അത്ഥോ മഹാഅട്ഠകഥായം സരൂപതോ അവുത്തോതി ആഹ **‘കുരുന്ദിയം പനാ’**തിആദി. **ഉച്ഛുരസോ നികസടോ**തി ഇദം പാതബ്ബതാസാമഞ്ഞേന യാമകാലികകഥായം വുത്തം, തം പന സത്താഹകാലികമേവാതി ഗഹേതബ്ബം. **ഇമേ ചത്താരോ രസാ**തി ഫലപത്തപുപ്ഫഉച്ഛുരസാ ചത്താരോ”തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൩൦൦) വുത്തം. **“ദ്വേ പടാ ദേസനാമേനേവാ**തി ചീനപടസോമാരപടാനി. **തീണീ**തി പട്ടുണ്ണേന സഹ തീണി. **ഇദ്ധിമയം** ഏഹിഭിക്ഖൂനം നിബ്ബത്തം. **ദേവദത്തിയം** അനുരുദ്ധത്ഥേരേന ലദ്ധ”ന്തി വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩൪൭).

സംസട്ഠകഥാ

സംസട്ഠകഥായം **തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം കാലേ കപ്പതീ**തിആദി സബ്ബം സമ്ഭിന്നരസം സന്ധായ വുത്തം. സചേ ഹി ഛല്ലിമ്പി അപനേത്വാ സകലേനേവ നാളികേരഫലേന സദ്ധിം പാനകം പടിഗ്ഗഹിതം ഹോതി, നാളികേരം അപനേത്വാ തം വികാലേപി കപ്പതി. ഉപരി സപ്പിപിണ്ഡം ഠപേത്വാ സീതലപായാസം ദേന്തി, യം പായാസേന അസംസട്ഠം സപ്പി, തം അപനേത്വാ സത്താഹം പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. ബദ്ധമധുഫാണിതാദീസുപി ഏസേവ നയോ. തക്കോലജാതിഫലാദീഹി അലങ്കരിത്വാ പിണ്ഡപാതം ദേന്തി, താനി ഉദ്ധരിത്വാ ധോവിത്വാ യാവജീവം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനി, യാഗുയം പക്ഖിപിത്വാ ദിന്നസിങ്ഗിവേരാദീസുപി, തേലാദീസു പക്ഖിപിത്വാ ദിന്നലട്ഠിമധുകാദീസുപി ഏസേവ നയോ. ഏവം യം യം അസമ്ഭിന്നരസം ഹോതി, തം തം ഏകതോ പടിഗ്ഗഹിതമ്പി യഥാ സുദ്ധം ഹോതി, തഥാ ധോവിത്വാ വാ തച്ഛേത്വാ വാ തസ്സ തസ്സ കാലസ്സ വസേന പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

സചേ പന സമ്ഭിന്നരസം ഹോതി സംസട്ഠം, ന വട്ടതി. യാവകാലികഞ്ഹി അത്തനാ സദ്ധിം സമ്ഭിന്നരസാനി തീണിപി യാമകാലികാദീനി അത്തനോ സഭാവം ഉപനേതി. യാമകാലികം ദ്വേപി സത്താഹകാലികാദീനി അത്തനോ സഭാവം ഉപനേതി. സത്താഹകാലികം അത്തനാ സദ്ധിം സംസട്ഠം യാവജീവികം അത്തനോ സഭാവഞ്ഞേവ ഉപനേതി, തസ്മാ തേന തദഹുപടിഗ്ഗഹിതേന സദ്ധിം തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം വാ പുരേപടിഗ്ഗഹിതം വാ യാവജീവികം സത്താഹം കപ്പതി, ദ്വീഹപടിഗ്ഗഹിതേന ഛാഹം...പേ॰... സത്താഹപടിഗ്ഗഹിതേന തദഹേവ കപ്പതീതി വേദിതബ്ബം. തസ്മായേവ ഹി ''സത്താഹകാലികേന, ഭിക്ഖവേ, യാവജീവികം തദഹുപടിഗ്ഗഹിത''ന്തി അവത്വാ ''പടിഗ്ഗഹിതം സത്താഹം കപ്പതീ''തി വുത്തം.

കാലയാമസത്താഹാതിക്കമേസു ചേത്ഥ വികാലഭോജനസന്നിധിഭേസജ്ജസിക്ഖാപദാനം വസേന ആപത്തിയോ വേദിതബ്ബാ. ഇമേസു ച പന ചതൂസു കാലികേസു യാവകാലികം യാമകാലികന്തി ഇദമേവ ദ്വയം അന്തോവുത്ഥകഞ്ചേവ സന്നിധികാരകഞ്ച ഹോതി, സത്താഹകാലികഞ്ച യാവജീവികഞ്ച അകപ്പിയകുടിയം നിക്ഖിപിതുമ്പി വട്ടതി, സന്നിധിമ്പി ന ജനേതീതി. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ.

പഞ്ചഭേസജ്ജകഥാ

പഞ്ചഭേസജ്ജകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, താനി പഞ്ച ഭേസജ്ജാനി കാലേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ കാലേ പരിഭുഞ്ജിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൦) വചനതോ സാരദികേന ആബാധേന ഫുട്ഠാനം ഭിക്ഖൂനം യാഗുപി പീതാ ഉഗ്ഗച്ഛതി, ഭത്തമ്പി ഭുത്തം ഉഗ്ഗച്ഛതി, തേ തേന കിസാ ഹോന്തി ലൂഖാ ദുബ്ബണ്ണാ ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതാ ധമനിസന്ഥതഗത്താ. തേസം യം ഭേസജ്ജഞ്ചേവ അസ്സ ഭേസജ്ജസമ്മതഞ്ച, ലോകസ്സ ആഹാരത്ഥഞ്ച ഫരേയ്യ, ന ച ഓളാരികോ ആഹാരോ പഞ്ഞായേയ്യ. തത്രിമാനി പഞ്ച ഭേസജ്ജാനി. സേയ്യഥിദം - സപ്പി നവനീതം തേലം മധു ഫാണിതം, താനി ഭേസജ്ജാനി കാലേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ കാലേ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. തത്ഥ **''സാരദികേന ആബാധേനാ**തി സരദകാലേ ഉപ്പന്നേന പിത്താബാധേന. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ വസ്സോദകേനപി തേമേന്തി, കദ്ദമമ്പി മദ്ദന്തി, അന്തരന്തരാ ആബാധോപി ഖരോ ഹോതി, തേന തേസം പിത്തം കോട്ഠബ്ഭന്തരഗതം ഹോതി. **ആഹാരത്ഥഞ്ച ഫരേയ്യാ**തി ആഹാരത്ഥം സാധേയ്യാ''തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൦) വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൬൦) **''പിത്തം കോട്ഠബ്ഭന്തരഗതം ഹോതീ**തി ബഹിസരീരേ ബ്യാപേത്വാ ഠിതം അബദ്ധപിത്തം കോട്ഠബ്ഭന്തരഗതം ഹോതി, തേന പിത്തം കുപിതം ഹോതീതി അധിപ്പായോ''തി വുത്തം.

വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨൬൦) **''യം ഭേസജ്ജഞ്ചേവ അസ്സാ**തി പരതോ 'തദുഭയേന ഭിയ്യോസോമത്തായ കിസാ ഹോന്തീ'തിആദിനാ വിരോധദസ്സനതോ നിദാനാനപേക്ഖം യഥാലാഭവസേന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. യഥാനിദാനം കസ്മാ ന വുത്തന്തി ചേ? തദഞ്ഞാപേക്ഖാധിപ്പായതോ. സബ്ബബുദ്ധകാലേപി ഹി സപ്പിആദീനം സത്താഹകാലികഭാവാപേക്ഖോതി. തഥാ വചനേന ഭഗവതോ അധിപ്പായോ. തേനേവ 'ആഹാരത്ഥഞ്ച ഫരേയ്യ, ന

ച ഓളാരികോ ആഹാരോ പഞ്ഞായേയ്യാ’തി വുത്തം. തഥാ ഹി കാലേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ കാലേ പരിഭുഞ്ജിതുന്തി ഏത്ഥ ച കാലപരിച്ഛേദോ ന കതോ, കുതോയേവ പന ലബ്ഭാ തദഞ്ഞാപേക്ഖാധിപ്പായോ ഭഗവതാ മൂലഭേസജ്ജാദീനി താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവന്തി കാലപരിച്ഛേദോ. യം പന ‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, താനി ഭേസജ്ജാനി കാലേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ കാലേ പരിഭുഞ്ജിതു’ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൦) വചനം, തം ‘സന്നിധിം കത്വാ അപരാപരസ്മിം ദിവസേ കാലേ ഏവ പരിഭുഞ്ജിതും അനുജാനാമീ’തി അധിപ്പായതോ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. അഞ്ഞഥാ അതിസയത്ഥാ ഭഗവതോ ‘യം ഭേസജ്ജഞ്ചേവ അസ്സാ’തിആദിവിതക്കുപ്പാദോ ന സമ്ഭവതി. പണീതഭോജനാനുമതിയാ പസിദ്ധത്താ ആബാധാനുരൂപസപ്പായാപേക്ഖായ വുത്താനീതി ചേ? തഞ്ച ന, ‘ഭിയ്യോസോമത്തായാ’തി കിസാദിഭാവാപത്തിദസ്സനതോ. യഥാ ഉച്ഛുരസം ഉപാദായ ഫാണിതന്തി വുത്തം, തഥാ നവനീതം ഉപാദായ സപ്പീതി വത്തബ്ബതോ നവനീതം വിസും ന വത്തബ്ബന്തി ചേ? ന വിസേസദസ്സനാധിപ്പായതോ. യഥാ ഫാണിതഗ്ഗഹണേന സിദ്ധേപി പരതോ ഉച്ഛുരസോ വിസും അനുഞ്ഞാതോ ഉച്ഛുസാമഞ്ഞതോ ഗുളോദകട്ഠാനേ ഠപനാധിപ്പായതോ, തഥാ നവനീതേ വിസേസവിധിദസ്സനാധിപ്പായതോ നവനീതം വിസും അനുഞ്ഞാതന്തി വേദിതബ്ബം. വിസേസവിധി പനസ്സ ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദട്ഠകഥാവസേന (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൨-൬൨൩) വേദിതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ ‘പചിത്വാ സപ്പിം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതുകാമേന അധോതമ്പി പചിതും വട്ടതീ’തി. തത്ഥ സപ്പി പക്കാവ ഹോതി, നാപക്കാ, തഥാ ഫാണിതമ്പി. നവനീതം അപക്കമേവാ’’തിആദി.

ദുതിയഭേസജ്ജകഥാ

ദുതിയഭേസജ്ജകഥായം ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, താനി പഞ്ച ഭേസജ്ജാനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ കാലേപി വികാലേപി പരിഭുഞ്ജിതു’’ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൧) വചനതോ ‘‘താനി പഞ്ച ഭേസജ്ജാനി കാലേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ കാലേ പരിഭുഞ്ജന്താനം തേസം ഭിക്ഖൂനം യാനിപി താനി പാകതികാനി ലൂഖാനി ഭോജനാനി, താനി നച്ഛാദേന്തി, പഗേവ സേനേസിതാനി. തേ തേന ചേവ സാരദികേന ആബാധേന ഫുട്ഠാ ഇമിനാ ച ഭത്താച്ഛാദകേന തദുഭയേന ഭിയ്യോസോമത്തായ കിസാ ഹോന്തീ’’തി ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം കാലേപി വികാലേപീതി അനുഞ്ഞാതത്താ വികാലേപി പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. തത്ഥ **‘‘നച്ഛാദേന്തീ**തി ന ജീരന്തി, ന വാതരോഗം പടിപ്പസ്സമ്ഭേതും സക്കോന്തി. **സേനേസിതാനീ**തി സിനിദ്ധാനി. **ഭത്താച്ഛാദകേനാ**തി ഭത്തം അരോചികേനാ’’തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൧) വുത്തം, ടീകാസു (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൨൬൧; വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ২.২৬১-২৬২) പന **‘‘നച്ഛാദേന്തീ**തി രുചിം ന ഉപ്പാദേന്തീ’’തി ഏത്തകമേവ വുത്തം, മഹാവിഭങ്ഗേ (പാരാ॰ ൬൨൨) പന ‘‘യാനി ഖോ പന താനി ഗിലാനാനം ഭിക്ഖൂനം പടിസായനീയാനി ഭേസജ്ജാനി. സേയ്യഥിദം - സപ്പി നവനീതം തേലം മധു ഫാണിതം, താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ സത്താഹപരമം സന്നിധികാരകം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനി, തം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ’’ന്തി വചനതോ ഇമേസം പഞ്ചഭേസജ്ജാനം സത്താഹകാലികഭാവോ വേദിതബ്ബോ, ഇധ പന അട്ഠുപ്പത്തിവസേന വുത്തോതി.

വസാഭേസജ്ജകഥാ

വസാഭേസജ്ജകഥായം ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസാനി ഭേസജ്ജാനി അച്ഛവസം മച്ഛവസം സുസുകാവസം സൂകരവസം ഗദ്രഭവസം കാലേ പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം കാലേ സംസട്ഠം തേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതും. വികാലേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹിതം വികാലേ നിപ്പക്കം വികാലേ സംസട്ഠം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി തിണ്ണം ദുക്കടാനം. കാലേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹിതം വികാലേ നിപ്പക്കം വികാലേ സംസട്ഠം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദ്വിന്നം ദുക്കടാനം. കാലേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം വികാലേ സംസട്ഠം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. കാലേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം കാലേ സംസട്ഠം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, അനാപത്തീ’’തി (മഹാവ॰ ൨൬൨). തത്ഥ **‘‘കാലേ പടിഗ്ഗഹിത**ന്തിആദീസു മജ്ഝന്ഹികേ അവീതിവത്തേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ പചിത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ ചാതി അത്ഥോ. **തേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതു**ന്തി സത്താഹകാലികതേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതു’’ന്തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൨) വുത്തം, ടീകാസു (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൨൬൨; വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൬൧-൨൬൨) പന **‘‘സുസുകാ**തി സമുദ്ദേ ഭവാ ഏകാ മച്ഛജാതി, കുമ്ഭിലാതിപി വദന്തി. **സംസട്ഠ**ന്തി പരിസ്സാവിതം. **തേലപരിഭോഗേനാ**തി സത്താഹകാലികപരിഭോഗം സന്ധായ വുത്ത’’ന്തി വുത്തം. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന ഹേട്ഠാ ചതുകാലികകഥായം വുത്തോയേവ.

മൂലഭേസജ്ജകഥാ

മൂലഭേസജ്ജകഥായം ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മൂലാനി ഭേസജ്ജാനി, ഹലിദ്ദിം സിങ്ഗിവേരം വചം വചത്തം അതിവിസം കടുകരോഹിണിം ഉസീരം ഭദ്ദമുത്തകം, യാനി വാ പനഞ്ഞാനിപി അത്ഥി മൂലാനി ഭേസജ്ജാനി നേവ ഖാദനീയേ ഖാദനീയത്ഥം ഫരന്തി, ന ഭോജനീയേ ഭോജനീയത്ഥം ഫരന്തി, താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവം പരിഹരിതും, സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും. അസതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ’’തി. തത്ഥ **വചത്ത**ന്തി സേതവചം. സേസം ഹേട്ഠാ വുത്തമേവ.

പിട്ഠഭേസജ്ജകഥാ

പിട്ഠഭേസജ്ജകഥായം ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, നിസദം നിസദപോതക’’ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൩) വചനതോ പിസിതേഹി ചുണ്ണകതേഹി മൂലഭേസജ്ജേഹി അത്ഥേ സതി നിസദഞ്ച നിസദപോതകഞ്ച പരിഹരിതും വട്ടതി. തത്ഥ **നിസദം നിസദപോതക**ന്തി പിസനസിലാ ച പിസനപോതോ ച. നിസദന്തി പിസന്തി ചുണ്ണവിചുണ്ണം കരോന്തി മൂലഭേസജ്ജാദയോ ഏത്ഥാതി **നിസദം,** പിസനസിലാ. നിസദന്തി പിസന്തി ചുണ്ണവിചുണ്ണം കരോന്തി മൂലഭേസജ്ജാദയോ ഏതേനാതി നിസദം, പോസേതബ്ബോതി പോതോ, ദാരകോ. ഖുദ്ദകപ്പമാണതായ പോതോ വിയാതി പോതോ, നിസദഞ്ച തം പോതോ ചാതി നിസദപോതോ, **തം നിസദപോതകം**. നിപുബ്ബസദ ചുണ്ണകരണേതി ധാതു.

കസാവഭേസജ്ജകഥാ

കസാവഭേസജ്ജകഥായം ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കസാവാനി ഭേസജ്ജാനി നിമ്ബകസാവം കുടജകസാവം പടോലകസാവം ഫഗ്ഗവകസാവം

നത്തമാലകസാവം, യാനി വാ പനഞ്ഞാനിപി അത്ഥി കസാവാനി ഭേസജ്ജാനി നേവ ഖാദനീയേ ഖാദനീയത്ഥം ഫരന്തി, ന ഭോജനീയേ ഭോജനീയത്ഥം ഫരന്തി, താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവം പരിഹരിതും, സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും, അസതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൨൬൩) വചനതോ താനിപി കസാവഭേസജ്ജാനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവം പരിഹരിതും സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. തത്ഥ **ഫഗ്ഗവ**ന്തി ലതാജാതി. **നത്തമാല**ന്തി കരഞ്ജം. **''കസാവേഹീ**തി തച്ചാദീനി ഉദകേ താപേത്വാ ഗഹിതഊസരേഹീ''തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൬൩) വുത്തം.

പണ്ണഭേസജ്ജകഥാ

പണ്ണഭേസജ്ജകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പണ്ണാനി ഭേസജ്ജാനി നിമ്ബപണ്ണം കുടജപണ്ണം പടോലപണ്ണം നത്തമാലപണ്ണം ഫഗ്ഗവപണ്ണം സുലസിപണ്ണം കപ്പാസപണ്ണം, യാനി വാ പനഞ്ഞാനിപി അത്ഥി പണ്ണാനി ഭേസജ്ജാനി നേവ ഖാദനീയേ ഖാദനീയത്ഥം ഫരന്തി, ന ഭോജനീയേ ഭോജനീയത്ഥം ഫരന്തി, താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവം പരിഹരിതും, സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും, അസതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൨൬൩) വചനതോ ഖാദനീയഭോജനീയത്ഥം അഫരന്താനി താനിപി പണ്ണാനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവം പരിഹരിതും, സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. **അച്ഛവസ**ന്തിആദീസു നിസ്സഗ്ഗിയവണ്ണനായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩) വുത്തനയേനേവ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. മൂലഭേസജ്ജാദിവിനിച്ഛയോപി ഖുദ്ദകവണ്ണനായം വുത്തോയേവ, തസ്മാ ഇധ യം യം പുബ്ബേ അവുത്തം, തം തദേവ വണ്ണയിസ്സാമ.

ഫലഭേസജ്ജകഥാ

ഫലഭേസജ്ജകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഫലാനി ഭേസജ്ജാനി ബിളങ്ഗം പിപ്പലിം മരിചം ഹരീതകം വിഭീതകം ആമലകം ഗോട്ഠഫലം, യാനി വാ പനഞ്ഞാനിപി അത്ഥി ഫലാനി ഭേസജ്ജാനി നേവ ഖാദനീയേ ഖാദനീയത്ഥം ഫരന്തി, ന ഭോജനീയേ ഭോജനീയത്ഥം ഫരന്തി, താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവം പരിഹരിതും, സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും, അസതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൨൬൩) വചനതോ ഖാദനീയഭോജനീയത്ഥം അഫരന്താനി താനി ഫലാനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവം പരിഹരിതും, സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതുമ്പി വട്ടതി.

ജതുഭേസജ്ജകഥാ

ജതുഭേസജ്ജകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ജതൂനി ഭേസജ്ജാനി ഹിങ്ഗും ഹിങ്ഗുജതും ഹിങ്ഗുസിപാടികം തകം തകപത്തിം തകപണ്ണിം സജ്ജുലസം, യാനി വാ പനഞ്ഞാനിപി അത്ഥി ജതൂനി ഭേസജ്ജാനി നേവ ഖാദനീയേ ഖാദനീയത്ഥം ഫരന്തി, ന ഭോജനീയേ ഭോജനീയത്ഥം ഫരന്തി, താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവം പരിഹരിതും, സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും, അസതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൨൬൩) വചനതോ താനി ജതൂനി ഭേസജ്ജാനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവം പരിഹരിതും, സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. തത്ഥ

ഹിങ്ഗുഹിങ്ഗുജതുഹിങ്ഗുസിപാടികാ ഹിങ്ഗുജാതിയോയേവ. **തകതകപത്തിതകപണ്ണയോ** ലാഖാജാതിയോ.

വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨൬൩) പന **"ഹിങ്ഗുജതു** നാമ ഹിങ്ഗുരുക്ഖസ്സ ദണ്ഡപല്ലവപവാളപാകനിപ്ഫന്നാ. **ഹിങ്ഗുസിപാടികാ** നാമ തസ്സ മൂലസാഖപാകനിപ്ഫന്നാ. **തകം** നാമ തസ്സ രുക്ഖസ്സ തചപാകോദകം. **തകപത്തീ**തി തസ്സ പത്തപാകോദകം. **തകപണ്ണീ**തി തസ്സ ഫലപാകോദകം. അഥ വാ **'തകം** നാമ ലാഖാ. **തകപത്തീ**തി കിത്തിമലോഹസാഖാ . **തകപണ്ണീ**തി പക്കലാഖാ'തി ലിഖിതം. **സതി പച്ചയേ**തി എത്ഥ സതിപച്ചയതാ ഗിലാനാഗിലാനവസേന ദ്വിധാ വേദിതബ്ബാ. വികാലഭോജനസിക്ഖാപദസ്സ ഹി അനാപത്തിവാരേ യാമകാലികാദീനം തിണ്ണമ്പി അവിസേസേന സതിപച്ചയതാ വുത്താ. ഇമസ്മിം ഖന്ധകേ 'അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനസ്സ ഗുളം അഗിലാനസ്സ ഗുളോദകം. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനസ്സ ലോണസോവീരകം, അഗിലാനസ്സ ഉദകസമ്ഭിന്ന'ന്തി (മഹാവ॰ ൨൭൪) വുത്തം, തസ്മാ സിദ്ധം 'സതിപച്ചയതാ ഗിലാനാഗിലാനവസേന ദുവിധാ'തി, അഞ്ഞഥാ അസതി പച്ചയേ ഗുളോദകാദി ആപജ്ജതി, തതോ ച പാളിവിരോധോ. **ആഹാരത്ഥ**ന്തി ആഹാരപയോജനം, ആഹാരകിച്ചയാപനന്തി അത്ഥോതി ച. **തേലപരിഭോഗേനാ**തി സത്താഹകാലികപരിഭോഗേന. **പിട്ഠേഹീ**തി പിസിതതേലേഹി. **കോട്ഠഫല**ന്തി കോട്ഠരുക്ഖസ്സ ഫലം, മദനഫലം വാതി ച ലിഖിത''ന്തി വുത്തം.

ലോണഭേസജ്ജകഥാ

ലോണഭേസജ്ജകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ലോണാനി ഭേസജ്ജാനി സാമുദ്ദികം കാളലോണം സിന്ധവം ഉബ്ഭിദം ബിലം, യാനി വാ പനഞ്ഞാനിപി അത്ഥി ലോണാനി ഭേസജ്ജാനി നേവ ഖാദനീയേ ഖാദനീയത്ഥം ഫരന്തി, ന ഭോജനീയേ ഭോജനീയത്ഥം ഫരന്തി, താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവം പരിഹരിതും, സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും, അസതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൨൬൩) വചനതോ താനി ലോണാനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവം പരിഹരിതും, സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. തത്ഥ **സാമുദ്ദ**ന്തി സമുദ്ദതീരേ വാലുകം വിയ സന്തിട്ഠതി. **കാളലോണ**ന്തി പകതിലോണം. **സിന്ധവ**ന്തി സേതവണ്ണം പബ്ബതേ ഉട്ഠഹതി. **ഉബ്ഭിദ**ന്തി ഭൂമിതോ അങ്കുരം വിയ ഉട്ഠഹതി. **ബില**ന്തി ദബ്ബസമ്ഭാരേഹി സദ്ധിം പചിതം, തം രത്തവണ്ണം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ៣.൨൬൩) പന **"ഉബ്ഭിദം** നാമ ഊസരപംസുമയ''ന്തി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൬൩) പന **"ഉബ്ഭിദ**ന്തി ഊസരപംസുമയം ലോണം. **ബില**ന്തി ലോണവിസേസോ''തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായമ്പി തഥേവ വുത്തം.

ചുണ്ണകഥാ

ചുണ്ണകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കണ്ഡു വാ പീളകാ വാ അസ്സാവോ വാ ഥുല്ലകച്ഛു വാ ആബാധോ കായോ വാ ദുഗ്ഗന്ധോ ചുണ്ണാനി ഭേസജ്ജാനി, അഗിലാനസ്സ ഛകണം മത്തികം രജനനിപ്പക്കം. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉദുക്ഖലം മുസല''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪). **"കായോ വാ ദുഗ്ഗന്ധോ**തി കസ്സചി അസ്സാദീനം വിയ കായഗന്ധോ ഹോതി, തസ്സപി സിരീസകോസുമ്ബാദിചുണ്ണാനി വാ ഗന്ധചുണ്ണാനി വാ സബ്ബാനി വട്ടന്തി.

ഛകണന്തി ഗോമയം. **രജനനിപ്പക്ക**ന്തി രജനകസടം, പാകതികചുണ്ണമ്പി കോട്ടേത്വാ ഉദകേന തേമേത്വാ ന്ഹായിതും വട്ടതി, ഏതമ്പി രജനനിപ്പക്കസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതീ"തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൪) വുത്തം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൨൬൪) പന **"ഛകണ**ന്തി ഗോമയം. **പാകതികചുണ്ണം** നാമ അപക്കകസാവചുണ്ണം. തേന ഠപേത്വാ ഗന്ധചുണ്ണം സബ്ബം വട്ടതീതി വദന്തീ"തി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൬൪-൨൬൫) **"ഛകണ**ന്തി ഗോമയം. **പാകതികചുണ്ണ**ന്തി അപക്കകസാവചുണ്ണം, ഗന്ധചുണ്ണം പന ന വട്ടതീ"തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായമ്പി (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨൬൪) **"ഛകണ**ന്തി ഗോമയം. **പാകതികചുണ്ണം** നാമ അപക്കകസാവചുണ്ണം. തേന ഠപേത്വാ ഗന്ധചുണ്ണം സബ്ബം വട്ടതീതി വദന്തീ"തി വുത്തം. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചുണ്ണചാലിനി"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) വചനതോ ഗിലാനാനം ഭിക്ഖൂനം ചുണ്ണേഹി ഭേസജ്ജേഹി ചാലിതേഹി അത്ഥേ സതി ചുണ്ണചാലിനീ വട്ടതി. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദുസ്സചാലിനി"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) വചനതോ സണ്ഹേഹി ചുണ്ണേഹി അത്ഥേ സതി ദുസ്സചാലിനീ വട്ടതി . **"ചുണ്ണചാലിനി**ന്തി ഉദുക്ഖലേ കോട്ടിതചുണ്ണപരിസ്സാവനി"ന്തി വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൬൪-൨൬൫) വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായമ്പി (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨൬൪) **"ചാലിതേഹീ**തി പരിസ്സാവിതേഹീ"തി വുത്തം.

അമനുസ്സികാബാധകഥാ

അമനുസ്സികാബാധകഥായം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അമനുസ്സികാബാധേ ആമകമംസം ആമകമംസലോഹിത"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) വചനതോ യസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആമകമംസം ഖാദിതസ്സ ആമകലോഹിതം പിവിതസ്സ സോ അമനുസ്സാബാധോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, തസ്സ അനാപത്തി. തത്ഥ **ആമകമംസഞ്ച ഖാദി, ആമകലോഹിതഞ്ച പിവീ**തി ന തം ഭിക്ഖു ഖാദി, ന പിവി, അമനുസ്സോ ഖാദിത്വാ ച പിവിത്വാ ച പക്കന്തോ. തേന വുത്തം "തസ്സ സോ അമനുസ്സികാബാധോ പടിപ്പസ്സമ്ഭീ"തി.

അഞ്ജനകഥാ

അഞ്ജനകഥായം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ജനം കാളഞ്ജനം രസഞ്ജനം സോതഞ്ജനം ഗേരുകം കപല്ല"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൫) വചനതോ ഭിക്ഖൂനം ചക്ഖുരോഗേ സതി അഞ്ജനാദീനി വട്ടന്തി. തത്ഥ **"അഞ്ജന**ന്തി സബ്ബസങ്ഗാഹികവചനമേതം. **കാളഞ്ജന**ന്തി ഏകാ അഞ്ജനജാതി. **രസഞ്ജന**ന്തി നാനാസമ്ഭാരേഹി കതം. **സോതഞ്ജന**ന്തി നദീസോതാദീസു ഉപ്പജ്ജനകഅഞ്ജനം. **ഗേരുകോ** നാമ സുവണ്ണഗേരുകോ. **കപല്ല**ന്തി ദീപസിഖതോ ഗഹിതമസീ"തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൪) വുത്തം. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൨൬൫) **"സുവണ്ണഗേരുകോ**തി സുവണ്ണതുത്ഥാദീ"തി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൬൪-൨൬൫) തഥേവ വുത്തം. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചന്ദനം തഗരം കാളാനുസാരിയം താലീസം ഭദ്ദമുത്തക"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൫) വചനതോ അഞ്ജനൂപപിസനേഹി അത്ഥേ സതി ഇമാനി ചന്ദനാദീനി വട്ടന്തി. തത്ഥ **"ചന്ദന**ന്തി ലോഹിതചന്ദനാദികം യം കിഞ്ചി ചന്ദനം. **തഗരാദീനി** പാകടാനി. അഞ്ഞാനിപി നീലുപ്പലാദീനി വട്ടന്തിയേവ. **അഞ്ജനൂപപിസനേഹീ**തി

അഞ്ജനേഹി സദ്ധിം ഏകതോ പിസിതബ്ബേഹി. ന ഹി കിഞ്ചി അഞ്ജനൂപപിസനം ന വട്ടതീ''തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൪) ടീകായം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൨൬൪) പന **''അഞ്ജനൂപപിസന**ന്തി അഞ്ജനത്ഥായ ഉപപിസിതബ്ബം യം കിഞ്ചി ചുണ്ണജാതീ''തി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൬൪-൨൬൫) പന ''പാളിയം **അഞ്ജനൂപപിസന**ന്തി അഞ്ജനേ ഉപനേതും പിസിതബ്ബഭേസജ്ജ''ന്തി വുത്തം.

''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ജനി''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൫) വചനതോ അഞ്ജനഠപനട്ഠാനം വട്ടതി. ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഉച്ചാവചാ അഞ്ജനീ ധാരേതബ്ബാ, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠിമയം ദന്തമയം വിസാണമയം നളമയം വേളുമയം കട്ഠമയം ജതുമയം ലോഹമയം സങ്ഖനാഭിമയ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൫) വചനതോ ഏതാനി കപ്പിയാനി. തത്ഥ **അട്ഠിമയ**ന്തി മനുസ്സട്ഠിം ഠപേത്വാ അവസേസഅട്ഠിമയം. **ദന്തമയ**ന്തി ഹത്ഥിദന്താദിസബ്ബദന്തമയം. **വിസാണമയേപി** അകപ്പിയം നാമ നത്ഥി. **നളമയാദയോ** ഏകന്തകപ്പിയായേവ.

''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അപിധാന''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൫) വചനതോ അഞ്ജനീഅപിധാനമ്പി വട്ടതി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സുത്തകേന ബന്ധിത്വാ അഞ്ജനിയാ ബന്ധിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൫) വചനതോ അപിധാനം സുത്തകേന ബന്ധിത്വാ അഞ്ജനിയാ ബന്ധിതബ്ബം. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സുത്തകേന സിബ്ബേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൫) വചനതോ അപതനത്ഥായ അഞ്ജനീസുത്തകേന സിബ്ബേതും വട്ടതി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ജനിസലാക''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൫) വചനതോ അഞ്ജനിസലാകമ്പി വട്ടതി. ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഉച്ചാവചാ അഞ്ജനിസലാകാ ധാരേതബ്ബാ, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠിമയം...പേ॰... സങ്ഖനാഭിമയ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൫) വചനതോ ഏതായേവ അഞ്ജനിസലാകാ വട്ടന്തി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സലാകട്ഠാനിയ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൫) വചനതോ അഞ്ജനിസലാകട്ഠാനിയമ്പി വട്ടതി. തത്ഥ **സലാകട്ഠാനിയ**ന്തി യത്ഥ സലാകം ഓദഹന്തി, തം സുസിരദണ്ഡകം വാ ഥവികം വാ അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ജനിത്ഥവിക''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൫) വചനതോ ഥവികമ്പി വട്ടതി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അംസബദ്ധകം ബന്ധനസുത്തക''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൫) വചനതോ അഞ്ജനിത്ഥവികായ അംസേ ലഗ്ഗനത്ഥായ അംസബദ്ധകമ്പി ബന്ധനസുത്തകമ്പി വട്ടതി.

നത്ഥുകഥാ

നത്ഥുകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മുദ്ധനി തേലക''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൬) വചനതോ സീസാഭിതാപസ്സ ഭിക്ഖുനോ മുദ്ധനി തേലം വട്ടതി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, നത്ഥുകമ്മ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൬) വചനതോ നക്ഖമനീയേ സതി നത്ഥുകമ്മം വട്ടതി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, നത്ഥുകരണി''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൬) വചനതോ നത്ഥുയാ അഗളനത്ഥം നത്ഥുകരണീ വട്ടതി. ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഉച്ചാവചാ നത്ഥുകരണീ ധാരേതബ്ബാ, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠിമയം...പേ॰... സങ്ഖനാഭിമയ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൬) വചനതോ ഏതായേവ നത്ഥുകരണിയോ വട്ടന്തി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യമകനത്ഥുകരണി''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൬)

വചനതോ നത്ഥു വിസമം ആസിഞ്ചയന്തി ചേ, യമകനത്ഥുകരണിം ധാരേതബ്ബം. തത്ഥ **യമകനത്ഥുകരണി**ന്തി സമസോ താഹി ദ്വീഹി പനാളികാഹി ഏകം നത്ഥുകരണിം.

ധൂമനേത്തകഥാ

ധൂമനേത്തകഥായം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ധൂമം പാതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ യമകനത്ഥുകരണിയാ നക്ഖമനീയേ സതി ധൂമം പാതും വട്ടതി. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ധൂമനേത്ത"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ തമേവ വട്ടിം ആലിമ്പേത്വാ പിവനപച്ചയാ കണ്ഠേ ദഹന്തേന ധൂമനേത്തധൂമോ പിവിതബ്ബോ. "ന, ഭിക്ഖവേ, ഉച്ചാവചാനി ധൂമനേത്താനി ധാരേതബ്ബാനി, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠിമയം...പേ॰... സങ്ഖനാഭിമയ"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ ഏതാനി ഏവ ധൂമനേത്താനി ധാരേതബ്ബാനി. "അനുജാനാമി , ഭിക്ഖവേ, അപിധാന"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ പാണകാദിഅപ്പവിസനത്ഥം ധൂമനേത്തഥവികമ്പി വട്ടതി. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യമകത്ഥവിക"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ ഏകതോ ഘംസിയമാനേ സതി യമകത്ഥവികം വട്ടതി. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അംസബദ്ധകം ബന്ധനസുത്തക"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ ധൂമനേത്തത്ഥവികസ്സ അംസബദ്ധബന്ധനസുത്തം വട്ടതി.

തേലപാകകഥാ

തേലപാകകഥായം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തേലപാക"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൮) വചനതോ വാതാബാധേ സതി തേലപാകോ വട്ടതി. തത്ഥ **അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തേലപാക**ന്തി യം കിഞ്ചി ഭേസജ്ജപക്ഖിത്തം സബ്ബം അനുഞ്ഞാതമേവ ഹോതി. "ന, ഭിക്ഖവേ, അതിപക്ഖിത്തമജ്ജം തേലം പാതബ്ബം, യോ പിവേയ്യ, യഥാധമ്മോ കാരേതബ്ബോ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യസ്മിം തേലപാകേ മജ്ജസ്സ ന വണ്ണോ ന ഗന്ധോ ന രസോ പഞ്ഞായതി, ഏവരൂപം മജ്ജപക്ഖിത്തം തേലം പാതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൮) വചനതോ യസ്മിം തേലപാകേ പക്ഖിത്തസ്സ മജ്ജസ്സ വണ്ണോ വാ ഗന്ധോ വാ രസോ വാ ന പഞ്ഞായതി, താദിസം തേലം പിവിതബ്ബം. തത്ഥ **അതിപക്ഖിത്തമജ്ജാനീ**തി അതിവിയ ഖിത്തമജ്ജാനി, ബഹും മജ്ജം പക്ഖിപിത്വാ യോജിതാനീതി അത്ഥോ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അബ്ഭഞ്ജനം അധിട്ഠാതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൮) വചനതോ അതിപക്ഖിത്തമജ്ജത്താ അപിവിതബ്ബേ തേലേ സതി അബ്ഭഞ്ജനം അധിട്ഠാതും വട്ടതി. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തീണി തുമ്ബാനി ലോഹതുമ്ബം കട്ഠതുമ്ബം ഫലതുമ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൮) വചനതോ തേലപക്കഭാജനാനി ഇമാനി തീണി തുമ്ബാനി വട്ടന്തി.

സേദകമ്മകഥാ

സേദകമ്മകഥായം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സേദകമ്മ"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൮) വചനതോ അങ്ഗവാതേ സതി സേദകമ്മം കാതും വട്ടതി . തത്ഥ **അങ്ഗവാതോ**തി ഹത്ഥപാദേ വാതോ. നക്ഖമനീയോ ഹോതി, "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സമ്ഭാരസേദ"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൮) വചനതോ സേദകമ്മേന നക്ഖമനീയേ സതി സമ്ഭാരസേദം കാതും വട്ടതി. തത്ഥ **സമ്ഭാരസേദ**ന്തി നാനാവിധപണ്ണസമ്ഭാരസേദം. നക്ഖമനീയോ ഹോതി, "അനുജാനാമി,

ഭിക്ഖവേ, മഹാസേദ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ സമ്ഭാരസേദനക്ഖമനീയേ സതി മഹാസേദം കാതും വട്ടതി. തത്ഥ **മഹാസേദന്തി** മഹന്തം സേദം, പോരിസപ്പമാണം ആവാടം അങ്ഗാരാനം പൂരേത്വാ പംസുവാലികാദീഹി പിദഹിത്വാ തത്ഥ നാനാവിധാനി വാതഹരണപണ്ണാനി സന്ഥരിത്വാ തേലമക്ഖിതേന ഗത്തേന തത്ഥ നിപജ്ജിത്വാ സമ്പരിവത്തന്തേന സരീരം സേദേതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. നക്ഖമനീയോ ഹോതി, ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഭങ്ഗോദക''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ മഹാസേദേന നക്ഖമനീയേ സതി ഭങ്ഗോദകം കാതും വട്ടതി. തത്ഥ **ഭങ്ഗോദകന്തി** നാനാപണ്ണഭങ്ഗകുഥിതം ഉദകം, തേഹി പണ്ണേഹി ച ഉദകേന ച സിഞ്ചിത്വാ സിഞ്ചിത്വാ സേദേതബ്ബോ. നക്ഖമനീയോ ഹോതി, ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉദകകോട്ഠക''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ ഭങ്ഗോദകേന നക്ഖമനീയേ സതി ഉദകകോട്ഠകം കാതും വട്ടതി. തത്ഥ **ഉദകകോട്ഠകന്തി** ഉദകകോട്ഠേ ചാടിം വാ ദോണിം വാ ഉണ്ഹോദകസ്സ പൂരേത്വാ തത്ഥ പവിസിത്വാ സേദകമ്മകരണം അനുജാനാമീതി അത്ഥോ.

ലോഹിതമോചനകഥാ

ലോഹിതമോചനകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ലോഹിതം മോചേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ പബ്ബവാതേ സതി ലോഹിതം മോചേതും വട്ടതി. തത്ഥ **പബ്ബവാതോ ഹോതീ**തി പബ്ബേ പബ്ബേ വാതോ വിജ്ഝതി. **ലോഹിതം മോചേതു**ന്തി സത്ഥകേന ലോഹിതം മോചേതും. നക്ഖമനീയോ ഹോതി, അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ലോഹിതം മോചേത്വാ വിസാണേന ഗാഹേതുന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭).

പാദബ്ഭഞ്ജനകഥാ

പാദബ്ഭഞ്ജനകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പാദബ്ഭഞ്ജന''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ പാദേസു ഫലിതേസു പാദബ്ഭഞ്ജനം പചിതബ്ബം. നക്ഖമനീയോ ഹോതി, ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പജ്ജം അഭിസങ്ഖരിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ പാദബ്ഭഞ്ജനതേലേന നക്ഖമനീയേ സതി പജ്ജം അഭിസങ്ഖരിതബ്ബം. **തത്ഥ പജ്ജം അഭിസങ്ഖരിതു**ന്തി യേന ഫലിതപാദാ പാകതികാ ഹോന്തി, തം നാളികേരാദീസു നാനാഭേസജ്ജാനി പക്ഖിപിത്വാ പജ്ജം അഭിസങ്ഖരിതും, പാദാനം സപ്പായഭേസജ്ജം പചിതുന്തി അത്ഥോ.

ഗണ്ഡാബാധകഥാ

ഗണ്ഡാബാധകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സത്ഥകമ്മ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ ഗണ്ഡാബാധേ സതി സത്ഥകമ്മം കാതബ്ബം. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കസാവോദക''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ കസാവോദകേന അത്ഥേ സതി കസാവോദകം ദാതബ്ബം. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിലകക്ക''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ തിലകക്കേന അത്ഥേ സതി തിലകക്കം ദാതബ്ബം. **തിലകക്കേന അത്ഥോ**തി പിട്ഠേഹി തിലേഹി അത്ഥോ. ''അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ കബളിക''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ കബളികായ അത്ഥേ സതി കബളികാ ദാതബ്ബാ. തത്ഥ **കബളികന്തി** വണമുഖേ സത്തുപിണ്ഡം പക്ഖിപിതും. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വണബന്ധനചോള''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ വണബന്ധനചോളേന അത്ഥേ സതി വണബന്ധനചോളം

ദാതബ്ബം. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സാസപകുട്ടേന ഫോസിതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ സചേ വണോ കുണ്ഡവതീ, സാസപകുട്ടേന ഫോസിതബ്ബം. തത്ഥ **സാസപകുട്ടേനാ**തി സാസപപിട്ഠേന.

“അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ധൂമം കാതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ യദി വണോ കിലിജ്ജിത്ഥ, ധൂമം കാതും വട്ടതി. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ലോണസക്ഖരികായ ഛിന്ദിതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ യദി വഡ്ഢമംസം വുട്ഠാതി , ഛിന്ദിതബ്ബം. തത്ഥ **വഡ്ഢമംസ**ന്തി അധികമംസം ആണി വിയ ഉട്ഠഹതി. **ലോണസക്ഖരികായ ഛിന്ദിതു**ന്തി ഖാരേന ഛിന്ദിതും. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വണതേല”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ യദി വണോ ന രുഹതി, വണരുഹനതേലം പചിതബ്ബം. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വികാസികം സബ്ബം വണപടികമ്മ”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൭) വചനതോ യദി തേലം ഗളതി, വികാസികം ദാതബ്ബം, സബ്ബം വണപടികമ്മം കാതബ്ബം. തത്ഥ **വികാസിക**ന്തി തേലരുന്ധനപിലോതികം. **സബ്ബം വണപടികമ്മ**ന്തി യം കിഞ്ചി വണപടികമ്മം നാമ അത്ഥി, സബ്ബം അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. മഹാവികടകഥാ പുബ്ബേ വുത്താവ.

സാമം ഗഹേത്വാതി ഇദം ന കേവലം സപ്പദട്ഠസ്സേവ, അഞ്ഞസ്മിമ്പി ദട്ഠവിസേ സതി സാമം ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, അഞ്ഞേസു പന കാരണേസു പടിഗ്ഗഹിതമേവ വട്ടതി.

വിസപീതകഥാ

വിസപീതകഥായം “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗൂഥം പായേതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൮) വചനതോ പീതവിസം ഭിക്ഖും ഗൂഥം പായേതും വട്ടതി. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യം കരോന്തോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, സ്വേവ പടിഗ്ഗഹോ കതോ, ന പുന പടിഗ്ഗഹേതബ്ബോ”തി (മഹാവ॰ ൨൬൮) വചനതോ തദേവ വട്ടതി. അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൮) പന **ന പുന പടിഗ്ഗഹേതബ്ബോ**തി സചേ ഭൂമിപ്പത്തോ, പടിഗ്ഗഹാപേതബ്ബോ, അപ്പത്തം പന ഗഹേതും വട്ടതി.

ഘരദിന്നകാബാധകഥാ

ഘരദിന്നകാബാധകഥായം “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സീതാലോളിം പായേതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൯) വചനതോ ഘരദിന്നകാബാധസ്സ ഭിക്ഖുനോ സീതാലോളിം പായേതും വട്ടതി. തത്ഥ **ഘരദിന്നകാബാധോ**തി വസീകരണപാണകസമുട്ഠിതരോഗോ. ടീകായം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൨൬൯) പന **“ഘരദിന്നകാബാധോ** നാമ വസീകരണത്ഥായ ഘരണിയാ ദിന്നഭേസജ്ജസമുട്ഠിതോ ആബാധോ. തേനാഹ ‘വസീകരണപാണകസമുട്ഠിതരോഗോ’തി. **ഘര**-സദ്ദോ ചേത്ഥ അഭേദേന ഘരണിയാ വത്തമാനോ അധിപ്പേതോ”തി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയമ്പി (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൬൭-൨൬൯) **“ഘരദിന്നകാബാധോ** നാമ ഘരണിയാ ദിന്നവസീകരണഭേസജ്ജസമുട്ഠിതോ ആബാധോ”തി വുത്തം. **സീതാലോളി**ന്തി നങ്ഗലേന കസന്തസ്സ ഫാലേ ലഗ്ഗമത്തികം ഉദകേന ആലോളേത്വാ പായേതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ.

ദുട്ഠഗഹണികകഥാ

ദുട്ഠഗഹണികകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആമിസഖാരം പായേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) വചനതോ ദുട്ഠഗഹണികസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആമിസഖാരം പായേതും വട്ടതി. തത്ഥ **ദുട്ഠഗഹണികോ**തി വിപന്നഗഹണികോ, കിച്ഛേന ഉച്ചാരോ നിക്ഖമതീതി അത്ഥോ. **ആമിസഖാര**ന്തി സുക്ഖോദനം ഝാപേത്വാ തായ ഛാരികായ പഗ്ഘരിതം ഖാരോദകം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൬൩-൨൬൪) പന **"തായ ഛാരികായ പഗ്ഘരിതം ഖാരോദക**ന്തി പരിസ്സാവനേ തം ഛാരികം പക്ഖിപിത്വാ ഉദകേ അഭിസിഞ്ചിതേ തതോ ഛാരികതോ ഹേട്ഠാ പഗ്ഘരിതം ഖാരോദക''ന്തി വുത്തം.

പണ്ഡുരോഗാബാധകഥാ

പണ്ഡുരോഗാബാധകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മുത്തഹരീതകം പായേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) വചനതോ പണ്ഡുരോഗാബാധസ്സ ഭിക്ഖുനോ മുത്തഹരീതകം പായേതും വട്ടതി. തത്ഥ **മുത്തഹരീതക**ന്തി ഗോമുത്തപരിഭാവിതം ഹരീതകം.

ഛവിദോസാബാധകഥാ

ഛവിദോസാബാധകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗന്ധാലേപം കാതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) വചനതോ ഛവിദോസാബാധസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഗന്ധാലേപം കാതും വട്ടതി.

അഭിസന്നകായകഥാ

അഭിസന്നകായകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വിരേചനം പാതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) വചനതോ അഭിസന്നകായസ്സ ഭിക്ഖുനോ വിരേചനം പാതും വട്ടതി. തത്ഥ **അഭിസന്നകായോ**തി ഉസ്സന്നദോസകായോ. അച്ഛകഞ്ജിയാ അത്ഥോ ഹോതി, ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അച്ഛകഞ്ജിയ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) വചനതോ അച്ഛകഞ്ജിയം പാതും വട്ടതി. തത്ഥ **അച്ഛകഞ്ജിയ**ന്തി തണ്ഡുലോദകമണ്ഡോ. അകടയൂസേന അത്ഥോ ഹോതി, ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അകടയൂസ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) വചനതോ അകടയൂസം പാതും വട്ടതി. തത്ഥ **അകടയൂസ**ന്തി അസിനിദ്ധോ മുഗ്ഗപചിതപാനീയോ. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൨൬൪) പന വിമതിവിനോദനിയഞ്ച (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൬൩-൨൬൪) **"അകടയൂസേനാ**തി അനഭിസങ്ഖതേന മുഗ്ഗയൂസേനാ''തി വുത്തം. കടാകടേന അത്ഥോ ഹോതി, ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കടാകട''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) വചനതോ കടാകടം പായേതും വട്ടതി. തത്ഥ **കടാകട**ന്തി സോവ ധോതസിനിദ്ധോ. സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൨൬൪) വിമതിവിനോദനിയഞ്ച (വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൨൬൩-൨൬൪) **"കടാകടേനാ**തി മുഗ്ഗേ പചിത്വാ അചാലേത്വാവ പരിസ്സാവിതേന മുഗ്ഗയൂസേനാ''തി വുത്തം. പടിച്ഛാദനീയേന അത്ഥോ ഹോതി, ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ഛാദനീയ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) വചനതോ പടിച്ഛാദനീയം പാതും വട്ടതി. തത്ഥ **പടിച്ഛാദനീയേനാ**തി മംസരസേന.

ലോണസോവീരകകഥാ

ലോണസോവീരകകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനസ്സ ലോണസോവീരകം, അഗിലാനസ്സ ഉദകസമ്ഭിന്നം പാനപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൭൪) വചനതോ ഗിലാനേന ഭിക്ഖുനാ ലോണസോവീരകം പാതബ്ബം, അഗിലാനേന ഉദകസമ്ഭിന്നം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, തഞ്ച ''പാനപരിഭോഗേനാ''തി വചനതോ വികാലേപി വട്ടതി.

തത്ഥ **ലോണസോവീരകം** നാമ സബ്ബരസാഭിസങ്ഖതം ഏകം ഭേസജ്ജം, തം കിര കരോന്തോ ഹരീതകാമലകവിഭീതകകസാവേ സബ്ബധഞ്ഞാനി സബ്ബഅപരണ്ണാനി സത്തന്നമ്പി ധഞ്ഞാനം ഓദനം കദലിഫലാദീനി സബ്ബഫലാനി വേത്തകേതകഖജ്ജൂരികളീരാദയോ സബ്ബകളീരേ മച്ഛമംസഖണ്ഡാനി അനേകാനി ച മധുഫാണിതസിന്ധവലോണതികടുകാദീനി ഭേസജ്ജാനി പക്ഖിപിത്വാ കുമ്ഭിമുഖം ലിമ്പിത്വാ ഏകം ദ്വേ തീണി സംവച്ഛരാനി ഠപേന്തി, തം പരിപച്ചിത്വാ ജമ്ബുരസവണ്ണം ഹോതി, വാതകാസകുട്ഠപണ്ഡുഭഗന്ദലാദീനം സിനിദ്ധഭോജനഭുത്താനഞ്ച ഉത്തരപാനം ഭത്തജീരണകഭേസജ്ജം താദിസം നത്ഥി, തം പനേതം ഭിക്ഖൂനം പച്ഛാഭത്തമ്പി വട്ടതി, ഗിലാനാനം പാകതികമേവ. അഗിലാനാനം പന ഉദകസമ്ഭിന്നം പാനപരിഭോഗേനാതി.

സാരത്ഥദീപനിയം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൬൨൧-൬൨൨) പന ''പാനപരിഭോഗേനാതി വുത്തത്താ ലോണസോവീരകം യാമകാലിക''ന്തി വുത്തം. വിമതിവിനോദനിയം (വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൬൨൨) പന ''പാനപരിഭോഗേന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. ഏവം പന വുത്തത്താ ലോണസോവീരകം യാമകാലികന്തി കേചി വദന്തി, കേചി പന 'ഗിലാനാനം പാകതികമേവ, അഗിലാനാനം പന ഉദകസമ്ഭിന്ന'ന്തി വുത്തത്താ ഗുളം വിയ സത്താഹകാലിക''ന്തി വുത്തം. വജിരബുദ്ധിടീകായം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨൬൨) പന ''അവിസേസേന സതിപച്ചയതാ വുത്താ . ഇമസ്മിം ഖന്ധകേ 'അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനസ്സ ഗുളം, അഗിലാനസ്സ ഗുളോദകം, ഗിലാനസ്സ ലോണസോവീരകം, അഗിലാനസ്സ ഉദകസമ്ഭിന്ന'ന്തി (മഹാവ॰ ൨൮൪) വുത്തം, തസ്മാ സിദ്ധം 'സതിപച്ചയതാ ഗിലാനാഗിലാനവസേന ദുവിധാ'തി'' വുത്തം.

അന്തോവുത്ഥാദികഥാ

അന്തോവുത്ഥാദികഥായം ''തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവതോ ഉദരവാതാബാധോ ഹോതി, അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ 'പുബ്ബേപി ഭഗവതോ ഉദരവാതാബാധോ തേകടുലയാഗുയാ ഫാസു ഹോതീ'തി സാമം തിലമ്പി തണ്ഡുലമ്പി മുഗ്ഗമ്പി വിഞ്ഞാപേത്വാ അന്തോ വാസേത്വാ അന്തോ സാമം പചിത്വാ ഭഗവതോ ഉപനാമേസി 'പിവതു ഭഗവാ തേകടുലയാഗു'ന്തി. ജാനന്താപി തഥാഗതാ പുച്ഛന്തി, ജാനന്താപി ന പുച്ഛന്തി, കാലം വിദിത്വാ പുച്ഛന്തി, കാലം വിദിത്വാ ന പുച്ഛന്തി, അത്ഥസഞ്ഹിതം തഥാഗതാ പുച്ഛന്തി, നോ അനത്ഥസഞ്ഹിതം, അനത്ഥസഞ്ഹിതേ സേതുഘാതോ തഥാഗതാനം. ദ്വീഹി ആകാരേഹി ബുദ്ധാ ഭഗവന്തോ ഭിക്ഖൂ പടിപുച്ഛന്തി 'ധമ്മം വാ ദേസേസ്സാമ, സാവകാനം വാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസ്സാമാ'തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി 'കുതായം, ആനന്ദ, യാഗൂ'തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസി. വിഗരഹി ബുദ്ധോ ഭഗവാ അനനുച്ഛവികം, ആനന്ദ, അനനുലോമികം അപ്പതിരൂപം അസ്സമണകം അകപ്പിയം അകരണീയം, കഥഞ്ഹി നാമ ത്വം,

ആനന്ദ, ഏവരൂപായ ബാഹുല്ലായ ചേതേസ്സസി, യദപി, ആനന്ദ, അന്തോ വുത്ഥം, തദപി അകപ്പിയം. യദപി അന്തോ പക്കം, തദപി അകപ്പിയം. യദപി സാമം പക്കം, തദപി അകപ്പിയം. നേതം, ആനന്ദ, അപ്പസന്നാനം വാ പസാദായ…പേ… വിഗരഹിത്വാ ധമ്മിം കഥം കത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ന, ഭിക്ഖവേ, അന്തോ വുത്ഥം അന്തോ പക്കം സാമം പക്കം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, യോ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അന്തോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം അന്തോ പക്കം സാമം പക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി തിണ്ണം ദുക്കടാനം. അന്തോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം അന്തോ പക്കം അഞ്ഞേഹി പക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദ്വിന്നം ദുക്കടാനം. അന്തോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം ബഹി പക്കം സാമം പക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദ്വിന്നം ദുക്കടാനം. ബഹി ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം അന്തോ പക്കം സാമം പക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദ്വിന്നം ദുക്കടാനം. അന്തോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം ബഹി പക്കം അഞ്ഞേഹി പക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ബഹി ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം അന്തോ പക്കം അഞ്ഞേഹി പക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ബഹി ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം ബഹി പക്കം സാമം പക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ബഹി ചേ, ഭിക്ഖവേ, വുത്ഥം ബഹി പക്കം അഞ്ഞേഹി പക്കം, തഞ്ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, അനാപത്തീ''തി (മഹാവ॰ ൨൭൪) വചനതോ സഹസേയ്യപ്പഹോനകേ ഠാനേ വുത്ഥതാ, തത്ഥ പക്കതാ, ഉപസമ്പന്നേന സാമം പക്കതാതി ഇമേസം തിണ്ണം അങ്ഗാനം സമ്ഭവേ സതി തിസ്സോ ആപത്തിയോ, ദ്വിന്നം സമ്ഭവേ ദ്വേ ആപത്തിയോ, ഏകസ്സ അങ്ഗസ്സ സമ്ഭവേ ഏകാ ആപത്തീതി വേദിതബ്ബം.

അന്തോ വുത്ഥന്തി അകപ്പിയകുടിയം വുത്ഥം. **സാമം പക്ക**ന്തി ഏത്ഥ യം കിഞ്ചി ആമിസം ഭിക്ഖുനോ പചിതും ന വട്ടതി. സചേപിസ്സ ഉണ്ഹയാഗുയാ സുലസിപണ്ണാനി വാ സിങ്ഗിവേരം വാ ലോണം വാ പക്ഖിപന്തി, തമ്പി ചാലേതും ന വട്ടതി. ''യാഗും നിബ്ബാപേമീ''തി പന ചാലേതും വട്ടതി. ഉത്തണ്ഡുഭത്തം ലഭിത്വാപി പിദഹിതും ന വട്ടതി. സചേ പന മനുസ്സാ പിദഹിത്വാവ ദേന്തി, വട്ടതി. ''ഭത്തം വാ മാ നിബ്ബായതൂ''തി പിദഹിതും വട്ടതി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പുന പാകം പചിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൭൪) വചനതോ പുബ്ബേ അനുപസമ്പന്നേഹി പക്കം പുന പചിതും വട്ടതി. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൪) ''ഖീരതക്കാദീസു പന സകിം കുഥിതേസു അഗ്ഗിം ദാതും വട്ടതി പുനപാകസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ''തി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അന്തോ വാസേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൭൪) വചനതോ ദുബ്ഭിക്ഖസമയേ തണ്ഡുലാദീനി അന്തോ വാസേതും വട്ടതി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അന്തോ പചിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൭൪) വചനതോ ദുബ്ഭിക്ഖസമയേ അന്തോ പചിതും വട്ടതി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സാമം പചിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൭൪) വചനതോ ദുബ്ഭിക്ഖസമയേ സാമമ്പി പചിതും വട്ടതി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അന്തോ വുത്ഥം അന്തോ പക്കം സാമം പക്ക''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൭൪) വചനതോ ദുബ്ഭിക്ഖസമയേ തീണിപി വട്ടന്തി.

ഉഗ്ഗഹിതപടിഗ്ഗഹിതകഥാ

ഉഗ്ഗഹിതപടിഗ്ഗഹിതകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യത്ഥ ഫലഖാദനീയം പസ്സതി, കപ്പിയകാരകോ ച ന ഹോതി, സാമം ഗഹേത്വാ ഹരിത്വാ

കപ്പിയകാരകേ പസ്സിത്വാ ഭൂമിയം നിക്ഖിപിത്വാ പടിഗ്ഗഹാപേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും, അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉഗ്ഗഹിതം പടിഗ്ഗഹിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൭൪) വചനതോ തഥാ കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, ആപത്തി ന ഹോതീതി.

തതോനീഹടകഥാ

തതോ നീഹടകഥായം ''പടിഗ്ഗണ്ഹഥ, ഭിക്ഖവേ, പരിഭുഞ്ജഥ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തതോ നീഹടം ഭുത്താവിനാ പവാരിതേന അനതിരിത്തം പരിഭുഞ്ജിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൭൫) വചനതോ യസ്മിം ദാനേ നിമന്തിതാ ഹുത്വാ ഭിക്ഖൂ ഭുഞ്ജന്തി, തതോ ദാനതോ നീഹടം ഭോജനം പവാരിതേന ഭിക്ഖുനാ ഭുഞ്ജിതബ്ബം, ന പവാരിതസിക്ഖാപദേന ആപത്തി ഹോതി. വുത്തഞ്ഹി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൫) **''തതോ നീഹട**ന്തി യത്ഥ നിമന്തിതാ ഭുഞ്ജന്തി, തതോ നീഹട''ന്തി.

പുരേഭത്തപടിഗ്ഗഹിതകഥാ

പുരേഭത്തപടിഗ്ഗഹിതകഥായം ''പടിഗ്ഗണ്ഹഥ, ഭിക്ഖവേ, പരിഭുഞ്ജഥ, അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം ഭുത്താവിനാ പവാരിതേന അനതിരിത്തം പരിഭുഞ്ജിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൭൬) വചനതോ പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ നിക്ഖിപിതം പവാരിതേന ഭിക്ഖുനാ അതിരിത്തം അകത്വാ ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, പവാരിതസിക്ഖാപദേന ആപത്തി ന ഹോതി.

വനട്ഠപോക്ഖരട്ഠകഥാ

വനട്ഠപോക്ഖരട്ഠകഥായം ''തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ കായഡാഹാബാധോ ഹോതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ യേനായസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമി, ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഏതദവോച 'പുബ്ബേ തേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, കായഡാഹാബാധോ കേന ഫാസു ഹോതീ'തി. ഭിസേഹി ച മേ, ആവുസോ, മുളാലികാഹി ചാതി...പേ॰... അഥ ഖോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ഭിസേ ച മുളാലികായോ ച പരിഭുത്തസ്സ കായഡാഹാബാധോ പടിപ്പസ്സമ്ഭി...പേ॰... പടിഗ്ഗണ്ഹഥ, ഭിക്ഖവേ, പരിഭുഞ്ജഥ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വനട്ഠം പോക്ഖരട്ഠം ഭുത്താവിനാ പവാരിതേന അനതിരിത്തം പരിഭുഞ്ജിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൭൭) വചനതോ വനട്ഠം പോക്ഖരട്ഠം പവാരിതേന ഭിക്ഖുനാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, പവാരിതസിക്ഖാപദേന ആപത്തി ന ഹോതി. തത്ഥ **വനട്ഠം പോക്ഖരട്ഠ**ന്തി വനേ ചേവ പദുമിനിഗച്ഛേ ച ജാതം.

അകതകപ്പകഥാ

അകതകപ്പകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അബീജം നിബ്ബട്ടബീജം അകതകപ്പം ഫലം പരിഭുഞ്ജിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൭൭) വചനതോ അബീജഞ്ച നിബ്ബട്ടബീജഞ്ച ഫലം അഗ്ഗിസത്ഥനഖേഹി സമണകപ്പം അകത്വാപി പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. തത്ഥ **അബീജ**ന്തി തരുണഫലം, യസ്സ ബീജം അങ്കുരം ന ജനേതി. **നിബ്ബട്ടബീജ**ന്തി ബീജം നിബ്ബട്ടേത്വാ അപനേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബകം

അമ്ബപനസാദി, താനി ഫലാനി കപ്പിയകാരകേ അസതി കപ്പം അകത്വാപി പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

യാഗുകഥാ

യാഗുകഥായം ''ദസയിമേ, ബ്രാഹ്മണ, ആനിസംസാ യാഗുയാ. കതമേ ദസ, യാഗും ദേന്തോ ആയും ദേതി, വണ്ണം ദേതി, സുഖം ദേതി, ബലം ദേതി, പടിഭാനം ദേതി, യാഗുപീതാ ഖുദം പടിഹനതി, പിപാസം വിനേതി, വാതം അനുലോമേതി, വത്ഥിം സോധേതി, ആമാവസേസം പാചേതി. ഇമേ ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ദസാനിസംസാ യാഗുയാതി.

'യോ സഞ്ഞതാനം പരദത്തഭോജിനം;
കാലേന സക്കച്ച ദദാതി യാഗും;
ദസസ്സ ഠാനാനി അനുപ്പവേച്ഛതി;
ആയുഞ്ച വണ്ണഞ്ച സുഖം ബലഞ്ച.

'പടിഭാനമസ്സ ഉപജായതേ തതോ;
ഖുദ്ദം പിപാസഞ്ച ബ്യപനേതി വാതം;
സോധേതി വത്ഥിം പരിണാമേതി ഭത്തം;
ഭേസജ്ജമേതം സുഗതേന വണ്ണിതം.

'തസ്മാ ഹി യാഗും അലമേവ ദാതും;
നിച്ചം മനുസ്സേന സുഖത്ഥികേന;
ദിബ്ബാനി വാ പത്ഥയതാ സുഖാനി;
മാനുസ്സസോഭഗ്യതമിച്ഛതാ വാ'തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ തം ബ്രാഹ്മണം ഇമാഹി ഗാഥാഹി അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഏതസ്മിം നിദാനേ ഏതസ്മിം പകരണേ ധമ്മിം കഥം കത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യാഗുഞ്ച മധുഗോളകഞ്ചാ''തി (മഹാവ॰ ൨൮൨) വചനതോ യാഗുഞ്ച മധുഗോളകഞ്ച സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. അനുമോദനാഗാഥായ ''പത്ഥയതം ഇച്ഛത''ന്തി പദാനം ''അലമേവ ദാതു''ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. സചേ പന ''പത്ഥയതാ ഇച്ഛതാ''തി പാഠോ അത്ഥി, സോയേവ ഗഹേതബ്ബോ. ''ന, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞത്ര നിമന്തിതേന അഞ്ഞസ്സ ഭോജ്ജയാഗു പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ, യോ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, യഥാധമ്മോ കാരേതബ്ബോ''തി (മഹാവ॰ ൨൮൩) വചനതോ തഥാ ഭുഞ്ജന്തസ്സ പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദേന ആപത്തി ഹോതി. **ഭോജ്ജയാഗൂ**തി യാ പവാരണം ജനേതി. **യഥാധമ്മോ കാരേതബ്ബോ**തി പരമ്പരഭോജനേന കാരേതബ്ബോ.

ഗുളകഥാ

ഗുളകഥായം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനസ്സ ഗുളം, അഗിലാനസ്സ ഗുളോദക''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൮൪) വചനതോ ഗിലാനോ ഭിക്ഖു ഗുളപിണ്ഡം വികാലേപി ഖാദിതും വട്ടതി. അഗിലാനോ പന ഉദകസമ്ഭിന്നം കത്വാ ഗുളോദകപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. **''ഗിലാനസ്സ ഗുള**ന്തി തഥാരൂപേന ബ്യാധിനാ ഗിലാനസ്സ പച്ഛാഭത്തം ഗുളം അനുജാനാമീതി അത്ഥോ''തി

അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൮൪) വുത്തം. "തഥാരൂപേന ബ്യാധിനാ"തി വുത്തത്താ യഥാരൂപേന ബ്യാധിനാ ഗിലാനസ്സ ഗുളോ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബോ ഹോതി, തഥാരൂപേന ഏവ ബ്യാധിനാ ഗിലാനസ്സാതി വുത്തം വിയ ദിസ്സതി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

ഏത്തകാസു കഥാസു യാ യാ സംവണ്ണേതബ്ബപ്പകരണേ ന ദിസ്സതി, സാ സാ അമ്ഹേഹി പേസലാനം ഭിക്ഖൂനം കോസല്ലത്ഥം പാളിതോ ച അട്ഠകഥാതോ ച ഗഹേത്വാ ടീകാചരിയാനം വചനേഹി അലങ്കരിത്വാ ഠപിതാ, തസ്മാ നിക്കങ്ഖാ ഹുത്വാ പണ്ഡിതാ ഉപധാരേന്തു.

ചതുമഹാപദേസകഥാ

൩൭. യം ഭിക്ഖവേതിആദി മഹാപദേസകഥാ നാമ. തത്ഥ മഹന്തേ അത്ഥേ ഉപദിസ്സതി ഏതേഹീതി **മഹാപദേസാ,** മഹന്താ വാ അത്ഥാ പദിസ്സന്തി പഞ്ഞായന്തി ഏത്ഥാതി **മഹാപദേസാ,** മഹന്താനം വാ അത്ഥാനം പദേസോ പവത്തിദേസോതി **മഹാപദേസാ**. കേ തേ? ഇമേയേവ ചത്താരോ പാഠാ, അത്ഥാ വാ. തേന വുത്തം **"ഇമേ ചത്താരോ മഹാപദേസേ"**തിആദി. തത്ഥ **ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരാ**തി മഹാകസ്സപാദയോ. **സുത്തം ഗഹേത്വാ**തി "ഠപേത്വാ ധഞ്ഞഫലരസ"ന്തിആദികം സുത്തം ഗഹേത്വാ ഉപധാരേന്തോ. **സത്ത ധഞ്ഞാനീ**തി -

> "സാലി വീഹി ച കുദ്രൂസോ, ഗോധുമോ വരകോ യവോ;
> കങ്ഗൂതി സത്ത ധഞ്ഞാനി, നീവാരാദീ തു തബ്ഭിദാ"തി -.

വുത്താനി സത്ത ധഞ്ഞാനി. **സബ്ബം അപരണ്ണ**ന്തി മുഗ്ഗമാസാദയോ. **അട്ഠ പാനാനീ**തി അമ്ബപാനം ജമ്ബുപാനം ചോചപാനം മോചപാനം സാലുകപാനം മുദ്ദികപാനം മധുകപാനം ഫാരുസകപാനഞ്ച.

ഇമിനാ നയേനാതി സുത്താനുലോമനയേന. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായം **"സുത്താനുലോമം** നാമ ചത്താരോ മഹാപദേസാ"തി. **പാളിഞ്ച അട്ഠകഥഞ്ച അനപേക്ഖിത്വാ**തി പാളിയം നീതത്ഥതോ ആഗതമേവ അഗ്ഗഹേത്വാ . **അഞ്ഞാനിപീ**തി തതോ അഞ്ഞാനിപി. ഏതേന മഹാപദേസോ നാമ ന കേവലം യഥാവുത്താ ഏവ, അഥ ഖോ അനേകാനി നാനപ്പകാരാനി വിനയധരസ്സ ഞാണാനുഭാവപ്പകാസിതാനീതി ദസ്സേതി.

ആനിസംസകഥാ

൩൮. ആനിസംസകഥായം വിനയം ധാരേതീതി **വിനയധരോ,** സിക്ഖനവാചനമനസികാരവിനിച്ഛയനതദനുലോമകരണാദിനാ വിനയപരിയത്തികുസലോ ഭിക്ഖു. വിനയപരിയത്തിമൂലം ഏതേസന്തി **വിനയപരിയത്തിമൂലകാ**. കേ തേ? പഞ്ചാനിസംസാ. വിനയപരിയത്തിയേവ മൂലം കാരണം കത്വാ ലഭിതബ്ബആനിസംസാ, ന അഞ്ഞപരിയത്തിം വാ പടിപത്തിആദയോ വാ മൂലം കത്വാതി അത്ഥോ. അഥ വാ പരിയാപുണനം പരിയത്തി, വിനയസ്സ പരിയത്തി വിനയപരിയത്തി, സാ മൂലം ഏതേസന്തി **വിനയപരിയത്തിമൂലകാ,** വിനയപരിയാപുണനഹേതുഭവാ ആനിസംസാതി അത്ഥോ. **"കതമേ"**തിആദിനാ തേസം പഞ്ചാനിസംസാദീനം സരൂപം പുച്ഛിത്വാ

“അത്തനോ”തിആദിനാ വിസ്സജ്ജേത്വാ തം വചനം പാളിയാ സമത്ഥേതും **“വുത്തഞ്ഹേത”**ന്തിആദിമാഹ.

ഏവം പഞ്ചാനിസംസാനം സരൂപം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തേയേവ വിത്ഥാരതോ ദസ്സേതും **“കഥമസ്സാ”**തിആദിനാ പുച്ഛിത്വാ **“ഇധേകച്ചോ”**തിആദിനാ വിസ്സജ്ജേതി. തത്ഥ അത്തനോ സീലക്ഖന്ധസുഗുത്തഭാവോ നാമ ആപത്തിഅനാപജ്ജനഭാവേനേവ ഹോതി, നോ അഞ്ഞഥാതി ആപത്തിആപജ്ജനകാരണം ദസ്സേത്വാ തദഭാവേന അനാപജ്ജനം ദസ്സേതും **“ആപത്തിം ആപജ്ജന്തോ ഛഹാകാരേഹി ആപജ്ജതീ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ -

> ‘‘സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം ആപജ്ജതി;
> ആപത്തിം പരിഗൂഹതി;
> അഗതിഗമനഞ്ച ഗച്ഛതി;
> ഏദിസോ വുച്ചതി അലജ്ജിപുഗ്ഗലോ’’തി. (പരിʼ ൩൫൯) -

വുത്തേന അലജ്ജീലക്ഖണേന ന ലജ്ജതി ന ഹിരീയതീതി അലജ്ജീ, തസ്സ ഭാവോ **അലജ്ജിതാ**. നത്ഥി ഞാണം ഏതസ്സാതി അഞ്ഞാണം, തസ്സ ഭാവോ **അഞ്ഞാണതാ**. കുകതസ്സ ഭാവോ കുക്കുച്ചം, തേന പകതോ കുക്കുച്ചപകതോ, തസ്സ ഭാവോ **കുക്കുച്ചപകതതാ**. കപ്പതീതി കപ്പിയം, ന കപ്പിയം അകപ്പിയം , തസ്മിം **അകപ്പിയേ** , കപ്പിയം ഇതി സഞ്ഞാ യസ്സ സോ കപ്പിയസഞ്ഞീ, തസ്സ ഭാവോ **കപ്പിയസഞ്ഞിതാ**. ഇതരം തപ്പടിപക്ഖതോ കാതബ്ബം, ഇമേസു പഞ്ചസു പദേസു യകാരലോപോ, തസ്മാ ‘‘അലജ്ജിതായ ആപത്തിം ആപജ്ജതീ’’തിആദിനാ യോജേതബ്ബാനി. ഹേത്വത്ഥേ ചേതം നിസ്സക്കവചനം. സരതീതി സതി, സമുസ്സനം സമ്മോസോ. സതിയാ സമ്മോസോ സതിസമ്മോസോ, തസ്മാ **സതിസമ്മോസാ**. ഹേത്വത്ഥേ ചേതം കരണവചനം. ഇദാനി താനി കാരണാനി വിത്ഥാരതോ ദസ്സേതും **“കഥ”**ന്ത്യാദിമാഹ. തം നയാനുയോഗേന വിഞ്ഞേയ്യമേവ.

അരിട്ഠോ ഇതി ഭിക്ഖു അരിട്ഠഭിക്ഖു, കണ്ടകോ ഇതി സാമണേരോ കണ്ടകസാമണേരോ, വേസാലിയാ ജാതാ വേസാലികാ, വജ്ജീനം പുത്താ വജ്ജിപുത്താ, വേസാലികാ ച തേ വജ്ജിപുത്താ ചാതി വേസാലികവജ്ജിപുത്താ, അരിട്ഠഭിക്ഖു ച കണ്ടകസാമണേരോ ച വേസാലികവജ്ജിപുത്താ ച **അരിട്ഠഭിക്ഖുകണ്ടകസാമണേരവേസാലികവജ്ജിപുത്തകാ**. പരൂപഹാരോ ച അഞ്ഞാണഞ്ച കങ്ഖാവിതരണഞ്ച **പരൂപഹാരഅഞ്ഞാണകങ്ഖാവിതരണാ**. കേ തേ? വാദാ. തേ ആദി യേസം തേതി പരൂപഹാരഅഞ്ഞാണകങ്ഖാവിതരണാദയോ. വദന്തി ഏതേഹീതി വാദാ, പരൂപഹാരഅഞ്ഞാണകങ്ഖാവിതരണാദയോ വാദാ ഏതേസന്തി പരൂ…പേʼ… വാദാ. കേ തേ? മിച്ഛാവാദിനോ. അരിട്ഠ…പേʼ… പുത്താ ച പരൂപഹാര…പേʼ… വാദാ ച മഹാസങ്ഘികാദയോ ച സാസനപച്ചത്ഥികാ നാമാതി സമുച്ചയദ്വന്ദവസേന യോജനാ കാതബ്ബാ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ആനിസംസകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി വിനയസങ്ഗഹസംവണ്ണനാഭൂതേ വിനയാലങ്കാരേ

പകിണ്ണകവിനിച്ഛയകഥാലങ്കാരോ നാമ

ചതുത്തിംസതിമോ പരിച്ഛേദോ.

നിഗമനകഥാവണ്ണനാ

നിഗമഗാഥാസു പഠമഗാഥായം സദ്ധമ്മട്ഠിതികാമേന സാസനുജ്ജോതകാരിനാ പരക്കമബാഹുനാ നരിന്ദേന അജ്ഝേസിതോ സോ അഹം വിനയസങ്ഗഹം അകാസിന്തി യോജനാ.

ദുതിയതതിയഗാഥായം **തേനേവ** പരക്കമബാഹുനരിന്ദേനേവ **കാരിതേ രമ്മേ** രമണിയേ **പാസാദസതമണ്ഡിതേ** പാസാദാനം സതേന പടിമണ്ഡിതേ **നാനാദുമഗണാകിണ്ണേ ഭാവനാഭിരതാലയേ** ഭാവനായ അഭിരതാനം ഭിക്ഖൂനം ആലയഭൂതേ **സീതലൂദകസമ്പന്നേ ജേതവനേ** ജേതവനനാമകേ വിഹാരേ **വസം** വസന്തോ ഹുത്വാ, അഥ വാ **വസം** വസന്തോ **സോഹം** സോ അഹം **യോഗീനം ഹിതം** ഹിതഭൂതം **സാരം** സാരവന്തം **ഇമം** ഈദിസം **വിനയസങ്ഗഹം** അകാസിന്തി യോജനാ.

സേസഗാഥാസു **ഇമിനാ** ഗന്ഥകരണേന **യം പുഞ്ഞം** മയ്ഹം **സിദ്ധം, അഞ്ഞം** ഇതോ ഗന്ഥകരണതോ അഞ്ഞഭൂതം യം പുഞ്ഞം **മയാ പസുതം** ഹോതി, ഏതേന പുഞ്ഞകമ്മേന ദുതിയേ അത്തസമ്ഭവേ താവതിംസേ പമോദേന്തോ സീലാചാരഗുണേ രതോ പഞ്ചകാമേസു അലഗ്ഗോ ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ **പഠമം** പഠമഭൂതം **ഫലം** സോതാപത്തിഫലം പത്വാന അന്തിമേ അത്തഭാവമ്ഹി ലോകഗ്ഗപുഗ്ഗലം **നാഥം** നാഥഭൂതം സബ്ബസത്തഹിതേ രതം **മേത്തേയ്യം** മേത്തേയ്യനാമകം **മുനിപുങ്ഗവം** മുനിസേട്ഠം ദിസ്വാന തസ്സ ധീരസ്സ സദ്ധമ്മദേസനം സുത്വാ **അഗ്ഗം ഫലം** അരഹത്തഫലം **അധിഗന്ത്വാ** ലഭിത്വാ ജിനസാസനം **സോഭേയ്യം** സോഭാപേയ്യന്തി അയം പാകടയോജനാ.

ഏതിസ്സായ പന യോജനായ സതി ആചരിയവരസ്സ വചനം ന സമ്പടിച്ഛന്തി പണ്ഡിതാ. കഥം? ഏത്ഥ ഹി ഇതോ ദുതിയഭവേ താവതിംസഭവനേ ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ സോതാപത്തിഫലം പത്വാ അന്തിമഭവേ മേത്തേയ്യസ്സ ഭഗവതോ ധമ്മദേസനം സുത്വാ അരഹത്തഫലം ലഭേയ്യന്തി ആചരിയസ്സ പത്ഥനാ, സാ അയുത്തരൂപാ ഹോതി. സോതാപന്നസ്സ ഹി സത്തഭവതോ ഉദ്ധം പടിസന്ധി നത്ഥി, താവതിംസാനഞ്ച ദേവാനം ഭവസതേനപി ഭവസഹസ്സേനപി ഭവസതസഹസ്സേനപി മേത്തേയ്യസ്സ ഭഗവതോ ഉപ്പജ്ജനകാലോ അപ്പത്തബ്ബോ ഹോതി. അഥാപി വദേയ്യ "അന്തരാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ മേത്തേയ്യസ്സ ഭഗവതോ കാലേ മനുസ്സോ ഭവേയ്യാ"തി, ഏവമ്പി ന യുജ്ജതി. ന ഹി ബ്രഹ്മലോകഗതാനം അരിയാനം പുന കാമഭവൂപപത്തി അത്ഥി. വുത്തഞ്ഹി അഭിധമ്മേ യമകപ്പകരണേ (യമ॰ ൨.അനുസയയമക. ൩൦൨) "രൂപധാതുയാ ചുതസ്സ കാമധാതും ഉപപജ്ജന്തസ്സ സത്തേവ അനുസയാ അനുസേന്തീ"തി. അഥാപി വദേയ്യ "ബ്രഹ്മലോകേയേവ ഠത്വാ അഗ്ഗഫലം ലഭേയ്യാ"തി, തഥാ ച ആചരിയസ്സ വചനേ ന ദിസ്സതി, "സോഭേയ്യം ജിനസാസന"ന്തി വുത്തത്താ ഭിക്ഖുഭൂതത്തമേവ ദിസ്സതി. ന ഹി ഭിക്ഖുഭൂതോ സാസനം സോഭാപേതും സക്കോതി. അഭിധമ്മത്ഥവിഭാവനിയഞ്ച -

"ജോതയന്തം തദാ തസ്സ, സാസനം സുദ്ധമാനസം;

പസ്സേയ്യം സക്കരേയ്യഞ്ച, ഗരും മേ സാരിസമ്ഭവ''ന്തി. -

ഭിക്ഖുഭൂതമേവ വുത്തം. അഥാപി വദേയ്യ ''അന്തരാ ദീഘായുകോ ഭുമ്മദേവോ ഹുത്വാ തദാ മനുസ്സോ ഭവേയ്യാ''തി, ഏവമ്പി ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാവകഭൂതോ അരിയപുഗ്ഗലോ പുന അഞ്ഞസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാവകോ ന ഭവേയ്യാതി, ആചരിയോ പന സബ്ബപരിയത്തിധരോ അനേകഗന്ഥകാരകോ അനേകേസം ഗന്ഥകാരകാനം ഥേരാനം ആചരിയപാചരിയഭൂതോ, തേന ന കേവലം ഇധേവ ഇമാ ഗാഥായോ ഠപിതാ, അഥ ഖോ സാരത്ഥദീപനീനാമികായ വിനയടീകായ അവസാനേ ച ഠപിതാ, തസ്മാ ഭവിതബ്ബമേത്ഥ കാരണേനാതി വീമംസിതബ്ബമേതം.

അഥ വാ ഇമിനാ...പേ॰... ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ പഠമം താവ ഫലം യഥാവുത്തം താവതിംസേ പമോദനസീലാചാരഗുണേ രതം പഞ്ചകാമേസു അലഗ്ഗഭാവസങ്ഖാതം ആനിസംസം പത്വാന അന്തിമേ അത്തഭാവമ്ഹി...പേ॰... സോഭേയ്യന്തി യോജനാ. അഥ വാ ഇമിനാ...പേ॰... പഞ്ചകാമേസു അലഗ്ഗോ ഹുത്വാ അന്തിമേ അത്തഭാവമ്ഹി...പേ॰... സദ്ധമ്മദേസനം സുത്വാ പഠമം ഫലം സോതാപത്തിഫലം പത്വാ തതോ പരം അഗ്ഗഫലം അരഹത്തഫലം അധിഗന്ത്വാ ജിനസാസനം സോഭേയ്യന്തി യോജനാ. യഥാ അമ്ഹാകം ഭഗവതോ ധമ്മചക്കപ്പവത്തനസുത്തന്തധമ്മദേസനം സുത്വാ അഞ്ഞാതകോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരോ സോതാപത്തിഫലം പത്വാ പച്ഛാ അരഹത്തഫലം അധിഗന്ത്വാ ജിനസാസനം സോഭേസി, ഏവന്തി അത്ഥോ. ഇതോ അഞ്ഞാനിപി നയാനി യഥാ ഥേരസ്സ വചനാനുകൂലാനി, താനി പണ്ഡിതേഹി ചിന്തേതബ്ബാനി.

നിഗമനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനകഥാ

൧. ജമ്ബുദീപതലേ രമ്മേ, മരമ്മവിസയേ സുതേ;
തമ്ബദീപരട്ഠേ ഠിതം, പുരം രതനനാമകം.

൨. ജിനസാസനപജ്ജോതം , അനേകരതനാകരം;
സാധുജ്ജനാനമാവാസം, സോണ്ണപാസാദലങ്കതം.

൩. തസ്മിം രതനപുരമ്ഹി, രാജാനേകരട്ഠിസ്സരോ;
സിരീസുധമ്മരാജാതി, മഹാഅധിപതീതി ച.

൪. ഏവംനാമോ മഹാതേജോ, രജ്ജം കാരേസി ധമ്മതോ;
കാരാപേസി രാജാ **മണി-ചൂളം** മഹന്തചേതിയം.

൫. തസ്സ കാലേ ബ്രഹാരഞ്ഞേ, **തിരിയോ** നാമ **പബ്ബതോ**;
പുബ്ബകാരഞ്ഞവാസീനം, നിവാസോ ഭാവനാരഹോ.

൬. അട്ഠാരസഹി ദോസേഹി, മുത്തോ പഞ്ചങ്ഗുപാഗതോ;
അരഞ്ഞലക്ഖണം പത്തോ, ബദ്ധസീമായലങ്കതോ.

൭. തസ്മിം പബ്ബതേ വസന്തോ, മഹാഥേരോ സുപാകടോ;
തിപേടകാലങ്കാരോതി, ദിക്ഖത്തും ലദ്ധലഞ്ഛനോ.

൮. തേഭാതുകനരിന്ദാനം, ഗരുഭൂതോ സുപേസലോ;
കുസലോ പരിയത്തിമ്ഹി, പടിപത്തിമ്ഹി കാരകോ.

൯. സോഹം ലജ്ജീപേസലേഹി, ഭിക്ഖൂഹി അഭിയാചിതോ;
സാസനസ്സോപകാരായ, അകാസിം സീലവഡ്ഢനം.

൧൦. **വിനയാലങ്കാരം** നാമ, ലജ്ജീനം ഉപകാരകം;
സുട്ഠു വിനയസങ്ഗഹ-വണ്ണനം സാധുസേവിതം.

൧൧. രൂപഛരിദ്ദനാസകണ്ണേ , സമ്പത്തേ ജിനസാസനേ;
ഛരിദ്ദസുഞ്ഞസുഞ്ഞരൂപേ, കലിയുഗമ്ഹി ആഗതേ.

൧൨. നിട്ഠാപിതാ അയം ടീകാ, മയാ സാസനകാരണാ;
ദീസു സോണ്ണവിഹാരേസു, ദിക്ഖത്തും ലദ്ധകേതുനാ.

൧൩. ഇമിനാ പുഞ്ഞകമ്മേന, അഞ്ഞേന കുസലേന ച;
ഇതോ ചുതാഹം ദുതിയേ, അത്തഭാവമ്ഹി ആഗതേ.

൧൪. ഹിമവന്തപദേസമ്ഹി, പബ്ബതേ ഗന്ധമാദനേ;
ആസന്നേ മണിഗുഹായ, മഞ്ജൂസകദുമസ്സ ച.

൧൫. തസ്മിം ഹേസ്സം ഭുമ്മദേവോ, അതിദീഘായുകോ വരോ;
പഞ്ഞാവീരിയസമ്പന്നോ, ബുദ്ധസാസനമാമകോ.

൧൬. യാവ തിട്ഠതി സാസനം, താവ ചേതിയവന്ദനം;
ബോധിപൂജം സങ്ഘപൂജം, കരേയ്യം തുട്ഠമാനസോ.

൧൭. ഭിക്ഖൂനം പടിപന്നാനം, വേയ്യാവച്ചം കരേയ്യഹം;

പരിയത്താഭിയുത്താനം, കങ്ഖാവിനോദയേയ്യഹം.

൯൮. സാസനം പഗ്ഗണ്ഹന്താനം, രാജൂനം സഹായോ അസ്സം;
സാസനം നിഗ്ഗണ്ഹന്താനം, വാരേതും സമത്ഥോ അസ്സം.

൯൯. സാസനന്തരധാനേ തു, മഞ്ജൂസം രുക്ഖമുത്തമം;
നന്ദമൂലഞ്ച പബ്ഭാരം, നിച്ചം പൂജം കരേയ്യഹം.

൧൦൦. യദാ തു പച്ചേകബുദ്ധാ, ഉപ്പജ്ജന്തി മഹായസാ;
തദാ തേസം നിച്ചകപ്പം, ഉപട്ഠാനം കരേയ്യഹം.

൧൦൧. തേനേവ അത്തഭാവേന, യാവ ബുദ്ധുപ്പാദാ അഹം;
തിട്ഠന്തോ ബുദ്ധുപ്പാദമ്ഹി, മനുസ്സേസു ഭവാമഹം.

൧൦൨. മേത്തേയ്യസ്സ ഭഗവതോ, പബ്ബജിത്വാന സാസനേ;
തോസയിത്വാന ജിനം തം, ലഭേ ബ്യാകരണുത്തമം.

൧൦൩. ബ്യാകരണം ലഭിത്വാന, പൂരേത്വാ സബ്ബപാരമീ;
അനാഗതമ്ഹി അദ്ധാനേ, ബുദ്ധോ ഹേസ്സം സദേവകേതി.

വിനയാലങ്കാരടീകാ സമത്താ.